

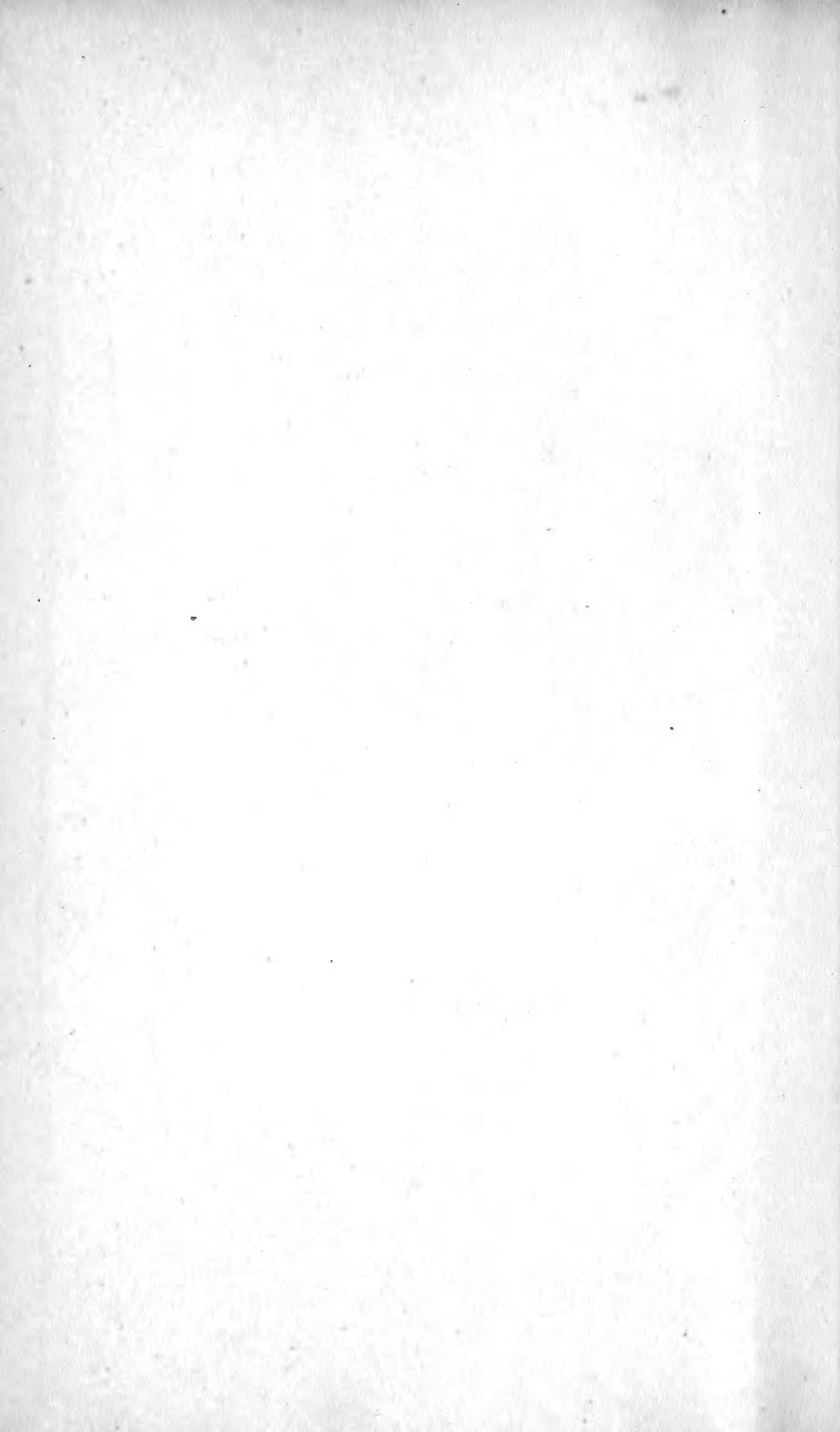

.07:06 (43.91)
Σ

FOR THE PEOPLE
FOR EDVCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

Bound at
A.M. N. H.
1938

LIBRARY
OF THE
AMERICAN MUSEUM
OF NATURAL HISTORY

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

59.57:06(43.91)

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

2

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

²²
XIX. KÖTET. — 1912. — 15¹

BUDAPEST, 1912.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

LIBRARY
OF THE
AMERICAN MUSEUM
OF NATURAL HISTORY

DUGONICS-NYOMDA R.T.
SZEGED
KÁLVÁRIA-UTCZA 6. SZ.

38-141937-26

Tartalomjegyzék.

	Lapszám
† <i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói. XL—XLIII.	5, 20, 120, 132
<i>Bakó Gábor</i> : A szőlőmolykongresszus — — — — —	17
<i>Bokor Elemér</i> : Az esztergomi ürgefészkek bogárvilága — —	66
<i>Bíró Lajos</i> : Bogarászati kaland Horvátországban — — —	69
<i>Csiki Ernő</i> : Hogyan gyűjtsünk? — — — — —	1
— Új barlangi Carabidák — — — — —	18
— Adatok Magyarország bogárfaunájához — — — — —	29
— Magyarország Buprestidái. IV. — — — — —	135
— Az Otiorynchus cribrosus rokonairól — — — — —	138
— Új vak bogarak a Bihar-hegységből — — — — —	156
<i>Diószeghy László</i> : Adatok Magyarország lepkefaunájához —	114
<i>Horváth Géza</i> : Az amerikai bivalkabóca Magyarországon (képpel) — — — — —	145
<i>Kaufmann Ernő</i> : Coleopterologiai jegyzetek. IV. — — —	147
<i>Kendi Károly</i> : Adatok Bosnyákország bogárfaunájához —	149
<i>Kertész Aba</i> : A <i>Lycaena Escheri</i> Hb. előfordulása Magyar- országon — — — — —	51
<i>Laczó József</i> : Új bogarak Trencsén-vármegyéből (2 képpel) —	3
<i>Mihók Ottó</i> : Adatok Magyarország Coleopterafaunájához —	116
— Új vak bogarak Magyarország faunájából — — —	163
<i>Mocsáry Sándor</i> : Az <i>Oryssus unicolor</i> Latr. a magyar fauná- ban — — — — —	49
— Hogyan lettem entomologus? — — — — —	81
— Magyarország fémdarázsai — — — — —	129
— Két új Hymenoptera-faj — — — — —	131
<i>Pasziczky Jenő</i> : Új lepkefajváltozat Trencsén-vármegyéből (képpel) — — — — —	8
<i>Pillich Ferenc</i> : Adatok Simontornya bogárfaunájához — —	60
<i>Rothschild N. Ch.</i> : Adatok Magyarország lepkefaunájához. III—IV. — — — — —	21, 167
<i>Szilády Zoltán</i> : Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke. — II. Neuroptera et Pseudoneuroptera — — — — —	53

Különfélék.

<i>Csiki Ernő</i> : A magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményé- nek gyarapodása 1910-ben — — — — —	9
— Mennyi bogarat írnak le évenként? — — — — —	73
— † Ganglbauer Lajos — — — — —	122
— Kártékony-e a <i>Haltica oleracea</i> ? — — — — —	124
— Új Elaterida-név — — — — —	139
— Nem gyúlékony rovarirtó szer — — — — —	139
— Bogsch János emlékének (arczképpel) — — — — —	181
— Elhúnyt magyar rovarászok — — — — —	182
— A <i>Pholeuon Knirschi</i> rendszertani helyéről — — — — —	183
<i>Fehér Jenő</i> : Egy falánk <i>Mantis religiosa</i> — — — — —	123
— A házi légy viszi zsákmányát — — — — —	124
<i>Ulbrich Ede</i> : Adat a pókok vérengző természetéhez — — — — —	32
<i>Vágó Aladár</i> : A <i>Chrysis sybarita</i> Först. gazdaállata — — — — —	32
A II. nemzetközi rovarantani kongresszus — — — — —	58
Növénygazdasági Lapok — — — — —	73

Irodalom.

Az ismertetett munkák szerzőinek jegyzéke:

Alfken 10; Becker 10; Bernau 140; Bernhauer 74; Bolkay 10; Brancsik 75; Breit 75, 139; Brues 11; Csiki 11, 140; Dziurzynski 186; Fleischer 140; Griffini 10, 11; Hendel 10; Horváth 9, 10, 11; Jablonowski 185; Jordan & Rothschild 126; Junk 32; Kröber 11; Kuthy 10; Lundström 11; Meixner 140; Mocsáry 10, 11; Moczarski 139; Montandon 10; Pic 140; Pongrácz 10; Rebel 126; Reitter 12; Sági 74; Schweitzer 74; Seidlitz 186; Seitz 183; Simonyi-Semadam 125; Sokolár 33; Thalhammer 11; Tiltcher 125; Tomala 125; Wagner 33; Zavattari 10.

Társulati ügyek.

A választmányi ülésekről — — — — —	14, 142, 187
A rendes ülésekről — — — — —	12, 42, 77, 141, 187
A közgyűlésről — — — — —	34
A tagok névsora 1912 elején — — — — —	42

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XIX. KÖTET.

1912 JANUÁR

1. FÜZET.

Hogyan gyűjtsünk?

Írta: CSIKI ERNŐ.

Nem régen HEIKERTINGER és WAGNER tanulságos czikkeiben¹ foglalkoztak a bogárhálóval való gyűjtéssel és sok megszívlelendő dolgot mondtak el, a mivel foglalkoznunk nem árt.

Gyűjtőink, első sorban bogárgyűjtőink, többnyire a végletekbe esnek. Az egyik a kövek felforgatásában leli legnagyobb örömét, a másiknak a bogárrosta a mindene, a harmadik, úgyszólván csak a bogárhálóval gyűjt, a legtöbben pedig csak azt gyűjtik a mi éppen a szemük elé kerül. Ilyen gyűjtési módok mellett azután csodálkozunk, hogy bizonyos fajok sohse kerülnek gyűjtőüvegükbe, sőt hogy tovább menjünk saját megszokott gyűjtésmódjukkal még sok olyan fajt se tudnak megtalálni, melyet különben csak az ő kedvelt gyűjtésmódjukkal lehet gyűjteni.

Ennek leginkább az az oka, hogy egyoldalú gyűjtésmódjuk mellett is nagyon válogatóság, nem gyűjtenek mindenütt, minden helyen, talán mert megszokták, hogy csak hagyományos helyeiken évről-évre mindig ugyanazokat az állatokat keressék. Az bizonyos, hogy egyes helyek felette gazdag zsákmányt nyújtanak, amellet azonban a kevésbé kecsesgató helyeket is fel kell keresnünk, mert sokszor éppen ezek lehetnek valamely speciális faj lakóhelyei.

Nálunk a gyűjtők legnagyobb részét a bogárhálóval való gyűjtés kedvelői, emellet aztán elhanyagolják a többi gyűjtési módot, pedig a bogárhálóval való gyűjtést is csak úgy minden terv nélkül végzik. Nem az a fő, hogy a mikor a rétek a legszebb virágpompában díszlenek, hogy akkor vegyük csak elő hálónkat és azokat

¹ FR. HEIKERTINGER: Zur Praxis des Käferfanges mit dem Kätscher. I. Über Sammelzeit. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 227—233); II. Über Sammelorte. (U. o. p. 247—261).

² H. WAGNER: Zur Kätschertechnik. (Einige kleine Zusätze zu F. Heikertingers, Praxis des Käferfanges mit dem Kätscher). (U. o. XXX, 1911, p. 263—268).

irgalmatlanul végigkaszáljuk, vagy a mikor látjuk, hogy mindig csak ugyanazokat a közönséges fajokat gyűjtjük, a gyűjtéssel egyáltalában felhagyjunk.

A bogárhálóval való gyűjtésnél sok mindenre kell figyelemmel lenni. Elsősorban tájékozódniunk kell a vidék növényzetéről, sőt ismernünk kell a növényeket, hogy bizonyos fajokat a tápnövényükön kereshessünk fel. Ismernünk kell a vidék földtani viszonyait, mert hiába keressük állatunkat tápnövényén, ha az nem áll megfelelő talajon, mert az állatnak szüksége van olyan tápanyagra, melyet növénye csak megfelelő talajon nyújthat neki. Figyelniünk kell a növényzet összetételére, csoportosulására, a talaj száraz vagy nedves voltára, a hely konfigurációjára. Mindezek mellett nem elegendő, ha pl. tudjuk, hogy állatunk ezen és ezen a növényen található, ha a növény meszes talajon áll, ha a talaj emellett vizenyős stb., mert tudnunk kell azt is, hogy melyik időben (hónap, hét vagy nap) és a nap melyik szakában, de az is fontos, hogy a növény melyik részén keressük. Előfordul pl. hogy tudjuk a faj pontos termőhelyét, tápnövényét, előfordulásának idejét stb., mindamelllett a legszorgalmasabb kaszálás sem eredményez egyetlen példányt vagy legfeljebb egynéhányat. Sok esetben ugyanis csak a növények felső részét kaszáljuk le hálónkkal, a keresett állat pedig a legalsó leveleken vagy azok alatt található. Nagyon fontos a nap szaka is, hogy mikor található a keresett faj, mert némely faj kora reggel található csak, amikor a növényzetet még harmat fedi, ilyenkor nem kell sajnálni, hogyha a háló vizes lesz, de a háló vizes tartalmának nehezebb átnézésétől sem kell idegenkedni. Van sok faj, melyet hiába keresünk egy bizonyos helyen, pedig ha ugyanazt a helyet akár csak rövid idő múlva, egy elvonult záporosó után újból végigkaszáljuk, a vizes növényzeten esetleg százával gyűjthetjük az állatot. A mint ebből láthatjuk sok faj csak vizes növényzetről gyűjthető. Más fajok csak a késő délelőtti vagy a déli órákban kerülnek elő, mások bevárják a naplemente idejét, sőt egyesek csak az éjjeli órákban kerülnek elő. Van nem egy ritkának vélt bogárfaj, melyből csak kivételesen gyűjthetünk egy-egy példányt, pedig ha lámpavilágítás mellett kaszáljuk le éjjel termőhelyén a növényzetet, nem egyszer százszámra gyűjthetjük össze. Nem kell idegenkedniünk a nyári kiszáradt, száraz növényzettől sem, mert sok faj éppen a rétek üde növényzetében fejlődik és már csak a mikor a nyári meleg már kiszáradt a növényzetet, kerülnek arra mint kifejlődött állatok. Tehát vegyük általános szabálynak, hogy a bogárhálóval a legkorábbi tavasztól a legkésőbb ősziig gyűjtsünk mindenütt, emellett részesítsük figyelemben nemcsak a szépen virágzó növényzetet, hanem a leggyezyerűbb gyom, a kibuvó levél, a tüskés bogáncs, a száraz kóró,

a szemétdomb ruderalis növényzete stb. mind képezze figyelmünk tárgyát. Végül még megemlítendő, hogy annak sincs értelme, ha buzgón végigkaszáljuk a gyűjtőterületet, mert az ilyen gyűjtés mellett okulni nem igen fogunk, nekünk úgyszólván minden egyes növényfajt külön-külön kell figyelmünkbe vennünk, mert csak így fogjuk a különböző körülmények között élő fajokat megtalálni. Itt sem kell válogatnunk a nedves, vizes vagy száraz átrostálandó anyag között, mert ha a hely nem is felel meg, legalább meg kell győződni arról, hogy ott tényleg nincsen semmi és akkor sohse fogjuk később sajnálni, hogy még meg se kíséreltük azon a helyen a gyűjtést. Szóval akármilyen gyűjtési módot alkalmazunk, sohse legyünk válogatósak, a bogárhálóval vizsgáljunk meg minden növényt, a rostával minden megrostálható anyagot rostáljunk át, a legkisebb heverő kő alatt épügy keressünk állatot mint az óriási alatt stb.

Ha mindenre tekintettel leszünk, figyelmünket mindenre és mindenfelé fordítjuk, nemcsak gyűjtésünk eredményével leszünk megelégedve, gyűjteményünk nem egy hézagát fogjuk szép sorozatokkal kitölthetni, hanem betekintést nyerünk az állatok ökológiai viszonyaiba, beletekinthetünk az állatok érdekes és legtöbb esetben ismeretlen életviszonyaiba, a mivel a természet ezer és ezer titkának megismerésével, az iránta való szeretetünk és érdeklődésünk is növekedni fog.

Új bogarak Trencsén-vármegyéből.

Irta: LACZÓ JÓZSEF.

Alábbiakban néhány újonnan felfedezett bogárfajváltozatot és egy új fajt akarok leírni, melyek nemcsak megyénk, hanem hazánk faunáját is hivatvák gazdagítani.

1. *Bradycellus harpalinus* SERV. var. *Csikii* LACZÓ, nov. var.

A typo differt: corpore toto aterrimo, elytris postice latoribus, pronoto elytrisque haud ferrugineo-marginatis.

Hungariae septentr.-occid.: pagus Péhó (Com. Trencsén)

Olyan mint a törzsfaj, teste azonban egészen fekete, az előtor hátán és a szárnyfedőkön sárgás-barna szegély nélkül, a szárnyfedők hátul pedig szélesebbek.

Előfordul Péhó környékén Trencsén-vármegyében.

Ezt az új fajváltozatot CSIKI ERNŐ nemzeti múzeumi őr tisztelőtére neveztem el.

2. *Notoxus Szalavszkyi* LACZÓ, n. sp.

N. militi SCHM. affinis, sed differt: corpore angustiore; cornu pronoti brevioris et proportionaliter latioris, lateribus tantum dentibus duobus apice rotundatis armatis, basi nodoso; pronoto elytrisque subtilissime punctatis et supra pilis brevioribus, magis tenuibus, corpori adjacentibus; elytris aliter ornatis: macula dilute flavo-testacea humerali majore, fascia mediana angustiore et ad suturam interrupta, utrinque ramum usque ad partem quartam anteriorem et suturam attingentem emittente; fascia anteapicali usque ad marginem lateralem producta, lateribus oblitterata est. Long. 4 mm.

Hungaria sept.-occ. pagus Bolesó (Com. Trencsén).

Notoxus Szalavszkyi n. sp.
(DR. SZABÓ JÓZSEF rajza nyomán).

A *N. miles* SCHM. közeli rokona, de attól a következő jellemző tulajdonságai alapján könnyen megkülönböztethető: teste karsúbb, az előtor szarvszerű nyulványa rövidebb és aránylag szélesebb, oldalt két kerekített fogacskával fegyverzett, tövén pedig dudorosan kiemelkedő; az előtor háta és a szárnyfedők nagyon finoman pontozottak és felületüket finomabb, rövidebb és testhezsimuló szőrözet fedi, továbbá a szárnyfedők világos sárgás-barna rajzolata is más: a vállfolt nagy, a varrat mellett megszakított keskeny középső harántesík be- és előre felé egy az elülső negyedéig terjedő és a varraton érintkező ágat bocsát ki, a csúcs előtti harántesík pedig kissé elmosódottan az oldalszegélyig terjed. Hossza 4 mm.

Előfordul Trencsén-vármegyében, Bolesó környékén.

Ezt az új fajt SZALAVSZKY GYULA, v. b. t. t., Trencsén vármegye főispánja, a ki a trencsénmegyei múzeum létesítése körül kiváló érdemeket szerzett, tiszteletére neveztem el.

3. *Orsodacne cerasi* L. ab. *Horváthi* LACZÓ, nov. ab.

Ab. *glabratae* PANZ. similis, sed differt: elytris utrinque macula subbasali flavotestacea ornatis.

Hungaria sept.-occ.: pagus Bolesó (Com. Trencsén).

Olyan mint az ab. *glabrata* PANZ., feje és előtora sárgás-vörös, a szárnyfedők pedig feketék, de mindegyiknek töve mögött egy-egy sárgás-barna folt van.

Előfordul Bolesó környékén (Trencsén-vármegye).

Ezt az új fajváltozatot DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztályigazgató tiszteletére neveztem el.

4. *Crioceris asparagi* L. ab. *Brancsiki* LACZÓ, nov. ab.

A typo differt: elytris flavis, macula humerali, sutura et fascia transversa postica viridi-coeruleis.

Hungaria sept.-occ.: pagus Bolesó (Trencsén-vármegye).

A törzsfajtól abban tér el, hogy a szárnyfedők sárga színe erősen tért foglal, úgy hogy csak egy-egy vállfolt, a varrat és a rövid hátsó harántesík zöldes-kék.

Előfordul Bolesó környékén (Trencsén-vármegye.)

Ezt az új fajváltozatot DR. BRANCSIK KÁROLY, kir. tanácsos, megyei főorvos, tiszteletére neveztem el.

Magyarország pillangói.

Irtá: † A. AIGNER LAJOS.

XL.

VII. CSALÁD: HESPERIIDAE.

Ez a család jól megkülönböztetett csoportot alkot, melynél különösen a szárnytartás a többi pillangótól lényegesen elütő, egyesek (pl. *Thanaos Tages*) nyugalomban fedélszerűen összehajtván tartják.

Az idetartozó pillangók feje nagy, homloka széles és gömbalakú szemük nagy. A szem és a csáp között hajpamat van, a csáp hosszú, fokozatosan megvastagodott, bunkója a végén kihegyezett, orsószzerű. Mind a hat láb jól kifejlődött, az elülső lábszár nyujtványnyal, a hátsó két pár tüskével fegyverzett. A hátsó szárny elülső szegélye mentén mindig megvastagodott.

A hernyó orsóalakú, finoman szőrözött. Többnyire összeszőtt levelek közt él és fűszálak vagy levelek közt laza szövődékben alakul át. A báb legtöbb esetben megnyult és szövődékében farával és áthúzott fonállal megerősített.

Ebből a családból a palearktikus tájban 13 nem él, melyek közül Magyarországon nyolcz fordul elő, utóbbiakat következőképen választhatjuk szét.

A nemek meghatározó kulcsa:

1.	A rojt nem tarkázott	2
—	A rojt feketével tarkázott	7
2.	A potroh megnyult, a hátsó szárny zugát jóval meghaladja	3
—	A potroh rövid, a hátsó szárny zugán nem vagy alig terjed túl	4
3.	A csáp rövid, bunkója hosszúkás, az elülső szárny középsejtje egyenesen lezárt.	1. <i>Heteropterus</i> .
—	A csáp az elülső szárny félhosszát éri el, bunkója vastag, hirtelen kihegyezett, mindkét szárny középsejtje nagy, meg lehetős egyenesen lezárt.	2. <i>Pamphila</i> .
4.	A felület vöröses-sárga	5
—	A felület sötétbarna vagy szürke	6
5.	A csáp bunkója röviden kihegyezett, a tapogató utolsó íze felálló, meg lehetős karcsú.	3. <i>Adopaea</i> .
—	A csáp bunkója hosszúkás, hegye vékony, kampószerűen lehajló.	4. <i>Augiades</i> .
6.	Az elülső szárny kihegyezett; a csáp rövid, hirtelen megvastagodott, bunkója hosszúkás, hajlított.	5. <i>Parnara</i> .
—	Az elülső szárny lekerekített. A csáp az elülső szárny félhosszát éri el, bunkója megnyult orsóalakú, kissé hajlított.	8. <i>Thanaos</i> .
7.	A csáp bunkója tojásforma; a tapogató a homlokot szemhosszal túlhaladja. Az elülső szárnyon üvegszerű foltok vannak, a hátsó szárny fogazott.	6. <i>Carcharodus</i> .
—	A csáp bunkója hosszúkás, kissé hajlított, csúcsa lekerekített. Az elülső szárny fehér foltokkal díszített, a hátsó szárny nem fogazott.	7. <i>Hesperia</i> .

1. nem : *Heteropterus* Dum.

A csáp rövid, bunkója hosszúkás, az elülső szárny középsejtje egyenesen lezárt. az elülső lábszáron nincsen nyujtvány, a potroh hosszú, a hátsó szárny zugát meghaladja.

A hernyó fűféléken él. A báb nyulánk, elül kissé szögletes.

A palearktikus tájban két fajja él, melyek közül az egyik hazánkban is előfordul.

1. *Heteropterus Morpheus* PALL.

PALLAS, Reisen in versch. Prov. d. russ. Reiches. I. 1771, p. 471. — *Steropes* SCHIFFERMILLER & DENIS, Syst. Verz. d. Schmetterl.

d. Wiener Gegend. 1776, p. 160. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 41, f. 1, t. 80, f. 4. — *Aracanthus* FABRICIUS, Genera Insectorum. 1777, p. 271. — *speculum* SCHRANK, Fauna Boica. II, 1, 1801, p. 161.

A szárnyak sötétbarnák, az elülső szárny csúcsa előtt néhány világos-sárga foltal. Alul az elülső szárny barna, csúcsa sárgaszélű, előtte néhány sárga foltal, a hátsó szárny sárga, feketés-barna keretű fehéres-sárga tojásforma foltokkal. A nőtények felül kissé világosabbak. Kifeszítve 32—35 mm.

Hazánkban elterjedt, de aránylag kevés helyen figyelték meg és úgylátszik a tengermelléken és a Balkán-félsziget nyugati részében egyáltalában nem fordul elő. Különösen erdei nedves réteken vagy állóvizek körül június közepétől július végéig nem ritka. Ropülése lomha, ugrásszerű.

Kevésbé változó faj, de akad ritkán oly példány, a melyen az elülső szárny sárga foltjai hiányzanak vagy olyan példány, amelyen a foltok megnagyobbodtak. A nőtény hátsó szárnyán némelykor több folt mutatkozik, ritkán pedig a nőtény teste sárgás.

A hernyó zöld, apró fekete szemölcsessel sűrűn borított, hátán világosszélű fekete és oldalt sárgás vonal fut végig. Hossza 25 mm. A báb elül kissé szögletes, színe halványzöld, feje vöröses.

Hazai termőhelyei: Budapest VI. 10—VII. 20, Pészér, Nagyvárad, Püspöktördő, Pécs VI. 29—VII. 29, Csákvár, Szaár, Csolnok, Sopron VII—VIII, Pozsony VII, Kocsócz, Kolozsvár, Baziás VI. 24, Vrdnik, Vinkovce.

A szomszéd országok közül Alsó-Ausztriában (június—július) és Galicziában fordul elő.

Elterjedési köre Kasántól Kisázsiaiig és Páristól Koreáig nyúlik.

2. nem: *Pamphila* Wats.

(*Carterocephalus* LED.)

A csáp felényi oly hosszú, mint az elülső szárny, bunkója vastag, hirtelen kihegyezett. Mindkét szárny középséjé nagy és meglehetősen egyenesen lezárt. A potroh hosszú, sűrűn szőrös. Az elülső lábszáron nincsen nyulvány.

A hernyó hengeres, finom szőrökkel fedett, feje gömbalakú. Többnyire fűféléken található. A báb hosszúkás, csáphüvelye hegyesen megnyújtott.

A palearktikus tájban 8 faja él, melyek közül kettő hazánkban is előfordul.

Új lepkefajváltozat Trencsén-vármegyéből.

Irta: DR. PAZSICZKY JENŐ.

1911. évi július 30-án a hegyvidékünkön is elég gyakori *Boarmia maculata* STGR. var. *Bastelbergeri* HIRSCHKE fajváltozatot gyűjtven, akadt közte egy olyan példány, mely megérdemli, hogy azt külön név alatt ismertessem. A lepke leírását a következőkben adom.

Boarmia maculata STGR. var. *Bastelbergeri* HIRSCHKE
ab. *nigromarginata* PAZSICZKY, nov. ab.

Var. *Bastelbergeri* HIRSCHKE similis, sed differt: alis latius nigromarginatis.

(PAZSICZKY SÁNDOR rajza nyomán).

A var. *Bastelbergeri*-hez közel álló, színezése azonos, rajza is nagyjában egyező, de valamivel kisebb, elülső szárnya kissé kerekített, külső szegélye jobban kidomborodó, hátsó szárnya pedig szélesebb. Az elülső szárnyon a belső harántsáv egybeolvad a középső sávval, egy felül befelé hajló Y-t alkotva; a külső szegélyen, a hullámvonal és a rojtok között egy eléggé széles és éles hullámos fekete szegélyszáv húzódik végig, melynek leghosszabb nyulványa közvetlenül a nagy fekete szemfolt mögött fekszik. Ez a szegélyszáv a hátsó szárnyon is folytatódik, itt azonban jóval szélesebb, enyhébben hullámos és az alsó oldalon is átlátszik, a középsáv elmosódott. Alul az elülső szárny jóval sötétebb mint a var. *Bastelbergeri*-nél, a külső szegély közepén világos folt nélkül, hanem helyette egy világos, kifelé álló, öblös félhold van jelen; a hátsó szárnyon egy a farzug felé keskenyedő sötét szegélyszáv húzódik végig.

Előfordul a trencsénvármegyei Drétoma községhez tartozó Zsljab-hegy erdővágásaiban.

Az új fajváltozat nevét a szárnyak sajátos szegélyszávjáról, mely a lepkének jellemző és emellett szép külsőt kölcsönöz, vettem.

Különfélék.

A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1910-ben. A Nemzeti Múzeum nem régen megjelent 1910. évi jelentése szerint a rovargyűjtemény 39,407 példánnyal gyarapodott, ebből ajándék 3756, vétel 25,037, csere 112 és gyűjtés 10,492 példány. Ez a szám az egyes rovarrendek szerint következőleg oszlik meg: *Hymenoptera* 5343, *Coleoptera* 16,253, *Lepidoptera* 6791, *Diptera* 5434, *Neuroptera* 254, *Orthoptera* 228 és *Hemiptera* 5104 példány. 1910-ben a múzeum tisztviselői közül DR. HORVÁTH GÉZA osztályigazgató Békés-, Bihar-, Borsod-, Hont-, Pest- és Temesmegyében, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN Őr Brassó-, Pest- és Szebenmegyében, CSIKI ERNŐ Őr Brassó-, Pest-, Szeben- és Torontálmegyében, DR. SOÓS LAJOS segédőr a Nagy-Alföldön és SCHMIDT ANTAL segédőr Pest-, Szepes-, Szolnok-Doboka- és Zemplénmegyében gyűjtött a múzeum gyűjteményeinek gyarapítására rovarokat. A rovargyűjtemény újból való modern felállítását a tisztviselői kár serényen folytathatta.

CSIKI.

Irodalom.

Horváth Géza: Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici. — A Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak folyóirata. IX. kötet, Budapest, 1911; 612 l., 16 táblával.

A Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi folyóiratának vas-kos múlt évi kötete, mint eddig is, számos rovar-tani tárgyú cikket tartalmaz, melyek részben a múzeum tisztviselőinek, részben külföldi szakembereknek a Nemzeti Múzeum anyagáról írott cikkei. A kötetet DR. HORVÁTH GÉZA szerkesztő „Nomenclature des familles des Hémiptères” című tanulmánya vezeti be, melyben a félszárnyú rovarok családjainak egyedül helyes és használandó latin nevét igyekszik az összes irodalmi kútforrások fölhasználásával, a prioritás elve alapján megállapítani. Erre nagy szükség volt, mert az utolsó években a családok elnevezésében alapos felforgatást okoztak egyes szerzők, különösen pedig a közelmúltban elhunyt angol KIRKALDY. Hogy csak egy-két példával szolgáljak, így pl. a régi *Pentatomidae* név helyett KIRKALDY nyomán a *Cimicidae*, *Coreidae* helyett *Lygaeidae*, *Lygaeidae* helyett *Myodochidae* majd *Geocoridae*, *Cimicidae* helyett *Clinocoridae* stb. nevek kezdtek tért foglalni, a mi persze óriási zavart kezdett okozni, mert ha pl. valaki egy *Lygaeidáról* írt, nem tudtuk, vajjon bodobácsfélérről vagy *Coreidáról* van-e szó, vagy ha valaki *Cimicidáról* beszélt, nem tudhattuk, hogy a házi poloska családját érti-e alatta vagy a *Pentatomidákat*. A nagy gonddal készült tanulmány

kimutatta a nomenklatura-felforgatójának minden alapot nélkülöző eljárását és végleg tisztázta a kérdést. — TH. BECKER „Chloropidae. Eine monographische Studie. III. Teil: Die indo-australische Region“ című monografiájából ez alkalommal az indo-ausztráliai fajokat tárgyaló részt közli. — DR. ACHILLE GRIFFINI „Nuovi studi sopra diversi Grillacridi del Museo Nazionale di Budapest“ című cikkében a múzeum néhány Grillacidájáról értekezik. — A. L. MONTANDON „Deux genres nouveaux d'Hydrocorises“ című cikkében két új vízipoloska-nemet írt le, melyek közül az egyik kiváló hemipterológusunk tiszteletére a *Horváthinia* nevet kapta, a másik nem (*Sagocoris Birói*) BIRÓ LAJOS újguineai gyűjtéséből való. — DR. BOLKAY ISTVÁN „Description of some new Brenthididae“ című cikkében a Brenthidák egy új nemét (*Pseudotaphroderes*), három új fajjal (*Ps. forficatus*, *papuanus*, *formosanus*) írja le. — FRIEDR. HENDEL „Über die Sepsiden-Arten der aethiopischen und indo-malayischen Region“ című cikkében ennek a légynemnek monografikus feldolgozását nyújtja. — J. A. ALFKEN „Eine neue ungarische Andrena-Art“ cikkében egy magyarországi új méhfélét ír le *Andrena setigera* név alatt, melyet DR. ZILÁHI KISS ENDRE gyűjtött Hadad-on (Szilágy m.) és Bogsánban. Az új faj az *A. echinulata* PÉR. közeli rokona, melytől főleg abban különbözik, hogy lábfeje és hátsó lábszára, valamint utolsó három csápíze felül fekete. — KÜTHY DEZSŐ (Orthoptera nova exotica in Museo Nationali Hungarico asservata) új egyenesszárnyukat ír le (*Eupromachus Mocsáryi*, *Biróella Bolivari*, *Cephalocoema fusca*, *Phlaeoba Horváthi*). — MOCSÁRY SÁNDOR „Insectorum messis in insula Creta a Lud. Biró congregata. II. Hymenoptera: Chrysididae“ cikkében BIRÓ LAJOS 1906. évi krétai gyűjtésének díszdarazsait sorolja fel termőhelyeikkel együtt, mely alkalommal egy új fajt is [*Chrysis (Holochochrysis) cretica*] ír le. — PONGRÁCZ SÁNDOR (Insectorum messis . . . stb. III. Pseudoneuroptera et Neuroptera) ugyancsak BIRÓ LAJOS krétai gyűjtésének reczés- és álreczésszárnyú rovarait ismerteti. Ezek között is akadt egy új fajváltozat, a *Calopteryx splendens* var. *cretensis*. — DR. HORVÁTH GÉZA „Miscellanea hemipterologica. I—V“ című cikkében foglalkozik a *Phyllontocheila*-nem afrikai fajaival (újak: *Ph. corticina* és *laminata*), leír egy-egy új *Sirthena* (*dimidiata*) és *Saldoidea*-fajt (*armata*) Formosa szigetéről, az *Acanthia pygmaea* REUT. részére új nemet (*Orthophrys*) állít fel, leír egy új Polycetenidát (*Hesperoctenes tarsalis*) Nikaraguából és a preokkupált *Syncrotus* név helyett a *Hemischizus* nevet vezeti be, végül szinonimikai jegyzeteket közöl. — DR. EDOARDO ZAVATTARI „Une nouvelle Guêpe sociale polygame du Brésil“ című cikkében leírja az új *Synoecoides Mocsáryi* nevű darazsat Braziliából. — DR. HORVÁTH GÉZA „Révision des Leptopodides“ címen a Leptopodidae családról értekezik. Újak:

Valleriola moesta (Uganda), *Martinicola* [n. g.] a madagaszkari *Eriantus madagascariensis* MARTIN részére és *Cryptoglena* [n. g.] *Leptopus spinosus* ROSSI részére. — THALHAMMER JÁNOS „Empidideicus hungaricus, Dipteron novum ex Hungaria“ című cikkében fenti név alatt egy nagy számban a bácsmegyei Vaskúton gyűjtött legyet ír le. — CARL LUNDSTRÖM „Neue oder wenig bekaunte europäische Mycetophiliden“ című cikkében egyebek mellett magyarországi fajokat is ír le ebből az érdekes légy családból, ezek a következők: *Macrocera Kertészii* (Orsova), *Platyura tristis* (Budapest, Börza, Szár, Ugod), *Asindulum brevirostre* (Novi), *Brachycampta fissicauda* (Gyón, Budapest), *Br. spathulata* (Mehádia), *Br. pistillata* (Bakony: Szépalma, Brusanje, Orsova, Mehádia), *Trichonta falcata* (Orsova), *Tr. aberrans* (Budapest), *Exechia serpentina* (Gyón); *E. unguolata* (Jaszenák), *Mycetophila formosa* (Jaszenák), *M. curviseta* (Mosunje, Mehádia, Szépalma, Brusanje), *M. longelamellata* (Mehádia), *M. lamellata* (Jaszenák, Mehádia), *M. tuberosa* (Mehádia), *M. tridentata* (Jeselnicza) és *M. limbata* (Budapest). — DR. HORVÁTH GÉZA „Miscellanea hemipterologica. VI—VII.“ cikkében leír külföldi új Asopinákat és kiegészíti a *Schroederia Coreida*-nem leírását. — CHARLES T. BRUES „New Diptera of the Phoridae from Paraguay“ című cikkében feldolgozza azokat a Phoridákat, melyek BÁRÓ BABARCY-NÉ JÓZSA JOLÁN és FIEBRIG gyűjtéseiből kerültek a Nemzeti Múzeumba. — MOCSÁRY SÁNDOR „Species Chrysididarum novae“ cím alatt a Nemzeti Múzeum világhírű Chrytida-gyűjteményéből 45 új fajt ír le, melyek mind idegen világrészekből valók. — O. KRÖBER „Die Thereviden Süd- und Mittelamerikas“ című tanulmányában ezt a légy családot összefoglalóan tárgyalja, a mennyiben Dél- és Közép-Amerika fajait eddig együttesen még nem tárgyalták. A Nemzeti Múzeum anyagán kívül, a legtöbb múzeumi és magángyűjtemény anyaga rendelkezésére állott. — CH. T. BRUES „The Phoridae of Formosa collected by Mr. H. Sauter“. Szerző SAUTER-nek a Nemzeti Múzeumba került Phoridáit dolgozza fel Formosa szigetéről. A 21 gyűjtött faj közül 20 újnak bizonyult. Legérdekesebb ezek között egy szárnyatlan légy, a *Puliciphora Kertészii*. — DR. ACHILLE GRIFFINI „Stenopelmatidi raccolti da L. Biró nella nuova Guinea“ címen néhány újguineai egyenesszárnyúról értekezik, melyek BIRÓ LAJOS gyűjtéséből származnak; ezek közül újak: *Papuaistus Birói* és *Rhaphidophora Kuthyi*. — DR. HORVÁTH GÉZA „Hemiptera nova vel minus cognita e regione palaeartica. II.“ című cikkében számos új fajt ír le a palearktikus tájból és jegyzeteket közöl némely kevésbé ismert fajról. Faunánkból valók: *Aradus discedens* a boszniai Bielo Brdo-ról és *Paramesus tenuatus* a Kis-Balatonról. — CSIKI ERNŐ (Coleoptera nova in Museo Nationali Hungarico. IV.) leír új külföldi Erotylidákat és egy vörös havasi cinczér-fajt (*Rosalia conviva*) Formosa szigetéről. CSIKI.

Edm. Reitter: Zwei neue Coleopteren-Varietäten.
(Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 291.)

A leírt fajváltozatok közül az egyik magyarországi és pedig a *Mycetophagus quadripustulatus* var. *Winteri*, melyet WINTER JÁNOS Nagyszében környékén gyűjtött. Ez abban tér el a törzsfajtól, hogy egészen fekete (a fej is), csak a tapogatók, a csápok utolsó íze és a lábak vörösek, a csápok töve barnás-vörös.

CSIKI.

*

Edm. Reitter: Coleopterologische Notizen. (Wiener Ent. Zeit. XXX, 1911, p. 294–295.)

Ezekben a jegyzetekben szerző leírja azt a kis bogarat, melyet DIENER HUGÓ múlt évi június elején a Tátrában, Barlangliget környékén, gyűjtött gombáktól ellepett fenyőtörzsön. Szerző a bogarat az Endomychidákhoz tartozó *Agaricophilus* nembe tartozónak vélte és *A. Dieneri* néven írja le. Az egyetlen példány azonban elveszett, lepattant a ragasztócéduláról és nem volt többet megtalálható. Az *Agaricophilus*-nem eddig csak a Kaukázusból volt ismeretes és így érdekes bogárföldrajzi szempontból annak hazánkban való előfordulása, ha beigazolást nyerne az a tény, hogy e faj tényleg *Agaricophilus*.

CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság“ 9. ülése januárius 20-án. —

DR. HORVÁTH GÉZA elnök üdvözölvén a nagy számban megjelent tagokat, CSIKI ERNŐ „Néhány érdekes bogárról“ című előadása kapcsán bemutatott néhány a faunánkra és a tudományra nézve új bogarat. Legérdekesebb a *Sátoristyca Meschniggi* REITT. nevű faj, melyet REITTER 1905-ben egy a baranyamegyei Sátoristye mellett gyűjtött példány alapján írt le. A M. Nemzeti Múzeumba DR. KAUFMANN ERNŐ tagtársunk révén került két Simontornyan gyűjtött példány. REITTER az állatot eleinte a testalakja alapján a Mycetophagidákhoz sorolta és csak később utalta a Byturidákhoz. Hogy a kérdéses faj tényleg Byturida, amellet szól az, hogy elülső csipőjén sarkantyút találunk, a lábfejek száma négy, ezek közül a 3. íz nagyon apró és az első két íz hosszú hártvás lebeny van, végül pedig, hogy a karmok tövén erős fog van. Előadó bemutat még négy új bogarat, melyeket LACZÓ JÓZSEF gyűjtött Trencsén vármegyében (leírásukat lásd jelen füzetben), ezek a *Bradycellus harpalinus* ab. *Csikii* LACZÓ, *Notoxus Szalavszkyi* LACZÓ, *Orsodacne cerasi* ab. *Horváthi* LACZÓ és *Crioceris asparagi* ab. *Brancsiki* LACZÓ. Bemutatott továbbá még négy külföldi új fajt, ezek az *Ophonus (Parophonus) Birói* CSIKI Kréta szigetéről és három közép-afrikai czinczér, neve-

zetesen a *Sternotomis Entzi* és *ugandae* Ugandából és *St. collaris* (FAIRM. i. l.) Gabunból. — Utána SCHMIDT ANTAL „Angol lepkészek kutatásai hazánkban“ című előadásában megemlékezik azokról az angol lepkészekről, a kik 1893 óta Magyarországon jártak és többnyire csak néhány heti itt tartózkodásuk élményeit és lepkészeti eredményeit angol szaklapokban közölték. Mindnyájan kedvesen emlékeznek meg nemcsak szakköreinkről, intézményeinkről, hanem a magyarok páratlan vendégszeretetéről és jóindulatáról, melylyel az idegent fogadják és jó tanácsosal, tettel támogatják. Átérve az egyes gyűjtőkre említi, hogy 1892-ben W. E. NICHOLSON járt nálunk, a ki kirándulását „A Fortnight's Collecting at Budapest“ cím alatt írta le az „Entomologist“ című folyóiratban (Vol. XXVI, 1893, p. 191—193, 210—212). Utána Miss MARGARET E. FOUNTAINE érdemel említést, a kit a budapesti entomologusok akkori vezető emberei kalauzoltak mindenfelé. Ő „Two Seasons among the Butterflies of Hungary and Austria“ cím alatt számol be kirándulásairól ugyancsak az „Entomologist“-ban (Vol. 31, 1898, p. 281—289). Budapest festői környékén kívül járt Pusztapeszéren is és nem győzi dicsérni ezt a fenséges ősi növényzettel és még eredeti vadságában fennmaradt lepke-eldorádót. Járt Herkulesfürdön, a hol talán utoljára ő fogta a *Pararge Clymene* Esp.-t, legalább tudunkkal azóta senki sem látott egyet sem. Az utána itt járt gyűjtők is ezen a három főhelyen fordultak meg és gyűjtöttek több-kevesebb szerencsével. 1906-ban ALBERT HUGH JONES járt nálunk, a ki „Lepidoptera in Hungary in June“ cím alatt számolt be az „Entomologist's Record“-ban (Vol. 19, 1907, p. 245—247, 281—285). 1908 szeptemberében ALBERT F. ROSA töltött nálunk néhány napot és be is számolt gyűjtéséről ugyancsak az „Entomologist“-ban (Vol. 42, 1909, p. 108—112) „Collecting in Hungary“ című cikkében. Ugyanabban az évben fordult meg nálunk W. G. SHELDON és kísérője Mr. TYLECOTE. SHELDON ezen kirándulása alatt olyan jól érezte magát hazánkban, hogy a következő évben újra eljött és a családját is elhozta. Ő három cikkben számol be kirándulásairól: „The 'Large Copper', its Habits, and One of its Present Haunts“ (Entomologist, Vol. 42, 1909, p. 219—221); „Six Weeks among Hungarian Butterflies“ (Entomologist, Vol. 42, 1909, p. 246—251, 272—276, 302—308); „Notes on some Hungarian and Austrian Butterflies in 1910“ (Entomologist, Vol. 43, 1910, p. 269—273). Az utolsó cikkben élvezettel olvashatjuk ennek a buvárnak a természetért való rajongását, a mikor leírja látogatását és gyűjtéseit az azóta elhunyt nemeslelkű BR. VÉCSEY ISTVÁN-nál Szadán és GR. TELEKI SÁNDOR-nál a Tátrában. Sheldon felejthetetlen szép emlékekkel távozott körünkől abban a reményben, hogy a mint csak teheti újra visszatér. Legutoljára járt nálunk J. N. KEYNES

cambridgei egyetemi tanár feleségével és fiával (G. L. KEYNES). Ők csak Budapesten és Herkulesfürdön gyűjthettek, mert a peszéri terület akkoriban már mindenki előtt el volt zárva. A két KEYNES „Butterflies in Hungary in 1910” cím alatt írta le kirándulását az „Entomologist's Record”-ban (Vol. 23, 1911, p. 161—164, 189—193). Bámulatos, hogy ők igazán 1—2 nap alatt milyen szerencsével gyűjtöttek, különösen sok faj nappali pillangó került hamarosan hálójukba. Megemlítendő, hogy az angol lepkészek főleg nappali lepkéket gyűjtenek, mert élvezni akarják a szép természetet és tapasztalatokat akarnak gyűjteni. Még meg kell, hogy említsük N. Ch. ROTHSCHILD ot is, a ki évek óta jár hazánkba, azonkívül gyűjtet az ország különböző vidékein. Ő róla bővebben nem kell megemlékezni, mert gyűjtéseinek eredményéről a „Royartani Lapok”-ban beszámolt, cikkei mindnyájunk előtt ismeretesek. — Az előadás kapcsán felmerült eszmecsere után JABLONOWSKI JÓZSEF alelnök felhívja a társaság tagjainak figyelmét arra, hogy kirándulásaik alkalmával figyeljék meg egyes fajok biológiai viszonyait, mert ezzel sok évszázados tévedés helyreigazításához járulhatnak hozzá. Ilyen pl. a *Polyphylla fullo* hangadása; mert úgy a mint azt ma általában tudjuk és magyarázzuk, t. i., hogy a szárnyfedők és potroh dörzsölése következtében keletkezik, az nem áll, a miről mindenki könnyen meggyőződhetik; helyesen magyarázta ezt különben LANDOIS, a kinek magyarázata azonban nem ment át a köztudatba. Épigy vagyunk a *Xyleborus dispar* lárváinak táplálkozásáról való ismereteinkkel. Ez a lárva pl. nem tágítja a lárvaemeneteket, nem vesz fel táplálékot a fából, melyben böcsője fekszik, hanem azokat a gombákat fogyasztja, melyek a lárvaemenetek falát borítják, melyekkel már az anyaállat a meneteket megfertőzi, hogy utódjainak legyen miből táplálkozniok. Hogy ez tényleg így van, azt megerősíti a lárva egészen más testalkata, előtestének gyenge volta.

Választmányi ülés 1912. januárius 20-án. — Titkár új tagnak bejelenti DR. KAUFMANN EENŐ orvost (Mecsekszabolcs, Baranya vm.), a ki megválasztatik. Titkár előterjeszti a februáriusban tartandó közgyűlés tárgysorozatát. A választmány elhatározza, hogy a közgyűlést februárius 24-én délután 6 órára tüzi ki, továbbá hogy azt a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében tartja meg, a közgyűlés utáni rendes ülés programjába pedig két előadást vesz fel. A választmány ezután megállapította a választás alá kerülő tisztviselők (elnök, 1 alelnök, könyvtáros) és választmányi tagok névsorát, melyet a közgyűlésen megválasztásra ajánlani fog. A pénztár megvizsgálására kiküldi DIENER HUGÓ és MIHÓK OTTÓ választmányi tagokat. A pénztáros előterjeszti mult évi zárszámadását és az 1912. évi költségvetési előirányzatot.

„ROVARTANI LAPOK“

XIX. Band.

Januar 1912.

1. Heft.

S. 1. — *E. Csiki*: Wie sollen wir sammeln? — Die meisten Sammler, speziell Käfersammler haben den Fehler, dass Ihr Sammeln sehr einseitig ist und neben dieser Einseitigkeit ist meistens auch Oberflächlichkeit zu bemerken. Verfasser gibt nun Ratschläge wie ein eingehendes Sammeln mit dem Sieb, Stroifsack, etc. vorzunehmen ist, um nicht nur die Sammlung vermehren zu können, sondern dabei auch allgemeinen Interessen nachkommen zu können.

S. 3. — *J. Laczó*: Neue Käfer aus dem Komitat Trencsén. — Verfasser beschreibt folgende neue Coleopteren: *Bradycellus harpalinus* var. *Csikii*, *Notoxus Szalavszkyi*, *Orsodacne cerasi* ab. *Horváthi* und *Crioceris asparagi* ab. *Brancsiki*. (Lateinische Diagnose im ungarischen Text).

S. 5. — † *L. A.-Aigner*: Die Tagfalter Ungarns. XL. — Aus dem Manuscript des verstorbenen Verfassers, wird die Behandlung der letzten Tagfalterfamilie, der Hesperiden, begonnen. Nachdem die Familie charakterisiert und eine Bestimmungstabelle der acht Gattungen gegeben wird, werden die Gattungen *Heteropterus* (mit *H. Morpheus* PALL.) und *Pamphila* besprochen.

S. 8. — *Dr. J. Pásziczky*: Eine neue Schmetterlings-Aberation aus dem Komitat Trencsén. — Verfasser sammelte am 30. Juli 1911 in den Holzschlägen des zur Gemeinde Drétoma gehörenden Berges „Zsljab“ die dort ziemlich häufige *Boarmia maculata* var. *Bastelbergi* HIRSCHKE und darunter eine Form, die durch einen eigentümlichen schwarzen Randstreifen ausgezeichnet ist, und einen besonderen Namen verdient Die Form wird als *ab. nigromarginata* (lateinische Diagnose und Abbildung siehe im ungarischen Text) folgendermassen charakterisiert: Der var. *bastelbergi* nahestehend, von gleicher Färbung und ähnlicher Zeichnung, aber kleiner, Vorderflügel etwas gerundet, mit bauchigem Aussenrand und breiteren Hinterflügeln. Vorderflügel mit zusammenfliessendem inneren Querstreifen und Mittelschatten, die zusammen ein oben nach innen gebogenes Y bilden, am Aussenrand zwischen den Fransen und der Wellenlinie mit genügend breitem, scharf welligem Randstreifen, dessen längster Fortsatz gleich hinter dem grossen schwarzen Augenfleck liegt. Der Randstreifen übergeht auch auf die Hinterflügel, ist zwar nicht so wellig, verbreitert sich aber erheblich und scheint auch auf die Unterseite durch, der Mittelstreif

ist hier verwaschen. Die Unterseite der Vorderflügel ist viel dunkler als bei var. *Bastelbergeri*, in der Mitte des Aussenrandes aber anstatt des hellen Fleckes, mit einem lichten, nach aussen stehenden konkaven Mond. Die Unterseite der Hinterflügel mit breitem, gegen den Afterwinkel sich schmälern dem dunklen Randstreifen geziert.

Kleine Mitteilungen.

S. 9. — *E. Csiki* berichtet über den „Zuwachs der Insektensammlung des Ungarischen National-Museums im Jahre 1910“ nach dem vor kurzer Zeit erschienenen Jahresbericht dieses Instituts. Im genannten Jahr vermehrte sich die Insektensammlung um 39,407 Exemplare, davon entfallen auf *Hymenoptera* 5343, *Coleoptera* 16,253, *Lepidoptera* 6791, *Diptera* 5434, *Neuroptera* 254, *Orthoptera* 228 und *Hemiptera* 5104 Exemplare. Von den Beamten des Museums explorierten in verschiedenen Gegenden des Landes Direktor DR. G. HORVÁTH, die Kustoden DR. K. KERTÉSZ und E. CSIKI und die Kustosadjunkte DR. L. SOÓS und A. SCHMIDT mit bestem Erfolg.

Literatur.

S. 8. — *E. Csiki* bespricht den IX. Band 1911 der „Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici“ und zwei Arbeiter von EDM. REITTER.

Vereinsangelegenheiten.

In der Sitzung vom 20. I, 1912. der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft sprach E. CSIKI „Über einige neue oder interessante Coleopteren“, die zugleich vorgelegt werden. Darunter die vier in diesem Hefte durch Herr J. LACZÓ beschriebenen Käfer aus dem Komitate Trencsén. Weiters zeigte und besprach er *Sátoristyea Meschniggi* REIT. Dieses zuerst zu den Mycetophagiden, später aber zichtig zu den Byturiden gestellte Tier, beschrieb Reitter nach einem einzelmem nicht ganz reifen Exemplar. Durch Herrn DR. E. KAUFMANN erhielt das National-Museum nun ein tadelloses Pärchen. Von weiteren Novitäten besprach CSIKI *Ophonus (Parophonus) Birói* von Kreta, *Sternotomis Entzi* und *ugandae* von Uganda und *St. collaris* (Fairm i. l.) aus Gabun. — A. SCHMIDT sprach über „Sammelergebnisse englischer Lepidopterologen in Ungarn“ wobei die Ergebnisse nach dem Publicationen von NICHOLSON, Mss. FOUNTAINE, JONES, ROSA, SHELDON und N. CH. RÖTSCHILD besprochen werden.

In der Vorstandssitzung vom 20. I. 1912 wurde DR. E. KAUFMANN als neues Mitglied aufgenommen und die Vorarbeiten der am 24. II. 1912 abzuhaltenden Generalversammlung erledigt.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XIX. KÖTET. 1912 FEBRUÁR—MÁRCZIUS 2—3. FÜZET.

A szőlőmolykongresszus.

Irta BAKÓ GÁBOR.

A szőlőgazdaság ezidőszerint legsürgősebb megoldást váró kérdésének, a szőlőmolyveszedelem leküzdésének megbeszélésére a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesülete január 19. és 20. napjaira Budapestre gyűjtötte érdekelt tagjait. Előre jelzett programja szerint ez a szőlőmolykongresszus a gyakorlat embereit akarta szóhoz juttatni, hogy a gyakorlatban szerzett tapasztalatuk a tudomány embereit megtermékenyítse s munkásságuknak helyes irányt szabjon. Ha ez nem sikerült, vagy hogy fordítva sikerült, az igazán nem az előadókon és a felszólalókon múlt, mert ők valamennyi eddig esütörtököt mondott vagy több-kevesebb sikerrel járt molyirtó eljárást szóba hoztak és ajánlották. Molyfogó-lámpák, kézzel való szedés, kéreg-hántással és keféléssel kapcsolatban, thanatonnal, klórbáriummal és más anyagokkal való permetezés, naftalin és dohánypor keverékével való porozás, tavaszi vagy nyári takarás mesterséges hernyófogók kikötésével egyesítve, szóval mindazok az eszközök és módszerek, amelyek külföldi és hazai szakintézeteket, de magánosokat is foglalkoztattak, sorra kerültek; fájdalom, többnyire inkább csak az ajánlónak téves okoskodással, vagy hibás megfigyeléssel önmagát megejtő egyéni meggyőződésétől, mint a tárgyi bizonyítékok erejétől támogatva.

A kongresszuson ilyenformán a cselekvés szükségességén kívül semmiféle egyöntetű megállapodás nem domborodhatott ki s a határozatlanság kellemetlen érzését csak fokozta LIPTHAY BÉLA és DR. DRUCKER JENŐ-nek a tárgysorozat utolsó helyére kitolt ismertetése az osztrák, illetve francia kísérletezések és védekezések sikerelenségéről.

Azért az összes előadások és felszólalások befejeztével valami lidércnyomás alól való megszabadulás lelkes és egyhangú örömeivel üdvözölte a kongresszus JABLONOWSKI JÓZSEF kir. tanácsosnak, a Rovartani Állomás igazgatójának felszólalását, aki az érdemleges és komolyan vehető, de a sekélyes vízben evező javaslatokra is, egy-

aránt kiterjedő kritikája után kifejtette évek során át a gyakorlatban és gyakorlati emberekkel karöltve vagy egyidejűleg végzett kísérletezés eredményeképen — hogy mind a várható eredményt, mind az írtásköltséget tekintve, a mesterséges molyfogók kikötésével és a karók tisztogatásával együtt alkalmazott nyári takarás mellett kell maradnunk.

A lezajlott szőlómolykongresszust mindenesetre a nagyranőtt molyveszedelem leküzdésére irányuló közóhaj következményének kell tekintenünk s mint ilyennek, bizonyára meg lesz az a hatása is, hogy ezzel az országos bajjal szemben évek óta fatalisztikus télen-ségbe merült szőlősgazdákat cselekvésre fogja serkenteni. De megmutatta ez a kongresszus azt is, hogy a hozzáértő szakember áttekinthető, összefoglaló és tárgyilagosan bíráló vezetése nélkül, a sokféle menni akaró egyesek sikeres együttműködése lehetetlen. Mert fővezér nélkül háborút viselni — még a szőlómoly ellen sem lehet.

Új barlangi Carabidák.

Irta: CSIKI ERNŐ.

MIHÓK OTTÓ barátom legújabb kutatásainak ismét k"szönhetünk két szép felfedezést, melyek hazánk barlangi faunáját hívatvák gazdagítani. Ezeknek az új fajoknak a leírását a következőkben adom:

1. *Anophthalmus (Duvallius) Mihóki* CSIKI n. sp.

Rufo-testaceus, nitidus, glaber. Capite latitudine pronoti aequali, sulcis frontalibus integris et profundis. Antennis dimidio corporis nonnihil longioribus, articulo tertio articulo secundo sesquialter, articulo quarto articulo secundo paulo longiore, articulis ultimis paulo latioribus. Pronoto in triente antico longitudine paulo latiore, lateribus arcuatis, angulis anticis rotundatis, posticis rectis, paulo prominulis. Elytris oblongo-ovalibus, convexiusculis, latitudine maxima duplo longioribus, angulis humeralibus rotundato obtusis, apice singulatim rotundatis, striis quatuor internis punctato-striatis, striis externis striato-punctatis, interstitio tertio punctis setigeris tribus instructo. — Long. (sine mandibulis) 7 mm.

Hungaria centr.-orientalis: antrum „Zichy-barlang“ (Com. Bihar), ubi Dom. O. Mihók exemplum unicum (♂) detexit. Speciem novam in honorem detectoris denominavi.

Species haec nova *A. Birói* m. affinis, sed differt: corpore maiore, mandibulis angustioribus longioribusque, pronoto longitudine paulo latiore, lateribus arcuatis et ante angulos rectos paulo prominulis haud arcuatis, elytris latitudine maxima duplo longioribus.

Sárgás-vörös, fénylő és csupasz. A fej olyan széles mint az előtor háta, a homlokbarázoák teljesek és mélyek. A csápok a test felénél kissé hosszabbak, a harmadik csápíz kissé, a negyedik kevésbé hosszabb mint a második íz, az utolsó izek kissé szélesebbek. Az előtor háta az elülső harmadban kissé szélesebb mint hosszú, oldalai ívelték, elülső szögletei kerekítettek, a hátsók, derékszögűek és kissé kiállók. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, kissé domborúak, kétszer oly hosszúak mint szélesek, vállszögletük kerekített tompaszögű, csúcsuk egyenként kerekített, a belső négy barázda pontozott, a szélsők rovátkosan pontozottak, a harmadik köztérben három sörtét viselő ponttal. — Hossza (a felső állkapesok nélkül) 7 mm.

Előfordul Bihar vármegyében a révi „Zichy-barlang“-ban, a melyben МНÓК OTTÓ barátom, akinek tiszteletére az új fajt elneveztem, egyetlen példányát (♂) felfedezte.

Az *A. Birói* m. legközelebbi rokona, a melytől a következőkben tér el: teste nagyobb, a felső állkapesok karcsúbbak és hosszabbak, az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú, oldalai ívelték és a kissé kiálló derékszögű hátsó szögletek előtt nem öblösek, a szárnyfedők kétszer oly hosszúak mint szélesek.

2. *Trechus Irenis* CSIKI n. sp.

Nigro-piceus, nitidus, glaber, elytris cyaneo-micantibus, antennis rufo-ferrugineis, palpis, pedibus elytrorumque margine laterali, dilute testaceis. Pronoto transverso-rotundato, longitudine sesquialter latiore, lateribus rotundatis, ante angulos rectis, acutiusculo prominentibus, haud sinuatis. Elytris ovalibus, humeris obtuse rotundatis, apice rotundatis, punctato-striatis, striis quatuor internis profundioribus. Long. 4—4.5 mm.

Hungaria orientalis: antrum Godinest (Com. Hunyad), ubi Dom. O. МНÓК detexit.

Tr. bannatico DEJ. (*Dejeani* PUTZ.) affinis, sed differt: praecipue pronoto transverso-rotundato, haud cordato, angulis posticis rectis acutiusculo prominentibus brevibus, lateribus ante angulos posticos haud sinuatis et colore constanter nigro-piceo, elytris cyaneo-micantibus, antennis rufo-ferrugineis et palpis, pedibus elytrorumque margine laterali dilute testaceis.

Szurok-fekete, fénylő, csupasz, a szárnyfedők kékesen fénylők, a csápok vöröses-sárgák, a tapogatók, a lábak és a szárnyfedők oldal-széle világos barnás-sárgák. Az előtor háta harántos kerekded, egyharmaddal szélesebb mint hosszú, oldalai kerekítettek, a rövid derékszögű és hegyesen kiálló hátsó szögletek előtt nem öblösek. A szárnyfedők tojásformák, vállszögletük tompán kerekített, csúcsuk kerekített,

pontozottan barázdások, a négy belső barázdá mélyebb. Hossza 4—4.5 mm.

Előfordul a Godinest-barlangban (Hunyad vm.), a melyben MIHÓK OTTÓ barátom gyűjtötte. Az új fajt MIHÓK OTTÓ neje, a ki férje kutatásait a legnagyobb érdeklődéssel kíséri, tiszteletére neveztem el.

Az új faj a *Tr. bannaticus* DEJ. (*Dejeani* PUTZ.) legközelebbi rokona és attól a következőkben tér el: az előtor háta harántos kerekded, nem szívforma, derékszögű és hegyesen kiálló hátsó szögletei rövidek, oldalai ezek előtt nem öblösek, fent leírt jellemző színeződése pedig állandó.

Magyarország pillangói.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.

XLI.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. Felül feketés-barna, aranyárga foltokkal.	1. <i>Palaemon</i> .
— A hím elülső szárnya aranyárga, feketés-barna foltokkal, a nőstény-é sötétbarna aranyárga foltokkal.	2. <i>silvius</i> .

1. *Pamphila Palaemon* PALL.

PALLAS, Reisen in versch. Prov. d. russ. Reiches. I, 1771, p. 471. — *Paniscus* FABRICIUS, Syst. Ent. 1775, p. 531. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 28, f. 2. — *Brontes* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 475—476.

A szárnyak feketés-barnák, aranyárga foltokkal, melyek az elülső szárnyon négyszögűek, a hátsó szárnyon pedig kerek. Alul az elülső szárny sárga, sötétszürke foltokkal, a hátsó szárny vöröses-sárga, szalmaszínű foltokkal. Kifeszítve 25—30 mm.

Hazánkban országszerte található, de csak helyenként gyakori. Erdei réteken röpköd és kedveli a nedves helyeket.

A hernyó halványzöld, számos világos és sötét hosszanti vonallal. Április és május hónapokban útifüvön (*Plantago major* és *lanceolata*), rozsnokon (*Aromus*), kurtatoppon (*Brachypodium*), czinczoron (*Cynosurus*) és egyéb apró növények csőszerűen összecsavart leveleiben él és abban kitelevén, tavaszkor alakul át. A báb szürkés-sárga, hosszúkas, fejrésze hegyesedő.

Termőhelyei: Budapest (ANKER), Debreczen, Szaár V. 26, Csákvár, Tapoleza, Felsőlövő, Pozsony VI—VII, N.-Lévárd, Selmezbánya VI—VIII, Rozsnyó, Trencsén-Teplicz, Árvaváralja, Igló V. 31,

Eperjes, Előpatak, Nagyszeben V. 12, Nagyág, Mehádia V. 1—28, Orsova V; Temesvár V. 17, Velike, Fiume V és Dalmácia.

Előfordul a szomszéd országok közül a következőkben: Felső- és Alsó-Ausztriában, Csehországban, Bukovinában és Oláhországban (V—VI), Karinthiában és Sziléziában (VI).

Elterjedési köre Szent-Pétervártól Kis-Ázsiáig és Angolországtól az Amurig lerjed.

2. *Pamphila silvius* KN.

KNOCH, Beitr. zur Insectengesch. 1781, t. 5, f. 1—2. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 80, f. 5—6.

A hím fölül aransárga, a szegély mentén feketés-barna pontsorrall és a középben négy fekete folttal; a hátsó szárny barna, számos aransárga folttal. A nőtény sötétbarna, az elülső szárny közepe aransárga, fekete foltokkal, a hátsó szárnyon apróbb aransárga foltok vannak. Alul az elülső szárny okersárga, a hátsó zöldesszürke, a felület fekete, sárga foltokkal. Kifeszítve 25—30 mm.

Hazánkban csakis Nagyágon figyelték meg és ez dél felé elterjedésének végső határa. Május-juniusban repül nedves erdei réteken.

A hernyó szennyos csontszínű, hátán egy, oldalt három vöröses vonallal. Hossza 25—30 mm. Áprilisban található füveken.

A szomszéd országok közül csupán Sziléziában (V—VI) fordul elő.

Elterjedési köre Finnországtól Közép-Ázsiáig és Mecklenburgtól az Amurig terjed.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

Irta: BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (London).

Megbízásomból 1911-ben HOLZ MÁRTON úr részemre lepkéket gyűjtött Délmagyarországon, részben ugyanazokon a helyeken mint UHRYSK GEZA úr 1910-ben, a kinek gyűjtéséről már beszámoltam a Rovartani Lapok 1911. évi XVIII. kötetének 36—43. lapján. A múlt évi jegyzék kiegészítésekepen közlöm mindazoknak a fajoknak a nevét, a melyek abban a jegyzékben még nem szerepelnek. A magyar faunára új fajoknak nevét *félkövér* nyomással emeltem ki. Az anyagot DR. REBEL tanár a bécsi természetrajzi udvari múzeumban határozta meg.

A deliblái homokpuszta kikutatására HOLTZ úr a Flamunda nevű vadászlatot választotta kiindulási pontnak, a hol azután kevés megszokással április 24-től július 15-ig tartózkodott. A deliblái

homokpuszta löszből áll és számos észak-nyugatról délkelet felé húzódnó buczka-vonulat szeli át.

HOLTZ úr a következő helyeken végzett gyűjtéseket:

Alibunár, VI. 19—20.

Báziás, VI. 6. 20—21.

Cetatea (Flamunda mellett), V. 7—9.

Crni vrh (Flammunda mellett), V. 15, VII. 12.

Deliblat község, V. 4.

Dolina (Vadászlak), V. 4.

Dubovác (a Duna mellett), VII. 6—8.

Dumacia (dombvonulat Gerebenczig), VI. 14.

Emánuel-telep (a deliblái homokpusztában), VII. 8—10.

Fehértelep (a deliblái homokpusztában), V. 1, VI. 7, 9 és 14.
Flamunda.

Gerebencz, VI. 6—7, 15.

Herkulesfürdő, VI. 4—5.

Károlyfalva, VI. 18.

Versez (várhegy), VI. 20.

Papilionidae.

Papilio podalirius L. Flamunda, IV. 23—V. 12., közötté több esetben az ab. *ornata* WHEELER. — *Machaon* L. — Flamunda, IV. 24.

Pieridae.

Aporia crataegi L. Flamunda, V. 27.

Pieris rapae L. Flamunda, IV. 23—24 (♂). — *napi* L. var. *napaeae* ESP. Herkulesfürdő, VI. 15 (nagy ♂). — *Daphidice* L. Dubovác VII. 79; gen. vern. *Bellidice* O. Flamunda, IV. 21.

Leptidia sinapis L. Flamunda, V. 21, 9; VI. 18. (♂); gen. aest. *diniensis* B. Flamunda (♂, ? IV. 29).

Colias Edusa F. Dubovác, VII. 7. — *Myrmidone* ESP. Flamunda, V. 15—31 (♂♂, több esetben), Crni vrh, VII. 12—15, Fehértelep, VI. 9 (♀).

Nymphalidae.

Pyrameis cardui L. Dubovác, VII. 7.

Melitaea Phoebe KNOCH. Flamunda, V. 19—31 (♂♀, gyakori).

Argynnis Dia L. Flamunda, V. 8, VI. 18 (♂). — *Latonia* L. Flamunda, VI. 24. — *Pandora* SCHIFF. Gerebencz, VI. 7; Flamunda, VI. 9—27, Fehértelep, VI. 9.

Melanargia Galatea L. Flamunda, VI. 24—VII. 3.

Satyrus Briseis L. Crni vrh, VII. 12. — *Semele* L. Herkulesfürdő, VI. 25 (♂, nagyon sötét).

- Pararge Megaera* L. Crni vrh, V. 15, Dubovác, VII. 7.
Epinephele Jurtina L. Flamunda, V. 13—VI. 13. — *Lycaon* ROTT.
 Flamunda, VI. 18—27.
Coenonympha Iphis SCHIFF. Flamunda, V. 27—VI. 15. — *Arcania* L.
 Báziás, VI. 21. — *Pamphilus* L. Flamunda, V. 8—31, VI. 17,
 Dubovác, VII. 7.

Lycaenidae.

- Thecla spini* SCHIFF. Flamunda, V. 15—VI. 25.
Callophrys rubi L. Flamunda, VI. 3—VII. 3.
Chrysophanus Thersamon ESP. Flamunda, V. 13—VI. 26 (kis ♂). —
Phlaeas L. et ab. *coeruleopunctata* STGR. (♂♀) Dubovác, VI.
 7; Flamunda, IV. 23.
Lycaena argiades PALL. Flamunda, VI. 2; Dubovác, VII. 7; var.
Polysperchon BRGSTR. Ugyanott; var. *Coretas* O. Ugyanott. —
Argus L. Flamunda, V. 13—25 (♂♀). — *Sephyrus Uhryki*
 RBL. (Ent. Zeitschr. Frankfurt. XXV, p. 191). Flamunda, 3 ♂:
 V. 18—VI. 2; 3 ♀: V. 19—VI. 18. Már a múlt évben fedezte
 fel UHRYK GEZA ezt a fajváltozatot ezen a helyen. Ez a dél-
 magyarországi fajváltozat nagyobb teste révén a wallisi *lycidas*
 TRAPP-nel egyezik meg, a hímek felül azonban sokkal élénkebb
 kék színűek, keskenyebb de élesebb fekete szegélyvonallal, a
 nőstények hátsó szárnyán levő élénk narancsvörös szegély-
 foltjai pedig kivételes nagyok. Alul az összes szárnyakon, kü-
 lönösen a nőstényeken, a narancsszínű szegélyfoltok nagyon
 szélesek. — *Baton* BRGSTR. Herkulesfürdő, VI. 15 ♀. — *Orion*
 PALL. Cetatea, V. 7. — *Astrarche* BRGSTR. Flamunda, V. 29—
 VI. 2. — *Icarus* ROTT. Flamunda, V. 19, VI. 26. — *Bellargus*
 ROTT. Flamunda, VI. 16—VII. 3. — *Corydon* PODA. Fehértelep,
 VI. 9; Gerebencz, VI. 7. — *Cyllarus* ROTT. Flamunda, V. 1—
 VI. 9.

Hesperidae.

- Augiades Sylvanus* ESP. Flamunda, VI. 1—25.
Carcharodus lavaterae ESP. Flamunda, VI. 1—4; Fehértelep, VI. —
Alcaeae ESP. Flamunda, VII. 4.
Hesperia carthami HB. Flamunda, VI. 12—VII. 1. — *fritillum* HB.
 Flamunda, V. 11—VI. 16 (♂).
Thanaos Tages L. Flamunda, V. 15—VI. 11.

Sphingidae.

- Smerinthus populi* L. var. *ferruginea* ab. *fasciata* GILLM. — Flamunda,
 V. 19.

Notodontidae.

- Stauropus fagi* L. Herkulesfürdő, VI. 4.
Drymonia querna F. Herkulesfürdő, VI. 4.
Spatalia argentina SCHIFF. Flamunda, VI. 27 (♂).
Pygaera curtula L. Emánuel-telep, VII. 10. — *pigra* HUFN. Emánuel-telep, VII. 10.

Lymantriidae.

- Hypogymna morio* L. Flamunda, V. 19.
Dasychira pudibunda L. Herkulesfürdő, VI. 4.
Euproctis chrysoorrhoea L. Emánuel-telep, VII. 9 (♂).
Porthesia similis FÜSSL. Flamunda, VI. 22.

Lasiocampidae.

- Malacosoma neustria* L. és ab. *rufa unicolor* TUTT. Flamunda, VI. 10—12.
Macrothylacia rubi L. Flamunda, V. 7 (2 ♀).
Odonestis pruni L. Flamunda, VII. 3.

Drepanidae.

- Cilix glaucata* Sc. Flamunda, IV. 30.

Thyrididae.

- Thyris fenestrella* Sc. Flamunda, V. 20.

Noctuidae.

- Diphthera alpium* OSB. Flamunda, V. 29.
Acronycta rumicis L. Flamunda, VII. 1.
Oxycesta geographica F. Flamunda, IV. 30.
Agrotis obscura BRAHM. Flamunda, VI. 26—VII. 1. — *C-nigrum* L. Flamunda, V. 29—VI. 25. — *patris* L. Flamunda, V. 27. — *cinerea* S. V. Flamunda, VI. 21. — *exclamationis* L. Flamunda, VI. 26—VII. 7. — *ypsilon* ROTT. Flamunda, VII. 1.
Mamestra advena HB. Flamunda, VI. 22. — *brassicae* L. Flamunda, VI. 26. — *genistae* БКН. Flamunda, VI. 26. — *dissimilis* KN. Flamunda, VI. 24—VII. 8. — *trifolii* ROTT. Flamunda, VI. 26—VII. 8.
Dianthoccia luteago F. Flamunda, VI. 19. — *silenes* HB. Flamunda, V. 20 (♂), VI. 30 (kopott ♀).
Miana latruncula HB. Flamunda, VI—VII (nagy számban).
Hadena basilinea F. Flamunda, V. 22.
Dipterygia scabriuscula L. Flamunda, VI. 2.
Chloantha hyperici F. Flamunda, V. 31.

- Leucania vitellina* HB. Flamunda, VII. 6 (♀). — *scirpi* DUP. Flamunda, V. 7 (1 ♂). — *L-album* L. Flamunda, VI. 26. — *albipuncta* F. Flamunda, VI. (gyakori). — *turca* L. Flamunda, VI. 11 (♂).
- Caradrina Kadenii* FRR. Flamunda, VII. 3. — *ambigua* F. Flamunda, Dubovác, VI (gyakori).
- Amphipyra tragopogonis* F. Emánuel-telep, VII. 8.
- Heliodes rupicola* HB. Flamunda, VI. 16.
- Heliothis dipsacea* L. Emánuel-telep, VII. 9. — *scutosa* SCHIFF. Flamunda, VII. 4.
- Prothymnia viridaria* CL. Flamunda, VI. 27.
- Emmelia trabealis* SC. Flamunda, V—VI.
- Scoliopteryx libatrix* L. Flamunda, IV.
- Plusia chrysitis* L. Flamunda, VI. 25—VII. 8. — *gutta* GX. Flamunda, VII. 4.
- Euclidia glyphica* L. Flamunda, VI. — *mi* CL. Flamunda, IV. 28.
- Catocala puerpera* GIORN. Flamunda, VII. 3—10 (többszörösen).

Cymatophoridae.

- Habrosyne derasa* L. Flamunda, VI. 16.
- Thyatira batis* L. Gerebencz, VI. 14.
- Cymatophora octogesima* HB. Flamunda, VI. 27.

Geometridae.

- Pseudoterpna pruinata* HUFN. Flamunda, VI.
- Euchloris vernaria* HB. Flamunda, VI. 24—VII. 4. — *smaragdaria* E. Dumacia, VI. 14.
- Thalera fimbrialis* SL. Flamunda, VI. (többszörösen).
- Acidalia laevigata* SC. Flamunda, VI. 4. — *moniliata* F. Flamunda, V. 28. — *interjectaria* B. Flamunda, VI. 29. — *emarginata* L. Flamunda, VI. 9. — *rubiginata* HUFN. Flamunda, V. 29—VI. 26. — *marginepunctata* GOEZE Flamunda, Emánuel-telep, VII.
- Codonia annulata* SCHULZE Flamunda, VI. 25.
- Ortholitha coarctata* F. Flamunda, V. 8—27.
- Larentia ocellata* L. Flamunda, VI. 29. — *galiata* HB. Flamunda, V. 10—VI. 25.
- Tephroclystia innotata* HUFN. Flamunda, IV. 28. — *satyrata* HB. Flamunda, VII. 12. — *isogrammaria* H.-S. Crni vrh., V. 15.
- Phibalapteryx polygrammata* БКН. Flamunda, IV. 22, V. 29—VI. 26. — *vitalbata* HB. Emánuel-telep, VII. 10.
- Orthostixis cribraria* HB. Versecz, VI. 20; Básiás, VI. 21.
- Stegania dilectaria* HB. Flamunda, V. 9—21.

- Metrocampa margaritata* L. Flamunda, VI. (többszörösen).
Eilicrinia trinotata METZN. Flamunda, V. 6 (♀) ebből a csak nemrég Magyarországból kimutatott fajból (lásd: Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 125).
Semiothisa alternaria HB.¹ Flamunda, V. 17—VI. 28.
Venilia maculata L. Flamunda, V.
Boarmia cinctaria SCHFF. Flamunda, IV. 28—V. 12. — *gemmaria* BRAHM. Flamunda, VII. 1. — *lichenaria* HUFN. Cetatea, V. 7; Flamunda, VI. 25. — *selenaria* HB. Flamunda, V. 29, VII. 1. — *crepuscularia* HB. ab. *defessaria* FRR. Flamunda V. 12.
Phasiane clathrata L. Emánuel-telep, V; Flamunda VI. 7.
Perconia strigillaria HB. Cetatea, V. 7; Flamunda, VI. 26.

Nolidae.

- Nola centonalis* HB. Flamunda, VI. 11—26 (többször).

Syntomidae.

- Syntomis Phegea* L. Emánuel-telep, VII. 10; Versecz, VI. 28.
Dysauxes ancilla L. Flamunda, VI. 12—27.

Arctiidae.

- Spilosoma lubricipeda* L. (*menthastri* ESP.) Flamunda, VI (többször). — *urticae* ESP. Flamunda, VI. 26 (nagy számban). — *luctuosa* H.-S. Herkulesfürdő, VI. 4 (♂).
Phragmatobia fuliginosa L. Flamunda, Emánuel-telep, VII.
Diacrisia sannio L. Flamunda, V (♂ ♀).
Arctia Hebe L. Flamunda, V (sok példány, ♂).
Hipocrita jacobaeae L. Flamunda, V.
Lithosia lurideola ZINCK. Flamunda, VI. 28.

Zygaenidae.

- Zygaena punctum* O. Bázias, VI. 25. — *meliloti* ESP. Emánuel-telep, VII. 9. — *filipendulae* L. Flamunda, Emánuel-telep, VII. — *Ephialtes* ab. *trigonellae* ESP. Emánuel-telep, VII. 10. — *carinolica* Sc. Flamunda, VI. 25 (többszörösen).
Ino subsolana STGR. Flamunda, V. 18 (♂ ♀).

Psychidae.

- Amicta Ecksteini* LED. Flamunda, IV. 27 (1 ♂).

¹ Tévedésből ez a faj a múlt évi jegyzékben (Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 38) *Eucoxia alternata* STGR. néven szerepel Dráva-Szarvasról, utóbbi faj csak Kelet-Ázsiában fordul elő.

Oreopsyche muscella F. Flamunda, IV. 28. — *plumifera* O. Flamunda, IV. 22.

Epichnopteryx undulella F. Flamunda, IV. 27—29.

Sesiidae.

Sesia formicaeformis ESP. Emánuel-telep, VII. 10.

Cossidae.

Phragmatoecia castaneae HB. Flamunda, V. 20.

Pyralidae.

Lamoria anella SCHIFF. Flamunda, VII. 3.

Crambus perlellus Sc. Flamunda, VI. 25. — *chrysonuchellus* Sc. Flamunda, V; Fehértemplom.

Chilo cicatricellus HB. Flamunda, VI. 12.

Anerastia lotella HB. Flamunda, VI. 27.

Ematheudes puntella TR. Emánuel-telep, VII. 8.

Homoeosoma nimbella Z. Flamunda, VI. 16. — *binaevella* HB. Flamunda, V. 14—23.

Plodia interpunctella HB. Flamunda, VI. 12.

Ephestia Kühniella Z. Emánuel-telep, VII. 8. — *elutella* HB. Flamunda, VI.

Pempelia dilutella HB. Flamunda, V. 27.

Megasis illignella Z. Flamunda, V. (többszörösen).

Salebria faecella Z. Flamunda, V. 16—VI. 6.

Myelois cribrella HB. Báziás, VII.

Aglossa pinguinalis L. Flamunda, V. 26.

Cataclysta lemnata L. Flamunda, VI—VII.

Phlyctaenodes sticticalis L. Flamunda, VI. 8—27.

Titanio normalis HB. Flamunda, IV. 27.

Pionea crocealis HB. Flamunda, V. 20. — *verbascalis* SCHIFF. Flamunda, V. 20.

Pterophoridae.

Alucita pentadactyla L. Flamunda, V. 28.

Pterophorus lithodactylus TR. Flamunda, VI. 26.

Tortricidae.

Acalla variegana SCHIFF. Flamunda, VI. 21. — *boscana* F. Flamunda, VI. 26. — *ferrugana* L. Flamunda, VI. 26.

Oenophthira Pilleriana SCIFF. Flamunda, VI. 26 (többszörösen).

Cacoecia sp. Flamunda, ♂ V. 12, ♀ VI. 16. (*C. rosana* L. mellett, de kisebb, keskenyebb szárnyakkal, a pupillás elülső szárnyak feltűnő nagy középfolttal = *deliblatana* RBL. i. l.)

- Eulia politana* HB. Flamunda, VI. 29.
Tortrix Loeftlingiana L. Flamunda, VI. 27.
Cnephasia Wahlbomiana L. Flamunda, V.
Conchylis posterana Z. Flamunda, V. 3—VI. 26. — *atricapitana* STPH. Flamunda, VI. 26 (friss ♂). Nem régen a Mezőségből említették. — *purana* GN. Flamunda, VI. 2. — *roseana* Hw. Flamunda, VI. 12—21. — *ciliella* HB. Flamunda, V. 25—VI. 16. — *contractana* Z. Flamunda, VI. 4 (1 ♂).
Polychrosis euphorbiana FRR. Flamunda, VI. 27. — *artemisiana* Z. Flamunda, V. 18—25.
Steganoptycha fractifasciana Hw. Flamunda, IV. 23.
Bactra lanceolata HB. Flamunda, VI. 24.
Semasia conterminana Z. Flamunda, VI. 26
Pygolphaga lugubrana TR. Flamunda, V. 23.

Glyphipterygidae.

- Choreutis Myllerana* F. var. *stellaris* Z. Flamunda, VI. 3.

Yponomeutidae.

- Swammerdamia pyrella* VILL. Gerebencz VI. 8.

Gelechiidae.

- Metzneria carlinella* STT. Flamunda, VI. 27.
Platyedra vilella Z. Flamunda, V. 14.
Gelechia spurcella H.-S. Flamunda, IV. 27—VI. 3 (♂ ♀). — *tephriditella* DUP. Flamunda, IV. 23—27. — *cytisella* TR. Alibunár, VI. 19.
Lita atriplicella F.-R. Flamunda, VI. 7. — *ocellatella* BOYD. Flamunda, VI. 27.
Xystophora pulveratella H.-S. Flamunda, V. 17.
Brachmia gerronella Z. Flamunda, VI. 3. — *dimidiella* SCHIFF. Flamunda, VI. 3.
Rhinosia Denisella F. Flamunda, IV. 23.
Ypsolophus renigerellus Z. Herkulesfürdő, VI. 4.
Nothris verbascella HB. Emánuel-telep, VII. 10.
Holcophora statices STGR. Flamunda, VI. 26 (1 friss ♂-je ennek az eddig csak Dél Oroszországból ismeretes fajnak).
Megacraspedus imparcellus F.-R. Flamunda, VI. 24 (kopott ♂).
Pterolonche pulverulenta Z. Flamunda, VI. 27 (♂).
Oegoconia quadripuncta Hw. Flamunda, VI. 26.
Psecadia sexpunctella HB. Flamunda, V. 7.
Depressaria venosulella MOESCHL Flamunda, V. 2—26. — *enicella* FR. Flamunda, VI. 27. — *furvella* TR. Flamunda, V. 9. — *Douglasella* STT. Flamunda, VI. 27. — *nervosa* HEIN. Flamunda, VI. 25.

Borkhausenia tinctella HB. Flamunda, VI. 25. — *lunaris* Hw. Flamunda, VI. 26. — *Bruandella* RAG. Flamunda, VI. 25 (kopott ♀).

Elachistidae.

Epermenia dentosella H.-S. Gerebencz, VI. 7; Flamunda, VI. 26. — *daucella* PEYER. Alibunár, VI. 19.

Pyroderces argyrogrammos Z. Flamunda, VI. 26.

Cyphophora idaei Z. Flamunda, VI. 3 (♀).

Panalia Leuwenhoekella L. Flamunda, VI. 21.

Augasma aeratellum Z. Herkulesfürdő, VI. 4.

Coleophora spissicornis Hw. Flamunda, VI. 23. — *leucapenella* Z. Flamunda, V. 30 (♂). — *stramentella* Z. Flamunda, VI. 23–27. — *brevipalpella* WCK. Flamunda, VI. 25.

Elachista argentella CL. Flamunda, VI. 22.

Gracilariidae.

Gracilaria Kollariella Z. Flamunda, VI. 19.

Lyonetiidae.

Bucculatrix artemisiae H.-S. Flamunda, VI. 26 (♂).

Opostega sp. Flamunda, VI. 26 — 2 hibás példány. (*O. spatulella* H.-S. mellett, az okersága elülső szárnyon két sötét folttal az elülső szegély közepén és a csúcson = *bimaculatella* RBL. i. 1.)

Tineidae.

Monopis imella HB. Flamunda, IV. 23.

Tinea quercicolella H.-S. Flamunda, V. 17.

Nemotois Pfeifferellus HB. Flamunda, VI. 27 (♂).

Adatok Magyarország bogárfaunájához.

Irtta: CSIKI ERNŐ.

A Rovartani Lapok 1911. évi XVIII. kötetének 55–58. lapján közöltem azokat az adatokat, melyek 1910 ben és 1911 elején kerültek elő. Most megint elmúlt egy év, mely alatt számos újabb faj és fajváltozat került elő, melyek mind faunánkat gyarapítják. Ezeknek a jegyzéke termőhelyeikkel együtt a következő:

Carabus catenatus PANZ. var. *Troyeri* BORN — Göspic.

— *catenulatus* SCOP. var. *Holdhausi* BORN — Nagy-Hagymás, Keresztényhavas.

Trechus Irenis CSIKI — Godinesti barlang (Hunyad vm.)

Anophthalmus Bielzi SEIDL. var. *Stobieckii* CSIKI — Táttra.

- Anophthalmus Reissi* MIHÓK — Jád-völgy (Bihar vm.)
 — *Gyleki* BREIT — Ponorul (Bihar vm.)
 — *Taxi* BREIT — Rézbánya.
 — *bihariensis* CSIKI — Vale Vize (Bihar vm.)
 — *Eleméri* MIHÓK — Biharfüred.
 — *Mihóki* CSIKI — Rév: Zichy-bárlang.
Anthracus longicornis SCHM. ab. *pallidus* FIORI — Magyarország.
Bradycellus harpalinus SERV. var. *Csikii* LACZÓ — Péhó (Trencsén vm.)
Rhantus notatus F. var. ♀ *vermicularis* FAUV. — Bolesó (Laczó).
Micropeplus tesserula CURT. — Nagy-Hagymás.
Phyllodrepa Luzei HUBENTH. — Trencsén.
Xantholinus atratus HEER — Ünökő.
Philonthus piliger REY — Radnai havasok.
Quedius Haberfellneri EPPH. — Bulea-tó.
Mycetoporus piceolus REY — Ünökő.
Bolitochara varia ER. — Radnai havasok.
Atheta valida KR. — Bucsecs.
 — (*Rhopalotella*) *hungarica* BERNH. — Herkulesfürdő.
 — (*Liogluta*) *microptera* THOMS. — Radnai havasok: Saca.
 — (*Dimetrota*) *Leonhardi* BERNH. — Bucsecs, Radnai havasok,
 Korongyos.
Ilyobates nigricollis PAYK. var. *Deubeli* BERNH. — Bucsecs.
Oxyypoda longipes REY — Királykő.
Faronus Lafertei AUBÉ — Csukás, Bucsecs.
Leptoderus Hohenwarti SCHMDT. — Lokve.
Pholeuon Knirschi BREIT — Kondor-bárlang (Bihar vm.)
 — (*Irenellum*) *Mihóki* CSIKI — Biharfüredi bárlang.
 — — *Bokorianum* CSIKI — Vale Vize (Bihar vm.)
 — (*Parapholeuon*) *Mocsáryi* CSIKI — Rév (Batrina-bárlang).
 — — *Bokori* CSIKI — Rév.
 — — *Czárani* CSIKI — Rév (Zichy-bárlang).
Drimeotus Bokori CSIKI — Felső-Topa (Bihar vm.)
Bathyscia acuminata MILL. — Lokve.
Necrophorus interruptus STEPH. ab. *trinotatus* REITT. — Horvátország.
Colon dentipes SAHLBG. — Királykő.
Ptenidium laevigatum GILLM. — Zánoga.
Micridium vittatum MÖTSCH. — Sopron.
Helophorus granularis L. var. *rufipennis* HUBENTH. — Magyarország.
Epuraea terminalis MANNH. var. *Seidlitzii* SCHILSKY — Királykő.
Laemophlaeus Kraussi GANGLB. — Nyitra vm.
Cryptophagus pallidus ST. — Bucsecs.
Atomaria bella REITT. — Ünökő.
 — *prolixa* ER. — Keresztényhavas.

- Corticaria saginata* MANNH. — Keresztényhavas.
Mycetophagus quadripustulatus L. ab. *Winteri* REITT. — Nagyszeben.
Anommatus biharicus BREIT — Rézbánya.
Agaricophilus Dieneri REITT. — Barlangliget.
Chilocorus bipustulatus L. ab. *exclamationis* DEPOLI — Fiume, Selce.
Notoxus Szalavszkyi LACZÓ — Bolesó.
 — *monocerus* L. var. *immaculatus* PIC — Magyarország.
Anthicus antherinus L. ab. *semitestaceus* PIC — Fiume
Euzonitis bipunctata PILL. — Vojtek (Győrffy).
 — *bifasciata* SCHWARTZ ab. *rufofasciata* FAIRM. — Vojtek (Győrffy).
Hypophloeus longulus GYLLH. — Felsőbeled (Vas vm.; Győrffy)
Cortodera humeralis SCHALL. ab. *inhumeralis* PIC — Mária-Besnyő (Dr. Fodor).
 — — ab. *Nicolasi* BEDEL — Péczel (Dr. Fodor).
Rosalia alpina L. ab. *hamata* BRANCS. — Trencsén.
 — — ab. *pausa* BRANCS. — Trencsén.
Pogonochaerus Eugeniae GANGLB. — Keresztényhavas
Orsodacne cerasi L. ab. *Horváthi* LACZÓ — Bolesó.
Donacia simplex F. ab. *sanguinea* WESTH. — Bolesó (Laczó).
Lema cyanella L. ab. *obscura* STEPH. — Zanoga.
Corioceris asparagi L. ab. *Brancsiki* LACZÓ — Bolesó.
Chrysomela rufa DUFT. var. *pachysoma* HUBENTH. — Erdély.
 — *olivacea* SUFFR. ab. *umbratilis* WSE. — Radnai havasok.
 — *fastuosa* SCOP. ab. *speciosa* L. — Radnai havasok.
Chrysochloa alpestris SCHUMM. var. *nigrina* SUFFR. —
 — *caecaliae* SCHRNK. var. *tussilaginis* SUFFR. — Zanoga.
 — *speciosissima* SCOP. var. *nigrescens* LETZN. — Bucsecs.
Phytodecta quinquepunctata F. ab. *unicolor* WSE. — Királykő.
 — — ab. *sorbi* WSE. — Keresztényhavas.
 — *pallida* L. ab. *padi* PEN. — Keresztényhavas
Aphthona Stussineri WSE. — Keresztényhavas.
Longilarsus longiseta WSE. — Keresztényhavas.
Phyllobius urticae DEG. var. *nudus* WESTH. — Radna-Borberek.
 — *Stierliniensis* DESBR. — Bántáság.
Ceuthorrhynchus carniolicus SCHULTZE — Keresztényhavas.
Sibinia ventralis SCHILSKY — Zengg.
Apion rufulum WENCKE var. *Zoufali* WAGN. — Nyitra vm.
Hylastes Gergeri EGGERS — Oravicza.
Cryphalus saltuarius WSL. — Bucsecs.
Pityogenes quadridens HARTIG. var. *bistridentatus* EICHH. — Zanoga.
Xyloterus lineatus OLIV. var. *melanocephalus* EICHH. — Keresztényhavas.
Caccobius Schreberi L. ab. *conjunctus* J. MÜLL. — Bolesó (Laczó).

Különfélék.

A Chrysis sybarita Först. gazdaállata. Ennek a ritka fémdarásznak gazdaállata eddig ismeretlen volt, míg az ezidei tavasz elején azt megállapítanom nem sikerült. Márczius elején ugyanis Szigetszentmiklóson az *Osmia rufa* L. nádtetőbe rakott fészkeit kutattam BÍRÓ LAJOS-sal, élősködőket kerestünk benne; de nem találtunk benne mást, mint a már teljesen kifejlődött gazdaállatot s néhány *Odynerus*-lárvát. Úgy látszik, hogy az élősködők nem teletnek ki a gazdaállattal. Találtunk azonban egynéhány elpusztult *Leucospis dorsigera*-t s egy régi bábgyúzóban egy a szárnyak kivételével teljesen kifejlődött *Chrysis sybarita*-t. Fémdarazsak közül az *Osmia rufa* fészében eddig csak a *Chrysis neglecta*-t találták. VÁGÓ ALADÁR.

Adat a pókok vérengző természetéhez. Az 1911. év augusztus végén az isaszeghi u. n. „újfenyves“ erdő mellett elterülő térségen lepkészve, a hálóval egy *Eryngiumon* ülő *Lycaena* után csaptam. Midőn a *Lycaenát* a méregüveggel meg akartam fogni, észrevettem, hogy ezenkívül még egy *Sesia* és egy kis pók is akadt a hálomba. Az utóbbi kettő akkor, amikor őket felfedeztem, körülbelül egy fél arasznyira ült egymástól a hálóban. Midőn a *Lycaena* elhelyezése után a méregüveggel a *Sesia* után akartam nyulni, azt nagy meglepetésemre sehol sem bírtam megtalálni. Már ki akartam rázni a hálóból a reám nézve teljesen értéktelen pókot, midőn észrevettem, hogy a Sesiát, mely később *Sesia leucopsiformis* ESP.-nek bizonyult, a pók tartja szorosan a karmai közt és minden elriasztási kísérletem hiábavalónak bizonyult, a pók csak ki nem eresztette prédáját. Csak amidőn mindkét állatot a méregüvegbe tettem, vált el a pók áldozatától. Ezen eset mutatja, mily rendkívül vérengző egy ilyen kis állat, mely még a legnagyobb veszély pillanatában, amidőn saját élete is kockán forog, sem tagadhatja meg vérengző természetét és még akkor is öldöklésre gondol. Sajnos, hogy a pókot nem tettem borszeszbe, hanem egyszerűen rovartüre tűztem, ahol annyira összeaszott, hogy már csak a nemét lehetett meghatározni, azt pedig, hogy melyik fajhoz tartozik nem. A pókot a Nemzeti Múzeumban *Lycosa*-nak határozták meg. ULBRICH EDE.

Irodalom.

W. Junk: Bibliographia Coleopterologica. Berlin, 1912. (p. XVI et 146, tab.). — Ára 1.20 márka díjmentes megküldéssel.

Minden bogárgyűjtőnek nagy hasznára lesz az a kis könyvecske, melyet JUNK berlini könyvkiadó állított össze és adott ki.

A szürke vászonkötésű könyvecske 4065 különféle bogarászati munka, különlenyomat és bogarászati szempontból fontos folyóirat címét, a szükséges bibliografiai jegyzetekkel és az árával kiegészítve, tartalmazza. A kötet bevezető része a bogarászati irodalommal foglalkozik, mintegy vezérfonalat nyújtván arra nézve, hogy milyen irodalomra van szüksége a bogarásznak. Ismerteti a fontosabb munkákat, a melyekre a szakembernek okvetetlenül szüksége van, továbbá ismerteti azt az irodalmat, melyre egyes országok, világrészek kutatójának szüksége van, végre ismerteti a különböző folyóiratokat, első sorban a bogarászatiakat és rovtaniakat, hogy mindenkinek alkalmat nyújtson azok irányáról és tartalmáról tájékozódást nyerni. Ugyancsak a bevezető részből megtudjuk azt, hogy egy valamire való bogarászati könyvtár (munkák és folyóiratok) összeállítására körülbelül 30,000 márkába kerül, a legfontosabb folyóiratok évi előfizetési díja pedig mintegy 500 márkát tesz ki. A kötetet a „Coleopterorum Catalogus“ szerkesztőjének (SCHENKLING) és kiadójának (JUNK), valamint az eddig megjelent 38 füzet szerzőinek (AHLWARTH, BERNHAUER, BICKHARDT, BORCHMANN, CSIKI, DALLA-TORRE, GEBIEN, GESTRO, GILLET, HAGEDORN, KUHN, LÉVEILLE, OLIVIER, PAPE, PIC, RITSEMA, ROON, SCHMIDT, SCHÖNFELDT, WEISE) csoportképe díszíti. A munkát, melyet mint jó kézikönyvet alig nélkülözhetünk, melegen ajánlhatom az érdeklődőknek. Megrendelhető a kiadónál: W. JUNK, Berlin W. 15, Kurfürstendamm 201.

*

CSIKI.

Dr. F. Sokolár: Was ist *Carabus catenulatus* Scop.? (Societas entomologica. XXVII, 1912, p. 13–14).

Szerző áttanulmányozván SCOPOLI eredeti leírását (Entomologia Carniolica 1763, p. 86) arra az eredményre jutott, hogy az az állat, melyet ő ilyen név alatt leírt Krajnából, nem azonos azzal, a melyet manapság fenti név alatt értünk. SCOPOLI leírása csak a Krajnában is közönséges *C. catenatus* PANZ.-re illik, tehát erre alkalmazandó az az állat pedig, a melyet ezidőszert *catenulatus*-nak nevezünk, nem is lehetett SCOPOLI leírásának tárgya, mert az Krajnában egyáltalában nem fordul elő. A *C. catenulatus* auct. non Scop. ezentúl a prioritás szabályai szerint *problematicus* HERBST-nek nevezendő.

CSIKI.

*

Hans Wagner: Wissenschaftliche Ergebnisse der Bearbeitung von O. Leonhard's Sammlungen. 1. Apion-Studien. (Entom. Mitteil. I, 1912, p. 9–21).

Szerző többi között leírja az új *Apion* (*Exapion*) *Hilfi*-t a bolgárországi Rila (Vrli-Vr) és Rhodopé-hegységből (Bitsche-Bor) és ennek új fajváltozatát, a var. *Deubeli*-t, melyet DEUBEL FRIGYES a hátszegi és brassóvidéki (Czenk) hegyekben gyűjtött.

CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai társaság“ közgyűlése 1912. februárius 24-én. — A Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében tartotta társaságunk első rendes közgyűlését, melynek lefolyásáról a következőkben számolhatunk be.

DR. HORVÁTH GÉZA elnök üdvözli a nagy számban megjelent tagokat, megállapítja az alapszabályok értelmében a közgyűlés határozatképességét, jelenti, hogy DR. RÁTZ ISTVÁN kimentette magát hivatkozással gyengélkedésére, felkéri GRÓF TELEKI SÁNDOR-t és CSERNY LAJOS urakat a közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére, majd a következő beszéddel nyitja meg a közgyűlést!

Tisztelt Közgyűlés! Őszinte örömmel üdvözlöm a Magyar Entomologiai Társaság t. tagjait, a kik a mai közgyűlésen oly szép számmal megjelentek. Ez az első közgyűlés, melyen fiatal társulatunk egyéves működéséről számot kell adnunk s egyszersmind további sikeres működését biztosítanunk.

Valamint minden efléle társadalmi szervezetnél, úgy társulatunknál is az első év az első szervezkedés és berendezkedés korszaka volt. Hogy társulatunk hogyan szervezkedett és mennyire erősödött meg a lefolyt év alatt, hogy a választmány és a tisztikar mennyire felelt meg a reájok bízott feladatoknak, arról a tisztí jelentések fognak részletesebben beszámolni. De már itt is jelezhetem, hogy a Magyar Entomologiai Társaság szerencsésen betöltötte első gyermekévéit és bizalommal indulhat neki második évének is.

Pénztárnokunk jelentéséből megnyugvással fogunk értesülni, hogy a Társaság pénzügyei rendezettek és hogy már az első év pénztári számadását deficit nélkül zárhattuk le. A titkári jelentés hű képét fogja adni annak a munkásságnak, melyet zsenge társulatunk a maga elé kitűzött feladatok érdekében kifejtett.

Megelégedéssel tapasztaltuk, hogy rendes havi üléseink, melyeken sok érdekes előadás és tanulságos bemutatás került napirendre, mindig elég látogatottak voltak Ezeket a havi üléseket, a budapesti tudományos társulatok szokásától eltérően, rendszeren a fehér asztalnál tartottuk meg, a mi nagyban előmozdította a társulati tagok szaktársi együttérzését és szívélyes érintkezését. Csak két ülésünk színhelyét tettük át a Budapesti Kamera-Klub helyiségébe, a minek az volt az oka, hogy mind a két alkalommal vetítő készülékre volt szükségünk, mert MIHÓK OTTÓ tagtársunk vetített képek kíséretében ismertette az ország különböző vidékein tett entomologiai kirándulásait.

Egy nagyobb társas kirándulást Társaságunk is rendezett május végén Visegrádra, a melyen nemcsak tagtársaink, hanem

vendégeink is szép számmal vettek részt. Egy kisebb kirándulást tettünk azonkívül a Nagyszénásra. Tagtársaink egyébiránt egész éven át buzgón foglalkoztak Magyarország rovarfaunájának tanulmányozásával és részint egyedül, részint 2—3 vagy több személyből álló kisebb csoportokban gyűjtöttek és kutattak az ország különböző vidékein.

Különösen nagy figyelmet fordítottak némelyek, első sorban MIHÓK OTTÓ és BOKOR ELEMÉR tagtársaink a barlangok bogárfaunájára és általában a vak bogarakra. Az ő fáradhatatlan buzgalmuknak és kipróbált ügyességüknek a mult évben 9 új vak bogárfaj felfedezését köszönhetjük¹. Ha ezekhez hozzámítjuk még azt a 3 új vak bogarat, melyet BREIT JÓZSEF osztrák bogarász a Bihar-hegységből írt le, akkor kitűnik, hogy a magyarországi vak bogarak száma 1911 ben nem kevesebb mint 12 új fajjal gyarapodott.

De a mult év legnevezetesebb eredménye a hazai entomologia terén még sem ez volt, hanem egy híres magyarországi bagolyféle életmódjának és fejlődési viszonyainak a felderítése. Ez a híres bagolyféle a rejtelmes *Oxytrypia orbiculosa*, a melynek fejlődési viszonyait oly sokáig hiába kutatták, s a melynek történetében mint tudjuk, mindenféle emberi szenvedélyek, sőt a háttérben még házasságtörés, verekedés, revolverlövés, becsületsértési és birtokháborítási pörök is szerepelnek. SCHMIDT ANTAL tagtársunknak több évi kutatás után végre sikerült ezt az érdekes lepkét minden stádiumában megfigyelni s ezzel a magyar entomológiának egyik közel 100 éves problémáját megoldani. A mai közgyűlésünket követő rendes havi ülésen fogja SCHMIDT tagtársunk erről szóló értekezését előterjeszteni, melyet kivált lepkészeink bizonyára a legnagyobb érdeklődéssel fognak meghallgatni.

A mult év, a Magyar Entomologiai Társaság fennállásának első éve tehát már is becses és értékes felfedezésekkel gyarapította szaktudományunkat. Ha tagtársaink a jövőben is ily nagyérdékű felfedezésekkel fogják a hazai rovarvilág ismeretét gazdagítani, akkor fiatal társulatunk valóban méltóan fog a többi régi és tekintélyes külföldi entomologiai társulatok mellé sorakozhatni. Tagtársaink buzgalma és ügyeskedése, a magyar rovarászok szakavatottsága és rátermettsége e részben a legszebb reményekre jogosítanak.

Azzal a meleg és őszinte óhajtással, hogy e remények hovatovább mind valóra váljanak, mai közgyűlésünket ezennel megnyitnak nyilvánítom.

A tárgysorozat értelmében a tiszti jelentések lévén soron, elnök felhívja a titkárt, hogy jelentését terjessze elő.

¹ Leírásuk társulatunk folyóiratában, a Rovartani Lapokban jelentek meg.

CSIKI ERNŐ titkár a következő jelentését olvassa fel :

Titkári jelentés. — Tisztelt közgyűlés! Miután 1910. évi május 4-én e helyen a „Magyar Entomologiai Társaság“ megalakulását kimondottuk, megküzdvén a kezdet nehézségeivel már az 1911. év elejével megkezdhettük működésünket. Most pedig abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy már az első évi működésünkről is beszámolhatok. Mielőtt azonban ezt megtenném, még vissza kell hogy térjek az 1910. évre, a melyben a szükséges előmunkálatokat végeztük, társaságunk megalapozásán dolgoztunk.

Abban az időben ugyanis első sorban a tagok létszámának emelésére kellett gondolnunk, a mit úgy véltünk legjobban elérhetőnek, ha körlevelet bocsátunk ki, melyet az összes hazai entomologusoknak megküldvén, figyelmüket társaságunkra felhívjuk. Erre nagy szükség is volt, mert társaságunk 41 taggal kezdte meg működését, a mi első lépésnek ugyan szép és kecsesítő eredmény volt, de nem elegendő arra, hogy programjához mértén kielégítő sikerrel működhessék. A körlevél szétküldése, valamint tagjaink buzgólkodásának köszönhetjük, hogy tagjaink száma az első év végével, leszámítván a veszteséget, 79-re, tehát majdnem kétszeresére emelkedett. Ez a létszám azonban még mindig kevés, mert a mennyire hazánk rovarászainak címjegyzékét az előttünk ismeretessé vált adatok alapján összeállíthattuk, azok száma megközelíti a kétszázat, pedig azt hiszem nem tévedek, ha a magyar rovarászok valószínű számát ezidőszerint legalább is háromszázra teszem. Marad tehát társaságunknak a taggyűjtés terén is még elég tennivalója.

Egy másik nagyon fontos tárgy volt a folyóirat ügye. Eltekintve alapszabályaink rendelkezésétől, társaságunk eredményes működéséhez a folyóirat okvetetlenül szükségesnek látszott, már csak azért is, mert ez az egyedüli eszköz, a mely az együvértartozást szolgálja, a tagjaink közti kapcsolatot képviseli. Kevés taggal új folyóiratot megindítani vagy a már meglévő „Rovartani Lapok“-at átvenni, merőben lehetetlen volt, az Társaságunkat valószínűleg már bölesőjében fojtotta volna meg. Választmányunk alapos megfontolás után azonban mindamellet úgy határozott, hogy ezt a kérdést arra az időre halasztja, a mikor társaságunk már akkora tőkével fog rendelkezni, mely a sikert biztosíthatja. Addig is hivatalos közlönyévé a „Rovartani Lapok“-at tette, melyeket kedvezményes árban kapja a tagjai részére, így kettős célú érven el, először is lehetővé tette a szükséges tőke gyűjtését, másrészt nevezett folyóirat deficitjét is nagyban csökkentette.

Társaságunk működésének legfontosabb ügyei ekként megoldatván, megkezdhette rendes működését és e célból rendes ülések tartását határozta el, melyek napjaul a nyári hónapok kivételé-

vel, minden hónap harmadik szombatját jelölte ki. Ilyen rendes ülést azután 1911-ben nyolczat tartottunk, a melyeken tagtársaink kisebb előterjesztéseiken és bemutatásaikon kívül összesen 12 nagyobb előadást is tartottak. Két előadás alkalmával, a mikor MIHÓK OTTÓ tagtársunk számos vetített kép bemutatásával gyűjtő kirándulásairól számolt be, nagy számban megjelent tagtársainkon kívül ezen üléseinket szép számú vendégsereg, köztük sok hölgy is látogatta. Ezeket az üléseket az előadások természeténél fogva nem rendes helyiségünkben, hanem a „Budapesti Kamera-Klub“ helyiségeiben tartottuk. Nem mulaszthatom el, hogy nevezett Klubnak e helyen is köszönetünket ne fejezzük ki a szives vendéglátásért.

Rendeztünk két társas gyűjtő kirándulást is, az egyiket május 14-én a Nagyszénásra, a másikat május 25-én Visegrádra. Mindkét kirándulás, ha az időjárás nem is kedvezett eléggé, elég jól sikerült, tagtársaink nem egy érdekes rovart gyűjthettek.

Társaságunk működésének egyéb mozanataira nem térek ki ez alkalommal, hiszen tagtársaink a Rovartani Lapokban közzétett jegyzőkönyvekből eléggé tájékozódhattak. Megemlítendőnek tartom azonban, hogy alapszabályainkat jóváhagyás végett felterjesztettük a m. kir. belügyminiszteriumhoz, a mely azokat néhány pontnak különben jelentéktelen, de a fenálló joggyakorlatból kifolyólag megkivánt kiegészítése ügyében visszaküldötte, a mit választmányunk el is végzett, úgy hogy az alapszabályok jóváhagyását már a közel jövőben várhatjuk. A tisztelt közgyűlést a kiegészítést illetőleg azt hiszem legfeljebb az fogja érdekelni, hogy a minisztérium megkivánta a társaság pecsétjének megállapítását. Választmányunk erre azt határozta, hogy a pecséten faunánk valamelyik jellemző rovarának képét, az alapítás évszámát (1910) és „Magyar Entomologiai Társaság — Budapest“ felírást alkalmazza. Alapos megfontolás után legmegfelelőbbnek és a tárgy természeténél fogva legalkalmasabbnak a *Pselaphus mehadiensis* FRIV. nevű törpebogarat találtuk, melyet a legsemitikusabb ábrázolás mellett is fel lehet ismerni.

Tagjaink száma 80 volt, azonban vesztesség is ért minket, azért az 1911. év végével tulajdonképen csak 79 tagot mutathattunk ki. Társaságunk megalakulása után ugyanis nemsokára elvesztettük egyik választmányi tagunkat, WACHSMANN FERENCZ ny. államvasúti főfelügyelőt, hazánk bogárfaunájának lelkes kutatóját.

Mielőtt jelentésemet befejezném, legyen szabad a t. közgyűlés figyelmét még két körülményre felhívni, a mely a társaság jövőjére nagy fontossággal bír. Az egyik az, hogy a milyen örömmel láthatjuk, hogy összes tagjaink egytized része alapítvány tevésével igyekezett a társaság jövőjét biztosítani, époly szomorúsággal kell tudomásul venni, hogy viszont az összes tagok egynegyede nem sietett

a tagdíj befizetésével a vállalt kötelezettségnek eleget tenni, a mi bizony a tagok nem nagy létszáma mellett a Társaság sikeres működését bizony megbénítja. Reméljük, hogy a helyzet javulni fog és jövőre pénztárosunkkal jobb eredményről tehetünk jelentést. A másik körülmény, melyet t. tagtársaim szíves figyelmébe ajánlok, szakmunkálkodásukat illeti. Nemesak mint titkárnak, hanem mint szerkesztőnek is panaszom van. Üléseink összes előadásait és bemutatóit összevissza 8 tagtársunknak köszönhetjük és nem sokkal jobb az arány a Rovartani Lapoknál sem. Kevés tagtársunk van, a ki tapasztalatainak érdekes tárházából akár csak egy kis részt is köz tudomásra hozna. Nem kívánjuk, hogy tagtársaink nagyszabású előadásokkal vagy hosszú czikkekkel, habár ezeket is nagyon szívesen és örömmel vennők, működjenek közre, hanem ha mással már nem, legalább bemutatásokkal, apróbb megfigyeléseik közlésével járuljanak hozzá feladataink, czéljaink előbbreviteléhez. Ha t. tagtársaink ezen kívánságainkat csak némileg is megszívlelik, — azt hiszem a második év elteltével már sokkal eredményesebb működésről fogok beszámolhatni. Azért jelentésemet azzal a kérelemmel fejezem be, hogy tagtársaink társulatunkat és folyóiratunkat intenzivebb közreműködésükkel támogatni szíveskedjenek.

Utána DR. KERTÉSZ KÁLMÁN pénztáros a következő jelentését terjeszti elő :

Pénztárnoki jelentés. — Tisztelt közgyűlés! A Magyar Entomologiai Társaság első pénztári jelentését azzal a megnyugtató tudattal terjesztem a t. Közgyűlés elé, hogy a Társaság fenállása anyagilag immár biztosítottnak tekinthető. Megvallom őszintén, hogy a Társaság alakulásakor leginkább a pénzügyi szempont nyugtalanított, mert a Társulat eredményes és hasznos működése nagyrészt ettől függ. Az első évet szerencsésen befejeztük s nemesak kiadásainkat voltunk képesek fedezni, hanem még csekély tőkét is gyűjthettünk.

Első sorban azokról a tagtársainkról kell megemlékezni, kik Társaságunk pénzügyi helyzetét alapítványukkal megszilárdítani szíveskedtek. Ezek betűrendben a következők: CSIKI ERNŐ, DIENER HUGÓ, DR. HORVÁTH GÉZA, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, MIHÓK OTTÓ, MOCSÁRY SÁNDOR, MONDOK JÓZSEF és DR. SZILÁDY ZOLTÁN.

A tagdíjából várt bevétel nem érte el azt az összeget, melyet reméltünk, mert 78 tagtársunk közül 23 még most is hátrálékos tagdíjával. Ez határozottan kárára van a Társaságnak, mert míg egyrészt a Társaság a hátrálékos tagok helyett is kénytelen a „Rovartani Lapok” kiadási költségeinek megfelelő részét kifizetni, másrészt még kamatveszteséget is szenved. Ezeket tekintetbe véve e helyen is felkérem t. tagtársainkat, hogy tagdíjaikat lehetőleg már az év elején szíveskedjenek beküldeni.

Ez alkalommal azt is jelenthetem, hogy a Társaság vezetősége az okleveleket, a tagsági jegyeket és az összes irodai szükségleteket költség nélkül szerezte be s ezzel a Társaságnak nagyobb összeget takarított meg. Múlt évi zárószámadásunk a következő:

A „Magyar Entomologiai Társaság” zárószámadása az 1911. évről.

Bevétel		K	f	Kiadás		K	f
1	Alapítványok	700	—	1	Értékpapírok vásárlása	693	78
2	Tagdíjak	490	—	2	Rovartani Lapok	390	—
3	Oklevéldíjak	90	—	3	Postadíjak	18	30
4	Rendkívüli bevétel	1	50	4	Kis nyomtatványok	14	50
5	Kamatok	21	33	5	Könyvtár	24	22
				6	Maradék 1912-re	162	03
		1302	83			1302	83

A „Magyar Entomologiai Társaság” vagyonmérlege 1911 december 31-én.

Actívum		K	f	Passívum		K	f
1	Készpénz	162	03	1	Tiszta vagyon	1330	—
2	Értékpapír az Első Pesti Hazai Takarékpénztárban	700	—				
3	Tagdíjhátralék a) Alapítvány 200 K b) Tagdíj 230 K	430	—				
4	Könyvtár	34	22				
5	Leltári felszerelés	3	75				
		1330	—			1330	—

Elnök jelenti, hogy a választmány a pénztár megvizsgálására kiküldötte DIENER HUGÓ és MIHÓK OTTÓ választmányi tagokat és kéri, hogy jelentésüket terjesszék elő.

A kiküldöttek nevében MIHÓK OTTÓ jelenti, hogy a választmány megbizásából megvizsgálták az 1911. évi zárószámadásokat, annak minden tételét összehasonlították az eredeti okmányokkal és mindent a legnagyobb rendben találtak.

Elnök indítványozza, hogy a tárgysorozat sorrendjének megváltoztatásával a pénztárnoki jelentéssel kapcsolatosan tárgyaltassék a jövő évi költségvetés előirányzata is, mihez a közgyűlés hozzájárul.

A pénztáros jelenti, hogy az 1912. évi költségvetés összeállításánál a mostani taglétszámot kellett alapul venni, de kéri t. tagtársainkat, hogy lankadatlan buzgalommal iparkodjanak entomológiával foglalkozó ismerőseiket Társaságunk kötelékébe bevonni, hogy jövedelmünk szaporodásával folyóiratunkat terjedelmesebbé tehesük.

Az 1912. évi költségvetés.

Bevétel		K	f	Kiadás		K	f
1	Maradék múlt évről	162	03	1	Értékpapírok vásárlása	600	—
2	Alapítványok	200	—	2	Rovartani Lapok	460	—
3	Oklevéldíjak	4	—	3	Postadíjak	60	—
4	Tagdíjak	800	—	4	Kis nyomtatványok	54	—
5	Hátrálékos tagdíjak	230	—	5	Könyvtár	100	—
6	Kamatok	40	—	6	Fölösleg	162	03
		1436	03			1436	03

Végül pénztáros kéri a közgyűlést, hogy neki a felmentvényt megadni sziveskedjék, egyúttal kifejezést adván annak a reményének, hogy az 1912. évi költségvetésünkben a „Bevétel“ rovata emelkedni fog, a „Kiadás“ rovatában pedig az egyes tételek az előirányzatot nem fogják túlhaladni.

Az elhangzott pénztárnoki jelentés és az 1912. évi költségvetési előirányzat előterjesztése kapcsán JABLONOWSKI JÓZSEF megjegyzi, hogy a taglétszámot illetőleg nem volna szabad megállani és azért jónak találná, ha a tagok névsorát valami módon közölni lehetne, hogy tudjuk meg kik azok, a kik még nem tagjai társaságunknak.

A titkár megjegyzi, hogy a tagok névsorát folyóiratunk azok megválasztása után közölte és most a közgyűlésről szóló jelentésünk kapcsán a teljes jegyzék újból közölve lesz.

CSEERNY LAJOS szerint egyáltalában célszerű volna az összes magyarországi entomologusok jegyzékét közölni.

Elnök proponálja, hogy CSEERNY LAJOS indítványának tárgyalását bizzuk a választmányra, a mit a közgyűlés el is fogad.

Több észrevétel nem lévén, elnök kérdezi, elfogadja-e a közgyűlés az 1912. évi költségvetési előirányzatot. A közgyűlés ezt egyhangulag elfogadja.

CSIKI ERNŐ titkár ezután a könyvtárról a következő jelentést olvassa fel:

Könyvtárnoki jelentés. — Tisztelt közgyűlés! Alakuló ülésünkön könyvtárosunkká DR. BOLKAY ISTVÁN-t választottuk meg, a ki ezen

tisztséget 1911 szeptember végéig be is töltötte, akkor azonban katonai szolgálatra bevonulván, kénytelen volt tisztségéről lemondani. Tekintettel arra, hogy könyvtárunk még csak a kezdet kezdetén van és így nagyobb munkálkodást nem kíván, nagyobb elfoglaltságot nem okoz, a választmány nem tartotta szükségesnek, hogy akár ideiglenesen is új könyvtárnokot válasszon addig a míg a közgyűlés ezt megteheti, azért engem bízott meg a könyvtári teendőik ideiglenes ellátásával és így nekem jutott a szerencse, hogy a közgyűlésnek kis könyvtárunkról is jelentést tegyek.

A könyvtár állománya ezideig összesen 12 darab, mely szám egyszermind ugyanannyi címnek is megfelel. Ezen munkák, egynek kivételével, melyet vétel útján szereztünk, mind ajándék útján kerültek könyvtárunkba. Ajándékaikkal gyarapították könyvtárunkat TH. BECKER, DR. BOLKAY ISTVÁN, F. HENDEL, DR. HORVÁTH GÉZA, LEJTÉNYI SÁNDOR, A. L. MONTANDON, PONGRÁCZ SÁNDOR és E. ZAVATTARI.

A mint abban a helyzetben leszünk, hogy legalább egy kis könyvszekrényt beszerezhessünk, a melyben azután könyveinket véglegesen elhelyezhetjük, minden nagyobb költség nélkül is, könyvtárunk gyarapításáról jobban fogunk gondoskodhatni.

Az elhangzott tiszti jelentések kapcsán JABLONOWSKI JÓZSEF indítványozza, hogy a közgyűlés a titkárnak és a pénztárosnak a felmentvény megadása mellett teljes elismerését és hálás köszönetét fejezze ki és ennek a jegyzőkönyvben is adjon kifejezést. — A közgyűlés ezt az indítványt magáévá teszi.

Elnök indítványozza, hogy az alapszabályok rendelkezése alapján a közgyűlés az 1912. évi számadások megvizsgálására küldje ki GYÓRFFY JENŐ-t és DR. SOÓS LAJOS-t. Elfogadtatik.

Elnök jelenti, hogy a választást illetőleg a titkár fogja a választmány proпозициóját előterjeszteni.

Titkár jelenti, hogy az alapszabályok szerint választandó új elnök és a választmány egyharmada, ezenkívül minthogy a választmány az elnöki állásra az eddigi egyik alelnököt jelölte, egy alelnök és az eltávozása miatt lemondott könyvtáros helyébe is új könyvtáros. A választmány ezekre az állásokra jelölte: elnöknek MOCSÁRY SÁNDOR-t, alelnöknek SZÉPLIGETI GYŐZŐ-t, könyvtárosnak DR. SZABÓ JÓZSEF-et és választmányi tagoknak CSERNY LAJOS, EHMANN FERENCZ, GURÁNYI ISTVÁN és MONDOK JÓZSEF-et. A szavazás titkos lévén, elnök a szavazólapok beadására 5 perc szünetet ad, majd újból megnyitván az ülést jelenti, hogy beadtak összesen 22 szavazólapot, melyek szerint megválasztatott fenti tisztségekre MOCSÁRY 21, SZÉPLIGETI 22, SZABÓ 22, CSERNY 22, GURÁNYI 22, MONDOK 21 és EHMANN 17 szavazattal.

JABLONOWSKI JÓZSEF szép szavakkal mond hálás köszönetet a lelépő elnöknek a Társaság megalapítása és felvirágoztatása körül

kifejtett sikeres munkálkodásáért és biztosítja, hogy Társaságunk örökké büszke lesz, hogy első elnöke a világszerte ismert kiváló tudós, DR. HORVÁTH GÉZA volt. Majd üdvözli a lelépő nesztort az elnökségben követő másik nesztort és igéri, hogy mindnyájan hű munkatársai leszünk ezentúl is.

Az ujonnan megválasztott elnök, MOCSÁRY SÁNDOR, hálás köszönetét fejezi ki a bizalomért és igéri, hogy tőle telhetően igyekezni fog Társaságunk felvirágoztatását és sikeres működését előmozdítani.

Több tárgy nem lévén, elnök berekeszti a közgyűlést,

A „Magyar Entomológiai Társaság“ 10. ülése februárius 24-én. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök megnyitja az ülést és felkéri SCHMIDT ANTAL-t, hogy „Az *Oxytrypia orbiculosa* fejlődési viszonyai“ czímen hirdetett előadását tartsa meg. Előadó röviden elmondja ennek a jellemző magyar bagolypillének történetét, megemlíti, hogy felfedezése 1797—1798-ra tehető és nem a mint AIGNER írta 1815 körülre, hiszen ESPER nagy munkájának az a füzete, melyben a lepkét leírta, 1799-ben jelent meg. Kimutatja, hogy azok a közlések, amelyek a lepke életviszonyairól eddig megjelentek, nem megbízhatók, nem felelnek meg a valóságnak. Épígy teljesen rossz az AIGNER közölte pete-leírás. Ezután áttér a pete, a hernyó és a báb jellemzésére és elmondja a lepke biológiai viszonyairól szóló megfigyeléseit, A nagy figyelemmel kísért előadást számos rajz és festmény, preparált peték, hernyók, bábok és lepkék bemutatásával élénkítette.

A „Magyar Entomologia Társaság“ tagjainak névsora az 1912. év elején.

BAKÓ GÁBOR, a m. kir. Rovartani Állomás adjunktusa — Budapest, II. Intézet-utca 1. (*Ent. oec.*)

DR. BÁLINT SÁNDOR, a m. kir. központi szőlészeti kísérleti állomás és ampelológiai intézet osztályvezetője — Budapest, II. Debrői-út 15. (*Ent. oec., Hist. Ins.*)

BENCZUR ELEK, a m. kir. Rovartani Állomás adjunktusa — Budapest, II. Intézet-utca 1. (*Ent. oec.*)

BIRÓ LAJOS, tb. nemzeti múzeumi őr — Szigetszentmiklós, Pestmegye. (*Chalcididae, Formicidae.*)

BODNÁR BERTALAN, főgimnáziumi tanár — Hódmezővásárhely, Oroszlán-utca. (*Coleopt.*)

BOGA LAJOS, múzeumi őrségéd — K o l o z s v á r, Egyetemi állattani intézet. (*Ent.*)

BOKOR ELEMÉR, cs. és kir. hadnagy — Esztergom. (*Coleopt.*)

BOKOR IMRE, cs. és kir. főhadnagy — Komárom. (*Coleopt.*)

DR. BOLKAY ISTVÁN, egyéves önkéntes — Ragusa, Dalmácia. (*Coleopt. : Brenthidae.*)

- CERVA FRIGYES, a székesfővárosi állatkert tisztviselője — Budapest, VI. Városliget, Állatkert. (*Ent.*)
- CSEERNY LAJOS, m. kir. honvédőrnagy — Budapest, I. Bors-
utca 18. (*Lepid.*)
- CSEIKI ERNŐ, nemzeti múzeumi őr — Budapest, VIII. Magyar
Nemzeti Múzeum. (*Coleopt.*)
- DIENER HUGÓ, igazgató — Budapest, I. Fehérvári-út 37. (*Coleopt.*)
- DIÓSZEGHY J. KÁROLY — Budapest, I. Márvány-utca 23. (*Lepid.*)
- DIÓSZEGHY LÁSZLÓ, festőművész — Borosjenő, Arad vm. (*Lepid.*)
- EHMANN FERENCZ, székesfővárosi tanító — Budapest, VII. Izabella-
utca 39. (*Coleopt.*)
- ID. DR. ENTZ GÉZA, udv. tanácsos, egyetemi tanár — Budapest,
VIII. Múzeum-körút 4/a. (*Zool.*)
- IFJ. DR. ENTZ GÉZA, egyet. m. tanár, műegyetemi asszisztens —
Budapest, I. Műegyetem (*Zool.*)
- FEHÉR JENŐ, székesfővárosi tanár — Budapest, I. Krisztina-
körút 89. (*Biol. ins.*)
- DR. FODOR JÁNOS, fogorvos — Budapest, VI. Dalszínház-utca 1.
(*Coleopt., Chrysididae.*)
- FODOR JENŐ, orvostanhallgató — Budapest, VI. Dalszínház-utca 1.
(*Coleopt.*)
- GAMMEL ALAJOS, a székesfővárosi természettudományi taneszközműhely
igazgatója — Budapest, VIII. Főherceg Sándor-utca 8. (*Ent.*)
- GERGELY ISTVÁN, földművesiskolai kertésztanító — Algyógy,
Hunyad vm. (*Lepid., Coleopt.*)
- GERGER JÁNOS REZSŐ, az osztrák-magyar bank tisztviselője —
Budapest, II. Báró Lipthay-utca 9. (*Coleopt.*)
- GOICS ANDRÁS, Ganz-gyári tisztviselő — Csillaghegy, Béla-
utca 2., Pest vm. (*Lepid.*)
- GÖTZELMANN TIVADAR, gyárigazgató — Schöneberg-Berlin,
Hauptstrasse 2. (*Coleopt.*)
- DR. GÖTZ ISTVÁN, főgimnáziumi tanár — Rozsnyó. (*Coleopt.*)
- GURÁNYI ISTVÁN, m. kir. főerdőmérnök — Budapest, I. Logody-
utca 49. (*Coleopt.*)
- GYÖRFFY JENŐ, a m. kir. Rovartani Állomás asszisztense — Buda-
pest, II. Intézet-utca 1. (*Coleopt., Ent. oec.*)
- HAJÓSS JÓZSEF, adófelügyelő tisztviselő — Budapest, V.
Honvéd-utca 16. (*Coleopt.*)
- DR. HANKÓ BÉLA, egyetemi tanársegéd — Budapest, VIII.
Múzeum-körút 4/a. (*Zool.*)
- DR. HORVÁTH GÉZA, nemzeti múzeumi osztályigazgató — Buda-
pest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Hemipt.*)
- JABLONOWSKI JÓZSEF, kir. tanácsos, a m. kir. Rovartani Állomás igaz-
gatója — Budapest, II. Intézet-utca 1. (*Ent. oec., Acarina.*)

- KADOCSA GYULA, a m. kir. Rovartani Állomás asszisztense — Budapest, II. Intézet utca 1. (*Ent. oec., Lepid.*)
- DR. KAUFMANN ERNŐ, orvos — Mecsekszabolcs, Baranya vm. (*Coleopt.*)
- KÉMÉNTZY FERENCZ — Budapest, IX. Ráday-utca 24. (*Lepid.*)
- KENDI KÁROLY, gyárigazgató — Zavidovic, Bosznia. (*Coleopt.*)
- DR. KERTÉSZ ABA, m. kir. udvari orvos — Budapest, I. Apród-utca 5. (*Lepid.*)
- DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, nemzeti múzeumi őr — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Diptera.*)
- DR. Z. KISS ENDRE, járási tiszti orvos — Bethlen, Szolnok-Doboka vm. (*Hymenopt., Lepid., Coleopt.*)
- KOVÁCS ÖDÖN, magánzó — Nagymaros, Hont vm. (*Lepid., Odonata.*)
- KUTHY DEZSŐ, nemzeti múzeumi igazgató-őr — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Orthoptera.*)
- LACZÓ JÓZSEF, ny. körjegyző, birt. — Boleó, Trencsén vm. (*Coleopt.*)
- LEIDENFROST GYULA, székesfővárosi tanár — Budapest, IX. Boráros-tér 1. (*Zool.*)
- LEJTÉNYI SÁNDOR, főgimnáziumi tanár — Arad, Liceum. (*Ent.*)
- LINTIA DÉNES, tanfelügyelőségi tollnok, múzeumi őr — Temesvár, Korona utca 23. (*Zool.*)
- LÓSY JÓZSEF, székesfővárosi polgári iskolai igazgató — Budapest, VIII. Rökk Szilárd-utca 31. (*Ent.*)
- MALLÁSZ JÓZSEF, pénzügyi számvizsgáló — Déva. (*Coleopt.*)
- MIHÓK OTTÓ, tá. arékpénztári tisztviselő — Budapest, I. Mészáros-utca 32. (*Coleopt.*)
- MISCHINGER MIKLÓS — Kolozsvár, Szentegyház-utca 10. (*Lepid., Coleopt.*)
- MOCSÁRY SÁNDOR, kir. tanácsos, nemzeti múzeumi igazgató-őr — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Hymenopt.*)
- MÓCZÁR MIKLÓS, tanítóképzőint. tanár — Kassa (*Coleopt., Hymenopt.*)
- MONDOK JÓZSEF, miniszt. számtanácsos — Csillaghegy, Fő-utca 9., Pest vm. (*Lepid.*)
- NÁDAY LAJOS, tanárjelölt — Budapest, VIII. Horánszky-u. 21. (*Zool.*)
- NAGY IGNÁCZ, műszaki tanácsos — Nagyenyed. (*Dipt., Lepid.*)
- NIAMESSNY IMRE, ny. posta- és távirdafelügyelő — Budapest, IX. Ráday-utca 16. (*Lepid.*)
- DR. ODOR BÉLA, gyógyszerész — Nagyenyed. (*Coleopt.*)
- PÁGANETTI-HUMMLER GUSZTÁV — Gainfahrn-Vöslau, Alsó-Ausztria. (*Coleopt.*)
- DR. PAZSICZKY JENŐ, pénzügyi segédtitkár — Trencsén. (*Lepid.*)
- DR. PELL MÁRIA, tanárnő — Budapest, III. Lajos-utca 9. (*Zool.*)
- PONGRÁCZ SÁNDOR, nemzeti múzeumi gyakornok — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Neuroptera.*)

- DR. RÁTZ ISTVÁN, udv. tanácsos, főiskolai tanár — Budapest, VII. Rottenbiller-utca 23. (*Parasit.*)
- SÁNDOR SÁNDOR, dunagőzhajózási irodafőnök — Budapest, III. Vörösvári-út 83. (*Lepid.*)
- SCHENK JAKAB, a m. kir. Ornithologiai Központ adjunktusa — Budapest, II. Debrői-út 15. (*Zool.*)
- SCHMIDT ANTAL, nemzeti múzeumi őr — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Lepid.*)
- DR. SIMONYI SEMADAM SÁNDOR, országgyűlési képviselő, ügyvéd — Budapest, II. Kacsá-utca 29. (*Lepid.*)
- DR. SOÓS LAJOS, nemzeti múzeumi őr, egyet. m. tanár — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Zool.*)
- DR. STREDA REZSŐ, róm. kath. hitoktató — Budapest, VIII. József-utca 15. (*Coleopt.*)
- SURMIN RUDOLF, cs. és kir. főhadnagy — Eperjes. (*Lepid.*)
- DR. SZABÓ JÓZSEF, nemzeti múzeumi gyakornok — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Formicidae.*)
- DR. SZABÓ LÁSZLÓ — Budapest, IX. Kinizsi-utca 23. (*Zool.*)
- SZÉPLIGETI GYÖZŐ, főreáliskolai tanár — Budapest, II. Lánchíd-utca 4. (*Braconidae, Ichneumonidae.*)
- DR. SZILÁDY ZOLTÁN, egyetemi m. és kollégiumi tanár — Nagye nyed. (*Ins. spec. Tabanidae.*)
- SZLABEY ERNŐ, máv. igazgató — Budapest, VI. Andrásy-út 88. (*Lepid.*)
- SZOMBATHY KÁLMÁN, nemzeti múzeumi gyakornok — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Elateridae.*)
- DR. SZÜTS ANDOR, tanár — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Zool.*)
- TELEKI SÁNDOR GRÓF, főrendiházi tag — Budapest, IV. Múzeum-körút 31. (*Lepid., Coleopt.*)
- THALHAMMER JÁNOS S. J. főgimnáziumi tanár — Kalocsa, Stefaneum. (*Dipt.*)
- TOMALA NÁNDOR, főmérnök — Csillaghegy, Fő-utca 2., Pest vm. (*Lepid.*)
- TUNKL FERENCZ BÁRÓ — Budapest, VII. Thököly-út 91. (*Coleopt., Lepid.*)
- UJHELYI JÓZSEF, nemzeti múzeumi gyűjtő — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum. (*Ins.*)
- ULBRICH EDE, tőzsdei jogügyi titkár — Budapest, VII. Erzsébet-körút 21. (*Lepid.*)
- DR. VÁNGEL JENŐ, kir. tanácsos, egyet. m. tanár, pedagógiumi igazgató — Budapest, I. Győri-út 13. (*Ent.*)
- WACHSMANN JÁNOS, ny. tisztartó — Pápa. (*Coleopt.*)

„ROVARTANI LAPOK“

XIX. Band.

Februar—März 1912.

2—3. Heft.

S. 17. — *G. Bakó*: Der Traubenwickler-Kongress. — Der Landes-Verein Ungarischer Weinzüchter veranstaltete am 19. und 20. Januar 1912 in Budapest einen Kongress um über die Bekämpfung der Traubenwickler (*Cochilis ambiguella* und *Eudemis botrana*) zu verhandeln, hauptsächlich aber um die in der Praxis erzielten Resultate festzustellen. Über die Versuche und nicht gelungenen Schutzmassregeln die in Oesterreich und Frankreich veranstaltet wurden sprachen *BÉLA LIPTHAY* und *DR. JENŐ DRUCKER*. Die Leute der Praxis konnten leider über wenig Hervorragendes berichten und so begrüßte der Kongress mit Freude die Zusprache des Direktors der Kgl. Entomologischen Station, *J. JABLONOWSKI*, der nicht nur sämtliche Ansprachen einer würdigen Kritik unterzog, sondern auch über die durch ihn seit Jahren erzielten Resultate berichtete, nach welchen das Aushängen von Fangapparaten und Reinigung der Weinpfähle nebst dem Einsammeln der Raupennester als bestes und billigstes Mittel zu befolgen ist.

S. 18. — *E. Csiki*: Neue Grotten-Carabiden. — Verfasser beschreibt einen neuen *Anophthalmus* und *Trechus* aus Grotten Ungarns. (Lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text).

S. 20. — † *L. A.-Aigner*: Die Tagfalter Ungarns. — XLI. — In dieser Fortsetzung wird die Bestimmungstabelle und ausführliche Beschreibung der zwei *Pamphila*-Arten (*Palaemon* und *silvius*) gegeben.

S. 21. — *Baron N. Ch. Rothschild* (London): Beitrag zur Lepidopterenfauna Ungarns. — Im Auftrage des Verfassers sammelte Herr *MARTIN HOLTZ* im Jahre 1911 in Südungarn, zum Teil an den gleichen Lokalitäten wie Herr *G. UHRYK* im Jahre 1910, über dessen Ausbeute in dieser Zeitschrift (XVIII. 1911, p. 36—43) bereits berichtet wurde. In Ergänzung der im Vorjahre gegebenen Liste werden alle dort noch nicht enthaltenen Arten angeführt. Für die Fauna Ungarns neue Arten sind durch *fetten* Druck hervorgehoben. Das Material wurde am Naturhistorischen Hofmuseum in Wien durch Prof. *H. REBEL* determiniert. Als Hauptquartier für die Erforschung der Deliblát-Steppe (homokpuszta), welche vorzugsweise aus Löss besteht und von zahlreichen von NW nach SO streichenden Hügelketten durchzogen wird, diente Herrn *HOLTZ* das Jägerhaus Flamunda, wo er mit Unterbrechungen vom 24. April bis 15. Juli Aufenthalt hatte. Die Örtlichkeiten

(nebst Datum) wo gesammelt wurde und die Liste der gesammelten Arten ist aus dem ungarischen Text zu ersehen. Besondere Notizen werden über folgende Arten gemacht: *Lycaena Sephyrus Uhryki* RBL. (Entom. Zeitschr. Frankfurt. XXV, p. 191), bereits im Vorjahre an gleicher Lokalität (Flamunda) von GÉZA UHRYK entdeckt. Diese süd-ungarische Lokalform stimmt in der bedeutenden Grösse mit der walliser Form *lycidus* TRAPP. überein, zeigt oberseits im männlichen Geschlecht jedoch ein viel lebhafteres Blau mit schmalerer, aber scharfer schwarzer Saumlinie, die ♀ mit ausnehmend grossen, lebhaft orangeroten Randflecken der Hinterflügel. Unterseits sind auf allen Flügeln, namentlich beim ♀, die orangeroten Randflecken sehr breit. — *Semiothisa alternaria* HB. erscheint durch ein Versehen im vorjährigen Verzeichniss (Rovartani Lapok XVIII, p. 38) als *Eucosmia alternata* STGR. von Dráva-Szarvas angeführt. Letztern Art kommt nur in Ostasien vor. — *Cacoecia* sp. von Flamunda, ♂ V. 12, ♀ VI. 16. Bei *rostana* L., kleiner, mit schmälern Flügeln, die pupillirten Vorderflügel mit auffallendem, grossem schwärzlichen Mittelfleck = *deliblatana* RBL. i. l. — *Holcophóra statices* STGR. Flamunda, VI. 26, ein frisches ♂ dieser bisher nur aus Südrussland bekannt gewesenen Art. — *Opostega* sp. Flamunda, VI. 26, zwei defekte Stücke. Bei *spatulella* HS., die öckergelben Vorderflügel mit zwei dunklen Vorderrandsflecken nach der Mitte und an der Spitze = *bimaculatella* RBL. i. l.

S. 29. — **E. Csiki:** Beiträge zur Käferfauna Ungarns. — Verfasser gibt ein Verzeichniss jener Arten und Varietäten die im Jahre 1911 für die Fauna als neu festgestellt wurden.

Kleine Mitteilungen.

S. 32. — **A. Vágó:** Über das Wirtstier von *Chrysis sybarita*. — Es war bisher unbekannt welches das Wirtstier dieser seltenen Goldwespe ist. Anfangs März untersuchte Verfasser die in mit Schilf gedeckten Dächer gebauten Nester von *Osmia rufa* L. um darin Schmarotzer zu sammeln. Verfasser fand in dem Nestern aber nur Imagines von *Osmia rufa* und einige *Odynerus*-Larven. Ausserdem fand er einige tote *Leucospis dorsigera* und in einer alten Puppenhülle eine mit Ausnahme der Flügel ganz etwickelte *Chrysis sybarita*. Von Goldwespen waren aus dem Nest der *Osmia rufa* bisher nur *Chrysis neglecta* bekannt.

S. 32. — **E. Ulbrich:** Über die blutgierige Natur der Spinnen. — Verfasser fing eine *Lycaena* mit dem Schmetterlingsnetz, bei welcher Gelegenheit noch eine *Sesia* und eine Spinne (*Lycosa*) ins Netz kam. Bis die *Lycaena* ins Giftglas gebracht wurde, warf sich die Spinne auf die *Sesia* und liess diese erst im Giftglas los.

Literatur.

S. 32. — **E. Csiki**: bespricht JUNK'S Bibliographia Coleopterologica und Arbeiten von DR. F. SOKOLAR und H. WAGNER.

Vereinsangelegenheiten.

S. 34. — Bericht über die Generalversammlung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft vom 24. II, 1912. — Vorsitzender DR. G. HORVÁTH eröffnet die Sitzung mit einer Ansprache die sich hauptsächlich mit den wichtigsten Ergebnissen des Jahres 1911 befasste. So ist hervorzuheben die mit grossem Eifer vorgenommene Erforschung der Höhlenfauna Ungarns, die im verflossenen Jahr die Entdeckung von 12 neuen Grottenkäfern erzielte. Als ein noch wichtigeres Ereigniss ist aber die Entdeckung der Lebensgeschichte von *Oxytrypia orbiculosa* zu nennen. — Sekretär E. CSIKI verliest seinen ausführlichen Bericht über das Vereinsjahr 1911; DR. K. KERTÉSZ den Rechenschaftsbericht und E. CSIKI jenen über die Bibliothek. Nachdem die Berichte zur Kenntniss genommen und den Funktionären Dispensation erteilt wurde, berichtet der Sekretär, dass den Statuten gemäss diese Generalversammlung einen Vorsitzenden, Stellvertretenden Vorsitzenden, Bücherwart und 4 Ausschussmitglieder zu wählen hat. Die Neuwahl wird vorgenommen und erklärt der bisherige Vorsitzende DR. G. HORVÁTH, dass pro 1912 zum Vorsitzenden A. MOCSÁRY, Kgl. Rath, dirig. Kustos des National-Museums, an seine Stelle zum Stellvertretenden Vorsitzenden Prof. G. SZÉPLIGETI, zum Bücherwart DR. J. SZABÓ und zu Ausschussmitgliedern L. CSERNY, I. GURÁNYI, J. MONDOK und F. EHMANN gewählt wurden. J. JABLONOWSKI dankt den bisherigen Vorsitzenden DR. G. HORVÁTH für sein der Gesellschaft erwiesenes Interesse und begrüsst den neuen Vorsitzenden A. MOCSÁRY, der bestens für die Wahl dankt.

In der nach der Generalversammlung abgehaltenen ordentlichen Sitzung sprach Kustos A. SCHMIDT „Über die Entwicklungsgeschichte von *Oxytrypia orbiculosa*“. Nachdem ein Überblick über die Geschichte des Schmetterlings gegeben wurde, wird festgestellt, dass die Entdeckung des Schmetterlings nicht wie AIGNER angibt um 1815 erfolgte, sondern schon 1797—98, da ja ESPER'S Beschreibung selbst 1799 erschien und KOY 1800 das Tier in seinem Verzeichniss schon aufführt. Es wurde nachher die Lebensgeschichte ausführlich besprochen, Eier, Raupen und Puppe beschrieben. Der mit grösstem Interesse von den zahlreich erschienenen Mitgliedern und Gästen empfangene Vortrag wurde durch zahlreiche Zeichnungen, schön präparierten Raupen und Schmetterlingen erleutert.

S. 42. — Mitgliederverzeichniss der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft (Anfangs 1912).

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XIX. KÖTET.

1912 ÁPRILIS—MÁJUS

4—5. FÜZET.

Az *Oryssus unicolor* Latr. a magyar faunában.

Irta: MOCSÁRY SÁNDOR.

1811-ben, tehát éppen száz évvel ezelőtt, LATREILLE, a híres francia természetbúvár, Paris mellett a Bois de Boulogne-ban több példányban egy fadarazsat talált, melyet az OLIVIER-féle Encyclopédie Methodique VIII. kötetének 561. lapján *Oryssus unicolor* név alatt írt le. LATREILLE halála után gyűjteménye széttagozódott s különféle rovarászok kezébe került s nagyrészt tönkre is ment. Alkalmassint ilyen sorsra jutottak az *Oryssus* példányai is. A francia rovarászok e fajt úgy Paris környékén, mint egész Franciaországban a mai napig mindhiába keresték s már azt lehetett hinni, hogy az egészen kiveszett. Hiszen maga EDMOND ANDRÉ is a levél- és fadarazsokról írott nagy munkájában az *Oryssus unicolor*-ról csak jegyzet alakjában emlékezik meg s azt kérdezi „vajjon az önálló faj-e (ez esetben meglehetősen elégtelenül leírva) vagy csak egy barna, sötét válfaja az *Oryssus abietinus*-nak?” — Pedig ANDRÉ-nak csaknem az összes francia hymenopterologusok gyűjteménye rendelkezésére állott.

Szerencsére azonban LATREILLE példányaiból egyet KLUG-nak, a berlini múzeum akkori igazgatójának és a levél- s fadarazsok kiváló művelőjének, küldött ajándékba, mely a berlini múzeum gyűjteményében a mai napig is meglehetősen jó állapotban van meg, a mint azt KONOW *Chalastogastra* című kitűnő munkájának 179. lapján említi.

A múlt nyáron DR. HENSCH ANDOR ny. ezredorvos és buzgó rovarász Krapináról Horvátországban több más Hymenopterával együtt egy *Oryssus*-fajt is küldött be hozzám két példányban, mely kérdőjellel *Oryssus unicolor*-nak volt jelezve. Az állatot megvizsgálván s a LATREILLE-féle leírással összehasonlítván, úgy találtam, hogy az az adott leírással sokban nem egyezik. Visszaemlékezvén tehát KONOW megjegyzésére, írtam DR. HEYMONS berlini múzeumi őrnek, hogy ha lehetséges küldjék meg nekem megtekintés végett LATREILLE-

nek a múzeumban levő példányát. A múzeum igazgatósága kérésemet ezúttal is szívesen teljesítette s így alkalmam volt azt HENSCH példányaival összehasonlítani. Már első tekintetre észrevettem, hogy itt két egymástól lényegesen különböző, noha némileg hasonló fajjal van dolgom s azért mindkettőt újólág összehasonlítón leírtam és a Magyar Nemzeti Múzeum folyóiratában (Annales Musei Nationalis Hungarici. VIII, 1910, 162. l.) közzé is tettem, a nagyobb, zömökebb s egészen fekete fajt felfedezője nevééről *Oryssus Henschii* név alatt írván le.

Nem régiben MERKL EDÉ től vásárolt Hymenopterákat a gyűjteménybe beosztani akarván, a legnagyobb meglepetésemre az apróságok között egy Német-Bogsánon május 10-én gyűjtött állatot találtam, mely nem volt más mint a már száz év óta keresett *Oryssus unicolor* LATR. újabb és második ismert példánya. A faj tehát nem halt ki, hanem Franciaországon kívül hazánkban is lakója és mint társai valószínűleg ez is fenyvesekben, a fenyők fájában él. Ekként tehát Európában és így hazánkban is három *Oryssus*-faj fordul elő, melyek közül az *Oryssus abietinus* Scop. Közép- és Dél-Európa fenyveseiben meglehetősen ritka, míg az *Oryssus Henschii* Mocs. eddig csak hazánk kizárólagos sajátja.

A három faj átnézete a következő:

1 (2). A potroh vérpiros, első két szelvénye és a has vége fekete, a hímek utolsó két szelvényén felül azonkívül közép nagyságú sárgás-fehér folt van. Nagy állat, hossza 13--15 mm.

1. *abietinus* Scop.

2 (1). Csak 5--6 mm. nagyságú állatok egészen fekete potrohhal.

3 (4). Meglehetősen zömök testű, a csápok és a lábak feketék és csak utolsó izük és a lábfej vöröses-fehér, az elülső szárnyak csaknem a szárnyjegyig átlátszók, többi részük szennyessárga, széles átlátszó szalag nélkül.

2. *Henschii* Mocs.

4 (3). Karcsú, hengeres testű, csápjai rőt barnák, a csápostor a harmadik izeztől kezdve alul és a lábak fehérrel tarkázottak, az elülső szárnyak a szárnyjegy alatt és a végük előtt kissé szennyessárgák, a szárnyjegy fölött meglehetősen széles átlátszó szalaggal.

3. *unicolor* LATR.

A *Lycaena Escheri* Hb. előfordulása Magyarországon.

Írta: DR. KERTÉSZ ABA.

1911 június 20-án a budai hegyekben egy *Lycaena Escheri* ♂ került hálómbe. Tudomásom van róla, hogy DR. BAUDISZ ANTAL szintén részesült e szerencsében s így a budai hegyekben összesen 2 ♂ esett zsákmányul. Érdemesnek tartom, hogy foglalkozzam ezzel az esettel, annál is inkább, mert tudtommal Magyarországon eddig még nem figyelték meg ezt a csillogó *Lycaena* t. Legalább ezirányú kutatásaim eredménytelenek voltak, a mennyiben a Magyar Nemzeti Múzeum magyarországi gyűjteményében nincs meg, AIGNER LAJOS „Magyarország Lepkái” című munkájában csak mint délfranciaországi fajt említi, „Magyarország pillangói”-ban (Rövtartani Lapok. XII, 1910, 133. l.) pedig csak a *var. dalmatica* SPR.-t ismerteti Dalmáciából.

Magyarország faunájára ezek szerint mint új faj jönne tekintetbe.

A *Lycaena Escheri* az Alpok déli lejtőinek lakója, előfordul ezenkívül Dalmáciában és Herzegovinában is. Színe kissé lilás árnyalatba hajló szép világoskék, úgy elülső mint hátsó szárnyainak erezete pedig kissé világosabb. A rojtok töve barnás, széle azonban fehér. A szárnyak fonákoldala hamvas, hátsó szárnyának töve pedig zöldes behintésű. Pettyezettsége a *Lycaena icarus*-éra emlékeztet, az egyes szemek azonban nagyobbak, erőteljesebbek. Lényeges megkülönböztető jele, hogy a *L. Icarus* elülső szárnya tövén levő két szem a *L. Escheri*-nél mindig hiányzik.

Egész megjelenésében általában a *L. Icarus*-hoz áll legközelebb, azonban nagyobb, erőteljesebb és színezetében a kék az uralkodó és nem mint a *L. Icarus*-nál a lilás.

A két faj megkülönböztetését legfeljebb az az eset nehezítené meg, ha a *L. Icarus* ab. *clara* szárnytövi két szeme (az ab. *icarinus* mintájára) hiányoznék. Azonban ebben az esetben is a szárnyak színe útbaigazító lenne, mert az ab. *clara* színe a *L. Bellargus*-éhoz hasonló egyszínkék, míg ellenben a *L. Escheri* színe megtartja jellemző kissé lilás árnyalatát; csak a dalmáciai ab. *dalmatica* kékebb mint a törzsfaj, de ez sem egyszínkék.

A *L. Bellargus*-szal szintén nem téveszthető össze, mert ennek rojtja feketével tarkázott, fonákja pedig féljesen elütő.

Ha feltevésem való; hogy ezen *Lycaenát* eddig Magyarországon nem gyűjtötték, az a kérdés merül fel, hogy hogyan került ide?

Hogy egyes példányai a délvidéki szenderfélék módjára kerül-

tek volna hozzánk, nem tehető fel, mert sem a faj testalkata, sem szárnyezetének alakulása kitartó és nagy távolságokat átszelő repülésre nem képesíti. Kizártnak tartom ezen okból az esetleges tömeges vándorlást is (mint pl. *Pyrameis cardui*-nál), annál is inkább, mert *Lycaenánál* ilyen eddig még nem figyeltek meg. Vagy talán már évek óta terjedne lassan fokról-fokra észak felé ez a faj? Ez feltehető, mert a mint látni fogjuk életfeltételei nálunk is megvannak. De utóbbi esetben a budai hegylánczig közbeeső területen már évek óta tenyésznie kellene abban az arányban a milyen mértékben észak felé terjeszkedik. Arról, hogy közbeeső területen gyűjtötték volna a nincs tudomásunk. Feltehető az is, hogy esetleg egy erősebb légáramlat sodorhatott ide, ha nem is kifejlődött lepkéket, de petéket, a melyek itt elszórva tovább fejlődtek.

Erre vonatkozólag egy nagyon is érdekes példát tudok felhozni. A mult század 90-es éveinek elején, július 4-én északról délné nagy vihar vonult el Budapest környékén. Néhány nappal később azután egy a Jánoshegyre tett kirándulásom alkalmával, annak északi oldalán, mely akkor fiatal vágás volt, virágokon a *Chrysochus pretiosus* F. nevű díszes levélbogár: négy példányát gyűjtöttem. Másnap az előttem ismeretlen bogárral a Nemzeti Múzeumba mentem, hogy nevét megtudhassam. Nagy volt a bogár látására a múzeumban a meglepetés, mert az akkor még életben lévő FRIVALDSZKY JÁNOS és PÁVEL JÁNOS egybehangzóan állították, hogy ez a Chrysolida Budapest környékén nem fordul elő és legdélibb termőhelye Budapest fölött a Mátra, itt megszakad és délen ismét csak Mehádia környékén fordul elő. Hogy a négy példányt új termőhelyére való tekintettel FRIVALDSZKY azonnal a múzeumi gyűjteménybe tűzte az mellékes, de az előfordulást úgy magyarázta, hogy a két nap előtti óriás szélvihar sodorhatta a Mátráról a Jánoshegy északi oldalára, a hol a következő évben már számtalan példányát gyűjthettem.

A Mátra és Budapest közötti távolság sokkal csekélyebb mint a *L. Escheri* legközelebbi termőhelye, t. i. Budapest és Dalmácia vagy Hercegovina között. Alig tehető fel, hogy a pillangó ily módon vándorolt volna be, de hogy a petét esetleg valamely erős déli áramlat sodorhatta ide kizártnak nem mondható.

Bármily módon is történt legyen a bevándorlás, tény az, hogy két ♂ példány került hálóba és nem lehetetlen, hogy hegyvidékünk állandó lakója marad.

Életfeltételeit megtalálja itten és bár Közép-Európa déli részének lakója a zord éghajlatot is eltüri, mert magam is gyűjtöttem e lepkét nemcsak a Simplon olasz oldalán, hanem a Riffelbergen is 2600 m. magasságban, a hómezők szomszédságában is.

Hernyója áprilisig található *Astragalus* és *Plantago*-n.

Ezek után még csak arra kérem lepkésztársaimat, hogy figyelmüket terjesszék ki a júniusban és júliusban repülő kékesen csillogó *Lycaenákra*, hátha sikerülne a lepkét másutt is megtalálni, hogy így terjeszkedéséről és elterjedéséről tiszta képet nyerhessünk.

Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke.

Közli: DR. SZILÁDY ZOLTÁN.

II. Neuroptera et Pseudoneuroptera.

Folyóiratunk 1908. évi XV. kötetében közöltem hasonló cím alatt a *Hemiptera* rendre vonatkozó adataimat. Akkori bevezető soraimra hivatkozva, most a reczésszárnyúak rendjeire térek át hasonló formában.

Az idetartozó állatok gyűjtésével már a „Magyar Birodalom Állatvilága“ czimű katalogusunk megírása előtt foglalkoztam és a retyezati gyűjtésem egy része Klapálek egyik akkoriban megjelent dolgozatának¹ megírásánál több új faj felállítására alapul szolgált. Meggyőződtem arról, hogy mennyire érdekes ezzel az elhanyagolt csoporttal foglalkozni és egyéb elfoglaltságom mellett, a mennyire irodalmi eszközeim megengedték, meghatározásokkal is próbálkoztam. Így jöttem rá többek közt a *Perla Selysi* Pict. fajra, mely hazánk faunájára új. Érdekes feladatnak látszott emellett egyes csoportokban a folyórendszerekkel való esetleges összefüggés kérdésének tisztázása a fajok elterjedésében. Ez ösztönzött arra, hogy az Alföldi Bizottság munkafelosztásakor ezt az akkoriban még gazdátlan csoportot magamra vállaltam. Azóta szép terveimnek bucsút mondtam, mert az az örvendetes fordulat állott be, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum állattári osztályának egy buzgó fiatal tisztviselője épen a reczésszárnyúak tanulmányozását tűzte ki célul. Neki — Pongrácz Sándor barátomnak — köszönhetem anyagom jó részének meghatározását és így azt is, hogy az alábbi jegyzéket közölhetem.

Psocidae.

Ampligerontia variegata F. — Nagyenyed VI.

— *fasciata* F. — Nagyenyed VI. Eddig csak a Tátrából ismertük.

— *contraria* Reut. — Detonáta VIII. Faunánkra új.

Psocus longicornis F. — Tusnád VIII.

¹ F. Klapálek Bemerkungen über die Trichopteren- und Neuropteren-Fauna Ungarn's. (Természetr. Füzetek. XXII, 1899, p. 429).

Psocus bipunctatus L. — Nagyenyed IX.

— *quadrinaculatus* LATR. — Igenpataka VII.

Pterodela pedicularia L. — Nagyenyed VI, IX. 1902. évi szeptember 4-én nagy rajban szállongott az enyedi határhoz tartozó csombordi berekben a Maros mellett. Eddig különben csak Budapest vidékéről ismertük.

Caecilius flavidus CURT. — Nagyenyed VI.

Graphopsocus cruciatus L. — Nagyenyed VI, IX¹-X.

Stenopsocus stigmaticus IMH. — Rákospalota VIII. Faunánkra új.

Perlidae.

Isogenus nubecula NEWM. — Nagyenyed V, Marosújvár V, Topánfalva IV, Oláh-Lapád IV, Retyezát VIII (1500—1900 m. magasságban), Radnai havasok VIII (1700 m. magasságig).

Perla maxima SCOP. — Nagyenyed V.

— *marginata* PANZ. — Aranyos-völgy: Alsó-Szolcsva VII, Retyezát VIII (1650 m. magasságban).

— *pallida* GUÉR. — Igenpataka VIII.

— *abdominalis* BURM. — Gyilkos-tó VII, Fiume VII, Sarajevo VI.

Marshamea vitripennis BURM. — Igenpataka VII, Retyezát VIII.

— *Setysi* PICT. — Nagyenyed III—VI. Faunánkra új.

Chloroperla grammatica SCOP. — Nagyenyed VI, Igenpataka VI, Tusnád VII, Retyezát VII—VIII (1250—2000 m. magasságban), Csepel VI.

— *griseipennis* PICT. — Nagyenyed VI.

— *rivulorum* PICT. — Csorba-tó VIII. Faunánkra új.

Isopteryx torrentium PICT. — Igenpataka VI.

— *apicalis* NEWM. — Budapest V, Nagyenyed V.

— *fuscipennis* PICT. — Csepel VI. Faunánkra új.

Nephelopteryx nebulosa L. — Nagyenyed III—IV, Oláh-Lápad III.

Taeniopteryx Risi MORT. — Nagyenyed IV.

Capnia nigra PICT. — Nagyenyed III. A faunánkra új.

Leuctra geniculata STEPH. — Runk X. Faunánkra új. Hazája Angolország.

Nemurella inconspicua PICT. — Retyezát VII (1150—2000 m. magasságban).

Nemura lateralis PICT. — Nagyenyed V, Retyezát VII (1050 m. magasságban), Radnai havasok VIII (1300—1700 m.).

— *variegata* OLIV. — Nagyenyed VII—VIII, Retyezát VIII.

Protonemoura humeralis PICT. — Igenpataka VII. Faunánkra új.

— *fumosa* STEPH. — Igenpataka VII. Faunánkra új.

Ephemeridae.

- Palingenia longicauda* OLIV. — Nagyenyed VII.
Oligoneura rhenana IMH. — Nagyenyed 1911. VII. 27.-én rajban.
 — *pallida* HAG. — Nagyenyed VII.
Polymitarcys virgo OLIV. — Nagyenyed IX.
Ephemerella lineata EAT. — Nagyenyed VII.
 — *danica* MÜLL. — Ditró VII, Túr V, Havas Gáld VIII, Igenpataka VI, Plitvicza VII.
 — *glaucops* PICT. — Nagyenyed VII. Faunánkra új.
Potamanthus luteus L. -- Budapest VI.
Habrophlebia modesta HG. — Nagyenyed, Igenpataka IV. Déleurópai faj; hazánk faunájára új.
Caenis lactella EATON — Rákos IX.
Baëtis Rhodani PICT. — Nagyenyed V—VII.
Cloeon dipterum L. — Nagyenyed VI. 23, Rákos VII.
Rhitrogena germanica EATON — Igenpataka VI.
Ecdyurus forcipula KOLL. — Nyírmező IX.
 — *insignis* EAT. — Nyírmező IX.

Odonata.

- Sympetrum vulgatum* L. — Nagyenyed IX, Radnai havasok VIII (1300 m.)
 — *striolatum* CHARP. — Nagyenyed VII, XI, Remete (Alsó-Fehér-vm.) VIII.
 — *meridionale* SELYS. — Nagyenyed VII.
 — *sanguineum* MÜLL. — Nagyenyed VII—VIII, Magyar-Bagó VII.
Crocothemis erythraea BRULLÉ — Nagyenyed VII.
Libellula depressa L. — Nagyenyed V, VII, Igenpataka VI, Tövis VII.
Leptetrum quadrimaculatum L. — Nagyenyed VI, Marosújvár V, Tusnád VIII.
Orthetrum coerulescens F. — Nagyszeben VII.
 — *brunneum* FONSC. — Nagyenyed, Fogaras VII.
Diastomma Caecilia FOURCR. — Nagyenyed VI, Igenpataka VII.
Aeshna vulgatissima L. — Nagyenyed VI, IX.
 — *flavipes* CHARP. — Nagyenyed IX.
Aeshna juncea L. — Nagyenyed IV.
 — *colubercula* HARR. (*mixta* LATR.) — Nagyenyed VII.
 — *affinis* LIND. — Nagyenyed VII.
 — *cyanea* MÜLL. — Nagyenyed VII—IX.
 — *isocles* MÜLL. (*rufescens* LIND.) — Nagyenyed V—VII.
Brachytron Hafniense MÜLL. — Nagyenyed V.
Agrion splendens HARR. — Nagyenyed VII, Maros-Szt.-Király VII.
 — *virgo* L. — Szászalmás VII, Tusnád VII.

- Platycnemis pennipes* PALL. — Nagyenyed VI—VII, Nyírmező VII.
Micronympha pumilio CHARP. — Nagyenyed VII.
Coenagrion pulchellum LIND. — Nagyenyed VII, Marosújvár V.
 — *puella* LIND. — Nagyenyed VII, Marosújvár V.
Lestes Dryas KIRBY (*nympha* SELYS) — Nagyenyed VIII.
 — *sponsa* HANS. — Nagyenyed VIII, Magyar-Bagó VII.
Anapetes virëns CHARP. — Szin VIII.
 — *barbara* F. — Radnai havasok VII (1300 m.).
Sympycna fusca LIND. — Oláh-Lapád VI.

Phryganeidae.

- Neuronia reticulata* L. — Torda IV.
Phryganea striata L. — Torja VII.

Limnophilidae.

- Limnophilus rhombicus* L. — Gyilkos-tó VII, Balánbánya VII.
Limnophilus flavicornis F. — Oláh-Lapád III.
 — *vittatus* F. — Kispest X.
 — *griseus* L. — Nagyenyed VI, Igenpataka VII, Topánfalva VI,
 Radnai havasok VII (1000 m.).
 — *stigma* CURT. — Igenpataka X.
 — *bipunctatus* CURT. — Nagyenyed X.
 — *hirsutus* PICT. — Nagyenyed IX.
Stenophylax stellatus CURT. — Igenpataka VIII, Runk X.
 — *luctuosus* PILL. ET MITERP. — Igenpataka VI.
 — *millennii* KLAP. — Retyezát VII—VIII (1500 m.).
Micropterna testacea GMEL. — Igenpataka VIII.
 — *nycterobia* MC LACHL. — Vlasko polje VII.
Halesus tessellatus RAMB. — Topánfalva IX.
 — *nepos* MC LACHL. — Pareng-havas VII (1900 m.), Retyezát
 VII—VIII (900—2000 m.).
Catadice tenella KLAP. — Retyezát VIII (800 m.).
Drusus discolor RAMB. — Retyezát VIII (1250—1650 m.).
 — *brunneus* KLAP. — Retyezát VIII (1400—2250 m.).
Ecclisopteryx guttata PICT. — Retyezát VIII (1200—2000 m.).

Leptoceridae.

- Leptocerus annulicornis* STEPH. — Nagyenyed VI, IX.
Triaenodes conspersa CURT. — Nagyenyed VII.
Setodes tineiformis CURT. — Nagyenyed VI.
 — *punctata* F. — Szob VI, Radnai havasok VIII.
 — *viridis* FOURCR. — Apahida VII.

Hydropsychidae.

- Hydropsyche pellucidula* CURT. — Nagyenyed VIII, Plitvica VII.
 — *guttata* PICT. — Nagyenyed VI—IX, Gyilkostó VIII.
 — *instabilis* CURT. — Székelyudvarhely VII.
Philopotamus variegatus SCOP. — Retyezát VIII (1200—2000 m.).
Plectrocnemia conspersa CURT. — Retyezát VIII (2000 m.).
Polycentropus multiguttatus CURT. — Gyilkos-tó VIII.

Rhyacophilidae.

- Rhyacophila Mocsáryi* KLAP. — Retyezát VIII (800 m.).
 — *polonica* MC LACHL. — Retyezát VIII (1050—2000 m.).
 — *tristis* PICT. — Radnai havasok VII.
Agapetus delicatulus MC LACHL. — Nagyenyed VI. A faunára új.

Sialidae.

- Rhaphidia notata* F. — Nagyenyed VI, Retyezát VIII.
 — *major* BURM. — Nagyenyed VI.
 — *ophiopsis* L. — Nagyenyed V—VI, Balánbánya VII.
 — *flavipes* SCHNEID. — Havas-Gyógy VI—VII.
 — *xanthostigma* SCHUMM. — Miriszló V, Tusnád VII.
Sialis lutaria L. Nagyenyed V, Czelna V, Igenpataka VI, Torda IV.

Panorpidae.

- Panorpa alpina* RAMB. — Nagyenyed V—VII, Igenpataka VI, Oláh-Lapád V, Topánfalva VI, Torja VII, Retyezát VIII (600—1990 m.), Senjsko bilo VII.
 — *communis* L. — Nagyenyed IV—V, Magas Tátra VIII, Retyezát VII—VIII (600 m.), Radnai havasok VIII (1400 m.), Miriszló VIII, Alsó-Orbó VI, Tusnád VII.
 — *vulgaris* IMH. — Torja VII, Balánbánya VII, Novi VI.
 — *germanica* L. — Nyírmező IX, Igenpataka VI, Alsó-Orbó V, Retyezát VII (900 m.).
Bittacus tipularius F. — Retyezát VIII (600 m.), nedves réteken Nabis-okra vadásztatva.

Myrmeleonidae.

- Palpares libelluloides* L. — Zengg VII.
Acanthacis occitanica VILL. — Örkényi tábor VII.
Fornicaleo tetragrammicus F. — Plitvica VII.
Megistopus bipunctatus HAG. — Nagyenyed VI.
Myrmecaelurus trigrammus PALL. — Csepel VII.
Myrmeleon formicarius L. — Visegrád VI.
 — *europaeus* MC LACHL. — Nagyenyed VII—VIII.

Ascalaphidae.

Ascalaphus hungaricus RAMB. — Nagyenyed VI, Kis-Ludas VI.

Hemerobiidae.

Micromus aphidivorus SCHRNK. — Nagyenyed VII.

— *variegatus* F. — Nagyenyed V—VII, Miriszló VIII, Magyar-Bagó IX.

Hemerobius elegans STEPH. — Oláh-Lapád V.

— *micans* OLIV. — Nagyenyed VII—VIII, Nyírmező IV.

Megalomus hirtus L. — Nagyenyed VI, Verespatak VIII, Torja VII, Alsó-Szolcsva VII, Toroczko VIII, Tusnád VIII.

Drepanopteryx phalaenoides LINN. — Nagyenyed VI, VIII, Kolozsvár V, Topánfalva X.

Chrysopidae.

Chrysopa vulgaris SCHNEID. — Nagyenyed (IV—IX zöld színű, IX—III vöröses-sárga), Bágyon VIII, Miriszló VII, Remete (Alsó Fehér vm.) VII, Igenpataka VII, Radnai hávasok VIII (1400 m.).

— *perla* L. — Nagyenyed V—IX, Havas-Gyógy VI, Nyírmező X, Alamor VI, Topánfalva VIII—IX, Miriszló VIII, Felső-Orbó V, Tusnád VII, Szin VIII.

— *aspersa* WESM. — Nagyenyed V, VII.

— *formosa* BRAU. — Nagyenyed VII—IX, Vizakna VI.

— *septempunctata* WESM. — Nagyenyed V—VI, Rákos VII.

— *phyllochroma* WESM. — Rákos VI, Budaörs VII.

Chrysopa abbreviata CURT. — Nagyenyed VII, Tölgyes VII.

— *flava* SCOP. — Nagyenyed VIII, Renete (Alsó-Fehér vm.) VII.

— *flavifrons* BRAU. — Nagyenyed VI, IX. Fannánkra új.

A fent felsorolt állatok közül a legérdekesebb példányokat a Magyar Nemzeti Múzeumnak adtam át, gyűjteményem pedig a kolozsvári Ferencz József kir. Tudományegyetem birtokában van és a legújabbban gyűjtöttek a nagyenyedi Bethlen-kollégium gyűjteményét gazdagították.

A II. nemzetközi rovar-tani kongresszus.

A második nemzetközi rovar-tani kongresszus, mely tudvalevőleg f. évi augusztus hó 5—10-ig ül össze Oxfordban, most küldötte szét a részvételre való felhívást. Tekintettel a nagy érdeklődésre itt közöljük a felhívást hű fordításban:

Az 1910. évben augusztus 1—6-ig Brüsszelben megtartott első nemzetközi entomológiai kongresszus reményen felül sikerült. Az összes államok entomológusai, mind a teoretikusok, mind a praktikusok, támogatták, nemkülönben több kormány és intézet is, melyek ennek a tudománynak az orvosi tudományra és a mezőgazdaságra való nagy fontosságát végre kezdik belátni.

A tagok száma majdnem 400 volt és 300-on felül voltak azok, kik az előadásokon hallgatókként vettek részt.

A tanácskozások eredménye két nagy nyolczadrét nagyságú kötetben látott napvilágot, melyek közül az első az előadásokat és a vitákat tartalmazza, a másikat pedig sok kiváló szakember értékes, változatos tárgyú. részint tisztán entomológiai, részint mezőgazdasági irányú dolgozata tölti meg. A dolgozatokat tartalmazó kötet (515 lap, 27 tábla) most látott napvilágot s a tagok kezében van. Az előadásokat magában foglaló kötet rövidesen szintén meg fog jelenni.

Az első kongresszus határozata értelmében a második kongresszus 1912-ben fog összeülni, a következők pedig ettől számítot minden harmadik évben, úgy, hogy a jövőben a nemzetközi entomológiai kongresszus a nemzetközi zoológiai kongresszus előtt egy évvel lesz.

A II. kongresszus 1912 augusztus 5—10-ig Oxfordban ülészik DR. E. B. POULTON tanár elnökle alatt.

A fogadó bizottság tagjai a következők :

DR. F. A. DIXEY, elnök,

G. C. BOURNE, a zoologia tanára,

DR. H. L. BOWMAN, az egyetemi múzeum kiküldötteinek titkára,

DR. E. B. POULTON, a második kongresszus elnöke,

GEOFFREY W. SMITH, a New College tagja,

J. J. WALKER, a londoni Entomológiai Társaság titkára,

H. ELTRINGHAM és

G. H. GROSVENOR, titkárok.

Remélhető, hogy a fogadó bizottság az iskolákban (Colleges) mérsékelt áron bocsáthat szobákat a kongresszus tagjainak rendelkezésére, de ezeket csak férfiak vehetik igénybe.

A szállodák és az ajánlható lakások jegyzékét az árákéval együtt, későbbben küldjük meg.

A rendezés megkönnyítése céljából kívánatos, hogy a hölgyek és urak, kik a kongresszuson résztvenni szándékoznak, ebbeli szándékukat a végrehajtó bizottság főtitkárával lehetőleg korán tudassák, aki szívesen szolgál bővebb felvilágosítással.

A rendes tagok tagsági díja 1 font (25 korona) s ezért megkapják az összes kiadványokat. A tagok családtagjai, hölgyek és gyermekek, személyenként 10 sillinget (12 K 50 f) fizetnek s ezért

ugyanazokban a kedvezményekben részesülnek, mint a rendes tagok, csak a kiadványokat nem kapják meg.

Alapító tagok, kik egyszer s mindenkorra 10 fontot (250 koronát) fizetnek be, a kongresszus kiadványait élethossziglan kapják.

Az alapítványok el nem költethők, csak a kamatok állanak a végrehajtó bizottság rendelkezésére. Az alapítványok kezelését Hon. N. CHARLES ROTHSCHILD és DR. DANIEL MORRIS urak voltak szívesek elvállalni.

Azokat, kik a kongresszuson résztvenni vagy dolgozataikat előterjeszteni szándékoznak, felkérjük, hogy a mellékelt szelvényeket töltsék ki, írják alá s küldjék el a végrehajtó bizottság főtitkárának a következő címre:

DR. MALCOLM BURR, c/o Entomological Society of London,
11, Chandos Street, Cavendish Square, London, W.

A II. nemzetközi entomológiai kongresszus programját kora tavasszal fogjuk szétküldeni s azt hisszük, hogy érdekességével sok entomológust s az entomológiának sok barátját fogja Oxfordba vonzani, kiket őszinte örömmel fogunk itt üdvözölni.

A bizottság nevében

E. B. POULTON, elnök.

MALCOLM BURR, főtitkár.

Adatok Simontornya bogárfaunájához.

Közli: PILLICH FERENCZ.

A millenniumi faunakatalógusban Simontornyáról még csak 1 bogárról történik említés, a *Gnaptor spinimanus* PALL-ról. E folyóirat XVII. és XVIII. kötetében¹ felsorolt 715 faj és néhány fajváltozat azonban már némi betekintést enged e nagyközség gazdag bogárvilágába. Midőn e közleményemben felsorolt bogarakkal a község közelebbi határában immár 1168 fajt, 18 változatot és 15 eltérést ismerünk és így Simontornya a bogarászatilag elég jól átkutatott magyarországi községek számát szaporítja — ez DR. KAUFMANN ERNŐ úrnak köszönhető. Az ő útmutatásai révén gyűjtöttem ugyanis itt behatóbban a lefolyt két évben; a küldött bogarak meghatározására, de főként a nagymennyiségű rostált anyag tüzetes átvizsgálá-

¹ Helyreigazítás: A XVII. kötet 157. oldalán alulról a 17. sorban kimarad: „*pulicaria* F. IV 25“. — A XVIII. köt. 8. old. kimarad: „*Micraspis sedecimpunctata* L. II“; ebből u. i. csak a *v. 12-punctata* fordul itt elő. — A XVIII. köt. 24. old. alulról a 6. sorban kimarad: „*hieroglyphicus* LAICH. ab.“ — A 25. oldalon pedig a alulról a 13. sorban „*scutellaris*“ elé teendő: „*Phyllobius*“.

sára és az apróságok preparálására Dr. KAUFMANN úr temérdek időt szentelt. Az általa meghatározott bogarak névsora a következő:

Carabidae. *Leistus rufomarginatus* DUFT. — *Notiophilus rufipes* CURT. — *Elaphrus riparius* L. — *Dyschirius chalceus* ER., *Bonellii* PUTZ. — *Bembidion lampros* HBST. v. *properans* STPH., *dentellum* THBG., *ustulatum* L., *minimum* F., *octomaculatum* GOEZE. — *Amblystomus metallescens* DEJ. — *Ophonus brevicollis* SERV. — *Harpalus atratus* LATR., *hirtipes* PANZ., *serripes* QUENS var. *subchalybaeus* REITT. NOV. var. — *Stenolophus teutonius* SCHRNK. — *Acupalpus dorsalis* ab. *maculatus* SCHAUM. — *Anthracus longicornis* SCHAUM, *consputus* DUFT. — *Bradycellus harpalinus* SERV. — *Amara plebaja* GYLLH., *similata* GYLLH., *consularis* DUFT. — *Abax ater* VILL. — *Pterostichus coerulescens* L., *interstinctus* STURM. — *Platyderus rufus* DUFT. — *Calathus melanocephalus* L. — *Olisthopus Sturmii* DUFT. — *Agonum impressum* PANZ., *Thoreyi* DEJ. v. *puellum* DEJ. — *Lebia cyanocephala* L., *crux minor* L., *humeralis* DEJ. — *Microlestes plagiatus* DUFT v. *escorialensis* BRIS. — *Dromius agilis* F. *quadrifasciatus* L., *nigriventris* THOMS.

Dytiscidae. *Hyphidrus ovatus* L. — *Ilybius ater* DEG., *obscurus* MARSH. — *Rhantus punctatus* GEOFFR., *exoletus* FORSTER. — *Hydaticus grammicus* GRM.

Staphylinidae. *Acrolocha striata* GRAV. — *Phyllo-drepa floralis* PAYK. — *Lathrimaeum atrocephalum* GYLL. — *Oxytelus insectus* GRAV., *Saulcyi* PAND. — *Platystethus cornutus* GRAV. v. *alutaceus* THOMS. — *Bledius fracticornis* PAYK., *dissimilis* ER. — *Stenus biguttatus* L., *stigmula* ER., *bupthalmus* GRAV., *formicetorum* MANNH., *latifrons* ER., *solutus* ER., *pallitarsis* STEPH. — *Euaesthetus ruficapillus* LAC. — *Astenus filiformis* LATR., *bimaculatus* ER., *angustatus* PAYK. — *Paederus limnophilus* ER. — *Medon ferrugineus* ER. — *Lathrobium scutellare* NORDM., *brunnipes* F., *filiforme* GRAV., *longulum* GRAV. — *Dolicea on biguttulus* LAC. — *Xantholinus tricolor* F., *distans* REY. — *Actobius cinerascens* GRAV. — *Philonthus aeneus* ROSSI, *chalceus* STEPH., *atratus* GRAV., *concinus* GRAV., *micans* GRAV., *fulvipes* F., *pullus* NORDM. — *Staphylinus mus* BRULL., *globulifer* GEOFFR. — *Quedius ochripennis* MEX., *fuliginosus* GRAV., *dubius* HEER, *limbatus* HEER. — *Heterothops dissimilis* GRAV. — *Mycetoporus longicornis* MÄKL., *splendidus* GRAV., *forticornis* FAUV., *splendens* MARSH. — *Tachyporus solutus* ER. — *Hypocyptus seminulum* ER. — *Hygronoma dimidiata* GRAV. — *Oligota pusillima* GRAV. — *Brachida*

exigua HEER. — *Gyrophæna laevipennis* KR. — *Falagria nigra* GRAV. — *Tachyusa coarctata* ER. — *Athetâ luteipes* ER., vilis ER., angustula GYLL., inquinula GRAV., sordidula ER., pygmaea GRAV., parva SAHLB., fungi GRAV. v. orbata ER., fuscipes HEER, exilis ER. — *Zyras Haworthi* STEPH., funestus GRAV., limbatus PAYK. — *Phloeopora corticalis* GRAV. — *Calodera aethiops* GRAVH. — *Ityocara rubens* ER. — *Ocyusa procidua* ER. — *Oxy podâ lividipennis* MANNH., vicina KR., haemorrhôa MANNH., filiformis REDTB. — *Stichoglossa semirufa* ER. — *Crataræa suturalis* MANNH. — *Aleochara sparsa* HEER, inconspicua AUBÉ.

Pselaphidae. *Trimium brevicorne* REICHB. — *Euplectus Karsteni* REICHB. — *Biblopectus ambiguus* REICHB., tenebrosus REITT. — *Amauronyx Maerkeli* AAB. — *Batrisus formicarius* AUB. — *Bythinus bulbifer* REICHB; *macropalpus* AUB., *puncticollis* DENNY. — *Pselaphus dresdensis* HBST. — *Ctenistes palpalis* REICHB.

Scydmaenidae. *Euthia scydmaenoides* STPH. — *Cephenium carpathicum* SAULCY, v. *delicatulum* REITT. — *Neuraphes geticus* SAULCY. — *Stenichnus pusillus* MÜLL. — *Euconnus Wetterhalli* GYLL., *rutilipennis* MÜLL.

Silphidae. *Nargus brunneus* STURM. — *Catops Watsoni* SPENCE, *fuliginosus* ER. — *Coloan angulare* ER. — *Phosphuga atrata* L.

Liodidae. *Colenis immunda* STURM. — *Amphicyllis globus* F. — *Agathidium laevigatum* ER.

Trichopterygidae. *Nossidium pilosellum* MARSH. — *Ptilium minutissimum* WEB., *caesum* ER., *exaratum* ALLIB.

Histeridae. *Hister carbonarius* HOFFM., *quadrinotatus* SCRIBA. — *Saprinus semistriatus* SCRIBA v. *asphaltinus* HOCHH. — *Acritus minutus* HBST.

Hydrophilidae. *Helophorus aquaticus* L., *brevipalpis* *Hydraena palustris* ER. — *Spercheus emarginatus* SCHALL. — *Berosus spinosus* STEV., *signaticollis* CHARP. — *Philydrus 4-punctatus* HBST., *bicolor* F. — *Cymbiodyta marginella* F. — *Coelostoma orbiculare* F. — *Sphaeridium bipustulatum* F. v. *marginatum* F. — *Cercyon ustulatus* PREYSSL., *pygmaeus* ILL. — *Megasternum boletophagum* MARSH.

Cantharidae. *Cantharis haemorrhoidalis* F. — *Ragonycha elongata* FALL., *atra* L. — *Drilus concolor* AHR. — *Axinotarsus ruficollis* OL. — *Dasytes niger* L., *aeneiventris* KÜST. — *Danaeaea marginata* KÜST.

Cleridae. *Tillus unifasciatus* F. — *Necrobia violacea* L.

Byturidae. *Sátoristyea Meschniggi* REITT.

Nitidulidae. *Omosita discoidea* F. — *Nitidula carnaria* L.

Cryptophagidae. *Telmatophilus sparganii* AHR., *brevicollis* AUB. — *Atomaria gutta* STEPH., *atricapilla* STEPH., *peltata* KR., *fuscipes* GYLL., *ruficornis* MARSH. — *Ephistemus globulus* PAYK. v. *dimidiatus* STURM.

Erotylidae. *Dacne bipustulata* THNBG.

Phalacridae. *Phalacrus fimetarius* F., v. *Humberti* RYL. — *Stilbus testaceus* PANZ.

Lathridiidae. *Lathridius angusticollis* GYLL. — *Enicmus rugosus* HBST. — *Cartodere ruficollis* MARSH. — *Melanophthalma transversalis* GYLL., *fuscula* GYLL., *truncatella* MANNH.

Mycetophagidae. *Mycetophagus quadripustulatus* L., *quadriguttatus* MÜLL. — *Litargus connexus* GEOFFR.

Sphindidae. *Aspidiphorus orbiculatus* GYLL.

Cisidae. *Cis setiger* MELL., *micans* F., *hispidus* GYLL. — *Ennearthron affine* GYLL.

Colydiidae. *Colydium elongatum* F. — *Colobicus marginatus* LATR., — *Diodesma subterranea* DUP.

Coccinellidae. *Anisosticta 19-punctata* L. — *Halyzia sedecimguttata* L. — *Chilocorus bipustulatus* L. — *Pullus haemorrhoidalis* HBST. — *Stethorus punctillum* WS. — *Rhizobius litura* F. — *Coccidula rufa* HBST.

Dryopidae. *Dryops pilosellus* ER.

Heteroceridae. *Heterocerus fenestratus* THNBG.

Dermestidae. *Dermestes tessellatus* ER. — *Attagenus piceus* OL.

Byrrhidae. *Byrrhus pustulatus* FORST. — *Synecalypta spinosa* ROSSI.

Elateridae. *Brachylacon murinus* L. — *Selatosomus bipustulatus* L., *depressus* GERM. — *Synaptus filiformis* F. — *Adrastus rachifer* GEOFFR. — *Cardiophorus rufipes* GEOFFR., *nigerrimus* ER. — *Melanotus tenebrosus* ER. v. *cinerascens* KÜST. — *Elater cinnabarinus* ESCH. — *Limonium minutus* L., *parvulus* PANZ.

Euenemidae. *Trixagus elateroides* HEER. — *Drapetes biguttatus* PILL.

Buprestidae. *Anthaxia cichorii* OL., *inculta* GERM. — *Acmacodera flavofasciata* PILL. — *Coraebus lampsanae* BOX. — *Agrilus angustulus* FLL., *laticornis* ILL., *hyperici* CRTZ. — *Cylindromorphus subuliformis* MANNH. — *Trachys troglodytes* GYLL.

Ptinidae. *Ptinus coarcticollis* STURM, *brunneus* DUFT., *perplexus* REY, *Edmundi* AB., *pilosus* MÜLL.

Anobiidae. *Hedobia imperialis* L. — *Anobium striatum* OL. — *Oligomerus Reyi* BRIS. — *Xyletinus ater* PANZ.

Oedemeridae. *Sparedrus testaceus* ANDERSCH. — *Ischnomera coerulea* L. — *Oedemera flavescens* L., *virescens* L., *lurida* MARSH.

Pythidae. *Rhinosimus planirostris* F.

Hylophilidae. *Hylophilus populneus* PANZ., *pruinus* KSW.

Meloidae. *Oenas crassicornis* FLL.

Mordellidae. *Mordella fasciata* F., *aculeata* L. — *Mordellistena lateralis* OLIV., *parvula* GYLL.

Alleculidae. *Hymenalia rufipes* F. — *Gonodera murina* L. — *Mycetochara linearis* ILL. — *Ctenopus sulphuripes* GERM.

Tenebrionidae. *Platydema violacea* F.

Cerambycidae. *Leptura livida* F., *erratica* DALM., *melanura* L. — *Stenopterus flavicornis* KÜST. — *Cerambyx Scopoli* FÜSSL. — *Purpuricen*us *Kaehleri* L. — *Plagionotus arcuatus* L., *floralis* PALL. — *Clytanthus figuratus* SC. — *Anaglyptus mysticus* L. — *Dorcadion aethiops* SCOP. — *Haplcnemia nebulosa* L. — *Agapanthia villosoviridescens* DEG., *violacea* F. — *Phytoecia rufimana* SCHRANK, *ephippium* F., *cylindrica* L.

Chrysomelidae. *Donacia simplex* F. — *Orsodacne lineola* PANZ. — *Lema lichenis* VOET. — *Gynandrophthalma cyanea* F., *affinis* HELW., *xanthaspis* GERM. — *Cryptocephalus bipunctatus* L., *Schäfferi* SCHRANK, *flavipes* F. — *Pachnophorus pilosus* ROSSI. — *Chrysomela polita* L. — *Prasocuris phellandrii* L., *junci* BRAHM. — *Phaedon pyritosus* ROSSI, *cochleariae* F. — *Phyllobrotica adusta* CREUTZ. — *Luperus niger* GOEZE. — *Lochmaea crataegi* FORST. — *Galerucella calmaricensis* L. — *Chalcoides fulvicornis* F. — *Chaetocnema conducta* MOTSCH, *meridionalis* FOUDR., *confusa* BOH., *Mannerheimi* GYLL. — *Psylliodes napi* F. — *Phyllotreta ochripes* CURT., *undulata* KUTSCH. — *Aphthona cyparissiae* KOCH, *pygmaea* KUTSCH. — *Longitarsus obliteratus* ROSH., *pratensis* PANZ., *exoletus* L. — *Dibolia Försteri* BACH. — *Sphaeroderma rubidum* GRAELLS. — *Hispella atra* L. — *Cassida viridis* L., *sanguinolenta* MÜLL., *vibex* L.

Lariidae. *Laria rufimana* BOH., *nubila* BOH. — *Bruchidius marginalis* F., *imbricornis* PANZ., *cisti* F.

Anthribidae. *Urodon suturalis* F., *rufipes* OLIV. — *Tropideres niveirostris* F.

Curculonidae. *Otiorrhynchus fullo* SCHRANK. — *Phyllobius incanus* GYLL., *pomonae* OL. — *Polydrosus sericeus*

SCHALL., cervinus L., tereticollis DEG., picus F., pterygomalis BOH., viridicinctus GYLL. — *Sciaphobus squalidus* GYLL. — *Sciaphilus asperatus* BONSD. — *Brachysomus hirtus* BOH., echinatus BONSD. — *Barypithes Chevrolati* BOH. — *Strophosomus melanogrammus* FORST. — *Sitona puncticollis* STEPH., hispidulus HBST. — *Trachyphloeus ventricosus* GERM. — *Lixus elongatus* GOEZE. — *Larinus obtusus* GYLL. — *Alophus triguttatus* F. v. *Vau* SCHRANK — *Phytonomus punctatus* F., adspersus F., plantaginis DEG. — *Erirrhinus festucae* HBST. — *Dorytomus flavipes* PANZ., affinis PAYK., melanophthalmus PAYK. — *Smicronyx jungermanniae* REICH. — *Bagous Frivaldszkyi* TOURN., claudicans BOH., argillaceus GYLL. — *Echinocnemus efferus* FAUST. — *Acalles echinatus* GERM. — *Stenocarus cardui* HBST., fuliginosus MARSH. — *Cidnorrhinus 4-maculatus* L. — *Coeliastes lamii* F. — *Homorosoma Speiseri* FRIV. — *Amalus haemorrhous* HBST. — *Rhinoneusbruchoides* HBST. — *Phytobius comari* HBST., granatus GYLL. — *Ceutorrhynchidius troglodytes* F. — *Ceutorrhynchus posthumus* GERM., austriacus BRIS., arquatus HBST., albovittatus GERM., punctiger GYLL., obsoletus GERM., faeculentus GYLL., napi GYLL., syrtes GERM., assimilis PAYK., nanus GYLL., quadridens PANZ., picitarsis GYLL., sulcicollis PAYK., scapularis GYLL. — *Poophagus sisymbrii* F. — *Baris atramentaria* BOH., timida ROSSI, angusta BRULL., janthina BOH., lepidii GERM., chlorizans GERM. — *Balaninus venosus* GRAV., glandium MARSH. — *Balanobius crux* F., salicivorus PAYK. — *Anthonomus pedicularius* L. — *Tychius flavicollis* STEPH., haematopus GYLL., junceus REICH., meliloti STEPH., picirostris F., cuprifer PANZ. *Sibinia sodalis* GERM. — *Orchestes avellanae* DONOV., pratensis GERM., stigma GERM. — *Mecinus janthinus* GERM. — *Gymnetron Schwarzii* LETZN., labile HBST., pascuorum GYLL. v. bicolor GYLL., rostellum HBST. v. stimulosum GERM., melanarium GERM., villosulum GYLL., tetrum F. v. subrotundatum REITT. — *Miarus fuscopubens* REITT., campanulae L. — *Cionus hortulanus* GEOFFR., ungulatus GERM. — *Nanophyes marmoratus* GOEZE. *Magdalis cerasi* L. — *Apion corniculatum* GERM., pomonae F., craccae L., curvirostre GYLL., dispar GERM., rufirostre F., seniculus KIRB., nigritarsae KIRB., malvae F., violaceum KIRB., Curtisi STEPH., tenue KIRB., loti KIRB. — *Rhynchites cavifrons* GYLL., aeneovirens MRSH., auratus SC. — *Byctiscus betulae* L. — *Attelabus nitens* SC.

Nemonychidae. *Nemonyx lepturoides* F.

Ipidae. *Pteleobius vittatus* F. — *Xylocleptes bispinus* DUFT. — *Xyleborus monographus* F.

Scarabaeidae. *Trox hispidus* LAICH. — *Oxyomus silvestris* Sc. — *Aphodius plagiatus* L. ab. *immaculatus* TORRE, *merdarius* F., *punctatosulcatus* STERN, *luridus* F. — *Onthophagus taurus* v. *capra* F., *fracticornis* PREYSSL. — *Homalopia ruricola* F. — *Anisoplia cyathigera* Sc. — *Cetonia aurata* L. ab. *piliger* MULS.

Az esztergomi ürgefészkek bogárvilága.

Irta: BOKOR ELEMÉR.

Esztergom város déli szélét kis terjedelmű szántóföldek, homokos szőlők, nedves legelők övezik, melyeket minduntalan a Pilis-hegyek kifutóiból a Duna felé húzódó vízerek s részint magas gátak közé szorított patakok hasítanak keresztül. A nedves, mocsaras földeket kivéve mindenütt tanyázik itt az ürge. Földalatti lakása építésére leginkább olyan helyeket választ, a hol nem igen háborítja őt a földművelő gazda. Ilyenek a szántóföldek szélei, a legelők és főleg a töltések falai, valamint a vízgátak külső oldalai. Itt tökéletes biztonságban érzi az ürge magát s ezért legsűrűbben is építi földbe vajt lakását.

Lakába két út vezet. Az egyik ferdén lefelé, mintegy másfél vagy két méternyi hosszúságban, a másik meg csaknem merőlegesen. Az előbbin át rendes viszonyok közt jár-kezel az ürge, az utóbbit fenyegető veszély esetén használja. A két út között, de a merőleges lyukhoz közelebb, kb. egy m. mélységben, egy tágabb üregben található az ürge fészke. Vaczkát fűből, szalmából, vagy finom kóróból készíti, a mi építőanyag éppen útjába akad. Egy alkalommal hosszú, sápadt sziklevelekre kicsírázott fűmagot is találtam az egyik fészekben. Az összefonnyadt, puha fűpárna nemcsak kellemes nyughelyet ad az ürgének, hanem egyszersmind tanyát és táplálékot nagyszámú rovarhadnak, melyek mindig oda sereglenek, a hol bő az eleség és nem kell érte sokat fáradni.

Nem minden fészek bogárvilága egyforma, úgy nem a fajokban, mint mennyiségben sem. Vannak ürgevaczkok, melyekben atkákon kívül mit sem lehet találni, másokban csaknem hemzsegnek a bogarak. Sok függ a fészek nagyságától, az építőanyag minőségétől, a talajviszonyoktól, főleg azonban a talaj nedvességétől. A hol az ürgebolha nagy számmal él, ott úgy tűnt fel nekem, mintha igen gyér lett volna a bogárélet, persze, hogy ezt megállapíthassuk, még számos megfigyelésre lesz szükségünk. Vannak fajok, melyek az egyik fészekben nagy számmal laknak, a többiekben pedig csak egyes példányokban találhatók vagy egyáltalában hiányoznak. Az

ősz második felén számos oly bogár, melynek az ürgevaczokban különben nincs mit keresnie, húzódik meg itt télre. Innen magyarázható, miért e tarka sokaság s hogy a kirostált fajoknak miért több mint a fele csak egyes példányokban kapható.

A mult év őszen kellő számú munkás állott rendelkezésemre s így mintegy három tuczat fészket tudtunk kirostálni. Ha a két bejárártól kiindulva egymás ellen ásunk, rá kell a fészkekre bukkanunk, mely aztán az ásó segítségével az alatta levő földdel együtt kiemelve a rostába jut. A ki egyedül dolgozik, kezdje meg a merőleges lyuknál az ásást, talán kevesebbet fárad s ha nehéz munkája után fészkekre még sem akadna, úgy próbáljon a bogárgyűjtő ernyedetlen szorgalmával egy új ürgelyuknál szerencsét.

Az alábbiakban a mult év őszen az esztergomi ürgefészkekből rostált bogárfajokat szándékozom felsorolni. A fajok megnevezését CSIKI ERNŐ, BERNHAUER MAX és BREIT JÓZSEF urak eszközölték.

Carabidae :

Tachys bistriatus DUFT.	— sordidus GRAV.
Harpalus distinguendus DUFT.	— spermophili GANGLB.
Acupalpus meridianus L.	— Scribae FAUV.
Calathus erratus SAHLB.	— ventralis GRAV.
— mollis MARSH.	— vernalis GRAV.
Brachynus crepitans L.	— nigritulus GRAV.
— explodens DUFT.	Quedius ochripennis MÉN.
	Heterothops nigra KR.

Staphylinidae :

Acrolocha striata GRAV.	— dissimilis GRAV.
Omalius rivulare PAYK.	Conosoma pubescens GRAV.
— caesum GRAV.	Tachynus collaris GRAV.
Oxytelus rugifrons HOCHH.	Oligota pusillima GRAV.
— Sauleyi PAND.	Falagria sulcata PAYK.
Platystethus cornutus GRAV.	— nigra GRAV.
Stenus Erichsoni RYE.	— obscura GRAV.
Astenus filiformis LATR.	Atheta melanocera THOMS.
Paederus Baudii FAIRM.	— angusticollis THOMS.
Stilicium orbiculatum PAYK.	— amiculata STEPH.
Medon melanocephalus F.	— paradoxa REY.
Leptacinus batyehrus GYLL.	— sordida MARSH.
Xantholinus punctulatus PAYK.	— analis GRAV.
— angustatus STEPH.	Astilbus canaliculatus F.
Neobisnius procerulus GRAV.	Oxypoda filiformis REDT.
Philonthus concinnus GRAV.	Aleochara sparsa HEER.

Pselaphidae :

— debilis GRAV.	Euplectes sanguineus DENNY.
— longicornis STEPH.	— signatus REICHB.

- Scydmaenidae* :
 Euconnus fimetarius CHAUD.
 — pubicollis MÜLL.
 Scydmaenus tarsatus MÜLL.
- Silphidae* :
 Catops fuliginosus ER.
 — chrysomeloides PANZ.
 Ptomaphagus sericatus CHAUD.
- Clambidae* :
 Clambus punctulum BECK.
- Corylophidae* :
 Sacium brunneum BRIS.
 Arthrolips piceus COMOLLI.
 Sericoderus lateralis GYLL.
- Trichopterygidae* :
 Ptenidium myrmecophilum
 MOTSCH.
- Nephanes Titan NEWM.
 Trichopteryx Montandoni ALLIB.
 — atomaria DEG.
 — sericans HEER.
- Histeridae* :
 Hister purpurascens HBST.
 — neglectus GERM.
 — carbonarius HOFFM.
 — corvinus GERM.
 Acritus minutus HBST.
- Nitidulidae* :
 Meligethes brassicae REITT.
- Cucujidae* :
 Monotoma quadrifoveolata AUB.
 — brevicollis AUB.
 — bicolor VILLA.
- Cryptophagidae* :
 Cryptophagus Schmidtii STURM.
 Atomaria ruficornis MARSH.
 — analis ER.
- Lathridiidae* :
 Cartodere elongata CURTIS.
- Melanophthalma truncatella
 MANNH.
- Mycetophagidae* :
 Typhaea fumata L.
- Cisidae* :
 Ennearthron affine GYLL.
- Endomychidae* :
 Sphaerosoma punctatum REITT.
- Coecinelidae* :
 Coccinella 10-punctata ab. 10-
 pustulata L.
 Propylaea 14-punctata ab. tet-
 ragonata LAICH.
 — — ab. conglobata
- Eläteridae* :
 Drasterius bimaculatus ab. fenes-
 tratus KÜST.
- Anthicidae* :
 Formicomus pedestris ROSSI.
 Anthicus floralis L.
 — hispidus ROSSI.
 — antherinus L.
 — bifasciatus ROSSI.
- Tenebrionidae* :
 Opatrum sabulosum L.
- Chrysomelidae* :
 Aphthona cyanella REDTB.
 Hypocassida subferruginea
 SCHRANK.
- Curculionidae* :
 Sitona crinita HBST.
 Thylacites pilosus F.
 Phytonomus nigrirostris F.
 Ceutorrhynchus pleurostigma
 MARSH.
 Tychius picirostris F.
- Scarabaeidae* :
 Oxyomus silvestris SCOP.
 Aphodius inquinatus HBST.
- Összesen 102 faj!

Bogarászati kaland Horvátországban.

Irta BIRÓ LAJOS.

Úgy 1893 táján sokat kalandoztam Horvátország félreeső vidékein, odalent Lika-Krbava megyében, abban a zúgban, a mi oda van ékelve a tenger, Dalmácia és Hercegovina közzé. A szakadékos Velebit hegyi erdőit és barlangjait bújtam. Nem tudta még akkor senki, mert még nem szóltam róla teremtett léleknek, hogy én csak testileg járkáltam idehaza, a lelkem, minden gondolatom a Föld tulsó oldalán járt, az őserdőkben, más világtájon. Akkor még nem is gondoltam Újguineára, Közép-Amerika volt akkor az ideálom. Mikor megyek oda, hogy jutok oda, azt még nem is sejtettem, de hogy oda eljutok, abban bizton hittem. Készültem is hozzá erősen. Nem azon aggódtam, ami az én helyzetemben a legnagyobb akadály volt, hogy pénzem egy csepp sines, hanem attól féltem, hogy nem lesz oda elég bátorságom és hogy nem tudom majd eléggé elbírnai a nélkülözéseket. Már meglaktam magánosan jó egy hétre a Tátrában a bélai Vöröstó és Kéktó szikláit, ahol a pásztorok azt a hírt terjesztették el rólam, hogy ott bújkaál egy bolond angol, a ki ott akar okvetlenül pisztrángot fogni. De hát itt még volt magammal ennivalóm, a próba tehát könnyű volt. Azután a Retyezát rengetegeibe vontam meg magamat, ide már ennivalót se vittem, számítottam a borókára, meg az én extra-vadembereimre, a pásztorokra; de a borókára nagy konkurenciát csaptak a rigók, a pásztorok pedig, szeptember lévén, már levonultak a nyájakkal, így hát a próbahetet a bükkmakkon húztam ki, az igaz, hogy olyan eredménynyel, hogy lejövet, БУДА АДАМ vendégszeretete mentett meg az éhenhalástól. Azonban az erdőkben nem tudtam félni megtanulni. Úgy voltam, mint az egyszerű jogász, aki a világot csak jogalanyoknak és jogtárgyaknak tekintette, én pedig a rengetegben nem félelmetest láttam, hanem csak jó vagy nem jó bogárgyűjtőhelyeket.

Ha már nincsen semmi ijesztő a föld felett, úgy gondoltam, majd találok a föld alatt. Odalent a Velebitben sok a karsztlyuk, a bűvópatak, barlang, majd az lesz a bátorságom próbája! Aztán megtalálom ott a vadembereket is, horvát testvéreinket, akik ellenségei a magyarnak, tán még emberevők is, sülvé vagy főzve megesznek mindennap egy pár magyart!

Szegény jó horvát testvéreink! Ő bennök is bizony nagyot csalódtam! Hiszen nem mondom én, hogy azok, akik újságot olvasnak és politizálnak, nagyon szeretnek bennünket. De a nép, az istenadta nép, az bizony nem igen olvas és épen nem gyűlölködik. Sehogy se akartak beválni vadembereknek, ahogy pedig én jobb sze-

rettem volna; — akkor. Inkább még ők nézhettek engem annak, mikor estenden szívesen hívtak házukba, hogy ott aludjam, ne a szabadban. De hát ők nem állottak a helyzet magaslatán, nem tudták, hogy én Amerikát játszottam és nélkülözni tanulok. Megtöltöttem a hálómat illatos zsályával, az volt a vánkosom a *Paliurus* bokrok közt s álmodtam rajta exotikus tájakról és felfedezendő új bogarokról. Olyan illatos ágya csak nagyon nagy úrnak és nagyon szegény embernek lehet.

Nem tudom én már, hány napig mentém Carlopágótól Goszpicsig, olyan távolságra, hogy egy nap alatt kényelmesen oda gyalogolhattam volna. Mert az egy folytonos gyűjtő-kirándulás volt. Rostáltam és ott mindjárt ki is válogattam, azzal pedig jól el lehet tölteni az időt.

Arrafelé bizony nem igen járt turista, a gyalogoló nadrágos embert a falukban a házakból sokszor előkiabálják azzal a hívással: „Csekájte májszter?” Vándorló mesterembernek nézik. Próbáltam én megmagyarázni az én horvát tudományommal, mely abból az egy szóból állt: Zbogom. Internacionális kifejezéssel is igyekeztem felvilágosítani, hogy holmi professzorféle volnék. Ez volt a vesztém. Arrafelé professzornak a vándor óráslegények tituláltatják magukat. Nem is kérdeztek azután, hanem csoportosan hozták ki nekem az órák fajait, hogy megigazítsam. Megadtam magamat sorsomnak, lettem órás. Nagyító üvegem és csipeszem volt hozzá. Itt kisorfoltam, ott beszorfoltam s végül jelyelven tudattam, hogy olyan rossz, hogy nem lehet rajta segíteni. Akadt olyan bolond óra is, hogy járni indult a piszkálgatásra, azért fizettek is egy pohár bort. Sohse tudtam addig, hogy olyan könnyű az órásmesterség!

Goszpicsban két hivatásos bogarász is lakott akkor, az egyikre már nem emlékezném, ha nem emlegette volna annyit a róla elnevezett *Otiorrhynchus Sequens*it, az ő dicsőségét. A másik DÓBIÁS FERENCZ, azóta is régi jó barátom. Hiszen szívesen fogadtak ők, adtak is szívesen mindegyik ottan honos jellemző fajból, a miről mondtam, hogy nekem még nincsen. El is vezettek az u. n. jó bogarászhelyekre, de tudja isten miért, azok a kirándulások mindig igen szegényesen ütöttek ki! Hiában, Goszpics környéke nagyon szegényes, a jó fajok távolabbi helyeken élnek!

Nem ismerném a magam fajtáját, a bogarászokat, ha még ezen se tudnék segíteni. Egyik reggel hárman együttes kirándulást terveztünk, de az utolsó pillanatban ürügyet kerestem, hogy visszamaradjak. Magától értetődik, hogy messziről utánuk mentem. Oldalt egy kopár hegyoldalról beláttam a Lika-folyó partján azt a bokros helyet, a merre eltűntek, s láthattam, mikor jöttek haza. Ezután aztán egyszerre gazdagabb lett Goszpics bogárfaunája, de ők se titkolóztak tovább. Ámbár csak most vallom meg, hogy meglestem őket.

Gospicstól befelé a Lika jobb partján levő hegységben több barlang van, a melyeket már átkutattak DÓBIÁSÉK. Különösen arra a barlangra pályáztam, a melyikben a ritka *Anophthalmus Eurydice* tartózkodik, mert ebből addig csak két darab került elő. DÓBIÁS meg is magyarázta, hogy a barlang vége táján, ahol a víz lefolyik, azon a tájon él. Magyarázata után a barlangot vezető nélkül is megtaláltam. A barlang nem nagy, egyszerű, hosszú pinczeszerű folyosó, oldalain látszik, hogy a külső eső mindenütt belefolyik, de akkor épen száraz volt. A vége felé volt egy méternyi forma mélyedés, a melyben nedvesség volt, még gondolkodtam, hogy ne ugorjak-e bele, hogy ott keressem. De mégse akartam besároznai magamat, hát nem ugrottam bele. Bizony nagy szerencsém volt, hogy nem tettem. Pár hét múlva a hegyekről visszajövet, újra idejöttem, akkor már ezen a helyen mély karsztyluk tátongott, mert egy zivatar vize lemosta a bedugaszoló ágakat és a ráakodó iszapot. Meglehet, hogy engem se bírt volna el és odavesztem volna. Bizony megborzadtam, mert borzasztó sírból menekültem meg. De azért jó helyre jöttem, a föld alatt megtanultam félni. Többé nem hívalkodom bátorságommal.

Jó, hogy ezt csak visszafelé jövet vettem észre, mert lehet, hogy elvette volna a kedvemet több más barlang meglátogatásától. Pedig némelyik körülményesen ment. Egyikbe a falu előljárója nem akarta megengedni a bemenést, mert abba veszélyes fojtó gáz van, nem is mer bemenni senki. Hiába bizonyígtattam, hogy mészkőbarlangokban nem lehet fojtó gáz, de meg boton letartott gyertyával meg is lehet erről bizonyosodni, de hát még sem engedett. Annyit megengedett, hogy a nyílását megnézzem. Az ellenkező végén hagytam el a falut, azután megkerültem, estére mégis odajutottam s benne meg is háltam. Szép és nagy barlang, volt is benne vak bogár, de csak olyan, mint többi másban.

Innen a Velebit legmagasabb hegyeire, a Monte Santora és Vaganski Vrhre mentem fel, melyeknek gerince képezi Dalmácia felől az ország határát. Azalatt a 8—10 nap alatt, míg ott időztem, bizony sok zápor áztatott, de jó meleg ágyat vettem a lehullott lombokból, melyek a takarót is szolgáltatták. Eleinte rosszul esett a nedves ágy, de később hozzászoktam, még az alám folyó esővíz se rontotta el az álmat.

Visszajövet, Gospicsban útitársamul szegődött DÓBIÁS FERENCZ barátom is, hogy együtt járjuk be a Perusicz falu határában levő barlangokat, hármat vagy négyet. Természetesen gyalogszerrel róttuk az odáig vezető utat. Most aztán nekem volt alkalmam mulatni DÓBIÁSON, visszaadni neki azt a kölcsönt, hogy sokszor kinevetett engem az én órásmesterségemmel. Mindeu szembejövő paraszt azzal a kérdéssel szólított meg: Csekájte májszter? Még nagyobb volt az elég-

tételem, hogy ő haragudott érte, hogy nem látják meg benne az urat és összeveszett velük, lévén neki a horvát második anyanyelve. A szegény paraszt pedig nézett, mint aki nem érti, hogy miért lehet ezért neheztelni. Előttem meg azzal mentegette magát, hogy fenn kell tartani a paraszt előtt a respektust. Én meg még jobban izgatam avval, hogy ha jött egy horvát, előre kiáltottam, hogy vigyázzon a respektusra!

Perusicz tipikus balkáni építésű falu, néhány kilométernyi hosszú, egymástól messze eső házakkal, mint az alföldi tanyákon. Utitársamat is megvigasztalta a vendéglős, hogy délre nyáron sült malaczpecsenye lesz. Ez sokat ígér annak, a ki kóstolta már, hogy milyen pompásan esik a nyáron egészben sült bárányhús, a hogy arrafelé készítik. Délig meg is jártunk egy barlangot, melyben rostáltunk is, mert abban valami barlanglakó *Homalota* nagy számban él. Jó távol a vendéglőtől állott egy árnyas csűr, a hol a rostált anyagot szemelgettük. Látunk egy úrformát a vendéglőhöz jönni, kevés idő múlva a vendéglő előtt állani. Majd jön a vendéglős alázatosan, beszél valamit horvátul, mire FERENCZ barátom boszúsan pattogva felel, a vendéglős újra lemegy és visszajön, mire még mérgeőbb válaszszal tér vissza üzenetküldőjéhez. Talán megint a respektus forog veszedelemben? Nem, hanem a jegyző jött ide húsvizsgálatra és azt üzente fel, hogy menjünk le hozzá, meg akarja kérdezni, hogy kik vagyunk és mit csinálunk itt? Hát azt a választ kapta kétszer is, hogy onnan ép annyi az út, mint innen oda! Szóval a respektus megmaradt.

A barlang sötétjében észre se vettük délután, hogy már estefelé jár az idő, minket is a szorgalmas keresésből csak a malaczpecsenye második felvonása biztatott arra, hogy már hazamenni tanácsos. Jó magam még egy kicsit visszamaradtam, mikor egyszerre barátom aggódó kiabálása hívja többszörösen nevemet. Nagy igyekezetemben egy mellékkijáróba tévedtem, ahonnan alig tudtam kibontakozni a bokrok közül, a folyton hangzó hívószó után. Megnyugvással látom barátomat egy pár békességesen álló emberrel izgatottan beszélni. Tán megint a respektus? Persze, hogy az, de most már igazán veszedelemben, mert két csendőr állott feltűzött szuronynyal, hogy minket azonnal a községházához kísérjen.

DÓBIÁS barátom dühös volt, én meg örültem, mert képzeletemben már láttam a nevemet a fővárosi lapok hasábjain, mint a hazafiság mártírját, a kit a vad horvátok magyar voltáért megkínóztak, vagy „hivatalos hatalommal való visszaélés“ útján bántottak. Ime, itt a dicsőség útja, néhány nap múlva a két magyar hazában hangoztatják nevemet! Tudom én, láttam én, hogy így szerzik a hírnevet!

Hát mentünk, mert menni kellett. Útközben azonban arra igye-

keztem rábeszélni barátomat, hogy most már a jegyzővel engem hagyjon beszélni, mert ő, amilyen „temperamentumos“, még bajba kever bennünket.

Aztán jött a hivatalos kihallgatás. Kik vagyunk? Csak bogarakat fogunk és nem tördeljük a cseppköveket? Nem keresünk elrejtett kincseket s nem forgatjuk fel a barlangokat? Tudományos czélből kutatnak? Akkor legyen szerencsém egy kis vacsorára, ha már nem akartak hozzám jönni másképen!

Kinyílt a szomszéd ajtó, látszott a terített asztal s mellette a mosolygó háziasszony.

És most mindenki azt gondolja, hogy ez a kaland mulatságosan végződött és nincs benne tragikum. Dehogy nincs. Oda lett az én hazafiúi mártíromságom és vele kiérdemelt dicsőséges hírnevem! Nincs a teremtésben vesztes, csak én!

Különfélék.

Mennyi bogarat írnak le évenként? — Érdekes tudni, hogy az egész földkerekségen milyen munkát végeznek a bogarászok, a miről az újabb évi jelentésekből, az angol „Zoological Record“ és a német „Archiv für Naturgeschichte“-ből elég tiszta képet nyerhetünk. A német jelentésben, melyből legutoljára az 1909-ről szóló jelent meg, SEIDLITZ egy kis statisztikával is szolgál. Ebből a statisztikából megtudjuk, hogy 1909-ben 37 önállóan megjelent munkában és 176 folyóiratban (ezekből 42 rovarani és 4 tisztán bogarászati folyóirat) 516 szerzőtől 1106 dolgozat jelent meg, melyekben 173 új nemet, 74 új alnemet, 2716 új fajt és 474 új fajváltozatot írtak le. A legtöbb új fajt az ormányos bogarak szolgáltatták, ugyanis 542 fajt, utánuk következnek a Scarabaeidák 344, a Cantharidák 270, a Chrysomelidák 256, a Buprestidák 174, a Staphylinidák 148, a Coccinellidák 107 és a Tenebrionidák 104 új fajjal, míg a többi családok mind száz fajon alul maradtak. CSIKI.

Növénygazdasági Lapok. — Ezzel a címmel új szaklap indult meg LIPTAI ALBERT, a „Borászati Lapok“ és a „Gazdasági Tanácsadó“ társszerkesztőjének vezetésével. Ez a lap, a mely munkatársai közé az ország első mezőgazdasági tudományos intézeteit és szaktekintélyeit számítja, főként a növényvédelmet és a növénykísérleteket öleli fel. Tartalmas és megbízható voltának legfőbb garanciája az, hogy csak szaktudósok és gyakorlati szakemberek közleményeit adja, laikus e lapban szóhoz nem juthat, így a gazdák mindenképen megállapodott, bátran követhető tanácsokat kapnak a szőlészet, gyümölcsészet, mező- és erdőgazdaság, konyha- és díszkertészet kérdéseiben. A lap egész évi előfize-

tési díja 8 korona, megjelenik egyelőre kéthetenként. Szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, XI., Delej-utca 25. szám alatt van.

Irodalom.

Dr. Máz Bernhauer: Neue Staphyliniden der paläarktischen Fauna. (Entom. Zeitschrift. Frankfurt. XXV, 1912, p. 262—264).

Szerző cikkében több új Staphylinidát ír le, azonkívül kimutatja, hogy az Erdélyből leírt *Quediüs decorus* PETRI azonos a *Qu. auricomus* KIESW.-el. CSIKI.

A. Schweitzer: Zwei neue Lokalrassen aus der Gattung Parnassius. (Entom. Zeitschrift. Frankfurt a. M. XXV, 1912, p. 249—250).

A leírt fajváltozatok egyike a csíkmegyei Kárpátokból való és a *Parnassius Apollo* var. *transsylvanicus* nevet kapta. A szerző TILTSCHER gyergyószentmiklósi lepkésztől kapott 20 ♂ ♀-t, melyek az Északi-Kárpátokban honos var. *carpathicus* REB. & ROGHR.-tól eltérőeknek bizonyultak. Az erdélyi példányok ugyanis átlag véve nagyobbak és különösen a nőstények rajzolata sötétebb és kirívóbb. Szerző úgy a hímek mint a nőstényekről részletes leírást ad. CSIKI.

Sági János: A poloskaveszedelem. — A poloska és irtása. — Népszerű tanulmány. 96 l., 23 képpel. Budapest, 1912. — Ára 1 korona.

Szerző a lakások legkellemetlenebb férgét, a házi poloskát tárgyalja ebben a most megjelent munkájában, tanácsadót nyújtván az ellene való védekezésre. Miután szerző nemcsak a poloskát magát, hanem annak petéit is ismerteti, állatunkat több képen is bemutatván, tárgyalja a reávonatkozó irodalmat, melyből azt a szomorú tényt állapítja meg, hogy az ellene való védekezéssel alig foglalkoztak, pedig ez az emberi testre egészségi szempontból is ártalmas állat megérdemelte volna, hogy vele bővebben foglalkozzanak. Miután a lakást, a czélszerű és czélszerűtlen butort, a poloska ellen alkalmazott szereket és azok alkalmazását ismerteti, bőven tárgyalja mindazokat az eljárásokat, melyekkel a lakást a poloskától sikerrel megtisztíthatjuk, valamint az ellene való védekezést, a lakásba való behurcolás megakadályozását stb. Szerző munkája megírásával nagy szolgálatot tett a köznek. Megérdemli, hogy elolvassuk.

CSIKI.

Breit, Josef: Eine Sammelexkursion im Bihargebirge.
(Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LXII, 1912, p. [35—43]).

Szerző ismerteti azt a három heti gyűjtőkirándulást, melyet 1911. évi június hónapban rendezett Dr. KNIRSCH bécsi és TAX grazi bogarászokkal Biharmegyébe, Rézbánya vidékére. Nemcsak a bevezető sorokban, hanem úgyszólván cikkének minden sorában szerző Biharmegyét úgy állítja oda, mint Közép-Európa egyik legkevésbé ismert területét. Szerzőnek ezt az állítását határozottan vissza kell utasítsuk, mert ez az állítása tisztán felületes irodalmi tájékozódottságon vagy pedig roszakaraton alapszik. Nem czélom, hogy itten az összes Biharmegyére vonatkozó irodalmat felsoroljam, csak FRIVALDSZKY IMRE és JÁNOS, MOCSÁRY SÁNDOR, FLEISCHER ANTAL, KERTÉSZ MIKSA, MERKL EDE nagyobb és mások kisebb közleményeire utalok, valamint KUTHY bogárkatalogusára, melyekben Biharmegyéből kétezernél több fajt sorolnak fel. Ezek szerint Biharmegyét semmikép sem lehet Közép-Európa legkevésbé ismert területének kimondani, hogy szerzőnek sikerült néhány új fajt felfedeznie vagy néhány eddig onnan még nem ismert fajt találnia, még nem olyan nagy dolog, hiszen a legjobban kikutatott vidékek is örökké szolgálnak újabb és újabb adatokkal, felfedezésekkel. Szerzőnek és társainak sikerült két új barlangi vak bogarat (*Anophthalmus Taxi*, *Pholeuon Knirski*) és két más új bogarat (*Anommatus biharicus*, *Trechus biharicus*) felfedeznie. A kirándulás alkalmával gyűjtött bogarak közül szerző csak egynéhányat említ, ezek közül is azonban pl. a *Patrobus styriacus* ottani előfordulását kétesnek kell tartsam, a mi valószínűleg téves meghatározáson alapszik. Nem áll az sem, hogy mintegy 90 barlangot ismernénk, a melyek közül alig 20 van kikutatva, mert tudtommal alig ismerünk ezidőszerint 50 barlangot, ezek közül pedig legalább 45 ki van kutatva, a többi pedig többnyire olyan, hogy azokba ezideig nem sikerült behatolni. Várjuk szerzőnek kilátásba helyezett teljes enumerációját, hadd lássuk mennyire fedezték fel Közép-Európa ezen alig ismert területét.

*

CSIKI.

Dr. Brancsik Károly: Toldalék Trencsén vármegye Coleoptera faunájához. — Nachträge zur Coleopteren Fauna des Trencsener Comitatus. (A Trencsénvármegyei Természettudományi Egylet 1908—1910. Évkönyve. XXXI—XXXIII. évfolyam, 1910, p. 13—27).

Szerző ugyanazon évkönyv 1906—7. évfolyamában közzétett trencsénmegyei bogárjegyzék kiegészítéséül közli az azóta megállapított fajok jegyzékét. A nagyszámú a megye faunájára új fajokat

¹ Utóbbi leírása ezideig még nem jelent meg.

szerezőn kívül főleg CZOGLER, HAUCKE, KOCSI, LACZÓ, DR. PAZSICZKY, RAJNINECZ, SZTASTYIK és ULLMANN gyűjtötték. A felsorolt fajok és fajváltozatok között számos nemcsak a megye, hanem Magyarország faunájára is újat találunk, azonban akad elég olyan is, melynek előfordulása e vidéken kétesnek tűnik és valószínűleg téves meghatározás alapján került a jegyzékbe. Magyarország faunájára újak a következők lennének: *Dromius angustatus* BRULL. (Péhhó), *Phyllocrepa vilis* ER. (Kis-Kriván), *Anthophagus alpestris* ab. *transversus* MOTSCH. (Kis-Kriván), *Trogophloeus hirticollis* REY (Péhhó), *Oxyporus maxillosus* var. *Schönherri* MANNH. (Nagysziklás), *Stenus exiguus* ER. (Nagysziklás), *Leptacinus batychnrus* var. *linearis* GR. (Péhhó), *Ontholestes murinus* var. *Haroldi* EPPH. (Nagysziklás), *Calodera riparia* ER. (Péhhó), *Oxyroda brachyptera* STEPH. (Nagysziklás), *Colon dentipes* SAHLB. (Nagysziklás), *Silpha tyrolensis* LAICH. (Péhhó), *Hydraena gracilis* var. *emarginata* GNGLB. (Nagysziklás), *Cantharis albomarginata* MÄRK. (Nagysziklás), *Rhagonycha limbata* var. *femorata* REY (Péhhó), *Malthinus flaveolus* PAYK. és *fascialis* THMS. (Nagysziklás), *Nitidula carnaria* var. *variata* STEPH. (Péhhó), *Monotoma angusticollis* GYLLH. (Trencsén, Szelecz), *Atomaria gibbula* var. *hiemalis* BAUD. (Nagysziklás), *Mycetophagus piceus* var. *lunaris* F. (Péhhó), *Propylaea 14-punctata* ab. *biflexuosa* WSE. (Trencsén), *Hypnoides flavipes* AUB. (Péhhó), *Athous mutilatus* ROSH. (Trencsén, Szelecz), *A. vittatus* ab. *Stephensi* BUYS. (Péhhó), *Agrilus viridis* var. *ater* F. és *elongatus* ab. *cyaneus* ROSSI (Nagysziklás), *Ernobius nigrinus* var. *politus* REDTB. és *densicornis* MULS. (Péhhó), *Mordella fasciata* ab. *basalis* COSTA és *aculeata* ab. *femorialis* BAUDI (Nagysziklás), *Mordellistena lateralis* ab. *dorsalis* Pz. (Nagysziklás), *Abdera triguttata* GYLLH. (Péhhó), *Osphya bipunctata* var. *Viertli* Pic és var. *testaceithorax* PIC (Nagysziklás), *Hypophloeus pseudocastaneus* REITT. (Nagysziklás), *Oxymirus cursor* ab. *niger* LETZN. (Trencsén), *Evodinus clathratus* ab. *nigrinus* PIC (Kis-Kriván), *Leptura cerambycifformis* ab. *sevpunctata* MULS. (Péhhó), *Tetrops praeusta* ab. *nigra* KR. (Péhhó), *Cryptocephalus bimaculatus* F. (Péhhó), *vittatus* ab. *optatus* WSE (Péhhó), *Chrysomela coeruleans* ab. *subfastuosa* MOTSCH. (Péhhó), *Chrysochloa alpestris* var. *vinariensis* WSE (Nagysziklás), *Phytodecta viminalis* ab. *calcarata* F. (Trencsén), *Ph. 5-punctata* ab. *flavicollis* DFT. (Kis-Kriván), *Epithrix intermedia* FOU DR. (Péhhó), *Chalcoides lamina* BED. (Péhhó), *Mantura rustica* ab. *suturalis* WSE (Péhhó), *Chaetocnema subcoerulea* KUTSCH. (Trencsén), *Longitarsus fuscoaeneus* REDTB. (Péhhó), *Phyllobius glaucus* ab. *nigrofemoratus* GAB. (Kis-Kriván), *Omius micans* SEIDL. (Péhhó), *Tropiphorus cucullatus* FAUV. (Nagysziklás), *Byctiscus betulae* v. *nitens* MARSH. (Péhhó).

CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 11. ülése márczius hó 16-án. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök megnyitja a „Budapesti Kamera Klub“ helyiségébe összehívott ülést, melynek tárgyát DR. KERTÉSZ ABA előadása „Lepkészetű kirándulás az Ortler vidékére“ képezte. Előadó vázolja Dél-Tirol ezen érdekes vidékére SCHMIDT ANTAL-lal tett gyűjtőkírándulást, a meglátogatott festői helyeket vetített képekben mutatván be. Végül az összes gyűjtött nappali lepkék jegyzékét mutatja be.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 12. ülése április hó 20-án. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök megnyitja az ülést, üdvözli a m. kir. Rovartani Állomás helyiségeiben oly nagy számban megjelent tagokat és vendégeket, majd felolvassa „Az *Oryssus unicolor* LATR. a magyar faunában“ című értekezését (lásd ezen füzet 49. oldalán). Utána JABLONOWSKI JÓZSEF „A szőlőmolyokról“ tart előadást, ismertetvén a nyerges szőlőmoly (*Cochylis ambiguella* HB.) és és a keresztes szőlőmoly (*Polychrosis botrana* SCHIFF.) fejlődési viszonyait, kártételüket, valamint az ellenük való védekezést. A felette érdekes és tanulságos előadást számos vetített kép és preparátum bemutatásával világítván meg. Végül DR. KERTÉSZ ABA „A *Lycaena Escheri* HB. előfordulása Magyarországon“ című előadása kapcsán bemutatja ennek a kék pillangónak első magyarországi (budai) példányát és felhívja lepkésztársait, hogy erre a lepkére kirándulásaik alkalmával fordítsanak egy kis figyelmet.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 13. ülése május hó 18-án. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök üdvözölvén a nagy számban megjelent tagokat és vendégeket megtartja előadását „Hogyan is lettem entomologus?“ címén. (Egyik legközelebbi számunkban teljes terjedelmében megjelenik). Utána BIRÓ LAJOS „Bogarászati kaland Horvátországban“ című értekezését olvasta fel (lásd jelen számunk 69. oldalán). Mindkét érdekes előadást a megjelentek osztatlan tetszéssel fogadták.

„ROVARTANI LAPOK“

XIX. Band.

April—Mai 1912.

4—5. Heft.

S. 49. — *A. Mocsáry*: *Oryssus unicolor* Latr. in der Fauna Ungarns. — LATREILLE fand im Jahre 1811 bei Paris eine Holzwespe in mehreren Exemplaren, welche er unter dem Namen *Oryssus unicolor* beschrieb. Wohin LATREILLE's Exemplare hinkamen weiss nieman, die Art blieb auch EDMOND ANDRÉ bei Verfassung seines grossen Werkes unbekannt. Nachdem es den französischen Forschern nun seit hundert Jahren nicht gelungen ist die Art wieder aufzufinden, so konnte angenommen werden, dass das Tier gänzlich ausgestorben ist. Als ich vor kurzer Zeit einige von Herrn E. MERKL für das Ungarische National-Museum angekaufte Hymenopteren in die Sammlung einreihen wollte, fand ich unter den kleinen Tieren ein am 16. Mai bei Németh-Bogsán gesammeltes Tier, in welchem ich *Oryssus unicolor* LATR. erkannte. Dieses ist nun das zweite bisher bekannte Exemplar, zum Glück sandte nämlich LATREILLE ein Exemplar, von seinen Tieren an KLUG, dem damaligen Direktor des berliner Museums, wos bis jetzt noch in ganz gutem Zustand vorzufinden ist. Dieses Exemplar konnte Verfasser von der Direktion des Museums zur Ansicht erhalten, als er eine dritte Art der Gattung *Oryssus*, nämlich *O. Henschi* beschreiben und mit *O. unicolor* vergleichen wollte (Vergl. Annales Mus. Nat. Hung. VIII, 1910, p. 162). Die zwei letzteren Arten sind nur 5—6 mm. lange kleine schwarze Tiere. *O. Henschi* ist ein ziemlich robustes Tier mit schwarzen Fühlern und Beinen, und ohne breitem durchsichtigen Band an den Vorderflügeln; diese Art stammt aus Krapina in Kroatien. *O. unicolor* LATR. hat einen cylindrischen schlanken Körper, weiss gezeichnete Fühler und Beine, und auf den Vorderflügeln ein breites durchsichtiges Band.

S. 51. — *Dr. A. Kertész*: Das Vorkommen der *Lycaena Escheri* Hb. in Ungarn. — Verfasser sammelte am 20. Juni 1911 in den Bergen von Budapest eine *Lycaena*, welche sich als *L. Escheri* entpuppte. Zu gleicher Zeit sammelte ein zweites ♂ dort auch DR. A. BAUDISZ. Dieser in den südlichen Abläufern der Alpen vorkommende Tagfalter ist für Ungarn neu, auch kommt er sonst in der var. *dalmatica* nur noch in Dalmatien und der Herzegovina vor. Verfasser bespricht sodann den Falter und gibt jene Merkmale an, nach welchen er von den verwandten *L. Icarus* und *L. Belargus* leicht zu unterscheiden ist.

S. 53. — *Dr. Z. Szilády*: Verzeichniss meiner Insektenansammlungen in Ungarn. II. Neuroptera und Pseudoneuroptera. — Verfasser zählt als Fortsetzung (siehe Band XV, 1908 dieser Zeitschrift) seiner Sammelergebnisse jetzt die Netzflügler auf und gibt bei jeder Art den Fundort und das Monat in welchem diese gesammelt wurde an. Mehrere Arten waren bisher aus Ungarn nicht bekannt, diese sind durch fetten Druck hervorgehoben.

S. 58. — Der II. Internationale Entomologische Kongress. — Es wird über den im August dieses Jahres in Oxford tagenden Kongress berichtet und zur Beteiligung aufgefordert. Der vom oxforder Komité herausgegebene Aufruf wird dabei in ungarischer Übersetzung abgedruckt.

S. 60. — *F. Pülich*: Beiträge zur Käferfauna von Simontornya. — Verfasser zählt zur Ergänzung seines im XVII. u. XVIII. Bande hierorts veröffentlichten Verzeichnisses jene Arten und Varietäten auf, die er seither sammelte und deren gültige Determination er Herrn Dr. E. KAUFMANN dankt.

S. 66. — *E. Bokor*: Die Käferwelt der Zieselbauten in der Umgebung von Esztergom. — Nachdem Verfasser die Terrainverhältnisse seines jetzigen Wohnortes bespricht und jene Orte namhaft macht, welche den Zieseln als liebste Aufenthaltsorte dienen, gibt er eine Liste von 102 Arten, die aus den ausgegrabenen Zieselnestern gesiebt wurden. Ein Teil der Arten war jedenfalls nur zufällig zugegen oder zog sich nur zur Überwinterung in die Bauten, zum Teil waren es aber spezielle Arten der Zieselhöcher.

S. 69. — *L. Biró*: Ein abenteuerlicher coleopterologischer Ausflug in Kroatien. — Verfasser schildert in angenehmer Weise eine Exkursion nach Kroatien, die er noch im Jahre 1893, vor seiner Reise nach Neu-Guinea machte und die an abenteuerlichen Ereignissen reich war.

Kleine Mitteilungen.

S. 73. — *E. Csiki*: Wie viele Käfer werden jährlich beschrieben? — Die ausführlichen Jahresberichte von SHARP und SEIDLITZ machen es möglich jährlich darüber einen Überblick zu erhalten, wie viele Käfer doch beschrieben werden. Dem zuletzt erschienenen Bericht nach, wurden im Jahre 1909 in 37 selbständig erschienenen Werken und 1106 Zeitschriftenartikeln 173 neue Gattungen, 74 neue Untergattungen, 2716 neue Arten und 474 neue Varietäten beschrieben. Am besten waren darunter die Curculioniden mit 542 Arten vertreten.

S. 73. — Bericht über eine neue Fachzeitschrift, welche unter

dem Titel „Növénygazdasági Lapok“ erscheint. Die Zeitschrift, welche von den ersten landwirtschaftlichen Instituten und Fachgelehrten unterstützt wird, wird hauptsächlich über Pflanzenschutz und Pflanzenversuche publizieren. Die bisher erschienenen Hefte enthalten auch Artikel über schädliche Insekten.

Literatur.

S. 74. — *E. Csiki* bespricht Arbeiten von DR. MAX BERNHAUER, A. SCHWEITZER, J. SÁGI, DR. K. BRANCSIK und JOS. BREIT, speziell über letzteren's Arbeit „Eine Sammelexkursion im Bihargebirge“ in welcher das Bihar-Comitat als eines der unbekanntesten Gebiete Mitteleuropas dargestellt wird. Referent bemerkt hinzu, dass wir doch von den beiden FRIVALDSZKY, MOCSÁRY, FLEISCHER, KERTÉSZ, MERKL und anderen zahlreiche Arbeiten über dieses Gebiet besitzen, auch KUTHY die biharer Daten registrierte, und so eben über dieses Gebiet einige grosse Arbeiten (Bände) besitzen. Abgesehen von den gewöhnlichen Arten sind bis jetzt über 2000 Arten von da publiziert worden. Auch stimmt jene Angabe nicht, dass ungefähr 90 Grotten bekannt sind und davon kaum 20 erforscht wären, im Gegentheil wir kennen jetzt etwa 50 Grotten und davon sind 45 erforscht, die übrigen sind aber solche, in welche bisher nicht eingedrungen werden konnte (wegen Wasser etc.). Von den wenigen aufgeführten Arten wird das Vorkommen des *Patrobis styriacus* bezweifelt, es wird wohl nur *excavatus* oder eventuell *quadricollis* sein.

Vereinsangelegenheiten.

S. 75. — Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 16. März 1912. — DR. A. KERTÉSZ hält einen Vortrag unter dem Titel „Lepidopterologische Excursion in das Ortlergebiet“, welcher durch zahlreiche Projektionsbilder erleutert wird.

Sitzung am 20. April 1912. — A. MOCSÁRY spricht über „*Oryssus unicolor* Latr. in der Fauna Ungarns“, J. JABLONOWSKI über die Weinmotten (*Cochylis ambiguella* und *Polychrosis botrana*), behandelt ihre Entwicklungsgeschichte, Schaden und die gegen diese angewendeten Schutzmassregeln. DR. A. KERTÉSZ zeigt vor *Lycaena Escheri* Hb., diesen für unsere Fauna neuen Schmetterling, welchen er in den Bergen bei Budapest sammelte.

Sitzung am 18. Mai 1912. — Der Vorsitzende A. MOCSÁRY hält einen Vortrag unter dem Titel „Wie wurde ich Entomolog?“ und L. BIRÓ unter dem Titel „Ein abenteuerlicher coleopterologischer Ausflug in Kroatien“.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XIX. KÖTET. 1912 JUNIUS—AUGUSZTUS 6—8. FÜZET.

Hogyan lettem entomologus?

Irtta: MOCsÁRY SÁNDOR.

Betöltött negyven évi szolgálatom alkalmával társaim s mások részéről is annyi sok szíves figyelemben és kitüntetésben részesültem, hogy nem vélek tévedni, ha azt gondolom, tisztelőim egyikét-másikát talán érdekelné tudni, hogyan is lettem én voltaképen entomologussá?

Hogy ezt elmesélhessem, vissza kell térjek rég elmúlt időkre, 58 évvel előbbre, 1854-re. Én ekkor 12 éves multam volt s a jáászvári prémontreiek nagyváradai főgimnáziumának második osztályába jártam; midőn az említett év tavaszán, egy csinos, szőke úri fiú SANTO-MAURÓI GRÓF NEUHAUSS EMIL jött Eperjesről Nagyváradra, az elemi iskola harmadik s utolsó osztályába, mert atyját a nagyváradai helytartósághoz helyezték át.

Eperjesen a lepkészet ekkor már nagy divatban volt, sok fiú gyűjtött lepkéket. Bizonyára ezekből kerültek ki HUSS ÁRMEN és DAHLSTRÖM GYULA ismert lepkészek is. S ha valóban igaz az, — amit PETÉNYI mond — hogy Besztercebánya volt a honi madártnak bölcsője: úgy bizonyára meg Eperjes volt hazánkban a lepkészetnek szoptatós dajkája.

Én a tizedik életévemben levő, zömök testalkatú kis fiút, GRÓF NEUHAUSS EMILT, többször láttam a Rhédey-kert felől, kezében zöld lepkehálóval s a kalapjára tűzött lepkékkel jönni, de ekkor még ügyet sem vettem reá, az iskolás gyermekek ama jól ismert szokásához híven, mely szerint ezek inkább szeretnek barátkozni a magasabb, mint az alantabb osztályokba járó fiúkkal. Az iskolai év végén, július utolsó napjaiban azonban — mert a szünidők ekkor augusztus—szeptemberben voltak — mégis megismerkedtem vele,

¹ Előadta szerző a Magyar Entomologiai Társaság 1912 május hó 18-án tartott ülésén.

midőn a kalapjára tűzött lepkékből kértem, mire ő azt felelte, hogy kis gyűjteményét Eperjesen egy barátjának ajándékozta, most új gyűjteményt csinál s azért neki e lepkék szükségesek, hanem, ha szeretem a lepkéket, csináltassak magamnak az övéhez hasonló hálót, szerezzek gombostűket s ő majd megtanít engemet lepkéket fogni. Az ismerkedés, a barátkozás a gyermekek között hamar megvan; így történt azután, hogy ez közöttünk is ekkor megkötöttett s mi ettől kezdve a legjobb barátokká lettünk. Hazamenve, megkértem, nemsokára, élte tavaszán, 20 éves korában, kolerában elhunyt kedves nővéremet, varjon nekem zöld tillból lepkéhálót. Mit ő szívesen teljesített.

Lepkehálóval s gombostűkkel felfegyverkezve, augusztus 3-án vagy 4-én mentem ki, most már EMIL barátommal, először, a Bonékút környékére lepkéket fogni. Az első lepke, melyet gyűjteményem részére megszereztem, egy *Colias Myrmidoné*, vagy a mint EMIL mondotta, egy „Goldfalter“ volt. A szép, sárga lepkének természetesen nagyon megörültem s azt büszkén tűztem jó, vastag nyárson a kalapom mellé, mert hisz ekkor a rovarút és a parafás gyűjtőkatulyát még nem ismertem. EMIL-nek Eperjesen volt ugyan már rovartűje, de azokat ott hagyta, s mivel ilyeneket Nagyváradon nem lehetett kapni, ő is csak a vastag tűkre volt utalva. Ekkor csakhamar egy másik szép lepkét is fogtam, egy hím *Pontia Cardamines*-t, vagy a mint EMIL nevezte, egy „Aurora“-t. A zsákmány többi része egy „Distelfalter“ (*Vanessa cardui*), egy „Admiral“ (*Vanessa Atalanta*), több „Blutfleck“ (*Zygaena*) és „Blaüling“-okból, azaz *Lycaena* kból, ezekből a szép kis kék lepkékből állott. Csak a tarkaságokat hajszoltam s a fehér pillangókra, mint közönséges dolgokra, rá sem hederítettem. Roppant boldogan, az első kirándulással teljesen megelégedve, tértem dél felé haza s lepkéimet mindenkinek büszkén mutogattam. Ezek miként való kifizetéséről természetesen ekkor még fogalmam sem volt, de EMIL barátom erre is csakhamar megtanított.

A második nagyobb kirándulást néhány nap múlva a Sebes-Körös mentén, a szőlőhegyek alján elterülő nagy füzesbe tettük, hol a közönséges „nagy Fuchs“-on (*Vanessa polychloros*) kívül, hosszas futkosás és hajszolás után a fűzfákról egy szép „Trauenmantel“ (*Vanessa Antiopa*) lett a zsákmányom, a mi természetesen nagyon megörvendtetett. De még nagyobb lett örömöm, midőn egy szép „Tagfonaág“-ot (Tagpfauenauge, *Vanessa Io*), majd egy „Citronenfalter“-t (*Gonopteryx rhamni*) s később egy „Schwalbenschwanz“-ot (*Papilio Machaon*) fogtam.

Igy folyt az én lepkegyűjtésem a szünidők alatt egész októberig, midőn ennek első napjaiban a szüreten talán az első éjjel

lepke, egy *Crateronyx Dumi* került a birtokomba, mely éjjeli lepke, tudvalevőleg, nappal is röpül.

Nagyváradon ekkor még kettőnkön kívül nem volt senki, a ki rovarok gyűjtésével foglalkozott volna.

Az 1854-ik év telén kezdetem aztán kifeszíteni a már meglevő, mintegy 120—140 darabból álló s papirkatulyák aljára ragasztott dugódarabokra tűzött lepkéimet, „Spannbrettet“ csináltam vékony léczdarabokból vagy kivájt fenyőfából, a lepkéket a pinczében felpuhítottam s megkezdtem a „spanolás“-t, a mely természetesen ekkor még nem jól ment és SCHMIDT barátom bizonyosan hállára ítélte s egyszerűen kidobta volna az én feszített lepkéimet is.

Az 1855-ik év tavaszán, EMIL barátommal mi ketten folytattuk lepkegyűjtést, főleg a csütörtöki szünnapokon. Egyik kirándulásunk alkalmával a szőlőhegyekre, nagyon megörvendeztetett egy szép lepke, a „Sternfalter“ (*Thais Polycena*), melyet két példányban fogtam és egy „Taufvogel“ (*Agria tau*), mely Nagyváradon meglehetősen ritka s melynek a híme tudvalevőleg szintén nappal röpül, noha éjjeli állat.

A nyár vége felé már meg is szaporodtunk. A harmadik lepkegyűjtő, ki társul szegődött hozzánk, a nálamnál három évvel fiatalabb NÁNDOR öcsém, a negyedik pedig, a később híres festőművész, BÖHM PÁL volt, ki idegenben, Münchenben aluszsza örök álmait s kinek atyjától öröklött ama tehetsége, hogy szépen tudott festeni, már zsenge korában erősen megnyilatkozott, midőn minket nem egyszer megtréfált, tévedésbe ejtett azáltal, hogy a fehér lepkék, a *Pontia*k s a *Doritis Mnemosyne* szárnyait szépen, fantasztikusan kiszínezte, a természetben nem létező *Apolló*-kat csinált. Ez év nyarán már voltunk összesen vagy hatan-heten, a kik lepkéket gyűjtöttünk; a legszebb gyűjtemény azonban csakhamar az enyém lett, mert ekkor öcsém is még nekem gyűjtött; BÖHM PÁL től is több hiányzó lepkét kaptam cserébe, vagy ajándékba.

EMIL utasítása szerint ekkor már gondosan átvizsgáltuk a kertek palánkjait, a siremlékeket és keresztteket, a fák törzseit s lassankint előkerültek: a nagy „Nachtfonág“ (*Nachtpfauenaugé, Saturnia pyri*), melynek bábját egy kert palánkján találtam, a „Kupferglock“ (*Gastropacha quercifolia*), mely egy utczai lámpára röpiült, az „Ordensband“-ok (*Catocala*), melyek a házak falain voltak találhatók, a különféle „Schwärmer“-ek (*Sphinges*), majd az „Eulen“-ek (*Noctuae*) több faja, a „Spanner“-ek (*Geometrae*) számos példánya, a „Bär“-ek (*Euprepia*) közül is egynéhány faj s az igen szép „Oleanderschwärmer“ (*Deilephila Nerii*) is, melyből BÖHM PÁL talált több hernyót a kispiacon levő czukrászda *Oleander*-fáin és közülök egyet nekem is adott, melyet sikerült fölnevelnem. Karácsonykor meglátogatott ben-

nünket Bécsben élő bátyánk, ki a lepkék iránt való lelkesedésemet látva, újévre egy egész csomó szép lepkét küldött nekem ajándékba, melyek nagyobbbrészt hiányzottak s emiatt gyűjteményemet nagyon emelték.

1856-ban ismét több iskolatársam csatlakozott hozzánk s tavasz kezdetén s a nyáron már nem egy fiút lehetett látni lepkéket gyűjteni.

Egyik kirándulásunk alkalmával a Rhédey-kertben egy szép, aranyos futóbogarat, *Calosoma sycophantá*-t fogtam, melyet ugyanakkor egy *Carabus violaceus* és egy *Purpuricenus Koehleri* követett; ez utóbbit öcsém találta. Hogy ilyen szép, fényes, tarka bogarak is vannak, ekkor még nem tudtam s mivel később egyik iskolatársamtól egy *Rosalia alpina*-t is kaptam, melyet ő a múlt évben Felső-Magyarországról hozott magával: elhatároztam, hogy ezentúl lepkéken kívül bogarakat is gyűjtök.

Mivel azonban a vastag tükre a kisebb lepkéket és bogarakat nem lehetett felszúrni, irtam a bécsi bátyámnak, küldene nekem néhány száz darab olyan vékony és hosszú tűt, mint a milyenekre a Bécsből küldött lepkék felszúrva vannak. Kérésemet csakhamar teljesítette s én ezer darab különféle vastagságú rovartűt kaptam, melyeknek minden egyes csomagján a következő felírás volt olvasható: „Nadlermeister KARL DEXTER in Karlsbad“. Ezentúl aztán csak ezeket a tűket használtam s belőlök barátaimnak is adtam, EMIL-nek is, 10—15 darabot olyan lepkékért vagy szép bogarakért, melyek nekem még hiányzottak. Ezt könnyen tehettem, mert már tudtam a forrást, a honnan rovartűket hozathattam. Mellesleg megjegyzem itt, hogy midőn 1870-ben a Múzeumhoz kerültem, akkor itt még Németországból való s Pesten vásárolt puha, hajlékony rovartűk voltak használatban, a melyek a XANTUS JÁNOS kelet-ázsiai expedíciójából érkezett, ezekre menő keménytestű s nagy bogarak feltűzésére egyáltalán nem voltak alkalmasak. Mondottam tehát főnökömnek, FRIVALDSZKY JÁNOS-nak, hogy a pesti német tűk helyett hozassunk ilyeneket Karlsbadból. De kitől? — kérdezte. Én tudom a címet, mondám s ha megengedi, irok is érettek. Ez a története a Múzeumnál most már használatban levő karlsbadi rovartűknek. Fekete rovartűket, tudtommal, akkor még nem gyártottak, hanem csak fehéreket s az Ideál-tűk még nem voltak ismeretesek.

Ez év folyamán gyűjteményeim már erősen megnövekedtek s áldott lelkületű özvegy édes anyám, hogy e szerinte is nemes szenvedélyemet ápolja, karácsonyi ajándékkul meghozatta nekem BERGE „Schmetterlingsbuch“-ját, melyet NEUHAUSS már Eperjesről ismert, de a mely nem volt meg neki.

Meglehetősen nagy gyűjteménnyel, bogarakkal és szép könyvvel könnyen lehettem aztán társaim vezére, tanítója.

Az 1857-ik év tavaszán és nyarán a rovarok gyűjtése hirtelen olyan terjedelmet vett, hogy a szünidői csütörtöki napok némely délutánján nem egyszer 60—70 iskolásfiút is lehetett látni a körösmenti nagyterjedelmű fűzesben lepkéket és bogarakat gyűjteni, kik a talált zsákmány egyrészét jobbára hozzám hozták, hogy azokat határozzam meg. A latin lepkeneveket azonban semmiképen sem akarták megtanulni, hanem csak a német elnevezéseket. Így a már említett neveken kívül: a nagy „Weinschwärmer“ (*Deilephila Elpenor*), „Pappel- és Lindenschwärmer“ (*Smerinthus Populi et Tiliae*), „Wolfsmilchschwärmer“ (*Deilephila Euphorbiae*), „Abendsfonág“ (Abendpfauenauge (*Smerinthus ocellatus*), „Taubenschwanz“ (*Macroglossa stellatarum*) stb. elnevezések járták. De nem is csoda! Hiszen a lepkéknek magyar nevük ekkor még egyáltalán nem volt s az abszolutizmus is, mely több tantárgyat német nyelven tanított velünk, ehhez sokban hozzájárult.

Megszaporodván ekként a lepke- és bogárgyűjtők száma, az iskolákban, a délutáni előadások előtt, valóságos börze fejlődött ki, javában folyt a cserebere, az ajánlat és vétel. A bogarak kevésbé voltak keresettek s csak a *Carabus*-ok, a szarvasbogár, a nagyobb Buprestidák és Cerambycidák keltek el, alacsony áron, 10—20 krajczárért darabonkint; ellenben némely lepkének igen magas ára volt, főleg a Schwärmereknek, egy nagy Weinschwärmer 1 frt 20, 1 frt 50 krajczáron, a kevésbé szép Wolfsmilch- és Lindenschwärmer 1 frton, egy nagy Nachtfonág (Nachtpfauenauge, *Saturnia Pyri*) 70—80 krajczáron kelt el; legdrágább volt az Abendsfonág (Abendpfauenauge, *Smerinthus ocellatus*), melyért szívesen megadtak két forintot is; de belőle csak nagyon kevés került a piacra, mert ez az állat Nagyvárad körül ritka; én hernyóját a fűzfákon ugyan többször találtam, de sohasem sikerült csak egyet is felnevelnem s azt életemben nem is fogtam. Volt egy olyan eset is, midőn EMIL barátom egy blaues Ordensband-ot (*Catocala Fraxini*) három forintot adott el; ez ugyanis Nagyváradon nagy ritkaság, én sem fogtam soha, de három forintot talán még sem ér meg! A legkevesebb becsülete volt a Schwärmerek között a Pappelschwärmer-nek (*Smerinthus Populi*), mely a Rhédey-kertbe vezető, most már kiirtott rezgőnyárfák törzsein néha nagyobb számmal is volt található. Ezért alig adtak többet 10—20 krajczárnál.

Egy napon LENGYEL KÁROLY nevű iskolatársam és jóbarátom, ügyes lepkegyűjtő, később nagyszalontai járásbíró, egy nagy Wein- és egy Wolfsmilchschwärmer-t hozott fel az iskolába eladás végett. Vevőre mindjárt talált s az elsőt 1 frt 50 krért, az utóbbit 1 frton adta el. Másnap már két Weinschwärmer-t, egy nagyot és egy kicsinyt (*Deilephila porcellus*) árulgatott. Ezeket is eladta, az elsőt 1 frt

20 krért, a kicsit 60 krért. Ekkor kérdeztem tőle, hogy maradt-e neked is ezekből gyűjteményed számára? Mire ő azt felelte, hogy igen; még mind a kettőből van két-két darab odahaza. Erre én egy kicsit megczirógattam s kértem, mondd meg nekem őszintén, hol fogtad ez állatokat? Mire ő azt felelte, hogy szürkületkor odahaza, a kertjökben. Én e kijelentésének nem igen hittem, mert házuknál többször megfordúlva, tudtam, hogy nagyon is kis kertjök van, alig néhány fő virággal. Gondoltam magamban, megállj, megtréfállak! Estefelé tehát elmentem hozzájuk, hálomat is magammal vivén. KÁROLY barátom azonban már ekkor nem volt otthon, lepkét fogni ment! Én ott maradtam és késő sötét estig vártam a Schwärmereket. De ezek csak késtek, nagyon késtek, nem akartak jönni. Megállj KÁROLY! hazudtál, megcsaltál, bolonddá tettél!

Történt azonban, hogy édes anyám másnap délután kiküldött, hogy onlított elhalt kedves nővérem sirjára, a cselédleánynyal együtt, vigyek ki elültetés végett virágpalántákat. Mire ezeket elültettük s meglocsoltuk már esteledett, a mikor egyszerre csak körülettem lepkezügást hallok. Oda figyelve, hát egy kis Weinschwärmer röpködött a sir közelében levő mezei zsályákon, a melyet, háló hiányában, a kezemmel hirtelen elkaptam. Az állat nagyon megsérült, használhatlanná lett, de fölkelte bennem a gyanút, hogy az én LENGYEL barátom a Weinschwärmer-eket aligha nem itt fogja, a temetőben, mert hisz innen csak alig pár száz lépésnyire lakik. Hallgattam. De másnap estefelé már hálóval mentem ki s úgy tetszett nekem, mintha a távolban LENGYEL-t láttam volna, a ki előlem menekül és a sirok között bujkál. Alig néhány percz múlva ékkor a mezei zsályáról egy szép nagy Weinschwärmert, majd ismét egy másikat fogtam, a harmadik pedig egy Wolfsmilchwärmer volt. Ahá! — mondtam magamban, LENGYEL barátom! tudom a titkodat! De nem csináltam neki konkurrencziát, mert a fogott állatok nekem is kelletek.

Másnap ismét kimentem a temetőbe, de ezúttal csak egy kis Weinschwärmert fogtam. EMIL barátom s többi lépkészársaim azonban valahonnan meglestek s egyszer csak azt vettem észre, hogy tizen is vannak körülettem. A sírásó, a még ma is élő MIHÁLY gazda engem nem bántott, mert jól ismert s titokban magam is akkor már szivarozván, mindig adtam neki egy-egy szivart, de a körülettem levő sok fiút látva, kik letaposták a plébános tulajdonát tevő füvet, bizony mindnyájunkat kikergotett a temetőből. Volt is futás! A temető árkan túl azonban a város kaszállója volt, telve mezei zsályával, ahol annyi Wein- és Wolfsmilchschwärmer röpködött, hogy csaknem minden fiúnak jutott belőle egy vagy kettő. Ily módon aztán a fennebbi Schwärmerek bőrzeára nagyon lehanyatlott, még tíz

krajczárt is alig adtak darabjáért — s az én LENGYEL barátom zsebe is ezentúl sokszor üres maradt.

Lepkekönyvem utasítása szerint most főleg a hernyók és bábok fölkeresésére adtam magamat, hogy éjjeli lepkéket nevelhessek, melyek még mindig aránylag kevés számmal voltak meg gyűjteményemben, míg a nappali lepkék s a Geometrák Nagyvárad körül előforduló fajainak nagyobb része képviselve volt. Ily módon aztán több érdekes fajt sikerült hernyóból felnevelnem, mint milyenek voltak a *Melitaea Maturna*, *Deilephila livornica* és *Nerii*, *Agrotis crassa*, *Catephia alchymista*, *Amphipyra cinnamomea* s főleg az *Acronycta Alni*, mely Magyarországból még nem volt a Múzeum gyűjteményében; azért ezt több mással s ritka bogarakkal együtt feljövetelemkor a Múzeumnak ajándékoztam. A kisebb bogárfajokra is nagyobb figyelmet fordítottam s több igen ritka és keresett fajnak jutottam birtokába, mint milyenek voltak: *Carabus Hampei* és *Rothii*, *Eurythyrea carniolica*, *Cleonus roridus* és *coenobita*, *Larinus crinitus*, *Oliorhynchus Zebra*, de főleg az *Elythronon bispinus* stb., melyek nagyrészen ma szintén a Múzeum tulajdonai.

Karácsonykor ismét ez a kellemes meglepetés ért, hogy édes anyám megvette nekem CALVER „Käferbuch“-ját, melynek segítségével aztán a tél folyamán bogaraim egy részét meghatározhattam, latin neveiket megtanulhattam.

Ez évben még az a felemlítendő esemény történt, hogy a gimnáziumi tanulók egy része, kik a rovarok iránt kevésbé érdeklődtek, társulatot alapítottak s a növények gyűjtését tüzték ki maguknak célul. Ezek vezérei voltak az egykori híres államférfiú SZILÁGYI DEZSŐ öcscse, SZILÁGYI ERELE, később a kolozsvári egyetemen a természet tanára és CSERNYECZKY GYULA, később budapesti ügyvéd. E társaságba tartozott a nagyváradai születésű s még élő jeles író: KAZÁR EMIL is, és részben az én öcsém, mivel ezek az ő iskolatársai voltak.

Nekem tehát most már nemcsak szép lepke-, hanem bogárkönyvem is volt s az általam ismert ilyenmű állatok latin nevét is már jól tudván, nemcsak az ifjúság, hanem tanáraim előtt is e téren meglehetősen tekintélyem lett, midőn elkövetkezett az

1858-ik év, az elválás éve. Én ekkor már a hatodik osztályba jártam s EMIL barátom a harmadikba. Én életem 17-ik évében voltam, EMIL a 15-ikben. Az ifjúság részéről és részünkről is a rovarok gyűjtése tovább folyt, a műkedvelők száma szaporodott, a börze is megvolt, habár már nem olyan mértékben, mint az előbbi évben, mert a lepkékért kevesebb, de még mindig eléggé szép összeget adtak. Az én rovarászati tekintélyem ekkor már oly nagy volt, hogy az iskolában, midőn a rovarokhoz értünk, természetrajzi tanárom,

MISKOVICS ATHANÁZ, egyenesen engem kért fel, magyaráznám meg tanulóársaimnak, miféle állatok azok a rovarok, hogy élnek, részben miféle fajaik vannak, hogy kell azokat gyűjteni stb. És én ezeket több órán át legjobb tudásom szerint nekik elő is adtam s előadásomat a gyűjteményemből vett példányokkal és könyveimmel tettem érthetőbbé. Jutalmam ezért tanárom részéről az volt, hogy a természetrajzból én lettem egyedül kitűnő.

Az iskolai év vége felé közeledett, már július végén voltunk, midőn a prémontrei rend, növendékeket akarván felvenni, augusztus 2.-ára concursust hirdetett. A természettudományok mivelhetését óhajtván életezélul, legcélszerűbbnek véltem, ha evégből a tanári pályára lépek. A felvételnél tehát jelentkeztem s a szabadon választott előadás megtartása után más két társammal együtt fel is vettek. Ily módon tehát a jászóvári prémontrei kanonokrend növendéke lettem.

Intett EMIL barátomtól is az elválás órája. Ő is a következő évben a bécsujhelyi katonai Akadémiába lépett be növendéknek. A jó barátság ekkor közöttünk nagyon hosszú időre megszűnt, mert szabályaink értelmében csak a szülőkkel s nem egyszersmind barátainkkal is levelezhattunk. Sokáig, nagyon sokáig nem is hallottam felőle semmit s talán ő sem felőlem? Később annyit tudtam meg róla, hogy egészen a főhadnagyságig felvitte, midőn valami ok miatt, talán adósság csinálása okából, biztosan nem tudom s e kényes kérdést nem is feszegethettem, el kellett hagynia a katonai pályát. A bosnyák hadjárat idején, őrmesternek a katonasághoz ismét visszament, ahonnan 1893-ban előbb Ungvárra s onnan Nagyváradra irnoknak nevezték ki a járásbirósághoz. Ilyen állásban találtam őtet 1895-ben, tehát 37 év után, midőn már viszontlátni óhajtottam s evégből is az említett év nyarán, augusztus havában Nagyváradra utaztam. A viszontlátás természetesen nagyon szívélyes volt s mi vagy öt napot ezután egymás körében töltöttünk, visszaemlékezve a gyermekkori kedves multakra s meglátogatva az egykori jobb gyűjtőhelyeket. De EMIL barátomat többé már nem láthattam, mert 1901 április hó 21-én, 57 éves korában tüdőgyulladásban elhunyt. Végső óráiban — mint neje nekem írta — nagyon fájlalta, hogy „ágyban párnák közt“ kell meghalnia s nem a csatamezőn, miként egykor ősei. Kétszer is nőszült, polgári családból származó nőket vevén el s nevének nem maradt örököse. Magas társadalmi állásához képest szegény ember volt, egyszerű háztartással, két szobás tiszta, csinos lakással megelégedve, rendezett anyagi körülmények között boldog családi életet élt. Előzékeny, kedves modorú, nem magas termetű, nálamnál testesebb, csinos, művelt s miként szülői is, kiknek egyetlen gyermeke volt, inkább magának élő, szőke férfiú vala,

költséges passziói nem voltak, öltözetében mindig kifogástalan, nevére kissé büszke és rátartós, nem sok emberrel és nem mindenki-vel barátkozott, szelíd és vidám lelkületű és hivatalában pontos és szorgalmas lévén, kis állása daczára is köztiszteletben állott. A lepkekért még mindig lelkesedett, egy barátjával szabad napjaiban még gyűjtött, azok egy részét, miket nem ismert, hozzám küldötte fel s azokból, amiket kívántam, a Múzeumnak szívesen átengedte; nagyobb gyűjteménye azonban ekkor nem volt s halála után fiatal özvegye lepkéinek rámás képet csináltatva, azokat magának emlékül megtartotta. Katonacsaládból származott s rokonai mind magas állású tisztek voltak a hadseregben, ilyen volt előbb atyja is. Mint tanuló, a grófi czimet nem használta (de nekem elárulta) s azt csak akkor vette fel ismét, midőn már tiszt lett és aztán mindvégig megtartotta. Most a nagyvárad olaszii sirkertben nyugszik, kedves lepkéiről álmodik s midőn 1905-ben szépen ápolt sirját meglátogattam s arra baráti szeretetem és elismerésem szerény koszorúját letettem, azoknak a lepkéknek dédunokáit láttam sirja virágait megcsókolni, melyek őseik testvéreinek egykoron, csupán az irántuk való szeretetből, velem együtt kénytelen gyilkosa volt! — tény, hogy sirján ekkor három lepkét találtam: egy *Zygaenát*, egy *Lycaenát* és egy *Pontiát*.¹

Lassankint közeledett az idő, a mikor Jászóvárra berukkolnom kellett. Augusztus hó vége előtt azonban egyik közeli rokonomnak Pesten levén dolga, magával vitt, hogy a fővárost láthassam. A „Fehér Hajóhoz“ czimzett szállodában vettünk lakást, mely akkor még a mai Bécsi-utcza helyén állott s átjáró nagy ház volt, mely az utczáat egészen elzárta és a melyet csak a hetvenes évek elején sajátítottak ki, megnyitván helyén a mai utczáat. Ő dolgai után látott, én pedig a Múzeumot kerestem fel, melyet bizony nagyon szegényesnek találtam, mert az állattári részben csak kevés, rosszul tömött emlős, néhány száz madár, mintegy 5—6 fiókkal kirakott különféle rovar, már több csiga, néhány koráll s 60—80 borszeszes tárgy volt, ezek is jobbára asztalokra és zöldre festett ládákra voltak kirakva, kivéven néhány primitív és nem is egyforma szekrényt. Megvallom őszintén, nekem a Múzeumról más fogalmam volt s megkoczkáztatam magamban azt a szerény megjegyzést, hiszen ennél nekem több lepkém és bogaram van!

Annak illusztrálására, hogy mennyire rajongtam a rovarokért, elmesélem azt a furcsa esetet, mely itt Pesten akkor velem történt. Rokonomnak dolga lévén, egy vasárnap reggel, azt mondotta nekem,

¹ Bővebben lásd: Gróf Neuhauss Emil. Irta MOCSÁRY SÁNDOR. (Rovartani Lapok. VIII. köt. 1901, pag. 93—95).

hogy ma csak az indulóháznál, az akkori osztrák államvasúti, most nyugoti pályaudvarnál, este fényolcz után találkozhatunk és a nyolcz órai személyvonattal már haza utazunk. Itt van neked két forint ebédre és vacsorára. Én a szálloda előtt fekvő Szervitátérre menvén, még mindig a Károlykaszárnya óriás épületét bámulgattam, midőn tovább menve azt vettem észre, hogy a szerviták kőfallal bekerített kertjének közepén, hol ma a SKALNICZKY építette postapalota áll, a falba vert szögekre aggatott kalitkákban mindenféle énekes madarat, galambot, nyulakat árulnak, ezzel szemben pedig egy kis bolt van, a kiakasztott táblán egy nagy festett s nyírott pudli-kutyával és a következő, ékes német nyelven írott felirással: „Hier kann man Hunde seheren und waschen lassen“ s alatta magyarul „itt kutyákat nyírnak és mosnak.“ De volt egy kis kirakata is, a melyben kanári s másféle madarak, egy kitömött kis majom, aranyhalak, egy nagy katulyában lepkék, egy másikban bogarak voltak. Ohó! ide bemegyünk, mondám! A tulajdonos egy budai sváb, elő is adta összes lepkéit és bogarait. Nem hittem volna, hogy annyi sok és érdekes állata van. A bogarakra ezuttal nem reflektálva, csakhamar kiválasztottam a nekem tetsző lepkéket, árukat s latin neveiket egyenkint felirtuk s ekkor alkudozni kezdtem. Ő csak húsz százalékot volt hajlandó engedni, mert mint mondá, a lepkék egy budai gyűjtőé s ő maga is csak ötven százalékot kapván az eladott és szigoruan megszabott árakból, többet nem engedhet, neki is élnie s boltbért fizetnie kell. Végre huszonöt százalékban megegyeztünk. Összeadván az egészet kisült, hogy alig van annyi pénzem, hogy azt kifizethessem s ha ezt teszem, összesen csak hét krajczárom marad, pedig a kapott két forinton kívül nekem is volt még pár forintom. A szép és ritka lepkék fejemet egészen megzavarták s nem jutott eszembe, hogy a meglevő pénzből ebédelni és vacsorálni is kellene. A lepkék tényleg budai származásúak s alkalmasint a KIHDERMANN-családtól valók voltak. Nagyon jól emlékszem, hogy egy *Smerinthus quercus*-t 80 krajczárban, egy *Stauropus fagi*-t 1 forintban, egy *Arctia Hebé*-t 60, egy *purpuratá*-t 50, egy *Ocnogyna parasitá*-t 40 krajczárban számított, a mi elég magas volt az akkori viszonyokhoz képest. A lepkéket diadallal vittem a szállodába, midőn hallom, hogy harangoznak, ebédelni kellene menni s csak ekkor jut eszembe, hogy hát voltaképen miből, hisz csak hét krajczárom van! Sebj, mondám, egy nap alatt nem hal meg éhen az ember! Elmentem a Dunapartra, a hová mint észrevettem, több olyan szegény ördög is ment levegőt ebédelni, a szép Dunát nézni, esetleg egy pohár dunavizet inni, mint a milyen ekkor én voltam s a kiknek talán még 7 krajczár sem volt a zsebökben. Ezzel vigasztalva magamat, odaléptem egy kofasátorhoz, a hol zsemlyéket is árultak s vettem két nagy vizeszsemlyét

négy krajczáron. Azt jóízűen megettem és csak az én újabb szép lepkéimre gondolva, a Dunát s a hajókat nézve, addig csavaroxtam, mig nem közeledett a 7 óra. Jó lesz, gondolám, a vasút felé igyekezni! A szállodában kis csomagomat összepakolva, megindultam; de előbb talán valamit enni is kellene, mert Nagyváradig hosszú az út és csak reggel leszünk otthon. Nem sokáig tünődtem, bementem az első pékboltba s most már a megmaradt három krajczáron nem zsemlyét, hanem kenyeret vettem és azt még az úton elfogyasztottam. Rokonom a vasútnál már várt reám s alig hogy beszálltunk és a vonat elindult, éni a sok kóborlástól fáradtan csakhamar elaludtam. Éjjel már jól elmúlt, midőn felébredtem s úgy éreztem, hogy én borzasztóan éhes és még inkább szomjas vagyok, fejem, gyomrom fáj az éjségtől. Rokonomnak, hogy szép lepkéket vettem elmondottam ugyan, minek ő is nagyon örült, de elhallgattam azt, hogy e miatt csak zsemlyét ebédeltem, kenyeret vacsoráltam, vizet sem ittam s hogy most már egy árva krajczárom sincsen. Püspökladányba megérkezve kiszálltunk, rokonom a perronon egy nagyvárad-i ismerősével beszélgetett, én meg bementem az étterembe, hol egy asztalon egy üveg ivóvizet találtam s abból három pohárral egymásután megittam, gondolva, hogy e sok vízzel talán csillapíthatom az éhségemet; a körülöttem ülő publikum csak nézett, nem értette a dolgot s talán azt is gondolhatta, ez a fiú tisztán megbolondult, nem evett semmit és három nagy pohár vizet iszik egymásután. A szememet persze Nagyváradig többé be sem húnytam s alig vártam, hogy odahaza legyek. Végre ez is elérkezett. Hat óra után otthon voltam már s első dolgom volt az éléskamrába menni és föl kutatni, hol találunk valami harapnivalót? Édes anyám kérdé, mit keresel, fiam? Enni valót, mondtam, mert nagyon éhes vagyok — s elmeséltem neki e furesa históriát.

Augusztus hó utolsó napján az igazgató értesített, hogy a szekerek Jászórról megérkeztek és szeptember 2-án reggel öt órakor már el kell indulnunk, hogy idejekorán Jászóvárott lehessünk. Még reggeli félöt sem volt, midőn két nagy ehós tótszekér, három-három erős lóval állott meg házunk előtt, mert a concursuson Nagyváradról hatot vettek fel s hogy így nekünk és csomagjainknak is elegendő hely legyen. Kettő azonban, köztük a már említett LENGYEL KÁROLY is, meggondolván a dolgot visszalépett; így tehát csak hárman indultunk el a két szekérrel, mert a már érettségit tett KÁROLY GYÖRGY HUGÓ DR., később több mint 25 éven át a budapesti felsőbb leányiskola, TRÉFORT által legelsőnek kinevezett kitűnő tanára, a rendnek a gyöngye, s három év előtt bekövetkezett haláláig kebelbeli barátom, debreceni lakos lévén, csak itt csatlakozott hozzánk. A harmadik nap késő délutánján értük el Jászt, hol

már várt reánk még 17 társunk, kiket a felvidékről: Kassáról, Rozsnyóról, Eperjesről, Késmárkról stb. vettek fel s a kiket, hogy ruháik mielőbb elkészüljenek, már szeptember elsejére behívtak. Szekerekkel mentünk, mert akkor még az arra vivő vasút építés alatt állott.

Szeptember 8-án, Kisasszony napján, aztán mindnyájunkat, összesen 21-et egyszerre felöltöztettek a rend szép fehér ruháiba. Négy régibb növendéket is találván ott, most már összesen 25-en voltunk. Egy társunk azonban a régiiek közül tüdővészben csakhamar elhúnyt. A megmaradt 24-ből csak 13 lett a rend felesküdt tagja s ezek közül ma már, 54 év után, egy sem él; valamint a 42 iskolatársam közül is csak hárman vagyunk még életben, ki tudja meddig? Egy ügyvéd, egy nyugalmazott törvényszéki elnök, mindkettő Nagyváradon s én.

A kolostorok és zárdák réme: a tüdővész, két év után ujabban elragadott egy társunkat és egy fiatal, 25 éves tanárunkat, két más társunkat pedig a harmadik évben kilépni kényszerített, kik közül az egyikre nézve ez a lépés már késő vala.

Felöltöztetésünk után már másnap a magister, vagyis ujonczmester, a kitünő nevelő: VIRASZTÓ GELLÉRT tanítása mellett ismét elővettük elülről a latin nyelvet. Október hó 1-én aztán megkezdődött a voltaképeni tanulás. A rend főpapja, az apát, vagyis a praelatus, a rend legjobb tanárait rendelte be Jászóra tanításunkra, mert két 7-ik osztályún kívül nekünk, a 6-ikból felvett tízünknek, előbb a 7-ik s majd a 8-ik osztályt is el kellett végeznünk s ez osztályokról előbb vizsgát tenni, mielőtt érettségire bocsjátottak volna, a mely vizsgákat Rozsnyón, szintén prémontrei tanárok alatt, 1860 július havában le is tettük. Még ekkor erős németvilág lévén, németül tanultuk a görög s német nyelvet, a természet- és mennyiségtant, latinul a latin nyelvet, a hit- és bölcsészettant és magyarul csupán a magyar nyelvet és a történelmet. Tanáraink szigorúan fogtak bennünket, sok volt a tanulnivalónk, mert az iskolákban a német nyelv miatt több tantárgyból bizony keveset tudtunk.

A megelőző vizsgákat és az érettségit mindnyájan meg lehetőszen jól tettük le s csak a latin hittannal ért bennünket majdnem csúfos kudarez. A mely tételeket két év alatt ebből latinul tanultunk, azokat a magisterünk a kérdező tanárnak kiíratta ugyan, de elfelejtette a kéziratot is, melyet írunk kellett, hozzácsatolni; s mivel az érettségi vizsga órája egészen váratlanul ért bennünket akkor, midőn már egy hétig Rozsnyón, a Ferenczrendieknél megszállva, levegőn még nem voltunk, a várost sem láttuk és éppen az én kérésemre a minket kísérő kitünő tanárunk, a későbbi praelátus: BENEDEK FERENCZ megengedte, hogy kísétálhassunk és már indulni készültünk,

midőn jött az igazgató inasa azzal a hírrel, hogy délben megérkezvén a prodirector, a tisztelendő uraknak tessék érettségire jönni. A hittan kéziratát egyikünk sem vitte el magával s így a kérdező tanár nem tudta, de nem is tudhatta, hogy a feladott kérdésekre mit s hogyan kelljen felelnünk, megakadt társaimat útbaigazítani, esetleg a kérdésre a feleletet elkezdni képes nem vala, jött a felsülés, illetőleg belesülés, kivétel nélkül mind a hét társam részéről. Én a tanított hittant jól tudtam, de ennek daczára is, azalatt az említett hét alatt, sokszor késő éjszakáig is, azt többször átolvastam, mert magisterünknek, ma sem tudom mi okból, nem voltam kegyeltje, ha csak elhúnyt fiatal tanárunknak ama vádja miatt nem, hogy az ő tantárgyait s főleg a fizikát elhanyagolom. Németül nem tudván, csak érthetetlen mondatokat componálok, a derdiedast összepofozom, engem mint alföldit, egyenlő mértékkel mérvén azokkal, kik a német nyelvet már otthonról beszélték; mondom, magisterünknek emez ellenszenve irányomban előttem érthetetlen lévén, daczára annak, hogy éppen a hittanból, az ő tantárgyából, én voltam legjobb tanítványa; minden igyekezetemet oda fordítottam, hogy valahogy a hittanból rosszul ne feleljek. Ekként az egész tanult hittan, mint mondani szokás, kis ujjamban lévén, a feladott, legalább is 8—10 kérdésre, csaknem háromnegyed órán át megakadás nélkül pompásan feleltem, mire a két kanonokkal jelenlevő rozsnyói püspök — kik voltaképpen az ő papnövéndékeit jöttek meghallgatni, de az elsőbbséget most csupán a hittanból megtartott vizsgán nekünk, mint vendégeknek engedte át — az igazgatóhoz fordulva, fülem hallatára, azt a megjegyzést tette, „ebből a fiatal emberből kitünő theologiai tanár lenne“ és feleletemért megdicsért.

Negyednapra mind a nyolczan mint érettek tértünk vissza Jászóra. Magisterünk az ablakból már látta jövetelünket s midőn később hozzá bementünk, imazsámolya mellett térdepelve találtuk, elénk jött és a mikor legöregebb társam jelentette neki, hogy az érettségit letettük, ő, általam soha el nem felejthető e szavakkal válaszolt: „proh dolor! pudorem tulerunt ad canos capillos meos“ azaz „fájdalom! szégyent hoztak az én ősz fejemre. Tudok mindent, én Önöket lelkiismeretesen tanítottam s ezt a szégyent nem tudnám elviselni soha, ha nem volt volna közöttük valaki, ki az én becsületemet megmentette, mert, ha egy tudott felelni, tudhatott volna a többi is.“ Ezzel hozzám lépett, megölelt és homlokon csókolt. Nemsokára jött a szelid lelkületű praelátus: RÉPÁSSY JÓZSEF is, társaimnak nem tett szemrehányást, hanem elégedetlenségének és neheztelésének oly módon adott kifejezést, hogy egyenesen csak az én asztalomhoz lépve, kezet adott és csak ennyit mondott: „köszönöm neked, hogy az intézet becsületét megmentetted“ s ezzel újra kezet fogva távozott,

anélkül, hogy többi társamnak is köszönt vagy velök csak egy szót is váltott volna. Érthető ezek után, hogy most már én nemcsak a praelátusnak és tanárainak, hanem a magisterünknek is kedvence lettem, a minék mindnyájan számos jelét adták. Nem is lehetett reám panaszuk, mert a kilépésem után küldött, latin nyelven kiállított hivatalos bizonyítvány szavai szerint: „tanulmányait jó sikerrel végezte, magát mindenütt példásan viselte és önkényt, betegsége miatt ment vissza a világi életbe.“

A most elmondottakra nézve, bátran megjegyezhetnék, hogy ez unalmas, hosszú dolgokat egészen elhagyhattam volna; én azonban szükségesnek véltem ezeket több okból és főleg azért elmondani, mert a rozsnyói püspök ama dicséretében rejlik főleg az én kilépésem oka. Egyik nagytudományú és kitünő hittani tanárunk ugyanis, a rendnek egyik disze és büszkesége — már öreg levén s gyakran betegeskedvén — elhatározták, hogy utódjául belőlem csakugyan theologiai tanárt neveltetnek, a 4-ik évre Bécsbe a Pázmáneumba vagy Innsbruckba küldenek, a honnan aztán már mint a hittudományok tudora térek vissza Jászóra tanárnak. Ezt nekem magisterünk, kivel sétatáinkon mindig együtt mentem, az első hittudományi év után el is árulta, azt hívén, hogy nekem ezzel is kedveskedhetik. Engem azonban e nyilatkozata nagyon lehangolt, mondhatnám, elkeserített, mert hisz én nem a hittudományoknak, hanem a természetrajznak óhajtottam tanára lenni s életemet nem a rideg éjhajlatú, egészségemnek nem kedvező, télen nagyon hideg Jászón, hanem inkább szülővárosomban, Nagyváradon kívántam leélni, mit akkor neki szerényen meg is jegyeztem.

Nagyváradról való eljövetelemkor gyűjteményem gondozását és gyarapítását öcsémre bizván, magammal vittem lepke- s bogárkönyvetem is, gondolván, hogy Jászón majd nagyban foghatok rovarászni és gyűjteményemet olyan fajokkal is gyarapíthatni, melyek Nagyvárad körül nem élnek. Ebbeli reményemben azonban nagyon csalódtam, mert biz ott arra sem alkalmam, sem időm nem volt. Ekként a három év alatt nem is szerezhettem többet néhány éjjeli lepkénél s az erdei utakon néha talált *Carabus*-oknál.

Egy érdekes nappali nagy lepkét azonban mégis fogtam, furesa körülmények között. Egy júliusi délután sétatánkról tértünk haza, midőn a rendház előtt a praelátussal találkoztunk, ki szóba állt velünk s éppen velem beszélgetett, édes anyám és öcsém hogylétéről kérdezősködött, kiket már ismert, mert ők ez év tavaszán engem meglátogatva, néhány napig praelátusunk vendégei voltak. Ez a nagy lepke, mondhatnám, olyan tolakodóan viselte magát, mintha csak azt akarta volna mondani „fogj meg engemet gyűjteményed számára“, minduntalan körülettem röpködött és csaknem a ruhámra szállt, mi-

dön egyszeresak, úgyszólván a praelátus óra előtt, olyan szerencsésen kaptam el kezemmel, hogy csak alulról s kissé sérült meg. Apátunk megdicsérte ügyességemet és kérdé: „miféle lepke az és használhatod-e gyűjteményed számára? Mert jól tudta, hogy nekem már milyen nagy gyűjteményem van odahaza. Igen, mondtam, jól használhatom, mert ezt a fajt természetben még nem láttam, nincsen meg nekem, Nagyvárad körül s az Alföldön nem is él, hanem inkább csak a Felvidéken, de könyvem után ismerem s tudom, hogy a neve: *Limenitis populi*.

Látván azt, hogy itt bizony még most, míg felesküdvé nem leszek s akkor mehetek majd az erdőbe, mikor akarok, csak nagyon kevés rovarot gyűjthetek, azt gondoltam, hogy inkább a botánikára adom magamat és növényeket fogok gyűjteni, melyben nekem társaim is bizonyára segédkezni fognak, könnyebben mint a rovarok gyűjtésében, mert hiszen egykor a növénytant is fogom tanítani és jó lesz, ha ekkorra már a virágokat legalább kissé ismerni fogom. A harmadik év tavaszán tehát, midőn már a hittudományokat tanul-tam, meghozattam FAZEKAS ÉS DIÓSZEGI „Magyar Fűvészkönyv“-ét s szabad óráimban hozzáfogtam a gyűjtöttek meghatározásához s abba csakhamar meglehetősen belejöttem.

Befejezvéen az első theologiai évet, három év után, augusztus elsejétől számítva egy havi szabadságot kaptam s BARLANGHY VINCE ADORJÁN-nal, később a rend e nagyeszű és nagymíveltségű kiváló tagjával, ki szintén nagyváradi születésű volt s egy évvel később, de érettséggel lépven be, a második theologiai tanfolyamot végezte, a már kész vasúton haza utaztunk s a bevett szokás szerint pár nap múlva Nagyvárad püspökénél, a jótékonysága miatt örökemlékű SZANISZLÓ FERENCZ-nél, ki BARLANGHY-nak bérmaatyja volt, tiszteleg-tünk. A püspök nagyon szívesen fogadott bennünket és ebédre is ott tartott. Ebéd után dohányzó szobájában csak előttünk ezt a nyilatkozatot tette: „miért nem jöttetek hozzám, én is felvettelek volna benneteket s ha kedvetek tartja, csak kopogtassatok, akár éjjel is, hálószobám ajtaján“. Én odahaza édes anyámnak természetesen elmondottam, hogy a püspök úr milyen jól fogadott bennün- ket és előttünk miként nyilatkozott. Ezt hallotta egyik nálunk levő sok gyermekes sógorom is s ezt mondotta nekem: „de látod, SÁNDOR, miért is lettél te barát, mikor egykoron itt kanonok s talán püspök is és az én szegény gyermekeimnek jóltevője lehetnél“. Én természetesen nem hallgattam reá, de szavait el nem felejttem.

Mielőtt haza utaztunk volna, talán úgy egy hónappal előbb, Jászón egy furcsa eset történt, melyet lehetetlen, hogy el ne mesél- jek. A még ekkor mindig csak Ausztria és ismét csak Ausztria, legszebb tartományainak egyikét, a lombárd-velencei királyságot

elveszítvén, hazánk borús ege is a hosszú absolutizmus után derülni kezdett. Budapesten nemcsak a férfiak jártak magyar ruhában, zsinóros atillában, hanem a nők is magyar pártában, zsinoros mentében. Mi erről persze vajmi keveset, úgyszólván semmit sem tudtunk, mert nem volt ujságunk, ilyet olvasnunk sem volt szabad, idegenekkel nem érintkezhettünk, de egyik társunk valahonnan megtudta azt, hogy a kassai kispapok a fekete czilinder helyett magyaros kerek kalapokat kaptak, attól a FABRI püspöktől, kinek élete egykor, mint plébánosé, a magyarok ellen való izgatásai miatt, 1849-ben Nagyváradon csak egy hajszálon függött s a kirendelt katonaság a kispiacon már várta, hogy a vesztőhelyre vigye. Közülünk tehát valamelyik azt indítványozta, hogy a fehér és drága selyemszörű czilinderekből csináljunk mi is magyar kalapokat. A szót tett követte s mikor egy napon sétálni mentünk, czilindereink már ugyancsak alacsonyok voltak, mert azokat egyszerűen a felére begyűrűtük és csináltunk belőlük magyar kalapokat. Midőn óvatosságból sétálni nem a városba, hanem az erdőbe mentünk, mindnyájunknak ilyen begyűrűt kalapja volt és csak a magisterünk fején díszelgett a a magastetűjű cilinder. Rövidlátó lévén, a megrövidített kalapokat előbb észre sem vette, de egyszer felém fordulva — a ki ekkor is vele mentem — hirtelen elsápad, majd vérvörös lesz, mert igen erős testalkatú, vérmes ember volt. Ahá! gondolám, a kalapmanipulációt észrevette, lesz majd otthon haddelhadd! Alig is szólott hozzám ezután néhány szót. Haza érve, csakhamar bejött hozzánk és azt kérde: „hogy merték a rend tulajdonát képező ilyen drága kalapokat úgy összerontani?” Mire én, mint kedvence léptem elő, mondván: „megtudtuk, hogy Magyarországon már magyar világ van s a kassai kispapok is a czilinder helyett magyaros kerek kalapokat kaptak”. „Jól van, jól! De az még sem járja, hogy önök tudtomon kívül azt tegyék, a mit akarnak” s ezzel panaszra ment a praelátusunkhoz, kinek kebelbarátja volt. A szelíd lelkületű főpap azt felelte neki: „hadd a dolgot, hanem hozass hát Kassáról nekik is olyan kalapokat”. Pár napig büntetésül a magister bennünket nem vitt ki sétálni, de úgy vagy 5—6 nap mulva egyszer csak megjelent Kassáról két nagy ládával egy kalaposmester s mindenki kiválaszthatta magának a neki megfelelő kalapot, sőt maga a magister és tanáraink is. Az összetört fehér czilindereket aztán a kalapos vitte el, de hogy mit csinált velük, azt Clió, a történelem műzsája, tudtomra, fel nem jegyezte Ilyen magyaros kalapban mentem le Nagyváradra és az a bizonyos kis, most már nagy leány-rokonom arra egy hátul kissé lecsüngő széles pántlikát kötött.

Az az egy hónap bizony vajmi hamar eltelt és én annak is örültem, hogy kedves lepkéimet és bogaraimat viszontláthattam,

rendben találtam, mert bár öcsém azokat nem nagyon gyarapította, de lelkiismeretesen gondozta. Elmondotta aztán, hogy a mi távoztunkkal a rovarászat hanyatlásnak indult. BÖHM PÁL is Aradra költözött, a régi gárda tagjai már a legfelsőbb osztályokba járván, hűtlenek lettek s közülük csak ő maradván meg, botanizáló iskola-társaival inkább csak növényeket gyűjtött.

Az 1861-ik év tele Jászón szokatlanul hideg volt. Karácsony éjszakáján szolgálatban lévén, hosszabb ideig álltam a gyönyörű márványtemplom hideg kövezetén. Midőn reggel két óra körül aludni tértünk, csakhamar észrevettem, hogy alaposan meghültem, az ágyban, daczára a nagyon is befűtött hálószobának, felmelegedni nem bírok, majd később nagy forróság, erős láz vesz elő. Pár nap alatt az orvosi kezelés a lázat elmulasztotta ugyan, de én nemcsak a télen át, hanem még a következő egész évben is éreztem, hogy nem vagyok az, a ki voltam, egészségem nincsen rendben. Azt nem is hozta meg sem a tavasz, sem a nyár. A hideg idő hamar beköszöntött, szeptemberben már fűteni kellett. Október közepén, alig hogy a harmadik hittudományi évet megkezdettük, azt vettem észre, hogy a májam fölött hólyagos, vízzel teit kiütéseim vannak, a köhögés is kínoz. Elmondottam ezt kedves magisteremnek, a ki rögtön hívatta a rend derék, öreg orvosát: HUNYADY LÁSZLÓ-t; ez alaposan megvizsgálván engem, nyíltan kijelentette, hogy májbajomon kívül kezdődő tüdőbajom is van, a jobb tüdőm csúcsa beteg. Szépen vagyunk, gondolám, hát én is a fiatalon elhalt társaim sorsára jutok, ha itt maradok s itt kell majd élnem? Nem, elhagyom a rendet, ilyen fiatalon meghalni nem akarok! Otthon talán még meggyógyulok. Elhatároztam, irok édes anyámnak, hogy itt többé nem maradhatok, elvisz a tavasz, ha tehát szeretett fiát még látni akarja, egyezzek bele, hogy kiléphessek. A levelet már meg is írtam, de hogyan küldjem azt el, mikor minden levelünket nyíltán kell megmutatnunk a magisterünknek, a ki azt azután, ha jóvá hagyta, küldi csak el. Ily töprenkedések között aludtam, inkább virasztottam át egy keserves éjszakát, midőn másnap reggel korán, alig félnyolczkor, még az előadások megkezdése előtt hivatott a prépost. Magisteremmel a praec-laturába, azaz a pompás rendház balszárnyába átmenve, az ilyen nyájas szavakkal fogadott: „Kedves fiam! Orvosunk azt mondotta nekem, hogy te komoly beteg vagy. Én tehát egészséged helyreállítására adok neked csaknem egy egész évet, a jövő év szeptember közepéig. Vidd el magaddal tankönyveidet, most előbb pihenj, sokat légy a levegőn s ha majd tetemes javulást tapasztalsz, vedd elő azokat, hogy visszatérted után a harmadik évről a vizsgát letehesd: otthon mint az én vendégem menj ki a fürdőnkbe (a Félix-fürdő ugyanis a jászóvári prémontrei kanonokrend tulajdona) s használd

azt, míg májbajod meggyógyul, a mi orvosunk szerint két-három hét alatt bekövetkezik. Édes anyádat és öcsédet üdvözlöm! Isten áldása kísérjen utadon, jöjj vissza egészséggel! Az útra itt van neked a szükséges összeg.“ Ilyen, igazi atyához méltó kedves szavakkal búcsúzott el tőlem az áldott lelkületű főpap.

Tanáraitól, magisteremtől és társaimtól olyan sejtelemmel vettem érzékeny búcsút, mintha nem látnám őket többé soha. A rendelkezésemre álló kocsin Kassára s onnan Nagyváradra utaztam, vissza a szülői házba. Hazajöveletemen kedves anyám nem volt valami nagyon meglepetve, mert Szent István napján meglátogatott Kassán lakó bátyám, kinek panaszkoztam, hogy egészségem nem jó, ama nagy meghülés után nem tudok helyrejönni s alkalmasint az itteni éles levegő is árt nekem, a mit aztán ő anyánknak megírt. Hazaérkezve, prépostunk meghagyása szerint, másnap már kimentem a Félix-fürdőbe, hol ekkor még enyhe időik jártak, a bérlő részéről a legfigyelmesebb és leggondosabb ápolásban részesülvén, a fürdő áldott vizének külső és belső használata után, mintegy három hét múlva, már nyoma sem volt a hólyagos kiütéseknek, felfakadtak és elszáradtak, köhögésem is engedett. Úgy látszott tehát, mintha májam teljesen meggyógyult volna. De a mi, sajnos, csakugyan csak egyszerű látszat vala!

Újév utánig csendesesen pihentem, csak kedves rovaraimmal foglalkoztam, azok szépségében gyönyörködtem, ők levén ekkor az én legjobb barátaim, gyöngéledésemben vigasztalóim. De eszembe jutott az, hogy mégis legjobb lesz Jászóról mielőbb menekülni, a harmadik hittudományi évről a vizsgákat letenni; az ünnepek után tehát elővettem könyveimet, előbb a nagyon nehéz morális-t vagyis orkölestant s utána a többieket. A tavasz beálltával sokat voltam a szabad levegőn, néha ott is tanultam, a rovarokkal most nem sokat törődve; már meglehetősen előre haladtam, a vizsgákra csaknem készen voltam, midőn egy napon, július vége felé a praelátustól levelet kapok ezzel a pár rideg szóval: „Kedves fiam! Akarom, hogy augusztus elsején már Jászón légy“. Mi ez, mondtam! Hisz a praelátus nekem szeptember közepéig adott szabadságot és most vissza hív, éppen a szünidőkre, midőn még nem vagyok meggyógyulva. Nem értem a dolgot! Édes anyám azt a tanácsot adta, menjek el az igazgatóhoz, az talán tudja, miért hívnak vissza. Szót fogadtam neki. Előbb azonban bementem egy kedves barátomhoz, volt társamhoz, ki akkor már tanár volt Nagyváradon. Megmutatván neki a praelátus levelét, így felelt: „Ez a dolog előre látható volt. Tegnapelőtt az ebédnél az igazgató latin nyelven elmondotta, hogy találkozott egyik sógoroddal, a kitől, midőn hogyléted felől kérdezősködött, ilyen választ kapott: „Nem beteg az, kérem, csak nincsen kedve a papság-

hoz, mert egy kis leány rokonába szerelmes.“ A director ezt megírta Jászóra s ezért hívtak vissza.

Odahaza édes anyámnak elmondván ezeket, kértem, nyugodjék bele abba, hogy a rendből kiléphessek, mert ezentúl Jászón már nem fognak szeretni s ha visszatértemmel némileg kireperálhatnám is a dolgot, előbb-utóbb is a tudóvész áldozata leszek, pedig én ilyen fiatalon még nem akarnék meghalni; valami belső sejtelem is azt sugja nekem, ne menj oda vissza többé soha! De hát mit fogsz csinálni, idehaza világi pap leszesz? Nem, édes anyám, szemínáriumba nem megyek többé! Jogot fogok végezni. Fájó szívvel bár, de mégis beleegyezett, nekem is nagyon fájt, hogy óhajtságát nem teljesíthetem.

Ezek után augusztus elsején az igazgatónak visszaküldtem a szép fehér reverendát, neheztelvén reá, hogy fecsegő sógorom szavainak hitelt adott s azokat a praelátusnak meg is írta.

Többi rokonaim nagy része zokon vette e lépésemet, csak egy volt, a ki örülni látszott, a sógorom, mert azt hitte, hogy én ezek után már biztosan világi pap leszek. De nagyon csalatkozott, mert pár nap mulva megírtam a magisternek, hogy sógorom ama fecsegése nem igaz, ő mindig azt akarta, hogy sok gyermeke miatt nem szerzetes, mint ő mondá: barát, hanem világi pap legyek, még mindig beteges vagyok, félek a tudóvésztől s ezért léptem ki. Egyben szépen megköszöntem neki, a praelátusnak és volt tanáraimnak írántam való sok jóindulatukat és kértem, tartsanak meg szíves emlékülükben, valamint én is mindig hálásan fogok gondolni Jászóra, hol olyan sok jót, szépet és hasznosat tanultam; kértem, küldesse el otlelvő holmimat s az ott töltött évekről, végzett tanulmányaimról, magamviseletéről állittason ki bizonyítványt, mely utóbbira nem-sokára szükségem lehet.

Kilépésemnek semmi akadályja nem volt, mert még egyszerű fogadalmat sem tettem. Ez akkor még nem volt szokásban. Igaz ugyan, hogy az ünnepélyes beesküvéshez szükséges huszonegy évből csak hat napom hiányzott s többi öregebb társaimat szeptember 21-én, a templom felszentelésének évforduló napján mind feleskették, de az én beesküvésemet karácsonyra halasztották, a mikorra egy nálam fiatalabb társam is betölti a megkívántatott kort. Ekkor azonban én már többé nem voltam Jászón.

A gyönyörű bizonyítvány, melynél szebbet még nem írtak Jászón, csakhamar megérkezett s én most háziiorvosunktól is betegségi bizonyítványt kérve, írásaimmal folyamodtam a budai helytartótanácschoz magántanulási engedélyért, hogy az egész jogot mint magántanuló végezhessem el, a mit szerencsésen meg is kaptam.

Fájt ugyan nagyon, hogy életemből három évet elvesztettem s

hogy idehaza a nehéz hittudományi tárgyakat hiába tanultam, a mi egészségemre nem volt jó hatással s talán e miatt nem is gyógyultam meg. Az is bántott, hogy ha magántanulási engedélyt nem kapok, azokkal kell együtt a jogot hallgatnom, a kik három évvel nálamnál lejjebb jártak; de mindezekbe lassan csak beletörődtem, belenyugodtam, visszatérvén első szerelmemhez: a rovarászathoz, melyet október végéig most még nagyobb kedvteléssel űztem, mint valaha, mert orvosunk is gyógyszerül főleg a friss levegőt ajánlotta.

Megvallom őszintén, sógorom fecsegésében volt egy kis igazság; az a csinos, szelíd leányka-rokonom nekem is tetszett; mert hisz milyen férfi szív az, melynek nem tetszenek a szép fiatal leányok, a kedves asszonyok! Kilépésemnek azonban, mint mondám, egészen más okai voltak. Tehát nem a szerelem, hanem inkább csak a szeretet: az élet s a természet szépségei iránt, mert még élni s azokban gyönyörködni akartam.

S milyen különös és szeszélyes játéka a sorsnak! Pestre jöttem után alig pár évre reá, az a sógorom, most is élő ügyvéd fián kívül összes gyermekeit csakhamar elvesztette, szép leányai 17—18 s egy fiatal asszony 22 éves korukban haltak el, mindhárman tüdővészben; holott a nagyterjedelmű családban sem előttük, sem utánuk egész a mai napig e kinos betegségben nem halt meg senki más.

Hogy Jászón olyan sokan megbetegedtünk, annak okát főleg abban találom, hogy nagyon kevés időt töltöttünk a szabad levegőn. Életünket, úgyszólván a fehér falak között, asztalunknál tanulva töltöttük. Hetenkint háromszor mentünk ki sétálni, egy vagy másfel s így összesen 3—5 órára, sőt télen gyakran alig 10—15 perczre, mert a néha 20—25 fokos hidegben annyira fáztunk, hogy úgyszólván mindjárt haza szaladtunk. A prépostság szép nagy kertje, a konventből nyíló ajtajával a jászóvári nagyon is egyszerű közönségnek nyitva, nekünk az azon való átlépés, a prefektúrában alkalmazva levő női cselédség miatt, szigorúan tiltva volt; holott az a közönség a kertet nem látogatta, arra szüksége sem volt; míg ha leczkéinket mi ott tanulhattuk volna meg, a jó levegő reánk bizonyára jótékony hatású és sok tüdőbajnak, mint mondám, a kolostorok eme rémének elejét vehette volna.

Helyhatósági engedélylyel tehát magántanuló lévén, elég időm volt a rovarászatra. Reggelenként tanultam, a legtöbbször a Rhédey-kertben vagy az újvárosi temetőben, délután meg gyakran bogarászgattam, mert most főleg ezekre voltam figyelemmel. De kirándulásaimban sajnosan érintett, hogy magamra maradtam, volt társaim már rég különféle pályáikon voltak, az egykor virágzó rovarászat szép egét borultnak láttam, kirándulásaimban alig találván egy pár fiúcskát, ezek is inkább csak bogarakat, mint lepkéket gyűjtöttek. Így

tűnt el az 1864-ik év egészen és az 1865-ik tavasza, amikorra egészségem már teljesen helyreállott.

Ekkor megismerkedtem öcsém egyik iskolatársával, ki FRIVALDSZKY JÁNOS nak sógora volt. Tőle tudtam meg, hogy sógora a Nemzeti Múzeum állattárának őre s buzgó rovarász. Mivel pedig nekem ekkor már nagyon sok olyan bogaram és lepkém volt, melyekből főleg a Staphylinidákat és apróbb ormányos bogarakat CALWER könyve után biztosan meghatározni nem tudtam, sőt némelyek abban hiányoztak is, írtam FRIVALDSZKY-nak, lenne szíves nekem állataimat revidéálni, illetőleg meghatározni; mire ő szívesen vállalkozott s így létrejött közöttünk az első ismeretség. A felküldött bogarak és lepkék között több olyant talált, melyeknek ritkasága meglepte őt. Ilyenek voltak egyebek között: az *Elythron bipinus*, a *Larinis crinitus*, *Cleonus roridus* bogarak, az *Acronyta Alni*, *Agrotis crassa*, *Amphipyra cinna nomea* stb. lepkék.

Még mindig csak magamban voltam. Édes anyám súlyosbodó szívbaja miatt az Aranykereszthez címzett gyógytárban gyakran megfordulván, megismerkedtem annak a vezetőjével, PODHRÁCZKY FERENCZ barátommal, a természet szépségeinek lelkes hívével, ki beállott hozzám segédnek, ajánlkozván szabad délutánjain nekem gyűjteni; nemsokára ugyancsak itt a gyógytárban kötöttem ismeretséget a nagyszebeni születésű öreg barátommal: RIESS KÁROLY-lyal is, a zseniális mechanikus és ezermesterrel, különben nyugalmazott rendőrkapitánnyal, aki meg csigákat gyűjtött. Egyszerre tehát hárman is lettünk. Én is szedtem magamnak csigákat, ő pedig nekem bogarakat is. Többször kirándultunk együtt a Püspökfürdőbe, a honnan a gyönyörű *Nymphaea Lotus*-t egész nyalábokkal gyalog hátunkon hoztuk haza, mert ő ezeket a vízi virágokat nagyszerűen tudta kikészíteni s azzél a külföldet jórészen ellátni.

A miket eddig ilyen hosszadalmasan elmeséltem, az jobbára talán csak fecsegés vala; de a melynek minden szava igaz! Most már életem fordulópontjához jutottunk s arra a kérdésre: hogyan lettem entomologussá, előáll egy másik kérdés is: hogyan maradtam meg entomologusnak?

Az 1866-ik év nyarán, pünkösdkor, mielőtt jogi tanulmányaimat befejeztem volna, nagyváradi születésű neje szülőinek és rokonainak a látogatására lejött FRIVALDSZKY JÁNOS is, ki érdeklődve személyem iránt, egy napon házunknál meglátogatott. Gyűjteményem szépsége és rendezettsége nagyon meglepte, nem hittem volna, mondá, hogy ilyen szép gyűjteménye legyen" s midőn hallotta, hogy állataimat milyen jól ismerem, megtudva tőlem, hogy papnövendék voltam öt éven át s így a latin nyelvet szóban és írásban meglehetősen jól bírom, azt mondá nekem: „ha megvárhatná s kedve volna hozzá, én

egykor szívesen odavenném a Múzeumhoz. Most már úgy állanak a dolgok, hogy DEÁK FERENCZ-czel folyik a tárgyalás, alighanem kibékülünk Ausztriával, alkotmányos miniszteriumunk lesz s én ekkor előterjesztést fogok tenni, hogy a múzeumi s különösen a természetrajzi állapotok türhetetlenek, többé így már nem maradhatnak, mert én csupán egy ásványtári segéddel nemcsak az állat-, hanem a növény- és ásványtárak vezetője is vagyok, a személyzetet okvetlen szaporítani és e heterogén osztályokat egymástól szétválasztani kell“. Ezt a szíves jóindulatot természetesen szépen megköszöntem, mondván: „én nagyon szeretnék az állattani tudományoknak élni és igen örülnék, ha egykor a Múzeumnak tisztviselője lehetnék“. „Folytassa hát csak tovább a rovarok gyűjtését és tanulmányozását; de ezentúl már nemcsak lepkéket és bogarakat, hanem mindenféle másrendű rovert is gyűjtsön“ — mondá búcsúzóul.

Az igen szimpatikus és cseudes lelkületű embernek lenni látszó FRIVALDSZKY szép ígéréteben bízva, jogi tanulmányaim végeztével nem léptem sem az ügyvédi, sem a közigazgatási térre, lemondottam ama szándékomról is, hogy jogtanár leszek, hogy így, ha máskor nem is, de legalább a szünidők alatt kedvencz tárgyamnak élhessek. A nyáron át új társaimmal tovább folyt a gyűjtés; most már FRIVALDSZKY ajánlata szerint mindenféle rovert és csigákat is szedve.

Az 1867-ik év kora tavaszán, állattani ismereteim gyarapítása czéljából s hogy a német nyelvet is jobban elsajátíthassam, Bécsbe, vagy ha úgy tetszik, Wienbe mentem fel, hol az egyetemen, mint rendkívüli hallgató lettem beírva. Én azonban inkább szerettem a Múzeumba járni, hol ROGENHOFER és ZELEBOR örök alatt a rovarokat, illetőleg a csigákat tanulmányozhattam. Néha rovarászni is kimentem s egy SCHIESSER nevű múzeumi szolgától sok szép lepkét vettem. Egy fél év múlva azonban haza hívtak, mert kedves anyám ekkor már súlyos beteg volt, a szívbajából keletkezett vízibetegség ágyba döntötte és azt kívánta, hogy nehéz napjaiban mellette legyek. A jó anya, a kiváló hitves, 1868 január 26-án elhunyván, háztartásunk föloszlott, házunkat testvéreim eladták és én egyik bátyámnál vontam meg magam, várván az üdvözítő Messiást!

Ez év tavaszán egyik barátunk, az öreg RIESS KÁROLY elhagyott bennünket, Nagyszebenbe, házába visszaköltözött; de mint tanítványom, a csigagyűjtésen kívül, a bogarászatnak továbbra is, haláláig lelkes híve maradt. Gyűjteményeimet aztán onnan nagyon is ritka erdélyi bogarakkal gyarapította, mint amilyenek valának: *Carabus plavicolis*, *Kollari*, *Rothii*, *montivagus*, *auronitens*, *Nebria transylvanica*, *Fussii*, *Otiorrhynchus Bielzi* stb. 1883-ban, március 26-án, 66 éves korában halt meg, mint a nagyszebeni zálogház igazgatója. Ez évben, 1868-ban adtam ki első irodalmi kísérletemet PODHRÁ CZKY

FERENCZ barátommal együtt „Természetrajzi Szemelvények“ czíme alatt, melynek 500 példánya rövid idő múlva ott Nagyváradon csakhamar elfogyott; a mi engemet a további irodalmi munkásságra ösztönzött. PODHRÁCZKY mint nagyszalontai gyógytár tulajdonosa hunyt el a kilenczvenes években.

Ez s a következő 1869-ik év nyarán ismételten bejártam a regényes fekvésű Körösvölgyet s annak már ismert barlangjait: a pesterei, meziádi, kalotai, fonáczaí, fericséi, oncsászaí és szohodoli barlangokat és meglehetősen szép számú barlangi bogarat gyűjtöttem, melyekért aztán Linczből, Gráczból és Königsbergből, a már ekkor velem cserében állóktól sok szép bogarat kaptam. Az első kirándulást az alispán vezetése alatt megyei tisztviselőkből, ügyvédekből és orvosokból alakult társasággal tettem, a másodikat pedig jogászok és orvosnővendékekből álló fiatal barátaimmal, kikkel résztvettem a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók fiúmei nagygyűlésén is, melyre ekkor 1200 magyar jött össze. Ezen jelen volt FRIVALDSZKY is kedves nejével s nekem szerencsém volt az ő körükben többször is lehetni. Onnan vizsátértünkben voltunk az adelsbergi híres barlangban is, de oda, hol a vak bogarak élnek, a vezetők nem vittek el minket, hanem nekünk is kínálva azokat, tőlük két darab *Leptoderus Hohenwarthi*-t két forinton vettem.

Az alispán vezetése alatt alakult társasággal láttam a bihari hegyek egyik specialitását, az úgynevezett „leányvásár“-t, melynek eredete rég elmúlt időkre vezethető vissza s a melyet, főleg a hölgyek kedvéért jónak látok itten felemlíteni. A bihari hegyek oláh-származású „mócz“-nak nevezett lakói, kis házaikban barmaikkal együtt igen távol, sokszor félórányira lakván egymástól, az érintkezés, az ismerkedés, kivált a rideg téli hónapokban közöttük nagyon nehéz, csaknem lehetetlen. A házasulandó fiatal ember így nem igen tudhatta, hol volna számára egy „eladóleány“. Ők tehát, mint mondám, ezen régi idők óta úgy segítettek, hogy az oláh naptár szerint Péter-Pál napján, az 1500 m. magas Gajna-hegyen évenként összejöttek, a szülők elhozták férjhez adandó leányaikat, a legtöbbször a stafirunggal vagyis kelengyével, a hozományyal együtt, mely ágyneműeken kívül kecskékből, néha lóból, vagy egy borjas riskatehénből állott. De nem hiányzottak a duda, a furulya, a csimpolya, ezek az oláh hangszerek sem. Jártá is csakhamar a „kola“, meg a „zsuka“ az oláh csárdás is. S ha a fiatalok megtetszettek egymásnak, kéznél volt az oláh pópa, a ki őket mindjárt össze is eskette. Az oláh legény aztán szíve választottját, most már feleségét, a lován elébe ültetve — mert itt az oláh nők is megülik a lovat és lóháton mennek a vásárra: Rézbányára vagy a közelfekvő falukba is — diadalmasan vitte haza, kísérve a szülőktől, akik meg a hozományt

szállították. De mivel az ilyen, többnyire berugott fővel, pár órai ismeretség után kötött házasságok igen sokszor balul ütöttek ki, az 1850-ik év körül az állam megtiltotta ott a házasságkötést s a kiket a pápa ennek daczára is összeadott, azoknak a házasságát semmisnek, érvénytelennek jelentette ki. Nekünk még mutogattak egy korán megöregedett házaspárt, kik ezelőtt 27 évvel itt keltek össze és most leányukat hozták a vásárra. E sajtászerű szokás a mai napig is megvan s az oláh legények megtudva a lakást, az ott kötött ismerettséget most már tovább folytathatják, vagy ha úgytetszik a legközelebbi faluban később meg is esküdhetnek; sőt az is megtörténik, hogy egyelőre csak „próbaházasság“-ra lépnek és csak később, midőn már gyermekök van, miként a sváboknál, lépnek az oltárhoz. A hegyen ekkor összegyűlt oláhok számát legalább is százra tehetem.

Eljött az 1869-ik év is, de a várva várt Messiás nem nagyon sietett, a közoktatásügyi miniszter költségvetésében a múzeumi személyzet szaporításának nyoma sem volt. A tehetetlen és öreg KUBINYI ÁGOSTON, a Múzeum akkori igazgatója, nem tudott semmit kivinni, mignem ugyanazon év márczius 4 én nyugdíjaztatván, helyére a nagytudományú s kiváló férfiút: PULSZKY FERENCZ országgyűlési képviselőt, DEÁK FERENCZ-nek s a minisztereknek kebelbarátját nevezték ki. PULSZKY nagy tekintélyével aztán kivitte, hogy az 1870-iki költségvetésbe már felvettek öt új tisztviselői állást és a heterogén természetű táruk szétválasztását. A költségvetés letárgyalása után 1870 január 22-én kinevezték FRIVALDSZKY JÁNOS-t az állattár igazgatóórávé s az igazgató helyettesévé. JANKA VIKTOR-t, a kiváló botanikust a növénytár s DR. KRENNER JÓZSEF segédőrt az ásványtár órávé. Nemsokára megjelent a pályázat kihirdetése a többi öt új állásra is. Egy segédi a régiségtár, kettő: egy segédőri és egy segédi az állattárhoz s ugyanannyi az ásványtárhoz. FRIVALDSZKY ekkor levélben figyelmeztetett, adjam be kérvényemet. Az állattári segédőri állás, DR. KRENNER JÓZSEF ajánlatára a Bécsben lakó DR. KARL JÁNOS-nak volt fentartva, a ki a halakkal, hullók- és kételtűekkel foglalkozott. A tizenhét pályázó között a segédi állásra ekkor veszedelmes ellenfelem támadt egy szintén nagyváradi születésű, előbb orvosnövendék, majd országgyűlési gyorsíró személyében, kit nem kisebb ember ajánlott, mint maga DEÁK FERENCZ. FRIVALDSZKY azonban a nekem tett ígéretének a beválthatását veszélyeztetve látván, egy audiencia alkalmával elment az akkori közoktatásügyi miniszterhez, BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF-hez, kit már az Akadémiából jól ismert s elmondá neki, hogy olyan embert, ki a természettudományok iránti lelkesedésének eddig semmi jelét sem adta, pályáját is változtatta s akit ő személyesen nem ismer, nem használhat; egyben kérte, hogy engem nevezzen ki. Így történt aztán, hogy FRIVALDSZKY s az én

őhajom teljesült, a miniszter 1870 ápril 27-én engem nevezvén ki az állattári osztály segédjévé 500 frt fizetés és 100 frt lakpénzzel és DR. KARL JÁNOS-t annak segédőrévé 900 frt fizetés és 300 frt lakpénzzel. Tehát csak négy évi várakozás után lehettem a Múzeum tisztviselője!

Az igazgatóság kinevezésemről értesítvén, állásomat május hó 15-én foglaltam el, PULSZKY távol lévén, csak 19-én esküdhettem fel.

Öcsém ekkor Pesten előbb ügyvédbojtár, most már ügyvéd volt s irodáját otthon kívánta megnyitni. Engem azonban még megvárt. E nevezetes nap, felesküvésed emlékére, mondá, délután menjünk ki a Margitszigetre, melynek most csudájára járnak, mert a ZSIGMONDY VILMOS által fűrt ártézfórrás derékvastagságra ontja a meleg vizet. Nagy forróság lévén s a pesti időjárást nem ismerve, egészen nyári ruhába öltözötten felöltő nélkül mentem ki. A szigeten ekkor még semmiféle ház sem volt és a hajók is csak óránként jártak. Alig voltunk ott egy jó félóráig, bámulva a csodát, midőn egyszerre csak a budai hegyek mögül sűrű, fekete fellegek törnek elő és csakhamar megered a nagyszemű jéggel vegyes zápor, a levegő lehül s nincs más menekvésünk, mint meghúzni magunkat a fák alatt. A hajó is késik s mi mindketten bőrig ázunk. Ő vastagabban lévén öltözve, egy nagyobb nátha árán menekült a bajból. De nem úgy én! A közhőség megrohanta a kis hajót s mi kinrekedtünk. A hűvös szélben s a könnyű ruhában a fedélzeten aztán annyira megfáztam, hogy haza térve, rögtön ágyba feküdtem, de alig birtam egyhamar felmelegedni. Három-négy nap múlva találkoztam főnököm kedves nejével, ki azt kérdé tőlem: „MOCSÁRY! mi baja van magának, hiszen egészen sárga? Semmi, mondám. Nem vettem ugyanis még ekkor észre, hogy sárgaságban vagyok, de a mit pár nap múlva már nagyon is jól tudtam, mert esténként forró láz gyötört. Ekkor eszembe jutott az, hogy az én májam még mindig nem egészséges, az a Félix-fürdőben csak látszólag gyógyult meg. Több mint másfél évig szenvedtem a lázas sárgaságban s az többször is kiujult gyomor- és bélhurttal összekötve. FRIVALDSZKY DR. POOR IMRE barátjának ajánlatára júliusban a koritniczai fürdőbe küldött, majd az 1870 ik év telét Nagyváradon kedves nővérem házánál töltöttem betegen, honnan márczius végén visszatérve, két hónapig voltam a városligeti vizgyógyintézetben, onnan járván be a hivatalba, melyből FRIVALDSZKY, szenvedő állapotomat látva, többször hazaküldött. S ámbár öt hétig csupán csak tejjel éltem, mindez mitsem használt, csontig lesóványodtam, téliesen öltözve csak 67 fontot nyomtam. Az 1871-ik év augusztus havában aztán kimentem Karlsbadba, majd onnan Franzensbadba, melyek áldott vizeinek nyolcz heti használata s itthon a még csaknem ugyanannyi ideig tartó szigorú kúra után teljesen meg-

gyógyultam s hogy a májammak baja volna, többé a mai napig sem éreztem; olyan gyorsan összeszedvén magamat, hogy az 1873-ik év tavaszán már 130 fontot nyomtam, tehát még egyszer annyira testes valék, mint voltam másfél év előtt. Nem is voltam azóta sem többé beteg, kivéve azt, midőn 1903-ban kedves nőm elhunytá után influenzás tüdőgyulladásba estem, mely veszélyes bajban előbb velünk lakott ritka jóságú anyósomat, majd 1902-ben első hitvesemet vesztettem el; de a melyből ΚΥΤΗΥ barátom kedves fia, a kiváló orvos szerencsésen kigyógyított.

1875-ben 16 nagy fiókban elhelyezett szép gyűjteményemet a nagyváradi főgimnáziumnak ajándékoztam, csupán egyes nagyobb ritkaságokat hozván fel magammal Múzeumunk részére.

Midőn 1870-ben a Múzeumhoz jöttem, az bizony akkor még mindig száználmas állapotban volt. A nem nagy számú emlős, hal és hulló zöld posztóval letakart asztalokon és ládákon volt kiállítva, kitéve a pornak, romlásnak, molynak, *Dermestes*-eknek; csak a madarak egy része volt szekrényekben, a Hazai Első Takarékpénztár költségén készültekben és a kiselejtezett egykori nádori konyhaszekrényekben. A rovarok termékének a butorzata is hiányos vala s maga a gyűjtemény, a lepkék és bogarak kivételével, bizony eléggé szegény volt. A könyvtár alig állott háromszáz munkából, ezek is jobbára csak FRIVALDSZKY IMRÉ-nek 1864-ben megvett gyűjteményével kerültek az állattárba, de a mely bajokon PULSZKY csakhamar segített: készültek az új butorok s 1872-ben a legszükségesebb könyvek megszerzésére húszezer forint lett a költségvetésbe egyszerre felvéve.

Ekkor már nagyszámban érkeztek XANTUS keletázsiai expedíciójából, többnyire borszeszben, a rovarok. Én s a Múzeum gyűjtője: PÁVEL JÁNOS ezek praeparálásával voltunk elfoglalva s két év alatt több mint 50 ezer darab rovarot készítettünk ki. Ezek elkészülte után FRIVALDSZKY magának tartván fenn a rovarok közül a Coleopterákat, Lepidopterákat és Orthopterákat, a többi rendek s az alsóbbrendű gerincztelen állatok gondozását reám bízta. 1873-ra egy új segédi állás volt a költségvetésbe beállítva, melyre a mi mostani szeretett főnökünket, DR. HORVÁTH GÉZÁ-t neveztek ki, a ki már akkor is kedvelt tárgyát, az európai Hemipterákat meghatározva hagyta hátra, midőn családi tűzhelyet alapítani óhajtván, a még mindig csekély fizetés (csak 600 frt fizetése és 200 frt lakbéré volt) miatt az 1874-ik év végén elvált tőlünk, magát az abaujmegyei Forró-ra járásorvosnak megválasztatván. Helyét 1875 február 24-én HERMAN OTTÓ foglalta el, ki a pókok iránt érdeklődvén, faunánk ilyenmő állatait nagy szorgalommal jobbára nemcsak meggyűjtötte, hanem azt három kötetben fel is dolgozta. Időközben Szeged város országgyűlési kép-

viselőjévé választván, 1874 október 28-án elhagyott bennünket, kiváló érdemeket szervezvé magának a „Természetrizji Füzetek“ megindításával is, melyet mint képviselő is tovább szerkesztett; míg a szerkesztést 1887-ben, a XI-ik kötettől kezdve DR. SCHMIDT SÁNDOR ásványtári segédörnek adta át. SCHMIDT 1894 december 25-én mű egyetemi rendes tanárnak neveztetvén ki, a folyóirat szerkesztését a minisztérium reám bízta, ki azt nyolcz éven át, egész 1903-ig, megszünéséig szerkesztettem, befejezvé annak 25-ik kötetét. A folyóirat folytatásaként ekkor, az idegenek által sokszor nehezen s rosszul idézett cím helyett, DR. HORVÁTH GÉZA szerkesztésével az „Annales Musei Nationalis Hungarici“ indult meg. Az én nyolcz évi szerkesztésem alatt, az igazgatótól kapott nagyobb dotáció segítségével, a „Természetrizji Füzetek“ jóval megvastagodottak és én a Múzeum gyűjteményeinek ismertetésére számos külföldi szakembert megnyervén, az eddig követett iránytól eltérően, fősúlyt a külföld által is érthető idegen nyelvekre fektettem, de a latin nyelven írott értekezéseken kívül, főleg a magyar tárgyúakat, magyarul is ismertetni kívántam. Szóval a folyóiratot internáczióális jellegűvé tettem, mit ugyan HERMAN és SCHMIDT barátaim tőlem a „Budapesti Szemlé“ben zokon is vettek, de a mely eszmének, változtatásnak a helyességét a tapasztalat nemsokára igazolta, mert rövid idő alatt több mint 100 új cserét kaptam, köztük nem egy régi és tekintélyes folyóiratot mindenféle művelt nyelven, melyeket azelőtt drága pénzen kellett megszerezniünk. Ez új irányt helyeselte DR. HORVÁTH GÉZA is, hasonló szellemben indítván meg az új folyóiratot.

Ha az életben érdemeiről lehet beszélni, úgy talán egy csöppet önzés nélkül én is kérhetek abból, annak a révén, hogy a múzeumi évkönyvek tanúsága szerint is, a Múzeum fiatal tisztviselői az 1870-ik évtől kezdve egész 1880 ig, tehát tiz éven át, a rossz fizetés miatt egytől egyig mind elhagyták az intézetet és más pályára léptek, az egy HAMPEL JÓZSEF kivételével, de a ki a velem egyszerre kinevezett régiségügyi segédből, a sok változások miatt, alig néhány év alatt már annak az osztálynak főnöke lett akkor, midőn én még mindig s még azután sokáig, csak segéd voltam. Ekkor ugyanis még az a kegyetlen szokás járta, hogy az előmenetelre addig kellett várni, míg az osztályban előtte levő elhal vagy elmegy és nem volt meg a mai sokkal igazságosabb konkrétális status, midőn a tisztviselők mindnyájan egyformán csak tisztviselők lévén, változás esetén az megy előre — ha ugyan megy, ha más, magas és legmagasabb protekció útján jogtalanul eléje nem ugrik — a ki szolgálati éveire való tekintettel a sorban következik. Így történt azután, hogy én 12 éven át voltam segéd, de szerencsére nem borbély-, hanem állattári segéd, mindössze 800 frt fizetéssel és 200 frt lakpénzzel, melyből

kétszáz forint ötödéves pótlékomra esett, egészen DR. KARL JÁNOS-nak 1882 január 25-én bekövetkezett haláláig, midőn segédőrré léptem elő s most már az ötödéves pótlékkal együtt 1100 frt fizetésem és 300 frt lakpénzem lett.

PULSZKY FERENCZ-et nyugtalanította a folytonos változás a tisztviselői karban s azért már 1876-ban javaslatot tett a fizetések emelésére, de a miből bizony semmi sem lett, mert az akkori híres miniszteri tanácsosunk, HEGEDÜS KANDID LAJOS az *Anophthalmus Hegedüsi* barlangi vakbogár nevének méltatlan viselője azt felelte neki: „Mit akarnak a te tisztviselőid, hisz az ő életök csupa gyönyörűség, azért a pár óráért, mit a hivatalban töltenek, még több fizetés kellene?” és PULSZKY csupán annyit tudott kivinni, hogy az országgyűlés ötödéves 100 frtnyi pótlékot engedélyezett visszamenőleg, de a melyet a WEKERLE-kormány 1893 ban fizetésünket javítva, tőlünk visszavett; akkor, midőn illet az egyetemi könyvtár tisztviselőinek meg megadott.

Az akkori viszonyokat jellemzi a következő kép is. Az 1880-ik év első napjaiban a Magyar Akadémia egyik összes ülése előtt TRÉFORT miniszter FRIVALDSZKY-tól a Múzeum felől kérdezősködött. FRIVALDSZKY fe'elmlíté, hogy HERMAN OTTÓ is elhagyott bennünket, a mi nagy kár az intézet és a tudományra nézve is; s a sok kilépés okát ő abban találja, hogy a csekély fizetés miatt a tisztviselők nem mernek megnősülni és hogy ezt tehessék, jobban dotált állásokra mennek. Mire a miniszter azt felelte: „Elég szép állásuk van, vegyenek el gazdag leányokat. Bizony, az én segédfogalmazóimnak sincsen több fizetésük, de a kik úgy segítenek magukon, hogy gazdag családokból nősülnek; tegyenek hát úgy a múzeumi tisztviselők is!” Beszélgetésük további folyamatán át elmondá, hogy az ő megmaradt két tisztviselője is még mindig nőtelen, noha már 40 évesek s az egyik már tíz évi szolgálat után ma is csak segéd. Az érdekesebb tisztviselők és azok számára, kik hosszú idő mulva sem léptek elő, lehetne talán a személyi pótlékot behozni? Mire TRÉFORT azt felelé: „Mondja, kérem hát ki az, a kit annyira protezsál?” MOCSÁRY SÁNDOR, mondá FRIVALDSZKY, neki bátorodom kérni Excellenciádtól személyi pótlékot“. „No, jól van, hát MOCSÁRY-nak megadom.“ Másnap FRIVALDSZKY örömmel mondá el nekem ezeket. De bizony a pótlékból nem lett semmi, annak a már említett HEGEDÜS-nek ellenzése miatt, ki miniszterének azt mondá: „A Múzeumnál eddig személyi pótléka még senkinek sincsen, nem jó lesz precedenst csinálni.“ Így tehát a miniszteri ígéret, csak ígéret maradt!

Hogy ilyen körülmények között a Múzeum szolgálatában megmaradhattam, az csak azáltal vált lehetségessé, hogy főnököm 1872-től egész 1888-ig bezárólag, midőn már nem mentem többé a vidékre

gyűjteni, mert neimsokára megnősültem, minden évben részesített utazási segélyben, a legtöbbször eleintén a Magyar Tudományos Akadémiától is részesülvén ilyenben. A kétféle segélyből mindig maradt valami, a mi, irodalmi munkássággal együtt, aztán kisegített. Ilyen segélyekkel jártam be 17 éven át a magyar állam területének nagy részét, Erdélyt úgy, mint Horvát-Szlavonországokat is, mindenütt hat héten át mindenféle rovar gyűjtve. Megmaradtam tehát a Múzeum szolgálatában, azt mondva magamban „itt élned, halnod kell.“ Pedig ugyanakkor nekem is voltak ám fényesebb kilátásaim! RIBÁRY SÁNDOR kereskedelemügyi miniszteri tanácsos, a ki még Nagyváradról jól ismert, kétszer is hívott, 1872 és 73-ban, hogy lépjek át az ő minisztériumába, ő kineveztet engem fogalmazóvá. S midőn 20 év multán a dunaparti korzón egyszer találkoztunk s kérdé, mi most a fizetésem és mondám, az ötödéves pótlékkal és lakbérrel együtt 1600 frt, szemrehányásképen csak annyit jegyzett meg: „Ha Ön akkor, midőn kétszer is hívtam, szót fogadott vala, ma már régen miniszteri tanácsos volna.“ Ez tény, ez szóról szóra igaz, de én nem tartottam lelkiismeretemmel megférhetőnek, hogy azt az intézetet, a hová csak négy évi várakozás után nehézségekkel jutottam be s a hol betegségemben velem olyan nagylelkűen bántak: most midőn már egészséges lévén, hasznomat vehetik, jobb fizetés és magasabb állás reményében hálátlanul elhagyjam.

Meggyógyulásom után főnököm, FRIVALDSZKY ajánlatára a Hymenopterák tanulmányozását tűztem ki célomul, de csakhamar beláttam, hogy a meglevő 7—8 fiókban elhelyezett, jobbára FRIVALDSZKY JÁNOS-tól kirándulásai alkalmával csak úgy mellékesen gyűjtött, vagy FRIVALDSZKY IMRÉ-nek egykori gyűjtőitől Bulgáriában és Törökországban szedett kevészámú állat — de a melyek között már néhány FÜRSTER- és TISCHBEIN féle typus is volt — meg néhány darab exotikus faj, a XANTUS-tól gyűjtötteken kívül, erre a célra vajmi kevés, a főváros környékén tett kirándulásaimban most főleg ezekre voltam tekintettel s alig pár év alatt már meglehetősen szép gyűjteményt hoztam össze, ami annál is könnyebben ment, mert már PÁVEL és később BIRÓ LAJOS is segítettek. A gyűjtöttek neveit is tudni akarván, csakhamar észrevettem, hogy a mi állataink egy jó része a meglevő munkákban vagy egészen hiányzik, vagy azok olyan gyarlón vannak leírva, hogy őket biztosan felismerni nem lehet. Az ekkor még nagyon is fejlődésben levő tudomány néhány szakmivelőjéhez fordultam tehát, kik fajaink nagy részét szintén nem ismerték.

Faunánk ilyen szépségét és érdekességét látván, állatait még nagyobb szeretettel gyűjtöttem és elhatároztam, hogy a Neuropterákon kívül ezentúl főleg Hymenopteráink megismertetésére fogok törekedni. Hogy pedig ezt tehessem, szükségesnek véltem az eze'kre

vonatkozó irodalom összeállítását. A következő évben, a tavaszi és nyári hónapok csaknem minden délutánját a Múzeumban töltvén, könyvtárunk egyes köteteit átnéztem, kijegyeztem magamnak az ezekre vonatkozó irodalmat, melyet később még más források után is összeírván, 1882-ben HERMAN „Literatura Hymenopterorum“ czím alatt, mint a Természettudományi Füzetek VI-ik kötetének legnagyobb részét közzé is tette. A több mint nyolcz nyomtatott ívnyi dolgozat tiszteletdíja fejében adott 50 forintot kívül nekem adván még annak 100 darab különlenyomatát is. Ezeket aztán berlini könyvtárunk alig pár év alatt csaknem egészen eladta, az keresett könyvvé lett.

Az 1875-ik év őszen meglátogatott minket a híres lepkész, DR. STAUDINGER OTTÓ, ki az előttem fekvő néhány törött vagy nagyon is régi idegenföldi Hymenopterát látván, melyeket szép állataimért KIRBY-től a British Múzeumból kaptam. Azt mondotta nekem, hogy otthon van már egy kevés ilyfajta állata s ha akarom, írni fog a föld különböző részeiben levő lepkegyűjtőinek, hogy ezentúl Hymenopterákat is gyűjtsejenek. A következő években aztán egymásután jöttek, később másoktól is a szebbnél-szebb Hymenopterák. FRIVALDSZKY ezek megvételére nekem évenként 200 frtot, sőt többet is adott a 3000 forintnyi csekély dotációból. STAUDINGER ígérete s küldeményei és főnökeim jóindulata voltak tehát alapjai a mai nagyszerű idegenföldi Hymenopterák gyűjteményének.

1878-ban már szép gyűjteményünk volt s mivel ekkor már megindult az új múzeumi folyóirat is, azt támogatnunk kellvén, megkezdtem állataink ismertetését. A sok új faj leírása s a tőlem cserében kapott szép magyar állatok aztán 1886-ban arra indították FRIESE HENRIK barátomat, a méhfélék mostan már első szakemberét — ki csupán ilyenekből álló óriás gyűjteményét százezer márkáért sem adja — hogy Budapestre jöve, tíz hónapot itt töltsön. A télen át tanulmányozta a mi méheinket s azoknak neveit és előfordulási helyeit, idejét magának kijegyezte, tavaszkor aztán olyan erélylyel fogván hozzá a gyűjtéshez, hogy midőn augusztus elején hazájába, Schwerinbe visszatért, nem kevesebb, mint 11,000 darab ritkábbnál ritkább méhfélét vitt haza magával. Ez a körülmény kissé ártott ugyan nekünk, mert állataink értékét lenyomta, de ő is sokban hozzájárult ilynemű faundánk ismeretéhez.

1880-ban az Akadémia a VITÉZ-féle jutalomra pályázatot írt ki hazánk állatai valamely nagyobb családjának vagy rendjének magánrajzi megírására. Erre a magyarországi addig ismert fémdarázsakkal én is pályáztam s a jutalmat én nyertem meg, másik két pályázó társam: DADAY és TÖMÖSVÁRY dolgozata pedig dicsérettel lett kitüntetve és szintén kiadva. Ezek alapján aztán 1884-ben az Akadémiának tagja is lettem. Midőn pályamunkámat készítettem, fogamzott

meg bennem a szerencsés gondolat, a magyar fauna fémdarázsainak magánrajza után, megírni az egész Föld fémdarázsainak a monographiáját is. E 82 és $\frac{1}{2}$ ívnyi nagy latin munkán aztán, a délutáni órákat egész késő estig a Múzeumban töltvén, még nyolcz évig dolgoztam s az 1889-ben, mint az Akadémia III-ik osztályának különkiadványa jelent meg. E munka a mai napig már az egész világon elterjedvén, a fémdarázsok alapvető műve marad mindenkoron!

Megvallom őszintén, bizony engemet is nem egyszer bántott a gondolat, hogy csekély fizetésem miatt, noha már 47 éves vagyok, a nősülésre komolyan még mindig nem gondolhatok, mert négy évi várakozás és hosszas betegségem, meg a megélhetésre kevés állami fizetés pótlása miatt, családi örökségemet már egészen elköltöttem, midőn szerencsém lett egy köztisztelőben álló budai vagyonos hivatalnokcsalád szép és kedves leányának a szívét megnyerhetni; de a kit 12 évi boldog házasság után, alig pár napi betegség folytán, 1902 okt. hó 4-én tüdőgyulladásban elvesztvén, a családi házban fényesen berendezett nagy lakásban magamra maradtam. A hitvesi szeretetteljes ápolás hiányát éreztem az 1903-ik év tavaszán, midőn meg én feküdtem veszélyes influenzás tüdőgyulladásban, de a melyből szerencsésen kigyógyulva, elhatároztam, hogy újra megnősülök, a mit a gyászév elteltével — elhúnyt kedves nőmnek a kerepesi-úti temetőben ideálisan szép emléket emelvén — meg is valósítottam. És most, hogy életem egyik legnagyobb titkát is eláruljam, második hitvesem nem vala más, mint az a sokszor említett egykori kisleányrokonom, kit a legboldogabb házasság közepette 1910 nov. 3-án, pár nap alatt mellhártyagyulladásban akkor vesztettem el, mikor azt legkevésbbé hittem, de a kiről még csak annyit kívánok megjegyezni itten: mindig fájlaltam, hogy e szelidlelkületű leányt, rossz fizetésem miatt, harmincz évvel előbb el nem vehettem!

Az 1895-ik év elején FRIVALDSZKY már többször panaszkodott nekem, hogy dagadt májával sokszor szenved s meglássa, úgy érzem, XANTUS barátomnak († 1894 decz. 11-én) nemsokára utána megyek. Én vigasztaltam, hogy eléggé jól néz ki, nem lehet olyan veszélyes a baja De neki volt igaza, mert február közepén májrákja már ágyba döntötte s ez a kínos betegség 1895 márczius 29-én életét, 73 éves korában ki is oltotta. Őszintén fájlaltam halálát, mert hiszen ő nekem nem annyira főnököm, mint inkább öreg barátom volt s neki mindig kedvelt embere valék. Köszönetemnek és hálámnak iránta nem is adhattam máskor jobban kifejezést, csak akkor, midőn koporsója fölött a következő általam soha el nem felejthető szavakkal búcsúztam el tőle: „Csak elmúló, elporló részeidet viszik ki e házból; neved, lelked, szellemed örökre itt marad, mert hisz ezek az álatári gyűjteménnyel, a tudománnyal vannak egybeforrvá és késő

századoknak is hirdetni fogják neved nagyságát, dicsőségét. Műveid és munkásságod híven megőrzik emlékedet, túlélilik sírkeresztedet, túl sírkövedet, s mi sem felejtünk el soha, nem különösen én. Isten veled!"

FRIVALDSZKY elhúnyta után a magas és legmagasabb párt-fogókkal kérkedő s elbizakodott rakoncátlan elemek fölött uralkodásom rövid ideig, csak kilencz hónapig tartott, de a melyhez mégis két nevezetes tény fűződik; egy új állás szervezése az elárvult entomologiai osztályhoz egyenesen DR. KERTÉSZ KÁLMÁN részére és BIRÓ LAJOS kiküldetése Uj-Guineába, megvételvé az igazgató által 1000 frton annak meglehetősen gazdag rovargyűjteményét.

Az osztály vezetését 1896 január 1-én vette át tőlem az új igazgató, DR. HORVÁTH GÉZA. Alig tizennégy nap multán, a képtár igazgató-őre, a híres festőművész, THÁN MÓR királyi biztosul az Országos Képtárhoz rendeltetvén, SZALAY igazgatónk a képtár vezetését az ő felügyelete alatt reám bizta s mivel THÁN többé nem is tért vissza, hanem nyugdíjaztatva magát leányához Triesztbe költözött, a képtár vezetése továbbra is nálam maradt s én azt tiz éven és két hónapon át minden külön tiszteletdíj nélkül vezettem egészen addig, míg azt az elkészült Szépművészeti Múzeum igazgatóságának a legkisebb hiány vagy hiba nélkül az 1906-ik év tavaszán átadhattam; helyiségeit aztán, mint tudva van, a nagyon is szűkké vált állattár foglalván el.

1896-ra összeállítottam a Fauna Regni Hungariae számára az addig ismert Hymenoptera és Neuroptera névsorát; megjegyezvén, hogy ez adatok a legtöbb családnak már meglehetősen hű képét mutatják, mit az azóta eltelt 15 év igazolt, mert bizony azokból a családokból aránylag csak nagyon kevés olyan faj került elő, melyek a névsorban nem voltak meg.

És most, 42 év multán, ha végigtétekintek a mi, csaknem semmi-ből lett Hymenoptera-gyűjteményünkön: szívem, lelkem, meggyőződésesem úgy érzem, mintha azt sugná: ilyen gyönyörű szép, nagy gyűjtemény aligha van több e földön, mert az eddig leírt 35–40 ezer fajból nekünk mintegy 16 ezer van meg több mint 50 ezer példányban, tehát az ismert fajoknak csaknem a fele. De hogy a részletekre térjek: a fémdarázsok, a délamerikai nagy díszdarázsok: a *Pepsis*-fajok és SZÉPLIGETI barátom buzgólkodása folytán a Braconidák gyűjteménye unikumok, azaz egyedülállók a maguk nemében, ezekkel egy múzeum sem dicsekedhetik, mert hogy csak a Chrysidáknál, az én kedvenceimnél maradnak, ezekből nekünk több mint 700 fajunk van, tehát a leírt fajoknak több mint a fele; míg a versenyben utánunk következő párisi és berlini gyűjtemények, a közzétett adatok szerint, csak alig 400 fajjal szerepelnek. A méhféléknél

nagyobb gyűjteménye csak FRIESE-nek, a Mutilláknál nagyobb csak ANDRÉ nak, -szpecialistáknak van; a levél- és fadarázsoknál nagyobb gyűjteménye csak KONOW-nak lehetett, mely most a Deutsches National Museum tulajdona. BIRÓ újguineai gyűjtése és az ezekért kapott hangyaféléknél nagyobb gyűjteménye szintén csak a specialistáknak van. BIRÓ barátom gondos meggyűjtése folytán a Chalcididák és Proctotrupidákból egy ritka, nagyságra nézve aligha nem páratlan szép gyűjteményre van kilátásunk. A kaparó darázsok és a Vespidák gyűjteménye is jóval nagyobb mint a bécsické, hol pedig az elsőnek t. i. a kaparó darázsoknak a Múzeumnál két leghiresebb ismerője, speciálistája él Nem kevésbé emeli gyűjteményünk értékét az, hogy a magyarországi fajok ily mértékben sehol és senkinek birtokában nincsenek képviselve s hogy nekünk úgyszólván az összes férfiaktól, kik e téren kiűntek, nagyszámú tipikus példányaink vannak. Én magam is eddig több száz újra jellemzett fajon kívül 938 új fajt és 40 varietást írtam le; ezekből csupán fémdarázst 430 fajt és 30 válfajt, többet tehát mint az ismerteknek egyharmad részét.

Sok más dolog elhagyása után emlékjegyzeteim végéhez közelodván, még csak azt az egy óhajtasomat kívánom kifejezni, vajha mostani társaim s azok, kik ezután a Múzeumhoz jutnak: egykoron éltük alkonyán, 42 évi szolgálat után, velem együtt őszinte szívből elmondhatnák „sohasem bántam meg, hogy a Múzeum szolgálatába szegődtem“ — mert hisz e földön nem mehet, nem lehet minden úgy, mint azt mi kis emberek akarnók!

Főnökeim szíves jóindulatából kétszer is részesültem királyi kitüntetésben. Előbb 1900-ban „a tudományosság terén szerzett érdemekért“ kaptam a királyi tanácsosi címet, majd később, 1910-ben „buzgó és ezedményes működésemért“ a Ferencz József-rend tiszti keresztjét. S ha e királyi kitüntetések jogosultságának igazolásául magam is elismerném, hogy hazánknek, a tudománynak és a Nemzeti Múzeumnak csakugyan tettem némi hasznos szolgálatot, melyek által magamnak érdemeket szereztem: úgy ez érdemek dicsőségének egy részét szívesen és hálásan megosztom FRIVALDSZKY JÁNOS-sal, kinek egyedül köszönhetem, hogy a Múzeumhoz jutottam s nem lettem ügyvéd; bíró vagy jogtanár, hanem életem egész folyamán át gyermekkorom óta kedvelt tárgyamnál maradhattam s így a szép és kedves entomológiának egyik szerény, de lelkes művelője lehettem!

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

Irta: DIÓSZEGHY LÁSZLÓ (Borosjenő).

1. *Lycaena Bavius* EV.

Magyarország lepkefaunájából ezt a fajt eddig nem ismertük, mígnem 1910 április 10-ikén Erdélyben, napos, virágos hegyoldalon délelőtt 10 órától déli 1 óráig 6 példányát nem gyűjtöttem. DR. SEITZ műve szerint fennnevezett lepke elterjedési köre Dél-Oroszország, a Kaukázus, Kis-Ázsia és Syria-ra esik.

Minthogy e fajból eredeti példányokat nem ismerek és példányaim azoktól eltérhetnek, leírásukat a következőkben adom:

A *Lycaena Bavius* EV. hazai példányai felül a *L. Orion* PALL.-hoz, alul a *L. Baton* BGSTR.-hez hasonlítanak és csak akkorak, mint a legkisebb *L. Baton* BGSTR.

Alapszíne fekete, nagyon élénk fényű sötétkék vagy zöldes-kék behintésű, a mely a szárnyak nagy részét úgy borítja, hogy a szegélyen egy széles szalag fekete marad. A hátsó szárny zúgától felfelé a szegélyen 4—5 nagyobb hosszúkás fekete pont van és ezek felett nagyon élénk narancssárga vagy cinóbervörös színű szalagszerű foltocska a harmadik pontig. A szegély olyan mint a *L. Orion* PALL.-é, fehér feketével tarkázott. A középpontok csak az elülső szárnyon láthatók gyengén.

Fonákja hasonlít a *L. Baton* BGSTR.-éhez, de a holdacskák, a melyek a *L. Baton* szegélyén bár gyöngén, de láthatók, itt teljesen hiányzanak, helyüket erős, hosszúkás, a fehéresen szegélyezett szemekig terjedő foltok foglalják el. A fonák alapszíne sárgászürke, a hátsó szárny szalagja narancssárga vagy cinóbervörös és a szárny zúgától a széléig halad.

2. *Lycaena Orion* PALL. ab. *Csernyi* nov.

A *L. Orion* egy érdekes aberrációját gyűjtöttem 1912. évi május 13-án az aradmegyei Honcztón.

A lepke ezüstöskék ibolyás fényvel, a középpontok nagyok, határozottak. Az elülső szárny középpontja alatt, a 3., 4. és 5. sejtben hosszúkás fekete pontok sorakoznak; a hátsó szárny középpontja alatt csak egy ilyen pont van.

Fonákja ezüstös-fehér, az elülső szárny foltjai a rendesnél valamivel nagyobbak, hosszúkások.

Ezt az új fajeltérést CSERNY LAJOS őrnagy barátom tiszteletére neveztem el.

3. *Pararge Egeria* L. var. *egerides* STGR. ab. *Kertészi* nov.

A *P. var. egerides* két érdekes eltérését gyűjtöttem, melyek közül az egyiknek alapszíne világos szürkés-barna, rajzolata pedig egy árnyalattal világosabb, sárgás-szürke, a szemek azonban rendes fekete keretűek, fonákjának rajzolata nagyon gyenge, világos, fakosárgás.

Ezt a lepkét, melyet Borosjenőn gyűjtöttem 1910. évi május 19-én, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN barátom tiszteletére neveztem el.

4. *Pararge Egeria* L. var. *egerides* STGR. ab. *Schmidt*i nov.

A *P. var. egerides* másik gyűjtött eltéréseinek színe a rendes fekete-barnás, sárgás-barna foltokkal, az elülső szárny 1., 2., 3. sejtjében a sárgás foltok a középsejtig terjednek, a középsejt két világos foltja pedig összefolyt. A hátsó szárny sárgás foltjai a rendesnél jóval nagyobbak, a fonákján szintén.

Ezt a lepkét, melyet SCHMIDT ANTAL nemzeti múzeumi őr tiszteletére neveztem el, szintén Borosjenőn gyűjtöttem 1912. április hó 25-én.

Mind a négy új lepkeeltérés típusát a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajánlottam fel.

*

Megfigyelések.

Ez évi április hó 25-től 30-ig fejlődött bábokból kikelt lepkéken a következő megfigyeléseket tehettem:

Papilio Podalirius L. sárgásabb színű, a 4—5. sáv között árnyék-szerű sávval, mely valamennyi példányon észlelhető. (Borosjenő).

Papilio Machaon L. rajza átlag erősebb, némelykor pedig az elülső szárny csúcán levő pont a fekete rajzban eltűnik; volt közte egy. ab. *bimaculatus* EIM. is. (Borosjenő).

Thais Polyxena SCHFF. Sárgább, rajza koromfekete és erőteljes, az elülső szárnyon minden esetben (27 lepke) jelen van a 6. sejt piros pettye, gyakran az 5.-ben is. Itt említhetem meg, hogy hálomba került a rendkívül ritka ab. *meta* MEIG. is. (Borosjenő).

Euchloë Cardamines L. Borosjenőn az idén nagyon kevés (9) példány került eléem, az aradmegyei Honcztón már jóval több volt. A legtöbb példány elülső szárnyának középső pontja tűnőfélben volt, két esetben pedig hiányzott ez (ab. *immaculata* PABST.), egy esetben ezek ellenkezője, a rendkívül ritka ab. *quadripunctata* FUCHS. (Borosjenő) került eléem. Érdekes, hogy az előbbi években gyűjtött sok száz példány között egyik eltérés sem akadt.

Callophrys Rubi L. Valamennyi példány fonákján csak egy, kivételesen két fehér pont jelent meg. (Borosjenő, Honcztó).

Argynnis Dia L. Minden esetben erősebb a rajza; az ab. *vittata*

SPUL. gyakori jelenség; több példány fekete behintésű vagy sötétbarna alapszínű volt. (Borosjenő, Honcztó).

A fentemlítetteket nagyobb számban figyelhettem meg és így csak ezekről nyertem áttekinthető képet.

Kisebb számban fordult elő:

Neptis Aceris F. Koromfekete (nem barnásfekete), hófehér, de kissé gyöngébb, összeszorítottabb rajzzal (Borosjenő, Honcztó).

Melitaea Matura L. Borosjenőn némely évben gyakoribb jelenség, az idén 7 példány került hálómba, melyeknek fekete rajza mind kiterjedt volt.

Mindezen változásokat egybevetve véleményem az, hogy az április 5-től 25-ig tartó fagyos, szokatlanul hideg éjszakák befolyásolhatták a bábok normális fejlődését, a kikelt lepkék nagy átlaga legalább ezt mutatja Borosjenőn és Honcztón, a hol megfigyeléseket tehettem.

Ennek köszönhetem a sok érdekes aberrációt és átmeneti alakot, melyeket az előbbi években hiába kutattam (annak idején erre a jelenségre több lepkész figyelmét hívtam fel). Bár e vidékre jellemző, hogy a *Melitaea Didyma* O. nak a kontinensen feltalálható minden változata repül, így a var. *occidentális* STGR., *perseae* KOLL., *meridionalis* STGR. var. *alpina* STGR. stb. szóval a világos krémszíntől a majdnem feketéig (♀ ♀) és a fakósárgától a tüzesvörösig mindenféle rajzú és árnyalatú ♂ ♂.

Adatok Magyarország Coleopterafaunájához.

Irtta: MIHÓK OTTÓ.

A Magyar Birodalom bogárfaunájának összeállítása óta (KUTHY Fauna Regni Hungariae. Coleoptera) CSIKI ERNŐ-barátom évenként közli azokat az adatokat, melyek Magyarország bogárfaunájára újaknak bizonyulnak.

Magam a Rovartani Lapok 1910. évi 2. számában állítottam össze a gyűjteményemben lévő és faunánkból még nem ismert bogarak jegyzékét.

Az alább felsorolt és rövid időn belül gyűjtött nagyszámú adatok eléggé bizonyítják, hogy hazánk gazdag és érdekes faunájának kikutatásában még milyen óriási munka vár kisedő táborunkra.

Tekintettel arra, hogy az utóbbi években tényleg többen és nagyobb buzgalommal folytatjuk a gyűjtést, czentül folytatólagosan közlöm a gyűjteményemben levő és Magyarország faunájára új bogarak jegyzékét, a termőhely és gyűjtő nevének megemlítésével.

Carabidae:

- Bembidion striatum* var. *hamburgense* MEIER — Budapest (BOKOR).
 — *Andraeae* var. *Bualei* DUV. — Radna-Borberek (BOKOR).
Trechus amplicollis FAIRM. — Csorba-tó (DIENER).
Calathus melanocephalus var. *noricus* DANIEL — Bucsecs.
Microlestes cordatulus REITT. — Budapest.

Staphylinidae:

- Omalium impar* REY — Bucsecs.
Arpedium quadrum var. *alpinum* FAUV. — Magas Tátra (DIENER).
Thinobius longipennis HEER — Verestorony (BREIT).
Bledius spectabilis KR. — Budapest¹
Stenus neglectus GERH. — Kovácspatak.
Philonthus spermophilii GANGLB. — Esztergom (BOKOR).
Aleuonota pallens REY — Verestorony (BREIT).
Atheta spelaea var. *macroptera* BERNH. — Bihari barlangok.
 — *triangulum* KR. — Isaszeg.
 — *incognita* SHARP. — Biharfüred.
 — *fungi* var. *orbata* ER. — Budapest.
Phloeopora teres GRAV. — Pilis-Csaba.
Ocyusa procidua ER. — Budapest.
Oxyptoda lentula ER. — Biharfüred.
Aleochara diversa J. SAHLB. — Bihar: Ungurului-barlang.

Dytiscidae:

- Rhantus exoletus* var. *latitans* SHARP — Budapest.

Silphidae:

- Colon armipes* KR. — Isaszeg (DIENER).
Necrophorus investigator var. *intermedius* REITT. — Budapest, Hosszuszó.

Liodidae:

- Liodes Brandisi* HOLDH. — Bihar hegység (BREIT)²

Hydrophilidae:

- Helophorus nubilus* var. *meridionalis* MOTSCH. — Sopron (KNIZ).
 — *crenatus* REY — Fertő-tó (KNIZ).

¹ Előfordul Szegeden és Szeged: Központ-on is (CSIKI: Csongrád vármegye bogárfaunája. Magyar Orv. és Természetvizsg. XXXIII. vándorgyűl. munkál. 1906, p. 249).

² Lásd: Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 127.

- Helophorus quadrisignatus* BACH — Horvátország (KNIZ).
Ochthebius impressicollis LAP. — Magyar tengerpart.
 — *bicolor* GERM. — Magyar tengerpart.
 — *viridis* var. *Mülleri* GANGLB. — Magyar tengerpart.
 — *Lejolsi* var. *subinteger* MULS. — Fiume.
Hydraena atricapilla WATERH. — Kárpátok (KNIZ).
Hydrous var. ♀ *plicifer* BED. — A törzsfaj között.
Philydrus bicolor var. *halophilus* BEDEL — Fertő-tó (KNIZ).
Laccobius biguttatus GERHARDT — Dárda (KAUFMANN).
Sphaeridium scarabaeoides var. *striolatum* HEER — A törzsfaj között.
 — *bipustulatum* var. *Daltoni* STEPH. — Győr (BOKOR).
Cercyon pygmaeus var. *merdarius* STURM — Bucsecs.

Cantharidae:

- Podabrus alpinus* var. *melancholicus* TORRE — Bucsecs.
Absidia pilosa var. *Schönherr* MANNH. — Brassó.
Malthodes spathifer KIESW. — Bucsecs.

Nitidulidae:

- Meligethes viridescens* ab. *azureus* HEER — Tátrafüred, Máramaros.

Cryptophagidae:

- Emphyllus glaber* GYLLH. — Szelecz (KOCSEI).

Mycetophagidae:

- Mycetophagus piceus* ab. *lunaris* F. — Esztergom (BOKOR)¹
 — — ab. *varius* MARSH. — Esztergom (BOKOR).
 — — ab. *punctulatus* SCHILSKY — Budapest.

Coccinellidae:

- Aphidecta oblitterata* ab. *pallida* THUNB — Biharfüred.
Coccinella conglobata ab. *meridionalis* J. MÜLL. — Budapest.
Propylaea 14-punctata ab. *biflexuosa* WSE. — Kovácspatak.²
 — ab. *bifasciata* WALTER — Kovácspatak.
 — ab. *12-pustulata* PONT. — Kovácspatak.
 — ab. *angularis* SAJÓ — Kovácspatak.
Pullus testaceus ab. *scutellaris* MULS. — Dárda (DR. KAUFMANN).
 — *pallidivestis* ab. *nanus* MULS. — Dárda (DR. KAUFMANN).
Sidis biguttatus MULR. — Budapest.

¹ BRANCSIK Péhó-ról említi (Trencs. Termtud. Egyt. Évk. 1910, p. 21).

² BRANCSIK Trencsénról említi (l. e. p. 21).

Elateridae:

- Cardiophorus Erichsoni* BUYS. — Budapest, Kovácspatak.
Drasterius bimaculatus ab. *ruficollis* REITT. — Budapest.
 — — ab. *apicalis* REITT. — Kovácspatak.

Ptinidae:

- Ptinus Edmundi* ABLE. — Budapest.

Anobiidae:

- Xyletinus subrotundatus* LAP. — Budapest.

Meloidae:

- Zonitis praeusta* ab. *flava* TAUSCH. — Budapest.

Chrysomelidae:

- Haltica oleracea* ab. *nobilis* WEISE — Kovácspatak.
Longitarsus pratensis var. *medicaginis* ALL. — Budapest.

Anthribidae:

- Anthribus fasciatus* ab. *ventralis* REY — Budapest (DR. FODOR).

Curculionidae:

- Phyllobius calcaratus* ab. *piri* GYLLH. — Korytnica.
 — *urticae* ab. *fuscifunerosus* REITT. — Máramaros.
Polydrosus mollis ab. *rubens* STIERL. — Budapest.
 — *sparsus* GYLLH. — Szigetvár.
Sciaphobus caesius var. *Merkli* STIERL. — Misid völgye.
Strophosomus rufipes STEPH. — Biharfüred.
Cidnorrhinus quadrimaculatus ab. *rimulosus* GERM. — A törzsfaj között.
Gymnetron latiusculum DUVAL — Brassó.
Apion corniculatum GERM. — Csoványos (MEUSEL).
 — *viciae* var. *Griesbachi* STEPH. — Bucsecs.
Byctiscus populi ab. *tataricus* FAUST — Szigetvár.
 — *betulae* ab. *violaceus* SCOP. — Misid völgye.

Scarabaeidae:

- Aphodius varians* var. *Fabricii* ORBIGNY — Budapest.
 — *mixtus* var. *unicolor* SCHILSKY — Ünökő, Biharfüred.
 — — var. *conjunctus* MULS. — Bucsecs.
 — *luridus* ab. *connexus* MULS. — A törzsfaj között.
 — — var. *intricarius* MULS. — A törzsfaj között.
Geotrupes vernalis ab. *obscurus* MULS. — A törzsfaj között.

Melolontha melolontha ab. *femoralis* KR. — Máramaros.

— — ab. *pulcherrima* D'TORRE — Budapest.

Polyphylla fullo ab. *luctuosa* MULS. — A törzsfaj között.

Trichius fasciatus ab. *Fabricii* ROSSI — Jád völgye.

— *sexualis* ab. *apicalis* MULS. — Bihar: Misid völgye.

Türlendők Magyarország faunájából a következő fajok, melyek téves meghatározás alapján lettek kimutatva:

Helophorus fulgidicollis MOTSCH.

Cercyon littoralis GYLLH.

Hydrophilus sartus SEMENOV.

Agrilus viridis var. *ater* F.¹

Magyarország pillangói.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.

XLII.

3. nem: *Adopaea* Billb.

A fej és a test zömök; a tapogató utolsó íze felálló, elég hosszú, karsú; a csápbunkó röviden hegyesedő. Az elülső szárny középsejtje hosszú, elül hegyes, a hátsó szárny-é rövid és egyenesen lezárt.

A hernyó orsóalakú, csaknem csupasz, fűféléken él és kitelel. A báb nyulánk, a fejege hegyes.

A palearktikus tájban 9 faja él, melyek közül három hazánkban is él.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. Felül vöröses-sárga 2
— Felül barnás-sárga. A hím elülső szárnyán rézsútos fekete sáv van; alul az elülső szárny barnás-sárga, a hátsó zöldes-szürke. 3. *Actaeon*.
2. A csápbunkó rozdsasárga, csúcsa fekete. A hím elülső szárnyát egyenes hosszanti fekete sáv díszíti. Alul egyszínű okersárga. 1. *lineola*.
— A csápbunkó csak alul rozdsasárga. A hím elülső szárnyát hajlott hosszanti fekete sáv díszíti, alul okersárga, csúcsa zöldes. A hátsó szárny belső szegélye az alsó oldalon vöröses-sárga. 2. *Thaumas*.

¹ BRANCSIK Nagysziklásról említi (l. e. p. 22).

1. *Adopaea lineola* OCHSII.

OCHSENHEIMER, Die Schmetterl. v. Europa. I, 2, 1808, p. 230. — BOISDUVAL, Icon. histor. des Lépid. t. 47, f. 4, 5 (1832). — *Virgula* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 660—663.

A szárnyak vöröses-sárgák, keskeny fekete szegélylyel, a hímek elülső szárnyát egyenes hosszanti fekete sáv díszíti; a nőstények szárnya valamivel sötétebb, elülső szárnyának csúca pedig többnyire fehéres. Alul egyszínű okersárga. A csápbunkó rozdsárga, hegye fekete. Kifeszítve 25—30 mm.

A pete hosszúkás, kissé lapos, szalmaszínű; kitelelő. A hernyó sárgás-zöld, hátán sötét, oldalt barna vonallal. Hossza 25—30 mm. Májusig különféle füveken, különösen tarackbúzában (*Triticum repens*) és cigányzabon (*Arrhenatherum elatius*) él. A báb nyulánk, fejvége hegyes, színe világos zöld.

Hazánkban elterjedt és június elejétől augusztus közepéig többé-kevésbé gyakori. Állandó faj, de találni oly példányt, melynek szárnyai halványszínűek. Egyik eperjesi hím példánynak elülső szárnyán fekete középfolt és széles fekete szegélye van, míg a hátsó szárny csaknem egészen fekete, csak a közepe sárga.

Termőhelyei: Budapest VI. 5—VIII. 21, Eger, Parád, Nagyvárad, Pécs VI. 11—VII. 20, Pápa, Csákvár, Felső-Lövő, Sopron VII—VIII, Pozsony VI, N.-Lévárd, Tavarnok VI, Verebély VI. 14, Selmeczbánya VI—VIII, Rozsnyó VI. 30, Znióvárálja, Trencsén, Árvaváralja, Bresttova, Gölniczbánya VII. 3—VIII. 6, Eperjes, Kassa, Bártfa, Magura talului (Beszterecz-Naszód vm.), Kovászna, Nagyszeben VIII. 5, Nagyg, Mehádia, Vrdnik, Vinkovce, Lipik VII, Josipdol és Dalmácia.

A szomszédágunkban előfordul Alsó-Ausztriában, Karinthiában, Salzburg és Oláhországban (VII—VIII), Sziléziában (VI—VIII), Cseh- és Morvaországban, Galicziában (VII) és Bukovinában (V—VIII).

Elterjedési köre Szentpétervártól Algirig és Spanyolországtól az Altájig terjed.

2. *Adopaea Thaumias* HUFN.

HUFNAGEL, Berl. Magazin. II, 1766, p. 62. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 36, f. 2—3; t. 98, f. 5—10. — *linea* FABRICIUS, Mant. Insect. II, 1787, p. 84. — *venula* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 666—669.

A szárnyak vöröses-sárgák, keskeny fekete szegélylyel, a hím elülső szárnyán hajlított hosszanti fekete sáv van. Alul az elülső szárny okersárga, zöldes csúcscsal, a hátsó szárny pedig sárgás-

szürke, belső szegélyén vöröses-sárga. A csápbunkó alul rozsdasárga. Kifeszítve 25—30 mm.

Magyarországon június és júliusban országszerte gyakori. Színeződése általában kissé sötétebb mint az *A. lineola*-é.

A pete hosszúkás, sárgás. A hernyó halványzöld, hátán sötét, oldalt fehér vonallal és a lábai fölött sárga sávval. A hernyó májusig pákhordón (*Aira montana*), komocsinon (*Phleum pratense*) és egyéb fűféléken található. A báb sárgás-zöld, fejvége csak kissé hegyes.

Termőhelyei: Budapest, Nagyvárad, Beél, Rézbánya, Székelyhid, Eger, Parád, Pécs VI. 18—VII. 31, Sopron VII—VIII, Pozsony VII, N.-Lévárd, Tavarnók VI—VII, Verebély és Zsarnócza VI. 3—VII. 9, Selmezbánya VI—VIII, Szliács, Rozsnyó VII. 6, Kocsócz, Kiczulahegy, Gölniczbánya VI. 15—VII. 15, Igló VI. 29—VII. 11, Szepesolaszi, Magas Tatra VII. 6, Eperjes, Kassa, Bresztó, Ungvár, Előpatak, Nagyszeben VIII. 7, Nagyg, Lipik, Vinkovce, Josipdol, Velebit, Fiume és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria és Morvaország (VI—VII), Felső-Ausztria és Galiczia (VII), Karinthia és Oláhország (VII—VIII), Szilézia (VI—VII).

Elterjedési köre Finnországtól Algirig és Teneriffától az Uralig terjed.

Különfélék.

† **Ganglbauer Lajos.** Június 5-én elhunyt a Bécs közelében fekvő kies Rekawinkelben GANGLBAUER LAJOS, a bécsi természettajzi udvari múzeum állattani osztályának igazgatója. GANGLBAUER halálával a bogártan egyik legkiválóbb művelőjét veszítette el. Kiváló munkáival Európaszerte híressé tette nevét, „Die Käfer von Mitteleuropa“ című, sajnos most már befejezetlen maradt munkájával pedig az elsők közé emelkedett. GANGLBAUER 1856. évi október hó 1-én született Bécsben, ahol elemi, gimnáziumi és egyetemi tanulmányait is végezte. A tanári oklevél megszerzése után rövid ideig mint tanár működött a bécsi akademikus gimnáziumon, míg 1880-ban az udvari múzeumhoz asszisztenssé ki nem nevezték. A múzeumban azután elég gyorsan haladt előre, 1885-ben segédőr, 1893-ban őr, 1897-ben II. oszt. őr, 1899-ben I. oszt. őr, 1904-ben az állattani osztály vezetője és 1906-ban annak igazgatója lett, 1908-ban pedig a kormánytanácsosi címet kapta. Számos tudományos egyesület levelező tagjává választotta, 8 társaság pedig tiszteleti tagságával tüntette ki; a bécsi csász. tudományos akadémiának levelező tagja volt. GANGLBAUER érdeme, hogy a bécsi múzeum bogárgyűjteménye ma egyike

az elsőknek és legnagyobbaknak. A gyűjteményt nagygyá elsősorban vasszorgalmával tette. A legnagyobb anyagot nyári gyűjtőútjairól hozta, a többi részben csere útján, de leginkább a meghatározásért kapta, mert bizony a gyűjteménynek vétel útján való gyarapítására csak nagyon csekély évi összeg állott rendelkezésére. Gyűjtőkírándulásait leginkább az Alpokba tette, évről-évre ezek más és más vidékét kutatta, csak két ízben irányította gyűjtő útját hazánkba és pedig egyszer Herkulesfürdő vidékére, máskor pedig a Radnai havasokra, mely alkalmakkor azonkívül még a Déli-Kárpátok néhány pontját is meglátogatta. A Radnai havasokon kitűnő eredményyel gyűjtött, itt alkalmazta legelőször a most már általánosan ismert új gyűjtőmódokat, a melyek révén számos felfedezést tehetett. Erről a kirándulásáról külön közleményben is beszámolt. Munkái többnyire egyes nemek, csoportok vagy családok feldolgozásai, — kivétel nélkül ma is elsőrendű és alapvető forrásmunkák; még a legelső, az Oedemeridák és Cerambycidák meghatározó táblázatai, ma is jók, helytállóak. Ezt pedig kitűnő szemének és érzékének köszönhetette, melylyel a rendszertanilag fontos bélyegeket mindig megtudta találni. Kiválóak rendszertani munkái is, az ezekben lefektetett bogárrendszerezést kevés módosítással majdnem mindenütt elfogadták és követik. GANGLBAUER egészsége mintegy két év előtt megtört, erős szervezete eleinte diadalmaskodott a betegségen, humoros, jókedvű modora, szeretetreméltó egyénisége a szemlélőben a kór semmi nyomát nem engedte észrevenni. Az utolsó esztendőben kétszer végeztek rajta súlyos sebészi műtétet, mely ideiglenes javulást hozott ugyan és időről-időre munkaképessé is tette GANGLBAUER-t, úgy hogy a nem régen a múzeum részére megszerzett híres HAUSER-féle bogárgyűjteménynek a múzeumi gyűjteményyel való egyesítését részben még elvégezhetette, de nem bírta sokáig, pihenni küldték Rekawinkelbe, a hol azután nemsokára örökre behunyta szemét. Hült tetemét a preszbaumi temetőben helyezték örök nyugalomra. — Emléke örökké élni fog, mi pedig, a kik ismertük, kik barátságát meg tudtuk becsülni, nagy tudását csodálni, mindig szeretettel fogunk ő reá visszaemlékezni.

CSIKI ERNŐ

Egy falánk *Mantis religiosa*. Tavaly nyáron a Német völgyben egy érdekes jelenséget figyeltem meg, mely az imádkozó sáskának falánkságát és így hasznát is igazolja. *Eryngium campestre*-ről gyűjtöttem virágmegporzó rovarokat, a midőn az egyik *Eryngium*-tővön két sajtáságos helyzetben levő rovarra lettem figyelmes. Midőn közelebről megnéztem őket, láttam csak, hogy mindakettő egy a növénybe kapaszkodott és hátával lefelé fordult *Mantis religiosa* karmai között volt. A sáskát azért nem vettem észre, mert színe annyira hasonlított az *Eryngium* fakó-zöld színéhez és ő maga is oly hely-

zetben volt, hogy alig különbözött a növény ágaitól. A két rovar, melyeket a megporzók közül ejtett el a *Mantis* zsákmányul, az elülső végtagjának 2—2 tüskéjén tartotta felszúrva. Az egyiket, melynek már csak roncsa volt meg s a mely, ha jól láttam, *Eristalis tenax* volt, jóízűen falatozta, a másikat pedig, melyben a *Polistes gallica*-t ismertem fel, a másik lábán távolabb tartva magától, tartaléknak tette félre, hogy aztán végezvén az egyikkel, ennek elköltéséhez is hozzá lásson. A két zsákmánynak körülbelül egyidőben való elejtése mindenestre erősen megvilágítja a *Mantis religiosa* falánkságát, hiszen egynek elfogása is elég munkát ad és elköltésével legalább egyelőre étvágya is csillapítva lehet. Úgy látszik, hogy a légy evése közben kínálkozott neki az alkalmas pillanat a darázs megfogására.

FEHÉR JENŐ.

A házilégy viszi zsákmányát. Erről még sehol sem olvastam, de soha még nem is láttam. Egy házilégy cukormorzszán torkoskodott, s a midőn mozdulatomra elszállt, az éppen dézsmált cukormorzszát szívójára tapasztva, jobban mondva odaszíva, magával vitte. Aztán egy közeli helyre leszállt és ott tovább élvezte zsákmányát. Máskor meg egy kis túromorzszát vitt el az asztalról egy házilégy szintén a szívójával, ez már nagyobb volt mint a cukormorzsa, ez kölesszem nagyságú, a túró pedig két kölesszem nagyságával érhetett fel. A túromorzszát azonban repülés közben elejtette. Újabban azonban ehhez hasonlót még nem sikerült észlelnem.

FEHÉR JENŐ.

Kártékony-e a *Haltica oleracea*? A gazdasági irodalomban kevés kivétellel azt olvassuk, hogy ez a földi bolha kártékony. Így például EMICH „A mező- és kertgazdaságra káros rovarok. Budapest, 1884” című munkájában azt írja e bogárról (223. l.), hogy „REDTENBACHER L., HAYEK G. és más szakférfiak azonban biztosan megállapították, hogy a *H. oleracea* a káposzta- és réparepezén, takarmányrépán, a gomborkán s ritkábban a konyhakerti káposztaféléken él stb.” Épp így vagyunk a külföldi irodalommal is. Pedig amint azt már néhány régi szerző is sejtette, a dolog másképp áll. HEIKERTINFER a ki jelenleg a *Halticina* legjobb ismerője, ez állatok ökológiai viszonyait is tanulmányozza és így sok érdekes megfigyelést tehetett, melyek közül egy éppen erre a bogárra vonatkozik¹ Az ő megfigyelései szerint a *Haltica oleracea* a káposztafélékre nem kártékony, sőt ezeken egyáltalában nem fordul elő. Tápnövényei a poresin keserűfű (*Polygonum aviculare*), a keskenylevelű fűzike (*Chamaenerium [Epilobium] angustifolium*), a vízparti fűzike

¹ Die Sage vom Kohlerdfloch. Ein Wort zur Rechtfertigung der *Haltica oleracea* L. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LXII, 1912, p. 69—81, fig. 1—4).

(*Ch. palustre*) és a közönséges ligetszépe (*Oenothera biennis*), azonkívül még egynéhány mívelt *Onagracea*-faj. Hogy a bogár a káposztaféléket nem kedveli, azt kísérleti úton is megállapíthatta HEIKERTINGER, ugyanis különféle káposztafélékre helyezte az összefogdosott Halcicákat, az eredmény azonban mindig nemleges volt, a bogarak azt nem ették, míg másfajta földi bolhák annak azonnal nekiestek. A káposztafélék valódi kártevői a földi bolhák *Phyllotreta* és *Psylliodes* neméibe tartoznak. A kártékony földi bolhák közül első sorban a *Phyllotreta*-fajok jönnek tekintetbe (*Ph. nigripes*, *atra*, *cruciferae*, *undulata*, *vittula*, *memorum*), míg a *Psylliodes*-fajok (*chrysocephala*) csak lárvaállapotban kártékonyak, amennyiben a téli vetés szárában fejlődnek.

CSIKI.

Irodalom.

Tomala, Ferdinand: *Thais polyxena* Schiff. var. *kreusa* mihi. (Entom. Rundschau. XXIX, 1912, p. 84).

Szerző a Csillaghegy környékén (Békásmegyér mellett) egy *Polyxena*-alakot gyűjtött, melynél a fekete rajzolat kiterjedt és a hátsó szárny elülső szélén levő nagy vörös folt helyén is fekete folt van és a szegélye mentén levő nyílalakú vörös foltok nagyon aprók, többnyire pontszerűek, az alattuk levő kék színt pedig többé-kevésbé fekete szín váltja fel. Ennek az alaknak a *kreusa* nevet adta.

CSIKI.

*

Simonyi Semadám Sándor jun.: Zu *Thais polyxena* var. *kreusa* Tomala. (Entom. Rundschau. XXIX, 1912, p. 95).

Szerző közleményében arról ad hírt, hogy a múlt évben a Csillaghegyen gyűjtött 120 *polyxena*-hernyó rövid néhány nap alatt bábozódott. A bábokból elég szép számmal kelt a var. *kassandra* és egyetlen nőténye ennek az új fajváltozatnak.

CSIKI.

*

Tiltscher, P.: Ein Hungere exemplar von *Sat. pavonia* L. (Entom. Zeitschr. Frankfurt a. M. XXVI, 1912, p. 54).

Szerző 1910. évi augusztus végén egy magasabb hegyről származó *S. pavonia*-hernyót kapott és hozzá egy áfonya-ágacsát táplálékul. Minthogy szerző a hernyónak áfonyalevet nem nyújthatott, megkísérelte más növényvel, de a hernyó ezeket nem fogadta el, hanem rövidesen bábbá alakult. Feltűnt, hogy a báb a rendesnél sokkal kisebb volt. A lepke 1911. évi márciusban kelt ki, hím volt és szárnyai kifeszítve csak 43 mm.-t tettek ki, a szárnyak fehér

színe pedig hiányzott. Szerző részletes leírást nyújt erről a példányról. CSIKI.

*

Rebel, Prof. H.: Einige für die Lepidopterenfauna Österreich-Ungarns neue Arten. [Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LXII, 1912, p. (104)–(108)].

A közleményben néhány magyarországi eredetű lepkéről is van szó, így a *Lycaena Sephyrus* var. *Uhryki* RBL. melyet szerző a delibláti Flamundáról írt le, még néhány más helyről is előkerült és pedig a mezőségi Buza-ról, Kolozsvárról és állítólag a budai hegyekből. A délorosz steppéről ismeretes *Hesperia cribrellum* Ev.-t ROTHSCHILD KÁROLY BÁRÓ gyűjtője PREDOTA K. gyűjtötte Buza mellett a Mezőségben. Szerző ennek a lepkének a képét közli és leírását adja. *Ortholitha subvicinaria* STGR., ezt a lepkét, mely eddig csak Örményországból volt ismeretes, PREDOTA ugyancsak a Mezőségben, Meleg-Földvárnál gyűjtötte, szerző ennek a képét is közli összehasonlításul az *Orth. vicinaria*-ével együtt. Az *Eilicrinia trinotata* METZN.-t UJHELYI JASZENOVÁRÓL, KÜRRÖSI pedig Szarvas vidékéről közölte, szerző most a delibláti Flamundáról említi és megjegyzi, hogy annak sárga nyári alakját *aestiva* néven ismertette. CSIKI.

*

Jordan, Dr. K. & Rothschild, N. Ch.: List of Siphonaptera collected in Eastern Hungary. (Novitates Zoologicae. XIX, 1912, p. 58–62, fig. 1–4):

JORDAN a Rothschild-féle tringyi múzeum öre 1911. évi július és augusztus hónapokban Biharfüreden tartózkodott, mely alkalommal az ottan előforduló kisebb emlősök bolháit, összesen 8 fajt gyűjtötte össze. Szerzők közleményükben felsorolják ezeket, megjegyzéseket fűzván azokhoz. A megfigyelt fajok a következők: 1. *Ceratophyllus penicilliger* GRUBE *Microtus agrestis*-ről, faunánkból eddig nem volt ismeretes. 2. *Ceratophyllus sciurorum* SCHRNK *Microtus agrestis*-ről. 3. *Ctenophthalmus agyrtes eurous* új alfaj *Microtus agrestis*, *Hypudaeus glareolus*, *Mus silvaticus* és *Sorex araneus*-ről. 4. *Ctenophthalmus obtusus* új faj *Microtus agrestis* és *Hypudaeus glareolus*-ről. 5. *Ctenophthalmus pentacanthus* ROTHS. *Hypudaeus glareolus*-ről; faunánkból eddig nem volt ismeretes. 6. *Doratopsylla dasycnemus* ROTHS. *Sorex araneus*-ről. Ezt a fajt, mely faunánkból eddig szintén nem volt ismeretes, ROTHSCHILD *Typhlopsylla*-nak írta le, szerzők most az új *Doratopsylla*-nemet állítják részére fel. 7. *Palaeopsylla sorecis* DALE *Sorex araneus*-ről faunánkból nem volt ismeretes. 8. *Hystrihopsylla talpae* CURTIS *Hypudaeus glareolus* és *Microtus agrestis*-ről. CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XIX. Band.

Juni—August 1912.

6—8. Heft.

S. 81. — *A. Mocsáry*: Wie wurde ich Entomolog? (Biographische Skizze). — Verfasser sammelte schon im Knabenalter von 12 Jahren, im Jahre 1854, Schmetterlinge und Käfer und brachte von diesen Insekten schon in einigen Jahren eine schöne Sammlung zusammen. Aus dem Gymnasium in Nagyvárad trat Verfasser in den Premontreser Orden ein um einstens als Professor naturwissenschaftlichen Studien obliegen zu können. 1863 trat er aber einer Tuberkuloseerkrankung wegen aus und studierte nach Geneung Jus. Blieb aber auch auf dieser Laufbahn nicht sondern trat nach Beendigung seiner Studien am 27. April 1870 in den Dienst des Ungarischen National-Museums. Hier arbeitete im Gebiete der Hymenopterologie. 17 Jahre hindurch bereiste er verschiedene Gegenden Ungarns und sammelte dabei eifrig besonders Hymenopteren. 1882 wurde seine gediegene Arbeit „Chrysididae Faunae Hungaricae“ von der Ungarischen Akademie der Wissenschaften mit dem Vitéz-Preis ausgezeichnet und später auch zum correspondierenden Mitglied der Akademie gewählt. Nachher arbeitete er 8 Jahre an der Monographie der Chrysiden der Erde, welche auch von der Akademie herausgegeben wurde. Seiner nunmehr 42-jährigen Tätigkeit am Museum verdankt dieses Institut seine grosse Hymenopterenammlung, welche in einzelnen Teilen einzig dasteht. Die Sammlung der Chrysiden enthält über 700 Arten, die Pepsis-Arten sind durch mehr als 1020 schönen und schönsten Exemplaren vertreten. Sehr reichhaltig ist die Sammlung ungarischer Hymenopteren und die durch Prof. SZÉPLIGETI angelegte Braconidenammlung. Auch andere Teile der Sammlung sind wenn auch nicht alleinstehend so doch auch sehr reichhaltig (Apiden, Formiceiden, Mutilliden, Tenthrediniden, Siriciden, Fossorien, Vespiden, Ichneumoniden). Der eifrigen Arbeit von L. BIRÓ sehen wir einer grossen Proctotrupiden- und Chalcididensammlung entgegen. Nicht weniger heben den Werth der Sammlung die zahlreichen Typen und Cotypen fast aller namhaften Hymenopterologen, darunter von MOCsÁRY selbst die Typen von 938 Arten und 40 Varietäten, wovon nur auf die Chrysiden 430 neue Arten und 30 neue Varietäten entfallen. Verfasser erhielt zweimal eine allerhöchste Auszeichnung. 1900 erhielt er den Titel eines Königlichen Rates und 1910 das Offizierskreuz des Franz Josef-Ordens, erstere Auszeichnung „für

seine wissenschaftlichen Verdienste“, letztere „für seine eifrige und erfolgreiche Wirkung“.

S. 114. — **L. Diószeghy**: Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. — Die für Ungarn neue *Lycaena Bavivus* Ev. sammelte Verf. in Siebenbürgen. — *Lycaena Orion* ab. nov. *Csernyi* ist silberblau mit violetter Schimmer, Mittelpunkt gross, unterhalb dem Mittelpunkt der Vorderflügel mit länglichen schwarzen Punkten. — *Pararge* var. *egerides* ab. nov. *Kertészi*: Grundfarbe hell graubraun, Zeichnung heller und ab. nov. *Schmidt*: Vorderflügel in Zelle 1, 2, u. 3 mit bis zur Mittelzelle reichenden gelben Flecken, die zwei gelben Flecke der Mittelzelle fliessen zusammen. — Aus Raupen des Vorjahres entwickelten sich meist dunkle Exemplare, deren Ursache wohl der kalte April war.

S. 116. — **O. Mihók**: Beiträge zur Coleopterenfauna Ungarns. — Verfasser zählt eine Anzahl Arten und Varietäten nebst ihren Fundorten auf, welche die Fauna bereichern.

S. 120. — † **L. A.-Aigner**: Die Tagfalter Ungarns. XLII — Verfasser behandelt fortlanfend die Hesperidengattung *Adopaea* (mit *lineola*, *Thaumas*).

Kleine Mitteilungen.

S. 122. — **E. Csiki**: † Ludwig Ganglbauer. — Verfasser gedenkt in schönen Worten dem verstorbenen Grossmeister der Coleopterologie und würdigt dessen Leben und Arbeit.

S. 123. — **J. Fehér**: Eine gefräßige Gottesanbeterin. (*Mantis religiosa*.) — Auf *Eryngium campestre* beobachtete Verfasser eine *Mantis* die fest Insektenjagd machte. Eine Fliege (*Eristalis*) verzehrte sie eben, was sie aber nicht hinderte gleichzeitig eine Wespe zu fangen, welche sie inzwischen mit dem anderen Vorderbein (auf dessen 2 Dornen gespiesst) hielt.

S. 124. — **J. Fehér**: Die Stubenfliege nimmt ihre Beute mit. — Verfasser beobachtete zweimal, dass die Stubenfliege aufgeschäucht die Nahrungsbrocken (Zucker, Käse) mit ihrem Rüssel mitschleppte.

S. 124. — **E. Csiki**: Ist *Haltica oleracea* schädlich? — Verfasser berichtet bezugnehmend auf HEIKERTINGER'S Arbeit (Die Sage vom Kohlerdfloh), dass *Haltica oleracea* nicht schädlich ist. Die Schädlinge der Krautgewächse sind nicht dieser Blattkäfer sondern *Phyllotreta*- und *Psylliodes*-Arten.

Literatur.

S. 125. **E. Csiki** bespricht Arbeiten von TOMALA, SIMONYI-SEMADÁM, TILTSCHER, REBEL und JORDAN & ROTHSCHILD.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XIX. KÖTET.

1912 SZEPTEMBER

9. FÜZET.

Magyarország fémdarázsai.

Irta: MOCZÁRY SÁNDOR.¹

Midőn 30 évvel ezelőtt, 1882-ben, a Magyar Tudományos Akadémiánál „A magyar fauna fémdarázsai” című magánrajzommal a VITÉZ-féle pályadíjat megnyertem: hazánkból csak 79, voltaképen a tudomány mai állása szerint csak 70 faj és 9 fajváltozat fémdarázs volt ismeretes. Tizenöt évvel később, 1897-ben, „A magyar birodalom állatvilága” című, Magyarország ezeréves fennállásának emlékére kiadott névjegyzékben már 105 faj és 15 fajváltozatot soroltam fel termőhelyeikkel együtt, mert ekkor a magyar tengerparton előforduló fajokat is fetvettem és gyűjtőink is kirándulásaikon több figyelemmel voltak ez állatok iránt. A következő 15 évben, 1897-től napjainkig faunánk ilyenmő állatainak ismerete is eléggé örvedetesen gyarapodott, úgy hogy ma a magyar állam tekintélyes szám, a milyennel Európa egyik állama sem dicsekedhetik, még Franciaország sem, pedig ennek faunáját már több mint száz éve kutatja sok jeles természetbúvár. Ez a tekintélyes szám hazánk ilyenmő faunájának meglehetősen hű képét nyújtja; mert meggyőződésém szerint most már aligha sikerül akár csak egynéhány olyan faj is találni, kivéve talán a tengerpart vidékét, melyet eddig még nem gyűjtöttek volna.

A faunakatalógus kiegészítéséül szolgáljanak a következő újabb adatok:

1. *Cleptes pallipes* LEP. — BUYSSON önálló fajnak tartja; nálunk is közönséges.

2. *Cleptes semicyaneus* TOURN. — LICHTWARD BERNÁT berlini dipterologus Pöstyén-nél gyűjtötte egy példányát, melyet több mással

¹ Előterjesztetett a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók veszprémi 36. vándorgyűlésén 1912. évi augusztus 28-án és a Magyar Entomologiai Társaság f. évi szeptember 21-én tartott ülésén.

együtt nekem ajándékozott. Sarepta vidékéről írták le, de Bécs mellől is ismeretes.

3. *Cleptes Abeillei* BUYS. — DR. HORVÁTH GÉZA gyűjtötte két példányát a tengerparton Novi mellett. Francziaországban is ritkaság.

4. *Ellampus soror* Mocs. — Nálunk nem ritka.

5. *Ellampus Kohlii* Mocs. — DR. HENSCH ANDOR ny. ezredorvos a horvátországi Krapinán gyűjtötte és egyetlen példányát múzeumunknak ajándékozta. Tirolból írtam le.

6. *Ellampus curtiventris* TOURN. — Ennek a Sarepta vidékéről leírt fajnak egyetlen példányát nálunk PÁVEL JÁNOS gyűjtötte Rumunyesnél.

7. *Ellampus ambiguus* DHLB. — Ennek a Dél-Európában honos fajnak egyetlen példányát Péczel mellett KUTHY DEZSŐ találta.

8. *Chrysis Phryne* AB. — Budapesten a Mátyás-hegyen 1903. július 19-én BARTKÓ JÓZSEF múzeumi preparátor két példányát találta, később DR. HENSCH ANDOR Krapina mellett is gyűjtötte (1909. VII. 31) ezt a ritka déleurópai fajt.

9. *Chrysis Osmiae* THOMS. — A hunyadmegyei Kudsiri havasokon DR. VÁNGEL JENŐ tanítványai, Német-Bogsán mellett pedig MERKL EDE gyűjtötte. Az Alpok lakója.

10. *Chrysis mixta* DHLB. — Ezt a ritka déli fajt Zengg mellett a tengerparton gyűjtötte DR. SZILÁDY ZOLTÁN egy példányban, melyet nekünk ajándékozott.

11. *Chrysis succincta* L. var. *Gribodoi* AB. — Ennek a déli fajváltozatnak néhány példányát Mária-Besnyő mellett gyűjtötte DR. FODOR JÁNOS, ki azt nekünk szívesen átengedte.

12. *Chrysis annulata* AB. — A múlt évben Báziás mellett gyűjtötte három példányban ÚJHELYI JÓZSEF múzeumi preparátor. Tőlünk messze terjedő faj.

13. *Chrysis euchroma* Mocs. — Ennek az ötfogú szép fajnak egyetlen példányát, mely a mi tulajdonunk, Zengg mellett gyűjtötte PADEWIETH.

Ha ezek után szemlét tartunk a magyarországi fémdarázsok földrajzi elterjedése fölött, a következő eredményre jutunk:

A 112 fajból eddig csak négy faj tekinthető hazánk sajátos fajának, u. m. a *Cleptes aerosus* FÖRST., *Chrysis Kuthyi* Mocs., *Chr. Páveli* Mocs. és *Chr. euchroma* Mocs.; míg a jellemző fajok közül némelyeknek széles, nagyon messzi elterjedési köre van és Dél-Magyarországon, Rumánián és Törökországon át a Kaukázus, Sziria, Turkesztán sőt Indiáig is eljutnak. Így 1) az *Ellampus Horváthi* Mocs Spanyol- és Dél-Oroszországon át Jeruzsálemig s egy fajváltozata Mongoliáig terjed. 2) A *Chrysis millenaris* Mocs. Szmirnában is előfordul. 3) A *Chrysis inaequalis* DHLB. var. *placida* Mocs. Budapeستől

Görög- és Törökországon át a Kaukázusban és Turkesztánban is található. 4) A *Chrysis annulata* AB. Algiron, Szírián, Arábián, Turkesztánon és Perzsián át egész Indiáig elterjedt. 5) A *Chrysis marginata* Mocs.-t Turkesztánból írtam le. 6) A *Chrysis ruftarsis* BRULLÉ (*angulata* DHLB.) Dél-Magyarországtól Kis Ázsián és Perzsián át Szíriáig otthonos. 7) A *Spinolia Dalla-Torreana* Mocs. Budapeستól Rumánián át Görögországig terjed.

Kisebb elterjedési köre van a következő jellemző fajoknak:

A *Cleptes scutellaris* Mocs. még csak Ausztriából, a *Cl. orientalis* DHLB. Törökországból, a *Cl. Saussurei* Mocs. Szarepta vidékéről, az *Ellampus pyrosomus* FÖRST. Török- és Dél-Oroszországból, a *Holopyga plagiata* Mocs. Törökországból, a *Chrysis coeruleiventris* AB. Francia- és Spanyolországból, a *Chr. filiformis* Mocs. Görögországból s végre a *Chr. fallax* Mocs. Kis-Ázsiából és Tauriából is ismeretesek.

Két új Hymenoptera-faj.

(Species Hymenopterorum duae novae).

Irta: MOCSÁRY SÁNDOR.¹

1. *Xyela Henschii* MOCSÁRY, n. sp.

Parvula, palporum maxillarium articulis tribus basalibus incrassatis, articulo antennarum tertio reliquis simul sumptis brevior: brunneo-nigra flavoque varia, alis cum stigmatibus unicoloribus penitus hyalinis, terebra feminae corpore brevior, sed abdomine parum longior.

Xyelae Julii BREB. similis et affinis; sed multo minor, antennis magis tenuibus, flavidis, articulis tantum inde a quarto parum infuscatis, stigmatibus multo minore brevioraque pure hyalino, terebra quoque multo dilutior. — Long. maris 2·4 mm., feminae 2·3, cum terebra simul 3·7 mm.

Ad Krapinam Croatiae anno 1907. initio Aprilis e *Betula alba* aliquot legit exemplaria DR. ANDREAS HENSCH. (Mus. Hung. et coll. HENSCHII).

2. *Xiphydria Sauteri* MOCSÁRY, n. sp.

Antennis filiformibus, nigris, 16-articulatis, articulo secundo tertio fere dimidio brevior, quarto subaequali; vertice occipiteque nigris laevibus ac politis: nigra, nitida, flavo-variegata, subtus cum

¹ Előterjesztette szerző a Magyar Entomológiai Társaság 1912. szeptember 21-én tartott ülésén.

pedibus fulvido-testaceis, maculis tribus frontis, oculorum orbitis inferioribus temporalibusque, macula didyma in medio mesonoti, scutello (apice nigro-cincto) et maculis sex parvis metanoti flavis; mandibulis eburneis, apice nigris; abdominis segmentis dorsalibus brunneo-nigris, maculis lateralibus segmentorum, apicem versus sensim maioribus, albido-flavis; alis parum fumato-hyalinis, venis stigmatique fuscis, tegulis rufescentibus. — ♂ Long. 7—10 mm.

Elongata, paralella, gracilentá, fronte longitudinaliter subarcuatim minus dense striata; thorace supra irregulariter minus crasse rude rugoso, scutello triangulári apice rotundato; abdominis segmentis dorsalibus duobus primis minus dense, tertio quartoque densius subtiliterque punctulatis, reliquis laevigatis subtilissime coriaceis.

Patria: insula Formosa, ad Fuhosho mense Julio 8 exemplaria conformia legit JOANNES SAUTER (Mus. Hung.)

Magyarország pillangói.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.

XLIII.

3. *Adopaea Actaeon* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher. V, 1775, p. 30. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 36, f. 4.

A szárnyak barnás-sárgák, a hímen keskeny fekete szegélylyel és az elülső szárnyon kissé rézsútos fekete sávval. A nőstények szárnya a külső és belső szegély mentén barna behintésű; elülső szárnyának csúcsa felé a barna szegélyben 6—8 apró sárga petty áll (ezek a hímek szárnyán többnyire hiányzanak). Alul az elülső szárny barnás-sárga, a hátsó szárny zöldes-szürke. Kifeszítve 25—28 mm.

Hazánkban szórványosan lép fel, az iglicz (*Ononis spinosa*) körül szokott röpködni június és július hónapokban, de mindenütt ritka.

A hernyó fehéres-zöld, hátán vörösesbarna, oldalt zöld sávval. A hernyó május—júniusban nádtippanon (*Calamagrostis epigeios*), taraczkbúzában (*Triticum repens*), kurtatoppon (*Brachypodium sylvaticum*) és egyéb fűféléken él. A báb fehéres, hátán zöld, feje rózsás.

Termőhelyei: N.-Lévárd, Verebély VI. 4, Rozsnyó VI. 18, Sztrecsnó, Előpatak, Nagyg, Herkulesfürdő, Orsova VI. 1, Lipik VII, Ogulin, Fiume VI, Novi és Dalmácia.

Előfordul a legtöbb szomszéd országban is, így Alsó-Ausztria,

Salzburg és Oláhországban (VII—VIII), Morvaország, Szilézia és Bukovinában (VII).

Elterjedési köre Angolországtól Algirig és Teneriffától Amáziáig terjed.

4. nem: *Augiades* Wats.

Teste erőteljes; a csáp hosszúkás bunkójának hegye vékony, kampószerűen lehajlott; a tapogató utolsó íze rövid (rövidebb mint az *Adopaeáknál*). Az elülső szárny középséjtje hegyesen megnyujtott, a hátsó szárny-é rövid, ennek zuga, kivált a hímen, kissé megnyujtott.

A h e r n y ó hasonló az *Adopaea*-hernyóhoz, de valamivel vastagabb, úgyszintén a b á b is.

Ennek a több mint 300 fajt felölelő nemnek 5 faja él a palearktikus tájban és ezek közül kettő hazánkban is.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A hátsó szárny alul zöldes-barna, éles fehérés kockákkal.

1. *comma*.

— A hátsó szárny alul zöldes-sárga, homályos halvány kockákkal.

2. *sylvanus*.

1. *Augiades comma* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. ed. X. 1758, p. 484. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1777, t. 23, f. 1 a, b.

A szárnyak vöröses-sárgák, széles sötétbarna szegélyvel, melyben néhány apró vöröses-sárga petty mutatkozik; a hímek elülső szárnyát hosszanti fekete sáv díszíti, mely befelé ezüstös fényű. Alul a hátsó szárny szennyes-zöld, éles fehérés kockákkal Kifestítve 30—33 mm.

Hazánkban országszerte többé-kevésbé gyakori és főleg erdei réteken repül június végétől augusztus végéig.

Az *ab. catena* STGR., melynek hátsó szárnyán alul majdnem tiszta fehérek a pettyek, a Branyiszkón figyelték meg.

A h e r n y ó szennyes zöldes-szürke, 25—30 mm. hosszú; május és júliusban koronafürtön (*Coronilla varia*), csenkeszen (*Festuca ovina*), perjén (*Poa annua*) és tarackbúzán (*Triticum repens*), azok összefont vagy csőszerűen összesodort levelei közt található. A b á b karesú, barna, kékes behintésű.

Termőhelyei: Budapest VII. 23—IX. 10, Szeged, Nagyvárad, Székelyhíd, Eger, Pécs VI. 18—VII. 31, Győr, Sopron, Pozsony VII—VIII, N.-Lévárd, Tavarnok VII, Verebély IX. 25, Selmecz-

bánya VI—VIII, Szliács, Koritnicza, Znióvárálja, Trencsénteplicz, Kocsócz, Árvaváralja, Bresztova, Gölniczbánya VII. 11—VIII. 9, Szepesolaszi, Magas Tátra VII. 20, Eperjes, Kassa, Jászó, Bártfa, Szentgothárd, Előpatak, Fogaras, Nagyszeben VIII. 7, Nagyg, Réa, Temesvár, Vinkovce, Lipik, Josipdol, Fiume V—VII és Dalmácia.

Előfordul a szomszéd országok közül Alsó- és Felső-Ausztriában, Morvaországban, Sziléziában és Karinthiában (VII—VIII), Galicziában (VII) és Bukovinában (VI—VIII).

Elterjedési köre Finnországtól Perzsiáig és Spanyolországtól Koreáig terjed.

2. *Augiades sylvanus* Esp.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1777, t. 36, f. 4.

A szárnyak vöröses-sárgák, széles sötétbarna szegélyvel, melyben néhány apró vöröses-sárga petty mutatkozik; a hím elülső szárnyát hosszanti fekete sáv díszíti, mely nem ezüsthényű. Alul a hátsó szárny sárgás-zöld, homályos halvány kockákkal. Kifeszítve 30—33 mm.

Hazánkban gyakori erdei réteken és a havasokon, a hol 2000 m. magasságig is felmegy. Repül június elejétől augusztus közepéig.

A hernyó hengeres; a fej felé megvékonyodott, szennyes zöld, hátán sötét vonallal. Hossza 17—18 mm. Májusban a perje (*Poa annua*), taraczkbúza (*Triticum repens*), czirok (*Holcus lanatus*), csenkesz (*Festuca*), zab (*Avena pubescens*), pántlikafű (*Phalaris arundinacea*) és bogár perjeszittyó (*Luzula pilosa*) csőszerűen összesodort leveleiben található. A báb hosszúkás, hengeres, feketés.

Termőhelyei: Budapest VI. 1—VIII. 13, Pészér, Szeged, Nagyvárád, Beél, Rézbánya, Vaskóh, Eger, Parád, Pécs VI. 7—VIII. 21, Pápa, Győr, Felsőlövő, Sopron VII—VIII, Pozsony VI—VII, N.-Lévárd, Tavarnok VI—VIII, Verebély és Zsarnóca VI. 13—30, Selmezbánya VI—VIII, Rozsnyó VI. 7—VII. 10, Trencsénteplicz, Kocsócz, Gölniczbánya VI. 3—VII. 14, Szepesolaszi, Magas Tátra VII. 20, Eperjes, Kassa, Sátoraljaújhely, Előpatak, Nagyszeben, Nagyg, Réa, Mehádia, Fehértemplom, Vinkovce, Lipik VII, Josipdol, Plitvicza, Fiume VI—VII és Dalmácia.

A szomszéd országok közül előfordul Alsó- és Felső-Ausztriában, Karinthiában, Morvaországban és Galicziában (VI—VII), Sziléziában (V—VI), Bukovinában (VI—VII) és Oláhországban (VI—VIII).

Elterjedési köre Angolországtól Görögorszáig és Párizstól az Amur vidékéig terjed, de előfordul Észak-Amerikában is.

5. nem: *Parnara* Moore.

A test zömök; a csápok rövidek, hirtelen vastagodók, a csáp-bunkó hosszúkás, hajlott; az elülső szárny középsejtjének elülső szegélye íves. Egyebekben megegyezik a *Thanaos* nemmel.

A palearktikus tájban 6 faja él, melyek közül egy nálunk is előfordul.

1. *Parnara Nostradamus* FABR.

FABRICIUS, Entom. syst. 1793, p. 328. — HERRICH-SCHÄFFER, Syst. Beob. Schmetterl. Europ. I, 1843, f. 35—36. — *pumilio* HOFFMANNSEGG, Illig. Magaz. Insectenkunde. III, 1804, p. 202. — *pygmaeus* CYRILLI, Entom. Neapolit. t. 51, f. 5.

A szárnyak feketés-barnák, a nőtény elülső szárnyának közepén néhány sárgás petty áll. Alul szürkés-barna, a szegélyen néhány homályos folttal. Kifeszítve 30—35 mm.

Nálunk csak Dalmáciában fordul elő és itt éri el északi irányban elterjedésének végső határát.

Hernyója ismeretlen.

Előfordul Dalmáciától Kairóig és Firenze-től a Pamir fensíkgig.

Magyarország Buprestidái.

Irta: CSIKI ERNŐ.

IV.¹

5. nemzetség: *Chrysobothrini*.

A homlok a csápok töve között keskeny, a szemek rézsútosan elhelyezettek, felül a fejtetőn egymáshoz erősen közeledők. A csápok gyengén térdalakúan hajlottak, tőizük vastag, harmadik ízük hosszú, a második íz olyan hosszú, mint a negyedik és a következő ízek; a csápízeken levő likacsok mindegyik ízén egy gödröcskében elhelyezettek. A szárnyfedők töve tompaszögűen nyúlik az előtor hátába; felületüket sorokban elhelyezett aranyos gödröcskék díszítik. A mellgödrot oldalt a mellközép, hátul a mellvég határolja; a mellközép oldalnyúlványa hosszúkás. Az elülső czombok megvastagodottak és erős foggal fegyverezettek.

Faunánkban ezt a nemzetséget egyetlen nem képviseli.

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XVI, 1909, p. 161—184; XVII, 1910, p. 17—22; XVIII, 1911, p. 161—171.

17. nem: **Chrysobotheris** Eschscholtz.

(Odontomus KIRBY).

A fej elül széles, hátul a fejtetőn keskeny, a homlokot kiemelkedő borda választja el a fejtetőtől. A csápögödör apró, a csápok a negyedik íznel térdalakúan hajlottak; az első csápíz hosszú, a második rövid és gömbölyű vagy visszás kúpforma, a harmadik íz hosszú és visszás kúpforma, az első három íz együttvéve majdnem olyan hosszú, mint a többi ízek együttesen. A szemek nagyok, hosszúkás tojásformák, hátul egymáshoz közeledők. Az előtor háta harántos, alakja az egyes fajok szerint különféle. A szárnyfedők töve többnyire karéjos, csúcsa pedig fogacskezott. A mellő széles, hátul háromkaréjú, a mellközép kettéosztott, a mellvég elül lemetezett, a középén keskeny kivágással. A lábak vastagok, az elülső czombok tompa foggal fegyverezettek, az elülső és középső lábszárak ívesek, a lábfejek lapítottak. Az első haslemezzel a középén hosszában barázdás.

Ebből a nemből ezideig mintegy 320 fajt ismerünk, melyek legnagyobbbrészt a forró égöv lakói; Európában csak 7 faj, hazánkban pedig 3 faj képviseli.

Az idetartozó fajok lárvái a fák (tölgy, bükk, fenyő) kérge alatt élnek, de magát a fát is kirágnak és így többé-kevésbé kártékonyak.

1. A szárnyfedők bordái erősen kiemelkedők, a köztetek egyenlőtlenül pontozottak és ránczoltak. Vöröses-bronzszínű, a szárnyfedők sötétek, tövük, oldalszélük és a gödröcskék rézvörösek, alul fémfényű zöld, széles bíborvörös fémfényű oldalakkal. Az előtor háta kétszer oly széles, mint hosszú. Hossza 10·5—15 mm. — Előfordul Európa középső és északi részében és Szibériában; nálunk elég ritka; termőhelyei: Zsolna, Gombás, Tátrafüred, Besztercebánya, Hoverla, Radnai havasok, Tihueza, Dornavölgy, Gyergyó, Borgó, Gyulafalva, Herkulesfürdő.

1. *chrysostigma* LINN.

— A szárnyfedők bordái gyengék, a köztetek egyenlően pontozottak, nem ránczoltak. Sötét bronzszínű, az előtor háta és a szárnyfedők gödröcskéi vöröses-bronzszínűek; alul rézvörös, a haslemezek hátsó szegélye többnyire zöldes, vagy zöld és oldalt rézvörös. Az előtor háta harántos, egyenletesen pontozott és harántosan ránczolt. Hossza 10—14 mm. — Előfordul Európában és Észak-Afrikában, nálunk elterjedt és nem ritka. (*chrysostigma* HERBST, *congener* PAYK, *assimulans* STURM.)

2. *affinis* FABR.

Faunánkból még említik a *Chr. Solieri* CAST. & GORY nevű fajt is Pozsonyról és a Maros eredete körüli hegységből, ez azonban nem valószínű, hazai példányokat nem is láttam. Ezt a fajt a *Chr. affinis*-től könnyen lehet megkülönböztetni, a hímek utolsó haslemeze ugyanis mélyen kicsípett és a kétoldali szöglete tüskeszerűen kiálló, a nőstényké pedig háromhegyű, a hegyek szintén tüskeszerűen kiállók.

III. alsalád: TRACHYDINAE.

A mellgödröt oldalt a mellközép és hátul a mellvég határolja. A mellközép oldalnyúlványa nagyon rövid, oldalt elenyésző vagy nem látható.

Ebbe az alsaládba a következő nemzetségek tartoznak: 1. *Stigmoderini*, 2. *Agrilini*, 3. *Trachydini*, 4. *Mastogenini*, melyek közül az első és utolsó nálunk nem fordul elő.

A nemzetségek meghatározó kulcsa:

1. A középső csípők egymáshoz oly közel állók, mint az elülső csípők. A lábfej többé kevésbé hosszúkás. 6. *Agrilini*.
- A középső csípők egymástól távol fekvők, távolabb, mint az elülsők. A lábfej nagyon rövid. 7. *Trachydini*.

6. nemzetség: *Agrilini*.

A csápízeken levő likaesok gödröcskében elhelyezettek; a csápgödrök nagyok és a szemektől elég távol elhelyezettek. A szárnyfedők töve kétoldalt öblös és a közepén karéjos. A mellgödröt oldalt a mellközép és hátul a mellvég határolja; a mellközép oldalnyúlványai nagyon rövidek. A lábfej karma fogazott vagy nyúlványnyal ellátott.

Ebbe a nemzetségbe mintegy 66 nem tartozik, ezek közül nálunk azonban csak három honos.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. A szemek nagyok, az előtort érintik 2
- A szemek aprók, az előtortól elég távol fekvők.
20. *Cylindromorphus*.
2. A hátsó lábfej első íze rövid, ritkán olyan hosszú, mint a következő két lábfejiz együttvéve. Az előtör hátának oldal-szegélye egyszerű, a paizsocskán nincs kiemelkedő borda.
18. *Coraeus*.
- A hátsó lábfej első íze olyan hosszú, mint a következő három íz együttvéve. Az előtör hátát oldalt kettős szegélyvonal határolja, a paizsocskán többnyire finom harántborda látható.
19. *Agrilus*.

Az *Otiorhynchus cribrus* rokonairól.

Irta: CSIKI ERNŐ.

Az *Otiorhynchus* nem ezen csoportje, melynek APFELBECK a *Cirorrhynchus* novet adta, leginkább Horvátországban, Boszniában, Hercegovinában és Dalmáciában, azonban Magyarországon is bír egyes képviselőkkel. Az idetartozó fajok meghatározására eddig nem volt meghatározó kulcsunk, azért megkíséreltem egy ilyenek összeállítását. Azt hiszem, bogarászainknak szolgálatot tehetek vele.

1. Fénytelen, felül szőrökkel vagy pikkelyekkel fedett 2
— Fénylő, felül majdnem csupasz. Hercegovina. 10. *vastus* APFB.
2. A szárnyfedőket csak kerek pikkelyek fedik. Stájerország, Karinthia, Krajna, Horvátország, Bosznia. 1. *plumipes* GERM.
— A szárnyfedőket szőrök és pikkelyek fedik 3
3. A csápbarázda hosszú, a szemekig terjed 4
— A csápbarázda rövid, a szemeket nem közelíti meg 5
4. A csápsátor első két íze egyenlő hosszú. Dalmácia, Hercegovina. (*hercegovinensis* STIERL.) 2. *crinipes* MILL.
— A csápostor második íze az első ízhez viszonyítva nagyon hosszú. Hercegovina. 3. *babensis* APFB.
5. A hímek hátsó lábszára a csúcs előtt félköralakban mélyen kimetszett 6
— A hímek hátsó lábszára a csúcs előtt gyengén ívelten öblös 7
6. A szárnyfedők finoman és sűrűn szemcsézettek. Oláhország, Magyarország: Tömösi szoros. (*Flecki* REITT.) 4. *Valachiae* FUSS.
— A szárnyfedők ránczolja szemcsézettek, a szemcsék nagyok és lapítottak. Nyitra, Trencsén. 5. *Kelecsényii* FRIV.
7. Az előtor háta egyszerűen pontozott, legfeljebb oldalt finoman szemcsézett 8
— Az előtor háta a középben is finoman szemcsézett. Bosznia, Hercegovina. 9. *niveopictus* APFB.
8. A szárnyfedők rovátkásan pontozottak, a közterek laposak. Mecsek-hegység. 6. *arrogans* FRIV.
— A szárnyfedők pontozottan rovátkásak, a rovátkák elég mélyek, barázdszerűek, a közterek domborúak 9
9. A csápsátor szélső ízei hosszúkások, az elülső lábszár vége erősen befelé görbülő. Krajna Illyra, Horvátország, Dalmácia, Bosznia. (*argutus* BOH.) 7. *cribrosus* GERM.
— A csápostor szélső ízei gömbölyűek (♂) vagy harántosak (♀), az elülső lábszár vége alig befelé hajló. Dinari Alpok. 8. *capricornis* APFB.

*

Az *O. niveopictus* APFB.-nek két fajváltozata is van, ezek a var. *sarajevoensis* APFB. és var. *bellicomus* REITT.

Különfélék.

Új Elaterida-név. — SZOMBATHY KÁLMÁN *Athous discrepans* név alatt (Annales Mus. Nat. Hung. VIII, 1910, p. 588; Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 124) a Velebit-ből és Arbe szigetéről egy új pattanóbogarat írt le, melynek nevét azonban meg kell változtatni, mert REITTER már előbb 1908-ban egy amerikai fajt keresztelt erre a névre. Állatunk elnevezésére az *Athous Szombathyi* nevet óhajtanám bevezetni.¹ CSIKI ERNŐ.

Nem gyúlékony rovarirtó szer. — A szénkénegezés részben azért mert könnyen robban, másrészt mert kellemetlen szaga mellett egészségtelen is, arra indította DR. BERNÁTSKY JENŐ kiváló botanikusunkat, a m. kir. ampelologiai intézet és szőlőkísérleti állomás osztályvezetőjét, hogy más szerekkel is kísérletezzék. Talált is egyet, a szénkloridot (vagy tetrachlorkarbon), ezt nemcsak a filloxera ellen, hanem a lakásokban poloskairtasra, továbbá a gyűjtemények káros rovarai ellen is mint kiváló sikerrel alkalmazható szert ajánlja. CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

Breit, Josef: Eine neue Anophthalmus- (Duvallius) Art aus Südungarn. (Entom. Blätter. VIII, 1912, p. 210—211).

Szerző egyik ezidei kirándulásán a krassó-szörényi Szarkó erdőtájában egy új *Anophthalmus*-t fedezett fel, mely az *A. Budae* és *cavifuga* rokonságába tartozik. Az új állat, mely különben az *A. dacicus*-sal azonos, a *Taxianus* fajnevet kapta.² CSIKI.

*

Moczarski, Emil: Zwei neue Blindsilphiden aus dem Biharkomitat (Ungarn). (Coleopterolog. Rundschau. 1912, p. 117—118).

Szerző leírja a *Pholeuon (Parapholeuon) Gyleki*-t a Galbina-völgy felső részében fekvő Pacifik-barlangból és a *Drimeotus laevi-marginatus*-t a Ponorul-hegyről, a melyen mintegy 1100 m. magasságban egy mélyen beágyazott nagy kő alatt találta egyetlen példányát. CSIKI.

¹ *Athous discrepans* SZOMBATHY (Ann. Mus. Nat. Hung. VIII, 1910, p. 588.) nec REITTER (Wiener Ent. Zeitg. XXVII, 1908, p. 36.) = *A. Szombathyi* CSIKI, nov. nom.

² *Anophthalmus Taxianus* BREIT, 1912 = *A. dacicus* J. FRIV. 1883.

Csiki Ernő: Magyarországi új bogarak. (Coleoptera nova ex Hungaria). IV. (Annales hist.-nat. Musei Nat. Hung. X, 1912, p. 509—513) és V. (loc. cit. X, 1912, p. 537—339).

Ebben a két közleményben a következő faunánkra új bogarakat írtam le: *Trechus limacodes* DEJ. var. *jucundus* (Horvátország: Alancie hegy), *Anophthalmus hungaricus* CSIKI var. *sziliczensis* és *A. Bokori* CSIKI var. *gelidus* (Sziliczei jégbarlang), *A. Scopoli* STURM var. *Bartkói* (Risnjak), var. *Szilágyii* (Bitoraj), *A. Schmidt* STURM var. *Sóósi* (Risnjak), *A. hirtus* STURM var. *Kertészi* (Lokvei barlang), *Antroherpon Bokori* (Bosznia: Dobravodai barlang), *Apholeuonus Bokori* (Bosznia: Zupanjacai barlang), *Anophthalmus Bielzi* SEIDL var. *Méliki* (Batrina-hegy Gyergyó-Remete mellett), *A. Szalay* (Bihar: Eszkimo-barlang), *A. Horváthi* (Bihar: Bogavár), *Pholeuon bihariense* (Biharfüred melletti barlang) és *Ph. Frivaldszkyi* (Bihar: Karfiol-barlang).
CSIKI.

*

Bernau, Dr. Gustav: Über die Rassen von *Carabus Creutzeri* Fabr. (Wiener Entom. Zeitg. XXXI, 1912, p. 161—162).

Szerző az újabban hozzá került *C. Creutzeri*-példányokról írván, a var. *humilis*-t Horvátországból (Velebit) említi, az új var. *longellipticus* pedig Krajnából és a Velebitből származik.
CSIKI.

*

Fleischer, Dr. A.: Über *Choleva biharica* Fleisch. (Wiener Entom. Zeitg. XXXI, 1912, p. 170).

BOKOR ELEMÉR és MIHÓK OTTÓ a múlt évben a bihari barlangokban a *Choleva biharica*-t is megtalálták. Példányaik alapján szerző régi leírását kiegészíti.
CSIKI.

*

Meixner, Josef: Ein neuer *Bythinus* und *Trechus*-studien. (Wiener Entom. Zeitg. XXXI, 1912, p. 187—193, fig. 1—8).

Szerző leírja az új *Trechus biharicus*-t (Rézbánya, Kukurbeta), mely a *Tr. striatulus* és *Tr. marginalis*-hoz hasonló, de azoktól a hímvevő alakja alapján könnyen megkülönböztethető. Végül kimutatja, hogy a *Trechus acutangulus* APFB. és *Tr. alpicola* STURM. azonosak.
CSIKI.

*

Pic, M.: Descriptions ou diagnoses et notes diverses. Suite. (L'Échange, Revue Linnéenne. XXVIII, 1912, p. 49—51).

Több palearktikus bogáron kívül szerző leírja a *Ptilinus bananensis*-t a régi Bánságból, mely könnyen lenne felismerhető a sötét csápizékről és a tisztán barázdás szárnyfedőkről. Az e folyóiratban leírt *Crioceris asparagi* ab. *Brancsiki* LACZÓ (Rov. Lap. XIX, 1912, p. 5, fig.) szerző szerint Franciaországban is előfordul (Poitiers). CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 14. ülése szeptember hó 21-én. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök üdvözli a nagy számban megjelent tagokat és megnyitja a nyári szünet utáni első ülést. Jelenti, hogy az oxfordi II. nemzetközi entomologiai kongresszuson társaságunkat DR. HORVÁTH GÉZA, JABLONOWSKY JÓZSEF és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, a magyar orvosok és természetvizsgálók veszprémi 36. vándorgyűlésén pedig CSIKI ERNŐ képviselte. Majd két előadást tart: „Magyarország fémdarázsai“ és „Két új Hymenoptera-faj“ címen (megjelent jelen füzetünkben). Utána PONGRÁCZ SÁNDOR „A magyarországi Chrysopákról“ beszélt. A régi szerzők a Chrysopákat *Hemerobius* és *Musca chrysops* néven említik. Az előbbi kifejezést WOTTON használta először, a ki a Chrysopákat egy napig élő rovaroknak (Hemerobion = napállat) tekintette. A mai *Chrysopa* elnevezés kétségkívül a *chrysops* szóból ered, mely aranyszeműt jelent. A Chrysopák külső alaktanával behatóbban eddigelé nem foglalkoztak. WESTWOOD, REAUMUR és SCHNEIDER már vizsgálták ugyan a lárvák szívóállkapcsait, de a kifejlődött *Chrysopa* szájszerveit még nem ismerték. Ezek nyilván a megváltozott életmód következtében alakultak át, mert az imágók nem ragadozók, hanem növényi anyagokból táplálkoznak. A felső állkapcsok széle alul felkunkorodik és ezáltal vájulatot, üreget alkotnak. Ebben történik a tápláléknedvek összegyűjtése, melyeket tulajdonképen az alattuk levő alsó állkapcsok nyalábolnak fel és két karéjuk között elhelyezett szörpamat segítségével először átszűrnek. Mindez a lárváknál hiányzik, ezek azonban e helyett más szervekkel bírnak, mint pontszemekkel, tololábakkal és tapadókorongokkal. Pontszem a fej oldalán 6—7 van. A tololáb nem egyéb, mint a 13. potrohszelvény páratlan, végtagszerű nyúlványa; a tapadókorong pedig a két karom között levő trombitaszerű készülék, mely kapaszkodásra, tapadásra szolgál. Valamennyi berendezés a larvális élet alatti alkalmazkodással szerzett és átöröklés által fentartott szervezeti vonásnak jele, melyekből kitűnik, hogy a lárva egy, az idők folyamán egészen megváltozott szervezet, mely ősi bélyegeit nagyjára elvesztette s melyhez hasonló szervezetben ezért nem lehet a Chrysopák őseit keresni. Egy olyan sajátságot azonban mégis fentartott, melyből egykori életmódjára következtetni

tudunk. Ez pedig kitinsörték és horgoszörök jelenléte, melyeket a *Trichoptera*-lárvák külső kopolyúfüggelékeivel lehet összehasonlítani. Elhelyezkedésük emezekéhez hasonló, alakjuk is némileg megegyező s szintén ektodermális eredetűek. Ha ezek a *Trichoptera*-lárvákon lélegzésre szolgálnak, úgy a Chrysopák lárváin is egykor hasonló szerepkört tölthettek be, a miből arra lehet következtetni, hogy a Chrysopák ősei vízi rovarok voltak. A szárazföldre való alkalmazkodás folytán eme függelékek elvesztették működésüket: elszáradtak s az említett kitinszörökké és horgokká zsugorodtak össze. Ezeknek azonban ismét más feladat jutott. A lárváknak ugyanis az általa kiszívott rovarok bőrét ezekre ráakasztja s ezáltal észrevétlenül jut az apró levéltetvek közelségébe, melyeket könnyűszerrel tehet zsákmányává.

A Chrysopák egyfelől az Osmylusokkal, másfelől a Hemerobidákkal vannak rokonságban. Az előbbiek lárvái a vízi életmód daczára is megtartották szívóállkapcsaikat, az utóbbiak a test szabását illetőleg szintén hozzájuk hasonlítanak s nem egy manapság is élő átmeneti alak közvetítésével fűződnek a Chrysopák családjához s ivarszelvényeik ezekével együtt bizonyos visszafejlődésben állnak. A *Nothochrysa* és a *Chr. pallida* SCHNEID. ivarszelvényei még a legfejlettebbek s ezeket is tekintjük ama ősalakoknak, melyek az Osmylidákban gyökereznek. A Chrysopák családja jelenleg több mint 300 fajt számlál, melyek közül kb. 60 itt Európában él. Hazánkból eddig 24 faj ismeretes, melyek közül hetet, a *Nothochrysa capitata* FABR., *Chrysopa prasina* BURM., *ventralis* CURT., *Zelleri* SCHNEID., *abdominalis* BRAU., *flavifrons* BRAU. és *tenella* SCHNEID. fajokat csak újabban sikerült kimutatni. Kizárólagos faja hazánknak a *Chr. hungarica* KLAP., melyet Budapest mellett gyűjtöttek két példányban. — A nagy tetszéssel fogadott előadás után SZABÓ JÓZSEF a *Leptothorax clypeatus* MAYR nevű hangyát mutatta be, amely faunánkból ismeretlen volt. Eddig ismert termőhelyei: Bécs, Berlin és Korzika. Az előadó Rimaszombat mellett, a szarvashegyi gyümölcsösben korhadó almafa törzsén fedezte fel a fészket. A fészkekben a dolgozókon kívül szárnyas, rajzásra készülő nőstényeket is talált, a melyeket eddig nem ismertek. Az előadó kéri az entomologusokat, hogy gyűjtéseik alkalmával a hangyákra is fordítsanak kevés figyelmet.

A rendes ülést megelőzőleg választmányi ülés volt, melyen titkár bejelentette, hogy NIAMESZNY IMRE tagtársunk Isaszeghen elhunyt. Új tagokul ajánlotta DALNOKFALVI BARTHA VIKTOR főhadnagyot (Budapest, I., Krisztina-körút. 155/157), GERGER JÁNOS REZSÓNÉ (II., Báró Liphay-u. 9) és TÖMÖSVÁRY LAJOS magántisztviselőt (I., Bors-u. 13), kik egyhangúlag tagokká választottak.

„ROVARTANI LAPOK“

XIX. Band.

September 1912.

9. Heft.

S. 129. — *A. Mocsáry*: Die Chrysiden Ungarns. — In der Monographie der ungarischen Goldwespen behandelte Verfasser im Jahre 1882 im ganzen 70 Arten und 9 Varietäten, bis 1897 vermehrte sich diese Zahl auf 105 Arten und 15 Varietäten, so viele konnte nämlich Verfasser in „Fauna Regni Hungariae. Hymenoptera“ aufzählen. Seit dieser Zeit wurden weitere neue Formen gesammelt, so dass jetzt schon 112 Arten und 18 Varietäten Goldwespen aus Ungarn bekannt sind, ein Reichthum wie es kein europäisches Land aufweisen kann. Die Formen welche seit dem erscheinen des Faunenkataloges (1897) aus Ungarn festgestellt wurden, werden nebst ihren Fundorten aufgezählt (siehe im ungarischen Text). Schliesslich führt Verfasser die endemischen Arten und jene auf, die für die Fauna zwar charakteristisch, aber auch noch anderswo gefunden worden sind.

S. 131. — *A. Mocsáry*: Zwei neue Hymenopteren-Arten. — Verfasser beschreibt zwei neue Blattwespen: *Xyela Henschii* aus Kroatien und *Xiphidria Sauteri* von Formosa. (Lateinische Diagnose im ungarischer Text).

S. 132. — † *L. A.-Aigner*: Die Tagfalter Ungarns. XLIII. — Verfasser behandelt fortlaufend *Adopaea Actaeon*, *Augiades comma* und *sylvanus*, sowie die Gattung *Parnara*, mit der einzigen Art: *Nostrodamus*.

S. 135. — *E. Csiki*: Die Buprestiden Ungarns. IV. — Verfasser behandelt die Buprestiden-Tribus *Chrysobothrini*, mit der einzigen im Lande vertretenen Gattung: *Chrysobothris*. Nachdem Tribus und Gattung charakterisiert werden, wird eine Bestimmungstabelle der Arten gegeben. Die dritte Unterfamilie *Trachydinae*, welche in die Tribus *Agrilini* und *Trachydini* zerfällt, wird ebenfalls charakterisirt und die Gattungen der *Agrilini* auseinandergehalten.

S. 138. — *E. Csiki*: Über die Verwandten des *Otiorhynchus cribrosus*. — Verfasser gibt eine Tabelle zur Bestimmung der *Cirorrhynchus*-Arten.

Kleine Mitteilungen.

S. 139. — *E. Csiki*: Ein neuer Elateriden-Name. — *Athous discrepans* SZOMBATHY, 1910 wird wegen *A. discrepans* REITTER, 1908 in *A. Szombathyi* umgeändert.

S. 139. — *E. Csiki*: Ein nicht feuergefährliches Mittel gegen Insekten — DR. J. BERNÁTSKY (Budapest) suchte nach einem Mittel um damit den gefährlichen und auch sonst unangenehmen Kohlenschwefelstoff ersetzen zu können und fand ein solches in Tetrachlorearbon. Dieses Mittel kann nicht nur gegen die *Phylloxera*, sondern auch gegen Bettwanzen und zum desinficiren von Insektensammlungen bestens angewendet werden.

Literatur.

S. 139. — *E. Csiki* bespricht Arbeiten von BREIT, MOCZARSKI, CSIKI, BERNAU, FLEISCHER, MEIXNER und PIC.

Vereinsangelegenheiten.

S. 141. — Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 21. September 1912. — A. MOCsÁRY legt zwei Arbeiten vor (1. Die Chrysiden Ungarns; 2. Zwei neue Hymenopteren-Arten); beide sind in diesem Hefte veröffentlicht. — A. PONGRÁCZ spricht über die „Chrysopiden Ungarns“. Nachdem die morphologischen und biologischen Verhältnisse dieser interessanten Neuropterenfamilie eingehend besprochen werden, zeigt Vortragender sieben Arten, *Notochrysa capitata* FABR., *Chrysopa prasina* BURM., *Chr. ventralis* CURT., *Chr. Zelleri* SCHNEID., *Chr. abdominalis* BRAU., *Chr. flavifrons* BRAU. und *Chr. tenella* SCHNEID., welche die Fauna des Landes bereichern, die Zahl der aus Ungarn bekannten Chrysopiden auf 24 erhöht. — J. SZABÓ spricht über *Leptothorax clypeatus* MAYR, welche Ameise bisher nur aus Wien, Berlin und Corsica bekannt war und von welcher er in einem morschen Apfelbaum ein Nest in Ober-Ungarn bei Rimaszombat fand. Darin waren ausser den Arbeitern auch geflügelte Weibchen, welche bisher unbekannt waren.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XIX. KÖTET. 1912 OKTÓBER—DECZEMBER 10—12. FÜZET.

Az amerikai bivalykabócza Magyarországon.

Írta: DR. HORVÁTH GÉZA.

(Két ábrával.)

GYÖRFFY JENŐ 1912 augusztus 9-én Temesmegye déli szélén Kevevára (Temes-Kubin) közvetlen közelében egy feltűnő alakú, de előtte ismeretlen kabóczát, egy *Membracidát* fogott, melyet aztán meghatározás végett nekem adott át. Már az első, felületes megtekintésre megállapíthattam, hogy a halovány zöld színű, 10 milliméter hosszú, háromszögletes rovar nemcsak Magyarország, hanem egész Európa faunájából merőben ismeretlen; tüzetesebb vizsgálat alapján pedig kitűnt, hogy voltaképen egy amerikai nembe, a *Ceresagenus*ba való, sőt mi több egy észak-amerikai fajhoz tartozik.

Ez a faj a *Ceresa bubalus* FABR., melyet Észak-Amerikában jellemző alakja miatt „buffalo tree-hopper“ (bivalykabócza) népies néven ismernek és melyet ott 1907-ben magam is több helyen bőven gyűjtöttem. Egyébiránt meglehetősen közönséges rovar s az Egyesült Államok egész területén és Kanada déli részében mindenféle fás növényen, kivált alma-, körte-, fűz- és jávorfán található. Némelykor annyira elszaporodik, hogy gyümölcsö-ökben és faiskolákban elég jelentékeny károkat okoz. Kártételei abból állanak, hogy a nőstény a fák fiatal hajtásait tojócsovél megszúrja s azokba tojja le petéit. A fiatal hajtások ennek következtében megsérülnek, meghasadoznak, kérgük felrepedezik, mire aztán növekedésükben elsatnyulnak, elbetegesednek. E kártételek augusztus, szeptember és október hónapokban szoktak mutatkozni.

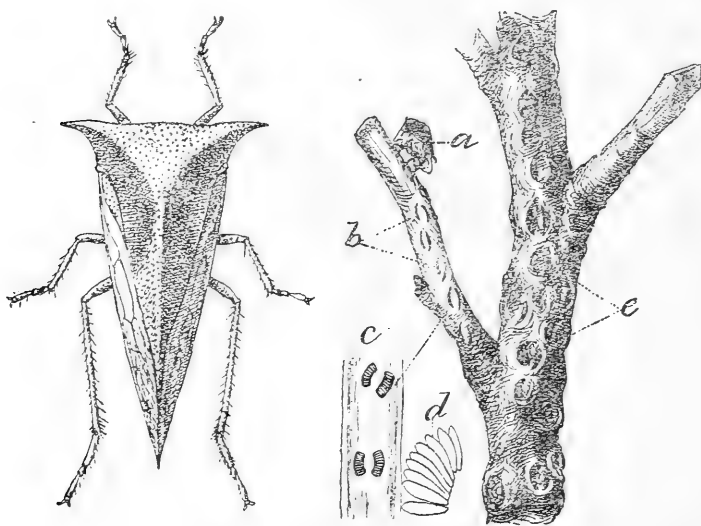
A bivalykabócza, ambar első sorban fás növényeken él, esetleg másféle növényekben is tehet kárt. Így egyszer Pennsylvániában burgonyaföldeken lépett fel kártékonyan.

Visszatérve már most a Keveváran talált magyarországi példányra, önkéntelenül felmerül az a kérdés, hogy vajjon hogyan és honnan került oda ez az amerikai kabócza? Annyi bizonyos, hogy csak mesterséges úton, behurcolás útján juthatott oda; mert az tel-

jesen ki van zárva, hogy észak-amerikai rovarfaj természetes terjeszkedés útján származott volna hazánkba, egyszerre ide Európa délkeleti részébe. Hogy behurezolása mi módon történt, arra biztos választ egyelőre nem adhatunk. Nem lehetetlen azonban, hogy Észak-Amerikából alma- vagy körtefa oltóágakkal hurezolták be mi hozzánk.

Ebbeli gyanúmat a következőkre alapítom.

Az amerikai bivalykabóca, mint említém, gyümölcsfák fiatal hajtásaiba szokta petéit letojni. A peték a fiatal hajtásokban áttelelnek s a következő év tavaszán, májusban és június elején kelnek ki. Megtörténhetett tehát, hogy ilyen petékkel megrakott oltóágak kerültek valami úton-módon Kevevárára, a bennök levő peték aztán kikeltek s ezekből származott az ott talált kifejlett példány is. GYÖRFFY JENŐ ezt a példányt az ottani vasúti állomás közvetlen közelében

Bivalykabóca (*Ceresa bubalus* FABR.), ötszörösen nagyítva és *a* természetes nagyságban; *b* = a nőstény szurásai almafa kérgén; *c* = petecsomók a kéreg belső lapján; *d* = egy petecsomó; *e* = régebbi sérülések az almafa kérgén.
(MARLATT után).

egy legelőn *Salvia*-bokrokról hálózta; többet nem sikerült kézrekerítenie. De ki tudja, hogy nem akadt volna-e még rá valamelyik kevevári gyümölcsösökertben?

A dolog minden esetre megérdemli a további utánjárást és nyomozást, mert nemcsak elméleti érdekessége van, hanem gyakorlati szempontból is elég fontosnak látszik. Ebben az esetben ugyanis egy olyan kártékony amerikai rovarfajról van szó, amelynek meg-

honosodását és elterjedését hazánkban nem nézhetjük összetett kezekkel.

Véleményem szerint mindenekelőtt ki kellene puhatolni, hogy vajjon nem hozatott vagy csempészett-e valaki újabb időben Észak-Amerikából Kevevárára gyümölcsfa oltóágakat? Meg kellene továbbá tüzetesen vizsgálni Keveváran az összes gyümölcsös kerteket és faskolákat, hogy nincs e bennök bivalykabócza? Ha pedig csakugyan ráakadnának, akkor az amerikai jövevény fellépését és elszaporodását gyökeres irtással már csirájában el kellene ott fojtani.

Ajánlom az ügyet a m. kir. állami rovtartani állomás figyelmébe.

Coleopterologiai jegyzetek.

Írta: DR. KAUFFMANN ERNŐ.

IV.¹

16. *Hister planulus* MÉN. — Ezt a fajt MÉNÉTRIES 1849-ben írta le néhány a Kaukázusból származó példány alapján (Mém. Petropol. p. 54). MARSÉL 1861-ben Görögországból egy fajt *Hister Coquereli* név alatt ismertetett (Annal. Soc. Ent. France. p. 538). Ugyanezen folyóiratban (p. 539) még egy a Krimből származó ujdonságot: *Hister Laco* névvel írt le. — Az 1906-ban kiadott HEYDEN—REITTER—WEISE-féle katalogusban már a *H. Laco* összevonatik *H. planulus*-sal, míg a *H. Coquereli* mint önálló faj szerepel. A múlt hónapban REITTER egy levelzésében a *H. planulus*-t azonosnak ismeri el a *H. Coquereli*-vel. — Ezek után világos, hogy az elsőbbség jogánál fogva e faj a *H. planulus* MÉN. nevet kell viselje, míg a másik két név csak szinonimának tekinthető. — CSIKI munkájában (Állatt. Közl. II, 3. füz.) a *H. Coquereli* és *H. Laco* mint nálunk is előforduló két külön fajt ismerteti s az elemző táblázatban a fősúlyt a szárnyfedők barázdáinak képződésére fekteti. Gyűjteményemben egy Prossnitz vidékéről (Morvaország) és két, a Palicsi-tó partjáról, ahol azok ez év június havában a síma homokos talajon mászkáltak, származó példány van. E három példánynál a szárnyfedők két belső barázdája nagyon különbözően van kifejlődve: majd teljesek, majd szakadozottak; majd elül, majd hátul kurtítottak s így ezek fejlettségi foka nem lehet alapja külön fajok megállapításának. A többi morphologiai jelenségek, melyek eddig az irodalomban találhatóak, az elemzéseknél olyan „ibis-redibis“ értelemben közöltetnek. — Szinte a csodával határos, hogy GANGLBAUER 1899-ben kiadott nagy művében e fajokról említést nem tesz, holott SCHMIDT a Berl. Ent. Zeitschrift-ban már 1885-ben

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XVII, 1911, p. 68.

(Heft II p 295) a *H. Coquereli* és *H. Laco* fajokat szintén a szárnyfedők két belső barázdájának fejlettségével választja sít, noha MÉNÉTRIES *planulus* fajáról nem tesz említést. Különben lehetséges, hogy GANGLBAUER ezt a fajt nem tekintette középeurópai honosnak, bár máshol Görögországbeli fajokat belevont munkájába. Hazánkban eddig Pálicson kívül Budapesten, Péczelen és Kalocsán találták, de úgy látszik, hogy igen ritka.

17. *Xanthochroa carniolica* GISTL. — Havasi fajnak ismerjük, de szórványosan Fiume környékén és a tenger mellék alacsonyabb hegységeiben is előfordul. Nagyon meglepett, hogy ez év augusztus havában itt Pécsen, a Tettye fölötti fiatal fenyvesekben a *Pinus austriacá*-ról egy szép egészséges ürge példányát gyűjthettem. Valószínűnek tartom, hogy ez a példány a nyár előrehaladottságát tekintve már a második generációból való; ha pedig az első ivadék e vidéken ilyen későn jelenik meg, akkor eddig azért nem találtam meg, mert augusztusban már nem igen szoktunk ernyővel gyűjteni. És ez a legtöbb rovarásznak a hibája, mert nem áll az a közbiedelem, hogy a késő nyárban, vagy őszkor, kivált ha az időjárás nagyon száraz, meleg vagy esős és hűvös, hogy akkor már nem érdemes az ernyővel dolgozni.

18. *Sátoristyea Meschniggi* REITT. — Ezt a speciális magyar-honi fajt 1905-ben REITTER írta le egy MESCHNIGG mérnök által a sátoristyei főhercegi erdőben talált példányról (Wiener Ent. Zeit 1905, p. 243) s azt a Mycetophagidák közé sorolta, később azonban méltó helyére, a Byturidákhoz tette át. Azóta e ritka fajról hallgat a krónika, míg a múlt év december havában, úgy karácsony táján, PILLICH FERENCZ úr Simontornyáról (Tolna m.) frissen rostált anyagot küldött nekem átböngészés végett s ebben több példányát, köztük élőket is találtam, de a bogarat nem ismertem, bár alakját tekintve, én is a Mycetophagidák közt kerestem a rendelkezésemre álló irodalomban. Elküldtem tehát két darabot CSIKI múzeumi őr úrnak, a ki benne a *S. Meschniggi*-t ismerte fel. Nosza rajta! Azonnal megkértem PILLICH urat, hogy azon a helyen, ahol ezek találtattak, tüzzel-vassal kutasson utána. Neki köszönhetjük a következő adatokat: A felfedezett termőhelyen, lombfák törzsén, 1—15 m. magasságban a moha közt 4--5 darabból álló csoportokban találta. Ez év január havában még előfordult, de február végével már eltűnt. A küldött példányok a rostálással okozott sérülésektől eltekintve, teljesen frissek, és az élők fürgék voltak, de éretlen példány nem volt köztük. Ezekből arra kell következtetnem, hogy e faj hihetőleg télen rajzik, bár nincsen kizárva, hogy a moha csak téli búvóhelyül szolgált, míg a két termőhely azt bizonyítja, hogy síkságon, vagy csak alacsony dombos fekvésű erdőkben él. Sátoristye, Mohács és Pélmónostor

között, mély fekvésű sík vidék, Simontornya pedig csak dombos, de szintén alacsony fekvésű terület. Hihetőleg nem is valami nagyon ritka bogárfaj lehet, de kinek jutott eddig eszébe ilyen erdőkben december végén és január elején mohát rostálni? — Végre nem mulaszthatom el felemlíteni, hogy az irodalomban eddig a genus nevét helyteleuül *Satorystia*-nak írták; a majorság neve *Sátoristye* s így helyesen a genus is *Sátoristyea*-nak kell nevezni.¹ REITTER ezt a felvilágosítást köszönettel vette tudomásul. — Kár, hogy MESCHNIGG mérnök jelenlegi tartózkodását nem tudtam kipuhatolni. Talán ő is szorgálhatott volna e jeles honi fajra vonatkozó adatokkal.

19. *Rhopalopus clavipes* F. és *Rh. macropus* GERM. Már régen sejtettem, hogy e két faj azonos. Hozattam tehát Európa minden részéből több példányt, a mi csere útján a nem igen értékes rovarral igen könnyen ment. A küldeményeknek körülbelül a fele *clavipes*, a fele *macropus* név alatt érkezett hozzám. Átvizsgálván ezt a 92 darabból álló anyagot, az irodalmi adatokból éppen nem tudtam biztos határvonalat találni a szétválasztásra, mert a 3–10. csápíz vége több nagyobb példánynál mindkét oldalt egészen tompa, míg kisebb példánynál gyakran erős tövis alakjában kihúzott. A többi sculpturális jelenségek, minők: az előtor oldalainak élesebb, tompább szögletben való kiszélesedése; a szárnyfedők pontozata, tövének ritkább sűrűbb szőrözete stb. oly ingadozást mutatnak, hogy analitikai szempontból figyelembe se jöhetnek. Mivel e bogár nagy és kis példányai egy időben és közös termőhelyen fordulnak elő, semmi kétség benne, hogy egy fajt képeznek. A csápízek tövisnyúlványának jelenléte vagy hiánya oly átmeneteket mutat, hogy még válfajról sem lehet szó.

20. *Melolontha melolontha* L. — Udvaromban 9 m²-nyi területű virágágyat ez év október utolsó napjaiban 40 cm. mélységre felrigoloztattam. Ezen forgatás alkalmával 18 drb teljesen kifejlődött élő cserebogár került a felszínre s így egy négyszögméternyi területre 2 drb esik. Ezek azonban csak a megtalált példányok, de nyilván több is rejtőzött ezen a kis helyen. Ha a külsőségek talajában is ez az arány, akkor a jövő tavasszal óriási cserebogárrajzás lesz. Saját-ságos, hogy ezen a helyen nem találtunk lárvákat.

Adatok Bosnyákország bogárfaunájához.

Irta: KENDI KÁROLY.

A „Rovartani Lapok“ 1910. január havi füzetében felsorolt bogarakon kívül, azóta még következő bogarakat sikerült Bosnyák-

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XII, 1905, p. 194.

ország egyes vidékein, de legnagyobb részt Zavidović és környékén gyűjtenem:

Cicindelidae. *Cicindela campestris* L. ab. 5-maculata BEUTH. — ab. 4-maculata BEUTH., germanica L. ab. deuterus D'TORRE, — ab. protus D'TORRE.

Carabidae. *Cychrus semigranosus* PALLRD. — *Carabus caelatus* F. v. sarajevoensis APFB., scabriusculus OLIV., hortensis L. — *Nebria Heegeri* DEJ., bosnica GANGLB., Dahli STURM ab. litoralis DEJ. — *Notiophilus substriatus* WATERH., biguttatus F. — *Scarites terricola* BON. — *Clivina fossor* L., collaris HERBST. — *Asaphidion flavipes* L. — *Bembidion tricolor* FABR., tibiale DUFT., fluviatile DEJ., decorum PANZ., glaciale HEER, articulat-um GYLLH., octomaculatum GOEZE. — *Panagaeus crux major* L. — *Chlaenius decipiens* DUF. — *Ditomus clypeatus* ROSSI. — *Ophonus diffinis* DEJ., brevicollis SERV. v. parallelus DEJ. — *Harpalus smaragdinus* DUFT., attenuatus STEPH., tenebrosus DEJ., luteicornis DUFT., marginellus DEJ., rubripes DUFT., — v. sobrinus DEJ., honestus DUFT., Fröhlich STURM. — *Stenolophus teutonus* SCHRANK ab. hirticornis KRYN., discophorus FISCH. — *Anisodactylus binotatus* FABR. — *Amara similata* GYLLH., ovata F., convexior STEPH., curta DEJ., lucida DUFT. — *Myas chalybaeus* PALLRD. — *Abax parallelus* DUFT. — *Molops ovipennis* CHD. — *Pterostichus anthracinus* ILLIG v. depressiusculus CHD., tarsalis APFB., melas CREUTZ v. depressus DEJ. — *Atranus collaris* MÉN. — *Agonum sexpunctatum* L. ab. montanum HEER, versutum GYLLH., angustatum DEJ., scitulum DEJ., gracile GYLLH. — *Lebia crux minor* L. v. nigripes DEJ. — *Drypta dentata* ROSSI. — *Brachynus crepitans* L., explodens DUFT. v. strepens FISCH.

Dytiscidae. *Bidessus geminus* FABR. — *Hydroporus variegatus* AUBÉ, pubescens GYLLH. — *Laccophilus obscurus* PANZ. — *Agabus guttatus* PAYK., bipustulatus L. — *Rhantus punctatus* FOURCR., notatus F. — *Colymbetes fuscus* L. — *Graphoderes cinereus* L. — *Dytiscus marginalis* L. v. conformis KUNZE.

Gyrinidae. *Gyrinus natator* L. v. substriatus STEPH.

Staphylinidae. *Megarthus denticollis* BECK. — *Anthobium stramineum* KR. — *Phyllodrepa floralis* PAYK. — *Lathrimaeum atrocephalum* GYLL. — *Coprophilus striatulus* F. — *Trogophloeus fuliginosus* GRAY., gracilis MANNH. — *Oxytelus rugosus* F., rugifrons HOCHH., insecatus GRAY., laqueatus MARSH., piceus L., sculptus GRAY., politus ER., intricatus ER., nitidulus GRAY. — *Platystethus capito* HEER. — *Bledius dissimilis* ER. — *Stenus biguttatus* L., ater MANNH., calcaratus

SCRIBA, Rogeri KR. — *Paederus gemellus* KR., *caligatus* ER., *litoralis* GRAV. — *Stilicicus angustatus* GEOFFR., *similis* ER. — *Medon ferrugineus* ER. — *Lathrobium geminum* KR. — *Cryptobium fracticorne* PAYK. — *Xantholinus punctulatus* PAYK. — *Gauropterus fulgidus* ER. — *Philonthus ebeninus* GRAV., *decolor* GRAV., *varius* GYLL., — *ab. bimaculatus* GRAV., *cruentatus* GMEL., *cephalotes* GRAV., *discoideus* GRAV., *punctus* GRAV., *nigritulus* GRAV. — *Staphylinus caesareus* CEDERH. — *Ontholestes murinus* L. — *Quedius molochinus* GRAV., *lucidulus* ER. — *Conosoma littoreum* L. — *Tachyporus pusillus* GRAV., *hypnorum* F., *formosus* MATTH., *abdominalis* F. — *Placusa complanata* ER. — *Atheta arcana* ER. — *Calodera nigrita* MANNH.

Pselaphidae. *Reichenbachia haemoptera* AUB. — *Ctenistes palpalis* REICHENB.

Silphidae. *Nargus velox* SPENCE. — *Catops fumatus* SPENCE, *Watsoni* SPENCE, *fuscus* PANZ., *tristis* PANZ. — *Necrophorus vespilloides* HERBST. — *Silpha obscura* L.

Iodidae. *Anisotoma axillaris* GYLLH., *castanea* HERBST. — *Agathidium nigripenne* F.

Corylophidae. *Sericoderus lateralis* GYLL.

Ptiliidae. *Acrotrichis suffocata* HALID.

Scaphidiidae. *Scaphosoma agaricinum* L.

Histeridae. *Platysoma compressum* HERBST, *oblongum* F., *angustum* HOFFM. — *Hister unicolor* L., *cadaverinus* HOFFM., *purpurascens* HERBST, *bissexstriatus* F., *duodecimstriatus* SCHRANK v. *quatuordecimstriatus* PAYK., *bimaculatus* L., *praetermissus* PEYR., *corvinus* GERM. — *Paromalus parallelepipedus* HERBST. — *Saprinus semistriatus* SCRIBA. — *Plegaderus saucius* ER. — *Bacanius rhombophorus* AUBÉ.

Hydrophilidae. *Helophorus rufipes* BOSQ., *aquaticus* L., — v. *aequalis* THOMS., *glacialis* VILLA, *crenatus* REY, *pumilio* ER. — *Limnoxenus oblongus* HERBST. — *Hydrobius fuscipes* L. v. *Rottenbergi* GERH. — *Helochares lividus* FORSTER. — *Laccobius nigriceps* THOMS.; — *ab. maculiceps* ROTTENB. — *Limnebius nitidus* MRSH. — *Coelostoma orbiculare* F. — *Sphaeridium scarabaeoides* L., *bipustulatum* F. — *Cercyon lateralis* MARSH., *flavipes* THUNB. *ab. marginellus* PAYK. — *Cryptopleurum minutum* F.

Cantharidae. *Dictyoptera rubens* GYLL. — *Podabrus alpinus* PAYK. — *Cantharis violacea* PAYK., *pellucida* FABR., *rufa* L. — *Rhagonycha fulva* SCOP. *ab. usta* GEMM., *limbata* THOMS., *elongata* FALL., *atra* L. — *Malachius scutellaris* ER.,

bipustulatus L., — ab. immaculatus REY. — *Anthocomus bipunctatus* HARRER. — *Dasytes niger* L., coeruleus DEG., aerösus KIESW., plumbeus MÜLL. ab. nigrofemoralis SCHILSKY.

Cleridae. *Tillus unifasciatus* F. — *Trichodes apiarius* L. ab. subtrifasciatus KLUG. — *Corynetes coeruleus* DEG. — *Necrobia rufipes* DEG. v. pilifera REIT.

Byturidae. *Byturus fumatus* F. ab. bicolor REIT.; tomentosus F. ab. flavescens MARSH.

Nitidulidae. *Carpophilus sexpustulatus* FABR. — *Ipidia 4-maculata* QUENS. — *Amphotis marginata* FABR. — *Soronia grisea* L. — *Epuræa fuscicollis* STEPH., terminalis MANNH. ab. Seidlitzii SCHILSKY, variegata HERBST, obsoleta FABR., abietina J. SAHLB., limbata OLIV. — v. Skalitzkyi REIT. — *Omosita depressa* L., colon L. — *Nitidula carnaria* SCHALL. — *Priadulcamaræ* STEPH. — *Meligethes coracinus* STURM v. pumilus ER., aeneus FABR., — ab. coeruleus MARSH., fuliginosus ER., viduatus STURM. — *Cyehramus luteus* FABR.; — v. fungicola HEER. — *Pityophagus ferrugineus* L., — ab. adustus REIT. — *Rhizophagus depressus* F., ferrugineus PAYK., bipustulatus FABR., puncticollis SAHLB.

Cucujidae. *Monotoma picipes* HERBST, testacea MOTSCH. — *Oryzaephilus surinamensis* L. — *Silvanus unidentatus* F. — *Silvanoprus fagi* GUER. — *Cucujus cinnabarinus* SCOP. — *Pediacus dermestoides* F. — *Laemophloeus monilis* F., testaceus F., duplicatus WALT.

Cryptophagidae. *Cryptophagus validus* KR., Thomsoni REIT., dentatus HERBST, distinguendus STRM., affinis STRM., lycoperdi HERBST. — *Antherophagus pallens* OLIV. — *Atomaria nigriventris* STEPH., fuscicollis MRSH., fuscata SCHÖNH. — *Ephistemus globosus* WALT., globulus PAYK.

Erotylidae. *Triplax aenea* SCHALL., russica L. — *Dacne bipustulata* THUNBG.

Phalacridae. *Olibrus flavicornis* STURM, affinis STRM., bicolor F.

Lathridiidae. *Enicmus minutus* L., rugosus HERBST., brevicornis MANNH. — *Corticaria crenulata* GYLL., abietum MOTSCH., Weisei REIT., obscura BRIS. — *Corticarina gibbosa* HERBST, similata GYLLH.

Mycetophagidae. *Mycetophagus quadripustulatus* L., — a. antemacularis TORRE, piceus F. ab. lunaris F., — ab. varius MARSH., atomarius FABR. — *Litargus connexus* GEOFFR.

Sphindidae. *Sphindus dubius* GYLL.

Cisidae. *Hendecatomus reticulatus* HERBST. — *Cis comptus* GYLL., boleti SCOP.

Colydiidae. *Colydium* elongatum F. — *Ditoma* crenata F. ab. rufipennis F. — *Cerylon* fagi BRIS., histeroides F., ferrugineum STEPH.

Endomychidae. *Mycetina* cruciata SCHALL. v. balcanica CSIKI. — *Endomychus* coccineus L.

Coccinellidae. *Cynegetis* impunctata L. v. palustris REDTB. — *Hippodamia* tredecimpunctata L. ab. spissa WSE. — *Semia-dalia* 11-notata SCHNEID. — *Coccinella* Revelieri MULS., 5-punctata L. ab. simulatrix WSE., 10-punctata L. ab. 4-punctata L., — ab. 6-punctata L., 4-punctata PONTOP. ab. sordida WSE. — *Halyzia* sedecimpunctata L., 12-guttata PODA, 14-punctata L. ab. tessulata SCOP. — *Chilocorus* renipustulatus SCRIBA. — *Platynaspis* luteorubra GOEZE. — *Seymnus* subvillosus GOEZE, rufipes F., Apetzi MULS. ab. quadriguttata J. MÜLL., interruptus GOEZE, rubromaculatus GOEZE.

Helodidae. *Helodes* flavicollis KIESW. — *Cyphon* variabilis THUNB. v. nigriceps KIESW, coarctatus PAYK. — *Prionocyphon* sericornis MÜLL.

Dryopidae. *Dryops* luridus ER. — *Stenelmis* consobrina DUF. — *Riolus* nitens MÜLL.

Heteroceridae. *Heterocerus* flexuosus STEPH., obsoletus CURTIS, marginatus F., fenestratus THUNBG., fuscus KIESW.

Dermestidae. *Dermestes* murinus L., undulatus BRAHM, atomarius ER., Erichsoni GANGLB. — *Attagenus* pellio L. — *Ctesias* serra F. — *Anthrenus* pimpinellae F., scrophulariae L. v. gravidus KÜST., verbasci L.

Byrrhidae. *Morychus* aeneus F. — *Pedilophorus* auratus DUFTSCH. — *Byrrhus* gigas F.

Dascillidae. *Dascillus* cervinus L.

Elateridae. *Agriotes* gallicus LAC., ustulatus SCHALL. ab. flavicornis PANZ., sputator L. — *Ludius* ferrugineus L. v. occitanicus VILLERS. — *Adrastus* rachifer GEOFFR., montanus SCOP. — *Drasterius* bimaculatus ROSSI, — ab. anticus REITT., — ab. fenestratus KÜST., — ab. binotatus ROSSI. — *Elater* sanguineus L., — v. semisanguineus REITT., pomonae STEPH., ferrugatus LAC., — ab. adumbratus BUYSS., balteatus L., nigerrimus LAC. — *Limonius* aeruginosus OLIV. — *Athous* hirtus HRBST. — *Denticollis* rubens PILLER.

Eucnemidae. *Drapetes* biguttatus PILLER ab. mordelloides HOST.

Buprestidae. *Latipalpis* stellio KIESW. — *Buprestis* rustica L., novemmaculata L., octoguttata L. — *Eurythyrea* scutellaris OLIV. — *Phaenops* Knoteki REITT. — *Anthaxia*

salicis FABR., grammica LAP., nitidula L., — v. cyanipennis LAP., morio FABR., sepulchralis FABR., quadripunctata L. — *Coraeus lamproanae* BON — *Agrilus viridis* L. ab. linearis F., — ab. fagi RATZB., — ab. ater F., obtusus AB., pseudocyanus KIESW., elongatus HERBST ab. cyaneus RÖSSL, laticornis ILLIG., fuscosericeus DAN., convexicollis REDTB, integerrimus RATZB., obscuricollis KIESW. — *Trachys pygmaea* F.

Bostrychidae. *Bostrychus capucinus* L.

Lyctidae. *Lyctus linearis* GOEZE.

Ptinidae. *Ptinus rufipes* OLIV., bidens OLIV

Anobiidae. *Xestobium rufovillosum* DEG. — *Sitodrepa panicea* L. — *Trypopytus carpini* HERBST.

Oedemeridae. *Xanthochroa carniolica* GISTL. — *Anoncodes fulvicollis* SCOP. v. media GREDL, dispar DUFUR, — v. ♀ concolor MULS. — *Asclera coerulea* L. — *Chrysanthia viridissima* L., — v. cuprina REY, viridis SCHMIDT ab. cupreomicans WESTH.

Pythidae. *Rhinosimus planirostris* F.

Pyrochroidae. *Pyrochroa serraticornis* SCOP.

Hylophilidae. *Hylophilus pygmaeus* DEG.

Anthicidae. *Notoxus monoceros* L., brachycerus FALD., cornutus F. ab. armatus SCHMIDT.

Meloidae. *Meloë proscarabaeus* L., — ab. cyaneus MULS., violaceus MARSH. — *Euzonitis bipunctata* PILLER.

Mordellidae. *Tomoxia biguttata* GYLLH. — *Mordella perlata* SULZ., aculeata L. ab. vestita EMERY. — *Mordellistena abdominalis* F., humeralis L., — ab. axillaris GYLL. — *Anaspis pulicaria* COSTA, thoracica L., arctica ZETT.

Melandryidae. *Xylita livida* SAHLB.

Alleculidae. *Allecula morio* F. — *Prionychus melanarius* GERM. — *Pseudocistela ceramboides* L. v. serrata CHEVRL. — *Mycetochara axillaris* PAYK. — *Omphlus rugicollis* KÜST.

Tenebrionidae. *Opatrum sabulosum* L. — *Hypophloeus unicolor* PILLER, fraxini KUGEL. — *Diaclina testudinea* PILLER. — *Menophilus cylindricus* HERBST. — *Tenebrio picipes* HERBST. — *Helops quisquilius* STURM.

Cerambycidae. *Tragosoma deparium* L. — *Rhagium bifasciatum* F. ab. unifasciatum MULS. — *Xylosteus Spinolae* FRIV. — *Oxymirus cursor* L. — *Gaurotes virginea* L. ab. thalassina SCHRANK. — *Pidonia lurida* F. — *Leptura sexguttata* F. ab. exclamationis F., erythroptera HAGENB., pallens BRULL, maculicornis DEG., cordigera FÜSSL, sanguinolenta L., dubia SCOP.,

— ab. Stareki SCHILSKY, — ab. chamomillae F., erratica DALM., — ab. erythrura KÜST., sexmaculata L., aurulenta F., maculata PODA ab. undulata MULS., nigra L., septempunctata F. — Grammoptera ruficornis F. — Stenopterus flavicornis KÜST., rufus L. — Leptidea brevipennis MULS. — Icosium tomentosum LUC. — Tetropium castaneum L. v. fulcratum F. — Phymatodes testaceus L., — ab. variabilis L., — ab. fennicus F., — ab. praeustus F. — Pyrrhidium sanguineum L. — Callidium aeneum DEG. — Plagionotus floralis PALL., — ab. basicornis REITT. — Xylotrechus antilope ZETT. — Clytanthus Herbsti BRAHM, figuratus SCOP. — Hoplosia fennica PAYK. — Pogonochaeus ovatus GÖEZE. — Agapanthia violacea F. — Menesia bipunctata ZOUBK. — Tetrops praeusta L. — Stenostola ferrea SCHRANK, nigripes FABR.

Chrysomelidae. Lema melanopus L. — Labidostomis humeralis SCHNEID. — Clytra quadripunctata L. — Gynandrophthalma aurita L. — Cryptocephalus bipunctatus L. ab. sanguinolentus SCOP. — Bromius obscurus L. — Gastroidea polygoni L. — Phaedon cochleariae F. — Melasoma 20-punctata SCOP., aenea L.

Lariidae. Laria lentis FROELICH.

Curculionidae. Otiorrhynchus fuscipes OL. — Polydrosus impar GOZIS, mollis STROEM, picus F., viridicinctus GYLLH. — Sitona lineatus L., humeralis STEPH, inops GYLL. — Tanymericus palliatus F. — Pissodes piceae ILL., notatus F. — Rhinoncus bruchoides HERBST. — Ceutorrhynchus denticulatus SCHRANK. — Sphenophorus striatopunctatus GÖEZE. — Gymnetron tetrum F. — Apion curvirostre GYLL., aestivum GERM. — Rhynchites betulae L., nanus PAYK., Bacchus L.

Ipidae. Eccoptogaster Ratzeburgi JANSON. — Pteleobius Kraatzi EICHH. — Myelophilus piniperda L., minor HARTIG. — Hylurgus ligniperda F. — Hylastes attenuatus Er. — Cryphalus piceae RATZB. — Pityogenes chalcographus L., pilidens REITT. — Ips typografus L., Mannsfeldi WACHTL, acuminatus GYLL., suturalis GYLL. — Taphrorychus bicolor HERBST, villifrons DUF. — Xylocleptes bispinus DUFT. — Dryocoetes villosus F. Xyleborus eurygraphus RATZB., Saxeseni RATZB., monographus F. — Xyloterus domesticus L.

Lucanidae. Ceruchus chrysomelinus HOCHW.

Scarabaeidae. Trox scaber L. — Psammobius sulcicollis ILLIG — Oxyomus silvestris SCOP. — Aphodius scrutator HERBST v. nigricollis MULS., lugens CREUTZ., immundus CREUTZ., lividus OLIV., varians DUFTSCH. v. ambiguus MULS., inquinatus HERBST, pro-

dromus BRAHM, punctatosulcatus STURM, consputus CREUTZ., luridus F., — ab. nigripes F., depressus KUG. ab. atramentarius ER. — Ochodaeus chrysomeloides SCHRANK — Odontaeus armiger SCOP. — Geotrupes vernalis L. v. autumnalis ER. — Onthophagus taurus SCHREBER, fracticornis PREYSSL., coenobita HERBST, austriacus PANZ., vacca L., — ab. medius PANZ., nuchicornis L. — Serica brunnea L. — Rhizotrogus marginipés MULS., — v. granulifer ROSH. — Amphimallus ruficornis FABR., assimilis HRBST. — Melolontha melolontha L. ab. scapularis WESTH., pectoralis GERM., — v. spatulata BALL. — Hoplia praticola DUFT., farinosa L., brunripes BON. — Anomala aenea DEG. ab. bicolor SCHILSKY — Oryctes nasicornis L. v. aries JABL. — Gnori-mus variabilis L., nobilis L. ab. cuprifulgens REIT. — Trichius fasciatus L., sexualis BEDEL — Tropinota hirta PODA ab. senicula MÉX. — Cetonia aurata L. ab. piligera MULS., — ab. pisana HEER, — ab. viridiventris SEITZ, — ab. valesiaca HEER, — ab. tunicata REIT. — Liocola marmorata F. — Potosia cuprea F. ab. Fabriciana REIT.

Új vak bogarak a Bihar-hegységből.

Ira: CSIKI ERNŐ.

Barátom BOKOR ELEMÉR az ezidei nyáron újból szentelhetett néhány hetet a Bihar-hegység barlangi faunájának kikutatására, de figyelemmel volt a nagy kövek alatt, a földben élő vak bogarakra is. Kutatásai most is meglepő szép eredménnyel végződtek. Ezidei felfedezései közül négy fajt már ismertettem, ezek az *Anophthalmus Szalayi* és *A. Horváthi* és a *Pholeuon bihariense* és *Ph. Frivaldszkyi* (lásd: Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. X, 1912, p. 538—539), a többieket ez alkalommal óhajtóm leírni.

Ezen a helyen sem mulaszthatom el, hogy köszönetemet ne fejezzem ki BOKOR ELEMÉR barátomnak azért, hogy újonnan felfedezett bogarait leírás végett rendelkezésemre bocsátotta.

Pholeuon (Apropheus) Attila CSIKI n. sp.

Rufo-ferrugineum, haud nitidum, supra pilis tenuibus flavis dense vestitum. Capite pronotoque subtiliter, elytris fortius dense punctatis, inter punctis subtilissime punctulatis. Fronte parum impressa, pronoto latitudine paulo longiore, ante medium latissimo, basi paulo angustiore. lateribus postice arcuato-sinuatis et ad angulos posticos pene rectis vix divergentibus. Elytris breviter ovatis, pronoto vix duplo et dimidio longioribus, disco paulo planatis, sutura antice impressa, margine laterali angusto. Carina mesosternali obtusangulariter late elevata. Long. 5—5.5 mm.

Hungaria centr.-orient. Habitat in antro innominato nunc detecto montis Tatárhegy (Com. Bihar), ubi Dom. ELEMÉR BOKOR specimina nonnulla legit.

A *Ph. leptodero* FRIV. et *Ph. Hazayi* FRIV. elytris supra planioribus et superficie dense punctato punctulatoque, haud nitido, facile distinguendum.

Barnás-vörös, fénytelen, felületét sűrű testhez simuló finom sárgás szőrözet fedi. A fej és az előtor háta finomabban, a szárnyfedők erőteljesebben sűrűn pontozottak, a pontok között pedig nagyon finoman pontocskázottak. A homlok közepén kis bemélyedés van, az előtor háta alig hosszabb mint széles, tővén kissé keskenyebb mint a közepe előtt, a hol a legszélesebb, oldalai hátul ívelten kimetszettek és hátrafelé alig széttartók, ennél fogva a hátsó szögletek majdnem derékszögűek. A szárnyfedők rövidebb tojásformák, alig két és félszer oly hosszúak mint az előtor háta, a varraton elül kissé bemélyedtek, oldalperemük keskeny, felületük a korongon kissé lapított. A mellközép taraja széles tompaszög alakjában kissé kiemelkedő. Hossza 5—5,5 mm.

Előfordul a Tatárhegy keleti lejtőjén levő újonnan felfedezett barlangban. BOKOR ELEMÉR gyűjtése.

Az *Apropeus* alnembe tartozó *Ph. leptoderum* FRIV. és *Ph. Hazayi* FRIV.-tól felül lapítottabb szárnyfedői és sokkal sűrűbben pontozott és pontocskázott, ennél fogva fénytelen felülete által könnyen megkülönböztethető.

***Pholeuon (Apropeus) Birói* CSIKI n. sp.**

Rufo-ferrugineum, haud nitidum, supra pilis flavis, tenuibus et brevibus dense vestitum, capite pronotoque subtiliter, elytris fortius dense punctatis et inter punctis punctulatis. Fronte parum impressa. Pronoto latitudine paulo longiore, ante medium latissimo, basi parum angustiore, lateribus antice arcuato-rotundatis, postice profunde sinuatis et ad angulos posticos acutiuscule prominulis fortiter divergentibus. Elytris oblongo-ovalibus, pronoto fere triplo longioribus, pone medium latissimis, antrorsum et postice angustatis, margine laterali angusto, disco paulo deplanatis. Long. 5—6 mm.

Hungaria centr.-orient. Habitat in antris „Ripp-Ripp-barlang“, „Nagy Sándor-barlang“ et „Csori vajda-barlang“ nominatis et in valle Szegyetel dicto locatis (Com. Bihar), ubi Dom. ELEMÉR BOKOR detexit.

Ph. Attilae m. affinis; sed differt: elytris longioribus, pronoto lateribus postice fortius sinuatis et ad angulos posticos magis divergentibus, angulis posticis acutis prominulis.

Barnás-vörös, fénytelen, testhez símuló finom és rövid sárgás szőrözettel sűrűn fedett, a fej és az előtor háta finomabban, a szárnyfedők erőteljesebben sűrűn pontozottak és a pontok között pontocskázottak. A homlok a középén kissé benyomott. As előtor háta nagyon kevésel hosszabb, mint széles, a közepe előtt a legszélesebb, tövén kissé keskenyebb, oldalai elül ívelten kerekítettek, hátul mélyen kimetszettek, az oldalak ennél fogva innen hátrafelé erősen széttartók, a hátsó szögletek hegyesen kiugrók. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, majdnem háromszor oly hosszúak, mint az előtor háta, a közepük mögött a legszélesebbek, innen előre- és hátrafelé keskenyedők, oldalperemük keskeny, felül a korongon kissé lapítottak. A mellközép taraja ívelten kerekített és alig kiemelkedő. Hossza 5–6 mm.

Előfordul a Szegyes-tel-völgy több barlangjában, így a „Ripp-Ripp“, a „Nagy Sándor“ és a „Csori vajda“-barlangban, a melyekben BOKOR ELEMÉR fedezte fel.

A *Ph. Attila* m. legközelebbi rokona, de attól hosszabb szárnyfedői, oldalt mélyebben kimetszett előtora és ezért hátrafelé széttartó oldalai és hegyesen kiugró hátsó szögletei által könnyen megkülönböztethető.

***Pholeuon (Irenellum) Knirski* BREIT ab. *interruptum* CSIKI nov. ab.**

A typo differt: linea marginali laterali pronoti antice interrupta, prope angulos anticos brevissima, postice ab angulis posticis usque ad medium producta.

Habitat cum typo in antro „Kondor-barlang“ dicto.

A törzsfajtól abban különbözik, hogy az előtor hátának oldal-szegélye nem teljes, hanem a hátsó szögletektől a közepéig terjed, azonban elül is rövid élecske jelzi az elülső szögletek mellett.

Előfordul a törzsfaj között a „Kondor-barlang“-ban.

***Pholeuon (Irenellum) Eleméri* CSIKI n. sp.**

Obscure rufo-ferrugineum, nitidiusculum, supra pilis flavis vestitum, dense tenuiterque punctatum. Capite haud magno, fronte parum impressa. Antennis pone dimidiam corporis extensis, articulo secundo quam articulo quarto paulo longiore, articulo octavo quam articulo decimo paulo brevior. Pronoto latitudine aequilongo, in dimidio latissimo, basi paulo angustiore, lateribus antice arcuatis, postice fortius sinuatis, angulis posticis acutis. Elytris oblongo-ovalibus, quam pronoto duplo et dimidio paulo longioribus et sesquialter paulo longioribus quam coniunctim lateribus, convexis, sutura paulo impressa, margine laterali angusto. Carina mesosternali angulo

acuto seu denticulato prominulo. Tarsi anteriores maris dilatati et ad apicem gradatim angustati. Long. 4.5–5 mm,

Hungaria centr.-orient. Habitat in antro novo prope antrum „Csudor-barlang“ nominato ad originem fluv. Kőrös, ubi Dom. ELEMÉR BOKOR exemplaria aliquot legit.

A speciebus affinibus modo sequenti distinguendus est: a *Ph. Knirschi* BREIT: pronoto latitudine aequilongo, a *Ph. Bokorino* m. elytrorum margine laterali angusto, a *Ph. Gyleki* Moc. antennarum articulo secundo articulo quarto paulo longiore; a *Ph. Frivaldszkyi* m. pronoto basi latitudine maxima vix angustiore et lateribus ante angulos posticos tenuiter sinuatis et a *Ph. Mihóki* m. et *Ph. Árpádis* m. carina mesosternali angulo acuto prominulo.

Sötét barnás-vörös, kissé fénylő, testhez simuló sárgás szőrözettel fedett, sűrűn és finoman pontozott. A fej nem nagy, a homlok kissé benyomott. A csápok a test közepén túl terjednek, a második csápiz kissé hosszabb mint a negyedik íz, a nyolcadik íz kissé rövidebb mint a tizedik íz. Az előtor háta olyan hosszú mint széles, a középén legszélesebb, töve eunél keskenyebb, oldalai elül íveltek, hátul erősebben öblösek, hátsó szögletei hegyesek. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, két és félszernél kissé hosszabbak mint az előtor háta és másfélszernél kissé hosszabbak mint együttesen szélesek, domborúak, a varraton kissé bemélyedtek, oldalperemük keskeny. A mellközép taraja éles szög, illetőleg fogacska alakjában kiemelkedő. A hím elülső lábfejének ízei kiszélesedettek és fokozatosan keskenyedők. Hossza 4.5–5 mm.

Előfordul a Kőrös eredeténél levő „Csudor-barlang“ közelében fekvő újonnan felfedezett barlangban. BOKOR ELEMÉR gyűjtése.

A rokon fajoktól ez az új faj a következő tulajdonságai alapján különböztethető meg: a *Ph. Knirschi* BREIT tól abban különbözik, hogy előtora olyan hosszú mint széles, a *Ph. Bokorianum* m.-től, hogy a szárnyfedők oldalpereme keskeny, a *Ph. Gyleki* Moc. tól, hogy második csápize kissé hosszabb mint a negyedik íz, a *Ph. Frivaldszkyi* m.-től, hogy az előtor hátának töve alig keskenyebb mint legszélesebb részében és oldalai a hátsó szögletek előtt gyengén öblösek, a *Ph. Mihóki* m. és *Ph. Árpádi* m.-től pedig abban, hogy a középmell taraja éles szög alakjában emelkedik ki.

Pholeuon (Irenellum) Árpádi CSIKI n. sp.

Obscure rufo brunneum, nitidum, supra flavo-pilosum, dense punctatum et subtiliter punctulatum. Pronoto longitudine vix latiore, ante medium latissimo, lateribus hoc loco rotundatis, postice fortiter sinuatis et ad angulos posticos vix acutis, penè rectis, parallelis. Elytris oblongo-ovalibus, pronoto paulo multo quam duplo et dimidio

longioribus, margine laterali angusto, sutura disco paulo impressa. Carina mesosternali late rotundata vel rotundata obtuse angulata. Tarsorum posticorum articulo primo articulis duobus sequentibus aequilongo. Long. 4·3—5 mm.

Hungaria centr.-orient. Habitat in antro novo vallis „Fehér-völgy“ nominato (Comit. Kolozs), ubi Dom. ELEMÉR BOKOR specimina nonnulla legit.

Ph. Mihóki m. proximus; sed differt: statura graciliore, elytris longioribus, pronoto longitudine vix latiore et lateribus profundius emarginatis.

Sötét barnás vörös, fénylő, testhez simuló finom sárga szőrözettel fedett, felülete sűrűn pontozott és finoman pontoeskázott. Az előtor háta alig szélesebb mint hosszú, közepe előtt a legszélesebb, oldalai itt kerekítettek, majd hátrább erősen kimetszettek és hátul majdnem párhuzamosan haladnak a kissé hegyes, majdnem derékszögű hátsó szögletek felé. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, kissé többel mint két és félszer oly hosszúak mint az előtor háta, oldalperemük keskeny, varratjuk a korongon kissé bemélyedt. A mellközép kiemelkedő taraja szélesen kerekített vagy kerekített tompaszögű. A hátsó lábfej első íze olyan hosszú mint a következő két íz együttvéve. Hossza 4·3—5 mm.

Előfordul a Fehér-völgy (Kolozs vm.) egy új barlangjában, a melyben BOKOR ELEMÉR fedezte fel.

A *Ph. Mihóki* m. legközelebbi rokona és attól főleg karesőbb testalkata és hosszúkásabb szárnyfedői, valamint alig szélesebb mint hosszú előtora hátának mélyebben kimetszett oldalai alapján különbözik.

Drimeotus hungaricus CSIKI n. sp.

Rufo-ferrugineus, paulo nitidus, pilis brevibus flavis oblique locatis tectus, capite pronotoque subtiliter et dense, elytris fortius punctatis. Antennis dimidio corporis longioribus, articulo secundo articulo primo parte $\frac{4}{10}$ longiore, articulo octavo articulo secundo parte $\frac{2}{7}$ brevior. Longitudinem articulorum antennarum numeri sequentes explicarent: 5, 7, 6, 5·5, 6·5, 6, 6·5, 4, 5, 5, 6·5. Pronoto transverso, longitudine parte quinta latiore, ante medium latissimo, antrorsum fortiter angustato, lateribus postice pene parallelis. Scutello longitudine vix latiore. Elytris ovalibus, humeris late rotundatis et porrectis, lateribus postice arcuato-angustatis, margine laterali angusto et reflexo, sutura usque pone medium impressa, costis evanescentibus et usque ad medium pertinentes. Tibiis anticis sat brevibus. Long. 4 mm.

Hungaria centr.-orient. Exemplum unicum Dom. ELEMÉR BOKOR in monte Boga (Com. Bihar) sub lapidem in altitudine ca. 1300 metrorum detexit.

Species nova subgeneris *Drimeotus* s. str. a *D. Ormayi* REITT. differt: elytris irregulariter punctatis, a *D. Chyzeri* BIRÓ: elytris latitudine triente longioribus, a *D. Horváthi* BIRÓ et *D. Entzi* BIRÓ: pronoto ad basin non angustato, a *D. Kovácsi* HAMPE et *D. Bokori* m. elytrorum margine laterali angusto et a *D. laevimarginato* Mocz. elytrorum margine laterali reflexo.

Barnás-vörös, kissé fénylő, rövid rézsútosan álló sárgás szőrözettel fedett, a fej és az előtor háta finoman és sűrűn, a szárnyfedők erőteljesebben pontozottak. A csápok a test közepén túl terjednek, a második csápíz $\frac{4}{10}$ -del hosszabb mint az első íz, a nyolcadik íz pedig $\frac{3}{7}$ -del rövidebb mint a második íz. Az egyes csápízek egymáshoz való viszonya a következő számokkal fejezhető ki: 5, 7, 6, $5\frac{1}{2}$, $6\frac{1}{2}$, 6, $6\frac{1}{2}$, 4, 5, 5, $6\frac{1}{2}$. Az előtor háta harántos, egy ötödnél kevésbé többel szélesebb mint hosszú, valamivel a közepe előtt legszélesebb, innen előrefelé erősen keskenyedő, oldalai hátul majdnem párhuzamosak. A paizsocska alig szélesebb mint hosszú. A szárnyfedők tojásformák, a vállon szélesen kerekítettek és kiállók, oldalaik hátrafelé ívelten keskenyedők, oldalperemük keskeny, oldal-szélük felhajló, a varrat a paizsocskától a közepén tulig benyomott, a hosszanti bordák elenyészőek, mindegyik szárnyfedőn kettőnek a nyomai láthatók, ezek is csak a közepén tulig terjednek. Az elülső lábszárak aránylag rövidek. Hossza 4 mm.

Előfordul a Boga-hegyen (Bihar vm.), a hol BOKOR ELEMÉR egyetlen példányát mintegy 1300 m. magasságban egy mélyen a földbe ágyazott kő alatt találta.

Ez az új faj a *Drimeotus* s. str. alnembe tartozik. A *D. Ormayi*-től abban tér el, hogy szárnyfedői szétszórta pontozottak, a *D. Chyzeri*-től hogy a szárnyfedői csak $\frac{1}{3}$ -dal hosszabbak mint szélesek, a *D. Horváthi* és *D. Entzi*-től hogy előtora a töve felé nem keskenyedő, a *D. Kovácsi* és *D. Bokori*-től hogy szárnyfedőinek oldalpereme keskeny és a *D. laevimarginatus*-től hogy a szárnyfedők oldalperemének széle felhajló.

Drimeotus Mihóki CSIKI n. sp.

Rufo-ferrugineus, sat nitidus, supra pilis flavis brevibus vestitus. Capite dense punctato, fronte impressa, pronoto subtiliter dense punctato. Antennis dimidio corporis longioribus, articulo secundo articulo primo quarta parte et articulo octavo duplo longiore, longitudinem articulorum formula sequens explicit: 6, 8, 7, 7, 6, 7

7·5, 4, 6, 5, 8. Pronoto transverso, triente parte longitudine latiore, ante medium latissimo, lateribus hoc loco arcuatis, antrorsum fortiter angustatis, postice pene parallelis, superficie vix convexa. Elytris oblongo-ovalibus, latitudine triente parte longioribus, humeris arcuatis, disco costis 4—4 evanescentibus, costis duabus mediis pone medium finitis, costis suturali et laterali solum antice notatis, sutura antice impressa. Long. 3·8—4 mm.

Hungaria centr.-orient. Habitat in antris „Ripp-Ripp-barlang“ et „Nagy Sándor-barlang“ nominatis in valle Szegyestel (Com. Bihar), ubi Dom. ELEMÉR BOKOR detexit.

D. Hungarico m. supra descripto affinis; sed differt: elytris oblongo ovalibus, angulis humeralibus arcuatis, haud porrectis.

Barnás vörös, eléggé fénylő, rövid testhez simuló sárgás szőrözettel fedett. A fej a homlokon kissé benyomott, felülete úgy mint az előtor hátáé finoman és sűrűn pontozott. A csápok a test felénél túl terjednek, a második csápiz egy negyeddel hosszabb mint az első íz és kétszer oly hosszú mint a nyolcadik íz; a csápízek egymáshoz való viszonyát a következő számszor mutatja: 6, 8, 7, 7, 6, 7, 7·5, 4, 6, 5, 8. Az előtor háta harántos, egyharmadnál kissé többel szélesebb mint hosszú, a közepe előtt legszélesebb, oldalai itt íveltek, innen előrefelé erősen keskenyedők, hátul majdnem párhuzamosak, felülete kissé domború. A szárnyfedők kissé hosszúkás tojásformák, egyharmaddal hosszabbak mint együttesen szélesek, a vállon nem kiálló és ívelten mennek át az oldalszélbe, felületükön 4—4. borda nyomát láthatjuk, ezek közül a középső kettő jobban kifejlődött és a középén túlig terjed, a varrat melletti és a szélső csak elül jelzett, a varraton hosszában a középén túlig benyomottak. Hossza 3·8—4 mm.

Előfordul a Szegyestel-völgyben (Bihar vm.) fekvő „Ripp-Ripp“ és „Nagy Sándor“ barlangokban, melyekben BOKOR ELEMÉR fedezte fel.

Ez az új faj az előbb ismertetett *D. hungaricus* legközelebbi rokona; attól főleg abban különbözik, hogy szárnyfedői hosszúkásabb tojásformák és a vállon nem kiálló, hanem ívelten mennek át az oldalszélbe.

Anophthalmus cognatus FRIV. var. *speluncarum* CSIKI nov. var.

A typo differt: antennis longioribus, pronoto paulo graciliore, elytris latioribus.

Hungaria centr.-orient. Habitat in antro „Czárán-barlang“ nominato, valle Szamos (Com. Bihar), ubi Dom. E. BOKOR specimen unicum in societate *Pholeuonis Mihóki* CSIKI detexit.

A törzsfajtól hosszabb csápjai, kissé keskenyebb előtora és szélesebb szárnyfedői különböztetik meg.

Előfordul a Szamos-völgyében (Bihar vármegye) levő Czárán-barlangban, a melyben egyetlen példányát a *Pholeuon Mihóki* CSIKI társaságában fedezte fel BOKOR ELEMÉR.

Anophthalmus cognatus FRIV. var. *nuptialis* CSIKI nov. var.

A typo differt: antennarum articulis 2—5 longioribus, pronoto latiore, magis convexo, angulis posticis brevioribus acutiusculisque, elytris latoribus et magis convexis.

Hungaria centr.-orient. Habitat in monte Galbina (Montes Biharienses), ubi Dom. E. BOKOR sub lapidibus invenit.

A törzsfajtól a következőkben tér el: a 2—5 csápiz hosszabb, az előtor háta szélesebb és erősen domború, a hátsó szögletek rövidebbek és hegyesebbek, a szárnyfedők szélesebbek és erősen domborúak.

Előfordul a Bihar-hegységben, a Galbina-hegyen, a hol kövek alatt gyűjtötte BOKOR ELEMÉR.

Nem lehetetlen, hogy ez az érdekes új állat önálló fajnak fog bizonyulni, ez a kérdés azonban csak újabb és nagyobb anyag gyűjtése után dönthető majd el.

Új vak bogarak Magyarország faunájából.

Irta: MIHÓK OTTÓ.

Drimeotus Csikii MIHÓK n. sp.

Ex affinitate *Dr.* (s. str.) *laevimarginati* Mocz., *hungarico* CSIKI et *Mihóki* CSIKI. A *Dr. laevimarginato* Mocz. differt: corpore majore et praecipue elytrorum margine laterali reflexo, a *Dr. hungarico* CSIKI: corpore majore, antennis pedibusque longioribus, pronoto longiore et elytrorum humeris arcuato-rotundatis, a *Dr. Mihóki* CSIKI: articulis antennarum dimensionibus, pronoto angustiore et elytris angustioribus longioribusque.

Hungaria centr.-orient. Habitat in antro „Pacifik-barlang“ nominato (Com. Bihar) in societate *Pholeuonis Gyleki* Mocz.

A *Drimeotus*-alnembe tartozik, a *Dr. laevimarginatus* Mocz., *hungaricus* CSIKI és *Mihóki* CSIKI rokonságába. A *Dr. laevimarginatus*-tól nagyobb teste és főleg szárnyfedőinek felhajtott oldalpereme, a *Dr. hungaricus*-tól nagyobb testén kívül hosszabb csápja és lábai, nemkülönben hosszabb előtora és végül azáltal, hogy szárnyfedői a vállon ívesen mennek át az oldalszélbe, könnyen megkülönböztethető. Legközelebbi rokona a *Dr. Mihóki* CSIKI, melytől azonban a csápok méretei, de főképen keskenyebb előtora és szárnyfedőinek keskenyebb és hosszabb alakja által már szabad szemmel is biztosan elválasztható.

A fej finoman pontozott, a középben bemélyedés nélkül. A csápok hosszúak, a test felénél valamivel túlterjednek, ízeik hosszabbak mint szélesek; a második csápiz hosszabb mint az első, a harmadik és negyedik íz egyenlő hosszú, az ötödik és a hetedik íz ezeknél valamivel hosszabb, a hatodik íz kissé hosszabb mint az ötödik íz, de rövidebb mint a második íz, a nyolczadik íz a legrövidebb, a kilenczedik egynegyeddel rövidebb mint a hetedik íz, a tizedik íz egyharmaddal rövidebb mint a kilenczedik íz és az utolsó íz valamivel hosszabb mint a tizedik és csúcsa erősen hegyesedő. Az első hat csápiz majdnem egyforma széles, a hetedik és nyolczadik gyengébben, az utolsóelőtti két íz pedig a vége felé erősen szélesedő. Az e'ötör háta egynegyeddel szélesebb mint hosszú, oldalai a középben erősen íveltek, innen előre egyenesen keskenyedők, míg hátrafelé öblösödők, majd a hátsó szögletek felé párhuzamosan haladnak, a töve előtt majdnem olyan hosszú mint a középben, a hátsó szögletek kiemelkedők. Az e'ötör sokkal keskenyebb mint a szárnyfedők és azokkal ellentétben finoman és sűrűn pontozott. A szárnyfedők csaknem kétszer oly hosszúak mint szélesek, oldalperemük keskeny és szélük felhajló, a vállon nem kiálló, hanem ívesen mennek át az oldalszélbe, szétszórtan és sűrűn pontozottak, bordái elmosódtak. A mellközép taraja elül nem éles fogacskával ellátott szöglettel végződik. A lábak hosszúak és karcsúak, a hátsó lábfej utolsó íze sokkal rövidebb mint az előző négy íz együttvéve, a középső és hátsó lábszár külső szélén néhány finom tüskével. Az elülső és középső tomporok nem fogacskázottak. Az állat sárgás-vörös, kissé fénylő, finom testhez simuló sárgás szőrözettel fedett. Hossza 4.2 mm.

Ezen felette ritka új fajt, melynek egyetlen hím példányát BOKOR ELEMÉR a biharmegyei és a bécsi gyűjtők által az idén előtte felkutatott Pacifik-barlangban fedezett fel a *Pholeuon Gyleki* társaságában, CSIKI ERNŐ barátom, a magyar entomologusok kiváló tagjának tiszteletére neveztem el.

Pholeuon (Irenellum) Csikii MIHÓK n. sp.

Ph. Árpádi CSIKI et *Mihóki* CSIKI proximum et magnitudine intermedium. A *Ph. Mihóki* differt: corpore angustiore et elytris multo longioribus, a *Ph. Árpádi*: elytris brevioribus latoribusque, praeterea ab ambabis speciebus: tarsorum posticorum articulo primo longitudine articulorum secundo et tertio simul sumptorum aequilongo.

Hungaria orient. Habitat in antro „Csiki Ernő-barlang“ nominato in valle Ponor (Com. Kolozs) sito.

A *Ph. (Irenellum) Árpádi* CSIKI és *Mihóki* CSIKI legközelebbi rokona és nagyságát illetőleg azok között foglal helyet. A *Ph. Mihóki*-től karcsubb alakja és sokkal hosszúkásabb szárnyfedői, a *Ph. Árpádi*-

tól pedig rövidebb és szélesebb szárnyfedői által könnyen megkülönböztethető. Mindkét fajtól a csápok szerkezetén kívül még abban is különbözik, hogy a hátsó lábfej első íze hosszabb mint a következő két íz együttesen.

A fej olyan széles mint hosszú, a homlok a csápok előtt rövid és olyan széles mint a fejpaizs. A csápok vékonyak és a test felénél túl terjednek. A második csápíz csaknem kétszer oly hosszú mint az első íz, a harmadik és negyedik íz egyenlő hosszú és rövidebb mint a második, az ötödik és hatodik íz hosszabb mint a harmadik, a hetedik íz majdnem eléri a második íz hosszát, a nyolczadik íz félakkora mint a hetedik, a kilencedik és tizedik íz egynegyeddel hosszabb mint a hetedik és végük felé erősen szélesedő, az utolsó íz kissé hosszabb mint az utolsóelőtti íz, a középen a legszélesebb és hegyben végződik. Az előtor háta olyan széles mint hosszú, oldalszegélye teljes, a hátsó szögletektől az elülsőig terjed, közvetlenül a közepe előtt a legszélesebb, oldalai itt kerekítettek, innen előre egyenes vonalban keskenyednek, míg hátrafelé mélyen kimetszettek, majd párhuzamosan haladnak a kissé hegyesszögű hátsó szögletekig. A szárnyfedők hosszúak, visszás tojásformák, többel mint kétszer oly hosszúak mint az előtor, közepükön pedig felényivel szélesebbek mint az, a csúcson egyenként kerekítettek, oldalperemük keskeny és felhajló. A mellközép taraja fokozatosan emelkedik, majd kerekített tompaszögben megy át a csipők közötti részbe. A lábak hosszúak és karesúk, a hátsó lábfej első íze hosszabb mint a következő két íz együttvéve. Barnás-vörös, kissé fénylő, finoman és sűrűn pontozott, felül sárgás testhez símuló szőrökkel fedett. Hossza 42—46 mm.

Előfordul a kolozsmegyei Ponor-völgyben fekvő „Csiki Ernő-barlang”-ban, a melyben BOKOR ELEMÉR fedezte fel. Ezt az új fajt is CSIKI ERNŐ barátom tiszteletére neveztem el.

Pholeuon (Irenellum) Dieneri MIHÓK n. sp.

Ex affinitate *Ph. Gyleki* Mocz.; attamen *Ph. Eleméri* CSIKI et *Friváldszkyi* CSIKI proximum, sed differt: corpore magis valido, elytris brevioribus. latioribusque.

Hungaria centr.-orient. Habitat in antro adhuc in-nominato montis Galbina (Com. Bihar).

A *Ph. Gyleki* Mocz. csoportjába tartozik és a *Ph. Eleméri* CSIKI és *Friváldszkyi* CSIKI legközelebbi rokona, melyektől azonban rövidebb és szélesebb szárnyfedői és ezáltal már szemre is feltünő zömök alakja által könnyen megkülönböztethető.

A fej sokkal keskenyebb mint az előtor, sűrűn pontozott.

A csápok a test felénél valamivel hosszabbak, a 2. csápíz csaknem kétszer olyan hosszú mint az 1. íz, a 3., 4. és 6. íz egyforma hosszú és rövidebbek mint a 2. íz, az 5. és a 7. íz kissé hosszabb mint a 6. íz, de még mindig rövidebb mint a 2. íz, a 8. íz a 7. íz felénél valamivel hosszabb, a 9. íz felényivel hosszabb mint a 7. íz, a 10. és 11. íz hosszabb mint a 8. íz; a 9. és 10. íz a vége felé erősen szélesedő, az utolsó íz a közepe előtt a legszélesebb és innen erősen keskenyedő csúcsban végződik. Az előtor háta valamivel hosszabb mint széles, tövén keskenyebb mint a közepe előtt, a hol a legszélesebb, mögötte öblös, majd széttartó és hegyes hátsó szögletekkel végződik; az oldalszegély teljes, a hátsó szögletektől az elülsőig terjed, töve finoman, de teljesen szegélyezett. A szárnyfedők majdnem kétszer oly hosszúak, mint szélesek, a középén a legszélesebbek, előre kevésbé, hátrafelé erősebben keskenyedők, oldalai egész hosszúságukban íveltek; a csúcson egyenként kerekítettek, oldalperemük keskeny és tüskeszerű szőrökkel van ellátva. A mellközép taraja éles fogacska alakjában emelkedik ki. A lábak hosszúak és karsúak, a hímek elülső lábfejének ízei kissé kiszélesedettek. Barnás-vörös, sűrűn pontozott, nagyon kevésbé fénylő, aranysárga sűrű és rövid testhez simuló szőrökkel fedett. Hossza 4·5–5 mm.

Előfordul a biharmegyei Galbinán, a Bársza-völgy egyik névtelen barlangjában, melyben BOKOR ELEMÉR fedezte fel. Az új fajt DIENER HUGÓ barátom tiszteletére neveztem el.

Anophthalmus (Duvallius) Csikii MIHÓK n. sp.

A. pseudoparoeco CSIKI affinis, sed differt: corpore minore, antennis brevioribus, articulo tertio antennarum articulo secundo duplo longiore (apud *A. pseudoparoecum* solum sesquialter longiore), pronoto angulis posticis rectis, haud acutiusculis, elytris angustioribus, lateribus minus rotundatis, angulis humeralibus late-rotundatis, striis punctatis, externis profundioribus. Long. 5·5–6·5 mm.

Hungaria orient. Habitat in antro „Csiki Ernő-barlang” nominato, valle Ponor (Com. Kolózs.)

Az *Anophthalmus pseudoparoecus* CSIKI legközelebbi rokona, de attól kisebb teste, rövidebb csápjai, sokkal rövidebb lábai és az előtor hátának hátsó szögletei által könnyen megkülönböztethető.

Sárgás-barna, fénylő, csupasz. A fej kissé keskenyebb és hosszabb mint az előtor háta; halántéka szélesedett és kiálló, a homlokbarázdák teljesek és mélyek, hátul a fej befűződésénél végződnek. A csápok a test feléig érnek (a *pseudoparoecus*-nál jóval túl érnek) és karsúak. A második csápíz valamivel rövidebb mint az első és fele a harmadiknak, mely a leghosszabb (a *pseudoparoecus*-

nál a harmadik csápíz, csak $1\frac{1}{2}$ -szer hosszabb a másodiknál), a negyedik, ötödik és hatodik csápíz egyforma hosszú, a másodiknál felével hosszabbak, a hetedik egynegyeddel rövidebb az előbbi háromnál, a nyolczadik, kilenczedik és tizedik újból egyformák s oly hosszúak mint az első, míg az utolsó csápíz ezeknél hosszabb s a közepén túl keskenyödve csúcsban végződik. Az előtör az első negyedében másfélszer oly széles mint hosszú, erősen szívforma, oldalpereme széles (a *pseudoparoecus*-nál keskeny), oldalszéle hirtelen felhajló, csaknem párhuzamosan egyenes vonalban halad a derékszögben végződő hátsó szögletekig (a *pseudoparoecus*-nál az előtör hátsó szögletei hegyesek). A szárnyfedők hosszúkás tojásformájúak, csupaszok, oldalai ívesek, hátul keskenyödők (a *pseudoparoecus*-nál a szárnyfedők jóval hosszabbak és valamivel szélesebbek is), a hátsó sarkok kerekített derékszögűek, míg a vállon szélesen kerekített tompaszögűek. A szárnyfedők oldalszélével párhuzamosan elül egy sorban négy beszúrt pont van. A barázdák mélyek és élesek, sűrűn pontozottak, a csúcs előtt elenyészőek (a *pseudoparoecus*-nál a külső barázdák bevésbé mélyen pontozottak). A lábak karcúak és kissé hosszúak (a *pseudoparoecus*-nál sokkal hosszabbak a lábak). A hímek első lábfejének első és második íze kiszélesedett és alul pikkelyes lemezekkel fedett. Hossza 5·5—6·5 mm.

Három hím és két nőtény alapján leírva, melyek közül a nőtények jóval szélesebbek és nagyobbak.

Előfordul a Bihar- és Kolozsvármegyék határában húzódnó Ponor völgyének újonnan felfedezett „Csiki Ernő-barlang“-jában, melyben BOKOR ELEMÉR fedezte fel. Az új fajt CSIKI ERNŐ tisztele-
tére neveztem el.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

(Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns.)

Irta: BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (London).

IV. Lepkék Szvinicza környékéről.¹

Az elmúlt nyáron megbízásomból CASTELLITZ GYULA úr

IV. Lepidopteren von Szvinicza und Umgebung.¹

Im verflossenen Sommer sammelte Herr JULIUS CASTELLITZ in

¹ A három előző közlemény a Rovartani Lapok következő kötetiben jelent meg: **1.** XVI, 1909, p. 130—148; **2.** XVIII, 1911, p. 36—43; **3.** XIX, 1912, p. 21—29.

¹ Die drei vorangegangenen Beiträge sind in den folgenden Bänden der Rovartani Lapok erschienen: **1.** XVI, 1909, p. 130—148; **2.** XVIII, 1911, p. 36—43; **3.** XIX, 1912, p. 21—29.

Krassó-Szörény vármegye leg-déli részében, a Duna által délfelé képezett szögletben, gyűjtött részemre. Állandó tartózkodási helye Szvincza volt, a hol április 18-tól július végéig időzött. Rendszeres kirándulásai észak-nyugaton Drenkova és Tilva Drenetina ig és keleten Tiszovicza-ig terjedtek. Május végén több napos kirándulást rendezett a Kazánszorosba és július közepén több napot töltött a Duna egyik kis szigetén, a Temes-szigeten (Ostrovo).

A gyűjtés eredményét nagyban befolyásolta a rossz időjárás és ezzel összefüggésben a kiöntések által víz alá került partvidék.

A gyűjtés ennél fogva csak 330 fajt eredményezett, a melyek között azonban egynéhány nagyon érdekes elem is van, mint pl. *Pararge Roxelana*, *Libythea celtis*, *Lycaena Jolas*, *Ochrostigma melagona*, *Tapinostola Hellmanni*, *Eublemma suava*, *Hypena antiqualis*, *Acidalia sodaliaria*, *Ac. politata*, *Ac. deversaria* ab. *diffuata*, *Ac. imitaria*, *Rhodostrophia calabria* és különösen a következő négy Magyarország faunájára új aprólepke: *Crambus confusellus*, *Epiblema Hinnebergiana*, *Ep. commodestana* és az itten leírt *Psecadia Rothschildi* RBL. Azonkívül előkerült a *Catabrachmia csornensis*, mely Gelechiidának eddig csak egyetlen példánya volt ismeretes.

meinem Auftrage im südlichsten Teil des Komitates Krassó-Szörény, in der von der Donau nach Süden gebildeten Ecke. Sein Standquartier war Szvincza, wo er vom 18. April bis Ende Juli Aufenthalt hatte. Seine regelmässigen Exkursionen erstreckten sich im Nordwesten bis Drenkova und Tilva-Drenetina, im Osten bis Tiszovicza. Auch machte er Ende Mai einen mehrtägigen Ausflug in die Kasanenge und verbrachte Mitte Juli mehrere Tage auf der Donau-Insel Temes-sziget (Ostrovo).

Die Aufsammlungen waren durch die schlechte Witterung und im Zusammenhange damit durch Inundationen der Ufergehenden stark beeinträchtigt.

Die Ausbeute umfasst daher nur 330 Arten, unter welchen sich einige sehr interessante Faunenelemente finden, als *Pararge Roxelana*, *Libythea celtis*, *Lycaena Jolas*, *Ochrostigma melagona*, *Tapinostola Hellmanni*, *Eublemma suava*, *Hypena antiqualis*, *Acidalia sodaliaria*, *Ac. politata*, *Ac. deversaria* ab. *diffuata*, *Ac. imitaria*, *Rhodostrophia calabraria* und besonders die vier folgenden für Ungarn neuen Microlepidopteren: *Crambus confusellus*, *Epiblema Hinnebergiana*, *Ep. commodestana* und die hier beschriebene *Psecadia Rothschildi* RBL. Auch wurde *Catabrachmia csornensis* erbeutet, von welcher Gelechiidae bisher nur ein Stück bekannt war.

Általában véve ennek a vidéknek lepkefaunája sokkal szegényebb mint a Bánság akár-melyik része.

Az anyag revízióját és a jegyzék összeállítását a bécsi természetrajzi udvari múzeumban REBEL H. tanár úr végezte.

A CASTELLITZ által megjelölt termőhelyek és a gyűjtés ideje a következők:

- Biger (243 m.): VII. 20.
 Birkoviti (487 m.): V. 25.
 Cukavka (Szvinczától keletre. — Östlich von Szvincza): VI 6—12.
 Drenkova: VI. 26.
 Gabretina: VI. 5—6.
 Glavcina: IV. 24—29; V. 4—6; VI. 13, 25.
 Greben: IV. 23, 30; V. 7, 30; VI. 3, 11.
 Gredita (680 m.): VI. 6, 19.
 Jeselnicza: VI. 18.
 Jucz: IV. 26; V. 7, 31; VI. 25, 28; VII. 23.
 Kazan-szoros (Kasanenge): V. 29; VI. 4.
 Kozla: VI. 11—12.
 Lupatina: VI. 21.
 Plostina: V. 21; VII. 2.
 Prislop (530 m.): VII. 5.
 Szvincza (Srnice) [67 m.].
 Temes-sziget (Temes-Insel; Ostrovo): VII. 16—19.
 Tilva Drenetina (690 m.): VI. 28.
 Tiszovicza: IV. 24.
 Treskovac (670 m.): V. 1; VI. 26; VII. 24.
 Uroviste: VII. 13.
 Varniseo (380 m.): VII. 2—3.
 Vertop (288 m.): IV. 27; VII. 3, 10.
 Zapoloka: V. 10.
 Zarudine: VII. 12.
 Zenska bara (338 m.): VII. 9—10.

A gyűjtött fajok és az azokra vonatkozó adatok a következők:

Im allgemeinen ist die Lepidopterenfauna hier vielärmer als sonst in der banatischen Region.

Die Revision des Materials und Anlage der Liste erfolgte am Naturhistorischen Hofmuseum in Wien durch Prof. H. REBEL.

Die von CASTELLITZ angegebenen Fangplätze und Daten sind folgende:

Die gesammelten Arten und die darauf bezüglichen Daten sind folgende:

Papilionidae.

- Papilio Podalirius* L. var. *elongata* VERITY. — Greben IV. 23 (♂),
Prislop VII. 5.
Thais Polyxena SCHIFF. — Glavcina V. 6.

Pieridae.

- Aporia crataegi* L. — Kazan-szoros V. 29
Pieris rapae L. — Greben IV. 23.
— *napi* L. var. *napaeae* ESP. — Lupatina VI. 22.
— *Daplidice* L. — Zenska bara VII. 9, Zarudine VII. 12, Temes-
sziget VII. 16.
— — gen. vern. *Bellidice* O. — Vertop IV. 27.
Euchloë cardamines L. — Glavcina V. 6 (♀).
Leptidia sinapis L. — Greben IV. 23.
— — var. aest. *diniensis* B. — Lupatina VI. 21.
Cotias Hyale L. — Glavcina V. 4, Jucz VI. 25.
— *Edusa* F. — Glavcina V. 4 ♂, Temes sziget VII. 16.
— — ab. *chrysothemoides* RBL. — Glavcina V. 4.
— — ab. *Helice* HB. — Glavcina VI. 13.

Nymphalidae.

- Pyrameis cardui* L. — Temes sziget VII. 16.
Vanessa urticae L. — Gabretina VII. 7.
— *polychloros* L. — Gabretina VI. 5.
Polygonia c-album L. — Szvnicza VI. 12.
Melitaea Cinxia L. — Jucz V. 7, 31.
— *Phoebe* KNOCH — Szvnicza VI. 3—5.
— *didyma* ESP. — Jucz VI. 25.
— *Trivia* SCHIFF. — Szvnicza VI. 3.
Argynnis Daphne SCHIFF. — Kozla VI. 12.
— *Latonia* L. — Greben VI. 3.
— *Adippe* L. — Szvnicza VI.
— *Pandora* SCHIFF. — Cukavka VI. 6—12.
Melanargia Galatea L. — Jucz VI. 25, Treskovac VI. 26.
Satyrus Circe F. — Szvnicza (1 ♂).
— *Hermione* L. — Treskovac VI. 25. ♂.
— *Semele* L. — Treskovac VI. 12, 26.
Pararge Aegeria L. var. *egerides* STGR. — Gredita VI. 19.
— *Roxelana* CR. — Cukavka VII.
— *Megaera* L. — Jucz IV. 26, Greben V. 7, Lupatina VI. 21
(gen. II).
Epinephele Jurtina L. — Szvnicza, Treskovac VI. 25.
Coenonympha pamphilus L. — Zapoloka V. 10, Kazan V. 29.

Libytheidae.

Libythea Celtis LAICH. — Glavcina VI. 13.

Lycaenidae.

Thecla ilicis ESP. — Szvnicza VI. 7.

— *acaciae* F. — Szvnicza VI. 11.

Callophrys rubi L. — Glavcina V. 6.

Chrysophanus virgaureae L. — Lupatina VI. 22.

— *Thersamon* ESP. — Zarudine VII. 12.

— *Alciphron* ROTT. — Kazan VI. 3 (♀), Glavcina VI. 13 (♂).

— *phlaeas* L. — Tiszovicza IV. 24, Glavcina V. 4.

— — ab. *Eleus* F. — Treskovac VI. 26.

Lycaena Argus L. (*Aegon* SCHIFF.) — Szvnicza V. 24.

— *Astrarche* BRGST. — Glavcina IV. 29, Greben V. 8.

— *Icarus* ROTT. — Elterjedt (Verbreitet); Temes-sziget VII. 16.

— *Meleager* ESP. — Lupatina VI. 21 (♂).

— *bellargus* ROTT. — Szvnicza V. 23.

— — ab. *ceronus* ESP. — Szvnicza V. 23; Zarudine VII. 12.

— *Jolas* O. — Lupatina VI. 21.

— *Cyllarus* ROTT. — Greben V. 3, Glavcina V. 9.

Hesperiidae.

Augiades sylvanus ESP. — Lupatina VI. 22.

Carcharodus lavaterae ESP. — Tilva Drenetina VI. 28.

— *alceae* ESP. — Greben V. 3.

Hesperia orbifer HB. — Greben V. 30.

— *alveus* HB. var. *fritillum* HB. — Gredita VI. 6 (♂).

— *malvae* L. — Jucz IV. 25, Glavcina V. 11.

Thanaos Tages L. — Jucz IV. 25.

— — ab. *unicolor* FRR. — Prislop VII. 5.

Sphingidae.

Deilephila euphorbiae L. — Biger VII. 20.

Pergesa porcellus L. — Temes-sziget VII. 16.

Macroglossum stellatarum L. — Szvnicza VI. 6.

Notodontidae.

Cerura furcula L. — Temes-sziget VII. 16 (♀).

Spatalia argentina SCHIFF. — Greben V. 30, Vertop VII. 10. (Egyidejüleg olajszürke és vöröses-okersárga elülső szárnyakkal. — Gleichzeitig mit olivengrauen und rötlich ocker-gelben Vorderflügeln).

Ochrostigma melagona BKH. — Zenska bara VII. 9.

Lymantriidae.

- Dasychira fascelina* L. — Treskovac VI. 24.
Euproctis chrysorrhoea L. — Treskovac VI. 26, Vertop VII. 3.
Lymantria dispar L. — Vertop VII. 10.

Lasiocampidae.

- Malacosoma neustria* L. — Szvnicza VI. 8, Varniseo VII. 3.
Macrothylacia rubi L. — Kazan V. 30.
Odonestis pruni L. — Uroviste VII. 13.

Noctuidae.

- Demas coryli* L. — Treskovac VII. 24.
Acronycta rumicis L. — Szvnicza V. 20.
Agrotis pronuba L. — Kazan V. 29.
 — *comes* HB. — Szvnicza VI. 15.
 — *forcipula* HB. — Vertop VII. 10 (♀).
Mamestra leucophaea VIEW. — Greben V. 3 (♂).
 — *brassicae* L. — Kazan V. 30.
Bryophila algae F. — Vertop VII. 10, Temes-sziget VII. 16.
 — *muralis* FORST. — Jucz VII. 28.
Dipterygia scabriuscula L. — Varniseo VII. 3.
Tapinostola Hellmanni EV. Treskovac VI. 24, Zenska bara VII. 9 (♀).
Luceria virens L. — Uroviste VII. 13.
Caradrina quadripunctata F. — Szvnicza V.
 — *respersa* HB. — Vertop VII. 3.
 — *ambigua* F. — Szvnicza VI. 5.
Amphipyra tragopogonis L. — Prislop VII. 5.
 — *pyramidea* L. — Prislop VII. 5.
Calymnia trapezina L. ab. *rufa* TURT — Jucz VI. 28.
Plastenis retusa L. — Vertop VII. 10.
Heliothis dipsacea L. — Greben V. 3, Temes-sziget VII. 16.
 — *scutosa* SCHIFF. — Temes-sziget VII. 16.
Acontia lucida HUFN. — Plostina V. 22, Temes-sziget VII. 16.
 — — ab. *albicollis* F. — Temes-sziget VII. 16.
 — *luctuosa* ESP. — Vertop IV. 27, Greben IV. 30, Glavcina V. 4.
Eublemma suava HB. — Jeselnicza VI. 18, Treskovac VI. 26 (♀),
 Prislop VII. 5.
Thalpochares purpurina HB. — Greben V. 30.
 — *communimacula* HB. — Temes-sziget VII. 16, Biger VII. 20.
Erastria argentula HB. — Greben V. 30.
Rivula sericealis SCOP. — Temes-sziget VII. 16.
Emmelia trabealis SCOP. — Greben IV. 30, V. 23, Temes-sziget VII. 20.
Plusia gutta GN. — Treskovac VI. 25, Jucz VI. 25, Varniseo VII. 3.

- Plusia gamma* L. — Temes-sziget VII. 16.
Euclidia glyphica L. — Glavcina V. 4, Temes-sziget VII. 16.
 — *triquetra* F. — Temes-sziget VII. 16—17.
Catocala hymenaea SCHIFF. — Biger VII. 20.
Toxocampa viciae HB. — Treskovac VI. 26, Vertop VII. 10.
Epizeuxis calvaria F. — Varniseo VII. 3.
Zanclognatha tarsiplumalis HB. — Szvnicza VI. 22.
 — *tarsicristalis* HS. — Prislop VII. 5 (♀).
Herminia derivalis HB. — Treskovac VI. 28.
Hypena proboscidalis L. — Szvnicza VI. 7.
 — *antiqualis* HB. — Plostina V. 21.

Geometridae.

- Pseudoterpna pruinata* HUFN. — Greben VI. 11.
Euchloris smaragdaria F. — Szvnicza VI. 7, Jucz VI. 28, Temes-sziget VII. 16.
Nemoria viridata L. — Vertop VII. 10.
 — *pulmentaria* GN. — Biger VII. 20.
Thalera fimbrialis SCOP. — Treskovac VI. 26.
Acidalia similata THNBG. — Temes-sziget VII. 16.
 — *rufaria* HB. — Kozla VI. 12, Treskovac VI. 18.
 — *moniliata* F. — Uroviste VII. 13.
 — *dimidiata* HUFN. — Treskovac VI. 26.
 — *sodaliaria* HS. — Temes-sziget VII. 16.
 — *virgularia* HB. — Greben V. 13, Kazan VI. 4.
 — *laevigata* SCOP. — Prislop VII. 5, Temes-sziget VII. 16.
 — *herbariata* F. — Szvnicza VI.
 — *politata* HB. ab. *abmarginata* BOHATSCH — Temes-sziget VII. 16.
 — *rusticata* F. — Prislop VII. 5, Uroviste VII. 13.
 — *dilutaria* HB. — Treskovac VI. 26.
 — *degeneraria* HB. — Szvnicza VI. 16.
 — *deversaria* HS. — Lupatina VI. 21, Jucz VI. 25, Treskovac VI. 26.
 — — ab. *difluata* HS. — Treskovac VI. 26.
 — *rubiginata* HUFN. — Greben V. 31, Temes-sziget VII. 16.
 — *marginepunctata* GOEZE — Kazan V. 29, Vertop VII. 10.
 — *emutaria* HB. — Cukavka VI. 21.
 — *ornata* SCOP. — Greben V. 10, Treskovac VI. 26, Vertop VII. 10.
 — *violata* THBG. var. *decorata* BKH. — Szvnicza VI. 11.
Codonia albiocellaria HB. — Birkoviti V. 24.
Rhodostrophia calabraria Z. — Cukavka VI. 11.
 — — ab. *tabidaria* Z. — Lupatina VI. 21, Jucz VI. 25.
Timandra amata L. — Temes-sziget VII. 17.
Lythria purpuraria L. — Greben V. 3, Temes-sziget VII. 16.

- Minoa murinata* SCOP. — Tiszovica IV. 24, Glavcina IV. 29, Treskovac VI. 26.
- Siona decussata* BKH. — Szvinica V. 23—VI. 15.
- Lithostegia farinata* HUFN. — Greben V. 9, Temes-sziget VII. 16.
— *griseata* SCHIFF. — Greben V. 3, Glavcina V. 6.
- Anaitis plagiata* L. — Greben IV. 23.
- Larentia fluviata* HB. — Biger VII. 20.
— *riguata* HB. — Tiszovicza IV. 24, Greben V. 3—10, Treskovac VI. 26.
— *galiata* HB. — Treskovac VI. 26, Prislop VII. 5.
— *bilineata* L. — Szvinicza V. 24.
- Asthenia candidata* SCHIFF. — Jucz VI. 28.
- Tephroclystia oblongata* THBG. — Uroviste VII. 13.
— *isogrammaria* HS. — Szvinicza VI. 7, Uroviste VII. 13.
- Phibalapteryx vitalbata* HB. — Jucz VI. 28.
— *corticata* TR. — Szvinicza VI. 7.
- Abraxas marginata* L. — Treskovac VII. 24.
- Ennomos quercaria* HB. — Lupatina VI. 21.
- Venilia macularia* L. — Tiszovicza IV. 24, Greben IV. 30.
- Boarmia gemmaria* BRAHM. — Szvinicza V. 22.
- Ematurga atomaria* L. — Tiszovicza IV. 24.
- Phasia clathrata* L. — Treskovac VI. 26, Temes-sziget VII. 16.
— *glarearia* BRAHM. — Tiszovicza IV. 24, Glavcina IV. 29, Treskovac V. 1, Tilva Drenetina VI. 28.
- Eubolia avenacearia* HB. var. *flavidaria* Ey. — Temes-sziget VII. 16.
— *murinaria* F. — Greben V. 9, Kazan V. 29.

Syntomidae.

- Syntomis Phegea* L. — Lupatina VI. 21, Treskovac VI. 26.

Arctiidae.

- Callimorpha quadripunctaria* PODA — Jucz VII. 20.
- Coscinia striata* L. — Jucz VI. 13—26.
- Miltochrista miniata* FORST. — Varniseo VII. 3.
- Lithosia complana* L. — Prislop VII. 5, Uroviste VII. 13.
— *unita* HB. ab. *palleola* HB. — Treskovac VII. 24.

Zygaenidae.

- Zygaena purpuralis* BRÜN. — Cukavka VI. 5 (♀).
— *achilleae* ESP. — Szvinicza V. 23.
— *filipendulae* L. — Szvinicza VI. 11, Treskovac VI. 26.
— *Ephialtes* L. ab. *trigonellae* ESP. — Treskovac VI. 26.

- Zygaena carniolica* SCOF. var. *onobrychis* SCHIFF. — Treskovac VI. 26.
Ino chloros HB. — Kozla VI.
 — *subsolana* STGR. — Cukavka V. 26, Greben VI. 7 (♂).
 — *tenuicornis* Z. — Cukavka VI. 3

Psychidae.

- Acanthopsyche atra* L. (*opacella* HS) — Treskovac V. 1 (♂).
Pachytelia villosella O. — Szvnicza VI. 19 (♂).
Rebelia Sappho MILL. — Treskovac V. 6, Cukavka VI. 7.
 — *nudella* O. — Szvnicza V. 9 (♂).
Psychidea bombycella SCHIFF. — Cukavka VI. 7.
Epichnopteryx pulla ESP. — Vertop IV. 27, Birkoviti V. 25.

Cossidae.

- Cossus Cossus* L. — Szvnicza VI. 7.
Hypopta caestrum HB. — Varniseo VII. 3, Zenska bara VII. 9.
Dyspessa ulula BKH. — Kozla VI. 11.

Pyralidae.

- Aphomia sociella* L. — Treskovac VI. 26, Zenska bara VII. 9.
Melissoblastes bipunctatus Z. — Temes sziget VII. 17.
Lamoria anella SCHIFF. — Plostina VII. 2.
Crambus inquinatellus SCHIFF. — Jucz VI. 23.
 — *contaminellus* HB. — Tilva Drenetina VI. 28.
 — *luteellus* SCHIFF. — Gabretina VI. 6, Temes-sziget VII. 16.
 — *saxonellus* ZK. — Kozla VI. 11, Biger VII. 20.
 — *pinellus* L. — Tilva Drenetina VI. 28.
 — *confusellus* STGR. — Uroviste VII. 13 (♂).
 — *falsellus* SCHIFF. — Varniseo VII. 3.
 — *chrysonuchellus* SC — Glavcina V. 6.
 — *craterellus* SC. — Gabretina VI. 5, Jeselnicza VI. 18.
 — *hortuellus* HB. — Treskovac VI. 25, Temes-sziget VII. 16.
Eromene bella HB. — Jucz VII. 20.
Scirpophaga praelata SC. — Uroviste VII. 13, Jucz VII. 20.
Schoenobius gigantellus SCHIFF. — Vertop VII. 10.
 — *forficellus* THBG. — Temes sziget VII. 16.
Ematheudes punctella TR. — Zarudine VII. 12, Temes-sziget VII. 16.
Homoeosoma sinuella F. — Greben V. 30, Jeselnicza VI. 18.
 — *subalbatella* MN. — Temes sziget VII. 16.
 — *nimbella* HB. — Zenska bara VII. 9.
Plodia interpunctella HB. — Szvnicza VI. 11.
Ephestia elutella HB. — Greben V. 30.
Gymnancycla canella HB. — Temes sziget VII. 16, Jucz VII. 20.

- Pempelia dilutella* HB. — Uroviste VII. 13.
Euzophera cinerosella Z. — Gabretina VI. 6, Plostina VII. 2.
 — *bigella* Z. — Prislop VII. 5.
Hypochalcia ahenella HB. — Szvnicza VI. 1.
Etiella Zinckenella TR. — Jucz VII. 23, Biger VII. 20.
Bradyrrhoa gilveolella TR. — Vertop VII. 10.
Megasis illignella Z. — Tiszovicza IV. 24, Temes-sziget VII. 16.
Epischnia prodromella HB. — Kazan V. 29.
Selagia argyrella F. — Szvnicza.
Salebria faecella Z. — Tilva Drenetina VI. 28.
Trachonitis cristella HB. — Biger VII. 20.
Rhodophaea rosella SC. — Uroviste VII. 13.
Aglossa pinguinalis L. — Gabretina VI. 6.
Hyppopygia costalis F. — Plostina VII. 2, Uroviste VII. 13.
Pyralis farinalis L. — Temes-sziget.
 — *regalis* SCHIFF. — Zenska bara VII. 9.
Herculia glaucinalis L. — Gabretina VI. 7, Vertop VII. 10.
 — *rubidalis* SCHIFF. — Treskovac VI. 28.
Cledeobia moldavica ESP. — Cukavka VI. 7, Kozla VI. 11, Jeselnicza VI. 18.
Nymphula stratiotata L. — Uroviste VII. 13.
Scoparia ochrealis SCHIFF. — Glavcina V. 6.
 — *crataegella* HB. — Jeselnicza VI. 18, Uroviste VII. 13.
Nomophila noctuella SCHIFF. — Szvnicza, Temes-sziget VII. 17.
Evergestis extimalis SC. — Szvnicza V. 22.
 — *aenealis* SCHIFF. — Szvnicza VI. 1.
Phlyctaenodes verticalis L. — Glavcina V. 6, Treskovac VI. 26, Uroviste VII. 13.
 — *sulphuralis* HB. — Temes-sziget VII. 16.
Cynaeda dentalis SCHIFF. — Uroviste VII. 13.
Metasia ophialis TR. — Uroviste VII. 13.
Pionea rubiginalis HB. — Uroviste VII. 13.
Pyrausta sambucalis SCHIFF. — Uroviste VII. 13, Biger VII. 20.
 — *flavalis* SCHIFF. — Uroviste VII. 13.
 — *nubilalis* HB. Uroviste VII. 13, Temes-sziget VII. 16.
 — *cespitalis* SCHIFF. — Tiszovicza IV. 24.
 — *sanguinalis* L. — Greben V. 3, Plostina VII. 2, Uroviste VII. 13.
 — *purpuralis* L. — Greben V. 3 (♂). Majdnem vörös színeződés nélküli. — Fast ganz ohne rote Färbung.
 — *aurata* SC. — Glavcina IV. 24, Vertop VII. 10.
 — *nigrata* SC. — Greben IV. 30.
 — *cingulata* L. — Zenska bara VII. 9.

Pterophoridae.

- Oxyptilus parvidactylus* Hw. — Biger VII. 20, Treskovac VII. 24.
Alucita pentadactyla L. — Szvinicza VI. 4, Treskovac VI. 28.
 — *tetradactyla* L. — Szvinicza VI. 7.
Pterophorus monodactylus L. — Greben V. 30, Temes-sziget VII. 16.

Tortricidae.

- Dichelia Grotiana* F. — Tilva Drenetina VI. 28.
Oenophthira Pilleriana SCHIFF. — Prislop VII. 5.
Cacoecia rosana L. — Tilva Drenetina VI. 28.
 — *strigana* HB. — Treskovac VI. 24.
 — — ab. *stramineana* HS. — Jeselnicza VI. 18 (♀).
Eulia ochreana HB. — Birkoviti V. 23.
Tortrix Loefflingiana L. — Greben V. 30.
 — *viridana* L. — Greben VI. 3.
Lozopera bilbaënsis RÖSSL. — Biger VII. 20 (♂). Eddig csak Balaton-
 Almádiról (1908. VII. 24; ROTHSCHILD) volt ismeretes. —
 War bisher nur von Balaton-Almádi (1908. VII. 24;
 ROTHSCHILD) bekannt.
Conchylis posterana Z. — Greben V. 10, Uroviste VII. 13.
 — *hybridella* HB. — Uroviste VII. 13 (♀).
 — *zephyrana* TR. — Greben V. 1, Temes-sziget VII. 16.
 — *Heydeniana* HS. — Temes-sziget VII. 17 (♀).
 — *epiliana* Z. — Uroviste VII. 13 (♂).
Euxanthis lathoniana HB. — Cukavka VI. 7, Varniseo VII. 3 (♀).
 — *hamana* L. — Uroviste VII. 13.
 — *zoegana* L. — Cukavka VI. 7.
 — *straminea* Hw. — Kazan V. 29.
Phtheochroa pulvillana HS. — Jeselnicza VI. 18. BÁRÓ ROTHSCHILD
 már 1910-ben Versecznél gyűjtötte, később előkerült a
 Deliblátról (Flamunda) és Cséhtelekről (Bihar vm.). —
 Wurde von BARON ROTHSCHILD bereits 1910 bei Versecz
 erbeutet, später aber auch in der Deliblater Puszta (Fla-
 munda) und bei Cséhtelek (Kom. Bihar) gefangen.
Carposina scirrhosella HS. — Treskovac V. 24.
Olethreutes pruniana HB. — Greben V. 24, Treskovac VI. 26.
 — *oblongana* Hw. — Varniseo VII. 3.
 — *striana* SCHIFF. — Varniseo VII. 3.
 — *arcuella* CL. — Treskovac VI. 26.
 — *lacunana* DUP. — Szvinicza VI. 14.
 — *ericetana* WESTW. — Zenska bara VII. 9.
Steganoptycha minutana HB. — Szvinicza VI. 7.
Bactra furfurana Hw. — Varniseo VII. 3 (♀), Temes-sziget VII. 16.
 — *lanceolana* HB. — Uroviste VII. 13.

- Semasia pupillana* CL. — Temes-sziget VII. 16.
Notocelia Uddmanniana L. — Szvinicza VI. 7, Prislop VII. 5
Epiblema albidulana HS. — Temes-sziget VII. 16.
 — *caecimaculana* HB. — Vertop VII. 10 (♀).
 — *Hinnebergiana* FUCHS. — Jeselnicza VI. 18 (♂). [Nagyon sötét hátsó szárnyakkal. — Mit sehr dunklen Hinterflügeln].
 — *commodestana* RÖSSL. — Zenska bara VII. 9 (♀).
 — *graphana* TR. — Treskovac VI. 26.
 — *tripunctana* F. — Plostina V. 22.
 — *Pflugiana* HW. — Uroviste VII. 13, Temes-sziget VII. 16.
 — *foenella* L. — Zenska bara VII. 9.
Tmetocera ocellana F. — Uroviste VII. 13.
Carpocapsa pomonella L. — Vertop VII. 10.
Ancyliis tineana HB. — Zapoloka IV. 22.
 — *comptana* FROEL. — Zapoloka IV. 22, Treskovac V. 1.
Lipoptycha plumbana SC. — Zenska bara VII. 9, Temes-sziget VII. 16.
 — *saturnana* GN. — Varniseo VII. 3.

Yponomeutidae.

- Yponomeuta padellus* Z. — Varniseo VII. 3, Prislop VII. 5, Temes-sziget VII. 16.
 — *rorellus* HB. — Prislop.

Plutellidae.

- Plutella maculipennis* CURT. — Treskovac V. 1, Varniseo VII. 3.

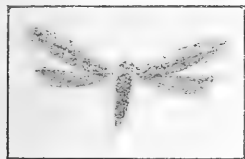
Gelechiidae.

- Melzneria apritella* CL. — Temes-sziget VII. 16 (♂).
Bryotropha senectella Z. — Biger VII. 20.
Gelechia spurcella HS. — Greben V. 10.
 — *tephritidella* DUP. — Greben V. 10.
Sitotroga cerealella OLIV. — Szvinicza.
Stomopteryx deterrentella Z. — Treskovacz VII. 24.
Catabrachmia csornensis RBL. (Rov. Lap. XVI, 1909, p. 145).

Ebből a fajból, melyet egy 1908. július 9-én Csornán (Sopron vm.) gyűjtött nőstény példány alapján írtam le, július 24-én egy friss ♂ példány került Treskovaczról, melyet képen is bemutatok. A sárgás csápok a csúcs felé jól láthatóan fogacska-zottak. Ez a példány teljesen megegyezik a típussal, mely a bécsi múzeum gyűjteményében foglal helyet.

Von dieser nach einem weiblichen Stück, welches am 9. Juli 1908 in Csorna (Komitat Sopron) erbeutet wurde, aufgestellten Art, wurde ein frisches ♂ am 24. Juli in Treskovacz gefangen. Dasselbe wird hier zur Abbildung gebracht. Die gelblichen Fühler sind gegen ihre Spitze deutlich gezähnt. Das Stück stimmt vollkommen mit der im wiener Hofmuseum befindlichen Type überein.

- Rhinosisia formosella* HB. — Gabretina VI. 6.
Euteles Kollarella COSTA — Zenska bara VII. 9.
Oegoconia quadripuncta Hw. — Uroviste VII. 13, Temes-sziget VII. 16.
Pleurota pyropella SCHIFF. — Szvinicza.
 — *salviella* HS. — Birkoviti V. 25, Temes sziget VII. 16.
 — *aristella* L. — Plostina VII. 2.
Holoscolia forficella HB. — Jucz VI. 23.

Catabrachmia esornensis RBL. ♂, ²/₁.

Pseudis Rothschildi RBL. ♂, ²/₁.

- Topentis barbella* F. — Greben VI. 11.
Pseudis scarpunctella HB. — Uroviste VII. 11.
 — *bipunctella* F. — Zarudine VII. 12.
 — **Rothschildi** REBEL, n. sp. ♂.

Nagyon apró, egyszínű ércszürke elülső szárnyak által jellemzett faj, mely ki nem feszítve egy a *seliniella* csoportba tartozó *Scythris*-hez hasonló.

A zömök test, csápok, tapogatók és lábak egyszínű ércszürkék. A csápok az elülső szárnyak elülső szélének közepén csak kissé terjednek túl; a gyengén felhajló tapogatók középső íze karcsú, pikkelyektől kevésbé megvastagodott, a vékony és hegyes utolsó íz ³/₄ oly hosszú, mint a középső íz. Az erőteljes potroh fogója belső oldalán narancssárga pikkelyezés gyenge nyomát mutatja. A majdnem egyenlő széles elülső szárnyak nem mustrázottak, sötét ércszürkék, a világosabb rojt tövéhez közel sötét választó vonallal. Az elülső

Eine sehr kleine durch einfarbig erzgraue Vorderflügel sehr ausgezeichnete Art, die unaufgespannt einer *Scythris* aus der *seliniella*-Gruppe gleicht.

Dergedrängene Körper Fühler, Palpen und Beine sind einfarbig erzgrau. Die Fühler reichen nur wenig über die Mitte des Vorderrandes der Vorderflügel; das Mittelglied der nur schwach aufgebogenen Palpen ist schlank, wenig durch Schuppen verdickt, das dünne spitze Endglied ³/₄ des Mittelgliedes lang. Die Analkappen des kräftigen Hinterleibes zeigen auf ihrer Innenseite schwache Spuren einer orangegelben Beschuppung. Die fast gleichbreiten Vorderflügel sind zeichnungslos, dunkel erzgrau, mit schwachem Glanze. Die einfarbigen Franssen etwas lichter. Die Hin-

szárnyak hossza 7·3, kifeszítve 14 mm.

Az egyetlen teljesen friss ♂ Glavcina-nál gyűjtött április 24-én (M. C. Vind.)

Ez a faj egyetlen ismert fajhoz sem áll közel és *Ps. aurifluella* Hb. után sorozható be.

terflügel reiner grau, mit dunkler Teilungslinie nahe der Basis der lichter Fransen. Vorderflügel-länge 7·3, Expansion 14 mm.

Nur ein ganz frisches ♂ wurde in Glavcina am 24. April erbeutet. (M. C. Vind.)

Die Art steht keiner bekannten besonders nahe und kann nach *Ps. aurifluella* Hb. eingereiht werden.

Depressaria purpurea Hw. — Plostina VII. 2.

Lecithocera laticornella Z. — Biger VII. 20.

Borkhausenia formosella F. — Szvinicza.

— *lunaris* Hw. — Varniseo VII. 3.

Elachistidae.

Stigmatophora serratella Ts. — Uroviste VII. 13.

Coleophora alcyonipenella KOLL. — Varniseo VII. 3.

— *ornatipenella* Hb. — Varniseo VII. 3.

Elachista griscella Z. — Zapoloka IV. 22 (♂♀).

— *anserinella* Z. — Greben IV. 23.

Talaeporiidae.

Solenobia inconspicua Hofm. — Birkoviti V. 25 (♂).

Tineidae.

Euplocamus anthracinalis Sc. — Birkoviti V. 25 (♀). Az elülső szárnyfedők fehér pontjai nagyon aprók. — Mit sehr kleinen weissen Punkten der Vorderflügel.

Ateliotum hungaricellum Z. — Temessziget VII. 16.

Monopis imella Hb. — Prislop VII. 5.

Tinea Ankerella Mx. — Prislop VII. 5 (♂).

— *pellionella* L. — Jeselnicza VI. 18. (Nagyon sötét ♂. — Sehr dunkles ♂).

— *simplicella* Hs. — Prislop VII. 5, Biger VII. 20.

Incurvaria pectinea Hw. — Greben IV. 23.

— *Oehlmanniella* Tr. — Jucz V. 6.

Adelidae.

Nemotois auricellus Rag. — Greben V. 30.

— *minimellus* Z. — Plostina VII. 2 (♀).

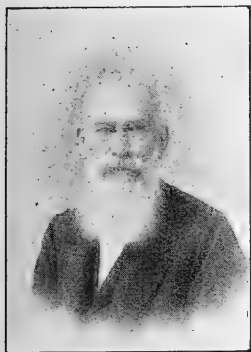
Adela violella Tr. — Jeselnicza VI. 18.

— *rufifrontella* Tr. — Treskovae V. 1.

Különfélék.

Bogsch János emlékének. — Még a múlt évben, 1911 március

hó 17-én, elhunyt Pozsonyban BOGSCH JÁNOS ny. állami főreáliskolai tanár, a magyar rovászok kicsiny gárdájának egy régi tagja. Mindnyájunk emlékezetében él az öreg ur, a ki még közel 80 éves korában is elbogarászott és nem mulasztotta el sohasem, hogy átutazóban évenként legalább is egyszer-kétszer a Magyar Nemzeti Múzeumot felkeresse és legújabb gyűjtésének érdekesebb részét be ne mutassa, sőt egyes jobb dolgokkal a múzeum gyűjteményét ne gyarapítsa. BOGSCH 1830 június hó 7-én született a szepesmegyei Durandon, középiskolai és filozófiai tanulmányait

a késmárki liceumban végezte. Ifjúságának első nevezetes mozzanata a szabadságharc volt; az iskola padjából sietett hazája védelmére és végigküzdötte a szabadságharcot a szolnoki ütközetig, a melyben megsebesült. Átlőtt lábával jószívű parasztok vették ápolás alá és vitték be Szolnokra, a hol egy ideig elrejtették. Midőn félig felgyógyult az osztrákok kezébe került, kik előbb Szegedre, majd Pestre hurczolták, de mivel hasznát nem vehették, mert lábára még mindig nem tudott állani, nem sorozták be osztrák katonának, hanem feltételesen szabadon bocsátották. 1851-ben újból folytatta megszakított tanulmányait és Késmárkon theológiát hallgatott. A gyakorlati téren előbb mint nevelő működött két évig a SZONTÁGH- és HEDRY-családoknál, majd 1855—1857-ig tanároskodott GÖNCZY PÁL pesti finevelőintézetében, 1857-ben pedig báró PODMANICZKY ÁRMINHOZ került nevelőnek Aszódra, a hol 12 esztendőt töltött, a míg 1869-ben a pozsonyi főreáliskolához ki nem nevezték tanárnak. A pozsonyi főreáliskolában 1901-ig működött, a mikor most már 70 éves korában nyugdíjba vonult. A természetrajzzal GÖNCZY PÁL ösztönzésére 1855-ben kezdett behatóbban foglalkozni. Eleinte Magyarország növényeit gyűjtötte és határozta meg, majd a bogarak és lepkék gyűjtésére és tanulmányozására tért át. Pozsonyba kerülvén e város környékének lepkéit és bogarait tanulmányozta első sorban de nyaranként ellátogatott a Magas-Tátrába is, a hol nagy szorgalommal gyűjtött. Az utolsó két évtizedben gyakran járt Horvátországban is és a Tengerszemléken, a hol azonban már inkább csak a bogarak gyűjtésével foglalkozhatott, magas kora, reszkető keze a lepkékkel való foglalkozást már nehézzé tette. Szűkre mért szabad deje daczára lakóhelye lepkefaunáját eléggé kikutatta és kutatásai

eredményeit „Pozsony vidékének lepkéi“ czímen a pozsonyi állami főreáliskola 1891/92. évi értesítőjében közre is bocsátotta. Ha egyéb megfigyeléseit és adatait nem is közölte, a fontosabbakat mindig közölte szaktársaival, a kik azután nem egy adatát használták fel és közölték tanulmányaikban. BOGSCH mint tanár és entomologus egyaránt lelkiismeretes volt, feladatát a legnagyobb gonddal végezte. Ennek, valamint szeretetreméltó modorának köszönhető, hogy csak tisztelői és barátai voltak, tanítványai hálásan gondoltak rá, entomologus társai pedig megbecsülték tudását, eredeti megfigyelésekben gazdag tapasztalatát. Tanulmányai, az adatok pontossága és megbízhatósága folytán, hazánk északi és nyugati része faunájának első kútforrásaivá lettek és lesznek örökké. BOGSCH JÁNOS emlékét meg fogjuk őrizni, önfeláldozó hazaszeretete és munkakedve pedig szolgáljon sok magyar rovarásznak mintaképül.

CSIKI ERNŐ.

Elhunyt magyar rovarászok. — 1912 szeptember hó 12-én elhunyt Isaszegen ALMÁNFALVI NIAMESSNY IMRE ny. posta- és távirดา-felügyelő, a Magyar Entomologiai Társaság tagja. Az elhunyt körülbelül egy évtized előtt nyugalomba vonulván, lepkék gyűjtésével kezdett foglalkozni, hogy szabad idejét valami komolyabb szórakoztató tevékenységgel töltsse. Erre régi, ifjúkori barátjától A.-AIGNER LAJOS-tól kapott kedvet és ő is vezette be a lepkészet elemeibe. Azóta NIAMESSNY egyik legszorgalmasabb gyűjtőnk lett, ki nemcsak Budapesten és nyári tartózkodási helyén, Isaszegen gyűjtött szorgalmasan, hanem megfordult e czélból többször Stájerországban is. Szépen felállított és jól gondozott gyűjteményét a Magyar Nemzeti Múzeumnak, rovar-tani munkáinak egy részét a Magyar Entomologiai Társaságnak juttatta családja. NIAMESSNY 66 évet élt, született Temesvárott 1844 november 29-én.

1912 szeptember 10-én elhunyt Szepesbélán DR. GREISIGER MIHÁLY városi tisztí orvos 61 éves korában. Az elhunyt mint a Szepesség florájának kutatója és ismerője szerzett magának érdemeket, de az entomológia iránt is érdeklődött és ő neki köszönhetjük a nevére elnevezett kis *Psyllida*, a *Trioza Greisigeri* HORV. felfedezését és életkörülményeinek megállapítását.

A magyar entomologusok sorából azonkívül a múlt év folyamán hunyt el JÁMBORY KÁLMÁN honvédelmi miniszteriumi számtanácsos, néhai ANKER LAJOS mostohafia, ki mostohaapjától a lepkegyűjtésben alapos oktatásban részesülván, sok szerencsével és jártassággal, de inkább kereskedelmi czélból gyűjtött lepkéket. Sajnos, gazdag tapasztalataiból semmit sem közölt, akár csak sógora DR. STEFFEK ADOLF ny. fővárosi kerületi orvos, a ki ugyancsak a múlt évben hunyt el Kispesten. STEFFEK nevét az irodalom is megőrzi, a mennyiben „A *Saturnia hybrida major* O. te-

nyésztése. (Természetrizai Füzetek. VI, 1878; p. 115—117)“ és „Ueber die Zucht von *Saturnia hybrida*. (Entom. Nachrichten. IV, 1878, p. 130—131)“ című cikkeit közrebocsátotta.

CSIKI ERNŐ.

A Pholeuon Knirschi rendszertani helyéről. — A Rovartani Lapok 1911. évi XVIII. kötetének 141. lapján erről a bogárról azt írtam, hogy BREIT leírásának szavai, hogy „finom és teljes előtor-szegély“ téves megfigyelésen alapul és hogy az előtor oldalszegélye a leírással ellentétben nem teljes, tehát ez a faj nem a *Parapholeuon*, hanem a *Pholeuon* s. str. alnembe tartozik. Ezt egy BREIT úrtól származó, tehát tipikus példányról állapíthattam meg. Később BREIT úr levélben értesített, hogy ő nem tévedett, példányain teljes az előtor oldalszegélye és küldött is egy ilyen példányt. Az azután megvizsgálásra hozzám került, főleg BOKOR ELEMÉR ezidei gyűjtéséből származó példányok alapján most már teljes képet alkothattam magamnak erről a vak bogárról és így szükségesnek találok idézett helyen közölt nézetemet módosítani. Megállapíthattam ugyanis, hogy a példányok nagyobb részén az előtor oldalszegélye tényleg teljes, a példányok másik részénél (mintegy harmadánál) az oldalszegély nem teljes, hanem a hátszó szögletektől a közepéig terjed, azonban elül az elülső szögletek mellett rövid élecske újból jelzi. Ez utóbbi példányokat *ab. interruptum* név alatt ismertettem ezen füzet 158. lapján. A mi pedig ezek után a fajnak hovátartozandóságát illeti, előre kell bocsássam azt a nézetemet, hogy a *Pholeuon* nemnek alnemekre való felosztása könnyű volt akkor, a mikor még csak 4—5 fajtát ismertük, a mostan leírt számtalan faj tanulmányozása után pedig kimondhatom, hogy még csak egynehány átmeneti alak felfedezése elegendő lesz arra, hogy az összes alnemeket elejtsük. A mellközép tarajának szerkezete és a mint fenti példából látjuk, az előtor oldalszegélyének hossza sem lesz használható elválasztó bélyegnek. A *Pholeuon Knirschi*-t tehát addig a míg az alnemeket fentarthatjuk, legjobban az *Irenellum* alnemben vélem elhelyezhetni, melynek fajait a csúcson egyenként kerekített szárnyfedők eléggé jellemzik. CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

Seitz, Prof. Dr. Adalbert: Die Grosz-Schmetterlinge der Erde. Eine systematische Bearbeitung der bis jetzt bekannten Groszschmetterlinge. I. Band: Die Palaearktischen Tagfalter. Verlag des SEITZ'schen Werkes (ALFRED KERNEN) in Stuttgart, p. A—C, 1—379 und 3470 Figuren auf 89 kolorierten Tafeln. Preis gebunden Mk. 60.—

A lepkegyűjtőknek eddig alig állott rendelkezésükre oly munka, mely az egész világ vagy egyes világrészek lepkevilágát megismer-

tette vagy azokat képben is bemutatta volna nekik. Ezen a hiányon óhajtott segíteni SEITZ, a mikor egy ily óriási munka megírására, illetőleg szerkesztésére vállalkozott és LEHMANN, majd KERNEN-ben oly kiadókra talált, kik óriási befektetés mellett arra igyekeztek, hogy egy szépen kiállított és gazdagon illusztrált munkát nagyon olcsó árban bocsáthassanak az érdeklődők rendelkezésére. Most már túl vannak a legnagyobb nehézségeken, az óriási munka legnagyobb része már előttünk fekszik, a kötetek egymásután befejezésükhöz közelednek, azért idejét látjuk, hogy az egyes köteteket befejezésük után olvasóinkkal megismertessük. Mielőtt azonban az első kötet ismertetésére térnénk, szükségesnek véljük néhány szót az egész munka beosztásáról is elmondani. Az egyes csoportok megírására a szerkesztőn kívül a legkiválóbb szakemberek vállalkoztak, így ott találjuk köztük a következőket: ATRIVILLIUS (Stockholm), BARTEL (Nürnberg), EIFFINGER (Frankfurt), FRUHSTORFER (Genf), GRÜNBERG (Berlin), HAENSCH (Berlin), JANET (Paris), JORDAN (Tring), MABILLE (Paris), PFITZNER (Sprottau), PROUT (London), RÖBER (Dresden), ROTHSCHILD (Tring), STANDFUSS (Zürich), SOUTH (London), STRAND (Berlin), WARREN (Tring), WEYMER (Elberfeld) és mások. Az egész munka 4 részre, faunára, oszlik; ezek a *Fauna palaeartica*, *americana*, *indo-australia* és *africana*, melyek mindegyike 4—4 kötetből áll. A négy kötet közül az első a nappali lepkéket (*Rhopalocera*), a második a szövő pilléket és szendereket (*Bombyces* & *Sphinges*), a harmadik a bagolypilléket (*Noctuae*) és a negyedik az araszolókat (*Geometrae*) tárgyalja. Az egész munka tehát 16 kötetből áll, melyhez mint 17. kötet, egy az általános részt, a lepkék morfológiáját, biológiáját és földrajzi elterjedésüket tárgyaló, valamint a főmunkához való pótlásokat tartalmazó kötet fog társulni. Az egész munkát mintegy 1000 színes tábla fogja díszíteni, melyen körülbelül 40,000 lepke képe foglal helyet.

Ezek után lássuk az első kötetet, mely a paläarktikus táj nappali lepkéit tárgyalja. A nappali lepkéket (*Diurna*) két nagy csoportra osztják, a valódi nappali (*Rhopalocera*) és a szélesfejű nappali lepkékre (*Grypocera*). Előbbiek első osztályát képezik a Papilioninák, a hová az 1. család, a Papilionidák tartoznak. Megjegyzendő, hogy a csoportok, osztályok, családok, majd a nemek és alnemek leírását a legfontosabb biológiai és elterjedési tudnivalók egészítik ki. A leírások rövidek és csak a fontos jellegeket tartalmazzák, a terjengős és felesleges hosszú leírásokat az összes munkatársak kerülték, a mi a munka nagy előnyére válik, az áttekinthetőséget pedig nagyban elősegíti. Minden egyes fajnak külön bekezdés jut, melyen belül fajváltozatai is kellő méltatásban részesülnek, a mit pedig a leírás nélkül, azt pótolja az állatok jól sikerült képe. A Papilionidák közül

a *Papilio*, *Luehdorfa*, *Armandia*, *Sericinus*, *Thais* és *Hypermnestra* nemek SEITZ, a *Doritis* és *Parnassius* nemek pedig STICHEL avatott tolla alul kerültek ki, a Pieridákat RÖBER, a Danaidákat és Satyridákat SEITZ, utóbbiak közül azonban az *Erebia*-nemet EIFFINGER, a Morphidákat STICHEL, a Nymphalidák bevezető részét és az *Argynnidi* nemzetséget SEITZ, a többit STICHEL, az *Ercynidae* és *Lycaenidae* családokat, valamint a Grypocerákat általánosságban SEITZ, a *Hesperidae* családot pedig MABILLE ismertette. Az egyes családok ismertetését az oda tartozó fajok első leírását kimutató jegyzék zárja be. A kötet végén pedig a kötetben leírt új fajok, fajták és nevek jegyzékét (összesen 128 új névvel), valamint a betürendes tárgymutatót találjuk, mely nemcsak a lapszámra, hanem a táblákon bemutatott lepkéképekre is utal. Külön kötet foglalja magába a 89 színes táblát, a melyen nem kevesebb mint 3470 lepkékép foglal helyet. A képek reprodukciója kitűnően sikerült, úgy hogy örömrünk telik azok szemlélésében. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy a munka úgy a mint azt tervezték, teljesen sikerült, a mihez úgy a szerkesztőnek, mint a munkatársaknak és a kiadónak csak teljes elismerésünket fejezhetjük ki. A német kiadáson kívül, francia és angol kiadás is jelent meg, a mi a munka elterjedését az egész földkerekségen biztosította és így egyöntetű alpmunka áll a lepkészek rendelkezésére, a mi a lepkészeti ismeretek további fejlődésére is nagy haszonnal jár. A gyönyörű munkát, mely bármely könyvkereskedés útján vagy egyenesen a kiadónál [Verlag des SEITZ'schen Werkes (ALFRED KERNEN) in Stuttgart, Poststrasse 7.] rendelhető meg, szaktársainknak csak legmelegebben ajánlhatjuk. A munkából az egyes részek (faunák) külön-külön is megrendelhetők.

CSIKI.

*

Jablonowski József: A gyümölcsfák s a szőlő kártevő rovarai. Harmadik kiadás. (A m. kir. földművelésügyi minister kiadványa 1912, 7. szám.) Budapest, 1912; 182 oldal, 2 színes táblával és ötvenkét ábrával.

Szerző ismert művének a közelmúltban jelent meg a harmadik kiadása, mely az első (1902) és második (1906) kiadáshoz mérten terjedelemben majdnem megkétszerezedett. Színes tábláinak száma ugyan kevesebb lett, de mintha ezek céljuknak inkább felelnének meg. Ezek helyett azonban sokkal több szövegek közti kép nyújt a szöveg kiegészítéseképpen felvilágosítást a gyümölcskertésznek és szőlősgazdának egyaránt azokról a kártevő rovarokról, melyek nekik sokszor oly nagy kárt okoznak. A könyv az érdekteknek jó tanácsadója lesz a bajban és a bajok megelőzésében.

CSIKI.

*

Dziurzynski, Klemens: *Bupalus piniarius* L. (Lep. Geom.)
Formen der europäischen Fauna. (Berliner Ent. Zeitschr.
LVII, 1912, p. 1—13, T. I—II).

Ez az európaszerzte, de különösen Közép-Európában többé-kevésbé közönséges lepke, mindenütt található a hol az erdei fenyő tenyészik. De előfordul kivételesen más fenyőkön is. Kártevőnek, daczára annak, hogy helyenként nagy mértékben is fellépett már és hernyója a fenyőket tüleveleitől megkopasztotta, nem mondható. Ez a lepke színeződésre nagyon változó, a mi számos színeltérés felállítására vezetett. Szerző cikkében a törzsfajon kívül 20. aberrációt ismertet, melyek közül 13 új, ezeket színes képben is bemutatja. Magyarországról szerző a Kárpátok lejtőiről és Erdélyből, azonkívül a következő helyekről említi: Malaczka, Budapest, Isaszeg, Pécs, Szaár, Taresa, Felsőlövő, Pozsony, Nagylévárd, Tavarnok, Kis-Tapolcsány, Verebély, Trenésén, Rozsnyó, Selmezbánya, Tátra, Eperjes, Máramaros, Előpatak, Nagyág és Herkulesfürdő. CSIKI.

*

Seidlitz, Dr. Georg: Bericht über die wissenschaftlichen Leistungen im Gebite der Entomologie während des Jahres 1910. Insecta: Allgemeines und Coleoptera. Berlin (Nicolaische Verlags-Buchhandlung R. STRICKER) 1912; 360 p. — Ára 40 márka.

Szerző megszokott pontossággal készült el az 1910. évi általános rovartani és bogarászati irodalom összeállításával, mely ezúttal is hatalmas kötétté nőtt. Általános rovartani munkát SEIDLITZ 368-t sorol fel, melyek közül 36 önállóan és 332 folyóiratokban jelent meg. A munkák címeit nem csak szerzők szerint, hanem tartalmuk szerint is csoportosítja. Sokkal gazdagabb az 1910. év bogártani irodalma, a mennyiben 503 szerző 1026 munkát írt, melyből 42 önálló munka, a többi különféle folyóiratokban jelent meg. A szerzők ebben az évben 164 új nemet, 69 új alnemet, 3779 új fajt és számos új fajváltozatot írtak le. A bogártani részben a következő fejezeteket találjuk: *A.* A közlemények jegyzéke. *B.* A közlemények csoportosítása folyóiratok szerint. *C.* A közlemények átnézete tartalmuk szerint. *D.* A tárgyalt bogarak családok szerint. A kötetet az új nemek és alnemek jegyzéke zárja be. Szerző ennek a kötetnek a megírásával is nagy hálaára kötelezte dolgozó szaktársait, mert munkájával megbízható és a lehetőségig teljes összeállítást nyújtott, ellenében az angol Zoological Record-dal, mely az utolsó években nagyon is hanyatlott. CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 15. ülése 1912 október hó 19-én. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök megnyitó szavai után JABLOŃSKI JÓZSEF „Az oxfordi entomologiai kongresszusról“ című előadásában beszámolt a II. nemzetközi kongresszus lefolyásáról, különös súlyt fektetvén a gazdasági rovar-tani ülések ismertetésére. A nagy tetszéssel fogadott előadás kapcsán DR. KERTÉSZ KÁLMÁN bemutatja a kongresszus tagjainak csoportképét, melyet a kongresszusi nyomtatványokkal együtt társaságunknak ajánl fel. DR. HORVÁTH GÉZA „Az amerikai bivalykabócza Magyarországon“ címen tart előadást (lásd jelen füzet bevezető cikkét), majd CSIKI ERNŐ ismerteti PETRI erdélyi bogárfaunáját, rámutatván e munka nagy hiányaira, melyek a magyar irodalom teljes negligációjában lelik magyarázatukat. (Az ismertetés folyóiratunk valamelyik közelebbi számában fog megjelenni).

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 16. ülése 1912 november 23-án. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök megnyitván az ülést üdvözlő társaságunk volt elnökét DR. HORVÁTH GÉZÁ-t abból az alkalomból, hogy öfelsége a magyar királyi udvari tanácsosi címmel tüntette ki. DR. HORVÁTH megköszöni a szíves üdvözlést, mely éppen a Magyar Entomologiai Társaság részéről éri elsőben, a mi különösen jól esik neki. Majd DR. KERTÉSZ KÁLMÁN tartja meg előadását „Milyen rovarok szolgálnak a kaliforniai indiánoknak táplálékul?“ címen. (Teljes terjedelmében közölni fogjuk).

Választmányi ülés 1912 október hó 19-én. — Titkár jelenti, hogy tagtársunk NIAMESSNY IMRE ny. posta- és távirdafelügyelő szeptember 12-én elhunyt Isaszeghen. Buzgó lepkész volt, ki gyűjteményét a Nemzeti Múzeumnak, rovar-tani munkáiból egynéhányat pedig társaságunknak hagyta. Továbbá jelenti titkár, hogy DIÓSZEGHY LÁSZLÓ festőművész tagtársunk szép festményt küldött társaságunknak ajándékba. A választmány köszönettel tudomásul veszi a bejelentést és elhatározza, hogy a kép értékesítést sorsolás útján eszközli, a befolyt összeget pedig az ajándékozó akaratának megfelelően a társaság pénzalapjának gyarapítására fordítja. Végül tagválasztásra kerülvén a sor új tagokul megválasztatnak:

HORVÁTH PAULA — Budapest.

TILTSCHER PÁL — Gyergyószentmiklós. (*Lepidoptera*).

„ROVARTANI LAPOK“

XIX. Band.

Oktober—Dezember 1912.

10—12. Heft.

S. 145. — *Dr. G. Horváth*: Die amerikanische Büf-
felcikade in Ungarn. — Herr J. GYÖRFFY sammelte am 9.
August 1912 bei Kevevára (Komitat Tómes) eine Cicade, die sich
als die bisher nur aus Nord-Amerika bekannte *Ceresa bubalus* F.
entpuppte. Nachdem diese Art in Amerika ein Feind der Obstkul-
turen ist, ist es wahrscheinlich, dass sie mit Propfzweigen einge-
schleppt wurde. Das Tier verdient also als ein zu befürchtender Schäd-
ling alles Interesse.

S. 147. — *Dr. E. Kaufmann*: Coleopterologische
Notizen. IV. — 16. *Hister planulus* MÉN. Dazu gehört nicht nur
H. Laco MARS. sondern auch *H. Cougereli* MARS. als Synonym. Die
Entwicklung der inneren Streifen der Flügeldecken variiert stark
und so bilden diese keine durchgreifenden Charaktere. — 17. *Xan-
thochroa carniolica* GISTL ist als Gebirgstier bekannt, welches vereinzelt
auch bei Fiume und auf den niedrigen Gebirgen des Littorale
vorkommt. Im August sammelte Verfasser nun ein Exemplar am
Tettye (Mecsekgebirge) oberhalb Pécs. — 18. *Sátoristyea Meschniggi*
REITT. In einem Gesiebe aus Simontornya (Komitat Tolna) welches
durch Herrn PILLICH eingeschendet wurde, fand Verf. ein Tier, welches
ihm unbekannt war und von Kustos CSIKI als obige Art erkannt
wurde, von welcher bisher nur ein einziges Exemplar bekannt war.
Das Tier wurde von Herrn PILLICH Ende Dezember unter Moos in
einer Höhe von 1—1.5 m. am Stamme von Laubbäumen in
Gruppen von 4—5 Exemplaren gefunden. Die richtige Schreib-
weise des Gattungsnamen ist nicht *Satorystia*, sondern wie CSIKI
seinerzeit (Rovartani Lapok. XII, 1905, p. 194) hingewiesen hat
Sátoristyea (nach dem Fundort Sátoristye). — 20. *Melolontha melo-
lontha* L. Ende Oktober wurden beim umgraben eines Blumenbettes
in einer Tiefe von 40 cm. 18 Stück ganz entwickelte Exemplare
des Maikäfers gefunden. Larven wurden keine gefunden.

S. 149. — *K. Kendi*: Beiträge zur Käferfauna Bos-
niens. Verfasser zählt zur Ergänzung seiner diesbezüglichen im
XVII. Band (1910) p. 6—12 dieser Zeitschrift erschienenen Arbeit,
jene Arten auf, welche er seither in der weiteren Umgebung seines
Wohnortes Zavidovic sammelte.

S. 156. — *E. Csiki*: Neue Blindkäfer aus dem
Bihar-Gebirge. — Verfasser beschreibt fünf neue *Pholeuon*,

zwei neue *Drimeotus* und einen *Anophthalmus* aus verschiedenen Grotten und einen Stein-*Anophthalmus* aus dem Bihargebirge. (Lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text).

S. 163. — *O. Mihók*: Neue Blindkäfer aus der Fauna Ungarns. — Verfasser beschreibt zwei *Pholeuon* und je eine *Drimeotus*- und *Anophthalmus*-Art aus dem Bihargebirge, deren lateinische Differentialdiagnose im ungarischen Text ersichtlich ist

S. 167. — Baron *N. Ch. Rothschild* (London): Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. IV. — Der deutsche Text dieser Arbeit ist parallel dem ungarischen gesetzt und ist dort ersichtlich.

Kleine Mitteilungen.

S. 181. — *E. Csiki*: Dem Andenken J. Bogsch's. — J. BOGSCH Oberrealschulprofessor d. R. starb am 17. III. 1911 in Pozsony im Alter von 81 Jahren. Er wurde den 7. VI. 1830 zu Durand (Komitat Szepes) geboren, seine Mittelschul- und philosophischen Studien beendigte er im Lyceum zu Késmárk, aber sozusagen noch aus der Schulbank eilte er im Jahre 1848 seinem Vaterland zu Hilfe und kämpfte als Honvédsoldat bis zur Schlacht bei Szolnok, wo er schwer verwundet wurde. Sein durchschossener Fuss heilte schwer, so dass er erst 1851 seinen Studien in Késmárk weiter obliegen konnte, nach deren Beendigung er bei mehreren ungarischen Adelsfamilien als Hauslehrer und Erzieher fungierte bis er 1869 zur Oberralschule in Pozsony ernannt wurde, wo er bis 1901 beschäftigt war, in welchem Jahr er in den wohlverdienten Ruhestand trat. Er sammelte speziell Lepidopteren und Coleopteren, erforschte diesbezüglich die Umgebung seines Wohnortes und in den Ferien die Hohe Tatra, sowie in den letzten zwei Dezennien das Karstgebiet und Littorale von Kroatien. Er veröffentlichte im Programm 1891/92 seiner Oberrealschule ein Verzeichniss der Lepidopteren des Gebietes von Pozsony.

S. 182. — *E. Csiki*: Verstorbene ungarische Entomologen. — 12. IX. 1912 verstarb in Isaszegh EMERICH NIAMESSNY VON ALMÁNFALVA, ein eifriger Schmetterlingssammler. Seine Sammlung wurde von den Erben dem Ungarischen National-Museum, seine Bücher der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft geschenkt. NIAMESSNY wurde am 29. IX. 1844 zu Temesvár geboren, verstarb also im Alter von 68 Jahren. — Am 10. IX. 1912 starb in Szepesbéla der Stadtphysikus DR. M. GREISIGER im Alter von 61 Jahren. Ihm verdanken wir die Entdeckung der *Trioza Greisigeri* HORV. und Beobachtung ihrer Lebensverhältnisse. — Noch im Jahre 1911 verstarben in Budapest K. JÁMBORY, durch seine Aufsammlungen an

Lepidopteren weit bekannt, und in Kispest Dr. A. STEFFEK, letzterer publizierte noch in 1878 über die Zucht von *Saturnia hybrida*.

S. 183. — **E. Csiki**: Über die systematische Stellung des *Pholeuon Knirschi*. — In Rovartani Lapok XVIII, 1911, p. 144 stellte Verfasser entgegen BREIT diese Art nicht in die Untergattung *Parapholeuon*, sondern zu *Pholeuon* s. str. Dies würde nach einem authentischen Stück festgestellt. Später teilte Herr BREIT dem Verfasser mit, dass seine Type tatsächlich ein vollkommen gerandetes Halsschild besitzt und sandte auch ein solches Exemplar ein, wonach Verfasser BREIT's Ansicht nur bekräftigen konnte. Das später in die Hände des Verfassers geratene Material, darunter hauptsächlich eine von Herrn E. BOKOR in diesem Jahre gesammelte Serie, zeigte nun, dass *Ph. Knirschi* meistens ein vollkommen fein gerandetes Halsschild besitzt, über ein Drittel der Exemplare aber nur bis zur Mitte gerandet ist, ausserdem aber wird die Randung im letzteren Falle in den Vorderecken durch ein scharfes kurzes Fältchen markiert. Letztere Form beschrieb Verfasser auf Seite 158 dieses Heftes als *ab. interruptum*. Bevor sich Verfasser nun über die systematische Stellung des *Ph. Knirschi* auslassen würde, bemerkt er, dass es so lange nur 4—5 Arten der Gattung bekannt waren, sehr leicht war diese in Untergattungen zu zerlegen. Jetzt aber wo schon 20 Arten bekannt sind, genügt ausser wie im obigen Falle, wo die Halsschildrandung als Absonderungszeichen versagt, auch die Bildung des Mesosternalfortsatzes kaum zur Unterscheidung. Die Entdeckung von nur einigen wenigen neuen Arten wird uns zwingen alle Untergattungen von *Pholeuon* fallen zu lassen. So lange wir aber die Untergattungen aufrecht erhalten können, denkt Verfasser *Ph. Knirschi*, wegen den an der Spitze einzeln abgerundeten Flügeldecken, in der Untergattung *Irenellum* am besten unterbringen zu können, wo die Art in *Ph. Gyleki*, *Friwaldszkyi* und *Dieneri* ihre nächsten Verwandten findet.

Literatur.

S. 183. — **E. Csiki** bespricht „SEITZ, Die Gross-Schmetterlinge der Erde. I. Band: Die Palaearktischen Tagfalter“. — Dieses grossartige, in seiner Art einzig dastehende Werk steht seiner Vollendung nahe. Der fertig vorliegende erste Band zeigt, dass SEITZ grosses geleistet hat, uns mit einem Werk beschenkte, welches durch seine grosse Verbreitung den weiteren Ausbau der Schmetterlingskunde der Erde auf einen einheitlichen Ausgangspunkt brachte. Dies Lob gilt aber nicht nur SEITZ und seinen Mitarbeitern, sondern auch der Verlagsbuchhandlung ALFRED KERNEN, die die riesigen Kosten nicht scheute um ein schönes und dabei aber auch

verhältnismässig sehr billiges Werk den Interessenten zur Verfügung zu stellen. Es wird die Eintheilung des ganzen Werkes geschildert und der erste Band besprochen. Das Werk kann Jedermann nur aufs wärmste empfohlen werden. — Sodann werden Publikationen von JABLONOWSKI, SEIDLITZ und DZIURZYNSKI besprochen.

Vereinsangelegenheiten.

S. 187. — Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 19. Oktober 1912. — J. JABLONOWSKI berichtet über den II. Internat. Entomolog. Kongress zu Oxford, DR. G. HORVÁTH spricht über „Die amerikanische Büffelcikade in Ungarn“ (siehe Abhandlungen) und E. CSIKI bespricht PETRI'S vor kurzem erschienene „Siebenbürgens Käferfauna“, welche kein komplettes Bild der Erforschung gibt, da Verfasser die diesbezügliche Literatur ungarischer Autoren ganz ignorirt. So sind nur an Carabiden über 40 aus Siebenbürgen sonst nachgewiesene Arten und 2 Gattungen nicht aufgeführt. Dasselbe Verhältniss ist auch bei den übrigen Familien der Fall.

S. 187. Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 23. November 1912. — Der Vorsitzende A. MOCSÁRY begrüsst Direktor DR. G. HORVÁTH anlässlich seiner Auszeichnung durch allerhöchste Verleihung des Tite's eines kgl. Hofrates. Nach dankenswerten Worten des Begrüßten spricht DR. K. KERTÉSZ bezugnehmend auf die diesbezüglichen Arbeiten von ALDRICH über „Was für Insekten dienen den kalifornischen Indianern zur Nahrung?“

DESCRIPTIONES NOVAE.

Coleoptera.

- p. 19 *Trechus Irenis* CSIKI — Hungaria orient. : Godinest.
p. 18. *Anophthalmus (Duvalius) Mihóki* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 162. — — *cognatus* FRIV. var. *speluncarum* CSIKI — Hun-
[garia : Bihar.
p. 163. — — — var. *nuptialis* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 166. — — *Csikii* MIHÓK — Hungaria orient. : Com. Kolozs.
p. 3. *Bradycellus harpalinus* SERV. var. *Csikii* LACZÓ — Hungaria :
[Trencsén.
p. 156. *Pholeuon (Apropeus) Attila* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 157. — — *Birói* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 158. — (*Irenellum*) *Knirschi* BREIT ab. *interruptum* CSIKI — Bihar.
p. 158. — — *Eleméri* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 159. — — *Árpádi* CSIKI — Hungaria orient. : Com. Kolozs.
p. 164. — — *Csikii* MIHÓK — Hungaria orient. : Com. Kolozs.
p. 165. — — *Dieneri* MIHÓK — Hungaria : Bihar.
p. 160. *Drimeotus hungaricus* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 161. — *Mihóki* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 163. — *Csikii* MIHÓK — Hungaria : Bihar.
p. 139. *Athous Szombathyi* CSIKI NOV. NOM. PRO *discrepans* SZOMB.
[nec REITT.
p. 4. *Notoxus Szalavszkyi* LACZÓ (fig.) — Hungaria : Trencsén.
p. 5. *Orsodacne cerasi* L. ab. *Horváthi* LACZÓ — Hungaria : Trencsén.
p. 5. *Crioceris asparagi* L. ab. *Brancsiki* LACZÓ (fig.) — Hungaria :
[Trencsén.

Lepidoptera.

- p. 144 *Lycaena Orion* PALL. ab. *Csernyi* DIÓSZEGHY — Hungaria :
[Honeztő.
p. 115. *Pararge Egeria* L. ab. *Kertészi* DIÓSZEGHY — Hungaria :
[Borosjenő.
p. 115. — — ab. *Schmidtii* DIÓSZEGHY — Hungaria : Borosjenő.
p. 8. *Boarmia maculata* STGR. ab. *nigromarginata* PAZSICZKY (fig.)
— [Hungaria : Trencsén.
p. 27. *Cacoecia deliblatana* REBEL — Hungaria mer. : Flamunda.
p. 29. *Opostega bimaculatlla* REBEL — Hungaria mer. : Flamunda.
p. 179. *Psecadia Rothschildi* REBEL, (fig.) — Hungaria mer. : Glavcina.

Hymenoptera.

- p. 131. *Xyela Henschii* MOCSÁRY — Croatia : Krapina.
p. 131. *Xiphydria Sauteri* MOCSÁRY. — Formosa.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN BORVÁTH GÉZA.

A

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

XX. KÖTET. — 1913.

2 táblával és 14 szövegekzi képpel.

BUDAPEST, 1913.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Tartalomjegyzék.

	Lapszám
Bodnár Bertalan: Hódmezővásárhely Coccinellidái — — — —	5
Bokor Elemér: Az Oncsászai barlang — — — — —	15
Csiki Ernő: Új bogárfajváltozat a Tátrából — — — —	14
— A Bihar-hegység Anophthalmusai — — — — —	114
— Carabus Parreyssi var. Deubelianus Fleisch. — — — —	120
— Magyarország Buprestidái. V. — — — — —	156
— Adatok Magyarország bogárfaunájához. I. — — — —	159
— Anophthalmus vagy Trechus? — — — — —	197
Diószeghy László: Adatok a Lycaena Bavius Ev. életmódjához. —	105
— Adatok Magyarország lepkefaunájához — — — — —	190
Fehér Jenő: A rovar-mimikri ivari szempontból. I—II. — —	17, 63
Hajnal Ignác: Zenészek az ízeltlábú állatok közt — — —	109
Horváth Géza: Az oxfordi II. nemzetközi entomológiai kongresszus — — — — —	137
Kertész Kálmán: Milyen rovarok szolgálnak a kaliforniai indiánoknak táplálékkul? — — — — —	1
Mocsáry Sándor: Bogarászati élményeim — — — — —	147
— A British Museum fémdarázsai — — — — —	169
Mondok József: A Melanargia Galatea L. egy érdekes eltéréséről (képpel) — — — — —	113
Pillich Ferencz: Búcsú 1912-től — — — — —	11
Pongrácz Sándor: Újabb adatok Magyarország Neuroptera-faunájához (5 képpel) — — — — —	175
Rebel, Dr. II.: Új Gelechiida Magyarországból (képpel) — —	173
Rothschild N. Ch.: Adatok Magyarország lepkefaunájához. V (egy táblával)—VI (képpel) — — — — —	66, 170
Schmidt Antal: Az Oxytrypia orbiculosa Esp. fejlődési és elterjedési viszonyai (színes táblával) — — — — —	33
Szabó József: A hangyák nőstényeinek önálló államalapításáról —	186
Tomala Nándor: Adatok a Sýnanthodon flaviventris Stgr. és a Paranthrene tabaniformis Rott. var. rhingiaciformis Hbn. életmódjának ismeretéhez és azok magyar honossága — — — — —	196
Ulbrich Ede: Rhyparioides Metelkana Led. ab. nov. vulnerata (képpel) — — — — —	118
— Adatok Alvinez és környéke lepkefaunájához — — —	144

Különfélék.

Bokor Elemér: Új Anophthalmus-név — — — — —	211
Csiki Ernő: † Elmann Ferencz (arezképpel) — — — —	127
— A drezdai múzeum lepkegyűjteményének gyarapodása —	163
— Faunánk legnagyobb vak bogara — — — — —	164
— Bogárgyűjtők figyelmébe! — — — — —	164
— A Magyar Nemzeti Múzeum bogárgyűjteményének gyarapodása — — — — —	211
Kertész Kálmán: A világ legnagyobb rovarai — — — —	128
Pázsiczky Jenő: Lepke és hangya küzdelme — — — —	21
— Lepke a hóviharban — — — — —	21
Rapaics Raymund: Almamoly és varjuköröm — — — —	163
Ulbrich Ede: Melanotikus Argymnis Lathonia L. — — — —	163

Irodalom.

Az ismertett munkák szerzőinek jegyzéke:

Böttcher 128; Csiki 92; Depoli 92; Deübel 212; Heikertinger 25; Holdhaus 24; Junk 165; Krancher 214; Lundstroem 166; Müller 24; Pape 25; Rebel 25; Reitter 22, 212; Rothschild 28, 166; Schaufuss 23; Scheeser 212; Seidlitz 164; Seitz 129; Tiltcher 166.

Társulati ügyek.

A választmányi ülésekről — — — — —	30, 101, 215
A rendes ülésekről — — — — —	29, 30, 100, 101, 130, 215, 216
A közgyűlésről — — — — —	92
Alapszabályok — — — — —	103

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XX. KÖTET.

1913 JANUÁR—FEBRUÁR

1—2. FÜZET.

Milyen rovarok szolgálnak a kaliforniai indiánoknak táplálékul?

Írta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

Ismeretes dolog, hogy egyes népek bizonyos rovarokat meg-
esznek, mint pl. a sáskákat, botsáskákat; Khinában állítólag a se-
lyemhernyót is eszik. Hemiptera-petékről, melyek élvezete Mexikóban
szokásos, alább lesz szó. A régi rómaiak a „*Cossus*“-t csemegének
tartották.

ALDRICH I. M. újabban érdekes akatokat közöl arról, hogy az
északamerikai indiánok milyen rovarokat szoktak enni s hogyan
készítik el azokat? E rovarok egyik legnevezetesebbike az *Ephydra*
hians SAY nevű légy. Ez a nem hazánkban is előfordul s fajai kivált
sós vizekben százezerszámra tenyésznek.

Kalifornia Mono Lake nevű tavát a nyár második felében rend-
kívül heves szelek járják s a hullámozás a vizinövényekhez tapadt
pupariumok nagy tömegét magával ragadva, a part felé hajtja. Erre
vonatkozólag már H. BREWER tett megfigyeléseket 1863-ban s a töb-
bek között ezeket írja: „Nagy rakásokban halmozódnak fel a parton
s száz meg száz bushelnyit lehet belőlük összegyűjteni! Az évnek
csak bizonyos szakában halmozódnak így fel, mikor is az indiánok
távolról s közléről odasereglenek, hogy táplálékul összegyűjtsék.
A férgeket a napon megszáritják, hójukat kézzel lemorzsolják, mire
egy sárga, a rizshez hasonló mag marad belőlük, mely olajos, na-
gyon tápláló, nem kellemetlen ízű s nagyon fontos eledelük. Indián
neve: k o o - c h a h - b e e. Vezetőm, egy itteni öreg vadász, azt mondta,
hogy a k o o - c h a h - b e e idényben minden meghízik; a kacsák
nagyon kövérekké lesznek, de húsuk kellemetlen ízűvé válik, az
indiánok pedig annyira meghíznek, hogy idomaik símákká lesznek“.

ALDRICH 1911-ben július 21.—24-ig tartózkodott e helyen s úgy
értesült, hogy a legyeket csak szeptember elején szokták össze-
gyűjteni. A tavaly begyűjtött anyag már teljesen elfogyott s így nem

láthatta sem elkészítve, sem azt, hogy mimódon rakják el. De beszélt efelől úgy indiánokkal mint fehérekkel, a kik azt mondták neki, hogy most már csak kevés indián gyűjti össze ezt az anyagot, de az öregebbek mind ismerik ezt a dolgot. A táplálék nevét ALDRICH „k o o - t s a b e“-nek értette; a hangsúly az első szótagon van, a két utolsó betű egy elmosódott szótagot alkot, melyben nehéz megkülönböztetni, hogy mássalhangzója *b* vagy *v-e*? „Fat Joe“ (a kövér Józsi) sokszor megismételte a szót s mikor ALDRICH arra figyelmeztette, hogy korábbi kutatók másként ejtették ki, minduntalan csak azt mondta: „Értse meg uram, én helyesen ejtem ki“. A fehérek hangsúlyozták, hogy sok időbe kerül, míg a kis száraz bábót megtisztítják bábburkától, a portól, stb. s azt hiszik, hogy aligha érdemes ezzel bajlódnia annak, a kinek az idő pénz.

A Pah-Ute-indiánok javarésze elszigetelten él; egyik rész a Pyramid Lake-től délre lakik, a másik a Walker Lake északi végén s csak kevesen élnek a Mono Lake mellett, a hol k o o - t s a b e - n, szárított hernyókon és valami gyümölcsön (pine nut) tengetik az életüket.

WILLISTON egyik munkájában fölemlíti, hogy a szóban levő légyfaj Mexikóban is előfordul s hogy PANAFIEL tanár értesítése szerint ott is táplálékul szolgál. Ottani neve: a h u a t l e. Szerinte a petéket is felhasználják, még pedig oly módon, hogy liszté őrlik, tyúktojással összehabarják és kis pogácsákká formálva, zsírban ki-sütik. A lárvákból készült eledel neve: p u x i. Ugyanerről a vidékről való az a följegyzés, melyet TAYLOR B. E. „Anahuac“ című, 1861-ben megjelent könyvében olvashatunk s a mely szerint Tezucuo környékén egy nagyon kedvelt eledelt légypetékből állítanak elő (GUÉRIN—MÉNEVILLE és VIRLET d'AOUST szerint ezek két *Hemiptera*, még pedig a *Corixa femorata* és a *Notonecta unifasciata* petéi). A peték a part mentén találhatók; az indiánok kihalászszák s a vásáron eladják. Egyes helyeken, a hol a kis patak szénsavas meszet rak le, a mésztufába beágyazva óriási tömegek találhatók. A mexikóiak a legyet, PACKARD szerint, a x a y a c a t l - n a k nevezik s a petéket nemcsak főzve, hanem nyersen is megeszik. Azt, hogy ezek a peték *Diptera*- vagy *Hemiptera*-peték-e, csak a helyszínén tett megfigyelések alapján lehetne eldönteni.

ALDRICH második czikke arról szól, hogy egy légyfaj kifejlett állapotában szolgál az indiánok táplálékául. Erre amaz előzetes feltevése útján jött rá, hogy az indiánok más vidéken talán szintén ismernek hasonló eledelt, azért az indiánok ügyeinek Washingtonban székelő vezetőjéhez fordult felvilágosításért, mire hivatalos kérdőíveket bocsátottak ki a nyugati részekbe, fölemlítve a k o o - c h a - b i e nevet. A kérdésre számos felelet érkezett be, melyek egyike szerint

egy a Leptidák családjába tartozó légy azon a vidéken emberi táplálékul szolgál. Az illető tisztviselő két indián „v a l l o m á s á t” közli.

Az egyik, egy indiánfőnök, ki Yainax-ban él, a következőket mondta. Azt a legyet, melyet az indiánok táplálékul használtak, a Modok és Pitt River tájékának törzsei h a l i b w a h-nak nevezték, a belőle készített ételt pedig k o o c h a h-b i e nek. Ez a légy a Sprague River mentén nem tenyészik nagy tömegekben, de a Klamath-indiánok az előbb említett néven ismerik. Körülbelül 40 évvel ezelőtt, mikor az indiánok a k o o c h a h-b i e-t még javában ették, a Pitt River egy bizonyos pontjához mentek, mely a folyó mentén lefelé mintegy 10 mérföldnyire fekszik attól a helytől, a hol most a Canby nevű község van. A légyfogás ideje kora nyárra esett. Az indiánok fatörzsöket szoktak a folyón keresztbe fektetni, hasonló módon, mint a hogy manapság a gátakat csinálják. Azután felfelé mentek a folyó mentén s megrázták a part hosszában növe fűzfabokrokat. A legyek a vízbe hullottak, a víz sodra lefelé vitte őket s a fatörzsöknél nagy mennyiségben gyűltek össze. Száz bushel-nél is többet tudtak ily módon egyetlen nap alatt összeszedni. A vízből való kiszedésre különös alakú kosarakat használtak, melyekben azután arra a helyre vitték a legyeket, a hol eledellé készítették őket. A készítés módja az volt, hogy mély s 2—2 láb hosszú és széles gödröt ástak. A gödör fenekét azután két 3—3 inch vastag kőréteggel rakták ki, majd a kőrétegen tüzet raktak, melyet körülraktak s be is fedtek ugyancsak kövekkel. Miután a tűz kialudt s a kövek tüzesekké váltak, eltávolították valamennyit, kivéve a gödör fenekén levő réteget, melyre fűvet hintettek. Azután a gödör falait kirakták a forró kövekkel s ezek mellé ismét fűvet raktak, mire a kemence alakú üreget legyekkel töltötték meg, az egészet betakarták fűvel s tetejébe ismét forró köveket raktak. Bizonyos idő múlva vizet öntöttek a gödör oldalait fedő forró kövekre, miáltal az üregbe gőz hatolt be. A mint a vizet a kövekre öntötték, az egész építményt gyorsan néhány inch vastagságú sárréteggel tapasztották be s a legyeket ily módon addig főzték, míg az egész kissé kihült. Azután eltávolították a sarat és fűvet a kemence tetejéről, megvárták míg mindenestül kihül s végül a kész táplálékot kiszedték. A hideg k o o c h a h-b i e vöröses barna színű s késsel metszhető.

Egy másik, WILLIAM TURNER JACKSON nevű, Pitt River-indián azt mondja, hogy gyermekkorában, mintegy 40 évvel ezelőtt, eme legyeket nagy mennyiségben látta egy hegyoldalban, a kaliforniai Lookout községtől 8—10 mérföldnyire északra. A legyeket egy kis nádas mellett gyűjtötték, melyen egy patak folyt keresztül. Más helyen sohasem látta őket tömegekben s ettől a helytől már félmérföldnyire egyetlenegy sem lehetett látni belőlük. A legyek május

hóban jelentek meg ily tömegesen s ilyenkor tonnaszámra lehetett őket összegyűjteni. A fákat, bokrokat és a sziklákat némely helyen 5—6 inch vastagon fedték s azért gyűjtésük semmi fáradságba sem került, mert egyszerűen halomba seperték őket. Az indiánokat annyira ellepték, hogy a szó szoros értelmében fedve voltak velük.

Legkönnyebben kora reggel lehetett őket gyűjteni, mikor a hidegtől még félig megdermedve ültek. Nappal a levegő annyira tele volt velük, hogy elhomályosították a napot s alig lehetett néhány lépésnyire látni.

A kemencze elkészítését ez az indián is éppen úgy mondta el mint az előbbi, de szerinte mielőtt a legyeket a kemenczébe tették volna, nagy kosarakba gyömöszölték, azután felkeverték s végül hasonló módon gyúrták, mint a kenyértésztát szokás. Ezt az anyagot kenyérhez hasonló alakúvá formálták s egyiket a másik mellé rakták. Hat réteget is raktak belőlük egy-egy kemenczébe, az egyes rétegek közé pedig forró köveket tettek. Ily módon egy kemenczében igen sokat lehetett megsütni. Ha megsült és megszáradt, feleslegetve használták el.

Abban az időben s azon a helyen a Pitt River indiánok ezt az ételt „w h y-h a u t s“-nak nevezték. Ha a szükséges mennyiséget elkészítették, lakóhelyükre vitték s télen át jóformán csak ebből éltek.

Az elkészítés módjában s főleg a névben nem egyezik a két „vallomás“, de ennek okát abban kell keresnünk, hogy a két indián más más törzshöz tartozott.

ALDRICH ebben a légyben az *Atherix*-nem egyik faját ismeri fel. Ezt a föltevést megerősíti az a körülmény, hogy egy alkalommal Utah-ban járva, július elején egy *Atherix*-fajt nagy mennyiségben figyelt meg, a mint az ár a folyón lefelé vitte.

Az említett körülmények nagyon is valószínűvé, sőt bizonyossá teszik, hogy ALDRICH feltevése helyes, mert minálunk is hasonló megfigyeléseket tehetünk. Az *Atherix* nőstényei a parton levő valamely tárgyra rakják le petéiket, még pedig a víz felett lógó körtealakú csomóba. A nőstények a peték lerakása után nem röpülnek el, hanem ezerszámra ott pusztulnak a csomón. Ha a villásfarkú lárva kibújik, beleesik a vízbe, ott él tovább s ott is fejezi be átalakulását.

A harmadik táplálékot egy Saturnida hernyója szolgáltatja s azt a Mono Lake mellett élő Pai-Ute-indiánok fogyasztják. Erre egy postamester hívta fel ALDRICH figyelmét. A postamester rétjén két indián asszony dolgozott s mikor az egyiktől megkérdezték, hogy van-e néhány „férge“ kéznél, bárgyun vigyorgott s azt felelte, hogy mind elfogyott. A másik hasonlóan felelt, de azután beismerte, hogy van nála néhány főtt példány. Erre a közeli sátorba mentek, a hol az asszony egy ócska szövetdarabot félrehajtva, füstös pléh vödört

tárt fel, mely majdnem tele volt sárgás, zsiros, gulyásszerű dologgal. ALDRICH egy pálezikával halászgatott a gulyásban. Az edény félig volt szárítástól megfeketedett hernyóval, melyek szárított és párolt szilvához hasonlítottak. Egyet kettészakított s megkóstolta, hogy a táplálék mineműségét megállapítsa. Szívósnak, szagtalannak s vára-kozáson felül íztelennek találta. A hernyókból kifőtt zsír a folyadék felületén úszott s lenolaj szagú volt. Az asszony azután még egy szövetdarabba csavart főzetlen hernyókat is hozott s ezeket ALDRICH megvette tőle s haza vitte.

A hernyók gyűjtésének s elkészítésének módját egy ezen a vidéken lakó amerikaitól tudta meg.

A hernyók egy fenyőfa (*Pinus ponderosa*) leveleit eszik, de nem található a *Pinus monophylla*-n, mely közönségesebb a Mono Lake környékén. Az indiánok úgy gyűjtik össze a hernyókat, hogy fül-lasztó füstöt csinálnak a fa alatt, előbb azonban árkot húznak a fa töve körül. Ezt valószínűleg azért teszik, hogy a tűz elharapódzását megakadályozzák. A mint a vastag füst felszáll s körülveszi a her-nyókat, mozogni kezdenek s azután lehullanak a földre, honnan az indiánok felszedik, megölik s megszáritják. Ilyen állapotban a her-nyó, illetve a táplálék neve: p a p a i a.

Otthon ALDRICH meleg vízben felpuhította a hernyókat s külön-böző anyagokat fecskendett beléjük, hogy lehetőleg élethű alakot vegyenek föl. Azután a meghatározáshoz látott, de minden eredmény nélkül, mert meglepetésére hasonló életmódú hernyó még nem ismeretes. A Bureau of Entomology-nak küldött példányok alapján onnan azt a felvilágosítást kapta, hogy a hernyók a Saturnidák családjába, valószínűleg a *Hemileuca* nembe tartoznak. Sőt, hogy egy kis komi-kum is legyen a dologban, azt is tudatták, hogy ebben a nemben nem ismeretes oly faj, mely fenyőfán élne, sem pedig oly közönsé-ges, mint a milyennek ennek lennie kell s feltételezik, hogy ez egy „ritka“ faj, melynek életmódja még ismeretlen.

Hódmezővásárhely Coccinellidái.

Irta: BODNÁR BERTALAN.

A Maros—Tisza—Körös közének a délnyugati sarka hazánk-nak faunisztikailag legkevésbé kutatott vidékei közé tartozik. Tud-tommal HORVÁRH GÉZÁN kívül egy entomologus sem kereste fel gyűj-té-i szándékkal Hódmezővásárhely vidékét s néhány a Nemzeti Múzeumba és a Paedagogiumba beküldött közönséges fajon kívül innen még mit sem publikáltak.

Pedig ha ez a Maros—Tisza szöglet nagy Carabidákban és Cerambycidákban szegénynek is mondható, de a Chrysomelidák,

Curculionidák és főleg a Coccinellidák faj- és változatszámát tekintve azt hiszem első helyen áll az országban. A napsütéses mező, a virágos rétek, a terjedelmes gyümölcsösök, szőlőkultúrák, a beláthatatlan búzatáblák, répaföldek, luczernások szolgálnak legalkalmasabb melegágyul ennek az egész világon valami 2000 fajban elterjedt bogárcsaládnak.

Egész életüket a fák levelein töltő s így lárvakorukban is direkt napfényben élő bogarak ezek, természetes tehát, hogy a nap mindent színező heves fényereje szárnyfedőikben olyan színompát, alig elképzelhető színváltozásokat teremt, a milyeneket más bogárcsalád palaearktikus fajai közt alig találhatunk fel. Valóban kimeríthetetlen játékot űz szárnyukon a természet a színekkel!

Alig akad a gyűjteményekben kettő, mely minden ízében, színeiben, mustrázatában egyforma lenne! Kezdő gyűjtő nehezen is tud köztük eleinte eligazodni. Ki is hinné alaposabb vizsgálat nélkül, hogy pl. az egyszerű, két fekete ponttal díszített vörös hátú *Adalia bipunctata* L. és varietása, az egészen fekete színű, vállán vörös félholddal, szárnyközepén pedig vörös folttal pompázó szárnyú *ac. lunigera* WEISE egy és ugyanaz a faj; vagy, hogy a sárgás torú és apró fekete pontokkal díszített, vörös szárnyfedőjű *Coccinella decempunctata* L.-nak csak színbeli eltérése az *ac. bimaculata* POYR., melynek tora egy színű, sötét-barna s ugyanolyan elytráin csak egy sárga szalag látható!

Ily nagyfokú és állandósult eltérések tették szükségessé, hogy a varietások és aberrációk e családban szokatlanul nagy számban állítottak fel. A vásárhelyi faunában az eddigi gyűjtésem alapján 40 faj mellett 72 fajváltozat ismeretes!

De másrészt a természetnek épen ez a gazdagsága a színeződés kitalálásában, a foltok elrendezésében, továbbá a színek szokatlan élénksége és tarkabarkasága lelkesítette fel az újabb varietás-felfedezőket, hogy kétes értékű elnevezésekkel tömjék meg e család nomenclaturáját.

A Coccinellidáknál sem a pikkelyképződés, sem a chitinrétegek interferenciája nem ad színeződést, hanem a hypodermisben levő pigmentsejtek teremtik meg a szárnyfedők színeződését. Minthogy pedig ezeknek képződése, elszaporodása vagy fogyása, nyulványfejlesztése vagy összezsugorodása mindig a táplálék minőségétől, a légkör és a talaj nedvességétől, a hőmérsékleti és fényösszegektől stb., tehát nagyon is változó hatásoktól függ: természetes, hogy alig fogunk találni két példányt, a mely teljesen hasonló színezetű lesz és hogy a színeződésbeli eltéréseket egymás mellé állíthatjuk, sorozatokba csoportosíthatjuk, a finom átmeneteket megbámulhatjuk, de nincs jogunk azokat külön elnevezésekkel megjelölni. Jól mondja C. SCHAUFFUSS, hogy ezzel az erővel akár a különböző tarkaságú kutyá-

kat is mindmegannyi varietássá léptethetnők elő, külön-külön nevet is adván nekik!

Kénytelenek vagyunk mégis az alábbiakban felsorolni e nagyrészt jogtalanul felállított színvarietásokat, mert e nevek tényleg bekerültek az irodalomba. De a ki behatóbban foglalkozott e családdal és sok példányt megvizsgálhatott, látta azokat a finom színátmeneteket, melyek szakadatlan sorozatban összekapcsolják az újonnan felállított eltérések legnagyobb részét: az bizonyára nehezen várja a bátorkezű szisztematikust, a ki világot fog majd gyujtani e túltömött katalógusban, megszüntet egy rakás, létét meg nem érdemlő elnevezést és az igazán tudományos értékű anyagot kiválogatva lehetővé teszi a jó fajok és varietások megismerését s megkönnyíti e család áttekintő tanulmányozását!

A REITTER-féle *Catalogus Coleopterorum Europae* 1906. évi kiadásában már sok, egyszerű szinonimává degradált aberratio névvel találkozunk, de a legújabban megjelent P. KUHNT: *Bestimmungstabellen der Käfer Deutschlands* című munka, főleg pedig az új CALWER ezek közül igen sokat feltámasztott s egész tömeg új nevet vezetett be a régiekhez.

Húsz év óta gyűjtöm vidékünk faunáját s kezdettől fogva gondot fordítottam az aránylag könnyen determinálható Coccinellidákra; így több mint 3000 darab fordult meg közülök a kezeimen s elég biztos képet tudok nyújtani az egyes fajok előfordulási viszonyairól és gyakoriságáról. Ez utóbbit 1—10-ig terjedő mértékszámokkal óhajtom jelezni, ámbár ezt távról sem tartom elegendőnek, mert pl. a 10-el jelzett fajok közt is legalább három fokozatot lehet megkülönböztetni. Leggyakoribbak nálunk a *Coccinella 7-punctata* és a *Subcoccinella 24-punctata*, utána következnek az *Adalia bipunctata* és a *Propylaea 14-punctata* s legritkább aránylag a *Thea 22-punctata*.

A gyakoribb előfordulású fajoknál közlöm feljegyzéseim alapján a legkorábbi megjelenés dátumát is, hogy így némileg hozzájáruljak e család alig ismert fenologiai viszonyainak a felderítéséhez. A kezeim közt levő irodalomban csak a VELLAY—VÁNKY-féle szegedvidéki emmeráció sorol fel néhány határozott adatot az első nemzedékek megjelenésére nézve, de ezek a számok merevek s kevésbé felelnek meg a valóságnak, mert csak a kirándulási napok véletlen szerencsésjétől függenek adataik. SEIDLITZ, REDTENBACHER, SCHENKLING, KUHNT, HALÁSZ, SPEISER, KERTÉSZ egyetlen adatot se nyújtanak erre nézve, SCHAUFUSS is alig egy párat.

Én a gyűjtéseim alkalmával tett összes feljegyzéseimből kikerestett középszámokat tartom a legkorábbi megjelenés helyes dátumainak, ámbár elismerem, hogy itt még nagyon sok megfigyelésre van szükség!

Az alábbi felsorolásban a fajok és változatok meghatározását P. KUHNT idézett munkája és a SCHAUFUSS kiadásában most megjelenő CALWER'S Käferbuch adatai alapján végeztem, míg a felsorolást magát a REITTER-féle Catalogus Coleopterorum Europae ed. II. 1906. szerint adom.

Nagy köszönettel tartozom CSIKI ERNŐ nemzeti múzeumi őr úrnak, ki a kétes fajváltozatok hazai előfordulásainak a felülvizsgálását szives volt elvállalni.

A termőhelyek rövidítései: T. = tiszaparti ártér, K. = mindenütt, közönséges, B. = belső (városi) terület, T. o. = a Tisza felé, M. o. = a Maros felé eső oldala a határnak, T. k. = a régi Hód tava helyén elterülő gyümölcsös u. n. Tói kertek. A hazai faunára nézve új változatokat kövér betűkkel való szedés jelzi, a név után pedig következik az előfordulás gyakoriságát jelző (1–10) szám és a legkorábbi megjelenés átlagszáma (hónap és nap). A hol termőhely jelzés nincs, pl. egyes fajváltozatoknál, ott az illető aberráció a typus közt fordul elő.

Epilachna REDT.

Argus FOURCR. -- T. (hordalékban?)

Subcoccinella HUBER.

24 punctata L. — K. 10. (III. 8.)

ab. **4-notata** F. — 2.

ab. *haemorrhoidalis* F. — 1.

ab. *meridionalis* MOTSCH. — 1.

ab. *limbata* MOLL. — 1.

ab. *5-maculata* F. — 2.

ab. *constellata* LAICH. — 6.
(IV. 29).

ab. **obversepunctata** SCHRNK. — 2.

ab. *carpini* FOURCR. — 5. (V. 18).

ab. *arenaria* SAJÓ — 2.

ab. **biconstellata** SAJÓ — 2.

ab. *neglecta* WS. — 3.

ab. **confluens** SAJÓ — 2.

Cyenetis REDT.

impunctata L. — Réti növényeken. 3. (IV. 20).

Anisosticta DUP.

19-punctata L. — T. o., M. o., 1.
(IV. 29).

Hippodamia MULS.

13-punctata L. — Kanális-parton.
2. (IV. 10).

ab. *padana* MULS. — 1.

ab. **Eichhoffi** SEIDL. — 1.

Semiadalia CROTCH.

11-notata SCHNEID. — Sarkaly 1.

ab. **cardui** BRAHM — 1.

ab. *9-punctata* FOURCR. — 1.

Adalia MULS.

bipunctata L. — K. 10. (IV. 1).

ab. *pruni* WS. 1.

ab. **bioculata** SAY — 1.

ab. *pantherina* L. — 2.

Adonia MULS.

variegata GOEZE — K. 6. (V. 2).

ab. *immaculata* GM. — 1.

- ab. *6-pustulata* L. — 9. (III. 28).
 ab. *4-maculata* SCOP. — 8.
 (IV. 10).
 ab. *marginata* ROSSI — 2.
 ab. *sublunata* WS. — 2.
 ab. *lunigera* WS. — 1.

Coccinella L.

- 7-punctata* L. — K. 10. (IV. 2).
 ab. *5-notata* HAW. — 1.
 ab. *externepunctata* WS. — 1.
 ab. *conspicua* WS. — 1.
 ab. *divaricata* OL. — 1.
5-punctata L. — T. o., M. o. 1.
 ab. *Rossii* WS. — 1.
10-punctata L. — K. 4. (V. 26).
 ab. *pellucida* WS. — 1.
 ab. *lutea* ROSSI — 2.
 ab. *subpunctata* SCHRNK. — 3.
 ab. *sexpunctata* L. — 1.
 ab. *trigemina* WS. — 3 (V. 10).
 ab. *autumnalis* WS. — 1.
 ab. *8 punctata* MÜLL. — 5. (V. 20).
 ab. *relicta* HEYD. — 2.
 ab. *quadripunctata* L. — 3.
 ab. *pantherina* SCHALL. — 1.
 ab. *consita* WS. — T. 1.
 ab. *humeralis* SCHALL. — 7.
 (V. 29).
 ab. *bimaculata* PONT. — 3.
 ab. *lateripunctata* GRADL. — 2.
 ab. *10-pustulata* L. — 6. (VI. 2).
14-pustulata L. — K. 7. (IV. 16).
 ab. *calligata* WS. — B. 1.
conglobata L. — K. 9. (V. 29).
 ab. *conjuncta* MÜLL. — M. 2.
 ab. *rosea* DEG. — T. o., M. o.,
 TK. 6. (V. 21).
 ab. *gemella* HBST. — 3. (V. 5).
4-punctata PONT. — Kerti fenyvesben. 1. (IX. 24).

Tytthaspis CRTCH.

- 16-punctata* L. ab. *12-punctata* L.
 — B. 3. (IV. 16).

Anatis MULS.

- ocellata* L. — Szárazér (idetévedt faj), 1.

Halysia MULS.

- 16-guttata* L. — B., Tk. 7. (IV. 26).

Vibidia MULS.

- 12-guttata* PODA — K. 5. (V. 29).
 ab. *pátricia* WS. — 1.

Myrrha MULS.

- 18-guttata* L. — B. 1.

Thea MULS.

- 22-punctata* L. — K. 10. (III. 22).
 ab. *20-punctata* F. — 2. (IV. 2).
 ab. *ellipsoidea* GRADL. — 2.
 ab. *lateripunctata* WS. — 1.

Calvia MULS.

- 14-guttata* L. — Tk., B. 3.

Propylaea MULS.

- 14-punctata* L. — K. 10. (IV. 20).
 ab. *tetragonata* LAICH. — 2.
 ab. *parumpunctata* SAJÓ — 2.
 ab. *suturalis* WS. — 3. (IV. 16).
 ab. *biflexuosa* WS. — 1.
 ab. *leopardina* WS. — 1.
 ab. *12-pustulata* PONT. — 1.
 ab. *perlata* WS. — 5. (IV. 9).
 ab. *angularis* SAJÓ — 1.
 ab. *palustris* SAJÓ — 1.
 ab. *conglomerata* F. — 6. (IV. 26).
 ab. *Frivaldszkyi* SAJÓ — 1.
 ab. *bilunata* WALT. — 1.
 ab. *moraviaca* WALT. — 1.
 ab. *lunata* WALT. — 1.

ab. *brunnensis* WALT. — 1.

ab. *Walteri* WALT. — 1.

Chilocorus LEACH.

bipustulatus L. — Tk., B. 4. (V. 2).

Exochomus REDT.

4-pustulatus L. — K. 8. (IV. 4).

ab. *distinctus* BRULL. — 1.

ab. *floralis* MOTSCH. — 2. (IV. 20).

flavipes THUNB. — Tk. 1.

Platynaspis REDT.

luteorubra GOEZE — B. Tk. 3.

Hyperaspis REDT.

reppensis HBST. — Szikes réten.

campestris HBST. — Szikes réten.

Pullus MULS.

auritus THUNBG. — B. 1.

subvillosus GOEZE. — M. o. 2. (V. 2).

suturalis THUNBG. — B. 2. (IV. 26).

Összesen: 113 faj és fajváltozat.

Scymnus KUG.

frontalis F. — T. o., M. o. 2. (IV. 26).

ab. *4-pustulatus* HBST. — 3. (IV. 26).

Apetzi MULS. — Tk. 2. (IV. 6).

interruptus GOEZE — Tk. 2.

rubromaculatus GOEZE — B. 3. (IV. 16).

Nephus MULS.

4-maculatus HBST. — Tk. 3. (V. 2).

Redtenbacheri MLS. — B. 1.

Stethorus WSE.

punctillum WS. — B., Tk. 3. (V. 29).

Rhizobius STEPH.

litura F. — B. 1. (III. 21).

Coccidula KUG.

scutellata HBST. — Tk. 4. (IV. 6).

rufa HBST. — B., Tk. 2. (IV. 20).

Hazánkból tudtommal 165 faj és fajváltozat ismeretes, a melyek közül gyűjteményemben csak 73 van meg, míg 40 hódmezővásárhelyi fajváltozat faunánkra egészen új.

A felsorolt 40 faj és 73 változattal még koránt sincs kimerítve a vásárhelyi fauna. Határunk délnyugati részén a Kistisza, Porgány vidéke és az északkeleti része (Mágocsoldal, Hattyasér) még alig vannak felkutatva. Az apró, főleg rostából előkerülő fajok gyűjtésére pedig ekkoráig nagyobb gondot nem fordítottam.

Igy biztosan hiszem, hogy azokat a fajokat, melyeket VELLAY, HALÁSZ és CSIKI mint Szeged, Algyő, Tápé, Makó vidékén előfordulókat ismer, nálunk is meg fogom találni. A faunakatalogus is sok alföldi fajt sorol fel, pl. a *Hypodamia 13-punctata* ab. *Gyllenhalii*, *Cyanegetis* ab. *palustris*, *Adalia* ab. *annulata*, ab. *semirubra*, ab. *lugubris*; *Coccinella 11-punctata*, *lyncea*, ab. *12-pustulata*, *10-punctata* ab. *austriaca*, ab. *Scribae*, ab. *guttatopunctata*, *conglobata* ab. *impustulata*, *Calvia 15-guttata*, *Hyperaspis reppensis* ab. *femorata*, *Pullus ater*, *Clitostethus arcuatus*, *Nephus bipunctatus*, de ezeket én eddig nem tudtam határunkban megtalálni. Tüzetesebb vizsgálat azonban hiszem, hogy ezeknek is nyomára fog vezetni.

Búcsú 1912-től.

Irta: PILLICH FERENCZ.

Búcsút, nem fájdalmasat, hanem nyilvánosan örvendőt akarok venni az 1912. esztendőből, melyről az állandó zord időjárás folytán bátran el lehet mondani, hogy ehhez foghatóra még a legöregebb emberek nagyszülei is alig emlékeztek.

Nem vagyok nagyon fázékony ember, még Délnyugat-Magyarországban lakom, de ebben az évben május havában még javában lobogott a tűz kályháimban, 3 hónap múlva, augusztusban pedig újra kezdhettük a fűtést. Karczagon, az ország szívében pedig augusztusban is vígan havazott. Az egy július hónap volt javarészt meleg, szélesnapra azonban júliusban sem emlékszem és így volt ez mindenütt széles e hazában, kivéve oly vidékeket, melyeknek védett fekvése némileg megkímélt az időjárás viszontagságaitól. Az éber szemlélő figyelmét nem kerülhette el az a tény, hogy az időjárás nem egyszerre, hanem fokozatosan romlott le az utolsó hat év alatt ennyire (önkéntelenül is a bibliai hét szűk esztendő jut eszembe), zordság tekintetében végül ez évben érte el paőoxizmusát.

Mézelő méh (*Apis mellifera* L.) tavasszal alig mutatkozott; az itteni méhészek állítása szerint javarészt már az 1910—1911-iki télen kipusztult. A gyümölcsfák dús virágzása sokat ígért, bár a megtermékenyítő rovarhad, mintha meg lett volna tizedelve, csak *Osmiá*-k jelentek meg a szokott létszámban; mikor azonban elérkezett a gyümölcsök kifejlődésének időszaka, nem láttam — nem is ettem egyebet mint ribiszkét, a többit, még a dióbarkákat is, mind letarolta az áprilisi és májusi sokszoros fagy. Az orgonabokrok, melyek május elején virágzaskor valóságos rovar-kaszinót képeznek, ezúttal némák, dísztelenek maradtak, a virágbimbók mind elfagytak. Lepkék közül a két *Papilio* szebbnél-szebb aberrációkkal, sok kitelelt *Vanessa*-faj, darázsformájú *Macroglossa scabiosae* L., a sok Dipterát és bogarat fel sem említem, ellenben a Hymenopterák közül a feltűnő szép hosszú csápú méhek, a tömegesen zúgó *Bombus*-ok és kivált a valamennyi közt homo regius-ként szereplő félelmetes dongású *Xylocopa violacea* L. — mindezek együttesen máskor az orgonavirágokon szemet gyönyörködtető látványt nyújtanak, az idén az említett rovarfajoknak, hogy tájszólással éljek, még kölykit sem láttam. Nem virított a vadgesztenyefa és hasonlóképp a homokos magyar tájakra májusban annyira jellemző akácza sem. Szőlő kevés termett és lett is volna valami rabvállatóféle savanykás bor belőle, ha egy hatalmas nyári jégverés diónyi jégzemekkel le nem tarol mindent. Ez a több dunántúli vármegyében végighaladt jégeső külön ráadás volt erre a cifra esztendőre; mellesleg megjegyzem, hogy házamnak valamennyi

ablaktábláját betörte, sőt a nyitott ablakokon át a törékenyebb szobai tárgyakat is összezúzta. Félelmetes volt a történeteket látni és hallani! Szőlő nem lévén, az azon rágecsáló *Vespa germanica* L.-hoz sem volt szerencsém, egyet sem láttam. A faraktárak körül máskor sűrűn mutatkozó (VII. 21.—VIII.) *Clyanthus speciosus* SCHNEID. és *Morimus funereus* MULS. czinczér-fajokból csak 1—1 jelent meg hírmondónak. Az egyes réti virágokat máskor júliusban tömegesen ellepő piros czinczér, vagy a mint a németek elnevezték: budapesti czinczér, *Purpuricenus budensis* GOEZE et aberrationes szintén csak egyetlen mutatványszámmal kedveskedett. Nem mutatkoztak a különféle musliczák sem, mint a *Drosophila funebris* F., *fenestrarum* FALL. és var. *melanogaster* MG.

No de eddig csak arról zengtem, hogy mi nem volt, lássuk most, hogy mi volt, mert ha a lepkeháló néha cserbén is hagy, itt van a vízháló, a meringető zsák és kivált a rovarrosta, ezekkel aztán annyi apró-cseprő állatra tehetünk szert, hogy rovarász legyen a talpán, a ki minden fajból, ha csak egyet is preparál. Mentségére hozom fel az imént már-már letárgyalt 1912-ik esztendőnek, hogy sok ritka rovarhoz is juttatott engem, sőt THALHAMMER tanár úr közlése szerint nem csak faunánkra, de egy a dipterológiára is új fajt sikerült gyűjtenem.

Volt, még pedig temérdek mennyiségben, hernyó, báb, majd június végétől kezdve három héten át lepkealakban *Aporia crataegi* L. Bogarak közül *Lytta vesicatoria* L. (VI. 1—30; magányos példányokban néhány héttel későbbben is) mely, ha szőlőpermetezőmmel többszörösen el nem űzöm vala, orgonabokraimat meztelenre rágja. Éveken át tartó keresés után ez évben találtam itt az első 5 élő *Polyphylla fullo* L.-t (VII. 12—18). *Necrophorus germanicus* L.-t kitett döglött vakondon (IV. 28; V. 9.) és *Necrophorus humator* GOEZE-t (ugyanott V. 6.) szintén ez évben fogtam először. A *Cicindela* nemből is, melynek hiánya az e lapok hasábjain közzétett simontornyai faunajegyzékeknek szépséghibája volt, május 31-én került hosszas keresés után hálómába az első és egyetlen *C. campestris* L. példány. Míg tavaly meleg nyári napokon temérdek apró fémdarázs mint: *Ellampus auratus* L., var. *virescens* Mocs. és var. *maculatus* Mocs., továbbá *Ellampus aeneus* F. (VII. 7—VIII. 27.) (determ. Mocs.) néhány kisebb-nagyobb zöld, piros és sárga színekben pompázó Chalcididával együtt sürgölődött az orgonaleveleken, ez évben alig 5—6 darab került mindezekből meringető zsákomba, vigaszul szolgált előzőleg tavasszal egy apró csinos légyfaj: *Acidia heraclei* L. (IV. 21—V. 9.), mely százsámra ott kaczerkodott az orgonaleveleken.

A ház egyik kamrájában, mint minden évben, úgy idén is, de ez alkalommal igen nagy számban egy kis barna ormányosbogár:

Rhyncolus culinaris GERM. volt található (V. 11—VI. 26.), reggelenként a padlón a fal mentén százszámra hevert lomhán e bogár hosszú sorokban; heteken át naponként összesepertem és a baromfit ettettem vele. A szobák ablakain, ha nem is oly nagy mennyiségben mint 1911-ben, de azért tekintélyes számban (kivált esős napokat követő reggeleken) üldögélt egy álcézesszárnyú, a *Cloeon dipterum* L. (V. 17—IX. 23.); egy nyári délután, sajnos a napot nem jegyzém fel, az ablak előtt kis csapatban czikkázva rajzott ez a kis szürke kérész; a vedlési folyamatból visszamaradt bőrből 1911 szeptember 5-én találtam a folyosó menyezetén egy jókora halmazt. Ennek egy nagyobb rokona, a tiszavirág: *Paltingenia longicauda* OL. ez évben június 6.—8.-ig kelt nagy mennyiségben a Sió vizéből és repkedett felette. PONGRÁCZ SÁNDOR úr szíves közlése szerint a beküldött állatok subimaginális stádiumban lévőek voltak. Én június 6-án délután 6 órakor fogtam a Sió hidján állva lepkehálómmal néhány tucatot, melyeknek túlnyomó része nőstény volt; ezt látva a falu ifjusága is vérszemet kapott és némely gyerkőcz egy fél óra lefolyása alatt 2 teli kalappal is fogott számomra belőlük; ezek persze hasznavehetetlenek voltak; egyik-másik kalapban ezernél is több nyüzsgött. Így nagy tömegben kellemetlen halszagot terjesztettek és a gyerekek által az útczán szanaszét szórva, ott órák hosszat elvergődtek. Még másnap hajnalban is egynéhány ott vonaglott.

Visszatérve az ablaktáblához nem mulaszthatom el kijelenteni, hogy igen sok ritka rovar itt sikerült a gyűjtőüveggel könnyű szerrel zsákmányul ejtenem. Számtalan Chryside, Tabanida, Microlepidoptera díszíti gyűjteményeimet, melyek mind az ablaktábláról kerültek oda. Ezek részben már előző este repültek be a lámpafényhez, részben pedig nappal a hőség elől a hűvös szobába menekülvén, kerültek kelepcezébe. Érdemes lett volna az ablaktáblaszákmányról külön jegyzéket vezetni, ennek híjjában azonban így is fel tudok sorolni egynéhányat az ily módon zsákmányul ejtett jobb fajok közül, ilyenek a következő lepkék: *Hadena basilinea* F., *Heliodines roesella* L. — Hemipterák: *Ploiariola culiciformis* DEG., *Athysanus stactogalus* FIEB., *Cixius stigmaticus* GERM. — Dipterák: *Anopheles maculipennis* MG., *Culex annulatus* SCHRK., *Eccoptomera emarginata* LW. (V. 12. és 21.-én mindig több példány sétált az ablaktáblán), *Eccoptomera excisa* LW. (III. 3; V. 14.), azután más gyakori, amúgy is már „fenestralis“ fajnevet viselő dipterák, mint: *Rhyphus fenestralis* SC., *Scenopinus fenestralis* L., *Rymosia fenestralis* MG. és *Oeciothea fenestralis* FLL.-t szintén sikerült zsákmányul ejteni, ezek azonban nem az ablakról kerültek elő. Végül még az *Ornithomyia avicularia* L.-t emlitem, mint ablakon fogott dipteront

DR. KISS FERENCZ a hazánkra új *Taeniocompa porosa* EV. nevű

bagolypillét is a Debreczen melletti Puszta-Kaproson fogta reggel öltözködés közben hálószobájának ablakán. Mindezek felsorolásával azt akartam kimutatni, hogy egy pld. szobafogságra kárhozott vidéki rovarász a szobaablakokon egész csinos rovargyűjteményre tehet szert. Szegény ABDUL HAMID, ha uralkodó kollégájauak, bolgár FERDINÁND példájára entomológusnak csap fel öreg napjaira, unalmas óráiban az Alatini-villa ablakain világszép rovarkollekciót hozhatott volna össze.

Egyéb rovarrendek mellett immár 4 éve az itteni Hemipterák gyűjtésével is foglalkozom. A millenáris faunakatalógusban Simon-tornya mint lelőhely ezen rovarrendnél szerepel legtöbbször; ennek magyarázata abban rejlik, hogy két évtized előtt DR. HORVÁTH GÉZA gyűjtött itt, e vidéket ezáltal, hogy úgy mondjam e tekintetben klasszikus földdé avatván. Erről tanuskodik a faunakatalógusban Simon-tornya termőhelylyel felsorolt 127 ritkább faj, a frequens és vulgárisnak minősített fajokat nem számítva. Miután ez évi anyagom még feldolgozás alatt van, így csak az 1909—1911. évek alatt itt gyűjtött és DR. HORVÁTH GÉZA, részben pedig DR. SZILÁDY ZOLTÁN urak által meghatározott 292 faj és 14 fajeltérésről számolok be. A DR. HORVÁTH által itt gyűjtött 127 ritkább fajból nekem ugyan csak 26-ot sikerült 3 év alatt ismét fognom, de viszont 61 oly fajra tettem szert (33 Heteroptera és 28 Homoptera) mely eddig a második régióból vagy egyáltalán nem volt felemlítve, vagy ha elő is került innen, úgy más termőhelyekről. Miután e 61 faj közt több, ez idő szerint itt gyakori faj is van, így ezen adatok némiképp a fajoknak 20 év alatti földrajzi eltolódását is illusztrálják. Magyarország területén országsszerte 239 Hemiptera-faj fordul elő, ezeknek javarésztét, 205-öt én itt megtaláltam, tehát még 34 oly fajt kell itt keresnem, mely: *ubique occurrit*, a mi, ha az eddigi szűk esztendőkből nem is sikerült, bizonyára sikerülni fog az ezután szükségképpen bekövetkezendő bő esztendőkből.

Új bogárfajváltozat a Tátrából.

Ira: CSIKI ERNŐ.

Tachinus marginatus GYLLH. var. *Fodori* CSIKI, nov. var.

A typo differt: *elytris totis flavo-rufis, solum limbo suturali retrorsum sensim dilatato margineque laterali posterius infuscatis.*
Long. 6.5 mm.

Hungaria sept.: Tátra (Csorba-tó), ubi D. DR. J. FODOR legit. (Coll. Mus. Nat. Hung.)

A törzsfajtól a szárnyfedők sárgás-vörös színe által tér el, utóbbiakon csak egy hátrafelé szélesedő sáv a varraton és az oldalak hátul kissé sötétebbek. Hossza 6·5 mm.

Előfordul a Magas-Tátrában, a Csorba-tó környékén, a hol Dr. FODOR JÁNOS gyűjtötte, ki a példányt szíves volt a Magyar Nemzeti Múzeumnak átengedni.

Az Oncsászai barlang.

Irta : BOKOR ELEMÉR.

Bihar vármegyének keleti határában, viharverdeste fenyves bérczek közt elrejtve fekszik az Oncsászai barlang. Köznévén „pestyere smeilor“-nak, sárkánybarlangnak ismerik. Van is ok arra, miért kapta félelmetes nevét. Jó napi járásra fekszik minden emberi laktól, egy elhagyott, zord fenyővadásban, a hova csak nagy ritkán téved fáradt vándor lába. Mert a szomszédságában, egy havasi legelő szélén álló, füstátjárta két deszkakalyibát alig lehet emberi laknak, inkább csak nomád oláhok nyári tanyájának nevezni. Mintegy féltuczat szurtos, piszoktól fénylő, füst- és kosillattól párologó juhász legelteti itt a reá bízott nyáját. A milyen kevésbé megnyerő külsejük, épp oly kevés bizalmat gerjeszt viselkedésük. Lompos komondorjaik meg éppen nem rejtik el ellenszenvük az idevetődött idegen iránt. Éktelen ugatással, eszeveszett rohamokkal s meg nem békíthető fogvicsorítással kísérik őt még óra mulva is. Itt-ott egy zsíroshajú, báránbundás oláh fordul meg köztük, avagy egy lomha barna medve settenkedik a juhnyáj körül.

Pedig e vadon természeti szépségében ritkítja párját. Átellenben egy komor fenyőerdő és egy fakó borókaliget csaknem a biharfüredi Nagyhasasok bársonyzöld gerinczéig kapaszkodik, mintha be akarna nyúlni az ég azurjába. Maga a gerincz csak ritkán csendes. Örökké zúgó, morajló havasi szelek száguldnak át rajta, melyek nem egyszer gomolygó, sűrű felhőket hömpölygetnek a bérczczel övelt havasok oldalain alá. Majd meg csillogó napsugár tündöklik felettük, leselkedő árnyakkal vonva be a szemközt düledező Tolvajvár meredek sziklafalát. Mögöttünk a Ringóhegyek kékes bérczei díszlenek; hozzáférhetetlen sziklafészerek ezek, a kőszáli sasok elvitázhatatlan ősrégi tanyája.

A legelőről több juhcsapás vezet az erdőbe. Az alsók egyikén lehet a barlang bejáratához jutni. Egy nyeregig gyöngén kapaszkodva emelkedik az ösvény felfelé, majd hirtelen meredek sziklafalon ereszkedik alá. A fenyves itt bükkal vegyül, pillanatra áttekinthetünk a tuloldali Vörtop havasra, alattunk csak gyanítunk egy völgyet, a bujósdit játszó Ponorpatak vadregényes völgyét. Most egy sziklafal

mellett jól kivehető csapáson csak pár lépést haladunk előre, mire csaknem közvetlen előttünk bukkan fel a sziklafal alján az embermagasságú barlangkapu.

Az Oncsászsai barlang bejárata 1312 m. magasságban fekszik a tenger színe felett. Igénytelen kapunyílása alig hagy nagy termének óriási méreteire következtetni. Bejáratánál hűvös szél csap arcunkba, mely beljebb mindinkább érezhetővé válik. Mohpárnával és zuzmóval fedett boltozatáról egész rajokban zúgnak bennünket vöröshasú, nehézkes mozgású barlanglegyek körül. Tulajdonképen nem is nevezhetjük őket igazi troglóbiáknak. A bejárat elég világos részein élnek, szemeik, szárnyaik megvannak, habár kétségtelenül többé nem oly kifejlett állapotban, mint a napsütötte légben zsongó rokonaiknál, nehézkes repülésük bizonyára visszafejlődésben levő szárnyaiknak s a hűvös barlangi léggel járó tevékenységük csökkenésének tudható be. Bár mennyire is érdekes volna a barlangi életmódhoz való alkalmazkodásukkal tüzetesebben foglalkozni, szaktudományom hijján kénytelen vagyok teret engedni szakavatott dipterológusainknak.

Sziklás és nyaktörő, kétoldalt mindinkább táguló folyosó vezet a nagyterem aljába. Gyertyáinkat, acetilénlámpáinkat meggyújtva óvatosan ereszkedünk a laza kőtuskók és tonnasúlyú sziklatömbök közt alá. S miközben botorkáló lépteink nyomán ércesen, mély viszhanggal kongva ütődnek egymáshoz az elszórt kőtuskók, elborzadunk a gondolatra, mily rémes detonációval kellett e tömböknek a tetőről alázuhanniok s mily végtelen pusztítást vihetnének ezek most is végbe, ha kedvök kerekedne kissé aláereszkedni. A tág teremben sötét sziklafalokról, elhintett gigászi tömbökről vetődik lámpáink gyöngye fénye vissza. A fenn ülő bejárat felét egy hatalmas szirt takarja el, bágyadtan dereng át felette az elszórt napvilág. Mellette egy sziklaablakból izzó fénykéve csap át az egyik falra s kúszik annak síma oldalán alá. A terem kupolája oly magasba nyúlik, hogy magnéziumszalag vakító világa se hatol fel odáig. A bejáratnál tapasztalt viszhang itt hihetetlenül eltörpül, mintha ez alvilági palotának se vége se hossza nem volna. A talaját magát sáros, kővel tarkított részek, melyek apró, kristálytisza és jéghideg alvilági tavakkal váltakoznak, alkotják. Borzongó, nedves hideg uralkodik itt, a menyezetről czuppogva hullanak alá a kővér harmateseppek.

A cseppkőbarlangok közt nem tesz e barlang számot. A nagyterem feldúlt végében található néhány cseppkőembrió s még inkább egy jobboldali, kanyargós folyosó képződményei elég tanubizonyosságát adják jó igyekezetének, de oly pompás és káprázatos kivitelű díszművekké, mint a nyugatbihari barlangok akár legigénytelenebbike is, még csak megközelíthetőleg se vitték. Hiányzott itt a cseppkő képződéséhez szükséges nyugalom, mely ott meseszerű, keleti fény-

űzéssel díszített palotákat emelt. Itt gigászok alkottak, kiklopszok dúltak. Nem is óriási méretei, nem is hatalmas sziklatömbjei teszik európaszerte ismertté e barlangot, hanem a benne talált barlangi medve-csontvázak. A barlang alja egész katakombája az évezredekben át tanyázó, évezredekkel ezelőtt itt kihalt barlangi medvének. Csontjai ott barnulnak az agyagos-meszes talajban s a sűrű kőtuskók között. Kíváncsi kezek kiemelték, majd összezúzták belőlük néhányat, most vízcepppek czuppognak reájuk, mészburkolat fedí be, rejti el őket vandál kezek elől és sápadt barlangi bogarak tipegnek köztük.

Egykor a rémes barlangi medve uralkodott itt, ma csenevész s megvakult barlangi bogaraké a barlang. A *Pholeuon angusticolle* HAMPE az egész barlang sötét helyein, köveken, szirteken, a falak oldalain, a barlangi medve csontjain s főleg ezek alján és alattuk található. Gyűjtéséhez nélkülözhetetlen eszköz a szippantó készülék és még inkább egy pár földbe ásott csalételes üveg, melyek alkalmazása mellett tetemes időt takaríthatunk meg, mi czélszerűbben a környéken eszközlendő róstálásra használható fel. Él e barlangban egy tejfehér ászka is, a *Titanites graviger* FRIV., míg *Anophthalmus*-t mindeddig még nem sikerült benne felfedezni.

A rovar-mimikri ivari szempontból.

Irta: FEHÉR JENŐ.

I.

Tapasztalatok igazolják, hogy a rovarok látása a gerinczesekekhez képest meglehetősen tökéletlen. Kiváló megfigyelők állítják, hogy a rovarok csak a nagyon élesen elütő színkontrasztokat látják jól. Ebből pedig logikailag, de természetszerűleg is következik, hogy az egybeolvadó színfoltokat kevésbé jól veszik észre, mint az egymástól elütöket. Ez pedig arra a feltevésre vezet, hogy az, a mit védőszínek, alakmajmolásnak (mimikri) neveznek és a mit nemrégben oly hathatós érvekkel döntöttek le, valamelyes szerepet a rovarok életében mégis csak kell játszson.

Nem akarok vitába elegyedni az antimimikristákkal, mert érveiket elismerem és magam is az ő álláspontjukon vagyok, de mikor rovar rovarral áll szemben, még abban az esetben is, ha azoknak kitűnő szaglást tulajdonítunk, tapasztalataim alapján hajlandó vagyok azt következtetni, hogy itt a védőszínek, a mimikrinek mégis csak van valami jelentősége, ha nem is a védelem (a mi szintén nincs kizárva), de valami más az ivarzással összefüggő dologban. Alábbiakban egynéhány ilyen érdekes esetet óhajtanék ismertetni, előrebocsájtom azonban azt, hogy ehhez hasonlólt mások is

megfigyelték már, a nélkül, hogy ebből valamiféle következtetést vontak volna.

ABAFI-AIGNER LAJOS írja a Rovartani Lapok egy régebbi évfolyamában, hogy a kardos pillének nincs valami éles látása. Augusztusban összefonnyadt fehéres leveleknek neki ment, nyilván azt hívén, hogy nőtények. Ugyancsak ott olvasom, hogy FORBES 1885-ben az *Appis Nero*-ról azt írja, hogy pirosuló levelekkel ámitják magukat, azt hívén, hogy nőtények. MÜLLER, a virágbiologus látta, hogy narancsvörös virágú Compositákra nagyon sok tűzvörös lepke járt. Hasonlót látott a Rumexek vörös termésein is, a *Phyteumák* kék virágain pedig nagyszámú *Lycaená*-t figyelt meg. Már ő mondja, hogy úgy látszik mintha a kiválasztott virágok színe és illata összefüggésben van az illető lepkék színével és illatával. KÖHNE látta, hogy *Rhodocera Rhamni*-k kiváló előszeretettel keresték fel a *Cirsium oleraceum* sárga virágú fészkeit. KNUTH ezt a jelenséget el is nevezte virágbiológiai mimikriának. Úgy lehet, hogy mások is tettek ezekhez hasonló megfigyeléseket, csak hogy elkerülték figyelmemet, de az alább következő adatok igazolására talán ezek is elegendők.

MÜLLER-nek a *Lycaená*król szerzett tapasztalatait én magam is gyakran észleltem, de nem a *Phyteumá*kon, hanem a *Salvia pratensis*-en és a *Lavandula vera*-n. Egy alkalommal szőlőben egy lavendula tövet láttam, melyen zsúfoltan ültek az apró kék lepkék, közöttük több pár éppen copulációban. Megjegyzem, hogy ezt a jelenséget késő délután észleltem, a mely körülmény felemlítése már azért is fontos, mert az idevágó megfigyeléseim általában erre az időre esnek, meleg nyári vagy tavaszi esők után korábbra is. A Kis-Svábhely oldalában barna színű *Lycaená*kat egy időben gyakran láttam tartózkodni a *Carlina vulgaris* barna színű fészkein. Érdekes, hogy ebben az esetben a lepkék többnyire egyenként voltak, mézet azonban nem szívtak s szárnyaikat ritmikusan lefelé mozgatták, úgy hogy barna színük sokkal jobban volt látható. Ezt már déltájban is észleltem.

1911 október 8.-án egy *Pieris rapae*-t láttam, a mint egy kőrakás körül röpködött, melyre ismételten leszállt. A kőrakás fehér, a lepke nagyságával egyező lapos kövek halmaza volt, melyek a fehér lepkét úgy látszik megtévesztették. 1912 június 12.-én a Városmajor faiskolájában egy nagy *Eleagnus argentea* cserjét majdnem elleptek az *Aporia crataegi*-k. Az ezüstfa fehéres levelei és a fehér lepke színe között okvetlenül kell valamiféle vonatkozásnak lennie, a mit csak megerősít az, hogy a tőle nem messze viritó *Ligustrum vulgare* fehér virágzatain hasonlót észleltem. Itt azonban a lepkék kisebb számmal voltak. A galagonyalepkék a virágokat egyáltalában nem látogatták,

hanem lomha röpködéssel nyugvó helyet kerestek a fehér foltokon, mert már végefelé járt a délután és e közben egymásra is szállottak, egyik a másikat kergetvén el helyéről. Sok volt közöttük az éppen párosodó.

A fönt említett kórákás mellett egy folton sok lehullott sárga falevél volt, a melyről közeledtemkor egy *Argynnis* szállott el, mely újból és újból visszatért erre a helyre. 1912 július 31.-én a Kis-Svábhegyen itt-ott már vörösödött a *Cornus sanguinea* levele, melyre gyakran szállott vagy elszállott az *Epinephele Jurtina*, melynek színe nagyjában egyezett a levelek színével. Ha ezekhez hozzáveszük a mimikri ismeretes példáit a *Gastropacha quercifolia*-t, a *Vanessa urticae*-t és a *Vanessa c-album* ot, valamint a Szumatra szigetén élő *Kallima paralecta*-t, melyekről írják, hogy legtöbbször oly cserjéket keresnek fel, melyeken néhány száraz falevél fityeg, kétség-telenül megállapítható, hogy itt a környezet színe és a lepke színe között, valamint azon jelenség között, hogy a lepke ezt a környezetet előszeretettel keresi fel, valamiféle összefüggésnek kell lennie. Az összefüggés azonban valószínűleg nem ott keresendő, hogy a lepke a környezet színébe olvadván, a saját színe megvédi ellenségeitől és ennek tudatában úgyszólván tudatosan keresi a lepke a hozzá hasonló helyeket. Egyes elszórt megfigyelések, más és valószínűbb okot engednek sejtetni.

Mi vezetheti e fenti esetekben a lepkéket a magukhoz mindig hasonló színű és nagyon gyakran hasonló alakú tárgyak közelébe? Csakis egy dologra gondolhatunk, t. i. hogy megtévesztvén a tárgy alakjától, színétől és nagyságától, a másik ivart vélik benne látni. Emellett szól az a közismert tény, hogy a lepkék tényleg nem valami éleslátásuak. De az előbbinél valószínűbbé teszi ezt a feltevést az is, hogy itt indító oknak az erős ösztönt tekinthetjük, mely az állatot bizonyos időben hatalmas erővel hajtja a másik ivar felkeresésére. A védekezés csak alkalmi esetekre szorítkozik és az ilyen félenk állatoknál inkább menekülésben, mint nyugodt megfontolást feltételező mimikrizálásban nyilatkozik meg. Szám-talan példát lehetne felemlíteni arra, hogy az ivarzás ösztöne mennyivel hatalmasabb a védekezés ösztönénél.

Látszólag ellene szól e feltevésnek az, hogy a lepkéket a másik ivar felkeresésében a szaglás vezeti, hiszen kitünő szaglásuak, emellett minden fajnak meg van a maga jellemző szaga. Ellene látszik bizonyítani az is, hogy ez a jelenség nem fordulhatna oly ritkán elő és a lepkék nem is járnának más virágokra, csak a magukhoz hasonló színűekre. A tapasztalat pedig ezt nem igen igazolja. A fehér vagy kék lepke bizony nem csak fehér vagy kék virágra száll, hanem mindenféle színűre. Ezek az ellentmondások egy ideig megfejtethet-

lenné tették előttem a fenti eseteket az ivarzás szempontjából. Végül egészen lényegtelennek látszó momentumok megfigyelése, megmagyarázhatóvá tették ezeket az ellentmondásokat.

Feltűnt fenti megfigyeléseimről, hogy azokat csak a késő délutáni órákban tehettem. Megfigyeltem tehát a lepkék viselkedését a nap folyamán, mire azt vettem észre, hogy ezek a délelőtti verőfényes időt táplálék szerzésre használják. A mi végtére érthető, de természetes is, hiszen az átéjszakázott lepke először éhségét vagy szomjuságát igyekszik eloltani. Ekkor a lepke egyáltalán nem válogat a virágok között szín vagy forma szerint, hanem arra száll, a melyen legkönnyebben hozzáférhet a nectáriumokhoz. Az is valószínű, hogy üres gyomor mellett a nemi ösztön szunnyadozik. Délfelé, a hosszú nyári napokon előbb is, mind gyakrabban látunk kergetőző pillangókat. Az éhség oltva lévén, a forrón tűző napsugár csak a nemi gerjedelmet fokozza. Ilyenkor ingerlőleg hat mindaz, a mi a másik ivarra emlékeztet, tehát fokozottabban fejti ki hatását a hozzá hasonló szín, forma, szag. Könnyen érthető, hogy a rüpködő lepke gyakran jut olyan helyekre, melyeken magához, illetőleg a másik ivarhoz hasonló tárgyakat lát és ha most figyelembe vesszük rossz látását, könnyen érthető tévedése is. Így barangol a lepke egész délután, egyes hozzá hasonló helyeken hosszabb ideig tartózkodva, kémlelődvé is. Másnap a dolog újra és elülről kezdődik kivén, ha a lepke már elvénhedt. Ekkor t. i. az állat már elgyengült, étvágya nincs, érzékszervei tökéletlenül reprodukálják a külvilágot, az utódokról való gondoskodás ösztöne még fel-fel lobban (ha párjára nem talált) és ily esetben délelőtt is találunk csetlő-botló, tévedő lepkéket.

Hogy pedig egyes, bizonyos lepkékhez hasonló helyeken nagyobb számmal jelennek meg azok, az annak tudható be, hogy ezek a helyek mintegy csalogatóképen több lepkét tévesztettek meg. Egykét lepke jelenléte maga is odavonza a többit, úgy hogy már aztán a későbbiek nem is tévednek, mikor oda leszállnak. Így válnak a lepkékhez hasonló helyek találka helyeké, melyek az ivarok egymásra való találásánál segítő szerepet játszanak.

Ha ezek az esetek nem is gyakoriak, de nem is ritkák. Hogy nem gyakoriak annak több, a természeti viszonyokban rejlő oka lehet. A sok közül ennek egyik oka az is lehet, hogy sok lepke színe nem hasonlít semmiféle tárgyhoz. Viszont azok a dolgok, melyek bizonyos lepkékhez hasonlítanak egyes vidékeken vagy bizonyos időszakban hiányzanak, stb.

Érdekes, hogy meleg tavaszi vagy nyári esők után, különösen ha utána kisüt a nap, szintén láttam többször e jelenséget. Ezt annak lehet betudni, hogy a lepkék illata páratelt levegőben sokkal cseké-

lyebb, mint száraz levegőben és így inkább a látás vezérli a lepkét az ivarok felkeresésében mint a szaglás. Egyébként is feltehető, hogy az ilyen színes állatoknál, melyek a mellett elég jól is látnak, a színek iránti érzék jól van kifejlődve és különösen a másik ivar színe iránt fogékonyak. De minthogy látásuk még sem oly tökéletes, mint pl. a miénk, könnyen esnek csalódásba.

Nem helyeselhetem azonban e jelenségnek „virágbiológiai mimikri“ elnevezését, nem pedig azért, mert ennek a virágbiológiához vajmi kevés köze van. Ha a lepke rá is száll a hozzá hasonló virágra vagy virágzatra, ilyenkor azt nemi ösztönétől hajtva teszi, mézet nem szív és így megporzást is legföljebb véletlenül végez. Leggyakrabban azonban száraz sárga vagy vörös, fehéres levelekre, esetleg más dolgokra száll, a mi pedig a „virágbiológiai“ jelző jogosulatlanságát eléggé okadatulja. Ha a mimikri szót nem akarjuk elvetni, akkor ezt a jelenséget találóan *ivari mimikri*-nek nevezhetjük.

Különfélék.

Lepke és hangya küzdelme. — Érdekes küzdelemnek voltam tanuja 1912 augusztus hó 10-én a trencsényi Brezina nevű erdőben, a mikor pihenés céljából lehevertem. A fű között sajátságos ugrándozásával egy *Agrotis pronuba* var. *innuba* nevű nagy bagolypillé vont a magára figyelmemet. A mint jobban szemügyre vettem a lepkét, látom, hogy ugrándozása már mind jobban és jobban gyengülő halálvergődés, a melyet mérges szúrásával a rovarvilág állandó útonállója és mindenkor támadásra kész rablója, a nagy erdei hangya okozott, még az utolsó pillanatokban is elkeseredetten harapván áldozatát, melyet ennek ugrándozásai, szárnycsapkódásai közepette sem engedett el. Valóban bámulatra méltó a nagy lepkéhez képest elenyésző kicsi hangya rettenthetetlen bátorsága és óriási ereje!

DR. PAZSICZKY JENŐ.

Lepke a hóviharban. — 1912 november hó 20-án este 6 óra felé, daczára a sűrűn hulló hónak sétálni mentem a városba, elgondolkozván útközben, hogy bizony most már nyugszik a rovarvilág, mert ráborította téli fehér szemfedőjét a természet! Mily nagy volt azonban meglepődésem, midőn az egyik ívlámpa körül egy nagyobacska pillét (minden valószínűség szerint egy *Cheimatobia brumata*-t) látok röpködni, daczolni az egyre sűrűbben hulló hópelyhekkel, mintha csak a pillangóval jelképezett nyár kelt volna harcra a rideg kemény téllel! A küzdelem azonban alig lehetett kétséges, a gyöngé pillét mind lejjebb és lejjebb sodorták a nagy hópelyhek, úrrá tevén a telet a napsugaras nyár felett.

DR. PAZSICZKY JENŐ.

Irodalom.

Reitter, Edmund: *Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches III. Band.* Stuttgart 1911; 436 p., t. 81—128.

A kiváló szerző gyors egymásutánban bocsátja közre Németország bogarait tárgyaló munkáját. A harmadik kötet is, úgy mint két elődje, azoknak méltó párja. A szerző ebben a kötetben is megmutatta, hogy a számtalanszor feldolgozott és ismertetett csoportok neki mindig nyújtanak újdonságot és ő ezeket mindig új csoportosításban, más és más nézőpontok mérlegelésével tudja bemutatni. A III. kötet a *Diversicornia* és *Heteromera* hadakat tárgyalja, melyek közül az előbbit a *Clavicornia*, *Brachymera*, *Hygrophili*, *Sternoxia*, *Malacodermata* és *Teredilia* családcsoportokra osztja. Ebben a kötetben is szerző számtalan új nemet, alnemet, fajt és fajváltozatot ír le, ezek azonban legnagyobbbrészt nem németországi eredetűek. Újdonságok, a mennyire hamarosan összeírhatók voltak, családok szerint a következők: **Byturidae:** *Byturus fumatus* ab. *bicolor* (Németország) és ab. *obscurus* (Olaszország). **Nitidulidae:** *Oxystrongylus* (n. g.) *seriepunctatus* (Spanyolország), *Cryptarchips* (n. g.) *binavea* REITT. stb. részére, *Pityophagus ferrugineus* ab. *adustus* (Németország), *Strongylosasius* (n. sbg. pro *Xenostongylus Deyrollei* stb.). **Cucujidae:** *Silvanopsis* (n. g. pro *Silvanus denticollis* & *pullus*). **Cryptophagidae:** *Paramecosoma melanocephalum* ab. *obscurum* (Németország). **Phalacridae:** *Stilbus oblongus* var. *Rauterbergi* (Németország). **Lathridiidae:** *Enicoderes* (n. sbg. pro *Lathridius Apfelbecki* REITT.), *Aridionomus* (n. sbg. pro *Lathridius nodifer* WESTW.), *Enicmus brevicornis* ab. *rufopacus* (Németország), *Dienerella* (n. sbg. pro *Cartodere pilifera* REITT. etc.) *forticostis* n. sp. (Araxes), *Cartoderema* (n. sbg. pro *Cartodere elongata* & *ruficollis*). **Mycetophagidae:** *Ulolendus* (n. sbg. pro *Mycetophagus piceus* stb.) és *Calilendus* (n. sbg. pro *M. fulvicollis*). **Colydiidae:** *Fleischerella* (n. g. pro *Langelandia incostata* & *nitidipennis*), *Cerylon bescidicum* (Beszkidek, Liszahora). **Endomychidae:** *Lycoperdina succincta* ab. *rubricula*. **Coccinellidae:** *Paramysia* (n. n. pro *Mysia* MULS. nec GRAY), *Halyzia 10-guttata* ab. *M-nigrum* (Paskau), *H. 14-guttata* ab. *nigro-scutulata*. **Byrrhidae:** *Chrysobyrrhulus* (n. g. pro *Pedilophorus metallicus* & *rutilans*), *Trichobyrrhulus arragonicus* (Arragonia). **Buprestidae:** *Haplanthaxia* (n. sbg. pro *Anthaxia cichorii* etc.), *Coraeus lampsanae* BON. ab. *azureus* és *Agrilus lineola* REDT. var. *Aurora* (Németország). **Eucnemidae:** *Megathambus* (n. g. pro *Dromaeolus maronita*), *Hypophylis* (n. g. pro *Hypocoelus Matthiesseni*), *Dirrhagus Hummleri* (Kalabria), *Isorhipis melasoides* ab. *bicolor*, *Melasis buprestoides* ab. *semicastaneus* (= *rufipennis* PIC 1907). **Elateridae:** *Corymbites tessellatus* ab. *virgulatus* (Schwarz i. l.), *Selatosomus aeneus* ab. *subpuberulus* et var. *bescidicus* (Beszkidek), *Agriotes obscurus* var. *lineatoides*

(Kaukázus), *Agriodrastus* (n. sbg. pro *Agriotes gallicus* etc.), *Agriotes acuminatus* var. *integricollis* (Kaukázus, Kis-Ázsia), *Cardiophorus rubripes* var. *flavipubens*. (Dalmácia), *Idolus picipennis* ab. *Stahlbergi*.

Helodidae: *Microcara pilosula* (Szcizilia). **Cantharidae:** *Aplatopterus* (n. sbg. pro *Dichyopterus rubens*), *Cantharis quadripunctata* ab. *sulcicornis* és ab. *nudipennis* (Kaukázus), *Dolichosomina* (n. g. pro *Psilothrix femoralis*) A *Malthinini* nemzetséget még GANGLBAUER dolgozta fel, a hímek potrohvégének jellemző alakulását jó képekben mutatván be. GANGLBAUER a következő új *Malthodes*-alakokat írta le ebben a munkában: *M. mysticus* forma *megalophthalmus* (Dél-Franciaország, Tengeri Alpok, Toszkána), *guttifer* ab. *gutlegenus* (Európa), *spretus* ab. *guttulifer* (Dél-Európa), *spathifer* forma *mionopsis* (Olaszország); végül kimutatja, hogy a *M. Serbotae* PETRI (Déli Kárpátok) a *M. trifurcatus* var. *atramentarius* nősténye. **Tenebrionidae:** *Eledonoprius* (n. g. pro *Boletophagus armatus*). **Alleculidae:** *Isomira sanguinicollis* (Szia). **Melandyridae:** *Xylita buprestoides* ab. *lividipennis*, *Osphya bipunctata* ab. *nigroclavatus* és ab. *Vierli*. **Mordellidae:** *Mordella ornatopallida* (? Kaukázus vagy ? Horvátország), *Mordellistena semiferruginea* (Trencsén) és *singularis* (Uralsk), *Anaspis Aharonii* (Jeruzsálem). **Pyrochroidae:** *Pyrochroella* (n. sbg. pro *Pyrochroa pectinicornis*). **Meloidae:** a *Meloë* nemben szerző a következő új alnemeket állítja fel: *Mesomeloë*, *Chiomeloë*, *Lampromeloë*, *Lasiomeloë*, *Meloëgonius*, *Taphromeloë*, *Coelomeloë*, *Physomeloë*, *Listromeloë*, *Micromeloë*, *Meloënellus*, *Eurymeloë* és *Trichomeloë*. *Zonitis flava* ab. *atripes* (Arragonia). **Anthicidae:** *Anthicus sellatus* ab. *subfumosus*. **Oedemeridae:** *Oncomerella* (n. sbg. pro *Oncomera marmorata*), *Ischnomera opacocoeerulea* (Kaukázus, Perzsia), *Anoncodes rufiventris* var. ♀ *limbicollis*, *A. fulvicollis* ab. *mollis*, *Oedemera virescens* ab. *subazurescens*. **Pythidae:** *Salpingellus* (n. sbg. pro *Sphaeriestes ater* et *Reyi*), *Mycterus articulatus* (Kaukázus, Örményország). Mint Magyarországon is előforduló fajt említi a szerző a *Dírrhagus Emgei* ROUG.-t, mely adat faunánkat gyarapítja. A színes táblák úgy mint az előző kötetekben jól sikerültek, az egyes képek nagyon jók. A nyomdai kiállítás is kifogástalannak mondható. A kötet ára nagyon is olcsó, mert árát 8 márkában állapították meg.

CSIKI.

*

Schaufuss, Camillo: C. G. Calwers Käferbuch. Naturgeschichte der Käfer Europas. Sechste, völlig umgearbeitete Auflage. Stuttgart (E. SCHWEIZERBART'sche Verlagsbuchhandlung, NÄGELE & DR. SPROESSER) 1912; Lief. 21—23 (p. 689—880).

Folytatólagosan ennek a népszerű bogarászati munkának a múlt év folyamán megjelent 3 füzetét óhajtom ezúttal olvasóinknak

bemutatni. A három füzet a *Buprestidae* család befejező részén kívül a *Lymexylonidae*, *Bostrychidae*, *Lyctidae*, *Plinidae*, *Anobiidae*, *Oedemeridae*, *Pythidae*, *Pyrochroidae*, *Anthicidae*, *Meloidae*, *Rhipiphoridae*, *Mordellidae*, *Melandryidae*, *Lagriidae*, *Alleculidae*, *Tenebrionidae* és *Cerambycidae* családokat tárgyalja, époly alakban és terjedelemben mint az eddig megjelent és ismertetteket. Kiváló gondot fordított szerző a családok jellemzésére és a biológiai viszonyok ismertetésére. Mind-egyik füzet mellékleteként 1—1 színes tábla jelent meg (41—43.), melyek ormányos bogarak képét mutatják be és elég jól sikerülteknek mondhatók. Az 52 ívnyire tervezett munka mintegy 75 ívnyi lesz és így a kiadó a hirdetett 24 füzet helyett 26 füzetet kénytelen adni, a mi a munka csekély áremelését vonja maga után. A munka, melynek ára a befejezés után jóval magasabb lesz, nemcsak a kezdőknek, hanem az előrehaladottabb gyűjtőnek is hasznos segédkönyve lesz. Egy-egy füzet előfizetési ára 1 márka. CSIKI.

*

Holdhaus, K.: Monographie der paläarktischen Arten der Coleopterengattung *Microlestes*. (Denkschr. math.-naturw. Klasse Kaisl. Akademie Wissenschaft. Wien. LXXXVIII, 1912, p. 477—540, mit 32 Textfiguren).

A futóbogarakhoz tartozó *Microlestes*-nem fajait eddig a különböző szerzők más és más értelemben fogták fel és tárgyalták. Szerző alapos tanulmány tárgyává tette a palearktikus fajokat és különösen azok ivarszerveit vizsgálta meg, hogy a nagyságban és sokszor színben is eltérő alakok hovatarozását megállapíthassa. A fajok különválasztása ezek alapján sikerült is. Miután szerző úgy a hím- mint nőivarszerveket részletesen ismerteti, inkább külső bélyegek alapján összeállított meghatározókulcsot ad, majd részletesen leírja a 29 palearktikus fajt, melyek között néhány új is van. A faunánk is szaporodik két fajjal, a mennyiben a hercegovinai Mostarsko blato-ról a *M. Seladon* HOLDH. és a Fertő-tó vidékéről a *M. Schröderi* HOLDH. fajokat mutatja ki, viszont azonban törlendő a *M. cordatulus* REITT. (lásd: Rovartani Lapok, XIX, 1912, p. 117), mely szerző szerint a *M. maurus* STURM nevű fajjal azonos. A tanulmányt a fajok rendszeres felsorolása, majd származástani, állatföldrajzi és rendszertani jegyzetek zárják be. CSIKI.

*

Müller, Dr. Josef: Ueber zwei neue Dunkelkäfer (*Tenebrionidae*) von der Insel Pelagosa. (Ent. Blätt. VIII, 1912, p. 289—291).

Szerző meghatározásra kapott LANGHOFFER ÁGOST zágrábi egyetemi tanártól néhány bogarat a dalmáciai Pelagosa szigetről, hol

azokat BABIC zágrábi múzeumi őr gyűjtötte. Ezek között volt két új Tenebrionida is, melyeket szerző *Stenosis brentoides* subsp. *pelagosana* és *Pimelia rugulosa* subsp. *pelagosana* név alatt írt le. CSIKI.

*

Heikertinger, Franz: Skizzen zur Systematik und Nomenklatur der paläarktischen Halticinen. (Ent. Blätt. VIII, 1912, p. 291—297).

Szerző cikkében a *Longitarsus piciceps* auct. nec STEPH. és *L. senecionis* BRIS. nec BACH nevű levélbolhákkal foglalkozik. Kimutatja, hogy a *L. piciceps* STEPH. a *L. melanocephalus* DEG. szinonimája és így a *L. piciceps* auct. részére a *Brisouti* nevet vezeti be. A *L. Brisouti* előfordul Franciaországban, Korzika szigetén, Dél-Olaszországban, Dalmáciában és Kis-Ázsiában. A BRISOUT-féle *L. senecionis* (1864) szintén nem maradhat meg, mert van két régebbi *L. senecionis* is és pedig az egyiket MOTSCHULSKY (1851), a másikat BACH (1856) írta le, mely utóbbiak különben a *L. suturellus* DUFT. (1825) szinonimáinak veendőik és így fenti faj az új *L. Ganglbaueri* nevet kapta. A *L. Ganglbaueri* előfordul Angol-, Francia- és Németországban, Ausztriában, Magyarországon és Horvátországban. Mindkét fajról szerző pontos leírást is nyújt. CSIKI.

*

Pape, Dr. C.: Notiz über die Cerambyciden der Umgegend von Westerheim (Hohe Tatra). (Ent. Blätt. VIII, 1912, p. 316—317).

Szerző felsorolja azokat a czinczereket, melyeket junius végétől július elejéig a Magas Tátrában, Tátra-Széplak környékén 1000—1700 m. magasságban gyűjtött. Ezek kivétel nélkül a fenyesek jellemző és közöséges fajaihoz tartoznak. CSIKI.

*

Rébel, Dr. H.: Die Lepidopterenfauna von Herkulesbad und Orsova. Eine zoogeographische Studie. (Annalen k. k. Naturhist. Hofmuseums. Wien, XXV, 1911, p. 253—430. Mit 1 Tafel und 17 Textfiguren).

Szerző, hogy a balkáni államokról írott lepkészeti tanulmányainak közlését folytathassa, szükségesnek találta az annyiszor és annyi gyűjtő által meglátogatott Herkulesfürdő vagy a mint régebben általánosan nevezték: Mehádia lepkefaunáját tanulmányozni és ismertetni, hogy sok állatföldrajzi probléma magyarázatát megadhassa. Ezen célból két ízben maga járt e vidéken és Orsován, melynek területét szintén bevonta munkájának keretébe, hogy saját szemlélődésből is megismerhesse azt. Az adatok összeállításánál többen jöttek szerző segítségére, így első sorban DR. FISCHER HERMINIUSZ és

ROTHSCHILD WALTER báró, továbbá LEONHARD OTTÓ, a kik anyagukat és jegyzeteiket bocsátották rendelkezésére, betekintést nyert a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményébe, azonkívül SCHMIDT ANTAL rendelkezésére bocsátotta a herkulesfürdői faunára vonatkozó jegyzeteit is. Egyes adatok közlésével azonkívül még többen segítettek.

A munka általános részének első fejezete a terület leírását, földtani alakulatát, éghajlati és növénytani viszonyainak ismertetését nyújtja. A második fejezet a fauna jellemzését adja, melyben mint a vidék egyedüli endemikus fajait a *Semasia anserana* és *Bucculatrix mehadiensis*-t említi, balkáni faj már 12, keleti (pontu-i) faj 81, illetőleg ha hozzávesszük a pontusi eredetű, de messzébb elterjedt fajokat is, 489 faj, déloroszországi steppe-faj 3, mediterrán és szubtropikus faj 41, havasi 18, szibíriai faj 524, endemikus európai 49 és ismeretlen származású faj 96 fordul elő Herkulesfürdő és Orsova vidékén. A harmadik fejezet röviden a bánási alpoknak néhány balkáni és pontusi alakkal való benépesítésének kérdésével foglalkozik. A 4. fejezet a vidék lepkészeti kikutatásának történetét adja, melyben mint talán az első kutató nevével, a drézdaei gróf HOFMANNSEGG-el találkozunk, öt később KOLLAR, DAHL, STENTZ, FRIVALDSZKY IMRE és JÁNOS, SACHER, MANN, PÁVEL, VIERTL, BOHATSCH, SCHIEFERER, AIGNER, ROTHSCCHILD, SCHMIDT, HEDEMANN, HIRSCHKE, FISCHER, UHRYK, ASZNER, JONES, ROSA, SHELDON, FOUNTAINE, PÁRTOS, CZEKELIUS, HILF, PRALL és PFITZNER követi. Orsova vidékén főleg HABETIN és REICHL gyűjtöttek. A tüzetes részt a forrásmunkák és gyűjtések felsorolása, valamint a termőhelyek részletezése vezeti be, majd a Herkulesfürdő és Orsova vidékén előforduló lepkék rendszeres felsorolása követi. Ebben 1237 lepkéfajt sorol fel, melyhez még számos fajváltozat és eltérés járul. Ez a hely nem engedi meg, hogy ezt a felsorolást részletesen ismertessük, azért csak a faunánkra új lepkéket soroljuk fel, megemlítvén, hogy a ritkább és jellemző alakok 37 szövegközi és egy fekete táblán képen is bemutatnak. A faunára újak a következők¹: *Papilio Podalirius* var. *elongata* VERITY (Orsován is), *Machaon* ab. *rufopunctata* WHEEL., *Parnassius Mnemosyne* ab. *intacta* KRUL., ab. *venetus* WAGN., ab. *arcuata* HIRSCHKE, *Aporia crataegi* ab. *melana* TUTT, *Pieris rapae* ab. *flavescens* RÖB., ab. *flavida* PETERS., *Manni* ab. *Rossi* STEF., *Colias Hyale* ab. *unimaculata* TUTT, ab. *obsoleta* TUTT, ab. *pallida* TUTT, *Edusa* ab. *Faillae* STEF., *Apatura Ilia* ab. *metis* TR. (? Mehádia vagy Szerémség), *Limenitis populi* ab. *defasciata* SCHULTZ, *Neptis aceris* ab. *Fischeri* REBEL (erre az új változatra a széles fehér rajzolat jellemző; t. 7, f. 10), *Pyrameis*

¹ A felsoroltak mind Herkulesfürdőről valók, ha máshonnan valók ezt külön megjelöltem.

Atalanta ab. *fracta* TUTT, *Polygonia c-album* ab. *variegata* TUTT, *Melitaea Cinxia* ab. *pallida* TUTT, ab. *fulla* QUENS. (az ab. *intermedia* SHELDON valószínűleg összeesik az ab. *Horváthi* AIGNER-rel), *Phoebe* ab. *caucasia* STGR. (Orsova), *Athalia* ab. *virgata* TUTT, *Argynnis Daphne* ab. *radiosa* MAYER, *Satyrus Semele* ab. *suffusa* TUTT, *Pararge Maera* ab. *triops* FUCHS, *Aphantopus Hyperanthus* ab. *lanceolata* SHIPP., *Epinephele Jurtina* ab. *pallens* TH. MIEG., *Coenonympha Iphis* var. *carpathica* HORN. (Orsova: Gribica), *Callophrys rubi* ab. *caecus* GEOFFR., *Lycaena Astrarche* ab. *calida* BELL., *Icarus* ab. *pallida* TUTT, *Corydon* ab. *albicincta* TUTT, *Cyllarus* ab. *latimargo* COURV. et var. *lugens* CARAD., *Arion* ab. *Jaskowskii* HORN., *Hesperia Alveus* var. ? *numida* OBERTH., *malvae* ab. *malvoides* ELW. & EDW., *Thanaos Tages* ab. *unicolor* FRR., *Smerinthus quercus* ab. *brunnescens* RBL., *Dilina tiliae* ab. *brunnea* BART., ab. *bipunctata* CLARK, ab. *suffusa* CLARK, *Hylloicus pinastri* ab. *typica-virgata* TUTT, *Deilephila euphorbiae* ab. *suffusa* TUTT, *Lymanthria dispar* ab. *disparina* MUELL., ab. *bordigalensis* MAB, *Ocneria terebinthi* FRR., *Malacosoma neustria* ab. *pyri* SC., ab. *rufa-unicolor* TUTT, ab. *virgata* TUTT, *Gastropacha quercifolia* ab. *pallida* STEPH., ab. *obsoleta* TUTT, *Craniophora ligustri* ab. *Sundevalli* LAMPA, *Agrotis fimbria* ab. *rufa* TUTT, ab. *brunnea* TUTT, ab. *virescens* TUTT, ab. *solani* TUTT, *pronuba* ab. *brunnea* TUTT, ab. *rufa* TUTT, *comes* ab. *interposita* HB., *triangulum* ab. *sigma* HB., *c-nigrum* ab. *roseu* TUTT, *primulae* ab. *conflua* TR., *forcipala* ab. *nigrescens* HÖFN., *exclamationis* ab. *obsoleta* TUTT, *praecox* ab. *praiceps* HB., *Charaeca graminis* ab. *albipunctata* LAMPA, *Dianthoecia carpophaga* var. *carpophila* DUP., *Bryophila algae* ab. *degener* ESP., *Diloba coeruleocephala* ab. *separata* SCHULTZ, *Dasyptolia Templi* THEBG, *Polyphaenis sericata* ab. *mediolucens* FUCHS, *Trachea atriplicis* ab. *similis* STGR., *Dicycla Oo* ab. *ferruginago* HB., *Calymnia difflnis* ab. *confinis* HS., *trapezina* ab. *grisea* TUTT, ab. *ochrea* TUTT, ab. *rufa* TUTT, *Cucullia santonici* var. *odorata* GN., *Acontia lucida* ab. *lugens* ALPH., *Catocala nymphagoga* ab. *tmolia* LED., ab. *anthracita* MIEG., *Toxocampa craccae* ab. *perstrigata* REBEL (t. 7, fig. 9), *Acidalia deversaria* ab. *laureata* FUCHS, *aversata* ab. *effusata* GALV., *Larentia pomoeraria* ab. *aestiva* FUCHS, *silaceata* ab. *destrata* STGR, *Tephroclystia silenicolata* MAB., *spissilineata* METZN., *Crocalis tusciaria* ab. *virgata* REBEL (t. 7, fig. 11), *Hibernia bajaria* ab. *sorditaria* HB., *defoliaria* ab. *brunnescens* RBL., ab. *Holmgreni* LAMPA, *Boarmia consortaria* ab. *grisearia* BART., *Ematurga atomaria* var. *orientaria* STGR, *Bupalus piniarius* ab. *anomaliarius* HUENE, ab. *nigricarius* BACKH., *Syntomis Phegea* ab. *seminigra* SPUL. (Orsova), *Spilosoma lutea* ab. *fasciata* TUGW, *Parasemia plantaginis* ab.

interrupta SCHAW., *Callimorpha quadripunctaria* ab. *medionigra* SPUL. (fig.), *Coscinia striata* ab. *intermedia* SPUL., *Miltochrista miniata* ab. *fasciata* RBL., *Lithosia sororcula* ab. *plumbea* REBEL (t. VII, f. 2), *Zygaena Ephialtes* ab. *atritella* HIRSCHKE, *carniolica* ab. *dichroma* HIRSCHKE, *Cochliodon limacodes* ab. *limax* BKH., ab. *bufo* F., *Ephestia tephriella* LED. (Orsova), *Euzophera bigella* Z., *Hypochalcia Ghilianii* STGR. (Orsova, Horvátország), *Diorcytria splendidella* HS, *Acrobasis glaucella* STGR. (Orsova), *Fallouella* RAG., *Stemmatophora combustalis* FR, *Scoparia laetella* Z., *Alucita malacodactyla* Z. (Orsova), *Orneodes desmodactyla* var. *major* REBEL, *Lozopera tornella* WLSGH., *Olethreutes oblongana* ab. *adelana* RBL. (Domogled, Orsova), *Polychrosis bicinctana* DUP., *Swammerdamia alpicella* HS., *Anacamptis nigritella* Z., *balcanica* RBL. (Orsova), *Rhinosia flavella* DUP. (Herkulesfürdő, Orsova), *Aploa palpella* Hw. (Szlavonországban is: Garcin), *Alabonia Kindermanni* HS. (t. 7, f. 17; előfordul a Czódvölgyben is Szeben vármegyében), *Borkhausenia Borkhauseni* Z., *Scythris apicistrigella* STGR. (Orsova), *Elachista Martini* HOFM., *Graciliaria Hauderi* RBL. (Orsova), *Opostega spatulella* HS. (Orsova), *Solenobia pineti* Z., *Tinea angustipennis* HS. (Orsova). — Ezek szerint faunánkat 30 faj, 8 variétás és 98 aberráció gazdagítja. A fényképfelvételek után készült fekete táblán 17 lepke képét találjuk, a képek egy része azonban nagyon gyenge, azokról a lepkét felismerni aligha lesz lehetséges. A különben nagy szorgalommal összeállított munkában lepkészeink sok érdekes adata, meggyezésre fognak találni.

-CSIKI.

*

Rothschild, Baron N. Charles: Beitrag zur Lepidopterenfauna der Mezőség. (Verh. u. Mitt. Siebenbürg. Vereins f. Naturw. Hermannstadt. LXII, 1912, p. 1—32, mit 7 Textfiguren).

Szerző féltvén a lepkészeti szempontból kevésbé ismert Mezőségnek a tavak és álló vizek lecsapolása és a kultúra terjedése folytán való hamaros megváltozását, ügyes gyűjtőt küldött PREDOTA KÁROLY személyében erre a vidékre. PREDOTA április közepétől július közepéig gyűjtött a Mezőségben, a hol állandó tanyájául Buza községét választotta és innen rendezte kirándulásait Budatelke, Czege, Feketelak, Göcz, Szt.-Gothárd, Katona, Maros-Ludas, Melegföldvár, Mezőkók, Mezőszengyel, Mezőtóhát, Szászsombor, Szurduk és Mezősámsond környékére. A gyűjtött fajok és fajváltozatok száma 720, melyek közül több faunánkra is új van. A meghatározást kevés kivétellel DR. REBEL végezte. Faunánkat a következő lepkék gazdagítják: *Melitaea Aurelia* ab. *Charlotta* REBEL (ezt az új eltérést május

30-án Szurdukon gyűjtötték; nevét WERTHEIMSTEIN SAROLTA után nyerte; az ábrák a lepkét felülről és alulról mutatják be), **Pararge Maera* var. *silymbria* FRUST. (Noszoly, V. 12, ♀), *Hesperia cribrellum* EV. (Buza IV. 30—V. 12, Noszoly V. 2, Melegföldvár V. 17, Szurduk V. 20; a lepke legelőkön *Spiraea filipendulae*-n ül; a képek a lepkét felülről és alulról mutatják be), *Tapinostola Bondii* KNAGGS (Tóhát VI. 14), *Acidalia incanata* ab. *seminigra* REBEL (Buza V. 25; ábrával), *Ortholitha subvicinaria* STGR. (Melegföldvár IV. 29; összehasonlítással ennek a fajnak és a közeli rokon *O. vicinaria* DUP. képét közli a szerző), **Sarrothrips Révayana* ab. *ilicana* F. (Melegföldvár, VII. 14), *Acalla lubricana* MN. (Noszoly), *Cnephasia sinuana* STPH. (Sámsond VI. 20—23), *Conchylis moribunda* STGR. (Katona, Feketelak, Zsombor, Buza), **Prays Curtisellus* DON. ab. *rustica* Hw. (Mezősámsond VI. 21), *Aristotelia Prohaskaella* RBL. (Buza V. 7—13, Tóhát VI. 12), *Scythris obscurella* S. nov. ab. *flavidorsella* REBEL (Buza VI. 3, Szurduk V. 28), **Coleophora cornuta* STT. (Budatelke V. 29), **Wockeella* Z. (Noszoly VI. 3), **caelebipenella* Z. (Tóhát VI. 13, Sámsond VII. 25), *Gracilaria gradatella* HS. (Mezősámsond VI. 24), **Ornix scoticella* STT. (Zsombor V. 9), *Bucculatrix rhamniella* HS. (Mezősámsond VI. 21, 27), **Adela fibulella* F. ab. *immaculata* WCK. (Buza V. 7). — ROTHSCHILD gyűjtője a mint látjuk elég szép eredménnyel gyűjtött a Mezőségben, ámbar gyűjtéséből sok jellemző állat hiányzik. A cikk összeállítása nem történt elég gondal, sok a sajtó- és íráshiba, az egyes fajokhoz alkalmazott megjegyzések sem mindig megfelelőek. Így „Neu für Ungarn“-nal jelezettek a következő, faunánkból már rég kimutatott fajok: *Salebria adelphella* F., *Conchylis atricapitana* STPH, *Olethreutes bifasciana* Hw., *Lita Moritzella* HB., *Ypsolophus limosellus* SCHLG. és *Phaulernis dentella* Z., viszont a faunára tényleg újaknál ez a megjegyzés hiányzik, ezeket fenti ismertetésben *-gal jelöltem meg.

CSIKI.

Társulati ügyek.

A. „Magyar Entomologiai Társaság“ 17. ülése 1912 december hó 21-én. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök üdvözölvén a megjelent tagokat és vendégeket, majd „Bogarászati élményeim“ című előadását tartja meg, melyet a jelenlévők nagy érdeklődéssel hallgattak. (Teljes terjedelmében közölni fogjuk). Utána DR. HORVÁTH GÉZA bemutatja SCHMIDT ANTAL-nak „Az *Oxytrypia orbiculosa* fejlődéstörténete“ című cikkéhez készült és kitűnően sikerült színes táblát, röviden ismertetvén a lepke fejlődésének egyes részleteit. — CSIKI ERNŐ titkár ennek kapcsán jelenti, hogy DR. HORVÁTH GÉZA szíves volt a táblának reprodukálását a Rovartani Lapok részére is meg-

engedni és így ez SCHMIDT folyóiratunkban megjelenendő cikkének illusztrálására is fog szolgálni, a miért e helyen is köszönetét fejezi ki. Az előadások befejeztével DIÓSZEGHY LÁSZLÓ festőművész tagtársunk által adományozott tájkép kisorsolása következett. A képet alelnökünk JABLONOWSKI JÓZSEF nyerte meg, a sorsolás pedig társaságunknak 112 koronát jövedelmezett. Végül az ülés hálás köszönetét fejezte ki DIÓSZEGHY LÁSZLÓ nak a szép adományért.

Választmányi ülés 1912. december 21-én. — Újtagokul megválasztottak: BOÓCZ IRMA (Budapest), CSIKI ERNŐNÉ (Budapest), DEUBEL FRIGYES (Brassó), DR. HORVÁTH GÉZÁNÉ (Budapest), DR. MIHÓK ERNŐ (Budapest), DR. PASTEINER GYULA (Budapest) és TAUPERT ALFRÉD (Szabadka).

„A Magyar Entomológiai Társaság“ 18. ülése 1913. januárius 18-án. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök megnyitván az ülést CSIKI ERNŐ „Hazai vonatkozású újabb rovar-tani irodalom ismertetése“ című előadásában REBEL Herkulesfürdő és Orsova és ROTHSCHILD mező-ségi lepkészeti közleményeit ismerteti (lásd jelen füzet irodalmi rovatát). — MIHÓK OTTÓ „Az Anophthalmus Scopolii alakjairól“ című előadásában ennek a fajnak horvátországi fajtáiról beszél és helyreigazítja WINKLER bécsi bogarásznak e tárgyról írott tanulmányának némely állítását. — DR. SZILÁDY ZOLTÁN „A bögöly-félékről“ tartott előadást, melyben ezeknek a legyeknek rendszertani, morfológiai és biológiai viszonyait ismerteti, majd néhány jellemző és új fajunknak kitünően sikerült festett képét mutatja be.

Választmányi ülés 1913. januárius 18-án. — A választmány a február 15-én tartandó közgyűlés előkészítésével foglalkozott. Az alapszabályok értelmében a választmányi tagok közül kisorsoltattak: DIENER HUGÓ, KUTHY DEZSŐ, MIHÓK OTTÓ és DR. VÁNGEL JENŐ. Titkár jelenti, hogy SZÉPLIGETI GYÖZŐ alelnök hivatkozással betegségére, tisztségéről lemondott, a mit a választmány sajnálattal tudomásul vesz. Ezekután a választmány a közgyűlésen való megválasztásra a lelépő elnöki, 1 alelnöki és 5 választmányi tagsági helyre elvégzi a jelölést.

Felkérjük azon tisztelt tagtársainkat a kik tagdíjukkal még hátrálékban vannak, hogy azt mielőbb a pénztáros címére beküldjék.

„ROVARTANI LAPOK“

XX. Band.

Januar—Februar 1913.

1—2. Heft.

S. 1. — *Dr. K. Kertész*: Was für Insekten dienen den kalifornischen Indianern zur Nahrung? — Verfasser behandelt dieses Thema nach den Arbeiten von J. M. ALDRICH (The Biology of some western Species of the Dipterous genus Ephydra. — Larvae of a Saturniid Mooth used as Food by Californian Indians. — Flies of the Leptid genus Atherix used as Food by Californian Indians. — 1912).

S. 5. — *B. Bodnár*: Die Coccinelliden von Hódmezővásárhely. — Verfasser charakterisiert die Umgebung der Stadt Hódmezővásárhely, deren Fauna sonst ganz derjenigen des Alföld entspricht, nur die beide Flüsse (Tisza und Maros) bringen zuweilen fremde Elemente. Dann werden sämtliche beobachteten Coccinelliden aufgezählt, zusammen 113 Arten und Aberrationen.

S. 11. — *F. Püllich*: Abschied vom Jahre 1912. — Nach Schilderung der fast das ganze Jahr andauernden misslichen Witterungsverhältnisse und der dadurch schädlich beeinflussten Vegetation, zählt Verfasser einige in diesem Jahre vermisste Insektenarten auf und konstatiert, dass das verflossene Jahr selbst unter den letzten sechs, keineswegs üppig zu nennenden Jahren das schlechteste war. In grosser Menge traten heuer bei Simontornya auf: *Aporia crataegi* L., *Lytta vesicatoria* L. auf Flieder, *Rhyncolus culinaris* Germ. in einer Kammer, dann die Fliege *Acidia heraclei* L. auf Flieder, schliesslich an Pseudoneuropteroïden: *Cloeon dipterum* L. im Wohnhause und *Palingeni longicauda* OL., welche in subimaginalen Stadium Anfang Juni dem Sió-Kanal entstieg. An den Zimmerfensterscheiben fing Verfasser alljährlich eine ganze Menge guter Insektenarten, von denen er einige erwähnt. Zum Schluss referiert er über das Resultat seines mehrere Jahre hindurch betriebenen Hemipterenfanges, wobei er von den 127 von DR. G. HORVÁTH vor 20 Jahren dortselbst erbeuteten selteneren Hemipterenarten zwar bloss 26 Arten fangen konnte, hingegen fand er 61 solche Arten, die vorher von dort nicht bekannt waren. Da von diesen mehrere zur Zeit häufige Tiere sind, vor 2 Jahrzehnten hingegen fehlten, folgert er daraus, dass seine Daten zugleich einen Beitrag zur geographischen Verschiebung der Arten liefern.

S. 14. — *E. Csiki*: Neue Käfer-Varietät aus der Tátra. — Die lateinische Diagnose der Neuheit siehe im ungarischen Text.

S. 15. — **E. Bokor**: Die Oncsászaer Höhle. — Verfasser schildert in erzählender Weise zuerst die Umgebung, dann das Innere der Höhle selbst, welche von den dortigen Rumänen die „Drachenhöhle“ genannt wird. In derselben lebt an und unter den Steinen, sowie an und unter den Knochen des Höhlenbären *Pholeuon angusticolle* HAMPE. *Anophthalmus* wurde in der Höhle bis jetzt keiner gefangen.

S. 17. — **J. Fehér**: Die Insekten-Mimikry vom geschlechtlichen Standpunkt. I. — Verfasser zählt seine Beobachtungen auf wo die Farbe der Pflanzen oder anderer Gegenstände die Lepidopteren in den späten Nachmittagsstunden in Anzahl anzieht, wobei diese Stellen gleich gute Redenzvousplätze werden. Hier kann also nicht von einer Anpassung die Rede sein, sondern nur das schlechte Auge der Lepidopteren sucht darin die gleichgefärbten Lebensgefährten.

Kleine Mitteilungen.

S. 21. — **Dr. J. Pásziczky**: Kampf zwischen Schmetterling und Ameise. — Verfasser war Augenzeuge eines interessanten Kampfes. Eine grosse Waldameise hatte eine *Agrotis pronuba* var. *innuba* angegriffen und durch ihre Bisse immer mehr geschwächt, den Schmetterling nicht mehr auslassend.

S. 21. — **Dr. J. Pásziczky**: Schmetterling im Schneesturm. — Am 20. November Abends 6 Uhr flog trotz der dicht fallenden Schneeflocken *Cheimatobia brumata* an eine Bogenlampe. Der Schmetterling wurde aber bald vom Schnee heruntergedrückt.

Literatur.

S. 22. — **E. Csiki** bespricht REITTER's Fauna Germanica Band III, die Lieferungen 21—23 von SCHAUFUSS-CALWER: Käferbuch und Arbeiten von HOLDHAUS, MÜLLER, HEIKERTINGER, PAPE, REBEL und ROTHSCHILD.

Vereinsangelegenheiten.

S. 29. — Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 17. Dezember 1912. — Vorsitzenden A. MOCSÁRY sprach über „Aus meinen Erlebnissen als Sammler“. (Wird in einer späteren Nummer erscheinen.) — DR. G. HORVÁTH zeigt die Tafel zu SCHMIDT's Arbeit über *Oxytrypia orbiculosa*, welche auch als Beilage dieser Zeitschrift erscheinen wird. — Das vom Mitglied Maler L. DIÓSZEGHY gespendete Gemälde wurde verlost und erbrachte der Gesellschaft zur Vermehrung ihres Kapitals 112 Kronen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XX. KÖTET.

1913 MÁRCZIUS—JUNIUS

3—6. FÜZET.

Az *Oxytrypia orbiculosa* Esp. fejlődési és elterjedési viszonyai.

Írta : SCHMIDT ANTAL.

(I. tábla).

Az összes állatsoportok, így a Lepidopterák rendjének rendszerbe foglalásánál is természetes rendszer felállítása volt a főczél, a rendszert alkotó egyes fajok vérrokonságának megállapításával. De minden igyekezet ellenére napjainkig még nem sikerült e czélt elérni, úgyannyira, hogy a jelenleg összetartozóknak feltüntetett csoportok alkotó részei: a fajok, behatóbb vizsgálódások után bizonyára még többször fogják helyüket változtatni, míg az őket rokonsági kötelékeik alapján megillető helyüket csak megközelítőleg is elfoglalhatják.

Ennek kettős oka van. Az egyik az, hogy a leíró állattan, a szisztematika kiindulópontja, csaknem mindig mesterséges. Ugyanis a rendszertanban a törzsfaj (typus) a legelőször leírt alakra vonatkozik, ha a különös véletlen folytán mindjárt valamely fajváltozat vagy ritka fajeltérés került is kézre. Ezzel szemben biológiai értelemben azt nevezzük törzsfajnak, melyről feltesszük, hogy leginkább megőrizte az eredeti, a törzsfajfejlődésileg legősibb faji bélyegeket. A másik ok pedig a faj fogalmának még mindezideig úgyszólván megoldatlan problémája.

A mint az állattan történetéből tudjuk, ARISTOTELES [20] még nem írta körül e fogalmat, hanem minden kisebb csoportot hol „nem“, hol „faj“ (genos és eidos) kifejezéssel jelölt meg. A XVII. században JOHN RAY-nak [28] köszönhetjük a fajfogalom első pontos meghatározását. RAY megfigyelte, hogy a növények magvaiból új növények fejlődnek, melyek az anyanövényhez hasonlók. E körülményt használta fel mint jellegzetes bélyeget az összetartozás vagy különbözőség megállapításánál. RAY a faj fogalmát a következőképen formulázta: „Egy fajbeliek azok az egyének,

a melyek közös szülőktől származnak, illetőleg oly mértékben hasonlítanak egymáshoz, mint a közös szülőktől származottak". (ENTZ [10]).

LINNÉ [19] is ugyanebből az alapból indul ki, csak hogy a fajok állandóságát hirdető tanának felállításával e fogalom határozottan kimondott dogmatikus formát öltött.

Ez a felfogás a tudományos rovar-tannal foglalkozók nagyobb részét jó ideig csak a fajok gyűjtésére és összeszámolására vezette. A főcél volt az alakok sokaságát áttekinthetően úgy csoportosítani, hogy a régi formákat azonnal fel lehessen ismerni és az újakat besorolni, vagyis a fajok meghatározása. Ebben merült ki minden tudományos törekvés. Az élő rovar-tannal a kutatók alig, vagy egyáltalában nem vették figyelembe.

SCHLEIDEN-nek a sejtelmélet feltalálójának az érdeme, hogy a kutatás irányát megváltoztatta, a mennyiben ő hirdette először, hogy a természettudósoknak nemcsak az a célja, hogy minél nagyobb anyagot gyűjtsön össze, hanem hogy a természet alkotásainak egyúttal értelmezője is legyen (MÉHELY [21]).

Majd a mióta LAMARCK [18] és DARVIN [4—6] tanai megdöntötték a fajok állandóságáról szóló nézeteket, a fajok keletkezésének problémája vált a vizsgálódás célpontjává és csakhamar kitűnt, hogy az idők folyamán felszaporodott anyag tömege, a rokon fajok, varietások, földrajzi fajták és klimatikus változatok elhomályosították a LINNÉ-től felvett tipikus fajnak, a törzsfajnak fogalmát. Kitűnt továbbá, hogy a morfológiai bélyegek lehető legmesszebb menő megegyezése még nem elég bizonyíték az egyének faji összetartozására vonatkozólag, mert hiszen mint ismeretes, néha még egy és ugyanazon faj hímjei és nőstényei nagyon eltérnek egymástól, másrészt meg egészen különböző fajok külsőjükben annyira megegyezők, hogy ezeket néha csak az ivarszervek szerkezetében rejlő különbségek alapján tudjuk egymástól megkülönböztetni.

A tisztán morfológiai alapon való osztályozás hasonló ahhoz, a mikor pl. az ásványokat tisztán csak a külső kinézésük (formájuk) alapján akarnók rendszerbe foglalni, tekintet nélkül kémiai összetételükre. (JORDAN [14]).

Mindezekből kifolyólag lépett azután előtérbe a biológiai irány. Ugyan már a legrégebbi korban, így ARISTOTELES-nél is találunk nem egy igen értékes biológiai adatot, de különösen REAUMUR [29] és RÖSEL VON ROSENHOF [30] szereztek kiváló érdemeket nemcsak azért, hogy a rovarok életmódját és fejlődését tanulmányozták, hanem azért is, mert széles körben felkeltették az érdeklődést a rovarok biológiájának pontosabb megfigyelésére.

A biológiai kutatásnak mintegy megújítója volt az az irány, mely hasznossági szempontból, vagy mint az ember háztartásába

tolakodó kártevőkét, kezdte a rovarok életmódját tanulmányozni. A tisztán biológiai jellegű erdészeti és mezőgazdasági entomologia úttörői, mint RATZEBURG [25], HARTIG, NÖRDLINGER [22], TASCHENBERG [37], KALTENBACH [17], ALTUM [1], majd később szigorúbb tudományos alapon EICHHOFF [8], de különösen JUDEICH és NITSCHÉ [16] klasszikus alapvető munkája és HENSCHÉL működése magas színvonalra emelték a gyakorlati biológiát.

A biológia terén megindult vizsgálódások azonban azt is eredményezték, hogy a faj fogalmának meghatározása módosulásra szorult, mert az eddig kialakult meghatározás, a mely szerint egy fajhoz tartoznak azok az egyének, melyek endogam úton, azaz egy csoporton belül egymással párosodva, fejlődésképes utódokat hozhatnak létre, nem bizonyult helyes és kielégítő alpnak.

Ebből kifolyólag azután nem egy szisztematikus akadt, a ki határozottan kétségbe is vonta a faj létezését, azt állítván, hogy a faj nem egyéb, mint a valóságban nem létező, abstract következtetés útján nyert logikai fogalom. Nem is jelölik meg már ez irányú követői a faj leírásánál alapul vett egy vagy esetleg több példányt, a typust és cotypusokat, hanem azt hangoztatják, hogy mivel a különböző fajokat egymástól elhatárolni nem lehet, tehát a faj nemesak, hogy logikai fogalom, hanem egyuttal subiectiv is, vagyis mindenki más és másképen foghatja fel és láthatja ugyanazt a fajt.

Emellett nagy ama szisztematikusok száma is, mint pl. EIMER [9], STANDFUSS [35] és JORDAN [13—15], kik a fajkérdés problémájával behatóan foglalkoztak és arra a megállapodásra jutottak, hogy a fajnak mint biológiai egységnek igenis van reális alapja a természetben, csak még a rendszertanban nem eléggé szabatos e kategoria elhatárolása, főleg a faj körén belül levő kisebb egységeket véve tekintetbe.

Egy másik irány képviselője VOGT [40], a ki 20 évig tanulmányozta a *Bombus*-félék variálását és mintegy 60,000 különböző területekről összegyűjtött példányon végzett vizsgálatainak eredményét egy nemrég megjelent dolgozatában (Studien über das Artproblem, I. Über das Variiren der Hummeln.) adta közre. VOGT érdekes vizsgálatai alapján arra az eredményre jutott, hogy ámbár a *Bombus*ok nagyon variálnak, mégis lehetségessé válik egyes formacsoportok egyesítése, melyek noha egymás között az átmeneti alakok egész sorozatát tüntetik fel, de LINNÉ értelmében használt fajfogalom szerint más csoportokkal szemben élesen elkülönülnek. Szerinte tehát valóban léteznek igazi fiziologiai fajok.

Ezeknek a fajoknak a megállapítása azonban szerfölött nehéz, miután a fajfogalom szabatos fiziologiai megállapítása ez idő szerint

nem egységes, mert a terméketlenség különböző okokon múlik és a hibridek életképessége is igen változó, a miért is a faj fogalma a jövőben még élesebb precizizozásra szorul. Másrészt azért, mert az egyes területeken ma együtt élő fajok igen különböző eredetű és korú formacsoportok vegyüléséből állnak, melyek az idők folyamán s most is a környezet különféle változó és komplikált hatásainak voltak és vannak alávetve. E hatások mind együttvéve megszábták az egyes alakcsoportok tovafejlődésének irányát.

VOGT vizsgálatai alapján arra a megállapodásra jut, hogy miután a fiziologiai értelemben vett fajnak semmiféle egységes morfológiai bélyeg sem felel meg, továbbá mivel a fajok egymásközt egészen különböző morfológiai rokonsági fokozatokat tüntetnek fel, az élő lények morfológiai és fiziologiai csoportosítását élesen külön kell választani.

Ezzel szemben egyes buvárok, mint pl. SHARP [32], BIANCHI [2] és SEMENOV [31] határozottan kétségbe vonják a fiziologiai fajok (*species sorores*) létezésének lehetőségét s azon az állásponton vannak, hogy a biológiai viszonyok megváltozása egyúttal többé-kevésbé észrevehető morfológiai különbségben is nyilvánul.

SEMENOV a fajoknak több típusát különbözteti meg. Vannak régi fajok, melyek lassú fejlődésben elérték már fejlődésük tetőpontját és napjainkban élesen elhatárolt, szigorúan monomorph alakkört alkotnak. Ezek az állandó fajok (*species firmae*). Vannak azután nem állandó fajok, melyek nagy individuális ingadozásoknak vannak alávetve. Az ingadozások oka az, hogy e fajok vagy csak most vannak kialakuló félben s még nem öltöttek határozott alakot, vagy pedig kialakulásuk régebben történt ugyan, de eme első kezdetleges állapotot ismeretlen tényezők másodlagosan megbolygatták (*species habefactae*). S végül megkülönböztet polymorph fajokat, melyeket egyes többé-kevésbé elkülönített földrajzi fajták képviselnek, valamely formának mint törzsalaknak dominálásával vagy anélkül.

Mindezekből látható, hogy mennyire nehéz és mily fontos a fajprobléma megoldása, a mely minden rendszerezésnek a kiinduló pontját képezi.

A mai kor szisztematikusa egyelőre még mindig csak a morfológiailag kimutatható rokonságok kikutatására van utalva, mert ma még csak ez lehetséges, de azért már mintegy előkészítheti a talajt a kétségkívül sokkal több nehézségbe ütköző problémának, az élő lényeknek fiziologiai fajok szerint való csoportosítására.

De hogy e távol fekvő cél elérésük, elsősorban az lesz a főfeladat, hogy ne sok, hanem egyelőre csak néhány fajt válaszszunk ki a tanulmányozásra, de ezeket lehetőleg minden oldalról

vegyük beható vizsgálat alá. Igyekezzünk megállapítani a morfológiailag észlelhető összes vonatkozásokon kívül a fajok variálóképességének terjedelmét egy bizonyos területen (localis varietás), továbbá határozzuk meg a faj elterjedési körét, de nemcsak a gyűjtemények alapján folytassuk a vizsgálódásainkat, hanem magában a természetben. Legnagyobb gondot azonban kétségkívül a földrajzi fajváltozatokra kell fordítani, mert JORDAN [15] nagyszabású vizsgálatai azt eredményezték, hogy a földrajzi fajváltozatok képezik kiinduló pontját az új fajoknak. S míg a helyi fajváltozatok vagy szerinte az egyéni és a nemzedékek szerint való variálás (évszaki dimorfizmus) eseteiben az ivarszervek szerkezetében nem talált eltérést a törzsfajétól, még a legszélsőségesebb aberrációknál sem, addig a földrajzi fajváltozat minden egyes egyénén határozottan kimutatható e különbség. A földrajzi fajváltozatoknak tehát fontos szerepe van a szerves világ evolúciójában s tulajdonképpen kezdődő fajoknak tekinthetők, melyek a fajokon belül egy alsóbb fokozatot alkotnak s így méltán megilleti azokat a subspecies elnevezés. Ezek alkotják mint egy és ugyanazon törzsnek földrajzilag elkülönített különböző componensei együttvéve a speciest.

A természetből nyert észleletek kiegészítésére nagy fontossággal bír a kísérleti biológia, pl. STANDFUSS [33—36] és FISCHER nyomán, valamint MENDEL törvényének gyakorlati alkalmazása mellett a több nemzedéken át folytatott tenyésztési kísérletek, a hibridek tenyésztése, úgyszintén a hőmérséklet okozta változások tanulmányozása.

De mindezen vizsgálatok elvégzése nem képezheti egy ember feladatát s így tág tere nyílnék a vizsgálódásra s a megbízható adatok gyűjtésére nemcsak a szakférfiaknak, hanem az amateur gyűjtőknek is, a kik elé az eddigi cserebere üzlet és játék helyett egész más perspektíva tárulna.

A morfológiai vizsgálatok ma már a belső morfológiai vagyis az anatómiai viszonyokra is kiterjednek. Így PETERSEN [24] a különböző lepkecsaládok összes szervrendszerét vizsgálta összehasonlító anatómiai alapon s különösen az ivarszervek belső berendezésében fedezett fel fontos faji bélyegeket. Vizsgálatai alapján egyúttal megerősíti azt, hogy a szárnyerezetben nagyon fontos és különösen gyakorlati szempontból is értékes és biztos alap áll rendelkezésünkre a fajok rokonsági kapcsolatának kiderítésénél. Megjegyzendő azonban, hogy egyes családoknál (*Chalcosidae*, *Lithosiidae*) a szárnyerezet egyes fajokon belül is annyira változó, hogy az osztályozásra egyáltalában nem használható fel. De nemcsak hogy egy szervrendszer nem elegendő, hanem a morfológiai bélyegek összessége alapján sem kaphatunk természetes csoportokat.

A morfológus két egyént teljesen különbözőnek találhat, de

azért a rendszerező, a ki az élő rovarral eszközölt megfigyelései alapján rájött, hogy az egyik a másikból származott, együvé is fogja azokat sorolni mint a szülőt és gyermekét, tekintet nélkül a fennálló s néha igen nagy morfológiai különbségekre. Vagyis a biológiai viszonyok döntik el az igazi rokonsági kapcsolatot. A következtetések alapjául tehát az anatómiai és külső morfológiai viszonyok szolgálnak, de ezeket mindig a biológiai jelenségekkel kell felülbírálni.

E tudományosan vizsgálódó módszer segítségével a faj hullámzó életmozgalmának minden megnyilvánuló fázisa kifejezést fog nyerni, a mikor is a régi tisztán morfológiai alapon összeállított rendszerek lineáris, mesterséges összekapcsolásai meglazulnak, a fajok azonban összes componenseikkel együtt alakköröket nyernek és így egymásból való eredésüknek, illetőleg egymáshoz és alakjaikhoz való kapcsolataiknak bár mindig hézagos, de mégis hűbb és teljesebb képét fogják nyújtani mint az eddigi merev, mesterséges összeállítás alapján.

Nyilvánvaló lesz, hogy a mint az egyének, úgy a fajok is élnek, mint bizonyos összealkalmazkodások variáló tényezői, a mely összealkalmazkodások okait és módjait azok a tanulmányozásra érdemes életkörülmények adják meg, a melyek a régi fajfogalom mesterséges kieroszakolásában mindig rejtve maradtak, — és épen azért sokszor az együvé tartozó, a tipikus fajok különböző változatait is messze elszakították a hozzátartozó törzsalaktól.

A fiatalkori stádiumok megállapítása és pontos leírása, valamint ezeknek összehasonlító alapon való tanulmányozása talán szintén új faji jellegek megállapítására vezethet s így nem lehet cél nélküli feladat. Ezt bizonyítják pl. DRAUDT¹ vizsgálatai, a ki kimutatta, hogy már a pete héjának skulpturája is felhasználható az egymáshoz különben nagyon közelálló fajok megkülönböztetésére.

Minden egyes biológiai adat újabb bizonyítékot szolgáltat az egyes alakkörök, a fajok összetartozására és rendszertani helyére vonatkozólag.

Igy pl. ESPER az *Oxytrypia orbiculosa*-t is mint tudjuk a hosszú fűrészcsápok alapján a szövőpillékhez sorolta, a honnan helyét többször változtatván csak jóval később került véglegesen a Noctuák közé. Most, hogy életmódját és fiatalkori stádiumait ismerjük, újabb bizonyítékok állnak arra vonatkozólag a szisztematikus rendelkezésére, hogy csakugyan megilleti-e ezt a lepkét a rendszerben elfoglalt hely vagy sem. Itt mindjárt megemlítem, hogy a mikor ESPER e faj rendszertani helyét először a szövőpillék (*Bombyces*) között megjelölte, talán nem is járt el annyira helytelenül, mint ma képzeljük.

¹ DRAUDT: Zur Kenntniss der Eupitheciiden-Eier. Iris, 1905.

Ugyanis a külső morfológiai vonatkozásokon kívül e lepke életmódjában is több oly sajáttságot találunk, a melyek a szövőlepkékre emlékeztetnek. Ilyen pl. a hímek kitünő szaglási képessége, valamint némely szövőlepkéhez hasonló repülési módja, továbbá a lepke nappal való repülése, holott a Noctuidák tulnyomó része éjjeli állat. PETERSEN említett vizsgálatai alapján csakugyan ama feltevését hangoztatja, hogy úgy a bagolypillék (*Noctuae*), mint az araszolók (*Geometridae*) a szövőpilléktől (*Bombyces*) ágazódtak el.

E feltevés szerint tehát az *Oxytrypia orbiculosa* még megőrzött átalakulása folyamán egyes olyan tulajdonságokat, a melyekből a szövőpillékkal való közös eredetre lehet következtetni.

Ha majd a fajok legtöbbszörének életkörülményeit és fejlődésének minden fázisát ismerni fogjuk, talán könnyebben alkothatunk magunknak helyesebb képet a fajfogalomról is, mint ma, a mikor még a rovarok sok rendjében alig-alig ismerjük a fiatalkori fejlődési stádiumokat, továbbá a mikor még nagyon is sok fajt egyáltalában nem ismerünk.

* * *

Több mint egy évszázad mult el azóta, hogy az *Oxytrypia orbiculosa* nevű érdekes bagolypillét Magyarországon felfedezték s ESPER tudományosan ismertette. Életviszonyairól azonban mostanáig mitsem tudunk, noha az állat szépségével és ritkaságával a lepkészek körében mindig élénk érdeklődést keltett és állandóan ébren tartott.

Sokan fáradoztak azon, hogy hernyóját és annak táplálónövényét kipuhatolják; de minden ebbeli igyekezetük eredménytelen maradt.

Végre is engem ért az a szerencse, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum részéről is támogatva, a rejtélyes lepke fejlődési viszonyait teljesen felderíthettem s ezzel a magyar lepidopterológiának évtizedek óta függőben levő nyílt kérdését megoldhattam.

Kutatásaim eredményét és összes idevágó megfigyeléseimet jelen dolgozatomban adom közre.

Ezt a szép éjjeli lepkét — mint említém — legelőször ESPER¹ írta le egy hímpéldány alapján. Nagy lepkészeti munkájának pót-kötete tartalmazza a régibb értelemben vett szövő Phalaenákat, a melyek közé ESPER a mi lepkénket is sorozta. E kötet 93-ik lapján „Die hundertundneunundsechzigste Spinnerphalene. Ph. Bomb. spiril. cristata *O r b i c u l o s a*. Die weisse scheibenfleckige Spinnerphalene“ czím alatt a következőket írja:

¹ E. J. Chr. ESPER, Schmetterlinge in Abbildungen nach der Natur, Suppl. III. p. 93. tab. 93. fig. 8. (1799).

„Diese Phalene ist abermal eine der neuesten Entdeckungen, zur Zeit auch meines Wissens, das einzige Exemplar. Es wurde zufällig von einem Liebhaber, bey Szegedin in Ungarn gefunden und Herrn von Koy, wiewohl ohne weitere Nachrichten, zugestellt. Es fand so vielen Beyfall, dass bereits eine ansehnliche Sammlung, nach freyer Auswahl dafür erboten worden. Um so mehr habe ich in allen diesen Rücksichten, die Güte zu schätzen, nach welcher mir diese Seltenheit, die auch bestens erhalten zuzückgekommen war, zu diesen gemeinnützigen Absichten ist mitgetheilt worden.“

ESPER e fajt még a szövőpillék (*Bombyces*) közé sorolta és a systematikai helyét illetőleg a következőket írja:

„Nach dem Linneischen System ist sie ganz unstreitig zu den Spinnerphalenen zu ordnen. Die sehr langen Fühlhörner haben einen gilblichen Stiel, mit schwarzbraunen, an den Enden etwas verdickten Seitenfasern. Zu welcher Abtheilung aber sie soll gebracht werden, ist zur Zeit noch nicht genau zu bestimmen. Vielleicht stehet sie nach ähnlichen Zeichnungen, als Spinner, mit der *Ph. Bucephala* oder vielmehr der *Lunigera*, in nächster Verbindung. Nach der Farbe hätte sie unter den Eulenphalenen nähere Verwandte.“

Miként tehát az idézett sorokból kivehető, már ESPER is ama gyanujának ad kifejezést, hogy e lepkének mustrázata alapján inkább a bagolypillék között volna a helye.

TREITSCHKE¹ munkájának 1825-ben megjelent V. kötetében az OCHSENHEIMER-től felállított *Miselia*-genusban találjuk az *orbiculosa*-t tiz más fajjal egyesítve. TREITSCHKE azt írja, hogy még csak egy példány ismeretes e fajból s ez mint unikum KOY TÓBIÁS birtokában van Budán, a ki néhány évvel ezelőtt elküldte neki, mely alkalommal igen pontos rajzot készítettek róla; ugyanakkor készült az ő leírása is, mely azonban teljesen megegyezik ESPER legelső leírásával.

Később HERRICH-SCHÄFFER-nél² már az általa megállapított és szűkebb értelemben vett bagolypillék (*Noctuidae*) között találjuk az *orbiculosa*-t, az *oleagina* F. és a *jaspidea* VILL. fajokkal együtt a *Valeria*-genusba sorolva, mely genusnak első leírását STEPHENS³ adta 1829-ben. GUENÉE⁴ volt az első, a ki határozott kétségét fejezi ki az iránt, hogy e faj a *Valeria*-genusba tartozhassék s munkájában a nevezett genus-név mellé kérdőjelet is tett. Ugyanott olvashatjuk,

¹ Fr. TREITSCHKE, Die Schmetterlinge von Europa. V., p. 404, 405 (1825).

² G. A. W. HERRICH-SCHÄFFER, Systematische Bearbeitung der Schmetterlinge von Europa. II, p. 294, tab. 13, fig. 63—64. (1847).

³ J. Fr. STEPHENS, Illustrations of Brit. Entomology. III. p. 22. (1829).

⁴ M. A. GUENÉE, Species Général des Lépidoptères. (Noctuérites) II. p. 52. (1852).

hogy ő az *orbiculosa*-t csak TREITSCHKE rajza és leírása után ismeri, melyet TREITSCHKE annakidején BOISDUVAL-nak megküldött. Szerinte rendszertani helyét megállapítani nehéz, mert ESPER-nek a leírás czéljaira csak egyetlen egy példány szolgált s azóta sem találták meg újból e fajt. Így bármily jó legyen is a rajz, még sem lehet egy ilyen különféle fajokból összetett genus szabatos meghatározására felhasználni. Egyelőre azonban bent hagyta még a *Valeria*-genusban, de megjegyezte, hogy ámbár némi kapcsolat fűzi is e genushoz, mégis át kell majd tenni e fajt a *Hadena*-k közé, az *amica*-csoportba, vagy pedig külön genust kell számára felállítani.

LEDERER¹ a *Valeria*-genus alatt szintén csak azzal a két fajjal együtt sorolja fel az *orbiculosa*-t, mint HERRICH-SCHÄFFER. Az első kettőt megjelöli mint az „osztrák“ monarchiában előfordulókat, de az *orbiculosa*-t kérdőjellel és az előtte ismeretlen fajok jelzésére használt † jellel látja el. Nem is tárgyalja a leírásnál az előbb említett két fajjal együtt, hanem egy külön jegyzetben ír csak róla, olyformán, hogy az *orbiculosa* semmi esetre sem tartozik ide, e helyen csak azért említi, mert rendszeren itt szokták keresni. A FRIVALDSZKY IMRE gyűjteményében látott egy példány után ítélve, — melyet azonban elmulasztott közelebbről megvizsgálni, — azt gyanítja, hogy ez a faj a *Polyphaenis*-genus közelébe tartozik.

STAUDINGER 1861 ben megjelent katalógusában² lepkénk szintén a *Valeria*-genusba van felvéve, de meg van jelölve, hogy a szerző gyűjteményében hiányzik és GUENÉE munkájának idézése után GUENÉE megjegyzését is közli, melyben rámutat arra, hogy e faj nem tartozik ide, hanem más genusba „(non huj. generis; et cujus?)“

FRIVALDSZKY IMRE³ ugyancsak a *Valeria* genus-nevet használta és már nemcsak a hím rajzát adta, mint az addigi rendszerezők ESPER, TREITSCHKE és HERRICH-SCHÄFFER, hanem első ízben a nőstény ábráját is közölte. Ő ezt a szerinte is „igen ritka és tekintélyes“ fajt, melyet magyarul „körjegyű Ardóc“-nak nevezett el, még kizárólag a magyar fauna specialitásának tartotta és termőhely gyanánt Szegedet és Budapest vidékét említette.

Az *Oxytripia* nevet e genusnak, melyben az *orbiculosa*, mint egyetlen faj ma is helyet foglal, STAUDINGER adta, katalógusának 1871-ben megjelent II. kiadásában, de szinten nem közölt róla semmiféle leírást.

¹ J. LEDERER, Die Noctuen Europas. 1857, p. 103.

² O. STAUDINGER, Catalog der Lepidopteren Europas und der angrenzenden Länder (ed. I.) p. 42. (1861).

³ FRIVALDSZKY IMRE, Jellemző adatok Magyarország faunájához. p. 153, tab. 5, fig. 8a (♂), 8b (♀) (1865).

A genus legelső rövid jellemzését HOFMANN 1894-ben megjelent munkájában¹ találtam. Ez a leírás, úgy látszik elkerülte HAMPSON figyelmét, mert nagy munkájában² 1903-ban a STAUDINGER-féle *Oxytrypia* genust még le nem írtnak jelezte és részletes leírását közölte.

Mint ebből kitűnik, az *Oxytrypia*-genus szerzőjének tulajdonkép HOFMANN-t kell tartanunk és a genus nevét nem *Oxytrypia* (a mint STAUDINGER írta), hanem a HOFMANN által helyesbített *Oxytryppia* alakban kell használnunk.

Az *Oxytryppia orbiculosa*-t AIGNER LAJOS³ szerint körülbelül az 1815. évben fedezték volna fel, a mikor állítólag az első példány KOY TÓBLÁS birtokába került. Ez a dátum megközelítőleg sem helyes, minden esetre valamivel korábbra teendő, annyival is inkább, mert hiszen a lepke leírója, ESPER, már 1810-ben meghalt; idézett nagy munkája 1777—1807-ig, az a füzete pedig, mely a leírást tartalmazza, már 1799-ben jelent meg. De maga KOY TÓBLÁS is „Alphabetisches Verzeichnis meiner Insecten-Sammlung“ című 1800-ban megjelent könyvecskéjének 41-ik lapján már felsorolja e lepkét. Tehát sokkal valószínűbb, hogy tulajdonképen az 1797—1798. években történt a nevezetes felfedezés.

Az ESPER-hez leírás végett elküldött első példány, mint ESPER írja, jó állapotban került vissza KOY TÓBLÁS-hoz. Koy halála után e lepke FRIVALDSZKY IMRE gyűjteményébe jutott, majd pedig 1864-ben, a midőn a Magyar Nemzeti Múzeum FRIVALDSZKY-nak 62,000 rovarból álló gyűjteményét megvette, a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonába ment át.

FRIVALDSZKY idejében az akkori számottevő budai lepkészek figyelme inkább az entomologiai tekintetben akkor még ki nem kutatott külföld felé fordult s úgy maga FRIVALDSZKY, valamint a Csehországból ideszakadt KINDERMANN ALBERT több ízben járt a Balkánon, Török- és Oroszországban, főleg a Kaukázusban, majd Kis-Ázsia s a görög szigetvilág, Palesztina és Egyiptom került sorra s így jó idő telt el, míg az *Oxytryppia orbiculosa* újabb példányait gyűjtötték.

A második példányt FRIVALDSZKY IMRE feljegyzései szerint 1847-ben MERKL nevű tanító fogta a pesti Városligetben, de mint kezdő lepkész nem ismerte fel s KINDERMANN-nak, a ki épen akkor jött vissza egyik külföldi gyűjtő-útjáról, nem nagy fáradságába került, tőle e ritka lepkét néhány oroszországi fajért becserélni.

¹ ERNST HOFMANN, Die Gross-Schmetterlinge Europas. p. 95. (1894).

² G. F. HAMPSON, Catalogue of the Lepidoptera Phaenae in the British Museum. IV. Noctuidae. (1903).

³ ABÁFI-AIGNER LAJOS, A lepkészet története Magyarországon. 1896, p. 88.

KINDERMANN azután jó pénzért eladta PRAZNOVSZKY IGNÁCZ ügyvédnek, a kinek hátrahagyott és Szeged városától megvásárolt gyűjteményében, még ma is meg van a szegedi városi múzeumban.

AIGNER LAJOS, ki az *Oxytrypia orbiculosa* történetét részletesen megírta,¹ megemlíti, hogy PRAZNOVSZKY-nak csak nagynehezen sikerült e ritkaságot megszereznie. Ugyanis mikor KINDERMANN-nál e lepkét meglátta, akkor KINDERMANN már odaigérté volt azt egy bécsi gyűjtőnek. PRAZNOVSZKY mint szenvedélyes lepkész, már most mindent elkövetett, hogy e ritkaságnak birtokába jusson, barátja azonban vonakodott a már másnak elígért lepkét átengedni. De PRAZNOVSZKY — állítólag KINDERMANN feleségének hathatós közbenjárásával — végre is 10 aranyforinton megszerezte az annyira óhajtott ritkaságot.

Feltűnő dolog, hogy KINDERMANN-nak nem jutott eszébe, hogy e szép és értékes lepke után kutasson, de a külföld ismeretlen tájai még mindig csak úgy ontották az újdonságokat és szemenszedett ritkaságokat, hogy nem esoda, ha ezek nagyobb vonzó erőt gyakoroltak az inkább praktikus érzékű lepkészeinkre.

Hosszabb ideig nem került elő e fajtaból több példány s már-már kételyek merültek fel, hogy vajjon tényleg honos-e Magyarországon, vagy pedig csak úgy csempészték be távol Keletről, a mikor 1861-ben ANKER RUDOLF-nak sikerült újból ráakadni a budai Kamara-erdőben. Az első évben csak egy példányt fogott, de a reá következő években LAJOS bátyjával együtt már több példányt gyűjtött. Ebben az időben került ki az *Oxytrypia orbiculosa* először külföldi gyűjteményekbe s ámbár ANKER-ék darabját 100 forinton adták el, mégis annyi megrendelést kaptak Európa minden tájáról, hogy alig győzték teljesíteni.

De ANKER-ék szerencsését nyomon követte az irigység. Némi fondorkodással megtudta a termőhelyet PECH JÁNOS, a kivel aztán ANKER-ék kibékülve 1869- és 70-ben titokban együtt gyűjtötték a becses lepkét. Majd mások is megtudták a gyűjtőterületet, minek természetes következménye az lett, hogy a lepke annyira meggyérült, hogy ANKER-éknek újabb termőhely után kellett nézniök s csakhamar rá is akadtak egy ilyenre a közeli Sashegyen és Óbudán. Ugyancsak ANKER LAJOS találta az első nőstényt is.

Utóbb LANGERTH JÓZSEF a budai hegyek más pontjain szintén rátalált a lepkére. Különben ő fogta az első párt kopulában 1876-ban, sőt a lepke tenyésztését is megkísérelte, de eredménytelenül.

A pesti oldalon Ujpest környékén GABRIELI GYÖRGY akadt rá. Azután újabb szünet állt be 1893-ig. Ekkor TOMALA NÁNDOR

¹ ABÁFI-AIGNER LAJOS, Az *oxytrypia orbiculosa* története. (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 135—139).

gyűjtött néhányat a budai hegyeken és a következő évben UHL KÁROLY ismét a pesti oldalon akadt jó termőhelyre a Rákoson, az úgynevezett régi lóversenytéren. Mivel UHL a budapesti entomologusok körében értékesítette zsákmányát, e hely is éppen úgy, mint annak idején a Kamara-erdő, meg a Sashegy stb. közismertté lett s ettől az időtől fogva az összes budapesti lepkészek kissé tulságosan zajos versengésétől vált hangossá az őszi napokban ez a gyűjtőhely. De nem sokáig tartott a dicsőség, mert rövid néhány év alatt a lepke mindinkább meggyérült, mígnem az ottani tisztások legnagyobb részét művelés alá fogták s ezzel a lepke nyomtalanul eltűnt.

Azóta körülbelül 12 év telt el s én magam is úgy a régi, mint más újabb helyeken évről-évre hiába kerestem, minden fáradozásom hiábavalónak bizonyult. Ennek oka egyrészt az lehetett, hogy sok termőhely a Budapest környékén mindinkább terjeszkedő kultúra miatt s más okoknál fogva is tetemesen megváltozott, másrészt pedig, hogy az utóbbi években immár csüggedés fogott el bennünket, mert azt hittük, hogy a verőfényes őszi napokon repülő eme pompás lepkéről alighanem örökre le kell mondanunk; legtöbben már a kereséssel is felhagytak. Úgy látszott, mintha véglegesen kipusztult volna, akár csak a *Chrysophanus dispar* Angliában és pedig nemcsak azért, mert életkörülményei mindinkább kedvezőtlenekké váltak, hanem sajnos, az entomologusok hozzájárulásával is, mert miként az *Orbiculosa* történetéből is kitünik egyikük sem törődött a epke fennmaradásával, sőt ellenkezőleg valamennyien szorgalmasan nekiláttak egy és ugyanazon a helyen minden élő példány összefogdosásához s ily módon kiméretlenül nekiláttak kedvenceik rendszeres és következetes kiirtásához.

Mert bizony elég sajnálatra méltó, hogy számosan voltak és vannak még most is, a kik nem a lelki gyönyörűséget keresik az entomológiával való foglalkozásban, hanem a kárnél a mai életben sokkal hasznosabb és realisabb kereskedelmi szempont a fő. Ezért is tűnt el ez a lepke időközönként s most legutóbb is ily hosszú időre, a látóhatárról. Természetesen a nagy kínálat következtében értéke is tetemesen lezuhant és így tisztán az emberi kapzsiságnak tulajdonítható, hogy LANGERTH JÓZSEF-en kívül 1876 óta senki sem gondolt a szép és immár misztikus lepke fejlődési viszonyainak felkutatására. Kétségkívül ez utóbbi volt a főok, mely az újabb termőhelyek után való kutatás munkáját annyira megnehezítette, mert egész mostanáig semmit sem tudtunk e lepke biológiai viszonyairól, így tehát nem volt a kutatáshoz támpont.

Végre az 1909-ik év őszén abba a szerencsés helyzetbe jutottam, hogy a lepke életviszonyait egy Budapest határában fekvő kis erdei tisztáson pontosan megfigyelhettem. A megfigyelést megköny-

nyitotta a közép magas fákkal és bokrokkal szegélyezett hely kedvező fekvése és csekély kiterjedése. Az egész területet, mely nem volt nagyobb 600 négyszögméternél, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatóságának megkeresése folytán a székesfőváros tanácsa bocsátotta rendelkezésünkre. Miután azt a Magyar Nemzeti Múzeum költségén drótkerítéssel körülvettük, a lepke zavartalan fejlődése és biológiai viszonyainak tüzetes kifürkészése kellő módon biztosítva volt.

A zöld háttér nagyban elősegítette az ezüstös csillogású és gyorsan száguldó hímeknek szemmel tartását, a mi nagyobb kiterjedésű nyílt helyen nem könnyű feladat. A hímek ugyanis igen gyorsan repülnek és hullámos, szökkenő repüléssel nagyobb területet bekalandozva többnyire 1—3 méter magasban a föld színe fölött repülnek, de gyakran 10—20 méter magas fákon is átsapnak valamely közeli tisztásra, majd újra visszatérnek, miközben gyakran kerül a néző a nappal szembe s e miatt a lepkék egy pillanat alatt eltűnnek a kutató szeme elől. Ha repülésközben hálósapással vagy másként megzavarják a lepkét, akkor az nyilegyenesen felszökik a magasba és örökre eltűnik. E miatt a régi lepkészek azt mesélték róla, hogy szép őszi napokon pontban 9 órakor hirtelen feltűnik egy hím a szerencsés vadász előtt, de ekkor már azonnal el is kell kapni a gyorsan tovaszáguldó lepkét; futással teljesen lehetetlen utólréni, mert a következő pillanatban már több kilométernyi távolságban jár és ilyenkor nem marad egyéb hátra, mint türelmesen várni, míg hosszabb vagy rövidebb idő múlva esetleg újra megjelenik. Mások szerint a lepke a zuzmókkal borított területeken lecsapódik, de mire a gyűjtő odaér, már 10—12 méternyi távolságban repül fel újra, oly gyorsan futott tovább a földön.

Visszapillantva az *Oxytrypia orbiculosa* történetére, azonnal szembetűnnek azok a hosszabb szünetek, melyek a lepkének néhány évi előfordulása, illetőleg nagyobb számban való gyűjtése után beálltak s a melyek mindig a termőhely változtatásával jártak. A nagyobb mérvű gyűjtés tehát az illető területeken nyilván a faj kipusztulására vezetett. Ennek magyarázatát a következőkben adhatom. A hímek rendszeren néhány nappal korábban szoktak megjelenni, mint a nőstények. Az eddigi gyűjtők pedig főleg a hímeket fogdoszták össze, nőstényre azonban csak elvétve tudtak szert tenni. Miután a később megjelenő nőstények elől ekként elfogták a hímeket, azok megtermékenyítetlenül rakták le petéiket s így természetesen már a következő évben mutatkozni kellett a gyérülésnek.

A tömeg-gyűjtő és a cserére dolgozó entomologusok mindegyike azzal védekezik, hogy nem lehet egy fajból annyi példányt összefogni, hogy az az illető faj fenmaradását veszélyeztetné a helyi viszonyok megváltozása nélkül. Ezzel szemben éppen az *Oxytrypia*

orbiculosa szolgálhat bizonyítékul. Ha t. i. csak egy-két gyűjtőről van szó, akkor még nem fenyegeti veszély oly mértékben a fajt, de ha 20—30 gyűjtő jár következetesen minden évben csak egy bizonyos kis körülírt területre s ott összefog mindent a mit bir, s a mit a másik meghagyott, sőt, ha tudja összeszedi később a hernyót valamint a bábót is, akkor ezt rendszeres és következetes irtásnak kell minősíteni, a mely előbb-utóbb a faj pusztulását vonja maga után. Ha az emberi beavatkozáson kívül még tekintetbe vesszük, a rovar fejlődésére kedvezőtlen, főleg klimatologiai s egyéb káros befolyásokat, akkor könnyen beláthatjuk, hogy egy hosszú átalakuláson átmenő rovar kipusztítása nem is oly szerfelett nehéz dolog.

Az *Oxytrypia orbiculosa* tenyésztési kísérleteinél azt tapasztaltam, hogy a petéből kikelt hernyóknak alig 10%-a marad meg, még akkor is, ha az állatnak lehetőleg kedvező feltételeket igyekeztünk biztosítani. A szabadban még kedvezőtlenebb ez az arány, mert noha egy nőstény aránylag sok petét tojik s a mellett lehetőleg szélesebb körben elosztva, mégis kevés hernyó éri el a teljes kifejlődését. Minthogy a nőstény nem mindig a táplálónövény közvetlen közelébe rakja le petéit, hanem egyszerűen csak a laza homokba vagy földbe, a kikelő fiatal hernyóknak egy része nem találja meg a táplálónövényt; viszont már a szél is elviheti helyéről a homokot az alig egy fél centiméter mélyre beléhelyezett petével együtt. Ily módon egyrészt a rovar létfeltétele meg van nehezítve, másrészt azonban a terjeszkedés és az ennek a fajnak különösen szükséges helyváltoztatás is biztosítva van. A hímek gyors repülése és a nagy távolságok, melyeket a nőstény keresése közben leírnak, mind e feltevés mellett szólnak. Ugyanazon a helyen t. i. csak abban az esetben maradhat meg hosszabb ideig a faj, ha igen sok a táplálónövény, mert már egy hernyó is elfogyaszt egy egész növényt, sőt esetleg többet is.

A pete leírását, de nagyjában csak a színét illetőleg, legelőször LANGERTH JÓZSEF kísérte meg, a ki mint említettem, 1876-ban találta az első párt kopulában, s a nőstényt lepetéztetve, megpróbálta a hernyó nevelését is. A Magyar Nemzeti Múzeum állattári osztályának könyvtárában levő kéziratí jegyzetei szerint: „a pete, a déli órákban lerakva, eleinte világossárga, azután barnássárgává, utóbb hamuszínűvé válik s áttelel, 3—4 nappal a hernyó kikelése előtt világos hamuszínűvé lesz“.

A színre vonatkozó eme leírás csak annyiban felel meg a valóságnak, hogy a frissen letojt pete eleinte tényleg világos kén-sárga, de már egy-két nap múlva rózsaszínűvé válik gyenge lilás tünettel s így telet át. Csak egy-két héttel a hernyók kikelése előtt fordul kékes hamuszürkére, míg egy-két nappal a kikelés előtt hamuszínűvé válik.

A pete alakjáról és szerkezetéről AIGNER LAJOS¹ írt néhány sört, mely azonban egyáltalában nem felel meg a valóságnak, a mennyiben a következőket írja: „A pete tojásdad, kissé lapos, igen kicsiny s úgy mint a *Leucoma salicis*é fehéres anyaggal van bevonva; színéről nem szólhatok, mert mikor megvizsgáltam, már üres volt valamennyi. Structurája azonban nagyító alatt tisztán kivehető volt: halpikkelyszerű, minden más ismert lepkepete ékítésétől elütő“.

Ez a kissé pongyola leírás szinte rejtelmesen hangzik, megfelelően e rendkívül ritka s e miatt értékes lepke akkor még ismeretlen életmódjának, a melyről ugyancsak mindenféle, helytelen megfigyeléseken alapuló kalandos dolgokat meséltek.

Az aránylag kicsiny pete (I. tábla, 1. kép) egy pólusain kissé lapított gömbhöz hasonlít, melynek alapi, azaz a mikropylével szemben levő negyedrésze erősebben van lapítva. Később a petében levő embryo fejlődésével kapcsolatban az alapi rész csaknem vízszintessé válik, majd meglehetősen mélyen behorpad.

A pete felső pólusán van a mikropyle (I. tábla, 3. kép) igen apró kerek nyílása, a melyet köröskörül egy 9—14, de többnyire 10 ágú csillaghoz hasonló, hosszúra nyújtott trapézekből álló terecskesor vesz körül. E terecskekoszorú tájéka alig észrevehetően be van süppedve s ez alkotja a tulajdonképeni mikropyláris felületet. Közvetlenül hozzá csatlakozik a körülbelül 0.37 mm. széles mikropyláris öv, mely szabálytalanul elhelyezett, centrifugális irányban mindinkább nagyobbodó, többnyire öt- vagy hatszögletű, elvéve azonban lekerekített terecskék csoportjából áll, a mi az egész felületnek hálózatos külsőt kölcsönöz. Az egyes terecskék, a mikropyláris felület közvetlen szomszédságában alig észrevehetően, de a második terecskesortól kezdve már valamennyien homorúak. Bemélyesztett felületük erősebb nagyításnál nem síma, hanem finoman göröngyös.

A mikropyláris övből körülbelül 60—64 hullámos lefutású, merőlegesen az alap felé tartó (meridionális) borda indul ki. E bordák között 0.04 mm. széles, a 4-ik és 5-ik sorban levő legnagyobb terecskék szélességének megfelelő barázdák vannak. A barázdák olyképen jönnek létre, hogy a sokszögű terecskék hosszanti sorokban rendezkednek el, oldalszéleik élszerűen kiemelkednek s ennek következtében a terecskéknél mélyebb középső részei alkotják a hosszanti barázdákat, minthogy a terecskék harántfalai eltűntek.

¹ ARAFI-AIGNER LAJOS, Az *Oxytrypia orbiculosa* története. (Rovartani Lapok, V. p. 139. (1898). Ugyanaz németül:

L. v. AIGNER-ARAFI, Illustrirte Zeitschrift für Entomologie. III. p. 297—298. (1898).

E harántfalak nyomai (I. tábla, 2. kép) igen erős nagyításnál szintén láthatók. E miatt a bordák lefutása nem párhuzamos; egyesek már lefutásuknak vagy a pete magasságának első harmadában villásan kettéágaznak és két ágban folytatódnak. Ugyanilyen villás szétágazást lehet találni a bordák lefutásának $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ és $\frac{4}{5}$ részében is. Az alapnál már újra kivehetők az egyes polygonok, míg a behorpadt alapi részen magán a terecskék körvonalai el vannak mosódva. Harántirányú bordázat nincsen, csak a villás elágazások egyes kiékelődési helyein van két-két borda között egy rövid ferdén álló borda. A pete átmérője: 0·91 mm., magassága 0·74.

Mint e leírásból kitűnik, a pete egyáltalában nincsen idegen anyagokkal bevonva s nem is különbözik lényegesen a többi bagoly-pillék petéjétől. AIGNER-t az vezethette félre, hogy üres petéket kapott, melyekből a fiatal hernyók már kibujtak. A hernyók minden valószínűség szerint napokon át mászkálhattak abban a skatulyában, melyben a peték voltak, míg csak éhen el nem pusztultak. Közben azonban az egész skatulya belsejét a petékkel együtt szálaikkal keresztül-kasul szőtték.

A nőstény október hóban tojja le petéit, a melyek áttelelnek.

Az áttelelt petékből kísérleteimnél az első hernyók 1910-ben április 1-én és 2-án keltek ki; legnagyobb részük azonban április 7—12-ike között. LANGERTH JÓZSEF feljegyzéseiben, melyeket AIGNER a „Rovartani Lapok“-ban közzétett, a kikelő fiatal hernyókról a következőket találjuk: „A hernyó márczius 17-én délelőtt 10—11 órakor kel ki, igen virgонецz, a petéből azonnal a föld alá búvik: fehéres, finom gyér szőrözettel, az utolsó gyűrűzet felé erősen szőrös, feje felé vastagabb, úgy mint az *Oleagina*-é s ugyanaz a geometraszerű járása is van, mint amannak. Feje nagy, világosbarna és fényes“. Hozzáteszi még AIGNER: „A föld alatt LANGERTH hernyói bizonyára nem találták meg a nekik való eledelt: elpusztultak. Ellenben úgy látszik, tudták LANGERTH is, ANKER LAJOS is annak módját, miként kell a hernyót és a bábót a szabadban keresni. Titkukat azonban velük együtt elnyelte a sír“.

A petéből kikelt, körülbelül 2 mm. hosszú fiatal hernyók (I. tábla, 3. kép) legnagyobb része szennyes fehér, illetőleg sárgás színű, többnyire jól áttetsző piros hátiedénnyel. Egyesek hátlemezei már most gyengén barnásszínűek némi vörhenyes árnyalattal.

A fej teteje és a nyakpaizs halavány mogyoróbarna; a szájrészek sötétebbek, inkább vörösesbarnák; a csoportszemek környéke csaknem fekete. A fej és az első szelvény szembetűnően szélesebb a test többi részénél, mely hátrafelé vékonyodik. A fejlődés e fokán a kis hernyó inkább valami *Zeuzera*- vagy *Cossus*-hernyóhoz hasonlít. A nyakpaizs még össze van növe és közepén a később mutatkozó

világos választó vonalnak csak a nyoma látható. Az utolsó szelvény, a mely a fogókat viseli, kékesszürke árnyalatú.

Nagyító alatt a háton jól szembetűnnek az igen apró pont alakú szemölcsök, melyekből egy-egy sárgásbarna serte áll ki. E szemölcsök elhelyezkedése olyan, mint a felnőtt hernyónál s e miatt majd csak ennek leírásában fogom részletesebben ismertetni. A nyakpaizs szélén oldalvást hosszabb szőr áll ki; az utolsó szelvényen levő serték szintén sokkal hosszabb, mint a többiek.

A vedléseket a hernyó rejtett életmódja miatt nem lehetett pontosan megfigyelni. Közvetlenül a vedlés után a hernyó feje egészen fehér és csak később barnul meg. Az alapszín is mindig sötétebbé válik a vedlések folyamán s csak az egyes hátlemezeket összefűző kötőhártya marad világos, szennyesfehér színű. A kis hernyó háta már az első vedlés után barnásszínű vörhenyes tünettel és később csaknem ibolyásszürke lesz.

A hernyó táplálónövényét egész mostanáig senki sem ismerte s azért minden alap nélkül való AIGNER-nek az az állítása, hogy már LANGERTH és ANKER is értették a hernyó- és bábkeresés módját, mert ennek első feltétele a táplálónövény ismerete.

Abból, hogy a nőténynek tojócsöve van, endophag életmódra lehetett következtetni. Mindamellet nem volt könnyű feladat a táplálónövény megállapítása, annyival is inkább, mert a nőtény a petét, nem mint gondolnók, a növénybe, vagy reá rakja, hanem egyszerűen a laza homokba vagy földbe. A helyszínén végzett megfigyelések így egészen zavarba ejtettek, mert sok esetben megtörtént, hogy a lerakott pete körül nem is találtam az igazi táplálónövényt. Ebből azonban nem lehet az illető növény hiányára következtetni, mert a növény rhizomája azért ott lehetett a földben. Így eleinte én is több növényre (*Centaurea Bibersteini*, *Achillea*, *Potentilla* stb.) gyanakodtam, sőt utóbb már azt kezdtem hinni, hogy a hernyó talán polyphag.

A régebbi entomologusok fás növényekre is gondoltak, úgy okoskodván, hogy a nőtény tojócsöve segítségével talán azokba rakja petéit. Így DR. UHRYK NÁNDOR a *Ribes aureum*-ot vélte a táplálónövénynek. Ebbeli feltevését látszólag megerősítette az a körülmény, hogy a hímeket több ízben *Ribes*-bokrok körül látták repdesni és eltűnni. Ez azonban helytelen következtetés volt, mert nem egyszer mi is megfigyelhettük azt, hogy a hím nyugtalanul repdesett egyes bokrok körül, de ez mindig csak azért történt, mert a bokrok alatt levő nőtény szagát érezte.

Talán nem érdektelen elmondanom azt, hogy egy 1909 őszén a szabadban kopolában talált nőtény petéiből 1910 április elején csak egyetlen egy hernyócska kelt ki, és hogy az első megfigyelést,

a táplálónövényt illetőleg ezzel kellett végrehajtanunk. Gondosan elhelyeztük tehát alul-felül zárt kis üveghengerbe és többféle növényt tettünk be hozzá; többek között egy *Iris pumila* levelet is levágtam és a földbe dugtam. Másnap UJHELYI JÓZSEF m. nemzeti múzeumi preparátorral, ki mindeme munkálataimban állandó segítségemre volt, mindenütt kerestük apró hernyónkat, a földet kétszer átrostáltuk, az összes gyökereket gondosan megvizsgáltuk, de hiába, a hernyó csak nem akart előkerülni. Minthogy az üveghenger oly pontosan záródott, hogy a szökés ki volt zárva, a hernyó eltünése nagy zavarba ejtett. Végre megnéztem az *Iris*-levelet, a földben levő részén azonban semmi elváltozás, rágás stb. nem volt látható; utoljára is szétéptem az *Iris*-levelet és legnagyobb meglepetésemre megtaláltam benne a kis hernyót, melyet szerencsésen agyon is nyomtam. Ez a felfedezés méltán meglepett. Erre nem számítottam, mert hiszen a nőtény a petét a földbe szokta letojni s a fiatal virgoncز hernyó azonnal a föld alá búvik és mégis a levélnek földfeletti részében találtam meg a kis hernyót.

Szerencsésen felfedeztük tehát az *Iris pumila*-ban a táplálónövényt¹ s a később kelő hernyók sorsa azontúl már nem aggasztott.

Ezek után a fogságban tenyésztett hernyók életmódjára vonatkozólag a következőket adhatom elő:

A fiatal hernyók mindjárt kikelésük után rendkívül fürgék és mint rejtett életmódot folytató állatok, azonnal eltűnnek a laza földben vagy a legkeskenyebb hasadéokban. Csak a föld összerázása vagy a hasadék megkopogtatása után jönnek elő rejtkehelyükből, hogy csakhamar ismét eltűnjenek.

Ha a hernyók megtalálják a táplálónövényt, akkor éjjel felmásza annak levelén apró lyukat ráganak s a lyukon mennek a levél belsejébe, vagy pedig az egymást borító két levélhüvely közé furakodnak s onnan rágják le magukat a rhizomáig. A rágás helye a levél két epidermislapja között egészen jól látható, ha a levelet a világosság felé tartjuk. A hernyók néhány nap alatt a rhizomához érve, ott teljesen elpusztítják a növény tenyésző kúpját s a körülötte levő levelek hüvelytövét, úgy hogy a levelek igen rövid időn belül megsárgulva elfonnyadnak, elszáradnak és le is hullanak. Minthogy a tenyésző kúp többnyire már 1–2 cm.-nyire a földben van s a

¹ Utóbb kitűnt, hogy más *Iris*-fajok is szolgálhatnak a hernyó táplálékául; ilyenek: az *Iris variegata* L., *arenaria* W. et K., *germanica* L. stb. A különböző *Iris*-fajokon való előfordulás némi befolyással van a lepkék nagyságára. Így azokból a hernyókból, melyek a budai hegyeken oly gyakori *Iris pumila*-val táplálkoznak, rendszeren sokkal kisebb lepkéket kapunk mint a más Iriseken élőkől.

zöld részek a föld felett elpusztultak, eltűnik minden nyom, a miből a hernyó jelenlétére következtetni lehetne. E miatt láttunk őszszel a helyszínén oly kevés *Iris*-t. Mire a hernyók a rhizomáig jutnak, már egy-két vedlésen mentek át, de a vedlések számát a hernyó megzavarása nélkül nem lehetett pontosan megfigyelni. A hernyók aztán mind lejjebb, illetőleg beljebb nyomulnak a rhizomába s abban különböző aknákat rágnak ki maguknak (I. tábla, 8. kép.). Ha pl. csak kevés vagy kis rhizoma áll rendelkezésükre, akkor a rhizomát teljesen felemésztik, úgy hogy csak az epidermise marad meg. Üveg-falu edényben történvén a tenyésztés, megfigyeltük azt is, hogy a hernyók nem maradnak állandóan benn a rhizomában, hanem időnkint a laza földben különböző meneteket fúrnak s azokba ki is mennek a rhizomából; ha útjukban más rhizomára akadnak, esetleg ebbe rágnak bele magukat. A mennyiben a rhizomák felületesen a föld színén vannak, mint ez pl. a budai hegyek köves, sziklás helyein gyakori eset, akkor csaknem mindig találhatóak járatok a gyökértörzs alatt a földben. Előfordul az is, hogy a hernyó felfelé rág lyukat a rhizoma oldalán; ez esetben a lyukat gondosan elzárja szövedékkel, a melybe a fehéres, később megbarnuló ürülék is bele van szöve.

Érdekes, hogy a hernyó endophag életmódja daczára az állabak talpa nincsen köröskörül horgocskákkal felszerelve, mint pl. a *Cossus* hernyójánál, hanem mint az *Agrotis*-hernyóknál a talpnak egy része, talán egyharmada kapaszkodó horgocskákkal van borítva, vagyis a *pedes semicoronati* typust mutatja.

A teljesen kifejldött, bábozódásra kész hernyó (I. tábla, 5. kép) nagyjában az *Agrotis* hernyókhöz hasonlít és 6—6.8 mm. szélesség mellett körülbelül 37—40 mm.-nyi hosszúságot ér el.

Teste eltérőleg a fiatal hernyóétól hengeres, mind a két vége felé vékonyodó.

Alapszíne i b o l y a - v a g y b a r n á s s z ű r k e, néha, különösen fiatalabb korban, vörhenyes árnyalattal, hátlemezein nagyon finom világosabb szürke vonalakkal tarkázva. Két oldalt a kiemelkedő sötétebb színű szemölcsök következtében a stigmák alatt két világosabb hosszanti sáv vehető észre. E sávok, valamint az egyes szelvények közei és a hasioldal szennyes szürkések, zöldbe hajlók, élő állapotban az áttetsző testfolyadéktól némi olajzöld árnyalattal.

Az apró gömbölyű fej fénylő sötétbarna színű s a szájrészek felé helyenként sötétebb, gyér sárgásbarna szőrözettel borított.

A nyakpaizs sötétbarna, közepén hosszanti vonallal két félre osztott; ez, valamint a szemölcsök is sötétbarna színűek. A farlemez kékes-szürke. A torlábak halavány barnák.

A nyakpaizson kézi nagyítóval mind a két oldalon 8—10 apró szemölcs vehető észre, melyből egy-egy sárgásbarna serte áll ki. E

szemölcsök elhelyezése ép úgy mint a többi szemölcsé, az egész test felületén szimmetrikus.

A nyakpaizs közepén a középvonalhoz közel levő négy szemölcsből kiálló nagy sörtek egy szimmetrikus trapéz négy sarkát alkotják, olyformán, hogy a két elülső sörte egymástól, illetőleg a középvonaltól távolabb áll, mint a két hátulsó; a két elülső azonban hosszabb is. A nyakpaizs többi sörteje ennek szegélyéhez van közelebb s a legelől levő serte sokkal hosszabb mint a többi.

A többi szelvényen a szemölcsök helyzete ugyanolyan, mint a bagolypillék hernyóin szokásos. Ugyanis a 2-ik és 3-ik szelvényen a négy hátszemölcs egymás mellett egy gyengén hajlott baránt sorban áll. A 4—10-ik szelvényen a szemölcsök egymás mögött állanak párosával egy szimmetrikus trapéz négy sarkát alkotva, de itt a két elülső van egymáshoz közelebb, mint a két hátrább következő. A 11-ik szelvényen a két pár sörte csaknem pontosan az első mögött van s egy szabályos négyszög négy sarkát alkotja. A 12-ik szelvényen a sörtek megint egy fordított állású szimmetrikus trapéz alakját mutatják, ép úgy mint a nyakpaizs középső sertei. A 13-ik és 14-ik szelvényen, a melyen a sötétebb farlemez van, a szemölcsök elhelyezése ugyanolyan, mint a 12-ik szelvényen.

Lássuk ezek után az oldalszemölcsöket. Az 1-ső szelvényen a stigma előtt és alatt egy hosszúkás, meg egy gömbölyű, egy-egy szőrt viselő szemölcs található; ezek alatt a láb töve fölött még egy, inkább ovális szemölcs foglal helyet, a mely két kiálló sertét visel. A 2-ik és 3-ik szelvényen a stigmákkal egyenlő magasságban három vagy négy nagyobb szemölcs látható egymás mellett, felettük két kisebb, alattuk a láb tövénél még egy. A 4—11-ik szelvényen a stigma mögött, továbbá fölötte és alatta egy-egy szemölcs van, a minden szelvényen előforduló lábtövi szemölcsön kívül. A 10-ik szelvényen hiányzik a szemölcs a stigma mögött, de helyette a stigma alatt levő szemölcs mellett van még egy kisebb. A 12-ik szelvényen oldalvást a lábtövi szemölcsön kívül csak két szemölcs látható, egy a stigmákkal egyenlő magasságban, a másik valamivel lejjebb egy irányban a többi szelvényeken a stigma alatt levőkkel.

A stigmator és az alatta levő hosszanti sorban elhelyezkedő szemölcsök közein a világosabb alapszín egymás alatt két hosszanti sávot formál.

A hasoldalon a kis szemölcsök elhelyezése a következő:

Az 1—3-ik szelvényen a torlábak között a középvonalhoz közel két szemölcs áll. Maguk a torlábak is sertéket viselnek, tövükön pedig öt szemölcs van. A 4—5-ik szelvényen a középvonal mindkét oldalán három, félkörben álló szemölcs foglal helyet: A 6—9-ik szelvényen a hasilábak (ál-lábak) tövüleinél egy-egy, a belső oldalon a

lábak között, valamint a lábak külső oldalán előrefelé még három szemölcs tűnik fel. A 10—12-ik szelvényen ismét csak két igen apró szemölcs ötlük fel a középvonal mindkét oldalán. A hernyó-állapot áprilistól augusztus végéig, illetőleg szeptember elejéig, tehát körülbelül ötödfél hónapig tart. A teljes nagyságot elért hernyó a keresztülkasul rágott rhizoma alatt laza földes szövedékben változik át bábbá.

A vörhenyes barna báb (I. tábla, 6. kép) körülbelül 24 mm. hosszú és 9 mm. széles; hátulsó végén két rövid, vékony tüskében végződik és feljebb a töve felé még két vékonyabb tüske van rajta.

A bábnyugvás szeptember elejétől október elejéig, tehát körülbelül egy hónapig (32—35 napig) tart.

A lepke rendszerint a reggeli órákban búvik ki a bábból, még pedig október első napjaiban.

A nőtény (I. tábla, 7. kép) többnyire felmászik egy fűszálra vagy valami más alacsony növény szárára s tojócsövét kitolva ekként készül elő a pázásra. A hímek reggel, a mint a nap lebecsátja első sugarait, úgy 1/29—9 óra tájban, kezdenek repülni s hullámosan szökdelő gyors ütemben röpdösnek a tisztásokon vagy egyéb területeken, rendszerint nagyobb körökben visszatérve, miközben nem egyszer magasan felemelkednek a levegőbe és magas fák koronáin át tűnnek el a figyelő szeme elől. Majd kutató útjokból visszatérnek, mignem valamely hím szimatot kap. Ekkor a nőtény körül mindig kisebb és kisebb köröket ír le a levegőben, majd közvetlenül felette, mind lassúbbá és lebegésszerűbbé válik repülése, miközben hirtelen a nőtény mellett terem s nyomban már is kopulában van vele és szárnyait összezsapva nyugodtan csüng fejfelé a fűszálon. Ismeretes, hogy a lepkéknél, különösen a szövőpilléknél, mily fontos szerepe van a szagnak a párosodásnál. A hímek rendszeren sokkal szélesebb fésűs csápjukkal már nagy távolságból is megérik a nőtények szagát.

Ha a nőtény nem tolja ki tojócsövét, akkor a hímek meg sem találják, mert úgy látszik, hogy akkor az illatmirigyekből csak nagyon gyengén vagy egyáltalában nem árad ki az az illat, a melyet a hímek néha már messziről megéreznek.

A lepkék nőtényeinek ez az illata, mint azt PETERSEN kimutatta, az illatmirigyek, melyeket SIEBOLD *glandulae odoriferae*-knak nevezett el, váladékától ered. E mirigyek nyílásai a petevezeték végén vannak, s amikor a nőtény tojócsövét kitolja és mozgatja, egyúttal a petevezeték vége is kitolódik s a mirigyek váladéka közvetlenül a szabadban párologhat el.

Továbbá azt is tapasztaltuk, hogy a hímek először mindig a frissen, még aznap kelt nőtényeket termékenyítették meg. Ez könnyen érthető, mert ezeknek az illata a legintenzivebb. Erre vonat-

közöleg kísérleteztünk is. Egyszerre kitettünk néhány különböző időben kikelt nőtényt és mindannyiszor beigazolódott ez a tapasztalati tény.

A párok rendszeren egy óráig, ritkán valamivel tovább (egy megfigyelt esetben másfél óráig) maradnak kopulában. Ekkor már, úgy 11 óra tájban erősebben tűz a nap s a nőtény nyugtalanodni kezd és lábaival igyekezik párjától szabadulni, elkezdí hátulsó lábával a hím potrohát kapargatni, majd tovább menni próbál és végre egy erős rántással széjjelválík a hímtől. Néhány perczig mind a ketten egymástól kisebb távolságban nyugodtan ülve maradnak; a hím azután megrezegteti szárnyait és felrepül, de egy-két nagyobb kör leírása után leereszkedik a fűbe és nyugalomra tér. Ez a nyugalma másnap reggelig tart és a lepke aztán egy-két nap mulva elpusztul.

A nőtény, mely a párosodás befejezése után egy helyen nyugodtan pihen, 12 óra tájban bontogatni kezdi szárnyait, nyugtalanul idestova szaladgál a földön és megkezdi a peterakást. Tojócsöve segítségével a petéket egyenként rakja le, azonban mint már említettem, nem a táplálónövénybe, hanem egyszerűen a növény körül a laza földbe vagy homokba s nem is igen mélyre, csak mintegy 1,2 cm. nyire. Egy helyre csak néhány petét rak egymástól bizonyos távolságban; majd felrepül és lassú, csaknem egyenes irányú, a hímtől teljesen eltérő repüléssel tovább száll, de nemsokára leereszkedik és alkalmas helyen újból ismétlődik az előbbi jelenség, mely egészen délután 2—3 óráig tart. Ezen az időn túl már nem láttunk nőtényt felrepülni.

A peterakás munkája 3—4 nap alatt befejeződik, a mikor is a nőténynek előbb oly duzzadt potroha a peték kiürítése következtében egész megvékonyodik, mire a lepke, befejezván élethivatását, elpusztul.

Annyi bizonyos, hogy az *Oxytrypia orbiculosa* elterjedési köre nemcsak Budapest környékére és a budai hegyekre szorítkozott, hanem az ország más vidékeire is kiterjedt. Semmi esetre sem könnyű feladat azonban e fajt a szabadban megtalálni, a mennyiben csak akkor lehet erre kilátásunk, ha nagyobb mennyiségben fordul elő valamely helyen, a mi a ritkább esetek közé tartozik. Továbbá fontos, hogy éppen repülésük alkalmával találjon rájuk az ember: ez meg tisztára csak a szerencsés véletlennek köszönhető.

Az eddig ismeretes termőhelyeken kívül meg kell még említenem Székesfehérvár-t, a honnan Kováts Lajos jelezte 1904-ben. Újabban felfedezett termőhelyei: a pestmegyei Pusztapeszér, a hol nemcsak magam és velem együtt Újhelyi József múzeumi preparátor, hanem Rothschild N. Károly is gyűjtötte,

továbbá állítólag Pozsony-Szent-György, a hol LASZY REZSŐ akadt volna rá.

Lepkékről sokáig azt hitték, hogy az a magyar fauna kizárólagos sajátja. Utóbb azonban kiderült, hogy hazánk határain túl is előfordul. Így megtalálták már Romániában¹ és Görögországban,² sőt ezt megelőzőleg még Ázsiában is a Tjan-Shan hegységben és Saissan vidékén.³

Ha az *Oxytrypia orbiculosa* elterjedési viszonyait nézzük, mindenesetre nagyon szembetűnő, hogy felfedezése óta több mint 100 év telt el és mégis oly kevés előfordulási adat áll rendelkezésünkre. Ez semmiesetre sem tulajdonítható teljesen annak a körülménynek, hogy az egyes országok faunáját nem kutatták még eléggé ki, hanem ennek véleményem szerint egészen más oka van. Az *Oxytrypia orbiculosa* ugyanis monotypikus, azaz a *genus*-nak egyetlen napjainkig fennmaradt faja.

Kétségen kívül nagyon régi eredetű, a mit a Bombycidákra emlékeztető sajátságokon kívül az is bizonyít, hogy hernyója moncotyledon növényeken él, továbbá hogy faji bélyegei abszolút merevek.

A monotypikus fajokról tudjuk, hogy azok további variálók, alkalmazkodó képességeiket elvesztették, kipusztulásra, kihalásra szántak. Ez a kihalás azonban nem hirtelen, hanem hosszú időn keresztül és elterjedési körének nem minden pontján egyszerre, hanem csak helyenkint következik be.

A szórványos előfordulás a monotypikus fajok legjellemzőbb sajátsága. Így az *Oxytrypia orbiculosa* is egy nagy kiterjedésű területről már eltűnt, csak itt-ott maradt fenn mint relictum.

Hazánkban e faj elterjedési köre elsősorban a Nagy Alföldre szorítkozott. Legtöbb adatunk Budapest környékéről van, ahol úgy a pesti oldal lapályos részein (Városliget, Újpest, Rákos) mint a budai dombvidék több pontján reábukkantak.

A budai hegyeken való előfordulásból azonban még abban az esetben sem lehetne e faj hegyi eredetére következtetni, ha a Vértes hegység magasabb pontjairól is lenne adatunk, mert a budai hegyek úgyszólván csak domboknak vehetők és a Vértes hegyláncza mint szigethegység emelkedik ki az Alföldből. Hegyi (montan) jellege mellett szólna az a körülmény, ha a Kárpátokból, az Alpokból vagy esetleg Csehország régi korú hegyeiből került volna elő ez a faj. Így mindaddig a míg erre hiteles adatunk nincsen, sokkal tet-

¹ FR. J. SALAY, Katalog der Macrolepidopt. Rumäniens. (Bul. Soc. St. Bucur. XIX. 1910. p. 190).

² H. REBEL, Berge's Schmetterlingsbuch, 9. Aufl. 1910, p. 194.

³ G. F. HAMPSON, Cat. Lep. Phalaenae Brit. Mus. IV. p. 128. (1903).

szőbb ha az Alföldet tekintjük a faj hazájának és elterjedése kiinduló pontjának. Az a körülmény, hogy névtelen felfedezője Szegeden fogta az első példányt, de a többi termőhelye a pesti oldalon és különösen legújabb felfedezése Pusztá-Peszéren, egy alföldi és meglehetősen őseredeti állapotban megmaradt területen, mind megerősíti azt a feltevésemet, hogy az *Oxytrypia orbiculosa* igazi alföldi, pusztai állat. Nagyon valószínű, hogy lepkénk az egész Nagy Alföldön előfordult abban az időben, a mikor a csak még egyes mocsarak által megszakított területek egy többé-kevésbé összefüggő homokbuczkás vonulatot képeztek. Ilyen vonulat töredéke látható még Izsák, Kecskemét, Lajosmizse, Czegléd, Pusztavacs, Örkény, Pusztá-Peszér, Gyón, Alsó-Dabas stb. környékén. Ez a homokvonulat Budapestig, illetőleg majdnem Vácig terjedt, jelenleg azonban a kultúra teljesen szétdarabolta, egyes részei csak itt ott maradtak meg eredeti állapotukban.

Budapest vidékén az *Oxytrypia orbiculosa* eredetileg szintén a pesti oldal homokos területeinek volt a lakója, a honnan azután tovább terjedt a Duna tulsó partján a budafoki fensíkra, a Kamaraerdőbe, majd a szomszédos előhegyekre (Gellérthegy, Sashegy) és fokozatosan tovább a budai hegyek alacsonyabb lejtőire. A budai hegyeken való előfordulást másodlagosnak, későbbi keletűnek kell tartanunk.

A többé-kevésbé eredeti növényzettel bíró homokos ősterület Budapest környékének pesti oldalán, jelenleg keskeny sávvá szorult össze, a főváros úgynevezett fásítási övébe, melyet a város annak idején azért létesített, hogy a szélfújta homok tovaterjedésének gátat vessen. Ez a keskeny gyűrű szolgált az alföldi állatok utolsó menedékekül, ma azonban már ezt is minden oldalról a kultúra foglalta le.

Miután a rohamlépésben haladó kultúra a főváros környékén korán megváltoztatta az ősterület képét, az ezt a területet benépesítő állatvilág részben elpusztult, nagyobb része azonban alkalmazkodván a megváltozott viszonyokhoz mindinkább távolabbra kiszorult. A budai oldalon a mai Kelenföld, Kamaraerdő tájékán ugyan ilyen viszonyokkal állunk szemközt, a mennyiben a terjeszkedő kultúra miatt a tipikus alföldi állatok jórésze a budai hegyek alacsonyabb lejtőire szorult.

Az *Oxytrypia orbiculosa* ilyirányú terjeszkedését lehetővé tette a tápnövény előfordulása, illetőleg a lepkének alkalmazkodása a különböző *Iris*-fajokhoz. A lepke tápnövénye az úgy az Alföldön, de különösen a budai hegyeken széltében elterjedt *Iris pumila* L., az Alföldön azonkívül elsősorban a keskenylevelű homoki nőszirm (*Iris arenaria* W. & K.) és az *Iris variegata* L. A tenyésztési kísérletek során kitűnt az is, hogy a hernyó nem veti meg az *Iris germanica* L. és más csaknem fás rhizomájú *Iris*-fajt sem,

Előmozdítja a terjeszkedést az a sajátságos körülmény is, hogy a nőstény is kitünően repül, a peték lerakása alkalmával pedig nagy területet kalandoz be és egymástól közel-távol fekvő helyeken mindig csak egynéhány petét rak le. A peterakás ezen módja összefügg különben az *Iris*-ek előfordulási viszonyaival is. Az *Iris variegata* pl. az Alföld erdeinek szélén vagy tisztásain szétszórtan álló kisebb csoportokban fordul elő.

Ma már a Nagy Alföldön is nagyon megváltoztak az eredeti viszonyok. Az idők folyamán ugyanis a homokos területeket is mindenütt művelés alá fogták, a minek következtében a növényzet is megváltozott. Ha azonban valamely terület csak rövid ideig volt művelés alatt, majd újból parlagon hevert, akkor az eredeti növényzet jó része visszatér a környezetből. A növényzet folytonos változásával a rovarvilág is kénytelen a megváltozott viszonyokhoz alkalmazkodni.

Pusztá-Peszéren több éven keresztül alkalmam volt a terepviszonyokat megfigyelni, itt egyes részeket, a melyeken nem sikerült a gabonafélék stb. termelése, újból parlagon hagyták, a buczkák legnagyobb részét pedig akáczfával ültették be. Ennek folytán az eredeti növényzet lassankint eltűnt, az *Iris* azonban még megél a gyér erdőben, melyben még egész könnyedén száll a lepke a bokrok és fák között és csak az erdő sűrűségével tűnik el az *Iris* és vele együtt a lepke, mely azután a tisztásokra és az erdőszélekre szorul. A Nagy Alföld számos pontján a vándorló homokbuczák, melyek régen bizonyára tetemes szélességet értek el, a különböző vizeknek mintegy gátat emeltek, így azután sok helyen a mélyedésekben megmaradtak a vizek. Ilyenek voltak a terepviszonyok Pusztá-Peszéren is, a hol az erdők és tisztások mélyebben fekvő helyein nád, sás, *Iris pseudacorus* és egyéb vízi- illetőleg mocsári növények jelzik az egykori mocsarak nyomait.

A viszonyok gyors megváltozása teszi sürgőssé az Alföld faunájának kikutatását és tanulmányozását, mert nemsokára az a néhány eredetiségében eddig még fenmaradt terület és vele együtt annak állat- és növényvilága is el fog tűnni, nekünk pedig az egyes fajokra vonatkozó következtetést lehetetlenné fogja tenni.

De nézzük tovább az előfordulási adatokat:

Székesfehérváron KOVÁTS LAJOS 1904-ben gyűjtötte a lepkét. Ezt az adatot újabban nem sikerült megerősítenem, legalább két éven át több ízben bejárván UJHELYI-vel a területet, buzgólkodásunk sikertelen maradt.

Újabban LASZY REZSŐ Pozsony-Szent-György környékéről említi a lepkét, de ezt az adatot egyelőre kétségbe kell vonjam, még pedig azért, mert LASZY állítólag *Hedera helix* levélen talált egy her-

nyót, a melyből azután a gyűjteményében levő egyetlen *Oxytrypia orbiculosa* példánya kifejlődött volna. Ha ez utóbbi körülmény nem tenné gyanussá és kétesse ezt az adatot, mint később látni fogjuk, a pozsony-szent-györgyi előfordulás éppenséggel nem volna lehetetlen dolog, mert ez a hely is a Kis Alföld szélén van, sőt ha feltevésem helyesnek bizonyul előkerülhetett volna még távolabbra nyugatról a bécsi medenczéből is.

Ugyanis, mint ismeretes, a harmadkorban tenger borította a Nagy Alföldet, mely tenger kelet felé a romániai síkságot is betöltötte és egészen a Fekete-tengerig terjedt. Csak később, a miocén vége felé maradt vissza a Szarmata-beltenger, melyet a beömlő folyók mindinkább kivetkőztettek sós jellegéből, lassan brack-, majd édesvizűvé vált, míg nem fokozatos kiszáradása után csak kisebb-nagyobb édesvizű tavak és mocsarak maradtak meg, végül pedig az egész tengerfenék szárazfölddé változott át.¹ Minthogy ugyanez a harmadkorbeli tenger töltötte be a Kis Alföldet és a Bécsi medenczét is, tehát nem lenne lehetetlen ottani előfordulása sem.

A Bécsi medenczéből ZERNY² ugyanis már 12 pusztai lepkefajt sorol fel, melyeknek legnagyobb része Budapest környékén előfordult, sőt részben még ma is található; ilyenek a *Colias Chrysotheme* ESP., *Agrotis fugax* TR., *Mesotrosta signalis* TR., *Chondrosoma fiduciaria* ANK., *Crambus matricellus* TR., *Phlyctaenodes sulphuralis* HB. stb.

A *Chondrosoma fiduciaria*-t, ezt a szintén őszi verőfényes napokon repülő fajt, felfedezője és leírója ANKER, a Kamara-erdő tájékán találta először. De a mióta az ottani viszonyok teljesen megváltoztak, nagyon sokáig nem hallottunk hírt e fajról. Most két éve azután felfedezték Laxenburg mellett, a Bécsi medencze déli részében és az elmúlt évben UJHELYI-vel megtaláltam Pusztá-Peszéren is.

Feltevésem helyességét bizonyítja oláhországi előfordulása is, a honnan SALAY³ Brosteni-Barnari környékéről említi. Ez az adat feltétlenül hiteles, CARADJA ugyanis arról értesített, hogy a SEEMANN által nevezett helyen a Bistrica-folyó völgyében gyűjtött két példányt maga is látta.

A hegyek között való előfordulás itten, úgy mint nálunk a budai hegyekben, bizonyára későbbi keletű, mert Romániában is

¹ SUESS, E.: Das Antlitz der Erde. Prag-Leipzig, 1885.

HAUER, FR.: Die Geologie und ihre Anwendung auf die Kenntniss der Bodenbeschaffenheit der Oestr. Ung. Monarchie. Wien, 1874.

² ZERNY, H.: Entwicklung und Zusammensetzung der Lepidopterenfauna Niederösterreichs. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, LXII, 1912, p. 154.)

³ SALAY, FR. J.: Katalog der Macrolepidopt. Rumäniens. (Bul. Soc. St. Bucuresci. XIX, 1910, p. 140.)

minden valószínűség szerint a romániai síkság képezte a tovaterjedés kiinduló pontját, a honnan a lepke később a völgyek mentén terjedt tovább s mindinkább beljebb szorult a hegyek közé.

Lepkénket az irodalomban még Görögországból (Attika) és Turkesztanból (Szaizan és Tjan-shan) említik.

Arra a kérdésre, hogy az *Oxytrypia orbiculosa* endemikus faj-e, a milyennek FRIVALDSZKY IMRE és AIGNER tartotta, vagy pedig keleti eredetű, tekintettel a rendelkezésünkre álló kevés előfordulási adatra, nehéz határozott feleletet adni.

Nézetem szerint az *Oxytrypia orbiculosa* őshazája Közép-, illetőleg Kelet-Ázsiában keresendő, a honnan sok más alföldi fajjal együtt bevándorolt és egészen Budapestig, sőt valószínűleg a Kis Magyar Alföld mentén egészen a Bécsi medenczéig nyomult előre.

Rége óta elterjedése az Alföldön valószínűleg nagy és összefüggő területekre kiterjedő volt, napjainkban azonban csak kevés ponton maradt meg reliktumként.

Mint hogy az *Oxytrypia orbiculosa* elterjedése az *Iris*-fajok elterjedésével esik össze, fontos, hogy a szabad természetben táplálékául szolgáló *Iris* fajok (*I. arenaria*, *pumila*, *variegata*) elterjedési viszonyait is figyelemmel kísérjük.

DYKES nem régen megjelent monografiájában¹ fenti fajokat a *Pogoniris* osztályban tárgyalja. Az *Iris arenaria* W. & K. csak szinonimaként szerepel, mert MAXIMOVICZ szerint ez csak az *Iris flavissima* PALL. alakja, mely utóbbi Morvaországtól Magyar- és Dél-Oroszországon és az Altáj vidékén keresztül Mongolországig fordul elő. Ezeket az adatokat KELLER² és ASCHERSON-GRAEBNER³ adataival kiegészítvén, a következő képet nyerjük: Alsó-Ausztria (Pulkau, Retz), Morvaország (Nikolsburg), Magyarország (Kis Alföld, Győr, Komárom, Esztergom, Székesfehérvár, Tolna, Zala, Pest [Budapest, Városliget, Rákos, Csepelsziget], Heves, Zemplén, Kúnság [Nagykőrös] egészen a Tiszáig] Dubová), Oláhország (Moldva), Dél-Oroszország, Irkuczk, Jenisseisk, Baikal-tó, Transzbaikália (Dahuria) és Észak-Mongolország.

Az *Iris pumila* L. elterjedési köre: Ausztria-Magyarország (Budai hegyek: Gellérthegy, Farkasvölgy; Meleghegy, Kolozsvár, Nagyenyed, Szászsebes, Szt.-Erzsébet), Dobrudzsa, Görögország, Oroszország és Kis-Ázsia.

Az *Iris variegata* L. elterjedési köre: Ausztria, Magyarország

¹ DYKES, W. R.: The genus *Iris*. Cambridge, 1913.

² KELLER, L.: Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LIV, 1904, p. 620.

³ ASCHERSON & GRAEBNER: Synopsis d. mitteleurop. Flora Band III. Leipzig, 1905—7. p. 473.

(Buda, Mátra, Selmece, Bánság, Deliblat, Erdély, Hosszúaszó), Horvát-Szlavonország, Szerbia, Bolgárország és Dobrudza.

Az *Iris germanica* L., mely a kérdés eldöntésénél különben úgy sem vehető tekintetbe, eredetét nem lehet kimutatni; mint kultivált és félig kultivált faj egész Közép-Európában gyakori, de előfordul Kis-Ázsiában, sőt Nepalban is.

Az *Iris*-fajok vázolt elterjedési viszonyaiból látható, hogy az *Iris flavissima* PALL. (*arenaria* W. & K.) elterjedési köre egyezik meg legjobban az *Oxytrypia orbiculosa* eddigi előfordulási adataival. A lepkének Közép-Ázsiában való elfordulását csak úgy tudjuk megmagyarázni, ha az *Iris arenaria*-t tekintjük eredeti tápnövényének, minthogy a másik két faj Közép-Ázsiában nem fordul elő. Ezt bizonyítja, az a megfigyelésem, hogy a Nagy Alföldön lepkénk hernyója csak az *Iris arenaria*-an található. A többi *Iris* fajhoz csak később alkalmazkodott, a mikor az alföldi helyekről a kultura a csak később művelés alá vett hegyiekre szorította. Az *Iris arenaria* vonulata egyúttal megjelöli a lepke bevándorlásának útját is. Ez a bevándorlás nem egyszerre s nem a közelmúltban történt, hanem minden valószínűség szerint még az utolsó jégkorszakot követő időszakra esik, melynek elvonulása után a klimatologiai viszonyok nem voltak oly szélsőségesek, mint az azt megelőző jégkorszakban s így a bevándorolt fajok egy része a jelenkorig fennmaradhatott a Nagy Alföld néhány csekély kiterjedésű, a kulturát kikerülte őseredeti pontján.¹

Kijelölvén fentiekben a kutatás irányát, még arra kérem hazai gyűjtőinket, hogy ha az *Oxytrypia orbiculosa* valamelyik újabb termőhelyét megismerik, azt velem közölni szíveskedjenek, továbbá kérem, hogy túlbuzgó kutatásaikban az *Iris*-fajokat lehetőleg ne pusztítsák ki teljesen, hogy ezzel a mindenesre védelmet érdemlő, a napsugaras őszi napokat megélénkítő szép faj kipusztulását még jobban és gyorsabban elő ne mozdítsák.

Végül köszönettel kell UJHELYI JÓZSEF nemzeti múzeumi preparátorrról megemlékeznem, a ki kutatásaimban és a tenyésztési kísérleteknél mindig és mindenben a legnagyobb buzgalommal segítségemre volt. Ugyaucsak kedves kötelességet teljesítek, ha megköszönöm DR. ABONYI SÁNDOR, DR. PONGRÁCZ SÁNDOR, PRASZKY FERENCZ és DR. SZOMBATHY KÁLMÁN szíves fáradozását, a kik a mellékelt tábla egyes képeinek rajzolását, festését vagy fotografálását voltak szívesek elvégezni.

¹ DRUDE, O.: Entwicklung der Flora des mitteldeutschen Gebirg-u. Hügellandes. (Résult. Congrès Internat. Botanique. Vienne, 1905. p. 124). ZERNY, H.: Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LXII, 1912, p. 137.)

Az I. tábla magyarázata.

1. kép. Az *Oxytrypia orbiculosa* Esp. petéje oldalról, nagyítva.
2. „ A pete héjának szerkezete, erősen nagyítva.
3. „ A petéből kibujt fiatal hernyó, nagyítva.
4. „ A félig kifejlődött hernyó, természetes nagyságban.
5. „ A teljesen kifejlődött hernyó, természetes nagyságban.
6. „ A báb, gyengén nagyítva.
7. „ A nőtény lepke, természetes nagyságban.
8. „ Az *Iris pumila* kirágott rhizomája.

Irodalom.

1. ALTUM, B.: Forstzoologie. — III. Bd. Die Insecten. 1874.
2. BIANCHI, V.: In defence of natural genera. (Bull. Acad. Sci. S.-Pétersbourg. 1907, p. 369—376).
3. CARUS, J. V.: Geschichte der Zoologie. 1872.
4. DARWIN, CH.: A fajok eredete. Ford. DAPSY LÁSZLÓ. 1872.
5. — — : Az ember származása és az ivari kiválás. Ford. TÖRÖK AURÉL ÉS ENTZ GÉZA. 1884—85.
6. — — : Das Variiren der Tiere und Pflanzen im Zustande der Domestikation. Deutsch von CARUS. 1899.
7. DRAUDT, M.: Zur Kenntniss der Eupitheciën-Eier. (Iris, 1905).
8. EICHHÖPF, W. J.: Europäische Borkenkäfer. 1881.
9. EIMER, G.: Die Artbildung und Verwandtschaft bei den Schmetterlingen. 1895.
10. ENTZ GÉZA: Állattani törekvések a multban és jelenben. (Állattani Közlemények. I, 1902, p. 4).
11. HARTIG, TH.: Germar's Zeitschrift für Entomologie. 1837, 1840, 1841, 1842.
12. HENSCHEL, G. A. O.: Leitfaden zur Bestimmung der schädlichen Forst- und Obstbaum-Insekten. 1896.
13. JORDAN, K.: On Mechanical Selection and Other Problems. (Novitates Zoologicae. III, 1896, p. 426).
14. — — : Revision of Sphingidae. (Novitates Zoologicae. IX, Suppl. I—II, 1903).
15. — — : Der Gegensatz zwischen geographischer und nicht-geographischer Variation. (Zeitschr. f. wiss. Zoologie. LXXXIII, 1905, p. 151).
16. JUDEICH J. F. u. NITSCHKE H.: Lehrbuch der Mitteleuropäischen Forstinsektenkunde. Berlin, 1885, 1890—95.
17. KALTENBACH, J. H.: Die Pflanzenfeinde aus der Klasse der Insekten. Stuttgart, 1872.
18. LAMARCK, J.: Philosophie zoologique. I, Paris,
19. LINNÉ, C.: Systema Naturae. Ed. I, 1735.

20. MEYER, I. B.: Aristoteles Historia animalium. (AUBERT u. WIMMER) Leipzig, 1838.
 21. MÉHELY LAJOS: Elmélkedve buvárkodjunk. (Állattani Közlemények. I, 1902, p. 35).
 22. NÖRDLINGER, H.: Die kleinen Feinde der Landwirtschaft. 1855.
 23. NÜSSLIN, O.: Leitfaden der Forstinsektenkunde. Berlin, 1905.
 24. PETERSEN, W.: Beiträge zur Morphologie der Lepidopteren. (Mém. Acad. Imp. des Sciences St.-Pétersbourg. VIIIe Ser. IX, 1900, N° 6, p. 1—144).
 25. RATZEBURG, TH.: Die Forstinsekten. I. 1837—44.
 26. — — Die Waldverderbniss. I—II, Berlin, 1866.
 27. — — Die Waldverderber und ihre Feinde. 7 Aufl. von J. F. Judeich. Berlin, 1876.
 28. RAY, J.: Historia plantarum. I. 1686.
 29. REAUMUR: Mémoires pour servir à l'Histoire des Insectes. Paris, 1737.
 30. RÖSEL VON ROSENHOF, A. J.: Monatliche Insektenbelustigungen. Nürnberg, 1749—1755.
 31. SEMENOV, A.: Die taxonomischen Grenzen der Art und ihrer Unterabteilungen. Versuche einer genauen Definition der untersten systematischen Kategorien. Berlin, 1910.
 32. SHARP, D.: Insects. (The Cambridge Nat. History, Vol. V—VI.)
 33. STANDFUSS, M.: Handbuch der palaearktischen Gross-Schmetterlinge. 2. Aufl. Jena, 1896.
 34. — — Gesamtbild der bisher vorgenommenen Temperatur- und Hybridisationsexperimente. (Insekten-Börse. XVI, 1899, p. 2, 9, 62, 67, 98, 116, 134, 146, 153, 160, 165, 171, 176.)
 35. — — Die Resultate 30 jähriger Exper. mit Bezug auf Artbildung und Umgestaltung in der Tierwelt. (Verh. Schweiz. Nat. Ges. Vers. in Luzern, 1905.)
 36. — — Chaerocampa elpenor ab. daubi und Mitteilungen über Mutationen illustriert an Aglie Tau. (Iris, XXIV, 1910, p. 369—392).
 37. TASCHENBERG E. L.: Praktische Insektenkunde. Bremen, 1878—80.
 38. — — Forstwissenschaftliche Insektenkunde. 1874.
 39. — — Die Hymenopteren Deutschlands. Leipzig, 1866.
 40. VOGT, O.: Studien über das Artproblem. Über das Variiren der Hummeln. I. (Sitzungsber. Ges. Naturf. Freunde Berlin. 1909, p. 28).
-

A rovar-mimikri ivari szempontból.

Irta: FEHÉR JENŐ.

II.

Ennyit a lepkékről. Sikerült azonban az ivari mimikrihez hasonló jelenséget más rovarrenden belül is észlelnem. A lepkék után leggyakrabban mezei poloskákön találtam. A *Syromastes marginatus* nevű dohánybarna színű poloska kedvencz tartózkodó helye a *Rumex patientia* vagy más lórom-félék levelei. E növények levelein gyakran jelentkeznek dohánybarna színű száradási foltok, melyek sokszor nem nagyobbak az említett poloskánál. Nem egyszer láttam, hogy a *Syromastes* e foltok körül settenkedett, sőt akárhányszor rájuk is szállt, vagy rájuk mászott és ott tartózkodott. Sokféle poloskának tartózkodási és ivarzási helyei egyes sárgás, zöldes Compositák és Umbelliferák virágzatai, a minők pl. a Seneciók, Matricáriák, Chrysanthemumok, Asterek stb. vagy Heracleumok, Pastinacák, Peucedanumok stb. A kisebb-nagyobb poloskák túlnyomó része ezt a szennyes-sárga színt mutatta. Néha szinte ellepik e poloskák az említett növények virágzatait. Táplálkozni eljárnak e poloskák a legkülönbélebb színű virágokra, de a mikor elérkezik ivarzási idejük, az Umbelliferák sárgás-zöld ikerkaszatjai, melyek forma tekintetében is hasonlatosak hozzájuk, vagy az említett fészkesek mozaikszerűen elhelyezett korongvirágai a kisebbeket, az egész fészkek a nagyobbakat bizony könnyen csalódásba ejtheti.

Az *Euphorbia Gerardiana*-n egész sereg legkülönbözőbb fajkhoz tartozó zöldes-sárga, sárgás és vörhenyesbe átmenő poloska szokott tartózkodni. Az euphorbiákon különösen a murva-levelek azok, melyek alakjukkal is megtévesztik a poloskákat. A füzöld színű *Palomena prasina* csak forma által tévesztheti meg magát, bár bizonyos róla, hogy színétől erősen elütő helyeken nem igen látható. Ugyanez mondható az összes zöld színű rovarokról, melyeknek tág terű találkahelyet nyújt az egész növényzet. Itt azonban a zöld színnek különböző árnyalata is vonzólag hathat az ugyanazon árnyalatú rovarra.

A *Mantis religiosa*-t akárhányszor láttam az *Eryngium campestre*-n, melynek fakó-zöld színe teljesen egyezett az állat színével. Sőt a növény hengeres ágainak elágazásai az állat hengeres tora és lábai tartásához olyan meglepő hasonlatosságot mutatnak, mint kevés növény és rovar.

A szürkés-barna színű szöcskékről és sáskákról ismeretes, hogy mily előszeretettel keresik fel ivarzás idején a fűtől szabadon maradt csupasz kis földterületeket, melylyel színük annyira egyezik. Meglepő jelenséget láttam egyszer a házi legyeken. Ugyanis

őszszel lakásba szorult, hím legyek sorra keresték fel a világos falakon található olyan feketés foltokat, melyek test nagyságukkal valamelyest megegyeztek. Nemesak hogy gyors mászásuk közben álltak meg a foltoknál, vagy közelükbe szálltak, hanem rájuk is ugrottak szakasztott oly módon, mintha a nőstényre ugranának. Itt egész pontosan meg volt állapítható, hogy ezek a fekete foltok nyilván a nőstény hatását tették rájuk.

Sőt a Coleopterák közül is lehetne egynéhány ily esetet fel- említeni. A sárga színű *Ragonycha fulva* párzani kiváló előszeretettel megy sárgás színű Compositák (*Matricaria*, *Chrysanthamum* stb.) és Umbelliferák virágzatára. Bár táplálék után a legkülönbözőbb színű virágokra is nagy számban jár és így az ivarzásra való alkalmat itt is felhasználja. Ez az eset a fenti megfigyelésnek céljainkra való felhasználását ez okból nem zavarja. A s z a r v a s- b o g á r és egyéb barna és szürke bogár a fák barna ágait keresi fel találkahelyként, míg a zöldek inkább a növények zöld részeit keresik fel e célból.

Eddigelé csak a reczés- és álreczésszárnyúak, valamint a hárt- yásszárnyúak között nem sikerült ivari mimikrit találnom.

Nem hagyhatom említetlenül, bár nem tartoznak a rovarokhoz, a virágpókokat, melyeknek rejtekül szolgáló virágok és saját színük oly gyakran egyezik meglepő módon. A pók bizonyára még ös- ztönből sincs tudatában annak, hogy az ő észrevehetősége a zsák- mányul ejtendő rovar szempontjából mennyire csökken azáltal, hogy hasonló színű helyekre veszi magát. A póknak saját színe iránti érzeke csakis ivari szempontból természetes, minden más szempont csak antropomorfizmus, még akkor is, ha a két ivar színe eltér egy- mástól, ekkor pedig feltehető, hogy mindegyik ivarnak az ellenkező ivar színe iránt van nagyobb fogékonysága. Ennek bizonyítása a jövőre vár. Ez a bizonyíték a pókok ivari mimikrijében korona- tanú lesz.

Mindezek a következő tényeket engedik megállapítani:

1. Vannak rovarok, melyek imagó állapotuk bizonyos s z a k á b a n a hozzájuk hasonló színű és alakú tárgyakra vagy ezek közelébe szállnak.

2. Az ilyen helyeken sokszor nagy mennyiségben gyüle- keznek.

3. Egyes jelenségekből megállapítható, hogy ebben e rovaro- kat i v a r z á s i ö s z t ö n ü k vezérli.

E három beigazolt tény a következők feltevésére jogosít fel:

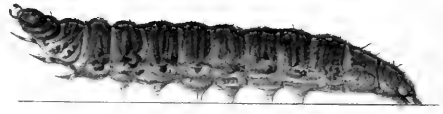
1. Egyes rovarok ivarzásuk időszakában n e m c s a k s z a g- l á s u k a t, h a n e m l á t á s u k a t is felhasználják a másik ivar felkeresésében.

2. Valószínű, hogy a szaglás a f a j a z o n o s s á g á n a k meg-

6

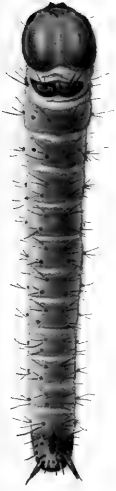
5

1

3

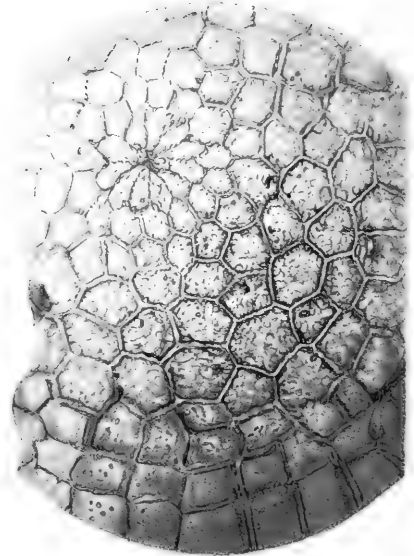
7

4

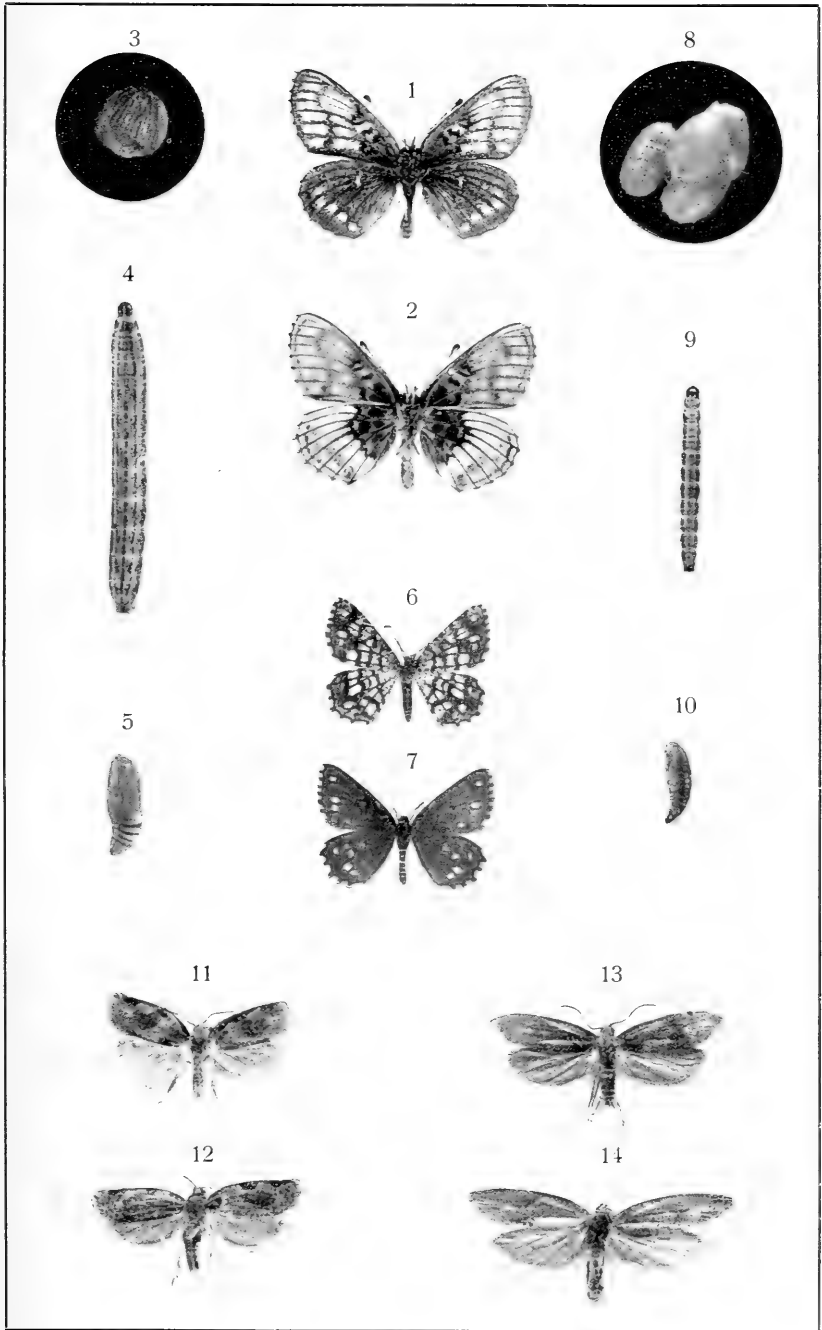

2

8

állapítására szolgál akkor, a mikor az egyik ivar a másikat már eléggé megközelítette.¹

3. Nagyobb távolságokból a nem épen éles látás vezeti őket, a mi pedig azt engedi feltételezni, hogy:

4. a másik ivar színe (és illata), mely legtöbb esetben a saját színével (és illatával) közel egyezik, különösen fokozott ingerrel hat rája, a mi meg arra vezet, hogy:

5. a természetben mindazon tárgy, mely az egyik ivar színével, esetleg alakjával megközelítőleg egyezik, a másik ivar részéről bizonyos figyelemben részesül. Megkapja őt; megállítja útjában és közelebbi (mondjuk szaglász útján) kémlelődésre vezeti.

6. Megeshetik, hogy ily helyeken, vagy azok közelében épen már tartózkodik egy vagy több megtévesztett állat és akkor az elsők kívül minden utána következő csak nagyjában téved, mert esetleg megtalálhatja ott a keresett párt.

7. Ezek a helyek tehát bizonyos mértékben találkozó helyül szolgálnak és az ivarok egymásra találásában segítő szerepet játszanak.

8. Ezen esetekben a rovaroknak semmiféle tudatos működést nem kell tulajdonítanunk, a mi e feltevéseket természetessé, tehát igen valószínűvé teszi.

Ezek azok a pontok, a melyekbe az elmondott megfigyelésekből levont következtetések összefoglalhatók. E pontokban világosan kifejeztem, de szükségesnek tartom újból kiemelni, hogy ezek csak bizonyos rovarokra érvényesek, tehát az összes rovarokra nem vonatkoznak, mert nem is vonatkozhatnak, a következő okokból: 1. Nagyon sok rovar színéhez hasonló színfoltok a természetben hiányoznak vagy ritkák. 2. A két ivar színében feltűnő különbség mutatkozik. 3. Sok rovar éjjeli életet él. 4. Sok rovar közvetlenebb úton jut a másik ivarhoz, pl. a Hymenopteraék jó része. 6. Sok rovar a táplálékul szolgáló anyagon találkozik a másik ivarral, pl. a dögön, trágyán stb. élő rovarok.

Sőt az ivari mimikri nem nagyon gyakori volta is annak tulajdonítandó, hogy legtöbb esetben az ivarok bizonyos kedvező körülmények folytán könnyen találkoznak. Az ivari mimikri szerepe tehát ott kezd jelentőségre emelkedni, a hol és a mikor az ivarok találkozása elé bizonyos okokból akadályok gördülnek. Ily akadály lehet

¹ Akárhányszor láttam, hogy két egészen különböző fajú lepke kergette egymást, sőt többször egymásnak is csaptak s csak akkor váltak szét és repültek más-más irányban. A miben látásuk megtévesztette őket, abban a szaglászuk megmutatta a helyes utat.

az ivarok ritkasága; erős szél, mely az ivarokat szétválasztja, megzavarja és repülésük közbeni szemlélődésük élességét erősen csökkenti; esős idő, hirtelen bekövetkező zivatar, mely úgy látszik szintén erősen csökkenti érzékelő képességeiket; ivarzás nélkül való elvénhedés stb.

Azt hiszem, ezekből már most tisztán áll előttünk az ivari mimikri fogalma. Az ivari mimikri valószínű okát adja annak a tényleg létező jelenségnek, hogy egyes rovarok a saját színeikhez hasonló foltokat keresik fel. Ez legalább is valószínűbb és igazolhatóbb ok, mint a védelem, mely végtére legtöbb esetben nem is az. Az az erős hitem, hogy a jövő megfigyelések az ivari mimikrinek fognak igazat adni. E megfigyeléseket azonban nagy körültekintéssel kell eszközölni, mert egy-egy figyelembe nem vett, sokszor csekély, vagy más jelenségek által eltakart körülmény téves következtésekre vezethet. Ez a közleményem, mely ezzel a kérdéssel röviden foglalkozik, igyekszik ugyan az elősegítő és akadályozó körülményekre kiterjeszkedni, de nem meríti ki azokat és így az esetleges megfigyelő könnyen juthat oly helyzetbe, hogy általam meg nem figyelt, föl nem említett tényekre fog bukkani.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

(*Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns*).

Irta: BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (London).

V.¹

(Egy táblával. — Mit einer Tafel)

PREDOTA KÁROLY úr megbízásomból 1912-ben április elejétől október közepéig Magyarország következő pontjain gyűjtött:

1. A Mezőségben, B u z a környékén, április 6-tól május 1-ig. A gyűjtés nemcsak Buzára, hanem környékére, így C z e g e, M e l e g f ö l d v á r, N o s z o l y

Herr KARL PREDOTA sammelte in meinem Auftrage im Jahre 1912 von Anfang April bis Mitte Oktober an nachfolgenden Lokalitäten Ungarns:

1. in der Umgebung von B u z a in der Mezőség vom 6. April bis 1. Mai. Gesammelt wurde auch in der Umgebung von Buza, so bei C z e g e, M e l e g f ö l d v á r,

¹ Az előző négy közlemény a Rovartani Lapok következő köteteiben jelent meg:

1. XVI, 1909, p. 130—148; 2. XVIII, 1911, p. 36—43; 3. XIX, 1912, p. 21—29; 4. XIX, 1912, p. 167—180.

¹ Die vier vorangegangenen Beiträge sind in den folgenden Bänden der Rovartani Lapok erschienen:

és Szurduk-ra is kiterjedt. PREDOTA elutazása után a nyár folyamán Buzán és Radna-Borberek-en (Beszterce-Naszód vm.) BERNHUBER kisasszony is gyűjtött, a ki a gyűjtött anyagot beküldötte. A Buza és környékéről itt közölt gyűjtési eredmények kiegészítésül szolgálnak a mult esztendőben a Mezőség lepkefaunájáról közölt cikkem-hez.¹

2. Érmihályfalván május 1-től június 2-ig. Majd innen a

3. Nagy-Hortobágy-ra utazott, a hol június 2-től augusztus elejéig tartózkodott. Az ebből a híres, most már turisták által is gyakran látogatott pusztából² származó gyűjtés kiegészíti első közleményem adatait.

4. Budurászá-n, a Bihar-hegység aljában, augusztus elejétől szeptember 13-ig. Innen hegyi kirándulást tett augusztus 16-tól 19-ig Karbunaron keresztül a Stina de Vale-hoz (1100 m.)

5. Végül a deliblati kincstári homokpusztában³ gyűjtött PREDOTA szeptember 14-től október 15-ig. Állandó tartózkodási helye

Noszoly und Szurduk. Nach der Abreise des Herrn PREDOTA sammelte im Laufe des Sommers in Buza, sowie in Radna-Borberek (Komitat Beszterce-Naszód), auch Fräulein BERNHUBER und sandte die Belegstücke ein. Die hier von Buza und Umgebung bekannt gemachten Sammelresultate bilden eine Ergänzung meines im Vorjahre publizirten Beitrages über die Lepidopterenfauna der Mezőség.¹

2. in Érmihályfalva (bei Debreczen) von 1. Mai bis 2. Juni. Nachher hatte PREDOTA

3. in der Nagy-Hortobágy vom 2. Juni bis Anfangs August Aufenthalt. Die sehr schönen Sammelresultate aus dieser berühmten, jetzt auch von Touristen häufig aufgesuchten Puszta² ergänzen die Angaben meines ersten Beitrages.

4. in Budurásza, am Fuss des Bihargebirges, von Anfang August bis 13. September. Von dort aus wurde eine Gebirgstour über Karbunar auf die Stina de Vale (1100 m.) vom 16. bis 19. August unternommen.

5. Schliesslich sammelte PREDOTA auf der ärarischen Sandpuszta von Deliblat³ vom 14. September bis 15. Oktober. Sein Standquartier

¹ Beiträge zur Lepidopterenfauna der Mezőség. (Verhandl. u. Mitteil. des siebenbürg. Vereins f. Naturwiss. Hermannstadt. LXII, 1912, p. 1—32).

² lásd a következő népszerű könyveket:

ZOLTAI LAJOS: A Hortobágy. (Debreczen.) & DR. K. TÓTH MIHÁLY: Nagy-Hortobágy. (Debreczen).

³ Alábbiakban röviden Deliblat-nak írom.

² Siehe folgende populär gehaltenen Broschüren:

³ Im Nachstehenden kurz Deliblat geschrieben.

itt *Flamunda* volt. A késői évszakra még nagyon gazdag és érdekes gyűjtés nagyban kiegészíti II. és III. közleményem adatait.

Megjegyzendő, hogy ez alkalommal nem sorolom fel az összes PREDOTA úrtól gyűjtött fajokat, hanem csak azokat, a melyek az előző közleményeimet kiegészítik.

Mint Magyarország faunájára új vagy legalább is nagyon figyelemre méltó fajokat, a következőket említhetem:

Amphidasis betularia ab. *Doubledayaria* MILL., *Constantia massilialis* DUP., *Tortrix neglectana* HS., *Cnephasia Wertheimsteini* RBL., *Conchylis albipalpana* Z., *Apodia artificella* HS., *Depressaria oinochroa* TUR., *Ochsenheimeria capella* MÖSCHL.

Figyelemreméltó még két nagyon érdekes magyar faj, a *Mamestra dianthi* TAUSCH. és *Hyporatasa allotriella* HS. fejlődéstörténetének teljes felfedezése PREDOTA által.

Az anyag feldolgozását, úgy mint az előző években, DR. H. REBEL tanár (Bécs) végezte. Tőle származik e közlemény függelék is, egyes fajokra vonatkozó jegyzetekkel.

war *Flamunda*. Die für die späte Jahreszeit noch sehr reichen und interessanten Sammelresultate ergänzen meinen II. und III. Beitrag wesentlich.

Bemerkt sei, dass hier nicht alle von Herrn PREDOTA gesammelten Arten angeführt werden, sondern nur eine Ergänzung der vorgedachten Mitteilungen im Auge behalten wurde.

Als neu oder doch wenigstens sehr bemerkenswert für die ungarische Fauna seien nachfolgende Arten hervorgehoben:

Sehr bemerkenswert ist auch die durch PREDOTA vollständig entdeckte Lebensgeschichte zweier sehr interessanter ungarischer Arten, nämlich von *Mamestra dianthi* TAUSCH. und *Hyporatasa allotriella* HS.

Die bearbeitung der Ausbeute erfolgte wie in den früheren Jahren, durch Prof. DR. H. REBEL in Wien. Von ihm rührt auch der *Anhang* mit deskriptiven Mitteilungen zu einzelnen Arten her.

Papilionidae.

Papilio Podalirius L. — Budurásza VIII. 9.

Pieridae.

Pieris Daphidice L. — Deliblat IX. 15 (♀).

Colias Hyale L. et ab. ♀ *flava* HUSZ — Deliblat IX. 4—15.

— *Edusa* F. et ab. ♀ *helicina* OETHR. et ab. ♀ *Helice* HB. — Deliblat IX. 18—X. 4.

— *Myrmidone* ESP. et ab. *Helma* GEEST. et ab. ♀ *alba* STGR. — Deliblat IX. 18—29.

Nymphalidae.

- Apatura Iris* L. — Stina de Vale VIII. 18 (♂).
Vanessa polychloros L. — Deliblat X. 12.
Melitaea Cinxia L. — Érmihályfalva V. 8–13.
 — *Trivia* SCHIFF. — Érmihályfalva V. 8.
 — *didyma* ESP. et ♀ trans. *alpina* STGR. — Budurásza VIII. 28–IX. 11.
 — *Aurelia* NICK. et ab. *Charlotta* RBL. et ab. *corythalina* RBL (lásd a függelékét. — vgl. Anhang). — Budurásza VIII. 15–IX.
Agynnis Pandora SCHIFF. — Deliblat IX 15 (♂).
Erebia aethiops ESP. Budurásza VIII. 15–22. (Közte egy eltérő ♀, az elülső szárnyon nagyon széles rozsdasárga szalaggal, melyben csak három sötét folt van és vörös ék alakú foltokkal a hátsó szárnyon. — Auch ein aberratives ♀ mit sehr breiter rostgelber Binde der Vorderflügel, in welcher nur drei Augenpunkte stehen, und mit roten Keilflecken auf den Hinterflügeln).
Satyrus Statilinus HUFN. — Deliblat IX. 12–18.
Epinephele Tithonus L. — Budurásza VIII. 23 (♀).

Lycaenidae.

- Zephyrus betulae* L. — Budurásza IX. 6 (♀).
Chrysophanus Thersamon ESP. — Hortobágy VII. 8–18.
 — *Dorilis* HUFN. — Érmihályfalva V. 6–10.
Lycaena Argiades PALL. — Hortobágy VII. 18 (♂).
 — — gen. vern. *Polysperchon* BRGSTR. — Érmihályfalva V. 4.
 — *Astrarche* BRGSTR. — Hortobágy VII. 5; Deliblat IX. 17.
 — *Bellargus* ROTT. — Deliblat IX. 18.
 — *Cyllarus* ROTT. — Érmihályfalva V. 6–11.

Hesperiidae.

- Carcharodus alceae* ESP. — Hortobágy VIII. 3; Deliblat IX. 16.
Hesperia alveus HB. — Deliblat IX. 23–27.
 — — *fritillum* HB. — Érmihályfalva V. 7; Hortobágy VII. 13.

Sphingidae.

- Smerinthus populi* L. ab. *ferruginea* GILLM. — Hortobágy VII. 27–VIII. 12.
 — *ocellata* L. — Hortobágy VII. 29 (♀).
Deilephila euphorbiae L. — Deliblat IX (hernyó — Raupe).
Chaerocampa Elpenor L. — Hortobágy VIII. 2.

Notodontidae.

- Cerura bifida* HB. — Hortobágy VII. 17—VIII. 1.
Dicranura vinula L. — Hortobágy VII. 7.
Drymonia chaonia L. — Érmihályfalva V. 5.
Pheosia tremula CL. — Érmihályfalva V. 10 (♂).
Notodonta ziczac L. — Hortobágy VII. 20—22.
Pterostoma palpina L. — Hortobágy VII. 24 (♀).
Pygaera anastomosis L. — Buza VIII. 10—15 (BERNHUBER).
 — *pigra* HUFN. — Budurásza VIII. 13 (♂).

Lymantriidae.

- Orygia ericae* GERM. var. *intermedia* FRIV. — Deliblat IX. 23—X. 17
 (♂ ♀; *Cytisus*).
Stilpnotia salicis L. — Hortobágy VII. 30—VIII. 3.
Lymantria monacha L. — Budurásza VIII. 10—14.

Lasiocampidae.

- Lasiocampa trifolii* ROTT. — Deliblat IX. 24.
Gastropacha quercifolia L. — Budurásza IX. 10 (♀).
Odonestis pruni L. — Hortobágy VII. 20.

Lemoniidae.

- Lemonia taraxaci* ESP. — Buza VIII. 25—27.

Saturniidae.

- Saturnia pyri* SCHIFF. — Hortobágy VII (hernyó — Raupe).
 — *spini* SCHIFF. — Buza (IV (számos — zahlreich)).
Agria Tau L. — Stina de Vale VIII. 18 (hernyó — Raupe).

Drepanidae.

- Drepana falcataria* L. — Budurásza (hernyó — Raupe).
Drepana lacertinaria L. — Érmihályfalva V. 3 (♂).
 — *cultraria* F. — Budurásza IX. 7.

Noctuidae.

- Acronycta megacephala* F. — Hortobágy VI. 6—VII. 22.
 — *tridens* SCHIFF. — Hortobágy VII. 31—VIII. 3.
 — *euphorbiae* F. — Érmihályfalva V. 5.
 — *rumicis* L. — Hortobágy VII (számos — zahlreich).
Craniophora ligustri F. — Hortobágy VII. 22—VIII. 1; Budurásza
 VIII 10.
Oxycesta geographica F. — Deliblat IX (hernyó — Raupe).

- Simyra nervosa* F. — Deliblat IX (hernyó — Raupe).
- Agrotis linogrisea* SCHIFF. — Hortobágy VII. 22 (♂).
- *fimbria* L. et ab. *rufa* TUTT — Hortobágy VI. 18—20.
- *obscura* BRAHM — Hortobágy VI. 2—VII. 22; Buza VI. 30 (BERNHUBER).
- *baja* HB. — Hortobágy VII. 24; Budurásza VIII. 22.
- *ditrapezium* BKH. — Hortobágy VII. 29.
- *stigmatica* HB. — Budurásza VIII. 17.
- *xanthographa* HB. et ab. *cohaesa* HS. — Budurásza VIII. 20—IX. 12.
- *plecta* L. — Budurásza IX. 2.
- *flammatra* F. — Buza VI. 10 (e. l. ♀).
- *simulans* HUFN. — Hortobágy VI. 2.
- *signifera* F. — Buza VI. 25 (e. l.)
- *puta* HB. et ab. *renitens* HB. — Deliblat IX. 19—21.
- *putris* L. — Hortobágy VIII. 1.
- *cinerea* HB. — Buza V. 23 (BERNHUBER).
- *exclamationis* L. — Hortobágy VII. 23—VIII. 1.
- *tritici* L. — Deliblat IX. 27.
- *obelisca* HB. et ab. *ruris* HB. — Budurásza IX. 11; Deliblat IX. 20—25.
- *ypsilon* ROTT. — Buza V. 26 (BERNHUBER).
- *vestigialis* ROTT. — Deliblat IX. 22—X. 7 (számos — zahlreich.)
- Charaeas graminis* L. — Radna-Borberek VII (BERNHUBER).
- Epineuronia cespitis* F. — Deliblat X. 6 (♀).
- Manestra thalassina* BKH. — Hortobágy VII. 7.
- *trifolii* ROTT. — Deliblat IX. 9 (♂).
- Manestra dentina* ESP. — Budurásza IX. 11.
- *dianthi* TAUSCH. — Hortobágy V. 23 et gen. secunda VII—VIII. 3 (a hernyó leírását lásd a függelékben. — Raupenbeschreibung vgl. Anhang).
- Dianthoecia luteago* SCHIFF. — Hortobágy VII. 10 (♂ ♀); Deliblat (hernyó — Raupe).
- *carpophaga* BKH. — Hortobágy VI. 10.
- Bryophila fraudatricula* HB. — Hortobágy VI. 2—9 (számos — zahlreich).
- *receptricula* HB. — Hortobágy VII. 26—VIII. 2; Buza VIII. 7 (BERNHUBER).
- *ravula* HB. var. *ereptricula* TR — Hortobágy VII. 17.
- *algae* F. et ab. *mendacula* HB. — Hortobágy VII. 24—VIII. 2.
- Diloba coeruleocephala* L. — Deliblat X. 4—14.
- Luperina matura* HB. — Deliblat IX. 15.
- Hadena monoglypha* HFN. — Hortobágy VII. 28.
- *sordida* BKH. — Hortobágy VI. 10.

- Hadena secalis* L. — Hortobágy VII. 31.
Episema glaucina ESP. et ab. *dentimacula* HB. — Deliblat IX. 26—28.
Aporophyla lutulenta BKH. — Deliblat X. 7—13.
Ammoconia caecimacula F. — Deliblat X. 2—12.
Miselia oxyacanthae L. — Deliblat X. 9.
Dipterygia scabriuscula L. — Hortobágy VII. 31.
Rhizogramma detersa ESP. — Deliblat IX. 18—X. 5 (nagyon kicsiny és sötét példányok. — Sehr kleine und dunkle Stücke).
Chloanta radiosa HB. — Deliblat IX. 28.
Tapinostola muscosa HB. — Hortobágy VII. 7—11.
Leucania pallens L. et ab. *ectypa* HB. — Budurásza IX. 9—12.
— *vitellina* HB. — Budurásza VIII. 27—IX. 5; Deliblat IX. 27.
— *evidens* HB. — Buza V. 10 (nagyon kicsiny és sötét ♂. — Sehr kleines und dunkles ♂).
— *conigera* F. — Hortobágy VII. 31 (♂).
— *albipuncta* F. — Hortobágy VII. 30.
— *turca* L. — Deliblat X. 3.
Caradrina Kadenii FRR. — Deliblat IX. 27.
— *ambigua* F. — Hortobágy VI. 5; Budurásza IX. 6—8.
— *lenta* TR. — Budurásza VIII. 9—22.
Amphipyra livida F. — Hortobágy VII. 28.
Mesogona oxalina HB. — Deliblat X. 3—14.
— *acetosellae* F. — Deliblat IX. 2—X. 6.
Calymnia pyralina VIEW. var. *cuprea* HORM. — Radna-Borberek VIII. 4.
Orthosia circellaris HUFN. — Deliblat IX. 29.
— *nitida* F. et ab. *obscurata* SPUL. — Deliblat IX. 24—X. 14.
— *litura* L. — Hortobágy VIII. 10—12 (e. l.); Deliblat X. 4—6.
Xanthia citrargo L. — Deliblat IX. 15 (♂).
Orrhodia vacciniæ L. ab. *spadicea* HB. — Deliblat X. 7.
Xylina furcifera HUFN. — Budurásza IX. 1 (♂).
Xylomiges conspicillaris L. — Érmihályfalva V. 13.
Calophasia lunula HUFN. — Hortobágy VIII. 2.
Cucullia prenanthis B. — Stina de Vale (hernyó — Raupe).
— *verbasci* L. — Érmihályfalva V. 10.
— *scrophulariae* CAP. — Stina de Vale (hernyó — Raupe).
— *tanacetii* SCHIFF. — Hortobágy VII. 7; e. l. VIII. 7.
— *lactucae* ESP. — Hortobágy IX. 28 (e. l.).
— *chamomillae* SCHIFF. — Hortobágy (hernyó — Raupe).
— *xeranthemi* B. — Deliblat IX (hernyó — Raupe).
— *scopariae* DORFM. — Deliblat (hernyó — Raupe).
— *argentea* HUFN. — Deliblat IX. 27 (hernyó is — auch Raupe)
Eutelia adulatrix HB. — Deliblat IX (hernyó *Rhus cotinus*-on. — Raupe auf *Rhus cotinus*).

- Heliothis cognata* FRR. — Deliblat (hernyó — Raupe).
 — *dipsacea* L — Deliblat (hernyó — Raupe).
Pyrrhia purpurites TR. — Deliblat IX (hernyó *Euphrasia lutea*-n — Raupe auf *Euphrasia lutea*).
Acontia lucida HUFN. — Hortobágy VII. 28—VIII. 3.
Thalpochares purpurina HB. — Hortobágy VI. 4; e. l. VIII. 13.
Erastria venustula HB. — Érmihályfalva V. 7—10.
Scoliopteryx libatrix L. — Deliblat X. 4.
Abrostola tripartita HUFN. — Hortobágy VI. 6.
Plusia chrysis L. — Budurásza IX. 6; Hortobágy VII. 30.
Catephia alchymista SCHIFF. — Hortobágy VII. 25.
Catocala electa BKH. — Budurásza VIII. 18.
 — *elocata* ESP. — Hortobágy VIII. 1; Budurásza VIII. 14.
 — *puerpera* GIORN. — Deliblat IX. 25—X. 4.
 — *nupta* L. — Hortobágy VII. 22—27.
 — *sponsa* L. — Hortobágy VIII. 5.
Parascotia fuliginaria L. — Hortobágy VI. 6.
Zanclognatha tarsiplumalis HB. — Hortobágy VI. 25 (♂); Budurásza VIII. 30 (♀).
Hermínia tentacularia L. — Hortobágy VI. 12.
Bomolocha fontis THUNBG. — Budurásza IX. 11.
Hypena rostralis L. — Hortobágy.

Cymatophoridae.

- Cymatophora or* F. — Hortobágy V. 30.

Geometridae.

- Pseudoterpna pruinata* HUFN. — Deliblat IX. 30.
Euchloris smaragdaria F. — Hortobágy VI. 3.
Eucrostis indigenata VILL. — Deliblat IX. 17 (hernyó is — auch die Raupe.)
Nemoria pulmentaria GN. — Hortobágy VI. 21, VIII. 3.
Acidalia similata THUNBG. — Budurásza IX. 9 (♀ parva).
 — *rusticata* F. — Buza VIII. 9 (BERNHUBER).
 — *aversata* L. et ab. *spoliata* STGR. — Hortobágy IX. 7—10 (ex ovo).
 — *incanata* L. — Deliblat X. 10—12.
Codonia pendularia L. — Karbunar VIII. 16.
 — *porata* F. — Budurásza IX. 12.
 — *linearia* HB. — Hortobágy VI. 18.
 — — gen. aest. *strabonaria* Z. — Budurásza VIII. 12.
Timandra amata L. — Deliblat X. 5 (♂).

- Lythria purpuraria* L. — Hortobágy VI. 8—17 (gen. aest.)
 — — gen. vern. *rotaria* F. — Érmihályfalva V. 4.
Ortholitha plumbaria F. — Deliblat IX. 23—X. 9.
Ortholita cervinata SCHIFF. — Deliblat X. 9—13.
 — *moeniata* Sc. — Stina de Vale VIII. 18.
Mesotype virgata ROTT. — Érmihályfalva V. 3—10; Deliblat IX. 16.
Anaitis plagiata L. var. *pallidata* STGR. — Deliblat X. 11.
Triphosa dubitata L. — Hortobágy VII. 16—26.
Scotosia vetulata SCHIFF. — Hortobágy VI. 27.
 — *rhamnata* SCHIFF. — Hortobágy VI. 18.
Larentia juniperata L. — Deliblat e. l. X. 20.
 — *immanata* Hw. — Radna-Borberek VIII. 4 (BERNHUBER)
 — *viridaria* F. — Stina de Vale VIII. 17.
 — *montanata* BKH. — Radna-Borberek VIII. 3 (BERNHUBER).
 — *fluviata* Hb. — Hortobágy VI. 9 (♀); Deliblat X. 10 (♀).
 — *galiata* Hb. — Hortobágy VII. 22.
 — *sociata* BKH. — Hortobágy VII. 30.
 — *affinitata* STPH. — Stina de Vale (hernyó — Raupe).
 — *alchemillata* L. — Buza, Radna-Borberek VII. (BERNHUBER).
 — *unifasciata* Hw. — Deliblat (hernyó — Raupe).
 — *albulata* SCHIFF. — Radna-Borberek VII. 20 (BERNHUBER).
 — *sordidata* F. — Buza, Radna-Borberek VIII. 11—23 (BERNHUBER).
 — *comitata* L. — Hortobágy VII. 25; Radna-Borberek VII. 25—VIII. 5 (BERNHUBER).
Tephroclystia oblongata THBG. — Hortobágy VII. 26; Deliblat (hernyó — Raupe).
 — *linariata* F. — Budurásza (hernyó — Raupe).
 — *abjetaria* GOEZE (*togata* Hb.) — Hortobágy VII. 3.
 — *euphrasiata* HS. — Deliblat (hernyó — Raupe).
 — *albipunctata* Hw. — Budurásza (hernyó — Raupe).
 — *vulgata* Hw. — Hortobágy V. 12—23.
 — *castigata* Hb. — Hortobágy V. 20.
 — *subnotata* Hb. — Hortobágy VII. 12—VIII. 3.
 — *millefoliata* RÖSSL. — Hortobágy VIII. 1 (nagy ♀ — sehr grosses ♀); Deliblat (hernyó — Raupe).
 — *sobrinata* Hb. — Deliblat X. 9—13.
 — *pumilata* Hb. — Budurásza (hernyó — Raupe).
Phibalapteryx polygrammata BKH. — Érmihályfalva V. 4; Hortobágy VII. 20—25 (ex ovo); Deliblat X. 12.
Stegania dilectaria Hb. — Hortobágy VII. 19—20.
Numeria capreolaria F. — Stina de Vale VIII. 17.
Ennomos quercinaria HUFN. — Budurásza IX. 2.

- Ennomos fuscantaria* Hw. — Hortobágy VI. 27—VII. 16.
Selenia bilunaria Hb. — Buza IX. 16 (♂).
Hygrochroa syringaria L. — Radna-Borberek VII. 25 (BERNHUBER).
Eurymene dolobraria L. — Érmihályfalva V. 4; Buza V. 20 (BERNHUBER).
Epione apiciaria SCHIFF. — Deliblat X. 6 (♂).
Caustoloma flavicaria SCHIFF. — Hortobágy VII. 22.
Venilia macularia L. — Érmihályfalva V. 7.
Biston hirtaria CL. — Hortobágy (hernyó — Raupe).
 — *strataria* HUFN. — Buza V. 10 (♂).
Amphidasys betularia L. ab. *Doubledayaria* MILL. — Hortobágy VI. 20
 (♂ kissé világosabb hátsó szárnyal. — ♂ mit etwas
 lichterem Hinterflügeln).
Boarmia cinctaria SCHIFF. — Érmihályfalva V. 12 (kis ♀ — kleines ♀).
 — ab. *pascuaria* BRAHM. — Meleg-Földvár IV. 27 (♂).
 — *gemmaria* BRAHM — Hortobágy VII. 25—30 (nagy és sötét
 példányok. — Sehr grösse und dunkle Stücke).
 — *repandata* L. — Stina de Vale VIII. 18.
 — *maculata* var. *Bastelbergeri* HIRSCHKE — Radna-Borberek VII. 22.
 — *roboraria* SCHIFF. — Hortobágy V. 29.
 — *crepuscularia* Hb. et ab. *defessaria* FRR — Hortobágy VII. 15;
 Deliblat (hernyó — Raupe).
 — *punctularia* Hb. — Érmihályfalva V. 3.
Diastictis artesiaria F. — Hortobágy VI. 3 et e. l. VII. 12—VIII. 7.
Fidonia fasciolaria ROTT. et var. *tessularia* METZ. — Hortobágy VI.
 2—VII. 10 (sok apró példány, melyek közül csak egyes
 ♀ tartoznak a var. *tessularia*-hoz. — Zahlreiche kleine
 Stücke, von denen nur einzelne ♀ der var. *tessularia*
 angehören).
Selidosema ericetaria VILL. — Deliblat IX. 20 (♀).
Phasiane clathrata L. — Meleg-Földvár IV. 18
 — ab. *nocturnata* FUCHS — Hortobágy VII. 29 (♂) — (l. a
 függeléket. — Vgl. Anhang).
 — *glarearia* BRAHM — Érmihályfalva V. 6.
Scodiona conspersaria F. et ab. *turturaria* B. — Deliblat IX. 20—X. 3.

Nolidae.

- Nola cicatricalis* TR. — Érmihályfalva V. 3—5.
 — *chlamydulalis* Hw. — Érmihályfalva V. 7.

Chloëphoridae.

- Earias vernana* Hb. — Hortobágy VIII. 3.
 — *chlorana* L. — Hortobágy VIII. 3.

Arctiidae.

- Spilosoma urticae* ESP. — Hortobágy VII. 16.
Diacrisia sannio L. — Hortobágy VII. 16.
Arctia maculosa GERN. — Buza e. l. VI. 16 (♀).
 — *casta* ESP. — Deliblat (báb — Puppe; sec. PREDOTA).
Coscinia striata L. — Hortobágy V. 24.
Hipocrita jacobaeae L. — Érmihályfalva V. 2.
Miltochrista miniata FORST. — Budurásza VIII. 8—IX. 7.
Oeonistis quadra L. — Stina de Vale VIII. 18 (♀).
Lithosia lurideola ZINCK. — Radna-Borberek VII. (BERNHUBER).

Psychidae.

- Acanthopsyche Zelleri* MN. — Buza, e. l. V. 6—10 (♂♂).
Amicta Ecksteini LED. — Buza, Noszoly, e. l. IV. 30—V. 5 (♂♀).
Oreopsyche muscella F. — Buza, e. l. V. 1 (♂♀); Érmihályfalva V. 6—12 (♂).
Rebelia Sappho MILL. — Érmihályfalva V. 4—7; Hortobágy, e. l. VI. 11—19 (♂♀).
 — *nudella* Q. var. *vestalis* STGR. — Noszoly IV. 25 (2♂).
Epichnopteryx pulla ESP. — Érmihályfalva V. 4—12.

Sesiidae.

- Trochilium apiforme* CL. — Hortobágy VI. 28.
Sciapteron tabaniforme ROTT. — Hortobágy VI. 4.
Sesia andrenaeformis LASP. — Deliblat (hernyó — Raupe).
 — *triannuliformis* FRR. — Hortobágy VII. 15 (♂).
 — *stelidiformis* FRR. — Buza e. l. V. 19—VI. 10.
 — *bibioniformis* ESP. — Deliblat (hernyó — Raupe).
Bembecia hylaeiformis LASP. — Stina de Vale VIII. 18 (♀).

Cossidae.

- Cossus Cossus* L. — Hortobágy (sec. PREDOTA).
Hypopta caestrum HB. — Hortobágy VII. 11.
Phragmatoecia castaneae HB. — Hortobágy VI. 7—VII. 30 (♂♀).
Zeuzera pyrina L. — Hortobágy VII. 12 (♂), Buza VIII. 8 (BERNHUBER).

Hepialidae.

- Hepialus sylvinus* L. — Buza VIII. 8 (BERNHUBER), Budurásza VIII. 28—IX. 1 (♀ igen nagy. — ♀ sehr gross).

Pyralidae.

- Melissoblastes bipunctatus* Z. — Hortobágy VI. 25—VII. 8.
Crambus geniculeus HS. — Budurásza IX. 10.

- Crambus matricellus* TR. — Deliblat IX. 14—17 (♂♀).
 — *deliellus* HB. — Deliblat IX. 14—24 (♂♀).
 — *tristellus* F. ab. *fusculinellus* STEPH. — Budurásza IX. 12.
 — *confusellus* STGR. — Budurásza VIII. 12, Karbunár VIII. 16.
 — *falsellus* SCHIFF. — Hortobágy VII. 23—VIII. 1.
 — *Platytes alpinellus* HB. — Deliblat IX. 27.
- Ancylolomia palpella* SCHIFF. — Deliblat IX. 17—X. 14 (♂ frequens, 1♀).
Talis quercella SCHIFF. — Hortobágy VII. 4—VIII. 3 (♂♀).
Scirpophaga praelata SCOP. — Hortobágy VII. 4—13.
Schoenobius gigantellus SCHIFF. — Hortobágy VII. 16.
Donacaula mucronellus SCHIFF. — Hortobágy VII. 5—15.
Ematheudes punctella TR. — Hortobágy VII. 27—VIII. 1.
Homoeosoma nebulella HB. — Deliblat IX. 29.
Euzophera pinguis HW. — Hortobágy VII. 7.
Nyctegretis achatinella HB. — Deliblat IX. 30.
Hyporata allotriella HS. — Hortobágy V. 19—VI. 16, VII. 7—VIII. 1.
 1. (A hernyó leírását lásd a függelékben. — Raupen-
 beschreibung vgl. Anhang).
- Hypochalcia ahenella* HB. — Hortobágy VI. 14—16.
Etiella zinckenella TR. — Hortobágy VII. 26.
Salebria albariella Z. — Deliblat IX. 22.
Nephoptyx gregella EV. — Hortobágy VII. 4—19.
 — *similella* ZCK. — Érmihályfalva V. 5.
Rhodophaea rosella SC. — Hortobágy VII. 4.
Myelois tetricella F. — Érmihályfalva V. 3—6.
Pyralis perversalis HS. — Hortobágy VI. 27—VII. 20 (3♂).
Herculia glaucinalis L. — Buza VI. 15 (BERNHUBER).
Constantia massitalis DUP. — Hortobágy VI. 12 (1♂).
Cledeobia bombycalis SCHIFF. — Hortobágy VI. 5—11 (♂♀).
 — *angustalis* SCHIFF. — Hortobágy VIII. 3 (♂).
Nymphula nivalis SCHIFF. — Hortobágy VI. 22—VII. 2.
Scoparia ambigualis TR. — Radna-Borberek VII. 31 (BERNHUBER).
Phlyctaenodes palealis SCHIFF. — Hortobágy VII. 29.
Titanio pollinalis SCHIFF. — Érmihályfalva V. 1—9.
Pionea ferrugalis HB. — Deliblat X. 11 (frequens).
Pyrausta ciliaris HB. — Érmihályfalva V. 13.
 — *terrealis* TR. — Buza V. 15 (BERNHUBER).
 — *accolalis* Z. — Érmihályfalva V. 6 (♂).
 — *sambucalis* L. — Hortobágy VIII. 3.
 — *cespitalis* SCHIFF. var. *intermedialis* DUP. — Hortobágy VII. 30—VIII. 2 (♂♀).

Pterophoridae.

- Oxyptilus distans* Z. — Deliblat X. 8.
 — *pilosellae* Z. — Hortobágy VII. 23.
Platyptilia acanthodactyla HB. — Deliblat X. 11.
Alucita tetradactyla L. — Budurásza IX. 7.
 — *xanthodactyla* TR. — Deliblat IX. 17—28.
Pterophorus monodactylus L. — Hortobágy VII. 23, Budurásza IX.
 10, Deliblat X. 8
Stenoptilia bipunctidactyla Hw. — Deliblat IX. 16—X. 7.

Orneodidae.

- Orneodes grammodactyla* HB. — Deliblat IX. 16—29.,
 — *Hübneri* WLLGR. — Deliblat X. 11.

Tortricidae.

- Acalla fimbriana* THEBG. — Deliblat X. 9—11 (et e. l.)
 — *literana* L. var. *squamana* F. — Érmihályfalva V. 4.
Dichelia gnomana CL. — Budurásza VIII. 12.
Oenophthira Pilleriana SCHIFF. — Hortobágy VII. 1.
Cacoccia costana F. — Hortobágy VII. 27 (♀).
Pandemis corylana F. — Budurásza VIII. 8.
Eulia rigana SODOF. — Érmihályfalva V. 4.
Tortrix neglectana HS. — Deliblat IX. 27.
Cnephasia chrysanthæana DUP. — Hortobágy V. 17—29.
 — *Wertheimsteini* RBL. n. sp. — Érmihályfalva IX. 14, Deliblat
 IX. 24, Cséhtelek VIII. 7 (l. a függelék. — vgl. Anhang).
 -- *incertana* TR. et ab. *minorana* HS. — Hortobágy V. 24—VI. 7.
Doloploca punctulana SCHIFF. — Czegé IV. 29 (♂).
Lozopera tornella WLSGH. — Hortobágy VI. 30—VII. 4.
Conchylis posterana Z. — Hortobágy VII. 6—31.
 — *ambiguella* HB. — Érmihályfalva V. 9—12.
 — *coenosana* MN. — Érmihályfalva V. 17—VI, Hortobágy VI—VII. 28.
 — *zephyrana* TR. — Hortobágy V. 20, VII. 31.
 — *aleella* SCHULZE — Hortobágy VI. 16.
 — *badiana* HB. — Radna-Borberek VII. 27 (BERNHUBER).
Conchylis albipalpata Z. — Hortobágy VII. 13 (1 ♂).
 — *contractana* Z. — Hortobágy VI. 25—VII. 20.
Euxanthis straminea Hw. — Hortobágy VI. 20—VII. 1, Deliblat IX.
 22—29.
Olethreutes corticana HB. — Hortobágy V. 25.
 — *oblongana* Hw. — Deliblat X. 8.
 — *striana* SCHIFF. — Hortobágy VI. 18.

- Olethreutes antiquana* HB. — Hortobágy VI. 1—14.
Steganoptycha binotana WCK. — Hortobágy VII. 25 (1 ♂).
Rhyacionia hastana HB. — Hortobágy VII. 4.
Bactra furfurana Hw. — Hortobágy VI. 10—VII. 10.
— *robustana* CHR. — Hortobágy VI. 11—VII. 17 (2 ♂, ♀ frequens).
Semasia Messingiana FR. — Deliblat IX. 20—X. 10.
— *Metzneriana* TR. — Hortobágy VII. 2.
— *conterminana* HS. — Hortobágy VI. 30—VII. 27.
Notocelia Uddmanniana L. — Hortobágy VII. 2.
— *junctana* HS. — Hortobágy VII. 1—28.
Epiblema infidana HB. — Deliblat IX. 21—X. 11.
— *decolorana* FRR. — Hortobágy VI. 7—VII. 17 (♂♀).
— *cumulana* GÑ. — Érmihályfalva V. 4—11.
— *modicana* Z. — Hortobágy VI. 9—16 (♂).
— *graphana* TR. — Hortobágy VI. 3—9.
— *immundana* FR. — Érmihályfalva V. 4—7.
— *luctuosana* DUP. — Hortobágy VII. 27 (♀)
— *foenella* L. — Hortobágy VII. 1—8.
Grapholitha microgrammana GN. — Hortobágy. VI. 27—29 (♂♂).
Pamene argyrana HB. — Érmihályfalva V. 3—7.
Carpocapsa splendana HB. ab. *Reaumuriana* HEIN. — Szurduk IV. 27.
— *grossana* Hw. — Hortobágy VII. 10.
Ancylis uncana HB. — Érmihályfalva V. 8.
— *laetana* F. — Érmihályfalva V. 3—7.
Dichrorampha quaestionana Z. — Hortobágy VII. 1.
Lipoptycha plumbana Sc. — Érmihályfalva V. 4.

Glyphipterygidae.

- Simaethis Fabriciana* L. — Budurásza IX. 9.

Yponomeutidae.

- Yponomeuta rorellus* HB. — Hortobágy VII. 6—25.
— *padellus* L. — Hortobágy VII. 1.
Argyresthia pygmaella HB. — Hortobágy VII. 2.

Plutellidae.

- Plutella maculipennis* CURT. — Hortobágy VI. 7; Deliblat IX. 15.
Cerostoma radiatella DON. — Buza IV. 29.
— *parenthesella* L. — Stina de Vale VIII. 18.
Orthotaelia sparganella THBG. — Hortobágy VII. 9—11.

Gelechiidae.

- Metzneria intestinella* MN. — Érmihályfalva V. 4.
 — *Metzneriella* STT. — Hortobágy VI. 22—VII. 7.
Platyedra vilella Z. — Érmihályfalva V. 8—VI. 1.
Bryotropha terella HB. — Hortobágy VI. 12—17.
 — *decrepidella* HS. — Hortobágy VI. 11.
Gelechia pinguinella TR. — Hortobágy VI. 2—12.
 — *distinctella* Z. — Hortobágy V. 15—VIII. 3.
 — *flavicomella* Z. — Hortobágy V. 25 (1 ♂).
 — *velocella* DUP. — Érmihályfalva V. 4.
 — *solutella* Z. — Érmihályfalva V. 3—8 (♂♀).
 — *scaella* SC. — Érmihályfalva V. 3—6.
 — *cytisella* TR. — Érmihályfalva V. 8 (♂).
Lila atriplicella F. R. — Hortobágy V. 29—VI. 13.
Teleia triparella Z. — Érmihályfalva V. 9.
Acompsia cinerella CL. — Budurásza IX. 6—11, Deliblat IX. 25—X. 2.
Acanthophila alacella DUP. — Hortobágy VI. 29—VII. 5.
Xystophora ? quaestionella HS. — Hortobágy VII. 5 (1 ♂).
 — *lucidella* STEPH. — Hortobágy VI. 9—16 (frequens).
Aristotelia ericinella DUP. — Deliblat IX. 17—X. 3.
Apodia artificella HS. — Deliblat IX. 23 (♀). [l. a függelékét. —
 vgl. Anhang].
Argyritis superbella Z. — Hortobágy V. 18—24 (♂♀).
Brachmia dimidiella SCHIFF. — Hortobágy VI. 5.
Paltodora striatella HB. — Érmihályfalva V. 7—11, Hortobágy VII. 1.
Nothris verbascella HB. — Deliblat IX. 29.
Megacraspedus dolosellus Z. — Hortobágy V. 18—VI. 29 (♂♀).
Atremaea lonchoptera STGR. — Hortobágy VII. 7 (♂).
Oegoconia quadripuncta HW. — Hortobágy VI. 27—VII. 4.
Pleurota rostrella HB. — Érmihályfalva V. 3—9 (♂♀), Hortobágy V.
 22—VI. 13 (♂♀).
 — *salviella* HS. — Érmihályfalva V. 22 (♂♀).
Holoscolia forficella HB. — Hortobágy VI. 7 (♀).
Psecadia pusiella ROEM. — Deliblat X. 3.
Depressaria propinquella TR. — Hortobágy VII. 7, Deliblat X. 3.
 — *Alstroemeriana* CL. — Hortobágy VII. 1—VIII. 1.
 — *oinochroa* TUR. — Deliblat X. 7—12.
 — *depressella* HB. — Buza VI. 3 (BERNHBER), Deliblat X. 7—13.
Carcina quercana F. — Budurásza VIII. 4—10.
Lecithocera Briantiella TUR. — Karbunar VIII. 14 (1 ♂).
Borkhausenia angustella HB. — Érmihályfalva V. 4—7.
 — *lunaris* HW. — Hortobágy VI. 22.

Elachistidae.

- Epermenia insecurellus* STR. — Deliblat IX. 18,
Pyroderces argyrogrammos Z. — Deliblat IX. 22.
Limnaecia phragmitella STR. — Hortobágy VII. 2—10.
Augasma aeratella Z. — Hortobágy V. 24—VI. 8.
Heliozela Stannella F. R. — Érmihályfalva V. 7.
Coleophora ochrea Hw. — Deliblat IX. 27 (2 ♀).
 — *albicostella* DUP. — Deliblat X. 3.
 — *anatipenella* HB. — Deliblat IX. 18.
 — *unipunctella* Z. — Hortobágy VII. 2 (♀).
 — *brevipalpella* WCK. — Deliblat IX. 18.
 — *directella* Z. — Deliblat IX. 17—30 (♂♀).
Elachista rudectella STR. — Deliblat IX. 23.
 — *subnigrella* DGL. — Buza IV. 10—21.
 — *griseella* Z. — Érmihályfalva V. 6, Hortobágy VI. 27.
 — *anserinella* Z. — Érmihályfalva V. 5.
 — *dispilella* Z. — Deliblat IX. 30.
 — *dispunctella* DUP. — Érmihályfalva V. 4.

Gracilariidae.

- Gracilaria alchimiella* Sc. — Érmihályfalva V. 7.
 — *limosella* Z. — Noszoly, Melegföldvár IV. 21—27.
 — *gradatella* HS. — Érmihályfalva V. 6 (♀).
Orniz anglicella STR. — Noszoly IV. 24.
 — *torquilella* Z. — Noszoly IV. 24, Érmihályfalva V. 4.
Lithocolletis quercifoliella Z. — Buza IV. 26, Érmihályfalva V. 10.
 — *Nicellii* STR. — Érmihályfalva V. 6.
 — *Froelichiella* Z. — Érmihályfalva V. 6.
Tischeria complanella HB. — Érmihályfalva V. 4.

Lyonetiidae.

- Bucculatrix cidarella* Z. — Érmihályfalva V. 7.
 — *crataegi* Z. — Érmihályfalva V. 5.
Opostega spatulella HS. — Hortobágy VII. 4.

Talaeporiidae.

- Talaeporia politella* O. — Buza V. 20 (BERNHUBER).

Tineidae.

- Atychia appendiculata* ESP. — Hortobágy VI. 7—11 (♂♀).
Ochsenheimeria capella MÖSCHL. — Deliblat IX. 17—30 (♂♀). [l. a
 függeléket. — vgl. Anhang].

- Melasina lugubris* HB. — Deliblat IX. 27 (♂).
Scardia boleti F. — Radna-Borberek VIII. 2 (BERNHUBER).
Monopis imella HB. — Érmihályfalva V. 7--19, Hortobágy VI. 3.
 — *ferruginella* HB. — Hortobágy VI. 20.
 — *monachella* HB. — Hortobágy VI. 5--27.
Trichophaga tapetzella L. — Deliblat IX. 30—X. 8.
Tinea Ankerella Mx. — Hortobágy VI. 19 (♂).
 — *cloacella* Hw. — Érmihályfalva V. 4, Hortobágy VI. 28.
 — *pellionella* L. — Hortobágy VI. 3.
Nemophora pilella F. — Érmihályfalva V. 5--9.
Nemotois fasciellus F. — Hortobágy VI. 28 (♂).
Adela viridella Sc. — Érmihályfalva V. 5.

Micropterygidae.

- Micropteryx Thunbergella* F. — Buza IV. 12, 20.

*
*
*

Függelék. — Anhang.

1. *Melitaea Aurelia* NICK. *ab. corythalina* REBEL, nov. ab. (t. II, f. 1--2).

Egy-egy Budurászán augusztus 23-án fogott friss ♂ és szeptember 10-én fogott kopott ♀ egy új fajváltozathoz tartozik, mely némi hasonlatosságot mutat a *M. Athalia ab. corythalia*-hoz.

Az elülső szárnyak tulsúlyban vöröses-sárgák két fekete folttal a középső sejtben, egy kis folttal az első folt alatt és fekete hátsó harántosikkal. Az erek is a fekete szegély felé szélesen feketések.

A hátsó szárnyak tulsúlyban feketés-barnák vöröses-sárga középfolttal és ugyanolyan, a világosabb ♀-nél szélesebb, foltcsikkal a szegély előtt. Alul az összes szárnyak csak a vöröses-sárga tömezőben feketén mustráztak, az elülső szárnyak az-

Ein frisches ♂ von Budurásza am 23. August erbeutet und ein geflogenes ♀ ebendaher vom 10. September gehören einer unbennannten Aberration an, welche gewisse Analogien zu *M. Athalia ab. corythalia* aufweist.

Die Vorderflügel sind vorherrschend rotgelb mit zwei schwarzen Makeln in der Mittelzelle, einem kleinen Fleck unter der ersten und schwarzem hinteren Querstreifen. Auch die Adern sind gegen den schwarzen Saum zu breit schwärzlich.

Die Hinterflügel vorherrschend schwarzbraun mit rotgelbem Mittelpunkt und solcher, beim lichterem ♀ breiteren, Fleckenbinde vor dem Saum. Unterseits sind alle Flügel nur im rotgelben Basalfeld schwarz gezeichnet, die Vorderflügel dann durchaus hell rotgelb mit verlosche-

után egészen világos vöröses-sárgák elenyészett külső harántcsíkkal, a hátsó szárnyak világossárgák vöröses (a ♀-nél elenyésző) külső harántcsíkkal.

A tavaly a mezőségi Szurduk-ról leírt *ab. Charlotta* RBL.¹-től az *ab. corythalina* világosabb (nem sötétebb) elülső szárnyai és az összes szárnyak alsó oldala világos külső széle folytán feltűnően különbözik. Csak a hátsó szárnyak felülete mindkét fajváltozatnál egymáshoz hasonló.

nem áusserem Querstreifen, die Hinterflügel hellgelb nur mit röthlichem (beim ♀ verloschenem) äusseren Querstreifen.

Von der im Vorjahre von Szurduk (Mezőség) beschriebenen *ab. Charlotta* RBL.¹ unterscheidet sich *ab. corythalina* sehr auffallend durch die aufgehellten (nicht verdunkelten) Vorderflügel und die starke Aufhellung aller Flügel im Aussen- teil der Unterseite. Nur die Oberseite der Hinterflügel ist bei beiden Aberrationen einander ähnlich.

2. A *Mamestra dianthi* TAUSCH. első fejlődési fokozatai. — Die ersten Stände von *Mamestra dianthi* TAUSCH. (t. II, f. 3—5).

A pete. Frissen lerakva 1912 május 23-án (Hortobágy, PREDOTA). Az apró pete alakja körülbelül megfelel a *Mamestra advena* (PEYRON, p. 137, f. 103) petéjének. A tőfelület nagy, a poláris mező is lapított. A bordaszerkezet körülbelül 44 léczből áll, a melyek koncentrikusan egyesülnek a felső póluson, melyben a szájnnyílás is fekszik, de csak minden második lécz éri el magát a pólust. Hat napig a lerakás után a peték sárgás-fehér alapszíne nem változott meg, de található volt némelykor néhány vöröses-barna pont és folt a peték felületén. A pete legnagyobb átmérője 0.7 mm.

A teljesen kifejlett élő *dianthi*-hernyó kb. 36 mm. hosszú, hengeres, a feje felé gyengén

Das Ei. Frisch abgelegt am 23. Mai 1912 (Hortobágy, PREDOTA). Die Totalform des sehr kleinen Eies entspricht annähernd jener des Eies von *Mamestra advena* (PEYRON, p. 137, f. 103). Die Anheftungsfläche ist gross, auch das Polfeld ist abgeflacht. Das Stützgerüst besteht aus ca. 44 Balken, die sich konzentrisch um den oberen Pol, in dem das Mikropylenfeld liegt, vereinen, aber nur jeder zweite Balken erreicht den Pol selbst. Sechs Tage nach der Ablage hatte sich die gelblichweisse Grundfarbe der Eier nicht verändert, doch fanden sich unregelmässig einige rotbraune Punkte und Flecken auf der Eioberfläche. Der grösste Querdurchmesser des Eies beträgt 0.7 mm.

Erwachsen ist die lebende *Dianthi*-Raupе ca 36 mm. lang, zylind-

¹ Verh. u. Mitt. des Siebenbürg. Ver. f. Naturw. LXII, 1912, p. 4, fig.

keskenyedő, csupasz, csak egyes nagyon finom sörtével fedett. A fej előrefelé kissé lapított, sárgás-barna, a féltekék felső szélén sötét vonalakkal és pontokkal. A test hátfelülete vöröses földszürke, az elmosódott széles fekete szubdorzálisok között sötétedő. A mellszelvényeken egy finom és világos, sötétén szegélyezett dorzális van, mely a potrohszelvényeken szélesebb lesz és egészen feketének tűnik fel. A potrohszelvények elülső szélén a dorzális oldalán többnyire feketés pont áll. A lefelé élesen lemetezett laterális is feketés és felfelé inkább vonalakká feloszlott. Az egész hasoldal mustrázat nélküli sárgászöld. Ép ily színűek a mell- és haslábak.

Kikészített állapotban a hernyó 45 mm. hosszú is lesz és alapszíne többnyire sárgás vagy vöröses lesz.

A szabadban a fiatal hernyók *Lepidium rudérale*-n élnek. Fogóságban elfogadtak táplálékul *Atriplex*-et és többnyire június végéig kifejlődtek. A bábozódás a földben történik.

A b á b rendes alakú, 12—14 mm. hosszú, síma, fénylő sárgás-barna, kerekített farvéggel, melyen csak egynéhány, szabad szemmel nem látható, rövid sörte van.

A lepkék második nemzedéke nagy számban lépett fel június

drisch, gegen den Kopf schwach verjüngt, nackt, nur mit einzelnen sehr feinen Borsten besetzt. Der Kopf nach vorne etwas abgeflacht, gelbbraun, auf dem oberen Rand der Hemisphären mit dunklen Streifen und solchen Punkten. Die Rückenseite des Körpers ist rötlich erdgrau, zwischen den verwachsenen, breiten, schwarzen Subdorsalen verdunkelt. Auf den Brustsegmenten findet sich eine feine, lichte, dunkelgesäumte Dorsale, die auf den Hinterleibssegmenten breiter wird und vollständig schwärzlich ausgefüllt erscheint. Am Vorderrand der Hinterleibssegmente steht seitlich der Dorsale meist ein schwärzlicher Punkt. Auch die nach unten scharf abgeschnittene Laterale ist schwärzlich und nach oben mehr in Striche aufgelöst. Die ganze Bauchseite ist zeichnungslos gelblichgrün. Ebenso gefärbt sind die Brust und Bauchbeine.

Präpariert erreicht die Raupe eine Länge bis 45 mm. und gewinnt meist eine gelbliche oder rötliche Grundfarbe.

Im Freien leben die jungen Raupen auf *Lepidium rudérale*. Dieselben nahmen in der Gefangenschaft *Atriplex* zur Nahrung und waren zumeist gegen Ende Juni erwachsen. Die Verpuppung erfolgt in der Erde.

Die P u p p e ist normal gestaltet, 12—14 mm. lang, glatt, glänzend gelbbraun, mit gerundetem Hinterende, das nur ein paar ganz kurze, mit freiem Auge nicht sichtbare Borsten trägt.

Die Falter erschienen zahlreich in zweiter Generation vom 27. Juni

27-től július 18-ig (a szabad természetben augusztus 3-ig). A bábok egy része áttelelt. A tenyésztett lepkék közül a harmadik nemzedék egy példánya augusztus 18-án jelent meg.

bis 18. Juli (im Freien bis 3. August). Ein Teil der Puppen blieb zur Überwinterung liegen. Ganz einzeln erschien bei Inzucht ein Falter der dritten Generation am 18. August.

3. *Phasiane clathrata* L. ab. *nocturnata* FUCHS (t. II, f. 7).

Ebből a szép, eddig képen még be nem mutatott, fajváltozathoz, melynek szárnyai teljesen feketés-barnák kevés fehér folttal a szegély mentén, egy teljesen friss ♂-et április 18-án Melegföldvárnál (Mezőség) gyűjtöttek.

Ezt a példányt összehasonlítva egy rendes példánnyal (6. kép) képen is bemutatjuk (II. tábla, 7. kép).

Von dieser schönen bisher nicht abgebildeten Aberration, die vollständig schwarzbraune Flügel mit nur wenigen weissen Flecken im Saumfelde zeigt, wurde ein ganz frisches ♂ am 18. April in Melegföldvár (Mezőség) erbeutet.

Dasselbe wird im Vergleiche mit einem normalen Stück (Fig. 6) zur Abbildung gebracht (Taf. II, fig. 7).

4. *Hyporatasia allotriella* HS. fejlődésének első fokozatai. — Die ersten Stände von *Hyporatasia allotriella* HS. (t. II, f. 8—10).

A pete. A frissen lerakott (kb. 1912 május 28-án; Hortobágy, PREDOTA) pete hosszúkas tojásként, éles tapadófélület nélkül. A chorion egyenletesen, pikkelyszerűen bőrszerűen ránczott, bordázat nélküli. A frissen lerakott pete világos fűzöld. Legnagyobb átmérője 0.6 mm.

Das Ei. Frisch abgelegt (ca. 28. Mai 1912; Hortobágy, PREDOTA) zeigt das Ei eine länglich ovale Gestalt, ohne deutliche Anheftungsfläche. Das Chorion ist gleichmässig, schuppenartig chagriniert, ohne erkennbares Balkengerüst. Die Farbe des frisch gelegten Eies ist hell grasgrün. Sein grösster Durchmesser beträgt 0.6 mm.

A hernyó harmadik vedlésében kb. 15 mm. hosszú, hátrafelé erősen keskenyedő, kissé lapított, a pontszemölcsökön egyes hosszú erőteljes sörtékkel fedett, melyek hossza a testszélesség felét eléri.

Die Raupe in der dritten Häutung ist ca. 15 mm. lang, nach hinten stark verjüngt, etwas flachgedrückt, auf den Punktwarzen mit einzelnen langen kräftigen Borsten besetzt, deren Länge die halbe Körperbreite erreicht.

A nagy fej és a nyakpaizs zöld fekete rajzolattal. Utóbbi kettős fekete középvonalból, mely

Der grosse Kopf und das Nackenschild sind grün mit schwarzer Zeichnung. Letztere besteht aus

a fejpaizs felé szélesbedő és villás, és oldalt szakadozott fekete hosszanti sávokból áll, melyek a test széles feketés szubdorzálisainak mintegy folytatását képezik.

A második mellszelvénytől kezdve a tőszín kissé sötétebb, piszkos zöld, az egyszerű, feketés-szürke dorzális oldalán vöröses, széles feketés-barna oldalsávval. Ez alatt egy vöröses-barna hosszanti vonal foglal helyet. Az oldalredő sárgás. A háti és a két oldalsáv az utolsó szelvényen kiszélesednek.

A hasoldal zöld, vöröses ventrálissal. A torlábak, a melyek karmai barnások, kívül vörös foltokkal tarkítottak. A zöld potrohlábak talpa szintén vöröses.

Egy június 28-án talált kifejldött hernyó hossza kb. 19 mm. és olajvörös teste majdnem ugyanolyan mustrázat mutat. A fej és a nyakpaizs inkább sárgás (mint zöld), a test szőrözete rövidebb és gyengébb. A hasoldal zöld.

A hernyó életmódjáról PREDOTA a következőket írja: A hernyó a kemény, összerepedezett szikes talajon él. Kisebb hernyók a talaj hasadékaiban csavarodó, a kifejlett hernyók pedig egy hosszú csövet készítenek, mely felül kissé kiszélesedett. Ettől a kiszélesedéstől

einer doppelten schwarzen Mittellinie, die sich gegen den Clypeus verdickt und gabelt, und seitlichen, zerrissenen schwarzen Längsstreifen, die eine Fortsetzung der breiten schwärzlichen Subdorsalen des übrigen Körpers bilden.

Vom zweiten Brustsegment ab ist die Grundfarbe etwas dunkler, schmutzig grün, seitlich der einfachen, schwärzlich-grauen Dorsale rötlich, mit breitem, schwärzlich-braunem Seitenstreifen. Unterhalb desselben findet sich eine rötlich-braune Längslinie. Die Seitenfalte ist gelblich. Die Dorsale und die beiden Seitenstreifen verdicken sich am letzten Segment.

Die Bauchseite ist grün mit rötlicher Venträle. Auch die Brustbeine, deren Klauen bräunlich sind, zeigen aussen rötliche Flecken. Die Sohlen der grünen Bauchbeine sind ebenfalls rötlich.

Eine, am 28. Juni gefundene, erwachsene Raupe ist ca. 19 mm. lang und zeigt bei fast gleicher Zeichnungsanlage eine durchaus mehr rötliche Grundfarbe des Körpers, der olivenrot erscheint. Kopf und Nackenschild sind mehr gelblich (als grün), die Körperbeborstung ist kürzer und schwächer. Die Bauchseite grün.

Ueber die Lebensweise der Raupe schreibt PREDOTA: Die Raupe lebt in dem sehr harten, zerrissenen Natronboden. Kleinere Raupen machen einen gewundenen Schlauch, die erwachsene Raupe fertigt in den Rissen des Bodens einen sehr langen Schlauch an, welcher oben etwas erweitert ist. Von dieser

szövedékkel bélelt csövek haladnak azon helyek felé, a hol a tápnövény található. Utóbbi kizárólag a *Camphorosma ovata* W. K. (DÉGEN meghatározása), egy alacsony, nagyon sovány növény. A hernyó csak olyan helyeken él, a melyeket a sós-víz erősen kilúgozott és kis szigeteket képeznek. A legkisebb mozgásnál a hernyó a csöből a talaj repedéseibe esik, a hol azután már alig található meg. A bábozódás meglehetősen sűrű, belül fehérés szövedékben történik.

A farvége felé erősen keskenyedő báb tora és láb- és szárnyhüvelye nedvzöld, háta és potroha sárgás-barna. A rövid kremaszter tompa ásóforma, sörték nélküli. Hossza 11 mm.

5. *Tortrix neglectana* HS. (*Cacoecia deliblatana* RBL., Rov. Lap. XIX, 1912, p. 27, 47). [T. II, f. 11—12].

Egy egészen friss ♂ alapján, melyet szeptember 27-én fogtak a deliblái homokpusztán, megállapíthattam, hogy ez a faj, melyet a múlt évben egy május 12-én (♂) és június 26 (♀) Flamundánál gyűjtött pár alapján le nem írtak tartottam, teljes bizonyossággal *neglectana* HS.-rel azonos.

KENNEL tanár (Pal. Tortr. p. 189) ezt a fajt a hímek elülső szárnya szegélybehajlásának hiánya miatt joggal a *Tortrix*-nembe sorozza. (A szegélybehajlás kifejejtettségére ennél a fajnál azonban már említés

Erweiterung aus gehen ausgesponnene Gänge nach den Stellen, an welchen die Futterpflanze sich findet. Letztere ist ausschliesslich *Camphorosma ovata* W. K. (det. v. DÉGEN), eine niedere, sehr magere Pflanze. Die Raupe lebt nur an Stellen, welche von Salzwasser stark ausgelaugt sind und kleine Inseln bilden. Bei dem geringsten Geräusch lässt sich die Raupe aus dem Schlauch in die Bodenrisse fallen und ist dann selten mehr zu finden. Die Verpuppung erfolgt in einem ziemlich dichten, innen weisslichen Gespinnst.

Die gegen die Hinterleibsspitze stark verjüngte Puppe zeigt Thorax, Bein- und Flügelseiden saftgrün, den Rücken und Hinterleib gelbbraun. Der kurze Kremaster ist stumpf spatelförmig, ohne Borstenbesatz. Ihre Länge beträgt 11 mm.

Ein ganz frisches ♂ von der Deliblater Sandpuszta, am 27. September erbeutet, liess mir die Art, welche ich im Vorjahre nach einem am 12. Mai (♂) und 26. Juni (♀) in Flamunda erbeuteten Pärchen für unbeschrieben hielt, mit Sicherheit als *neglectana* HS. erkennen.

Prof. KENNEL (Pal. Tortr. p. 189) stellt die Art wegen des Mangels eines Kostalumschlages auf dem männlichen Vorderflügel mit Recht zur Gattung *Tortrix*. (Die Undeutlichkeit des Kostalumschlages wurde aber bereits im STAUDINGER—

tétetett a STAUDINGER—REBEL katalogusban [Nro: 1529]).

Míthogy KENNEL képe (t. X, f. 1 ♂) példányainkra, melyeknél a szárnyközép sötét csíkja erősen kiszélesedett, nem talál egészen, az idén gyűjtött ♂ és a tavalyi ♀ fényképfelvételének közlése nem lesz felesleges.

6. *Cnephasia Wertheimsteini* REBEL, n. sp. (♂♀). (t. II, f. 13—14).

Nyílhegyalakú és durva pontszerű hamvasságú elülső szárnyai által jól jellegzett faj.

Az elülső szél közepéig terjedő csápok a hímeknél vastagabbak és elég hosszú szőrpamacsokkal fedettek. Színeződésük világos szürke, feketésen beszegett ízvéggel. A tapogatók aránylag hosszúak, másfélszer oly hosszúak mint a szemátmérő, a középső íz sötétszürkén pikkelyezett, előrefelé kevésbé kiszélesedett, de erősen rézsútos. A fej és a tor szürke, utóbbi elül sokkal sötétebben hamvas.

A lábak külső oldala barnás, a lábfej világosan foltos, a hátsó lábszár sárgás-szürkén szőrös. A potroh a hátsó szárnyak hátsó szögletén messze túl terjed és mindkét nemnél tompavégű. Színe szürke, világosabb szelvényességlyel.

Az elülső szárnyak elülső széle hajlott, jól előreálló csúcsal és nagyon rézsútos szegélylyel, alapszínük szennyes

REBEL Katalog [Nro: 1529] bei dieser Art erwähnt).

Da die Abbildung bei KENNEL (Taf. X, Fig. 1 ♂) auf die vorliegenden Stücke, die eine starke Erweiterung der dunklen Mittelbinde in der Flügelmitte zeigen, nicht gut zutrifft, dürfte die photographische Abbildung des heuer erbeuteten ♂ und des vorjährigen ♀ nicht unerwünscht sein.

Ein durch die lanzettliche Form der Vorderflügel und die grob punktförmige Bestäubung derselben sehr ausgezeichnete Art.

Die bis zur halben Vorderlänge reichenden Fühler sind beim ♂ dicker und mit ziemlich langen Wimperpinseln besetzt. Ihre Färbung ist hellgrau, mit schwärzlich abgesetzten Gliederenden. Die Palpen relativ schlank, von andert halb Augendurchmesserlänge, das Mittelglied dunkelgrau beschuppt, nach Vorne wenig erweitert, aber stark abgeschrägt, das Endglied sehr kurz vorstehend. Kopf und Thorax sind grau, letzterer vorne viel dunkler bestäubt.

Die Beine sind aussen bräunlich, die Tarsen licht gefleckt, die Hinterschienen gelblich-grau behaart. Der Hinterleib überragt weit den Afterwinkel der Hinterflügel und zeigt in beiden Geschlechtern ein stumpfes Ende. Er ist grau mit helleren Segmenträndern.

Die Vorderflügel mit gebogenem Vorderrand, deutlich vortretender Spitze und sehr schrägem Saum, zeigen eine schmutzig weissgraue

fehéres-szürke, egyes; az egész felületen szabálytalanul szét-szórt finom fekete ponttal. Mustrázatként fellép a tő barnás elsötétülése és egy a belső szegély felé kiszélesedő, befelé szögletesen határolt barnás tünet a középén. Némelykor a hím elülső szárnyai majdnem rajzolatlan sötétebb szürkék finom fehér hosszanti vonalakkal a redőben és azon túl. Egy-egy nagyon finom sötét hamvas vonal van a rövid fehéres-szürke rojtok tövén és végén.

A széles hátsó szárnyak csúcsa jól előrehajló, színük világos szürke, az itt szélesebb rojtok fehéres-szürkék sötétebb választóvonallal közel a tövükhöz. Alul az elülső szárnyak rajzolat nélküli sötétszürkék, a hátsók világosabb porszürkék.

A nőstény elülső szárnyának csúcsa még élesebb mint a hímé és világosabb szürke színű.

Az elülső szárnyak hossza 10--11 mm., kifeszítve 21--23 mm.

4 ♂ és 2 ♀, melyek közül 3 ♂-et 1911 szeptember 14. és 15-én Érmihályfalván és 1 ♀-t 1911 augusztus 7-én Cséhtelegen gyűjtött WERTHEIMSTEN SAROLTA kisasszony és a fennmaradt pár, melyet PREDOTA 1912 szeptember 24. és 25-én gyűjtött a deliblati Flamundánál, képezi e faj típusait (Mus. Caes.)

Grundfarbe und einzelne über die ganze Fläche unregelmässig zerstreute feine schwarze Punkte. Als Zeichnung tritt eine bräunliche Verdunklung an der Basis und ein gegen den Innenrand erweiterter, nach Innen eckig begrenzter bräunlicher Schatten nach der Mitte auf. Zuweilen erschienen die Vorderflügel beim ♂ fast zeichnungslos dunkler grau mit feinen weissen Längsstreifen in der Falte und darüber. Eine sehr feine dunkle Staublinie liegt an der Basis der kurzen weissgrauen Fransen, die auch an ihrem Ende eine Staublinie zeigen.

Die breiten Hinterflügel mit deutlich vorgebogener Spitze sind hellgrau, die hier breiteren Fransen weissgrau mit einer dunkleren Teilungslinie nahe ihrer Basis. Unterseits sind die Vorderflügel zeichnungslos, die Hinterflügel heller staubgrau.

Das ♀ besitzt eine noch viel schärfere Vorderflügelspitze als das ♂ und ist heller grau gefärbt.

Vorderflügelänge 10—11 mm., Expansion 21—23 mm.

Die Typen bilden 4 ♂ und 2 ♀, wovon 3 ♂ in Érmihályfalva am 14. und 15. September 1911 und 1 ♀ in Cséhtelek am 7. August 1911 durch Fräulein CHARLOTTE VON WERTHEIMSTEIN, das restliche Pärchen aber bei Flamunda (Deliblater Sandpuszta) am 24. und 25. September 1912 durch PREDOTA erbeutet wurde. (Mus. Caes.).

7. *Apodia artificella* HS.

Egy a deliblati homokpusztában szeptember 23-án gyűjtött ♀-t ideiglenesen ehhez a Sarepta vidékéről elég hiányosan leírt fajhoz sorolok. Az elülső szárnyak világos sárga alapszíne sokkal kiterjedtebb mint HERRICH-SCHÄFFER képén. A tapogatók és a hátsó szárnyak alakja jól egyezik az *Apodia*-nemmél, mely utóbbi fajainak számát, különösen algiriakkal, LORD WALSHINGHAM újabban erősen megnövesztette.

Ein Einzelnes Stück (♀) von der Deliblater Sandpuszta am 23. September erbeutet, ziehe ich mit Vorbehalt zu dieser von Sarepta recht unvollständig beschriebenen Art. Die hellgelbe Grundfarbe der Vorderflügel ist beträchtlich ausgedehnter als im Bilde von HERRICH-SCHÄFFER. Die Form der Palpen und Hinterflügel stimmt gut mit der Gattung *Apodia*, welche in letzterer Zeit durch LORD WALSHINGHAM eine grosse Vermehrung ihres Artbestandes, namentlich durch algirische Arten, erfahren hat.

8. *Ochsenheimeria capella* MÖSCHL.

A szeptember 17. és 30.-a közötti időben PREDOTA úr egy-néhány többnyire kopott ♂-et és egy friss ♀-t fogott kopulában a deliblati homokpusztán a fűben.

Utóbbi annyira egyezik az *O. capella* MÖSCHL. leírásával, mely egy Sarepta-ról származó nőstény példányról készült, hogy alig lehet e faj odatarozásában kételkedni.

A még le nem írt ♂, melyből csak egyetlen friss példány fekszik előttem, az összes *Ochsenheimeria*-fajoktól nagyon karesú testalkata és sötétszürke hátsó szárnyai által különbözik.

A fej szőrözete agyagbarnás. A nőstények felette vastag és durván pikkelyezett csápjai itt fonálszerűek, gyengén szőrösek.

A fehéres tapogatók olyanok mint a nőstényeknél, a nem bé-

In der Zeit vom 17. und 30. September fing Herr PREDOTA einige zumeist abgeflogene ♂ und ein frisches ♀ in copula, auf der Deliblater Sandpuszta im Gras.

Letzteres stimmt so gut mit der Beschreibung von *O. capella* MÖSCHL., welche nach einem weiblichen Stück von Sarepta aufgestellt wurde, dass kaum ein Zweifel an der Artzugehörigkeit bestehen kann.

Das unbeschriebene ♂, von dem nur ein frisches Stück vorliegt, zeigt abweichend von allen *Ochsenheimeria*-Arten einen sehr schlanken Habitus und dunkelgraue Hinterflügel.

Die Kopfhaare sind lehmbräunlich. Die beim ♀ so überaus dick und rauh beschuppten Fühler sind hier fadenförmig, nur schwach bewimpert.

Die weisslichen Palpen wie beim ♀, dem Gattungscharakter entspre-

lyegeinek megfelelőek, nagyon hosszú fekeketés szőrökkel fedettek. A tor és a potroh nagyon karesú, barnás-szürkék, utóbbin gyengén barnás farpamacsal. A lábak egyszínűek, sötétek.

A nagyon keskeny mustrázat nélküli elülső szárnyak barnás-szürkék, sűrűn és egyenletesen durva fekete pikkelyekkel fedettek, melyek a barnás rojt törésére is átterjednek.

A nagyon keskeny hátsó szárnyak feketés-szürkék, a nőstényeké sokkal világosabb szürke, a széles rojt töve keskenyen fehéres, mögötte feketés hamvas csikkal. Alul a hímek szárnya egyszínű feketés-szürke, a nőstényeké világosabb barnás-szürke. A ♀ potroha nagyon hosszú és vége felé kiszélesedett. Elülső szárnya 5, kifeszítve 10 mm.

Ez a faj a magyar faunában előforduló déloroszországi pusztai állatok számát gyarapítja.

chend, sehr lang schwärzlich behaart. Thorax und Hinterleib sind sehr schlank, braungrau, letzterer mit schwach bräunlichem Afterbusch. Die Beine einfarbig dunkel.

Die sehr schmalen zeichnungslosen Vorderflügel sind bräunlichgrau, dicht und gleichmässig mit groben schwarzen Schuppen bedeckt, welche auch in die Basalhälfte der bräunlichen Fransen hineinreichen.

Die sehr schmalen Hinterflügel sind schwärzlichgrau, beim ♀ viel heller grau, die breiten Fransen an der Basis schmal weisslich, darnach mit schwärzlicher Staublinie. Die Unterseite aller Flügel beim ♂ einfarbig schwärzlichgrau, beim ♀ heller bräunlichgrau. Der Hinterleib des ♀ ist enorm lang und gegen das Ende erweitert. Vorderflügel 5, Expansion 10 mm.

Durch diese Art wird die Zahl der südrussischen Steppenarten innerhalb der ungarischen Fauna in sehr interessanter Weise vermehrt.

A II. tábla magyarázata.

(Erklärung von Tafel II.)

1. *Melitaea Aurelia* NICK. ab. *corythalina* REBEL, ♂ (supra).
2. " " " " ♀ (infra).
3. *Mamestra dianthi* TAUSCH. (pete — Ei) ¹⁵/₁.
4. " " (hernyó — Raupe) ²/₁.
5. " " (báb — Puppe) ²/₁.
6. *Phasianae clathrata* L.
7. " " ab. *nocturnata* FUCHS.
8. *Hyporatasia allotriella* HS. (pete — Ei) ¹⁵/₁.
9. " " (hernyó — Raupe) ²/₁.
10. " " (báb — Puppe) ²/₁.
11. *Tortrix neglectana* HS. ♂, ²/₁.
12. " " ♀, ²/₁.
13. *Cnephasia Wertheimsteini* REBEL ♂, ²/₁.
14. " " ♀, ²/₁.

Irodalom.

Csiki, E.: Zur Kenntniss einiger Otiorrhynchus. (Wiener Ent. Zeitg. XXXII, 1913, p. 16).

Fenti cím alatt megjelent közleményemben az *Otiorrhynchus geniculatus* var. *Ganglbaueri* APFB. 1895 nevét *aurotomentosus*-ra változtattam, mert STIERLIN már 1888-ban elnevezett egy *Otiorrhynchus Ganglbaueri*-t. Továbbá leírtam két új fajváltozatot: az *Ot. geniculatus* var. *szörényensis*-t Német-Bogsán vidékéről és Szerbiából és az *Ot. perdix* var. *Carpathorum*-ot a Déli-Kárpátokból, kimutatván, hogy az *Ot. perdix* csak Tirolban, Karinthiában, Krajnában, Stájerországban, Illyriában, Fiume vidékén, Horvátországban, Dalmáciában, Boszniában, Hercegovinában és Albániában fordul elő és a Kárpátokban élő alakja az új fajváltozathoz tartozik, melynek teste nagyobb, lapítottabb, lábai mindig feketék, a szárnyfedők érzélfényű pikkelyei rövidebbek, az ormányon élesen kiemelkedő élecske van, a csápостор második íze sokkal hosszabb mint az első íz, a többi íz pedig hosszabb mint széles.

Csiki.

*

Depoli, Guido: Neu Käferformen aus dem liburnischen Karst. (Wiener Ent. Zeitg. XXXII, 1913, p. 22).

Szerző Fiume vidékéről a *Coccinella conglobata* ab. *multiconjuncta*, a Karszt rétjeiről a *Selatosomus aeneus* ab. *bicolor* és a Tengermellékről a *Purpuricenus Koehleri* var. *litoralis* új fajváltozatokat írja le. Faunánkat gazdagítja azonkívül a megemlített *Selatosomus aeneus* ab. *viridinitens* VOET (Risnják) és ab. *cyaneus* MRSH. (Obruc). Csiki.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság“ közgyűlése 1913. februárius hó 15-én. — Társaságunk 2. közgyűlését a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében tartotta; az ülést MOCSÁRY SÁNDOR elnök a következő beszéddel nyitott meg:

Tisztelt közgyűlés! Mindenekelőtt szerencsém van szívélyesen üdvözölni a mai közgyűlésre oly szép számmal megjelent tagtársainkat és vendégeinket. Megállapíthatom egyúttal, hogy tagtársaink az alapszabályok értelmében megkivánt számban jelentek meg és így a közgyűlés határozatképes. A jegyzőkönyv hitelesítésére CSERNY LAJOS és SZLABEY ERNŐ urakat kérem fel.

A Magyar Entomológiai Társaságnak alapszabályai, a kivánt kiegészítésekkel, még mindeddig nem nyertek jóváhagyást a belügyminiszteriumnál, a mely körülmény különben a Társaság ügyeinek vezetésére befolyással nincsen.

Kisdéd, de lelkes társaságunk a szervezkedés és berendezkedés korszakán túlesvén, hogy a lefolyt második év alatt mennyire közelítette meg kitűzött célját s a választmány és a tisztikar megnyire felelt meg a reájok bizott feladatoknak, azokról a tisztí jelentések fognak részletesebben beszámolni. De már itt is több örvendetes tényről kell, hogy örömmel emlékezzem meg. Ófelsége a király, DR. HORVÁTH GÉZÁ-t, Társaságunk első elnökét, az entomológiának mindig lelkes hívét és büszkeségét, kiváló és buzgó működésének elismeréséül a m. kir. udvari tanácsosi díszes czímmel tüntette ki. S mi itt álljunk meg egy pillanatra! DR. HORVÁTH GÉZA kiváló és buzgó munkássága főleg az entomologia művelésében s annak előbbrevitelében nyilvánul. Az ő magas kitüntetésének fényéből tehát néhány sugár, néhány szikra a mí kis társaságunkra is rávilágít! A második örvendetes tény, mely Társaságunkra szintén tiszteletet, becsületet hozott, az, hogy az oxfordi entomologiai kongresszuson nem kevesebb mint négy tagtársunk: DR. HORVÁTH GÉZA és leánya PAULA, most GYÖRFFY JENŐ-né, JABLONOWSKI JÓZSEF és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN volt jelen, kik közül DR. HORVÁTH GÉZA és JABLONOWSKI JÓZSEF érdekes és tanulságos előadásokat tartottak; akkor, midőn a bécsi udvari múzeumot s általában egész Ausztriát csupán egy kiküldöttje, HANDLIRCH ANTAL képviselte. Az ő meghívására határozta el a kongresszus, hogy légközelebbi összejövetelét 1915-ben Bécsben tartja meg. Igen valószínű, hogy az entomologia művelői közül ekkor többen, talán nagyobb számmal is fognak Budapestre lerándulni, hogy az itt lakó rovarászokkal megismerkedve, gyűjteményeiket s főleg a Nemzeti Múzeum nagyszerű rovargyűjteményét megtekinthessék. A nem nagyon távol levő idő tehát komolyan int bennünket, hogy ekkorra gyűjteményeinket lehetőleg rendbehozzuk s megmutassuk nekik, hogy az entomológiának mi magyarok is lelkes művelői vagyunk. A harmadik szintén örvendetes tény az, hogy hazánk állatvilágának a kutatása és megismertetése ez évben is örvendetes sikert mutathat fel. Különösen áll ez barlangjaink bogárfaunájának s általában vak bogaraink felkutatásában, a miben főleg BOKOR ELEMÉR tagtársunk nem mindennapi eredménnyel buzgólkodott.

Pénztármokunk jelentéséből megnyugvással fogunk értesülni, hogyha bár gazdagok nem is vagyunk, de azért a Társaság pénzügyei rendezettek s a második évet is deficit nélkül zárhattuk be. A titkári jelentés pedig hű képét fogja adni annak a munkáságnak, melyet társulatunk a maga elé kitűzött célok érdekében kifejtett.

Megelégedéssel tapasztaltuk, hogy rendes havi üléseink, melyeken sok érdekes előadás és tanulságos bemutató került napirendre, eléggé, sőt többször örvendetesen látogatottak voltak.

Megemlítenem kell itt végül, hogy hazánk rovarvilágának a

kutatása tagtársaink részéről ez évben is sikeresen folytatott s egyesek nem egy érdekes megfigyelésnek és fölfedezésnek jutottak birtokába, melyekről alkalomadtán lesznek szívesek bennünket is értesíteni s ha tagtársaink a jövőben is hasonló igyekezettel fogják hazánk rovarvilágának ismeretét gyarapítani: akkor fiatal társulatunk méltóan foghat egykor a többi szép és tekintélyes külföldi entomologiai társulatok mellé sorakozni.

Ama reményben, hogy ez őszinte óhajításunk egykor teljesedni fog, a mai közgyűlést ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

*

A tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után CSIKI ERNŐ titkár következő jelentését olvasta fel:

Titkári jelentés. — Tisztelt közgyűlés! Az 1912. év, társaságunk működésének második esztendeje, mint méltóztatnak tudni két irányban volt kedvezőtlen. Első sorban a rossz időjárásra gondolok, mely nemcsak nekünk rovarászoknak számítását, tervezgetését húzta keresztül, hanem nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a másik kedvezőtlen faktor, a gazdasági válság is még nagyobb legyen. Az első ok megakadályozta gyűjtőinket kutatásaikban, utóbbi pedig társaságunk életében is annyiban hagyott mélyreható emléket, hogy a tagdíjak még az 1911. évnél is rosszabban folytak be, a mi viszont társaságunk működésére volt kihatással, mert kitűzött céljainkat éppen a pénzhiány miatt nem valósíthattuk meg.

Különben örömmel jelenthetem, hogy az 1911. első évi működésünkkel szemben a lefolyt évben már némi haladásról számolhatok be. A míg ugyanis 1911-ben 8 ülésünk volt 12 előadással, addig 1912-ben 9 ülésünk napirendjén 19 előadás szerepelt. A t. közgyűlést talán érdekelni fogja, ha egy kis statisztikával szólok gyűléseinkről. A 19 előadást 10 tagtársunk tartotta, kik közül első helyen tisztelt elnökünk buzgalmát akarom különösen kiemelni, ki elnökségének nagyon szép emléket állított azzal, hogy 5 előadást tartott, melyek közül kettő mint nem szigorúan szakelőadás, általános érdeklődést keltett. Elnökünkön kívül CSIKI ERNŐ, DR. HORVÁTH GÉZA, JABLONOWSKI JÓZSEF, DR. KERTÉSZ ABA és SCHMIDT ANTAL 2—2, BIRÓ LAJOS, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, PONGRÁCZ SÁNDOR és DR. SZABÓ JÓZSEF 1—1 előadással szerepeltek. A mi pedig az egyes előadások szakmaszerinti felosztását illeti, általános érdekű volt 5, lepkészeti 5, hymenopterologiai 4, bogarászati 2, gazdasági entomologiai, hemipterologiai és neuropterologiai tárgyú 1—1 előadás.

A rendes üléseken kívül megtartottuk a múlt évben első közgyűlésünket és hat választmányi ülést.

Elég szépen haladtunk tagok szerzésében is, mert a míg 1911 végén 80 tagunk volt, a múlt év végét 97 taggal zártuk be, leszá-

mítván az év folyamán elhunyt egyik buzgó lepkésztársunkat NIAMESSNY IMRE ny. posta- és távirdafelügyelőt.

Társaságunk hivatalos folyóiratáról nincs sok mondani valóm, hiszen t. tagtársaink eléggé ismerik, legfeljebb azt említhetném meg, hogy az 1912. évi XIX. kötetben 20 szerzőtől 26 nagyobb és 13 kisebb közlemény jelent meg.

Kirándulást 1912-ben tekintettel az állandó rossz időjárásra, csak egyet rendezhettünk és pedig május hó 16-án Kovácspatakra. Ez a kirándulás is nagyon látogatott volt és daczára az elmaradhatatlan esőnek elég szép eredménnyel is járt.

Üléseink közül egyet, a mikor DR. KERTÉSZ ABA az Ortler vidékére tett lepkészeti kirándulásáról számolt be, a „Budapesti Kamera Klub“ helyiségében, egy másikat, mikor JABLONOWSKI JÓZSEF a szőlőmolyokról beszélt, a Rovartani Állomás helyiségeiben tartottuk; mindkét előadás képek vetítésével járván, hozta magával, hogy ne a rendes helyen tartsuk meg azokat. Nem mulaszthatom el, hogy e helyen is ne fejezzem ki köszönetemet mindkét intézménynek helyiségeik szíves átengedéseért, de köszönettel tartozunk a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójának, BÁRÓ SZALAY IMRE úr óméltóságának is, ki mint ez alkalommal is, közgyűlésünk megtartására ezt a termet volt szíves átengedni.

A társaság pénzügyi helyzetét, a mint a pénztáros úr jelentéséből hallani fogják, nem volt teljesen kielégítő — értem ezalatt azt a szomorú tényt, hogy tagtársaink még az 1911. évnél is rosszabb arányban fizették be tagdíjaikat, úgy hogy tagdíjhátrálék czímen már óriási összeget kell szerepeltessünk számadásainkban. Ennek tulajdonítható azután, hogy Társaságunk még mindig nem foglalkozhatott egyik fontos czélja megvalósításának kérdésével, t. i. a rovartani segéd munkák kiadásának kérdésével. Reméljük, hogy a folyó év meg fogja hozni a viszonyok változásával, pénztári bevételeink javulását is. Hogy pénztári kimutatásunk mindazonáltal végeredményben vagyoni gyarapodásunkat mutatja, azt részben új alapító tagjainknak, részben jóakaróinknak tulajdoníthatjuk. Így társaságunk működésének különösen nemzeti szempontból való fontosságát felismervén, egyik buzgó tagtársunk, DRÓSZEGHY LÁSZLÓ festőművész, társaságunknak felajánlotta egyik festményét, melynek kisorsolás útján való értékesítése készpénzkészletünket 112 koronával gyarapította. Fogadja ezért a nagylelkű adományáért e helyen is őszinte köszönetünket és hálaunkat.

Miután ezzel társaságunk ügyeiről beszámoltam, legyen szabad még néhány más eseményről is megemlékezni.

Igy első helyen a II. Nemzetközi Entomológiai Kongresszust kell említsem, mely augusztus hó 5–10. ülésezett Oxfordban és

melynek lefolyásáról társaságunk egyik ülésén JABLONOWSKI JÓZSEF és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN számoltak be. Megemlítenédnek tartom azonkívül, hogy az elmúlt évben néhány fontos munka gazdagította hazánk entomologiai irodalmát. Így eltekintve a folyóiratunkban megjelent tanulmányokról, külön meg akarom említeni, hogy napvilágot látott SCHMIDT ANTAL szép tanulmánya faunánk egyik büszkeségéről, az *Oxytrypia orbiculosa*-ról. DR. PETRI KÁROLY összeállította az Erdélyben előforduló bogarak jegyzékét; munkája egy hatalmas kötet, eltekintve az úglátszik politikai okokból eredő botlások- és hiányoktól, nagyban hozzájárult bogárfaunánkról való ismereteink gyarapításához, mert szerző és DEUBEL FRIGYES tagtársunk évtizedekre terjedő gyűjtéseinek eredményét ez a munka közli első ízben összefoglalóan. Lepkészeti irodalmunkat DR. H. REBEL tanulmánya Herkulesfürdő és környéke lepkefaunájáról gazdagította. Kiváló eseményszámba megy PONGRÁCZ SÁNDOR fiatal tagtársunk szép tanulmánya a hazai Chrysopákról, mely az Állattani Közleményekben jelent meg és mely munka a reczésszárnyúak nálunk eddig elhanyagolt érdekes rendjére is fel fogja hívni rovarászaink figyelmét.

Fiatal társaságunkkal ugyan nem állottak semmiféle összekötetésben, de munkálkodásukkal a hazánkra vonatkozó rovar-tani irodalomban nyomot hagytak a múlt év halottai közül a következő külföldi buvárok, mint GANGLBAUER LAJOS, a bécsi udvari múzeum állattani osztályának igazgatója, a kit nemcsak magyarországi kirándulásairól írott cikkei, de befejezetlenül maradt nagy munkája révén is hazánkban általánosan ismertek. Ugyancsak Bécsben húnyt el BOHATSCH OTTÓ lepkész, a ki mint kereskedelmi utazó gyakran fordult meg Magyarországon és így szoros összeköttetést tartott fenn lepkészeinkkel. Ő különösen az Eupitheciákról írott cikkeivel szerzett magának jó nevet. Berlinben halt meg J. SCHILSKY tanár, a ki mint az európai bogarokról szóló munka utolsó 20 kötetének szerzője szerzett nagy érdemeket; sok magyarországi bogarat is írt le és ismertetett első ízben. Az aprólepkékkel foglalkozó lepkészeink DR. TH. GÖTSCHMANN borszlói tanárban veszítettek egy buzgó kollégát, a ki tanulmányaikban önzetlen támogatójuk és segítőtársuk volt.

T. közgyűlés! Ezekben voltam bátor társaságunk 1912. évi működéséről, valamint a fontosabb és minket is közelebből érdeklő külföldi eseményekről beszámolni. Hátra van még, hogy mindazoknak, a kik működésében segítségemre voltak, kik társaságunk érdekében munkálkodtak, e helyen is köszönetemet fejezzem ki, kérvén hogy támogatásukkal a folyó évben is megtiszteljenek.

*

Utána DR. SZABÓ JÓZSEF könyvtáros következő jelentését olvasta fel:

Könyvtárnoki jelentés. — Tisztelt közgyűlés! Könyvtárunk örvendetes gyarapodásáról számolhatok be. Könyvtárunk a tavalyi kimutatás szerint ugyanis mindössze 12 darabból állott, ma pedig, ezeket is hozzászámítva, 239 darabból áll. Tehát 227 darabbal gyarapodott.

A munkák legnagyobb része különböző folyóiratok különlenyomatai. Ezekon kívül DR. KERTÉSZ KÁLMÁN „Catalogus Dipteriorum“-ának 7 kötete, a „Kísérleti Közlemények“ 6, a „Rovartani Lapok“ 7 és a „Deutsche Entomologische Zeitschrift“ 3 teljes évfolyama jutott könyvtárunk birtokába.

Az összes 227 darab munka ajándékozás útján lett könyvtárunk tulajdonává. Az ajándékozók — a kiknek ezuton is köszönetet mondunk — a következők voltak: CSIKI ERNŐ, GYÖRFFY JENŐ, DR. HORVÁTH GÉZA, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, MOCSÁRY SÁNDOR, NIAMESNY IMRE özvegye, PONGRÁCZ SÁNDOR, DR. SZOMBATHY KÁLMÁN.

Könyvtárunk ideiglenesen a Nemzeti Múzeum állattárának könyvtárában nyert elhelyezést.

*

Utána DR. KERTÉSZ KÁLMÁN pénztáros a következő jelentését terjeszti elő:

Pénztárnoki jelentés. — Tisztelt közgyűlés! A M. E. T. 1912. évi pénztári eredménye nem olyan kedvező, mint azt az előirányzat után várni lehetett volna. Ennek oka s ezt sajnálattal kell konstatálnom, az, hogy tagjaink jórésze még 1911. évi tagdíjával is hátrálékban van. Ennek daczára kiadásainkat teljesen fedezhettük, de alapítókének csak kis összeggel gyarapíthattuk.

Alapítványt következő tagjaink tettek: GURÁNYI ISTVÁN, KERTÉSZ KÁLMÁN-né és KERTÉSZ EMMA. Fogadják ezért köszönetünket.

Ha az 1912. évi előirányzatot a zárószámadással összehasonlítjuk, azt találjuk, hogy az alapítványok tételénél 200 K, az oklevéldíjaknál 22 K s a kamatoknál 16 K 56 f többletet értünk el, viszont tagdíjából 328 koronával kevesebbet vettünk be.

A rendkívüli bevételek tételének nagyságát annak köszönhetjük, hogy DIÓSZEGHY LÁSZLÓ festőművész tagtársunk egy olajfestményt ajándékozott Társaságunknak, melyet sorsolás útján értékesítettünk; e révén 112 K bevételünk volt. Nem mulaszthatom el, hogy DIÓSZEGHY LÁSZLÓ tagtársunknak nagybecsű adományáért e helyen is köszönetet ne mondjak.

A kiadásokat véve sorba: értékpapírt 200 K-val kevesebbet vásárolhattunk, a tagsági díjaknál elért kedvezőtlen eredmény következtében. A Rovartani Lapok-nál 35 K, a postadíjaknál 46 K 12 f, a kis nyomtatványoknál 4 K s a könyvtárnál 76 K megtakarítást értünk el.

Múlt évi zárószámadásunk és vagyonmérlegünk a következő :
 A „Magyar Entomologiai Társaság“ zárószámadása az 1912. évről.

BEVÉTEL		K	f	KIADÁS		K	f
1.	Maradék az 1911. évről	162	03	1.	Értékpapírok vásárlása	397	86
2.	Alapítványok	400	—	2.	Rovartani Lapok	425	—
3.	Oklevéldíjak	26	—	3.	Postadíjak	13	88
4.	Tagdíjak	472	—	4.	Könyvtár	24	—
5.	Rendkívüli bevételek	134	67	5.	Kis nyomtatványok	50	—
6.	Kamatok	56	56	6.	Kiseb kiadások	4	—
				7.	Maradék 1912-re	336	52
		1251	26			1251	26

A „Magyar Entomologiai Társaság“ vagyonmérlege 1911 december 31-én.

ACTIVUM		K	f	PASSIVUM		K	f
1.	Készpénz	336	52	1.	Tiszta vagyon	2585	—
2.	Értékpapír az Első Pesti Hazai Takarékpénz- tárban	1100	—				
3.	Tagdíjhátralék						
	a) Alapítvány 100 K						
	b) Tagdíj 510 K						
	c) Oklevéldíj 34 K	644	—				
4.	Könyvtár	500	60				
5.	Leltári felszerelés	3	88				
		2585	—			2585	—

A pénztárnoki jelentés kapcsán felszólaltak :

JABLONOWSKI JÓZSEF köszönetet mond KERTÉSZ KÁLMÁN-nak, hogy a „Magyar Entomologiai Társaság“ pénzügyeit oly nagyon szívéen viselte s a pénztárnoki jelentés ama pontjára vonatkozólag, mely szerint a tagok jelentékeny része tagdíját nem fizette be, kéri a közgyűlést, bizza meg a pénztárnokot, hogy a nem fizető tagokat levél útján szólítsa fel a hátralékos tagdíj befizetésére.

DB. HORVÁTH GÉZA megjegyzi, hogy miután az ezirányban való

intézkedés nem a közgyűlés feladata, a tagdíjak behajtásának módját bizzuk a választmány megvitatására.

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN megjegyzi, hogy a terve az, hogy június hó első felében levélben szólítja fel a hátralékos tagokat s ha ez nem vezet sikerre, úgy postai megbízás vagy ügyvédi levél útján kísérli meg a tagdíjak behajtását.

A közgyűlés ezek után a választmányra bízza ezen ügy elintézését.

*

Titkár jelenti, hogy a múlt évi közgyűlés megbízásából DR. SOÓS LAJOS és GYÖRFFY JENŐ megvizsgálták a pénztárt és a következő jelentést nyújtották be:

Tisztelt közgyűlés! Alulírottak mint az 1912-ik évi közgyűlés által kiküldött pénztárvizsgálók mind a számadási könyveket, mind az értékpapirokról szóló elismervényt és a pénztári készletet megvizsgáltuk és a számadást minden tekintetben rendben találtuk. Budapest, 1913 januárius 18-án. — DR. SOÓS LAJOS s. k., GYÖRFFY JENŐ s. k.

*

Pénztáros az ezidei évre a következő költségvetési előirányzatot ajánlja elfogadásra:

A „Magyar Entomologiai Társaság” 1913. évi költségvetése.

BEVÉTEL			KIADÁS		
	K	f		K	f
1. Maradék az 1912. évről	336	52	1. Értékpapírok vásárlása	400	—
2. Alapítvány	100	—	2. Rovartani Lapok	480	—
3. Tagdíjak	500	—	3. Postadíjak	60	—
4. Oklevéldíjak	10	—	4. Kis nyomtatványok	60	—
5. Hátralékos tagdíjak	200	—	5. Könyvtár	100	—
6. Kamatok	50	—	6. Fölösleg	96	52
	1196	52		1196	52

*

Elnök ajánlja, hogy a közgyűlés az 1913. évi zárószámadások megvizsgálására újból DR. SOÓS LAJOS és GYÖRFFY JENŐ tagokat küldje ki.

Elnök előterjesztését a közgyűlés elfogadta.

A tiszti jelentések elhangzása után DR. HORVÁTH GÉZA a közgyűlés nevében mond köszönetet a tisztikarnak eredményes munkásságáért.

Titkár jelenti, hogy alapszabályaink értelmében új választás alá kerül az elnök és a választmány egyharmada, azonkívül részben a kandidáció, részben ÉHMANN FERENCZ választmányi tagnak a napokban történt elhúnyta folytán még két választmányi tag választandó. A választmány határozatából a közgyűlésnek a következőket ajánlja megválasztásra: elnökké BIRÓ LAJOS-t alelnökké DR. KERTÉSZ ABÁ-t, választmányi tagokká CERVA FRIGYES, DIENER HUGÓ, DR. HORVÁTH GÉZA, KUTHY DEZSŐ, MIHÓK OTTÓ és DR. VÁNGEL JENŐ-t.

A szavazólapok kiosztása után elnök a szavazás idejére a közgyűlést felfüggeszti.

A szavazás megtörténvén, elnök az ülést újból megnyitja és titkár jelenti, hogy összesen 27 szavazólapot adtak be, a választás eredménye pedig a következő:

Elnökké megválasztott BIRÓ LAJOS 26 szavazattal, alelnökké DR. KERTÉSZ ABÁ 26, választmányi tagokká DIENER HUGÓ 26, DR. HORVÁTH GÉZA 26, CERVA FRIGYES 24, KUTHY DEZSŐ 24, MIHÓK OTTÓ 21, DR. VÁNGEL JENŐ 21 szavazattal. Szavazatot kaptak még az elnöki állásra MIHÓK OTTÓ 1, az alelnökre CERVA FRIGYES 1, választmányi tagságra BOKOR ELEMÉR 7, SCHMIDT ANTAL 3, DR. PONGRÁCZ SÁNDOR 3, MOCSÁRY SÁNDOR 2, BIRÓ LAJOS 1, KOVÁCS ÖDÖN 1.

MOCSÁRY SÁNDOR elnök megköszönvén a lefolyt évben iránta tanúsított bizalmat, üdvözi az újonnan megválasztottakat és a közgyűlést berekeszti.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 19. ülése 1913. februárius 15-én. — BIRÓ LAJOS elnök megnyitja az ülést, köszönetet mond azért a bizalomért, mely az elnöki székbe juttatta és igéri, hogy igyekezni fog ezt a bizalmat ki is érdemelni. Üdvözi DR. HORVÁTH GÉZA tagtársunkat abból az alkalomból, hogy a francia entomologiai társaság tiszteleti tagjává választotta. Majd „A mikrohymenopterák vizsgálásáról“ című előadásában ismerteti azokat a módszereket, a melyek segítségével az apró gubacsdarázsokat megvizsgálható állapotba hozhatjuk. Ismerteti továbbá azokat az európai köz- és magánygyűjteményeket, a melyekben fontosabb anyag (főleg typosok) van.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 20. ülése 1913. márczius 15-én. — BIRÓ LAJOS elnök megnyitja az ülést a m. kir. Róvartani Állomás helyiségében és felkéri DR. KERTÉSZ ABÁ-t, hogy „Erebia Christi“ czímen bejelentett előadását tartsa meg. Előadó röviden ismertetvén ezt a kevéssé ismert alpesi lepkét és annak előfordulási viszonyait, rátér annak az útnak ismertetésére, melyen át a lepke alpesi termőhelyéhez juthatunk. Előadását számos eredeti fényképfelvétel vetítése mellett élénken illusztrálja. A nagy tetszéssel ogadott és érdeklődéssel hallgatott előadás után JABLONOWSKI JÓZSEF

„A szőlőilloncák“ czímen tartott előadást, ismertetvén a *Tortrix Pilleriana* kártételét és az ellene való védekezést, előadását számos vetített képpel illusztrálván. CSIKI ERNŐ bemutatott néhány hazai gyártású czélszerű hálókeretet.

Választmányi ülés 1913 márczius 15-én. — Titkár jelenti, hogy EHMANN FERENCZ választmányunk tagja f. évi januárius 25-én elhunyt. Új tagokul bejelenti IFJ. FRIEDRICH ANTAL-t (Maglód) és PILLICH FERENCZ-et (Simontornya), a kik megválasztattak. Pénztáros indítványozza, hogy a választmányi üléseket lehetőleg negyedévenként tartsuk és ez alkalommal a tisztikar terjessze elő negyedévi jelentését. A választmány ezt czélszerűnek találván az első ilyen választmányi ülést április 19-re tűzi ki.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 21. ülése 1913 április 19-én. — Miután BIRÓ LAJOS elnök a nagy számban megjelent tagokat és vendégeket üdvözölte, megnyitotta az ülést, melyen DR. HORVÁTH GÉZA ismertette a *Phyllomorpha*-csoportba tartozó Hemipterákat, melyeknek kétoldalt karimásan kiszélesedett teste mélyen bemetszett karélyokra van osztva s a melyek e miatt valami száraz falevelekhez vagy növénymagvakhoz hasonlítanak. Többnyire a forró földövi tájakra, részben Dél-Európában élnek, de egy fajt az előadó Orsovánál is felfedezett. — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN két Formoza-szigetéről származó óriási rablólegyet mutatott be és ismertette azoknak rendszer-tani helyét. — SCHMIDT ANTAL egy apró kék lepkét mutatott be, a *Lycæna Bavus*-t, mely eddig csak Dél-Oroszországból és Örményországból volt ismeretes és tavaly Erdélyből is előkerült. Az erdélyi alak új fajváltozatnak bizonyult. Ugyancsak ő bemutatta az *Argynnis Lathonia* nevű gyöngyházpillének egy melanisztikus példányát, melyet ULBRICH EDE gyűjtött. — DR. PONGRÁCZ SÁNDOR egy új reczesszárnyú rovar-t mutatott be, melyet DR. KERTÉSZ KÁLMÁN és CSIKI ERNŐ gyűjtöttek Máramaros megyében. Ez az új faj a *Stenophylax millenii*, egy a millenárius évben felfedezett faj legközelebbi rokoná. — CSIKI ERNŐ a bogarak néprajzi alkalmazásáról beszélt, ismertetvén egyes díszes bogaraknak az indiánusok, négerék stb. által való alkalmazását különféle ruházati tárgyaik díszítésére. Majd bemutatott egy abeszíniai gyermeksipot, melyet KOVÁCS ÖDÖN hazánkfra hozott múlt évi utazásából; ezt a sipot a gurági-gyermekok egy rózsabogár-féle (*Compsocephalus Kachowskii*) lilaszínű vagy zödes-kék villás szarvaeskájával mozaikszerűen díszítik. — Végül DR. HORVÁTH GÉZA ismertette BERLESE turini tanár legújabb légyirtó eljárását és bejelentette, hogy a következő nemzetközi zoológiai kongresszus 1916-ban Budapesten fog megtartatni.

Választmányi ülés 1913. április 19-én. — Miután BIRÓ LAJOS elnök az ülést megnyitotta, CSIKI ERNŐ titkár új tagnak ajánlja ne-

mesdédi KIRÁLY KÁLMÁN máv. forgalmi hivatalnokot (Budapest, VIII. Luther-utca 3), a kit a választmány megválaszt. Titkár jelenti, hogy Budapest székesfőváros tanácsa megküldötte a Magyar Entomológiai Társaságnak a Belügyminiszter által jóváhagyott alapszabályait. A választmány erre elhatározta, hogy az alapszabályok a Rovartani Lapokban és külön füzet alakjában is kinyomandók. — Dr. KERTÉSZ KÁLMÁN az I. negyedévről a következő pénztári jelentést terjeszti elő: Bevétel volt 1476 K 82 f., kiadás 805 K 80 f. (legnagyobb részét érték-papirosok vásárlására fordított), ennél fogva a készpénz 671 K 02 f. Felhatalmazást kér arra, hogy 300 K-ért Hazai Bank-részvényeket vásárolhasson, valamint arra is, hogy a hátralékosokat levélben felszólíthassa a tagdíjak befizetésére. A választmány ezekre a felhatalmazást megadja. — Végül a választmány elhatározza, hogy úrnapiján, május 22-én gyűjtőkirándulás rendezendő Tata-Tóvárosra és elhatározza, hogy budapesti és Budapest-vidéki tagtársaink, a kikre egyedül lehet számítani, hogy a kiránduláson részt vesznek, idejében értesítendőek, illetőleg meghívandók.

Felkérjük azon tisztelt tagtársainkat a kik tagdíjukkal még hátrálékban vannak, hogy azt mielőbb a pénztáros címére beküldjék.

„ROVARTANI LAPOK“

XX. Band.

März—Juni 1913.

3—6. Heft.

S. 33. — **A. Schmidt:** Die Entwicklungsgeschichte und Verbreitung von *Oxytrypia orbiculosa* Esp.— Nachdem sich Verfasser über die Begrenzung der Art und die Archaikarekte auslasst, stellt er als wichtige Bedingung die Erforschung der ersten Stände der Lepidopteren hin, die oft wichtigere Beiträge zur Beurteilung der Art liefern als manche äussere Unterschiede des Schmetterlingskörpers. Dan wird das Ei, die Raupe, Puppe sowie die biologischen Verhältnisse dieser einzelnen Stände besprochen (Dieser Teil der Abhandlung erschien deutsch in Annales hist.-nat. Mus. Nat. Hung. X, 1912, p. 632—637). Schliesslich wird dieser sonst ausser Ungarn aus Rumänien, Griechenland und Zentral-Asien (Tjanshan, Saissan) bekante Schmetterling als ein Steppentier angesehen, als dessen Urheimat wohl Zentral-Asien angesehen werden kann. Auf Tafel I wird das Ei (Fig. 1), Skulptur der Eischale (Fig. 2), die frisch geschlüpfte (Fig. 3), halbausgewachsene (Fig. 4) und ausgewachsene (Fig. 5) Raupe, die Puppe (Fig. 6), der ♀ Falter (Fig. 7) und das durch die Raupe ausgefressene Rhizom von *Iris pumila* (Fig. 8) abgebildet.

S. 63. — **J. Fehér:** Die Insekten-Mimikry vom geschlechtlichen Standpunkt. II. — Verfasser fährt fort seine Beobachtungen zu registrieren, bei welcher Gelegenheit nun die übrigen Insekten-Ordnungen an die Reihe kommen. Es wird so über *Syromastes marginatus*, *Palomena prasina*, *Mantis religiosa*, *Musca domestica*, *Ragonycha fulva* und Arachniden etc. berichtet. Schliesslich wird festgestellt, dass: verschiedene Insekten auf gleichfärbige oder gleichförmige Gegenstände und oft in Anzahl anfliegen; darin werden sie durch geschlechtliche Instinkte geleitet. Dies lässt nun folgern, dass einzelne Insekten beim Aufsuchen des anderen Geschlechts nicht nur durch ihren Geruch, sondern auch durch ihr Sehvermögen geleitet werden; dass der Geruch zum Feststellen der gleichen Art dient, nachdem diese schon angenähert wurde; aus weiterer Ferne werden sie durch ihr eben nicht scharfes Sehvermögen geleitet; die meist gleichförmige Farbe und Geruch des anderen Geschlechts wirkt stärker reizend, und ebenso werden gleichfärbige Gegenstände in der freien Natur besonderer Aufmerksamkeit beschenkt, wodurch diese, nachdem Sie oft Sammelpätze werden, das auffinden beider Geschlechter erleichtert. Natürlich muss hervorgehoben werden, dass

sich obige Folgerungen nur auf bestimmte Arten beziehen, also nicht allgemein aufgefasst werden können.

S. 66. — **N. Ch. Rothschild:** Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. V. (Hierzu: Tafel II). — Der deutsche Text der Arbeit ist parallel dem ungarischen gesetzt und dort einzusehen.

Literatur.

S. 92. — Es wird je eine Arbeit von CSIKI und DEPOLI besprochen.

Vereinsangelegenheiten.

S. 92. — Bericht über die Generalversammlung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 15. II. 1913. — Nach der Eröffnungsrede des Vorsitzenden A. MOCSÁRY, verliest Sekretär E. CSIKI den Bericht über das Vereinsjahr 1912, Bibliothekar DR. J. SZABÓ über die Bibliothek, DR. K. KERTÉSZ legt den Kassenbericht vor. Nachdem die Funktionäre Dispensation erhielten, wurde den Statuten gemäss die teilweise Neuwahl durchgeführt. Es wurde pro 1913 zum Vorsitzenden L. BIRÓ, pro 1913—15 zum stellvertretenden Vorsitzenden DR. A. KERTÉSZ und zu Ausschussmitgliedern F. CERVA, H. DIENER, DR. G. HORVÁTH, D. KUTHY, O. MIHÓK und DR. J. VÁNGEL gewählt.

S. 100. — In der ordentlichen Sitzung am 15. II. 1913 hielt der Vorsitzende L. BIRÓ einen Vortrag „Über die Untersuchung der Mikrohyemenopteren“.

S. 100. — In der ordentlichen Sitzung am 20. III. 1913 sprach DR. A. KERTÉSZ über „*Erebia Christi*“ und J. JABLONOWSKI über „Die Weinwickler“. Beide Vorträge wurden durch zahlreiche Projektionsbilder erleutert.

S. 101. In der Sitzung am 19. IV. 1913 sprach DR. G. HORVÁTH über die Gattung *Phyllomorpha*, DR. K. KERTÉSZ über zwei Asiliden von Formosa, A. SCHMIDT über *Lycaena Bavius* aus Siebenbürgen, DR. A. PONGRÁCZ über eine neue Art der Gattung *Stenophylax* aus der Máramaros und E. CSIKI über mit Käfern geschmückte ethnographische Gegenstände und zeigte eine mit den Kopfhörnern von *Comptoscephalus Kachowskii* geschmückte Pfeife aus Abessinien.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XX. KÖTET. 1913 JULIUS—AUGUSZTUS 7—8. FÜZET.

Adatok a *Lycaena Bavius* Ev. életmódjához.

Irta : DIÓSZEGHY LÁSZLÓ.

BÁRÓ ROTHSCHILD CHARLES úr megbízásából f. évi április 5—29-ig felkerestem a Magyarországon általam felfedezett *Lycaena Bavius* Ev. termőhelyét. 1910 április 20-án gyűjtöttem 6 ♂ példányt, de miután a növényzet fejlődése ez idén jóval előbb mutatkozott mint 1910-ben, jónak láttam már ápr. 5-én odautaznom, hogy az állat gyűjtését és megfigyelését el ne mulasszam. Április 6-án érkeztem meg Viczére (Szolnok-Doboka m.) s még aznap körülnéztem a termőhelyen.

A kökény már virágzásnak indult a déli oldalakon, a fák rügyei már erősen fejlődöttek voltak épp úgy mint 1910 április 20 körül.

Sajnos, már április 7-én beállott az esőzés, erős, olykor orkányszerű széllel, olykor hóval s ez április 18-ig tartott. Ez idő alatt szó sem lehetett a gyűjtésről, a növényzet sem fejlődött, így a környék látszólagos jobb termőhelyei után kutattam, végre április 20-án gyűjtöttem a *Lycaena Bavius* Ev. első példányát.

Vicze és környéke 25—30 kilométer körzetben hegyes-dombos vidék. A vidék 95%-a felszántott, megművelt terület, kiirtott szálerdővel, 10—25 éves erdők csak itt-ott tarkítják az egyhangú vidéket. Egyetlen uralkodó kőzet a pala, ezen olykor igen vastag réteg agyagos homok.

Csuszamlások, omlások e szerint igen gyakoriak, oly annyira, hogy sok területre, a melyet 1910-ben láttam, most már alig ismerem rá.

A megmunkálatlan hegyek oldalain csak a déli lejtőkön van számottevőbb vegetáció, a többi részen alacsony cserje, gyöngye fű. Persze, csak azon déli lejtők maradtak munkálatlanul, a melyeknek meredek volta kizárja a kapával való megmunkálást, bár idővel ez is megtörténik : a nép szegény, minden talpalatnyi helyre szükség van.

Ez idő szerint a déli lejtők uralkodó növényzete egy sásfajta, 2—3 alacsony növény és a vörös virágú *Salvia*, vagyis a mezei zsálya. Április 20-ig csak itt láthattam egy-egy *Papilio Machaon*-t,

P. Podalirius-t, egynéhány Pieridát és a *Lycaena Bavius* Ev. is csak itt volt található.

Április 23-án szép időm lévén újólaj gyűjtöttem a fennnevezett lepke 3 ♂ példányát. Végre április 25-én megfigyelhettem az első ♀ állatot, mondhatom, nem kis izgalommal. Mégis, mielőtt hálómbe került volna, alkalmam nyílt megfigyelni, hogy ide-oda röpködése közben csakis a *Salvia* húsos leveleit tünteti ki tartózkodásával, kerülvén a környezet többi növényét. Azonban az állat megfigyelése és gyűjtése egyformán fontos lévén, a ♀ *Bavius* által felkeresett *Salvia*-leveleket lehetetlen volt egyúttal át is nézmem s mint utólag kiderül, majdnem hiába való is lett volna, habár ez a hernyó tápnövénye.

Azonban a lepke, különösen a ♂♂ elöszóretettel keresik fel az erdei száócza fehér virágait, de a lejtők meredek volta csaknem lehetetlenné teszük a lepke megfigyelését, különösen ha felfelé a gerincz felé röpi.

Április 25-én délután érkezett meg UJHELYI JÓZSEF, a Magyar Nemzeti Múzeum kiküldöttje, a ki a következő napokon, valamint VARGA BÉLA ottani ev. ref. lelkész rendkívül kedvező segítségével megerősíthették azon feltevésemet, hogy az annyira kutatott tápnövény a *Salvia*.

Ugyanis UJHELYI-nek sikerült egy ♀ *L. Bavius* Ev.-t megfigyelni a mint egy petét rakott le a fennnevezett növény száraára. Az igen kicsiny, de azért tisztán kivehető világos zöldeskék pete képletesen szólva szinte új erőt kölcsönzött a már említett igen meredek terrenumon való mozgásra és 28-áig mindhárman ezen a helyen gyűjtöttük az állatot váltakozó szerencsével s olykor bizony irigységgel is talán. Több petét azonban lehetetlen volt találnunk, bárha a ♀♀, mielőtt hálónkba kerültek volna, minden funkcióját figyeltük.

Ekkor történt, hogy az igen fáradtságos és ránézve igen gyöngye eredmény elkeserítette a mi önfeláldozó, hazánk legújabb lepkészét VARGA tiszteletes barátunkat, egyszerűen otthagyt bennünket mint Szent Pál az oláhokat.

UJHELYI barátom is megalékelve az órákon át tartó eredménytelen lesést, elment — mint mondá — „Mycethophilidákat“ gyűjteni. Mire visszatért, irigykedve nézte az én azóta gyűjtött, kopott két *Bavius*-omat. Ez délután 3 órakor történt s miután nagy volt a hőség, sietnünk kellett haza, hogy még frissen preparálhassuk az állatokat, mielőtt ez lehetlenné válik puhítás nélkül.

Épp végeztünk a munkával, midőn a hőségtől kipirultan, izzadtan beront a mi kedves lepkész-lelkészünk és minket mintegy lesajnálván, szó nélkül egy széknék elkeresztelt alkalmatosságra lepihen-

vén, előszedi zsebéből a papirzacskós skatulyáját és kezdi bontogatni a zacskókat. Előkerül egy, majd 2—3 *E. Cardamines*, — mi ekkor UJHELYI-vel összenéztünk, megmosolyogván ritkaságait, persze nem értvén előbbi fölényes viselkedését. Aztán előkerültek kopott és kevésbé kopott *Gonopteryx rhamni*-k, *rapae*-k, *napi*-k, ép csápokkal vagy azok nélkül, — s mi csak mosolygunk kitarotán. Egyszerre azonban felderül az arca, jön egy *Bavius*, 2, 3, 4, egészen 6 példányig! Bizony az én kedves lepkész-tanítványom (én vezettem be a lepkészlet gyönyörűségeibe) egyszerre mester lett szemünkben a „remek” bemutatása után. Bár használható állat alig akadt közöttük, kinyújtám kezemet a croesusi kincseket rejtő doboz után, — de a tanítvány felmondta nekem szolgálatait avval a rövid kijelentéssel, hogy most már ő is a múzeumnak gyűjt. Véletlenül UJHELYI arcára került tekintetem, — s czáfolja meg, ha nem igaz — kajánul mosolygott biz’ ő!

Ilyen és ehhez hasonló epizódok között mesélte el most már a „nagy tanítvány”, hogy fölfedezte a *L. Bavius*-ok világkongresszusát s ha hálóján (melynek szövege az egyöntetőség elvét a marasztaló, barátságos kökénybokrok jóvoltából felmondta) át nem menekülnek, most már talán 15 darab is lenne.

Másnap, április 29-ikén, már korán megjelentünk a fentjelzett kongresszus színhelyén, mert barátunknak hivatalos gyűlése lévén 9 órakor (azonban még 10 után is velünk volt), hozzáfogtunk a *Bavius*-ok megtizedeléséhez.

Itt aztán gyűjtöttünk elég szép anyagot, sikerült a petegyűjtés is, a megfigyelés is, amelyről a következőkben számolok be:

A *Lycæna Bavius* Ev. bárha igen sok *Salvia*-bokrot keres fel, azok közül csak a legegészségesebbeken időzik hosszabb ideig, mikor is a külső levelek szárain behatol a középlevelek közé és csak a legfrissebb levelek aljára rak le egy-egy petét. A szárra ritkán, külső levélre egyáltalában nem petéz. Öt, tíz és ennél több petét csak a már fejlődő virágra rak s minden egyest igen jól rejtve, védve.

A petelerakás úgy történik, hogy keresi a levél erre alkalmas gödröcskéit s miután lerakott egy-két petét, megfordul és ugyanott, vagy a közelben folytatja ebbeli munkáját; ha elvégezte, lassan kisétál és most már mésszibb röpül, mintha alaposan megkönynyebbült volna.

A hernyók — amint megfigyelhettem — 7—10 nap alatt kelnek ki és a friss virágban láthatatlanul eltűnnek s ez igen megnehezíti majd SCHMIDT ANTAL munkáját, aki a pete és a hernyó leírását végzi.

A lepke röpülése könnyű, lebegő, de nem gyors s még megzavarás után is csak rövid távolságra röpül. Azonban ha csak a

legkisebb szél mozgatja a növényeket, igen könnyen szem előtt téveszthető.

Reggel 8 órakor, ha szép az idő, már röpül, délután 3 órakor igen ritkán, de délelőtt még borús időben is gyűjtöttünk egynéhányat.

Elterjedtsége Erdély északkeleti részének védett déli lejtőin — ha a tápnövény nagy mennyiségben van jelen — valószínű. Vicze környékén: Kékes, Czente, Apáti, Borzás, Bőd, Apanagyfalu környékén biztosan előfordul, azonban Bethlen-ben már nincs, mert ez a helység egy hűvös völgyben fekszik. A Czibles-en és előhegysegeiben szintén nem fordul elő, ami különben is alig lehetséges.

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a *L. Bavius* Ev. egyetlen rokonával sem téveszthető össze, legjellemzőbb bélyegeit már ismertettem e helyen.¹ Legközelebb áll hozzá a *Lycaena Baton* BGR. és nem a *L. Orion*, mint DR. SERTZ mondja, ezzel együtt röpül, de itt ez még ritkább.

Miután az összes gyűjtött anyagot áttekinthettem és összehasonlíthattam a kisázsiai példányokkal, megállapíthattam hogy lepkénk azoktól eltér és azért külön névvel jelölendő.

A *Lycaena Bavius* Ev. var. *hungarica*² hímje élénkebb zöldeskék vagy türkizkék, igen ritkán ibolyás fényvel, a narancssárga foltok a hátsó szárny felületén határozottabbak, egy esetben majdnem az elülső szegélyig érnek, csak két esetben hiányzanak. A ♀♀ hátsó szárnyának $\frac{3}{4}$ része sötét kékeszöld vagy ultramarinkék, az elülső szárny $\frac{2}{3}$ -a szintén türkizkék vagy kékeszöld behintésű. Egészen kék behintést ♀ példányokon nem észleltem, bár jól lehet, hogy ez is lehetséges. Mindkét nem fonákja világos, gyöngén ibolyásszürke, rajta a pettyek rendkívül váltakozók. Az elülső szárny töve felé eső pettyek száma 1—5-ig váltakozik, olykor igen sok úgynevezett „fiók” pettyel vagy azok nélkül, olykor pedig összefolynak a közeleső pettyek vagy épp úgy mint a *L. Icarus* ab. *arcuata* WEYMER-nél a két szélső pont az alsó szegélyen ívelten összefolyt stb. Az ÚJHELYI JÓZSEF által gyűjtött egyik ♀ mindkét hátsó szárnyán erős fekete középpont van, ezen állatot a Magyar Nemzeti Múzeum szives jóváhagyása remé-

¹ Rovartani Lapok. XIX, 1912, p. 114.

² *Lycaena Bavius* var. *hungarica* DIÓSZEGHY, nov. var. — ♂ alis supra alacre viridi-coeruleis vel türkiseis, raré violascenti nitidis, maculis aurantiacis constantis interdum usque ad marginem anteriorem pertinentibus. ♀ alis posticis parte $\frac{3}{4}$ obscure violaceo-viridibus vel ultramarinis, alis anticis parte $\frac{2}{3}$ türkiseis vel violaceo-viride conspergatis. ♂ ♀ alis subtus lucido violascenti-griseis, punctis valde variantibus. — Habitat prope Vicze (Com. Szolnok-Doboka) Hungariae orientalis (regio transsylvanica).

nyében VARGA BÉLA viczei ev. ref. lelkész tiszteletére ab. **Vargai**¹-nak nevezem el. Továbbá BÁRÓ ROTHSCHILD CHARLES úrnak általam és ugyancsak ÚJHELYI JÓZSEF által a Magyar Nemzeti Múzeum számára gyűjtött egy-egy ♂♂ példányát, melyeknek felületéről hiányzik a sárgásvörös foltok ab. **Rothschildi**²-nak nevezem el.

Kétségtelen, hogy miután idők folyamán a fönt leírt *Lycaena Bavius* Ev. var. *hungarica* még több példánya lesz ismeretes, változatossága különböző neveket fog forgalomba hozni. Bár a lepke az eddig ismert termőhelyén is igen ritka és rövid életű s ezek mellett nehezen gyűjthető.

Nagysága változó, a g. v. hazai példányai 20–27 mm. között váltakoznak.

Végül ezúton fejezem ki ismételten köszönetünket úgy a Magyar Nemzeti Múzeum, valamint az én nevemben is VARGA BÉLA viczei ev. ref. lelkész barátunknak, hogy szíves vendéglátásával, kalauzolásával lehetővé tette a viczei tartózkodást, közreműködésével pedig behatóan elősegítette a *Lycaena Bavius* Ev. ismeretlen életmódjának sikeres felderítését.

Ugyancsak meleg köszönetünket fejezzük ki DR. ZILAHY KISS ENDRE barátunknak, Bethlen járás tiszti orvosának, a ki bájos nejjével együtt páratlanul magyaros vendégszeretetével, vérbeli entomológusok ragaszkodásával, örökre emlékezetessé tették az ott tartózkodást.

Zenészek az ízeltlábú állatok közt.

Írta: HAJNAL IGNÁCZ.

Ha az ember nyári időben végigsétál a balzsamos illatú hegyi vagy síksági réteken és mezőkön, amellet hogy az üde levegőt beszívja és tüdejét, végtagjait edzi, bizonyos természeti tüneményre is önkénytelenül figyelmessé lesz, mert a madarak csicsergésén, a források csergedezésén, a méhek zsongásán kívül különféle hangok ütik meg fülét. Ilyen hangok: a hegedülés, czirpelés, csicsergés és kopogás, mind együttvéve pedig egy természetes hangversenyt alkotnak, mely a természet legkisebb zenészeitől: az ízeltlábú állatoktól ered. Vajjon mi célja van ezen állatok folytonos muzsikálásának? Bátran felelhetném tán, hogy bizonyos önérdék, mert legtöbb esetben szívük érzelmeit akarják vele tolmácsolni és életpárt keresnek általa.

¹ *Lycaena Bavius* ab. **Vargai** DIÓSZEGHY, nov. ab. ♀. — A var. *hungarica* differt: alis posticis puncto mediano valde distincto.

² *Lycaena Bavius* ab. **Rothschildi** DIÓSZEGHY, nov. ab. ♂. — A var. *hungarica* differt: alis maculis flavo-rufis deficientibus.

Ha az ember elmélyed a zenébe, mintha hallani vélné, mint mondja a szöcske pl. ezeket: „Egy fiatal szöcskeúrfi, a zöld kabát tulajdonosa, ezen nem közönséges úton keres magának életpárt!” És ennek megfelelőleg éppen hasonlót mondanak a többiek is, más-más zenehangot alkalmazva.

Ha a víg csapatot közelebről megfigyeljük, eme sajátos zenészeket öt csoportra oszthatjuk, mint: zümmögők, karczolók, dobolók, füttyülők és kopogókra. De akarjuk a zenéhez venni ama könnyed suhogó kepelést, melyet a szárnyak alkalmas kiterjesztésénél pl. a szöcskék, szitakötők és lepkék röpködése alkalmával hallhatunk.

Vegyük tehát sorra e különös zene eredetét.

1. *Zümmögés.* Mindannyian ismerjük a bogarak és a poszméh mély zümmögését, az éppen oly mély surranását az éjjeli lepkének, a dongó- és szobalégy magasabb hangú döngicsélését, a szúnyog még magasabb hangú zümmögését, melylyel az embert, kit meg akar szúrni (csipni), gyakran figyelmessé teszi. Mind e hangok a gyors szárnycsattogástól származnak. Ha a zongorahúr oly gyorsan rezeg, hogy a szem már nem látja, akkor hallható hangot ad; ha a rovarszárny oly gyorsan csattog, ugyanazt teszi. Ameddig a poszméh vagy cserebogár mozgásban van, szárnyainak csak bizonyos csillogását látjuk, következetesen annak csattogását is hallanunk kell, mert a levegő rezgésbe jön, a hang pedig nem egyéb, mint a levegő rezgése. A poszméh maga több mint negyven mozgást tesz szárnyaival egy másodperc alatt, a kisebb rovarok azonban még többet. A hangok, melyek ezáltal keletkeznek, részint közvetlenül hallhatók, részint magasabb hangúak, melyek füleinkbe jutnak. Itt-ott a hangképzés bizonyos mellékkészülék által támogatatik. Sok légynek és szúnyognak pl. szárnyaik mögött még két billegő, apró, ruganyos szögecske van, alig egy milliméter hosszúsággal, melyek végükön bunkóalakúan vastagodnak ki.

Ezek részint kormányzó eszközül szolgálnak, amennyiben az állat ezeket előre vagy hátra hajtja, irányíthatja súlypontját, úgy, hogy feje hol fölfelé, hol lefelé lehet irányítva és így a repülés a megfelelő irányban történik, másrészt pedig a gyors szárnycsattogás alkalmával lökés éri és együtt rezegnek; kicsiségüknek megfelelőleg igen magas hangot kell, hogy adjanak. Ha az ember a szúnyog zümmögését utánozni akarja, így tesz: z z-z-z; ez a „z” hang leginkább felel meg a legmagasabb hangoknak, melyek e hangnemben foglaltatnak.

Mire való már most e zümmögés?

Eredetileg tán önkéntelen nyilvánulás, mely a nagyon kis állatok repülésének gépies feltételéből, a gyors szárnyrezgésből származik,

némely esetekben az alkalmazkodás által a tér felismerhetetlen jelentőségét nyerte. Önmagában könnyű eszköz egyfajtajú állatokat együtt tarthatni. A szúnyogok hímjei pl. nőtényeiket már messziről ismerhetik fel magashangú zümmögésük által. Ahol sok a táplálék, ott sokat zümmögnek és ez csalogatójelül szolgálhat más, eledelt keresőknek.

Egy természetbúvár erről így nyilatkozik: A 80-as években egyszer egy erdő közelében sétáltam. Csodálkoztam az erdő hangos voltán, amely itt uralkodott. Az egész mintegy km.² területen úgy zsongott, mint egy nagybögő. Mi lehetett itt? Cserebogaras esztendő volt és a cserebogarak milliói, melyek a fiatal cserfákat ellepték, idézték elő e zajt egyenletes zümmögésük által; ez mély, végtelenségig tartó változatlan hangú zümmögés volt, mint amelyet a nagybögő utolsó húrja előidéz. Midőn ismét a mezőre léptem, százával hallottam még az új jövevényeket. Úgy látszik, éppen bábjaikból kibújva, jöttek a körülfekvő szántóföldekről és mindannyian egyenesen az erdőnek tartottak. Hogy ismerték volna ez irányt, ha nem társaik zümmögéséből?

Némelyeknél megállapítható, hogy zümmögő hangjuknak eredete szándékos és céltudatos. Így ismeretes, hogy fiatal anyaméheink, míg a sejtben bezárva, „tütülnek“, „kvákognak“. Ez a szűk tér által félig elnyomott zümmögés, miáltal a méhkas lakóit verbuválják.

A nagy, középamerikai góliátbogárról olvastam, hogy fejnyulványjaival újjnyi vastag ágat körülvesz és rettentő gyors repüléssel az ág körül forog. Ezt addig szokta folytatni, míg az ágaeskát le nem fűrészelte. De nem ez a célja, hanem inkább az, hogy az ebből származó zümmögés, dongás által párját hívogassa.

2. *Karczolás.* Ha pl. egy szút gombostűre szúrunk, azt fogjuk tapasztalni, hogy az állat bizonyos karczoló-fütyülő hangot ad, a mennyiben nyakát fel és alá mozgatja. Más bogaraknak hasonló tulajdonságuk van; karczoló hangot adnak, ha szükségben vannak; ha a nyakpajzs éle ezzel érintkezik, karczolja a durva helyeket és innen származik a hang. Arra szolgálhat, hogy társait az ellenségre figyelmissé tegye.

A hangképzésnek ugyanaz az alapja, egy durva felületen levő karczolás, a rovaroknál sokféle alkalmazásban van, különösen a szöcskénél, hol az csalogató eszközül szolgál. A lábakon, csipőkön vagy szárnyakon kis dörzsölődeszkájuk van, apró felületek ezek, melyek rendszeren szabályos léczecskekkel vannak ellátva. Ha egy mm²-en 60 ily léczecske van s ha valamely tárgygyal oly sebesen végighúzzunk rajta, hogy az másodpercenként 100 mm.-t érint, úgy nyilvánvalóan 6000 ily léczecske érint másodpercenként, így tehát

6000 rezgést is idéz elő másodpercenként: ez oly hangot szolgáltat, mely hangszereink legmagasabb régióiban található.

Apró szöcskéink lábaikat gyors, rövid mozdulatokban dörzsölik szárnyaikhoz és így majdnem folytonos, szakadatlan czirpelést (karczolást) idéznek elő. A nagy zöld sáskát messziről fel lehet ismerni szakadozott hangjáról. Hátsó hosszú lábait magas mozgással emeli fel és le; valahányszor a dörzsölődeszkácska a szárny mellett elhalad, rövid csörrenő karczolás hallatszik.

Tücskök és lótetűk nem a lábaikat dörzsölik a szárnyakhoz, hanem szárnycsúcsaikat, a mi félig füttyülő hangot idéz elő. E zene célja valószínűleg szintén a csalogatás. A hol valamely rovarfajnál dörzsölődeszkákat találunk, biztosra vehetjük, hogy hang előidézésére szolgálnak, ha hangokat különben nem is hallunk. Már apró szöcskéink hangja sem vehető észre némely emberi fül által épp úgy, mint a kis denevérek czinczogása.

Egy természetbúvár erről így ír: „Voltam egyszer egy társaságban, melynek kétharmad része a szöcskék czirpelését igen hangosnak és kellemetlennek találta, míg egyharmad része egyáltalában nem hallott ebből semmit“. Minden fülnek van hanghatára, melyen túl nem terjed hallóképessége. És így lehet az állatorszámban még számos apró zenész, melyet nem hallunk, míg ők maguk, apró, alkalmas hallószervekkel vannak ellátva, kölesönös meghallgatásukra. A dörzsölődeszkák némely rovarnál ki vannak mutatva, melyeket előbb némáknak tartottak s ilyen, tőlünk észre nem vehető készülékek talán a hangyáknál az egymással való közlekedésük céljaira is játszanak szerepet. Őslényi rovaroknál is találtak már karczoló szerszámokat.

3. *Dobolás.* A prücsöknek nemesak hegedűjük, hanem dobjuk is van. A potroh hátsó részén egy dobhártya van kifeszítve üstalakú mélyedés felett, mintegy 3 mm. átmérővel. E dobhártyát egy erős izom hozza rezgésbe és éppen úgy hangzik, mint az üstdob, csak apróságának megfelelően magasabb hangnemben. Az éneklő prücsök (*Cicada*) nálunk ismeretlen; délen körülbelül addig található, a meddig az olajfa honos. De a hol ez van, ott figyelmessé lesz az ember rá, ha jókedvében van. Egyetlen állatka dobolása húsz lépésnyire annyira betöltheti az ürt, hogy a hallgató azt sem tudja, hol keresse. Mindig azt hiszi, hogy közvetlenül maga mellett dobol.

4. *Füttyülés.* Azaz hangképzés, a levegő kiszorítása által. (Legnagyobb éjjeli lepkénk: „a halálfej“ füttyül, ha megfogják). A hang valószínűleg a potroh első gyűrűjének egyik részén tódul ki, melyen át e pille levegőt szorít ki, mely egy szarulemezt hoz mozgásba. BURMEISTER azt írja, hogy a légyeknél is van ilyen füttyülőkészülék, melyből zümmögésüket magyarázza. Légzőesőveikből levegőt szorí-

tanak ki, mely egy szarulemezt hoz mozgásba. De valószínűbb, hogy, mint fent láttuk, a szárnymozgások ennek előidézői.

5. *Kopogás*. Némely bogár összekopog. Legismeretesebb példa rá az ú. n. *patfogóbogár*. Fekete, magaslábú bogár, mintegy 6 mm. hosszú. Ha fogságban tartva a skatulyában, a skatulyán szőrrel végighúzzunk, úgy a hangot valószínűleg oly jelnek tartja, hogy farkona van közelében s ilyenkor 6–8-szor kopog egymásután, a mennyiben röviden szólva. az álkapcsával a skatulya fenekét ütögeti. A termiták kopogás által adnak egymásnak jelt. A dolgozó csapat vezére időről-időre fejével kopogtatja a földet, hozzátartozói erre zizegéssel felelnek és kettőzött buzgalommal fognak hozzá a munkához. Valószínű, hogy azon állatok közt, melyek társas életet élnek, ily jeladások jobban vannak elterjedve, mintsem azt jelenleg még tudjuk.

A *Melanargia Galatea* L. egy érdekes eltéréséről.

Irta: MONDOK JÓZSEF.

Mult évi július 14-én gyönyörű időben, fiam kíséretében kirándulást tettem a „Nagy-Kevély“ észak-keleti lejtőjén elterülő kalázi erdőben, a hol közel a hegy aljához, már a reggeli órákban szorgalmasan gyűjtöttük az itt nagy számban repkedő *Zygaenákat* és *Melitaeákat*. E közben a *M. Galatea* L. lepkefajnak egy rendkívül sötét és a rendesenél jóval nagyobb ♀ példányát sikerült hálómba keríteni. Minden igyekezetünk ellenére, azonban sajnálatunkra nem sikerült ennél többet a szép fajeltérésből zsákmányul ejteni.

Ezért az alábbiakban ismertetett állatot nem is látom el külön névvel, de fenntartom ezt magamnak azon időpontig, a míg nekem vagy másoknak esetleg sikerülne ezen érdekes aberatióval megegyező példányokat oly számban fogni, hogy ezáltal egy külön név felállítása indokolható legyen.

Közelebbi szemlélés és az idevágó leírások révén megállapíthattam, hogy a birtokomba jutott teljesen ép és kifogástalan állapotban levő minden eddig leírt sötét *Galatea*-aberatiótól és varietástól eltér, mely körülmény zsákmányomat annál becsesebbé teszi.

A mondottak után felteszem, hogy az állatnak tüzetes leírása egyébiránt is érdeklődést fog kelteni.

A képekből, melyek egyike egy normálisnak mondható lepkét, a másik pedig a sötét példányomat az eredetiekhez 4:5 arányban mutatja, nehézség nélkül kideríthető, hogy a szóban forgó példányom sem a SPULER által (Die Schmetterlinge Europas. I, p. 32) DAUB gyűjteményéből leírt sötét példánnyal, sem pedig a SEITZ: (Die

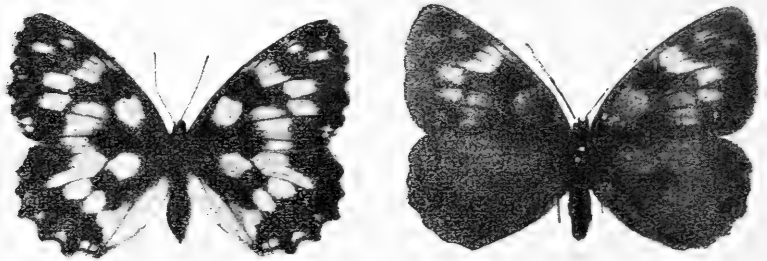
Schmetterlinge der Erde. I, p. 115) leírta OBERTHÜR-féle ab. *lugens*-el sem egyező.

Az ugyanitt leírt és a 38. táblán képen bemutatott var. *turcica* BOISD.-tól is lényegesen eltér.

Állatomnál a már említett nagyságbani eltérésen kívül, még a következő különbségek szembeötlők.

A szárnyak felső oldalán azon részek, melyek a rendes *M. Galatea*-nál fehérek, példányomnál, a *Satyrus Hermione*-hoz hasonlóan füstbarnák. A füstbarna behintés még a szárnysegélyre és a rojtozásra is kiterjed. A *M. Galatea* L. karakterisztikus fekete rajza és erezete példányomnál az elülső szárnyakon a sötét alapszínből még előtűnik, de a hátsó szárnyakon már alig sejthető.

A szárnyak alsó oldalán a rajz nagyjában megegyezik a *M. Galatea* L. törzsalakjának a rajzával, de oker-színűen behintett; az elülső szárnyak csúcsán a füstbarna szín a külső szárnyszélen kissé lefelé húzódik és szintén okerszínű behintést mutat.

Ez, valamint a füstbarna részeken előforduló okerszínű behintés, egybeült és mindenütt a szárnyakon, aranyesillogású szemcsékkel beszórt. A lepke teste, a csápok és a lábak teljesen feketék. Az állat szokatlan színezeténél fogva, első pillantásra rendkívül idegen-szerűen hat a szemlélőre, a mit a bemutatott monokrom kép nem képes érvényre juttatni.

A Bihar-hegység Anophthalmusai.

Irta: CSIKI ERNŐ.

A midőn „Magyarország Bogárfaunája“ című munkám I. kötetében a hazai *Anophthalmus*-okat tárgyaltam, a Bihar-hegységből és a vele összefüggő Erdélyi érzhegységből és kifutóikból mindössze 7 fajt ismertünk. Azóta erősen hozzáláltak e vidék vak bogarainak kikutatásához, úgy hogy a vak Carabidák és Silphidák száma mintegy háromszorosára emelkedett. Hogy gyűjtőink tájékozódását elősegítsem

és nekik a fajok meghatározását megkönnyítsem, ez alkalommal fenti terület Anophthalmusainak meghatározására szolgáló új kulcsot bocsátom közre. A Silphidákra (*Pholeuon*, *Drimeotus*) nem térek ki, mert ezek meghatározó kulcsa fenti munkám II. kötetének nemsokára a sajtó alul kikerülő 2. füzetében befoglalattatik.

A Bihar-hegységből eddig ismert összes fajokat újból beható vizsgálat alá vettem, mely alkalommal azt hiszem sikerült olyan bélyegekre figyelmesse lenni, melyek alapján a fajok az eredeti példányokkal való összehasonlítás nélkül is meg lesznek határozhatók. Egyben sikerült megállapítanom, hogy az eddig *parocus*-nak és *Redtenbacheri*-nek tartott és nem a fonáczaik, illetőleg Igricz-barlangból származó Anophthalmusok három új fajhoz tartoznak, melyeket alábbiakban óhajtók az irodalomba bevezetni.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A fej sokkal keskenyebb mint az előtor háta. 1. *cognatus*
A következő fajváltozatokkal: var. *Reissi*, var. *troglophilus*, var. *speluncarum*, var. *nuptialis*.
- A fej kissé keskenyebb vagy nem keskenyebb mint az előtor háta 2
2. A fej kissé keskenyebb mint az előtor háta 3
- A fej olyan széles mint az előtor háta 15
3. Az előtor hátának oldalpereme széles és lapos. 2. *Mallászi*
— Az előtor hátának oldalpereme keskeny, oldalszéle hirtelen felhajló 4
4. Az előtor hátának oldalpereme nagyon keskeny, oldalszegélye hirtelen és alacsonyan felhajló 5
- Az előtor hátának oldalpereme keskeny, oldalszegélye erősen felhajló 6
5. Az előtor háta $\frac{1}{3}$ -dal szélesebb mint hosszú. A halánték kevésbé domború, a nyak befűződése előtt kissé kiálló. A szárnyfedők vállszöglete szélesebb tompaszögű és kevésbé előreálló. 3. *Sziládyi*
— Az előtor háta kissé többel mint $\frac{1}{3}$ -dal szélesebb mint hosszú. A halánték erősen domború, a nyak befűződése előtt erősen kiálló. A szárnyfedők vállszöglete kisebb tompaszöveget alkot és sokkal előbbre kiálló. 4. *bihariensis*
6. A csápok rövidek, a csápízek rövidek és vastagok. 5. *Breitianus*
— A csápok hosszúak, a csápízek hosszabbak és karcsúbbak 7
7. A szárnyfedők felhajló oldalszéle a vállon éles tompaszögöt képez. 6. *pseudoparocus*
— A szárnyfedők felhajló oldalszéle a vállon szélesen kerekített 8

8. Az előtor háta széles, legalább $\frac{1}{3}$ -dal szélesebb mint hosszú.
7. *paroecus*
- Az előtor háta keskenyebb, legfeljebb $\frac{1}{4}$ -del szélesebb mint hosszú 9
9. Az előtor háta $\frac{1}{5}$ -del szélesebb mint hosszú 10
- Az előtor háta $\frac{1}{4}$ -del szélesebb mint hosszú 11
10. Az előtor hátának töve kétoldalt egyenesen, a középvonalra merőlegesen, halad a hátsó szögletek felé, melyeknek hegye kifelé irányult. A csápok vékonyabbak, az egyes ízek karcsúbbak. A szárnyfedők második közttere kissé keskenyebb mint az első és sokkal szélesebb mint a harmadik köztér.
8. *Eleméri*
- Az előtor hátának töve kétoldalt, valamint a hátsó szögletek is, kissé hátrafelé irányultak. A csápok vastagabbak, az egyes ízek zömökebbek. A szárnyfedők második közttere alig keskenyebb mint az első és alig szélesebb mint a harmadik köztér.
9. *Mocsáryi*¹
11. A szárnyfedők pontozott barázdái sekélyek, a közterek ennél fogva laposabbak. 10. *Csikii*
- A szárnyfedők pontozott barázdái mélyebbek, a közterek ennél fogva domborúbbak 12
12. A harmadik csápíz $1\frac{1}{3}$ oly hosszú mint a második íz, a csápízek vékonyabbak és rövidebbek. 11. *Szalayi*
- A harmadik csápíz $1\frac{1}{2}$ oly hosszú mint a második íz, a csápízek vastagabbak és hosszabbak 13
13. A szárnyfedők oldalszéle egész hosszában erősebben ívelt 14
- A szárnyfedők oldalszéle gyengén ívelt, az elülső harmadban majdnem egyenes. 14. *Meziádis*²
14. Karesúbb, a szárnyfedők barázdái mélyebbek, az ezekben levő pontok finomabbak. 12. *Horváthi*
- Szélesebb testű, a szárnyfedők barázdái kevésbé mélyek és erőteljesebben pontozottak. 13. *Gyleki*
15. Az előtor hátának töve egyenesen lemetszett 16

¹ *Anophthalmus (Duvallius) Mocsáryi* CSIKI, n. sp. — *A. Eleméri* MIKÓK affinis; sed differt: pronoti basi in lateribus cum angulis posticis simul parum retrorsum versus vergenti et non recte truncata; antennis crassioribus, articulis magis robustis; elytrorum interstitio secundo primo vix angustiore et tertio vix latiore. Long 5.5 mm. — Habitat in antro „Izvorbarlang“ prope Remecz (Com. Bihar) Hungariae centrali-orientalis.

² *Anophthalmus (Duvallius) Meziádis* CSIKI, n. sp. — *A. Horváthi* MIKÓK et *Gyleki* BREIT affinis; sed differt: elytris longioribus planioribusque, lateribus vix convexis, in parte antica fere rectis. Long 6 mm. — Habitat in antro prope Meziád (Com. Bihar) Hungariae centrali-orientalis.

- Az előtör hátának töve kétoldalt a hátsó szögletek felé rézsútosan előre- és kifelé lemetszett. 19. *Csatóí*¹
16. Az előtör háta $\frac{1}{3}$ -dal szélesebb mint hosszú. 15. *Birói*
- Az előtör háta legfeljebb $\frac{1}{4}$ -del szélesebb mint hosszú . . . 17
17. A szárnyfedők körülbelül kétszer oly hosszúak mint együttesen szélesek. 16. *Redtenbacheri*
- A szárnyfedők körülbelül $1\frac{3}{4}$ -szer oly hosszúak mint együttesen szélesek 18
18. Az előtör hátának oldalai egész hosszúságukban, a hátsó szögletekig íveltek. Hossza 7 mm. 17. *Mihóki*
- Az előtör hátának oldalai csak az elülső harmadban íveltek, innen hátrafelé egyenes vonalban keskenyedők. Hossza 5 mm. 18. *Taxi*

* * *

A mi az egyes fajok bővebb leírását illeti, utalok könyvemre és az alábbi rendszeres felsorolásban közölt első leírások idézeteire.

A fajok rendszeres jegyzéke:

1. *cognatus* J. FRIV. Természetr. Füz. III, 1879, p. 3. — Bihar-hegység (kövek alatt).
var. *Reissi* MIHÓK, Rov. Lap. XVIII, 1911, p. 136. — Jád-völgye.
var. *troglophilus* CSIKI, Magy. Bogárf. I, 1907, p. 268. — Fericseibarláng.
var. *speluncarum* CSIKI, Rov. Lap. XIX, 1912, p. 162. — Czáránbarláng.
var. *nuptialis* CSIKI, Rov. Lap. XIX, 1912, p. 163. — Galbina (kövek alatt).
- *
2. *Mallászi* CSIKI, Természetr. Füz. XXIV, 1901, p. 486. — Detonáta (kövek alatt).
3. *Sziládyi* CSIKI, Rov. Lap. XI. 1904, p. 170. — Remete (Pilisi barláng).
4. *bihariensis* CSIKI, Rov. Lap. XVIII, 1911, p. 140. — Vize-völgyi barláng.
5. *Breitianus* KNIRSCH., Col. Rundsch. I, 1912, p. 149. — Bihar-hegység (kövek alatt).
6. *pseudoparoecus* CSIKI, Ann. Mus. Nat. Hung. III, 1905, p. 576. — Bedellő (Pestere la gros).

¹ *Anophthalmus (Duvalius) Csatóí* CSIKI, n. sp. — *A. Redtenbacheri* EM. & J. FRIV. et sociorum affinis; sed differt: pronoti basi lateribus in angulis posticis oblique-truncata (ut in *Trecho quadristriato*). Long. 6.5 mm. — Habitat in antro prope Remete (Com. Alsó-fehér) Hungariae orientalis.

7. *paroeceus* J. FRIV., Magy. Tud. Akad. Math. és Termtud. Közlem. III, 1865, p. 41. — Fonáczai barlang.
 8. *Eleméri* MIHÓK, Rov. Lap. XVIII, 1911, p. 135. — Biharfüred (kövek alatt).
 9. *Mocsáryi* CSIKI, Rov. Lap. XX, 1913, 116. — Remece (Izvor-barlang).
 10. *Csikii* MIHÓK, Rov. Lap. XIX, 1912, p. 166. — Ponor-völgy (Csiki Ernő-barlang).
 11. *Szalayi* CSIKI, Ann. Mus. Nat. Hung. X, 1912, p. 538. — Eszkimo-barlang előtt (kövek alatt).
 12. *Horváthi* CSIKI, Ann. Mus. Nat. Hung. X, 1912, p. 538. — Bogavár (kövek alatt),
 13. *Gyleki* BREIT, Wien. Ent. Zeit. XXX, 1911, p. 196. — Ponorul (kövek alatt).
 14. *Meziádis* CSIKI, Rov. Lap. XX, 1913, p. 116. — Meziádi barlang.
- *
15. *Birói* CSIKI, Ann. Mus. Nat. Hung. III, 1905, p. 575. — Rév (Batrina-barlang).
 16. *Redtenbacheri* E. & J. FRIV., Verh. zool.-bot. Ges. Wien, VII, 1857, p. 44. — Pestere (Igricz-barlang).
 17. *Mihóki* CSIKI, Rov. Lap. XIX, 1912, p. 18. — Rév (Zichy-barlang).
 18. *Taxi* BREIT, Wien. Ent. Zeit. XXX, 1911, p. 195. — Rézbánya (Kondor-barlang).
 19. *Csatói* CSIKI, Rov. Lap. XX, 1913, p. 117. — Remetei barlang.

Rhyparioides Metelkana Led. ab. nov. vulnerata.

Irta: ULBRICH EDE.

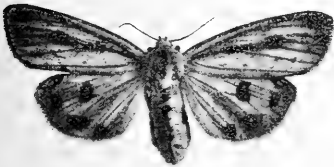
A METELKA FERENCZ alsódabasi gyógyszerész által a múlt század 60-as évei elején fölfedezett és LEDERER által a „Wiener entomologische Monatsschrift“-ben *Rhyparioides Metelkana* név alatt leírt medvepille ♀ példányai meglehetősen változatosak, míg a ♂ példányok csakis a középéren előforduló rozsdabarna hosszanti sáv tekintetében mutatnak némi eltérést, amennyiben az néha valamivel erősebbnek és szélesebbnek jelentkezik.

Az egyes ♀ példányoknak a törzsfajtól való eltérése ellenben úgy rajz, mint színezés tekintetében meglehetősen szembeötlő.

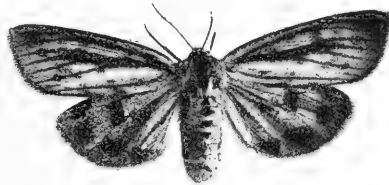
A rendelkezésemre álló, részben Alsódabas, részben Izsák-ról (mindkettő Pestmegyében) származó ♀ példányok között különösen égy, nézetem szerint elnevezésre jogosult eltérést észleltem.

Alábbiakban óhajtomi ennek a törzsfajtól való eltérését ismertetni.

Az elülső szárny mellékerén mutatkozó rozsdabarna sáv szélesebb és sötétebb színű, az ereket mentén elhelyezkedő rozsdavörös szín erősebb, az erek között előforduló hasonló színű pontok és harántvonalak pedig élénkebbek és szembetűnőbbek; a hátsó szárny alapszíne sötétebb rózsaszínű, a fekete szegélypontok nagyobbak, az első gyakran elágazik és átnyúlik a szárny rojtozatára, úgy hogy ez a szárny szöglettől kezdve bizonyos részben szintén feketének jelentkezik, a középmezőben előforduló v-alakú fekete rajz a II. subdorzális értől a III₃ érig terjed, vastagabb és kiterjedtebb és egy többé-kevésbé W betűhöz hasonló alakot ölt; végre a végső ér fekete és többnyire egy, a szárnytőtől a szegélyig terjedő jól észrevehető fekete vonalat képez.

Rhyparioides Metelkana LED.

Rh. Metelkana ab. *vulnerata* ULBRICH.

Ezt az alakot, tekintettel az első elnevezésnek egy ideig elterjedt helytelen leszármaztatására, mely szerint a *Metelkana* nevet a görög *meta* és *elkos* szavakból származtatták, tehát „sebhelylyel“ akarták összefüggésbe hozni, mint ab. *vulnerata* kívánom az irodalomba bevezetni.

***Rhyparioides Metelkana* LED. ab. *vulnerata* ULBRICH, nov. ab.**

In vena subcostali alarum anteriorum linea brunnea latiore et obscuriore; supra costas colore rufobrunneo crassiore; punctis intra costas sitis et lineis transversis magis pictis elucescentibusque; alis posterioribus punctis nigris majoribus, primum saepe divergens et in marginem transiens; punctum nigrum medianum formae „v“, a costa subdorsali II. usque ad costam III₃ extensum, formam literae „W“ configurans; vena abdominalis nigra, plerumque a radice usque ad marginem lineam nigram formans.

Carabus Parreyssi var. Deubelianus Fleisch.

Irta : CSIKI ERNŐ.

A Rovartani Lapok 1911. évi XVIII. kötetének 141. oldalán foglalkoztam FLEISCHER-nek fenti név alatt (Wien. Ent. Zeit. XXX, 1911, p. 160) leírt állatjával, melyet szerző rövidesen azután, hogy a leírás megjelent, volt szíves kérésemre megtekintésre elküldeni. Miután a typus-t megvizsgáltam, közleményemben megírtam, hogy nevezett példány harmadrendű bordái nem harántul rovátkoltak, tehát az állat nem lehet *Xystrocarabus*, hanem az egyszerűen egy *Loxocarabus* és pedig a *C. obsoletus* var. *euchromus*, a milyen név alatt különben szerző is kapta DEUBEL FRIGYES brassói bogarásztaársunktól.

Ezen soraim és fenti állításom egész polémiát eredményezett, mely a Bécsben megjelenő „Coleopterologische Rundschau“ hasábjain látott napvilágot és melynek utolsó részére már nem felelhettem, mert nevezett folyóirat szerkesztősége válaszat daczára annak, hogy SOKOLÁR bécsi udvari és törvényszéki ügyvéd úr legkevésbé sem szakszerű, hanem igenis személyeskedő czikkben támadott meg, nem fogadta el közlésre. Nevezett folyóirat szerkesztőségének a szakirodalomban megmagyarázhatatlan és érthetetlen eljárását még tetőzte azzal, hogy még egy rövid nyilatkozatomat sem közölte, melyben a lap ol-

Im XVIII. Band der Rovartani Lapok vom Jahre 1911 schrieb ich auf Seite 141 über das von FLEISCHER unter obigen Namen beschriebene (Wien. Ent. Zeit. XXX, 1911, p. 160) Tier, welches Verfasser mir gleich nachdem die Beschreibung erschienen ist, zur Ansicht zu übersenden so freundlich war. Nachdem ich die Type untersucht hatte schrieb ich im obigen Artikel, dass das betreffende Exemplar, nachdem es keine quer gestrichelten Tertiärintervalle besitzt, kein *Xystrocarabus*, sondern nur ein *Loxocarabus* ist, und zwar ein *C. obsoletus* var. *euchromus*, unter welchen Namen Verfasser das Tier auch von FRIEDRICH DEUBEL erhalten hat.

Diese Zeilen, sowie obige Feststellung ergab eine Polemik, welche in der wiener „Coleopterologischen Rundschau“ erschien und auf deren letzten Teil ich durch die Freundlichkeit der Redaktion dieser Zeitschrift nicht mehr antworten konnte, meine Antwort wurde nämlich nicht angenommen, obwohl der Herr Hof- und Gerichtsadvokat DR. SOKOLÁR in Wien, mich in einem nicht im geringsten sachlichen, sondern sehr persönlich gehaltenen Artikel angegriffen hat. Die Redaktion obiger Zeitschrift hat aber ihr in der Fachliteratur unerklärliches und unverständliches Verfahren noch damit gedeckt, dass sie sogar die Publikation einer kurzen Notiz ver-

vasóinak tudomására akartam adni, hogy válaszomat a Rovartani Lapokban fogom közreadni és az érdeklődőknek szívesen fogom cikkem különlenyomatát rendelkezésre bocsátani.

A „Coleopterologische Rundschau“ eljárása késztetett arra, hogy az egész ügyet tárgyilagosan ismertessem, vizsgálataim eredményét újból közöljem és válaszomat támadóimnak megadjam.

A Rovartani Lapokban megjelent rövid közleményemre¹ legelőször a bogár leírója, FLEISCHER brünni egészségügyi tanácsos felelt.² FLEISCHER cikkében ismerteti fenti közleményemben közölteket, majd rámutat arra, hogy a szárnyfedők skulpturájának ez esetben csak alárendelt értéke van, hanem az egész testalkat és a nagyon széles előtor, szélesen felhajló szegélylyel, hátrafelé erősen kihúzott széles és a csúcson nem lehajló hátsó szögletekkel az állatot teljes biztossággal a *Parreyssi*-hez sorozzák. Hogy más rovarászok nézetét is megismerje, az állatot elküldötte még REITTER-nek és GANGLBAUER-nek, utóbbinál pedig megvizsgálta az állatot HOLDHAUS és SOKOLÁR is, kik közül utóbbi a példány hímveszejét is megvizsgálta és megállapította, hogy

weigerte, in welcher ich den Lesern der Zeitschrift mitteilen wollte, dass meine Antwort in den Rovartani Lapok erscheinen wird und ich den Interessenten auf Verlangen gerne mit Separatabdrücken zur Verfügung stehe.

Das Verfahren der „Coleopterologischen Rundschau“ veranlasst mich nun die ganze Angelegenheit nochmals sachlich zu behandeln, die Ergebnisse meiner Untersuchungen nochmals aufzuführen und gleichzeitig meinen Gegnern zu antworten.

Auf meinen in den Rovartani Lapok erschienenen kurzen Artikel¹ reflektierte zuerst der Autor des Käfers, Herr Obersanitätsrat Dr. A. Fleischer in Brünn.² FLEISCHER registriert in seinem Artikel den Inhalt meiner Zeilen und hebt hervor, dass im übrigen die Skulptur der Flügeldecken in diesem Falle von untergeordneter Bedeutung ist, aber der ganze Habitus, der sehr breite Halsschild, mit breit abgehobenen Seitenrändern, mit breiten nach rückwärts stark vorgezogenen, an der Spitze nicht deflektierten Hinterecken, stellen den Käfer mit absoluter Sicherheit zu *Parreyssi*. Um auch die Ansicht anderer Entomologen zu erfahren sandte er das Tier an REITTER und GANGLBAUER, bei letzterem untersuchte das Tier auch HOLDHAUS und SOKOLÁR; letzterer untersuchte

¹ CSIKI, Carabus Parreyssi var. Deubelianus-ról. — Über Carabus Parreyssi var. Deubelianus. (Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 141 & 144).

² FLEISCHER, Ad Carabus Parreyssi v. Deubelianus m. (Coleopt. Rundsch. I, 1912, p. 43–44).

ennek alakja a *Parreyssi*-ével teljesen azonos. Mindezek az urak teljes határozottsággal mondták ki, hogy ez az erdélyi *Carabus* egy *Parreyssi* és nem *euchromus*; SOKOLÁR azonkívül arról is értesítette, hogy HOFFMANN bécsi gyűjtő szintén kapott erdélyi *euchromus*-okat, a melyek között *Parreyssi-Deubelianus* példányok is voltak. Végül megjegyzi, hogy miután magam is találtam három ilyen eltérő *euchromus*-példányt a Nemzeti Múzeum gyűjteményében, ez csak megerősíti állítását.

Erre az utóbbi megjegyzésre már most akarom megjegyezni, hogy ilyen három példány nincsen a Nemzeti Múzeumban, hanem ilyeneket igenis láttam DEUBEL-nek egy hozzám meghatározásra küldött gyűjteményében, a mit levélben közöltem annak idején FLEISCHER-rel, de hogy ő honnan vette értesülését a múzeumi példányokról, az előttem teljesen érthetetlen.

FLEISCHER előbbieken ismertetett cikkére megadtam a válaszat¹, melyet kivonatosan a következőkben ismertetek: Első sorban is REITTER munkája² megfelelő pontjainak visszaadásával igyekeztem bebizonyítani, hogy a *Xystrocarabus* és *Loxo-*

auch den Penis des Exemplares und stellte fest, dass die Form desselben mit jener des *Parreyssi* vollkommen identisch ist. Alle diese Herren erklärten diesen siebenbürgischen *Carabus* als unzweifelhaft zu *Parreyssi* und nicht zu *euchromus* gehörend; ausserdem benachrichtigte ihn SOKOLÁR, dass der wiener Sammler HOFFMANN ebenfalls siebenbürgische *euchromus* erhalten hat, unter welchen auch *Parreyssi-Deubelianus* Exemplare waren. Zuletzt erwähnt noch FLEISCHER, dass nachdem ich selbst drei so geformte Exemplare in der Sammlung des National-Museums fand, dies seine Ansicht nur bekräftigt.

Auf diese letztere Bemerkung will ich schon jetzt bemerken, dass sich in der Sammlung des Ungarischen National-Museums drei solche Exemplare nicht befinden, sondern ich sah solche in einer Determinationssendung des Herrn DEUBEL, was ich seinerzeit FLEISCHER brieflich mitteilte, aber von wo er seine Mitteilung bezüglich der Museal-Exemplare hernahm, ist mir ganz unerklärlich.

Auf FLEISCHER's vorangehend besprochenen Artikel habe ich geantwortet¹ und will den Inhalt meines Artikels auszüglich in Folgendem wiedergeben: In erster Linie versuchte ich durch Wiedergabe der betreffenden Gegensätze aus REITTER's Tabelle² zu beweisen,

¹ CSIKI, Ueber *Carabus Parreyssi* var. *Deubelianus* Fleisch. (Coleopt. Rundschau. II, 1912, p. 116—117).

² REITTER, Bestimmungs-Tabelle der Carabini. (Verh. Naturf. Ver. Brünn. XXXIV, 1896, p. 154—160).

carabus alnemek csak a szárnyfedők skulpturája alapján különböztethetők meg, a FLEISCHER említette egyedül tekintetbe jövő többi tulajdonság pedig csak arra alkalmas, hogy a *Xystrocarabus*-t az *Eutelocarabus*-tól, egy ez esetben egyáltalában figyelembe nem kerülő alnemtől megkülönböztethessük. Így miután FLEISCHER típusán a harmadrendű bordák jellemző harántrovátkoltsága teljesen hiányzik, *Xystrocarabus Parreyssi*-ről szó sem lehet és ha FLEISCHER az állat leírásában mégis egy ilyenről beszél, az a valóságnak nem felel meg, mert a megvizsgált példányon, úgy mint mindegyik *C. obsoletus* var. *euchromus*-on, csak a barázdák nagy beszűrt pontjai láthatók, melyek a köztereket oldalt egy kissé bemetszik. Ezek alapján újra kimondottam, hogy a *C. Parreyssi* var. *Deubelianus*-t csak *C. obsoletus* var. *euchromus*-nak tarthatom, mely nézetemet előbbutóbb valószínűleg más hivatott oldalról is meg fognak erősíteni. Egyben megjegyeztem, hogy azoknak az uraknak a véleményére, kiknek FLEISCHER állatját megmutatta és kik nézetét megerősítették, nem adhatok sokat, mert a dolognak valószínűleg nem jártak alaposan utána. A hímveszőt illetőleg pedig megállapítottam, hogy a *C. Parreyssi* és *C. obsoletus* hímveszeje teljesen egyforma, egyedül előbbinek forceps-csúcsa kissé szélesebb és laposabb; ennél fogva a

dass die Untergattungen *Xystrocarabus* und *Loxocarabus* nur durch die Flügeldeckenskulptur unterschieden werden können, und die von FLEISCHER als allein in Betracht kommenden übrigen Charaktere nur zur Abgrenzung der *Xystrocarabus* von *Eutelocarabus*, einer bei dieser Gelegenheit überhaupt nicht in Betracht kommenden Untergattung, dienen. Nachdem also der Type FLEISCHER's die charakteristische Querstrichelung der tertiären Intervalle gänzlich fehlt, so kann von *Xystrocarabus Parreyssi* überhaupt keine Rede sein, und wenn FLEISCHER in der Diagnose trotzdem von einer solchen spricht, so entspricht dies nicht der Wahrheit, weil das untersuchte Exemplar, so wie jeder *C. obsoletus* var. *euchromus*, nur die groben Punkte der Streifen aufweist, welche die Intervalle seitlich ein wenig einkerben. Nach diesem sprach ich wiederholt die Meinung aus, dass ich *C. Parreyssi* var. *Deubelianus* nur für einen *C. obsoletus* var. *euchromus* ansehen kann, welche meine Ansicht wohl bald auch von anderer authentischer Seite bekräftigt werden wird. Auch bemerkte ich, dass ich auf das Urteil jener Herren, denen FLEISCHER sein Tier zeigte und die seine Ansicht bekräftigten, nicht viel gebe, weil sie der Angelegenheit wohl nicht gründlich nachgegangen sind. Was nun schliesslich die Penisfrage anbelangt, stellte ich fest, dass der Penis von *C. Parreyssi* und *C. obsoletus* ganz gleichförmig ist, nur die Forcepspitze ist bei ersterem etwas breiter

hímvessző egyforma volta egyáltalában nem használható fel az új *Parreyssi*-fajta megerősítésére.

Ezt a FLEISCHER cikkére írt feleletemet SOKOLÁR úgy látszik magára nézve sértőnek találta és sietett arra válaszolni.¹

SOKOLÁR cikkének tartalmát nem akarom még kivonatosan sem ismertetni, mert abban semmi tárgyilagosságot nincs, minden mondat csak úgy hemzseg a személyeskedéstől, — azért egyenesen reátérek feleletemre, melyből a cikk tartalma is eléggé kiviláglik.

SOKOLÁR első sorban is sajnálatát fejezi ki azon, hogy helyesnek találtam a kérdéses, állítólag (!!!) a brassói Czenkről származó állatról, újból írni, — és így nem tehet róla, de erre már nem hallgathat.

Nagyon csodálkozom, hogy SOKOLÁR feleletemet teljesen magára vette és szándékomat részben félreértette, mert különben nem dobálódzna meghatározó kulcsokkal, verébmeghatározással, hímvesszőkészítményekkel, stb. — tehát teljesen úgy cselekszik, mintha nem is FLEISCHER, hanem ő maga lett volna ama cikk szerzője.

Feleletemben FLEISCHER-rel szemben² igyekeztem megállá-

und flacher; der identische Penis kann also in diesem Falle nicht zur Bekräftigung der neuen *Parreyssi*-Rasse dienen.

Diese meine auf FLEISCHER's Artikel geschriebene Antwort scheint nun SOKOLÁR für sich beleidigend gefunden zu haben und beeilte sich nun darauf zu antworten.¹

Den Inhalt von SOKOLÁR's Artikel will ich auch im Auszug nicht wiedergeben, da in demselben nichts sachliches ist, jeder Satz ist von Persönlichkeit durchdrungen, — weshalb ich gleich auf meine Antwort übergehe, aus welcher der Inhalt des Artikels genug hervorleuchtet.

SOKOLÁR spricht in erster Linie sein Bedauern aus, dass ich es für zweckmässig befunden habe über das fragliche, angeblich (!!!) vom Kapellenberg bei Brassó stammende Tier, nochmals zu schreiben, — also konnte er nicht weiter schweigen.

Es wundert mich sehr, dass SOKOLÁR meine Antwort ganz auf sich genommen und meine Intention zum Teil nicht verstanden hat, sonst hätte er mir nicht Bestimmungstabellen, Sperlingsdetermination, Forcepspräparate, etc. vorgeworfen, — also ganz so macht als wenn nicht FLEISCHER, sondern er selbst Autor jenes Artikels gewesen wäre.

In meiner Antwort² versuchte ich FLEISCHER gegenüber festzu-

¹ SOKOLÁR, Kommt *Carabus Parreyssi* Pall. in Siebenbürgen vor? (Coleopt. Rundschau. I, 1912, p. 148—149).

² Coleopt. Rundschau. I, 1912, p. 116.

pítani, hogy nem a testalak, a széles előtor stb., hanem a szárnyfedők skulpturája szolgál egyedül a két alnem, illetőleg faj megkülönböztetésére és ennek megerősítésére vettem elő REITTER eredeti munkájának szavait.

Nem is gondoltam ez alkalommal arra, hogy SOKOLÁR szakismeretét még a legeseke-lyebb mértékben is lebecsüljem, annál kevésbé, mert magam sem használok meghatározó kulcsot, hiszen eléggé ismerem a mi futrinkáinkat és még egynéhány más nem középeurópai Carabust is, de állításomat kézzelfoghatóan kellett, hogy bebizonyítsam, hiszen azt a folyóiratot nemcsak SOKOLÁR olvassa. De SOKOLÁR egyáltalában jobban tette volna, ha ezt a személyeskedő választ nem írja meg, hanem tárgyilagosan bebizonyítja, hogy miért *Parreyssi* és nem *euchromus* az illető példány; ezzel a tudományoknak sokkal több szolgálót tehetett volna.

Még nyomatékosan akarom kijelenteni, hogy feleletem nem akart egy színlelt visszavonulást jelezni, a hogy ezt SOKOLÁR feltételezi. Ez teljesen kizárt dolog, mert a mit megírtam, azt a typus megvizsgálása alapján tettem és annak helyességéről meg vagyok győződve. Ellenkezőleg talán éppen SOKOLÁR szavai engednek erre következtetni, hiszen ő már az „állítólag“ Brassó vidékéről származó állatról ír, holott FLEISCHER-t

stellen, dass nich „der Habitus, der sehr breite Halsschild, etc.“, sondern die Flügeldeckenskulptur allein zur Unterscheidung beider Untergattungen, respektive Arten, dient und habe deshalb REITTER's Worte zur Bekräftigung herangezogen.

Ich dachte bei dieser Gelegenheit gar nicht daran SOKOLÁR's Spezialkenntnisse auch nur im geringsten herabzusetzen, umso weniger da ich selbst keine Bestimmungstabelle benütze, denn mir sind unsere und auch noch einige andere ausser-mitteuropäische Caraben ganz gut bekannt, ich musste aber meine Ansicht handgreiflich beweisen, da ja diese Zeitschrift nicht nur SOKOLÁR liest. SOKOLÁR hätte es viel besser gethan, wenn er diesen persönlich gehaltenen Artikel nicht niedergeschrieben hätte, sondern ganz sächlich bewiesen hätte, warum das betreffende Exemplar ein *Parreyssi* und nicht ein *euchromus* is; damit hätte er der Wissenschaft einen viel grösseren Dienst geleistet.

Noch will ich fest bethonen, dass meine Antwort keinen maskierten Rückzug bezeichnen will, wie mir dieses SOKOLÁR zumuthet. Dies ist ganz ausgeschlossen, denn was ich niederschrieb, das habe ich nach Untersuchung der Type gethan und bin von dessen Richtigkeit fest überzeugt. Im Gegenteil eben aus SOKOLÁR's Worten kann darauf gefolgert werden, nämlich er spricht jetzt schon von dem „angeblich“ von Brassó stammenden *Carabus*, obwohl er seinerzeit FLEISCHER davon

annak idején arról értesítette,¹ hogy HOFFMANN is kapott Erdélyből ilyen példányokat.

És végül SOKOLÁR azon kijelentésére óhajtának megfelelni, mely szerint okosabb lett volna, ha a Nemzeti Múzeumban levő három példányt megtekintésre elküldöttem volna neki és akkor biztosan megállapíthatta volna, hogy a *C. Parreyssi* tényleg előfordul-e Erdélyben? — Eltekintve attól, hogy SOKOLÁR ezt ugyan megtehetette volna HOFFMANN példányai alapján is, — én levélbeli kérdezősködésére megírtam neki, hogy múzeumunkban ilyen példányok nincsenek és hogy FLEISCHER ezen állításának forrása előttem ismeretlen, a mint ezt ezen cikkem elején különben már megírtam. És daczára ezeknek a felvilágosító soroknak, SOKOLÁR ezt cikkében újból feltalálta! Talán ezzel akarta hitelemet elrontani? — ha ezt akarta, azt hiszem nagyon tévedett DR. FR. SOKOLÁR udvari és törvényszéki ügyvéd úr, — ez a fegyver visszafelé sült el, ilyen ügyvédi fogásokkal rovar-tani kérdésekben nem lehet boldogulni.

Ezekben igyekeztem SOKOLÁR úr cikkére felelni, de van még egy megjegyzésem magára a *Deubelianus*-kérdésre vonatkozólag is. Szerettem volna ugyanis a cikkemben elmondottak megerősítésére a *C. Parreyssi* és var. *Deubelianus* szárnyfedő-

benachrichtete,¹ dass HOFFMANN aus Siebenbürgen ebenfalls solche Exemplare erhalten hat.

Und zuletzt will ich noch auf jene Angabe SOKOLÁR's reflektieren, nach welcher es viel richtiger gewesen wäre wenn ich ihm die 3 Exemplare des National-Museums zur Ansicht gesendet hätte, denn damit hätte konstatiert werden können ob *C. Parreyssi* wirklich in Siebenbürgen vorkommt? — Abgesehen davon, dass SOKOLÁR dies auch an den Exemplaren von HOFFMANN erledigen hätte können, — ich meinerseits benachrichtete ihn auf seine Anfrage, dass solche Exemplare in unserem Museum nicht vorhanden sind und dass mir FLEISCHER's diesbezügliche Quelle, wie ich dies eingehends schon bemerkte, unbekannt ist. Und trotz dieses Aufschlusses deckte SOKOLÁR die Sache in seinem Artikel wieder auf! Wollte er vielleicht auf diese Weise meine Glaubwürdigkeit diskreditieren? — wenn ja, so hat sich der Herr Hof- und Gerichts-Advokat DR. FR. SOKOLÁR wie ich denke sehr geirrt, denn mit solchen Fängen kann man in entomologischen Fragen nicht Erfolg haben.

Dies wäre also die Antwort auf den Artikel des Herrn SOKOLÁR, ich hätte aber noch eine Bemerkung auf die *Deubelianus*-Frage selbst. Ich hätte nämlich zur Bekräftigung der Angaben dieses Artikels gerne eine mikrophoto-graphische Abbildung der Flügel-

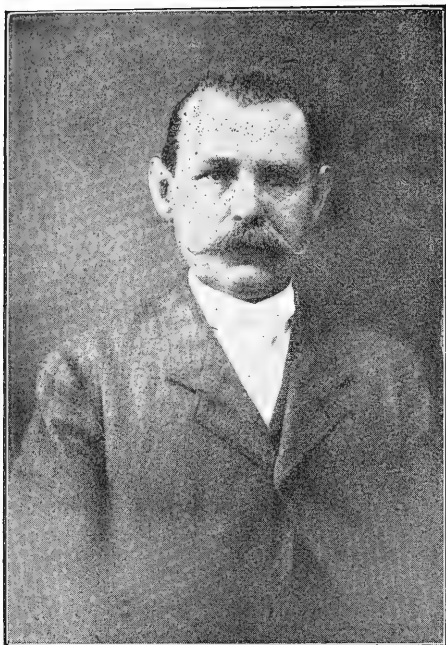
¹ Coleopt. Rundschau, I, 1912, p. 44

szkulpturáját mikrofotografiai felvételek alapján képből is bemutatni. Sajnos ezt nem tehettem meg, mert FLEISCHER úr, akitől e célra a typut újból elkértem, még ajánlott levelemre sem válaszolt. Így kénytelen vagyok feltenni, — ezt SOKOLÁR határozott állítása is, hogy a kérdéses állat egy *Parreyssi*, is megerősíteni látszik — hogy FLEISCHER talán Bécsbe egy valódi *Parreyssi*-t küldött, miután levélbeli értesítemre meggyőződött arról, hogy brassói példánya tényleg egy abnormális alakú *euchromus*.

deckenskulptur von. *C. Parreyssi* und var. *Deubelianus* publiziert. Leider kann ich dies aber nicht thun, da Herr FLEISCHER, von dem ich zu diesem Zwecke die Type nochmals verlangte, auch auf meinem eingeschriebenen Brief nicht reagierte. Also muss ich annehmen, — und dies scheint SOKOLÁR's keinen Disput zulassende Behauptung nur zu bekräftigen, dass das fragliche Tier ein *Parreyssi* ist, — dass FLEISCHER nach Wien tatsächlich einen echten *Parreyssi* sendete, nachdem er sich auf meine briefliche Mitteilung darüber überzeigte, dass sein brassóer Exemplar tatsächlich ein abnorm geförmter *euchromus* ist.

Különfélék.

† *Ehmann Ferencz*. — Másfélévi betegség és szenvedés után 1913 januárius hó 25-én elhunyt EHMANN FERENCZ székesfővárosi elemi iskolai cz. igazgató, a Magyar Entomologiai Társaság választmányi tagja, bogarásztársunk. Benne buzgó bogarászt, faunánk lelkes kutatóját veszítettük el. EHMANN 1851 november 20-án született a fehérmegyei Szaár községben, a hol elemi iskoláit is végezte, innen tanulmányai folytatására Budapestre került, a hol elemi iskolai tanítói és középiskolai tornatanítói oklevelet szerzett. Tanítói működését 1870-ben kezdte meg szülőfalujában, a homon 1871-ben Promontorra, 1873-ban Tatára, 1874-ben Székesfehérvárra és 1880-ban Budapestre került. Mint buzgó turista, csakhamar érdeklődni kezdett a természet iránt; régi tanárain kívül, főleg KOHAUT REZSŐ volt az, a ki a rovarok gyűjtésére serkentette és azok tanulmányozásába bevezette. 1893-ban e sorok írójának buzgítására tisztán a bogarak gyűjtésére és tanulmányozására adta magát és azóta szép nagy gyűjteményre tett szert, melyben alig van mások gyűjtötte anyag, minden saját keze munkájának eredménye. Ha jelzett idő óta ugyan saját részére csak bogarakat is gyűjtött, kirándulásai alkalmával a mennyire ideje engedte a többi rovarokra is figyelemmel volt, ellátta rovarásztársait megfelelő anyaggal. Irodalmilag nem igen működött, azonban tanulmányozásra

mindig felajánlotta az érdeklődőknek gyűjteménye anyagát. Gyűjteménye főleg Budapest tágabb környékének, valamint a Balaton mellett fekvő Őszöd vidékének faunája tekintetében volt gazdag. Faunánk nem egy érdekes faja az ő buzgólkodásának eredménye. Az ő nevét viseli egy szép kis Erotylida-bogár, melyet a Budai hegyekben fedezett fel (*Tritoma bipustulata* var. *Ehmanni* CSIKI). Gyűjteménye özvegye jóvoltából legnagyobb részében a Magyar Nemzeti Múzeumba került, a melynek gyűjteményében állatai gazdájuknak örökös emléket állítanak.

CSIKI ERNŐ.

A világ legnagyobb rovarai. — A legnagyobb rovarok az Orthopterák rendjéből, a Phasmidák családjából kerülnek ki. A Phasmidák, a botsáskák, tudvalevőleg a fák ágait utánozzák, testük hosszú és keskeny, szárnyasok vagy szárnyak nélkül valók. A legnagyobb fajok a *Phryganistria*, *Pharnacia*, *Phobaeticus*, *Nearchus* és *Palophus* nemekbe tartoznak. Az eddig ismert legnagyobb fajok a *Phobaeticus Kirbyi* REDT. és a *Pharnacia serratipes* GRAY; hosszáságuk 33 cm., mindkettő szárnyas és Borneo lakója. A szárny nélküli valók között a Nyugat-Afrikában élő *Palophus centaurus* WESTW. volt eddig a legnagyobb, 25·5 cm. testhosszal, most azonban eléje került a *Palophus titan* SJÖSTR., melynek hossza eléri a 26·3 cm.-t; hazája Nyassa. — A kihalt rovarok között azonban még ezeknél is nagyobb alakokra bukkanunk, melyek közül csak a *Meganeura Monyi* BROUG. nevű szitakötőt említem, melynek hossza 35 cm., szélessége kifeszített szárnyakkal 64 cm.

DR. KÉRTÉSZ KÁLMÁN.

Irodalom.

Böttcher, G.: *Sarcophaga mehadiensis* nov. spec. (Dipt.) (Entomologische Mitteilungen. I, 1912, p, 144, fig.)

A czimben megnevezett új fajt L. OLDENBERG német dipterológus gyűjtötte Herkulesfürdőn.

DR. KÉRTÉSZ KÁLMÁN.

Seitz, Prof. Dr. Adalbert: Die Gross-Schmetterlinge der Erde. Eine systematische Bearbeitung der bis jetzt bekannten Gross-Schmetterlinge. — II. Band: Die Palaearktischen Spinner & Schwärmer. Verlag des SEITZ'schen Werkes (ALFRED KERNEN) in Stuttgart, 1913. p. I—VII, 1—479 und 2489 Figuren auf 56 kolorierten Tafeln. Preis gebunden Mk. 45.—

Folyóiratunk múlt évi kötetének 183—185. lapján ismertettük ezen kiváló fontosságú lepkészeti munka első kötetét, mely a palearktikus táj nappali lepkéit tárgyalta s most már beszámolhatunk a második kötetről is, mely nem régen vált teljessé. A II. kötet az éjjeli lepkék (*Phalaenae*) két csoportját, a szövöket (*Bombyces*) és szenderféléket (*Sphingees*) tárgyalja. Úgy mint az első kötetben, ennek a kötetnek anyagát is a legkiválóbb szakemberek tárgyalták, így a szerkesztő (SEITZ) a *Zygaena*, *Epizygaena* és *Diloba* nemek, a *Syntomidae*, *Arctiidae*, *Endromididae*, *Callidulidae*, *Brahmaeidae*, *Uranidae*, *Megalopygidae*, *Limacodidae*, *Heterogynidae*, *Thyrididae* és *Cossidae* családok, azonkívül a *Lasiocampidae*, *Notodontidae* és *Psychidae* általános részének szerzője, JORDAN írta a *Zygaenidae*, *Saturnidae* és *Sphingidae* családok, A. JANET az *Epicopeidae*, E. STRAND a *Lymantriidae*, *Thaumetopoeidae*, *Drepanidae* és *Psychidae*, DR. K. GRÜNBERG a *Lasiocampidae*, *Lemonidae*, *Eupterotidae*, *Bombycidae* és *Notodontidae*, W. WARREN a *Cymatophoridae*, M. BARTEL az *Aegeridae* (régében *Sesiidae*), R. PFITZNER a *Hepialidae* családok szövegét, DR. P. DENSO-TÓL származik a szenderfélék hybridjeinek ismertetése és DR. W. ROTHSCHILD a Cossidákra vonatkozó kiegészítő rész szerzője. Az anyag feldolgozása époly alakban történt mint az ismertetett első kötetben. Ebben a kötetben is a szerzők nem kevesebb mint 182 új fajt, alakot vagy új nevet vezettek be az irodalomba. A táblákon bemutatott lepkék képe most is jól sikerült, közöttük sok a most első ízben képen is bemutatott lepke. Ezzel nagyjában hű képet adtunk erről a kötetről is és még csak néhány szót akarunk a munka értékéről, fontosságáról elmondani, tekintettel egynéhány külföldi szaklapban megjelent ismertetésre. Még nem jelent meg a szakirodalomban olyan munka, mely bizonyos oldalról támadásban, lekiacinylésben nem részesült volna. Így állunk Seitz munkájával is, részben sértett hiúság, részben kereskedői szempontok megszólaltatnak itt-ott egy-egy okvetetlenkedőt. Reméljük, hogy ezeknek a kirohanásoknak nem lesz komolyabb következménye, de nem is lehet, hiszen minden komoly ember tudja, hogy a legkiválóbb munka sem teljes vagy teljesen hibátlan, de ebből nem következik, hogy a munka egészében rossz legyen. Mindezek dacára, a mint már multkori

ismertetésünkben is kifejeztük, SERTZ munkája nemcsak a szakembernek és a laikusnak, hanem a gáncsolóknak is nélkülözhetetlen forrásmunkája fog maradni. CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság“ 22. ülése 1913. május 24-én. — BIRÓ LÁJOS elnök megnyitván az ülést, MIHÓK OTTÓ megtartja „Bogarászati kirándulás Horvátországban“ czímen hirdetett előadását, melyet mintegy 80 vetített kép bemutatásával élénkített. Végül elhatározta a Társaság, hogy a május 22-én Tata-Tóvárosra tervezett társas gyűjtőkirándulás helyett, melyet a rossz időjárás miatt el kellett halasztani, június 8-án Margitligetre rendez kirándulást.

* * *

A „Magyar Entomológiai Társaság“ alapszabályai.

1. Czíme, székhelye és pecsétje.

A társaság czíme: „Magyar Entomológiai Társaság.“

A társaság székhelye: Budapest.

A társaság pecsétje: Egy Magyarország faunájára jellemző bogár (*Pselaphus mehadiensis* FRIV.) képe és e körül „Magyar Entomológiai Társaság“ és 1910 (az alapítás éve) felirat.

2. Czélja.

Czélja a rovarant általában művelni, különösen Magyarországi faunáját e szempontból vizsgálni és a rovarantani ismereteket terjeszteni.

3. Eszközök.

A társaság e czélből:

a) A rovarant körébe vágó észleletek és tanulmányok közlése, valamint a rovarantani ismeretek terjesztése végett gyűléseket tart.

b) Folyóiratot ad, melyben tagjait a gyűlések eredményeiről is tudósítja.

c) Tagjai számára szakkönyvtárt tart fenn.

d) Társas kirándulásokat és barátságos összejöveteleket rendez.

e) Más hasonló czélú társulatokkal érintkezésbe lép.

4. Tagok.

A társaság tagjai: a) tiszteletiek, b) alapítók, c) rendesek, d) levelezők.

a) Tiszteletbeli tagokul oly bel- és külföldi szaktudósokat választ, kik a társaságnak különös díszére szolgálhatnak.

b) Alapító tag az, aki a társaság alaptőkéjét legalább 100 kornával növeli. Alapító tagok testületek is lehetnek, mint jogi szemé-

lyek, tagsági jogaikat azonban csak egy megbízott képviselőjük útján gyakorolhatják.

c) Rendes tag minden magyar állampolgári joggal biró egyén lehet, ki a rovartan iránt érdeklődik.

d) Levelező tagokul oly külföldi szaktudósok választhatók, kik a társaság szellemi érdekeit előmozdították.

A megválasztott külföldi tiszteleti és levelező tagok felsőbb jóváhagyás elé terjesztendők.

5. A tagok választása.

A ki alapító vagy rendes taggá kíván megválasztatni, ebbeli szándékát a társaság egy tagjának ajánlás végett bejelenti. Az ekként ajánlottakról a titkár a választmányi gyűlés elé véleményes jelentést terjeszt, hol a tag szavazattöbbséggel választatik meg.

Tiszteleti és levelező tagok csak rendes közgyűlésen és pedig a választmány véleményes jelentése alapján választhatók meg, ha valamely alapító vagy rendes tag legalább egy hónappal a közgyűlés előtt írásban ajánlotta őket.

6. A tagok jogai.

A tagoknak joguk van a gyűléseken és a társaság egyéb összejövetelein részt venni, új tagokat ajánlani, a közgyűléseken szavazni, a társaság könyvtárát használni és gyűléseire vendéget bevezetni. Az alapító és rendes tagok a társaság folyóiratát díjtalanul kapják.

7. A tagok kötelességei.

A rendes tag a társaság pénztárába évenként 10 koronát fizet és pedig minden év első negyedében, azonkívül az első évben 2 korona beíratási díjat. Minden tag az első évi tagdíj lefizetése után tagsági oklevelet kap. A tagság három évre kötelező. A tagsági díjak felemelése vagy leszállítása csak alapszabálmódosítással eszközölhető.

8. A társaságból kilépés.

A ki a társaságból a három év leteltével bármely oknál fogva ki akar lépni, tartozik ebbeli szándékát a titkárnak az előző év október 1-ig bejelenteni és oklevelét visszaküldeni.

A társaságból kilépő vagy a díjait nem fizető tagokat a titkár előterjesztésére a választmány törli a tagok sorából.

9. Tisztikar és választmány.

A társaság tisztikarát az elnök, a két alelnök, a titkár, a jegyző, a pénztáros és a könyvtáros alkotják.

A választmányi tagok száma 12, akik a tisztikarral együtt teszik a választmányt.

A választmány, mely a társaság ügyeit mint közvetlenül igazgató és foganatosító testület vezeti, saját hatáskörében határozhat ugyan, de minden intézkedéseért felelős a közgyűlésnek.

10. Elnökség.

Az elnök a társaság képviselője hatóságok vagy valamely harmadik személy irányában; a gyűléseken elnököl, összehívja a választmányi gyűlést; összehívhat rendkívüli közgyűlést; a rendes közgyűlésen általános jelentést ad a társaság működéséről; a szavazatok egyenlő számánál dönt; örködik továbbá, hogy a választmány határozatai foganatosuljanak; felügyel a társaság tisztviselőinek működésére s ügykezelésének menetére; a költségelőirányzat határain belül a fizetéseket utalványozza.

Az alelnökök helyettesítik az elnököt.

11. Titkárság.

A titkár vezeti a társaság szellemi és tudományos ügyeit, viszi az ezirányú levelezést, gondoskodik a gyűlések tárgyairól és szerkeszti a társaság folyóiratát; a tagok mindenkori létszámát a pénztárossal együtt nyilvántartja. A titkár ellenőrzi a pénztárt s a közgyűlésen a társaság összes szellemi működéséről jelentést tesz.

12. Jegyző.

A jegyző minden ülésről jegyzőkönyvet vezet és ha kell, a titkárt helyettesíti.

13. Pénztáros.

A pénztáros kezeli a társaság pénzügyeit és a pénztárhoz tartozó iratokat s a társaság bevételeiről és kiadásairól rendes könyvet vezet. Pénztári könyveit s a pénztárt az elnöki és titkári ellenőrzésen kívül a közgyűlés részéről kiküldött bizottság is megvizsgálja.

Minden pénztári kiadás csak utalványozott okirat alapján történhetik, mely az elnök aláírásával és a titkár ellenjegyzésével látandó el.

14. Könyvtáros.

A könyvtáros a társaság könyvtárának őre és gondozója, a melyről rendes leltárt vezet.

15. Gyűlések.

A gyűlések háromfélék: a) választmányi, b) havi és c) közgyűlések.

a) Választmányi gyűlést a társaság legalább minden hónapban egyszer, de ha a szükség kívánja, többször is tart. Tárgya a társaság belső ügyei. A határozatok érvényességéhez szükséges, hogy a választmány tagjainak legalább egyharmada jelen legyen.

b) Havi gyűlések, június-augusztus hónapok kivételével, minden hónapban tartatnak. E gyűléseken a rovartan körébe vágó előadások, ismertetések, bemutatások kerülnek napirendre.

e) Közgyűlést a társaság évenként egyszer, az év elején tart, melyre a tagok a társaság folyóiratában hívatnak meg. A közgyűlésen a társaság szellemi működéséről, gyarapodásáról és vagyoni állapotáról tesznek az illető ügyvivők jelentést. A közgyűlés hatáskörébe tartozik az évi költségvetés megállapítása, a zárószámadások felülvizsgálása és a tisztviselőket illető felmentvény megadása vagy megtagadása. Ekkor történik a tisztikar, a választmányi tagok, valamint a tiszteleti és levelező tagok választása is.

Az évközben választott alapító és rendes tagok a közgyűlésen bejelentendők.

A közgyűlésen részt venni, valamint a társasági szabályokra és ügyrendre vonatkozó javaslatokat tenni minden tagnak joga van; de a rendes tag szavazati jogával csak az esetben élhet, ha az előző év tagsági díját lefizette.

A közgyűlés érvényes határozatára általános szótöbbség és a helybeli tagok legalább egy negyedrészenek jelenléte szükséges. Ha a tagok a közgyűlésen nem jelennek meg elegendő számban, akkor 14 napon belül új közgyűlés hívandó össze, mely tekintet nélkül a megjelent tagok számára, a meghíúsult közgyűlés napirendjén levő tárgyak felett érvényes határozatot hozhat.

Ha sürgős és fontos ügyek elintézése rendkívüli közgyűlés tartását kívánja, azt az elnökség, vagy a választmány mindenkor összehívhatja; úgyszintén tartozik az elnökség rendkívüli közgyűlést összehívni, ha 20 tag aláírt és alaposan megokolt kérvénnyel erre felszólítja.

Az összes választmányi és közgyűlésekről jegyzőkönyv vezetendő, a melyet az elnök által kijelölt jelen volt hitelesít. Az összes választmányi határozatok, a közvetlenül hozzáutalt ügyekben azonban halasztó hatály nélkül, 30 napon belül a közgyűléshez felebbezhetők.

Az alapszabályok módosításaira vonatkozó közgyűlési határozatok foganatosítás előtt a kir. m. Belügyminiszteriumhoz felterjesztendők.

16. A tisztikar és választmány választása.

A választmány tájékozás végett minden betöltendő tisztségre és választmányi tagságra nézve két-két tagot ajánl a közgyűlésnek.

A tisztikart és a választmányi tagokat a tisztújító közgyűlés szótöbbséggel és titkos szavazattal választja és pedig — az elnök kivételével — három évre. Az elnök mindig csak egy-egy évre választatik s a következő évben újra meg nem választható; a lelépő elnök azonban a legközelebbi rendes közgyűlésig továbbra is tagja marad a választmánynak.

A közgyűlés évenként négy választmányi tagot választ, mint-

hogy a választmányi tagok egyharmada a választás előtt visszalép. A választmányi tagoknak ezt a harmadát az 1912. és 1913. évi választáskor az 1910-ben megválasztott választmányi tagok közül a választmány sorsolja ki. Későbbi választásoknál a legrégebben megválasztott egyharmad lép vissza évenként.

17. Vagyon.

A társaság jövedelmét a rendes tagoktól évenként és a beíratásért egyszerismindenkorra fizetett díj, továbbá az alapító tagoktól befizetett összegek és másnemű alapítványok kamatai teszik. A rendes tagdíjak, beíratási díjak s az alapítványok kamatai a forgótőkét illetik. A tagdíjakra vonatkozólag a társaság éve januáriustól kezdődik.

A társulat vagyonát az alapító tagoktól befizetett összegek és másnemű alapítványok, valamint a könyvtár és a felszerelési tárgyak alkotják.

18. A társaság felosztása.

Ha a társaságnak közbejött akadályoknál fogva meg kellene szűnnie, vagy lényegesen átváltoznia, vagyonáról, hogy melyik hasonló czélú hazai intézetre fordíttassék, egy évnegyeddel előbb kihirdetett közgyűlésen a helybeli tagok kétharmada, vagy ha ennyi tag nem gyűlt volna össze, a hasonló módon kihirdetett újabb közgyűlésen kétharmad szótöbbséggel, a jelenlévő tagok határoznak. E határozat foganatosítása előtt a m. kir. Belügyminiszterium elé terjesztendő.

19. Állami felügyelet.

Az 1875. évi május hó 2-án 1508. eln. szám alatt kelt, az egyletekre vonatkozó belügyminiszteri szabályrendelet 9. pontjához képest, „az egyesület az esetben, ha az alapszabályokban meghatározott czélú és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a m. kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által az állam vagy egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására különbeni felosztás terhe alatt köteleztetik.“

Budapest, 1912. februárius 24-én.

Csiki Ernő s. k.
titkár.

Dr. Horváth Géza s. k.
elnök.

Szám: $\frac{30852/1913.}{V/a.}$

Látta a m. kir. belügyminister.

Budapest, 1913. évi márczius hó 7-én.

A minister rendeletéből

(P. H.)

Szabó s. k.
ministeri tanácsos.

„ROVARTANI LAPOK“

XX. Band.

Juli—August 1913.

7—8. Heft.

S. 105. — **L. Diószeghy**: Beiträge zur Biologie von *Lycaena Bavius* Ev. — Im Auftrage von BARON N. CH. ROTHSCHILD besuchte Verfasser die Fundstelle von *Lycaena Bavius* im Komitat Szolnok-Doboka, wo er vom 5—29 April bei Vize dem Tier nachjagte. Dem schlechten Wetter zufolge erbeutete er das erste Exemplar am 20. April. Die Nährpflanze des Schmetterlings, beziehungsweise seiner Raupe ist der Salbei (*Salvia officinalis*), welcher hier auf den sehr steilen, nach Süden gelegenen Hängen der Hügel weit verbreitet ist. Herr J. UJHELYI, der zu jener Zeit ebenfalls zur Beobachtung des Tieres hier war, beobachtete ein ♀ während der Eiablage. Der Schmetterling legte das kleine, licht grünlichblaue Ei einzeln an den Stengel der Pflanze, oder an die Unterseite der Blätter. Die Raupen verlassen das Ei in 7—10 Tagen und verschwinden ganz in der frischen Blüte des Salbei. Der Schmetterling fliegt von Früh 8 Uhr bis höchstens Nachmittag 3 Uhr. Nach dem für ROTHSCHILD gesammelten, sowie dem reichlichen Material des National-Museums konnte Verfasser feststellen, dass die hier gesammelten Exemplare von den kleinasiatischen verschieden sind, einer neuen Rasse angehören, welche als *var. hungarica*, mit zwei neuen Aberrationen (*ab. Vargai* und *ab. Rothschildi*), beschrieben wird (lateinische Diagnose im ungarischen Text).

S. 109. — **I. Hajnal**: Musikanten unter den Insekten. — Verfasser bespricht die verschiedenen Laute die durch Insekten hervorgebracht werden, teilt diese in folgende Gruppen und gibt an durch was diese verursacht werden: 1) das Summen, 2) das Kratzen 3) das Trommeln, 4) das Pfeifen und 5) das Klopfen.

S. 113. — **J. Mondok**: Über eine interessante Aberration von *Melanargia Galatea* L. — Am 14. Juli 1912 erbeutete Verfasser am Berg Nagy-Kevély (Umgebung Budapests) ein stark verdunkeltes Exemplar der *Melanargia Galatea*, welches nebst einem normalen Exemplar auch abgebildet wird (Figur siehe im ungarischen Text). Der Schmetterling kann weder mit *ab. lugens*, noch mit *var. turcica* identifiziert werden und verdient einen besonderen Namen; einen solchen zu geben behältet sich Verfasser bis zur Auffindung weiterer Exemplare vor.

S. 114. — **E. Csiki**: Die Anophthalmen des Bihar-Gebirges. — Die neuen Entdeckungen der letzten Jahre veranlassten Verfasser eine neue Bestimmungstabelle der Arten des Gebietes zu-

sammen zu stellen, bei welcher Gelegenheit auch drei neue Arten beschrieben werden (lateinische Diagnosen im ungarischen Text).

S. 118. — **E. Ulbrich**: *Rhyparioides Metelkana* Led. ab. nov. *vulnerata*. — Verfasser findet in seinem Material dieser seltenen Arctiidae ♀ die in der Zeichnung von den typischen abweichenden, also einen besonderen Namen beanspruchenden. Ab. *vulnerata* nennt Verfasser die neue Form (lateinische Diagnose im ungarischen Text), welche im Vergleich zur Stammform auch abgebildet wird.

S. 120. — **E. Csiki**: *Carabus Parreyssi* var. *Deubelianus* Fleisch. — Der deutsche Text dieses Artikels steht parallel dem ungarischen und ist dort einzusehen.

Kleine Mitteilungen.

S. 127. — **E. Csiki** bringt einen Nekrolog über den am 25. Januar d. J. in Budapest verstorbenen Käfersammler FR. EHMANN. Seine Sammlung gelangte ins Ungarische National-Museum.

S. 128. — **Dr. K. Kertész**: Die grössten Insekten der Erde. — Die grössten Vertreter aus der Insektenwelt gehören den Stabheuschrecken an. Von geflügelten Arten sind *Phobaeticus Kirbyi* REDT. und *Pharnacia serratipes* GRAY von Borneo die grössten, mit einer Körperlänge von 33 cm.; unter den ungeflügelten war mit 25.5 cm. Länge *Palophus centaurus* WESTW. aus West-Afrika die grösste Art. Nun überholte letztere Art *Palophus titan* SJÖST. von Nyassá mit einer Länge von 26.3 cm. — Noch grössere Insekten finden wir unter den Fossilien, von welchen *Meganeura Monyi*, eine Libelle, 35 cm. langen Körper und 64 cm. Spannweite hat.

Literatur.

S. 128. — **Dr. K. Kertész** und **E. Csiki** besprechen Arbeiten von BÖTCHER und SEITZ.

Vereinsangelegenheiten.

S. 129. — Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 24. Mai 1913. — O. MIHÓK hält einen Vortrag über seine „Koleopterologische Exkursion nach Kroatien“ und erleuchtet diese durch über 80 Projektionsbilder.

S. 130. — Satzungen der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XX. KÖTET. 1913 SZEPTEMBER—OKTÓBER 9—10. FÜZET.

Az oxfordi II. nemzetközi entomologiai kongresszus.

Irta: DR. HORVÁTH GÉZA.

Az entomologia művelői a nemzetközi entomologiai kongresszusok intézményének alapjait 1910-ben Brüsszelben vetették meg. Ott folyt le akkor az I. nemzetközi entomologiai kongresszus,¹ mely az angol szakemberek meghívása folytán a II. nemzetközi kongresszus helyéül az angolországi Oxfordot jelölte ki.

Az oxfordi kongresszus, mely 1912 augusztus első felében tartott meg s a melyen a Magyar Nemzeti Múzeumot képviselni szerencsém volt, úgy tudományos, mint egyéb tekintetben méltán sorakozik elődjéhez. Míg azonban a brüsszeli kongresszusnak egyik főbb vonzóereje az akkor tartott világkiállítás volt, addig Oxfordban tisztán csak a szaktudomány érdeke hozta össze a résztvevőket. Ennek volt köszönhető, hogy az oxfordi kongresszus tagjai csaknem kivétel nélkül hivatásos entomológusok voltak és hogy a laikus elem, mely az efféle nemzetközi gyülekezeteknek rendes járuléka szokott lenni, ez úttal jóformán elmaradt s legfeljebb az entomológusok női családtagjai által volt képviselve.

Oxford az ő tudományos gyűjteményeivel, könyvtáraival és egyéb egyetemi intézményeivel valóban meg is érdemli a tudomány embereinek érdeklődését; de különös fontossággal bír épen az entomológusokra nézve, mert itt ebben a híres egyetemi városban élt és működött az entomológiának egyik nagymestere, J. O. WESTWOOD s itt őrzik tudományos munkásságának gyümölcseit, az általa feldolgozott nagybecsű rovargyűjteményeket.

Az entomologiai kongresszus tagjai, a kiknek száma összesen 163 volt, 19 országból verődtek össze. Legszámosabban voltak ter-

¹ A brüsszeli kongresszusról annak idején DR. KERTÉSZ KÁLMÁN számolt be olvasóinknak (Rov. Lap. XVIII, 1911, p. 22—24, 33—36, 49—53 és 70—74).

mészetesen az angolok, t. i. 86-an; számuk tehát az összes résztvevők felénél többre rugott. Az európai országok közül Németország 13, Belgium 9, Franciaország 8, Magyarország, Hollandia és Spanyolország 4—4, Svédország, Svájc és Törökország 2—2, Ausztria és Luxemburg pedig 1—1 taggal voltak képviselve. Méltán feltűnt, hogy sem Olaszországból, sem Oroszországból, a hol pedig annyi jeles entomologus él, senki sem jelent meg. Magyarországból rajtam és leányomon kívül ott voltak még JABLONOWSKI JÓZSEF, a m. kir. állami rovarvadász állomás főnöke és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN m. nemz. múzeumi őr, mint a Magyar Entomologiai Társaság képviselői. Magam a Magyar Nemzeti Múzeumon kívül a kir. magy. Természettudományi Társulatot is képviseltem.

A mi az idegen világrészeket illeti, aránylag sok, t. i. 19 résztvevő, még pedig többnyire gazdasági entomologus érkezett az észak-amerikai Egyesült-Államokból. Két-két tag jött Kanadából és a Sandwich-szigetektől, míg Egyiptom, Angol-Keletafrika, Borneo és Chile egy-egy szakemberrel voltak képviselve.

A résztvevők legnagyobb részét az ódon építkezésű, de azért modern berendezésű egyetemi collegekben szállásolták el. Ezekből, a még most is érvényes régi szabályok szigorú tilalma miatt, csak a kongresszus nő tagjait voltak kénytelenek kirekeszteni. Az első ismerkedési estélyen azonban, mely augusztus 4-én az 1879-ben alapított New College dísztermében tartott meg, mindamellett résztvehettek már nemcsak a kongresszus férfi tagjai, hanem a beiratkozott hölgyek is, valamint az oxfordi tudományos körök mindkét nembeli előkelőségei. Ezen az estélyen osztották ki a kongresszus részletes programját, továbbá mindenféle nyomtatványokat és a tagsági jelvényeket, melyek zománcozott lapon az oxfordi egyetem czimerét ábrázolták. A kiosztott nyomtatványok közt volt Oxford város képes kalauza, mely főleg az egyetemi intézetek ismertetését tartalmazza, de egyik fejezetében Oxford vidékének rovarfaunájára is kiterjeszkedik. Ebből megtudtuk a többi között, hogy az Angolországból ismert 3436 bogárfaj közül Oxford környékén eddig 1867 fajt, tehát az összes angolországi fajoknak több mint felét sikerült felfedezni.

A kongresszus érdemleges munkásságának színhelye az egyetem természetrajzi múzeuma volt; ennek előadási termeiben tartattak nemcsak az együttes ülések, hanem a szakosztályok ülései is. Ilyképen meg volt adva a módja, hogy a tagok minden sok idővesztés nélkül résztvehessenek az üléseken. Sajnos azonban, hogy még így sem lehetett az ember minden ülésen jelen; mert néha megesett, hogy a gazdag tárgysorozat miatt két szakosztály ugyanabban az időben volt kénytelen ülésezni.

A megnyitó ülés, melynek elnöke a kongresszus elnöke POL-

rón E. B. egyetemi tanár, alelnöke pedig e sorok írója volt, augusztus 5-én általános érdeklődés között folyt le. Az elnök érdekesen változta azt a szerepet, melyet az oxfordi egyetem és jelesen annak természetrajzi múzeuma az entomologia tudományos fejlesztésében több mint egy félszázad óta játszottak s a melyből kifolyólag jogos büszkeséggel fogadhatja most falai között a földkerekség entomológusait. Majd áttért a lepkéknél tapasztalható mimikry-jelenségekre és rendkívül gazdag sorozatok bemutatása kapcsán, tanulságosan fejtegette a madagaszkári *Papilio Dardanus* nőstényeinek szín- és rajzbeli elváltozását az afrikai kontinens különböző vidékein. Míg a hímek mindenütt megtartják eredeti színeiket és mustrázatukat, addig a nőstények, melyek Madagaszkárban még a hímekhez hasonlítanak, a kontinensen már elűtnek tőlük és vidékenként más-más ott előforduló lepkefajoknak, nevezetesen az undorító ízű Danaidáknak mustrázatát veszik fel.

A megnyitó ülésen azonkívül még egy előadást hallottunk ROTHSCHILD N. KAROLY-tól, a ki a természeti kincsek megvédéséről s e célra szolgáló védterületek létesítéséről értekezett. Fejtegetéseit általában sokan helyeselték; de az amerikai gazdasági entomológusok nagytudású vezére, HOWARD, nem titkolhatta el abbéli aggodalmát, hogy vajjon az efféle védterületek, nemzeti parkok és rezervációk, a melyekben a természet egészen szabadjára lesz hagyva s a hol mindenféle kártékony állat is teljesen háborítatlanul fog szaporodhatni, nem fogják-e majd a szomszédos területek mezőgazdaságát és erdőségeit állandóan veszélyeztetni.

A kongresszus második napján tartott összes ülésen J. H. COMSTOCK amerikai (ithacai) egyetemi tanár vetített képek kíséretében a pókselymet s a pókoktól származó különféle selyemfajtákat ismertette.

Az augusztus 7-iki összes ülés származástani kérdésekkel foglalkozott. Első tárgya DR. J. F. VAN BEMMELEN groningeri tanár előadása volt a lepkeszárny fejlődésének származástani jelentőségéről. Az előadó a szárnyak mustrázatát a bábstádiumban is vizsgálván, reájött és kimutatta, hogy bizonyos egymással különben rokon lepkefajoknak, melyek kifejlett állapotukban most egymástól külsőleg nagy mértékben különböznek, valaha hasonló mustrázatuk volt.

Utána J. W. TAYLOR arról a befolyásról értekezett, a melyet a környezet, a származás és egyéb tényezők az állatok földrajzi elterjedésére gyakorolnak és reámutatott ily irányú vizsgálatok szükségére az entomologia terén is.

Befejezésül L. DONCASTER cambridgei tanár az *Abraxas grossulariata* lepken és a *Drosophila ampelophila* légyen tett megfigyelései alapján az ivarok jellemző bélyegeinek állandó öröklékenységet fejtegette.

Az augusztus 8-iki összes ülést HANDLIRSCH ANTAL bécsi múzeumi ór előadása töltötte ki, mely a rovarok földrajzi elterjedését a származástan és paleontologia tanulságaival igyekezett megvilágítani.

Valamint a megnyitó ülés, úgy az összes ülések is mindig délelőtt tartattak; a délutánokat a szakülések foglalták le, de a bejelentett előadások nagy száma miatt egyik-másik szakosztály délelőtt, sőt még az esti órákban is ülésezett. A kongresszus öt szakosztályra oszlott, ú. m.:

I. Rendszertan és állatföldrajz.

II. Morphologia és anatómia.

III. Származástan, bionómia és mimikry.

IV. Gazdasági és közegészségügyi rovartan.

V. Nomenklatura.

Az I. szakosztály négy ülésén a következő előadások kerültek napirendre:

H. J. KOLBE (Berlin): A kontinensek állatföldrajzi elemeinek differenciálódása.

C. E. PORTER (Santiago, Chile): A chilei Coccidák jegyzéke és bibliographiája.

DR. W. HORN (Berlin): A JUNK-SCHENKLING-féle új Coleopterorum Catalogus kiadásáról.

J. WATERSTON (Ollaberry, Angolország): A vihardaráron (*Procellaria*) talált új parazitáról.

M. BURR (Dover, Angolország): Az *Arixenia* nevű aberráns Forficulida-genus biológiai, morphológiai és anatómiai viszonyai.

DR. K. JORDAN (Tring, Angolország): A Polycetenidák eleven-szülése.

K. VON ROSEN BÁRÓ (München): Fossilis Termitákról.

D. P. SPEISER (Labes, Németország): Észrevételek és jegyzetek néhány vérszívó rovar földrajzi elterjedéséről.

P. P. CALVERT (Philadelphia): A szitakötőkre vonatkozó ismeretek haladása 1895-től 1912-ig.

R. S. BAGNALL (Penshaw, Angolország): Közlemények a Thysanopterák ismeretéhez.

A II. szakosztály két ülést tartott a következő tárgysorozattal:

DR. F. A. DIXEY (Oxford): A lepkék illatszerveiről.

G. H. CARPENTER (Dublin): Maxillulák jelenléte bogár-álezáknál.

DR. HORVÁTH GÉZA (Budapest): A Cicadidák felső szárnyának szerkezetéről.

L. NAVAS (Barcelona): A rovarok szárnyain található néhány szerv.

FRED. LOWE (London): A Blattidák szárnyának szerkezete.

DR. T. A. CHAPMAN (Reigate, Angolország): A gyapjas pille (*Lymantria dispar*) lábainak regenerálódása.

A III. szakosztály három ülésének tárgyai voltak:

E. B. POULTON (Oxford): C. A. WIGGINS és DR. G. H. CARPENTER mimikry-tanulmányai az ugandai erdőkben élő lepkéken.

DR. R. C. L. PERKINS (Honolulu): A Sandwich-szigeten honos darazsak (*Odynerus*) csoportosítása színeik szerint.

K. ST. A. ROGERS (Mombasa, Keletafrika): Az *Alaena picata* keletafrikai *Lycaenida* két ivarának mimikryje.

H. ST. J. DONISTHORPE és W. C. CRAWLEY (London): A hangyabolyok alapítása.

W. M. WHEELER (Cambridge, Mass.): A középamerikai akácza-hangyákról.

R. C. PUNNETT (Cambridge, Angolország): A *Papilio Polytes* polymorphismusa.

A. H. HAMM (Oxford): Nyugvó rovarok és környezetük fényképeinek bemutatása.

A IV. szakosztály ülései, a melyeknek egyikén JABLONOWSKI JÓZSEF elnökölt, a gazdasági entomologusok élénk részvéte mellett folytak le és mind gyakorlati kérdésekkel foglalkoztak, a mint azt a következő tárgysorozatuk is mutatja:

D. MORRIS (Boscombe, Angolország): A czukornádat és gyapotot károsító rovarok Nyugat-Indiában.

J. DEWITZ (Metz): Az élettan szerepe a kártékony rovarok tanulmányozásában.

JABLONOWSKI JÓZSEF (Budapest): A marokkói sáska írtása Magyarországon.

JABLONOWSKI JÓZSEF (Budapest): A szőlómolyok írtásáról.

A. G. L. ROGERS (London): A növényeket károsító rovarok és gombák tanulmányozásának szükségéről, mint a törvényhozás előfeltételéről. Ebből az előadásból kifolyólag a szakosztály a kártékony rovarok és gombák nemzetközi nyilvántartásáról elfogadott egy javaslatot, mely aztán jóváhagyás végett a bezáró összes ülés elé került.

F. V. THEOBALD (Wye, Angolország): A borsót károsító levéltetvek.

S. A. FORBES (Nebraska): *Simulium* és pelagra az észak-amerikai Illinois-államban.

F. A. LOWE (London): A házi légy írtásáról.

Az V. szakosztály két ülést tartott. Az egyik ülés alelnöke DR. KERTÉSZ KÁLMÁN volt. A napirendre került kérdések e szakosztályban majdnem mind élénk vitákra adtak alkalmat; a viták során ismét csak az derült ki, hogy a nomenklatura dolgában az entomologusok sem fognak egyhamar megegyezésre jutni.

Elsőnek CH. OBERTHÜR (Reims, Franciaország) fejtegette nagy szónoki készséggel a leírt rovarok ábrázolásának szükségét, de indítványát, melyet e szavakban foglalt össze: „Pas de bonne figure à l'appui d'une description, pas de nom valable“, még sem fogadták el.

DR. W. HORN (Berlin) a prioritás elvének legszigorúbb alkalmazását és e részben minden legcsekélyebb kivétel mellőzését sürgette, de ily értelmű javaslata szintén nem nyert többséget.

Hasonló elutasításban részesült CH. KERREMANS (Brüsszel) abbeli indítványa, hogy a fajváltozatoknak ne adjanak külön neveket, hanem csak betűkkel vagy folyószámokkal jelöljék őket.

Helyesséssel találkozott azonban E. OLIVIER (Moulins, Franciaország) óhajtása, hogy a rovarok leírásánál a diagnózisok lehetőleg latin nyelven közöltessenek.

E szakosztály tárgyalásai között legfontosabb volt az a javaslat, melyet a londoni entomológiai társaság nevében G. WHEELER (London) és G. T. BETHUNE BAKER (Birmingham) terjesztettek elő és melyet a szakosztály el is fogadott, t. i. hogy a nomenklatura kérdéseinek tisztázása végett minden országban nemzeti nomenklatura-bizottságok szerveztessenek, melyek aztán egy nemzetközi nomenklatura-bizottságnak legyenek alárendelve.

A szakosztályok munkálkodásának befejezése után, miközben egy este még S. A. NEAVE (Ingatstone, Angolország) vetített képekkel kísért érdekes előadását Keletafrikában tett entomológiai utazásairól meghallgattuk, elérkeztünk a kongresszus bezáró üléséhez.

Ez a bezáró ülés, augusztus 9-én, két tartalmas előadással kezdődött. Az egyikben A. SEITZ darmstadti tanár saját kísérletei alapján azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy hogyan látják a rovarok a külvilágot? A másik előadó, V. L. KELLOG kaliforniai egyetemi tanár, ismertette a Mallophagák elterjedését országok és gazdállataik szerint.

Ez után a szakosztályok javaslatai kerültek napirendre.

A IV. szakosztály indítványa a kártékony rovarok és gombák nemzetközi nyilvántartására vonatkozott. A kongresszus az indítványt elfogadta és elhatározta, hogy e kérdésnek nemzetközi rendezésére a Rómában székelő Nemzetközi Mezőgazdasági Intézetet fogja felkérni.

Az V. szakosztály javaslata, hogy nemzetközi, illetőleg nemzeti nomenklatura-bizottságok szerveztessenek, szintén elfogadtatott. Megválasztottak országok szerint az egyes megbízottak, a kiknek feladatuk lesz a nemzeti nomenklatura-bizottságokat szervezni. Magyarország számára DR. KERTÉSZ KÁLMÁN választatott meg.

Néhány apróbb adminisztratív ügy elintézése után napirendre került a jövő kongresszus helyének megválasztása. Két helyről érkezett meghívás, ú. m. Bécsből és Észak-Amerikából. Az amerikaiak nyomatékosan támogatták az amerikai meghívást. A nagy többség mindamellett úgy vélekedett, hogy most, mikor még az entomologiai kongresszus még egészen fiatal intézmény, még nem volna czélszerű a kongresszussal az új-világba menni; annak előbb itthon, Európában meg kell erősödnie. A választás ennélfogva Bécsre esett, a hol a III. nemzetközi entomologiai kongresszus HANDLIRSCH ANTAL, az udvari természetrajzi múzeum őrének elnöklete alatt 1915-ben fog összeülni.

Ezzel véget értek a kongresszus tanácskozásai és POULTON elnök teljes meglepéssel tekinthetett vissza a kongresszus egész lefolyására, a mikor azt meleg búcsúszavak kíséretében berekesztette.

A kongresszus tagjai, ámbár idejüket tökbnyire az üléseken töltötték, mindamellett találtak alkalmat arra, hogy Oxford nevezetességeit, jelesen a régi egyetemi épületeket, az ódon collegek berendezését s a modern egyetemi intézeteket megtekintsék. Maga az egyetemi természetrajzi múzeum, a melyben az ülések tartattak, sok érdekes és tanulságos látnivalót nyújtott. Különösen érdekelték az entomologusokat a múzeum gazdag rovargyűjteményei, valamint a kongresszus számára készült különleges kiállítások, melyek a múzeum külön termeiben voltak elhelyezve. Így DR. F. A. DIXEY Pierinákat, H. ELTRINGHAM afrikai *Acraea*-fajokat, POULTON tanár és A. H. HAMM ragadozó rovarokat és zsákmányaikat, POULTON tanár mimetikus rovarcsopórtokat állítottak ki.

A rendezőség azonkívül kellően gondoskodott a kongresszus tagjainak társas érintkezéséről és szórakozásáról is. Egy délután kirándulásoknak volt szentelve; a tagok egy része HARCOURT gyarmatügyi államtitkár Nuneham birtokát, más része pedig az oxfordi St. John's College „Bagley Wood“ nevű erdejét látogatta meg. A hivatalos lakoma az 1610-ben alapított Wadham College díszes refektoriumában tartatott meg.

A kongresszus bezárását követő napon, csaknem valamennyien Tringbe utaztunk, a hol mint ROHSCHILD WALTER vendégei annak gazdag zoológiai múzeumát tekintettük meg. Ez a múzeum tudvalevőleg a madarakra és lepkékre fekteti a fősúlyt s ezekben igazán gazdag. Így pl. a lepkegyűjteményben csak az egy *Ornithoptera*-genus 140 üveges fiókot foglal el.

Adatok Alvincz és környéke lepkefaunájához.

Irta: ULBRICH EDE.

Korán elhunyt neves festőművésziünk PATAKY LÁSZLÓ barátommal gyakran beszélgettünk entomológiáról, miközben ő váltig állította, hogy az erdélyi rovarfauna teljesen más mint a magyarországi és hogy ezt nekem bizonyítsa, nyomban vállalkozott is részemre Alvinczen, akkori lakhelyén, lepkéket gyűjteni, melyeket én meghatározni és alkalmas helyen közzéteenni megígértem. Fel is szereltem őt nyomban egy lepkehálóval, méregüveggel, gyűjtődobozzal és megfelelő mennyiségű rovartúval.

Mindjárt az első év őszén elhozta lepkegyűjtése eredményét három dobozban. A második esztendőben újból hozott magával ha jól emlékszem két dobozzal. A reá következő esztendőben azonban beszüntette a gyűjtést, mert akkor már betegeskedni kezdett, betegsége azután hamar a sírba is vitte.

Ha oly korán elhunyt barátom lepidopterologiai tevékenységét csak néhány évig is folytathatta volna, Alvincz és környékének lepkefaunáját eléggé megismerhettük volna. Már két évi gyűjtése, pedig csak kertjében, a kertje előtti réten, valamint azt gyűjtötte még ami este szobájában a lámpára repült, mégis elég szép anyagot hozott össze daczára annak, hogy a lepkék életviszonyait és szokásait nem ismerte.

Régi barátom emlékének tartozom és kötelességet vélek vele szemben teljesíteni, ha ígéretemhez képest az általa gyűjtött anyagot ezennel közzéteszem, még ha ezen adatok az említett körülményeknél fogva nem is merítik ki az alvinczi lepkefaunát és tisztán csak azt czélozzák, hogy korán elhunyt jeles festőművésziünknek ezen a téren való működését is megörökítsék.

Ámbár gyűjtése korántsem igazolta szegény barátomnak azon nézetét, hogy Erdélyben egészen más lepkék repülnek mint Magyarországon: a gyűjtött anyagban mégis — mint az alábbiakból látható — elég sok az u. n. „érdekes állat“.

Papilio Podalirius L., var. *Zanclus* Z., *Machaon* L.

Thais Polyxena SCHIFF.

Parnassius Mnemosyne L.

Aporia crataegi L.

Pieris brassicae L., *rapae* L., *napi* L., *Daplidice* L., var. *Bellidice* O.

Euchloë cardamines L.

Leptidia sinapis L.

Colias Hyale L., *Chrysotheme* Esp., *Edusa* F.

Gonopteryx rhamni L.

- Pyrameis Atalanta L., cardui L.
 Vanessa Io L., urticae L., polychloros L., Antiopa L.
 Polygonia c-album L.
 Melitaea Cinxia L., Phoebe KN., Trivia SCHIFF., Athalia ROTT.
 Argynnis Dia L., Lathonia L., Niobe var. Eris MEIG., Adippe var.
 Cleodoxa O., Aglaja L., Paphia L., Pandora SCHIFF.
 Melanargia Galathea L., ab. leucomelas ESP., var. Procida HBST.,
 var. turcica B.
 Satyrus Semele L., Arethusa ESP., Dryas SCOP.
 Pararge Megaera L., Maera L.
 Aphantopus Hyperanthus L.
 Epinephele Jurtina L., Lycaon ROTT.
 Coenonympha Iphis SCHIFF., Arcania L., Pamphilus L.
 Nemeobius Lucina L.
 Chrysophanes Thersamon ESP., dispar var. rutilus WERNB., Phlaeas
 L., Dorilis HUFN.
 Lycaena Argus L., Orion PALL., Astrarche BRGSTR., Icarus ROTT.,
 Hylas ESP., Bellargus ROTT., Corydon PODA, Cyllarus F., Arion L.
 Carcharodus altheae HB.
 Thanaos Tages L.
 Protoparce convolvuli L.
 Macroglossa stellatarum L.
 Hypogymna morio L.
 Euproctis chryorrhöa L.
 Arctornis nigrum MÜLL.
 Stilpnotia salicis L.
 Lymantria dispar L.
 Lasiocampa trifolii ESP., var. medicaginis BKH.
 Saturnia pyri SCHIFF.
 Agrotis obscura BRAHM., c-nigrum L., tritici L., segetum SCHIFF.,
 crassa HB.
 Epineuronia popularis F.
 Mamestra nebulosa HUFN., brassicae L., splendens HB., oleracea L.,
 trifolii ROTT.
 Dianthoecia irregularis HUFN.
 Bryophila raptricula HB.
 Diloba coeruleocephala L.
 Hadena secalis L.
 Gortyna ochracea HB.
 Leucania turca L.
 Caradrina quadripunctata F., alsines BRAHM, ambigua F.
 Amphipyra tragopogonis L., livida F.
 Taenioecampa gothica L.

- Scopelosoma satellitia* L.
Acontia lucida HUFN., *luctuosa* ESP.
Rivula sericealis SCOP.
Emmelia trabealis SCOP.
Plusia chrysitis L., *gamma* L.
Euclidia mi CL., var. *literata* CYR., *glyphica* L.
Aedia funesta ESP.
Catocala elocata ESP.
Zanclognatha tarsiplumalis HB.
Hypaena proboscidalis L.
Euchloris smaragdaria F.
Nemoria pulmentaria GN.
Thalera lactearia L.
Acidalia trilineata SCOP., *ochrata* SCOP., *rufaria* HB., *herbariata* F.,
inornata HW., *aversata* L., *immorata* L., *rubiginata* HUFN.,
marginepunctata GOEZE, *punctata* SCOP., *caricaria* REUTTI, *im-*
mutata L., *flaccidaria* Z., *ornata* SCOP., var. *decorata* BKH.
Rhodostrophia vibicaria CL.
Lythria purpuraria L., var. *rotaria* F.
Anaitis praeformata HB.
Larentia fulvata FORST., *ferrugata* CL., *verberata* SCOP., *frustata*
 TR., *galiata* HB., *flavofasciata* THBG., *bilineata* L., *comitata* L.
Tephroclystia oblongata THBG.
Abraxas grossulariata L., *marginata* L., var. *pollutaria* HB., *adustata*
 SCHIFF.
Deilinia pusaria L.
Selenia bilunaria ESP.
Caustoloma flavicaria HB.
Semiothisa notata L.
Boarmia repandata L., *selenaria* HB., *crepuscularia* HB., ab. *defes-*
saria FRR.
Gnophos dumetata Tr.
Ematurga atomaria L.
Phasiane clathrata L., *glarearia* BRAHM.
Eubolia arenacearia HB., g. ae. *flavidaria* EV., *murinaria* F., ab.
cineraria DUP.
Syntomis Phegea L.
Phragmatobia fuliginosa L.
Diacrisia Sannio L.
Callimorpha quadripunctata PODA.
Rebelia Sappho MILL.
Melissoblaptēs bipunctanus Z.
Crambus luteellus SCHIFF., *perlellus* SCOP.

Etiella Zinkenella Tr.
Hypsopygia costalis F.
Eurrhyncha urticata L.
Scoparia ambigua Tr.
Evergestis aenealis SCHIFF.
Diasemia litterata Scop.
Pyrausta sambucalis SCHIFF., *nubilalis* Hb., *cespitalis* SCHIFF.
Capua reticulana Hb.
Cacoecia strigana Hb.
Euxanthis hamana L.
Epiblema foenella L.

Bogarászati élményeim.

Irta: MOCSÁRY SÁNDOR.¹

Multkori előadásomban² említettem, hogy 1872-től fogva egész 1888-ig bezárólag minden évben kaptam a Nemzeti Múzeumtól, többször a Magyar Tudományos Akadémiától is, rovarok gyűjtésére és tanulmányozására utazási segélyt. Hogy e tizenhét év alatt utamban több furesaság történhetett velem, azt könnyen elképzelhetik. Szíves engedelmelemmel tehát ezekből leszek bátor néhányát elmondani. Hogy azonban ezeket elmesélhessem, ismét vissza kell térnem rég elmúlt időkre.

*

1873-ban vagyunk. Ez évben Csongrád, Békés és Bihar vármegyék kutatására kaptam utazási segélyt. Szegedről Csabára jutottam. Másnap már kora reggel kimentem a rétekre rovarászni, a honnan csak délután két óra körül, a juliusi hőségétől kipirult arczzal fáradtan tértem vissza a szállodába, a hol szobaleányunk azzal fogadott „tudom-e már mi történt nálunk ma reggel?” Mire elmondotta, hogy a mellettem való szobában, a melytől csak egy az ajtó elé állított szekrény választott el, kolerában hirtelen elhunyt egy bécsi utazó. Ma reggel 7 órakor egészen jókedvűen ment el dolgai után és 9 óra körül kocsin jött haza, iszonyú görcsöktől kínozva s noha rögtön orvost hívtak hozzá, 12 óra előtt nagy kínok között már meghalt. „Ha akarom látni, megmutatja, mert nemsokára elviszik a halottasházba“. „Nem kérek belőle“ — mondtam. Hanem vettem vasúti útmutatómat, megtudandó, mikor is indul a legközelebbi vonat Nagy-

¹ Előadta szerző a Magyar Entomológiai Társaság 1912 december hó 21-én tartott ülésén.

² Hogyan lettem entomologus? (Rovartani Lapok. XIX, 1912; p. 81—113).

várad felé, mert ha már kolerában kell elpusztulnom, akkor inkább csak Nagyváradon haljak meg, rokonaim között. Elmondá azt is, hogy Békés-Csabán a kolera nagyon dühöng, naponkint 20 ember is meghal. De cseberből vederbe estem. Nagyváradon a járvány époly nagy mértékben szedte áldozatait, naponkint 30—40 ember is elhalt, sőt egy napon 75 halott volt. Soha annyi harangozást és halálra csengetést nem hallottam a 29 templomos Nagyváradon, mint ekkor, mert reggeli 8 órától fogva, úgyszólván egészen késő estig zúgtak a harangok. Rokonaim körében töltött néhány nap után visszatértem Pestre, hol csupán egyes szórványos esetek fordultak elő, de bizony csak kevés rovarral: a gyűjtés a kolera miatt ezúttal nagyon plűre esett!

*

A következő 1874-ik év nyarán Zemplén- és Ungmegyék területén gyűjtöttem. Főhadiszállásom Felső-Zemplénben, Homonnán volt, hol csaknem három hétig laktam. Borszeszem elfogyván, a gyógytárba mentem illet vásárolni. A gyógyszerész tulajdonosával megismerkedve, azt mondá nekem: „Mező-Laborecz vidéke igen alkalmas hely lenne a rovarok gyűjtésére“. Menjek tehát oda és szálljak meg az ő öreg szülőinél, a kik örülni fognak, ha egy úriember meglátogatja őket s bizonyára nem is fognak egyhamar elengedni. Szót fogadva neki, odautaztam; de valami vasúti akadály miatt bizony csak késő este jutottam el Mező-Laboreczra, az ország határszélére. Megkértem egy vasúti alkalmazottat, vezetne el az öreg orosz pap lakásához. Ez a rácsesal erősen elkerített verendán fogadott s magamat neki bemutatva, ama szavaimra, hogy kedves fia ajánlatára volnék bátor szíves vendégszeretetöket pár napra igénybe venni, ridegen azt felelte „idegen embert nem fogadok a házamnál“ s azzal megfordult, szobájába ment, engem a faképnél hagyva. Mit csináljak most idegen helyen, hová menjek ilyen késő este? „Kísérjen vissza, kérem, az állomásra“ s mert hallottam, hogy ott sincsen hely, a hol meghálhatnék, megkérem az állomás főnökét, engedje meg, hogy az éjjelt egy üres vasúti kocsiban tölthessem. Mire ő azt jegyezte meg: „talán a gróf erdészénél lehetne egy szobát kapni?“ „Jól van, — mondám — menjünk hát oda“. Az erdésznek meglehetősen csinos, de már régóta eladó három leánya fogadott, a kik a pesti úr jövetelének nagyon megörülni látszottak, mert kis esomagomat rögtön elvették és szobámba vezettek. Csakhamar jött édes anyjuk is, azt kérdezték tőlem „mit parancsol vacsorára“. „Parancsolni, kérem, nem parancsolok semmit, de ha valamit adhatnak, azt is köszönettel fogadom“. „Ha lesz szíves megvárni, míg férjem nemsokára haza jön, úgy talán együtt vacsorálhatnánk“. Bizony, jó órába telt, míg a férj haza jött s én ezalatt tisztességesen megéheztem. A leányok nem

mozdultak el mellőlem, százféle kérdésekkel is ostromoltak: hogy néz ki Buda s Pest, milyenek ott az emberek, van-e sok szép leány, színház, bál, másféle multság s Isten tudja mi? Végre megjött a férj is, vacsorálni mentünk. Előadtak mindent, a mi házuknál volt. Rántott csirkét salátával, túrót, vaját, jó bort s bizony már jó éjfélfelé járt az idő, midőn aludni siettünk. Meglehetősen fáradt és törődött voltam, de még sem birtam elaludni, mert a kiéhezett poloskák száz helyen is csíptek; hiába feküdtem a dívánra is, ott sem lehetett nyugtom. Felöltöztem tehát s egy széken ülve, szivarozva vártam a reggelt. Öt órakor aztán elhagytam a szobát és szétnéztem kissé a környéken. Hét óra után haza mentem. A család már reggelivel várt s én nem akarván őket megsérteni, azt mondtam nekik „szétnézve a környéken, úgy találom, hogy ezek a sűrű erdők nem alkalmasak az olyan rovarok gyűjtésére, a milyeneket én keresek s mivel már csak néhány napom van szabadságomból hátra, még ma reggel visszamegyek Homonnára s holnapután Pestre“. Egyben kérdeztem „mivel tartozom?“ „Semmivel, mondák, mert GRÓF ANDRÁSSY GYULA vendége volt“. Kora távozásomat mindnyájan nagyon sajnálták, de különösen a leányok, mert hiszen én is voltam valaha fiatalember!

Visszatérve Homonnára, a járási orvos azt az ajánlatot tette, menjünk fel a Vihorlátra, Zemplén megye legmagasabb hegyére, ő is velem jön. Szekeret fogadva, másnap délután útra keltünk, hogy a hegy lábánál fekvő faluban, az orosz papnál meghálva, másnapkorán reggel a hegyre mehessünk. Utunk egy meredek vízmosáson vezetett keresztül s nem hogy a szekeren ülhattünk volna, hanem a sárban még nekünk kellett azt hátulról vagy másfél órán át tartanunk, hogy vissza ne csuszszék és visszajövetkő meg ne szaladjon. Ily módon a drága szekér csak terhünkre volt.

A fiatal orosz pap szívesen fogadott bennünket és másnap reggel a hegyre is elkísért, a mely utat most már gyalog kellett megtennünk. Itt aztán egy olyan jelenségnek voltam szemtanúja, a melyet még elképzelni sem mertem. A hegytetőn mintegy 10—12 darab magasszárú virág díszlett, a melyen annyi volt a különféle rendű rovar, hogy két-három csapásra hálóm csaknem tele lett, a mikből aztán tetszésem szerint válogathattam. Alig egy jó negyed óra múlva az említett virágok ismét megteltek rovarokkal s én sok érdekes állatot hozhattam magammal. Hasonlót beszélt el nekem DR. SCHMEDKNECHT, midőn néhány évvel ezelőtt meglátogatott. Ő ilyen jelenséget Szyriában, Jericho mellett tapasztalt. Az utak szélén virágzó egyes növényeken annyi mindenféle rovar volt, hogy egy csapásra hálója csaknem tele lett a legérdekesebb, legszebb fajokkal.

*

1878-ban Temesmegyében, Jaszenova és Grebenác, most Gere-

bencez, körül rovarásztam és sok érdekes állatot gyűjtöttem. Egy alkalommal Grebenác falutól jó messze elmentem, mert egy kis partján egy magas szárú növényen, a Kaukázusban és Algirban is élő érdekes méhfélét, az *Anthidium pubescens*-t találtam, mely ott a *Stachys germanica* nevű virágon meglehetősen számú példányban röpködött, midőn egyszer csak azt veszem észre, hogy körülöttem 4–5 gyerek is hányja a cigánykereket és krajezárokat kéreget. A nálam levő néhány krajezárt nekik adván, oda jött két marezona kinézésű cigány és egy asszony is, kik tőlem szintén pénzt kértek. Midőn mondtam, hogy már nincsen több pénzem, mert mind odaadtam a gyermekeknek, neki estek a zsebeimnek s azt kikutatni kezdették. A nálam volt mintegy két forintot erőszakkal elvették, szivartárczámot kiürítették s kis ezüst órámat is akarták, de a mit persze nem engedtem, amnyival is inkább, mert nem messze az országúttól szerb parasztokat láttam közeledni, a mit a cigányok is észrevéve, odébb állottak s visszamentek a közelben tanyázó karavánhoz.

Jaszenováról Orsovára és innen Mehádiára, jobban mondva Herkulesfürdőre utaztam. Itt egy hétig voltam az erdésznél megszállva, benn a fürdőben nem kapván szobát. De ez egész idő alatt csaknem folyton esett, a növényzet meg sem száradt, úgy hogy egyetlenegy rovar sem gyűjthettem. Visszatértem tehát Báziasra, ama szándékkal, hogy majd itt fogok gyűjteni. A hajó késő este érkezett meg. A vendéglősnél levő egyetlen vendégszoba elfoglalva lévén, a koresmárosnál szálltam meg. Midőn vacsoráltam, hozzám jött a koresmáros ama kéréssel, engedném meg, hogy egy Belgrádba utazó, beteges öreg úr is az én szobámban alhassék, mert hiszen a szobában úgyszólván két ágy van. Beleegyezve, midőn aludni tértem, az én lakótársam hirtelen meggyújtotta gyertyáját s az éjjeli szekrényre tett vastag aranylánczát és óráját, valamint pénztárczáját sietve a párnája alá rejtette. Lefeküdve, csakhamar észrevettem, hogy Mező-Laborezot fogtam, a poloskák itt is, ott is csipnek. Valahányszor megmozdultam, az én öreg szerbem mindannyiszor ágyában felült s meggyújtotta a gyertyáját. A szerben kívül más nyelvet nem értvén, hiába igyekeztem neki kézzel is mutogatni, hogy ne féljen tőlem! De hiába! Így ment ez egy darabig. Gondolám magamban, ez az öreg azt hiszi, hogy Szerbiában van, csupa rabló népség között. Felöltöztem tehát és kimentem az erkélyre, szivarozva várva a reggelt, egyben megköszöntem házigazdámnak a kellemes szobát és a kedves vendéget. Innen aztán vasuton Temesvárra utaztam s ennek a környékén gyűjtöttem.

1880-ban ismét Dél-Magyarországon voltam, a honnan Szlavoniába mentem. Eszékéről Dáljára jutottam, a hol már a múlt évben is sok érdekes rovar gyűjtöttem. A Dunapart közelében levő

koresmában megszállva, egy vasárnap délután elnéztem a népet, midőn a koresha tágas udvarán jókedvűen tánczolt, mulatott. Másnap kora reggel az öreg koresháros fiatal leánykája azzal a kérdéssel kopogtatott szobám ajtaján, hogy „az éjszaka nem történt-e valami bajom?” „Semmi” — mondtam. Elbeszélte aztán, hogy őket az éjjel bekormozott arczú rablók kirabolták, elvitték a papának 47 forintját, a mit vasárnap bevett s őket a lakásba bezárván, megitták a pinczében levő bort és sört s a pálinkát elvitték. Ő az ablakon át mászott most ki, s azért jött, hogy megtudja, nincsen-e valami bajom? A rablók engem nem mertek megtámadni, noha szobám az udvaron a koreshától meglehetősen távol volt, attól tartva, hogy fegyverem van; pedig egyetlen védőeszközöm összes kirándulásaimban és utamban csupán egy vasasnyelű és végű bot volt, ez is inkább a kutyák, mint a rossz emberek ellen. Természetes aztán, hogy tovább itt sem maradtam, s délután a legközelebbi hajóval Vukovárra mentem.

*

1881-ben voltam először Erdélyben s a következő évben is oda utaztam. Segesvárott a várostól nem messze, az országúttól jobbra, a dombtetőn egy emlék áll, melyet az osztrák katonatisztek állítottak a Segesvár mellett elesett SKARIATIN orosz tábornoknak, kit némelyek szerint Bem ágyúgolyóval lőtt le, midőn szekérral az országúton közeledett; újabb vélemény szerint pedig egy honvéd golyója terített le. A dombot körülvevő réten, nem messze a honvédsíroktól, a hol talán PETŐFI-nk is alussza örök álmait, sok virág díszlett, s így itt számos jó állatot gyűjthettem. Az emlék egy nyugvó oroszán, talapzata pedig termésköből lévén, többféle méhfajnak, főleg *Osmia*-knak szolgált fészkelési helyül. Ez érdekes kis állatok életmódját figyelve, huzamosabb ideig időztem az emlék körül. E körülmény figyelmessé tette a nem messze épített kis házban lakó s az emlék őrizetére oda rendelt béna katonát.

Másnap reggel ismét oda mentem gyűjteni, midőn egyszer csak azt véseim észre, hogy mellettem két csendőr áll, kik azt kérdezték tőlem „mit keresek az emlék körül, már tegnap is itt volt s mit akar az emlékkel?” „Semmit, mondtam, rovarokat gyűjtök a Magyar Nemzeti Múzeum részére s azt nézem, hogyan fészkelnek a talapzatban e kedves kis állatok”; megmutatva nekik a már gyűjtötteket. „Jól van, jól, mondá az őrmester, de hát kicsoda Ön s állítását mivel tudja igazolni?” Más igazolványom nem lévén, megmutattam nekik vasúti szabadjegyemet. Nézték, nézték, de nem értették, mert százszok lévén, a magyar nyelvet nem bírták. „Menjünk a csendőrségre” — mondá. S azzal szépen körülfogva, kísérték mintegy jó 200 lépésnyire, le egész az országútig. Ezalatt is igyekeztem

őket kapacitálni, hogy nekem az emlék iránt rossz szándékom nincsen, s ha nem hisznek nekem, hát kutassák ki a zsebeimet. Az őrmester erősen reám nézve, gondolá, hogy talán mégis csak becsületes emberrel van dolguk, s mondá „nem viszem be Önt, de megtiltom, hogy még egyszer az emlék közelébe jöjjön”.

*

1884-ben jártam először a Magas-Tátra vidékein Dr. KARL JÁNOS kollégám tanácsára Poprádon a Husz-parkban szálltam meg, mert késő este érkezvén meg a vasuton, Ó-Tátrafüredre kimenni már nem lehetett. Velem együtt jött három berlini orvos is. A Husz-parkban ekkor még csak egy svájcezi stilben épült egyemeletes ház, a turista-lak állott, melynek alsó része fürdőszobáknak volt berendezve s csak az emeleten volt néhány vendégszoba. Ezek egy részét is a pesti evangélikus iskolák, többnyire szepességi születésű nőtlen tanárai foglalták el, kik rendszeren itt nyaraltak. Üres szoba nem lévén, szintén a Husz DÁNID tulajdonát képező sörfőzdében szállásoltak el tehát bennünket, hol szintén volt az emeleten néhány vendégszoba. Alvásról azonban szó sem lehetett, mert a juliusi iszonyú hőséget és a malátaszagot kiállni nem birtuk s így le sem fekdüztünk, hanem az erkélyen beszélgetve vártuk a reggelt. Alig mult el hat óra, már ott állott a parkban két bérkocsi, melyeket felfogadva, az ekkor még egyedül álló Ó-Tátrafüredre hajtottunk. A jó lovakkal alig háromnegyed óra mulva már fenn voltunk a fürdőben. A kialkudott 5 forintot kocsinként a porosz orvosok megfizetni nem akarták s ezt az összeget ilyen rövid útért zsarolásnak minősítették akkor, midőn náluk tiz márkáért kocsit egész napra lehet kapni. Nem is fizettek többet három forintnál.

Ó-Tátrafüred ekkor még nagyon nyomorúságos állapotban volt. Csupa régi, rosszul épített épületekből állott, de azért a szobák már mind elfoglalva voltak s így mi tisztességes lakás nélkül maradtunk. A poroszok még aznap el is utaztak Kézsmárkra, mert a három hét előtt megrendelt s nekik fentartott szoba olyan fekvésű volt, hogy a benne való lakáshoz, mint a poroszok haragosan megjegyezték, igazi doktororr kellett. Ezt az igazgatónak meg is mondták. Nem jobb, sőt talán még rosszabb volt a nekem kínált lakás is, melyet midőn látni akartam s az igazgató kinyitotta a régi, rozszant s nedves fürdőházban levő szobát, benne egy pár lengyel hazafit pillantottam meg néhány gyermekkel, hol a szülők, teljes pongyolában, a gyermekfejek mezején éppen rovarászattal, hemipterológiával foglalkoztak. „Nem kérek a szobából” — mondám, hanem ebéd után visszamentem a kocsimhoz, hogy Poprádra visszatérjek, ama szándékkal, ha a parkban még most sem lenne szoba, akkor a városban fogok keresni ilyent. Erre sarkalt ama körülmény is, hogy a Magas-Tátra

fölött félelmetes felhőket láttam gyülekezni, a melyek kocsisom szerint is nagy s valószínűleg több napig tartó esőzéseknek a hírnökei. Alig is értem be Poprádra, már javában szakadt az eső s aztán csaknem egy egész álló hétig többnyire esett.

Visszatértem után este a parkban levő kis vendéglőbe vacsorálni menve, itt találtam a budapesti evangélikus iskolák két tanárát, kiket már ismertem: LUX EDE-t és SCHOLZ LAJOS-t. Asztalukhoz ülve a pesti dolgokról beszélgettünk, midőn bejött az öreg Husz-házaspár, engedelmet kérve, hogy ők is mellénk telepedhessenek. Beszélgetésünk további folyamán a kedélyes LUX EDE azt találta mondani az öreg úrnak „miért mindig s most is olyan szomorú; azzal a nagy csapással meg kell békülniök, mert hiszen azon segíteni úgysem lehet már s a folytonos bánkódás csak egészségüket ássa alá.“ Mire az öreg Husz azt felelte: „Ön mint nőtlen ember nem tudja és nem is tudhatja, minő érzés az, ha a szülő gyermekét elveszti. Nem tudhatja tehát, hogy milyen nagy lehet a mi fájdalunk is, kik anyji kedves gyermeket temettünk el. Egész életünkben fáradtunk, takarékoskodtunk, szép vagyont szereztünk s most voltaképen az sínesen, kire vagyonunkat hagyhatnók. Ezért az én öregemmel elhatároztuk, hogy ha már gyermekeink nincsenek, gyermekeinkül fogadjuk az egész emberiséget: legközelebb már a parkban házakat építünk, hogy a pesti tanárok és tisztviselők nálunk olcsó pénzen kellemesen nyaralhassanak.“ Mire mi az öreggel és nejjével egyet koccintva, rámondottuk az „amen“-t, a mi tudvalevőleg zsidó szó s annyit tesz „úgy legyen“.

Ezek bővebb megértésére szolgáljanak a következő sorok: Az öreg Husz-házaspárnak összesen nyolcz gyermeke volt. Ezek közül hetet még egészen kis korukban vesztettek el s csupán egy leánykájuk, SZIDI, érte el életének 17-ik évét. E kedves és szép leány volt tehát minden örömük, reményük, öreg napjaikban majdan ápolójuk, vigaszuk. Az 1873-iki bécsi világiállításra felvitték, hogy lássa Budapestet, Béceset. A honnan hazatérve, a kedves gyermek magával hozta a kolerát, hazaérkezésük napjának éjjelén iszonyú kínok között megbetegedett s reggeli három órára már halott volt. Ez utolsó gyermeküknek a halála a szülőket is nagybeteggé tette, de a melyből lassankint kilábalván, még tizenegy év után sem tudták elfelejteni ez őket olyan váratlanul ért iszonyú csapást.

Az öreg házaspár előttünk tett ígéretét derekasan beváltotta, mert midőn a következő évben, 1885-ben, július havában ismét a Tátra vidékén gyűjtöttem, a Husz-parkban a megnagyobbított Turistalakon kívül már két teljesen berendezett nagy új épület állott. Megnagyobbodott az étterem is. A jó koszt és az olcsó árak a Husz-parkot csakhamar híressé, keresetté tették, mit a tulajdonosok lát-

ván, folytatták az építkezést, úgy hogy midőn a következő évben, tehát 1886-ban Alsó-Tátrafüredre menet Poprádon megszálltam, már hat nagy épület állott a parkban s volt kávéház és czukrászda is. E kedves hely akkor már annyira látogatott volt, hogy számos családon kívül, kik ott nyaraltak, megszálló helye lett a tátrai turistáknak, kik a park előtt álló kocsikon innen tették meg kirándulásaikat a vidékre s estére visszatérve, 400—500 vendéget is lehetett látni a vendéglőben, kik mindnyájan ott háltak. Hogy olcsó árai mellett is a parkban mennyi utas fordulhatott meg ez évben, mutatja az, hogy a két hónap tiszta jövedelme már 17 ezer forint volt, mint ezt én hiteles helyről megtudtam.

A Magás-Tátra rovarfaunájának a meggyűjtése lévén feladatomban, huzamos ideig laktam Alsó-Tátrafüreden, honnan hazatérőben, július vége felé, pár napig ismét a poprádi Husz-parknak a vendége voltam. Megérkezésem után másnap reggel rovarászni kimentem a közel fekvő Gánóez-fürdőbe, a hol érdekes növényi és állati kövületeket lehetett találni s e végből akkor ott tartózkodtak DR. STAUB MÓR tanár és DR. SZONTAGH TAMÁS, jelenleg a Földtani Intézet igazgatója, a palaeontologia jeles művelői. Estefelé Poprádra visszatérendő, a nevezett urak ajánlkoztak, hogy haza kísérnek. Megérkezve a parkba, meghívtam őket vendégeimül. Midőn az étterembe bemenni akartunk, szembe jött velem a ház úrnője, az öreg Husz-né, a ki engem meglátva, örömét fejezte ki a felett, hogy ismét eljöttem, egyben kérdezé „tanár úr, szereti-e még a pisztrángot“. „Óh! igen“ — mondám. „Legyenek tehát ma este az én vendégeim“. A már zsúfolásig megtelt vendéglőben csak nagynehezen kaptunk helyet, nemsokára jött a felszolgáló leány, egy nagy tál pisztránggal, egy másik tálban pedig rákot s italul egy nagy üveg finom szekszárdi vörösbort hozott, azzal az izenettel, hogy a háziasszony jó étvágyat kíván s a bort igyuk meg az ő egészségükre.

A háziaknak irányomban e nem várt szives figyelme, asztalunk környékén valóságos lázadást, forrongást idézett elő. A felszolgáló leányt s az egyetlen férfi fizetőpinczért szemrehányással illették, hogy ők már előbb kértek pisztrángot s nem kaphattak, mert — mint mondák — ninesen. S ime ezek az urak, kik sokkal később jöttek, egy egész tállal kaptak és hozzá még rákot is! „Kedves barátaim — mondám — itt már tenni kell valamit, hogy a lázongó kedélyeket lecsillapíthassuk“. Ezzel székemre felállva, erős hangon csendet kértem s kivágtam egy meglehetősen csinos dikeziót, a melyhez segítségemül jött a finom szekszárdi is! Elmondám, hogy a vendégek egy része zokon vette, hogy mi a háziasszony különös szívességéből pisztránghoz és rákhoz jutottunk. Ezeket nekünk előbb, még akkor felajánlotta, midőn minket vendégeiül meghívott. Egyben

elmeséltem e kedves park alapításának a történetét, éltetve azok lelkes megalapítóit. Lett erre éljenzés! Ekkor jött be a terembe az öreg Husz bácsi s egyenesen hozzánk jöve, megköszöntük neki s kedves nejének e nem várt szives figyelmet. STAUB és SZONTAGH az öreg urat erre vállaikra emelték, végig vitték a termen szünni nem akaró éljenzés között, mit az ünnepelt könnyes szemekkel, hálásan köszönt meg.

E fényes és lelkes ováció után az öreg úr már nem sokáig élt, mert a következő évben, 1887-ben, ő is szeretett gyermekeihez tért. Az asszony is betegeskedni kezdett s e miatt eladta a parkot MATEJKA VILMOS vendéglősnek, mintha érezte volna, hogy férjét a sírba nemsokára ő is követi, a mi egy év múltán, 1888-ban be is következett.

A parkon kívül a házaspár emlékét több nemes alapítvány őrzi. Ők adtak egy meglehetősen nagy telket a Kárpáti Múzeumnak s az épület felépítésére egyszersmindenkorra 5000 forintot, a park jóvedelmének egy részét szintén e célra ajánlván fel. A poprádi evangélikus egyháznak is 30.000 forint hagyományt juttattak, míg a vagyon többi részét a rokonok örökölték.

Az új tulajdonos, a hirtelen való meggazdagodásnak a vágyától ösztönözve, azzal kezdte, hogy az eddigi csaknem mesésen olcsó árakat magasra emelte, akkor, midőn már a Tátra vidékén az eddigi lakáshiányról többé szó sem lehetett, miáltal a park rohamos hanyatlását idézte elő. Az inkább csak szanatórium jellegű Új-Tátrafüreden kívül már kiépült Alsó-Tátrafüred is. Ó-Tátrafüred is kezdé levetni régi, elavult köntösét, a régi rozzant épületek helyett újak, nagy szállodák emelkedtek. Keresett hely lett a Csorbató, Barlangliget és Lucsivna-fürdő is. Felépültek: Matlárháza, Tátraháza, Fenyőháza, a Weszter-szálló, Tátra-Széplak, Tátra-Lomnicz, Iglófüred, sőt magánál a vasutnál a Tátra- és Nemzeti-szálló is. Ezek lettek aztán a pár év előtt híres és keresett Husz-parknak csakhamar a megölei, annyira, hogy midőn 1904-ben hitvesemmel a Tátrán megfordultunk s a Tátra-szállóban lakva, egy délután megmutattam neki a vasúttól nem messze fekvő Husz-parkot, azt csaknem üresen találtuk, alig nyaralván abban néhány család s a megszálló turistáknak a nyoma sem volt. Igaz ugyan, hogy a kiáradt Poprád folyó vize a parkot néhány nappal előbb elöntötte, nagy kárt téve abban s a növényzetben s talán ez is egyik oka lehetett annak, hogy azt annyira lakatlannak, néptelennek találtuk.

Igy tartott a hanyatlás éveken át, míg most két éve a tulajdonos elhalálozván, özvegye eladta a parkot a Poprádi Részvénytársaságnak, mely megfeszített erővel és tetemes anyagi áldozattal arra törekszik, hogy a park régi hírnevét és látogatottságát lehető-

leg olcsó áraival visszaállítsa. Új épületeket is emeltek, úgy hogy ez évben már 65 teljesen berendezett szoba állott a vendégek befogadására készen, a melyek, daczára a rendkívül hideg nyárnak, jobbára már elfoglaltak is voltak, részint az ott nyaraló családok, részint a turisták által. Ezek után tehát nem lehetetlen többé, hogy az egykor hírneves Husz-park előbbi fényét és látogatottságát csakhamar visszanyeri és ismét kellemes és olcsón nyaraló helye lesz, alapítóinak óhaja szerint, a pésti tanároknak és tisztviselőknak, annál is inkább, mert a vasutak kiépültével erősen megnagyobbodott a forgalom is s a Husz-park mint központ a turistáknak mindig igen alkalmas megszálló helynek kínálkozik.

Azok közül, kik e park alapításának tanúi voltak, már egyedül csak én vagyok életben. Régebben elhalt LUX EDE s két év előtt SCHOLZ LAJOS is s így reám maradt a kedves kötelezettség annak történetét megírni, a jövőnek megörökíteni.

A Kárpáti Múzeum előtt nemsokára egy obeliszket fognak fölállítani alapítójának, a nemes emberbarátnak, Husz DÁVID-nak relief-arczképével, melynek a talapzatára leteendő babérkoszorukhoz jelen emléksoraimmal én is kívántam egy szerény levélkét előkészíteni.

Magyarország Buprestidái.

Irta : CSIKI ERNŐ.

V.¹

18. nem: *Coraebus* Castelnau & Gory.

A fej domború, a szemek nagyok, az előtort érintik, a tapogatók rövidek és szélesek, a csápok a negyedik vagy ötödik íztől kezdve fűrészesek. Az előtör háta harántos, oldalszegélye egyszerű, tövén kétoldalt öblös, a paizsoeska felé karéjszerűen kiálló. A paizsoeska harántos és rövid, csúcsa hirtelen hegyesedő, felülete síma, harántborda vagy barázda nélküli. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, kissé hasasan domborúak, közepük mögött többnyire kiszélesedettek, szegélyük a csúcson finoman fogacsázott vagy síma. A mellő egyes fajokon álladzóval ellátott, másoknál egyenesen lementszett, gyengén öblös vagy mélyen kimentszett. A hátsó lábfej első íze rövid, ritkán olyan hosszú mint a következő két íz együttvéve. A has első két lemeze összenőtt, az utolsó hátul kerekített.

Ebből a nemből, mely Európán kívül Ázsiában és Afrikában

¹ Lásd : Rovartani Lapok. XVI, 1909, p. 161—184; XVII, 1910, p. 17—22; XVIII, 1911, p. 161—171; XIX, 1912, p. 135—137.

honos, eddig mintegy 160 fajt ismerünk, melyek leginkább a forró földöv lakói. Faunánkban a nemet 10 faj képviseli.

A fajok egyike, a *Coroebus fasciatus* VILL. (*bifasciatus* OLIV.), mint a tölgyesek kártevője, pusztításai révén hazánkából is eléggé ismeretes.¹

1. Az előtor hátának oldalszegélye finoman csipkézett, töve a szárnyfedők közepe előtt mélyen üblös. — 1. alnem: *Coroebus* s. str. 2
- Az előtor hátának oldalszegélye síma, nem csipkézett, töve közvetlenül a paizsoeska mellett mélyen üblös és a paizsoeska előtt többnyire négyszögletes karéj alakjában kihúzott. — 2. alnem: *Meliboeus* DEYR. 5
2. Az előtor hátának töve előtt nincsen bemélyedés, oldalt pedig nincsen hajlott redőcske. Aranyos-zöld, kékes-zöld vagy kék, a szárnyfedők utolsó harmada sötétkék, ezt két zegzúgos világos-zöld harántesík járja keresztül, egy harmadik ilyen világos-zöld harántesík pedig a sötétkék mezőt elül a szárnyfedők közepe felé határolja. A világos-zöld csíkok helyén a szárnyfedők erősebben pontozottak és szürkés szőrökkel fedettek. Hossza 12·5—16 mm. — Előfordul Európa déli felében és Tuniszban, nálunk a tölgyesek ellensége. Termőhelyei: Budapest, Péczel, Isaszeg, Bogács, Veresmart, Bakta, Markaz, Felső-Tárkány, Felnémet, Gyöngyös, Domoszló, Vepelét, Szomolya, Bükkhegység, Mátra. (*bifasciatus* OLIV., *florientinus* HBST.) 1. *fasciatus* VILLERS.
- Az előtor hátának töve előtt kétoldalt bemélyedés és az oldalszél mellett előrefelé elenyésző hajlott redőcske van 3
3. A szárnyfedőket harántos szőresíkok díszítik, csúcsuk finoman fogaeskázott 4
- A szárnyfedők egyszínű, többnyire sötétebb érzfényű részszínűek vagy zöldesek, szőresíkok nélkül, csúcsuk szegélye síma, nem fogaeskázott. Hossza 3·6—7 mm. — Előfordul Európa déli felében, Algirban, Kis-Ázsiában, a Kaukázusban és Ázsia nyugati részében; nálunk elterjedt és helyenként közönséges. (*lumpsanae* BON., *metallicus* CAST. & GORY, *sepulchralis* F., *aeruginosus* LATR., *pruinosis* KÜST., *subfasciatus* KÜST., *elatus* auct.) 4. *sinuatus* CREUTZ.

¹ Lásd: Rovartani Lapok. II, 1885, p. 232 - 233; Erdészeti Lapok. 1885, p. 1188—1197 és 1888, p. 568; Természettudományi Közlöny. 1886; p, 263; A m. kir. Rovartani Állomás Közleményei. I, 5, 1891, p. 23—24 és I, 12, 1896, p. 50—57.

4. A paizsocska síma és fénylő. Az előtor hátának hátsó szögletei mellett lévő kiemelkedő redőcske előre és hátrafelé elenyésző. A szárnyfedők varratja előrefelé a közepük előttig kiemelkedő. Érczfényű rézszínű vagy zöldes, a szárnyfedők érczfényű feketések, hátul kékes-feketék, közepük előtt néhány fehéres szőrfolttal, közepük mögött három keskeny erősen zegzúgos fehér szőresíkkal. Hossza 11—14 mm. — Előfordul Európa déli felében, nálunk ritka: Péczel, Isaszeg, Debreczen, Pécs, K.-Kálma, Carlopago. (*pruni* PANZ., *quadri-fasciatus* ROSSI). 2. *undatus* FABR.
- A paizsocska sűrűn pontozott és fénytelen. Az előtor hátának kiemelkedő redőcskéje csak előrefelé elenyésző, hátul majdnem a hátsó szögletekig terjed. A szárnyfedők varratja hátul gyengén kiemelkedő. Fekete, többé-kevésbé érczfényű, a szárnyfedők sokszor kékesen fénylők, utóbbiak pikkelyszerűen ránczoltak és rövid fehér szőrözetből álló zegzúgos harántesíkokkal díszítettek. Hossza 7—10·5 mm. — Előfordul Algirban, Európa déli felében, Kis-Ázsiában, a Kaukázusban; nálunk elterjedt és nem ritka. (*nebulosus* SCOP.) 3. *rubi* LINN.
5. A mellő elül mélyen kimetszett 6
 — A mellő elül egyenesen lemetszett, alig öblös 9
 6. A homlokon többé-kevésbé jól kifejlődött barázda van 7
 — A homlok síma, barázda nélküli. A domború fej és a púposan kiemelkedő előtor vörös- vagy zöldes bronzszínű, a szárnyfedők érczfényű feketék. Az előtor hátának töve előtt kétoldalt bemélyedéssel. Hossza 3—4·5 mm. — Előfordul Algirban, Európa déli felében, Kis-Ázsiában és a Syrdarja vidékén; hazánkban a következő helyeken gyűjtötték: Péczel, Isaszeg, Kalocsa, Hajós, Pécs, Putnok, Szent-Erzsébet, Básiás, Jeselnicza, Bogsánbánya, Vrdnik. (*fulgidicollis* LUC.) 8. *aeneicollis* VILLERS.
7. Az előtor háta szemcsézett, a szemcsék között ránczoltan recézett 8
 — Az előtor háta nem szemcsézett, hanem a középvonal mindkét oldalán függőleges és meg nem szakított, oldalt rézsútos és elül vízszintes ránczok futják át. Bronzszínű, kevésbé fénylő, teste rövid, zömök és erősen domború. Hossza 5 mm. — Előfordul Herczegovinában (Stolac). 7. *sculpticollis* AB.
8. Az előtor hátának oldalszegélye (oldalról nézve) kétszeresen hullámos, mert nemesak a hátsó szögletek előtt az utolsó negyedben erősen öblös, hanem az elülső szögletek előtt is gyengén öblös. Az utolsó haslemezt a csúcson sűrű szőr-

koszorú szegélyezi. Bibor-, réz- vagy aranyos-vörös, ritkábban zöldes színű. Hossza 6·5–7 mm. — Előfordul a Balkán-félszigeten és Kis-Ázsiában, nálunk Budapesten és Dalmáciában. (*purpureus* CAST. & GORY). 5. *episcopalis* MANNH.

- Az előtor hátának oldalszegélye (oldalról nézve) az elülső szögletektől egyenes vonalban halad hátrafelé és csak az utolsó negyedben, a hátsó szögletek előtt képez egy erős görbületet. Az utolsó haslemez csúcsán szőrkoszorú nélkül. Érzefényű zöld, ritkábban kissé rézfényű, a finom fehér szőrözettől ólomszerű fénynyel. Hossza 4–5·5 mm. — Előfordul Európa déli felében és a Kaukázusban; Magyarországon (Nagyvárad) ritka, a Tenger melléken (Novi, Zengg) közönséges. (*Comollii* VILLA, *cylindraceus* CAST. & GORY).

6. *graminis* PANZ.

9. Az előtor hátának hátsó szögletei derékszögűek, oldalszéle ezek előtt egyenes. A homlok széles, a homlokbarázda mélyebb és szélesebb. Aranyos-zöld, zöldes-kék vagy sötétebb kék, gyakran ibolyás fénynyel. Hossza 4–8 mm. — Előfordul Dél-Európában, Algírban, Kis-Ázsiában, a Kaukázusban és a Syrdarja vidékén különféle bogáncson. Magyarországi termőhelyei: Mezőkovácsháza, Jeselnicza, Herkulesfürdő.¹ (*coeruleus* HBST., *granulatus* CAST. & GORY, *chalybaeus* KÜSR.)

9. *amethystinus* OLIV.

- Az előtor hátának hátsó szögletei oldalt hegyesen kiállók, oldalszéle ezek előtt öblös. A homlok keskeny, a homlokbarázda sekély és keskeny. Zöldes-kék vagy kék, alul többnyire sötétebb színű. Hossza 4–6 mm. — Előfordul Dél-Európában, Algírban, Kis-Ázsiában, Szíriában, a Kaukázusban, Transzkáspiában és a Syrdarja vidékén, nálunk Herkulesfürdőn.

10. *violaceus* KIESW.

Adatok Magyarország bogárfaunájához.

Irtá: CSIKI ERNŐ.

I.

A magyar bogárfauna az utolsó pótlékok megjelenése, tehát mintegy egy év leforgása óta tetemesen gyarapodott. Az irodalomban szerte megjelent adatokon kívül, különösen PETRI erdélyi bogárkatalógusa tartalmazott sok új adatot. Az adatok közül ugyan nem

¹ Valószínűleg ezek az adatok is a *C. violaceus*-ra vonatkoznak; a Nemzeti Múzeumban ezen helyekről való példányok nincsenek és így a meghatározás helyességét nem ellenőrizhettem.

egy nem fog helyesnek bizonyulni, a mi különösen a *Carabus cancellatus* újabban leírt számtalan változatára vonatkozik, itt sokat vették a külföldi szerzők, a kik egyes példányokra alapítják fajtáikat. Ennek a kérdésnek a tisztázása csak a típusok megvizsgálása és gazdag anyag tanulmányozása alapján lesz lehetséges.

Faunánkat a következő fajok és változatok gyarapítják:

Cicindelidae.

- Cicindela silvicola* LATR. & DEJ. ab. *tatica* SCHULZ — Tátra-Lomnicz.
 — *campestris* L. ab. *Beuthini* SCHULZ — Magyarország.
 — — ab. *tirolensis* SCHULZ — Magyarország.
 — — ab. *pseudopalustris* SCHULZ — Nyitra vm.
 — *lunulata* F. ab. *dalmatina* SCHULZ — Fertő-tó.

Carabidae.

- Carabus violaceus* L. var. *macilentus* PETRI — Segesvár, Bisztra.
 — — ab. *pygmaeus* PETRI — Segesvár.
 — *Creutzeri* F. var. *humilis* BERNAU — Velebit, Tuhovic.
 — — var. *longellipticus* BERNAU — Velebit.
 — — var. *Depoliamus* BERNAU — Risnjak, Medvedove vrate.
 — *cancellatus* ILL.¹ var. *inceptus* KOLBE — Magyarország északnyugati része és Erdély.
 — — var. *taticus* KOLBE — Tátra.
 — — var. *electus* KOLBE — Tátra.
 — — var. *adeptus* KOLBE — Nagy-Alföld: Budapest, Temesvár.
 — — var. *Nattereri* (DAHL i. l.) KOLBE — Temesvár.
 — — var. *infernalis* KOLBE — Magyarország.
 — — var. *carpathicus* KOLBE — Szinevér.
 — — var. *fraternus* KOLBE — Magyarország.
 — — var. *assiduus* KOLBE — Kerczesora.
 — — var. *strictus* KOLBE — Magyarország észak-keleti része.
 — — var. *minus* KOLBE — Sátoristye, Baranya vm., Bisovac (Szlavonia).
 — — var. *disseptus* KOLBE — Moldova.
 — — var. *transsylvanicus* PETRI — Keresztényhavas, Csukás, Segesvár.
 — — var. *vorax* BERNAU — Brassó.
 — — var. *rbányensis*² (recte: *resiczabányensis*) BERNAU — Resiczabánya.

¹ BERNAU az összes Magyarország északi felében előforduló változatokat a *sarmaticus*, a délieket az *australis*-fajtához sorolja.

² Ez a név mint rosszul képzett név kijavítandó, mert szerző a

- Carabus cancellatus* var. *karstianus* BERNAU — Fiume.
 — *obsoletus* ST. var. *Uhligi* LAPOUGE, HOLDH. — Nagy-Hagymás,
 Kelemen-havas, Tusnád.
 — *scabriusculus* OLIV. var. *costulatus* PETRI — Retyezát.
 — *hortensis* L. var. *starigradensis* BORN — Velebit: Ostaria.
 — — var. *ostariensis* BORN — Velebit: Ostaria.
 — *Linnei* PANZ. var. *5-costatus* PETRI — Segesvár, Brassó.
 — — var. *quadratocollis* PETRI — Segesvár.
 — *glabratus* PAYK. var. *angustatus* PETRI — Borszék, Segesvár,
 Verestorony.
- Bembidion ruficolle* GYLLH. — ? Magyarország (NETOLITZKY).
 — *Milleri* DUV. ab. *brunneum* PETRI — Segesvár.
 — *minimum* F. var. *rivulare* DEJ. — Kolozsvár.
 — *assimile* GYLLH. var. *fasciatum* PETRI — Alsó-Kercz, Kolozsvár.
- Tachys scutellaris* STEPH. var. *laticollis* PETRI — Déva, Torda.
 — *parvulus* DEJ. var. *curvimanus* WOLL. — Segesvár, Nagyenyed.
 — *sextriatus* DUFT. var. *politus* PETRI — Verestorony, Bázna,
 Segesvár.
- Trechus biharicus* MEIXN. — Rézbánya, Kukurbeta.
 — *limacodes* DEJ. var. *jucundus* CSIKI — Alancie-hegy.
- Anophthalmus Bielzi* SEIDL. var. *Méliki* CSIKI — Gyergyó-Remete:
 Batrina.
 — *Bokori* CSIKI var. *gelidus* CSIKI — Szilicze.
 — *hungaricus* CSIKI var. *sziliczensis* CSIKI — Szilicze.
 — *gracilis* PETRI — Kerezi hegység: Butján, Lakuez.
 — *Breitianus* KNIRSCH — Bihar-hegység.
 — *Mocsányi* CSIKI — Remece (Izvor-barlang).
 — *Csikii* MIHÓK — Ponor-völgy (CSIKI ERNŐ-barlang).
 — *Szalayi* CSIKI — Eszkimo-barlang környéke.
 — *Horváthi* CSIKI — Bogavár.
 — *Meziádis* CSIKI — Meziádi barlang.
 — *Csatói* CSIKI — Remetei barlang.
 — *Hickeri* KNIRSCH — Szkerisora.
 — *infernus* KNIRSCH — Szkerisora.
 — *szkerisorae* (non *sclerisorae*) KNIRSCH — Szkerisora.
 — *Stilleri* REITT. — Herkulesfürdő (Zoltán-barlang).
 — *Langhofferi* CSIKI — Josipdol.
 — *Scopolii* STURM var. *Barthói* CSIKI — Risnjak.
 — — var. *Szilágyii* CSIKI — Bitoraj.
 — — var. *Weingärtneri* WINKL. — Sljeme-hegység.

termőhely után nevezte el állatját; R b á n y a pedig Resiczabánya rövidítése, ennél fogva az állat neve *resiczabányensis*-re javítandó.

- Anophthalmus Schmidtii* STURM var. *Soósi* CSIKI — Risnjak.
 — *hirtus* ST. var. *Kertézi* CSIKI — Lokvei barlang.
 — *Schaumi* SCHMIDT var. *Hochettlingeri* WINKL. — Ozalj.
Badister bipustulatus F. ab. *binotatus* FISCH. — Gyulafehérvár.
Harpalus aeneus F. var. *interstitialis* GREDL. — Déva.
Amara ovata F. ab. *adamantina* KOLEN. — Segesvár.
Pterostichus foveolatus DUFT. var. *calvitarsis* BREIT. — Bihar hegység.¹
Agonum Mülleri HBST. ab. *amethystinum* PETRI — Páring.
 — *viduum* PANZ. var. *emarginatum* GYLLH. — Kolozsvár.
Microlestes Schröderi HOLDH. — Fertő-tó.
Dromius angustatus BRULL. — Péhó (BRANCSIK).

Dytiscidae.

- Hydroporus ellipticus* PETRI — Verestorony: Lotrionavölgy.
 — *nivalis* HEER — Feleki hegység: Serbota.

Staphylinidae.

- Phyllodrepa vilis* ER. — Kis-Kriván.
 — *linearis* ZETT. — Bisztra.
 — *distincticornis* BAUDI — Segesvár.
Phloeonomus minimus ER. — Segesvár.
Geodromicus suturalis LAC. ab. *concolor* LUZE — Segesvár.
Anthrophagus alpestris HEER ab. *transversus* MOTSCH. — Kis-Kriván.
 — *abbreviatus* F. ab. *fascifer* REITT. — Segesvár.
Ancyrophorus omalinus ER. — Csukás.
Thinobius linearis KR. — Szászhermány.
Trogophloeus hirticollis REY — Péhó, Szászhermány, Alsó-Rákos,
 Verestorony.
 — *politus* KIESW. — Gyulafehérvár, Alsó-Kerec.
Oxytelus Sauleyi PAND. — Esztergom.
Platystethus laevis KIESW. — Radnai havasok.
Bledius procerulus ER. — Hátszeg, Brassó.
Oxyporus maxillosus F. var. *angularis* GEBL. — Csukás.
 — — var. *Schönherri* MANNH. — Nagysziklás, Csukás.
Stenus longipes HEER var. *carinifrons* PETRI — Segesvár.
 — *latiplaga* PEN. — Horvátország.
 — *montivagus* HEER. — Déli- és Keleti-Kárpátok.
 — *exiguus* ER. — Nagysziklás.

¹ *Pterostichus biharicus* BREIT = *Sacheri* FRIV. és *Pl. fossulatus* QUENS.
 var. *marginatus* PETRI = var. *Welensi* DRAP. nagyobb példányai.

Különfélék.

Melanotikus *Argynnis Lathonia* L. — 1912. évi augusztus hó 28-án Isaszegen, az új fenyves előtti mezőségen, az *Argynnis Lathonia* L. hímjének egy érdekes változatát fogtam egy fehérvirágú Scabiosán, melyet alábbiakban ismertetek meg az érdeklődőkkel. Az illető példány elülső szárnya bársonyszerű feketés-barna, csak a szárnycsúcs szegélyelőtti fekete foltjait veszi körül sárga gyűrű és a szárnytő felé a sejtben levő első és második fekete folt közötti tér tartotta meg világos alapszínét. A hátsó szárny rendes kinézésű, semmi eltérést nem mutat, úgy mint a szárnyak alsó oldala sem. A lepke azt a benyomást teszi mintha testének elülső része egy *A. Lathonia* ab. *valdensis* ESP.-é, hátsó része pedig egy rendes *A. Lathonia*-é lenne. SPÜLER (Die Schmetterlinge Europas. I, p. 39, 1901) az *A. Lathonia* ab. *valdensis* azon változatát, melynél a szárnyak felül elsötétedést mutatnak, alul pedig rendeseke ab. *melaena* névvel jelölte; ugyanezt az eltérést később AIGNER (Ann. Mus. Nat. Hung. IV, 1906, p. 504, fig. 17 és Rov. Lap. XIV, 1907, p. 125, fig. 17) ab. *hungarica* néven ismertette. Példányom nyilván ugyanezen csoportba tartozik.

ULBRICH EDE.

Almamoly és varjuköröm. — A tavasz folyamán behoztam egy kitevelt alma-múmiát és üvegharanggal letakarva, féltettem, hogy a *Sclerotinia* termés-serlegeinek a megjelenését megfigyelhessem. Az alma-múmia kemény volt és száraz és fáról szakítottam. Később a határban járván, néhány rozskalászt gyűjtöttem, amelyeken varjukörmök (*Claviceps*) voltak s minthogy ennek a kihajtását is meg akartam figyelni, hazavittem őket; hirtelenében nem lévén más alkalmas hely, az alma-múmia mellé ráktam őket az üvegharang alá. Néhány nap múlva a varjukörmököt földbe akartam tenni, azonban nem tehettem, mert a sclerotiumokat valami összevissza rágtá. Ugyanekkor feltűnt, hogy az almán egy kis lyuk van, amelynek a szélén az almamolyra jellemző hulladék látható. Valóban, az alma-múmiában egy almamoly hernyója fészkelte, amely az egész múmiát tönkretette. Vajjon mi bántotta azonban a varjukörmöt? Legközelebb néhányszor késő este mentem megnézni az almamolyt és tényleg sikerült is meglepném, amint a varjukörmöt lakmározta.

DR. RAPAICS RAYMUND.

A drezdai múzeum lepkegyűjteményének gyarapodása. — Általánosan ismert tény, hogy egyes múzeumoknak akadnak mecenásai, a kiknek azután a gyűjtemények rohamos növekedése köszönhető. Nem akarunk ez alkalommal az amerikai múzeumok vetélkedő milliomosaira emlékeztetni, hanem csak az európai fehér holló társaikra. A legtöbb múzeum anyagi körülményei nem engedik meg a

nagyobb bevásárlásokat, még kevésbé egész gyűjtemények megvételét, azért nem egy gyűjtemény gondozója a szerzés más módjához fordul, különösen akkor, ha a gyűjtemény tulajdonosa vagy örökösei azt anyagi körülményeiknél fogva nem ajándékozhatják oda. Így szerezte meg a bécsi múzeum a PLÁSON-féle, majd később a HAUSER-féle bogárgyűjteményt; akadt meczenás, a ki azokat megvette és a múzeumnak ajándékozta. Így járt legújabban a drezdai múzeum is, a mennyiben egy jóakarója megvásárolta RIBBE ismert utazó és gyűjtő nagy Lycaenida-gyűjteményét és azt odaajándékozta a múzeumnak. Ez a gyűjtemény 2300 faj, 9300 példány, kéklepkét tartalmaz, közte 135 typust. A drezdai múzeum Lycaenida-gyűjteménye ezáltal a leggazdagabb és legnagyobb európai kéklepke-gyűjtemény lett. CSIKI.

Faunánk legnagyobb vak bogara. — Barlangjaink kutatása az utolsó években nagy lendületet vett, minden év egész sor új állatot eredményez. Az ezidei gyűjtések kimagasló eseménye faunánk legnagyobb Anophthalmusának felfedezése a *Duvalius* alnemből. STILLER Győző buzgalmának köszönhetjük az *Anophthalmus (Duvalius) Langhofferi* CSIKI [Ann. Mus. Nat. Hung. XI, 1913, p. 386] felfedezését egy Józsefváros (Josipdol) környéki barlangban. Ez az új faj, mely az *A. Eurydice* SCHAUF. legközelebbi rokona, 9 mm. hosszú. Nevét DR. LANGHOFFER ÁGOST zágrábi egyetemi tanár tiszteletére kapta.

CSIKI.

Bogárgyűjtőink figyelmébe! — Újabban KOLBE és BERNAU nagyobb tanulmányokat írtak a *Carabus cancellatus* ILLIG. magyarországi fajváltozatairól, mely alkalommal számtalan új nevet is vezettek be az irodalomba. Fenti szerzők cikkei kényszerítenek, hogy a kérdéssel újból foglalkozzák, azért arra kérem gyűjtőinket, hogy felesleges vagy nélkülözhető anyagukból néhány példányt a Magyar Nemzeti Múzeumnak juttassanak. Esetleg megvásárolom vagy becserelem az anyagot szép külföldi bogarakkal. A bogarak lehetnek borszeszben is, azonban termőhelyük pontos megjelölése okvetetlenül szükséges. Ez alkalomból szívesen vállalkozom gyűjtőink enemű anyagának revideálására is. — CSIKI ERNŐ — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum.

Irodalom.

Seiditz, Dr. Georg: Bericht über die wissenschaftlichen Leistungen im Gebiete der Entomologie während des Jahres 1911. Insecta: Allgemeines und Coleoptera. Berlin (NICOLAÏ'sche Verlags-Buchhandlung R. STRICKER) 1913; p. 1–328. — Ára 48 márka.

Szerző mint eddig is a meghatározott időre elkészült az 1911.

évi rovar-tani irodalom ismertetését tartalmazó kötetel. Az általános rovar-tani irodalom ebben az évben, az 1910-ikivel szemben, sokkal kevesebbnek bizonyult, mert míg a mult évi összeállítás 368 munka és közleményről tudott beszámolni, addig az 1911. évben csak 196 közlemény jelent meg, melyek közül 14 önállóan, 182 pedig különféle folyóiratokban látott napvilágot. Az általános rovar-tani irodalom közleményeit a folyóiratok és tartalmuk szerint csoportosítja szerző, miáltal könnyű áttekintést nyerhetünk arról. A kötet legnagyobb részét most is a bogártani irodalom ismertetése foglalja el. 1911-ben 841 bogártani munka látott napvilágot, ezek közül 25 önállóan és 816 különböző folyóiratokban jelent meg. A folyóiratok közül tisztán bogarászati tárgyú négy van. Az 1911-iki összeállítás szerint, mely szerző szerint nem egészen teljes, mert sok közleményt időre még nem tudott megszerezni, összesen 190 új nemet, 70 új alnemet, 3075 új fajt és számos új fajváltozatot írtak le. Az anyag mint eddig is a következő csoportosításban tárgyalatott: *a* A közlemények jegyzéke szerzők szerint, *b* folyóiratok és *c* tartalmuk szerint, *d* a bogarak családok szerint. A kötetet az új nemek és alnemek tárgymutatója fejezi be. Ez a kötet is méltán sorakozik az előbbiekhöz, az nélkülözhetetlen kézikönyve lesz minden komolyan dolgozó bogarásznak.

CSIKI.

*

W. Junk: *Bibliographia Lepidopterologica*. Berlin, 1913. (p. XXVI et 142, tab.). — Ára kötve 1:30 márka díjmentes megküldéssel.

A Rovartani Lapok mult évi kötetében (XIX, 1912, p. 32) ismertettük azt a hasznos kézikönyvet, mely a bogarászati irodalom összeállítását tartalmazza. Nemrégiben megjelent ennek párja a lepkészeti irodalomról. A sűrke vászonkötésű kötetben 3989 lepkészeti munka, különnyomat és folyóirat címét, bibliografiai jegyzetekkel és árával kiegészítve, találunk felsorolva. A bevezető részben felvilágosítást találunk a legfontosabb tudnivalókról, tanácsadója a lepkésznek az öt érdeklő irodalomról, a mi eléggé kiviláglik, ha egyes fejezeteire utalunk: Tankönyvek kezdők részére; Tudományos irodalom; Lepke-katalogusok; Nomenklatura-mozgalmak; Történeti becsű és bibliografiai irodalom; Fosszilis rovarok; Élettani művek; Hernyók; Képeskönyvek; Külföldi lepkékre vonatkozó munkák; A faunisztikai irodalom (országok szerint); Egyes családok és nemek irodalma; Folyóiratok. Egy valamire való lepkészeti könyvtár összeállítása szerző szerint 50 ezer márkát, az évi előfizetések pedig 600 márkát igényelnek. A kötetet a „Lepidopterorum Catalogus“ szerzőinek arcképe díszíti. A *Bibliographia Lepidopterologica*, épúgy mint elődje a *Bibliographia Coleopterologica*, a rovarászok, főleg

azonban a lepkészek jó tanácsadója lesz, melyet dolgozóasztalukon nem fognak nélkülözhetni, mert hamarosan minden irodalmi kérdésben felvilágosítást adhat. Ezt a kötetet is csak melegen ajánlhatjuk az érdeklődőknek. Megrendelhető a kiadónál: W. Junk, Berlin W. 15, Sächsische Strasse 68. CSIKI.

*

Lundström, C.: Neue oder wenig bekannte europäische Mycetophiliden. II. (Annal. Mus. Nat. Hung. X, 1912, p. 514—522, Tab. V.)

Ebben a cikkben szerző leír néhány magyarországi fajt is a M. Nemzeti Múzeum gyűjteményéből. Az új fajok a következők: *Platyura forcipula* (Budapest, Visegrád, Brassó, Kőrösmező), *Loewiella hungarica* (Kőrösmező), *Anaclinia minor* (Mehádia), *Mycetophila pulchra* (Tisza-Borkút), *M. calva* (Bucsecs), *M. triangularis* (Kőrösmező) és *M. posticalis* (Verestorony). DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

*

Tiltscher, Paul: Arg. Amathusia var. transsylvanica subsp. nov. (Entomolog. Zeitschrift, Frankfurt a. M. XXVI, 1913, p. 210—211).

Szerző Gyergyószentmiklós-on (Csík vm.) az Erdélyből eddig ismeretlen *Argynnis Amathusia* Esp. néhány példányát gyűjtötte és ezeket REBEL tanácsára mint a törzsfajtól eltérőket var. *transsylvanica* névvel jelölte. Az új fajváltozat kisebb mint a törzsfaj, kifejlesztve 37—38 mm., felülete világosabb, a fekete mustrázat gyengébb; alul halványabb, a hátsó szárnyak sárga csíkja teljesebb és el nem homályosított, a szegélypontok kisebbek és a szegélyháromszögek rövidebbek. CSIKI.

*

Rothschild, N. Charles: Some notes on *Platyptilia miantodactyla*. (The Entomologist's Monthly Magazine. [2] XXIV, 1913, p. 159—160).

Szerző ezt az érdekes aprólepkét Pusztapeszéren gyűjtötte néhány példányban, melyek közül egy hímet CHAPMAN-nak adott át megvizsgálásra. CHAPMAN megállapította, hogy ez a faj nem tartozik a *Stenoptilia*-nembe (STAUDINGER és REBEL is idesorolják lepkékatalogusukban), hanem egy *Platyptilia*, mely közel áll az angolországi *pallidactyla*-hoz. A *miantodactyla* megegyezik a többi *Platyptilia*-val, uncusa azonban hegyes, keskenyebb és hosszabb mint a *pallidactyla*-é. A *Pl. miantodactyla* az *Achillea ochroleuca*-ról gyűjthető és valószínűleg ez a tápnövénye is, legalább a lepke és a nőstény elterjedési köre összeesik. Ebben a növényben kell hernyóját is keresni. CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XX. Band.

September—Oktober 1913.

9—10. Heft.

S. 137. — **Dr. G. Horváth**: Der II. internationale entomologische Kongress in Oxford. — Verfasser gibt einen Bericht über den im Jahre 1912 zu Oxford abgehaltenen Kongress.

S. 144. — **E. Ulbrich**: Beiträge zur Lepidopterenfauna von Alvincz und Umgebung. — Verfasser zählt jene Lepidopteren auf, welche von seinem verstorbenen Freunde, dem Kunstmaler L. PATAKY in der Umgebung von Alvincz in Siebenbürgen gesammelt wurden.

S. 147. — **A. Mocsáry**: Entomologische Erlebnisse. — Verfasser schildert Erlebnisse, seiner in verschiedenen Teilen Ungarns vor vier Decennien unternommenen Sammelreisen.

S. 156. — **E. Csiki**: Die Buprestiden Ungarns. V. — Verfasser behandelt als Fortsetzung die Gattung *Coraeus* CAST. & GORY, welche in Ungarn durch 10 Arten vertreten ist.

S. 159. — **E. Csiki**: Beiträge zur Käferfauna Ungarns. I. — Verfasser beginnt die Liste jener Coleopteren zu publizieren, welche seit dem Erscheinen der letzten Nachträge zu KUTHY's Katalog, also seit ungefähr einem Jahr, die Fauna des Landes bereicherten. Einen grossen Zuwachs an Arten und Varietäten verdanken wir dem Erscheinen von PETRI's Siebenbürgen Käferfauna.

Kleine Mitteilungen.

S. 163. — **E. Ulbrich**: Melanistischer *Argynnis Lathonia* L. — Verfasser sammelte bei Isaszeg ein Exemplar dieser Art, welches zu *ab. melaena* SPULER (*hungarica* AIGN.) zu stellen ist. Das Exemplar wird ausführlich beschrieben.

S. 163. — **Dr. R. Rapaics**: Apfelmotte und Mutterkorn. — Verfasser bewahrte unter einem Glassturz einige im Freien überwinterte Apfelmumien, aus welchen eine Raupe der Apfelmotte hervorkam, die am unter denselben Glassturz gelegten Mutterkorn (*Claviceps*) emsig ragte.

S. 163. — **E. Csiki**: Zuwachs der Lepidopteren Sammlung des Kgl. Museums in Dresden. — Es wird berichtet, dass die RIBBE'sche reichhaltige Lycaeniden-Sammlung durch einen Gönner in den Besitz des dresdener Museums gelangte.

S. 164. — **E. Csiki**: Der grösste Blindkäfer unserer Fauna. — Es wird berichtet, dass in diesem Jahr der grösste *Anophthalmus* aus der Untergattung *Duvalius* durch Herrn V. STILLER in einer Höhle bei Josipdol (Kroatien) entdeckt wurde. Die neue Art gehört in die Verwandtschaft des *A. Eurydice* SCHAUF., ist 9 mm. lang und erhielt seinen Namen nach dem Universitätsprofessor DR. A. LANGHOFFER in Zágráb: *A. Langhofferi* CSIKI (Ann. Mus. Nat. Hung. XI, 1913, p. 386).

S. 164. — **E. Csiki** ersucht die Käfersammler dem National-Museum in Budapest Exemplare von *Carabus cancellatus* und Varietäten von verschiedenen Fundorten zu widmen, eventuell käuflich oder im Tausch abtreten zu wollen.

Literatur.

S. 164. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von SEIDLITZ, JUNK, TILTSCHER, ROTHSCHILD und DR. K. KERTÉSZ eine Arbeit von LUNDSTROEM.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XX. KÖTET. 1913 NOVEMBER—DECZEMBER 11—12. FÜZET.

A British Museum fémdarázsai.

Irta: MOCsÁRY SÁNDOR.¹

Ez év tavaszán a British Museum igazgatósága Londonban, G. MEADE-WALDO asszisztens útján azt a kérdést intézte hozzám, hogy nem volnék-e hajlandó a múzeum külföldi Chrysididáinak a meghatározására? Én e szokatlan nagy megtiszteltetést örömmel fogadtam, mert hiszen tudvalevőleg a British Museum állatait hármasként lakattal őrzik és abból eddig még nem igen adtak ki példányokat, még a spezialistáknak sem tanulmányi célra.

A gyűjtemény megérkezvén az 210 fajhoz tartozó 460 darabot, legnagyobbbrészt exotikus állatokat foglalt magában, melyek között 44 új fajt találtam.

A meghatározásokat elvégezvén s minden egyes példány nevét aláírva, a gyűjteményt nem régen haza is küldöttem.

Fennti anyag feldolgozása alkalmával meghatároztam a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményének még név nélküli fajait, melyek között 41 új faj volt s a nálam levő fokföldi fémdarázsok között is két új faj akadván, a három gyűjteményből összesen 87 új fajt írtam le, melyeknek leírása a Nemzeti Múzeum annáleseiben fog megjelenni.

Ha most szemlét tartunk az általam ismert nagyobb fémdarázs-gyűjtemények fölött, úgy kitűnik, hogy a belgáknak és müncheni múzeumnak mintegy 300—300, a bécsinek és a SAUSSURE-gyűjteménynek Genfben 350—350, a berlini és párizsi múzeumoknak s valószínűleg a British Museum-nak is mintegy 400—400 faj fémdarázsa van, mert ez utóbbinak európai fajait nem láttam. Ezekkel szemben nekünk 855 jól meghatározott fajunk és 99 varietásunk van 7124 példányban. Tehát mégegyszer annyival több mint akár a berlini, párizsi vagy londoni múzeumoknak. Ha tekintetbe vesszük, hogy eddig mintegy 1600 fajt írtak le, a melyek közül azonban mintegy

¹ Előadta szerző a Magyar Entomológiai Társaságnak 1913 október hó 18-án tartott ülésén.

200 synonym és varietás, akkor láthatjuk, hogy gyűjteményünkben a leírt fajoknak majdnem kétharmada képviselve van. Gyűjteményünk beesét nagyban emeli az a körülmény is, hogy a legritkább fajokból is számos példányunk van, továbbá, hogy az általam leírt 625 fajból gyűjteményünkben mintegy 400 fajnak van meg a tipikus példánya.

Ha most tekintetbe vesszük, hogy a fémdarázsok parazita életmódjuknál fogva többnyire ritka állatok, melyeknek nagy része csak egyes példányokban ismeretes, úgy bátran mondhatjuk, hogy az említett múzeumoknak még 50 év múlva sem lesz olyan gyűjteménye mint a milyen nekünk már van s hogy a Nemzeti Múzeum fémdarászgyűjteménye a legnagyobb, a legszebb e Földön, melyre méltán büszkék lehetünk.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

(*Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns*).

Irta: BÁRÓ N. CH. RÖTHSCHILD (London).

VI.¹

Alábbiakban néhány általam Cséhtelek és Peszér vidékén gyűjtött lepkéről kívánok egyet-mást közzétenni. Az öt *Pyralida* kivétel nélkül Magyarország faunájára új. Az új *Phycida* leírását REBEL tanár úr Bécsben volt szíves elvállalni.

Im Nachstehenden gebe ich einige von mir selbst gemachte Lepidopterenfunde aus Cséhtelek und Peszér bekannt. Die 5 *Pyraliden* sind sämtlich neu für die Fauna Ungarns. Die Beschreibung der neuen *Phycidee* hat Herr Prof. REBEL (Wien) freundlichst übernommen.

Noctuidae.

1. *Mamestra cavernosa* Ev.

Emnek a Magyarországon is nagyon ritka fajnak egy friss példányát 1913. évi augusztus 4-én fogtam Cséhtelegen.

Ein frisches Stück dieser auch in Ungarn sehr seltenen Art fing ich am 4. August 1913 in Cséhtelek.

¹ Az előző öt közlemény a Rovartani Lapok következő köteteiben jelent meg:

1. XVI, 1909, p. 130—148; 2. XVIII, 1911, p. 36—43; 3. XIX, 1912, p. 21—29; 4. XIX, 1912, p. 167—180; 5. XX, 1913, p. 66—91.

¹ Die fünf vorangegangenen Beiträge sind in folgenden Bänden der Rovartani Lapok erschienen:

2. *Zanclognatha tenuialis* RBL.

1913. évi július 17--22-ig Cséhtelegen nagy példányait (♂♀, az elülső szárnyak hossza 14 mm.) gyűjthettem. Szlavonián kívül Magyarországról még ismeretlen volt.

Vom 17--22 Juli 1913 in Cséhtelegen in sehr grossen Stücken (♂♀, 14 mm. Vorderflügelänge) erbeutet. Bisher ausser Slavonien in Ungarn nicht gefunden.

Geometridae.3. *Boarmia Viertlii* BHTSCH.

Cséhtelegen 1913. évi július 3-án egy ♂.

Am 3. Juli 1913 bei Cséhtelegen ein ♂.

Pyralidae.4. *Crambus selasellus* HB.

Peszéren és a bihari síkság négy helyén gyűjtöttem az 1911. és 1912. év augusztusában.

In Peszér und an vier Lokalitäten der Bihar-Tiefebene im August 1911 und 1912 erbeutet.

5. *Crambus uliginosellus* Z.

Egy példányát gyűjtöttem 1912. évi augusztus hó 18-án Peszéren.

Ein Exemplar am 18. August 1912 bei Peszér gefangen.

6. *Hypsotropa Wertheimsteini* REBEL, n. sp. ♂

A *H. limbella* Z.-hez közelálló, de az élően hegyes (*limbella*-nál tompa) és a középső és a hónalj-tő-ér közt vörösesbarna színeződésű elülső szárnyak sokkal rézsútosabb szegélye miatt könnyen megkülönböztethető.

A csápok és tapogatók alakja és színeződése olyan mint a *H. limbella*-é. Az előbbieket halvány sárgák, a lapított csápostor ízének vége gyengén bütykösen megvastagodott. A kardalakú hosszú tapogatók belül ocker-sárgák, kívül pedig a középső

Der *H. limbella* Z. zunächst stehend, sogleich aber durch die scharfe (bei *limbella* stumpfe) Spitze und den viel schrägeren Saum der zwischen den Median- und Cubitalästen rötlichbraun gefärbten Vorderflügel zu unterscheiden.

Fühler und Palpen wie bei *H. limbella* geformt und gefärbt. Erstere sind bleichgelb mit schwach knotig verdickten Gliederenden der depressen Geissel. Die langen säbelförmigen Palpen sind innen ockergelblich, aussen von der Hälfte des Mittelgliedes ab bis zur

íz közepétől az utolsó íz hegyéig feketék. A homlok szőrözete kissé vörösesen tarkázott.

A test és a lábak a *H. limbella*-éihez viszonyítva nem mutatnak különbséget (a typuson különben kissé olajosak).

Az elülső szárnyak karesúbbak, sokkal élesebb hegygyel és rézsútosabb, majdnem egyenesen lefutó szegélylyel. Alapszínük halvány okersárga, az elülső szegély hosszában egyes vöröses és sötétszürke pikkelyekkel. A szürke behintésű középső- és hónaljér ágai közötti közterek vörösesek, úgy hogy a felület az elülső szegélyig és a belső szegély csíkkoltan világosabbnak tűnik fel. A harántér alsó részén és az A_2 ér felerészén (a belső szegély fölött) egy-egy feketés pont van. A szárnyesúcs is (mint némelykor a *limbella*-nál) feketésszürke, de az okersárgás rojtok színe nem annyira elkülönült a szárnyakétól mint a *limbella*-nál. A rojt közepén sötét beporzású vonal vonul végig.

A barnás-szürke hátsó szárnyak alakja és színe olyan mint a *H. limbella*-é.

Az elülső szárnyak alul erősen barnások, elülső szegélyük a közepétől a csúcsig keskenyen halványsárga.

Az elülső szárny hossza 10 mm., kifeszítve 20 mm.

Egy 1911. évi július 9-én Cséhteleken (Bihar vm.) gyűjtött ♂ példány BÁRÓ N. CH. ROTŰ-

Spitze des Endgliedes schwarz. Die Behaarung der Stirn zeigt eine rötliche Einmischung.

Auch Körper und Beine zeigen keinen Unterschied gegen jene von *H. limbella* (und sind bei der vorliegenden Type etwas verölt).

Vorderflügel gestreckter, mit viel schärferer Spitze und schrägerem, fast gerad verlaufendem Saum. Ihre Grundfarbe ist bleich ockergelb, längs des Vorderrandes liegen einzelne rötliche und dunkelgraue Schuppen. Die Zwischenräume zwischen den grau bestäubten Median- und Cubitalästen sind rötlich ausgefüllt, so dass der Raum bis zum Vorderrand und der Innenrand striemartig lichter erscheint. Am unteren Teil der Querader und bei der Hälfte der Ader A_2 (oberhalb des Innenrandes) liegt je ein feiner schwärzlicher Punkt. Auch die Flügelspitze ist (wie zuweilen bei *limbella*) schwärzlichgrau ausgefüllt, die Färbung der ockergelblichen Fransen steht jedoch durchaus nicht in so scharfem Kontrast gegen jene der Flügelfläche wie bei *limbella*. Die Fransen führen durch ihre Mitte eine dunkle Staublinie.

Die bräunlichgrauen Hinterflügel wie bei *H. limbella* geformt und gefärbt.

Die Unterseite der Vorderflügel stark bräunlich verdunkelt mit schmalem hellgelben Vorderrand von $\frac{1}{2}$ bis zur Spitze.

Vorderflügelänge 10 mm., Expansion 20 mm.

Ein ♂ von Cséhtelek (Comitat Bihar) am 9. Juli 1911 erbeutet in der Sammlung von BARON N. CHAR-

SCHILD gyűjteményében van, kinek kívánságára az állatot WERTHEIMSTEIN SAROLTA kisaszszony tiszteletére neveztem el. Egy másik példányt (♂) ugyanarról a gyűjtési napról a cs. kir. udvari természetrajzi múzeumnak volt szíves adományozni.

Az új faj elülső szárnyai elülső szegélyének esikoltsága folytán az amurvidéki

H. unipunctella RAG.-hoz is némileg hasonló, utóbbinak elülső szárnyai azonban még karesűbbak, belső szegélyükön pont nélkül, azonkívül színe egészen más barna.

Hypsotropa Wertheimsteini
REBEL, ♂

LES ROTHSCHILD und auf dessen Wunsch nach Fräulein CHARLOTTE VON WERTHEIMSTEIN benannt. Ein weiteres Stück (♂) von gleichem Fangdatum wurde dem k. k. Naturhistorischen Hofmuseum freundlichst gewidmet.

Die neue Art hat durch die hell hervortretende Vorderstrieme der

Vorderflügel auch einige Aehnlichkeit mit *H. unipunctella* RAG. aus dem Amurgebiet, welche aber noch viel gestrecktere Vorderflügel, ohne Innenrandspunkt und von ganz verschiedener bräunlicher Färbung besitzt.

7. *Homoeosoma cretacea* ROESSL.

Cséhteleken és a bihari síkságon 1912. és 1913. júliusában gyűjtve.

In Cséhtelek und der Bihar-Tiefebene im Juli 1912 und 1913 erbeutet.

8. *Salebria fumella* EV.

Többször találtam Cséhteleken július közepétől augusztus elejéig.

Mehrfach in Cséhtelek von Mitte Juli bis anfangs August gefunden.

Új Gelechiida Magyarországból.

(Eine neue Gelechiidae aus Ungarn).

Irta: DR. H. REBEL.

Lita Puzsiczkyi REBEL, n. sp. (♀).

A fej, a tor és a tapogatók középső íze sárgás-szürkésfehér, az utolsó íz fekete; fehéres tinnettel a tövén és fehér csücscesal. A középső íz gyéribben pikke-

Kopf, Thorax und Mittelglied der Palpen sind gelblich weissgrau, das Endglied schwarz mit weisslicher Aufhellung an der Basis und weisser Spitze. Das Mittelglied zeigt

lyezett, a pikkelyek hosszirányban barázdások, az utolsó íz époly hosszú mint a középső íz. A csápok fehérek, sötétszürke gyűrűkkel. A lábak fehéres-szürkék, a lábszárak és lábfejek külső oldalukon sötét foltokkal. A rendes alakú potroh szürkés-fehér, hasoldala tiszta fehér, sárgás farvéggel.

A szárnyak erősen megnyultak. Az elülső szárnyak olaj-szürkék teljesen elmosódott rajzolattal, melyet rozsdabarnás tünet a belső szegély mentén, egy ezzel összefüggő rozsdab-

eine lockere. mit einer Längsfurche versehene Beschuppung, das Endglied ist ebenso lang als das Mittellglied. Die Fühler sind weiss, dunkelgrau geringt. Die Beine weissgrau, Schienen und Tarsen auf der Aussenseite dunkel gefleckt. Der Hinterleib von gewöhnlicher Form ist weissgrau, auf der Bauchseite rein weiss, mit gelblicher Afterspitze.

Die Flügel sind sehr gestreckt. Vorderflügel olivengrau mit sehr undeutlicher (verwaschener) Zeichnung, welche aus einer rostbräunlichen Einmischung längs des Innenrandes, einer damit zusammen-

Lita Pazsiczkyi REBEL, ♀.

színű rézsútos csik az első harmadban és egy feketés folt az elülső szegély második harmadában képez. A szárnyesúcs rozsdabarna és feketés pikkelyektől tarkázott. A rojt szürke, középen nem éles barna elválasztóvonallal. A hátsó szárnyak sötétszürkék világosabb rojtokkal.

Az elülső szárnyak alul sötétszürkék, a hátsó szárnyak-é fehéresen halványított. A rojtok világos szürkék. Az elülső szárny hossza 7 mm., kifeszítve 14 mm.

Az egyetlen példányt (♀, a

hängenden rostfarbigen Schrägbinde bei $\frac{1}{3}$ und einem schwärzlichen Vorderrandfleck bei $\frac{2}{3}$ besteht. Die Flügelspitze ist mit rostbräunlichen und schwärzlichen Schuppen gemischt. Die Fransen sind grau und zeigen eine undeutliche braune Teilungslinie durch ihre Mitte. Die Hinterflügel sind dunkelgrau mit helleren Fransen.

Die Unterseite der Vorderflügel ist dunkelgrau, jene der Hinterflügel weisslich aufgehellt. Fransen hellgrau. Vorderflügel 7 mm., Expansion 14 mm.

Ein einzelnes, ganz frisches Stück

bécsi múzeumban) 1912. évi augusztus 4-én Trencsénben gyűjtötte DR. PAZSICZKY JENŐ, kiről a fajt elneveztem.

Ez az új faj a *L. Strelitzella* HS.-hez közelálló, ettől azonban az elülső szárnyak pontrajzolatának hiánya folytán könnyen megkülönböztethető.

(♀, M. C.) wurde in Trencsén am 4. August 1912 von Herrn DR. EUGEN PAZSICZKY, nach dem die Art benannt sei, erbeutet.

Dieselbe steht der *L. Strelitzella* HS. zunächst, lässt sich aber sofort durch den Mangel der Punktzeichnung auf den Vorderflügeln unterscheiden.

Újabb adatok Magyarország Neuroptera-faunájához.

IRTA: DR. PONGRÁCZ SÁNDOR.

A magyar faunakatalógus megjelenése óta oly sok jellemző fajt sikerült hazánk területéről kimutatni, hogy a magyar Neuroptera-fauna képe lényegesen megváltozott. Alábbi jegyzeteimben egyelőre még nem adhatok áttekintő képet faunánkról, hanem csak azokról a legutóbbi időkben tett gyűjtésekről fogok beszámolni, melyek ide vonatkozó ismereteinket annyira meggazdagították. Ebben a fáradságos munkában több lelkes magyar kutatónak, névszerint GAMMEL ALAJOS, DR. SZILÁDY ZOLTÁN, FEKETE GYÖZÖ, DR. PAZSICZKY JENŐ, PILLICH FERENCZ ÉS MALLÁSZ JÓZSEF uraknak van érdeme. Ők szigorúan magyar faunaterületen végezték megfigyeléseiket, míg a külföldi buvárok közül Klapálek és Ulmer feljegyzései hazánkban a szomszédos területek faunájához való viszonyaival is megismertettek. Enumerációmban ezeket is figyelembe vettem, mert vajmi nehéz volna pl. a Keleti Kárpátoknak, melyeknek elágazásai Galicziában vagy Romániában gyökereznek, faunisztikailag természetes határát megvonni s melyek ezáltal természetesen ezeknek faunáját is részben elsajátították. Sőt a magyar faunaterülethez újabban csatolt tartományok, nevezetesen a dalmát tengerpart és Bosznia faunájára is ki kellett terjeszkednem, noha ezeknek a területeknek faunisztikai viszonyairól egyelőre még igen hézagos ismereteink vannak.

Úgy az itt mint hazánk többi vidékein tett kutatásainkból azonban mindezek dacára mégis kiviláglík a magyar fauna szerfölött gazdag változatossága és az a tény, hogy Magyarország a közép-európai reczésszárnyú-faunának valóságos góczpontját alkotja, melyben az Alpok és egyéb magasabb hegyvidékek állatvilága a síkságok és szikes területekével, emezeké ismét a tenger mellék faunájával találkozik.

A következőkben felsorolt fajok legtöbbjének termőhelye pontosan ismeretes s csak egy csekély részüknek nem tudjuk közelebbi lelőhelyét, de ezeknek előfordulása is valószínű, vagy pedig külföldi bűvárok említik az irodalomban.¹ A faunából csak két fajt kényszerültem törölni, melyeket SZILÁDY az én tévedésem folytán vett fel a magyar faunába.² Egyikük a *Perla Selysi* PICT., a másik az *Ephemera glaucops* PICT. Noha valószínű, hogy ezek is előbb-utóbb előkerülnek, mostanáig mégseim sikerült őket kimutatni hazánk területéről.

Pseudoneuroptera.

***Troctidae* BURM.**

Atropos inquilina HEYD. — V. Tasnád.

— *fatidica* LINN. — V. Tasnád.

Troctes formicarius HAG. — II. Simontornya (PILICH).

***Psocidae* END.**

Psocus major KOLBE. — V. Predeál.

Amphigerontia contraria REUT. — V. Csikszereda, Detonáta.

— *intermedia* TETT. — IV. Sátoralja-Ujhely, Szomotor.

Elipsocus laticeps KOLBE. — V. Szováta, Farkasd.

Caecilius piceus KOLBE. — I. Budapest.

— *obsoletus* STEPH. — II. Simontornya.

— *perlatus* KOLBE. — V. Predeál.

Stenopsocus stigmaticus IMH. ET LABR. — I. Budapest; Rákospalota (SZILÁDY); V. Szováta, Farkasd.

Philotarsus picicornis F. — IV. Máramaros; V. Pele-Szarvad.

***Embiidae* BURM.**

Embia Savignyi WESTW. — VIII. Zengg.

Haploembia Solieri RAMB. — Novi, Portoré.

¹ BRAUER, Die Neuropteren Europas und insbesondere Oesterreichs. Wien, 1876. — RAMBUR, Histoire naturelle des Insectes Neuropteres. Paris, 1842. — ULMER, Trichoptera. Gen. Insect. Fase. 60. Brüssel, 1907. — KOLBE, Monographie der deutschen Psociden. 1880. — KLAPÁLEK, Bemerkungen über die Trichopteren- und Neuropterenfauna Ungarns. (Természetrizji füzetek. XXII. 1899, p. 429); Beiträge zur Kenntniss der Trichopteren- und Neuropterenfauna von Bosnien und Herzegovina. Wien, 1900; Ein Beitrag zur Kenntnis der Neuropteroïdenfauna von Croatien—Slavonien und der Nachbarländer. (Bull. int. Acad. Scienc. Boh. 1906); Zpráva o vysledech cesty do Transsylvanských Alp a Vysokých Tater. (Vestn. Cesk. Akad. Rocnik. XIII.)

² DR. SZILÁDY ZOLTÁN, Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke. II. Neuroptera et Pseudoneuroptera. (Rovartani Lapok. XIX. 1912, p. 53—58.)

Perlidae LEACH.

- Arcynopteryx transsylvanica* KLP. — IV. Keleti Kárpátok; Bosznia: Jezeró-tó, (KLAPÁLEK, STROBL).
- *carpathica* KLP. — Keleti Kárpátok, Chomiak, Barani patak. (DZIEDZIELEWICZ).
- *dovrensis* MORT. — III. Tátra (DZIEDZIELEWICZ).
- Dictyopteryx Mortoni* KLP. — IV. Keleti Kárpátok.
- Dictyopterygella recta* KNY. — III. Tátra, Csorbai-tó.
- *septentrionis* KLP. — III. Tátra.
- Dictyogenus ventralis* KLUG. — VII. Zágráb.
- *Imhoffi* PICT. — VII. Zágráb.
- Perla megacephala* KLP. — III. Közelebbi termőhely nélkül.
- *baëtica* RAMB. — VI. Mehádia.
- *cephalotes* CURT. — III—IV. Kárpátok.
- *dacica* KLP. — V. Vulkan.
- Chloroperla affinis* PICT. — Vinodol völgye, Zágráb.
- *sudetica* KOLB. — III. Poprád, Trenesén, (PAZSICZKY, BRANCSIK).
- *venosa* ST. — Ismeretlen termőhely.
- *rivulorum* PICT. — V. Bucsecs.
- Isopteryx serricornis* PICT. — Előfordulása hazánkban kétes.
- *tripunctata* SCOP. — V. Bucsecs, Vulkan.
- *fuscipennis* PICT. — Csepel.
- Capnia vidua* KLP. — IV. Kőrösmező.
- *nigra* PICT. — III. Szalonecza; Nagy-Enyed (SZILÁDY).
- Taeniopteryx seticornis* KLP. — I. Rézbánya (KLAPÁLEK).
- *tristis* KLP. — Hercegovina.
- *Braueri* KLP. — VI. Ulma.
- *Kempnyi* KLP. — Közelebbi termőhely nélkül.
- Nephelopteryx araneoides* KLP. — I. Budapest.
- Rhabdiopteryx hamulata* KLP. — I. Budapest.
- Leuctra cylindrica* DE GEER. — Közelebbi termőhely nélkül.
- *geniculata* STEPH. — Közelebbi termőhely nélkül.
- *nigra* PCT. — III. Poprád.
- *nigra* var. *brachyptera* KLP. — IV. Kőrösmező (CSIKI).
- *Klapáleki* KNY. — V. Retyezát.
- *albida* KNY. — V. Vulkan.
- *Mortoni* KNY. — V. Vöröstoronyi szoros, Bucsecs, Predeál, Petrozsény.
- *cingulata* KNY. — V. Petrozsény (KLAPÁLEK).
- *Handlirschi* KNY. — IV. Tátra, Poprád (KLAPÁLEK).
- *armata* KNY. — III. Poprád (KLAPÁLEK).
- *inermis* KNY. — III. Barlangliget (SZÉPLIGETI); V. Preszáka (CSIKI).

- Nemura Picteti* KLP. — V. Buceacs, Vöröstoronyi szoros.
 — *triangularis* RIS. — V. Buceacs.
 — *nimborum* RIS. — III. Tátra, Jezero.
 — *avicularis* MORT. — III. Szalonecza (FEKETE).
 — *marginata* PICT. — V. Vulkán, Retyezát.
Protonemura fumosa RIS. — V. Igenpataka (SZILÁDY).
 — *humeralis* PICT. — V. Igenpataka (SZILÁDY).

Ephemeridae LEACH.

- Leptophlebia marginata* L. — III. Szalonecza (FEKETE).
Habrophlebia mesoleuca BRAU. — Közelebbi termőhely nélkül.
 — *modesta* HAG. — V. Igenpataka (SZILÁDY).
 — *fusca* CT. — Közelebbi-termőhely nélkül.
Baetis niger L. — V. Gyergyóremete (CSIKI).
Centroptilum hungaricum PONGRÁCZ, n. sp.

Corpore fusco-testaceo, pedibus flavido-albis; alis inferioribus multo latoribus, quam in speciebus hujus generis cognitis. extremum apicem repente acuminatis. Ad basin sine denticulo.

Teste sötétokkerbarna; szivárványszínű, keskeny és átlátszó szárnyakkal. A fej, az előtor hátpajzsa és a testszelvények szélei valamivel sötétebbek mint az alapszín, a végtagok világossárgák, a láb-szárak tövén egy sötétebb folttal. Legvilágosabb a hasa és melltájéka. Az elülső szárny szárnyjegye (*ptero-stigma*) tájékán 4—5 harántér van. A hátsó szárny (1. kép) nem oly keskeny mint a *Centroptilum*ok többi

1. kép. *Centroptilum hungaricum*
 n. sp. (ala posterior).

fajainál, általában nagyobb, tövén nincsen fog, a közepén meglehetősen kiszélesedik s azután hirtelen csúcsot alkot. A hosszanti erek széjjelhajlók s az alsó olyan hosszú mint maga a szárny. A farfüggelékek legalább háromszor olyan hosszúak mint maga a test, piszkostejfehérek, vörösesbarnán gyűrűzöttek. A tőizek sötétek.

Testhossza 2,5 mm. a farfüggelékeké 6—7 mm. A kifejlesztett szárnyak átmérője 9 mm.

Ezt a fajt, melyet FEKETE Győző úr gyűjtött Szaloneczán (Trencsén megye) több példányban vizsgáltam. Hátsó szárnyai alapján nagyon tipikusnak tartom s mivel a *Baetis*-ek és *Centroptilum*-ok sajátságát egyesíti, a két nemnek összekötő kapását látom benne.

- Caenis dimidiata* ST. — III. Vághidas (PAZSICZKY).
 — *lacteella* EAT. — III. Szalonecza (FEKETE).
 — *harrisella* CT. — III. Szalonecza (FEKETE).

Epecrus assimilis EAT. — III. Szalonecza (FEKETE).

Heptagenia coeruleans ROST. — Előfordulása hazánkban valószínű.

Rhitrogena Henschii KLP. — III. Késmárk.

Ecdyurus Pázsiczkyi PONGRÁCZ, n. sp.

Ecdyuri insignis EAT. similis; sed differt: alis magis fumatis magisve acuminatis longioribusque; ad venulas transversas subfumatis, segmentis abdominis ante marginem apicalem anguste nigro-fasciatis, fasciis medio late interruptiset ipsum marginem apicalem non attingentibus.

Az *Ecdyurus insignis* EAT.-tól abban különbözik, hogy amál kisebb, farfüggelékei sokkal rövidebbek, a potrohszelvények hasi foltozata hiányzik, a hátszelvények hátsó széle sötét szegély nélkül és szárnyai többnyire füstösek.

Teste egyszínű okkersárga, csak a potroh némelykor a vörösesbe átmenő. Feje kissé húsvörös, barnán foltozott. Szemei feketék; a tor oldalán egy hosszúkás barna rajzzal s e mögött egy vagy több húsvörös foltal; a tor hólyagos felületén és a melltájon ninesen mustrázat. Az elülső szárnyak hosszúak, keskenyek és hegyesek, kissé füstösek. Az erezet kissé elmosódik azáltal, hogy a fekete harántereket füstös árnyalat veszi körül. Ez némelyütt szabálytalan foltokat alkothat, melyek a szárnyat tarkítják. Vannak azonban példányok, melyeknek tiszta, átlátszó szárnyuk van, ezek többnyire hímek. Füstös szárnyú példányok nemcsak az éretlen, hanem a kifejlődött egyének között is akadnak. A hosszanti erek és apikális haránterek nem füstösek, barnák. A hátsó szárnyak szabálytalan tojásdadok, füstös alsó szegélylyel. A ♂ elülső lábfeje egészen barna, czombjának elülső vége és a czombvonalak feketék, a lábszárak barnák. A ♀ térde szintén barna, lábfeje sötétebb mint a ♂♂-é. A kissé hússzínű potrohszelvényeken páros, a szelvény alsó oldalából a felületre rézsútos irányba menő éles fekete, vesszőalakú sávok futnak végig, melyek a szelvények hátsó szélét nem érik el s a legelső és utolsó két szelvényen hiányznak (2. kép). Számuk tehát a potroh mindegyik oldalán hét.

Ily mustrázat a többi *Ecdyurus*-fajokra is jellemző, de sokkal elmosódottabb; a foltok inkább háromszögűek s elérik a szelvények hátsó

2. kép.
Ecdyurus Pázsiczkyi n. sp.
(abdomen).

3. kép. — *Ecdyurus Pázsiczkyi* n. sp. (penis).

s többnyire sötétebb szegélyét, azonkívül a hasoldalnak is van foltozata.

A ♂ penisének két szarvaeskája (3. kép) majdnem háromszögűen bemetszett, végük eléggé tompított. A ♀ ventrális lemezén nincs bemetszés, hanem háromszögű lemezben előrenyúlik. A gonopodiák feketék, a farfüggelék a testnél több mint kétszer hosszabb, elmosódott gyűrűkkel.

A test hossza 8–10 mm., a kifeszített szárnyak szélessége 18–28 mm.

3 ♂, 7 ♀. III. Trenesén, Vághidas, Szaloneza (PAZSICZKY, FEKETE). Augusztus és szeptember hónapokban repül.

Ecdyurūs spec? — Az előbbihez hasonló, de a ♂ penisszarvaeskái egészen háromszögűek, szélesebbek s majdnem egészen összenőtték úgy, hogy csak egy kis bemetszést hagynak hátra. Közel áll az *E. forcipula* KOLL.-hoz.

Csak 1 példányban ismeretes SZILÁDY gyűjtéséből Nagy-Enyed környékéről.

Odonata.

Libellulidae WESTW.

Libellula 4-maculata var. *praenubila* NEWM. — I. Ürbő.

Leucorrhinia rubicunda L. — Előfordulása hazánkban kétes.

Caenocia caudalis CHARP. — I. Izsák.

Somatochlora alpestris SELYS. — V. Chirpa-havas.

— *arctica* ZETT. — V. Surian-havas.

Aeschna viridis EVERSM. — Dalmácia.

Calopteryx virgo var. *festiva* BRULLÉ. — VIII. Novi; IX. Dalmácia

Neuroptera.

Phryganeidae WESTW., BURM.

Phryganea grandis var. *meridionalis* KLP. — Bosznia.

— *minor* CURT. — I. Budapest, Római fürdő.

Limnophilidae KOL.

Limnophilus nigriceps ZETT. — Előfordulása kétes.

— *flavospinosus* STEIN. — Bosznia: Rujste (ULMER).

— *sparsus* CURT. — Kétes.

— *fuscicornis* RAMB. — Bosznia: Dervent.

— *marmoratus* CURT. var. *nobilis* KOLTÍ. — Bosznia: Rujste; Hercegovina: Gačko.

Asinarchus caenosus CURT. — V. Radnai havasok.

Stenophylax mitis MC LACHL. — Bosznia.

— *dubius* STEPH. — VII. Horvátország: Zágráb.

— *pallidus* KLP. — Bosznia.

— *Winneguthi* KLP. — Bosznia.

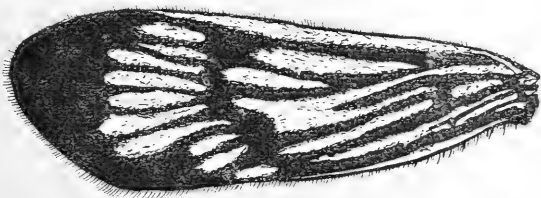
— *infumatus* MC LACHL. — Bosznia.

— *nigricornis* var. *elegantulus* KLP. — Bosznia.

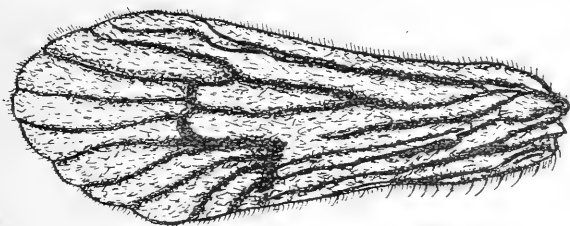
Stenophylax Klapálecki PONGRÁCZ, n. sp.

St. millennii KLP. similis, sed major, maculis pilosis albidis alarum superiorum multo majoribus et etiam apicem attingentibus, sine macula apicali fusca; corpore cinerascenti nigro, obscuro, segmentorum

A.

B.

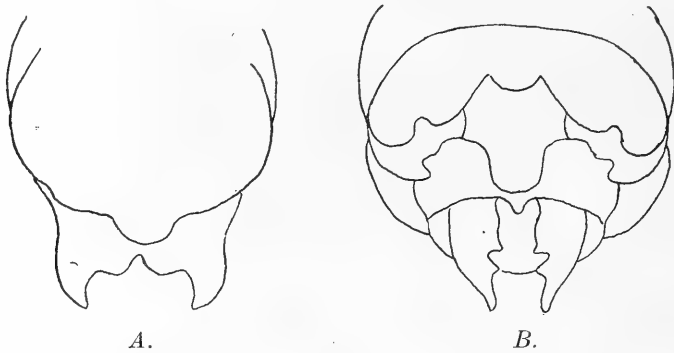
4. kép. — A. = *Stenophylax millennii* KLP.; B. = *St. Klapálecki* n. sp.
(alae anteriorae).

abdominis margine postico sine fasciis dilutis; segmentis ventralibus 5—6 sine spinulis, lobis analibus feminae intus denticulatis.

A kilenczvenes években a Keleti Kárpátokból egy igen érdekes *Stenophylax* került elő, mely az összes többi fajtól már az első megtekintésre is különbözött, amennyiben sötétbarna elülső szárnyain világos szőrfoltjai voltak. Ez a faj egy teljesen különálló csoportnak egyetlen képviselőjévének bizonyult egész mostanáig, mikor nemrégiben egy hozzá közel álló, de attól eltérő típusra bukkantam KERTÉSZ KÁLMÁN és CSIKI ERNŐ urak gyűjtéseiben. A legelső főkülönbség a szárnyak mustrázatában rejlik (4. kép). Az új faj elülső

szárnyán hiányzik az apicalis fekete folt, a szárny alapszíne is valamivel világosabb mint a *St. millennii* KLP.-nél s az erek közötti világos terek, melyeket itt is igen apró, sárgásfehér, selyemfényű szőröskék alkotnak, jóval szélesebbek, úgy hogy néha a sötétbarna erezetet egészen elérik. A fej és tor sörtézete valamivel világosabb, a végtagok czombjai sötétebbek. A tor oldalai és a mell sötétebbek, a potroh hátoldala egész fekete, de a szelvények mindenütt világosan vannak szegélyezve. Ugyanez vonatkozik a hasszelvényekre is, melyek azonban világosabbak, szürkésfeketék, holott a *St. millennii* KLP. hasszelvényei majdnem világos okkerszínűek s a sötét alapszínnek csak nyoma látszik rajtuk.

Igen nagy eltérést mutatnak az ivarszelvények is. A ♀ 5. és 6. potrohszelvényén nincsenek tüskék. A 10. potrohszelvény kissé kivájt. A *lobi laterales* hosszabbak és erőteljesebbek, mint a *St. millennii* KLP.-

5. kép. — A. = *Stenophylax millennii* KLP.; B. = *St. Klapálecki* n. sp. (app. genit. ♂).

nél, befelé irányulnak, háromszögűen kihegyesedők és belső oldalukon hegyes foggal ellátottak. (5. kép).

2 ♀ példányban ismeretes Kőrösmező környékéről. A ♂ ismeretlen. Testhossza 13—14 mm., a kifeszített szárnyak átmérője 33—36 mm.

Micropterna lateralis ST. — Bosznia : Dervent.

Halesus ruficollis PICT. — Közelebbi termőhelye ismeretlen.

Acrophylax zerberus BRAU. — III. Tátra; V. Retyezát.

Drusus nigrescens MEYER-DÜRR — III. Tarpaták (GR. TELEKI SÁNDOR).

— *bosnicus* KLP. — Bosznia : Ilidze, Pazaric.

Peltostomis brunnea KLP. — V. Bucsees, Keresztényhávas (KLAPÁLEK).

Ecclisopteryx madida MC LACHL. — V. Vulkán.

Chaetopteryx fusca BRAU. — Bosznia : Krupavölgy, Pazaric.

- Chaetopteryx singularis* KLP. — Bosznia (KLAPÁLEK).
 — *obscurata* MC LACHL. — III. Késmárk; VII. Horvátország.
 — *rugulosa* KOL. — Dalmácia.
- Chaetopterygopsis Apfelbecki* KLP. — Bosznia.
- Anisogamus difformis* MC LACHL. — V. Retyezát.
- Hypnotranus picicornis* PICT. — Közelebbi termőhelye ismeretlen.
- Enoicyla pusilla* BURM. — Közelebbi termőhely nélkül.
- Apatania meridiana* MC LACHL. — V. Vulkán.

Sericostomatidae MC LACHL.

- Sericostoma timidum* HAG. — IV. Kőrösmező; X. Bosznia.
- Oecismus monedula* HAG. — III. Borosznó; V. Vöröstoronyi szoros,
 Riumare.
- Notidobia nekibe* KLP. — Bosznia.
- Silo Graellsii* PICT. — Bosznia; Jezero.
- Lithax obscurus* HAG. — Horvátország (ULMER).
 — *niger* HAG. — IV. Tarpatak.
- Brachycentrus carpathicus* DZIEDZ. — III. Tátra.
- Micrasema sericeum* KLP. — Bosznia; Pazarié, Stolac.
- Crunoecia irrorata* CURT. — V. Keresztényhavas.

Leptoceridae LEACH.

- Beraea maurus* CURT. — V. Retyezát.
- Leptocerus aureus* PICT. — V. Vöröstoronyi szoros.
- Oecetis notata* RAMB. — Előfordulása kétes.
- Molanna angustata* CURT. — Előfordulása kétes.
- Molannodes Zelleri* MC LACHL. — III. Csorba-tó.
- Adicella reducta* MC LACHL. — Bosznia; Ilidze.

Hydropsychidae CURT.

- Hydropsyche mostariensis* KLP. — Hercegovina; Mostar.
 — *fulvipes* CURT. — Előfordulása kétes.
 — *Sylfenii* ULM. — Valószínűleg előfordul hazánkban.
- Diplectrona atra* MC LACHL. — Bosznia.
- Dolophilus pullus* MC LACHL. — III. Tátra.
- Wormaldia occipitalis* PICT. — V. Vöröstoronyi szoros.
 — *mediana* MC LACHL. — Közelebbi termőhely nélkül.
- Polycentropus exesus* KLP. — Bosznia; Sarajevo.
- Tinodes pallidula* MC LACHL. — Sarajevo, Bistrik.
 — *Rostocki* MC LACHL. — V. Vöröstoronyi szoros; Bosznia;
 Bistrik, Sarajevo.
 — *Braueri* MC LACHL. — Hercegovina; Mostar.

Tinodes unicolor PICT. — Bosznia: Sarajevo.

Metatype fragilis PICT. — Bosznia.

Type reducta HAG. — V. Retyezát.

Rhyacophilidae STEPH.

Rhyacophila glareosa MC L. — IV. Keleti Kárpátok.

— *polonica* MC LACHL. — V. Vulkán.

— *torrentium* PICT. — V. Bucsecs; Vulkán.

— *philopotamoides* MC LACHL. — IV. Kőrösmező.

— *Meyeri* MC LACHL. — Bosznia.

— *Pascoei* MC LACHL. — Bosznia.

Glossosoma discophorum KLAP. — Közlebbi termőhely nélkül.

Agapetus delicatulus MC LACHL. — III. Barlangliget; V. Nagy-Enyed
(SZILÁDY).

— *laniger* PICT. — VII. Horvátország.

Synagapetus ater KLP. — V. Bucsecs.

Hydroptilidae STEPH.

Hydroptila sparsa SCULP. — Hercegovina: Mostar.

Allotrichia pallicornis EAT. — Bosznia: Gorazda.

Stactobia Eatoniella MC LACHL. — V. Vöröstoronyi szoros; X. Bosznia.

Orthotrichia angustella MC LACHL. — Kétes faj.

— *Tetensii* KOLBE. — III. Trencsén (PAZSICZKY).

Sialidae BURM.

Rhaphidia Schneideri RATZ. — Közlebbi termőhely nélkül.

— *adunana* ALB. — VI. Mehádia.

— *ophiopsis* var. *flavilabris* COSTA. — I. Budapest; II. Simóu-
tornya (PILLICH); IV. Szolcsva; V. Detonata; VI. Mehá-
dia; VII. Fuzine.

Inocellia crassicornis SCHUMM. — III. Szaloncza (FEKETE); V. Vörös-
toronyi szoros (CSIKI).

Panorpidae LEACH.

Panorpa diffinis MC LACHL. — III. Lucsiona; V. Predeál.

— *gibberosa* MC LACHL. — Dalmácia.

— *clavigera* KLP. — Hercegovina (WINNEGUTH).

— *pura* KLP. — V. Bucsecs (KLAPÁLEK).

Bithacus Hageni BRAU. — II. Kis-POSE (MÉHELY).

Ascalaphidae MC LACHL.

Ascalaphus lacteus BRULL. — Dalmácia.

Myrmecoidae STEPH.

Myrmoleon Mocsáryi PONGR. — VIII. Novi.

— *pictus* LATR. — Dalmácia.

— *flavus* RAMB. — Dalmácia.

— *imbecillum* STEIN. — Dalmácia.

— *elongatum* OLIV. — Előfordulása kétes.

Macronemurus appendiculatus LATR. — Hercegovina: Mostar.

Hemerobidae LEACH, STEPH.

Hemerobius stigma ST. — III. Csorba-tó.

— *fuscinervis* SCHNEID. — I. Tiszaborkút.

— *atrifrons* MC LACHL. — III. Csorba-tó, Trecsén.

— *pellucidus* WALK. — II. Keszthely; VI. Moldova.

— *striatellus* KLP. — II. Simontornya; III. Szalocza.

— *quadrifasciatus* KLP. — V. Predeál.

— *orotypus* WALLGR. — V. Predeál.

Megalomus pyraloides RAMB. — III. Tátraszéplak.

Drepanopteryx algida ERICHS. — III. Szalocza.

Dilar turcicus HG. — Hercegovina: Domanovic.

Chrysopidae HAG.

Nothochrysa capitata STEPH. — III. Szalocza (FEKETE).

— *fulviceps* STEPH. — III. Rimaszombat (FEKETE).

Chrysopa nigrovenosa PONGR. = *nigricostata* BRAU. — VII. Novi.

— *microcephala* BRAU. — V. Petrozsény.

— *septempunctata* f. *Pazsiczkyi* PONGR. — III. Trecsén.

— *Zelleri* SCHNEID. — Bosznia.

— *ventralis* CURT. — VII. Grgurevci.

— *gracilis* HEYD. — III. Szalocza (FEKETE).

— *lamproptera* STEIN. — Dalmácia.

— **Pillichi** PONGRÁCZ, NOV. NOM. (*rufostigma* PONGR. nec MC LACHL.)

A magyarországi Chrysopákról szóló dolgozatomban¹ a *Chr. vulgaris* L. változatai között var. *rufostigma* néven egy igen érdekes alak-változatot írtam le. Mivel azonban MAC LACHLAN a *rufostigma* elnevezést egy afrikai Chrysopára már régebben lefoglalta, egyrészt tévedés elkerülése végett, másrészt s főleg azért, mivel azóta az én varietásom önálló fajnak bizonyult, fölfedezőjének nevében vezetem az irodalomba.

Chrysopae vulgaris SCHN. similis, sed differt: antennis ad basin fuscis, scapo flavido-virescente, macula nigra in genis ante oculos,

¹ Magyarország Chrysopái alak- és rendszertani tekintetben. (Állattani Közlemények. XI, 1912, p. 161—221).

vertice valde fornicato, prothorace vittis duobus lateralibus; tibiis anterioribus intermediisque brunneis, unguiculis dilatatis. Venae longitudinales et transversae totidem brunneae. Pterostigma elongata, brunnea. Vemula prima transversa sectoris radialis primi extra celulum cubitalem cubitum tangens.

Ez a faj mint már az első megtekintésre is kitűnik, a *vulgaris*-csoportba tartozik s a *Chrysopa vulgaris*-nak közeli rokona. A csápoknak a tőiztől számított első harmada (a legelső 5—6 íz kivételével) egészen barna. A második harmada világos, a csápok vége ismét sötét. A tőiz szélesebb és világos sárgászöld. A felső ajak meglehetősen széles, alsó szélei majdnem épek, tapogatói vörösesbarnák. Az arezon kétoldalt egy nagy elmosódott fekete folt látható. A fejtető hólyagos. Az előtor szögletei tompítottak, elülső széléről 2 fekete vonal húzódik a közepe felé. Végtagjai zöldesbarnák, az elülső és középső tibiák részben feketék, a tarsusok barnásfeketék. Karmai kampósak. Közép- és utótor a zöldes; barázdái sötétebb barnák. Szárnyerezete mindenütt egyszínű vörösesbarna, élesen határolt vöröses szárnyjeggyel. A radiális sector 1. anastomosisa a könyöksejten kívül éri a könyökeret. A potrohon nincsen semminemű foltozat.

Nagysága a *Chr. vulgaris* L.-ével megegyező. A Nemzeti Múzeum gyűjteményében lévő 4 példányt PILLICH FERENCZ gyűjtötte Simontornyán.

A hangyák nőstényeinek önálló államalapításáról.

Irta: DR. SZABÓ JÓZSEF.

A szociális életet élő rovarok között a házi méh államalapítása a legismertebb. Ennek az a magyarázata, hogy úgyszólván a szemünk előtt, a figyelmet megragadó körülmények között játszódik le az egész esemény. Tudjuk, hogy a méhek bizonyos időszakokban rajzanak, a mely abból áll, hogy az idősebbik királyné szárnyrakapva elhagyja a régi államot tagjainak tekintélyes részével. A céljuk az, hogy új alkalmas otthont keressenek maguknak. Ha ezt sikerült feltalálniok, akkor ezzel be is fejeződött az államalapítás, a melynek fenntartásához nem szükséges semmi más, csupán az, hogy mindegyik tagja folytassa megszokott munkáját.

A méhekkal szemben a hangyák államalapítása nem ilyen egyszerű és nem követhető ily könnyen figyelemmel. Legfeljebb annak egyik feltűnő mozzanatát, a termékenyítést nézhetjük végig minden utánajárás nélkül. A párzás ugyanis, miként a méheknél, a levegőben, repülés közben meg végbe, a mit annak idején lépten-nyomon

láthatunk. Azt azonban, a mi ezután történik, nehezebben lehet megfigyelni, mert a föld alatt vagy más rejtkehelyen játszódik le.

A hangyák királynőit tudvalevőleg rajzás alkalmával nem követhetik szárnyatlan munkásai,¹ a hímek pedig ezután csakhamar elhullanak. A királynő tehát a párzás után teljesen magára van hagyatva és mint látni fogjuk, egészen előlről kell kezdenie családjának, illetve államának alapítását.

A hangyaállam alapításának kérdése hosszú ideig megoldatlan probléma maradt és mint minden olyan esetben, a hol csak föltevésekre szorítkozunk, többféle nézet uralkodott.

Főlöleslegesnek tartom ezeknek a hipotéziseknek képviselőik szerinti felsorolását, mert már szerenesésen végrehajtott kísérletek eredményei a valóságot tárják elénk. Így LUBBOCK, MC. COOK, BLOCHMANN, FOREL, WHEELER, JANET, V. BUTEL, WASMANN és másoknak a kísérletei és megfigyelései kiderítették, hogy a hangyák királynői miként alapítanak családot, illetve államot.

A régebbi teoriák közül a két legellentéteesebb bizonyult helyesnek. Az egyik t. i. arról szólt, hogy a királynőknek a család-alapításhoz nincs semmi idegen segítségre szüksége. A másik pedig azt igyekezett bizonyítani, hogy csakis idegen segítséggel képesek rá.

Ez alkalommal az államalapításnak azt a módját ismertetem, a midőn a királynő minden idegen segítség nélkül alapítja meg kis családját, a melyből később oly csodálatos szervezetű államok fejlődnek. Erre vonatkozólag ugyanis saját kísérleteimre, megfigyeléseimre is támaszkodhatom.

A családalapítás előzményei meglehetősen egyformán játszódhatnak le. A rajzás után a megtermékenyített nőtény visszatér a földre. A legelső gondja az, hogy szárnyaitól, a melyeknek már ezentúl semmi hasznát sem vehetné, sőt családalapító munkájában csak akadályúl szolgálna, megszabaduljon. Nem sok megerőltetésébe kerül a szárnyak eltávolítása, mert a szárnyban a megtermékenyítés után kétségtelenül oly változások mennek végbe, a melyek azt megkönnyítik. E mellett szól az a tapasztalat, hogy a meg nem termékenyített királynő nem képes szárnyait eltávolítani, ha csak munkásai le nem rágják róla.

Ha rajzás után megfognuk egy szárnyas, megtermékenyített királynőt, alkalmas dobozban vagy üvegcsőben végig nézhetjük, hogy miként szabadul meg szárnyaitól. Láthatjuk, hogy eleinte szárnyait minduntalan kiterjeszti a mennyire csak lehet, azután hol az egyik, hol a másik oldalon levőt nyomogatja a doboz fenekéhez, majd lábaival addig piszkálja, míg el nem válik a törzsétől.

¹ Helyesebbnek tartom a magyaros *munkás* elnevezést, mint a németből szolgailag lefordított és leginkább használt *dolgozó* kifejezést.

Miután a királynő az öncsonkítást befejezte, azonnal hozzáfog lakásának az építéséhez. Munkájának az a czélja, hogy a külvilágtól teljesen elzárt kis helyiséget építsen. A különböző fajok többnyire bizonyos helyek iránt viseltetnek előszeretettel. Így megfigyeltem gyűjtéseim közben, hogy a *Camponotus ligniperda* többnyire kő alatt, a *Camponotus herculeanus* korhadó fában, a *Leptothorax*-ok nőstényei pedig kéreg alatt, kis száraz fadarabkákban falazzák el magukat. Rendszerint olyan helyet keresnek fel, a mely a faj fészkelési módjának lehetőleg megfelel. Bárhol találjuk is őket azonban, minden esetben azt tapasztalhatjuk, hogy kis helyiségük, a mely nagyjából számítva, termetiük 5—10-szeres nagyságának felel meg, teljesen el van zárva minden oldalról.

Mihelyt lakásuk rendbehozásával elkészültek, megkezdik a peterakást. Hogy miként megy ez végbe, saját megfigyeléseimről számolhatok be.

1909. júniusában Ajnácskőn a Szárkő-hegy ordejében három példány *Camponotus ligniperda* királynőt találtam egy lapos kő alatt. Egymástól elkülönített, körülbelül 4—5 cm. átmérőjű, $\frac{1}{2}$ cm. mély kis üregekben voltak. Szárnyatlanságuk és a mindenfelől elzárt helyiségük figyelmeztetett arra, hogy családalapító királynókkal van dolgom. Örömmel láttam, hogy még a peterakást nem kezdték meg s így kitünő kísérleti anyagnak kínálkoztak. Haza is vittem mind a hármat. Külön-külön rövid, vattával elzárható üvegesövekben helyeztem el mindegyiket, a melyben minden dolgukat jól megfigyelhettem.

Úgy látszik új lakásukat megfelelően találták, mert már átköltöztetésük harmadik napján az 1. és 2. számú üvegeső lakója megkezdte a peterakást. A 3. számúban csak az ötödik napon pillantottam meg az első petét. A tizedik napon már 13—13 pete volt az 1. és 2. számúban, a 3-asban pedig 10. Ezentúl a királynők beszüntették a peterakást és minden pillanatukat a peték gondozására fordították. Állandóan föléjük hajoltak, folyton tisztogatták, nyalogatták. Megható volt nézni, hogy mily féltő gonddal hurezolták az egy csomóba ragasztott petéket, ha világossággal zavartam meg őket. A peték közvetlenül a lerakásuk után szárazak voltak, csak azután a rábocsátott váladéktól ragadtak össze. Két hét leforgása latt megduzzadtak, két végükön világosabbá, csaknem átlátszóvá váltak.

Az ötödik hét elején azt a meglepő felfedezést tettem, hogy mind a három királynő petéinek a száma megfogyott. Az 1. számúnak tizenhárom petéjéből csak három, a 2-esnek ugyancsak tizenhárom petéjéből mindössze 7, a 3-asnak tíz petéjéből csak 4 volt meg. Ez a megfigyelés megerősíti FOREL-nek és másoknak azt az állítását, hogy a királynők esznek saját petéikből. Az ötödik hét vé-

gén az 1-es és 3-as összes petéit elfogyasztotta, ugyanezt megtette a hetedik hét végén a 2-es számú is. Két hétig élt még ezután az 1-es és a 3-as, követte őket a halálba a harmadik hét végén a 2-es számú is. Kimulásukat annak tulajdonítom, hogy teljesen száraz üvegsóban tartottam őket, azaz nem gondoskodtam megfelelő nedves levegőről.

A családalapítás további összefüggő lefolyását a szabadban megfigyelt egyes mozzanatokból könnyen összeállíthattam. Nagyon tanulságos volt rám nézve a Hübösvölgy egyik délnek fekvő helyén felfedezett családalapító, a *Camponotus ligniperda* királynő különböző állapota. Itt csaknem minden kő alatt találtam egyet, némelyik alatt kettőt hármat is. Voltak közöttük olyanok, a melyek még nem fogtak peterakásba, csupán börtönük volt elkészítve. Előfordultak olyanok, a melyeknek már petéik, sőt a melyeknek már jól kifejlődött lárváik is voltak. Találtam végül olyanokat is, a melyek 4—5 fejletlen munkását már fölnevelte, de még be voltak falazva, nem érintkeztek a külvilággal. Ezeknek a látása után könnyű volt meggyőződnöm arról, a mit szerenesésebb kísérletezők a szobában nézhetek végig, hogy t. i. vannak olyan hangyák, a melyeknek királynői teljesen önállóan és minden kívülről származó táplálék felvétele nélkül képesek 4—5 munkásból álló családjukat felnevelni. S ha ez sikerül nekik, akkor a munkások kibontják bölesőjük falát, hogy odakint táplálékot szerezzenek. Az állam további fejlődését a kedvező viszonyok gyorsítják. Ha alkalmas a fészek fekvése és könnyen megszerezhető a szükséges táplálék, egy-két év alatt az öttagú családból ezreket eltartó, csodálatos szervezetű állam lesz. Ezután már a királynő nem tesz egyebet, mint időnkint lerak egy csomó petét, a melyeknek a gondozását a külvilággal érintkező munkások veszik át.

Hogy tulajdonképen mivel táplálják önmagukat a bebörtönözött fiatal királynők, határozott feleletet adni ezideig nem tudunk. Önmagukról nem igen kell gondoskodniok, mert a koplalást nagyon hosszú ideig könnyen kibírják. FOREL kísérlete szerint 9 hónapig is el vannak élelem nélkül. Az én birtokomban leghosszabb ideig egy zelenikai *Camponotus*-nőstény 72 napig koplalt és még ezután is teljesen eleven volt és jóízűen fogyasztotta el az odanyújtott táplálékot. Valószínűnek tartják, hogy reudkívíli módon kifejlődött zsírtestük képesíti erre.

Nagyon kevés biztos adatunk van arról is, hogy miként táplálják lárváikat. Egyetlen határozott megfigyelése JACOB HUBER-nek van, a ki látta, hogy az *Atta sexdens* királynője a saját petéivel táplálja fiatal magzatait. Arról pedig magam is és mások is meggyőződtek, hogy a királynők esznek saját petéikből. Hogy azután a félig megemésztett táplálékot adják-e a lárváknak vagy pedig megemésztve

hatalmasan kifejlődött nyálkamirigyeikkel termelik a szükséges élelmet, ninesen eldöntve. Akárhogy is van azonban a dolog, az az egy bizonyos, hogy a családalapító királynők saját testük rovására nevelik föl első munkásaikat, mert bebizonyosodott tény az, hogy sem tartaléktáplálékot nem halmoznak föl első helyiségükben, sem pedig el nem hagyják addig börtönüket, a míg 4—5 munkásukat föl nem nevelik.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

Irtta: DIÓSZEGHY LÁSZLÓ.

1. *Zethes musculus* MÈN.

Első sorban is ezzel a hazánkra nézve új fajjal kell foglalkoznom. Kényszerít erre az állat érdekes volta s az általam eddig ismert termőhelyek (Amur, Ussuri, Korea, Japán) roppant távolsága.¹

Ezen lepkét Borosjenőn BÁRÓ SOLYMOSSY LAJOS parkjában virágzó hársfa alatt 1913. évi július 3-ikán éjjel gyűjtöttem.

Ismeretes, hogy a midőn a hársfák virágzásban vannak, azok édes, intenzív illata messzi távolságról odaesalja a környék Noctuáit. Itt is, a százados hársfák dús virágai az alsó hatalmas ágakat majdnem a földre húzzák s így könnyen hozzáférhetővé teszik az acetylen-reflektorral való gyűjtést. A lepkék jelenlétét azok fénylő szemei elárulja és így válogathatjuk a szükséges állatokat.

A nevezett éjjel is ilyenformán gyűjtven, került hálomba a fentti állat repülésközben. Könnyed lebegő szállongása a Boarmiákéra emlékeztetett s csak midőn rövid idő múlva kikerült chloroformos üvegemből, lepődtem meg az egészen friss, sértetlen állat különös voltán. Óvatosan feltűztem azt és hazasiettem, hogy a rendelkezésemre álló szerény művekből annak determinálásához hozzá fogjak.

Természetes, hogy sehogy sem akadtam rá, de legalább rajzban a hozzá leginkább hasonló *Pseudophia*-nemhez tartozónak gondolván, az újból feléledt állatot nedves homokra tűztem, hogy másnap reggel kényelmesen feszíthessem.

Az izgalom jóformán alig hagyott aludni s reggel mielőtt hozzáfogtam volna a praeparáláshoz, a még mindig élő állattal eldicsekedtem GÁBOR PÉTER esendőrhadnagy barátomnak, a ki velem reggelizett s az ő biztatására újból hozzáfogtam a kutatáshoz műveimben, persze hasztalan s így került aztán hamarosan a deszkára.

A napokban Budapesten lévén, a magammal hozott állatot fel-

¹ Újabban előkerült a Kaukázusból is (Maikop, Sotschi), a honnan HERZ említi (Annuaire Mus. Zool. St.-Petersb. IX, 1904, p. 304).

vittem a Nemzeti Múzeumba determinálás végett. A lepke hovátartozandósága hosszabb vitára adott okot s végre DR. SCHMIDT ANTAL barátom a Nemzeti Múzeum palearktikus gyűjteménye alapján az Amur-vidéki *Zethes musculus* MÉN.-ra ismert, az elképzelhető lehető legnagyobb csodálkozásunkra.

Ezen felfedezés tehát nagy feltűnést idézett elő a jelenvoltak között s különösen DR. SCHMIDT barátom nézte a gyönyörű állatot az arczáról leolvasható vegyes érzelmekkel, a míg az állat a Nemzeti Múzeum gyűjteménye számára történt felajánlásával teljesen meg nem nyugtattam. Csak vérbeli lepkész értheti meg azon felsugárzó büszkeséget, mely ezentul arczán végigömlött s nagy elfoglaltságából származó idegessége legalább ezen a napon elmaradt.

Október 18-ikán a Magyar Entomologiai Társaság látogatott ülésén ugyancsak ő mutatta be a hazai, valamint a két amuri állatot összehasonlítás végett. a jelenvolt tagok és vendégeknek.

A *Zethes musculus* MÉN. leírását annak hiányában csak vázlatosan közölhetem, így is elég támpontot fog nyújtani azoknak, a kik az állatot még nem ismerik.

Csápja pillás s a pillák oly rövidék, hogy majdnem azok hiánya tűnik fel felületes szemlélésre. A tapogató valamivel hosszabb mint a fej. A szárnyak elég szélesek, a szegély csipkés, kiszögellő.

Az elülső szárny tő- és középtere, valamint a szegélytér egy része ibolyásan fénylő sötétbarna, kevés szürkés árnyalattal, míg a szegélyek széles téren világosabb, gyöngén sárgásszürkék. Az elülső szárny két harántvonala a *Pseudophia lunaris* SCHIFF.-ére emlékeztet, míg az azok között levő gyöngén görbülő holdfolt eléggé hosszú. Ez és a harántvonalak világos sárgásszürkék.

A hátsó szárnyon elmosódott sötét-szürke harántvonalak láthatók, itt is mint az elülsőn a szegély széles téren határozatlan formájú világosabb sárgásszürke. Mindkét szárnyon a zúgok felett éles, kiesiny, koromfekete pont.

A hazai állat az Amur-vidékitől abban különbözik, hogy a felső szárny világosszürke szegélyében a hullámvonal egyáltalán nem látható, míg az utóbbiaknál eléggé határozott, továbbá nagyobb azoknál és így az Oroszországban előfordulókkal egyezik meg leginkább.

Az eddig általam csak messzi keletről ismert *Zethes musculus* MÉN. előfordulása hazánkban nem áll páratlanul a rovarvilágban. A Magyar Entomologiai Társaság fentemlített estélyén több nagynevű tudósoktól szerezvén tudomást, hogy a Hymenoptérák, Coleoptérák, Neuropterák stb. világában is vannak ehhez hasonló esetek. A hozzáfűzött kombinációk igen különbözők, a miért is meg sem kíséreltem annak magyarázatát.

Ha sikerülni fog ezen állatot a jövőben megfigyelni, úgy ezt a kérdést is annak idején megoldhatjuk.

A mint már említettem, a fenti állatot a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajánlékoztam.

2. *Parnas-ius mnemosyne* L. **ab. microstictus** DIÓSZEGHY, nov. ab.

A typo differt: alis anticis maculis minimis (2 : 1 mm.) ornatis.

Már sok szó esett ezen állat elülső szárnyának megkisebbedett sejtfoltoit illetőleg. Azonban a bemutatott vagy leírt állatok ezen foltoinak nagysága alig vagy éppen semmit sem térnek el a normálistól.

Az ab. *minor* REB. & ROG. az 5·2 mm.-t túl nem haladván, természetesen, hogy ennek arányában kisebbek a foltok is, tehát nem tekinthető aberratív megkisebbedésnek. Szintúgy azon állat sem érdemel említést, a melyet REBEL mutat be a „Die Lepidopterenfauna von Herkulesbad und Orsova“ című művében s a melyről azt írja: „stark verkleinert“ (t. i. a sejtfolto).

Ez a nagyon megkisebbedett folt, illetőleg foltok, legalább az elég tiszta ábra szerint ott, a hol legkeskenyebb, szélesebb mint 2 mm., tehát egészen normális.

A fenti új nevet azonban teljes joggal érdemli meg az az állat, amelynek említett foltoi feltűnően megkisebbedtek, olyannyira, hogy azok hosszúsága alig haladja meg a 2, szélessége pedig az 1 mm.-t. A Nemzeti Múzeum gyűjteményében is van egy ehhez nagyon hasonló állat, melynél a foltok még talán ennél is kisebbek.

Ezeket a kis foltoú állatokat május vége felé könnyen össze téveszthetni az akkor már tömegesen röpködő *Aporia crataegi* L.-vel, különösen, ha ez utóbbiak ugyanazon helyen röpködnek.

A fenti új állatot Borosjenőn gyűjtöttem 1913. évi május 28-ikán.

3. *Pieris Manni* MAYER.

Ezt a délvidéki lepkét két ízben gyűjtöttem Borosjenőn és pedig mindkettőt mint első ivadékot.

Az egyiket (♂) 1912. május 12-ikén, a másikat (♀) pedig 1913. április 29-én.

Hazánkban a mennyiben erről tudomást szerezhettem, csak Herkulesfürdőn és Orsován gyűjtötték, ettől északabbra nem. Méggyőződése az, hogy még Borosjenőnél északabbra fekvő vidékeken is előfordul, de minden egyes esetben félreismerték, mert valószínűleg a hozzá nagyon hasonló *Pieris rapae* L.-vel tévesztették össze.

Az általam gyűjtött két példány elülső szárnyainak fonákján a fekete foltok hiányzanak, míg felül határozottan kiképződtek, az

alsószárny fonákja élénk ezitromsárga, erős, fekete behintéssel, csak egy keskeny sáv a szárnyközépen maradt behintetlen.

Mindkettőt a Nemzeti Múzeumnak ajánlottam fel.

4. *Pieris napi* L. **ab. Birói** DIÓSZEGHY, nov. ab.

A typo differt: maculis apicalibus deficientibus.

Ezt az állatot Brádon (Hunyad m.) gyűjtöttem ez év július 28-ikán. A normálistól abban tér el, hogy a míg a két szegélyfolt nagyon erős, fekete, apicális foltja hiányzik, azaz a bordák gyöngén feketésen behintettek, vagyis halványan jelzettek. Azonban a szegélyfoltokkal egyvonalban a szárnyesúcson új, erős folt keletkezett. Ez a folt ugyan jelen van olykor a ♀♀ példányokon az erős apicális foltból kiindulva, de a jelen esetben mint már fent jeleztem az apicális folt hiányzik s ez igen feltűnő, érdekes külsőt kölcsönöz.

Ezen állatot BIRÓ LAJOS hirnemes tudósunk tiszteletére neveztem el.

* * *

Ugyanitt emlitem meg a fentnevezett *Pieris napi* L. egy ♂ példányát, melynek a jobb elülső szárnyáról alul is, felül is teljesen hiányzik a fekete szegélyfolt, míg a bal szárny fonákján és felületén ez normális, vagyis határozott erős fekete folt látható. Gyűjtöttem Borosjenőn 1913. évi márczius 29-én.

Továbbá ugyanezen faj egy ♀ példánya ehhez hasonló elváltozást mutat és pedig: a jobb elülső szárny összes szegély- és apicális foltja koromfekete, míg a bal halvány barnás. Gyűjtöttem Borosjenőn 1913 június 15-én.

5. *Polygonia L-album* ESP. **ab. Köntzei** DIÓSZEGHY, nov. ab.

Maculis albis alarum minoribus; alis subtus unicolore viridi-flavis.

A szárnyak felületén a fehér foltok megkisebbedtek, különösen a hátsókon elmosódtak! a fonákja csaknem egyszínű zöldes-sárga a nyugtalan márványozásszerű rajz nélkül. Azonban az L-formájú rajzolat éles.

Ezt az állatot DR. KÖNTZEY GERŐ hátszegi orvos barátom tiszteletére nevezem el. Gyűjtöttem Borosjenőn 1913 június 15-én.

6. *Chrysophanus dispar* var. *rutilus* WERNB **ab. Gábori** DIÓSZEGHY, nov. ab.

Alis anterioribus in cellula mediana puncto nigro ornatis, lunulis fortioribus.

Az idei nyár túlbő esőzés jegyében mult el. Ennek daczára sok gyűjtőkirándulásom sikeres volt.

Tapasztaltam, hogy azon állatok, melyek nádasok közelében, illetve nedves réteken szeretnek tartózkodni, az idén tömegesen léptek fel. Ezek között is első sorban a fenti lepke repült nagyobb számban.

Ez a ♂ állat a normálistól abban tér el, hogy az elülső szárny középsejtjében egy új fekete pont látható s a holdak aránylag erősebbek.

Gyűjtöttem Honeztőn (Arad m.) 1912 július 27-én. (Nemzeti Múzeumban).

Ezen állatot GÁBOR PÉTER esendőrhadnagy barátom tiszteletére nevezttem el.

7. *Chrysophanus dispar* var. *rutilus* WERNB. ab. *bimaculatus*

DIÓSZEGHY, nov. ab.

Typo similis, sed alae anticae in cellula mediana maculis duabus nigris ornatis; costis alarum posticarum flavo-farinosis; subtus maculis oculatis maioribus.

Ez az állat az 1848-ban kihalt angolországi törzsfajjal minden tekintetben megegyezik; olyannyira, hogy ez utóbbi (a törzsfaj) leírása teljesen ráillik az alábbi ♀ állatra.

Itt az elülső szárny középsejtjében a holdon kívül nem egy, hanem két erős fekete pont látható; a hátsó szárny bordái erősen sárga behintésűek.

Legjellemzőbb azonban mindkét szárny fonákja. Itt a szemfoltok kivétel nélkül igen nagyok, a rendesenél kétszer-nél jóval nagyobbak.

Gyűjtöttem Borosjenőn (most a M. Nemzeti Múzeumban).

8. *Chrysophanus dispar* var. *rutilus* WERNB. ab. *minor* DIÓSZEGHY, nov. ab.

Alis expansis 26 mm. (♂), 25 mm. (♀)

A ♂ szárnyai kifeszítve 26 mm., a ♀-éi 25 mm. szélesek. Gyűjtöttem 1913. évi augusztus 20-án, illetőleg 17-én Borosjenőn.

Tudtommal ilyen kis állatok ismeretlenek; érdemesnek találtam külön névvel megjelölni.

9. *Amphipyra micans* LD.

Ennek a ritka délkeleti állatnak legészakibb előfordulási pontja Európában — a mennyiben erről tudomást szerezhettem — Herkulesfürdő, Mehádia.

Magyarországon e két termőhelyen kívül állítólag még Orsován is gyűjtötték (DR. REBEL „Die Lepidopterenfauna von Herkulesbad u. Orsova“).

Ezekről a helyekről hosszú idők folyamán csak kevés állat került elő és így érdeemesnek tartom ezidei gyűjtésem eredményével bővebben foglalkozni.

Azt hiszem, hogy felesleges munkát végeznék, ha Borosjenő természetrajzi viszonyait ismertetném, de rá kell mutassak arra, hogy 145–150 kilométerrel fekszik északabbra mint Herkulesfürdő vagy Mehádia. Valószínű, hogy ez a helyhezköött délkeleti faj még sokkal északabbra is megtalálható lesz és ott a hol előfordul, nem tartozik a legritkébbak közé.

Az *Amphipyra micans* Ld.-ra vonatkozó általam ismert röpkülési adatok július 17. és 23-ika közé esnek, illetve a gyűjtések ideje erre a 6 napra szorítkozott Magyarországon, holott az én tapasztalatom szerint már jóval előbb kell röpkülni, azonban augusztus 20-án még gyűjtöttem s kopott állatok talán még szeptember elején is akadnak. Tekintettel arra a körülményre, hogy augusztus 17-én három, 20-án még két használható állatot gyűjtöttem, a fenti állításom valószínűnek látszik, még ha ezen késői időről nincs is bizonyító adatom.

Én ennek az állatnak röpkülését július elejétől szeptember elejéig, tehát két hónapi időtartamra számítom és azt hiszem, hogy a jövőben lesz alkalmam ezt az állításomat megfelelő adatokkal támogatni. Miután az *Amphipyra styx* HS. hazánkban talált egyetlen példánya szeptember elejéről való, de kopottsága az augusztus közepi eredetre vall, azt hiszem, hogy ez az állat is mint a fenti, a nevezett 2 hónapi időközben gyűjthető inkább, vagyis cvvel egyidőben repül.

Visszatérve az *Amphipyra micans* Ld.-ra ezt az állatot a rossz időjárás miatt első ízben csak július 15-én gyűjthettem és pedig 4 ♂, 1 ♀, július 17-én 4 ♂, július 21-én 2 ♂, 1 ♀, augusztus 17-én 2 ♀, 1 ♂, augusztus 20-án 2 ♀. Tehát összesen 17 példány. A július 21-től augusztus 17-ig tartó szünetet a rendkívül rossz időjárás okozta, különben bizonyára ez alatt az idő alatt is gyűjthettem volna egynéhányat.

Az elmondottak, illetve a szépszámú eredmény azon kilátással kecsgetet, hogy az állat életmódját alkalmam nyílik még megfigyelni, a mikor is még egyszer visszatérek, talán bővebben a fenti állatra.

* * *

Az itt ezúttal leírt és felemlített lepkéket a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékoztam és ez alkalomból e helyen felelek többeknek hozzám intézett csodálkozó kérdésére, hogy mily okból ajándékozom gyűjtéseim értékességeit a Nemzeti Múzeumnak?

Miután a Magyar Nemzeti Múzeum nem magán intézmény, hanem közös mindnyájunké vagy helyesebben mondvá a magyar

nemzeté, természetesnek találom első sorban is azt tölem telhetőleg gyarapítani, hazánk ritka állatjait az elkallódástól s a külföldre való hurezolástól megóvni, nemzeti kultúránkat elősegíteni. Erre nemcsak a nemzeti Génuszért való rajongás, hanem a kötelesség is késztet!

Vajha ezen intencziómat megértve mások is követnék...

Adatok a *Synanthedon flaviventris* Stgr. és a *Paranthrene tabaniformis* Rott. var. *rhingiaeformis* Hbn. életmódjának ismeretéhez és azok magyar honossága.

Irta: TOMALA NÁNDOR.

Tavaszkor, a mikor a *Paranthrene tabaniformis* ROTT. hernyójának jelenlétéről tanuskodó göresös ágait gyűjtöttem a lombjától megfosztott, de szürkés-zöld színű kérgéről felismerhető fehér vagy ezüstös jegenyének (*Populus alba* L.), a gyengébb vagy megsérült ágai-ban, néha még a *P. tabaniformis* csomóiban vagy azok tőszomszédságában megtaláltam a *Synanthedon flaviventris* STGR. hernyóit, melyeket a parányi buvólyukak kifurásánál a nyiláshoz tapadt purha árult el. Ezek a hernyók még a sokszor nagyon vékony ágakon is semmiféle göresöt vagy daganatot nem idéznek elő. Jó szem kell hozzá, hogy a hernyó rejtekhelyét felfedezzük, mert a purha már gyenge szélről vagy az ágak megmozgatásánál könnyen leesik, miáltal a parányi nyilás a szemünk előtt eltűnik. A hernyók a *P. tabaniformis* hernyóinak módjára élnek, gubó nélkül bábozódnak és július—augusztus hónapokban kelnek ki. STANGE, STAUDINGER és mások azon állítását¹, hogy az addig csak Mecklenburg és Szászországban talált *Aegerida*, egy érdeslevelű fűzfában, valószínűleg a kecske- vagy pálmafűz (*Salix caprea* L.) vékony ágaiban, egy a *Saperda*-csomókhöz hasonló csekély daganat felett található, nem találtam igazoltnak. Ámbár ezen adatok alapján éveken át figyeltem meg azt a Magyarország hegyvidékein mindenütt és réteken is gyakran előforduló fűzet, mely Csillaghegy környékén és az innen egész Ó-Budáig elterülő lapályon is található, állatunk nyomát sem láttam.

Ezt az *Aegeridát* azóta megtalálták Hamburg és Kiel környékén, Sziléziában és Oroszországban (Szt.-Pétervár és Oblonetz kormányzóság), sőt legújabban Németországban a kirágott ágacskákkal a hernyót és bábót eladásra is kínálják. Méltán kell azon csodálkoz-

¹ Stettiner Entom. Zeitung. 1883, p. 177.

nünk, hogy ezek az entomologusok milyen rossz botanikusok (vagy talán jó üzletemberek?), hogy ennek az állatnak a tápnövényét eddig nem ismerték fel. Nálunk Magyarországon ezt a fajt rajtam kívül eddig senki sem figyelte meg. Mindazonáltal feltehető, hogy ez a lepke nálunk gyakori, minthogy a fehér vagy ezüstös nyárfa hazánkban is kedvelt és elterjedt fa, mely egészen 25 m.-es magasságával, 1-9 m.-es átmérőjével, sötét törzsével, szürkés-zöld hatalmas ágaival és ezüstös lombjával parkjaink kedvelt gyönyörű díszfája. Más jegenyefajok módjára ez is számos, a föld színe alatt nem mélyen és messze elterülő gyökeret hajt, melyből számos sarj és bokor hajt ki, melyek nemcsak a *Synanthedon flaviventris*, hanem a *Paranthrene tabaniformis* hernyóinak is hajlékot és táplálékot nyújtanak.

A fehér vagy ezüstös jegenye vékonyabb ágaiban és a *Saperda*-csomókhoz hasonló, de az egyik oldalon nyílással bíró kisebb görbökben kisebbfajta piszkos lilaszínű *P. tabaniformis*-hernyók élnek. Ezeknek a hernyóknak a bábjából leginkább a déli vidékeken, de nálunk is, a *P. tabaniformis* egyik fajváltozata, a var. *rhingiaeformis* Hb. fejlődik ki, mely életmódjában a törzsfajtól nem tér el. Ennek a fajváltozatnak egyes példányait Németországban, Lipese közelében is találták. Az általam gyűjtött példányok nagy része a *S. flaviventris*-hez hasonlóan, a potroh több haslemezen erős aranyos pikkelyezéssel bírnak. Habár ezen példányok nagy része csak átmeneti jelleggel bír, mégis akadt közöttük több igazi var. *rhingiaeformis* Hb. aranyos okkerszínű pikkelyekkel behintett elülső szárnyakkal és ugyanilyen csápokkal. Ennélfogva ezt a szép fajváltozatot is mint hazánk faunájához tartozót, ahba fel kell vegyük. Kár, hogy Budapest környékén az ezüstös jegenye bokrai mind jobban gyérülnek: így pl. teljesen eltűntek egyik főgyűjtőhelyemről, a most épülő székesfővárosi új gázgyár területéről.

Anophthalmus vagy Trechus?

Irta : CSIKI ERNŐ.

Még 1902-ben annak a nézetemnek adtam kifejezést¹, hogy az *Anophthalmus*-okat, mint olyan állatokat, melyeken a szemeknek legcsekélyebb csökevényét sem tudjuk kimutatni, külön nembe kell helyeznünk s nem

Noch im Jahre 1902 habe ich jener Ansicht Ausdruck gegeben¹, dass die Anophthalmen, als solche Tiere, bei welchen nicht das geringste Rudiment der Augen nachgewiesen werden kann, in eine besondere Gattung zu stellen sind

¹ Állattani Közlemények. I, 1902, p. 43.

Ichet öket az erőteljes fejlettségű, kisebb-nagyobb rezézett szemmel bíró *Trechus*-okkal összevonni. Ennek megfelelően azután az európai bogárkatalogus 1906. évi kiadásában is külön nemként szerepeltettem az *Anophthalmus* nemet.¹ Nem is volt ezzel baj, a míg most 11 év multával két osztrák kollégám, úgy látszik irántam való különös jóindulatból, jónak nem látta a kérdést megbolygatni. Előre kell bocsátanom, hogy nekik mindenkép joguk volt nézetüket, meggyőződésüket közzétenni, azonban más kérdés, hogy ezt milyen alakban valósították meg. Nem is foglalkoznám a tárggyal, ha ezt szakszerű fejtegetés kíséretében, nyomós bizonyítékaik felsorolása mellett tették volna meg. Azonban gúnyos megjegyzéseik készítenek arra, hogy fejtegetéseikre válaszoljak.

Először BREIT JÓZSEF bécsi vasúti főszámvizsgáló úr szól a tárggyhoz. Egyik boszniai fajról írván², jegyzet alakjában megemlíti, hogy attól a felfogástól, melyet én kezdeményeztem és melyet azóta is fenntartok, t. i. hogy az *Anophthalmus*-nem a *Trechus*-nemtől elkülönítendő,

und dass sie nicht mit den Trechen, welche kleinere-grössere, aber gut entwickelte fazettierte Augen besitzen, zusammengeworfen werden können. Dementsprechend habe ich dann *Anophthalmus* als besondere Gattung in der 1906-er Ausgabe des europäischen Käferkataloges figuriren lassen.¹ Es war damit auch keine Beschwermiss bis jetzt nach 11 Jahren, wo zwei österreichische Kollegen, wie es scheint aus besonderer Sympathie gegen mich, es für gut befunden haben die Frage nochmals zu erörtern. Ich muss aber im Vorhinein bemerken, dass die Herrn Kollegen in jeder Weise Recht dazu hatten ihre Ansichten, ihre Überzeugung, zu veröffentlichen, nur ist es eine andere Frage in welcher Weise sie dies durchführten. Ich würde mich also mit der Angelegenheit gar nicht beschäftigen, wenn dies durch eine sachliche Auseinanderlegung oder Anführung der wichtigen Beweise geschehen wäre. Aber die spöttischen Bemerkungen nöthigen mich auf ihre Auseinanderlegungen zu antworten.

Zur Angelegenheit äusserte sich zuerst der wiener Herr Eisenbahn-Oberrevident JOSEF BREIT. Als er über eine bosnische Art schrieb², bemerkte er in einer Fussnote, dass von jener Auffassung, welche ich zuerst äusserte und welche ich auch seither verteidige, nämlich dass *Anophthalmus* von *Trechus* als

¹ Catalogus Coleopterorum Europae, Caucasi et Armeniae rossicae. Editio II, 1906, p. 50.

² Entomologische Mitteilungen. Berlin-Dahlem, I, 1913, p. 12.

véglegesen eltekinthetünk, mert hiszen az újabb felfedezések sok átmeneti alakkal ismertettek meg bennünket. És most jön a java! Hivatkozik arra, hogy a gömörmegyei sziliczei barlangból 1910-ben leírtam az apró szemeket viselő *Trechus Bokorianus*-t és később, 1912-ben, ugyancsak a sziliczei jégbarlangból ugyanazt a fajt *Anophthalmus hungaricus* var. *sziliczensis* néven ismertettem. Hát ez bizony — ha igaz volna — óriási botlás lett volna és mindenesetre elegendő ok lett volna arra, hogy az *Anophthalmus* nemet végleg elejtsük. De lássuk csak ezt kissé közelebről.

Az a tény, hogy az aggteleki barlangból az *Anophthalmus hungaricus*-t és a pelsőcezi, illetőleg gombaszögi Ludmilla-barlangból az *Anophthalmus Bokori*-t leírtam, oly feltűnést keltett, hogy 1911-ben több bécsi gyűjtő kereste fel a gömörmegyei barlangokat. Az aggteleki barlangban csakugyan megtalálták az *Anophthalmus hungaricus*-t, a fellette ritka *A. Bokori*-ért azonban hiába forgatták fel az egész Ludmilla-barlangot; majd átmentek a közeli Sziliczére, a hol vezetőjük az úgynevezett jégbarlanghoz (mely tulajdonképen nem is barlang, hanem dolina) vezetvén őket, ott tényleg gyűjtöttek is egy állatot, melyet Sziliczéről lévén szó, kineveztek *Trechus Bokorianus*-nak, de mint-hogy látták, hogy nincs szeme

Gattung abzusondern ist, endgültig abgesehen werden kann, da uns die neuesten Entdeckungen mit vielen Übergängen bekannt machten. Und jetzt kommt das Beste! Er beruft sich darauf, dass ich aus einer Höhle bei Szilicze (Gömörer Komitat) im Jahre 1910 einen *Trechus Bokorianus* mit kleinen Augen und im Jahre 1912 denselben aus der Eishöhle bei Szilicze nochmals als *Anophthalmus hungaricus* var. *sziliczensis* beschrieben habe. Dies wäre — wenn es wahr wäre — wirklich ein riesiger Verstoss gewesen sein und auch jedenfalls genug um *Anophthalmus* als Gattung endgültig fallen zu lassen. Übrigens gehen wir der Angelegenheit näher zu.

Jene Tatsache, dass ich aus der Aggteleker-Höhle einen *Anophthalmus hungaricus* und aus der pelsőcezer, beziehungsweise gombaszönger Ludmilla-Höhle den *Anophthalmus Bokori* beschrieben habe, erregte so ein Aufsehen, dass im Jahre 1911 mehrere wiener Sammler die Höhlen des Gömörer Komitates besuchten. In der Aggteleker-Höhle fanden sie tatsächlich den *Anophthalmus hungaricus*, um den äusserst seltenen *A. Bokori* durchwühlten sie umsonst die ganze Ludmilla-Höhle: nachher begaben sie sich in das nahe gelegene Szilicze, wo sie durch ihren Führer zur sogenannten Eishöhle (welche eigentlich keine Höhle, sondern eine Doline ist) geführt wurden, wo sie tatsächlich ein Tier sammelten, welches, nachdem von Szilicze die Rede war, zum *Trechus*

és az aggteleki barlangban előforduló *A. hungaricus*-hoz nagyon hasonló, rögtön a helyszínen szinonimálták is a kettőt. 1912-ben magam is megfordultam ezen a vidéken és megtaláltam a jégbarlangi *Anophthalmus* t, melyet eddig csak hírből ismertem és melyről hazaérkezésem után megállapíthattam, hogy tényleg *Anophthalmus*, mely közel áll az aggteleki barlangban élő *A. hungaricus*-hoz, de azzal nem egyesíthető, azért *A. hungaricus* var. *sziliczensis* néven le is írtam. De megállapíthattam azt is, hogy a jégbarlangi *Anophthalmus*-nak semmi köze a szintén Szilicze határában fekvő egyik barlangból való *Trechus Bokorianus*-hoz. Az *A. hungaricus* var. *sziliczensis* leírásának megjelenése úgy látszik nem józanította ki bécsi kollegáinkat, az állat továbbra is *Trechus Bokorianus* néven szerepelt gyűjteményeikben, tehát BREIT úr gyűjteményében is. Így hát nem esodálkozhatunk, ha a később esere útján szerzett *A.* var. *sziliczensis*-ben ugyanazt az állatot kapta, mely gyűjteményében már *Trechus Bokorianus* név alatt megvolt. A mikor azután BREIT úr budapesti barátainak figyelmeztetésére ezen tévedéséről meggyőződött, állatát a valódi *Trechus Bokorianus*-szal összehasonlíthatta és a két állatnak különbözőségét maga is belátta, szóbeli üzenetben elnézéstet kérte s hozzátette, hogy ezt a téves állítását sürgősen

Bokorianus ernannt wurde; nachdem sie aber sahen, dass dieses Tier keine Augen besitzt und dem in der Aggteleker-Höhle vorkommenden *A. hungaricus* sehr ähnlich ist, wurden beide gleich dort an Ort und Stelle synonymirt. Im Jahre 1912 besuchte auch ich dieses Gebiet und sammelte auch den *Anophthalmus* der Eishöhle, welchen ich bisher nur seinem Gerüchte nach kannte und von welchem ich nach meiner Rückkehr feststellen konnte, dass es tatsächlich ein *Anophthalmus* ist, welcher dem *A. hungaricus* aus der Aggteleker-Höhle nahe steht, aber mit diesem nicht vereinigt werden kann, weshalb ich ihn dann auch unter dem Namen *A. hungaricus* var. *sziliczensis* beschrieben habe. Auch konnte ich noch feststellen, dass der *Anophthalmus* aus der Eishöhle, mit dem in einer Höhle des Gebietes von Szilicze vorkommenden *Trechus Bokorianus* gar nichts zu thun hat. Das Erscheinen der Beschreibung des *A. hungaricus* var. *sziliczensis* scheint die wiener Kollegen nicht aufgenüchert zu haben, das Tier steckte auch weitershin in ihren, also auch ein BREIT's Sammlung als *Trechus Bokorianus*. Wir können also nicht im geringsten staunen wenn er im später durch Tausch erhaltenen *A.* var. *sziliczensis* dasselbe Tier erhielt, welches er schon als *Trechus Bokorianus* besitzte. Als Herr BREIT später durch seine Budapester Freunde auf diesen Fehler aufmerksam gemacht wurde, sein Tier mit dem echten *Trechus Bokorianus* verglei-

helyre fogja igazítani. Czikkét 1913. évi januárius 1-én tette közzé, a helyreigazítás azonban még a mostani decemberig sem jelent meg, úgy hogy az engem most ért második támadásból kifolyólag kénytelen vagyok az egész ügyet köztudomásra hozni, hadd győződjenek meg gáncsolóim, hogy nem én vagyok az, a ki dolgait „elhamarkodja”.

A közelmúltban egy másik nagyobb tanulmány jelent meg DR. MÜLLER JÓZSEF triesti gimnáziumi tanár tollából¹; a ki a Keleti-Alpok és a Balkánfélszigeten előforduló Anophthalmusokat vette vizsgálat alá. Munkájában nem átalotta engem több helyen megleczkésztetni, a miért csak hálás lettem volna, ha megjegyzései a tárgyvilágosság keretében maradtak volna, de mivel neki nem ez, hanem okvetetlenkedő, minden alapot nélkülöző leszólás volt a célja, kénytelen vagyok állításait egyenként kritikailag megvilágítani.

Addig is, a mig MÜLLER úrnak sajátos megjegyzéseire érdemleges választ adnék, nem

ehen und sich von der Verschiedenheit beider Tiere überzeugen konnte, ersuchte er mich durch mündliche Mitteilung um Nachsicht, da er diese unrichtige Angabe baldigst verbessern werde. Seine Arbeit erschien am 1. Januar 1913, die Rektifikation erschien aber bis jetzigem Dezember nicht, so dass ich anlässlich des mich jetzt getroffenen zweiten Angriffes genöthigt bin die ganze Angelegenheit zu veröffentlichen, damit sich meine Tadler überzeugen können, dass nicht ich derjenige bin, der seine Sachen „übereilt”.

Vor Kurzem erschien eine andere grössere Arbeit aus der Feder des Gymnasialprofessors Dr. JOSEF MÜLLER in Triest¹, in welcher die Anophthalmen der Ost-Alpen und der Balkanhalbinsel einer Revision unterzogen werden. In dieser Arbeit scheute sich der Herr Verfasser nicht, mir an mehreren Stellen eine Epistel vorzulesen, wofür ich nur dankbar gewesen wäre, wenn seine Notizen objektiv geblieben wären, da jedoch nicht dieses sein Ziel war, sondern eine jeden Grund entbehrende Beglimpfung, bin ich genöthigt seine Behauptungen einzeln kritisch zu beleuchten.

Bevor ich auf die sonderbaren Bemerkungen des Herrn MÜLLER eine meritorische Antwort geben

¹ Beiträge zur Kenntnis der Höhlenfauna der Ostalpen und der Balkanhalbinsel. II. Revision der blinden Trechus-Arten. (Denkschriften d. math.-naturw. Klasse d. kaisl. Akad. d. Wissenschaften, Wien. XC, 1913, p. 1—114 [9—124].)

hagyhatom szó nélkül azt a nagyon is súlyosnak látszó észrevételét, mely szerint „esz-telenség“ volt tőlem, hogy az *Anophthalmus*-fajokat külön nemként választottam el a *Trechus*-októl.

Mélységes meggyőződésem, hogy MÜLLER úr ebben is nagyon elvetette a súlykot, mert azok az állítólagos átmeneti alakok, melyek az *Anophthalmus*-és *Trechus*-nemeket összekapcsolnák, sehol sem léteznek, — lévén a tévesen ugyanegy fajhoz (lásd feljebb) számított szemes alakok külön fajokhoz tartozó *Trechus*-ok, a személküliek pedig ismét külön fajú *Anophthalmus*-ok!

Egyébként, hogy a *Trechus*-és *Anophthalmus*-nemek között milyen mélyreható különbség van, arról nagyon meggyőzően tanúskodnak PACKARD vizsgálatai¹, a melyekből kitűnik, hogy a míg a *Trechus*-fajoknak erőteljes fejlettségű látódombjaik (*bulbus ophthalmicus*) és látóidegeik (*nervus opticus*) vannak, addig az *Anophthalmus*-fajok agyveleje teljességgel nélkülözi ezeket az agyszerveket.

Minthogy pedig a látódombok elvesztése csakis valamilyen mélyreható befolyás eredménye lehet, melynek az egész szervezetre is ki kellett terjeszkednie s melynek megmagyarázására a barlangi sötétség önmagában aligha elegendő, semmikép sem

würde, kann ich einen anscheinlich sehr schwerwiegenden Vorwurf, nämlich dass es von mir ein „Unsim“ gewesen ist, die *Anophthalmus*-Arten als besondere Gattung von *Trechus* abzutrennen, nicht mit Stillschweigen übergehen.

Es ist meine tiefe Überzeugung, dass Herr MÜLLER auch darin übers Ziel geschossen hat, denn jene angeblichen Übergangsformen, welche die Gattungen *Anophthalmus* und *Trechus* verbinden sollen, existieren nirgends, — da die fälschlich zu ein und derselben Art (siehe weiter oben) gezogenen Formen mit Augen zu besonderen *Trechus*-Arten, die augenlosen aber wieder zu besonderen *Anophthalmus*-Arten gehören.

Wie tiefgreifende Unterschiede zwischen den Gattungen *Trechus* und *Anophthalmus* bestehen, bekräftigen genug die sehr überzeugenden Untersuchungen von PACKARD¹, aus welchen hervorgeht, dass während bei den *Trechus*-Arten stark entwickelte *Bulbi ophthalmici* und *Nervi optici* vorhanden sind, diese Organe bei den *Anophthalmus*-Arten gänzlich fehlen.

Da jedoch der Verlust der *Bulbi ophthalmici* nur das Ergebnis einer tiefgreifenden Einwirkung sein kann, welche sich auf den ganzen Organismus erstrecken musste und zu deren Erklärung die Dunkelheit der Höhlen für sich kaum hinreichend sein wird, also

¹ A Text-Book of Entomology, New York, 1903, p. 241.

tehető fel, hogy ez a befolyás esetről-esetre mindig egy-egy *Trechus*-fajt egy-egy *Anophthalmus*-fajjává alakíthatott volna át. Ennek megfontolásával teljességgel nem bizonyos, sőt nem is valószínű MÜLLER úrnak az a hiedelme, hogy az *Anophthalmus*-ok polyphyletikus eredetű állatok és mindegyik *Anophthalmus*-faj más és más *Trechus*-fajból jött volna létre. Legfeljebb annyi lehetséges, hogy a *Trechus*- és *Anophthalmus*-nemeknek közös törzsalakjuk volt, melynek ivadécai bizonyos geologiai korban s bizonyos határozott természeti viszonyok között *Anophthalmus*-okká s esetleg egy másik korszakban és más viszonyok között *Trechus*-okká lettek.

Szóval azt tartom, hogy az *Anophthalmus*-fajok a vakságot nem esetről-esetre a barlangokban szerezték, hanem már valamilyen vak ősalaktól örökölték, mely az akkori természeti viszonyok kényszerítő befolyása alatt talán kövek közt, kövek alatt, vagy a földben élhetett és szerteszéledt ivadécai azután különböző barlangokba jutván, otthelyt utólag különböző faji bélyegeket öltöttek magukra.

Ámbár ennek a kérdésnek a végső megoldása csak akkor lesz lehetséges, ha majd a mai nap élő *Anophthalmus*-fajok phy-

kann es auch kaum angenommen werden, dass dieser Einfluss von Fall zu Fall stets je eine *Trechus*-Art in je eine *Anophthalmus*-Art umändern hätte können. Nach Erwägung dessen ist MÜLLER'S Annahme durchaus nicht gewiss, sogar nicht einmal wahrscheinlich, dass die *Anophthalmen* polyphyletischer Herkunft sind und dass jede *Anophthalmus*-Art aus einer anderen und anderen *Trechus*-Art entstanden wäre. Höchstens so viel ist möglich, dass die Gattungen *Trechus* und *Anophthalmus* gemeinsamen Ursprungs sind; die Nachkommen dieser Stammform aber in besonderen geologischen Zeitaltern und unter besonderen Existenzbedingungen zu *Anophthalmen*, beziehungsweise in anderen Zeitaltern und unter anderen Verhältnissen zu *Trechen* wurden.

Mit einem Wort, ich denke, dass die *Anophthalmus*-Arten die Blindheit nicht von Fall zu Fall in Höhlen erwarben, sondern dass sie diese Eigenschaft schon von irgend einer blinden Stammform ererbten, welche Form unter dem Einfluss der damaligen Naturverhältnisse vielleicht zwischen oder unter Steinen, oder im Erdboden lebte, und deren allenthalben zerstreute Nachkommen in verschiedene Höhlen geraten sind und hierorts später verschiedene Artcharaktere angenommen haben.

Obwohl diese Frage erst dann endgültig erledigt werden kann, als der phylogenetische Zusammenhang der jetzt lebenden *Anoph-*

logenetikai összefüggése beható tanulmányok alapján fog tisztázódni, mindazonáltal szerintem az *Anophthalmus*-ok monophyletikus eredete már csak azért is valószínűbb, mert más állatesoportok immár jól kikutatott törzsféjlődésében is megerősítésre talál. Így a föld alatt élő, lépésről-lépésre terjedő s teljesen vak *Spalax*-fajokról tudjuk, hogy valamennyiük a palesztinai *Spalax Ehrenbergi* NHRG származéka¹, mely viszont a pliocenkor *Prospalax prisus* NHRG-re megy vissza² s ezzel szemben kétségkívül a hóborttal határos „esztelenség“ volna, ha valaki azt az állítást közzétenné, hogy a mai nap élő *Spalax*-fajok mindegyike egy-egy külön *Prospalax*-fajból jött létre s mindegyik esetről-estire vesztette el látóképességét. Az ilyen mélyreható s correlative az egész szervezetet átíró változás nem ismétlődhetik úgyszólván naponta, hanem bizonyára csak egyszer s egészen különleges viszonyok között történhetett meg a közös ősalakon, melynek valamennyi

thalmus-Arten auf Grund eingehender Studien gesichtet worden ist, trotzdem denke ich ist die monophyletische Abstammung der Anophthalmen schon deshalb wahrscheinlicher, weil diese durch die schon gut erforschte Stammesgeschichte anderer Tiergruppen bestätigt wird. So wissen wir von den im Erdboden lebenden, sich schrittweise ausbreitenden und ganz blinden *Spalax*-Arten, dass sie alle Abkömmlinge¹ des palästinischen *Spalax Ehrenbergi* NHRG sind, welcher wiederum auf *Prospalax prisus* NHRG. aus dem Pliocän zurückgeht² und es wäre schon an Blödsinn grenzender „Unsinn“, wenn jemand behaupten wollte, dass jede der heute lebenden *Spalax*-Arten aus je einer besonderen *Prospalax*-Art entstanden ist und jede Art von Fall zu Fall ihr Sehvermögen verloren hat. Eine solche tiefgreifende und correlative den ganzen Organismus umschüttelnde Umänderung kann sich nicht sozusagen täglich wiederholen, sondern geschah gewiss nureinmal und unter besonderen Verhältnissen bei der gemeinsamen Stammform, deren sämtliche Nachkommen die Blind-

¹ MÉHELY LAJOS: Species generis *Spalax*. A földi kutyák fajai származás- és rendszertani tekintetben. Budapest, 1909, p. 225—242.

² MÉHELY LAJOS: *Prospalax prisus* (NhrG), a mai *Spalax*ok pliocenkor őse. (Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlem. XXX, 1908, p. 251—253.)

¹ L. v. MÉHELY: Species generis *Spalax*. Die Arten der Blindmäuse in systematischer und phylogenetischer Beziehung. (Mathem. u. Naturw. Berichte aus Ungarn. Leipzig, XXVIII, 1910, p. 252—274.)

² L. v. MÉHELY: *Prospalax prisus* (NhrG), die pliocäne Stammform der heutigen *Spalax*-Arten. (Ann. Mus. Nat. Hung. VI, 1908, p. 311—313.)

utóda már magával hozta a vak-ságot és a faji differentálódás azután később a lokális viszonyoknak megfelelően (a *Spalax*-ok esetében — a talaj ellenállásának különbözősége s a táplálék, illetőleg a rágás különböző módja következtében) következett be.

Valamint tehát a *Spalax*-, úgy az *Anophthalmus*-fajok is egy közös, már vak ősalakra vezendők vissza, vagyis monophyletikus eredetűek s már ezen az alapon is élesen elkülönítendők a *Trechus*-októl, melyek nyilván sohasem éltek át olyan viszonyokat, melyek látódombjaik és külső szemük elvészését okozhatták volna.

Tanulmányának 11—12. oldalán a szerző négy alfajnak még bold. GANGLBAUER-től származó rövid diagnózisát közli, jegyzet alakjában pedig a következőket fűzi a leírásokhoz: „Egy ötödik GANGLBAUER által in litteris leírt alakot (*hirtus Stilleri* a lokvei barlangból, Horvátországban) rövidesen annak halála után CSIKI írt le (Ann. Mus. Nat. Hung.) *hirtus Kertesz* CSIKI¹ név alatt, daczára annak, hogy CSIKI úr az irodalomból láthatta volna,

heit schon mit sich brachten und deren spezifische Differenzierung erst später, den lokalen Verhältnissen gemäss erfolgte (bei *Spalax* speziell durch die verschiedene Widerstandsfähigkeit des Bodens und die Nahrung, beziehungsweise durch die verschiedene Art des Kauens).

Wie die *Spalax*-, so sind auch die *Anophthalmus*-Arten auf eine schon blinde Urform zurückzuführen, sie sind also monophyletischer Abstammung und die letzteren sind schon aus diesem Grunde von den *Trechen*, welche wohl niemals solche Verhältnisse durchlebten, die den Verlust der *Bulbi ophthalmici* und des äusseren Auges verursachten, scharf zu trennen.

Auf Seite 11—12 seiner Arbeit veröffentlicht Verfasser die noch vom verstorbenen GANGLBAUER stammenden kurzen Diagnosen von vier neuen Varietäten und fügt als Fussnote folgendes den Beschreibungen zu: „Eine fünfte von GANGLBAUER in litteris beschriebene Form (*hirtus Stilleri* aus der Höhle von Lokve in Kroatien) wurde kurz nach dessen Tode von CSIKI (Ann. Mus. Nat. Hung.) unter dem Namen *hirtus Kertesz* CSIKI¹ veröffentlicht, obwohl Herr CSIKI aus

¹ A szerző alaposágára vall, hogy ezt az állatot később folyton *Kerteczi* és *Kertecsi*-nek nevezi, pedig tudhatná, hogy világszerte ismert dipterologus kollégámat KERTÉSZ-nek hívják, tehát csak az általam bevezetett *Kertész* név lehet helyes.

¹ Für die Gründlichkeit des Verfassers ist es bezeichnend, dass er dieses Tier später immer *Kerteczi* und *Kertecsi* nennt, obwohl er wissen sollte, dass mein Kollege, der allbekannte Dipterologe KERTÉSZ heisst, also nur die von mir gebrauchte Schreibweise *Kertész* richtig ist.

hogy GANGLBAUER femtartotta magának a leírást más név alatt (lásd: Deutsche entom. Zeitschr. 1911, 472)¹. Szóval én nagy bünt követtem el! GANGLBAUER halála után leírtam egy *Anophthalmus*-t, melyet GANGLBAUER akart leírni, illetőleg helyesebben femtartotta magának annak leírását. Nézzük csak mit mond GANGLBAUER az idézett folyóirat megfelelő lapján. Ott bizony GANGLBAUER semmit sem mond, hanem STILLER Győző úr „Meine Höhlenexkursionen im kroatischen Montangebiet“ című cikkében azt írja az idézett lapon, hogy az *Anophthalmus B. likanensis*-t itt (t. i. a lokvei barlangban) csak háromszor, az *A. hirtus Stilleri* GANGLB.-t ötször fogta. Készséggel elismerem; hogy én ezt a cikket annak idején elolvastam¹, de homai sejtettem volna; hogy GANGLBAUER az állatot le akarta írni. sőt még fenn is tartotta magának annak leírását? Azt hiszem, hogy ezt MÜLLER úr sem tudja megmagyarázni, különösen a mikor mindenki tudott GANGLBAUER szomorú hosszas betegségéről, mely alatt munkaképtelen volt. Az említett név tehát egyszerű nomen in litteris, mely senmit sem mond és semmire sem kötelez!

Az *A. Scopoli*-nál találjuk a következő kirohanást. Szememre

¹ Sőt ismertettem is (Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 127).

der Literatur hätte ersehen können, dasz sich GANGLBAUER die Beschreibung derselben unter einem andern Namen vorbehalten hat (vgl. Deutsche entom. Zeitschr. 1911, 472).“ Ich habe also eine grosse Sünde begangen! Nach dem Tode GANGLBAUER'S habe ich einen *Anophthalmus* beschrieben, welchen GANGLBAUER beschreiben wollte, dasheist richtiger sich die Beschreibung desselben vorbehalten hat. Prüfen wir dennach, was sagt GANGLBAUER an betreffender Stelle? Dort sagt GANGLBAUER nichts, sondern Herr V. STILLER schreibt in seinem Artikel „Meine Höhlenexkursionen im kroatischen Montangebiet“ auf angegebener Seite, dass er *Anophthalmus B. likanensis* hier (nämlich in der Lokve-er-Höhle) nur dreimal, *A. hirtus Stilleri* GANGLB. fünfmal sammelte. Ich gestehe gerne, dass ich diesen Artikel seinerzeit gelesen habe, aber wie hätte ich es ahnen können, dass GANGLBAUER das Tier beschreiben wollte, oder sogar sich die Beschreibung desselben vorbehalten hat? Ich glaube dies könnte Herr MÜLLER selbst nicht erklären, besonders wo jedermann von der traurigen langen Krankheit GANGLBAUER'S wusste, während derselben er arbeitsunfähig war. Der genannte Name ist also ein einfacher nomen in litteris, welcher nichts sagt und nicht bindet.

Bei *A. Scopoli* finden wir den nächsten Ausfall. Der Verfasser

¹ Sogar auch besprochen habe (Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 127).

veti a szerző, hogy nagyon különös, hogy mikor a var. *Bartkói*-t és var. *Szilágyii*-t leírtam, a var. *Páveli*-ről egyáltalában nem teszek említést, mely pedig emennek közeli rokonai. Majd szememre veti, hogy legutolsó leírásaim nagyon hézagosak és csak arra valók, hogy a rosszul jellemzett alakok szerzőségét biztosítsam magamnak; a prioritás megővását pedig szegényes, gyorsan összetákolt diagnózisok közlésével sietek elérni. Erre a módszeremre jellemző esetként említi az *Apholeuonus Bokori*-ről közölt leírásomat, melyről alább még lesz szó, de végezzünk előbb a *Scopoli*-kkel. 1912 tavaszán Horvátországban jártak és gyűjtöttek DR. KERTÉSZ KÁLMÁN és DR. SOÓS LAJOS kollégáim, nemkülönben MIHÓK OTTÓ, BARTKÓ JÓZSEF múzeumi preparátor kíséretében. Gyűjtésük eredménye egyebek mellett négy *Anophthalmus*-fajta felfedezése volt, melyek leírására azután MIHÓK engem kért fel. Ennek hamarosan eleget tettem, amennyivel inkább, mert itt történt meg MIHÓK-kal első ízben az az eset, amely azután a bihari barlangokban MIHÓK és BOKOR kitett esalétkes poharaival folytatódott, hogy azokat nemesak megdézsmálták, hanem el is lopták vagy összetörték. Tudtuk tehát, hogy itt valaki illetlen módon sáfárokodik, azért siettünk a leírással. Arról azonban nyugodt lehet MÜLLER úr, hogy a leírás nem történt hevenyészve, mert a mit

wirft mir vor, dass es sehr sonderbar ist, wenn ich gelegentlich der Beschreibung der Varietäten *Bartkói* und *Szilágyii* die var. *Páveli* gar nicht erwähne, obwohl diese deren nächste Verwandte ist. Bald wird mir vorgeworfen, dass meine letzten Beschreibungen sehr lückenhaft und nur dazu bestimmt sind, mir die Priorität schlecht definierbarer Formen zu sichern; die Priorität durch hastige Veröffentlichung schnell zusammengeworfener notdürftiger Diagnosen bewahren will. Als charakteristisches Beispiel dieser Methode wird meine Beschreibung des *Apholeuonus Bokori* angeführt, auf welche ich weiter unten noch zurückkommen werde, zuerst aber erledigen wir die *Scopoli*-Varietäten. Im Frühjahr 1912 sammelten meine Kollegen DR. K. KERTÉSZ und DR. L. SOÓS, ausserdem O. MIHÓK und der Präparator unseres Museums J. BARTKÓ in Kroatien. Das Ergebniss ihrer Sammeltätigkeit war neben anderem, auch die Entdeckung von vier *Anophthalmus*-Rassen, um deren Beschreibung mich nachher Herr MIHÓK ersuchte. Ich bin diesem Ersuchen auch schleunigst nachgekommen, umso mehr als es hier Herrn MIHÓK zum erstenmal passierte, und sich später in den biharer Höhlen mit den ausgelegten Köderbechern der Herrn MIHÓK und BOKOR wiederholte, dass diese nicht nur entleert, sondern auch gestohlen oder zerbrochen wurden. Wir wussten also, dass hier Jemand auf unanständige Weise waltet, darum eilten wir mit

írtam, az alapos vizsgálat és megfontolás eredménye és hogy az általam leírt *Páveli*-re nem hivatkoztam, annak tisztán csak az az oka, hogy az a két új fajváltozat teljességgel nincs vele közelebbi vonatkozásban, mert azok eskakis a törzsfajjal hasonlíthatók össze.

De nem is ebben, meg a gyenge leírásokban rejlik a hiba, hanem abban, hogy WINKLER egy valamivel később megjelent ezikkében összezavarta az összes fajtákat, vaktában szinonimált, mikor pedig később meggyőződött tévedéséről, nem sietett annak helyreigazításával, mert hiszen ez CSIKI-vel szemben sohasem szükséges! WINKLER elegendőnek találta erről MÜLLER-t levélben értesíteni és végre is CSIKI kap ki, mintha ő okozta volna a zavart. Nem ez a helye annak, hogy már most rátérjek MÜLLER munkájának kritikájára, majd még arra is rákerül a sor, azonban nem hallgathatom el azt a megjegyzésemet, hogyha már vállalkozott a revízió megírására, akkor legalább végezte volna el tisztességesen. Nem értem, hogy lehet valamiről véleményt mondani a mit nem láttunk; miért nem kérte tőlem a típusokat megtekintésre? Mi évek óta vagyunk összekötésben, de ha nem is lettünk

der Publikation. Darüber kam aber Herr MÜLLER vollkommen beruhigt sein, dass die Beschreibung nicht übereilt wurde, sondern was ich niederlegte, das geschah nach gründlicher Untersuchung und Erwägung und wenn ich mich auf den durch mich beschriebenen *Páveli* nicht bezogen habe, so ist dessen Grund einzig derjenige, dass die beiden neuen Varietäten mit diesem in keiner näheren Beziehung stehen, sondern nur mit der Stammform verglichen werden können.

Aber nicht darin und nicht in den schwachen Beschreibungen steckt der Fehler, sondern darin, dass WINKLER in einem etwas später erschienenem Artikel sämtliche Rassen verwirrt und leichtfertig synonymirt hat. Später, als er sich von seinem Irrthum überzeugte, unterliess er dieses zu rektifizieren, denn so etwas ist CSIKI gegenüber niemals nothwendig. WINKLER hielt es für genügend MÜLLER hiervon brieflich zu benachrichtigen und zum Schlusse wird CSIKI gerügt, als hätte er die Verwirrung verursacht. Es wäre nicht am Orte, hier auf die Kritik von MÜLLER's Arbeit einzugehen, darauf werde ich noch zurückkommen, aber ich kann nicht verschweigen, dass wenn MÜLLER schon eine Revision dieser Anophthalmen unternommen hat, so hätte er dies doch gründlicher erledigen sollen. Ich kann nicht begreifen wie Jemand darüber Urtheil geben kann was er nicht gesehen hat; warum verlangte er nicht meine Typen zur Ansicht? Wir sind schon seit langen Jahren in

volna, megkaphatta volna azokat, hiszen a Nemzeti Múzeum anyaga minden komoly szakembernek rendelkezésére szokott állani. MÜLLER munkájából egyáltalában sajnálattal látom, hogy nemcsak a Magyar Nemzeti Múzeum mai nap egy ilyen revízióhoz már nélkülözhetetlen anyagára nem volt kíváncsi, de a sarajevoi múzeum anyagát sem kérte el, hanem megelégedett APFELBECK leírásainak idézőjel között való lemásolásával. Úgy tudom pedig, hogy a sarajevoi múzeum híres gyűjteményéből APFELBECK szintén mindenkinek, a ki csak hozzá fordult, elküldötte és elküldi a kívánt anyagot. Revízió alkalmával egyáltalában, ha nem is minden anyagot, de vitás állatok típusát okvetetlenül meg kell vizsgálni.

Ha MÜLLER elkérte volna anyagunkat egészen más eredményhez jutott volna, de úgy látszik épen ezt akarta elkerülni!

De térjünk vissza az *Apholeuonus Bokori* leírására. MÜLLER ennek kapcsán kifogásolja, hogy nem hasonlítottam össze az ő *Aph. pubescens*-ével, hanem csak a *Taxi*-val, sokat feesegek arról, hogy nekem ennek létezéséről tudnom kellett volna, hiszen még az európai bogárkatalogusban (1906) is fel van említve, vagy JEANNEL monografiája is kioktatható volt arról. Hát nagyon is tudtam róla,

Verbindung, aber wenn wir es auch nicht wären, so hätte er die Typen bekommen können, denn das Ungarische National-Museum steht jedem ernstern Fachmann stets zur Verfügung. Aus MÜLLER'S Arbeit sehe ich überhaupt mit Bedauern, dass er nicht nur auf das heutzutage zu so einer Revision unentbehrliche Material des Ungarischen National-Museums nicht neugierig war, sondern auch das Material des Landes-Museums in Sarajevo nicht verlangte, sondern sich damit begnügte APFELBECK'S Beschreibungen unter Anführungszeichen einfach zu kopieren. Wie ich weiss sandte und sendet auch APFELBECK jedermann, der ihn darum ersucht, alles aus der berühmten Sammlung des Museums in Sarajevo zu. Bei einer Revision sind, wenn auch nicht sämtliches Material, so doch die Typen strittiger Tiere jedenfalls zu untersuchen.

Wenn Herr MÜLLER unser Material einverlangt hätte, wäre er zu ganz anderem Resultat gekommen, augenscheinlich wollte er aber eben dies vermeiden.

Kommen wir nun zur Beschreibung des *Apholeuonus Bokori* zurück. MÜLLER macht dabei die Einwendung, dass ich diesen nicht mit seinem *A. pubescens*, sondern nur mit *Taxi* verglichen habe, und lässt darüber einen langen Wortschwall ergiessen, dass ich doch von dessen Existenz wissen hätte müssen, da er doch im europäischen Käferkatalog (1906) angeführt ist. Und auch JEANNEL'S Monographie hätte mich darüber belehren müssen.

hiszen MÜLLER mind a kettőt egyszerre, egy és ugyanaz egyikben írta le, sőt annak idején (1903) esérébe mindkettőt meg is küldötte nekem. Hogy az én állatomat nem hasonlítottam össze a MÜLLER *pubescens*-ével, annak az az egyszerű magyarázata, hogy az *A. Bokori* a *Taxi*-val áll közelebbi rokonságban. Egyébként pedig kérdem, hol van az megállapítva, hogy minden új fajt az összes ugyanazon nemhez tartozó fajokkal vagy akárcsak egygyel is össze kell hasonlítani? Hiszen maga MÜLLER sem igen hasonlítgat; hosszasan írta le két fajtát (Sitzber. Akad. Wien. CXII, 1903, Abt. I, p. 78—84) de nem különböztette meg egymástól s nekem magamnak kellett a különbségeket kiböngészniem; tehát vegyen magának ő is annyi fáradságot és olvassa el a diagnózisomat. Ugyanezt mondhatom az *Anophthalmus Langhofferi*-ra vonatkozólag; leírásomban megtalálhatja mindazt a mire szüksége lett volna, kivéve azt, hogy az új *Neoduvallius* ahembe tartozik, a miről természetesen még nem tudhattam.

Azönban térjünk vissza még egy perezre a felületességre. Azt hiszem ezen a téren MÜLLER urat alaposabb vád érheti. Legalább azt látom, hogy az irodalmat sem nézte át valami nagy alaposággal, a mi már sok ezitátum hiányából is kitünik, arról nem is szólva, hogy az én munkáimat nem akarta ismerni.

Gewiss wusste ich davon, hat doch MÜLLER beide in ein und derselben Arbeit beschrieben, ja sogar sandte er mir im Tausch beide Arten zu. Dass ich mein Tier nicht mit *A. pubescens* MÜLL. verglichen habe, dessen Grund ist einfach der, dass *A. Bokori* eben mit *A. Taxi* näher verwandt ist. Übrigens frage ich, wo ist es ausgemacht, dass man jede neue Art mit allen Arten oder auch nur einer Art derselben Gattung vergleichen muss? Selbst MÜLLER tut dies nicht. Er beschrieb seine beiden Arten (Sitzber. Akad. Wien. CXII, 1903, Abt. I, p. 78—84) sehr langwierig, unterschied beide aber nicht von einander und ich musste mir selbst die Unterschiede herausuchen; also nehme er sich auch so viel Zeit und Mühe um meine Diagnose durchzulesen. Dasselbe kann ich *Anophthalmus Langhofferi* betreffend sagen; in meiner Beschreibung kann er alles finden was er nur braucht, nur das nicht, dass das Tier in die neue Untergattung *Neoduvallius* gehört, wovon ich natürlich nichts wissen konnte.

Zum Schlusse kommen wir nochmals kurz auf die Oberflächlichkeit zurück. Ich glaube in dieser Hinsicht kann Herrn MÜLLER eine gründlichere Beschuldigung treffen. Wie ich nämlich gewahre, hat er selbst die Litteratur nicht gehörig durchstudiert, was schon daraus ersichtlich ist, dass viele Zitate fehlen, nicht zu erwähnen, dass er

holott ezekből egyik-másik érdekesebb dologról vagy újabb felfedezéséről már előbb szerezhetett volna tudomást. Így már 1902-ben¹ újból jellemeztem az *Anophthalmus amabilis*-t, egy a múzeumi gyűjteményünkben talált dalmáciai példány alapján, kimutattam, hogy az *A. Apfelbecki* GANGLB. nem *Aphaenops*, 1907-ben pedig az *A. Budae* var. *hercegovinensis* KRAUSS-t a *Speiseri* mellé helyeztem² és ott tárgyalom, miután szisztematikai, hovátartozandóságát már az 1906. évi európai katalógusban is megállapítottam. stb.

Ennyit nagy általánosságban; tárgyi megjegyzéseimet más alkalomra tartom fenn magamnak.

meine Arbeiten vollkommen ignorierte, obwohl er durch dieselben über einige interessantere Angaben und einige seiner neueren Entdeckungen belehrt worden wäre. So habe ich schon 1902 *Anophthalmus amabilis* nach einem dalmatischen Exemplar unserer Sammlung neu beschrieben und festgestellt, dass *A. Apfelbecki* GANGLB. kein *Aphaenops* ist, im Jahre 1907 aber stellte ich *A. Budae* var. *hercegovinensis* KRAUSS neben *Speiseri* als besondere Art und behandelte diese dort, nachdem ich deren systematische Stellung im Catalogus Coleopt. Europae 1906 schon bekannt machte. etc.

Dies vorläufig; eine eingehendere Recension werde ich anderen Ortes veröffentlichen.

Különfélék.

Új *Anophthalmus*-név. — Az „Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici“ I. évi XI. kötetének 584. lapján leírtam az új *Anophthalmus insignis*-t, melynek neve azonban nem maradhat meg, mert MÜLLER már előbb (1912) alkalmazta ezt a nevet az *A. Schmidti* egy varietásának jelölésére. Ezért az én fajom nevét *A. Dryops*-ra³ változtatom meg.
BOKOR ELEMÉR.

A Magyar Nemzeti Múzeum bogárgyűjteményének gyarapodása. — A Nemzeti Múzeum bogárgyűjteménye a közelmúltban egy felette gazdag és szép gyűjteményvvel gyarapodott. BARÓ SZALAY IMRE, a Nemzeti Múzeum igazgatója, DR. HORVÁTH GÉZA osztályigazgató ajánlatára ugyanis megvásárolta a múzeum részére APFELBECK VIKTOR sarajevo-i múzeumi ör paläarktikus bogárgyűjteményét, melyben különösen a Balkán-félsziget faunája van gazdagon képviselve. A gyűjteményt, melyet APFELBECK sok típusa tesz nagyon becsessé, több mint 80 ezer példányból áll.
CSIKI ERNŐ.

¹ Allattani Közlemények. I, 1902, p. 43—58, 91—104.

² Magyarország Bogárfaunája. I, 1905—1908, p. 270 (1907).

³ *Anophthalmus Dryops* BOKOR nov. nom. pro *A. insignis* BOKOR (Ann. Mus. Nat. Hung. XI, 1913, p. 584) nec MÜLLER (Wien. Ent. Zeitg. XXXI, 1912, p. 299).

Irodalom.

Scheeser, Eduard: Sammelreise in das Hátszegger Tal, Retezat- und Paring-Gebirge, unternommen von Fr. Deubel und Ed. Scheeser im Juli 1912. (Bericht des Burzenländer sächsischen Museums in Kronstadt 1912, p. 21—33).

Szerző leírja azt a kirándulást, melyet DEUBEL FRIGYES társaságában a hunyadmegyei havasokba tett és mely a nagyon rossz időjárás miatt nem járt épen a legjobb eredménnyel, legalább az egyes helyekről felsorolt gyűjtött fajok közt nem találunk semmi különöset, legérdekesebb még az eddig Erdélyből ismeretlen volt *Coroebus fasciatus* VILL. előfordulása Hátszeg vidékén. CSIKI.

Deubel, Friedrich: Die Entwicklung des *Drilus concolor* Ahr. (Verh. u. Mitteil. Siebenbürg. Ver. f. Naturw. XLIII, 1913, p. 1—8. mit 5 Zeichnungen von EMILIE PODEK).

Szerző 1904 óta a Brassó felett emelkedő Czenken több mint 30000 *Helix vindobonensis*-t gyűjtött össze ősszel, hogy a *Drilus concolor* lárva-kinézésű nőstényét, mely tudvalevőleg esigákban fejlődik, nevelhesse. Ez sikerült is neki, a mennyiben 1910-ig mintegy 16—18 nőstényt nevelt, azonban egyetlen hímét sem, pedig ez a szabadban nem épen ritka. Végre 1911 őszén a Czenk északnyugati oldalán gyűjtötte a *Hyalinia glabra* var. *striaria*-t, melyből azután elegendő nőstény mellett hímét is nevelt. Részletesen felsorolja a továbbiakban, hogy mikor keltek ki és hány példányban a kifejlődött bogarak, majd röviden leírja a lárvát és a bábót és megállapítja, hogy ennek a bogárnak teljes kifejlődéséig két esztendőre van szüksége. Az érdekes fejtegetés könnyebb megértésére szerző cikkét öt képpel illusztrálja (♀-lárva, elpusztult ♀-lárva, ♀-báb, ♀-bogár, ♂-bogár), ezek azonban és ezt sajnálattal kell megemlítenem, különösen ha ROSENBERG cikkének¹ gyönyörű tábláira gondolunk, semmikép sem sikerültek. CSIKI.

Reitter, Edmund: Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. IV. Bd. Stuttgart, 1912 (1913); 236 p., t. 129—152.

Folyóiratunk ezidei 1—2. számában ismertettem ennek a munkának III. kötetét és máris beszámolhatok a most megjelent (a cím-

¹ E. C. ROSENBERG: *Drilus concolor* Ahr.: Hunnens Forvandling i Skallen af *Helix hortensis*. (Entomologiske Meddelelser. Kjöbenhavn. [2] III 1909, p. 227—240, t. 4—5).

lapon helytelennüi '1912 áll) IV. kötetről, mely a növényevő bogarak (*Phytophaga*) három családját (*Cerambycidae*, *Chrysomelidae*, *Lariidae*) tárgyalja. Ezzel a kötettel is, épúgy mint az előbb megjelentekkel, a szerző egy újabb emlékkövet állított magának és nagy hálára kötelezte azt a sok érdeklődőt, a kinek kezében ez a munka forogni fog. Az anyag feldolgozására vonatkozólag már nincs mit mondjak, az épolyan mint az előbbi kötetekben és így csak az azok ismertetésében elmondottakra hivatkozhatom újból. A feldolgozott három családdal ugyan már nagyon sokat foglalkoztak, azért szerző mégis sok újat nyújt; mennyi új, eddig figyelemre nem méltatott jellemző bélyeget talált, melyek alapján azután a nemzetségek, csoportok, nemek és fajok megkülönböztetését nagyon sok esetben biztos alapra fektetve megkönnyíti. Ebben a kötetben is találunk sok újdonságot, mint pl. *Megarhagium* (nov. subg. *Harpium sycophanta* SCHRNK. és *mordax* DEG. részére), *Evodinus clathratus* F. nov. ab. *nigrosignata* és nov. ab. *Flecki* (a Kárpátokból), *Lepturobosea* nov. subg. *Leptura virens* L. részére, utóbbinak szürkén szőrös alakját pedig ab. *canescens*-nek nevezi, *L. sexmaculata* L. nov. ab. *Rybinskii* (Beszkidek, Kárpátok), *L. cerambycifformis* SCHRNK. nov. ab. *beskidica* és ab. *humerifera* (Beszkidek), *L. erratica* DALM. nov. ab. *5-punctata*, *Strangalia* (nov. subg. *Lepturalia*) *nigripes* DEG. nov. ab. *lividipennis*, *Str. thoracica* F. nov. ab. *domina* et nov. ab. *heros*, *Typocerus attenuatus* L. nov. ab. *tyrolensis*, *Caenoptera Kiesenwetteri* MULS. nov. ab. *castanipennis* (Kis-Ázsia, Araxes-völgy), *C. plagiata* REICHE jó faj, *Porphyrocenus* nov. gen. *Purpuricenus spectabilis* MOTSCH. részére, *Callidostola* nov. subg. *Callidium aeneum* DEG. részére, *Callidium violaceum* L. nov. ab. *subvirens*, *Melasmetus* nov. subg. *Phymatodes femoralis* MÉX. részére, *Phymatoderus* nov. subg. *Phymatodes glabratus* CHARP., *pusillus* F., *lividus* ROSSI és *fasciatus* VILL. részére, *Phymatodes alboides* n. sp. (Kaukázus, Egyiptom), *Phymatodellus* nov. subg. *Phymatodes rufipes* F. részére, *Megasenum Sharpi* n. sp. (Japán), *Hesperandrius* nov. gen. *Hesperophanes griseus* FABR., *cinereus* VILL. és *pallidus* OLIV. részére, *Xyloclytus* nov. gen. *Clytus chinensis* CHEVROL. és *Cl. Popovi* MNH. részére. *Xylotrechus rusticus* L. nov. ab. *uniformis*, *X. ibex* GEBL. nov. ab. *uralensis* (Ural), *Pseudosphegistes* nov. subg. *Clythantus cinereus* LAP. részére, *Phytoecia nigricornis* F. nov. var. *tristriqua* (Oroszország és nálunk: Budapest), *Liliocerus* nov. gen. *Criocerus lilli* SCOP., *merdigera* L. és *tibialis* VILLA részére, *Chilotomina* nov. gen. *Gynandrophthalma nigritarsis* LAC., *Korbi* WSC., *baetica* WSE és *djebelina* LEF. részére, *Clytra laeviuscula* F. nov. ab. *bünterrnpta*, *Cryptocephalus angustelimbatus* n. sp. (Délország, Kaukázus, Oláhország), *Cr. coryli* L. nov. ab. *dorsosignatus*, *Cr. querceti* SUFFR. nov. ab. *subocularis*, *Weiselina* nov. gen. *Nodostoma lenkorani* REITT. részére, *Mireditha* nov. gen.

Nodostoma ovulum Wsc. részére, *Timarcha tenebricosa* F. nov. var. *circassica* (Circassia), *Chrysomela sanguinolenta* L. nov. var. *epipleurica* (Spanyolország), *Chr. daghestanica* n. sp. (Daghestan), *Chr. circassicola* (Kaukázus), *Chr. crassimargo* GERM. nov. ab. *plumbeonigra* (Erdélyi havasok), *Chr. coerulea* OLIV. nov. ab. *marmarosensis* (Máramaros), *Chr. coeruleans* SCRIBA nov. ab. *Starhoni* (Morvaország), *Timarchida Flecki* n. sp. (Oláhország), *Colaphomega* nov. gen. *Colaspidema rufifrons* OLIV., *Dufouri* PEREZ és *signalipenne* GUÉR. részére, *Phytodecta flavicornis* SUFFR. nov. ab. *nigriventis*, *Spartomena* nov. subg. *Ph. fornicata* BRÜGGM. részére, *Belurima* nov. gen. *Adimonia violacea* LTC. részére, *Prophyllis* nov. gen. a szőrös *Diorhabda*-fajok részére, *Sermylassa* nov. nom. *Sermyla* CHAP. 1875 nec ADAMS 1858, *Galucella flavidula* n. sp. (Transkaspija), *Epithrix atropae* FOUDR. nov. ab. *suturata* HKTGR., *Cassida berlinensis* SUFFR. nov. ab. *pallidiventris* és *C. sanguinosa* SUFFR. nov. ab. *viridissima*. Ha még megemlítem, hogy a *Halticini* nemzetséget tárgyaló rész, azok kiváló ismerője, HEIKERTIN-CER tollából származik és hogy emek a kötetnek táblái is nagyon jól sikerültek, úgy elmondtam mindent, a mit erről a kötetéről elmondani akartam és melyet szaktársaimnak csak melegen ajánlhatok.

(CSIKI.)

Krancher, Dr. Oskar: Entomologisches Jahrbuch. 23. Jahrgang. Kalender für alle Insekten-Sammler auf das Jahr 1914. Verlag von Franckenstein & Wagner in Leipzig (Lange Strasse 14). -- Preis Mark 1,60.

A rovarászok 1914. évi naptára mint rendszeren, gazdag és változatos tartalommal jelent meg. A havi teendők rovatjában MEIXNER és MEYER folytatják az aprólepkék gyűjtéséről szóló oktató czikküket, mely ezúttal a *Gracilariidae*, *Lyonetida* és *Nepticulidae* családokra vonatkozik. A sok apró közleményen kívül ez a kötet a következő czikkeket hozza: C. SCHENKLING, A kedvtelés nemesítő hatása; FR. HOFFMANN, Téli örömek; V. WÜST, Rovartani tanulmányok télen; O. MEISZNER, Rovartani megfigyelések 1912-ben Potsdamban és környékén; S. BEER, Egy rovarászó nő első gyűjtőévből; M. GILLMER, Anhalt szender-féléi; FR. BANDERMANN, Lepidopterologica 1912; H. KIEFER, Adatok a felső Mur-völgy lepkefaunájához; M. GILLMER, *Sidemia Zollikoferi* Freyer Németországban; K. MITTERBERGER, Bevált módja a bábok áttelelésének; FR. HOFFMANN, Híres lepkészek arezképének gyűjtése; F. PILLICH, Répabogárgyűjtés; W. KOESTER, Jelentés 1911—13. évi blombergi gyűjtéséről; G. WRADATSCH, Bogárgyűjtés rostával késő ősszel; K. DORN, Bogárlárvák nevelése; G. SCHEIDERER, Torzfejlődésű *Chrysomela populi* L.; A. REICHERT, Egy Strepsiptera-anya életéből; K. W. DALLE TORRE, Tirol Neuropterái,

Panorpatái, Trichopterái, Dermatopterái, Orthopterái és Psyllidái; H. HAUPT, Hymenopterologia; C. SCHENKLING, Levéltetvekről; G. SCHEIDERER, Biológiai dolgok Gargara genistae F.-ről; O. KRANCHER, Fontosabb rovar-tani irodalom. Végül pedig az 1912-ben tárgyalt Plutellidák és Gelechiidák táblázatos összeállítására zárja be a kötetet, melyet egy tábla és számos szövegek közötti kép is díszít. CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság” 23. ülése 1913. szeptember 20-án. — BIRÓ LÁOS megnyitja az ülést, melyen mint vendég Dr. P. SPEISER labesi (Németország) orvos, kiváló dipterológus és neje is részt vett. CSIKI ERNŐ kegyeletes szavakkal emlékezik meg a napokban Temesvárott elhunyt kegyesrendi tanár: DR. PACHINGER ALAJOS-ról, a ki parazitológiai tanulmányain kívül 1891-ben két rovar-tani munkát is írt Kolozsvár lepkéiről és bogarairól, majd előadást tartott a keletafrikai magas hegységek nagy Carabidáiról, melyek kivétel nélkül mind a bábrablókhoz (*Calosomini*) tartoznak és semmi kapcsolatot nem mutatnak a környező síkságok faunájához, hanem legközelebbi rokonaikat a mexikói magas hegységek egyik nemében üdvözölhetik. Egyéb nemek viszont a palearktikus táj jellemző nemeinek képviselői. Előadó bemutat néhány fajt erről a vidékről, melyek közül kettő újnak bizonyult, ezek a *Carabomorphus africanus* CSIKI a Kilimandsáró lejtőjén fekvő Mosehi-ből és a *Carabops Kovácsi* CSIKI, melyet tagtársunk Kovács ÖDÖN gyűjtött Abessziniában.

Választmányi ülés 1913. szeptember 20-án. — Titkár jelenti, hogy a m. kir. Rovartani Állomás igazgatósága az intézet könyvtári duplumaiból nagy tömeg könyvet ajándékozott társaságunknak, a miért a választmány köszönetét fejezi ki. Új tagokul ajánlottak és megválasztottak a következők:

FEKETE Győző főnevelő-intézeti igazgató — Szaloneza (Trencsén vm.)

IFJ. KLEISL Gyula könyvelő — Hadad (Szilágy vm.)

DR. KÖNTZEY GERŐ járási és törvényszéki orvos — Hátszeg (Hunyad vm.)

Titkár felolvassa MIHÓK OTTÓ levelét, melyben választmányi tagságáról lemond, a mit a választmány tudomásul vett.

A „Magyar Entomológiai Társaság” 24. ülése 1913. október hó 18-án. — MOCSÁRY SÁNDOR „A British Museum fémdarázsai” című czikkét olvasta fel, mihez DR. HORVÁTH GÉZA és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN fűznek megjegyzéseket a múzeumnak négy kulccsal is elzárt gyűjteményeiről. — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN röviden beszámol ez-

idei árvamegyei kirándulásáról, mely alatt a szuhahorai tőzeglápon 4 nagyon érdekes legyet fogott, köztük van az *Ectomus alpinus* HAL., melyet eddig csak Angolországból ismertünk. — DR. SCHMIDT ANTAL bemutat néhány érdekes lepkét DIÓSZEGHY LÁSZLÓ aradmegyei gyűjtéséből, köztük a *Zethes musculus*-t, mely faj eddig csak az Amur vidékéről és a Kaukázusból volt ismeretes. Az előadáshoz DIÓSZEGHY LÁSZLÓ tett néhány kiegészítő megjegyzést.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 25. ülése 1913. november hó 15-én. — A látogatott ülésen DR. SZABÓ JÓZSEF tartott előadást „A hangyák nőstényeinek önálló államalapításáról“, melyhez érdekes megjegyzéseket fűztek BIRÓ LAJOS elnök, DR. KERTÉSZ ABA és DR. SCHMIDT ANTAL. (Az előadás szövege jelen füzetünkben teljes terjedelmében jelent meg).

„ROVARTANI LAPOK“

XX. Band.

November—Dezember 1913.

11—12. Heft.

S. 169. — **S. Mocsáry**: Die Chrysiden des British Museum. — Verfasser berichtet, nachdem ihm das noch unbearbeitete Material von Chrysiden des British Museum in London zur Bearbeitung übergeben wurde, über die diesbezügliche Sammlung dieses Instituts. Darunter waren 44 neue Arten, neben welchen Verfasser noch aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums 41 und aus der Sammlung des Kapländischen Museums 2, zusammen 87 neue Arten beschrieben hat. Interessant ist ein Vergleich der grösseren Chrysiden-Sammlungen, deren Material er teils durch seine Durchhaberbeitungen teils aus der Literatur kennt. Nach diesem besitzen die Museen in Brüssel und München ungefähr je 300, Wien und Genf (Saussure) je 350, Berlin und Paris und wohl auch London je 400 Arten; — diesen gegenüber besitzt das Ungarische National Museum in Budapest 855 Arten und 99 Varietäten in 7124 Exemplaren. Die Gesamtzahl der bekannten Chrysiden kann nach Abrechnung der vielen Synonyme mit 1400 Arten berechnet werden.

S. 170. — **N. Ch. Rothschild**: Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. VI. — Der deutsche Text dieser Arbeit steht parallel dem ungarischen und ist dort einzusehen.

S. 173. — **Dr. H. Rebel**: Eine neue Gelechiidae aus Ungarn. — Der deutsche Text dieser Arbeit steht parallel dem ungarischen und ist dort einzusehen.

S. 175. — **Dr. A. Pongrácz**: Neuere Beiträge zur Neuropterenfauna Ungarns. — Verfasser stellte alle Daten zusammen, welche die Fauna des Landes seit dem Erscheinen des Katalogs von Mocsáry bereicherten. Es werden bei allen Arten die Fundorte angeführt und einige nova beschrieben, deren lateinische Diagnose im ungarischen Text einzusehen ist.

S. 186. — **Dr. J. Szabó**: Die selbständige Koloniegründung der Ameisenweibchen. — Verfasser bespricht die diesbezüglichen literarischen Daten und berichtet inzwischen über seine eigenen Versuche und Beobachtungen. Er sperrte drei befruchtete Weibchen von *Camponotus ligniperda* in Glasröhren. Nach seinen Beobachtungen begannen die Weibchen am dritten Tag nach ihrer Übersiedlung die Eiablage. Die mit Nr. 1 und 2 bezeichneten Weibchen hatten am 10. Tag schon je 13, das mit Nr. 3 bezeichnete 10 Eier abgelegt. Nach Ablauf von zwei Wochen vergilbten die Eier,

schwellten an und wurden durchsichtig. In der fünften Woche verzehrte jede Königin von ihren Eiern. Nach einer Woche hatten die ♀♀ Nr. 1 und 3 ihre sämtlichen Eier verzehrt, ebenso verfuhrte Ende der siebenten Woche auch Nr. 2. Nachher lebte Nr. 1 und 3 noch drei Wochen. Den weiteren Verlauf der selbständigen Koloniegründung versucht Verfasser aus einzelnen im Freien gemachten Beobachtungen zusammenzustellen. Bei Budapest fand Verfasser nämlich auf der Südseite eines Berges unter fast jedem Stein mehrere Koloniegründende ♀♀ in von der Aussenwelt ganz verschlossenen kleinen Räumen. Auf diesem Ort war fast jede Fase der Koloniegründung vertreten. Er beobachtete auch mehrere solche kleine Familien, in welchen ausser dem ♀ auch 4—5 sehr verkümmerte Arbeiter zugegen waren, ihr Kerker war aber noch nicht eröffnet. Letztere Beobachtung bestätigt ganz jene Behauptung einiger Forscher, dass *Camponotus ligniperda* seine Kolonie ganz ohne fremde Hilfe gründet.

S. 190. — **L. Diószeghy:** Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. — Verfasser berichtet über das Vorkommen von *Zethes musculus* MEX. bei Borosjenő in Ungarn, diese Art war bisher nur aus Ost-Asien und dem Kaukasus bekannt. Ebendort sammelte er auch *Pieris Manni* MYR., welche Art in Ungarn nur aus Orsova und Herkulesbad bekannt war. Ausserdem werden beschrieben *Par-nassius mnemosyne* ab. *microstictus*, *Pieris napi* ab. *Birói*, *Polygonia L-album* ab. *Köntzeyi*, *Chrysophanus dispar-rutilus* ab. *Gábori*, ab. *bimaculata* und ab. *minor*, deren kurze lateinische Differentialdiagnose im ungarischen Text einzusehen ist. *Amphipyra micans* LD. sammelte Verfasser in 17 Exemplaren ebenfalls bei Borosjenő.

S. 196. — **F. Tomala:** Beiträge zur Kenntniss der Biologie von *Synanthedon flaviventris* Stgr. und *Paranthrene tabaniformis* Rott. var. *rhingiaeformis* Hbn. und deren Vorkommen in Ungarn. — Verfasser fand in den Ästen von *Populus alba* an welchen die durch die Raupe von *Paranthrene tabaniformis* verursachten Anschwellungen wahrnehmbar waren, auch die Raupen von *Synanthedon flaviventris*. Letztere verursacht auch an ganz dünnen Ästen gar keine Veränderungen. Dass die Raupe in *Salix caprea* lebt, wie dies nach STANGE, STAUDINGER und anderen bekannt war, konnte Verfasser nicht bestätigen. In den dünneren Ästen sind auch kleinere schmutzig lilafarbige Raupen von *P. tabaniformis* zu finden, aus welchen sich die var. *rhingiaeformis* HB. entwickelt. Beide erwähnten Formen sind in der weiteren Umgebung von Budapest zu finden.

S. 197. — **E. Csiki:** Anophthalmus oder Trechus? — Der deutsche Text der Arbeit steht parallel dem ungarischen und ist dort einzusehen.

Kleine Mitteilungen.

S. 211. — **E. Bokor**: Neuer Anophthalmus-Name. — Verfasser führt für *Anophthalmus insignis* Bokor 1913 (nec Müller 1912) den neuen Namen *Dryops* ein.

S. 211. — **E. Csiki**: Zuwachs der Coleopterenammlung des Ungarischen National-Museums. — Verfasser berichtet, dass die Sammlung dieses Instituts durch Ankauf der APFELBECK'schen Privatsammlung einen werthvollen und riesigen Zuwachs erhalten hat.

Literatur.

S. 212. — E. Csiki bespricht Arbeiten und Werke von SCHEESER, DEUBEL, REITER und KRANČER.

Vereinsangelegenheiten.

S. 215. — Ordentliche Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 20. September 1913. — E. Csiki gedenkt dem vor Kurzem in Temesvár verstorbenen Prof. Dr. A. PACHINGER, dem wir neben parasitologischen Arbeiten auch zwei entomologische Handbücher (über die Lepidopteren- und Coleopterenfauna von Kolozsvár) verdanken. — Nachher sprach E. Csiki über die Calosomen der ostafrikanischen Hochgebirge und legt zwei neue Arten vor, nämlich *Carabomorphus africanus* und *Carabops Kovácsi*. — In der am gleichen Tage abgehaltenen Ausschusssitzung wurde geschäftliches behandelt und drei neue Mitglieder gewählt.

S. 215. — Ordentliche Sitzung am 18. Oktober 1913. — Nachdem Vorsitzender L. BIRÓ die zahlreich erschienenen Mitglieder begrüßte, sprach S. MOCSÁRY „Über die Chrysiden des British Museum“, Dr. K. KERTÉSZ berichtete über seine diesjährige Exkursion in die Zentral-Karpathen, wo besonders das Torfmoor bei Suahora interessante Arten ergab, darunter *Ectomus alpinus* HALID., welche Dipteren-Art bisher nur aus England bekannt war. — Dr. A. SCHMIDT besprach einige interessante Lepidopterenfunde des Herrn L. DIÓSZEGHY, darunter *Zelthes musculus*, welche Art bisher nur aus dem Amurgebiet und dem Kaukasus bekannt war. Diese Art ist also nicht nur für Ungarn, sondern auch für Mitteleuropa neu.

S. 216. — Ordentliche Sitzung am 15. November 1913. — Dr. J. SZABÓ sprach über die selbständige Staatenbildung der Ameisenweibchen.

DESCRIPTIONES NOVAE.

Coleoptera.

- p. 116. *Anophthalmus (Duvalius) Mocsáryi* CSIKI — Hungaria: Bihar.
 p. 116. — — *Meziádís* CSIKI — Hungaria: Bihar.
 p. 117. — — *Csatóí* CSIKI — Hungaria or.: Com. Alsó-Fehér.
 p. 212. — — *Dryops* BOKOR nov. nom. pro *insignis* BOKOR
 [nec J. MÜLL.
 p. 14. *Tachinus marginatus* GYLLH. var. *Fodori* CSIKI — Tátra.

Lepidoptera.

- p. 192. *Parnassius mnemosyne* L. ab. *microstictus* DIÓSZEGHY — Hun-
 p. 193. *Pieris napi* L. ab. *Birói* DIÓSZEGHY — Hungaria. [garia.
 p. 193. *Polygonia L-album* ESP. ab. *Köntzeyi* DIÓSZEGHY — Hungaria.
 p. 82. *Melitaea Aurelia* NICK. ab. *corythalina* REBEL (t. 2, f. 1—2)
 [— Hungaria.
 p. 108. *Lycaena Bavius* EV. var. *hungarica* DIÓSZEGHY — Hungaria
 [orient.
 p. 109. — — ab. *Vargai* DIÓSZEGHY — Hungaria orient.
 p. 109. — — ab. *Rothschildi* DIÓSZEGHY — Hungaria orient.
 p. 193. *Chrysophanus dispar-rutilus* WERNB. ab. *Gábori* DIÓSZEGHY —
 [Hungaria.
 p. 194. — — ab. *bimaculatus* DIÓSZEGHY — Hungaria.
 p. 194. — — ab. *minor* DIÓSZEGHY — Hungaria.
 p. 119. *Rhyarioides Metelkana* LD. ab. *vulnerata* ULBRICH (fig.) —
 [Hungaria centr.
 p. 88. *Cnephasia Wertheimsteini* REBEL (t. 2, f. 13—14). — Hungaria.
 p. 171. *Hypsotropa Wertheimsteini* REBEL (fig.) — Hungaria: Bihar.
 p. 173. *Lita Pásziczkyi* REBEL (fig.) — Hungaria: Trencsén.

Neuroptera.

- p. 178. *Centroptilum hungaricum* PONGRÁCZ (fig.) — Hungaria: Trencsén.
 p. 179. *Ecdyurus Pásziczkyi* PONGRÁCZ (fig.) — Hungaria: Trencsén.
 p. 181. *Stenophylax Klapálecki* PONGRÁCZ (fig.) — Hungaria: Máramaros.
 p. 185. *Chrysopa Píllíchi* PONGRÁCZ nov. nom. pro *rufostigma* PONGRÁCZ
 [nec MC LACHL. — Hungaria.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

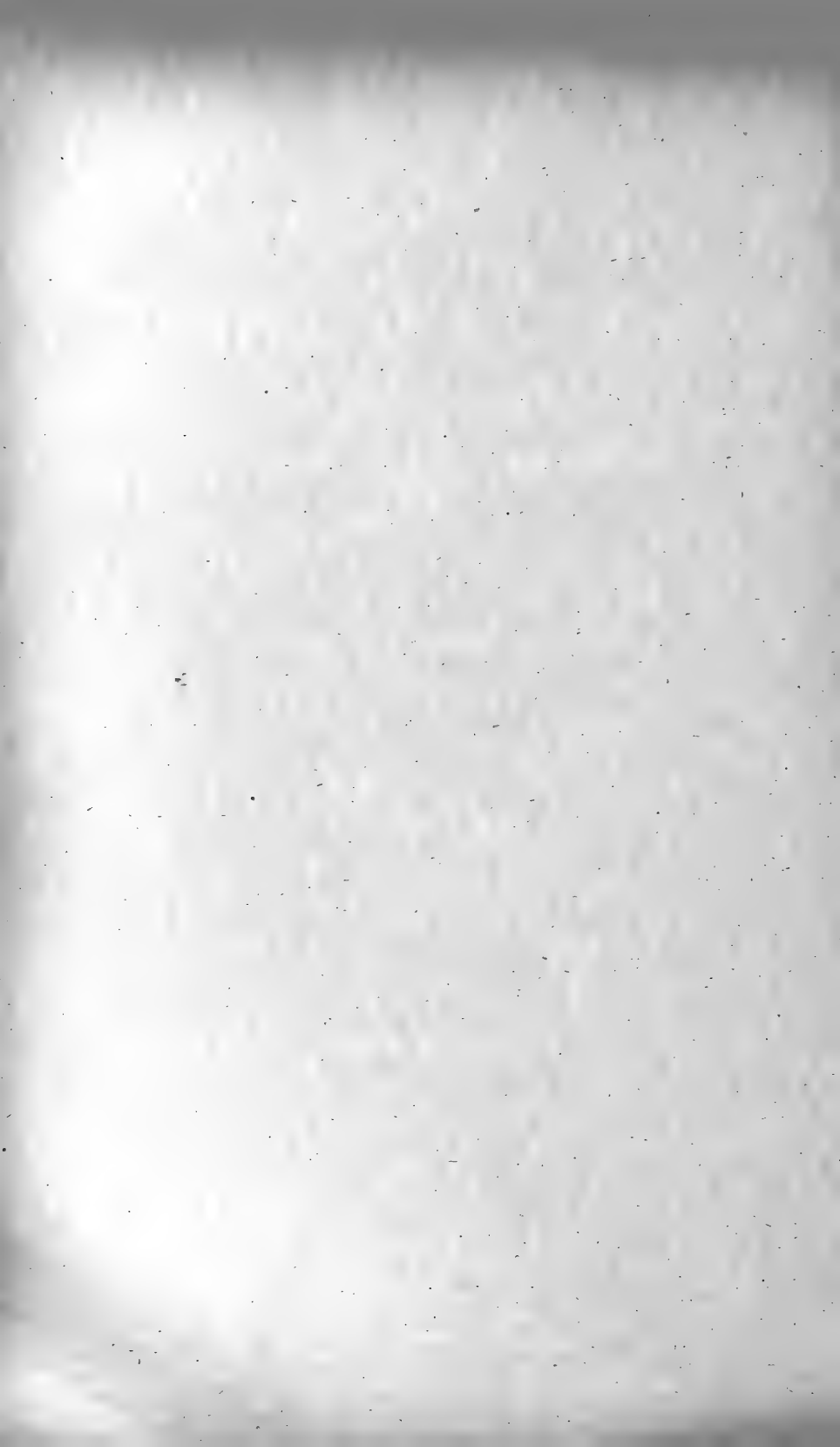
CSIKI ERNŐ.

XXI. KÖTET. — 1914.

37 szövegközi képpel.

BUDAPEST, 1914.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Tartalomjegyzék.

	Lapszám
<i>Bokor Elemér</i> : Az Áluni barlang — — — — —	13
— A „vak“ Trechusok szeméről (16 képpel) — — — —	59
<i>Csiki Ernő</i> : Adatok Magyarország bogárfaunájához. II. —	16
<i>Kadocsa Gyula</i> : A <i>Tapinostola musculosa</i> Hb. előfordulása Magyarországon (3 képpel) — — — — —	1
<i>Pasziczky Jenő</i> : <i>Odontosia Sieversi</i> Mén. Magyarországon (képpel) — — — — —	57
<i>Pongrácz Sándor</i> : Magyarország Neuropteroidái — — —	109
<i>Rothschild N. Ch.</i> : Adatok Magyarország lepkefaunájához. VII—VIII. — — — — —	27, 72
<i>Szilády Zoltán</i> : Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke: III. Hymenoptera — — — — —	78

Különfélék.

Személyi hírek — — — — —	95
<i>Kadocsa Gyula</i> : A <i>Synanthedon flaviventris</i> Stgr. magyar ho- nossága — — — — —	95
<i>Pasziczky Jenő</i> : Egy hím-nős araszoló pille Trencsénből —	53
— Két bagolypille érdekes megjelenéséről — — — —	95
— Hímnős araszoló Trencsénből — — — — —	155
— <i>Stauropus fagi</i> hernyójának regeneráló képességéről —	156
<i>Ulbrich Ede</i> : Hermafrodita <i>Satyrus Hermione</i> L. (képpel) —	96

Irodalom.

(Az ismertetett munkák jegyzéke.)

<i>Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici.</i> — A Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak folyó- irata. XI. kötet. — Budapest, 1913. — — — —	54
KRANCHER, DR. O: <i>Entomologisches Jahrbuch.</i> XXIV, 1915 —	156
OLDENBERG L.: <i>Beitrag zur Kenntniss der europäischen Drosophi- liden</i> — — — — —	97
PILLICH F.: <i>Aus der Arthropodenwelt Simontornya's</i> — — —	156
REBEL, PROF. H: <i>Beschreibung einer neuen Tortricide</i> — —	96

Társulati ügyek.

A választmányi ülésekről	— — — — —	97, 105, 106, 158
A rendes ülésekről (26—34. ülés)	— — —	54, 105, 106, 157, 158
A közgyűlésről	— — — — —	— — — — — 97
A csepelszigeti kirándulásról	— — — — —	— — — — — 157

Német kivonat. — Revue fürs Ausland	— —	55, 56, 107, 108, 159
-------------------------------------	-----	-----------------------

Descriptiones novae.

Lepidoptera.

- p. 48. *Satyrus Arethusa* ESP ab. **unicolor** REBEL. — Hungaria: Deliblat.
- p. 48. *Acidalia immutata* L. ab. **atra** REBEL. — Slavonia: Progar.
- p. 49. *Crambus paludellus* HB. ab. **nivellus** REBEL. — Slavonia: Kupinovo; Mecklenburg.
- p. 72. *Homoeosoma compsotella* REBEL. — Hungaria: Deliblat (Flamunda).
- p. 74. *Euzophera Charlottae* REBEL. — Hungaria: Bihar (Cséhtelek), Budapest (Svábhegy); Dobrudsha: Tulcea.
- p. 51. *Coleophora pilicornis* REBEL. — Hungaria: Deliblat (Flamunda).
- p. 52. — *Predotaella* REBEL. — Hungaria: Deliblat.
-

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XXI. KÖTET.

1914 JANUÁR—MÁRCZIUS

1—3. FÜZET.

A *Tapinostola musculosa* Hb. előfordulása Magyarországon.

Irta: KADOCSA GYULA.

Az elmúlt 1913. esztendő, rossz hírének ellenére, a magyar mezőgazdasági entomologusoknak sok érdekes meglepetéssel szolgált. Megoldást nyert több fontos, valóságos csapásnak mondható, rovar-kártevő elleni védekezésnek immár évek óta szőnyegen fekvő kérdése és meghozta ez esztendő, egyéb érdekes rovar mellett, a *Tapinostola musculosa* Hb. magyarországi tömegesebb megjelenését és ezzel kapcsolatban érdekes életmódja tanulmányozásának alkalmát is.

Ez a szerény ruházatú¹ lepke úgy a hazai mint a külföldi lepidopterologusok előtt mint „ritka“, emélfogva „drága“ állat szerepel.² Mint mezőgazdasági kártevőről pedig eddig csak Oroszországból származó adataink vannak. Ezentúl azonban hazánk is bátran szerepelhet már mint olyan ország, ahol a lepke „tömegesebben“ és mezőgazdaságilag „kártékonyan“ jelentkezett. A m. kir. állami Rovartani Állomás jutott abba a „szerenésés“ helyzetbe — ha ugyan szabad e kifejezéssel élnem — hogy ezt megállapíthassa és a kártevőnek hazai életmódját tanulmányozhassa. Az ily módon gyűjtött tapasztalatokat akarom most részletesebben ismertetni, mindjárt előrebocsátva, hogy tanulmányainkat teljesen befejezetteknek még nem tekintjük. Kutatásainkat a jövőben még folytatni fogjuk s a kártevő életmódjának olyan fázisaira is leszünk tekintettel, amelyekre az elmúlt esztendőben részint, mert mezőgazdaságilag kevésbé fontosak, részint, mert a később említendő irodalmi adatokban már részletesebben leírva, befoglaltatnak, nem voltunk tekintettel. A szóbanforgó rovar honi viszonyaink között folytatott életmódjának meg-

¹ Erre czélez tudományos neve is: *tapeinos* = szerény, *stolé* = ruha; *musculosa* = izmos, czélezással vastagabb erezetére.

² DR. O. STAUDINGER & A. BANG-HAAS legújabb (No 57.) „Lepidopteren-Liste“-je szerint csereértéke: ♂ 30, ♀ 35 egység.

figyelése és a rendelkezésre álló irodalmi adatokban foglaltak revideálása JABLONOWSKI JÓZSEF-nek, a Rovartani Állomás igazgatójának az érdeme, a ki a „Deutsche Gesellschaft für angewandte Entomologie“ 1913 őszén Würzburgban tartott közgyűlésén egy előadás keretében a rovar hazai tömegesebb előfordulásának történetét már ismertette s a kinek az előadása a társulat évkönyvében napvilágot is fog látni.¹ Nekem csak annyiban van érdemem, amennyiben mint a Rovartani Állomás tisztviselője s mint lelkes lépkész, a tenyésztési kísérleteknél, a megfigyeléseknél, a meghatározásnál s az irodalmi adatok felkutatásánál részt vehettem. Mint olyan szólhatok tehát a tárgyhoz, a ki betekintést nyerhettem a rovar érdekes életmódjába s aki — hogy úgy mondjam — végigkísérhettem szemeimmel egész életén: a bölesőtől a sírig — és a feltámadásáig!

Mielőtt azonban hozzáfognék a fentebb ígertem részletesebb tárgyaláshoz, állapítsuk még meg a lepke rendszertani illetőségét. STAUDINGER-REBEL 1901-ben megjelent „Catalog der Lepidopteren des Palaearktischen Faunengebietes“ című műve szerint a *Noctuidae* nagy családjának *Trifinae*-alcsaládja *Tapinostola* LD. nemébe tartozik, mely nemből hazai faunánkban a fentén kívül még ismert fajok: az *extrema* Hb., *Hellmanni* Ev. és *fulva* Hb., de valamennyi „ritkának“ vagy „igen ritkának“ jelezve.

*

Rendkívül érdekelt e lepke magyarországi története. Átkutattam a hazai rovar-tani irodalom nagy részét; a hol csak sejtettem, hogy valami adatra rábukkanok, böngésztem és így sikerült is, nem mondom, hogy teljes, történetét összeállítanom.

A *Tapinostola muscosa*-t hazánkban először a Csehországból 1820-ban hozzánk származott KINDERMANN ALBERT (meghalt 1847-ben) fogta², a ki családjával egyik legszorgalmasabb lepkegyűjtőnk volt és sok, nemcsak hazánk faunájára nézve, hanem az irodalom számára is új fajt fedezett fel hazánkban.

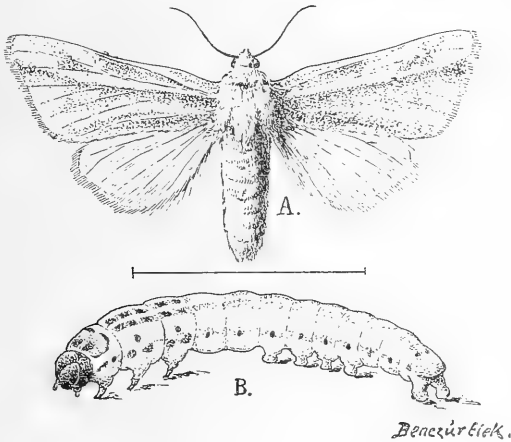
FRIVALDSZKY IMRE 1865-ben Pesten megjelent klasszikus művének „Jellemző adatok Magyarország faunájához“ 93. oldalán a következőket olvashatjuk: „*Tapinostola muscosa* Hüb. (izomos Tarány.) Mint szórványos faj Európa több tájain észleltetett; rónáinkon, úgyszinte emelkedettebb lejtőinken, hol búzavetések léteznek, aratás után a tarlókon napközben is ide s tova sebesen repdesve, de csak gyéren található.“ Hogy KINDERMANN a lepkét hol fogta először, arra nézve az adatot megszerezni nem tudtam. A fenti idézetből, mely

¹ „Über einen neuen Getreideschädling aus Ungarn. (Halmeule: *Tapinostola muscosa* Hb.)“

² ABÁFI-AIGNER LAJOS: A lepkészet története Magyarországon. Budapest, 1898; p. 56.

halála után 18 évvel később kelt, kitűnik, hogy ekkor már hazánk több helyéről volt ismeretes a lepke. Annál meglepőbb tehát a későbbi irodalmi adatok amaz állítása, hogy a lepke csakis Budapestről ismeretes.

Ezt állítja NÉCSEY ISTVÁN „Barsmegye nagylepkei“ című értekezésében¹, midőn a Barsmegyében 1893-tól 1899-ig gyűjtött lepkéiről beszámol s a *Tapinostola musculosa*-t, melyet Verebélyen gyűjtött (VIII. 29.) egyetlen példányban, mint ritkább állatot említi föl, mely addig csak Budapestről volt ismeretes. A. AIGNER LAJOS „A Noctuák biológiájához“ című értekezésében² is ezeket írja: „*Tapinostola musculosa* Hb. hazánkban csak Budapestnél, itt is igen ritkán, július közepétől augusztus közepéig, mélyebben fekvő, vagy nedves helyeken levő szántóföldeken akkor kel ki, mikor a

1. kép. — *Tapinostola musculosa* Hb. — A = lepke, B = hernyó. $\frac{2}{3}$.
(JABLONOWSKI nyomán).

búza csaknem megérett s akkor éjjel fogható, vagy úgy, hogy a kaszásokat követjük, akik a Noctuát kaszálás közben felzavarják. Napközti tarlókon is igen gyorsan röpköd virágról-virágra, bogáneson is szeret ülni.“ Az 1896-ban megjelent „Fauna Regni Hungariae“ban is csak az olvasható: „Rara. I. Budapest.“ Ismerve most már a lepke életmódját, hiszem, hogy Budapesten kívül több-kevesebb példányban más helyütt is gyűjtötték addig, erről azonban a szerzőknek nem volt tudomásuk, egyszerűen azért, mert a gyűjtők annak idején nem közölték adataikat.

¹ Rovartani Lapok. VII, 1900, p. 26, 60.

² Rovartani Lapok. VII, 1900, p. 210.

A Rovartani Állomás lepkegyűjteményében talált egy példányt boldogult VELLAY IMRE fogta 1896. VII. 22-én ugyancsak Budapesten. A Nemzeti Múzeum magyarországi gyűjteményében található négy példány közül — amint erről DR. SCHMIDT ANTAL úr szívésségéből személyesen meggyőződhettem — kettőnek Szolnok, egynek Tiszalucz és egynek Újpest a termőhelye. A legújabb időkből csak egy adatra bukkantam még, mely a lepke magyarországi gyűjtéséről tesz említést és pedig BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD „Adatok Magyarország lepkefaunájához” című értekezésében¹, mely szerint a lepkét a Hortobágyon fogta 1912 VII. 7—11-én PREDOTA nevű gyűjtője, a kivel véletlenül akkoriban, a Hortobágyon járván sáskaügyben, találkoztam is. Mindezen történeti adatok sörát bezárják végül az 1912. és még inkább az 1913. év alább ismertetendő — s a lepke hazai történetének bizonyára legkimagaslóbb eseményei.

*

A lepkéről, mint mezőgazdasági kártevőről, eddigelé csak Dél-Oroszországból származó adataink vannak. LINDEMANN az 1882. év tavaszán a kubani kozák-területen (a Kaukázus északi részén) történt utazása alkalmával elsősorban a rozson és másodsorban az őszi és tavaszi búzán észlelte a kártevőt, mely a gabonának sok szántóföldön a $\frac{2}{3}$ -át, másutt az $\frac{1}{4}$ -ét teljesen tönkretette. Ő egy új fajt vélt be felfedezni s elnevezte *Tapinostola frumentalis*-nak.² Véleménye szerint e faj valószínűleg csak Délkeleti-Oroszországnak és Észak-Kaukázusnak a jellemző állata. Szerinte a zab és árpa a kártételétől teljesen ment, mert utóbbiakon még olyan területeken sem találta, amelyeken a rozs és búza, kisebb-nagyobb mértékben, fertőzött volt. Ellenben találta a hernyóját a *Bromus tectorum* és *Triticum repens* szárában. Részletesebben leírván a rovar életmódját és a kártételnek képét, arra a következtetésre jut, hogy évente két nemzedéke van, az első tavasszal: április—májusban, a második: július—augusztusban repül. A második nemzedéknek hernyói — véleménye szerint — ugyanolyan életmódot folytatnak, mint a tavaszinak hernyói. Az áttelelést illetőleg megfigyelésekkel nem rendelkezik.

Igazán alapos és minden tekintetben kiváló egy másik orosz szerzőnek, MOKRZECKI-nek a tanulmánya.³ MOKRZECKI mindenekelőtt megállapítja, hogy a LINDEMANN leírta *Tapinostola frumentalis* nem egyéb, mint a HÜBNER leírta *T. musculosa*, amelyet alkalmá nyílt meg-

¹ Rovartani Lapok. XX, 1913, p. 75.

² K. LINDEMANN: *Tapinostola frumentalis*, ein neues schädliches Insekt Russlands. (Entomologische Nachrichten. X, 1884. p. 173.

³ Naturgeschichte einer Halmeule (*Tapinostola musculosa* Hb.) (Zeitschr. f. wi.-s. Insektenbiologie. III, 1907, p. 50, 87).

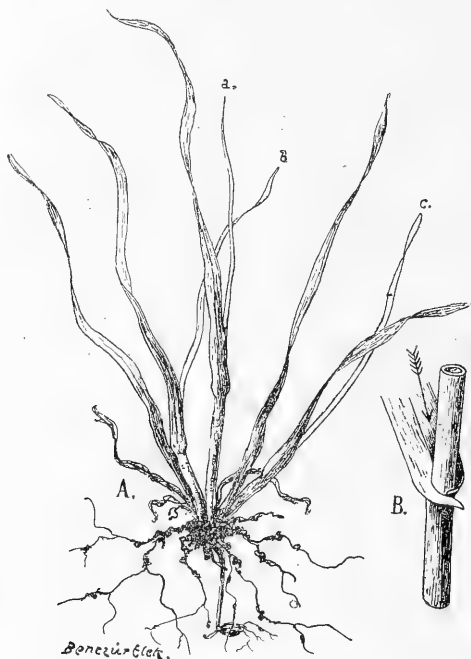
figyelnie a tauriai kormányzóságban, ahol 1894—1899-ig nagy károkat okozott. De nemcsak Tauriában volt ismeretes a kártétele, hanem megfigyelhető volt egész Dél-Oroszországban: Cherson, Jekaterinoslaw és Stawropol kormányzóságokban és a Don- és Kuban-területeken. MOKRZECKI megállapítja, hogy a lepkének évente csak egy nemzedéke van, ez nyáron repül, és hogy az áttelelés petealakban történik. A hernyója egyaránt él az őszi, valamint tavaszi gabonaféléken. A vadon növekvő fűvek közül, mint gazdanövényeket, felemlíti: a *Triticum repens*-t, *Bromus tectorum*-ot, *Bromus inermis*-t és *Aegilops cylindricum*-ot. A legrészletesebben írja le az egyes fejlődési alakokat és rovar módját, valamint az észlelt kártételt. Adatainak helyességéről meggyőződést szerezhettünk a Rovartani Állomáson is. Ez a komoly tanulmány mindenkor forrásmunkája lesz a *Tapinostola musculosa* életmódjával foglalkozóknak s jómagam is az alábbiakban nem egy helyen fogok rá hivatkozni, különösen olyan részleteknél, amelyekre nézve közvetlen megfigyeléseink még hiányzanak.

1912. június 11-én a kis Pusztapó községből (nem messze Szolnoktól) néhány búzatövet kapott a Rovartani Állomás, melyek közül némelyik a esíkoshátú búzalégy (*Chlorops taeniopus*) MEIG. nyári kártételét mutatta, másokon ellenben nekünk ismeretlen zöld hernyók kártételét észleltük. Próbáltuk a hernyókat tovább tenyészteni, hogy majd lepkét nyerjünk belőlük s így megtudjuk a kártevő nevét, azonban a kitenyésztésük nem sikerült.

1913-ban május 5-én, ugyancsak fentemlített helyről, megint kaptunk búzatöveket, eddig még nem észlelt kártételt tüntetve fel. A felhasított hajtásokban apró, esontfehér színű és négy sötétebb hosszávval díszített hernyókat találtunk. A beküldővel azonnal összeköttetésbe léptünk, aki ezentúl készségesen küldte be időnkint a tanulmányainkhoz szükséges anyagot (növényeket s rovarokat). A május 5-én kapott vetés még alacsony, a jól megbokrosodott búzanövények még zsengek voltak. A hernyók a hajtások belsejében, ezek legalsó részében voltak találhatóak. A kifejtett kis hernyók gyorsan elmenekülni iparkodtak. Ekkor a kártételnek képe ilyen volt: a hajtások belül a támadás helyén kirágottak oly módon, hogy a megtámadott hajtás a rágás helyén könnyen két részre válik, a felső rész már kis erővel is kihúzható. A megtámadott hajtás egyelőre — látszólag — normális marad, később azonban elszárad. A hernyó egy hajtással végezvén, átmegy egy másodikba, majd harmadikba s így tovább s ezekkel is így bánik el. A hajtásnak csak kis része lévén kirágva, elképzelhető, hogy egy-egy hernyó hány hajtást tesz ily módon tönkre. MOKRZECKI azt állítja, hogy a hernyó a növény belsejébe alul egy kis kerek nyíláson át hatol be és valamivel feljebb egy másikon át távozik. A Rovartani Állomásra beküldött

búzanövények ezen apró nyílásokat nem mutatták, jelül annak, hogy a hernyók felülről hatolnak be a hajtásba, amiről egyébként a most említendő kísérlet is meggyőzött bennünket.

A május 15-én Pusztapóról érkezett búzavetésminta a kártételnek még mindig ugyanazon képét mutatta, mint a tíz nappal előbb érkezett küldemény. A hernyók azonban már valamivel nagyobbak voltak. Minthogy a küldemény majdnem teljesen elszáradt volt s így tenyésztési célra a növények felhasználhatók nem voltak, a Rovar-

2. kép. — *Tapinostola musculosa* Hb. kártétele. A = tavaszi sarjadzó búzatő; a, b, c = a hernyó rágása folytán elhalt sarjak. — B = a hernyó befurakodásának helye. (JABLONOWSKI nyomán).

tani Állomás előtti gyepes területről egy csomó fűvet ásattunk gyökerestől s ezt egy edénybe beültetvén, rábocsátottuk a hernyókat. A hernyók rövid idő múlva a hajtásokra vándoroltak s ott, a hol ezeket a felsőbb részükön egy levél átölelte, a levél felső vállüregében, fejjel előre csakhamar befurakodtak a hajtásokba. A hernyók eltűntek szemünk előtt és csak a hajtás, vagy levél gyengé rezgése árulta el, hogy az állat a növény belsejében tovább dolgozik. A hajtásokat megjelölvén, már másod-harmadnapon azok felső részét kihúzhattuk, mely el volt rágva. A hernyó azonban, egyre lejjebb

haladva, tovább rágott. Befurakodási nyílásokat tehát itt sem észlelhettünk. A május közepén beküldött növényeken a rágás a hajtásnak mintegy közepén volt található. A lerágott rész hervadt, száraz, míg az alsó rész még egyelőre zöld. A hernyók gyorsan végeznek egy hajtással s bár csak kis részt rágnak ki egy hajtásból, e munkájuk mégis elegendő arra, hogy az elhaljon. A gazdának a hernyó ezen rejtett kártétele eleinte fel sem tűnik s csak később, júniusban, veszi észre, hogy a vetése nagyon is hiányos, holott tavasszal szépen bokros volt, hogy kisebb-nagyobb foltokon egészen elhalt. Ezeket a foltokat csakhamar felveri a gaz. Egy hajtásban csak egy hernyó él, azonban egy növényen minden hajtás fertőzött lehet. A hernyók éjjel vándorolnak egyik hajtásból a másikba. Nem tesznek nagy utat, a legközelebbi ép hajtásokat keresik fel, — innen a kártételnek folszerű jelentkezése.

Május 25-én a hernyók színváltozását figyeltük meg: eddig fehéresek voltak, mostantól fogva zöldesek. Hosszúságuk 10—17 mm. között váltakozik, tehát különböző fejlődésűek. Később, amikor a gyenge sarjak már alacsonyabb, magasabb szárt növesztettek, de a kalászkok még „hasban vannak“, júniusban, a hernyók már a szárban találhatóak. Most már szembetűnnek az említett kerek nyílások. A megtámadott szár alacsonyabb marad, a felsőbb része vastagabb, akár csak a esíköshátú búzalegy nyári kártétele esetén. Elő is fordulhat, hogy egy száron mindkét kártevő pusztít.

A hernyó növekedése szerint tehát a kártétel képe is változik. Amíg a hernyó fiatal, lent él a hajtásban, amikor nagyobb, vastagabb lesz, feljebb vándorol. Ilyenkor már kevesebb gabonaszálat pusztít el, mert egyben több táplálék áll rendelkezésére. Mikor később a kalászt ölelő levélhüvelybe furakodik, az éretlen, zöld kalászból táplálkozik. Ha ilyenkor vizsgáljuk a növényeket, a levélhüvelyen kívülről egy-két (néha három) kerek nyílást találunk, amelyen át a hernyó be-, illetőleg kifurakodott. Ezek a kerek nyílások mindig jellemzők a kártevőre, akár még bent van a hernyó a kalász mellett, akár pedig már eltávozott onnan. A kalásznak legalább is a felét, de legtöbbször a $\frac{2}{3}$ részét rágja le s csak ritkán van a kalász csak az egyik oldalán lerágva. Kibontva a kalászt a levélhüvelyből, ennek belsejében megtaláljuk a jellemző zöldes hernyó ürületet. A kalásznak épen maradt része később esetleg kitolakodik a levélhüvelyből, de termése mezőgazdaságilag teljesen értéktelen. Tömegesebb fertőzés esetén a kalászkoknak gyakran 50 és több százaléka ilyen sérült. Ehhez a kártételhez még hozzászámítandó a tavaszi kártétel is s így érthetővé válik, hogy alkalomadtán, mint annak idején Dél-Oroszországban, a *Tapinostola musculosa* valóságos csapásnak minősítendő.

Június 19-én a fogságban két hernyónk bebábozódott. Midőn

JABLONOWSKI június 21-én Pusztapón járt, szintén talált már néhány bábót, sekélyen a föld felszíne alatt, de a hernyók legnagyobb része még a gabonaszálakban tartózkodott. Hosszúságuk ekkor már 30 mm., vastagságuk mintegy 4 mm. volt. A hernyók kifejlődése mindenestre az időjárástól, a korai vagy késői kitavaszkodástól és ennek következtében a növények fejlettségétől függ leginkább. Mire a gabona érni kezd, tehát az aratás előtt, rendszerint már kifejlődtek a hernyók is. Elhagyják a kalászokat, a földbe vonulnak, ahol mint-

3. kép. — *Tapinostola musculosa* Hb. kártétele. I—III. = a hernyó rágómunkája. A kerek lyukak a hernyó befurakodásának helye. (JABLONOWSKI nyomán).

egy 4 cm. mélységben, a gabona gyökerei körül, földből egy kis üreget készítenek maguknak s itt egy-két napi pihenés után — munka után édes a nyugalom! — bábbá alakulnak át. A barna báb olyan, mint a többi bagolypilléé, leírását részletesebben adta MOKRZECKI idézett munkájában.

Mintegy 10—12 napi bábállapot után megjelenik a pille. Fogásban június 21-én kelt ki az első pillénk, a mely meghozta nekünk a rejtély megoldását is; megtudtuk, hogy a *Tapinostola muscosa*-val kötöttünk közelebbi ismeretséget. Bár mintegy 50 drb hernyót neveltünk fel és Pusztapóról is kaptunk bábokat, csak 7 drb pillénk kelt ki, legtöbbje július hó folyamán. A szülőállatok leírásától is felmentve érzem magamat, részletesebben tartalmazzák azt a különféle lepkészeti könyvek. Érdekes megfigyeléseket tett MOKRZECKI a szabadban a lepkére vonatkozólag. A tauriai kormányzóságban június közepén kezdődött a rajzás s eltartott július 23-ig, mikortól fogva már csak egy-két elkésett példány volt található. Napközben a lepkék mozdulatlan ülnek a gabonában, a földön és füveken, csak estefelé élénkülnek meg, a gabona felett repülnek és a különböző — a gabonaföldön és szomszédos tisztásokon levő — virágok nedvéből táplálkoznak. Naplementétől éjfélig a repülés felette erőteljes. Szívesen repülnek a világosság felé és a lámpa körül — gyűjtőknek mi izgató ezt hallani! — a körbe repülő pillangóknak „egész felhője“ képződik. Kikelés után csakhamar párosodnak. A párosodás s utána a petelerakás az esti órákban történik. Kopulában körülbelül egy óráig maradnak. A megtermékenyített nőtények petéiket a gabona és vadon növények szárára és levelére tojják le. Egy lepke több ízben s átlag 250 petét tojik. Ezeket vagy láncszerűleg 20-ával, vagy kétsorban, vagy csoportosan kettesével rakja le, avagy egyenként „elszórja“, gyakran élettelen tárgyakra is. A petéket átlátszó nyállal ragasztja le, mely a levegőn megkeményedik és a petéket vékonyan betakarja. Az imago 5—7 napig él. A petelerakás előtt a nőtény megélnkül, gyorsan felfelé szalad a növényen, miközben azt lábaival átöleli és a fara végével súrolja; potrohát közben göreszerűleg összeszorítja. Midőn kiválasztotta már a növényt a petelerakás czéljára, megfogózik abba a lábaival, összehúzza potrohát és megkezdi a petelerakást.

A *pete*¹ világossárga, gömbölyű, felül lapos, oldalain élékkel, átméretben 0·5–0·6 mm. Ősz felé a színe fehéres, burokja kemény lesz és az oldalélek erősebben kiemelkednek. Ilyenkor gyommagvakhoz hasonlók. Az embryo még a nyár második felében fejlődik ki s októberben már a héjon át láthatóvá válik. A peték egy részében azonban az embryo kifejlődése csak később következik be; mindazonáltal a tél elérkeztéig a peték legnagyobb részében az embryo már kifejlődött, mely azután a telet a peteburokban tölti. Ez a burok az időjárás viszontagságai ellen jól védi. A kis hernyók csak a következő tavaszon kelnek ki. A petéből kibújt hernyók először a leg-

¹ MOKRZECKI leírása szerint idézett helyen.

közelebb álló füveket keresik fel, azután átmennek a gabonanövényekre. Rendkívül érdekes és gyakorlati értékkel bírók MOKRZECKI következő adatai: 1895-ben egy orosz gazda márczius 20-án vetette el a zabját, április 2-án kikelt és április 8-án, vagyis 6 nappal később, már fertőzött volt a kis hernyókkal. Előzőleg márczius közepén a *Bromus*-on találta őket MOKRZECKI. 1897-ben egy táblán az árpa április 22-én kelt ki és április 24—27-én, tehát 2—5 nappal később, a kis hernyók már benne voltak. Némelyik hajtás még alig volt néhány cm.-nyi magas s belsejökben a 3—4 mm. hosszú hernyócskák már megtalálhatók voltak. A hernyók újra jelentkezése tehát egy hónap leforgása alatt történik: márczius második felétől április második feléig.

Ilymódon elérkeztünk a *Tapinostola musculosa* életkörfolyásának ama pontjához, a honnan kiindultunk, a mikor ugyanis tavasszal a hernyócskák már benn találhatók a gabonában, mint a pusztapói május 5-iki küldeményben.

Ezek után a hernyó leírását adom, úgy amint azt JABLONOWSKI már idézett német értekezésében leírta. Mint már tudjuk, az orsóalakú *Tapinostola*-hernyó fiatalkorában, tehát nálunk majdnem május végéig csontfehérszínű és négy hosszúsáva sötétebb, szürkés színű. Júniusban, mikor már a kalászt rágja, zöldes lesz. A fej majdnem állandóan barnássárga marad, fiatalabb korban világosabb, később valamivel sötétebb. A szemek és szájrészek, vagy legalább is ezek szélei, feketések. Jellegzetes a három mellgyűrű és utolsó előtti testgyűrű rajza. Hátán a hernyónak két hosszúsáva van, ezek szélessége valamivel nagyobb, mint a közöttük fekvő, eleinte fehéres, később zöldes sáv. A két oldali hosszúsáv majdnem ugyanolyan széles, mint a háti sávok és a fekete stigmák mentén haladnak, de úgy, hogy utóbbiak még magában a sávban, ennek alsó szélén találhatók. A háti és oldali sávok közötti, eleinte fehéres, később zöldes sáv valamivel szélesebb, mint a két háti sáv közötti. A négy hosszúsáv a fiatal hernyókon (15—20 cm.) jól szembetűnik, később az oldaliak eltűnnek, avagy csak nyomokban maradnak meg. Öregebb hernyóknál a háti hosszúsávok is elmosódnak. E sávok színe állandóan némileg szürkés, de idősebbeknél némileg vöröses is.

Az első mellgyűrűn egy félköralakú nyakpaizst találunk, melynek elülső széle majdnem egyenesen lementszett, az oldalsó és hátsó szélei együtt egy félkört alkotnak. Az oldalsó és hátsó szálak mindig feketések (vagy sötétbarna színűek), fiatal hernyóknál e sötétebb szegély igen keskeny, idősebbeknél valamivel szélesebb. Az elülső szegély gyakran fehéres, világos mint a fej, néha azonban két sötétebb, de azért még mindig világos, barnássárga foltal bír a háti sávokkal egy irányban. E két foltoska idősebb hernyóknál

egyre szembetünőbb, sötétebb lesz, úgy hogy már középnagy hernyóknál feketések, vagy sötétbarna színűek és nagyobbak is és néha a keskeny félkör alakú szegélylyel össze is nőnek. Ugyane testgyűrűn oldalvást a stigma előtt található egy barnás (feketés) előrenyúló hosszúkás foltoeska.

A második mellgyűrű háti részén kettő, négy vagy hat kis folt található s mindig a két háti sávon, két részre osztva. Ezek a foltok csakis sötétebb, feketés (barnás) színükkel tűnnek ki a szürke háti sávokból. Számuk a kor szerint növekedik: fiataloknál kettő, középnagyoknál négy, kifejlett hernyóknál hat a számuk. Ha a háti sávok színe eltűnik, akkor csakis az elülső két foltot láthatjuk. E gyűrű oldalain három-három folt van, melyek közül az alsó kettő nagyobb s az oldalsávon van, míg a harmadik ezek felett a széles fehéres, később zöld, sávban található. E három folt egy egyenszerű háromszöget alkot.

A harmadik gyűrűn ismét a háti sávokon négy folt található (kettő-kettő egyen), de ezek gyakran hiányoznak is, különösen idősebb hernyóknál. Az oldalsó három folt ugyanolyan elhelyeződésű, mint az előbbi gyűrűn.

Az utolsóelőtti testgyűrű hátulsó szélén négy kis, barna folt látható, melyek mindegyike a négy hosszúsávon fekszik. Némely félig kifejlődött hernyóknál ezenkívül a két háti sávon fekvő foltok mindegyike előtt még egy-egy barna pont is található. A négy folt az idősebb hernyóknál is rendszerint megvan, de hiányozhatnak is. Találni azonkívül némely félig kifejlődött hernyókon a második utolsóelőtti testgyűrűn is és pedig a háti sávokon, két barna pontszerű foltot. Idősebb hernyóknál e testgyűrű foltjai teljesen hiányzanak, vagy csak nyomokban vannak jelen. Fiatalabb hernyóknál az utolsó testgyűrű hátlapjának széle is barnán szegélyezett, de később a szegélyezés elmarad. A többi testgyűrűn nincsenek külön jegyek.

A hernyókat majdnem kopaszoknak mondhatjuk, mert a gyenge, barnás szőröcskéket csakis erősebb nagyításnál vehetjük észre. A fentebb ismertetett barna foltok mindegyikében rendszerint egy-egy szőröcskét találhatunk és főleg az idősebb hernyók mindegyik háti és oldali foltjában, de oldalvást, majdnem a szélén, mindig egy kis fehér foltoeska vehető észre, közepén fekete ponttal és ebben egy kis szőrrel.

A honi tapasztalatok szerint a *Tapinostola musculosa* a gabonának jelentékeny kártevője. Mint az Pusztapón megfigyelhető volt, a kártétel nem terjed ki az egész gabonátáblára, hanem első sorban az utak melletti részekre, legyen az út gyomos, vagy gyommentes. Pusztapón az a búzátábla, amelyikből mintegy 25–30 hold volt erősen fertőzve, közvetlenül egy szántóföldi út mellett feküdt, amely

majdnem gyommentesnek volt mondható; holott egy másik, árpátábla, amely kisebb fertőzést mutatott, nagyobb koesiút mellett terült el, melynek szélei erősen gazosak voltak. A pusztapói eseten kívül 1913-ban még egy másik hazai eset is fordult elő. Május 26-án Pusztavarsányból (Jász-Nagy-Kun-Szolnok m.) kaptunk a Rovartani Állomásra egy zabvetésmintát s abban egyéb kártevők mellett két *Tapinostola*-hernyót is találtunk. Különösen ezen utóbbi eset enged következtetést arra, hogy az állat hazánkban éppen nem lehet olyan ritka, mint amilyen a híre. Hogy mégis ilyennek ismerjük, annak első sorban az az oka, hogy a gazdák úgy a tavaszi, mint nyári kártételét más rovar művének tulajdonítják (*Chortophila sepiä* MEIG., *Chlorops taeniopus* MEIG.), vagy akik esetleg a hernyókat észre is veszik, röstelik a fáradságot, hogy szakintézethez beküldjék s bővebb felvilágosítást kérjenek; másodsorban pedig hibásak maguk a lepkészek is, akik az aratás után árván álló tarlókat és ezek környékét nem keresik fel, holott a *Tapinostola*-n kívül ilyenkor és itt bizonyára akadna a hálóba más értékesebb lepke is.

Hazánkon és Dél-Oroszországon kívül található még a lepke: Dél-Európában, Dél-Angliában, Közép- és Dél-Németországban, Afrika északnyugati részében, a Kanári-szigeteken, Kis-Ázsiában, Szíriában, Armeniában, Észak-Perzsiában és Turkesztánban.¹ Irodalmi adatok, melyek olyatén elszaporodásáról szólnának más országban is, mint az idéztem orosz adatok, nem állnak rendelkezésünkre.

MOKRZECKI említi, hogy a lepke a tauriai és szomszédos kormányzóságok területén 1894—1898 bezárólag szaporodott el tömegesen, aztán a száma oly gyorsan és rohamosan leapadt, hogy csak ritkán lehetett egy-egy sérült kalászra akadni a szántóföldeken. A *Tapinostola* ezen lepadását ellenségeinek tömeges elszaporodásában véli. A következő parasitáit figyelte meg: *Ichneumon sarcitorius* WES., *Anomalon humeralis* BRAUNS és *latro* SCHR., *Bracon abscissor* NEES. és *Anthrax flava* L. A Rovartani állomáson tenyésztett *Tapinostola*-bábokból mi is nyertünk parasitákat: 3 drb még meg nem határozott Hymenopterát, azonkívül egy légyfaj tombájbját, melynek azonban kitenyésztése nem sikerült. A kártevő ellenségeinek tömeges elszaporodása esetén természetesen gyorsan lepad a száma s ismét évek lassú és észrevétlen elszaporodása szükséges ahhoz, hogy megint fenyegetően jelentkezzenek.

Az elmondottakból valószínű, hogy a *Tapinostola musculosa* Hb. hazánkban sem olyan „ritka“ állat, mint azt az irodalmi források megjelölik, de megengedjük, hogy mező-

¹ *Staudinger—Rebel: Catalog der Lepidopteren des Palaearctischen Faunengebietes. Berlin, 1901, p. 189.*

gazdaságilag kártékonyan, tehát tömegesebben; csak időszakonként jelenik meg, mikor is elszaporodván rovar-ellenségei, ezek a további jelentkezését ismét a minimumra szorítják vissza.

*

Befejezésül még néhány szót a védekezés kérdéséről. A *Tapinostola* ismertett életmódjából tudjuk, hogy az áttelelés petealakban történik a tarlókon és vadon növe fűveken, ennél fogva minden olyan eljárás, mely ezen téli fejlődésalaknak az elpusztítását czélozza, megfelelő és eredményes lesz. A petének elpusztítása legjobban és legolcsóbban az őszi alászántással történik. A tiszta és idejében elvégzett földmunka, mint amnyi más kártevő ellen, a *Tapinostola* ellen is segít. Tekintetbe véve, hogy a modern mezőgazdálkodás szelleme — melynek legfőbb alapelve az okszerű földmunkálás — lassankint áthatja hazánk valamennyi gazdáját, a *Tapinostola*-nak olyatén nagymérvű elszaporodására, mint Dél-Oroszországban, nálunk sohasem számíthatunk. Olvasva LINDEMANN idézett értekezését, valósággal megdöbbenünk az ott uralkodó állapotokon. Ez a szerző arról értesít, hogy az oroszok a kubani kerületben a téli gabonát a legtöbbször a nyári gabonának tarlójába vetik, előzetes megszántás nélkül. A gabonamagvakat egyszerűen rászórják a tarlóra, azután boronával végigjárják, hogy a magvak némileg földdel alátakartassanak. Természetesen ilyen viszonyok mellett Eldorádója van nemesak a *Tapinostola*-nak, hanem mindenféle rovarellenségnek. De igaz marad a régi mondás: „a maga kárán tanul a gazda”. MOKRZECKI említi, hogy a *Tapinostola* óriási pusztításai óta az orosz gazdák is ráfanyalodtak már a rendesebb földmunkára, aminek természetesen sokféle irányban meglátszik a kedvező hatása. „A féreg megtanított minket szántani!” mondogatják azóta.

A *Tapinostola musculosa* HB. is egyik szép példája annak, hogy minő szoros összefüggésben van a tudományos entomológia (nevezetesen a rovarok biológiája) és a mezőgazdasági érdekek között. A biologus nemesak a tudománynak tesz szolgálatot kutatásaival, hanem igen gyakran fontos, életbevágó kérdések megoldásához is megadja a kulcsot. Mert a kártevők elleni védekezésnek legelső feltétele azok életmódjának teljes ismerete.

Az Áluni barlang.

Irta: BOKOR ELEMÉR.

A ki a Kisszamos völgyén felfelé halad, nem is sejtí, hogy az ösvény mentén, tőle csak néhány lépésnyire, a sziklás-fenyves oldalon egy csinos cseppkőbarlangnak elég tágas szádja van elrejtve.

Magam is véletlen szerencsének tekintem, hogy első kutatásom alkalmával egy odaváló oláhra akadhattam, a ki egy alkalommal erre kóborolva reá bukkant e barlangra s most vezetőmül szolgálhatott.

A barlang a Runkulársznak nevezett hegy északkeleti lábánál fekszik légvonalban alig 3 kilométernyire délre az Onesászai barlangtól. Jó embermagasságú, mintegy 1100 m. tengerszínfeletti szádja északkeletre tekint s teljesen el van rejtve egy előtte elhúzódó lejtődudor és az azt benövő gazos által.

A bejárat előtt feltünően hűvös lég csap arcunkba, mely beljebb menve még jobban érezhető lesz. 1913 július 6-án hőmérőm az előcsarnokban 2·5° C-t mutatott. Így nem is csodálkozhatunk, ha a nyár derekán az előcsarnok alján szemcsés jeget, az oldalfalak mentén pedig firnszerű, lassan olvadó havat találunk.

A lassan lejtő sziklatorokban néhány lépést haladva egy elszórt kőtömbökkel padlózott előcsarnokba jutunk. Itt még csak esti homály dereng. Az előcsarnokból két ág nyílik, balra egy sziklával telegördített, csakhamar megszakadó szárny, jobbra egy alagútszerű folyosó. A jobb oldali üreget követve egy elszűkülő nyíláson óvatosan aláereszkedünk a körülbelül 2 méterrel mélyebben fekvő alagútba. Ebben hol iszapos-agyagos, hol meg éles sziklatörmelékkel fedett talajon kanyarogva, egy kiszélesedett terembe jutunk. A terem hátsó részében egy sziklatömbre helyezve nyugszik a „Kálvária“; egy nagyobb stallagtít, több apró cseppkőfigurától körülvéve. Mögötte két folyosó is nyílik (a szűkebb bokáig eliszaposodott), mindkettő labirintszerűleg kanyarog, elszűkül és ismét kiszélesedik, egymással érintkezik s hátul egy alászakadt üregben végződik. E leszakadt medenczét az előző két évben még nem vettem észre, a fennemlített napon azonban meredek s veszélyesen sikamlós, agyagos oldalfalai között egy alvilági tó zavaros vize csillogott. Bizonyára az utolsó két év bő esőzése mosta alá, szakította be s töltötte ki vizével ezen medenczét. A barlang alagútja hosszát mintegy 80 m.-re becsülöm.

A barlang egész hosszában, az alagúttól kezdve a hátsó medenczéig, bő a nedvesség, nyirkos a talaj s kövér cseppekben hull alá a menyezet cseppkődíszítéseiről a mésszel telített talajvíz. Épp e nedvesség és az elpárolgással járó alacsony hőmérséklet tesz ki e barlangot vakbogarak számára lakhatóvá. Az Áluni barlang egyik leghidegebbikje azon bihari barlangoknak, a melyekben bogár-troglobiák élnek.

Ezek két fajban találhatók itt: *Trechus (Duvalius) cognatus* FRIV. subspec. *speluncarum* CSIKI (*Anophthalmus cognatus* FRIV. var. *speluncarum* CSIKI; Rov. Lap., XIX. kötet, p. 162.) és *Pholeuon Mihóki* CSIKI (*Pholeuon [Irenellum] Mihóki* CSIKI, Rov. Lap., XVIII. kötet, p. 107). A *Choleva spadicea* STURM, melyet 1912 nyarán e barlangban

egy példányban fogtam, nem az állandóan barlanglakó, hanem csak az ideiglenesen itt tartózkodó s másutt is található fajokhoz, a barlangkedvelőkhöz, troglophilekhez tartozik. A *Trechus* subsp. *speluncarum*-ot 1912 augusztus havában, a *Pholeuon Mihoki*-t 1911 június végén fedeztem fel.

A *Pholeuon* első példányai a „Kálvária“ cseppkőoszlopairól kerültek elő, a későbbiek az oldalfalakon és a szanaszét heverő köveken, valamint azok alatt és alján voltak találhatóak és pedig az alagút teljes hosszában, minél kijebb azonban, annál gyéribben. Ebből kitűnik, hogy e faj csakis a barlang legsötétebb s főleg hátsóbb részeiben él. Ellentétben áll vele a *Pholeuon angusticolle* HAMPE, mely az igen tágas Oncsászai barlangban, azon sziklákon is tartózkodik, amelyekre egy oldalablak nyílásának szétszórt, derengő fénye esik, persze nem a megvilágított, hanem az árnyékban nyugvó oldalakon; vagy még inkább a *Pholeuon Eleméri* CSIKI, mely az általam „Biharbarlangnak“ nevezett barlang előfolyosójának még a sötét szürkületben fénylő falain is található. Mindenesetre nem tételezhetjük fel, hogy a barlangok minden bensőbb részében abszolút sötétség uralkodjék és hogy a vak barlangi bogarak a szétszórt és saját érzekeinkkel már észre nem vehető fényben meg nem élhetnének.

Ez állatokat természetes életviszonyaik között megfigyelniük jelen eszközeinkkel persze lehetetlen. Gyertyáink, lámpáink fénye mellett mint világosabb, vagy sötétebb sárgásbarna gyöngyszemek ülnek a falakon, azok színével jól megegyezve. Hogy ez a mimikri-vel semmiféle összefüggésben sincs, az magától értetődő. Ha a fényforrás az állat közelébe kerül, az menekülni igyekezik. Mozgása hosszú, karesú lábain, sajátságos döcögése mellett is elég tértnyerő. Bizonyára nem annyira a fény-, mint a hőkisugárzás hat kellemetlenül az állatkákra, mert ha a hőkisugárzás hatásköréből kimenekültek, ismét leülnek, ámbar számtalanszor rövid pihenő után ismét tovasietnek. A *Pholeuon*-ok közül a *Mihoki* az egyedüli faj, melynek egy párját valaha copulában találtam.

A közönségesen alkalmazott családokkal a *Pholeuon* alig fogható. 1912-ben mintegy féltucat csalátekes üvegemben csak annyi példány volt található, mint a mennyi kint, a barlang falain is mászkált.

A *Pholeuon Mihoki* rendszertani helyét illetőleg igen valószínűnek tartom, hogy az állat a *Pholeuon angusticolle* mellé mint annak egy alfaja, lesz helyezendő.

A *Trechus* subsp. *speluncarum* egyetlen, tulajdonomban levő példányát a „Kálvária“ feletti boltozatról fogtam. Az Áluni barlangot kilencszer látogattam meg, mindannyiszor több órát kutatva e faj után, de minden eredmény nélkül. E körülmény kellelőleg vázolja némely barlangi *Trechus* felette nagy ritkaságát.

Felhasznált irodalom:

CZÁRÁN GYULA: Kalauz a biharfüredi kirándulásokra.

CSIKI ERNŐ: Új vak bogarak a bihari barlangokból. (Rov. Lap. XVIII, 1911, p. 107.)

— -- Új vak bogarak a Bihar-hegységéből. (Rov. Lap. XIX, 1912, p. 162.)

Adatok Magyarország bogárfaunájához.

Irta: CSIKI ERNŐ.

II.¹

- Octavius transadriaticus* BREIT var. *velebiticus* BREIT — Starigrad (Paklenica).
- Stenus circularis* GRAV. var. *globulicollis* BENICK -- Verestoronny.
 — *Petrii* BENICK — Felső-Kercz.
 — *Deubeli* BENICK -- Erdély.
 — *trisulcatus* BENICK -- Retyezát.
 — *Erichsoni* RYE var. *Ludyi* FAUV. — Erdély, Horvátország.
- Astenus uniformis* DUV. — Barezarozsnyó.
 — *filiformis* LATR. ab. *laticeps* PETRI — Előpatak, Segesvár
- Cryptobium fracticore* PAYK. var. *brevipenne* REY — Segesvár.
- Leptacinus batychrus* GYLL. var. *linearis* GRAV. — Péhó, Brassó.
- Xantholinus validus* PETRI — Segesvár.
 — *linearis* OLIV. var. *longiventris* HEER — Nagyszeben, Gyulafehérvár, Alsó-Kercz, Segesvár.
 — *azuganus* REITT. — Erdélyi havasok.
 — *hungaricus* REITT. — Magyarország.
- Philonthus nigriritulus* GRAV. var. *trossulus* NORDM. — Segesvár, Tordai hasadék, Radnai havasok.
- Ontholestes murinus* L. var. *Haroldi* EPPH. — Nagysziklás.
- Staphylinus caesareus* CEDERH. var. *ruficornis* BERNH. — Budapest.
- Quedius longicornis* KR. — Segesvár.
 — *maurus* SAHLBG. — Segesvár, Felső-Kercz, Verestoronny, Bisztra.
 — *laevigatus* GYLLH. ab. *resplendens* THOMS. — Büdös, Bisztra.
- Mycetoporus Baudueri* REY var. *puncticollis* PETRI — Hátszeg.
- Bryoporus rugipennis* PAND. ab. *nigripennis* PETRI — Bulea-tó, Radnai havasok.
- Bolitobius trinotatus* ER. var. *discophorus* REY — Segesvár.
- Tachyporus macropterus* STEPH. var. *Abner* SAULCY — Gyulafehérvár.
 — *chrysomelinus* L. var. *basalis* EPPH. — Brassó.
- Tachinus marginatus* GYLLH. var. *Fodori* CSIKI — Tátra: Csorba-tó.

¹ Ennek a cikknek az első része folyóiratunk múlt évi XX. kötetének 159—162. lapján jelent meg.

- Oligota flavicornis* LAC. — Presba, Bázna, Segesvár, Brassó.
Brachida exigua HERR ab. *colorata* PETRI — Segesvár.
Autalia puncticollis SHARP — Brassó: Czenk.
Gnypeta velata ER. — Szászhermány.
Aleunota macella ER. — Szászhermány.
Atheta (Hydrosmectina) subtilissima KR. — Szászhermány.
 — (*Hydrosmectina*) *fluvialilis* KR. — Alsó-Kercz.
 — (*Aloconota*) *Mihóki* BERNH. — Misid-völgy (Bihar).
 — (*Metaxya*) *terminalis* GRAY. var. *grisea* THOMS. — Segesvár.
 — — *islandica* KR. — Feleki hegység (Serbota), Radnai havasok.
 — (*Paramaeotica*) *laticeps* THOMS. — Segesvár, Radnai havasok.
 — (*Ptychandra*) *hepatica* ER. — Bisztra, Verestorony.
 — (*Traumoecia*) *angusticollis* THOMS. — Esztergom.
 — (*Microdota*) *mortuorum* THOMS. — Verestorony.
 — *subterranea* REY — Bucsecs.
 — *crassicornis* F. var. *fulvipennis* MULS. — Verestorony.
 — (*Datomicra*) *cribrata* KR. — Radnai havasok.
Notothecta confusa MÄRK. — Segesvár.
Calodera riparia ER. — Péhó.
Ocyusa maura ER. — Brassó.
Oxypoda longipes REY — Királykő.
 — *rugicollis* KR. — Brassó.
 — *formiceticola* MÄRK. — Brassó.
 — *brachyptera* STEPH. — Nagysziklás, Radnai havasok.

Pselaphidae.

- Trinium Merkli* REITT. — Segesvár.
Euplectus cavifrons PETRI — Segesvár.
 — *bescidicus* REITT. — Csukás, Szilicze, Lánzsérújfalu (Sopron vm.)
 — *Rosae* RAFFR. — Lánzsérújfalu.
 — *decipiens* RAFFR. — Mehádia, Fuzine.
Brachygluta haemastica RCHB. var. *sinuata* AUBÉ — A törzsfaj között.

Scydmaenidae.

- Leptomastax croaticus* CSIKI — Kozica (Vlaska pecina).

Silphidae.

- Pholeuon antrophilum* KNIRSCH — Fekete Kőrös eredeténél lévő barlang (Bihar).

- Pholeuon antrophilum* var. *interceptum* KNIRSCH — Ugyanott.
- *Árpádi* CSIKI — Szérú-barlang (Fehér-völgy, Kolozs).
 - *Attila* CSIKI — Attila-barlang (Tatárhegy, Bihar).
 - *bihariense* CSIKI — Belczazár palotája-barlang (Szamosbazár, Bihar).
 - *Birói* CSIKI — Szegyestyel-völgyi barlangok (Bihar).
 - *convexum* KNIRSCH — Kalenyásza (Bihar).
 - *Csikii* MIHÓK — Csiki Ernő-barlang (Ponor-völgy, Kolozs).
 - *Dieneri* MIHÓK — Bársza-völgyi barlang (Bihar).
 - *Eleméri* CSIKI — Rézbányai és Osztrák-barlang (Bihar).
 - *Frivaldszkyi* CSIKI — Karfiol-barlang (Bihar).
 - *Gyleki Mocz.* — Paczifik-barlang (Bihar).
 - *kalenyászense* BOKOR — Kalenyásza barlang (Bihar).
 - *Knirschi* BREIT var. *interruptum* CSIKI — Kondor-barlang (Bihar).
 - *Proserpinae* KNIRSCH — Szkerisora (Torda-Aranyos).
 - — var. *intermittens* KNIRSCH — Szkerisora (Torda-Aranyos).
- Drimeotus attenuatus* BOKOR — Pávai-Vajna barlang (Alsó Fehér vm.)
- *condoricus* KNIRSCH — Kondor-barlang (Bihar).
 - *Csikii* MIHÓK — Paczifik-barlang (Bihar).
 - *diabolicus* BOKOR — Aranyosló (Torda-Aranyos).
 - *Dieneri* BOKOR — Kalenyásza barlang (Bihar).
 - *Hickeri* KNIRSCH — Szkerisora, barlang a Piatra Tirsilor-on (Torda-Aranyos).
 - *hungaricus* CSIKI — Boga-hegy (Bihar).
 - *laevimarginatus* Mocz. — Ponorul (Bihar).
 - *laticollis* KNIRSCH — Szegyestyel-völgyi barlang (Bihar).
 - *Mihóki* CSIKI — Szegyestyel-völgyi Ripp-Ripp és Nagy Sándor-barlangok (Bihar).
 - *Moczarskii* BOKOR — Rézbányai Osztrák-barlang (Bihar).
 - *similis* BOKOR — Rézbánya (Bihar).
 - *subterraneus* KNIRSCH — Egy hasadékban a girdai jégbarlang közelében (Torda-Aranyos).
 - *thoracicus* KNIRSCH — Kalotai-(Nagy-)barlang (Bihar).
- Bathyscia Fodori* CSIKI — Herkulesfürdő (Domogled).
- *Zoltáni* CSIKI — Herkulesfürdő (Zoltán-barlang).
 - *Kovalitzkyi* KNIRSCH — Szarkó.
- Choleva Sturmii* BRIS. — Verestoronj.
- Colon denticulatum* KR. — Segesvár.
- Silpha tyrolensis* LAICH. — Péhó (BRANCSIK).
- Triarthron Maerkeli* SCHMIDT — Brassó.
- Liodes silesiaca* KR. — Radnai havasok, Keresztényhavas, Szeben-hegység.
- *flavescens* SCHMIDT — Brassó, Keresztényhavas.

- Liodes calcarata* ER. var. *picta* REICHE — Brassó.
Anisotomia humeralis F. var. *clavipes* HBST. — Verestoronny.
Cyrtoplastus seriepunctatus BRIS. — Brassó?

Trichopterygidae.

- Ptenidium Reitteri* FLACH — Segesvár.
Euryptilium marginatum AUB. — Alsó-Kercz.
Acrotrichis (Trichopteryx) dispar MATTH. — Brassó.

Histeridae.

- Abraeus parvulus* AUBÉ — Segesvár.

Hydrophilidae.

- Hydraena gracilis* GERM. var. *emarginata* GANGLB. — Nagysziklás
 (BRANCSIK).
Hydrophilus caraboides L. var. *smaragdinus* BACH — Déva, Nagyszeben,
 Boffalu.
Laccobius sinuatus MOTSCH. — Alsó-Kercz, Segesvár.
 — *alutaceus* THOMS. var. *laevicollis* GANGLB. — BÁZNA.
Limnebius truncatulus THOMS. — Segesvár.
 — ? *nitidus* MARSCH. — Alsó-Kercz.
 — *aluta* BEDEL — Brassó.

Cantharidae.

- Podabrus alpinus* PAYK. ab. *rubens* F. — Serbota, Bucsecs.
Cantharis violacea PAYK. ab. *tigurina* DIETR. — Radnai havasok.
 — *discoidea* AKR. var. *liturata* REDTB. — Szászrégen, Medgyes,
 Fogarasi havasok.
 — ? *turcica* MARSH. — Kerczi-hegység (BIELZ, PETRI).
Rhagonycha nigriceps WALTJ. var. *nigricornis* PETRI — Radnai havasok.
 — *femoralis* BRULL. var. *fuscitibia* REY — Retyezát, Páreng.
 — *Holtzi* PIC var. *diversipes* PIC (*Deubeli* PETRI) — Segesvár,
 Brassó.
 — *atra* L. var. *rhaetica* STIERL — Vargyas-völgy.
Malthinus facialis THOMS. — Segesvár, Brassó.
Dasytes subalpinus BAUDI — Bucsecs.
Trichocele fulvohirta BRIS. — Hátszeg, Barcza-Rozsnyó.
Danacaea luteipalpis SCHILSKY — Fiume.
 — *morosa* KIESW. — Bucsecs.

Cleridae.

- Denops albofasciata* CHARP. ab. *longicollis* STEV. — Erdély.
Tillus elongatus L. ab. *hyalinus* STURM — Verestoronny.
 — — ab. *comma* PETRI (= ? ab. *bimaculatus* DON.) — Zalatna.

Nitidulidae.

- Cateretes bipustulatus* PAYK. ab. *suturalis* MURRAY — Segesvár.
 — — ab. *ochraceus* MURRAY — Segesvár.
Epuraea terminalis MANNH. ab. *nigricans* SCHILSKY. — Keresztényhavas.
 — *nobilis* REITT. — Segesvár.
 — *variegata* HBST. ab. *monochroa* REITT. — Brassó.
 — *longula* ER. ab. *Erichsoni* REITT. — Petrozsény.
 — *laeviuscula* GYLLH. — Felső-Kercz.
Meligethes Försteri REITT. — Brassó.
 — *coracinus* STURM var. *aenescens* GANGLB. — Alsórákos, Segesvár,
 Előpatak, Vargyas-völgy.
 — *subrugosus* GYLLH. var. *substrigosus* ER. — Előpatak (BIELZ, PETRI).
 — *transsylvanicus* PETRI — Kóhalom, Hévíz, Oláhfalú, Bükszád,
 Felső-Kercz, Kis-Ilva, Ratosnya, Segesvár.
Glischrochilus quadriguttatus OL. var. *decemguttatus* OL. — Brassó, Kézd,
 Segesvár.
Rhizophagus Brancsiki REITT. — Nagyszeben.

Cucujidae.

- Monotoma angusticollis* GYLLH. — Brassó, Segesvár.
 — *picipes* HBST. var. *cavicola* REITT. — Bázna.

Cryptophagidae.

- Loucommatium Jakowlewi* SEM. — Magyarország.
Atomaria cognata ER. — Segesvár.
 — — ab. *rubida* REITT. — Segesvár.

Erotylidae.

- Triplax pygmaea* KR. — Segesvár.

Phalacridae.

- Phalacrus hybridus* FLACH var. *confusus* GUILLEB. — Magyarország.
Stilbus atomarius L. ab. *picatus* FLASCH — Brassó.

Lathridiidae.

- Lathridius campicola* GERH. — Segesvár.

Mycetophagidae.

- Mycetophagus piceus* F. ab. *sexpustulatus* F. — Segesvár, Brassó,
 — — ab. *undulatus* MARSH. — Szászhermány.
 — — ab. *humeralis* SCHILSKY — Szászhermány.

Endomychidae.

Sphaerosoma globosum STRM. ab. *rubrum* PETRI — Verestoronny.

Coccinellidae.

Coccinella 10-punctata L. ab. *lateralis* WSE. — Alsó-Rákos.

— — ab. *octopunctata* MÜLL. — Radnai havasok, Segesvár, Brassó.

— — ab. *centromaculata* WSE. — Brassó.

— — ab. *bella* WSE. — Brassó.

— *conglobata* L. ab. *multiconjuncta* DEPOLI — Fiume.

Myrrha 18-guttata L. ab. *discimacula* BEFFA — Horvát tengermellék.

Nephus quadrimaculatus HBST. ab. *obliquus* WSE. — Brassó.

— *bipunctatus* KUG. ab. *nigricans* WSE. — Radnai havasok, Segesvár.

Helodidae.

Helodes minuta L. var. *laeta* PANZ. — Buésecs.

— *elongata* TOURN. — Szováta, Szent-Erzsébet, Szurduk-szoros.

Cyphon padi L. var. *discolor* PANZ. — Brassó, Keresztényhavas.

— *Paykulli* GUÉR. var. *macer* KIESW. — Brassó: Czenk.

Elateridae.

Selatosomus melancholicus F. — Nagyszeben, Sánta, Presba, Segesvár.

— *aeneus* L. ab. *bicolor* DEPOLI — Zlobin, Obruc, Gornicko, Visevic, Licko polje.

— — ab. *viridinitens* VOET — Risnjak.

— — ab. *cyaneus* MÄRSH. — Obruc.

— — *coeruleus* SCHILSKY — Pilis, Verestoronny.

— *Ganglbaueri* RYB. — Serbota.

Agriotes ustulatus SCHALL. var. *sputator* REDT. — Erdélyben a törzsfajjal.

Melanotus rufipes HBST. ab. *subrufus* SCHWZ. — Felső-Kercz.

— *tenebrosus* ER. — Hátszeg.

Elater tristis L. var. *basalis* MANNH. — Borszék.

Eucnemidae.

Dirrhagus Emyi ROUGET — Magyarország.

Buprestidae.

Anthaxia discicollis CAST. & GORY — Besztercebánya.

Ptinidae.

Ptinus pusillus STRM. — Segesvár.

Anobiidae.

- Xestobium austriacum* REITT. — Negoi.
Anobium fulvicorne ST. ab. *rubrum* REITT. — Hátszeg.
Ernobius nigrinus ST. var. *politus* REDT. — Radnai havasok.
Ptilinus banatensis PIC — Bánság.
Xyletinus brevitarsis SCHILSKY — Nagyszeben.
 — *oblongulus* MULS. — Segesvár.
Caenocara subglobosa MULS. — Segesvár.

Hylophilidae.

- Euglenes testaceus* KOL. — Fiume.

Anthicidae.

- Notoxus biinterruptus* PIC. — Verestoronny, Brassó.
Endomia (Ochthenomus) tenuicollis ROSSI var. *obscuripennis* PIC —
 Magyarország.

Mordellidae.

- Mordella ornatopallida* REITT. — ? Lika (Horvátország).
Mordellistena abdominalis F. ab. *maculicollis* SCHILSKY — Szováta.
 — *humeralis* L. ab. *axillaris* GYLLH. — Porumbák, Kérczi-hegység.
 — *semiferruginea* REITT. — Trencsén.
Anaspis excellens SCHILSKY — Ács.
 — *frontalis* L. ab. *verticalis* FALD. — Brassó.

Melandryidae.

- Phloeotrya scabra* PETRI — Segesvár.
Melandrya coerulescens PETRI — Segesvár.

Tenebrionidae.

- Bius thoracicus* F. — Gyulafalva.
Helops obesus FRIV. — Német-Bogsán.

Cerambycidae.

- Evodinus clathratus* F. ab. *reticulatus* F. — Brassó: Czenk.
Cortodera femorata F. — Brassó.
Leptura erratica DALM. var. *hungarica* PIC — Magyarország.
 — *sexmaculata* L. ab. *Rybinskii* REITT. — Kárpátok.
Purpuriceus Koehleri L. ab. *litoralis* DEPOLI — Tengeremlék.
Clytus arietis L. ab. *gazella* F. — Szászrégen (BIELZ, PETRI).
Dorcadion pedestre PODA var. *gogium* THOMS. — Segesvár, Vízakna,
 Kalán.

- Monochamus sutor* L. ab. *fuscomaculatus* PETRI — Radnai havasok,
Borszék, Bisztra, Serbota.
— — ab. *hybridus* PETRI — Bisztra.
Tetrops praeusta L. ab. *nigra* KR. — Brassó (Czenk), Segesvár, Szurduk-
szoros, Retyezát.
Phytoecia nigricornis F. var. *tristriga* REITT. — Budapest.

Chrysomelidae.

- Labidostomis longimana* L. var. *dalmatina* LAC. — Alsó-Kercz.
Gynandrophthalma diversipes LETZN. — Keresztény-havas.
Cryptocephalus laevicollis GEBL. ab. *viennensis* WSE. — Vajdahunyad,
Mehádia.
— *flavipes* F. ab. *nigrescens* GRADL. — Retyezát, Előpaták, Segesvár.
— *bilineatus* L. ab. *moestus* WSE. — Bázna, Verestorony.
— *elegantulus* GRAV. ab. *inadumbratus* PIC — Horvátország.
Pachybrachys haliciensis MILL. ab. *rufimanus* WSE. — Gyulafehérvár,
Hátszeg.
Chrysomela coerulea OLIV. ab. *marmarosensis* REITT. — Máramaros.
— *crassimargo* GERM. ab. *plumbeonigra* REITT. — Erdélyi havasok.
— *haemoptera* L. var. *unicolor* SUFFR. — Brassó (Czenk).
— *orichalcia* MÜLL. — Besztercze, Segesvár.
Chrysochloa rugulosa SUFFR. ab. *Gaertneri* WSE. — Tátra.
— — ab. *nigritula* WSE. — Tátra.
— *plagiata* SUFFR. ab. *dorsalis* WSE. — Tátra.
— — ab. *rufipes* WSE. — Tátra.
— *cacaliae* SCHRNK. var. *Janaceki* WSE. — Erdélyi havasok.
Phytodecta pallida L. ab. *nigricolor* REITT. — Tátra.
Phyllodecta vitellinae L. ab. *brevicollis* MOTSCH. — Brassó.
Luperus cyanipennis KÜST. — Kolozsvár, Brassó.
Lochmaea capreae L. var. *pallidipennis* KÜST. — Segesvár, Brassó.
— *crataegi* FORST. ab. *binotata* DUFT. — Erdély (a törzsfaj közt).
Podagrica malvae ILL. ab. *aenescens* WSE. — Vajdahunyad.
— *Menetriesi* FALD. — Mitrovicza (Szerém vm.).
Crepidodera transsylvanica FUSS ab. *rufipennis* DAN. — Erdély.
— *corpulenta* KUTSCH. ab. *opaca* PETRI — Feleki-hegység (Serbota).
Epitrix atropae FOUDR. ab. *quadrinaculata* WSE. — Brassói hegység.
Minota obesa WALTJ. var. *carpathica* HEIKTG. — Tátra, Biharhegység,
Bucsecs.
Chaetocnema arida FOUDR. — Rozsnyói hegység.
Psylliodes Kiesenwetteri KUTSCH. — Horvátország.
— *chrysocephala* L. var. *nucea* ILL. — Ratosnya.
— *pyritosa* KUTSCH. — Vajdahunyad.
Phyllotreta sinuata STEPH. var. *monticola* WSE. — Hátszeg.

- Aphthona placida* KUTSCH. — Magyarország.
 — *nigriceps* REDT. — Segesvár.
Longitarsus stragulatus FOU DR. — Segesvár, Hátszeg.
 — *Foudrasi* WSE. — Pécs.
 — *pratensis* PANZ. var. *medicaginis* ALL. — Borszék, Segesvár.
 — — var. *minus* KUTSCH. — Fertő-tó.
Apteropeda orbiculata MARSH. ab. *aurichalcea* WSE. — Bázna, Malomvíz.

Lariidae.

- Spermophagus Küsteri* SCHILSKY — Gyulafehérvár.
Bruchidius pauper BOH. — Bázna, Brassó.

Anthrribidae.

- Urodon musculus* DAN. — Budapest.
Pseudochoragus brachycerus PETRI — Trencsén, Gyulafehérvár.

Curculionidae.

- Otiorrhynchus geniculatus* GERM. var. *szörényensis* CSIKI — Német-Bogsán.
 — *mastic* OL. var. *nigrociliatus* REITT. — Zágráb.
 — *inflatooides* RE IT. — Jasikovač (Gospic mellett).
 — *squamiperdix* REITT. — Kapela-hegység.
 — *multipunctatus* F. ab. *hoverlanus* REITT. — Máramaros.
 — *comatus* PETRI — Zernesti hegység.
 — *perdix* OL. var. *Carpathorum* CSIKI — Kárpátok.
 — *consobrinus* REITT. — Ostaria (Velebit).
 — *costipennis* ROSH. — Horvátország.
 — *albensis* PETRI — Zalathna.
 — — var. *obductus* PETRI — Topánfalva.
 — *antennatus* STIERL. var. *Rosenhaueri* STIERL. — Negoj.
 — *globus* BOH. — ?Magyarország.
 — *granicollis* BOH. ab. *pictus* PETRI — Retyezát.
 — — var. *Paringii* PETRI — Páring.
 — *corvulus* REITT. — Erdély.
 — *aspleni* MILL. var. *seriepunctatus* PETRI — Radnai havasok.
 — *Millerianus* REITT. — Cserna-hora, Hoverla.
 — *liburnicus* REITT. — Velebit.
 — *dubius* STRM. ab. *pseudopauper* REITT. — Kárpátok.
 — *Championi* REITT. — Herkulesfürdő.
Polydrosus subalpinus PETRI — Radnai havasok, Csukás.
Brachysomus Mihóki PENECKE — Huszárok.
Omius Hanáki FRIV. var. *montanus* PETRI — Borszék, Ratosnya, Egyeskő.
Sitona crinita HBST. ab. *albocrinita* REITT. — Magyarország.

- Sitona albescens* STEPH. — Segesvár.
 — *sulcifrons* THBG. var. *Deubeli* KRAUSS — Erdély.
 — *fuscopilosa* APFB. — Horvátország.
 — *cyllindricollis* FAHRS. ab. *varians* DESBR. — Alsó-Kercz.
- Trachyphloeus laticollis* BOH. — Segesvár.
- Liophloeus gibbus* BOH. var. *sulcifrons* PETRI — Radnai havasok.
 — *laevifrons* PETRI — Bucsecs.
- Cleonus nanus* GYLLH. — Szent-Erzsébet.
 — *piger* SCOP. var. *scutellatus* BOH. — Budapest, Szeged, Mező-hegyes, Ulma, Pécs.
- Larinus vulpes* OLIV. var. *orientalis* PETRI — Mezőzáh, Bázna.
- Minyops Escherichi* REITT. var. *lacunosus* J. SAHLBG. — Velebit.
 — *costalis* GYLLH. — Segesvár, Nagyszeben, Pilis, Kalán, Szurduk-szoros.
- Hypera pusilla* PETRI — Ünökő, Nagyhagymás, Bucsecs, Királykő, Kerczi-hegység.
- Dorytomus hirtipennis* BED. var. *taeniatus* FST. — Segesvár, Brassó, Gyulafehérvár.
- Orthochaetes subsetsosus* PETRI — Bulea-völgy.
 — *alpinus* PENECKE — Szászhermány, Bucsecs, Tátra.
- Acalles ovalipennis* PETRI — Verestorony.
 — *turbatus* BOH. var. *balkanicus* SOL. — Bázna, Alsó-Rákos.
- Rhinoncus Castor* F. ab. *flavipes* STEPH. — Segesvár.
- Ceuthorrhynchus virgatus* GYLLH. — Szászhermány, Vajdahunyad.
 — *Roberti* GYLLH. — Nagyszeben, Kalán.
 — — ab. *alliariae* BRIS. — Vargyas-völgy.
 — *angustulus* GYLLH. — Brassó.
 — *pervicax* WSE. — Gyulafehérvár.
 — *erysimi* F. ab. *subniger* GERH. — Keresztényhavas.
- Baris Spitzyi* HOCHH. — Bázna.
 — — ab. *nesapia* FAUST. — Bázna.
- Limnobaris pusio* BOH. — Bázna.
- Balaninus rubidus* GYLLH. — Brassó.
- Bradybatus seriesetosus* PETRI — Brassó, Verestorony.
- Tychius Kiesenwetteri* TOURN. — Segesvár.
 — *haematopus* GYLLH. — Hátszeg, Segesvár, Brassó.
- Sibinia Beckeri* TOURN. — Gyulafehérvár.
- Miarus campanulae* L. ab. *ursinus* AB. — Púj, Segesvár.
 — — var. *rotundicollis* DESBR. — Púj.
 — — var. *monticola* PETRI — Borszék, Balánbánya, Segesvár, Bucsecs, Serbota.
- Nanophyes circumscriptus* AUBÉ — Segesvár.
- Magdalis Weisei* SCHREINER — Szászhermány.

- Magdalis striatula* DESBR. — Erdély (BIELZ, PETRI).
 — *carbonaria* L. — Szurduk-szoros.
Apion Hilfi WAGN. var. *Deubeli* WAGN. — Hátszeg, Brassó.
 — *platalea* GERM. — Gyoma, Lajtaújfalu, Pinnye, Dicsőszentmárton.
 — *Sundevalli* BOH. — Magyarország.
 — *fuscirostre* F. — Piliscsaba.
 — *melancholicum* WENCK. — Erdély.
 — *aestimatum* FAUST — Pálmátér, Gyoma, Gyenesdiás, Sümeg, Fertő-tó, Hidasnémeti, Perény, Brassó, Kevevára.

Ipididae.

- Eccoptogaster laevis* CHAP. — Bázna, Brassó.
 — *ensifer* EICHH. — Ludbreg.
Hylastinus croaticus FUCHS — Varasd.
Thamnurgus varipes EICHH. — Barcza-Rosznyó, Alsó-Rákos.
Pityophthorus Lichtensteini RATZ. — Budapest.
Pityogenes quadridens HRTG. var. *bistridentatus* EICHH. — Zanoga.
 — *Lipperti* HENSCH. — Fenyőháza.
 — *chalcographus* L. var. *sexdentatus* OLIV. — Brassó.
Ips Vorontzowi JAKOBS. — Resiczabánya, Brassó.
Taphrorychus mecedanus REITT. — Tr.-Teplicz.
Dryocoetes hectographus REITT. — Máramaros (Hoverla).
 — *sardus* STROHM. — Krapina, Angoselo-Otok.

Scarabaeidae.

- Psammobius laevipennis* COSTA — Segesvár, Szászhermány.
Aphodius pusillus HBST. var. *rufulus* MULS. — Brassó, Keresztényhavas.
 — *varians* DFT. ab. *ambiguus* MULS. — Brassó, Alsó-Rákos.
Anomala aenea DEG. ab. *bicolor* D TORRE — Retyezát.
 — — ab. *maculata* SOLSKY — Nagyenyed.
 — — ab. *cyanea* D TORRE — Retyezát.
 — *oblonga* ER. ab. *bicolor* SCHILSKY — Verestoronny.
Oryctes nasicornis L. subspec. *Holdhausi* MINCK — Péczel, Dános-puszta, Pécs, Garamszentkereszt.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

(*Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns*).

Irta: BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (London).

VII.¹

Az elmúlt 1913. évben megbízásomból PREDOTA KÁROLY két ízben töltött hosszabb időt gyűjtési célból a szlavóniai Kupinovo-n és újból a deliblati homokpusztában fekvő Flamunda telepen.

A mi első sorban a Szerémségben, a Száva mellett 78 m. magasságban fekvő Kupinovo-ban volt tartzkodást illeti, ez április 15-től augusztus 6-ig tartott, a honnan PREDOTA kirándulásait a kb. 14 kilométernyire északnyugatra fekvő Obrez-ig, északra Asanja és keletre Progar-ig terjesztette ki.

Nagyon jó gyűjtőterületet képezett a Kupinovo-ig terjedő Obedska bara is, mely a Száva egykori elmosarásodott ágát képezi.

A mindenütt nagyban üzött sertéstenyésztés még a Kupinovo-tól messze fekvő tölgyesekben sem engedi meg gazdagabb növényzet kifejlődését. Mindazonáltal sikerült PREDOTA-nak nem kevesebb mint 503 fajt Kupinovo környékéről kimutatni, melyek közül a következő

Im abgelaufenen Jahre 1913 nahm Herr KARL PREDOTA in meinem Auftrage zwei längere Aufenthalte zu Sammelzwecken u. zw. in Kupinovo (Slavonien) und wieder in Flamunda in der Deliblater Puszta.

Was vorerst den Aufenthalt in Kupinovo (78 m), in Syrmien an der Save gelegen, anbelangt, welcher vom 15. April bis 6. August währte, so dehnte Herr PREDOTA seine Exkursion nordwestlich bis Obrez (zirka 14 Km von Kupinovo), nördlich bis Asanja und östlich bis Progar aus.

Ein sehr gutes Sammelterrain bot auch die an Kupinovo sich anschliessende Obedska bara, welche einen versumpften, ehemaligen Arm der Save darstellt.

Die überall intensiv betriebene Schweinezucht lässt aber selbst in den von Kupinovo erst entfernter liegenden Eichenwäldungen keine reichere Bodenvegetation aufkommen. Trotzdem gelang es Herrn PREDOTA nicht weniger als 503 Arten aus der Umgebung Kupinovos nachzuweisen, unter welchen

¹ Az előző hat közlemény a Rovartani Lapok következő kötetében jelent meg:

I. XVI, 1909, p. 130—148; **II.** XVIII, 1911, p. 36—43; **III.** XIX, 1912, p. 21—29; **IV.** XIX, 1912, p. 167—180; **V.** XX, 1913, p. 66—91; **VI.** XX,

1913, p. 170—173.

¹ Die 6 vorhergegangenen Beiträge sind in den folgenden Bänden der Rovartani Lapok erschienen:

két aprólepke Magyarországra újnak bizonyult: *Polychrosis confinitana* STGR. és *Lithocolletis distinctella* Z.

Azonkívül két új fajváltozatot kellett felállítani, és pedig: *Acidalia immutata* ab. *atra* RBL. és *Crambus paludellus* ab. *nivellus* RBL.

A mi a Flamundában, a Deliblati homokpusztában való tartózkodást illeti, úgy ez augusztus 7-től október közepéig tartott és újból egy sereg érdekes fajta eredményezett, közöttük két új faj Coleophorát, a *C. Predotaella* RBL. és *C. pilicornis* RBL.-t. Mint újat kellett onnan a *Satyrus Arethusa* ESP. egy felül egyszínű sötét fajváltozatát felállítani (ab. *unicolor* RBL.) és az *Ancylolomia palpella* SCHIFF. fejlődésének első fokozatait leírni.

A míg a Szlavonországban gyűjtött fajoknak teljes jegyzékét közlöm ez alkalommal, a Deliblaton gyűjtettek közül csak azokat sorolom fel, melyek II., III. és V. közleményemben még nem soroltatták fel.

A gyűjtött anyag meghatározását úgy mint eddig is H. REBEL tanár úr (Bécs) végezte, a kitől a leírásokat tartalmazó függelék is származik.

Végül még meg akarom említeni, hogy PREDOTA tavalyelőtti bábokból még a következő két fajt nevelte:

Cirrhoedia xerampelina HB. — Hortobágy, e. l. VIII. 15—IX. 9.

Tephroclystia taquearia Hs.,

sich die zwei nachstehenden, für Ungarn neuen Microlepidopteren-Arten befanden: *Polychrosis confinitana* STGR. und *Lithocolletis distinctella* Z.

Überdies waren zwei neue Aberrationen aufzustellen u. zw.: *Acidalia immutata* ab. *atra* RBL. und *Crambus paludellus* ab. *nivellus* RBL.

Was den Aufenthalt in Flamunda, in der Sandpuszta von Deliblat, betrifft, so währte derselbe vom 7. August bis Mitte Oktober und brachte abermals eine Anzahl sehr interessanter Arten, darunter zwei neue Arten Coleophoren *C. Predotaella* RBL. und *C. pilicornis* RBL. Als neu war ferner von dort eine oberseits einfärbig dunkle Aberration von *Satyrus Arethusa* ESP. (ab. *unicolor* RBL.) aufzustellen, und die ersten Stände von *Ancylolomia palpella* SCHIFF. zu beschreiben.

Während von den in Slavonien gesammelten Arten hier eine vollständige Liste gegeben wird, werden von Deliblat nur jene Arten aufgezählt, welche in meinem II., III. und V. Beitrag noch nicht angeführt erscheinen.

Die Determination der Ausbeute erfolgte wie bisher durch Prof. H. Rebel in Wien, von welchem auch der deskriptive Anhang herrührt.

Schliesslich sei noch bemerkt, dass Herr PREDOTA aus vorjährigen Puppen die beiden nachstehenden Arten gezogen hat:

Cirrhoedia xerampelina HB. — Hortobágy, e. l. VIII. 15—IX. 9.

Tephroclystia taquearia Hs., die

melynek hernyóit a Stina de Vale-nál Budurásza mellett valószínűleg *Rhinantus*-on gyűjtötte; e. l. VIII. 17—22 (1 ♂, 1 ♀). Ez a szép araszoló pille Magyarországára új.

Raupen wurden in der Stina de Vale bei Budurásza wahrscheinlich auf *Rhinantus* gefunden; e. l. VIII. 17—22 (1 ♂, 1 ♀). Diese schöne Geometriden-Art ist neu für Ungarn.

A) A Kupinovo környékén Szlavonországban gyűjtött lepkék jegyzéke.

A) Verzeichniss der in der Umgebung von Kupinovo in Slavonien gesammelten Lepidopteren.

Papilionidae.

Papilio podalirius L. — Obrez VII. 16.

Pieridae.

Pieris rapae L. — Kupinovo V. 7, VI. 7. (Egy nagyon nagy ♂ példány elülső szárnyhossza 29 mm. — Ein sehr grosses ♂ mit 29 mm. Vorderflügelänge.)

— *napi* L. — Kupinovo V. 9.

— — var. *napaeae* Esp. — Kupinovo VI. 9; Asanja VI. 28.

— *Daplidice* L. — Obrez VII. 27.

Leptidia sinapis L. var. *diniensis* B. — Kupinovo VI. 7—10 (♂ ♀).

Colias Hyale L. — Kupinovo VII. 1; Obrez VII. 30 (♀).

— *Edusa* F. et ab. *Helice* Hb. — Kupinovo VI. 17, VII. 9—26.

Gonepteryx rhamni L. — Kupinovo VI. 25 (♂ e. l.); Progar VII. 18.

Nymphalidae.

Apatura Ilia SCHIFF. ab. *Clytie* SCHIFF. — Kupinovo VI. 10—20.

Limenitis Camilla SCHIFF. — Obrez V. 28 (frequens); VII. 22—30.

— *Sibilla* L. — Obrez V. 28, VII. 30.

Neptis aceris LEP. — Obrez V. 26, VII. 22 (♀).

Pyrameis Atalanta L. — Progar V. 14.

— *cardui* L. — Obrez VIII. 1.

Vanessa urticae L. — Progar V. 14.

— *L-album* Esp. — Progar e. l. V. 24, VI. 10; Kupinovo VI. 12.

— *polychloros* L. — Progar e. l. V. 22—25; Kupinovo VI. 25; Obrez VII. 29.

Polygonia c-album L. var. *Hutchinsoni* ROBS. — Progar V. 14, ♂ (Érdekes ennek a nyári alaknak ily korai megjelenése. — Die frühe Erscheinungszeit dieser Sommerform ist sehr auffallend); Kupinovo VI. 10, ♂.

Araschnia Levana L. gen. aest. *Prorsa* L. — Obrez VIII. 3.

- Melitaea Cinzia* L. — Obrez V. 28 (nagyon sötét, ♂♀ — sehr dunkel, ♂♀).
- *Didyma* ESP. — Obrez VII. 19.
- *Athalia* ROTT. — Progar V. 14, Obrez V. 28.
- Argynnis Selene* SCHIFF. — Kupinovo V. 4—16, VII. 1; Asanja VI. 13—28.
- *Dia* L. — Kupinovo VI. 9.
- *Latonia* L. — Kupinovo V. 9.
- Melanargia Galatea* L. var. *procida* HRBST. — Obrez VII. 23; Asanja VII. 24.
- Satyrus Circe* F. — Obrez VII. 23 (♀).
- *Dryas* SC. — Obrez VII. 27—VIII. 1.
- Pararge Aegeria* L. var. *egerides* STGR. — Obrez VII. 22.
- *Megaera* L. — Kupinovo VII. 1.
- *Maera* L. — Kupinovo V. 10—20.
- Aphantopus Hyperanthus* L. — Progar VII. 18.
- Epinephele Jurtina* L. — Kupinovo; Obrez VII. 9—30.
- *Tithonus* L. — Obrez VIII. 3 (♂).
- Coenonympha Iphis* SCHIFF. — Kupinovo IV. 29.
- *Pamphilus* L. — Progar V. 14.

Erycinidae

- Nemeobius Lucina* L. — Obrez VIII. 1 (2 ♀).

Lycaenidae.

- Thecla pruni* L. — Kupinovo e. l. V. 9—21.
- Callophrys rubi* L. — Progar V. 20; Obrez V. 28.
- Zephyrus quercus* L. — Obrez VII. 22 (♀); Kupinovo VIII. 8 (♂).
- *betulae* L. — Kupinovo VI. 24 (e. l. ♂).
- Chrysophanus dispar* HAW. var. *rutilus* WRNBG. — Kupinovo V. 10—VI. 7. (A tavaszi alak: *vernalis* HORM. példányainak gyönyörű sorozata. — Eine Serie prachtvoller Stücke der Frühjahrsform *vernalis* HORM.), VII. 20—31 (kis példányok. — Kleine Exemplare).
- *Phlaeas* L. — Obrez VII. 28.
- Lycaena Argiades* PALL. — Kupinovo VII. 22.
- — var. *Polysperchon* BKH. — Kupinovo IV. 22—V. 8, VI. 15.
- *Argus* L. (*Aegon* SCHIFF.) — Progar V. 20 (♀ felül helyenként kék. — ♀ oberseits teilweise blau).
- *Argyrognomon* BRGSTR. — Progar V. 20; Kupinovo VII. 21.
- *Icarus* ROTT. — Kupinovo V. 1—9, VII. 20; Obrez V.
- *Cyllarus* ROTT. — Progar V. 20; Obrez V. 18, VII. 27.
- *Argiolus* L. — Kupinovo VI. 10—17, VII. 31 (♀).

Hesperiidae.

- Adopaea lineola* O. — Kupinovo VI. 29 (♀).
Augiades Sylvanus Esp. — Progar V. 14; Kupinovo VI. 11.
Carcharodes alceae Esp. — Kupinovo V. 18, VI. 24; Progar VII. 21;
 Obrez e. l. VII. 25.
Hesperia Alveus Hb. — Kupinovo VI. 2—11.
 — *malvae* L. — Kupinovo IV. 29, VI. 11.
Thanaos Tages L. — Kupinovo VII. 20.

Sphingidae.

- Acherontia Atropos* L. — Kupinovo e. l. IX—X.
Protoparce convolvuli L. — Kupinovo VII. 22, e. l. IX. 17.
Deilephila euphorbiae L. — Asanja VII. 17; Obrez VII. 28 (erösen
 vöröses átmenet *rubescens* GARB.-hez. — Starck rötlich
 transit. *rubescens* GARB.)
Chaerocampa Elpenor L. — Kupinovo V. 1.
Macroglossum stellatarum L. — Kupinovo e. l. VIII.

Notodontidae.

- Stauropus fagi* L. — Asanja VII. 17 (♀).
Drymonia chaonia Hb. — Kupinovo V. 2.
Notodonta trepida Esp. — Obrez V. 1; Kupinovo V. 8.
Pygaera anastomosis L. — Kupinovo V. 30; Obrez VII. 27.
 — *curtula* L. — Obrez VIII. 1.

Lymantriidae.

- Orgyia antiqua* L. — Obrez VIII. 3. (♂).
Euproctis chrysorrhoea L. — Kupinovo V. 30—VI. 26; Obrez VI. 27
 VII. 27.
Lymantria dispar L. — Obrez VII. 23 (♂).

Lasiocampidae.

- Malacosoma neustria* L. — Kupinovo e. l. VI. 10—12; Obrez VII. 22.
Eriogaster rimicola Hb. — Kupinovo e. l. X. 8—27 (♂♀ frequenter).
 — *catax* L. — Kupinovo e. l. X. 20 (♂♀).
Gastropacha quercifolia L. — Obrez VII. 22.
Odonestis pruni L. — Kupinovo V. 20.

Thyrididae.

- Thyris fenestrella* Sc. — Kupinovo VI. 19, VII. 24.

Noctuidae.

- Demas coryli* L. — Obrez VII. 27.
Acronycta aceris L. — Kupinovo V. 10; Obrez VII. 22—25.
 — *rumicis* L. — Obrez V. 28; Kupinovo VI. 10.
Arsilonche albovenosa GOEZE — Kupinovo, Obrez VII. 7—28 (saepius).
Agrotis pronuba L. — Kupinovo VI. 9.
 — *c nigrum* L. — Kupinovo V. 16.
 — *plecta* L. — Kupinovo V. 31; Obrez V. 26.
 — *putris* L. — Kupinovo VI. 2, VII. 27.
 — *exclamationis* L. — Kupinovo V. 28, VII. 1.
 — *ypsilon* ROTT. — Kupinovo VI. 22.
 — *segetum* SCHIFF. — Obrez VII. 27.
Mamestra brassicae L. — Kupinovo V. 28.
 — *oleracea* L. — Kupinovo V. 10; Obrez V. 26.
 — *dissimilis* KNOCH — Kupinovo VI. 20—30.
 — *genistae* ВКН. — Kupinovo, Obrez V. 10—28.
 — *chrysozona* ВКН. — Kupinovo VII. 17.
Dianthoecia capsicola НВ. — Kupinovo VI. 2.
Miana strigilis L. — Kupinovo VI. 2.
Bryophila fraudatrix НВ. — Kupinovo V. 27—31; Obrez VI. 25.
 — *receptricula* НВ. — Kupinovo VII. 9.
 — *algae* F. — Kupinovo VI. 10.
 — *muralis* FORST. — Kupinovo e. l. VII. 31.
Hadena unanimitis TR. — Kupinovo VI. 23.
Trachea atriplicis L. — Kupinovo VI. 23.
Nonagria spargani ESP. — Kupinovo VII. 26.
Senta maritima TAUSCH. — Kupinovo V. 21; Asanja VI. 25.
Leucania pallens L. — Kupinovo V. 31.
 — *vitellina* НВ. — Kupinovo V. 29.
 — *albipuncta* F. — Kupinovo e. l. VIII. 3.
 — *turca* L. — Kupinovo VI. 23, e. l. VII. 29.
Grammesia trigrammica HUFN. — Kupinovo VI. 23; Asanja VI. 19.
Caradrina quadripunctata F. — Obrez VI. 23.
 — *ambigua* F. — Kupinovo VI. 20.
Acosmetia caliginosa НВ. — Kupinovo V. 11—22; e. l. VII. 19—22.
Amphipyra pyramidea L. — Kupinovo e. l. VI. 7; Asanja VI. 13.
Calymnia affinis L. — Kupinovo, Obrez e. l. VI. 6—25; Obrez VII. 27.
 — *diffinis* Hw. — Kupinovo e. l. VI. 2—VII. 9.
 — *trapezina* L. — Kupinovo VI. 19.
Dyschorista suspecta НВ. ab. *iners* TR. — Kupinovo VI. 19—28.
 — *fissipuncta* Hw. — Kupinovo VI. 19.
Plastenis retusa L. — Progar e. l. VI. 11—14; Obrez VI. 25; Kupinovo VI. 19—VII. 19.

- Xylina ornithopus* HFN. — Obrez e. l. IX. 26—X. 7.
Cucullia umbratica L. — Kupinovo V. 14, VI. 2; Obrez V. 17. (♂).
Heliothis dipsacea L. — Kupinovo V. 12, VII. 23—27; Obrez VII. 25.
Pyrrhia umbra HFN. — Kupinovo VI. 19 (♀).
Acontia luctuosa ESP. — Kupinovo V. 9; Obrez VII. 22.
 — *lucida* HFN. — Kupinovo V. 17.
Thalpochores purpurina HB. — Obrez e. l. VII. 7—12.
Erastria argentula HB. — Kupinovo VIII. 1.
 — *uncula* CL. — Kupinovo VII. 2.
 — *venustula* HB. — Kupinovo VII. 22.
 — *pusilla* VIEW. — Kupinovo V. 2, VI. 21, VII. 22' (frequens).
Rivula sericealis SCOP. — Kupinovo VI. 8; Obrez VI. 22—VII. 9.
Emmelia trabealis SCOP. — Obrez VII. 22.
Metoponia Koekeritziana HB. — Kupinovo V. 20, VI. 26.
Scoliopteryx libatrix L. — Kupinovo VI. 23; Obrez VII. 22.
Telesilla amethystina HB. — Kupinovo V. 19—25, VII. 20—23.
 — *virgo* TR. — Kupinovo VI. 24. (Igen nagy, az elülső szárnyakon erősen ibolyaszínű ♂. — Ein sehr grosses, auf den Vorderflügeln stark violett gefärbtes ♂).
Plusia c-aureum КНОСН — Kupinovo e. l. VII. 23—VIII. 4.
 — *chrysilis* L. ab. *juncta* TUTT. — Obrez VII. 23.
 — *gutta* GN. — Kupinovo & Obrez e. l. VII. 13—VIII. 2; Asanja VII. 17.
Euclidia glyphica L. — Kupinovo V. 8, VI. 8, VII. 9.
Catephia alchymista SCHIFF. — Kupinovo V. 12; Obrez V. 17—28.
Catocala electa БКН. — Kupinovo VIII. 4.
 — *elocata* ESP. — Kupinovo VIII. 1.
 — *promissa* ESP. — Obrez e. l. VI. 1—9.
 — *hymenea* SCHIFF. — Kupinovo & Obrez e. l. VI. 23—VII. 10.
Laspeyria flexula SCHIFF. — Obrez e. l. V. 7—22, VII. 29; Kupinovo VII. 9.
Zanclognatha tenuialis RBL. — Kupinovo VII. 9.
 — *tarsicrinalis* KN. — Kupinovo V. 8—25; Obrez e. l. VII. 26.
 — *grisealis* HB. — Kupinovo V. 1, VI. 1; Progar VII. 18; Obrez VII. 25—VIII. 1.
Aethia emortualis SCHIFF. — Kupinovo IV. 25; Obrez e. l. VII. 22—31.
Madopa salicalis SCHIFF. — Kupinovo V. 5.
Herminia cribrumalis HB. — Kupinovo V. 27—29, VII. 20—27.
 — *tentacularia* L. — Kupinovo V. 3—VI. 1.
Pechipogon barbalis L. — Kupinovo V. 14—30; Obrez e. l. VII. 22—29.
Hyppena proboscidalis L. — Kupinovo V. 9—12.
Hyppenodes costaestrigalis STERN. — Kupinovo V. 24.
Tholomiges turfosalis WCK. — Kupinovo VII. 2—23.

Geometridae.

- Euchloris pustulata* HUFN. — Asanja VI. 20.
 — *smaragdaria* F. — Obrez VII. 27.
 — *vernaria* HB. — Kupinovo e. l. VI. 10—29.
- Thalera lactearia* L. — Kupinovo IV. 21—V. 1; Obrez V. 26, e. l. VII. 14—22; Asanja VII. 22.
- Nemoria viridata* L. — Kupinovo VI. 2, VII. 30.
 — *pulmentaria* GN. — Obrez V. 26.
- Hemithea strigata* MÜLL. — Kupinovo V. 18 (♀).
- Acidalia ochrata* SCOP. — Obrez VII. 19 (♂).
 — *muricata* HFN. — Kupinovo V. 24—VI. 13.
 — *dimidiata* HFN. — Kupinovo VII. 25—30.
 — *laevigata* SCOP. — Kupinovo VII. 8—30.
 — *politata* HB. ab. *abmarginata* BHTSCH. — Obrez V. 26, VII. 20; Asanja VI. 19; Progar VII. 18.
 — *interjectaria* B. — Obrez VII. 25.
 — *nitidata* HS. — Obrez VII. 27. (♀).
 — *degeneraria* HB. — Asanja VII. 22—27.
 — *deversaria* HS. — Obrez VII. 19.
 — *aversata* L. — Obrez VII. 19—27.
 — *immorata* L. — Kupinovo V. 25; Asanja VI. 19; Progar VII. 18.
 — *rubiginata* HFN. — Obrez VIII. 3.
 — *punctata* SCOP. — Obrez VII. 29 (♀).
 — *immutata* L. — Kupinovo IV. 28—V. 8, VII. 23; Progar VII. 18.
 — — ab. *atra* RBL. nov. ab. (lásd a függelék. — Siehe den Anhang). — Progar VII. 25.
 — *corrivalaria* KRTSCH. — Kupinovo VII. 31 (♂).
 — *strigaria* HB. — Obrez VII. 27; Asanja VII. 7.
 — *strigilaria* HB. — Obrez VII. 19—29 (a példányok részben erősen sárgások. — Die Stücke sind zum Teil stark gelblich).
 — *flaccidaria* Z. — Kupinovo V. 19—31; Obrez V. 26; Asanja VI. 19—22.
- Codonia orbicularia* HB. — Kupinovo IV. 26, VII. 1; Obrez VII. 25 (♀).
 — *annulata* SCHULTZE — Kupinovo IV. 29; Obrez VII. 19.
 — *porata* F. — Kupinovo IV. 21, V. 4, e. l. VII. 24.
 — *quercimontaria* BASTELB. — Kupinovo VII. 1; Obrez VII. 20—VIII. 3; Asanja V. 14, VII. 17.
 — *punctaria* L. — Kupinovo IV. 27.
 — *linearia* HB. var. *strabonaria* Z. — Obrez VII. 29.
- Rhodostrophia vibicaria* CL. — Obrez V. 24; Asanja VI. 19.
 — — ab. *strigata* STGR. — Kupinovo V. 25.

- Timandra amata* L. — Kupinovo IV. 21, VI. 8; Asanja V. 16; Obrez VII. 29.
- Lythria purpuraria* L. — Asanja VII. 7; Kupinovo VII. 20.
- Ortholitha plumbaria* F. — Obrez V. 22.
- Minoa murinata* Scop. — Kupinovo V. 27; Asanja VII. 17.
- Lithostege farinata* Hfn. — Kupinovo V. 5; Asanja V. 14, VI. 19.
- Anaitis plagiata* L. — Kupinovo V. 9.
- Triphosa dubitata* L. — Kupinovo e. l. VI. 23.
- Scotosia vetulata* Schiff. — Kupinovo V. 17—31, e. l. VI. 9 (♀).
- Larentia viridaria* F. — Kupinovo V. 10.
- *ferrugata* Cl. — Kupinovo V. 18, VII. 22 (♀).
- *fluviata* Hb. — Kupinovo VI. 23—30 (♂).
- *sociata* Bkh. — Kupinovo IV. 27; Asanja VI. 1.
- *albicillata* L. — Kupinovo VI. 2; Asanja VI. 1; Progar VII. 21.
- *procellata* F. — Obrez VII. 25—VIII. 3.
- *bilineata* L. — Obrez VII. 19—25.
- *rubidata* Hb. — Kupinovo VII. 22.
- Asthenia candidata* Schiff. — Obrez VII. 20.
- Tephroclystia oblongata* Thbg. — Obrez VIII. 3.
- *assimilata* Gn. — Kupinovo V. 18.
- *isogrammaria* Hs. — Obrez VII. 27.
- Phibalapteryx polygrammata* Bkh. — Kupinovo IV. 21, V. 21, VI. 26, VII. 30; Asanja VII. 7; Obrez VI. 14, VII. 27, VIII. 3.
- *corticata* Tr. — Kupinovo VI. 9.
- Abraxas grossulariata* L. — Obrez VIII. 3.
- *adustata* Schiff. — Obrez VII. 19.
- Deilinia exanthemata* Scop. — Kupinovo IV. 29; Obrez V. 26 (♀) VII. 15 (♂).
- Numeria pulveraria* L. ab. *violacearia* Graes. — Asanja VII. 17; Progar VII. 18; Obrez VII. 22—27.
- Ennomos erosaria* Hb. ab. *tiliaria* Hb. — Kupinovo VI. 20.
- Selenia bilunaria* Hb. — Obrez V. 26, Kupinovo VI. 2.
- *lunaria* Schiff. — Kupinovo V. 6; Obrez V. 26.
- Angerona prunaria* L. ab. *corylaria* Thbg. — Progar V. 16 (♂).
- Eurymene dolobraria* L. — Kupinovo V. 21.
- Epione apiciaria* Schiff. — Kupinovo VI. 8; Obrez VIII. 3.
- Venilia macularia* L. — Kupinovo V. 26.
- Semiothisa alternaria* Hb. — Asanja VII. 22.
- Hybernia bajaran* Schiff. — Kupinovo e. l. X. 19—XI. 4.
- *defoliaria* Cl. & ab. *obscura* Helf. & ab. *brunnescens* Rbl. — Kupinovo e. l. X. 19—XI. 1.
- Boarmia roboraria* Schiff. — Kupinovo V. 2—6.
- *consortaria* F. — Asanja VI. 1, Kupinovo e. l. VII. 27; Obrez VII. 26.

- Boarmia lichenaria* HUFN. — Kupinovo e. l. V. 18 (♀).
 — *selenaria* HB. — Kupinovo V. 10, VII. 1; Obrez VIII. 1.
Ematurga atomaria L. — Kupinovo V. 10—14 (pro parte transit. ad
 ab. *unicoloraria* STGR. ♂♀).
Phasiane clathrata L. — Kupinovo IV. 21, VI. 8.
 — *glarearia* SCHIFF. — Asanja VII. 7; Obrez VII. 25.
Eubolia arenacearia HB. — Obrez V. 24.
 — — var. *flavidaria* EV. — Obrez VI. 14, VII. 25—VIII. 3.

Nolidae.

- Nola cucullatella* L. — Kupinovo V. 1—26, VI. 20.
 — *strigula* HB. — Kupinovo V. 5; Obrez e. l. VII. 30.
 — *albula* SCHIFF. — Kupinovo VI. 26—VII. 1 (♂).
 — *centonalis* HB. — Kupinovo VI. 7 (♂).

Sarrothripidae.

- Sarrothripus Revayanus* SCOP. — Kupinovo V. 30—VI. 9; Obrez e. l.
 VII. 12.

Chloëphoridae.

- Earias chlorana* L. — Kupinovo V. 22—27, VI. 26.
Hylophila prasinana L. — Kupinovo V. 4.

Syntomidae.

- Syntomis Phegea* L. — Obrez VII. 19 (kis üvegfolttokkal. — Mit
 kleinen Glasflecken).
Dysauxes ancilla L. — Obrez VII. 9—27.

Arctiidae.

- Spilosoma lutea* HFN. — Kupinovo V. 30.
 — *lubricipeda* L. (*menthastris* ESP.) — Kupinovo V. 1—7, VI. 25;
 Obrez VII. 22.
 — *urticae* ESP. — Kupinovo VI. 2.
Phragmatobia fuliginosa L. — Kupinovo e. l. V. 30, VI. 19, VII. 12;
 Obrez VII. 27.
Arctia caja L. — Obrez VII. 25 (parva).
 — *villica* L. — Kupinovo V. 13.
Miltochrista miniata FORST. — Obrez VII. 20—27.
Comacla senex HB. — Kupinovo VI. 25.
Pelosiia muscerda HFN. — Kupinovo V. 19—VII. 11; Obrez VII. 29
 (♂); Asanja VI. 22 (♂).
 — *obtusa* HS. — Kupinovo V. 27—31 (♂♀), VI. 23 (♂).

Zygaenidae.

- Zygaena filipendulae* L. — Asanja VII. 17—22.
 — *Ephialtes* L. ab. *trigonellae* ESP. — Asanja VII. 22.
Ino pruni SCHIFF. — Obrez VII. 27—VIII. 3.
 — *subsolana* STGR. — Obrez VII. 20 (♀).

Cochlididae.

- Cochlidion limacodes* HFN. — Obrez VII. 22—25.
Heterogenea asella SCHIFF. — Obrez VII. 22—VIII. 3. (♂♀).

Psychidae.

- Pachytelia unicolor* HFN. — Kupinovo, Obrez, Progar e. l. VI. 11—VII. 21 (♂♀).
Sterrhopteryx hirsutella HB. — Kupinovo V. 20—31 (♂); Asanja & Progar (zsákok. — Säckle).
Rebelia Sappho MILL. — Asanja V. 20 (e. l. ♀).
Epichnopteryx pulla ESP. — Kupinovo V. 12; Asanja V. 25—30.
Fumea crassiorella BRD. — Kupinovo e. l. V. 12; Asanja V. 25, VII. 2; Progar (zsák. — Sack).

Sesiidae.

- Sesia formicaeformis* ESP. — Kupinovo V. 9—28, VII. 30; Asanja VII. 17; Obrez VII. 27.
 — *empiformis* ESP. — Kupinovo VI. 9—26 (e. l.); Asanja VI. 22.

Cossidae.

- Cossus cossus* L. — Kupinovo VI. 22.
Phragmataecia castaneae HB. — Kupinovo V. 21—VI. 27.
Zeuzera pyrina L. — Kupinovo VI. 16.

Pyralidae.

- Melissoblastes bipunctatus* Z. — Obrez VI. 14 (♀).
Galleria mellonella L. — Kupinovo VI. 9.
Crambus paludellus HB. — Kupinovo V. 4—28 (frequens).
 — — ab. *nivellus* RBL. nov. ab. — Kupinovo V. 4—24, ♂♀ (lásd a függeléket. — Vgl. Anhang).
 — *contaminellus* HB. — Kupinovo V. 30, VI. 26—VII. 1; Asanja VI. 22.
 — *salinellus* TUTT var. *nepos* N. CH. ROTHSCH. — Kupinovo V. 31, VI. 24—VII. 1 (♂♀); Asanja VI. 22—28.
 — *luteellus* SCHIFF. — Kupinovo V. 12; Obrez VI. 11; Asanja VII. 17.

- Crambus perlellus* Sc — Kupinovo V. 12—27.
 — — var. *Warringtonellus* Str. — Kupinovo V. 12—27.
 — *verellus* Zk. — Kupinovo VI. 22; Obrez 27—29.
 — *falsellus* Schiff. — Obrez VII. 22.
 — *craterellus* Sc. — Kupinovo V. 20.
 — — var. *cassentiniellus* Z. — Kupinovo & Obrez VII. 20—22.
 — *hortuellus* Hb. — Kupinovo V. 24—VII. 1; Obrez VII. 29.
 — *pascuellus* L. — Kupinovo V. 25—VI. 24; Asanja VI. 22.
Platytes cerusellus Schiff. — Asanja VI. 22—28.
Chilo cicatricellus Hb. — Obrez VI. 14; Kupinovo VII. 22.
 — *phragmitellus* Hb. — Kupinovo VI. 22—26, VII. 27.
Scirpophaga praelata Scop. — Kupinovo VI. 24—VIII. 1; Obrez VI. 14.
Schoenobius gigantellus Schiff. — Kupinovo VI. 24—VII. 27.
 — *forficellus* Thbg. — Kupinovo V. 6—VI. 3, VII. 30 (♂♀).
Acentropus niveus Oliv. — Kupinovo V. 27—30 (♂, et ♀ alata *Hansoni* Stph.)
Ematheudes punctella Tr. — Kupinovo VI. 29.
Homoeosoma sinuella F. — Obrez VI. 11; Asanja VI. 13.
 — *nebulella* Hb. — Kupinovo VII. 20.
 — *binavevella* Hb. — Kupinovo V. 26, VII. 30.
Plodia interpunctella Hb. — Kupinovo V. 2.
Ephestia elutella Hb. — Kupinovo V. 20—30.
Hypochalcia ahenella Hb. — Kupinovo VII. 10.
Selagia argyrella F. — Kupinovo VI. 9.
Salebria semirubella Scop. — Kupinovo VIII. 2.
Nephopteryx similella Zk. — Progar VII. 18.
Phycita spissicella F. — Kupinovo VI. 9.
Rhodophaea suavella Zk. — Kupinovo VI. 17; Obrez VII. 19; Asanja VI. 13—14.
Myelois cribrella Hb. — Kupinovo V. 30, VII. 22; Obrez V. 26.
Endotricha flammealis Schiff. — Kupinovo VII. 13; Obrez VII. 22.
Aglossa pinguinalis L. — Kupinovo V. 11.
Hypsopygia costalis F. — Kupinovo V. 18—VI. 25; Asanja VI. 28.
Pyralis farinalis L. — Kupinovo V. 30; Asanja VI. 13; Progar VII. 18.
Herculia glaucinalis L. — Obrez VI. 25.
Cledeobia moldavica Esp. — Kupinovo VI. 12—20—VII. 13; Asanja VII. 17.
 — *angustalis* Schiff. — Kupinovo VII. 12.
Nymphula stagnata Don. — Kupinovo V. 11; Obrez V. 24.
 — *nymphaeata* L. — Obrez V. 24; Asanja VI. 13.
 — *stratiotata* L. — Kupinovo V. 27—29; VII. 12—20.
Cataclysta lemnata L. — Kupinovo V. 29—VI. 3, VII. 13.
Psammotis pulveralis Hb. var. *grisealis* Stgr. — Obrez VII. 29—VIII. 3.

- Scoparia Zelleri* WCK. — Obrez VII. 22.
 — *ambigualis* TR. — Kupinovo VII. 10.
 — *dubitalis* HB. — Kupinovo V. 1.
 — *resinea* Hw. — Kupinovo V. 7.
 — *crataegella* HB. — Kupinovo VI. 3; Asanja VI. 4.
 — *pallida* STPH. — Kupinovo V. 20—27.
Agrotera nemoralis Sc. — Kupinovo VII. 13; Obrez VII. 22—29.
Sylepta ruralis Sc. — Asanja VI. 1; Kupinovo VII. 10; Obrez VII. 27.
Evergestis extimalis Sc. — Kupinovo VII. 14—28.
 — *straminalis* HB. — Kupinovo V. 4—11.
 — *anealis* SCHIFF. — Kupinovo VII. 8—20.
Nomophila noctuella SCHIFF. — Kupinovo VII. 14.
Phlyctaenodes verticalis L. — Kupinovo IV. 29, V. 7, VII. 14; Obrez V. 26, VII. 27.
 — *sticticalis* L. — Kupinovo VII. 10—27.
Diasemia litterata SCOP. — Asanja VI. 13; Obrez VI. 25.
Mecyna polygonalis HB. var. *gilvata* F. — Kupinovo V. 25, VII. 22.
Calamochrous acutellus Ev. — Kupinovo VI. 3 (♂).
Pionea pandalis HB. — Obrez VII. 19—29.
 — *ferruginalis* HB. — Kupinovo VI. 11; Asanja VI. 19; Obrez VII. 19.
 — *verbascalis* SCHIFF. — Obrez V. 28.
 — *rubiginalis* HB. — Asanja VI. 20.
Pyrausta cilialis HB. — Kupinovo VII. 22.
 — *sambucalis* SCHIFF. — Asanja VI. 28.
 — *nubilalis* HB. — Kupinovo VI. 19—VII. 20; Asanja VI. 13; Obrez VII. 27.
 — *cespitalis* SCHIFF. — Kupinovo & Asanja VI. 13—VII. 10.
 — *purpuralis* L. — Kupinovo VI. 8.
 — *aurata* SCOP. — Obrez V. 26; Kupinovo VI. 8—VII. 12.

Pterophoridae.

- Oxyptilus parvidactylus* Hw. — Obrez VIII. 3.
Platyptilia rhododactyla F. — Kupinovo V. 27; Obrez VI. 11.
Alucita pentadactyla L. — Kupinovo V. 27; Asanja VI. 13.
Pterophorus monodactylus L. — Asanja VI. 28; Obrez VII. 19.
 — *Lienigianus* Z. — Kupinovo V. 26—29, VI. 23; Asanja VI. 28.
Stenoptilia bipunctidactyla Hw. — Kupinovo IV. 28—V. 5, VI. 23; Obrez VII. 19.

Tortricidae.

- Acala hastiana* L. ab. *pruinosa* STGR. — Obrez VII. 19 (♀).
 — *variegana* SCHIFF. — Kupinovo VI. 9.

- Acalla boscana* F. — Kupinovo VI. 9.
 — *selasana* HS. — Asanja VI. 19.
 — *holmiana* L. — Kupinovo VI. 12.
Capua reticulana HB. — Kupinovo VI. 10—29; Asanja VI. 19.
Oenophthira Pilleriana SCHIFF. — Asanja VI. 19.
Cacoecia crataegana HB. — Obrez V. 12; Kupinovo V. 27.
 — *rosana* L. — Kupinovo V. 20.
 — *sorbiana* HB. — Kupinovo V. 5. (♂).
 — *semialbana* GN. — Obrez VII. 27.
 — *costana* F. — Kupinovo V. 28—VI. 19 (frequens).
 — *strigana* HB. — Kupinovo V. 31, VI. 25; Asanja VII. 17.
 — *lecheana* L. — Kupinovo V. 11—18.
Pandemis ribeana HB. — Kupinovo VI. 1 (♀); Obrez VII. 27 (♂).
 — ab. *cerasana* HB. — Kupinovo V. 9.
 — *heparana* SCHIFF. — Obrez V. 26.
Tortrix Bergmanniana L. — Progar V. 20.
 — *Conwayana* F. — Kupinovo VII. 31.
 — *viridana* L. — Kupinovo V. 4—6.
 — *dumetana* TR. — Asanja VI. 19.
 — *diversana* HB. — Kupinovo V. 20—25.
Cnephasia chrysantheana DUP. — Kupinovo V. 27.
 — *Wahlbomiana* L. — Obrez V. 12; Kupinovo V. 20.
 — *incertana* TR. — Kupinovo IV. 27—VI. 30; Progar V. 22.
 — *abrasana* DUP. — Kupinovo IV. 30—V. 2.
 — *nubilana* HB. — Kupinovo V. 7; Progar V. 23.
Conchylis udana GN. — Kupinovo IV. 25; Asanja VII. 17.
 — *Smeathmanniana* F. — Obrez VII. 27; Asanja VII. 30.
 — *ciliella* HB. — Kupinovo VII. 2.
Euxanthis hamana L. — Asanja V. 19—25; Obrez VII. 27.
 — *zoegana* L. — Asanja VI. 22.
Plitheochroa Schreibersiana FROEL. — Kupinovo V. 20—31.
Olethreutes salicella L. — Kupinovo e. l. V. 25.
 — *scriptana* HB. — Kupinovo VI. 25.
 — *variegana* HB. — Kupinovo IV. 27.
 — *pruinana* HB. — Kupinovo IV. 21—V. 9; Asanja VI. 19.
 — *oblongana* Hw. ab. *adelana* RBL. — Kupinovo V. 17 (♂).
 — *profundana* F. — Kupinovo V. 23, VI. 9, VII. 29 (♂).
 — *arcuella* CL. — Kupinovo IV. 27, V. 30.
 — *rufana* SCOP. — Kupinovo V. 3.
 — *striana* SCHIFF. — Progar V. 23; Kupinovo VI. 30.
 — *Branderiana* L. — Kupinovo e. l. V. 12—25.
 — ab. *viduana* HB. — Kupinovo e. l. V. 12—25 (♂).
 — *rivulana* SCOP. — Progar V. 22; Obrez V. 28, VII. 28; Kupinovo VI. 30.

- Olethreutes lacumana* Dup. — Kupinovo V. 2, VI. 30; Asanja VI. 20.
 — *cespitana* Hb. — Kupinovo V. 10–18; Asanja VI. 24, VII. 12.
 — *achalana* F. — Kupinovo V. 7–VI. 13.
 — *ericetana* Wstrw. — Kupinovo V. 31.
 — *antiquana* Hb. — Obrez V. 26.
- Polychrosis confinitana* Stgr. — Obrez VII. 22 (♀). — Magyarországra és Közép-Európára új, eddig csak Görögországból volt ismeretes. — Neu für Ungarn und Mitteleuropa, bisher nur aus Griechenland bekannt gewesen (cfr. REBEL, Berl. Ent. Z. 1905, p. 305).
- Steganoptycha ericetana* HS. — Kupinovo V. 20.
 — *trimaculana* Don. — Kupinovo & Progar V. 20–26.
- Gypsonoma incarnana* Hw. — Obrez & Progar V. 23.
 — *neglectana* Dup. — Obrez V. 27; Asanja VI. 25.
- Bactra furfurana* Hw. — Kupinovo IV. 30–V. 2 (apró halvány ♂♂).
 — Sehr kleine blasse ♂♂; Asanja VII. 7 (nagy rendes ♀ — Grosses normales ♀).
- Semasia Metzneriana* Tr. — Asanja VI. 25.
- Notocelia Uddmanniana* L. — Kupinovo V. 30.
 — *suffusana* Z. — Kupinovo V. 31.
 — *roborana* Tr. — Obrez VIII. 3.
- Epiblema decolorana* Frr. — Kupinovo IV. 29, VI. 19.
 — *tripunctana* F. — Kupinovo IV. 20.
 — *Pflugiana* Hw. — Kupinovo & Asanja VI. 20–30.
 — *luctuosana* Dup. — Kupinovo V. 18.
 — *foenella* L. — Asanja VI. 25.
- Grapholilka funebrana* Tr. — Kupinovo VI. 25.
 — *compositella* F. — Kupinovo IV. 29.
 — *janthinana* Dup. — Progar V. 23.
- Pamene germana* Hb. — Progar V. 20; Obrez V. 22, VII. 22.
- Ancylis selenana* Gn. — Kupinovo IV. 21–V. 4.
 — *diminutana* Hw. — Obrez V. 17.
 — *Mittlerpacheriana* Schiff. — Kupinovo IV. 27.
 — *laetana* F. — Kupinovo V. 30 (e. l.).
- Dichrorampha acuminatana* Z. — Asanja VII. 30 (♂).
- Lipoptycha plumbana* Scop. — Asanja VI. 25.

Glyphipterygidae.

- Chloreutis Myllerana* F. — Kupinovo IV. 26.
Millieria dolosana HS. — Obrez V. 17.

Yponomeutidae.

- Scythropia crataegella* L. — Kupinovo V. 17.
Yponomeuta plumbellus SCHIFF. — Kupinovo VI. 25.
 — *rorellus* HB. — Obrez VII. 27.
 — *cognatellus* HB. — Obrez VII. 22.
Swammerdamia heroldella TR. — Kupinovo V. 19.
 — *pyrella* VILL. — Obrez V. 17; Progar V. 23.
Prays Curtisellus DON. — Kupinovo IV. 27; Progar V. 13.
Argyresthia mendica HW. — Obrez V. 22.

Plutellidae.

- Plutella maculipennis* CURT. — Kupinovo IV. 23, VII. 31; Asanja VI. 25.
Cerostoma vittella L. — Asanja VI. 19.
 — *radiatella* DON. — Kupinovo e. l. V. 19.
 — *chazariella* MN. — Kupinovo e. l. V. 17; Asanja VI. 19.
Orthotaelia sparganella THBG. — Obrez VI. 25; Kupinovo VII. 20.

Gelechiidae.

- Platyedra vitella* Z. — Kupinovo IV. 20.
Gelechia pinguinella TR. — Kupinovo V. 2 (♀).
 — *scaella* SCOP. — Kupinovo IV. 23.
Teleia fugacella Z. — Kupinovo, Progar, Obrez V. 20—27.
 — *luculella* HB. — Kupinovo IV. 29, VII. 31.
Tachyptilia populella CL. — Kupinovo V. 30, VI. 30.
Acanthophila alacella DCP. — Kupinovo VI. 12; Obrez VII. 28.
Recurvaria leucateella CL. — Kupinovo VII. 10.
 — *nanella* HB. — Progar V. 16; Kupinovo VII. 19.
Stenolechia albiceps Z. — Kupinovo V. 10.
Brachmia lutatella HS. — Obrez VIII. 3 (♀).
 — *triannulella* HS. — Kupinovo IV. 20—25.
Rhinosisia formosella HB. — Kupinovo V. 19.
Ypsolophus fasciellus HB. — Kupinovo IV. 27, V. 5, VI. 30.
Nothris verbascella HB. — Kupinovo e. l. VI. 12.
Pleurota pyropella SCHIFF. — Kupinovo V. 30.
 — *salviella* HS. — Kupinovo IV. 30.
Psecadia funerella F. — Obrez VII. 28.
Depressaria costosa HW. — Obrez VI. 25.
 — *laterella* SCHIFF. — Obrez VIII. 3.
 — *purpurea* HW. — Kupinovo IV. 28.
 — *chaerophylli* Z. — Obrez e. l. VI. 11.
Carcina quercana F. — Kupinovo VI. 13.
Borkhausenia unitella HB. — Kupinovo IV. 30, V. 26; Asanja VI. 19.

- Borkhausenia flavifrontella* HB. — Kupinovo V. 11.
 — *augustella* HB. — Kupinovo IV. 27.
 — *minutella* L. — Kupinovo IV. 27.
 — *lunaris* Hw. — Kupinovo VII. 21.
 — *Schaefferella* L. — Kupinovo V. 7; Asanja VI. 25.
 — *procerella* SCHIFF. — Obrez V. 27.

Elachistidae.

- Augasma aeratella* Z. — Kupinovo V. 9.
Coleophora lutipennella Z. — Kupinovo VII. 21 (♀).
 — *nigricella* STPH. — Kupinovo V. 10 (♂).
 — *alcyonipennella* KOLL. — Kupinovo IV. 26, V. 10—VI. 19;
 Obrez V. 17; Asanja VII. 12.
 — *spissicornis* Hw. — Kupinovo V. 10.
 — *ornatipennella* HB. — Kupinovo VI. 22; Obrez VII. 22.
 — *onopordiella* Z. — Kupinovo VI. 7—21.
 — *vicinella* Z. — Kupinovo VII. 2.
 — *anatipennella* HB. — Progar V. 26; Kupinovo VI. 11, VII. 19.

Gracilariidae.

- Gracilaria alchimiella* SCOP. — Kupinovo V. 3.
 — *tringipennella* Z. — Kupinovo VII. 7.
Ornix caudulatella Z. — Kupinovo IV. 27.
Lithocolletis distentella Z. — Asanja VI. 19. (Magyarországgra új. —
 Neu für Ungarn).
Tischeria complanella HB. — Kupinovo V. 8.

Lyonetiidae.

- Bucculatrix Boyerella* DUP. — Kupinovo V. 7.

Nepticulidae.

- Opostega spatulella* HS. — Kupinovo VI. 27.

Talaeporiidae.

- Talaeporia tubulosa* RETZ. — Asanja (zsákok. — Sække).

Tineidae.

- Acrolepia pygmaeana* Hw. — Kupinovo V. 10.
Narycia monilifera GEOFFR. — Kupinovo IV. 25.
Euplocamus anthracinalis SCOP. — Asanja VI. 25—VII. 17; Obrez V.
 24 (♀), VIII. 1 (♂).
Monopia monachella HB. — Kupinovo V. 10—VI. 23.

- Trichophaga tapetzella* L. — Kupinovo V. 3.
Tinea Ankerella MN. — Kupinovo VI. 2.
 — *arcella* F. — Kupinovo V. 10.
 — *parasitella* HB. — Kupinovo IV. 20, V. 13.
 — *granella* L. — Progar V. 23.
 — *cloacella* Hw. — Kupinovo V. 3.
 — *angustipennis* HS. — Kupinovo V. 7 (♂).
 — *misella* Z. — Asauja V. 14.
 — *lapella* HB. — Kupinovo IV. 23, VI. 19.
Nemophora metaxella HB. — Kupinovo V. 2—22.
Nemotois Pfeifferellus HB. — Progar VII. 18 (♀).
 — *Raddaëllus* HB. — Progar VII. 18 (♀).
 — *minimellus* Z. — Kupinovo VI. 14.
Adela viridella Scop. — Kupinovo IV. 29 (♀), VI. 30 (♂).
 — *croesella* Scop. — Obrez VII. 12—22.
 — *Degeerella* L. — Kupinovo V. 23 (♀).

B) Pótlások Deliblat lepke-
 faunájához.¹

B) Nachträge zur Lepidopte-
 renfauna von Deliblat.¹

Nymphalidae.

- Polygona c-album* L. — X. 1 (nagy, felül világos, alul sötét ♂. —
 Grosses, oberseits lichtet, unterseits dunkles ♂).
Melitaea Phoebe KN. — VIII. 20 (♀).
Satyrus Briseis L. — IX. 11 (♀).
 — *Arctusa* Esp. — VIII. 7—12 (♂♀).
 — — ab. *unicolor* RBL. nov. ab. ♂ — VIII. 7—12 (lásd a fű-
 geléket. — Vgl. Anhang).
Pararge Megaera L. — X. 1 (♂♀).

Lycaenidae.

- Lycaena Corydon* PODA. — VIII. 8—29.
 — — ab. *albicincta* TURK. — VIII. 8—29.

Hesperidae.

- Augiades comina* L. — VIII. 9 (♂).

Lasiocampidae.

- Lasiocampa quercus* L. — VIII. 25 (♀).

¹ Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 36; XIX, 1912, p. 21; XX, 1913, p. 66.

Noctuidae.

- Agrotis saucia* HB. — IX. 23.
Epineuronia popularis F. — VIII. 27—IX. 1.
Miana bicoloria VILL. var. *rufuncula* Hw. — VIII. 23 (1 ♂).
Dichonia aprilina L. — X. 1.
Chloantha polyodon CL. — VIII. c. 1.
Luceria virens L. — VIII. 9.
Caradrina lenta TR. — VIII. 7—IX. 2.
Amphipyra cinnamomea GOEZE — IX. 24.
Orthosia macilenta HB. — IX. 1.
 — *laevis* HB. — X. 1 (♂).
Xanthia gilvago ESP. — X.
 — *ocellaris* BKH. var. *intermedia* HAB. — X. 2 (♂).
Orrhodia erythrocephala F. — X. 5.
 — — ab. *glabra* HB. — IX. 20.
 — *rubiginea* F. — X. 1—12.
Scopelosoma satellitia L. — IX. 20.
 — — ab. *brunnea* LAMP. — IX. 20.
Xylina ornithopus HUFN. — X. 6.
Calocampa vetusta HB. — X. 2.
Cucullia balsamitae B. — VIII. 27—IX. 1 (a hernyót *Chondrilla juncea*-n találták. — Die Raupe auf *Chondrilla juncea* gefunden).
Erastria venustula HB. — VIII. 8—16, X. 5.
Calpe capucina ESP. — IX. 9—21.
Catocala elocata ESP. — X. 7.
Toxocampa craccae F. — IX. 19—21.
Laspeyria flexula SCHIFF. — VIII. 19—24, IX. 2.

Geometridae.

- Nemoria viridata* L. — VIII. 12.
Acidalia straminata TR. — VIII. 31—X. 9.
 — *rubraria* STGR. ab. *bilinearis* FUCHS — VIII. 19 (1 ♂).
Rhodometra sacraria L. — IX. 17 (♀), X. 3 (♂).
Gnophos obscuraria HB. — VIII. 8—25.
Diastictis artesiaria F. — VIII. 16—X. 1, V. 10.
Ematurga atomaria L. ab. *unicoloraria* STGR. — IX. 8 (1 ♂).
Eubolia murinaria F. ab. *cineraria* DUP. — VIII. 22—IX. 12.

Arctiidae.

- Lithosia lutarella* L. — VIII. 16—27.
 — *pallifrons* Z. — VIII. 10—29 (♂♀).
Pelosiá muscerda HFN. — VIII. 24.

Zygaenidae.

Ino globulariae HB. — VIII. 15 (3 ♂, kicsiny, a fésűs csáp fogai fel-
tűnő hosszúak. — 3 ♂, klein, mit auffallend langen
Fühlerkammzähnen).

Sesiidae.

Sesia oxybeliformis HS. — VIII. 2—24 (frequens. PREDOTA szerint a
S. annellata Z.-től különböző faj. — PREDOTA hält sie für
eine von *annellata* Z. verschiedene Art).

Pyralidae.

Melissoblastes bipunctatus Z. — VIII. 8—19.

Crambus inquinatellus SCHIFF. — VIII. 7—18.

— *poliellus* TR. — IX. 4—18.

— *lithargyrellus* HB. — VIII. 19—25.

— *tristellus* F. — VIII. 13—23.

— *fulgidellus* HB. — VIII. 17—25.

— *falsellus* SCHIFF. — VIII. 13.

Selagia spadicella HB. — VIII. 3—29.

Rhodophaea rosella SCOP. — VIII. 14—18.

Glyptoteles leucacrinella Z. — VIII. 23.

Pionea crocealis HB. — VIII. 14.

— *verbascalis* SCHIFF. — VIII. 8.

Pyrausta sanguinalis L. — VIII. 14.

— *cingulata* L. var. *vitalis* LAH. — VIII. 13—15.

Pterophoridae.

Pterophorus Lienigianus Z. — VIII. 29.

Agdistis adactyla HB. — VIII. 13—IX. 12.

Orneodidae.

Orneodes grammodactyla Z. — VIII. 22.

Tortricidae.

Acalla contaminana HB. — X. 1.

Lozopera tornella WLSGH. — IX. 2.

Olethreutes ? penthinana GN. — X. 6. (Az egyetlen friss ♂ példány
még legjobban megegyezik HERRICH-SCHÄFFER 329. ábrá-
jával. — Ein einzelnes frisches ♂ stimmt noch am besten
mit HERRICH-SCHÄFFER'S FIG. 329).

Steganoptycha ericetana HS. — VIII. 11.

Polychrosis bicinctana DCP. — e. l. IX. 14.

- Epiblema expallidana* Hw. — VIII. 12.
— *subocellana* DON. — IX. 2.

Plutellidae.

- Cerostoma radiatella* DON. — X. 7.
Theristis mucronella SCOP. — X. 9.

Gelechiidae.

- Gelechia tessella* HB. — VIII. 17.
Lita inustella HS. — IX. 2. (Ezen ritka fajból egy friss ♂. — Ein frisches ♂ dieser seltenen Art).
Brachmia triannulella HS. — IX. 13—X. 7 (frequens).
Anarsia spartiella SCHRNK. — VIII. 24.
Depressaria pallorella Z. — X. 5.
— *atomella* HB. — X. 7.

Elachistidae.

- Scythris bifissella* HOFM. — VIII. 26 (1 ♀)
Coleophora saponariella HEEG. — VIII. 10.
— *pilosicornis* REBEL, n. sp. — VIII. 23 (1 ♀, lásd a függelékét. — Vergl. Anhang).
— *Predotaella* REBEL, n. sp. — VIII. 7, 15 (2 ♂, lásd a függelékét. — Vergl. Anhang).
— *silenella* HS. — VIII. 24 (zsákok is. — Auch Säcke).
— *asteris* MÜHLG. — VIII. 9.
— *flavaginella* Z. — VIII. 16.
Elachista nigrella Hw. — VIII. 15 (♂♀).

Gracilariidae.

- Bedellia somnulentella* Z. — IX. 15.
Gracilaria stigmatella Z. — X. 7.
— *phasianipenella* HB. — IX. 12—15.
— *auroguttella* STPH. — VIII. 16.
Ornix anglicella ST. — VIII. 17.

Tineidae.

- Ochsenheimeria capella* MÖSCHL. — PREDOTA-nak sikerült ennek a fajnak mindkét nemét a folyó évből nagyobb számban gyűjtenie. Repülési ideje IX. 7—14. — Es gelang Herrn PREDOTA die Art im heurigen Jahr in Anzahl in beiden Geschlechtern zu erbeuten. Flugzeit IX. 7—14.
Acrolepia pygmaeana Hw. — IX. 21.
— *assectella* Z. — e. l. IX. 13—X. 6.

Függelék.

Irta: DR. H. REBEL.

Anhang.

Von Prof. H. REBEL.

1. *Satyrus Arethusa* ESP. *ab. unicolor* REBEL, nov. ab. ♂.

Az augusztus 7. és 12.-e között Deliblaton gyűjtött számos példány közül, az egyik ♂, az elülső szárnyak nem gyűrűzött feketés csúcsszemének kivételével, felül egészen egyszínű (a rozsdasárga foltesík nyoma nélkül). Egy másik ♂, a mennyeiben a rozsdasárga foltok gyenge nyomát mutatja, átmeneti alaknak tekinthető.

Unter den zahlreichen Exemplaren, welche zwischen 7. und 12. August in Deliblat erbeutet wurden, befindet sich auch ein ♂, welches oberseits bis auf das ungeringste schwärzliche Apikalauge der Vorderflügel vollständig einfarbig (ohne Spur der rostgelben Fleckenbinde) erscheint. Ein anderes ♂ bildet einen deutlichen Übergang indem es noch schwache Spuren von rostgelben Flecken zeigt.

2. *Acidalia immutata* L. *ab. atra* REBEL, nov. ab.

A július 25.-én Progaron gyűjtött teljesen friss példány (♂) egy új melanotikus eltérést képez. Az összes szárnyak felülete majdnem teljesen feketés. Csak egy hosszanti csík, a melyben a fekete középső pont fekszik és az összes szárnyak zegzúgos hullámvonala maradt fehér. A potroh is, a szelvények fehér szegélyének kivételével, feketés, úgyszintén a szárnyak alsó oldala, csak a rojtok maradtak világosak. Az elülső szárnyak hossza 11 mm. A példány nagyon hasonlít a mindenesetre sokkal nagyobb *Acidalia incanata* L. *ab. seminigra* RBL. képéhez.¹

Das in Progar am 25. Juli erbeutete Stück (♂) ist tadellos frisch und bildet eine neue melanotische Aberration. Oberseite aller Flügel fast vollständig geschwärzt. Nur ein Längswisch, in welchem der schwarze Mittelpunkt liegt, und die gezackte Wellenlinie aller Flügel sind weiss geblieben. Auch der Hinterleib ist bis auf die weissbleibenden Segmentränder geschwärzt, desgleichen die Unterseite aller Flügel, nur die Fransen bleiben hell. Vorderflügelänge 11 mm. Das Stück gleicht auch sehr der Abbildung der allerdings viel grösseren *Acidalia incanata* L. *ab. seminigra* RBL.¹

¹ Verh. und Mitt. Siebenbürg. Ver. f. Naturw. Hermannstadt. LXII, 1912, p. 14.

3. *Crambus paludellus* HB. *ab. nivellus* REBEL, nov. ab., ♂♀.

A Kupinovonál májusban nagy számban gyűjtött példányok közül több mindkét nembeli példány elülső szárnya tiszta fehér fekete pontozottsággal és ugyanolyan hátsó ívelt sávval. Ez a fehér alak Mecklenburg-ban is előfordul a törzsfaj között.

Mehrere Stücke beiderlei Geschlechts, unter den in Kupinovo im Mai zahlreich erbeuteten Exemplaren, zeigen auch die Vorderflügel reinweiss mit schwarzer Punktzeichnung und solchem hinteren Bogenstreifen. Diese weisse Form kommt auch in Mecklenburg unter der Stammform vor.

4. *Ancylolomia palpella* SCHIFF. első fejlődési fokozatai. — Die ersten Stände von *Ancylolomia palpella* SCHIFF.

A pete tonnalakú, átmérőjében kb. 0.7 mm hosszú és 0.4 mm. széles. Mindkét sarka kerekített. A pete egész felületét 12 erősen kiemelkedő hosszanti borda járja keresztül. Ezek a bordák szélesek és harántul rovátkoltak. A sarkokon összehajlanak és itten egy ki nem mondott rózsaszínűt mutatnak. A pete. színe sárga. (A leírás 1913 szeptember 10.-én készült).

A petéből kikelt hernyócska kb. 1.5 mm. hosszú, nagyon nagy mély fekete fejjel és éppolyan nem osztott nyakpaizszal. A hátrafelé keskenyedő zöldes-szürke testen egy finom vörös háti sáv és egy-egy hátalatti sáv vonul végig, ezek között pedig apró vörös pontok állanak. Egy finom lábmelletti sáv is vörös. A farszelvény csupasz (khitinlemez nélküli). A mell lábai feketés-barnák, a potroh lábai világosak, külső oldalukon fekete foltosak.

Das Ei ist tonnenförmig, ca. 0.7 mm. lang und 0.4 mm. im Durchmesser breit. Beide Pole sind gerundet. Die ganze Oberfläche des Eies wird von 12 stark erhabenen Längsrippen durchzogen. Diese Rippen sind breit und quergekerbt. Sie konvergieren auf den Polfedern, welche eine unausgesprochene Rosettenskulptur aufweisen. Die Färbung des Eies ist gelb. (Beschrieben 10. September 1913).

Das aus dem Ei geschlüpfte Räupchen ist ca. 1.5 mm. lang, mit sehr grossem, tief schwarzen Kopf und solchem ungeteilten Nackenschild. Der sich nach hinten verjüngende grünlichgraue Körper wird von einer feinen roten Dorsale und solchen Subdorsalen durchzogen, zwischen welchen kleine rote Punkte stehen. Auch ein feiner Fusstreifen ist rot. Das Aftersegment ist nackt (ohne Chitinplatte). Die Brustbeine sind schwarzbraun, die Bauchbeine hell, aussen schwarz gefleckt.

A felnőtt hernyó két szárazon kikészített példánya van előttem. Az egyik PREDOTA-tól származik és egy éppen bábozódás előtt álló példányra vonatkozik. A 28 mm. hosszú bőr majdnem színtelen és a kültakoron semmiféle képződmény nyomát nem mutatja. Az elül kissé lapított, sörtékkal erősen fedett fej barnás-sárga, épílyen a középben kettéválasztott nyakpaizs. A mell lábain egy fekete lábfejzset láthatunk.

A másik készítmény még ANKER RUDOLF-tól származik Budáról és ezt PREDOTA is *palpella*-hernyónak állapította meg. A hernyó kissé karcsúbb és rövidebb mint az előbbi, barnás-sárga, világosabb hátalatti sávval. A másodiktól kezdődőleg minden szelvényen két erőteljes kiemelkedő pontszemölcs és ezektől oldalt egy-egy keskeny harántduzzadás. A szelvények (a 2.-től kezdődőleg) oldalán öt-öt pontszemölcs van, melyek közül a legfelső a legerősebb, ezek közül a szemölcsök közül a 2. és 3. szelvényen négy áll egymás alatt és az ötödik oldalt a második előtt, a többi szelvényen négy szemölcs négy-szögben és az ötödik ezek között a középben fekszik. A fej mély feketés-barna, a középben kettéosztott nyakpaizs világosbarna.

A hernyó fűcsomókban, egy finom földrészecekből és fűszálakból készült és 45 mm. hosszúságot elérő csővecskében

Von der erwachsenen Raupe liegen mir zwei Trockenpräparate vor. Das eine stammt von PREDOTA selbst und betrifft eine Raupe knapp vor der Verwandlung. Der 28 mm. lange Balg ist fast farblos und lässt keinerlei Bildungen des Integuments erkennen. Der vorne etwas abgeflachte, stark beborstete Kopf ist braungelb, desgleichen das in der Mitte geteilte Nackenschild. Die Brustbeine zeigen ein schwarzes Tarsalglied.

Das andere Präparat rührt noch von RUDOLF ANKER aus Ofen her und wurde von PREDOTA als *palpella*-Raupe bestätigt. Die Raupe ist etwas schlanker und kürzer als die vorige, braungelb mit lichthem Nebenrückenstreifen. Jedes Segment, vom 2. angefangen, trägt zwei kräftige, erhabene Punktwarzen und seitlich von ihnen je einen schmalen Querwulst. An den Seiten der Segmente (vom 2. ab) liegen 5 Punktwarzen, von denen die oberste die kräftigste ist, u. zw. am 2. und 3. Segment vier untereinander und die fünfte seitlich vor der zweiten, auf den übrigen Segmenten liegen vier im Quadrat und die fünfte im Zentrum desselben. Der Kopf ist tief braunschwarz, das in der Mitte unterbrochene Nackenschild hellbraun.

Die Raupe lebt in einem aus feinen Erdteilchen und Grashalmen angefertigten Schlauch, der eine Länge von 45 mm. erreichen kann,

él. A csőben pihenő kinyújtott báb 18 mm. hosszú lesz, színe vöröses-barna és széles, ásóalakú kremaszterélecskét mutat.

A lepke szeptemberben fejlődik ki.

in Grasbüscheln. Die im Schlauche ruhende gestreckte Puppe wird 18 mm. lang, ist von rotbrauner Färbung und zeigt eine breite, spatelförmige Kremasterschneide.

Die Falter entwickeln sich im September.

5. *Coleophora pilicornis* REBEL, n. sp. ♀.

Az egyetlen augusztus 23.-án Flamundánál gyűjtött ♀ külsőleg a *C. albicostella* DUP.-hoz hasonló, de már a más alakú csápszervezet folytán attól messze eltérő.

A durván pikkelyezett fej fehéres-szürke, a másfél fejhosszúságú tapogatók külső oldala erősen barnás, a középső ízük fehéres-szürkén szőrös. Az egyszínű fehér csápok a szárnyak elülső szélén $\frac{3}{5}$ -ig érnek és hosszúságuk feléig vastagon nemezesen pikkelyezettek, a pikkelyek előrefelé fehéres-szürkék, felfelé barnások, belül világosabbak, csak az utolsó lábfejíz sötét. A vastag potroh (♀) hegyesen csúcsosodik.

A széles és nagyon hegyesedő elülső szárnyak kissé fénylő sárgás-barnák és csak egy a tövén nagyon keskenyen kezdődő, azután szélesbedő és a csúcs előtt elmosódó fehér sávot mutatnak az elülső szélén. A nagyon keskeny hegyes hátsó szárnyak a pelyhekkel együtt barnás-szürkék. Az elülső szárnyak hossza 6.5 mm., kifeszítve 13 mm.

Mindenesetre a *C. lativittella* ERSH.-val (Irkuetz vidékéről) ro-

Ein einzelnes frisches ♀, am 23. August bei Flamunda erbeutet, hat äussere Ähnlichkeit mit *C. albicostella* DUP. ist aber schon durch die andere Fühlerbeschaffenheit weit davon verschieden.

Der rauh beschuppte Kopf ist weissgrau, die Palpen von $1\frac{1}{2}$ Kopfdurchmesser Länge sind aussen stark gebräunt, ihr Mittelglied weissgrau behaart. Die weissen, einfärbigen Fühler reichen bis $\frac{3}{5}$ des Vorderrandes und sind bis zur Hälfte ihrer Länge dick filzig beschüpft und zwar ist die Beschuppung nach Vorne weissgrau, nach oben bräunlich. Die Beine bräunlich, innen lichter, nur das Tarsenendglied dunkel. Der dicke Hinterleib (♀) läuft spitz zu.

Die breiten sehr spitz verlaufenden Vorderflügel sind etwas glänzend gelbbraun und zeigen nur eine an der Wurzel sehr schmal beginnende, sich dann erweiternde und vor der Spitze verlöschende weisse Vorderrandstrieme. Die sehr schmalen spitzen Hinterflügel samt dem Flaum braungrau. Vorderflügel 6.5 mm., Expansion 13 mm.

Jedenfalls der *C. lativittella* ERSH. (von Irkutsk) verwandt, bei wel-

kon, a melynél azonban a csáp-
ostor feketén gyűrűzött és az
elülső szárny elülső szegélyszávjá
már tövénél szélesen kezdődik.

6. *Coleophora Predotaella* REBEL. n. sp. ♂.

Két augusztus 7.-én és 15.-én
Deliblaton gyűjtött és nagyon
iól megtartott ♂, egy *caelebi-
penella*-csoportbeli új fajhoz tar-
toznak (az elülső szárnyak hosz-
sza 10 mm., kifesztve 20 mm.),
mely a következőkben különbö-
zik a legközelebb álló fajoktól:

Caelebipenella Z.-től tiszta fehér
feje és torháta, kissé világosabb
sárgás csápbóbíta, az elülső szár-
nyak erősebben zöldes-sárga,
majdnem olajzöld alapszíne,
ezeknek sokkal szélesebb fehér
ezüstvonalai [különösen a rövid
ezüstsáv, mely a barna, itt sok-
kal rövidebb (nem annyira
messze a tő felé terjedő) ék-
alakú sáv alatt fekszik, sokkal
szélesebb] és sokkal sötétebb,
feketés-szürke hátsó szárnyai
alapján különbözik.

Similis STGR.-től sokkal söté-
tebb színeződése, különösen pe-
dig az itt feketetés-szürke, ott
világos ezüstszürke hátsó szár-
nyak alapján tér el.

Simillima STGR.-től az elülső
szárnyak tisztán barna ékalakú
szávjá és sötétebb alapszíne
alapján különbözik.

Persimilis RBL.-től az elülső
szegélynek csak az első ötödé-
ben kezdődő ezüstös kosztális
szávjá alapján tér el.

Astragalella Z.-től tetemesebb
nagysága, sokkal rövidebb ezüs-

cher jedoch die Fühlergeissel
schwarz geringt ist und die Vor-
derrandstrieme schon von der Basis
aus breit beginnt.

Zwei sehr gut erhaltene ♂♂ in
Deliblat am 7. und 15. August er-
beutet, gehören einer neuen Art
(Vorderflügel 10 mm., Expansion
20 mm.) aus der *Caelebipenella*-
Gruppe an, welche sich in nach-
stehender Weise von den zunäch-
stehenden Arten unterscheidet:

Von *caelebipenella* Z. durch rein
weissen Kopf und Thoraxrücken,
breiteren, etwas heller gelblichen
Fühlerbusch, mehr gründlichgelbe,
fast olive Grundfarbe der Vorder-
flügel, viel breitere weisse Silber-
linien derselben [namentlich die
kurze Silberstrieme unter der brau-
nen, hier viel kürzeren (nicht so
weit wurzelwärts reichenden) Keil-
strieme ist viel breiter] und durch
viel dunklere, schwärzlichgraue
Hinterflügel.

Von *similis* STGR. durch viel
dunklere Färbung, namentlich auch
der hier schwarzgrauen, dort licht
silbergrauen Hinterflügel.

Von *simillima* STGR. durch die
deutliche braune Keilstrieme der
Vorderflügel und dunklere Grund-
farbe derselben.

Von *persimilis* RBL. durch die
erst bei $\frac{1}{5}$ der Vorderrandlänge
beginnende silberne Kostalstrieme.

Von *astragalella* Z. durch bedeu-
tendere Grösse, viel kürzere sil-

tös elülső szegélyszávja és barna ék alakú szávja (melyek az *astragalella*-nál közel a tőig terjednek) és sokkal sötétebb hátsó szárnyai alapján különböznek.

Echinella STGR.-től rövidebb és szélesebb, magán az elülső szegélyen fekvő kosztális szávja révén tér el.

berne Vorderrandstrieme und braune Kielstrieme (welche bei *astragalella* bis nahe zur Wurzel reichen) und viel dunklere Hinterflügel.

Von *echinella* STGR. durch kürzere, breitere am Vorderrand selbst liegende Kostalstrieme.

Különfélék.

Egy hím-nős araszoló pillé Trencsénből. — Amint 1913. évi október hó 26-án este rendes lepkésztyánomon egy ivlámpa alatt a mindinkább gyérülő pilléket lestem, egy nagyobb szerű, sárga színű araszoló telepedett a közeli ház falára. Miután magasan ült, keztyümmel dobtam le s bizony a legkevésbé sem voltam az eredményel meglegedve: „megint egy *Himera!*“ De azért csak benthagytam a cziános üvegben s másnap nem is sejtve minő ritkaságot ejtettem zsákmányul, kifeszítéséhez fogtam. Ez a munka azonban sehogyszem akart sikerülni, mert nem tudtam semmikép sem megfelelő magasságba hozni a lepke szárnyait. Eközben jobban szemügyre vettem az állatot és láttam, hogy a jobboldali szárny pár kisebb terjedelmű a baloldalinál s hogy rózsás árnyalatú színe is elüt annak vöröses-sárga színétől. Ekkor villant meg agyamban az a gondolat, hogy hátha hermafroditával van dolgom! Rőgtön megnéztem a csápját és legnagyobb örömömmel láttam, hogy míg a jobboldali csáp egyszerű, síma nőstény-csáp, addig a baloldali széles, lemez, a hím jellemző csápja. Azonban nemcsak a szárnyak nagyságbeli és színbeli eltérése és a csápok jellemzik az én állatomat, de a potroh alakja is, mert míg bal (♂) fele egészen lapos, addig jobb (♀) fele a benne lévő petéktől duzzadt, mint a nőstény példányok rendes potroha. Mindazonáltal az egész példány első tekintetre inkább egy ♀ benyomását teszi, mert a baloldali szárny pár színe halványabb sárga az itteni rendes ♂ példányok színénél és ugyanezen oldalon a csáp lemezek is rövidebbek a ♂-ek rendes csáp lemezeinél. Mintha egy utolsó erőfeszítést tett volna a természet, hogy ezen ritka tünemény természetellenes voltán legalább egy keveset enyhítsen!

Ha figyelembé vesszük, hogy REBEL tanár könyve szerint eddigelé össze-vissza csak 1200 ily hím-nő példány ismeretes a palearktikus faunából, a fogás aránylag igen értékesnek mondható.

DR. PAZSICZKY JENŐ.

Irodalom.

Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. — A Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak folyóirata. XI. kötet, Budapest 1913; 640 l., 17 táblával.

A Nemzeti Múzeum természetrajzi folyóiratának múlt évi kötete a megszokott (40 nyomtatott ív) terjedelemben, számos szövegekőzti képpel és 17 tábla melléklettel díszítve jelent meg DR. HORVÁTH GÉZA osztályigazgató szerkesztésében. Ez a kötet is legnagyobb részében a rovartan köréből vette cikkeinek tárgyát. A legtöbb rovartani cikk SAUTER formozai rovarainak feldolgozását hozza, így SPAETH a *Cassidinae*, MOCSÁRY a *Chrysididae*, BÜTTCHER a *Sarcophaga*, KERTÉSZ a *Lauzaniinae* és *Syrphidae*, MELJERE a *Sepsinae*, MELICHAR a *Hemispheerius*, OLDENBERG a *Clythiidae* és RICARDO a *Tabanidae* csoportokkal foglalkozik. MOCSÁRY az új Chrysididák leírásainak IV. részét közli, BECKER feldolgozta KOVÁCS ÖDÖN abessziniai Chloropidáit, KRÖBER Omphralidákról értekezik, MONTANDON új *Geocorinae*-kat, GRIFFINI *Gryllacris*-félékot, LUNDSTRÖM Mycetophilidákat és Bibionidákat, BRUES Phoridákat, KERTÉSZ *Chondrometopum*-ot és *Cerooides*-fajokat és OLDENBURG Clythidákat ír le, HORVÁTH a *Paryphes*-nem revízióját közli, SZÉPLIGETI a Nemzeti Múzeum afrikai Braconidáiról, HORVÁTH új Fulgoridáról a Sinai-hegyről, SCLC néhány *Psylla*-fajról, LICHTWARDT *Chrysosoma*-fajokról, STEIN afrikai Anthomyidákról, SACK *Merodon*-félékről értekezik. HORVÁTH GÉZA új *Bursinia* és *Orgerius*-fajokat ír le és a *Calisius*-nem óvilági fajaival foglalkozik. BOKOR ELEMÉR két cikkben vak bogarakat a Biharhegységből, CSIKI pedig két cikkben délmagyarországi és horvátországi vak bogarakat ír le. Magyarország faunáját gazdagítja az *Achalcus Thalhammeri* nevű új légyfaj, melyet LICHTWARDT ír le Baja vidékéről, a hol THALHAMMER fedezte fel.

Cs.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság“ 26. ülése 1913 december hó 20-án. — BIRÓ LAJOS elnök megnyitván az ülést, először KADOCSA GYULA olvasta fel a *Tapinostola musculosa*-ról szóló tanulmányát, melyet jelen füzetünkben közlünk teljes terjedelmében. Majd CSIKI ERNŐ ismertette SCHEESER és DEUBEL cikkeit és REITER Fauna Germanica-jának IV. kötetét (lásd a Rov. Lapok XX. kötetének 212—214. oldalát).

„ROVARTANI LAPOK“

XXI. Band.

Januar—März 1914.

1—3. Heft.

p. 1. — *Gy. Kadocsa*: Das Vorkommen der *Tapinostola musculosa* Hb. in Ungarn. — Dieser Schmetterling war bisher so im Inland, als auch im Ausland, den Lepidopterologen als ein seltenes und kostbares Tier bekannt. Als landwirtschaftlicher Schädling war er bis jetzt nur aus Südrussland (LINDEMANN, MOKRZECKI) bekannt. Im Jahre 1912, und noch mehr in 1913, zeigte sich der Schmetterling auch in Ungarn massenhaft und als landwirtschaftlich schädlich, wie dies die kgl. Entomologische Station feststellen konnte. Schon in 1912 wurden aus der Gemeinde Pusztapó bei Szolnok einige Weizenwurzeln eingesendet, aber die darin gefundenen Raupen gelang es nicht aufzuziehen. Im Frühjahr 1913 wurden wieder angesteckte Weizenwurzeln und später auch Raupen von dort eingesendet, ausserdem wurde der Schädling von den Staatsentomologen auch an Ort und Stelle studirt. Aus diesen Studien konnte das massenhafte Auftreten des Schädlings in Ungarn, seine Lebensweise und der im Weizen verursachte Schaden festgestellt werden.

Seine Lebensweise ist nach den hiesigen Beobachtungen folgende. Die im Frühjahr geschlüpften kleinen weisslichen Räupecchen bohren sich in das Innere der Weizentriebe. Der Trieb wird unten angefressen, so dass der obere Teil leicht herausgezogen werden kann. Dieser angefressene Trieb stirbt später ab. Die Raupen wandern aus einem Trieb in den anderen und verursachen auf diese Weise viel Schaden. Der Schaden zeigt sich fleckenweise, die Saat wird später lückenhaft und wird durch Unkraut bewachsen. Die Raupen bohren sich weiter oben am Trieb, bei einem Blatt ein, was äusserlich kaum zu bemerken ist (siehe fig. 2, B). Nach 25. Mai sind die Raupen schon grünlich. Wenn die Ähre in Entwicklung ist sitzen die Raupen schon oben am Stengel und fressen die grüne Ähre. Die Ein- und Ausbohrlöcher der Raupen sind kleine Runde Löcher (fig. 3). In der Gefangenschaft verpuppten sich zwei Raupen am 19. Juni und am 27. Juni schlüpfte der erste Schmetterling. Bis zur Ernte sind die Raupen vollkommen entwickelt, ziehen in den Erdboden und verpuppen sich in einer kleinen Erdhöhlung. Die Puppenruhe dauert 10—12 Tage. Die Schmetterlinge legen ihre Eier nach der Kopulation auf Frucht oder Gräser, aber auch auf diverse Gegenstände. Die Überwinterung geschieht im Ei. Jährlich ist also nur eine Generation zu beobachten.

Bei Pusztapó waren in einer Weizentafel ungefähr 25–30 Joch stark infiziert, eine Gerstetafel zeigte kleinere Infektion. In diesem Jahre wurde dieselbe Infektion bei Pusztavarsány (Komitat Szolnok) auch auf Hafer konstatiert. Verfasser gibt noch eine ausführliche Beschreibung der Raupe und bespricht die Schutzmassregeln.

p. 13. — **E. Bokor**: Die Aluner-Höhle. — Verf. beschreibt diese Höhle, welche am nordöstlichen Fusse des Runkularsz in einer Höhe von ungefähr 1100 m. liegt. Es ist die kälteste Höhle im Bihar-gebirge, in welcher zwei Käfertroglobien leben, nämlich *Trechus (Duvallius) cognatus* subspec. *speluncarum* CSIKI und *Pholeuon Mihóki* CSIKI.

p. 16. — **E. Csiki**: Beiträge zur Käferfauna Ungarns. II. — Fortsetzung der im vorigjährigen Band (XX, p. 159–162) begonnenen Liste der im verflossenen Jahr aus Ungarn neu ausgewiesenen Arten.

p. 27. — **N. Ch. Rothschild**: Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. VII. Mit einem Anhang von H. REBEL. — Der deutsche Text steht parallel dem ungarischen und ist dort einzusehen.

Kleine Mitteilungen.

p. 53. — **Dr. J. Pásziczky**: Ein gynandromorpher Schmetterling aus Trencsén. — Verf. sammelte am 26. Oktober 1913 eine *Himera pennaria*, welche aus Licht angefliegen ist. Beim spannen bemerkte er, dass es ein gynandromorphes Exemplar ist. Linker Fühler ♂, rechter ♀, rechte Flügel grösser (♀), linke kleiner (♂), ausserdem ist die rechte Hälfte des Hinterleibes dicker.

Eladó lepkegyűjtemény!

Körülbelül 3000 példányból álló lepkegyűjtemény eladó.
Bővebb felvilágosítással szolgál: GABRIELI GYÖRGY —
Újpest, Új-utca 3. — A gyűjtemény ugyanott megtekinthető.

Javítandók:

9. oldal felülről a 2. sorban: „21-én“ helyett „27-én“.
10. oldal alulról a 6. sorban: „szálak“ helyett „szélek“.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XXI. KÖTET. 1914 ÁPRILIS—AUGUSZTUS 4—8. FÜZET.

Odontosia Sieversi Mén. Magyarországon.

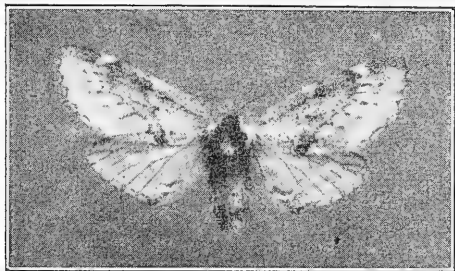
Irta: DR. PAZSICZKY JENŐ.

Folyó évi április hó 1-én este a treneséni ívlámpák egy új fajjal gazdagították Magyarország nagylepkéinek faunáját, az eddig csak Ausztriából és Oroszországból ismert *Odontosia Sieversi* Mén. nevű Notodontidával.

Este 8 óra felé járt az idő, a midőn az egyik ívlámpa oszlopának árnyékában egy a porban vergődő, első tekintetre kopott *Biston strataria*-nak látszó lepkét figyeltem meg, s csekély híjja, hogy épen ezért ott is nem hagytam az állatot. Győzött persze a kíváncsiság és hazajövet, már örömmel láttam tévedésemet az egyelőre ismeretlen Notodontidában. Egy-kettőre előkerültek könyveim: először ABAFI—AIGNER, majd pedig, miután a hasonló *Odontosia carmelita* LÉSP. leírása meg nem felelt, REBEL lepkékönyve, a mely aztán nagy öröömre és csodálkozásomra rávezetett a helyes nyomra és névre! Valósággal élveztem a lepkém elterjedéséről írottakat: „Egy évtized előtt még igen kevésbé ismerték . . . Előfordul Sziléziában, Morvaországban, Galiciában és Nyugat-Oroszországban . . .” ABAFI—AIGNER csak röviden mint külföldit említi, SPULER pedig mint ausztriai és oroszországi állatot tárgyalja legújabb könyvében, s így fel kell tételeznem, hogy hazánkból az általam folyó évi április hó 1-én fogott egy, s a következő napon elejtett két ♀ példány az első, következésképp úgy vélem, hogy nem végzek hiábavaló munkát, ha a mellékelt képre való hivatkozás mellett röviden ismertetem északnyugati felföldünk nyíreseinek új lakóját, mely kétségkívül a közel szomszédos Morvaország felől juthatott el hozzánk.

A nőtény, habitusát és rajzát tekintve, erősen emlékeztet a rokon *Odontosia carmelita*-ra, azonban sokkal halaványabb, mint az, különösen az elülső szárny mellső felében, melynek színe az erősen uralkodó ibolyás-szürke alapszíntől eltérőleg, halvány vörhenyesbarna, megvannak a harántsávok felső részét jelző világos, a *carmelita*-énál nagyobb foltok, a tisztán kivehető és a sötét fogban

összefutó harántsávok által határolt középmező szürkével gyéren behintett sárgás-barna színű és ellentétben a *carmelita*-éval, igen jól kiválik a környezetből; jellemzők még a külső harántsávból kifelé induló, hosszú nyíl-alakú foltok; a barnás szürke színű hátsó szárnyon fehéres közepsáv vonul végig, mely a farzug fölött a legvilágosabb és ugyanitt, különösen befelé, sötéten határolt. Szükségesnek tartottam úgy a kép közlését, mint ezen leírást, mert úgy a REBEL-, mint a SPÜLER-féle könyvekben megjelent képek határozottan nem jöttek s azok alapján lepkém egyáltalán fel nem ismerhető.

Jellemzőnek találom, hogy a rövid időközben fogott példányok mind nőstények voltak, s így fel kell tételeznem, hogy átvonuló, új hazát kereső lepkékkel volt dolgom, melyeket aztán az útjukba eső ívlámpák vakító fénye elkábitva, kezemre játszott. Az egyik példányt felélesztve, peterakásra birtam és most a lerakott 42 petéből kikelt kis hernyókat roppant gonddal nevelem, hogy azok révén néhány ♂ példány birtokába is juthassak, a melyeket annak idején szívesen fogok ismét e lapok hasábjain ismertetni. A pete és a hernyók leírását SPÜLER igen pontosan adja, csak az utóbbiak kikelési ideje tekintetében volt eltérés, mert azok nem a 8-ik, hanem a 15-ik napon keltek ki, sőt egy elkésett a 17-iken. És még egy dolog nincs a SPÜLER-ben: hogy kikelés után a kis hernyók hátán, és pedig annak első felében kékes-zöld, hátsó felében pedig halvány hússzínű hosszanti foltosáv látható, a mely azonban a táplálék felvétellel csakhamar eltűnik. Érdekes, hogy a teljesen kifejlődött hernyó, mikor bábozódás céljából a fáról levonul, egész testét nyállal vonja be, akárcsak a halálfejes lepke vagy a galambfarú lepke.

Ezekben gondoltam az árjegyzékek szerint aránylag nagyértékű, következésképp ritka jövevényünk leírását és ismertetését közzétenni. Talán nem is kell megemlítenem, hogy az egyik példányt a Magyar Nemzeti Múzeumnak engedtem át.

A „vak“ Trechus-ok szeméről.

(Über die Augen der „blinden“ Trechen.)

Irta : BOKOR ELEMÉR.

MÜLLER *Trechus*-monografiájának¹ megjelenése óta coleopterologusaink körében általános szokássá vált az eddig „*Anophthalmus*“ névvel jelzett Carabidákat „vak *Trechus*“-oknak nevezni. E megnevezés legélesebb kifejezését NETOLITZKY-nek nemrégén megjelent cikkében² nyerte, melyben a szerző a *Trechus* nemet könnyebb áttekintés céljából (Klarheit und Übersichtlichkeit) a „*Trechis oculati*“ és „*Trechis coeci*“ csoportokra (Gruppe, Artenreihe) osztja. Utóbb megemlíti ugyan, hogy a „*Trechis coeci*“ kifejezés alatt csupán csak egy megrövidített diagnózist, alfajok (összeget és semmi mást sem ért, mégis ajánlja, hogy a vak *Trechus*-okat a katalógusokban „*Trechis coeci*“ felírással lásák el.

Névszerint a következő alnemekbe tartozó fajok lennének a „*Trechis coeci*“ névvel jelzendők: *Duvalius* DELAR., *Neoduvalius* J. MÜLL., *Typhlotrechus* J. MÜLL., *Anophthalmus* STURM, *Aphaenopsis* J. MÜLL., *Scotoplanetes* ABS., *Aphaenopidius* J. MÜLL., *Pseudaphaenops* WINKL.,

Seit dem Erscheinen der *Trechus*-Monographie MÜLLER'S¹ ist es im Kreise unserer Coleopterologen Gebrauch geworden die bis jetzt unter dem Namen „*Anophthalmus*“ bezeichneten Carabiden „*blinde Trechen*“ zu benennen. Diese Bezeichnung erhielt ihre schärfste Formulierung in der unlängst erschienenen Abhandlung NETOLITZKY'S,² in welcher der Autor die Gattung *Trechus* zwecks Klarheit und Übersichtlichkeit in die Gruppen (Artenreihe) „*Trechis oculati*“ und „*Trechis coeci*“ gliedert. Später erwähnt derselbe zwar, dass er unter dem Ausdruck „*Trechis coeci*“ nur eine abgekürzte Diagnose, eine Summe von Unterarten (?) und nichts weiter versteht, schlägt aber dennoch vor die blinden *Trechis* in den Katalogen mit der Überschrift „*Trechis coeci*“ zu versehen.

Namentlich sollten folgende Untergattungen mit dem Namen „*Trechis coeci*“ versehen werden: *Duvalius* DELAR., *Neoduvalius* J. MÜLL., *Typhlotrechus* J. MÜLL., *Anophthalmus* STURM, *Aphaenopsis* J. MÜLL., *Scotoplanetes* ABS., *Aphaenopidius* J. MÜLL., *Pseudophaenops* WINKL., *Aphaenops* BONV., *Neotrechus*

¹ DR. JOS MÜLLER: Beiträge zur Kenntnis der Höhlenfauna der Ostalpen und der Balkanhalbinsel. II. Revision der blinden *Trechus*-Arten. (Denkschr. d. math.-naturw. Kl. d. kais. Akad. d. Wiss. XC. 1913.)

² DR. FRITZ NETOLITZKY: Dr. J. Müllers Monographie der blinden *Trechus*-Arten. (Coleopt. Rundschau. III. p. 28 etc.)

Aphaenops BONV., *Neotrechus* J. MÜLL., *Orotrechus* J. MÜLL.

Részemről nem óhajtom itt MÜLLER kiváló munkáját kellőleg méltányolni, nem is kívánok NETOLITZKY czikke felett pálczát törni, csupán csak arra akarok hivatkozni, mily káros és feltartóztató hatással van az „oculatus“ és „coecus“ kifejezés a *Trechus*-nem szisztematikájának előítéletlen kiépítésére, mely keveset nyertünk az igazság megismerésében az által, hogy a *Trechus* és *Anophthalmus* nemeket egybevontuk ugyan, azonban őket mégis két nagy alnemesoportra osztottuk. Mindaddig, a míg nem vagyunk képesek a „vak“ és „látó“ kifejezésektől magunkat teljesen emancipálni, nem is számíthatunk a *Trechus*—*Anophthalmus* probléma előítéletnélküli megoldására.

Coleopterologusaink kétségtelenül abból a nézetből indulnak ki, hogy mindazon fajoknál, melyek a fenti alnemekbe tartoznak, teljesen hiányzik a látás érzéke, vagyis az állatok vakok. Arra nézve azonban, vajjon e fajoknál a szemek csökevényei kimutathatók-e, csak egészen általános, többé-kevésbé határozatlan, vagy hiányos választ kapunk. Pedig e kérdés kifogástalan megfelelése felette nagy fontossággal bír a „vak“ kifejezésnek teljes mértékeltetésére.

J. MÜLL., *Orotrechus* J. MÜLL.

Meinerseits beabsichtigte ich hier nicht MÜLLER's hervorragende Arbeit gehörig zu würdigen, auch wünsche ich nicht über NETOLITZKY's Abhandlung den Stab zu brechen, ich möchte nur darauf hinweisen, wie schädlich und hemmend die Ausdrücke „oculatus“ und „coecus“ auf den vorurteilsfreien Ausbau der Systematik der Gattung *Trechus* einwirken, wie wenig wir im Erkennen der Wahrheit dadurch gewannen, dass wir zwar die Gattungen *Trechus* und *Anophthalmus* zusammengezogen hatten, sie aber trotzdem in zwei grosse Untergattungsgruppen teilten. Solange wir nicht im Stande sind uns von den Ausdrücken „blind“ und „sehend“ vollkommen zu emanzipieren, können wir auch gar nicht hoffen das *Trechus*—*Anophthalmus*-Problem vorurteilsfrei zu lösen.

Unsere Coleopterologen gehen zweifellos von der Voraussetzung aus, dass bei allen Arten, welche zu den obigen Untergattungen zählen, das Sehvermögen vollkommen fehlt, dasheisst, die Tiere sind blind. Bezüglich der Frage aber, ob bei diesen Arten die Rudimente der Augen noch nachzuweisen sind, erhalten wir nur mehr oder weniger unbestimmte, ganz allgemein gehaltenen, oder lückenhafte Antworten. Hingegen ist die einwandfreie Beantwortung dieser Frage behufs richtiger Bewertung des Ausdruckes „blind“ von eminenter Bedeutung.

Nem volna czélszerűtlen, ha e kérdéssel tüzetesebben foglalkoznánk. Mi a vakság? Egy fiziológiai-pathológiai jelenség, mely a látóérzék hiányát tételezi fel alapokul. Egy *Trechus* nem lát, ha a fényinger nem lesz a szenzórikusidegközpontba vezetve. Ha a szemet fényinger éri is, de nincs meg az összekötő ideg (*nervus opticus*), mely az agyba vezetve fényérzéklet, látóérzéklet váltana ki, beáll a vakság, már akkor is, ha a külső szem csökevénye még megmaradt. Hány *Trechus*-on lett a szemideg megszakadása, vagy teljes hiánya kimutatva?

Vegyük a vakságot morfológiai szempontból tekintetbe. A morfológia úgyis azon tudományág, a melyre a modern coleopterológia a fajok osztályozásánál a főszólyt fekteti. Tehát morfológiailag tekintve mikor vak egy *Trechus*? Most kapjuk a legelterőbb feleleteket. Radikális szisztematikusknak azt kellene felelnie, ha a szemnek minden külső nyoma (s ezzel kapcsolatban természetesen minden belső is) eltűnt. Más azt állítja, már akkor, midőn a szem pigmentje elveszett, ismét más csak akkor, ha a szem fécettái sem mutathatók ki. Az előbbi szisztematikusknál a szemcsöke-

Es wäre nich unzweckmässig, wenn man sich mit dieser Frage eingehender befassen würde. Was ist Blindheit? Eine physiologisch-pathologische Erscheinung, welche das Fehlen des Gesichtssinnes als Grundursache zur Voraussetzung hat. Ein *Trechus* sieht nicht, wenn der Lichtreiz nicht in das sensorische Nervenzentrum geleitet wird. Wenn das Auge auch ein Lichtreiz trifft, aber der verbindende Nerv (*nervus opticus*) nicht vorhanden ist, der ins Gehirn führend, den Gesichtssinn auslösen würde, tritt die Blindheit selbst dann ein, wenn das Rudiment des äusseren Auges noch vorhanden sein sollte. An wie viel *Trechen* wurde aber die Unterbrechung oder das gänzliche Fehlen der Augennerven nachgewiesen? Ich könnte dies an den Fingern einer Hand abzählen.

Nehmen wir die Blindheit vom morphologischen Standpunkte aus in Betracht. Die Morphologie ist ohnehin jener Wissenszweig, auf den die moderne Coleopterologie bei Klassifizierung der Arten das Hauptgewicht legt. Also morphologisch betrachtet wann ist ein *Trechus* blind? Nun erhalten wir die abweichendsten Antworten. Radikale Systematiker müssten sagen, wenn eine jede Spur des äusseren Auges (und mit ihr in Verbindung selbstredend jede innere) verschwunden ist. Ein anderer behauptet, bereits dann, wenn das Pigment der Augen erloschen ist, abermals ein anderer, nur dann, wenn auch die Facetten der

vény még nem jelent vakságot, az utóbbiaknál ennek daczára is beállhat a vakság. Mind-egyiknek igaza lehet, de egyiknek sem, ha a vakságot magát vagy a szemhiányt egyedül a rendszerezés alapjául veszi. Ezzel csak oda jutnánk, a mely állásponton már túlhaladtunk. Akkor a vakságot nemi elkülönítő bélyegül használtuk, ma egy az alnemek felé emelt „csoport“-ra akarjuk alkalmazni és vele szembe állítjuk a látóképes csoportot! Cseberből vederbe. Még hozzá az egyik csoportról azt mondjuk „vak“ (*coecus*), a másíkról „szemmel bíró“ (*oculatus*). De vajjon ki tudja nekem a *Trechus*-ok hadánál kimutatni, hol van a válaszfal a két „csoport“ között?

A ma élő nagy, apró, majd csökevényes szemű s végre teljesen szem nélküli *Trechus*-ok csaknem hézagtalanul állíthatók össze egy skálába, melynek legalsó fokán a nagy és teljesen funkcióképes szem s innen fokozatosan visszafejlődve, a legfelső végén a teljes fiziológiai és morfológiai szemhiány helyezendő. Csaknem hézagtalanul mondtam, mert némely helyütt az alnemeket összekötő fajok ma már kihaltak s itt-ott a skálán könnyen áthidalható hé-

Augen nicht mehr nachzuweisen sind. Beim ersten Systematiker bedeutet des Augenrudiment noch keine Blindheit, bei dem letzteren kann diese trotz der Rudimente eintreten. Ein jeder kann Recht behalten, aber keiner, der die Blindheit selbst, oder den Augenverlust allein zur Begründung der Systematik anwendet. Mit ihr würden wir dorthin anlangen, welchen Standpunkt wir bereits überwunden hatten. Damals verwendeten wir die Blindheit als Gattungstrennendes Merkmal, heute wollen wir sie für eine ober die Untergattungen erhobene „Gruppe“ benützen und stellen ihr eine mit dem Gesichtssinn begabte Gruppe entgegen! Aus dem Regen in die Traufe. Noch dazu sagen wir von der einen Gruppe „blind“ (*coecus*), von der anderen „mit Augen versehen“ (*oculatus*). Aber wer kann mir bei dem Heere der Trechen zeigen, wo die trennende Wand zwischen beiden Gruppen besteht?

Die heute lebenden gross-, klein-, dann rudimentäugigen und zuletzt ganz augenlosen Trechen können beinahe lückenlos in eine Skala eingereiht werden, an deren untersten Stufe das grosse und vollkommen funktionsfähige Auge und von da angefangen stufenweise sich rückbildend am obersten Ende die physiologisch und morphologisch vollständige Blindheit zu setzen wäre. Beinahe lückenlos, sagte ich, denn an manchen Stellen sind die Untergattungen verbindenden Arten heute bereits ausgestorben

zagok mutatkoznak.

Már a microphthalmikus *Trechus*-ok maguk (*Longhii* COM., *microphthalmus* MILL., *Bokorianus* CSIKI, *subterraneus* MILL., *ruthe-nus* RTRR., *Kimakowiczi* GGLB.) képezik az összekötő kapcsolatot a „*Trechi oculati*“ és „*Trechi coeci*“ csoportok fajai között. Utánuk sorakozik számos esökevényes szemű *Trechus*, mely eddig „*Anophthalmus*“ néven szerepelt. Az ösrégi *Trechus*-typust hűen megörzö, nem pedig az aphaenopoidszerűen messze kifejlett alnemeknél kell őket keresnünk. Ilyen a *Duvalius* DELAR. legegyszerűbb alnem, melynél a szemesökevényesedés kezdetleges folyamata is kellőleg bizonyítja a fejlődéstaniilag régibb typust. De ott van a különös, a ma élő fajokhoz közvetlen nem csatolható (mert hímeik csak egy kiszélesedett mellső ujjal bírnak) két alnem, *Neotrechus* J. MÜLL. és *Orotrechus* J. MÜLL., a melyeknél az elmosódott körvonalú szembob még éppen kivehető (*dalmatinus* subsp. *suturalis* SCHAUF.). Tovább menve, a *Typhlotrechus* J. MÜLL. alnemenél a szemesökevény már ki nem mutatható; szigorúan véve, csak ettől az alnemtől kezdve az *Aphaenops* BONV. alnemig volna alkalmazható a „*Trechi coeci*“ kifejezés.

und es hatten sich hie und da an der Skala leicht zu überbrückende Lücken ergeben.

Schon die microphthalmen Trechen allein (*Longhii* COM., *microphthalmus* MILL., *Bokorianus* CSIKI, *subterraneus* MILL., *ruthe-nus* RTRR., *Kimakowiczi* GGLB.) bilden die Verbindungsbrücke zwischen den Arten der Gruppen der „*Trechi oculati*“ und „*Trechi coeci*“. Ihnen folgen eine Anzahl Trechen mit rudimentären Augen, welche jetzt unter dem Namen „Anophthalmen“ die Rolle spielten. Wir haben diese unter jenen Untergattungen zu suchen, welche den urtümlichen *Trechus*-Typus am treuesten bewahrt und sich nicht aphaenopoid-artig weit entwickelt hatten. Eine solche einfachste Untergattung ist *Duvalius* DELAR., bei welcher auch schon der primitive Verlauf der Augenrückbildung den phylogenetisch älteren Typus hinlänglich kennzeichnet. Dort sind auch die sonderbaren, zu den heute lebenden Arten unmittelbar nicht anzureihenden (weil ihre Männchen nur einen erweiterten vorderen Tarsus besitzen) Vertreter der Untergattungen *Neotrechus* J. MÜLL. und *Orotrechus* J. MÜLL., bei denen die verschwommenen Umrisse der Augenhügel noch eben erkennbar sind (*dalmatinus* subsp. *suturalis* SCHAUF.). Weiter verfolgend ist das Augenrudiment bei der Untergattung *Typhlotrechus* J. MÜLL. nicht mehr nachzuweisen; streng genommen, könnte der Ausdruck „*Trechi coeci*“ nur von dieser Untergattung angefangen bis zur

A mellékelt néhány ábra, melyeknek eredeti rajzai BOKOR IMRE főhadnagy-bátyámtól erednek, kellőleg bizonyítja, mily határozott kifejezésű szemeket (habár már csökevényesedőket) találunk a „*Trechus coeci* csoport”-ba kényszerített alnemek egynehány fajánál.

Nézetem az, hogy a „*Trechus oculati*” és „*Trechus coeci*” kifejezések csak gyűjtőfogalmak lehetnek, melyekkel a *Trechus*-nemet két csoportba kényszerítjük, hogy egyrészt a teljesen funkcióképes, másrészt a csökevényesedő szemű és szemnélküli alnemek képviselőiről egységes szempontból beszélni tudjunk, — nem pedig nomenklaturák a szisztematika számára. A mennyiben szisztematikai értékük nincsen, a *Trechus*-nemnél kevésbé járatos entomológusokat csak tévútra vezetnék, ajánlom a *Trechus*-nem subgeneráinak csoportosításánál e két kifejezés teljes mellőzését.

A képek magyarázata.

Az eredeti rajzok BOKOR IMRE főhadnagytól származnak Készítésüknél a fősúly a szemre és annak a fej többi részéhez való viszonyára lett fektetve.

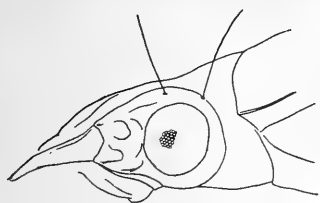
Untergattung *Aphaenops* BOUV. angewendet werden.

Nebenstehende Figuren, deren Originalzeichnungen von meinem Bruder, Oberleutnant EMMERICH BOKOR herkommen, beweisen hinlänglich, welche ausdrucksvolle Augen (wenn auch bereits rudimentäre) wir bei manchen Arten aus den in die „Gruppe *Trechus coeci*“ gezwängten Untergattungen vorfinden können.

Meine Anschauung ist die, dass die Ausdrücke „*Trechus oculati*“ und „*Trechus coeci*“ nur Collectivbegriffe sein können, mit denen wir die Gattung *Trechus* in zwei Gruppen zwingen, um einerseits von den Vertretern der Untergattungen mit gutentwickelten, funktionsfähigen Augen, andererseits von solchen mit rudimentären Augen oder ganz augenlosen Arten aus einheitlichem Gesichtspunkte sprechen zu können, — niemals aber Nomenklaturen für die Systematik. Nachdem sie für die Systematik keinen Wert besitzen, die bei der Gattung *Trechus* weniger bewanderten Entomologen nur auf Irrwege führen könnten, schlage ich vor bei der Gruppierung der Subgenera der Gattung *Trechus* beide Ausdrücke völlig ausser Betracht zu ziehen.

Erklärung der Figuren.

Die Originalzeichnungen stammen vom Oberleutnant EMMERICH BOKOR. Bei ihrer Verfertigung wurde das Hauptgewicht auf das Auge, sowie auf dessen Verhältnis

1a

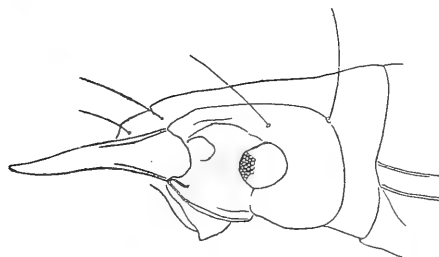
1b

2

3

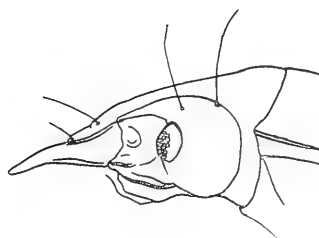
4a

4b

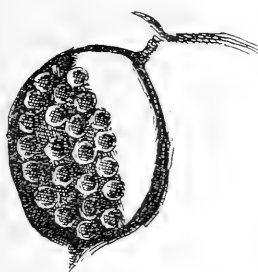
4c

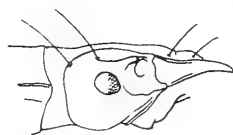
5a

5b

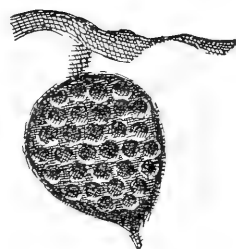
5c

6a

6b

6c

Hogy a rajzok pontosságukból és eredetiségükéből ne veszítsenek, el lett tekintve minden sematizálástól és a rajzok egyöntetű, egysíkban készítéséről. A szájrészek, sörték, stb. nem képezték tanulmány tárgyát. Készültek ZEISS-féle mikroszkóppal, ABBÉ-féle rajzolóeszközzel, nagyítás: fejprofilok: $60\times$, szemrajzok: $160\times$. — Az alatt alkalmazott elnevezések az európai bogárkatalógus (EDM. REITTER: *Catalogus coleopterorum Europae, Caucasi et Armeniae Rossicae*, 1906) és a *Trechus*-nemzet e katalógus után tárgyáló közlemények, dolgozatok nyomán történtek.

A szemcsökevényesedés skálája főbb vonásaiban, teljességre igényt nem tartva:

1. kép. — *Trechus (Lasiotrechus) discus* F.; nagyszemű *Trechus*. — a) baloldali fejprofil. — b) szeméből egy mezőcske facettákkal.

2. kép. — *Thalassophilus longicornis* STURM; rendes szemű *Trechus*. Jobboldali fejprofil.

3. kép. — *Trechus (Trechus s. str.) strigipennis* KIESW.; kismemű *Trechus*. Jobboldali profil. A szem $60-80$ darab facettával.

4. kép. — *Trechus (Trechus s. str.) subterraneus* MILL.; mi-

zu den übrigen Teilen des Kopfes gelegt. Damit die Zeichnungen von ihrer Pünktlichkeit und Originalität nichts verlieren, wurde von jedem Schematisiren, dem gleichartigen Ausfertigen derselben Abstand genommen. Die Mundteile, Borsten, etc. bildeten nicht den Gegenstand der Untersuchung. Verfertigt wurden sie mit Hilfe eines ABBÉ-schen Zeichenapparates am ZEISS-Mikroskop; Vergrößerung: Kopfprofile: $60\times$, Augenzeichnungen: $160\times$. — Die unten angewendeten Benennungen sind auf Grund des europäischen Käferkatalogs (EDM. REITTER: *Catalogus coleopterorum Europae, Caucasi et Armeniae Rossicae*, 1906) und der seit dem erscheinen dieses Kataloges die Gattung *Trechus* behandelnden Arbeiten und Mitteilungen geliefert.

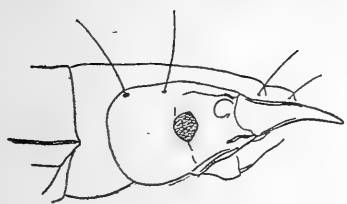
Die Skala der Augenrudimentierung in ihren Hauptzügen, auf die Vollständigkeit nicht Anspruch erhebend:

Fig. 1. — *Trechus (Lasiotrechus) discus* F.; *Trechus* mit grossen Augen. — a) linkes Kopfprofil. — b) ein Stück des Augenfeldes mit Facetten.

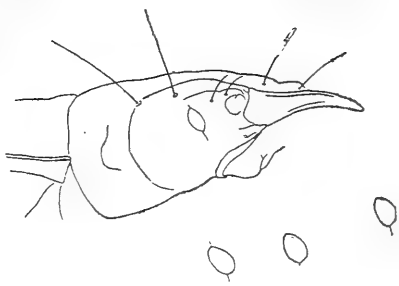
Fig. 2. — *Thalassophilus longicornis* STURM; *Trechus* mit normalen Augen. Rechtes Kopfprofil.

Fig. 3. — *Trechus (Trechus s. str.) strigipennis* KIESW.; *Trechus* mit kleinen Augen. Rechtes Kopfprofil. Das Auge mit $60-80$ Stück Facetten.

Fig. 4. — *Trechus (Trechus s. str.) subterraneus* MILL.; microphthal-

7a

9a

8a

10a

10b

7c

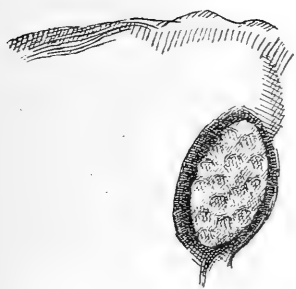
8b

8c

7b

9c

9b

10c

erophthalmikus Trechus. — *a)* baloldali fejprofil. — *b)* a jobb szem felülről, — *c)* a bal szem oldalról nézve. Jól kiugró pigmentezett szem, mintegy 80 darab sűrűn és rendetlenül álló, domború facettával.

5. kép. — *Trechus (Trechus s. str.) microphthalmus* MILL.; microphthalmikus Trechus. — *a)* baloldali fejprofil. — *b)* a bal szem felülről, — *c)* a jobb szem oldalról tekintve. Kevésbé kiugró, elég domború, pigmentezett szem, mintegy 35–40 darab alig kiemelkedő, elég sűrűn álló facettával.

6. kép. — *Trechus (Trechus s. str.) ruthenus* RRTR.; microphthalmikus Trechus. — *a)* jobboldali fejprofil. — *b)* a jobb szem felülről és — *c)* oldalról tekintve. Kevésbé domború, pigmentezett szem, mintegy 30–33 darab jól kivehető, elég sűrűn álló facettával.

7. kép. — *Anophthalmus (Duvallius) cognatus* FRIV.; csökevényes szemű Trechus. — *a)* jobboldali fejprofil. — *b)* a jobb szem felülről és — *c)* a bal szem oldalról tekintve. Alig domború, pigmentezett szem, mintegy 30–34 darab még elég sűrűn és elszórtan álló, alig kiemelkedő facettával.

8. kép. — *Trechus Bokorianus* CSIKI; csökevényes szemű Trechus. — *a)* jobboldali fejprofil. — *b)* a jobb szem felülről és — *c)* oldalról tekintve. Alig kiemelkedő, pigmentezett

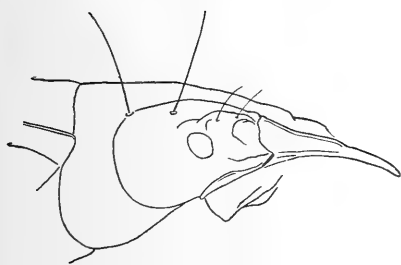
mer Trechus. — *a)* linkes Kopfprofil. — *b)* das rechte Auge von oben, — *c)* das linke von der Seite aus gesehen. Gut hervorspringendes, pigmentirtes Auge, mit etwa 80 Stück dicht und unregelmässig stehenden, gewölbten Facetten.

Fig. 5. — *Trechus (Trechus s. str.) microphthalmus* MILL.; microphthalmus Trechus. — *a)* linkes Kopfprofil. — *b)* das linke Auge von oben, — *c)* das rechte von der Seite aus gesehen. Wenig hervorspringendes, genügend gewölbtes, pigmentirtes Auge, mit etwa 35–40 Stück kaum hervorgetretenen, genügend dicht stehenden Facetten.

Fig. 6. — *Trechus (Trechus s. str.) ruthenus* RRTR.; microphthalmus Trechus. — *a)* rechtes Kopfprofil. — *b)* das rechte Auge von oben und — *c)* von der Seite aus betrachtet. Weniger gewölbtes, pigmentirtes Auge, mit etwa 30–33 Stück, deutlich erkennbaren, genügend dicht stehenden Facetten.

Fig. 7. — *Anophthalmus (Duvallius) cognatus* FRIV.; Trechus mit rudimentären Augen. — *a)* rechtes Kopfprofil. — *b)* das rechte Auge von oben, — *c)* das linke von der Seite aus betrachtet. Kaum gewölbtes, pigmentirtes Auge, mit etwa 30–34 Stück noch genügend dicht und zerstreut stehenden, kaum hervortretenden Facetten.

Fig. 8. — *Trechus Bokorianus* CSIKI; Trechus mit rudimentären Augen. — *a)* rechtes Kopfprofil. — *b)* das rechte Auge von oben und — *c)* von der Seite aus betrachtet. Kaum hervortretendes,

13a

11c

11b

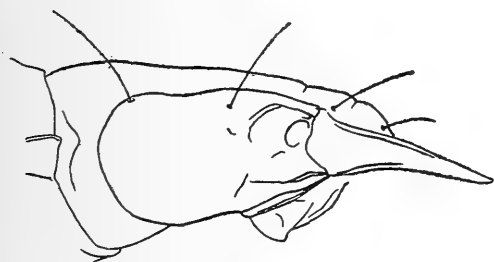
12c

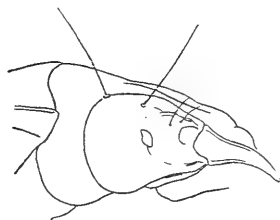
12b

11a

14

12a

15

13c

13b

szem, mintegy 25–30 darab kevésbé domború, ritkán álló, csaknem elmosódott facettával.

9. kép. — *Anophthalmus (Duvallius) hungaricus* var. *szilicensis* CSIKI; csökevényes szemű Trechus. — a) jobboldali fejprofil, alatt három eltérő egyének jobb szeme. — b) a bal szem felülről és — c) oldalról tekintve. Alig kiemelkedő, pigmentezett szem, mintegy 15–18 darab ritkán és elszórtan elhelyezett, elmosódott, de még elég jól kivehető facettával.

10. kép. — *Anophthalmus (Duvallius) Bokori* CSIKI; csökevényes szemű Trechus. — a) jobboldali fejprofil. — b) a jobb szem felülről és — c) oldalról tekintve. Alig kiemelkedő, pigment nélküli szemdomb, mintegy 17 darab különböző nagyságú, elmosódott facetta.

11. kép. — *Anophthalmus (Duvallius) Deubeli* GGLB.; csökevényes szemű Trechus. — a) baloldali fejprofil. — b) a bal szem felülről és — c) a jobb szem oldalról tekintve. Elmosódottan domború, homályos fehér színű szemdomb, tán 15–20 egészen elmosódott, inkább csak képzelhető facettával.

12. kép. — *Anophthalmus (Duvallius) Budae* KENDER.; csökevényes szemű Trechus. — a) jobb fejprofil. — b) a jobb

pigmentirtes Auge, mit etwa 25–30 Stück weniger gewölbten, schütter stehenden, beinahe verschwommenen Facetten.

Fig. 9. — *Anophthalmus (Duvallius) hungaricus* var. *szilicensis* CSIKI; Trechus mit rudimentären Augen. — a) rechtes Kopfprofil, unten das rechte Auge von drei abweichenden Individuen. — b) das linke Auge von oben und — c) von der Seite aus betrachtet. Kann hervortretendes, pigmentirtes Auge, mit etwa 15–18 Stück schütter und zerstreut stehenden, verschwommenen, aber noch genügend deutlich wahrnehmbaren Facetten.

Fig. 10. — *Anophthalmus (Duvallius) Bokori* CSIKI; Trechus mit Augenrudimenten. — a) rechtes Kopfprofil. — b) das rechte Auge von oben und — c) von der Seite aus betrachtet. Kaum hervortretender, pigmentloser Augenhügel, mit etwa 17 Stück verschieden grossen, verschwommenen Facetten.

Fig. 11. — *Anophthalmus (Duvallius) Deubeli* GGLB.; Trechus mit Augenrudimenten. — a) linkes Kopfprofil. — b) das linke Auge von oben, — c) das rechte von der Seite aus betrachtet. Verschwommen gewölbter, blasser, weisslich gefärbter Augenhügel, mit etwa 15–20 Stück ganz verschwommenen, eher nur zu ahnenden Facetten.

Fig. 12. — *Anophthalmus (Duvallius) Budae* KENDER.; Trechus mit Augenrudimenten. — a) rechtes Kopfprofil. — b) das rechte

szem felülről és — c) a bal szem oldalról tekintve. Ki nem emelkedő, homályos, tejfehér színű szemdomb, facetták alig számálthatók, csak néhány elmosódott dudorodás vehető ki rajta.

13. kép. — *Trechus* (*Neotrechus*) *dalmatinus* subsp. *suturalis* SCHAUF.; csökevényes szemű *Trechus*. — a) jobboldali fejprofil. — b) a jobb szem felülről és — c) oldalról tekintve. Elmosódott, bizonytalan körvonalú szemfolt, benne homályos felhővel (a khitinen alul beszáradt lágy részek?).

14. kép. — *Trechus* (*Typhlotrechus*) *Bilimeki* subsp.? ex Croatia; szemnélküli *Trechus*. Jobboldali fejprofil.

15. kép. — *Trechus* (*Aphaenopsis*) *Apfelbecki* GGLB.; szemnélküli, aphaenopoid-szerű *Trechus*. Jobboldali fejprofil.

16. kép. — *Aphaenops* *Pluto* DIECK; szemnélküli, aphaenopoid-szerűen, legmeszesebb kifejlett *Trechus*. Jobboldali fejprofil.

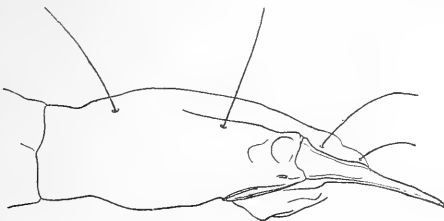
Auge von oben, — c) das linke von der Seite aus betrachtet. Nicht hervortretender, blasser, milchweisser Augenhügel, Facetten kaum zu zählen, nur einzelne undeutliche Wölbungen wahrzunehmen.

Fig. 13. — *Trechus* (*Neotrechus*) *dalmatinus* subsp. *suturalis* SCHAUF.; *Trechus* mit Augenrudimenten. — a) rechtes Kopfprofil. — b) das rechte Auge von oben und — c) von der Seite aus betrachtet. Verschwommener, unsicher begrenzter Augenfleck, in demselben mit undeutlicher Trübung (die eingetrockneten Weichteile unter der Chitinhaut?).

Fig. 14. — *Trechus* (*Typhlotrechus*) *Bilimeki* subsp.? ex Croatia; augenloser *Trechus*. Rechtes Kopfprofil.

Fig. 15. — *Trechus* (*Aphaenopsis*) *Apfelbecki* GGLB.; augenloser, aphaenopoid-artiger *Trechus*. Rechtes Kopfprofil.

Fig. 16. — *Aphaenops* *Pluto* DIECK; augenloser, aphaenopoid-artig am weitesten entwickelter *Trechus*. Rechtes Kopfprofil.

16. kép. — *Aphaenops* *Pluto* DIECK.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

(Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns).

Irta: BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (London).

VIII.¹

Az alább felsorolt és Magyarország lepkefaunájára új fajokat legnagyobbbrészt DOBIASCH FERENCZ úr (Zengg) gyűjtötte lámpafénynél. Egynéhány régebben gyűjtött faj meghatározása pedig ez alkalommal lesz helyesbítve. A két új Phycidea leírása REBEL tanár úrtól (Bécs) származik.

Die nachstehenden für die Lepidopterenfauna Ungarns neuen Arten wurden zum grössten Teil von Herrn FRANZ DOBIASCH (Zengg) durch Lichtfang erbeutet. Einige früher erbeutete Arten erfahren hier eine Richtigstellung ihrer Bestimmung. Die Beschreibung der beiden neuen Phycideen rührt von Herrn Prof. REBEL (Wien) her.

Hesperiidæ.

1. *Hesperia armoricanus* OBTHR. — Deliblat: Flamunda V, IX (PREDOTA); Meleg-Földvár, Búza V (Mezőség, PREDOTA). Eddig *H. Alveus*-nak tartották. Bisher für *H. Alveus* gehalten.

Noctuidæ.

2. *Hydrilla hospes* FRR. — Zengg X. 24 (♂):
3. *Xylina lapidea* HB. var. *cupressivora* STGR. — Zengg X. 13 (DOBIASCH).

Pyralidæ.

4. *Crambus dalmatinellus* HMPs. — Gorskikolar IX. 4, ♂ (Croatia, DOBIASCH).
5. *Crambus graphellus* CONST. — Gorskikolar IX. 1–3 (DOBIASCH).
6. *Homoeosoma compsotella* REBEL, n. sp. ♂♀.

Egynéhány PREDOTA által 1913. évi augusztus hó 7—27-ig a deliblati Flamundán gyűjtött friss példány (♂♀), egy elég nagy új fajhoz tartozik, melyre a keskeny elülső szárnyak okersárga színe és az első ha-

Eine kleine Anzahl ganz frischer Stücke (♂♀), von PREDOTA vom 7—27. August 1913 bei Flamunda in Deliblat erbeutet, gehört einer neuen, ziemlich grossen Art an, welche durch die ockergelbe Färbung der schmalen Vorderflügel

¹ Lásd: Rov. Lap., XXI, 1914, p. 27.

¹ Vgl. Rov. Lap., XXI, 1914, p. 27.

rántésikot képező teljes pontsor jellemző.

A fej, úgy mint a test és az elülső szárnyak alapszíne okersárgás. Az elülső szegély $\frac{3}{4}$ részéig terjedő csápok barnások, alul sötétebbek. A hosszú tapogatók (kétszer oly hosszúak mint a fej szélessége) éleket képezve pikkelyesek és külső oldalukon sötétebb feketés-barnák. A tőíz töve sárgás. A tor és a lábak világos okersárgák, utóbbiak külső oldala erősen barnásan beporzottak. A ♀ hosszúra nyúlt potroha messze kiálló tojócsövet mutat. A potroh felül okersárga, a szelvények oldalt feketések, a hason feketék sárga szegélyvel.

A hosszúra nyúlt elülső szárnyak elülső széle csak a csúcs előtt gyengén hajlott, alapszínük sárgás-barna, a szegélyen és az elülső szélükön feketésen behintettek, különösen a ♂ szárnyhossza $\frac{2}{3}$ részében, az elülső szélen fekszik egy fekete csík. A legvilágosabb marad a nem homályos tőharmad. A fekete vállfolt apró. Az első harmad mögött fekvő első harántesik három megnyúlt fekete pontból áll, amelyek közül az első kettő úgy fekszik, mint *H. nebulella* Hb.-nél, a harmadik kisebb (ott hiányzó) pont pedig közelebb fekszik a tő felé az elülső szegély alatt. A két középső pont

und die vollständige Punktreihe, welche den ersten Querstreifen bildet, sehr ausgezeichnet ist.

Der Kopf, sowie der übrige Körper und die Grundfarbe der Vorderflügel sind ockergelblich. Die bis $\frac{3}{4}$ des Vorderrandes reichenden Fühler sind bräunlich, unterseits dunkler. Die langen Palpen (in der Länge der doppelten Kopfbreite) sind schneidig beschuppt und aussen schwarzbraun verdunkelt. Das Basalglied bleibt an der Wurzel gelblich. Thorax und Beine licht ockergelb, letztere auf der Aussenseite stark braun bestäubt. Der langgestreckte Hinterleib zeigt beim ♀ eine weit hervorstehende Legeröhre. Er ist am Rücken ockergelb, mit schwärzlichen seitlichen Verdunklungen der Segmente, die auf der Bauchseite ganz schwärzlich erscheinen mit gelblichen Segmenträndern.

Die langgestreckten, fast gleichbreiten Vorderflügel mit nur vor der Spitze schwach gebogenem Vorderrand, zeigen eine gelbbraunliche Grundfarbe und sind längs des Saumes und am Vorderrand schwärzlich bestäubt, namentlich liegt beim ♂ bei $\frac{2}{3}$ der Flügelänge am Vorderrand eine schwarze Strieme. Am hellsten bleibt das ungetrübte Basaldrittel. Der schwarze Schulterfleck ist klein. Der erste nach $\frac{1}{3}$ liegende Querstreifen besteht aus 3 schwarzen in die Länge gezogenen Punkten, von denen die beiden ersten in der Lage wie bei *H. nebulella* Hb. der dritte viel kleinere (dort fehlende) aber weiter basalwärts unterhalb des Vorder-

közül az alsó sokkal nagyobb. Egy vékony, majdnem egyenes pontsor fekszik még a szegély előtt. Az okersárga rojt tövén szintén van néhány fekete pontocska.

A hátsó szárnyak félig áttetsző sötétszürkék, a szegély előtt feketések világos okersárgás rojttokkal, melyeknek tövén barna behintésű vonal van.

Alul az elülső szárnyak és a hátsók elülső szegélye feketés, a hátsó szárny többi része szürke.

Az elülső szárnyak 9—10, kifejlesztve 19—22 mm.

Typusok BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (♂♀) és a bécsi udyari múzeum gyűjteményében (2 ♂).

A *H. grossa* BANG-HAAS i. l. néven a Szaján-hegységből a kereskedésbehozott faj a *H. compsotella*-tól nem különíthető el.

Az új faj legjobban *H. nebulella* HB. után helyezhető el.

7. *Ephestia afflatella* MN. — Zengg V. 11—IX. 25.

A nyári hónapokban lámpafénynél nagy számban gyűjtve (DOBIASCH.)

8. *Psorosa nucleolella* MÖSCHL. — Zengg VIII. 11 (♂).

9. *Euzophera Charlottae* REBEL, n. sp. ♀.

A csápok fél szárnyhosszúak, alul elálló ízvégekkel, színük vöröses-szürke. A kívül feketés-szürke, belül világosabb színű tapogatók a halvány vöröses-szürke homlok közepéig érnek. A fejtető és a fej hátsó része szürke pikkelyesek, a gallér,

randes liegt. Von den beiden Mittelpunkten ist der untere viel grösser. Eine dünne, fast gerade feine Punktreihe liegt noch vor dem Saum. An der Basis der ockergelben Fransen liegen auch einige schwarze Pünktchen.

Die Hinterflügel halbdurchscheinend dunkelgrau, vor dem Saum schwärzlich mit hellockergelblichen Fransen, welche an der Basis eine braune Staublinie führen.

Unterseits sind die Vorderflügel und der Vorderrand der Hinterflügel schwärzlich, der übrige Teil der Hinterflügel grau.

Vorderflügel 9—10, Expansion 19—22 mm.

Typen in der Sammlung von BARON N. CH. ROTHSCHILD (♂♀) und im Naturhist. Hofmuseum (2 ♂).

Die als *H. grossa* BANG-HAAS i. l. aus dem Saján-gebiet in dem Verkehr gebrachte Art lässt sich von *H. compsotella* nicht trennen.

Die neue Art wird am besten nach *H. nebulella* HB. eingereiht.

In den Sommermonaten an Licht in grosser Zahl erbeutet (DOBIASCH.)

Die Fühler über $\frac{1}{2}$, unterseits mit abstehenden Gliederenden, sind rotgrau gefärbt. Die aussen schwärzlichgrau, innen lichter gefärbten Palpen reichen zur halben Höhe der blassrötlichgrauen Stirne. Scheitel und Hinterkopf sind mehr grau beschuppt, Halskragen, Tho-

tor és a vállfedő vöröses-szürke színű. A szürke potroh háta is különösen a töve felé vöröses behintésű, világosabb szürke szelvényisélekkel. A mell és a lábak porszürkék, a lábszárak külső széle és a lábfejek vége fehéresen foltos.

A megnyúlt elülső szárnyak kifelé meglehetősen kiszélesednek, elülső szegélyük gyengén hajlott, csúcsuk tompa, szegélyük rövid és hajlott, belső szegélyük majdnem egyenes. Alapszínük szürke, sűrűn rézvörösen behintett. A két világos harántcsík közül a felső az elülső szegély közepe, a vele párhuzamos külső csík a szegély $\frac{4}{5}$ -öd részében fekszik. Mindkét harántcsík, különösen pedig a külső hullámos, azaz a közepén egy kifelé gyengén kiálló kerekített kiugrással. A két harántcsík által határolt esíkszerű mező mély ibolyásfekete, közepén fehér foltoskával, némelykor azonban csak egy fekete ponttal a közepén. A vöröses-szürke és fekete behintésű rojtok tövén egy sor fekete szegélypont van, melyen kívül még egy világos vonal is marad a szegélyen.

A koskeny hátsó szárnyak feketés-szürkék, némelykor a szegélyek felé kissé vörösesek, világosabb rojtjal, melynek tövén sötét pikkelysor van. Az összes szárnyak alul egyszínű

rax und Schulterdecken sind rötlichgrau gefärbt. Auch der graue Hinterleib ist am Rücken, namentlich basalwärts rötlich angefliegen mit heller grauen Segmenträndern. Brust und Beine sind staubgrau, letztere aussenseits an den Schienen und Tarsen mit weisslich gefleckten Gliederenden.

Die gestreckten Vorderflügel erweitern sich beträchtlich nach aussen und zeigen einen schwach gebogenen Vorderrand, eine stumpfe Spitze, einen Kurzen, gebogenen schrägen Saum und einen fast geraden Innenrand. Ihre Grundfarbe wird durch dichte kupferrotliche Bestäubung gedeckt. Von den beiden lichten Querstreifen liegt der innere bei $\frac{1}{2}$, der äussere fast parallele, nahe daran, bei $\frac{4}{5}$ der Vorderrandlänge. Beide Querstreifen, namentlich aber der äussere ist gewellt, das heisst er bildet in seiner Mitte einen schwachen, nach aussen gerundeten Vorsprung. Das von den beiden Querstreifen begrenzte, bindenartige Feld ist tief violett-schwarz und zeigt in seiner Mitte ein weisses Fleckchen, zuweilen aber auch nur einen schwarzen Mittelpunkt. An der Basis der rötlichgrauen, schwärzlich bestäubten Fransen liegt eine Reihe tiefschwarzer Saumpunkte, worauf der Saum noch in einer Linie hell bleibt.

Die schmalen Hinterflügel sind schwärzlichgrau, zuweilen gegen die Ränder etwas rötlich, mit helleren Fransen, welche eine dunkle Schuppenlinie in ihrer Basalhälfte führen. Die Unterseite aller Flügel

szürkék, az elülső szárnyak sötétebbek.

Elülső szárny 7—9 mm., kifejítve 15—18 mm.

Ennek az új fajnak egy egészen friss ♀ példányát BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD fogta 1913. évi augusztus 13-án Cséhtelegen (Bihar-megye); az új lepkét kívánságára WERTHEIMSTEIN SAROLTA úrhölgy nevééről neveztem el.

Egy nagyobb és világosabb példányt (ugyancsak ♀) „Tultscha (Dobrudscha) MANN 1865“ jelzéssel találtam az udvari múzeum gyűjteményében *Euz. bigella* alatt. Egy példány a budai Svábhhegyről, melyet UHRYK gyűjtött 1898. augusztus 12-én, a Magyar Nemzeti Múzeumban van.

Euz. bigella-tól az új faj az elülső szárnyak vöröses alapszíne és a szélső harántvonal sokkal élesebb kiszögélése által könnyen megkülönböztethető.

Euz. Charlottae-hez mindenetre legközelebb áll az *Euz. cuprotaeniella* CHR. Utóbbinak úgy a leírások mint RAGONOT képe (Mon. II., t. 32, f. 10) szerint azonban sötétebb, rézbarna az alapszíne, melytől a sötét középmező nem annyira elütő mint *E. Charlottae*-nál, azonkívül az elülső szárnyakon éles világos harántvonalak vannak, a fej pedig rézvörös (RAGONOT szerint okersárga), mely utóbbi *E. Charlottae*-nál felül szürke. Az

einfärbig grau, jene der Vorderflügel dunkler.

Vorderflügel 7—9 mm., Expansion 15—18 mm.

Ein ganz frisches ♀ dieser neuen Art wurde in Cséhteleg (Bihar-Komitat) von BARON N. CH. ROTHSCHILD am 13. August 1913 erbeutet und auf dessen Wunsch nach Fräulein CHARLOTTE VON WERTHEIMSTEIN benannt.

Ein grösseres, lichtereres Stück (ebenfalls ein ♀) mit der Bezeichnung „Tultscha (Dobrudscha) MANN 1865“ fand sich unter *Euz. bigella* im Hofmuseum. Ein Stück vom Schwabenberg in Budapest (UHRYK, 12. August 1898) befindet sich im Ungarischen National-Museum.

Von *Euz. bigella* unterscheidet sich die vorliegende neue Art sofort durch die ausgesprochene rötliche Grundfarbe der Vorderflügel und durch den viel deutlicheren Vorsprung der äusseren Querlinie.

Am nächsten kommt der *Euz. Charlottae* jedenfalls die *Euz. cuprotaeniella* CHR. Letztere hat nach den Beschreibungen und der Abbildung bei RAGONOT (Mon. II, t. 32, f. 10) aber eine dunklere, durchaus kupferbraune Grundfarbe, gegen welche das dunkle Mittelfeld nicht so stark kontrastiert wie bei *Charlottae*, ferner sehr deutliche lichte Querstreifen der Vorderflügel und einen kupferroten (nach RAGONOT ockergelben) Kopf, welcher bei *Charlottae* oben grau gefärbt

E. cuprotaeniella-t azonkívül az oly messzefekvő Ussuri-vidékről írták le.

Euz. Alpherakya egy távolabb álló, sokkal nagyobb faj, az elülső szárnyak világosszürke középmezővel és fehéres hátsó szárnyakkal Perzsiából és Közép-Ázsiából.

ist. Auch wurde *E. cuprotaeniella* aus dem so weit entlegenen Ussurigebiet beschrieben,

Euz. Alpherakya ist eine entfernter stehende, viel grössere Art, mit hellgrauem Mittelfeld der Vorderflügel und weisslichen Hinterflügel, aus Persien und Zentral-Asien.

10. *Bradyrrhoa trapeziella* DUP. — Zengg VIII. 3 (♂).
11. *Alophia combustella* HS. — Zengg V. 28 (♀).
12. *Nephoptyx divisella* DUP. — Zengg VII. 2 (♀).
13. *Phycita nephodeella* RAG. — Zengg VIII. 5 (♀).

Ez az eddig csak Örményországban ismeretes faj a hozzá legközelebb álló *Ph. spissicella*-tól vörös tünet nélküli kékes-szürke elülső és fehéres hátsó szárnyai által különbözik.

Diese bisher nur aus Armenien bekannt gewesene Art unterscheidet sich von der zunächst stehenden *Ph. spissicella* F. durch blaugraue Vorderflügel ohne rötliche Einmischung und durch die weisslichen Hinterflügel.

14. *Myelois ceratoniae* Z. — Zengg VIII. 11 (♂).
15. *Scoparia ulmella* KNAGGS (b. sp.) — Tátrafüred 1913. VI. 28—VII. 30.
16. *Scoparia basistrigalis* KNAGGS — Dráva-Szarvas (Szerém vm.) 1909. VI. 7; Cséhtelek (Bihar vm.) 1912. V. 26.
17. *Scoparia manifestella* HS. — Zengg VI. 1—6 (♀).
18. *Evergestis caesialis* HS. — Zengg VIII. 9 (♂).
19. *Phlyctaenodes nudalis* HB. — Zengg VIII.
20. *Antigastra catalaunalis* DUP. — Zengg VIII.
21. *Noctuelia floralis* HB. var. *stygiatis* TR. — Zengg VI. 16.

Gelechiidae.

22. *Paltodora bohemiella* NICK. — Zengg VIII. 1 (♂, M. C.).

Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke.

Közli: DR. SZILÁDY ZOLTÁN.

III. Hymenoptera.¹

Húsz éve foglalkozom hártýásszárnyúak gyűjtésével. Ezekre vonatkozó adataim egy része már a Magyar Birodalom Állatvilágának illető kötetében megjelent. A Rettyezáton az 1898. és 1899. években végzett gyűjtésem eredménye az ízeltlábúak függélyes elterjedése . . . ez. dolgozatomban a Múzeumi Füzetek 1906. évi I. kötetében foglaltatik. Ezúttal tehát csupán az említett helyeken még nem közölt, azóta gyűjtött és azóta meghatározott anyag jegyzékét állítottam össze. Ebből is kihagytam azokat a helyneveket, amelyek mások gyűjtése alapján a Magyar Birodalom Állatvilágában már fölvétettek.

Hártýásszárnyúak meghatározásával magam alig foglalkoztam. Az itt közlendő adatok tehát elsősorban azok szorgalmát és szakértelmét dícsérik, akik gyűjtésem földolgozását végezték. Munkásságukért kedves kötelességem hálás köszönetet mondani. Az oroszlanrészt a meghatározásból világhírű szakbúváruink MOCSÁRY SÁNDOR vette ki. Újabb gyűjtésem egy részét DR. ZILÁHI KISS ENDRE bethleni járástorvos determinálta, a hangyákat DR. SZABÓ JÓZSEF, a Braconidákat pedig SZÉPLIGETI Győző főreáliskolai tanár, a Prosopisok DR. KISS útján ALFKEN-hez jutottak földolgozásra.

Gyűjtésem java része, amely eredetileg sajátom volt, ma a kolozsvári egyetem állattani intézetének birtokában van. A többi, különösen az alsófehér-megyei gyűjtések anyaga a nagyenyedi Bethlen-kollégium természetrajzi múzeumában őriztetik.

Gyűjtésemben sokat segítettek tanítványaim, legtöbbet SÁSKA LÁSZLÓ, jelenleg a kolozsvári egyetem orvosi karának hallgatója.

Mielőtt jegyzékemre térnénk, még néhány oikologiai vonatkozású megfigyelést kell közölnöm, amelyeket a gyűjtéssel kapcsolatban jegyeztem föl.

A Mezőségen 1904-ben nagy hernyójáras volt. Több fajhoz tartozó hernyók, amelyek közt az *Aporia crataegi* és *Cnethocampa processionea* voltak a legközönségesebbek, valósággal letarolták a fákat. Az erdők Nagyenyed és Marosvásárhely vidékén, de tovább is messzeföldre kopaszon állottak. Ekkor figyeltem meg, hogy a fűrésző darazsak közt az *Ephialtes carbonarius* járt elől példányszámban. különösen Nyáradszeredán. ahol gyümölcsös kertekben hosszabb időn át figyelgettem járasukat és gyűjtöttem is belőlük.

Nagyenyeden csaknem minden júniusban nagy tömegben röpök a galagonyapille (*Aporia crataegi*). Ilyenkor százával gyűjthetjük

¹ Lásd: Rovartani Lapok XIX, 1912, p. 53.

a bábjaikat, amelyekből legtöbbször a *Pimpla instigator* és *Theronia flavicans* nevű fürkésző darazsak nevelhetők. Ezek itt az *Aporia* legközöségebb parazitái.

A *Cynips Kollari* gubacsaiából ugyancsak Nagyenyeden gyakran neveltem a bennük élősködő *Ellampus auratus* L. var. *maculatus* Mocs. fémdarazsat és a *Cemonus unicolor* F. nevű Sphécidát.

Methoca ichneumonoides LATR. Ezt a meglehetősen ritka és sajátos szervezetű Heterogynidát a Nagyenyed melletti Órhegy fokán, a kollégiumi szőlő lépesőzetes részében pázásban fogtam.

Cerceris tuberculata VILL. Tanítványom, SÁSKA LÁSZLÓ figyelte meg, hogy a Cerceriseknek ez az óriása a Torda melletti réteken a répabogár (*Cleonus punctiventris*) fogdosásával szerez érdemeket. Fülkapja őket a földről és vigan szárnyalva czipeli fiasítása számára. Ime répatermelésünknek egy új védelmezője, amely méltán megérdemelné, hogy répamentő darazsnak nevezzük el.

A legtöbb adatom Erdélyből származik, köztük sok olyan fajról szól, melyet itt eddig nem találtak, de akad néhány hazánk faunájára is új, ezek a következők:

Lyda flaviceps RETZ., *Ichneumon extensorius* L. és *rarus* TISCHB., *Colpotrichia affinis* VOLL., *Glyptomorpha inscriptor* NEES, *Pimpla investigator* L., *Amicroplus collaris* SPIN., *Iphiaulax mactator* GERM. var. *pictus* KAV., *Bracon bipartitus* WESM., *tornator* MARSH., *ulutaceus* SZÉPL. és *rufipedator* SZÉPL., *Chelonus obscurator* HS., *Athanicolus signatus* NEES, *Amicroplus collaris* SPIN., *Proctotrupes brevipennis* NEES, *Mutilla marginata* BAER, *Tiphia rugosa* TOURN., *Sceliphron tubifer* LATR., *Rhopites Hartmanni* FRIESE, *Anthrena lucens* IMH., *Halictus laevis* K., *punctatissimus* SCHCK., *Prosopis styriaca* FORST.

Az egyes fajok elterjedésére vonatkozó adataim pedig a következők:

Tenthredinidae.

Cimbex humeralis GEOFFR. Nagyenyed V. — *femorata* L. Nagyenyed. *Clavellaria amerinae* L. Nagyenyed V; Oláhlapád V; Buda V; Tavarnok.

Abia sericea L. Igenpataka VII; Runk VIII; Boksánbánya VIII.

Hylotoma coeruleipennis RETZ. Nagyenyed IV; Topánfalva V; Csepel VII. — *berberides* SEM. Nagyenyed V—IX; Runk VIII. — *ustulata* L. Igenpataka VII. — *segmentaria* Pz. Crkvenica VI. — *pagana* Pz. Nagyenyed VI; Marosgombás V; Nagy-Oklos VIII; Topánfalva VIII; Boksánbánya IV, V, VIII; Hodrus VIII; Csobánka VIII. — *melanochroa* GM. Nagyenyed VI; Alsóorbó VI; Igenpataka VIII; Boksánbánya V, VII, VIII. — *cyanoocroea* FÖRST. Nagyenyed

VII. — *rosae* DEG. Nagyenyed V—VIII; Miriszló VII; Igenpataka VII; Vizakna VII; Gyergyó-Tölgyes VII; Crkvenica VI; Széplak (Szolnok-Doboka m.) VIII.

Cyphona furcata VILL. Vizakna VII.

Cladius pectinicornis FOURCR. Radnai havasok VIII (1000 m.)

Pteronus myosotidis F. Nagyenyed VII; Runk VIII; Ilonda VII.

Amauronematus histrio LEP. Gyergyó-Tölgyes VII; Crkvenica VI; Sensko Bilo VII.

Pachynematus pallescens Htg. Csepel VI.

Pristophora appendiculata Htg. Buda V.

Hoplocampa fulvicornis F. Oláhlapád IV.

Ardis plana KLG. Abrúdbánya VII; Radnai havasok VII (700 m.)

Tomostethus gaganus Klg. Nagyenyed IV; Nyírmező VII. — *ephippium* Pz. Nagyenyed IV—VII; Oláhlapád V; Radnai havasok VIII (700 m.).

Blennocampa pusilla KLG. Nagyenyed IV—VII; Oláhlapád VII; Torda IV; Csik-Szent-Márton VIII; Boksánbánya VI; Széphalom VIII. — *assimilis* FALL. Nagyenyed V.

Monophadnus monticola Htg. Miriszló VII; Alsóorbó VI. — *albipes* Gm. Nagyenyed IV—VII.

Athalia glabricollis THOMS. Nagyenyed VIII—IX; Miriszló VIII; Oláhlapád V; Torda VIII; Topánfalva IX; Széphalom VIII; Kassa VIII; Vörösvár VIII; Csepel VII. — *spinarum* FABR. Nagyenyed V—IX; Marosgombás V; Radnai havasok VIII (800 m.); Balánbánya VII; Csobánka VIII; Bélabánya VII; Léva VIII; Kunszentmiklós. — *rosae* L. Nagyenyed IV, IX. — var. *cordata* LEP. Nagyenyed IX; Oláhlapád III—V; Budaörs V. — *annulata* F. Nagyenyed IV—V; Oláhlapád III; Topánfalva V; Csíkszentmárton VIII; Széphalom VIII.

Selandria serva F. Nagyenyed V—VIII; Marosújvár VI; Topánfalva VIII; Boksánbánya IV. — *morio* F. Nagyenyed V—VIII; Oláhlapád IV.

Poecilosoma luteolum KLG. Nagyenyed V—VII; Igenpataka VII; Oláhlapád VII. — *guttatum* FALL. Nagyenyed IV—V; Miriszló V. — *excisum* THOMS. Buda V.

Emphytus cinctus L. Marosgombás V. — *rufocinctus* RERTZ. Nagyenyed IV—V; Oláhlapád IV.

Dolerus pratensis L. Nagyenyed V—VIII; Fugad VII; Marosgombás V; Miriszló VIII; Topánfalva VIII; Csepel VI. — *aericeps* THOMS. Csepel VI—VII. — *dubius* KLG. Nagyenyed VII; Vörösvár VIII. — *gonager* F. Nagyenyed IV—V; Oláhlapád IV; Miriszló IV; Boksánbánya IV. — *picipes* Htg.

Topánfalva V. — *fissus* Hrg. Nagyenyed IV; Alsóorbó V; Pozsony IV; Visegrád IV. — *niger* L. Oláhlapád V. — *haematodes* SCHRNK. Nagyenyed IV. — *acneus* Hrg. Nagyenyed IV—V; Boksánbánya V; Dobsina VIII.

Sciapteryx consobrina KLG. — Oláhlapád IV. — *costalis* KLG. Oláhlapád IV; Máriavölgy (Pozsony m.) IV.

Rhogogastera picta KLG. Marosgombás V; Boksánbánya IV—V. — *viridis* L. Nagyenyed V; Remete VII; Runk VIII; Balánbánya VII; Selmeczbánya VI.

Tenthredopsis Thomsoni Kxw. Nagyenyed IV—V; Marostújvár VI; Szászkabánya V; Boksánbánya IV; Balatonfüred VI. — *sordida* KLG. Nagyenyed V; Szászkabánya V. — *pavida* F. Nagyenyed IV; Oláhlapád V. — *neglecta* LEP. Nagyenyed IV—V; Alsóorbó VI; Czelna V. — *stigma* F. Nagyenyed V; Radnai havasok (1100 m.) VIII; Szászkabánya V; Boksánbánya IV—V; Budaörs V. — *excisa* THOMS. Nagyenyed IV. — *tessellata* KLG. Nagyenyed V. — *instabilis* KLG. var. *dimidiata* LEP. Nagyenyed VI.

Pachyprotasis rapae L. Nagyenyed V; Boksánbánya IV.

Macrophya rustica L. Torja VII; Boksánbánya IV, VII; Crkvenica VI; Senjsko Bilo VII. — *rufipes* L. Nagyenyed VI; Oláhlapád V; Boksánbánya IV. — *haematopus* Pz. Nagyenyed V. — *quadrinaculata* F. Oláhlapád V; Alsóorbó VI. — *punctum-album* L. Nagyenyed V—VI; Marosgombás V. — *crassula* KLG. Nagyenyed VI; Tusnád VII. — *albicincta* SCHRNK. Nagyenyed IV—V; Miriszló V; Igenpataka VI. — *blanda* F. Nagyenyed V—VI; Runk VII; Torda V; Boksánbánya IV.

Allantus temulus SCOP. Nagyenyed IV—V; Alsóorbó VI; Szászkabánya V. — *albicornis* F. Igenpataka VI; Gyilkos-tó VII. *viduus* Rossi Sarajevo VI. — *Rossii* PANZ. Havasgyógy VII; Torda V; Gyilkos-tó VII. — *serophulariae* L. Gyilkos-tó VII. — *zona* KLG. Igenpataka VII. — *marginellus* F. Nagyenyed VIII. — *viennensis* Pz. Nagyenyed IX; Remete VIII; Kászón VIII; Radnai havasok (800 m.) Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII; Kassa VIII; Széchalom VIII; Boksánbánya VIII. — *bicinctus* F. Nagyenyed IV—VI; Marosgombás V; Czelna V; Nagyklos VIII; Plitvice VII. — *fasciatus* Scop. Igenpataka VII; Havasgyógy VII; Csákyakő VIII; Torda V; Szászkabánya V; Boksánbánya VIII. — *Schaefferi* KLG. Gyilkostó VII. — *arcuatus* FORST. Nagyenyed VIII; Nyírmező IX; Remete VIII; Havasgyógy VIII; Nagyklos VIII; Topán-

- falva IX; Gyilkos-tó VII; Radnai havasok (800—1400 m.) VII—VIII; Kászon VIII; Kassa VIII.
- Tenthredo atra* L. Nagyenyed V—VI. — *dispar* KLG. Nagyenyed V; Marosgombás V; Szászkabánya V. — *livida* L. Torja VII; Boksánbánya V. — *mesomelana* L. Nagyenyed VI; Igenpataka VI; Gyilkos-tó VII; Radnai havasok (1400 m.) VIII; Szemenik VII. — *flava* Scop. Nagyenyed V; Felenyed V; Igenpataka VI.
- Lyda erythrocephala* L. Nagyenyed IV—VI. — *flaviceps* Retz. Nagyenyed IV.
- Pamphilius sylvaticus*-L. Nagyenyed V; Marosgombás V; Torda V.
- Megalodontes plagiocephalus* F. Nagyenyed V—VI; Alsóorbó VI. — *spissicornis* KLG. Alsóorbó VI; Gyilkos-tó VII.
- Melanopus Fabricii* Leach Nagyenyed V—VII; Oláhlapád V; Fugad VII.

Siricidae.

- Cephus pygmaeus* L. Nagyenyed V.
- Xiphydria dromedaria* F. Nagyenyed VI.
- Sirex spectrum* L. Topánfalva V; Radnai havasok (1800 m.) VII. — *juvencus* L. Nagyenyed IX. — *noctilio* F. Nagyenyed IX. — *gigas* L. Nagyenyed VII; Gyergyótölgyes VII; Radnai havasok (1300—1600 m.) VII.

Cynipidae.

- Dryophanta folii* L. Nagyenyed, Csobánka.
- Cynips hungarica* Hrg. Nagy-Halmágy. — *Kollari* Hrg. Nagyenyed. — *calicis* BgSD. Nagyenyed. — *caput-Medusae* Hrg. Nagyenyed.

Evaniidae.

- Gasteruption affectator* L. Nagyenyed VIII. — *pedemontanum* TOURS. Nagyenyed VIII. — *Thomsoni* SCHLETT. var. ? Nagyenyed VIII.

Ichneumonidae.

- Exephanes hilaris* Grav. Dévény IV.
- Ichneumon extensorius* L. Nagyenyed V; Detunáta VIII; Topánfalva VIII. — *ferreus* Grav. Radnai havasok (1400 m.) VII. — *bilineatus* Gr. Gyilkos-tó VII. — *fuscipes* Gm. Nagyenyed X. — *sarcitorius* L. Nagyenyed VII—VIII; Holdvilág VII; Széplak (Szolnok-Döboka vm.) VIII. — *suspiciosus* Wesm. Túr VIII. — *gracilentus* Grav. Igenpataka VII. — *terminatorius* Grav. Torja VII; Bedellő VII; Balánbánya VII; Radnai havasok (800 m.) VIII. — *gradarius* Wesm. Rad-

nai havasok (1300—1600 m.) VII—VIII. — *balteatus* WESM. Nagyenyed VI. — *alpicola* KRIECHB. Radnai havasok (1600 m.) VII. — *culpator* SCHRNK. Igenpataka VII. — *molitorius* L. Remete (Alsó-Fehér vm.) VII. — *gracilicornis* GRAV. var. *nigricauda* BERTH. Igenpataka VII; Radnai havasok (800, 1600 m.) VII—VIII. — *zonalis* GRAVH. Nagyenyed V. — *xanthorius* FOERST. Radnai havasok (1400 m.) VIII. — *sexcinctus* GRAV. Nagyenyed V; Igenpataka VII. — *languidus* WESM. Igenpataka VI; Runk X. — *saturatorius* L. Nagyenyed V. — *corruscator* L. var. *luridus* GR. Nyírmező IX; Oláhlapád III. — *disparis* PODA Nyírmező IX; Tövis. — *térebrosus* WESM. Radnai havasok (1100 m.) VII. — *rarus* TISCHB.

Amblyteles palliatorius GRAV. Balatonfüred VI. — *fasciatorius* F. Bredsty (Alsó-Fehér vm.): Csató-barlang VII. — *quadripunctorius* MÜLL. Nagyenyed IV—VII; Marostűjvár VI; Szohodol: Lucia-barlang VIII; Igenpataka: Kápolna-barlang VII. — *subsericans* WESM. Nagyenyed VI. — *glauicatorius* F. Topánfalva V. — *vadatorius* ILLIG. Nagyenyed V—VI; Radnai havasok (1400 m.) VIII. — *negatorius* F. Nagyenyed VI; Remete (Alsó-Fehér vm.) IX; Detunáta VIII; Runk X; Tusnád VII. — *uniguttatus* WESM. Radnai havasok (1100—2200 m.) VII. — *conspurcatus* GRAV. Nagyenyed IV. — *fusorius* L. Radnai havasok (1700 m.) VIII. — *inspector* WESM. Nagyenyed IX. — *Panzeri* WESM. Holdvilág VII; Balánbánya VII.

Colpognathus celerator GRAV. Nagyenyed VII.

Crypturus argiolus GRAV. Nagyenyed VII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII.

Cryptus tarsoleucus GRAV. Nagyenyed VI. — *viduatorius* GRAV. Nagyenyed IV—VI.

Mesoleptus typhae FOURC. Oláhlapád V.

Colpotrichia affinis VOLL. Nagyenyed IX.

Metopius leiopygus FOERST. Crkvenice VI. — *fuscipennis* WESM. Nagyenyed V.

Ophion luteus L. Nagyenyed IV. — *parvulus* KRCHB. Nagyenyed VI. — *repentinus* HLMGR. Nagyenyed VI.

Paniscus testaceus GRAV. Budafok VII.

Campoplex bucculentus HLMGR. Nagyenyed IV. — *nitidulator* HLMGR. Nagyenyed IV; Oláhlapád V.

Cremastus bellicosus GRAV. Nagyenyed VII. — *pingens* GRAV. Nagyenyed.

Banchus falcator F. Nagyenyed VIII; Bedellő VII; Csorba VIII. — *pictus* F. Topánfalva IV. — *similis* KRCHB. Oláhlapád IV.

- Exetastes fornicator* F. Igenpataka VII.
Glyptomorpha inscriptor NEES Nagyenyed VIII.
Perilthous divinator ROSSI Nagyenyed VI—VII. — *varius* GRAY. Nagyenyed VI.
Lissonota bellator GRAY. Magas-Tátra VIII. — *conflagrata* GRAY. Nagyenyed XI. — *parallela* GRAY. Széphalom (Abaúj-Torna vm.) VIII.
Pimpla examinátor F. Nagyenyed VI. — *instigátor* L. Nagyenyed VI. — *inflata* GRAY. Nagyenyed VI; Vizakna VI. — *inquisitor* SCOP. Verespatak VIII; Balánbánya VII; Pécs VI. — *investigátor* L. Nagyenyed VI. — *rufatá* GRAY. Nagyenyed VI; Bólya VII. — *illecebrátor* GR. Crkvenice VI.
Theronia flavicans F. Nagyenyed VI; Crkvenice VI.
Ephialtes carbonarius CHRIST. Nagyenyed V, VII; Nyárádszereda V; Balánbánya VII.
Rhyssa persuasoria GRAY. Nagyenyed III, VII; Plitvice VII.
Acoenites saltans GRAY. Csepel VI. — *dubitator* PANZ. Nagyenyed IV.
Perosis annulata BRISCHKE Nagyenyed VI.
Xorides nitens GRAY. Nagyenyed V.
Alomya qvator L. Radnai havasok (1400 m.) VIII.
Amicroplus callaris SPIN. Nagyenyed VII—VIII.

Braconidae.

- Vipio nominator* F. Csepel VI.
Pseudovipio inscriptor NEES Tövis VII.
Iphiaulax impostor SCOP. Nagyenyed V; Fiume VII. — *maclator* GERM. var. *pictus* KAV. Nagyenyed VI.
Bracon bipartitus WM. Budapest IX. — *tornator* MARSH. Budapest V. — *alutaceus* SZÉPL. Kispest VIII. — *carinatus* SZÉPL. Kispest-VIII. — *rufipedator* SZÉPL. Solymár VIII. — *obscuricornis* SZÉPL. Széphalom VIII. — *minutator* NEES Budaörs IX. — *fulvipes* NEES Nagyenyed V. VII—VIII. — *dichromus* WESM. Kassa VIII. — *variator* NEES Széphalom (Abaúj vm.) VIII; Csepel VII. — *collinus* SZÉPL. Nagyenyed VIII; Széphalom VIII.
Spathius exarator L. Oláhlapád III, IX; Széphalom VIII.
Doryctes leucogaster NEES Nagyenyed VI, VII.
Chremylus rubiginosus NEES Budapest IX.
Rogas reticulator NEES Vörösvár VIII. — var. *nobilis* CURT. Debreczen VIII. — *dimidiatus* SPIN. Oláhlapád III. — *circumscriptus* NEES Nagyenyed IV, VIII. — *vittiger* WESM. Nagyenyed VIII. -- *gasterator* JUR. Oláhlapád VII.

- Chelonus inanitus* L. Nagyenyed VIII. — *carbonator* MARSH. Nagyenyed VIII. — *obscurator* HS. Csepel VII.
- Microplitis varipes* RUTHE Széplalom VIII. — var. 2. Budapest IX.
- Microgaster tibialis* NEES Nagyenyed IX.
- Agathis nigra* NEES Nagyenyed VIII. — *tibialis* NEES Nagyenyed VIII.
- Cremonops desertor* LATR. Nagyenyed VII—VIII; Boksánbánya VII—VIII.
- Disophrys inculcator* L. Nagyenyed VIII; Boksánbánya IX.
- Microdus calculator* F. Nagyenyed IX.
- Meteorus chrysophthalmus* NEES Nagyenyed VII. — *pulchricornis* WESM. Nagyenyed VIII. — *laeviventris* WSM. var. *medianus* RUTHE Nagyenyed VIII.
- Eubadizon extensor* NEES Oláhlapád IV.
- Diospilus oleraceus* HALID. Nagyenyed VI.
- Zele testaceator* CURT. Nagyenyed VIII.
- Athanacolus signatus* NEES Nagyenyed VI, IX.
- Amicroplus collaris* SPIN. Nagyenyed VIII.

Proctotrupidae.

- Proctotrupes brevipennis* NEES Nagyenyed.

Chalcididae.

- Leucospis dorsigera* F. Boksánbánya VII—VIII.
- Chalcis femorata* F. Nagyenyed IX.

Chrysididae.

- Cleptes pallipes* LEP. Miriszló VII.
- Ellampus scutellaris* PANZ. Nagyenyed VII; Nyírmező VII; Csepel VII. — *bidens* FÖRST. Nagyenyed VI. — *coeruleus* DAHLB. Nagyenyed IX; Tusnád VII. — *auratus* L. Nagyenyed VI, IX; Remete (Alsó-Fehér vm.); Crkvenica VI. — var. *virescens* Mocs. Nagyenyed IX; Nyírmező IX; Vizakna VI; Budapest VI—VII. — var. *maculatus* Mocs. Nagyenyed III. — *aeneus* F. Nagyenyed VIII—IX. — *pusillus* F. Nagyenyed V. VIII—IX; Vizakna VIII.
- Holopyga amoenua* DHLB. Nagyenyed V; Igenpataka VII; Kászonújfalu VII. — *curvata* FÖRST. Nagyenyed VII; Balánbánya VII. — *gloriosa* F. Nagyenyed V; Kispest V. — *fervida* F. Tövis VII. — *coriacea* DHLB. Boksánbánya. — *rosea* ROSSI Hadrév VII.
- Hedychrum Gerstaeckeri* CHEVR. Boksánbánya. — *nobile* SCOP. Nagyenyed VIII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII. — *rutilans* DAHLB. Nagyenyed VII; Kászonújfalu VII.

Chrysis austriaca F. Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII. — *pustulosa* AB. Crkvenica VI. — *dichroa* DAHLB. Miriszló VII. — *cuprea* ROSSI Hadrév VII. — *cyanea* L. Csíkszentmárton VIII. — *nitidula* F. Nagyenyed V; Zengg VII. — *fulgida* L. Nagyenyed VII. — *scutellaris* F. Tövis VII. — *Chevrieri* Mocs. Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Holdvilág VI. — *ignita* L. Nagyenyed IV—XI; Marosszentkirály VII; Miriszló VII; Abrudbánya VII; Mundra VI; Benedek VIII; Székelyudvarhely VIII; Radnai havasok (1400 m.) VIII. — var. *rutiliventris* AB. Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII.

Formicidae.

- Myrmecina Latreillei* CURT. Nagyenyed VIII—IX; Miriszló VIII; Radnai havasok (800 m.) VIII.
- Solenopsis fugax* LATR. Nagyenyed IX; Magyarbagó IX.
- Messor barbarus* L. var. *nigra* ER. Zengg VII.
- Aphaenogaster structor* LATR. Nagyenyed IV—V; Oláhlapád IV.
- Myrmica laevinodis* NYL. Nagyenyed IX; Csombord VIII; Magyarbagó VIII; Detunáta VIII. — *lobicornis* NYL. Radnai havas (1300—1400 m.) VIII. — *rubida* LATR. Pareng-havas (1000—1600 m.) VIII—IX. — *ruginodis* NYL. Nagyenyed VIII; Topánfalva IX; Radnai havasok (1300 m.) VIII. — *rugulosa-scabrinodis* Remete (Alsó-Fehér vm.) IX.
- Tetramorium caespitum* L. Nagyenyed VI—IX; Igenpataka VII; Torda VI; Kászonújfalu VII.
- Dolichoderus quadripunctatus* L. Nagyenyed V.
- Prenolepis imparis* SAY var. *nitens* MAYR. Nagyenyed XI.
- Plagiolepis pygmaea* LATR. Nagyenyed VI.
- Lasius alienus* FÖRST. Nagyenyed IV, VII, IX; Igenpataka VII; Gyulafehérvár VII; Dévény IV; Tusnád VII. — *alieno-niger* FOR. Nagyenyed VII, IX; Miriszló VIII—IX; Marosszentkirály VI; Radnai havasok (1100 m.) VII. — *affinis* SCHCK. Nagyenyed VII. — *flavus* F. Nagyenyed III—IV, VII; Gyulafehérvár VII; Kászonújfalu VII. — *fuliginosus* LATR. Nagyenyed V—IX; Oláhlapád III. — *niger* L. Nagyenyed IX; Igenpataka VII; Topánfalva VIII; Bedellő VII; Kászonújfalu VII; Tusnád VII.
- Formica cinerea* MAYR. Topánfalva IX. — *fusca* L. Detunáta VIII; Hargita VIII; Kászonújfalu VII; Radnai havasok (1400 m.) VII. — *gagates* LATR. Pareng-havas (1600 m.) VIII. — *rufibarbis* F. Nagyenyed VII; Oláhlapád V; Igenpataka VII; Remete (Alsó-Fehér vm.); Gyulafehérvár VII; Torda

VIII; Topánfalva VIII; Runk X; Hargita VIII; Kászony-
újfalva VII; Radnai havasok (1600 m.) VII; Crkvenica
VI. — *sanguinea* LATR. Balánbánya VII. — *truncicola* NYL.
Torja VII; Tusnád VII; Pareng-havas (1700 m.) VIII.

Polyergus rufescens LATR. Magyarbagó VIII; Tusnád VII.

Myrmecocystus viaticus F. var. *orientalis* FOR. Mészkö (Torda-Aranyos
vm.) X.

Camponotus aethiops LATR. Miriszló IX. — *herculeanus* L. Igenpataka
VII; Detunáta VIII; Topánfalva V; Radnai havasok
(1100 m.) VII; Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII; Sel-
meczbánya VI. — *herculeano-lygniperdus* FOR. Oláhlapád
IV; Topánfalva IV; Radnai havasok (1000 m.); Csobánka
VI. — *marginatus* LATR. Nagyenyed III, V—VI. — *lateralis*
OLIV. Nagyenyed IX. — *ligniperdus* LATR. Detunáta VIII;
Gyilkos-tó VII. — *pensylvanicus* DEG. Oláhlapád IV; Mi-
riszló VII. — *vagus* F. Nagyenyed VII; Igenpataka;
Havasgyógy V; Remete (Alsó-Fehér vm.) IX; Szász-
keresztur VII.

Heterogynidae.

Mutilla calva VILL. Nagyenyed V—VI, IX; Fugad VII; Torozkő
VIII. — *erythrocephala* LATR. Nagyenyed IV—V; Magyar-
bagó VIII. — *europaea* L. Vizakna VII; Bólya VII. —
marginata BAER Radnai havasok (1400 m.) VII. — *maura*
L. Zengg VII. — *montana* PANZ. Nagyenyed V; Zengg
VII. — *rustipes* F. Nagyenyed VII; Tövis VII; Runk VIII;
Párkány VIII; Crkvenica VI. — *viduata* PALL. Crkvenica VI.

Myrmosa melanocephala F. Nagyenyed VII—VIII; Igenpataka VII;
Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Holdvilág VII; Széphalom
(Abauj-Torna vm.) VIII; Boksánbánya VII; Balánbánya
VII; Kíspeszt VI; Szászkeresztur VII.

Methoca ichneumonoides LATR. Nagyenyed IV; Torda IV.

Pristocera depressa F. Oláhlapád IV—V; Miriszló IV.

Scolia flavifrons F. var. *haemorrhoidalis* F. Nagyenyed V, VII; Petro-
zsény V; Boksánbánya VIII; Jablanicza VI; Zengg VII.
— *hirta* SCHRNK. Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII; Kíspeszt
VIII; Fiume VII; Zengg VII. — *quadripunctata* F.
Nagyenyed VII; Miriszló VII; Tövis VII; Vizakna VII;
Fugad VII; Holdvilág VII; Boksánbánya VII; Spalato
VI; Zengg VII.

Elis sexmaculata F. Soroksár VIII.

Tiphia fulvipennis SM. Nagyenyed V; Crkvenica VI. — *minuta* VDRL.
Nagyenyed VI. — *morio* F. Nagyenyed IV—VI; Oláh-

lapád IV; Igenpataka IV, VII; Vizakna VI; Marosújvár III; Székelykoesárd VII; Kispeszt VI. — *ruficornis* SCHCK. Igenpataka VII. — *rugosa* TOURN. Vizakna VI; Nagy-bacson VII. — *semipolita* TOURN. Nagyenyed VIII; Vizakna VII; Tövis VII; Kis-Ludas VII; Radnai havasok (800 m.) VIII; Senjsko Bilo VII; Széphalom (Abauj-Torna vm.) VIII.

Sapyga quinquepunctata F. Nagyenyed VII.

Pompilidae.

Ceropales maculatus F. Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII.

Pompilius cellularis DHLB. Igenpataka VII; Kispeszt V. — *chalybeatus* SCHDTE. Igenpataka VI. — *fumipennis* ZETT. Runk X. — *Magrettii* KOHL Nagyenyed V, IX; Radnai havasok (1400 m.) VI; Nagy-Bacson VII. — *nigerrimus* SCOP. Nagyenyed VI; Csombord V; Nagy-Bacson VII. — *plumbeus* F. Kispeszt V. — *quadrispinosus* KOHL Crkvenica VI. — *rufipes* L. Crkvenica VI. — *viaticus* L. Nagyenyed IV—VIII; Oláhlapád IV; Alamor VI; Topánfalva.

Calicurgus fasciatellus SPIN. Csepel VII; Léva VIII.

Salius exaltatus F. Nyírmező IX; Zengg VII. — *fuscus* F. Nagyenyed IV—VI; Oláhlapád IV—V; Topánfalva VIII. — *versicolor* SCOP. Nagyenyed IV—V; Remete (Alsó-Fehér vm.) VI; Miriszló VII; Tövis VII; Fugad VII. — var. *Fabricii* VDRL. Nagyenyed VII; Vizakna VII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII. — *Schenckii* KOHL Vizakna VII; Holdvilág VII.

Pseudagenia carbonaria SCOP. Nagyenyed VI, VIII.

Trypoxylon figulus L. Nagyenyed VIII; Miriszló VII; Verespatak VIII; Topánfalva V. — *attenuatum* SM. Nagyenyed VIII. — *clavicerum* LEP. Nagyenyed VI—VII; Vizakna VI; Radnai havasok (700 m.) VIII; Vihnye VII.

Larra anathema ROSSI Nagyenyed VII.

Tachytes europaeus KOHL Tövis VII.

Tachysphex pectinipes L. Igenpataka VII; Torda VIII; Bólya VII.

Dinetus pictus F. Bólya VII.

Astata boops SCHRNK. Nagyenyed VIII; Igenpataka VIII; Balánbánya VII; Radnai havasok (800 m.) VIII. — *minor* KOHL Nagyoklos VIII. — *tricolor* VDRL. Csepel VII.

Mimesa equestris F. Radnai havasok (800 és 1400 m.) VII—VIII.

Psen atratus Pz. Nagyenyed VII; Miriszló VII—VIII; Hadrév VII; Crkvenica VI.

Pemphredon lugubris LATR. Nagyenyed V; Pareng-havas (1000 m.)

- IX. — *unicolor* F. Nagyenyed III, VII, IX; Tövis VII; Miriszló VIII; Hadrév VII. — *Schuckardi* MOR. Nagyenyed IX; Topánfalva VIII.
- Schelipron destillatorium* ILL. Nagyenyed VIII; Novi VI; Plitvicza VII. — *omissum* KOHL Novi VI. — *tubifex* LATR. Spalato VI.
- Sphex occitanicus* LEP. Nagyenyed VIII.
- Ammophila Heydeni* DHLB. Nagyenyed VI; Vizakna VI. — *sabulosa* L. Igenpataka VI; Remete (Alsó-fehér vm.) VII. — Nyírmező IX; Balánbánya VII; Kászónújfalu VII; Tusnád VII; Pareng-havas (1000—1200 m.) VIII—IX; Csepel VI. *hirsuta* Scop. Nagyenyed VIII; Balánbánya VII; Pareng-havas (1900 m.) VIII.
- Philanthus triangulum* F. Nagyenyed IX; Nyírmező IX; Nagyoklos VIII; Hadrév VII; Runk VIII; Holdvilág VII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII; Budaörs VII. — *coronatus* F. Holdvilág VII. — *venustus* Rossi Fugad VII.
- Cerceris rybiensis* L. Runk VIII. — *emarginata* Pz. Nagyenyed VIII; Fugad VII; Nyírmező IX; Nagyoklos VIII. — *bupresticida* DUF. Torda VIII. — *arenaria* L. Nagyenyed VIII; Radnai havasok (800 m.) VIII; Csepel VII; Plitvica VII; Senjsko bilo VII; Crkvenica VI. — *rubida* JUR. Nagyenyed VII; Hadrév VII. — *quadrifasciata* Pz. Gyilkos-tó VII; Crkvenica VI. — *Ferri* VDRL. Miriszló VII. — *labiata* F. Nagyenyed VIII; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Holdvilág VII; Szászkeresztur VII. — *tuberculata* VILL. Torda VIII.
- Oxybelus uniglumis* L. Budaörs VII.
- Nysson spinosus* FORST. Marosgombás V.
- Alyson fuscatus* Pz. Nagyenyed IX.
- Mellinus sabulosus* F. Nagyoklos VIII; Topánfalva VIII.
- Gorytes campestris* L. Nagyenyed V; Radnai havasok (1100 m.) VII. — *mystaceus* L. Oláhlapád V. — *dissectus* Pz. Nagyenyed VII. — *quinquecinctus* F. Igenpataka VII; Fugad VII; Gyilkos-tó VII; Bólya VII.
- Stizus tridens* F. Nagyenyed VII. — *hungaricus* FRIV. Csepel VII.
- Bembex integra* Pz. Budaörs VII.
- Cabro brevis* VDRL. Nagyenyed VIII—IX; Gyulafehérvár VIII; Gyilkos-tó VII; Budaörs VII. — *Panzeri* VDRL. Igenpataka VII; Holdvilág VII. — *albilabris* F. Budaörs VII. — *leucostoma* L. Nyírmező IX. — *Wesmaeli* VDRL. Nagyenyed IX; Bólya VII. — *quadrinaculatus* F. Miriszló VIII. — *serripes* PANZ. Nagyenyed VII. — *cribrarius* L. Nagyenyed VIII; Igenpataka VII; Havasgyógy VII; Gyilkos-tó

VII; Gyergyótölgyes VII. — *dives* LEP. Nagyenyed VIII. — *vagus* L. Nagyenyed IX; Gyilkos-tó VII. — *chryso-stomus* LEP. Gyilkos-tó VII. — *sexcinctus* F. Vihnye VII. — *cavifrons* THOMS. Nagyenyed VI. — *quadricinctus* F. Nagyenyed VII. — *clypeatus* L. Nagyenyed VIII; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Torda VIII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII.

Vespidae.

Discoelius zonalis PANZ. Bólya VI.

Eumenes coarctata L. Tövis VII; Torda VII; Gyergyótölgyes VII; Plitvica VII. — *pomiformis* F. Igenpataka VIII; Nyírmező IX; Torda VIII; Runk VIII; Nagyoklos VIII; Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII. — *mediterranea* KRCHB. Crkvenica VI.

Odynerus allobrogus SAUSS. Tushád VII. — *callosus* THOMS. Nagyenyed IX. — *Chevrierianus* SAUSS. Nagyenyed V. — *crassicornis* Pz. Nagyenyed VI—VII; Gyilkos-tó VII. — *juvundus* Mocs. Ditró VII. — *melanocephalus* GMEL. Nagyenyed VIII, X; Marosgombás V; Gyergyótölgyes VII; Crkvenica VI. — *parietum* L. Nagyenyed V; Alamor VI; Vihnye VII; Fiume VII. — *reniformis* GMEL. Nagyenyed VII; Torja VII; Zengg VII. — *sinuatus* F. Nagyenyed IX.

Polistes gallicus L. Nagyenyed IX; Miriszló VII; Vizakna VII.

Vespa crabro L. Nagyenyed IX; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Magyarbagó VIII; Vizakna VI; Igenpataka VII; Havasgyógy V; Dunaszentpál IX; Csobánka VIII. — *germanica* F. Nagyenyed V, X; Nyírmező IX; Topánfalva VIII—IX; Pareng-havas (1900 m.) VIII; Nagybaczon VII; Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII; Stomfa IV. — *media* RETZ. Kolpach VIII; Crkvenica VI. — *sylvestris* Scop. Nagyenyed VIII; Tövis VII; Igenpataka VI; Runk VIII; Bólya VII; Balánbánya VII; Radnai havasok (800—1700 m.) VIII; Pareng-havas (1900 m.) VIII. — *vulgaris* L. Nagyenyed V, VIII; Nyírmező IX; Igenpataka X; Detunáta VIII; Topánfalva VIII; Nagyoklos VIII; Torja VII; Senjsko bilo VII.

Apidae.

Bombus agrorum F. Nagyenyed V; Igenpataka VIII, X; Székelykocsárd IV; Torja VII; Néma VIII; Pareng-havas (1000 m.) IX. — *hortorum* L. Nagyenyed VII; Oláhlapád VII; Czelná IV; Detunáta VIII; Havasgyógy VI; Igenpataka

VI; Nagyoklos VIII; Topánfalva VIII; Hargita VIII; Radnai havas (1300 m.) VII. — var. *argillaceus* Scop. Nagyenyed IV—V; Marosújvár VIII; Oláhlapád IV; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Topánfalva IV; Bedellő VII. — *pratorum* L. Torja VII; Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII; Plitvica VII; Senjsko bilo VII. — *Derhamellus* K. Nagyenyed V—VI; Balánbánya VII; Pareng-havas (1000—1900 m.) VIII—IX. — *hypnorum* L. Torja VII. — *silvarum* L. Nagyenyed IV—VII; Torda VIII. — *arenicola* THOMS. Havasgyógy VII; Széphalom (Abauj-Torna vm.) VIII. — *pomorum* Pz. Oláhlapád IV. — *lapidarius* L. Nagyenyed V—VI; Tövis VII; Nyírmező IX; Detmáta VIII; Torda VIII; Runk X; Szászkeresztúr VII; Gyilkostó VII; Topánfalva VI. — *confusus* SCHCK. Nagyenyed V; Magyarbagó IX; Gyulafehérvár VIII; Torda VIII; Senjsko bilo VII. — *terrestris* L. Nagyenyed V; Igenpataka VI; Miriszló IV; Nyírmező IX; Runk VIII; Nagybaczon VII; Balánbánya VII; Radnai havasok (1300—1400 m.) VII; Pareng-havas (1000 m.) IX. — var. *autumnalis* F. Nagyenyed IX; Kászon VIII; Radnai havasok (2200 m.) VII; Csobánka VIII; Vihnye VII; Senjsko bilo VII. — var. *cryptarum* F. Oláhlapád IV; Csobánka VIII. — var. *lucorum* L. Nagyenyed VIII; Igenpataka VII; Runk VII; Topánfalva VIII. — *variabilis* SCHMED. Nagyenyed V; Nagyoklos VII. — var. *tristis* SEIDL. Vizakna VI. — var. *notomelas* SCHMED. Nagyoklos VIII.

Podalirius garrulus ROSSI Nagyenyed. — *magnilabris* MOR. Miriszló VII. — *bimaculatus* Pz. Nyírmező IX. — *pubescens* LEP. Vizakna VII. — *crinipes* SM. Nagyenyed IV. — *acervorum* L. Nagyenyed III, V; Czélta IV; Oláhlapád IV; Topánfalva V; Székelykocsárd IV; Hadrév VII. — *furcatus* Pz. Igenpataka VIII.

Eucera hungarica FRIESE Budaörs VII. — *trilineata* ER. Fugad VII. — *armeniaca* MOR. Vizakna VI; Oláhlapád VII. — *nana* MOR. Oláhlapád VII. — *scabiosae* MOCS. Nagyenyed VIII. — *malvae* ROSSI Miriszló VII. — *longicornis* L. Nagyenyed IV, VII; Marosgombás V. — *difficilis* Pz. Nagyenyed V. — *interrupta* BAER Nagyenyed IV, VI. — *caspica* MOR. var. *Pézei* MOCS. Nagyenyed V; Balánbánya VII; Crkvenica VI. — *semimuda* BRILLÉ. Nagyenyed IV. — *cinerea* Scop. Nagyenyed IV, VI; Fugad VII. — *chrysopyga* PÉR. Nagyenyed VI; Alvinez VII.

Xylocopa violacea PODA Nagyenyed V, VII, VIII; Remete (Alsó-Fehér

- vm.) VII; Spalato VI. — *valga* GERST. Nagyenyed VI; Oláhlapád IV; Novi VI.
- Systropha curvicornis* SCOP. Nagyenyed VI—VII; Miriszló VII—VIII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII. — *planidens* GIR. Nagyenyed VII.
- Melitta melanura* NYL. Nagyenyed VIII. — *leporina* Pz. Nyírmező IX; Nagybaczon VII; Kászonújfalu VII.
- Panurgus calcaratus* SCOP. Nagyenyed VI—VIII; Runk VII; Radnai havasok (1500 m.) VIII; Senjsko bilo VII.
- Camptopeum frontale* F. Nagyoklos VII.
- Rhophites quinquespinosus* ŠPIN. Nagyoklos VII. — *canus* EV. Nagyenyed VIII; Topánfalva V. — *Hartmanni* FRIESE Miriszló VII.
- Halictoides dentiventris* NYL. Radnai havasok (1000—1400 m.) VII—VIII; Dobsina VIII.
- Colletes picistigma* THOMS. Nagyenyed VIII. — *Davesianus* K. Miriszló VIII.
- Anthrena fumipennis* SCHMIDKN. Havásgyógy VI. — *thoracica* F. Oláhlapád IV; Igenpataka VIII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII; Csepel VII. — *nitida* FOURCR. Nagyenyed V. — *ovina* KLG. Nagyenyed V; Nagyoklos VIII. — *albicans* MĚLL. Nagyenyed IV. — *tibialis* K. Nagyenyed V; Oláhlapád IV. — *taraxaci* GIR. Nagyenyed IV. — *symphyti* SCHMIED. Nagyenyed V; Marosgombás V. — *Gwynana* K. Nagyenyed III—IV; Dévény IV. — *varians* K. Nagyenyed IV—V; Oláhlapád IV. — *bucephala* STEPH. Nagyenyed V, VIII. — *parvula* K. Vihnye VII. — *minutula* K. Nagyenyed V. — *nana* K. Nagyenyed V, VII; Igenpataka VII; Oláhlapád IV; Nagyoklos VIII; Hadrév VII. — *ventralis* IMH. Nagyenyed III. — *marginata* F. Nagyenyed VIII; Nagyoklos VIII. — *austriaca* Pz. Igenpataka VIII.
- Hattorfiana* K. Vizakna VII; Balánbánya VII. — *extriata* K. Nagyenyed IV—V; Fugad VII; Nagyoklos VIII; Csepel VII; Garamberzencze VI. — *flavipes* Pz. Nagyenyed V; Miriszló VII; Oláhlapád IV; Vizakna VI; Balánbánya VII. — *chrysopyga* SCHCK. Balánbánya VII. — *xanthura* NYL. Marosgombás V. — *convexiuscula* K. Nagyenyed V; Oláhlapád IV. — *denticulata* K. Nagyenyed VIII. — *combinata* CHRIST. Nagyenyed V, VIII. — *lucens* IMH. Tövis VII.
- Halictus albipes* F. var. *affinis* SCHCK. Nagyenyed VIII. — *calceatus* SCOP. Nagyenyed VIII, IX; Miriszló IV, VIII; Nyírmező IX; Runk X; Igenpataka VII; Nagyoklos VIII; Torja

VII; Csíkszentmárton VIII; Gyilkos-tó VII; Radnai havasok (1400 m.) VII—VIII; Crkvenica VI; Senjsko bilo VII. — *cephalicus* MOR. Igenpataka VII. — *fasciatellus* SCHCK. Nagyenyed VII. — *interruptus* Pz. Nagyenyed VI—VIII; Igenpataka VII; Nagybaezon VII. — *laevis* K. Nagyenyed IV; Radnai havasok (800 m.) VIII. — *laevigatus* K. Radnai havasok (1000—1300 m.) VII—VIII. — *leucozonius* SCHRNK. Torda VIII. — *longulus* SM. Nagyenyed VIII; Oláhlapád IV. — *maculatus* SM. Nagyenyed IX; Nagyoklos VII; Torda VIII; Hadrév VII. — *malachurus* K. Nagyenyed V, VII; Remete (Alsó-Fehér vm.); Igenpataka VII; Magyarbagó IX; Oláhlapád IV; Senjsko bilo IX. — *major* NYL. Igenpataka VI. — *marginatus* BRLLÉ. Oláhlapád IV. — *morbillosus* KRIECHB. Vizakna VIII; Topánfalva VIII. — *morio* F. Nagyenyed VIII; Igenpataka VII; Oláhlapád IV. — *mucozeus* EV. Nagyenyed VII; Vizakna VIII; Radnai havasok (1000 m.) VIII. — *nitidus* SCHCK. Verespatak VIII. — *politus* SCHCK. Oláhlapád VIII. — *punctatissimus* SCHCK. Nagyenyed IV. — *quadriceinctus* F. Zengg VII. — *quadrinotatus* K. Miriszló VII. — *rubicundus* CHRIST. Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Vizakna VIII; Holdvilág VII. — *sexceinctus* F. Zengg VII. — *sexnotatus* K. Nagyenyed V; Vizakna VI; Nagyoklos VII. — *Sneathmanellus* K. Zengg VII. — *subfasciatus* IMH. var. *vulpinus* NYL. Igenpataka IV; Senjsko bilo VII. — *tetrazonius* KLG. Nagyenyed V—VIII; Topánfalva V; Garamberzeneze VI; Crkvenica VI. — *tumulorum* L. Nagyenyed IX; Torda VIII; Kászonújfalu VII; Parenghavas (1000 m.) IX; Széphalom (Abauj-Torna vm.) VIII. — *vulpinus* NYL. Torda VIII. — *xanthopus* K. Nagyenyed IV. — *zonulus* SM. Nagyenyed V, IX; Igenpataka VII; Nagyoklos VIII.

Eriades truncorum L. Nagyenyed VII; Igenpataka VII; Miriszló VII—VIII. — *crenulatus* NYL. Nagyoklos VII; Runk VIII; Zengg VIII. — *campanularum* K. Crkvenica VI.

Osmia rufa L. Nagyenyed IV—VI; Miriszló V; Abrudbánya IV. — *cornuta* LATR. Fóth IV. — *coerulescens* L. Nagyenyed IV—V, VIII. — *melanogastra* SPIN. Hadrév VII. — *fulviventris* Pz. Igenpataka IV, VII; Topánfalva VIII. — *Panzeri* MOR. Nagyenyed V, VI; Miriszló VIII. — *Lepelletieri* PÉREZ. Miriszló VIII. — *Spinolae* SCHCK. Topánfalva VIII. — *aurulenta* Pz. Nagyenyed IV—V; Zengg VII. — *bicolor* SCHRNK. Nagyenyed III. — *dalmatica* MOR. Néma (Szolnok-

- Doboka vm.) VIII. — *bidentata* MOR. Nagyenyed VI; Vizakna VII.
- Lithurgus fuscipennis* LEP. Néma (Szolnok-Doboka vm.) VIII. — *chrysurus* FONSÉ. Nagyoklos VIII.
- Megachile lagopoda* L. Fiume VII. — *maritima* K. Nagyenyed VI; Balánbánya VII. — *Willughbiella* K. Szászkeresztur VII. — *pilicrus* MOR. Igenpataka VIII; Zengg VII. — *ericetorum* LEP. Nagyenyed VI; Igenpataka VIII; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Vizakna VII. — *melanopyga* COSTA Nagyenyed VIII. — *centuncularis* L. Nyírmező IX; Nagyoklos VIII. — *versicolor* SM. Nagyenyed VI. — *octosignata* NYL. Nyírmező IX.
- Chalcidoma muraria* F. var. *nestorea* BRL. Fiume VII; Novi VI; Crkvenica VI.
- Trachusa serratulæ* Pz. Plitvica VII.
- Anthidium cingulatum* LATR. Fiume VII. — *manicatum* L. Nagyenyed VI, IX; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Torda VIII; Tóroczkó VI; Néma VIII. — *florentinum* F. Csepel.
- Prosopis brevicornis* NYL. Nagyenyed VIII. — *communis* NYL. Nagyenyed V, IX; Topánfalva VIII. — *difformis* EV. Nagyenyed VIII; Csíkszentmárton VIII. — *hyalinata* SM. Runk VIII. — *nigrita* F. Nagyenyed VIII. — *sinuata* SCHCK. Nagyenyed VII—VIII; Igenpataka VII. — *styriaca* FORST. Nagyenyed VIII. — *bipunctata* F. Magyarbágó IX. — *variegata* F. Tövis VII; Nyírmező IX; Nagyoklos VIII.
- Sphecodes fuscipennis* GERM. Runk VIII. — *gibbus* L. Nagyenyed VI; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII. — *pilifrons* THOMS. Marosgombás V; Miriszló VIII. — *reticulatus* THOMS. Topánfalva VIII. — *subquadratus* SM. Nagyenyed VIII; Remete (Alsó-Fehér vm.) VII; Alsóorbó VI; Nagyoklos VIII; Széplak (Szolnok-Doboka vm.) VIII.
- Psithyrus Barbutellus* K. Torda VIII; Radnai havasok (1500, 1900 m.) VII—VIII. — *vestalis* FRÉC. Topánfalva VI; Torja VII; Tusnád VII; Pareng-havas (1000, 1900 m.) VIII—IX.
- Melecta armata* Pz. Nagyenyed IV—V; Oláhlapád IV. — *luctuosa* SCOP. Gyulafehérvár VI; Runk VII.
- Crocisa scutellaris* F. Miriszló VII. — *ramosa* LEP. Miriszló VII. — *truncata* PÉR. Remete (Alsó-Fehér vm.) VII.
- Epéolus tristis* SM. Nagyenyed VII.
- Nomada flavomaculata* LUC. Nagyenyed IV, VI. — *succincta* Pz. Nagyenyed VI. — *fucata* Pz. Nagyenyed IV—V, VIII; Vizakna VI; Oláhlapád IV. — *jacobæae* Pz. Nagyenyed VIII; Runk VIII. — *sexfusciata* Pz. Nagyenyed V. — *verna* SCHMDK.

Nagyenyed IV. — *trispinosa* SCHMIDK. Nagyenyed VI;
Topánfalva IV. — *ochrostoma* K. Radnai havasok (1400
m.) VIII. — *rhenana* MOR. Nagyenyed V.

Biastes brevicornis Pz. Nagyenyed VI; Remete (Alsó-Fehér vm.)

Pasites maculatus JUR. Vizakna VI.

Coelioxys polycentris FOERST. Vizakna VI. — *conoidea* ILLIG. Nagy-
enyed V. — *rufescens* LEP. Nagyenyed VII; Csíkszent-
márton VIII. — *aurolimbata* FÖRST. Nagyenyed VI; To-
roczkó VII; Zengg VI.

Stelis phaeoptera K. Nagyenyed VII.

Különfélék.

Személyi hírek. — F. évi május végével a Magyar Nemzeti Múzeum állattani osztályának két régi buzgó tisztviselője, MOCsÁRY SÁNDOR kir. tanácsos és KUTHY DEZSŐ igazgató-őrök, nyugalomba vonultak. A nyugalomba vonulás azonban csak a tényleges szolgálatra vonatkozik, mert mindkettőjük még továbbra is a rovarok tanulmányozásával fog foglalkozni és szakmájukat a múzeumban ép oly szeretettel művelni, mint ezideig. Helyükbe a vallás- és közoktatásügyi miniszter DR. SZABÓ JÓZSEF, DR. SZOMBATHY KÁLMÁN és DR. PONGRÁCZ SÁNDOR múzeumi gyakornokokat nevezte ki fizetéstelen segédőrökké.

***A Synanthedon flaviventris* Stgr. magyar honossága.** — A Rovartani Lapok 1913. évi XX. kötetének 11—12. füzetében TOMALA NÁNDOR ismertette a fenti *Aegerida*-faj életmódját és megállapította annak magyar honosságát. Ezen cikkre kívánok jelen soraimmal reflektálni s az abban foglalt észleletek helyességét megerősíteni. A m. kir. állami Rovartani Állomás lepkegyűjteményében, amint erről t. tagtársunk személyesen is meggyőződött, szintén van két példány *S. flaviventris* STGR. A rajtuk található termőhelyjelzés tanúsága szerint Szabadkán gyűjtött nyárfából keltek ki intézetünkben még 1908 szeptember havában. Úgy a gazdanövény, mint a kikelés időpontja egyezik az említett cikkben foglalt megállapításokkal. Az utóbbi esetnek érdekessége elsősorban az, hogy Szabadka s nem a cikkíró által említett termőhely, a két *S. flaviventris* STGR. szülőházaja. Ezek alapján a *S. flaviventris* STGR. magyar honossága minden kétséget kizárólag bebizonyult. KADOCSA GYULA.

Két bagolypille érdekes megjelenéséről. — Folyó évi márczius hó 16-án egy trencsényi kertész üvegházában az *Agrotis pronuba* ab. *innuba* TR. egy ♂ példányát fogtam, a melynek teljesen ép és sértetlen volta az áttelelés lehetőségét kizárva, arra mutat, hogy a különben áttelelő hernyó a szokatlan körülmények hatása alatt november hóban is vígan dézsmálta a kertész virágjait, míg csak telje-

sén ki nem fejlődött, hogy aztán bebábozódva, ebben a legtökéletesebb nyugalmi állapotban húzza ki az üvegház enyhe telét s a legelső melegebb napsugarak kicsalják az imagót, mely ekként éppen $\frac{1}{4}$ esztendővel előzte meg kevésbé szerencsés társait.

Itt kívánok megemlékezni a *Plusia gamma* L. nevű bagolypillének egy szintén érdekes megjelenéséről is. Az 1910. év november 13-ának verőfényes hideg délutánján fogtam ugyanis a nevezett pille egy frissen kelt példányát, a mely ekként megerősíti azt a föltevést (REBEL: Schmetterlingbuch p. 281), hogy a lepke áttelel.

DR. PAZSICZKY JENŐ.

***Hermafrodita Satyrus Hermione* L.** — Az 1913. év júliusának közepén Isaszeghen több *Satyrus Hermione*-t fogtam, melyeknek feszítése alkalmával kitűnt, hogy az egyik példány hermafrodita. A lepke baloldali fele határozottan a nőstények, a jobboldali

pedig a hímek sajátosságait mutatja. A hátsó szárnyak alsó oldalának rajza is az illető ivarokénak felel meg. A bal elülső szárny hossza 37 mm., a jobboldali-é 36 mm. A példányt gyűjteményemben helyeztem el. Ez az első hímmős lepke, melyet 18 évi lepkészésem alatt fogtam.

ULBRICH EDE.

Irodalom.

Prof. H. Rebel: Beschreibung einer neuen Tortricide. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LXIV, 1914, p. (58)–(61), fig. 5–6.)

A *Pamene agnotana* nevű új faj leírása. Ez a lepke Alsó-Ausztria több pontjáról, Erdélyből (Nagyszeben) és Kelet-Ruméliából (Slivno) került elé; galagonya bokrok körül repül. Szerző ezt a fajt eleinte *P. vermana*, majd *Gr. tomiana* és *P. pineata*-nak tartotta, de a mint utóbb kiderült, ezek egyikével sem azonosítható.

CSIKI.

L. Oldenberg: Beitrag zur Kenntniss der europäischen Drosophiliden (Dipt.) — (Archiv f. Naturg. 80. Jahrg. Abt. A., 2. Heft, p. 1—42, 1914).

A Drosophilidák — köznyelven musliczák — a kevésbé ismert és nehezen meghatározó legyek közé tartoznak. Szerző behatóan foglalkozik cikkében ezen család egyes nemeivel és fajaival és a tárgyalta nemeket a dolgozat végén meghatározó táblázatban is összefoglalja. Minket azért is érdekel ez a dolgozat, mert több magyarországi adatot is találunk benne és mert a szerző Herkulesfürdőt a legjobb termőhelyek egyikének mondja.

Hazánkból egy új nemet: *Mycodrosophila (poeilogastra* Lw. részére) és a következő két új fajt írja le: *Chimomyza caudatula* és *Phortica rufescens* (valamennyi Herkulesfürdőről való). Magyarországból még a következő érdekes és ritka fajokat említi: *Drosophila trivittata* STROBL, *D. unimaculata* STROBL, *D. histrio* SCHN. (? MEIG.), *D. rufifrons* LW., *Leucophenga maculata* DUF., *Phortica albovittata* WAHLBG., *Ph. variegata* FALL., *Stegana Stroblii* MIK, *St. coleoptrata* SCOP. (Herkulesfürdő), *Scaptomyza flava* MEIG. (Püstyén, Zernest), *Aulacogaster leucopeza* (Magyarország), *Cyrtanotum anus* MEIG. (Püstyén).

Dr. K. K.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság” ülései.

Választmányi ülés 1913. december 29-én. — A BIRÓ LAJOS elnöklete alatt tartott választmányi ülés az 1914. évi januárius 17-én tartandó közgyűlés előkészületeivel foglalkozott, megállapította annak tárgysorozatát, valamint a tisztikar és választmány kiegészítésére megállapította a közgyűlés elé terjesztendő névjegyzéket. Titkár jelenti, hogy alapszabályszerűen bejelentette kilépését 4 tag. töröltetett 1 tag. Pénztáros jelentést tett a pénztárról és felhatalmazást kért 400 K értékű értékpapiros vásárlására, amit a választmány megadott.

Közgyűlés 1914. januárius 17-én — Társaságunk 3. közgyűlését a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében tartotta. Az ülést BIRÓ LAJOS elnök, miután a határozatképességet megállapította, a jegyzőkönyv hitelesítésére DALNOKFALVI BARTHA VIKTOR és TÖMÖSVÁRY LAJOS urakat felkérte és GRÓF TELEKI SÁNDOR kimentő levelét bemutatta, a következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt Közgyűlés! A Magyar Entomológiai Társaság harmadik közgyűlése hozott össze itt bennünket, a kik a természetrajz egyik szép ágának vagyunk tudományból és kedvtelésből művelői és kedvelői. Ifjú még Társaságunk, még gyermekkorát éli, még csak az életnek örül, nem hívatkozhatik még nagy eredményekre, inkább

csak aranyfényes remény csillogtatja szemeink előtt a szép jövődőt, Társaságunk nagyra hívatott munkás korát. Őszinte örömmel köszöntöm Társaságunk megjelent tagjait, kik együttesen hivatvák alkotni egy, ha nem is örök életű, de beláthatatlan időig élő társas egységet, melynek tagjai csak egyenként vannak alávetve a haladóságnak, de mint az élő test szervei, ugyanaz marad, bár sejtjei új és más élő sejtekkel cserélődnek ki. Magam is, egy talán nem sok idő múltával kicserélendő sejt. e díszes helyről Társaságunknak sok szép időt, örömteljes és haszonnal töltendő ifjúságot, munkás, érett kort kívánok!

Lefolyt évünkre visszatekintve, nincsen semmi okunk szomorodni, de minden okunk van örülni azon, hogy Társaságunk egészségesen fejlődött és gyarapodott, melyről következő tisztí jelentések fognak részletesen beszámolni. E beszámolóok maguk ismertetik legjobban Társaságunk életét és nekem, abból csak egyetlen pontot kell különösen kiemelnem, mert félek, hogy pénztárosunk szerénységéből nem fogja eléggé hangsúlyozni tevékenységéből azt, hogy ez év folyamán Társaságunknak 800 K alapítványt tett s melyet ez alkalommal is van szerencsém megköszönni. Látogatott havi üléseinken sok érdekes előadás és tanulságos bemutatással, élénk társaséletben örültünk egymásnak, értesülést szereztünk egymásnak a gyűlések keretén kívül lefolyt törekvéseiről, munkásságáról és terveiről, ösztönzést nyertünk társaink munkájából, lelkesedésből lelkesedést, szorgalmából szorgalmat nyertünk.

Társulatunk első elnökeinek ama böles intenezioit, hogy a fehér asztalnál való társaságos életnek túlsúlyt adtak a zöld asztal felett, a magam részéről is híven ápoltam, abban a meggyőződésben, hogy mostani viszonyaink között ez a leghelyesebb. Ifjú társaságunk tagjait ez hozza közelebb lélekben egymáshoz: sok életrevaló gondolat, eszme és tanulság találja meg a hangját, amely kötött formában némán maradt volna. A szóbeli társasélet fontos kiegészítő része a maradandóbb munkát szolgáltató zöld asztalnak és az ezeket megörökítő folyóiratnak. Futó életű, az igaz, de termékenyítő hatású és munkakedvre ébresztő.

Társulatunk ifjú korát jellemzi és mutatja ebben az, hogy ez a fehér asztali élet mindig élvezetes, kedélyes és örömteljes volt. Nem került bele soha semmi zavaró hang, mondhatni túlságosan rendes volt. Méltóztassék megbocsátani nekem, ha én hozok belé zavaró hangot, annak a szerény véleményemnek adva kifejezést, hogy ez nem jól van így. Túlságosan nagy köztünk a rend. Rend van a temető kapuján belől, de kívül már nincs, mert ott élet van!

Ne tessék megijedni, nem akarok arra izgatni, hogy most mindjárt vesszünk össze. Eljön az magától is, mert el kell jönnie, elhozza a természetes fejlődés, elhozza az élet. Nem kell ahhoz nagy prófé-

tának lenni, hogy ezt megjövendőljem, mert természetszerűleg meghozza azt Társaságunknak ifjú kora, vagy előbb, vagy utóbb.

Én csak azt kívánom, hogy a mikor eljő majd a természetes fejlődésnek ez a mozzanata, társaságunk akkori vezetői ne ragaszkodjanak túlságosan ahhoz az elvhez, hogy „minden jól van, a hogy van“, mert sokan lesznek abban a hitben, mint magam is, hogy soha sincs jól úgy, a hogy van, mindig jobban kellene lenni! A surlódó véleményeknek legyen meg mindig az ügynek szeretete, egymásnak megbecsülése és — a mi a fő — soha se tévesszék szem elől vitatkozásuk tárgyát.

Tisztelt Társaság! Ha a jövő felé nézek, látok abban ennél szebbet és vígasztalóbbat is, melyre most csak mint kegyes óhajtásra gondolhatunk, de később valóságra kell váhnia, hogy módja legyen Társulatunknak legközelebb megerősített alapszabályaiban kifejezett célját megfelelően megvalósítani. E cél első pontját, a „rovartant általában művelni“ szerény eszközeinkkel megvalósítani semmi sem akadályoz. De tovább egy lépéssel, hogy „Magyarország faunáját rovarantani szempontból vizsgáljuk“, nehezen mehetünk, mert szerény eszközeink csak azt engedik meg, hogy lakóhelyünk környékét vizsgálhatjuk akadálytalanul, hazánk legjellemzőbb vidékei csak alkalmilag nyílhatnak meg előttünk. Mi a vasútak kifejezett hálózata mellett is nehezen juthatunk el azokra a vidékekre, melyeket kikutatni feladatunk volna. Hiszem és remélem, hogy Társulatunk hasznos munkássága megértésre talál majd illetékes helyeken s megtalálják a módját annak, hogy hazánk faunájának kutatásában mozgékonyabbak lehessünk és célunkat azzal a buzgalommal szolgálhassuk, mely a természettudományoknak e szép és hasznos ága mindnyájunk lelkét foglalkoztatja.

Tisztelt Közgyűlés! Midőn hálás köszönetemet fejezem ki azért a megtiszteltetésért, hogy e helyet betölteni alkalmam volt, Társulatunknak a legszebb jövőt kívánva, mai közgyűlésünket ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

A tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után Csiki Ernő titkár a következő jelentést olvasta fel:

Titkári jelentés. — Tisztelt Közgyűlés! Ismét elmúlt egy esztendő és pedig Társaságunk életében a 3. esztendő, melyről ezúttal számot kell vessünk. Az 1913. évről nem emlékezhetünk meg, mint valami nagyon jó évről, hiszen csak gondoljunk vissza azokra az elemi csapásokra, a melyek hazánk egyes vidékeit úgyszólván teljesen elpusztították, — mégis Társaságunk életében elég kedvezően folyt le. A rendkívül rossz időjárás ugyan kedvezőtlen befolyással volt a rovarantani kutatásokra, annál több időt szentelhetek azonban rova-

rászaink tárgyukba való mélyedésre és így másrésről kedvezőbb eredménnyel járt; emellett Társaságunk vagyoniilag is szépen erősödött, a mint azt pénztárosunk és könyvtárosunk jelentéséből látni fogjuk.

Társaságunk belső életéről röviden a következőkben számolhatok be.

1913-ban 9 rendes ülést tartottunk 22 előadással, a mi az 1911. évi 12 és 1912. évi 19 előadással szemben némi haladást mutat. DR. HORVÁTH GÉZA, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, MIHÓK OTTÓ és DR. SCHMIDT ANTAL 2—2, BIRÓ LAJOS, JABLONOWSKI JÓZSEF, KADOCSA GYULA, DR. KERTÉSZ ABA, MOCSÁRY SÁNDOR, DR. PONGRÁCZ SÁNDOR, DR. SZABÓ JÓZSEF és DR. SZILÁDY ZOLTÁN 1—1 és magam 6 előadást tartottam. Külön kell megemlékeznek azonban 3 előadásról, nevezetesen JABLONOWSKI JÓZSEF alelnökünk előadásáról a szőlőillonezákkról, DR. KERTÉSZ ABA alelnökünk előadásáról az *Erebia Christi*-ről és MIHÓK OTTÓ-éról horvátországi bogarászati kirándulásáról, mely előadások kapcsán számos vetített kép került bemutatásra és így nemcsak tagtársainknak, hanem vendégeinknek is oktató irányuk mellett kellemes szórakoztatásul is szolgáltak. Tárgyukat illetőleg az előadások következőkép oszlottak meg: lepkészetit volt 6, bogarászati 5, legyészeti 4, hymenopterologiai 3, neuropterologiai 1, hemipterologiai 1 és általános tárgyú volt 2; a felsorolt előadások közül azonkívül 3 a gyakorlati entomologia körébe is vágott.

A rendes üléseken kívül 1913. évi februárius 15-én tartottuk II. közgyűlésünket, a társaság belügyeinek tárgyalására pedig 4 választmányi ülést tartottunk. Szépen látogatott üléseinket rendes összejöveteleink helyén tartottuk, egy ízben azonban a m. kir. Rovártani Állomás vendégszeretetéet vettük igénybe, közgyűlésünket és egyik rendes ülésünket pedig a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében tartottuk, — fogadják ezért is hálás köszönetünket ez intézetek igazgatói BÁRÓ SZALAY IMRE és JABLONOWSKI JÓZSEF.

Tagjaink száma az 1912. évi állománnyal szemben sajnos visszaesést mutat, a mennyiben a létszám egy taggal kisebbedett. Választottunk ugyan 6 új tagot, azonban a halál kiragadta körünk-ből EHMANN FERENCZ lelkes bogarásztársunkat, a ki választmányunknak is tagja volt, azonkívül törültünk 1 tagot és kilépett 5 tag. Az 1914. évet tehát 97 taggal kezdjük. Egyelőre a tagok létszámának gyarapodására kevés kilátásunk van, mért ha sok gyűjtőnk közül azok, a kik még mindig inkább a külföldi egyesületek felé húznak, sikerülni is fog új tagokat szerezni, másrésről a tagdíjat nem fizető és érdeklődést nem mutató tagjaink közül kénytelenek leszünk néhányat kihagyni. Hogyha a tagszerzést illetőleg ezek után a közel jövőben nincsenek is valami nagyon kedvező kilátásaink, másrésről tudni fogjuk, hogy kikre számíthatunk biztosan. Egy kisebb, de lel-

kes gárda kintartása mellett azt hiszem Társaságunk jobban fog fejlődni, megerősödni.

A mi a Társaságunk hivatalos folyóiratát, a Rovartani Lapokat illeti, nincs sok mondani valóm, hiszen t. tagtársaim eléggé ismerik. Örömmel jelenthetem azonban, hogy az évi deficit, éppen azért, hogy Társaságunk ezt a lapot választotta hivatalos közlönyévé, tetemesen kisebbedett, úgy hogy a folyóirat terjedelmének megnagyobbítására is gondolhattam. Tagtársainknak az idén 11 $\frac{1}{2}$ ívvel több szöveget és két táblamellékletet nyújthattam. A Rovartani Lapok 1913. évi XX. évfolyama 20 szerzőtől 26 nagyobb és 11 kisebb közleményt, számos irodalmi ismertetést és a mennyire a rendelkezésre álló hely megengedte Társaságunk ügyeiről is elég bő tudósításokat hozott. A közlemények egy része rovarfaunánkról való ismereteinket nagyban előbbre vitte, úgy hogy ez a kötet is fontos forrásmunkája lesz a későbbi kutatóknak.

Tervbe vett kirándulásainkat Tatatóvárosra, majd Margitligetre az elmúlt év felette rossz időjárása teljesen meghiúsította. Hasonlóképen jártak különben azon tagtársaink is, a kik távolabbi vidékek kikutatására vállalkoztak. Ez az esőbe fojtott esztendő azonban így is szép eredménnyel végződött, hazánk rovarfaunája minden téren egész sereg új felfedezéssel gyarapodott.

E helyen említhetem meg, hogy alapszabályaink, a melyeket 1912. évi közgyűlésünkben a m. kir. Belügyminiszterium által kívánt kiegészítéssel újból felterjesztettünk jóváhagyás végett, végre 1913. évi márczius 7-én jóváhagyattak és így azokat füzet alakjában is kinyomattuk.

Tisztelt Közgyűlés! Ezekben voltam bátor Társaságunk működéséről beszámolni. Hogy Társaságunk működése ez évben is oly szép eredményeket mutathat fel, azt mindenekelőtt buzgó munkatársainknak köszönhetjük. Fogadják mindnyájan a kik Társaságunk ügyét felkarolták, szívesen közremunkálkodtak, őszinte köszönetemet.

Ez alkalommal már harmadszor van szerencsém Társaságunk működéséről beszámolhatni és most a mikor megbízatásom ideje lejár és visszatekintek az első három nehéz esztendőre, csak megelégedéssel szólhatok az elért eredményekről. A Magyar Entomologiai Társaság megalapításával nemcsak az sikerült, hogy az egy téren munkálkodókat annyira a mennyire összehozhattuk, hanem alkalmat nyújtottunk arra, hogy munkálkodásuk gyümölcsét mások is felhasználhassák. Voltak ugyan disszonáns hangok is, a melyek a békés együttműködést némileg zavarták, — azt hiszem azonban, hogy daczára ennek az elért eredményekkel meg lehetünk elégedve, különösen akkor, a mikor még oly kevesen vagyunk a kik testtel-lel a rovartan művelésében lelik legnagyobb örömlüket.

DR. SZABÓ JÓZSEF könyvtáros a könyvtárról a következő jelentést teszi.

Könyvtárnoki jelentés. — Mélyen tisztelt közgyűlés! Könyvtárunknak ismét örvendetes gyarapodásáról számolhatok be. A tavalyi kimutatás szerinti ugyanis 239-et tett ki könyveink száma, az idén pedig már összesen 646 munka van könyvtárunkban. Az 1913. évi gyarapodás tehát 407 darabot tett ki. Könyvtárunk gyarapítását néhány tagtársunknak köszönhetjük. A m. kir. Rovartani Állomás 262, az „Annales Musei Nationalis Hungarici” szerkesztősége 29 darab munkát ajándékozott, a melyekért JABLONOWSKI JÓZSEF és DR. HORVÁTH GÉZA uraknak tartozunk köszönettel. Azonkívül DR. KERTÉSZ KÁLMÁN 107 darabbal, CSIKI ERNŐ, DR. SZABÓ JÓZSEF és UJHELYI JÓZSEF pedig néhány darabbal gazdagították könyvállományunkat, fogadják ők is Társaságunk köszönetét. Az ajándékozott munkák legnagyobb része különböző folyóiratokból való különlenyomat, melyek csaknem mind az entomologia körébe vágnak.

*

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN pénztáros a következő jelentést terjeszti elő:

Pénztári jelentés. — Tisztelt Közgyűlés!

A M. E. T. 1913. évi pénztári eredményéről beszámolva, jelentésem részben szomorú, részben örvendetes tényeknek a felsorolása.

Sajnálattal kell ugyanis megállapítanom, hogy tagtársaink magától értetődő kötelezettségüknek, t. i. a tagsági díj befizetésének, nagyon lenyhán tesznek eleget. Többen immár 3 évi, sokan 2 vagy 1 évi tagsági díjukkal vannak hátralékban. A válaszmány határozatából tett azon felszólításunknak, hogy kötelezettségüknek eleget tegyenek, sajnos, nem volt meg a kellő eredménye. Fel kell tehát használnom ezt az alkalmat is arra, hogy felkérjem t. tagjainkat, tegyenek eleget alapszabályszerű kötelezettségüknek s fizessék be tagsági díjaikat az év első negyedében. Egy embernél nem tesz nagy különbséget, hogy a 10 koronát néhány hónappal előbb vagy később fizeti-e be, de a társaság ugyancsak megérzi az e révén érte kamatveszteséget.

Örvendetes része jelentésemnek az, hogy vagyoni állapotunk ismét szilárdabb lett. PILLICH FERENCZ tagtársunk alapítóink sorába lépett. DR. KERTÉSZ KÁLMÁN pedig egy nagyobb alapítványt tett, mely neve alatt külön lesz kezelendő s melynek további gyarapítását is kilátásba helyezte. Az alapítvány jelenlegi összege 1240 K-t tesz ki.

Ha az 1913. évi előirányzatot a zárószámadással összehasonlítjuk, azt találjuk, hogy a bevételek minden egyes tételénél többletet értünk el, még pedig az alapítványok tételénél 1200 K, az oklevél

díjaknál 42 K, a kamatoknál 41 K 70 f, a tagdíjaknál 62 K-t, a mi azt bizonyítja, hogy költségvetésünk teljesen reális volt.

A kiadásokat véve sorba: értékpapírt 900 K-val többet vásárolhattuk, a Rovartani Lapok-nál 30 K, a postadíjaknál 38 K 62 f, a könyvtárnál 100 K megtakarítást értünk el, viszont a nyomtatványok tételét az alapszabályok nyomtatási költségei miatt 62 K 22 f-rel túlhaladtuk. A könyvtárnál elért megtakarítást azonban csak fájlal-nunk leket, de jelenlegi körülményeink, főleg a könyvtár ideiglenes és meg nem felelő elhelyezése nem engedik meg a túlgyors fejlesztést.

Múlt évi zárószámadásunk és vagyommérlegünk a következő:

A „Magyar Entomologiai Társaság” zárószámadása az 1913. évről.

BEVÉTEL		K	f	KIADÁS		K	f
1	Maradék az 1912. évről	336	52	1	Értékpapírok vásárlása	1847	68
2	Alapítványok	1300	—	2	Rovartani Lapok	450	—
3	Beiratási díjak	52	—	3	Postadíjak	21	38
4	Tagdíjak	762	—	4	Nyomtatványok	122	22
5	Rendkívüli bevétel	—	05	5	Kisebb kiadások :	11	80
6	Kamatok	91	70	6	Maradék 1914-re	89	19
		2542	27			2542	27

A „Magyar Entomologiai Társaság” vagyommérlege 1913 december 31-én.

ACTIVUM		K	f	PASSIVUM		K	f
1	Készpénz	89	19	1	Kertész-féle alapítvány	1240	—
2	Értékpapír az Első Pesti Hazai Takarékpénztárban	3000	—	2	Tiszta vagyon	3583	—
3	Tagdíjhátralék : a) Alapítvány 100— b) Tagdíj 693— c) Beiratási díj 20—	819	—				
4	Könyvtár	911	80				
5	Leltári felszerelés	3	01				
		4823	—			4823	—

Titkár jelenti, hogy a múlt évi közgyűlésből kiküldött számvizsgálók a következő jelentést nyújtották be:

Tisztelt Közgyűlés! Alulírottak mint az 1913. évi közgyűlés által kiküldött pénztárvizsgálók mind a számadási könyveket, mind az az értékpapirokról szóló elismervényt és a pénztári készletet megvizsgáltuk és a számadást minden tekintetben rendben találtuk. Budapest, 1914. jan. 16-án. — GYÖRFFY JENŐ s. k., DR. SOÓS LAJOS s. k.

*

A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és a pénztárosnak a felmentvényt megadja, majd elfogadja a pénztáros által előterjesztett 1914. évi költségvetést és az 1914. évi számadások megvizsgálására kiküldi DR. SOÓS LAJOS és GYÖRFFY JENŐ tagokat.

A „Magyar Entomologiai Társaság” 1914. évi költségvetése.

BEVÉTEL			KIADÁS				
	K	f		K	f		
1	Maradék az 1913. évről	89	19	1	Értékpapírok vásárlása	800	—
2	Alapítvány	100	—	2	Rovartani Lapok	480	—
3	Tagdíjak	500	—	3	Postadíjak	60	—
4	Beiratási díjak	10	—	4	Kis nyomtatványok	40	—
5	Hátrálékos tagdíjak	200	—	5	Könyvtár	100	—
6	Kamatok	130	—	6	Kisebb kiadások	49	19
		1029	19			1029	19

*

Titkár jelenti, hogy az alapszabályok rendelkezései alapján most visszalép az egy évre választott elnök, a három évre választott tisztikar és a választmány $\frac{1}{3}$ -a, vagyis négy választmányi tag, azonkívül a lemondás folytán megüresedett helyre még egy választmányi tag és előterjeszti a legutóbbi választmányi ülésen jelöltek listáját.

A szavazólapok kiosztása után az elnök a választás idejére a közgyűlést felfüggeszti, majd annak befejezte után az ülést újból megnyitván, a titkár a következőket jelenti:

Beadatott összesen 28 szavazó-lap, melyek szerint megválasztott elnökké DR. KERTÉSZ ABA (26 szavazat), alelnökké JABLONOWSKI JÓZSEF (25) és SZLABEY ERNŐ (24), titkárrá CSIKI ERNŐ (27), pénztárossá DR. KERTÉSZ KÁLMÁN (28), könyvtárossá DR. SZABÓ JÓZSEF (22), jegyzővé DR. STREDA REZSŐ (22) és választmányi tagokká: DR. HORVÁTH GÉZA 1914—16 (28), MOCSÁRY SÁNDOR 1914—16 (27),

TOMALA NÁNDOR 1914—16 (26), ULBRICH EDE 1914—16 (22) és SÁNDOR SÁNDOR 1914—15 (20).

A választás eredményének kihirdetése után DR. KERTÉSZ ABA, az újonnan megválasztott elnök, úgy a saját, mint az új tisztikar és az új választmányi tagok nevében megköszöni a megválasztást és ígéri, hogy a rájuk hárult kötelességnek mindnyájuk a Társaság érdekében tőlük telhetőleg legjobban fognak igyekezni megfelelni.

Több tárgy nem lévén, BIRÓ LAJOS elnök megköszöni az iránta tanusított bizalmat, üdvözli az új vezetőséget és az ülést bezárja.

27. rendes ülés 1914. januárius 17-én. — A közgyűlés utáni rendes ülés egyetlen tárgya MALLÁSZ JÓZSEF dévái tagtársunknak „A hangyaleső” című poétikusan megírt tanulmányának felolvasása volt, melyet a jelenlévő tagok és vendégek osztatlan tetszéssel fogadtak.

Választmányi ülés 1914. februárius 20-án. — Új tagokul megválasztottak: DUDICH ENDRE tanárjelölt (Budapest), DR. GORKA SÁNDOR egyetemi m. tanár (Budapest) és HERCZOG JÓZSEF gyógyszerész (Versecz). — A választmány elhatározza, hogy budapesti tagjai részére a székesfőváros tanácsától gyűjtési igazolványok engedélyezését fogja kérni. — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN jelenti, hogy az oxfordi nemzetközi entomológiai kongresszuson állandó nomenklatura-bizottság alakult, melynek felhívására a magyarországi bizottság megalakulására volna szükség, annál is inkább mert néhány kérdést véleményezésre meg is küldöttek. A választmány a bizottságba megválasztja elnöknek DR. HORVÁTH GÉZÁ-t, titkárnak DR. KERTÉSZ KÁLMÁN-t és tagokká CSIKI ERNŐ-t, JABLONOWSKI JÓZSEF-et és TOMALA NÁNDOR-t.

28. rendes ülés 1914. februárius 20-án. — DR. HORVÁTH GÉZA egyes déli fajoknak Magyarországon való elterjedéséről és azoknak északi elterjedési határáról beszélt. Ezt a határt az Alföldet környező hegyek koszorúja képezi, mely hegykoszorú például elterjedési határa a *Tettigia orni*-nak. A Földközi-tenger táján és Afrika északi felében előforduló óriási vízi poloska (*Amorgius niloticus*) Temesvár és Szatmár-Németiből ismeretes. Ezekhez járul újabban a *Phyllomorpha laciniata* VILL. nevű Coreida, melyet eddig csak Orsováról ismertünk és melyet utóbb KUTHY Aradmegyében (Apatelek) is megtalált. — Az előadás kapcsán DR. KERTÉSZ ABA megemlékezik SÁNDOR SÁNDOR kísérleteiről, ki a Hármashatárhegyen megkísérelte az *Antheraea Yamamai* nevű japán selyemszövő lepke tenyésztését, a mi azonban nem sikerült, mert a madarak kipusztították a hernyókat.

29. rendes ülés 1914. márczius 20-án. — DR. KERTÉSZ ABA elnök „Kirándulásom Courmayeurbe” címen ismerteti múlt évi al-

pesi gyűjtőkirándulását; számos vetített kép bemutatása mellett elvezet minket az Alpok e gyönyörű vidékére és jellemzi e vidék lepkefaunáját. A nagy tetszéssel fogadott előadás után még bemutatja a *Boarmia umbraria* Hb. egy Gödöllőn fogott példányát, melyet a M. Nemzeti Múzeumnak ajánlott fel, a mennyiben a múzeumi gyűjteményben honi példány még nem volt. Hazánkban eddig Nagyvárad és Maglódról volt ismeretes.

Választmányi ülés 1914. április 17-én. — Új tagokul megválasztottak: DR. LANGHOFFER ÁGOST egyetemi tanár (Zágráb) és E. LE MOULT entomologus (Paris).

30. rendes ülés 1914. április 17-én. — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN „A házi légyről“ című előadásában ismerteti annak a betegségek terjesztésében való szereplését és ezért irtásának fontosságát. Az érdeklődéssel hallgatott előadás kapcsán megindult vitában CSERNY LAJOS, CERVA FRIGYES, DR. HORVÁTH GÉZA és DR. SZABÓ JÓZSEF vettek részt, kik egyes vidékeken alkalmazott irtási módszereket ismertettek. — CSIKI ERNŐ ismertette VERITY tanulmányát a LINNÉ-féle lepke-typusokról, melynek értelmében egy egész sereg európai lepke nevét meg kell változtatni, a mennyiben LINNÉ nem mindig a közép-európai, hanem északi vagy déli (jelenleg más néven szereplő) fajták alapján írta le fajait. Majd ismerteti DR. KAUFMANN ERNŐ „Pécs város és Baranya vármegye bogárfaunája“ című munkáját (az ismertetés irodalmi rovatunkban fog megjelenni).

Választmányi ülés 1914. május 15-én. — Pénztáros az első negyedévről szóló pénztári jelentését olvassa fel. A bevételek 698:19 K, a kiadások 13:81 K-t tettek ki. A választmány felhatalmazást ad 200 K névértékű koronajáradék vásárlására. A taggyűjtés szempontjából pénztáros egy körlevél kinyomatását és szétküldését javasolja, mellyel különösen földbirtokosaink figyelmét óhajtáná társaságunkra felhívni. A felolvasott körlevél tervezetét a választmány elfogadja és annak kinyomtatását elhatározza.

31. rendes ülés 1914. május 15-én. — CSIKI ERNŐ bemutat néhány egyenesszárnyú rovar, melyet a messze keleten házi állatként tartanak. Ilyen a *Gryllus infernalis* SAUSS., melyet a khinaiak tücsökviadalaihoz használnak, továbbá a *Gampsocleis gratiosa* BRUNN. nevű sáska-féle, melyet czirokszárból készült apró kalitkákban tartanak és ébresztő-órának használnak. — BIRÓ LAJOS GIRAULT-nak egy tartalmilag is exotikus munkáját mutatja be, melyben egy sereg új apródarazsat ír le és ezeket mindenféle híres ember (politikusok, orvosok, írók, művészek, stb.) nevével nevezte el. — CSIKI ERNŐ bemutatja KAUFMANN ERNŐ egyik újabb munkáját (Képek a Mecsek-hegység bogárvilágából).

„ROVARTANI LAPOK“

XXI. Band.

April—August 1914.

4—8. Heft.

S. 57. — *Dr. J. Pazsiczky*: *Odontosia Sieversi* Mén. in Ungarn. — Verfasser fing in Trencsén am 1. April d. J. an einer elektrischen Bogenlampe das erste Exemplar dieses Schmetterlings, welcher bisher nur aus Russland und Österreich bekannt war. Das erste Exemplar war ebenso wie die am nächsten Tage erbeuteten zwei Exemplare ♀. Das eine Exemplar wird abgebildet und eine ausführliche Beschreibung des Schmetterlings gegeben.

S. 59. — *E. Bokor*: Über die Augen der „blinden“ Trenchen. — Der deutsche Text dieser Arbeit steht neben dem ungarischen und ist dort einzusehen.

S. 72. — *N. Ch. Rothschild*: Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. VIII. — Der Deutsche Text der Arbeit steht parallel dem ungarischen und ist dort einzusehen.

S. 78. — *Dr. Z. Szilády*: Verzeichniss meiner Insektenansammlungen in Ungarn. III. Hymenoptera. — Verfasser zählt als Fortsetzung (siehe Band XIX, 1912, p. 53 dieser Zeitschrift) seiner Sammelergebnisse die Hymenopteren auf. Die aufgezählten Fundorte beziehen sich auf bisher noch nicht publizierte Angaben, auch findet sich eine Reihe bisher aus Ungarn noch nicht bekannt gewesener Arten auf.

Kleine Mitteilungen.

S. 95. — *Personalnachrichten*. — Ende Mai d. Jahres traten die dirigirenden Kustoden des Ungarischen National-Museums kgl. Rat S. MOCSÁRY und D. KUTHY in den Ruhestand. An Ihre Stelle wurden DR. J. SZABÓ, DR. K. SZOMBATHY und DR. S. PONGRÁCZ zu Kustosadjunkten ernannt.

S. 95. — *Gy. Kadocsa*: *Synanthedon flaviventris* Stgr. in Ungarn. — Herr N. TOMALA berichtete im vorjährigen Band dieser Zeitschrift über das Vorkommen dieser Aegeride in Ungarn und machte uns mit deren Entwicklungsgeschichte bekannt. Verf. kann TOMALA's Mitteilungen insofern bestätigen, dass die Kgl. Entomologische Station den Schmetterling schon im September des Jahres 1898 aus bei Szabadka eingesammelten Pappelästen gezogen hat.

S. 95. — *Dr. J. Pazsiczky*: Interessantes erscheinen zweier Eulen. — Verf. fand ein ganz tadelloses frisches ♂ Exemplar von *Agrotis pronuba* ab. *innuba* Tr. am 16. März d. J. in einem

Blumenhaus einer Gärtnerei in Trencsén. Das Exemplar ist also seinen Stammesgenossen um ein $\frac{1}{4}$ Jahr vorangekommen, was den günstigen Temperaturverhältnissen zuzuschreiben ist. — Von *Plusia gamma* L. sammelte Verf. am sonnigen Nachmittag des 13. XI. 1910 ein frisch geschlüpftes Exemplar, welches die Angabe REBEL'S (Schmetterlingsbuch, p. 281), dass der Falter überwintert, zu bekräftigen scheint.

S. 96. — **E. Ulbrich**: Ein Zwitter von *Satyrus Hermione* L. — Verf. sammelte Mitte Juli 1913 bei Isaszegh (Comit. Pest) ein Exemplar dieser Art, welches sich beim Spannen als Zwitter erwies. Die linke Hälfte des Schmetterlings zeigt die Charaktere der ♀♀, die rechte jene der ♂♂, auch die Zeichnung der Unterseite der hinteren Flügel entspricht ganz den betreffenden Geschlechtern. Die Länge der linken Vorderflügel beträgt 37 mm., der rechten 36 mm. Das in der Sammlung des Verf. befindliche Exemplar ist der erste Zwitter welchen er während 18-jähriger Sammeltätigkeit sammeln konnte.

Literatur.

S. 96. — Es wird je eine Arbeit von Prof. H. REBEL und L. OLDENBERG besprochen.

Vereinsangelegenheiten.

S. 97. — Bericht über die Generalversammlung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft am 17. Jänner 1914. — Nachdem Vorsitzender L. BIRÓ die Versammlung mit einer Ansprache eröffnet, verliest E. CSIKI den Jahresbericht pro 1913, DR. J. SZABÓ den Bericht über die Bibliothek und DR. K. KERTÉSZ den Kassabericht. Nachdem die Berichte zur Kenntnis genommen wurden, wurde zur Neuwahl geschritten. Es wurde gewählt pro 1914 zum Vorsitzenden DR. A. KERTÉSZ, pro 1914—1917 zu stellvertretenden Vorsitzenden J. JABLONOWSKI und E. SZLABEY, zum Schriftführer E. CSIKI, zum Kassier DR. K. KERTÉSZ, zum Bibliothekar DR. J. SZABÓ, zum Protokollführer DR. R. STREDA und zu Ausschussmitgliedern: DR. G. HORVÁTH, S. MOCSÁRY, N. TOMALA, E. ULBRICH und S. SÁNDOR.

In der nachher gehaltenen ordentlichen Sitzung verlas J. MALÁSZ seine Mitteilung über den Ameisenlöwen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XXI. KÖTET. 1914 SZEPTEMBER—DECZEMBER 9—12. FÜZET.

Magyarország Neuropteroidái.

(*Enumeratio Neuropteroidum Regni Hungariae.*)

Irta: DR. PONGRÁCZ SÁNDOR.

Magyarország Neuropterafaunájáról legelőször az 1899-ben megjelent faunakatalógus, a „Fauna Regni Hungariae“ ad tüzetes beszámolót, a melyben MOCSÁRY SÁNDOR a Magyar Birodalom területéről összesen 362 fajt sorol fel. Az azóta elhunyt másfél évtized munkássága annyi faunisztikai adatot halmozott össze e téren, hogy a hazai fajok száma nemcsak megkétszereződött (766-ra emelkedett),¹ hanem egyúttal jellemző új típusokkal is gazdagodott. Ez a körülmény s másrészt a modern zoologusok ama törekvése, hogy a rendszerben oly sokfelé beosztott Thysanopteráknak és Mallophagáknak szintén a Pseudoneuropterák rendjében kell helyet adnunk, készített arra, hogy egy új szellemben megírt magyar enumerációval pótoljam az immár elavult Fauna Regni Hungariae-t. Ez voltaképp nagy feladatokat mért rám, mert a Neuropterák eddigi rendszerében lényeges változtatásokat kényszerültem tenni. Ugyanis a Mallophagák, nemkülönben a Termiták, Embiidák, Psocidák és Troctidák sem morfológiai, sem fejlődéstani szempontból a Pseudoneuropterákkal nem egyesíthetők. Az említett rovarok tudniillik szervezetük egyszerűségénél fogva még nem Hemimetabolák, mert hiszen fejlődésükben nem is alakulnak át, lárvaszervekkel sem rendelkeznek s így voltaképp kész alakjukban születnek. A szorosabb értelemben vett Pseudoneuropterák, tehát az Ephemeridák, Perlidák és Odonaták, ellenben valamennyien lárvaszervekkel vannak felruházva, melyek az egyéni fejlődés egyik későbbi szakában visszafejlődnek; e rovarok tehát átalakulnak. Ebből nyilvánvaló, hogy az át nem alakuló Neuropterákat a Hemimetaboláktól élesen meg kell különböztetni, amit

¹ Összehasonlítás kedvéért álljanak a következők: I. rend: Archiptera 180 faj; II. rend: Pseudoneuroptera 252 faj és 5 fajváltozat; III. rend: Neuroptera 110 faj s 15 fajváltozat és IV. rend: Trichoptera 224 faj és 1 fajváltozat.

pedig csakis olyan rendszer érzékíthet, mely az előbbieket külön rendbe sorolja. A régi szisztematikuskok ennek a fejlődéstani ténynek úgylátszik kevés fontosságot tulajdonítottak, mert ők valamennyi álreczésszárnyú rovarat az Orthopterákhoz számítottak, holott a magasabb Pseudoneuropterákat sehogy sem illeti meg ez a hely. Az újabbkori rendszerezők annyit változtattak ezen a rendszeren, hogy az álreczésszárnyúakat az Orthopteráktól egészen elkülönítették és önálló renddé avatták, ezzel azonban a rendszer lényegében mit sem változott, mert így a legalsóbb termiták mellé odakerültek a legmagasabb Odonaták is. A rendszerezésnek ép eme hiányai vezettek arra, hogy egy helyes modern rendszer alapjait csakis oly szempontok vehetik meg, melyek az alaktani és fejlődéstani sajátságokat egyaránt tekintetbe veszik. Ezt tartottam szem előtt az alábbi rendszerben is, midőn az alsóbbrendű Pseudoneuropterákat a felsőbbrendűektől elválasztottam. Ezáltal juttattam kifejezésre ama ellentétet, mely a két csoport között fennáll s mely bizonyítja, hogy a Pseudoneuropteráknak egy oly ősi csoportja is létezik, mely sem alaktanilag, sem fejlődéstani tekintetben a magasabbrendű csoporttal nem egyesíthető s mindinkább az Orthopteráknak ama csoportjához közeledik, melyből az összes Neuropteroidák eredtek.¹ Hasonló ellentétben áll egymással a valódi Neuropterák két főcsoportja, a Megalopterák és Trichopterák, melyeket a bűvárok többsége ma már szintén külön rendeknek tekint s mely felosztást jelen enumerációmban szintén érvényesítettem.²

A rendszerben létrejött ilyen, de még több más újítás is bővítette és változtatta a faunakatalógus régi enumerációját. Nevezetesen az, hogy a ma már politikailag részben szintén Magyarországhoz tartozó

¹ Ilyen ősi jelleget az Ephemeridák családja is megőrzött, melyről tudjuk, hogy az egyetlen csoport, mely az ősi Neuropterák, a Megasecopterák szervezeti és alaktani sajátságait legjobban megőrizte. Hogy mindezekáltal még sem az Arhapterák rendjébe osztottuk, ezt alaktani és fejlődéstani sajátságai magyarázzák, melyeket itt a rendszerezésben figyelembe kell venni.

² A Thyranopterák vagy Physapodák helye a rendszerben még igen kétes s csak azért vettem fel ezt a csoportot enumerációmban, hogy a szisztematikuskok többsége a Pseudoneuropterák közé sorozza. Mindazonáltal az a tény, hogy a Thyranopterák szívószájszerveik daczára is hemimetabolák, hogy testformájuk és szárnyaik sok tekintetben inkább a Coleopterák habitusára emlékeztetnek s végül az a körülmény, hogy a szerves világ történetében összehasonlíthatatlanul később jelennek meg, mint ama ősi reczésszárnyúak, melyek mellé sorolják, mindjobban azt bizonyítja, hogy ennek az érdekes rovarcsoportnak a lelkiismeretes kutató a közel jövőben csak önálló helyet biztosíthat a rendszerben.

tartományok, vagyis Bosznia, Herezegóvina és Dalmácia faunáját is a magyar faunához számítjuk. Ezáltal ugyan faunánk természetes határai kissé megcsorbulnak, de másrészt talán élénkebb érdeklődés fegyverét adják azoknak a kutatóknak kezébe, akik a tengerparti tartományok szerfölött érdekes és gazdag faunáját mindeddig figyelmen kívül hagyták. Amit eddig ezen kevésbé ismert területek Neuroptera-faunájáról tudunk, azt többnyire külföldi bűvárok, nevezetesen Klapálek, Ulmer és Apfelbeck kutatásainak köszönhetjük. Ők nemcsak a boszniai és dalmát fauna kutatói, hanem a Keleti-Kárpátok neuropterologiai viszonyait is ismertették. Különösen Klapálek-ról kell itt megemlékeznünk, aki a Kárpátok faunáját nagy mértékben tisztázta. Ebben azonban magyar kutatóknak is vannak érdemeik, akik tisztán a magyar föld faunájának megismerésében látták első feladatukat. A sokak között csak Biró Lajos, Brancsik Károly, Fekete Győző, Gammel Alajos, Gyórfy Jenő, Jablonowski József, Dr. Zilahi Kiss Endre, Kovács Ödön, Mallász József; Dr. Pazsichy Jenő, Pillich Ferencz és Dr. Szilády Zoltán urakat említhetem, akiknek részben már köszönetet mondtam, miért is csak további támogatásukat kérhetem. Hasonló köszönettel tartozom végül Apfelbeck Viktor úrnak, a sarajevói múzeum örének, hogy múzeumának Neuroptera-gyűjteményét rendelkezésemre bocsátotta.

A dalmát és boszniai tartományoknak faunánkba vételével immár 10 régióba oszthatjuk a magyar faunát, melyek sorrendben a következők:

I. Regio centralis.	VI. Regio banaticá.
II. — pannonica.	VII. — croatica.
III. — septentr.-occidentalis.	VIII. — adriatica.
IV. — septentr.-occidentalis.	IX. — dalmatica.
V. — transsylvania.	X. — bosnica.

Irodalom.¹

- ALBARDA, H.: 1. Revision des Rhabdides. (Tijdschr. v. Entom. XXXIV, 1891, p. 65—184, t. 2—11.)
 — 2. Note sur la Taeniopteryx nebulosa L. et de la praetexta Burm. (Ann. Soc. Ent. Belg. XXXIII, 1889, p. 51.)
 BIRÓ LAJOS: 1. A magyarországi hangyaleső-fajok. (Rovart. Lapok. 1885, II, p. 177—183, p. 193—200.)
 — 2. Kirándulás a Pop Ivánra. (Rovart. Lapok. II, 1885, p. 30—55.)
 — 3. Über die Embia-Arten. (Math. nat. Ber. Ungarn. V, 1901, pp. 19.)

¹ Ebben az irodalomban oly munkák is foglaltatnak, melyekben csak rövid vonatkozásokat találunk a magyar faunát illetőleg.

- BRAUER, FR.: Die Neuropteren Europas und insbesondere Oesterreichs. (Revision.) (Festschrift der k. k. zool.-bot. Ges. Wien, 1876.)
- BRAUER & LÖW: Neuroptera austriaca. Wien, 1857. 5 Taf.
- CHARPENTIER, TH.: Libellulinae europaeae. Lipsiae, 1840.
- CZEKELIUS D., DR.: Beiträge zur Lepidopteren- und Odonaten-Fauna Siebenbürgens (Verh. u. Mitt. siebenb. Vereins f. Naturw. in Hermannstadt. XLVI, 1896, p. 82.)
- DZIEDZIELEWICZ I.: 1. Zestawienie zapiskow o owadach siatkoskrzydlych w Tatrach podczas pobytu w latach 1891 i 1892. Sprawozd. Akad. Krakow. XXX, 1895, p. 1—40, t. 1.
- 2. Nowe gatunki owadów siatkoskrzydłych zebrane w ciągu lata 1907 we wschodnich Karpatach. (Kosmos 1908, p. 250—256.)
- 3. Nowy gatunek z rzędu owadów chroscikowatych, zebrany w wschodnich Karpatach w r. 1909. (Kosmos. XXXV, 1911.)
- 4. Nowe gatunki owadów chroscikowatych zebrane we wschodnich Karpatach. (Sprawozd. Akad. Krakow. XLVI, 1912, p. 132—138.)
- 5. Nowy gatunek z rzędu owadów chroscikowatych (Trichoptera): *Rhyacophila furcata* n. sp. (Sprawozd. Akad. Krakow. XLIV, 1909.)
- ENDERLEIN, S.: Embiidinen. Monogr. bearbeitet. (Coll. zool. Selys—Longchamps Catalogne syst. et descr. Bruxelles, 1912.)
- FRIVALDSZKY JÁNOS: 1. Adatok Mármaros vármegye faunájához. (M. T. Akad. mathem. és természettudományi Közlemények. IX, 1871, p. 230.)
- 2. A Herkulesfürdő vidékén élő állatok. Álczésröptűek, p. 97.
- 3. Állattani kirándulásaim Orsova, Mehádia és Korniareva vidékein. (A magy. orvosok és természetvizsgálók XVI. nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai. Pest, 1873.)
- 4. Adatok Temes és Krassó megyék faunájához. — Data ad faunam Hungariae meridionalis Comitatum: Temes et Krassó. (M. T. Akad. mathem. és természettud. Közlem. XIII, 1876.)
- 5. Budapest és környéke állattani tekintetben. — Neuroptera. Reczésröptűek. p. 49.)
- FUSS, CARL: Notizen und Beiträge zur Insektenfauna Siebenbürgens. (Verh. Mitth. siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermanstadt. IV, 1853, p. 207.)
- GIEBEL, G.: Insecta epizoa. Leipzig, 1874.
- HAGEN, H.: 1. Beiträge zur Kenntniss der Phryganiden. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. 1876, p. 265.)

- HAGEN, H. : 2. Hemerobidarum synopsis synonymica. (Stett. Ent. Zeit. XXVII, 1866, p. 369—462.)
- HERMANN OTTÓ: Állattani Közlemények. (Az erdélyi Múzeumegylet évkönyvei. V, 1868—70, p. 92.)
- HORVÁTH GÉZA DR. : Termiták hazánkban. (Rovart. Lapok. II, 1885, p. 208.)
- JABLONOWSKI JÓZSEF : 1. Thysanoptera nova. (Természetr. Füzetek. XVII, 1894, p. 44.)
- 2. Additamentum ad cognitionem Thysanopterorum. (Természetr. Füzetek. XVII, 1894, p. 93.)
- KARNY, H. : 1. Die Orthopterenfauna (und Thysanopteren) des Küstengebietes von Oesterreich-Ungarn. (Berl. Ent. Zeitschr. 52, p. 17—52.)
- 2. Revision der von Serville aufgestellten Thysanopteren Genera. (Zool. Ann. IV, 1912, p. 322—344.)
- 3. Beitrag zur Thysanopterenfauna des Mediterrangebietes. (Verh. k. k. zool.-bot. Ges. Wien. LXIV, 1914, p. 50—60.)
- KELLOG L. : Mallophaga. (Genera Insectorum. fasc. 66, 1908.)
- KEMPNY, P. : 1. Zur Kenntniss der Plecopteren I.—II. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XLVIII, 1898, p. 37—68, 213—221.)
- 2. Zur Kenntniss der Plecopteren. Neue und ungenügend bekannte Leuctra-Arten. II. (ibid. XLIX 1899, p. 9—15, 269—278.)
- KERTÉSZ MIKSA : Nagyvárad és vidékének állatvilága. — Pseudoneuroptera. Álreczészárnyúak. (BUNYITAY V. Nagyvárad természettajza. Budapest, 1890, p. 209.)
- KLAPÁLEK, FR. : 1. Onovych a malo znamych družich palaearktických Neuropteroid. (Rozp. Ceske Ak. Praze. X, No. 21, p. 19.)
- 2. Ueber die europäischen Arten d. Fam. Dictyopterygidae. (Bull. intern. Acad. scienc. Boh. 1904.)
- 3. Die europäischen Arten d. Gattung Perla. (Bull. intern. Acad. scienc. Boh. 1907.)
- 4. Revision u. Synopsis der europäischen Dictyopterygiden. (Bull. intern. Acad. scienc. Boh. 1906.)
- 5. Zprawa o vysledcich cesty do Transsylvanských Alp a Vysokých Tater. (Vestn. Cesk. Ak. Frantisk. Jos. Roenik XIII.)
- 6. Bemerkungen über die Trichopteren- und Neuropterenfauna Ungarns. (Természetr. Füzetek. XXII, 1899, p. 429—443.)
- 7. Beiträge zur Kenntniss der Trichopteren- und Neuropterenfauna von Bosnien und Herzegowina. (Wiss. Mitt. Bosn. Hercegow. VII, 1900, p. 672—682.)
- 8. Ein Beitrag zur Kenntniss der Neuropteroidenfauna von Croatien—Slavonien und der Nachbarländer. (Bull. ent. Acad. Scienc. Boh. 1906, p. 1—9.)

- KLAPÁLEK, FR.: 9. Zur Kenntniss der Neuropteroiden von Ungarn, Bosznien und Herzegovina. (Természetr. Füzetek. XXV, 1902, p. 161—180.)
- 10. Bittacus tipularius L. — Prispévek k morfológii genitalnich segmentu. (Cas. Cesk. Spol. Ent. VII, 1910, p. 114—119.)
 - 11. Klic evropskych druhu celedi Taeniopterygidae. (Cas. Cesk. Spol. Ent. III, 1906, p. 91—96.)
 - 12. Prispévek k znalosti zvirény chrostiku a jepie Vych. Karpat. (Cas. Cesk. Spol. Ent. IV, 1907, p. 1—12.)
 - 13. Fünf neue Trichopteren—Arten aus Ungarn. (Természetr. Füzetek. XXI, 1898, p. 488—490.)
 - 14. Ueber neue und wenig bekannte Arten d. palaearkt. Neuropteroiden. (Bull. intern. Acad. Boh. VII, 1901, p. 1—12.)
 - 15. Perlodidae. Monogr. Revision. (Coll. Zool. Selys—Longchamps. Catal. syst. et descr. Bruxelles, 1908.)
 - 16. O vnejsich plodidlech ♂ Arcynopteryx dovrensis Mort. (Cas. Cesk. Spol. Ent. I, 1904, p. 104—106.)
- KOHAUT REZSŐ: A magyarországi szitakötőfélék természetrajza. Budapest, 1896.
- KOLBE, H.: Monographie der deutschen Psociden. Berlin, 1880.
- KOLENATI, FR.: Genera et species Trichopterorum, Pars I. Heteropalpoidea. Pragae, 1848. Pars II. Aequipalpia. Nouv. Mém. Soc. Nat. Moscou XVII, 1859, p. 141—296, 5 tab.)
- KRAUSS, H. A.: Monographie der Embien. (Zoologica. Heft 60. Stuttgart, 1911.)
- KUNZ, A.: Reczésszárnyúak. (Szombathely rendezett tanácsú város monographiája. Szombathely, 1880, p. 24)
- LÖW, FR.: Beitrag zur Kenntniss der Coniopterygiden. (Sitzungsb. d. k. Akad. d. Wissensch. Wien. XCI, 1885, p. 73.)
- MAC LACHLAN, R.: A monographie Revision and Synopsis of the Trichoptera of the European Fauna. London, 1874—80.
- MARTIN, R.: Aeschnines. (Coll. Zool. Selys—Longchamps. Cat. syst. et descr. Bruxelles, 1908.)
- MOCSÁRY SÁNDOR: 1. Biológiai jegyzetek. (Természetr. Füzetek. II, 1878, p. 124.)
- 2. Adatok Bihar megye faunájához. (M. T. Akad. math. term. tud. Közlemények. X, 1872, p. 163.)
 - 3. Adatok Zemplén és Ung megyék faunájához. (Ibid. XII, p. 163.)
 - 4. Bihar és Hajdú megyék hártya-, két-, reczés-, egyenes- és félröpűi. (Ibid. XIV, 1876.)
 - 5. Adatok Zólyom és Liptó megyék faunájához. (Ibid. XV, 1878.)

- MOCsÁRY SÁNDOR: 6. Délmagyarország állattani tekintetben: Orthoptera. p. 159. — Reczésszárnyúak. p. 157. (Magy. Orv. Természettv. XXIII. vándorgyűl. munkálatai. Budapest, 1886.)
- 7. Fauna Regni Hungariae. Neuroptera et Pseudoneuroptera. Budapest, 1899.
- PAZSICZKY JENŐ DR.: Adatok Trencsén vármegye reczésszárnyú rovarainak faunájához. (Trencsénvármegyei Múzeum-Egyesület Értesítője. Trencsén, 1914, p. 76—83.)
- PICTET, F.: 1. Histoire naturelle des Insectes Neuropteres. Fam. Perlides. Paris, 1841.
- 2. Fam. Ephemerides. Paris, 1843.
- PILLER M. & MITTERPACHER L.: Iter per Poseganam Slavoniae provinciam mensibus Junio et Julio anno 1782 susceptum. Budae, 1783, p. 85.
- PONGRÁCZ SÁNDOR DR.: 1. Egy magyarországi új hangyalesőről. (Rovart. Lapok XVII, 1910, p. 187—189.)
- 2. Magyarország Chrysopái alak- és rendszertani tekintetben. (Állatt. Közl. XI, 1912, p. 161—221.)
- 3. Újabb adatok Magyarország Neuroptera-faunájához. (Rovart. Lapok, XX, 1913, p. 175—186.)
- RAMBUR, P.: Histoire naturelle des Insectes. Neuropteres. Paris, 1842.
- REDTENBACHER, I.: Übersicht der Myrmeleoniden-Larven. Wien, 1884.
- RIS, TR.: Libellulinen. Monographisch bearbeitet. (Coll. Selys—Longchamps. Catal. syst. et descr. Bruxelles, 1909.)
- SHUCK I. DR.: Hajdú megye leírása. A megye állatvilágának rövid áttekintése. Reczésröpnék. p. 159.
- SIMONKAI LAJOS: Arad vármegye és Arad szabad királyi város természetrajzi leírása. Arad megye és Arad város állatvilága. 1893. Neuroptera p. 109.
- STEIN, FR.: Beitrag zur Neuropterenfauna Griechenlands (mit Berücksichtigung dalmatinischer Arten.) (Berl. Ent. Zeitschr. VII, 1863, p. 411—422.)
- SZANISZLÓ A., DR.: Beiträge zur Lebensweise von Thrips frumentarius Bel. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, XXIX, 1880, p. 33—36.)
- SZILÁDY ZOLTÁN DR.: Magyarországi rovargyűjteményeim jegyzéke. II. Neuroptera et Pseudoneuroptera. (Rovart. Lapok, XIX, 1912, p. 53—58.)
- THALHAMMER JÁNOS: Adatok Kalocsa vidéke rovarfaunájának ismeretéhez, Odonata Fabr. Kalocsa, 1885.
- ULMER, G.: 1. Eine neue Trichopteren- Species aus Ungarn und Montenegro. (Zool. Anz. XXXII, 1903, p. 745—470.)
- 2. Trichoptera. (Genera Insectorum. fasc. 60. Bruxelles, 1907.)

- UZEL, H.: Monographie der Ordnung Thysanoptera. Königgrätz, 1895.
- WALKER & GRAY: List of the specimens of Neuropterous Insects in the Collection of the British Museum. Part. I—IV. London, 1852—3.
- V. D. WEELE, H. W.: Ascalaphiden. Monographisch bearbeitet. Bruxelles. (Coll. Zool. Selys-Longchamps. Catal. syst. et descr. Bruxelles, 1908.)
- VUTSKITS GYÖRGY DR.: Tiszavirág a Zala torkolatában. (Állattani Közlem. I, 1902, p. 115—116.)

I. rend : **Archiptera** auct.

(*Corrodentia* BURM., *Monobiotica* auct.)

I. alrend : **Psocoptera** SHIP. = **Copeognatha** END.

I. csopor : *Isotecnomera* END.

1. család : **Psocidae** RE, LEACH.

- Amphigerōntia fasciata* F. (*pilicornis* LATR., *variegata* ST.) — III. Szalmonca, Tátra; IV. Kőrösmező; V. Szt.-Gothárd; X. Trebevic.
- *bifasciata* LATR. (*contaminata* ST.) — I. Budapest; III. Tátraháza; V. Deliblát.
- *variegata* F. — II. Pilismarót, Kis-Pöse; V. Tusnád; VI. Deliblát.
- *contraria* REUTT. — IV. Akna-Szlatina; V. Csikszereda, Detonáta.
- *intermedia* TETT. — IV. S.-A.-Újhely, Szomotor.
- Psocus longicornis* F. (*saltatrix* L., *lineatus* LATR.) — I. Budapest, Rézbánya; III. Rozsnyó; V. Vöröstoronyi szoros, Szt.-Gothárd, Görgény, Tusnád; VI. Orsova, Mehádia.
- *nebulosus* ST. (*similis* ST., *affinis* RB.) — I. Gyón, Makó; Rankfüred, Pop-Iván; VI. Orsova, Deliblát; VIII. Crkvenice.
- *bipunctatus* L. — II. Pilismarót; IV. Szádelő.
- *quadrinaculatus* LATR. (*bifasciatus* KIRBY, *flavicans* LATR.) — I. Budapest, Makó, Farkasd; V. Görgény.
- Trichadenotecnum sexpunctatum* L. — I. Budapest; III. Trenesén; IV. Trebusa, Kőrösmező; V. Tihucza; VI. Mehádia.
- *major* K. — V. Imreg, Predeál.
- Graphopsocus cruciatus* L. (*subocellatus* ST., *costalis* ST.) — I. Budapest, Rév, Farkasd, N.-Verőcze, Makó, Pálmater; II. Si-

montornya, Siófok, Zircz ; III. Tátra, Trencsén ; IV. Kassa, Szinyérváralja ; V. Kolozsvár, Tusnád, Görgény.

Stenopsocus immaculatus St. (*flavescens* St., *rufescens* St., *strigosus* BURM., *flavicans* ZETT., *corticalis* BREMI.) — I. Budapest, Nagyvárad, Makó, Farkasd, Rézbánya ; V. N.-Ilva, Ó-Sebeshely, Tihueza, Görgény ; VI. Mehádia.

— *stigmaticus* IMH. & LABR. — I. Budapest, Farkasd, Rákospalota ; V. Szováta, Tusnád.

2. család : *Caeciliidae* END.

Lachesilla (*Pterodela*) *pedicularia* L. (*domestica* BURM., *binotata* RB., *abdominalis* F.) — I. Budapest, Makó ; III. Krizsna, Trencsén ; V. Ó-Sebeshely, Kudsiri havasok.

Caecilius Burmeisteri BR. — I. Budapest.

— *flavidus* CT. (*ochropterus* St., *flavicans* St., *subpunctatus* St., *strigosus* CT., *boreellus* ZETT., *striatulus* DALM.) — I. Farkasd ; III. Trencsén ; IV. Máramarossziget, Szinyérváralja ; V. Ó-Sebeshely, Vulkán, Buceacs, Szász-Hermány ; VI. Orsova, Mehádia.

— *Dalii* MC. L. — I. Budapest.

— *fuscopterus* LATR. (*vittatus* DALM., *fenestratus* CT.) — II. Simontornya ; III. Trencsén ; IV. Beregszász ; V. Görgény, Szováta ; VI. Orsova, Mehádia ; VIII. Fiume.

— *obsoletus* St. — I. Makó ; II. Simontornya ; III. Kistapolcsány, Poprád, Csorba-tó ; IX. Zelenika.

— *perlatus* K. — V. Predeál.

— *piceus* K. — V. Buceacs.

Peripsocus phaeopterus St. (*nigricornis* St.) — I. Budapest, Pele-Szarvad ; III. Tátra, Trencsén ; V. R.-Borberek, Görgény, Szász-Hermány, Predeál.

— *alboguttatus* DALM. (*quadrinaculatus* St., *striatulus* St., *pupillatus* DALE). — III. Árvaváralja ; V. Görgény, Szász-Hermány, Dicsőszentmárton ; VI. Mehádia.

— *subfasciatus* RB. (*subpupillatus* MC. L.) — I. Budapest ; V. Szováta, Görgény.

2. csoport : *Heterotecnomera* END.

3. család : *Mesopsocidae* END.

Mesopsocus (*Holoneura* TET.) *unipunctatus* MÜLL., MC. L. (*aphidioides* SCHRK., *vitripennis* CT., *obliteratus* ZETT., *longicornis* St., *immunis* St., *oculatus* SUND., *naso* RB.) — III. Árvaváralja ; IV. S.-A.-Újhely ; V. Görgény.

Elipsocus cyanops ROST. — V. Pop Iván.

— *laticeps* K. — I. Farkasd; V. Szováta.

— *flaviceps* ST. — III. Szaloneza.

— *abietis* K. — I. Farkasd.

Philotarsus picicornis F. — IV. Mármarosziget; V. Pele-Szarvad
Imreg.

4. család: **Troctidae** BURM.

Troctes (*Liposcelis* MOTSCH.)¹ *divinatorius* MÜLL. (*fatidica* L., *pulsatorius*
ST., LATR.) — Mindenütt előfordul.

— *formicarius* HG. — II. Egyetlen példány ismeretes Simontor-
nyáról (PILLICH).

5. család: **Atropidae** BURM.

Atropos (*Trogium* ILL.) *pulsatoria* L. (*studiosa* WESTW., *lignaria* GEER,
fatidica ST.) — Mindenütt előfordul.

Lepinotus (*Clothilla* HEYD.) *inquilinus* HEYD. (*pulsatoria* SCOP., *pulsato-*
torium SCOP., *Paradoxides psocoides* MOTSCH.) — V. Tasnád.
KOLBE szerint (p. 136.). HEYDEN is említi hazánkból.

II. alrend: **Mallophaga** NITZSCH. = **Lipoptera** auct.

(*Anoplura* LEACH, *Parasita* LATR.)

1. csoport: **Ischnocera** KELLOGG.

1. család: **Trichodectidae** KELLOGG.

Trichodectes latus NITZSCH. — *Canis familiaris* L.

— *crassus* NITZSCH. — *Meles taxus* L.

— *retusus* NITZSCH. — *Putorius foetidus* GRAY.

— *climax* NITZSCH. — *Capra domestica* L.

— *equi* DENNY. — *Equus caballus* L.

— *scalaris* NITZSCH. — *Bos taurus* L.

— *vulpis* DENNY. — *Canis vulpes* L.

— *subrostratus* NITZSCH. — *Felis domestica* BRISS.

— *pusillus* NITZSCH. — *Mustela martes* L.

— *longicornis* NITZSCH. — *Cervus elaphus* L.

— *sphaerocephalus* NITZSCH. — *Ovis aries* L.

¹ A *Troctes* elnevezést okvetlen elsőbbség illeti meg a *Liposcelis* nem-
mel szemben!

2. család: **Philopteridae** KELLOGG.

- Docophorus brevicollis* NITZSCH. — Vultur monachus L.
 — *lobatus* GIEBEL. — Aquila naevia GM.
 — *platystomus* NITZSCH. — Aquila heliaca SAV.
 — *eurygaster* GIEBEL. — Archibuteo lagopus GM.
 — *gonorhynchus* NITZSCH. — Accipiter nisus L.
 — *macrocephalus* NITZSCH. — Haliaëtus albicilla L.
 — *pictus* GIEBEL. — Aquila chrysaëtos L.
 — *cursor* NITZSCH. — Bubo bubo FORST., Asio otus L.
 — *heteroceras* NITZSCH. — Bubo ignavus FORST. (Coll. Mus. Nat. Hung.)
 — *semisignatus* NITZSCH. — Corvus corax L. (Coll. Mus. Nat. Hung.)
 — *ocellatus* NITZSCH. — Colacus monedula L.
 — *atratus* NITZSCH. — Trypanocorax frugilegus L.
 — *platyrrhynchus* NITZSCH. — Astur palumbarius L.
 — *crassipes* NITZSCH. — Nucifraga caryocatactes BRISS.
 — *subcrassipes* NITZSCH. — Pica caudata RAY.
 — *fulvus* NITZSCH. — Garrulus glandarius L.
 — *communis* NITZSCH. — Előfordul több verébalkatú madáron.
 — *fuscicollis* NITZSCH. — Lanius minor L.
 — *merulae* DENNY. — Turdus merula L.
 — *ornatus* NITZSCH. — Oriolus galbula L.
 — *leontodon* NITZSCH. — Sturnus vulgaris L., Pastor roseus TEMM.
 — *bifrons* NITZSCH. — Merops apiaster L.
 — *latifrons* NITZSCH. — Cuculus canorus L.
 — *serrilimbus* NITZSCH. — Yinx torquilla L.
 — *superciliosus* NITZSCH. — Dendrocopus major L.
 — *integer* NITZSCH. — Grus cinerea BECHST.
 — *incompletus* NITZSCH. — Ciconia nigra L.
 — *sphenophorus* NITZSCH. — Platalea leucorodia L.
 — *auratus* NITZSCH. — Scolopax rusticola L.
 — *ralli* DENNY. — Rallus aquaticus L. (Coll. Mus. Nat. Hung.)
 — *gonothorax* GIEBEL. — Larus ridibundus L., Hydrochelidon nigra BRISS.
 — *icterodes* NITZSCH. — Anas boscas L.
 — *ferrugineus* GIEBEL. — Spatula clypeata BOIE.
 — *tricolor* NITZSCH. — Ciconia nigra L.
 — *bipunctatus* GIEBEL. — Mergus merganser L.
- Ricinus fuscus* NITZSCH. — Aquila pomarana BREHM., Buteo Buteo L.
 — *rufus* NITZSCH. — Erythropus vespertinus L., Cerchneis timnunculus L., Circus aeruginosus L.
 — *nisus* GIEBEL. — Accipiter nisus L.
 — *augustus* GIEBEL. — Buteo buteo L. (Coll. Mus. Nat. Hung.)

- Ricinus phlyctopygus* NITZSCH. — *Pernis apivorus* L.
 — *olivaceus* NITZSCH. — *Nucifraga caryocatactes* BRISS.
 — *affinis* NITZSCH. — *Garrulus glandarius* L.
 — *nebulosus* BURM. — *Sturnus vulgaris* L.
 — *apiastri* DENNY. — *Merops apiaster* L.
 — *marginalis* NITZSCH. — *Turdus pilaris* L.
 — *merulensis* DENNY. — *Turdus merula* L.
 — *lais* GIEBEL. — *Luscinia philomela* Bp. (Coll. Mus. Nat. Hung.)
 — *subcuspidatus* NITZSCH. — *Coracias garrula* L.
 — *fenestratus* NITZSCH. — *Cuculus canorus* L.
 — *annulatus* NITZSCH. — *Oedienemus oedienemus* L.
 — *pileus* NITZSCH. — *Recurvirostra avocetta* L.
 — *decipiens* NITZSCH. — *Recurvirostra avocetta* L.
 — *phaeonotus* NITZSCH. — *Hydrochelidon nigra* L.
 — *punctatus* NITZSCH. — *Larus ridibundus* L.
 — *varius* NITZSCH. — *Trypanocorax frugilegus* L.
Gonicocotes abdominalis PIAGET. — *Gallus domesticus* BRISS.
 — *compar* NITZSCH. — *Columba livia* BRISS.
 — *hologaster* NITZSCH. — *Gallus domesticus* BRISS.
 — *microthorax* NITZSCH. — *Perdix perdix* L.
Lipeurus anseris GURLT. — *Anser domesticus* L. (Coll. Mus. Nat. Hung.)
 — *hypoleucus* NITZSCH. — *Caprimulgus europaeus* L.
 — *jejunos* NITZSCH. — *Anser domesticus* L., *cinereus* W.
 — *leucopygus* NITZSCH. — *Ardea cinerea* L.
 — *turmalis* NITZSCH. — *Otis tarda* L.
 — *quadripustulatus* NITZSCH. — *Aquila pomarana* BREHM.
 — *vaculus* NITZSCH. — *Turtur turtur* L.
 — *heterographus* NITZSCH. — *Gallus domesticus* BRISS.
 — *cinereus* NITZSCH. — *Coturnix coturnix* L.
 — *ochraceus* NITZSCH. — *Tetrao urogallus* L.
 — *versicolor* NITZSCH. — *Ciconia alba* L.
 — *maculatus* NITZSCH. — *Ciconia nigra* L.
 — *hebraeus* NITZSCH. — *Grus grus* L.
 — *stellaris* DENNY. — *Botaurus stellaris* L.
 — *raphidius* NITZSCH. — *Plegadius falcinellus* L.
 — *temporalis* NITZSCH. — *Mergus albellus* L.
 — *squalidus* NITZSCH. — *Anas boschas* L.
Oncophorus heteroceras NITZSCH. — *Bubo bubo* L.
Goniodes dispar NITZSCH. — *Perdix perdix* L.
 — *chelicornis* NITZSCH. — *Tetrao urogallus* L.
 — *falcicornis* NITZSCH. — *Pavo cristatus* L.
 — *stylifer* NITZSCH. — *Meleagris gallopavo* L.
 — *dissimilis* NITZSCH. — *Gallus domesticus* BRISS.

Ornithobius bucephalus GIEBEL. — *Cygnus olor* L.

2. csoport : *Amblycera* KELLOGG.

3. család : *Gyropidae* KELLOGG.

Gyropus ovalis GIEBEL. — *Cavia cobaya* SCHREB.

4. család : *Liotheidae* KELLOGG.

Colpocephalum flavescens NITZSCH. — *Haliaëtus albicilla* L.

— *inaequale* NITZSCH. — *Picus martius* L.

— *importunum* NITZSCH. — *Ardea cinerea* L.

— *zebra* NITZSCH. — *Ciconia alba* L.

— *atrofasciatum* PIAGET. — *Grus grus* L.

— *cornutum* GIEBEL. — *Pavoncella pugnax* L.

— *deperditum* NITZSCH. — *Corvus cornix* L.

— *longicaudum* NITZSCH. — *Columba domestica* L.

— *quadrupustulatum* NITZSCH. — *Ciconia alba* L., *nigra* L.

— *subpachygaster* PIAGET. — *Strix flammea* L., *Carine noctua* Scop.

— *subaequale* NITZSCH. — *Corvus corax* L.

— *truncatum* NITZSCH. — *Grus grus* L.

Menopon abdominale PIAGET. — *Perdix perdix* L.

— *brevithoracicum* PIAGET. — *Cygnus cygnus* L.

— *Camelium* NITZSCH. — *Lanius excubitor* L.

— *cimicoides* NITZSCH. — *Cypselus apus* L.

— *consimile* PIAGET. — *Corvus cornix* L.

— *cuculare* NITZSCH. — *Sturnus vulgaris* L.

— *fertile* NITZSCH. — *Upupa epops* L.

— *icterum* NITZSCH. — *Scelopax rusticola* L.

— *indivisum* NITZSCH. — *Garrulus glandarius* L.

— *longum* GIEBEL. — *Grus grus* L.

— *lutescens* NITZSCH. — *Pavoncella pugnax* L.

— *malleus* NITZSCH. — *Hirundo rustica* L.

— *micrandum* NITZSCH. — *Recurvirostra avocetta* L.

— *mesoleucum* NITZSCH. — *Corvus cornix* L.

— *minutum* NITZSCH. — *Parus major* L.

— *pachypus* PIAGET. — *Sterna fluviatilis* NAUM.

— *pallidum* NITZSCH. — *Gallus domesticus* BRISS.

— *parviceps* PIAGET. — *Alauda arvensis* L.

— *phaeopus* — NITZSCH. *Larus ridibundus* L.

— *phanerostigma* NITZSCH. — *Cuculus canorus* L.

— *phaeostomum* NITZSCH. — *Pavo cristatus* L.

— *quadrifasciatum* PIAGET. — *Passer domesticus* L.

— *pulicare* NITZSCH. — *Cypselus apus* L.

- Menopon tridens* NITZSCH. — *Podicipes cristatus* L.
 — *virgo* GIEBEL. — *Coracias garrula* L.
Trinoton conspurcatum NITZSCH. — *Cygnus olor* GM., *Anser domesticus* L.
 — *luridum* NITZSCH. — *Dafila acuta* L., *Anas boschas* L.
Physostomum intermedium PIAGET (*bombycellae* DENNY). — *Ampelis garrulus* L.
 — *irascens* NITZSCH. — *Fringilla caelebs* L.
 — *nitidissimum* NITZSCH. — *Emberiza citrinella* L.
 — *sulphureum* NITZSCH. — *Oriolus oriolus* L.
Laemobothrium atrum NITZSCH. — *Larus ridibundus* L.
 — *giganteum* NITZSCH. — *Haliaëtus albicilla* L., *Buteo buteo* L.,
Milvus korschun GMEL., *Circæetus gallicus* GM.
 — *hastipes* NITZSCH. — *Falco aesalon* GM.
 — *validum* GIEBEL — *Vultur monachus* L.

III. alrend: **Isoptera** CÖRNST.

(*Platyptera* PACKARD.)

1. család: **Termitidae** LEACH.

- Leucotermes lucifugus* ROSSI — VI. Mehádia, Berzászka, Szvinicza, Kazán-szoros.
Calotermes flavicollis F. — IX. Dalmácia.

2. család: **Embiidae** BURM.

- Haploembia Sôlieri* RB.¹ — VIII. Novi, Portore; IX. Zara vecchia (BIRO, 3. p. 340–341, KRAUSS, 1. p. 52.)

II. rend: **Pseudoneuroptera** ERICH.

(*Gymnognatha* BURM., *Pseudoneuroptera hemimetabola*, *Amphibiotica* CL., *Dictyoptera* BURM.)

I. alrend: **Plecoptera** BRAU.

(*Platyptera* PACKARD, *Semblodea* BURM., *Megaloptera* LEACH.)

1. csoport: *Plecoptera setipalpia*.

1. család: **Perlodidae** KLP.

- Arcynopteryx transsylvanica* KLP. — V. Szebeni havasok (Szeben-jézer), Cindrel (KLAPÁLEK, 5. p. 4., 10., p. 9., 11., p. 16; STROBL.)

¹ Budapesten a Sashegyen gyűjtött *Embia*-lárvák faji jellegét még nem sikerült meghatározni. A Nemzeti Múzeum gyűjteményében lévő *Embia Savignyi* WESTW. nem magyar faunaterületről való.

- Arcynopteryx dovrensis* MORT. — III. Tátra. (DZIEDZIELEWICZ).
- Perlodes (Dictyopteryx) microcephala* P. — III. Tátra, Turesek, Koritnicza; IV. Keleti Kárpátok. Kőrösmező; V. Retvezát. Görgény, Kerzesóra; X. Bosznia.
- *intricata* P. — IV. Keleti Kárpátok (DZIEDZIELEWICZ).
- *rectangula* P. — I. Rézbánya; III. Tátra; IV. Kolbach, Homonna, Szinnaikő, Mármaros.
- *Mortoni* KLP. — IV. Keleti Kárpátok; V. R.-Borberek.
- Dictyopterygella recta* KNY. — III. Tátra, Csorba-tó.
- *septentrionis* KLP. — III. Tátra (KLAPÁLEK, 4. p. 16.)
- Dictyogenus ventralis* KLUG. — VII. Zágráb (KLAPÁLEK, 4. p. 28.)
- *Inhoffii* P. — VI. Zágráb; IX. Dalmácia, Galsa (HENSCH.)
- *alpinus* P. — BRAUER (p. 294.) szerint hazánkban is előfordul, a mi azonban nem valószínű.
- Isogenus nubecula* NEWM. (*Perla parisiána* RB., *proxima* RB.) — I. Budapest, Csepel, Szolnok; II. Pilis-Marót, Simontornya; III. Tátra, Trencsén, Szaloneza, N.-Verőcze; IV. Ungvár; V. Déva, Retvezát, Nagy-Enyed, Marosújvár, Radnai havasok.
- Dinocras cephalotes* CT. (*bipunctata* ROEM., BURM.) — KLAPÁLEK szerint előfordul a Kárpátokban.

2. család: *Perlidae* LEACH.¹

- Perla maxima* SCOP. (*bicaudata* L., BURM., BRAU., *bipunctata* P., *cephalotes* BURM.) — I. Budapest; II. Pilismarót, Kőszeg; III. Borosznó, Vratna, Rózsahegy, Trencsén, Deményfalva, Barlangliget, Tátraszéplak; IV. Mármarossziget; V. Nagy-Enyed, Rivadului, Nagyvízvölgy, Kerzisor, Szurulhavas, Vöröstoronyi szoros, Ünökő, R.-Borberek, Ó-Sebeshely; VII. Plitvicza; X. Jablanica.
- *marginata* PANZ. (*bicaudata* SULZ., *grandis* RB.) — II. Kőszeg; III. Borosznó, Új-Tátrafüred, Barlangliget, Vratna, Rózsahegy; IV. Mármarossziget; V. Nagy-Ilva, Ó-Sebeshely, Görgény, Vöröstorony, Alsó-Szolesva, Aranyosvölgy; VI. Herkulesfürdő, Mehádia, Kazán; X. Pale.
- *pallida* GUÉR. — I. Rézbánya; IV. Ungvár, Szinnaikő, Vihorláthegység; V. Tusnád, Szentgothárd, Ó-Sebeshely, Déva; VI. Ferenczfalva; VII. Pakrac. — Ritkább mint az előbbi fajok.
- *abdominalis* BURM. (*marginata* PICT., *dubia* RB.) — I. Nagyvárad; II. Pilismarót; III. Rózsahegy; IV. Kőrösmező;

¹ A *Pteronarcys reticulata* BURM., melyet állítólag BURMEISTER és KINDERMANN gyűjtöttek hazánkban, itt nem fordul elő.

V. Rézhegység, Bethlen, Nagy-Ilva; VI. Temesvár, Mehádia, Herkulesfürdő; VII. Zágráb, Plitvica, Raduc, Vrdnik; VIII. Novi; X. Pale, Sarajevo.

Perla vitripennis BURM. (*Marthamea vitripennis* BURM., *P. bicolor* BURM.) — I. Budapest, Nagyvárad; IV. Forró; V. Nagy-Enyed, Retyezát, Bethlen, Igenpataka, Nagy-Ilonda, Dicsőszentmárton, Kutyalva.

— *Selysii* PICT. — Hazánkból nincsen biztosan kimutatva. Boszniában valószínűleg előfordul.

— *baëtica* RB. — VI. Mehádia.

— *dacica* KLP. — V. Vulkán. (KLAPÁLEK 3. p. 11.)

Chloroperla grammatica SCOP. (*virescens* P., *grammatica* NEWM., *Phryganea grammatica* PODA.) — I. Izsák, Bihari hegyek, Nagy-Maros; III. Besztercebánya, Rózsahegy, Koritnicza, Csorbai-tó, Lucsivna, Trencsén, Turcsek; V. Petrozsény, Görgény, Tusnád, Nagy-Disznód, Retyezát, Kercesóra, Bethlen, Ünökő, Szász-Sebes, Igenpataka; VI. Korniareva, Szemenik, Mehádia; VII. Lipik; VIII. Fiume, Buccari; X. Pale, Sarajevo, Krupac.

— *griseipennis* P. — I. Budapest, Csepel, Szeged; II. Pápa, Pilismarót, Zákány; V. Götzenberg, Nagy-Enyed; VI. Deliblat, Gombos; VII. Fuzine; VIII. Buccari; X. Iidze.

— *affinis* P. — VII. Vinodol völgye. (KLAPÁLEK 8, p. 8.)

— *sudetica* KOL. — III. Poprád, Trencsén.

— *venosa* ST. — I. Visegrád; III. Szalonecza, M.-Tátra; V. Déva.

— *difformis* KKP. — III. Szalonecza; V. R.-Borberek; VII. Buccari.

— *pusilla* KLP. — V. Retyezát.

— *rivulorum* P. — V. Bucsecs.

Isopteryx torrentium P. — I. Rézbánya; IV. Turcsek; V. Görgény, Retyezát.

— *Burmeisteri* P. (*viridis* BURM.) — I. Nagyvárad, Visegrád; III. Trencsén, Szalonecza; V. Retyezát.

— *apicalis* NEWM. (*Perla minor* CT., *pallida* ST.) — I. Budapest, Nagyvárad; II. Duna-Órs, Gyenes-Diás, Zákány; III. Tátrafüred; V. Verestoronny; X. Jablanica.

— *tripunctata* SCOP. (*flava* FOURCR., *viridis* F., *lutea* LATR., *viridis* CT., *flava* ST.) — III. Turcsek, Barlangliget, Trencsén, Tátrafüred; V. Retyezát, Bucsecs; X. Jablanica.

2. csoport: *Plecoptera filipalpia*.

3. család: *Capniidae* KLP.

Capnia vidua KLP. — IV. Kőrösmező. (KLAPÁLEK 5, p. 723; 8, p. 9.)

— *nigra* P. — III. Szalonecza, Tátra; V. Nagy-Enyed.

- Taeniopteryx trifasciata* P. (*nebulosa* Ru.) — I. Budapest: III. Barlangliget; IV. Kassa, Körösmező, Varannó, Nagymihály; VI. Ulma.
- *Risi* MORT. — I. Rézbánya: III. Trencsén, Koritnicza; IV. Beszki-dek; V. Görgény, Nagyenyed; VI. Mehádia; VII. Pakrac.
- *seticornis* KLP. — I. Rézbánya (KLAPÁLEK 9, p. 168.)
- *Braueri* KLP. — III. Trencsén; IV. Bártfa, Szaloneza; VI. Ulma (KLAPÁLEK 1.)
- *Kempnyi* KLP. — Közelebbi termőhely nélkül.
- *monicornis* P. — III. Szaloneza.
- *tristis* KLP. — X. Herezegovina; Stolae (APFELBECK.)
- Nephelepteryx nebulosa* L. (*praelecta* BURM.) — I. Budapest, Kovács-patak; II. Pilismarót, Simontornya; III. Trencsén; IV. Nagymihály; V. Nagyenyed, Oláh-Lapád.
- *araneoides* KLP. — I. Budapest (KLAPÁLEK 9, p. 169.)
- Omopteryx Loewi* ALB. (*praelecta* BR.) — I. Budapest, Margitsziget; II. Pilismarót.
- Rhabdiopteryx humulata* KLP. — I. Budapest (KLAPÁLEK 9, p. 172.)
- *neglecta* ALB. — VI. Mehádia; VII. Horvátország (ALBARDA 2.)

4. család: *Leuctridae* KLP.

- Leuctra cylindrica* DE GEER. — Közelebbi termőhely nélkül.
- *geniculata* ST. — V. Ruuk.
- *nigra* P. — V. Keresztényhavas, Buceacs, Retyezát (KEMPNY 3, p. 269.)
- *nigra* var. *brachyptera* KLP. — IV. Körösmező; V. Retyezát.
- *Klapáleki* KNY. — III. Szaloneza; V. Retyezát.
- *albida* KNY. — V. Vulkán (KEMPNY 3, p. 11.)
- *Mortoni* KNY. — IV. Rozsnyó; V. Keresztényhavas, Buceacs, Vöröstorony, Petrozsény, Predeál (KEMPNY 3, p. 271.)
- *cingulata* KNY. — V. Petrozsény (KEMPNY 3, p. 14.)
- *Handlirschi* KNY. — III. Poprád, Tátrafüred; V. Vulkán (KEMPNY 2, p. 220.)
- *armata* KNY. — III. Poprád (KEMPNY 3, p. 274.)
- *inermis* KNY. — III. Barlangliget (KEMPNY 3, p. 270.); V. Csik-szereda, Preszáka.
- *hippopus* KNY. — III. Szaloneza (KEMPNY 3, p. 10.)

5. család: *Nemuridae* KLP.

- Nemura Picteti* KLP. — Buesees, Vöröstorony, Szeben-Jézer.
 — *cinerea* OLIV. (*sulcicollis* ST. *fumosa* ST.) — III. Tátraháza; X. Krupac.
 — *subtilis* KLP. — VI. Mehádia.
 — *lateralis* P. — I. Gödöllő, Kebed, Besnyő, Rézbánya; II. Visegrád; III. Poprád, Tátra, Luesivna, Csorba-tó, Rajecz, Turesek, Koritnicza; IV. Bártfa, Varammó; V. Nagyenyed, Retyezát; VI. Orsova, Mehádia, Korniaréva.
 — *variegata* OLIV. (*macrophthalmia* PICT., *nebulosa* ST., *fuliginosa* ST., *pallida* ST., *cruciata* ST., *affinis* ST., *annulata* ST., *luteicornis* ST., *pusilla* RB. *lunata* RB.) — II. Pilismarót, Visegrád, Kis-Tapolcsány; III. Virág völgy, Szaloneza, Poprád, Luesivna, Csorba-tó, Rajecz, Borosznó, Turesek; IV. Varammó, Simonka, Ránk, Tolesva, S.-A.-Újhely, Bártfa, Beszkidek, Szobráncz; V. Zilah, Retyezát, Nagyenyed, Tusnád, Vöröstorony, Görgény, Nagyszeben, Czibles; VI. Orsova, Mehádia, Gerebencz; VII. Fuzine, Gospic; VIII. Carlopago, Buccari.
 — *triangularis* RIS. — V. Keresztényhavas, Buesees.
 — *nimborum* RIS. — III. Tátra; V. Szeben-Jézer.
 — *avicularis* MORT. — III. Tátra, Szaloneza.
Protonemura marginata P. — III. Szaloneza; V. Vulkán, Zilah, Retyezát.
 — *fumosa* RIS. — V. Igenpataka, Vulkán; VII. Fruskagora; IX. Dalmácia.
 — *humeralis* P. — V. Igenpataka, Keresztényhavas.
 — *Meyeri* P. — III. Szaloneza.
Nemurella inconspicua P. (*pullipes* ST., *pallicornis* ST.) — III. Turesek, Szaloneza; V. Retyezát.
 — *Picteti* KLP. — III. Szaloneza.

II. alrend: *Ephemeroptera* auct.

(*Plectoptera* ASHM., *Agnatha* RB., MEIN., *Subulicornia* LATR., *Megasemoptera* BRONGX.)

1. család: *Palingeniidae* KLP.

- Palingenia longicauda* OLIV. — I. Budapest (Margitsziget, Ó-Buda), Szeged, Szolnok, Szarvas, Apatin. A Maros mentén is előfordul. II. Győr mellett a Rába és Rábeza folyókban; IV. S.-A.-Újhely mellett a Bodroiban. VI. Bázias; VII. Vukovár.

Oligoneura rhenana IMH. — III. Trencsén; V. Rea, Riumare, Nagyenyed.

— *pallida* HG. — I. Budapest; V. Nagyenyed.

2. család: **Polymitarcidae** KLP.

Polymitarcys virgo OLIV. (*Palingenia horaria* BURM., *E. virgo* OLIV., *albipennis* VOIGT, *maroccana* F.) — I. Budapest, Csepel; II. Magyaróvár (a Lajtán), Szent-Gothárd; V. Nagyenyed; VI. Koronini, Bázias.

3. család: **Ephemeridae** EAT.

Ephemera vulgata L. (*lutea* BURM., *maculata* L.) — I. Rézbánya, Vaskóh; II. Pilismarót, Pápa, Zala-Tapolca, Szombathely, Kőszeg, Simontornya; III. Verebély, Trencsén, Szaloneca; V. Tusnád, Vöröstorony; VI. Kakova, Mehádia, Szászka; VII. Raduc; IX. Ragusa, Almissa; X. Iidze, Sarajevo.

— *lineata* EAT. (*danica* P.) — I. Budapest, Újpest; II. Pilismarót, Kőszeg; III. Trencsén; IX. Ragusa.

— *danica* MÜLL. (*hispanica* RB.) — I. Monyásza; II. Pilismarót; III. Trencsén, Nagybecse; V. Gyergyóremete, Riumare, Keresztényhavas, Nagyenyed, Szurduk, Nagy-Ilva; VI. Temesvár, Mehádia; VII. Brusane, Plitvica; X. Krupac.

— *glaucoptis* P. (*lutea* SELZ.)¹ — V. Nagyenyed; X. Bosznia.

4. család: **Potamanthidae** KLP.

Potamanthus luteus L. — I. Budapest, Csepel, Nagyvárad, Beél; II. Berhida; IV. S.-A.-Újhely; V. Gyergyóremete; VI. Bázias, Mehádia, Ulma; VII. Dálya.

5. család: **Leptophlebiidae** KLP.

Choroterpes Picteti EAT. — III. Trencsén.

Leptophlebia submarginata ST. — I. Nagyvárad, Vaskóh; III. Trencsén; IV. Bártfa, S.-A.-Újhely; V. Nagyszeben.

— *marginata* L. (*reticulata* BURM.) — I. Ürbő; III. Trencsén, Vághidas, Szaloneca; X. Pale.

— *cincta* RETZ. — I. Budapest; III. Szaloneca.

¹ Ezt a fajt tévedésem folytán törölni kényszerültem a faunából, újabban azonban a M. N. Múzeum gyűjteményében mégis találtam egy a magyar fauna területéről származó példányt.

- Habrophlebia lauta* MC. L. — VIII. Gospic, Buccari; X. Pale.
 — *fusca* CT. — VIII. Novi.
 — *modesta* HG. — V. Igenpataka.

6. család: **Ephemerellidae** KLP.

- Ephemerella ignita* PODA (*aenea* EAT.) — III. Trencsén, Vághidas, Szaloneza; V. Tusnád, Keresztényhavas.
 — *gibba* P. (*Potamanthus gibbus* P.) — I. Rákos; II. Pilismarót; III. Trencsén, Szaloneza; IV. Homonna; VI. Herkulesfürdő.

7. család: **Caenidae** KLP.

- Caenis*¹ *dimidiata* ST. (*brevicauda* ST., *lactea* GERST., *minima* L., *lactea* LAND., *Oxygypha lactea* BURM.) — I. Apátin; III. Trencsén, Szaloneza.
 — *halterata* F. (*lactea* BURM., *chironomiformis* ST., *macrura* ST., *grisea* P.) — I. Apátin, Budapest, Csepel; II. Pécs, Szombathely, Gyenesdiás; III. Turesek; IV. Homonna; VII. Dálja.
 — *robusta* EAT. — I. Budapest.
 — *harrisella* CT. — III. Szaloneza.

8. család: **Baëtidae** KLP.

- Baëtis binoculatus* L. (*flavescens* CT., *autumnalis* CT., *fuscata* ST., *diaphana* MÜLL.) — I. Budapest, Rákosesaba; II. Simontornya; V. Bucees, Vulkán; VII. Károlyváros.
 — *Rhodani* P. (*maderenus* HG.) — II. Simontornya; III. Szaloneza; V. Nagyenyed; VI. Krassova, Mehádia; VIII. Fiume.
 — *tenax* EAT. — V. Bálványos-hegy; VI. Gerebencz.
 — *pumilus* BURM. — III. Csorba-tó.
 — *niger* L. — V. Gyergyóremete.
 — *scambus* EAT. — V. Bucees.
 — *atrebatinus* EAT. — III. Trencsén.
 — *vernus* CT. — V. Szeben-Jézer.
Centroptilum luteolum MÜLL. — II. Visegrád; III. Kistapolcsány, Szaloneza; V. Tusnád, Keresztényhavas.
 — *hungaricum* PONGR. — III. Szaloneza (PONGRÁČ 3. p. 178.)

¹ A *Caenis lacteella* EAT.-t kihagytam az enumerációból, noha nincs kizárva, hogy hazánk magasabb vidékein előfordul. Az általam *C. lacteella*-nak meghatározott példány a *C. dimidiata* ST.-nak egy érdekes változata, mely a *C. lacteella*-hoz közel áll. Nagyobb számú egyén hiányában egyelőre nem lehet ennek a változatnak fontosságát tulajdonítani.

- Cloëon* (*Cloë* BURM.) *dipterum* L. (*cognatum* ST., *affinis* RB., *annulata* MÜLL.) — Az egész országban mindenütt közönséges.
 — *simile* EAT. (*obscurum* EAT., *obscura* RB.) — I. Csepel; III. Trencsén.
 — *rufulum* MÜLL. (*dimidiatum* CT., *russulum* EAT., *rufula* MÜLL.) — I. Budapest; II. Mohács; III. Szalonceza.

9. család: *Siphuridae* KLP.

- Chirotonetes ignotus* WALK. (*Isonychia ignota* WALK., *ferruginea* ALB.)
 — I. Budapest; IV. Bereczki; V. Vöröstorony.
Ameletus inopinatus EAT. — VII. Brusanje.
Siphurus armatus EAT. — I. Budapest; V. Retyezát, Tasnád-Szántó.
 — *lacustris* EAT. — I. Budapest; IV. Ungvár; VII. Lipik.
Ametropus fragilis ALB. — I. Budapest.

10. család: *Ecdyuridae* KLP.

- Epeorus alpicola* EAT. — IV. Bártfa; V. Görgény; VI. Herkulesfürdő.
 — *assimilis* EAT. — III. Trencsén, Szalonceza; V. Retyezát.
Rhetrogena alpestris EAT. — V. Görgény.
 — *semicolorata* CT. — I. Budapest, Tizfalu; II. Visegrád; III. Mosóc, Turesek, Koritnicza, Tátraháza; IV. Kőrösmező, Ungvár; V. Retyezát, Keresztényhavas, Vulkán; VI. Deliblát; VII. Szlavonia; X. Ilidze.
 — *aurantiaca* BURM. (*lateralis* P.) — I. Nagyvárad; III. Trencsén; V. Predeál, Nagy-Ilva.
 — *germanica* EAT. — II. Pilismarót; III. Szalonceza; V. Igenpataka.
 — *Henschi* KLP. — III. Késmárk (Klapálek 8, p. 5–6.)
Heptagenia flavipennis DUF. (*volitans* EAT.) — I. Budapest; II. Pilismarót; IV. Feketepatak.
 — *sulphurea* MÜLL. (*elegans* EET., *costalis* CT.) — I. Budapest, Kalocsa; II. Visegrád; V. Kutyfalva.
 — *flava* ROST. — I. Nagyvárad, Újszeged; II. Simontornya, Komárom; III. Trencsén; IV. S.-A.-Újhely; VI. Gerebenez, Deliblát.
 — *coeruleans* ROST. — I. Budapest; V. Verestorony.
 — *nigrescens* KLP. — IV. Csernahora (Klapálek, *Dziedzielewicz* 2, p. 255.)
Ecdyurus insignis EAT. — I. Kebeds; IV. Szobráncz; V. Nyírmező, Tihucza, Hátszeg, Tusnád; VI. Herkulesfürdő.
 — *helveticus* EAT. — IV. Csernahora; VI. Mehádia, Básiás.
 — *venosus* F. — I. Nagyvárad; II. Pilismarót; III. Trencsén, Koritnicza; IV. Jászó, Kassa, Bártfa; V. Hátszeg, Tus-

nád, Nyírmező, Tihueza; VII. Szlavonia; VIII. Fiume, Buccari; X. Sarajevo.

Ecdyurus forcipula KOLL. — I. Monyásza, Nagy-Maros; III. Lucsivna, Trencsén, Koritnicza; IV. Bártfa; V. Nyírmező, Tihueza, Bálványos-hegy; VIII. Buccari; X. Pale.

— *affinis* EAT. — III. Koritnicza.

— *lateralis* Cr. (*obscura* P.) — III. Trencsén; IV. Beszkidek, O.-Ruszka, Bártfa; VII. Krapina.

— *fluminum* P. (*angustipennis* EAT.) — IV. Szobráncz.

— *Pazsiczkyi* PONGR. — III. Trencsén, Vághidas, Szaloneza; IV. Léva (PONGRÁCS 3, p. 179)

III. alrend: *Odonata* F.

(*Paraneuroptera* SHIP., *Orthoneuroptera* Auct., *Subulicornia* LATR., PICT., *Ulonata*, *Synistata* F.)

1. csoport: *Zygoptera* SEL.

1. család: *Calopterygidae* SEL.

Calopteryx splendens HARR. (*parthenias* CHARP., *Ludoviciana* HG., *xanthostigma* CHARP.) — Mindenütt gyakori.

— *virgo* L. (*vesta* HG., *anceps* ST., *haemorrhoidalis* EVANS.) — Hegyvidékeken mindenütt előfordul.

— *virgo* var. *festiva* BRULLÉ. — VIII. Novi; IX. Dalmácia, Zelenika.

2. család: *Agrionidae* RB, MC. LEAY.

Platycnemis pennipes PALL. (*Agrion lacteum* CHARP.) — I. Budapest, Kalocsa, Nagyvárad, Beél, Rév, Szendrő, Szeghalom; II. Balatonfüred, Boglár, Kúp, Öszöd, Zala-Tapolca, Zircz, Hévíz, Borostyánkő; III. Rap, Trencsén; IV. S.-A.-Újhely; V. Nyírmező, Nagyenyed, Tasnád, Kolozsvár, Szováta, Székelyudvarhely, Szamosújvár, Vizakna, Nagyszeben, Nagyesűr, Szászváros, Sellemberk; VI. Berzászka, Gerebencz; VII. Eszék, Fuzine.

Ischnura (*Micronympha* KIRBY) *pumilio* CHARP. (*Agrion aurantiacum* HG., *cognata* SEL., *rubellum* Cr., *xanthopteron* ST.) — I. Budapest, Bugac, Kalocsa, Nagyvárad, Beél, Kalota, Debreczen, Szőreg; II. Siófok, Fonyód, Szegszárd, Öszöd, Kúp, Bodajk; III. Sziács, Besztercebánya, Rózsahegy, Trencsén, Tátraháza; IV. Sárospatak, Homonna; V. Nagyenyed, Kolozsvár, Vizakna, Nagyszeben, Szász-Sebes, Nagyesűr; VI. Palics, Jaszenova, Gerebencz, Ulma, Delibát; VIII. Buccari.

- Ischnura elegans* LIND. (*A. pupilla* HAUS., *tuberculatum* CHARP., *zonatum* St.) — I. Budapest, Apaj, Bugacsz, Kalocsa, Nagyvárád, Debreczen, Hortobágy, Hadház, Szeghalom, Szeged, Makó, Szőreg, Hódmező-Vásárhely; II. Siófok, Hévíz, Balatonfüred, Öszöd, Szárszó, Bodajk, Simontornya; Zircz; III. Trecsén; IV. Páczin; V. Vizakna, Nagyszeben; VI. Palics, Gerebencz, Deliblát, Kubin, Bázias; VII. Dálja, Vukovár; VIII. Buccari.
- Nehalennia speciosa* CHARP. — I. Budapest (Ó-Buda). Nagyon ritka.
- Enallagma cyathigerum* CHARP. (*hastulatum* RB., *Charpentieri* SEL., *pulchrum* HG.) — Szerteszéjjel az egész országban található.
- Agrion* (*Coenagrion* KIRBY) *pulchellum* LIND. (*interruptum* CHARP., *puella* St.) — I. Budapest, Keckemét, Kalocsa, Hortobágy, Nagyvárád, Rézbánya, Csaba; II. Simontornya, Balatonfüred, Hévíz; III. Vághidas; IV. S.-A.-Újhely, Imreg, Bártfa, Páczin, Homonna, Nagykároly; V. Peér, Nagyenyed, Marosújvár, Torda, Szent-Gothárd, Kocsárd, Vizakna, Nagyszeben; VI. Deliblát; VII. Eszék, Dálja.
- *puella* LIND. (*furcatum* CHARP., *annulare* St.) — I. Budapest, Kalocsa, Nagyvárád; II. Hévíz, Kúp, Balatonfüred, Szombathely, Simontornya, Pécs; III. Beszterczebánya, Trecsén, Rózsahegy, Poprád, Lucsivna, Tátraháza; IV. S.-A.-Újhely, Homonna, Varamó, Veresmárth, Nagykároly; V. Peér, Tasnád-Szántó, Szent-Gothárd, Szamosújvár, Szucság, Erzsébetváros, Vizakna, Nagyszeben, Szász-Sebes, Nagyenyed, Marosújvár; VI. Deliblát, Jaszenova.
- *hastulatum* CHARP. — III. Tátraháza; IV. Bártfa. Ritka.
- *ornatum* SEL. — I. Budapest, Kalocsa, Nagyvárád; II. Siófok, Keszthely, Zala-Tapolca; III. Trecsén, Koritnicza; IV. S.-A.-Újhely, Bártfa, Ungvár; V. Torda; VI. Vukovár.
- *armatum* CHARP. — III. NOWICZKY szerint előfordul a Tátrában.
- Pyrrhosoma tenellum* VILL. (*rubellum* RB.) — I. Budapest. Ritka.
- *minium* HARR. (*nymphula* SULZ., *sanguineum* RB., *fulvipes* St.) — II. Pilismarót; III. Osorba-tó, Tátraháza; V. Szováta.
- Erythromma najas* HANS. (*A. chloridion* CHARP., *puella* PANZ.) — I. Budapest, Keckemét, Kalocsa; II. Zala-Tapolca, Hévíz; III. Vághidas; IV. S.-A.-Újhely, Bártfa; V. Pele-Szarvad, Tasnád-Szántó, Szamosújvár.
- *viridulum* CHARP. (*Agrion Bremii* RB.) — I. Budapest, Szeged, Makó; IV. Kassa, Bártfa; V. Nagyszeben; VI. Palics; VII. Dálja.
- Lestes macrostigma* EVERS. (*Picteti* SEL.) — I. Budapest; V. Déva, Nagyszeben; VIII. Novi. Ritka.

- Lestes viridis* LIND. (*leucopsalis* CHARP.) — I. Budapest (Kis-Svábhegy), Szigetcsép; IV. Homonna, Ilonok; VIII. Novi. Ritka.
- *nympha* SEL. (*Dryas* KIRBY, *forcipula* RB.) — I. Budapest, Kecskemét, Kalocsa; II. Öszöd, Simontornya, Kúp; III. Bártfa, Tátraháza; IV. Ungvár; V. Dicsőszentmárton, Tusnád, Nagyszeben, Nagyenyed, Kis-Torony; VI. Mehádia, Deliblát.
- *sponsa* HANS. (*autumnalis* LEACH, *neglectum* H.-SCH., *nympha* ST., *Picteti* FONSC., *forcipula* CHARP.) — I. Budapest, Kalocsa, Nagyvárad, Arad; II. Öszöd, Szárszó, Simontornya; III. Újbánya, Tátraháza, Poprád; IV. Homonna, Ungvár; V. Nagyenyed, Nagyszeben; VII. Dálya.
- Anapetes virens* CHARP. — I. Budapest, Káloca, Szolnok, Gyón, Nagyvárad, Szeghalom, Nyíregyháza; II. Pápa, Simontornya, Szin, Öszöd, Boglár, Szárszó, Badaacsony, Siófok; III. Losonc, Újbánya; IV. Páczin, Imreg, Homonna, Szobráncz, Ungvár; V. Torda, Szamosújvár, Nagyszeben; VI. Gerebencz, Jaszenova, Kevevára; VII. Eszék, Dálja.
- *barbara* F. — Mindenütt gyakori.
- Sympycna fusca* LIND. (*Agrion phallatum* CHARP.) — Mindenütt közönséges.

2. csoport: Anisoptera SEL.

3 család: *Aeschnidae* RB.

- Lindenia forcipata* L. (*Onychogomphus* SEL., *Aeschna hamata* CHARP.) — I. Budapest, Bihar-hegység, Szeghalom; II. Pilismarót; III. Körmöczbánya, Trecsén; IV. Homonna, Bresztó, Vihorlát; V. Tusnád; VI. Oravicza; VII. Fuzine; IX. Zelenika.
- Diastomma* (*Ophiogomphus* SEL.) *Cuecilia* FOURCR. (*serpentina* CHARP.) — II. Kúp, Kőszeg; V. Brassó, Nagyszeben, Nagyenyed.
- Gomphus vulgatissimus* L. (*forcipatus* SEL.) — I. Nagyvárad, Tenke, Élesd, Szendrő; II. Simontornya, Berhida, Zala-Tapolca, Pápa, Kúp, Kőszeg; IV. Szerencs, Csicsvaalja, Bártfa; V. Szent-Erzsébet, Székelyudvarhely, Nagyenyed, Borszék, Szamosújvár, Vizakna, Nagyszeben, Radnai havasok; VI. Mehádia, Korniaréva; VII. Fuzine.
- *flavipes* CHARP. (*pulchellus* ST.) — I. Budapest, Kalocsa, Beél, Szeghalom; III. Nyitra; V. Nagyenyed, Vizakna; VII. Vrdnik.
- Cordulegaster bidentatus* SEL. — II. Bőrostyánkő; III. Újbánya, Borosznó, Trecsén, Körmöczbánya, Koritnicza; IV. Bártfa;

V. Kolozsvár, Vöröstorony, Szováta, Kózsa, Bucsecs, Kelnek; VI. Fereneszfalva, Mehádia, Új-Moldova; VII. Velébit, Fuzine, Radue, Brusane; VIII. Buccari.¹

Anax imperator LEACH. (*formosus* LIND., *Aeschna azurea* CHARP.) — I. Budapest, Monor, Kalocsa, Nagyvárad, Magaslak, Debreczen, Szeged; II. Pécs, Simontornya, Balaton-vidéke; III. Lúcsivna, Trecsén; IV. S.-A.-Újhely, Homonna; V. Tashád, Székelyudvarhely, Vizakna, Nagyszeben; VI. Deliblát; VII. Eszék, Fuzine.

— *Parthenope* SEL. (*parasinus* RB.) — I. Budapest, Bugacsz, Kalocsa, Szeged.

Hemianax ephippiger BURM. (*mediterraneus* SEL.) — I. Eddig csak Budapest környékéről ismeretes. Nagyon ritka.

Aeschna juncea L. (*picta* CHARP., *rustica* DALM., *varia* EVERSM.) — III. Borosznó, Tátrafüred, Tátraháza, Trecsén; IV. Bártfa; V. Kolozsvár, Nagyenyed.

— *colubercula* HARR. (*mixta* LATR., *affinis* ST., *alpina* SEL., *anglicana* LEACH, *vernalis* SEL.) — I. Budapest, Gyón, Kalocsa, Debreczen; II. Simontornya; III. Újbánya, Csorba-tó; IV. S.-A.-Újhely, Ungvár, Kassa; V. Borszék, Tusnád, Nagyszeben, Kereszténysziget, Szeben-folyó, Nagyenyed; VI. Zombor; VII. Vrdnik; VIII. Fiume.

— *affinis* LIND. (*ornata*, *marmorata* HOFFMS.) — I. Budapest, Gyón, Kalocsa, Rézbánya, Szeghalom, Csaba; II. Siófok, Boglár, Öszöd, Pannonhalma, Zircz; III. Szent-Antal, Újbánya, Tátraháza; IV. Nagybánya, Ungvár, Máramaros, Bártfa; V. Nagyenyed, Nagyszeben; VI. Ulma, Deliblát.

— *cyanea* MÜLL. (*maculatissima* LATR., *anguis* HARRIS, *grandis* DONOV., *juncea* CHARP., *varia* SHAW, *aenea* SULZ.) — I. Budapest; II. Pilismarót, Zircz, Kőszeg, Borostyánkő; III. Trecsén, Pozsony, Csorba-tó, Mosócz, Iglófüred, Lúcsivna, Tátraháza; IV. Bártfa, Ungvár, Sztropkó, Olyka; V. Zilah, Szováta, Nagyenyed; VIII. Fiume.

— *grandis* L. (*Roeseli* BOROWS., *quadrifasciata* MÜLL., *flavipennis* RETZ.) — I. Budapest (?); III. Lúcsivna; V. Marosvidéke, Szent Anna-tó.

— *isocela* MÜLL. (*rufescens* LIND., *chrysophthalma* CHARP.) — I. Budapest, Monor, Kalocsa, Nagyvárad; II. Pilismarót, Pannonhalma, Pécs; IV. Ungvár; V. Nagyenyed.

— *borealis* ZETT. (*ornata* CHARP.) — III. Tátra.

— *viridis* EVERSM. (*virens* CHARP., *affinis* HG.) — X. Dalmácia.

¹ *C. annulatus* LATR. hazánk területéről ezideig még nem került elő.

Calliaeschna microstigma SCHNEID. — X. Dalmácia, Zelenika.
Brachytron Hafniense MÜLL. (*pratense* MÜLL.) — I. Budapest, Monor, Kalocsa, Nyiregyháza; II. Pannonthalma, Pápa, Szombathely, Pécs; III. Trencsén; IV. S.-A.-Újhely, Kassa; V. Tasnád, Gyulafehérvár, Nagyszeben.

4. család: **Libellulidae** WESTW.

- Leucorrhinia*¹ *pectoralis* CHARP. (*rubicunda* RB.) — I. Budapest, Csepel, Keeskemét, Kalocsa; II. Pannonthalma; III. Körnözbánya, Tátraháza.
 — *dubia* LIND. (*leucorrhinia* CHARP.) — III. Csorba-tó, Tátraháza; IV. Máramarosi havasok.
 — *rubicunda* L. — DZIEDZIELEWICZ szerint előfordul a Tátrában.
Coenocia caudalis CHARP. (*albifrons* SELYS) — I. Izsák.
Sympetrum (*Diplax* CHARP.) *scoticum* DON. (*nigra* CHARP.) — II. Simontornya; III. Poprád, Mosóc; IV. Ungvár.
 — *pedemontanum* ALL. — III. Mosóc, Poprád, Rózsahegy, Nagy-Rőcze; V. Kolozsvár, Torda, Csik-Tapoleza.
 — *flaveolum* L. (*rubra* MÜLL.) — I. Budapest, Csepel, Keeskemét, Kalocsa, Debreczen; II. Pannonthalma, Simontornya; III. Szent-Antal, Virág völgy, Rózsahegy, Tátraháza, Újbánya, Borosznó; IV. Bártfa, Fajna-völgy; V. Csik-Tapoleza, Nagyszeben, Radnóth.
 — *Fonscolombi* SEL. (*ruficollis* HG., *insignis* BRITT.) — I. Budapest, Kalocsa; VI. Palics, Ulma, Gerebencz.
 — *vulgatum* L. (*affinis* BRITT.) — I. Budapest, Kalocsa, Fehértó; II. Öszöd, Kúp, Zala-Tapoleza, Bodajk, Simontornya, Savanyúkút; III. Nagy-Rőcze, Virág völgy, Újbánya, Rózsahegy; V. Szücság, Nagyszeben, Radnai havasok, Nagyenyed, Brassó, Nagyeszter; VIII. Fiume.
 — *striolatum* CHARP. (*ruficollis* CHARP., *vulgata* SEL.) — Nagyon közönséges. Az országban mindenütt előfordul.
 — *meridionale* SEL. (*L. hybrida* RB.) — Az országban mindenütt gyakori.
 — *sanguineum* MÜLL. (*L. Roeseli* SEL., *nigripes* CHARP.) — Az országban gyakori.
 — *depressiusculum* SEL. (*L. Genei* RB.) — I. Budapest, Kalocsa; V. Szászsebes; VI. Ulma, Gerebencz.
Crocothemis erythraea BRULLÉ (*L. coccinea* CHARP., *ferruginea* SEL.) — I. Budapest, Kalocsa, Nagyvárád; IV. Kassa, Szobráncz; V. Nagyenyed.

¹ A *Leucorrhinia albifrons* BURM. hazánkban nem fordul elő.

- Libellula depressa* L. — Az egész országban mindenütt közönséges.
- Leptetrum* (*Libellula* HG.) *fulvum* MüLL. — I. Budapest, Kalocsa, Keczél, Nagyvárad, Székudvar; II. Fertő-tó; VI. Gerebencz.
- *quadrinaculatum* L. — Mindenütt közönséges.
- *quadrinaculatum* var. *prænubilum* MEWM. — I. Nagymaros, Űrbó.
- Orthetrum* (*Libella* BRAU.) *coerulescens* F. — I. Budapest, Nagyvárad, Arad; II. Öszöd; III. Szliács, Beszterezebánya, Újbánya; IV. Ungvár; V. Nagyszeben, Kolozsvár, Mezőzáh, Vizakna; VI. Gerebencz, Ulma, Deliblát.
- *brunneum* FONSÉ. — I. Budapest, Péczél, Pankota, Borosjenő; II. Öszöd; V. Nagyenyed, Fogaras, Nagyszeben; VI. Deliblát; VII. Vrdnik; VIII. Buccari.
- *cancellatum* L. — I. Budapest, Csepel, Monor, Kalocsa, Nagyvárad, Arad, Szeged, Makkos; II. Siófok, Öszöd, Zala-Tapoleza; III. Trencsén; IV. S.-A.-Újhely, Homonna; VI. Dognácska, Deliblát, Palics; VII. Vrdnik.
- *albistylum* SEL. — I. Budapest, Csepel, Kalocsa, Nagyvárad, Szeged, Szeghalom, Csaba; II. Siófok, Keszthely; IV. Homonna; V. Nagyszeben; VI. Deliblát, Eszék.
- Somatochlora* (*Chlorosoma* CHARP.) *metallica* LIND. — III. Pelsőcz, Csorba-tó, Lucsivna; V. Csik-Tapoleza.
- *flavomaculata* VANDERL. — I. Budapest, Csepel, Monor, Kalocsa, Izsák; II. Pápa, Pannohalma; IV. Ungvár; V. Kolozsvár.
- *alpestris* SEL. — V. Chirpa-havas (Hunyad vm.)
- *arctica* ZETT. (*subalpina* SEL.) — V. Surian-havas.
- Epithea binaculata* CHARP. — I. Budapest, Csepel.
- Cordulia aenea* L. — I. Budapest, Kalocsa; II. Pápa, Simontornya; IV. Kassa; V. Szamosújvár, Gyulafelhérvár.

III. rend: Thysanoptera Hal.

(*Physopoda* WALK., *Physopoda* BURM.)

I. alrend: Terebrantia HAL.

1. család: *Aelothripidae* ÜZEL. (= *Coleoptera* HAL.)

Melanothrips fusca SULZ. (*obesa* HAL.) — I. Budapest; V. Gyergyó-Szt.-Miklós.

Aelothrips (*Coleothrips*) *fasciata* L. — V. Erdély; VII. Horvátország; IX. Dalmácia.

— *vittata* HAL. — I. Gyoma; X. Jablanica.

2. család: *Thripidae* UZEL. (= *Stenoptera* BURM.)

- Chirothrips manicata* HAL. (*longipennis* BURM., *antennatus* OSB.) — I. Csepel, Farkasd, Monor, Budapest; IV. Eperjes; V. Görgény-Szt.-Imre.
- Limothrips cerealium* HAL. (*physopus* KIRBY) — III. Losonc. Ritka.
 — *denticornis* HAL. (*Kollari* HEEG., *secalina* LIND., *bidens* REUT.) — I. Budapest, Farkasd; II. Simontornya; IV. Eperjes, Nagy-Mihály; V. Gyergyó-Szt.-Miklós.
 — *angulicornis* JABL. — I. Budapest (Gellért-hegy).
- Sericothrips staphylinus* HAL. — II. Badaacsony.
- Physopus atratus* HAL. — I. Monor.
 — *atratus* var. *adustus* UZEL. — VIII. Fiume.
 — *vulgatissimus* HAL. (*ater* GEER) — Mindenütt gyakori.
 — *inconsequens* UZEL. — I. Budapest.
- Frankliniella brevistylis* KARNY. — IX. Dalmácia.
- Odonthrips ulicis* HAL. (*basalis* REUT., *loti* AM.) — I. Rákosfalva, Budapest (Ó-Buda); V. Felső-Sebes, Görgény-Szt.-Imre.
- Anaphothrips valida* KARNY. — IX. Dalmácia.
- Dendrothrips tiliae* UZEL. — Közelebbi termőhely nélkül.
- Parathrips Uzeli* KARNY. — IX. Cattaro.
- Heliothrips haemorrhoidalis* HAL., REUT. (*adonidum* CAM., HAL.) — I. Budapest.
- Parthenothrips dracenae* HEEG. — I. Budapest; III. Pozsony.
- Thrips bicolor* KARNY. — IX. Cattaro.
 — *ornata* JABL. — I. Kis-Szt.-Miklós.
 — *cynorrhodi* HAL. — I. Budapest; V. Gyergyó-Szt.-Miklós, Csík-Szt.-Domokos; IX. Cattaro.
 — *dispar* HAL. — I. Budapest (Ó-Buda), Rákosfalva; V. Felső-Sebes, Görgény-Szt.-Imre.
 — *sambuci* HEEG. — I. Budapest.
 — *physopus* L. — Mindenütt gyakori.
 — *flava* SCHRK. (*Urticae* F., *solanaceorum* PORTSCH.) — Gyakori.
 — *flava* var. *obsoleta* UZEL. — Gyakori.
 — *Benseleri* FRFLD. — I. Budapest, Farkasd, Budafok; III. Kurimján; IV. Eperjes; V. Csík-Szt.-Domokos; VI. Német-Palánka.
 — *communis* UZEL. — I. Budapest; VIII. Fiume.
 — *fuscipennis* HAL. — IX. Dalmácia.
 — *pallida* KARNY. — IX. Cattaro.
- Physothrips* (*Euthrips* TARG.) *dalmaticus* KARNY. — IX. Dalmácia.
 — *discolor* KARNY. — IX. Dalmácia.
 — *lythri* KARNY. — IX. Dalmácia.

Physothrips annulatus KARNY. — IX. Dalmácia.

Oxythrips ericae HAL. (*parviceps* UZEL) — Közelebbi termőhelye ismeretlen.

II. alrend: *Tubulifera* HAL.

1. család: *Phloeothripidae* UZEL.

Megalothrips niger SCHMUTZ. — VI. Herkulesfürdő.

Megathrips lativentris HEEG. (*longispina* REUT., *tibialis* REUT.) — I. Budapest; II. Simontornya; IV. Torna.

Cryptothrips icarus var. *pallipes* Uzel. — IX. Dalmácia.

— *dentipes* REUT. — I. Kecskemét.

Trichothrips pedicularia HAL. (*flavipes* HAL.) — IV. Bártfa.

Anthemothrips Reuteri KARNY. — VIII. Carlopago.

Aniethrips stitices HAL. (*armata* LIND.) — Mindenütt közönséges.

— *aculeata* F. (*frumentarius* BEL., *albipennis* BURM., *pallicornis* REUT.) — I. Budapest; V. Csík-Szt.-Domokos; IX. Dalmácia.

— *dalmatica* SCHMUTZ. — IX. Dalmácia.

Hoplothrips bidens BAGN. — Közelebbi termőhelye ismeretlen.

Zygothrips minuta UZEL. — Nálunk való előfordulása kétes.

— *crassipes* JABL. — II. Badacsony (JABLONOWSZKI 2.)

Phloeothrips parvipennis REUT. — IV. Nagy-Mihály.

— *brunnea* JORD. — VII. Stalak.

— *coriacea* HAL. (*Ulmi* HEEG., *simillima* REUT.) — III. Lueski.

— *bicolor* HEEG. — I. Farkasd; II. Simontornya; IV. Varannó.

— *annulicornis* HAL. (*Halidayi* KOL.) — I. Mezőtúr, Bánhegyes.

Haplothrips minor KARNY. — VIII. Carlopago.

Acanthothrips nodicornis REUT. (*Ulmi* BURM., *coriacea* BURM., *corticis* AM.) — IV. Beregszász; V. Tasnád, Görgény-Szt.-Imre.

IV. rend: *Neuroptera* Erich.¹

I. alrend: *Platyptera* SMITH, BANKS = *Planipennia* PICT. LATR.

(*Megaloptera* BURM. (part.), *Stegoptera* DUM.)

1. család: *Sialidae* BURM. (*Platyptera* SMITH, BANKS.)

Sialis lutaria L. (*flavilatera* L., *nigra* LATR.) — I. Budapest, Csepel, Nagyvárad, Tenke, Bihar-hegység; II. Pécs, Simontornya, Visegrád, Pápa, Szombathely; III. Trecsén; IV. Csány,

¹ A Neuropterák rendjébe tartozó csoportokat iparkodtam lehetőleg származástani rokonságuk szerint és geológiai megjelenésük sorrendjében tárgyalni. Ezeket figyelembe véve a legősibb csoportnak a Sialidákat kell

Kőrösmező; V. Tasnád, Peér, Nagyszében, Nagyenyed, Igenpataka, Torda; X. Ilidze.

Sialis fuliginosa P. — VI. Gerebencz. Ritka.

2. család: **Mantispidae** WESTW.

Mantispa perla PALL. — VIII. Zengg. Nagyon ritka.

— *styriaca* PODA (*pagana* BR.) — I. Budapest; II. Pilismarót.

3. család: **Raphididae** BURM., WEELE.

Raphidia notata F. (*media* BURM., BR., *ophiopsis* CT., *megacephala* ST., HG., *angustata* RATZ.) — I. Budapest; III. Turcsék, Szaloncza; V. Detonáta, Retyezát, Nagyenyed; VI. Mehádia; X. Metalka.

— *major* BURM. (*notata* BURM., *laticeps* WALLGR., *media* GIRARD, *notata* SCHN.) — I. Budapest; II. Pilismarót; III. Trecsén, Szaloncza; V. Nagyenyed; VI. Mehádia; VII. Diakovár; X. Metalka.

— *ophiopsis* L. (*xanthostigma* ZETT.) — I. Csepel, Agárd, Peszér, Debreczen; II. Simontornya, Pilismarót, Tapoleza, Pápa, Keszthely, Dénesfa; III. Mosóc, Trecsén, Szaloncza; IV. Forró, Ungvár; V. Mezőzáh, Havasgyógy, Balánbánya, Nagyenyed, Szent-Erzsébet; VI. Ferenczfalva, Ulma; VII. Diakovár, Karszt, Brusane; X. Sarajevo.

— *ophiopsis* var. *flavilabris* COSTA. — I. Budapest; II. Simon-

tekinteni, mert ezeknek ősei, a triasbeli Chaulioditidák a Megasecopterák, ama szerfölött változatos és érdekes karbonbeli rovarok felé közelednek, melyekből a velők ma is feltűnően meggyező Ephemeridák eredtek. A Sialidákhoz sorakoznak még a Raphididák, míg a Mantispidák eredetét inkább a Prohemerobidákban kell keresniük. Ugyanitt gyökereznek a Hemerobidák is, élükön a Dilaridákka, melyek legnagyobb valószínűség szerint a liasbeli Prohemerobidákból fejlődtek. Ez utóbbiak is a Chaulioditidákkal állnak összefüggésben. A *Prohemerobidae* és *Hemerobidae* családok között az Osmylidák állanak, ama ősrégi átmeneti csoport maradványai, melyből a mai Chrysopák családja alakult ki. A Myrmeleonidák családja ezeknél okvetlenül fiatalabb, mert legelső nyomain csak a felső jurában (malm) jelennek meg. A Myrmeleonidáknál későbbi megjelenésű az Ascalaphidák csoportja, míg a Neuropteridákat a malmbeli Kalligrammatidákból kell levezetni. A Panorpák csak a Liasban tűnnek fel legelőször, tehát később mint a többi Neuropterák, de mindazáltal egy ősi csoport származékának kell tekinteni, mely a Megasecopteráktól ném állhatott távol. A Neuropteroidák utolsó rendje, a Trichopterák jóval fiatalabbak ezeknél s valószínűleg a Panorpákból sarjadtak ki.

tornya; IV. Szolcsva; V. Detonáta; VI. Mehádia; VII. Fuzine; X. Prenj.

Raphidia flavipes STEIN. (*affinis* SCHN., *baetica* BR., MEYER—DÜRR.) — I. Budapest. Isaszeg. Csepel; II. Pilismarót; III. Kis-Tapolcsány, Koritnicza; IV. Homonna-Jeszenő, Máramaros; V. Szent-Erzsébet, Havasgyógy; VI. Oravicza, Mehádia; VII. Fuzine; VIII. Novi, Buccari; X. Troglav.

— *xanthostigma* SCHUMM. (*londinensis* ST., *affinis* ST., *Schummeli* GIR., *confinis* ST., *chalybocephala* RATZ., *cognata* P.) — I. Budapest; II. Simontornya; III. Trencsén; IV. Bártfa; V. Tusnád, Miriszló.

— *cognata* RB. (*xanthostigma* SCHN., *colubroides* COSTA.) — II. Pilismarót, Dobogókő. Ritka.

— *adanana* ALB. — VI. Mehádia. Ritka.

— *Ratzeburgi* BR. — III. DZIEDZIELEWICZ szerint előfordul a Tát-rában (DZIEDZIELEWICZ 1. p. 32.)

Inocellia crassicornis SCHUMM. — III. Szaloncza; V. Vöröstoronyi szoros. Nagyon ritka.

II. alrend: *Megaloptera* BURM.

(*Emmenognatha* BÖRN., *Leptophya* BR. = *Mecaptera* & *Megaloptera*.)

1. család: *Nemopteridae* RB., BR.

Nemoptera (*Nematoptera* BURM.) *con* L. — VIII. Lisarica. Ritka.

2. család: *Dilaridae* NAV.

Dilar turcicus HG. (*pevalensis* HG.) — X. Dömanovic.

3. család: *Sisyridae* auct.

Sisyra (*Rhopalis* ERICH.) *fusca* F. — I. Budapest; II. Pápa.

— *terminalis* CT. — V. Vöröstoronyi szoros.

4. család: *Hemerobidae* LEACH, ST., RB.

Psectra diptera BURM. — I. Sziget-Szt.-Miklós. Keeskemét. Isaszeg; V. Dicsőszentmárton; VI. Paliás.

Drepanopteryx phalaenoides L. — I. Rézbánya. Nagy-Verőcze; II. Pápa, Sopron; III. Akna-Szlatina, Trencsén, Léva; V. Kolozsvár, Zilah, Magura, Déva, Nagyenyed, Topánfalva, Vulkán.

— *algida* ERICH. (*Hemerobius Kollarí* GÖZSY.) — II. Szaloncza, Tátrafüred. Ritka.

- Micromus aphidivorus* SCHRK. (*villosus* BR.) — I. Budapest, Nagyvárad, Pestere, Szentes; II. Nezsider; III. Turesek; IV. Tokaj, Varamó; V. Szent-Gothárd, Tasnád, Zilah, Bálványos-hegy, Nagyenyed; VII. Vrdnik.
- *variegatus* FABR. — Az egész országban közönséges.
- *paganus* VILL. — III. Tátra; IV. Bártfa; V. Görgény, Vöröstoronyi szoros; VI. Mehádia; VII. Raduc; X. Trebevic, Mokró, Metalka.
- Symphorobius elegans* ST. (*pygmaeus* BR., *marginellus* MUS. BEROL.) — I. Budapest, Apaj, Kecskemét, Kalocsa, Derekegyháza; II. Simontornya; III. Szaloneza; IV. Széphalom; V. Oláh-Lapád, Déva, Szász-Hermány, Vulkán; VI. Orsova, Deliblát; VIII. Novi; X. Domanovic.
- *striatellus* KLP. — I. Pálmátér; II. Simontornya; III. Szaloneza; V. Keresztényhavas, Vöröstoronyi szoros (KLAPÁLEK 5, p. 7.)
- Hemerobius (Micropalpus RB.) nitidulus* F. (*ochraceus* WESM.) — III. Rum, Szaloneza, Trencsén, Lucivna; V. Vöröstorony; X. Rogatica, Sarajevo, Pale.
- *micans* OLIV. — Szórványosan az egész országban előfordul.
- *micans* var. *fuscinervis* SCHN. — I. Tiszaborkút. Ritka.
- *humili* L. (*nervosus* ST., *paganus* ST.) — Az egész országban mindenütt előfordul.
- *lutescens* ST. — I. Rézbánya; V. Bálványos-hegy, Szeben-folyó.
- *limbatus* WESM. (*strigosus* ZERT.) — III. Trencsén.
- *pini* ST. — II. Simontornya; III. Magas-Tátra, Felső-Szernye; V. Rettyezát; X. Trebinje.
- *atrifrons* MC L. — III. Csorba-tó, Trencsén, Magas-Tátra.
- *marginatus* ST. (*flexuosus* HG.) — I. Rézbánya; IV. Máramaros; V. Predeál, Buceacs, Bálványos-hegy, Keresztényhavas; VI. Mehádia.
- (*Boriomyia* ST.) *subnebulosus* ST. — II. Zirc; III. Szaloneza; IV. Nagymihály; V. Vulkán.
- *nervosus* F. — I. Budapest, Csepel; III. Szaloneza, Trencsén, Vághidas, Csorba-tó; V. Tihuceza, Vulkán, Bálványos-hegy; X. Trebevic.
- *concinna* F., ST. (*cylindripes* BR., *lutescens* BR.) — I. Budapest; III. Deményfalva, Tátra; IV. Máramaros; V. Rettyezát.
- *inconspicuus* MC L. — X. Poljana. Ritka.
- *limbatellus* ZERT. (*punctatus* GÖZSY, *flexuosus* HG.) — V. Predeál, Szurduk; X. Trebevic.
- *stigma* ST. (*phaleratus* HOFFMG.) — III. Csorba-tó; IX. Spalato, Lesina. Ritka.

- Hemerobius pellucidus* WALK. — II. Keszthely; VI. Moldova.
 — *quadrifasciatus* KLP. — V. Predeál. Ritka.
 — *orotypus* WALLGR. — I. Csepel; V. Predeál.
Megalomus hirtus L., BR. (*tortricoides* RB.) — I. Budapest, Rézbánya;
 II. Kőszeg; III. Rozsnyó, Trencsén; V. Zilah, Vörös-
 torony, Retyezát, Torja, Tusnád, Alsó-Szolesva, Toroczkó,
 Nagyenyed, Verespatak, Vöröstoronyi szoros; VI. Me-
 hádia, Szoronyesd; VII. Brusane, Sveto Brdo; VIII.
 Crkvenice, Buccari.
 — *pyraloides* RB. — III. Tátra-Széplak. Ritka.

5. család: **Osmylidae** RB.

- Osmylus fulvicephalus* SCOP. (*maculatus* F., *chrysops* BR.) — I. Buda-
 pest, Nagymaros, Belényes, Rézbánya; III. Borosznó,
 Turcsek, Trencsén; IV. Bártfa; V. Görgény, Nagyszeben,
 Szurul-havas, Vöröstorony; VI. Szászka, Oravicza, Me-
 hádia; VII. Brusane.

6. család: **Chrysopidae** HG., Mc L.

- Hypochrysa nobilis* SCHN., HEYD. (*elegans* BURM.) — I. Budapest, Rá-
 kos, Nagy-Maros; II. Visegrád; V. Mehádia; X. Ivan-
 planina.
Nothochrysa italica ROSSI (*grandis* BURM.) — II. Simontornya; VIII.
 Fiume, Portoré, Novi.
 — *fulviceps* Sr. — III. Szaloneza, Trencsén. Ritka.
 — *capitata* F. — Szaloneza. Ritka.
Chrysopa (*Aeolops* BILB.) *pallida* SCHN. — II. Sopron; IV. Bártfa; X.
 Ilidze. Ritka.
 — *vittata* WESM. (*integra* HG.) — I. Bihari hegység; V. Bucsees,
 Vulkán, Keresztényhavas, Predeál. — Nagyon ritka.
 — *flava* SCOP. (*vittata* SCHN.) — Az egész országban előfordul.
 — *septempunctata* WESM. (*pallens* HG., *angustipennis* Sr.) — Min-
 denütt közönséges.
 — *septempunctata* var. *Pazsiczkyi* PONGR. — III. Trencsén (PON-
 GRÁCZ 2, p. 194.)
 — *septempunctata* var. *5-maculata* SCHN. — Mindenütt gyakori.
 — *septempunctata* var. *4-punctata* SCHN. — Mindenütt gyakori.
 — *septempunctata* var. *occipitalis* PONGR. — (PONGRÁCZ 2, p. 195.)
 — *aspersa* WESM. (*coerulea* BR. *prasina* BURM.?) — I. Budapest,
 Debreezen; II. Zircz; III. Szliács, Trencsén, Rozsnyó,
 Szaloneza; V. Pele-Szarvad, Nagyenyed, Barcza-Rozsnyó,
 Szeben-folyó, Bálványos-hegy; VI. Mehádia.
 — *aspersa* var. *punctata* auct.

Chrysopa aspersa var. *notata* auct.

- *aspersa* var. *maculata* auct.
- *abdominalis* BR. (*abdomine-punctata* BR.) — I. Budapest, Nagymaros; IX. Cursola.
- *ventralis* CT. — VII. Fruska Gora, Grgurevci.
- *Zelleri* SCHN. — X. Sarajevo.
- *formosa* BR. (*Burmeisteri* SCHN.) — Szórványosan az egész országban található.
- *phyllochroma* WESM. (*abbreviata* ST., *pusilla* BR., *tenella* BR.) — I. Budapest, Csepel, Keeskemét, Dabas, Makkos; II. Keszthely; III. Murány, Trencsén; V. Mezőzáh, Dicsőszentmárton, Bálványos-hegy; VI. Gerebencz; X. Sarajevo.
- *abbreviata* CT. (*immaculata* ST.) — I. Budapest, Nagyvárad, Debreczen, Keeskemét; II. Zala-Tapolca; III. Trencsén, Rozsnyó; IV. Kőrösmező; V. Déva; VI. Mehádia; VIII. Zengg.
- *hungarica* KLP. — I. Budapest (Farkas-völgy) (KLAPÁLEK 6, p. 440.) Ritka.
- *perla* L. (*cancellata* WESM., *maculata* ST., *reticulata* BURM.) — Az egész országban előfordul.
- *perla* var. *nigrodorsalis* PONGR. — Ritkább.
- *Walkeri* MC L. — I. Debreczen; II. Simontornya; VI. Orsova, Mehádia, Ulma; VII. Vrdnik. Ritka.
- *vulgaris* SCHN. (*perla* F., *affinis* ST., *carnea* EVANS, *primaveria* BR., *incarnata* KOLL., *biseriata* SCHUMM.) — Az egész országban előfordul.
- *vulgaris* var. *carnea* EVANS.
- *vulgaris* var. *minor* PONGR.
- *vulgaris* var. *notata* PONGR.
- *vulgaris* var. *fulviceps* PONGR.
- *Pillichi* PONGR. (*rufostigma* PONGR.) — II. Simontornya. Ritka. (PONGRÁCZ 3, p. 185.)
- *alba* L. (*ciliata* WESM.) — I. Budapest; V. Vöröstoronyi szoros, Petrozsény, Bucsecs, Keresztényhavas, Predeál; VIII. Sveto Brdo, Novi, Zengg. Ritka.
- *tenella* SCHN. — II. Visegrád; V. Lotriora-völgy.
- *nigricostata* BR. (*nigrovenosa* PONGR., *Heydeni* SCHN.) — VIII. Novi.
- *microcephala* BR. — I. Budapest; V. Petrozsény; VIII. Novi.
- *gracilis* HEYD. (*stenoptila* SCHN., *tricolor* BR.) — III. Szaloneca.
- *clathrata* SCHN. — VIII. Novi.
- *flavifrons* BR. (*viridana* SCHN.) — V. Nagyenyed.
- *lamproptera* STEIN. — IX. Castelnuovo.

7. család: *Coniopterygidae* BURM.

- Conwentzia psociformis* CT. (*aphidiformis* RB.) — V. Szász-Hermány; VII. Horvátország (Löw).
- Coniopteryx tineiformis* CT. (*lactea* WESM., *haematina* HALID.) — I. Debreczen, Makó; II. Szegszárd, Pilismarót, Simonitornya; III. Kis-Tapolcsány, Trecsén; IV. Szomotor, S.-A.-Újhely; V. Szász-Hermány; Bálványos-hegy; VI. Mehádia, Kazán-szoros.
- Semidalis aleurodiformis* ST. — I. Budapest; II. Visegrád; VI. Kazán-szoros; VIII. Horvátország; X. Rogatica.
- Helicoconis lutea* WALLGR. (*Aleuropteryx lutea* WALLGR.) — II. Simonitornya; VIII. Crkvenice, Buccari.

8. család: *Myrmeleonidae* ST. (*Glaphyopteridae* BR.)

- Palpares libelluloides* L. — VIII. Zengg, Novi, Crkvenice.
- Acanthaclisis occitanica* VILL. — I. Örkény, Csepel, Csömör, Monor, Dabas, Kecskemét, Pészér, Egreskáta; II. Keszthely, Gyenesdiás; III. Trecsén; VI. Deliblát.
- Formicaleo tetragrammicus* F. — I. Budapest (Hüvösvölgy), Pészér, Isaszeg, Monor, Csepel, Dabas; III. Trecsén; VI. Mehádia, Gerebencz, Ulma; VII. Plitvice, Vrdnik; VIII. Fiume, Crkvenice, Novi, Zengg.
- Dendrolon pantherinum* F. — I. Budapest, Nagymaros; II. Kőszeg; IV. Tolcsva, Torna, Rütka.
- Megistopus flavicornis* ROSSI (*bipunctatus* HG., *bisignatus* RB.) — I. Budapest, Csepel, Isaszeg, Csömör, Dabas, Kalocsa, Debreczen, Gyón, Mártonkáta; II. Zala-Tapolcsa; V. Nagyenyed; VI. Deliblát; IX. Dalmácia, Almissa.
- Creagris plumbeus* OLIV. (*pallidipennis* RB.) — I. Budapest, Isaszeg, Csepel, Csömör, Dabas, Kalocsa, Debreczen; II. Siófok; V. Ó-Sebeshely; VI. Gerebencz, Patics; IX. Lesina.
- Myrmecaelurus punctulatus* STEV. (*lineatus* FISCH.) — I. Budapest, Csepel, Pészér, Mártonkáta, Izsák, Horgos; II. Siófok; Ó-Sebeshely; VI. Ulma, Deliblát, Gerebencz.
- *trigrammus* PALL. (*pictus* BOEB.) — Az egész országban előfordul.
- Myrmeleon formicarius* L. (*innotatus* RB., *formicalynx* BURM.) — I. Budapest, Farkasd, Gödöllő, Debreczen, Hortobágy, Horgos, Nagymaros; II. Visegrád; III. Trecsén; V. Kolozsvár, Tusnád.
- *europaeus* MC L. (*nostras* FOURCR.) — I. Szeged, Budapest, Gödöllő, Monor, Pészér, Debreczen, Horgos; II. Pécs,

Simontornya; III. Trensén; IV. Forró; V. Kolozsvár, Déva.

Myrmeleon Erberi BR. (*inconspicuus* RB.) — I. Budapest, KecsKemét, Csepel, Gödöllő; II. Visegrád, Keszthely; IV. Szomotor; V. Déva.

— *Mocsáryi* PONGR. — VIII. Novi. Ritka.

— *pictus* LATR. — IX. Dalmácia (STEIN).

— *imbecillum* STEIN. — IX. Dalmácia.

— *elongatum* OLIV. — IX. Dalmácia.

Macronemurus irroratus OLIV. — IX. Makarska, Zelenika.

— *appendiculatus* LATR. — IX. Salona, Teodo; X. Mostar.

9. család: *Ascalaphidae* RB., NEWM.

Theleproctophylla barbara L. (*Ascalaphus australis* F.) — VIII. Zengg.

Ascalaphus kolyvanensis LAXM. — VIII. Crkvenice, Buccari, Zengg; Novi

— *macaronius* SCOP. (*hungaricus* RB., *oculatus* BRULL, *intermedius* MÉN., *longicornis* BURM., *barbarus* F.) — I. Budapest, Nagymaros; II. Pécs, Csolnok, Kőszeg; V. Peér, Kolozsvár, Kis-Ludas, Nagyenyed, Puj, Brassó, Tusnád, Magura.

— — var. *pupillatus* RB. — HAGEN szerint hazánkban is előfordul (HAGEN 2.)

— — var. *rhomboideus* SCHN. — HAGEN szerint hazánkban is előfordul. (HAGEN 2.)

— *lacteus* BRULL. (*ottomanus* GERM.) — IX. Spalato, Almissa, Cattaro.

III. alrend: *Mecoptera* PACK.

(*Phacoptera* Dz., *Panorpidae* RB., *Rhyncho gnatha* auct.)

1. család: *Boreidae* auct.

Boreus Westwoodi HG. — IV. S.-A.-Új hely, Sárospatak, Torna; X. Ivan-planina.

2. család: *Panorpidae* RB.

Panorpa alpina RB. (*variabilis* BR.) — Hegyvidékeken mindenütt közönséges.

— *communis* L. — Mindenütt közönséges.

— *communis* ab. *vulgaris* IMH. (*diffinis* Mc L.) — I. Nagyvárad, Debreczen, Csaba; II. Simontornya, Visegrád, Keszthely, Pápa; III. Trensén, Tátraháza; IV. Varannó, Trebusa,

Homonna, Szobráncz; V. Retyezát, Görgény, Keresztényhavas; VI. Mehádia; VII. Eszék, Brusane.

- *germanica* L. (*montana* BR.) — I. Budapest, Kovácspatak, Szolnok, Borosjenő; II. Zircz, Simontornya, Visegrád; III. Tátra, Turesek, Trenesén, Koritnyicza, Lueski, Borosznó, Csorba-tó; V. Bálványos-hegy, Keresztényhavas, Vöröstoronyi szoros, Igenpataka, Alsó-Orbó, Retyezát, Vicze, Déva, Mezókapus; VI. Ozora, Mehádia; VII. Vinkovec, Velebit; X. Metalka.
- *gibberosa* MC L. (*rufostigma* BR.) — BRAUER szerint hazánkban is előfordul.
- *cognata* RB. (*germanica* BR.) — II. Simontornya; III. Putnok, R-Murány; V. Szováta; VIII. Crkvenice.
- *hybrida* MC L. (*gibberosa* BR.) — III. Gombaszög; V. Predeal, Bucsecs, Görgény, Tusnád, Szent-Erzsébet, Nagyszében.
- *clavigera* KLP. — X. Herzegovina (KLAPÁLEK 9, p. 166.)
- *pura* KLP. — V. Bucsecs (KLAPÁLEK 8, p. 4.)

3. család: *Bittacidae* auct.

Bittacus tipularius F. (*italicus* KLUG.)¹ — I. Budapest, Csepel; II. Kőszeg, Simontornya; V. Hátszeg, Retyezát; VI. Resicza, Moldova, Orsova, Mehádia, Gerebencz; VII. Vukovár; VIII. Crkvenice.

V. rend: **Trichoptera** Kirby.²

(*Agnathes* DUM., *Plicipennia* LATR., *Lophiacera* BILB., *Elingula* RETZ., *Synistata* FABR., *Neuroptera* L.)

I. alrend: *Isopalpia* KOL.

(*Aequipalpia* auct.)

1. család: *Rhyacophilidae* ST.

Rhyacophila Mocsáryi KLP. — V. Görgény, Bucsecs, Retyezát (KLAPÁLEK 6, p. 437.)

- *nubila* ZETT. (*paupera* HG.) — I. Rézhegység; III. Mosóc, Borosznó, Trenesén.

¹ *Bittacus Hageni* BR.-al azonosnak tartom.

² A Trichopterákat MAC LACHLAN rendszerét mellőzve, az újabban használatos KLAPÁLEK—ÜLMER-rendszer szerint tárgyalom. Az utóbbi kutatások óta 224-re emelkedett a fajok száma, a mi igen tekintélyes szám, ha vesszük, hogy Németországból 250, a Schweizből 253, Angliából 174, Hollandiából 116 s Dániából csak 131 faj ismeretes.

- Rhyacophila septentrionis* Mc L. (*ferruginea* Scor.) — III. Poprád, Magas-Tátra; V. Bucsecs, Retyezát.
 — *polonica* Mc L. — V. Retyezát, Vulkán.
 — *fasciata* Hg. — X. Pale, Stambuleic.
 — *flava* KLP. — IV. Máramaros (KLAPÁLEK 6, p. 437.)
 — *vulgaris* P. (*venusta* P.) — I. Monor; III. Poprád.
 — *tristis* P. (*umbrosa* BR.) — I. Bihar-hegység; III. Turesek, Csorba-tó; IV. Tiszaborkút; V. Radnai havasok, Vulkán; VI. Mehádia.
 — *hirticornis* Mc L. — VII. Brusane; X. Vucjaluka.
 — *laevis* P. (*obfuscata* P.) — I. Rézbánya; VI. Korniaréva.
 — *glareosa* Mc L. — IV. Keleti Kárpátok.
 — *Pascoei* Mc L. — X. Jablanica.
 — *torrentium* P. — III. Trencsén; V. Bucsecs, Vulkán; X. Ivanplanina.
 — *philopotamoides* Mc L. — IV. Kőrösmező; V. Bálványos-hegy.
 — *Meyeri* Mc L. — V. Déva; X. Sarajevo.
 — *Meyeri* var. *furcifera* KLP. — V. Bálványos-hegy (KLAPÁLEK 5, p. 11.)
 — *furcata* Dz. — III. Csernahora (DZIEDZIELEWICZ 5, p. 107.)
Glossosoma Boltoni Ct. (*fimbriata* BR.) — III. Borosznó, Trencsén; V. Radnai havasok, Keresztényhavas.
 — *vernale* P. — III. Lueski, Trencsén; V. Predeál, Vulkán.
 — *discophorum* KLP. — X. Stolac (KLAPÁLEK 9, p. 165.)
Mystrophora intermedia KLP. — IV. Kőrösmező; V. Görgény.
Agapetus delicatulus Mc L. — III. Barlangliget, Bellus; V. Gyergyóremete, Nagyenyed.
 — *laniger* P. (*pactus* Mc L.) — V. Gyergyóremete; X. Ilidze.
 — *fuscipes* Ct. (*ochripes* Ct., *funereus* Ct., *lanatus* Hg.) — III. Lueski.
Synagapetus ater KLP. — V. Bucsecs, Retyezát, Vöröstoronyi szoros (KLAPÁLEK 8, p. 2; 5, p. 11)

2. család: **Hydroptilidae** St.

- Hydroptila forcipata* Mc L. — III. Vághidas.
 — *Mc Lachlani* KEP. — I. Budapest. Ritka.
 — *occulata* EAT. — I. Budapest; VII. Bunica.
 — *sparsa* SCULP. — X. Mostar.
Allotrichia pallicornis EAT. — X. Gorazda.
Ithytrichia lamellaris EAT. — I. Budapest.
Oxyethira falcata MORT. — I. Budapest; III. Vághidas; X. Mostar.
Stetobia Eatoniella Mc L. — V. Vöröstoronyi szoros; X. Sarajevo.
Orthotrichia Tetensii K. — III. Trencsén.

3. család: *Philopotamidae* WALLGR.

- Philopotamus ludificatus* Mc L. (*montanus* BR.) — III. Táttra, Borosznó, Csorba-tó, Trecsén; IV. Kőrösmező; V. Retyezát.
 — *montanus* DOX. (*tigrinus* BR.) — I. Rézbánya; IV. Kőrösmező; VI. Szemenik, Korniaréva; VII. Brusane.
 — *variegatus* Scop. — V. Retyezát, Szt.-Gothárd. Szováta, Vöröstoronyi szoros, Fogarasi havasok; VI. Korniaréva; VII. Brusane.
Dolophilus pullus Mc L. — III. Táttra.
Wormaldia triangulifera Mc L. — I. Rézbánya; III. Trecsén, Árvaváralja; V. Vöröstoronyi szoros; VI. Korniaréva, Szemenik, Mehádia, Bázias; VII. Pakrac, Brusane.
 — *occipitalis* P. (*Philopotamus longipennis* BR.) — V. Vöröstoronyi szoros.
 — *mediana* Mc L. — Mac LACHLAN szerint hazánkban is előfordul.

4. család: *Polycentropidae* ULM.

- Neureclipsis bimaiculata* Mc L. — I. Budapest, Csepel; II. Bodajk, Simontornya, Mohács; III. Trecsén; VI. Ribis, Mehádia, Bázias; VII. Dálja.
Plectrocnemia conspersa Cr. — III. Hági; V. Retyezát.
 — *minima* KLP. — VI. Korniaréva (KLAPÁLEK 9, p. 436.)
Polycentropus excisus KLP. — X. Sarajevo.
 — *flavomaculatus* P. (*subpunctatus* St.) — I. Budapest, Bánlaka; III. Trecsén, Lueski, Csorba-tó, Koritnyicza; VI. Mehádia.
 — *multiguttatus* Cr. (*Plectrocnemia irrorata* BR.) — II. Pápa; V. Gyilkos-tó.
Holocentropus picicornis St. (*pulchellus* Hg.) — I. Dömsöd; VII. Dálja.
 — *stagnalis* ALB. — I. Csepel; VII. Dálja, Gospic.
Cyrnus trimaculatus Cr. — III. Trecsén; VII. Gospic.
Ecnomus tenellus RB. — I. Újpest; II. Keszthely; III. Vághidas; VI. Deliblát; VII. Dálja.

5. család: *Psychomyidae* KOL.

- Tinodes Waeneri* L. (*luridus* Cr.) — I. Mour.
 — *unidentata* KLP. — I. Kebeds.
 — *pallidula* Mc L. — V. Vöröstoronyi szoros; X. Sarajevo, Bistrik.
 — *Rostocki* Mc L. — V. Vöröstoronyi szoros, Keresztényhavas; Bistrik, Sarajevo.
 — *Braueri* Mc L. — X. Mostar.
 — *dives* P. (*Schmidtii* Mc L.) — VII. Fuzine.

- *unicolor* P. — III. Bellus; X. Sarajevo.
Lype phaeopa St. — I. Budapest, Kebeds; II. Pápa; III. Árvavár-
 alja; VI. Krassova; X. Sarajevo.
 — *reducta* Hg. — V. Retyezát.
Metatype fragilis S. — X. Rogatica, Sarajevo, Ilidze.
Psychomia pusilla F. (*annulicornis* Br.) — I. Nagyvárad; V. Hátszeg,
 Vöröstoronyi szoros; VI. Krassova, Mehádia, Kazán;
 VII. Pakrác; VIII. Buccari.

6. család: **Hydropsychidae** Ct.

- Hydropsyche pellucidula* Ct. (*versicolor* Br., *variabilis* S., *atomaria* Rb.,
hibernica Ct.) — I. Budapest; II. Kis-Pöse, Simontornya;
 III. Trecsén, Borosznó, Szaloneza; IV. Újbánya; V.
 Szováta, Nagyenyed; VI. Mehádia; VII. Plitvice.
 — *angustipennis* Ct. — I. Budapest; II. Simontornya; III. Bo-
 rosznó, Szaloneza, Újbánya, Mosócz; V. Nagyenyed.
 — *ornatula* Mc L. (*atomaria* Hg.) — I. Budapest; III. Trecsén.
 — *saxonica* Mc L. — II. Pápa, Simontornya; VII. Raduc.
 — *guttata* P. (*Danubii* Br., *contubernalis* Mc L.) — Az egész or-
 szághban mindenütt közönséges.
 — *instabilis* Ct. (*cinerea* P.) — II. Simontornya; III. Trecsén,
 Újbánya; V. Székelyudvarhely.
 — *nervosa* KLP. — I. Budapest; III. Trecsén; IV. Újbánya;
 VII. Fuzine (KLAPÁLEK 7, p. 8.)
 — *lepida* P. (*angustata* P., *albipunctata* Mc L.) — III. Újbánya,
 Felső-Szernye; V. Tusnád; X. Krupac.
 — *mostariensis* KLP. — X. Mostar.
Diplectrona atra Mc L. — X. Krupac.

7. család: **Molannidae** WALLGR.

- Molanna angustata* Ct. — Előfordulása hazánkban valószínű.
Molannodes Zelleri Mc L. — III. Csorba-tó.
Beraea pullata Ct. (*Nais aterrima* Br.) — I. Budapest; III. Turesek,
 Trecsén, Szaloneza, Rozsnyó; V. Görgény, Predeál.
 — *maurus* Ct. — Retyezát.
 — *articularis* P. (*pygmaea* St.) — III. Szaloneza; V. Keresztényhávas,
 Retyezát; VI. Mehádia, Gerebencz; VII. Gospic, Raduc.
Beraeodes minuta L. — III. Szaloneza.

8. család: **Leptoceridae** LEACH

- Leptocerus nigrovenosus* RETZ. (*Mystacides venosa* Br.) — III. Mosócz;
 VI. Ulma.

- *fulvus* RB. — I. Budapest, Izsák, Csép; V. Szent-Gothárd.
- *riparius* ALB. — III. Trecsén
- *senilis* BURM. (*fulvus* MC L.) — I. Budapest
- *annulicornis* ST. — I. Budapest; V. Nagyenyed; VI. Deliblát.
- *aterrimus* SR. (*lineoides* BR.) — I. Budapest; II. Pápa, Simon-tornya; III. Trecsén, Turesek.
- *cinereus* CT. (*seminiger* ST.) — I. Budapest, Gyón; III. Trecsén; V. Gyergyóremete.
- Leptocerus albifrons* L. (*interruptus* SAM.) — I. Csepel, Nagyvárad, Szolnok, Kebeds; II. Visegrád; III. Faeskó, Bellus; IV. Szinna; V. Tusnád.
- *commutatus* MC L. — II. Visegrád; III. Borosznó, Trecsén.
- *aureus* P. — V. Vöröstoronyi szoros.
- *bilineatus* L. (*Mystacides bifasciata* BR.) — I. Peszér; III. Körtnyicza; V. Petrozsény.
- *dissimilis* ST. (*aureus* KOL.) — I. Nagymaros, Budapest; II. Visegrád.
- Mystacides nigra* L. (*atra* BR.) — I. Budapest. Dráva-torok; II. Pápa; III. Trecsén. Diósfalu, Lucsivna; IV. Szinna; V. Gerebencz.
- *azurea* L. (*nigra* P.) — III. Szaloncza, Verebély; IV. Szinna; V. Gyergyóremete.
- *longicornis* L. (*quadrifasciata* F.) — I. Budapest, Peszér; III. Fenyőfő; V. Mezőzáh; VII. Dálja.
- Adicella reducta* MC L. — III. Trecsén; X. Ilidze.
- Trienodes conspersa* RB. — I. Budapest; II. Mohács; III. Trecsén; V. Szent-Gothárd, Nagyenyed, Gyergyóremete.
- *bicolor* CT. (*Setodes fusca* BR.) — III. Vághidas.
- Oecetis ochracea* CT. (*pilosa* BR.) — I. Budapest. Apatin, Izsák. Csepel, Kecskemét; III. Trecsén; IV. Homonna; VI. Palics, Deliblát; VII. Pétervárad, Dálja.
- *notata* RB. (*lacustris* KOL.) — III. Vághidas.
- *furva* RB. (*Setodes intaminata* MC L.) — I. Budapest; V. Rea.
- *lacustris* P. — I. Budapest.
- *tripunctata* F. (*Setodes punctatella* RB.) — I. Budapest; III. Trecsén; VI. Balincz.
- Setodes tineiformis* CT. — III. Vághidas; V. Mezőzáh; VII. Dálja.
- *punctata* F. (*hiera* KOL.) — I. Budapest, Káposztásmegyér; II. Mohács, Szob; III. Trecsén; V. Radnai havasok; VI. Deliblát, Ulma, Kazán, Gerebencz.
- *viridis* FOURCR. (*punctata* RB.) — I. Isaszeg; V. Apahida; VI. Deliblát; IX. Dalmácia.
- *hungarica* ULM. — VI. Mehádia (ULMER 1.)

9. család: *Odontoceridae* WALLGR.

Odontocerum albicorne SCOP. (*griseum* LEACH.) — III. Trencsén, Tátra, Borosznó, Koritnyicza, Prasiva; V. Retyezát; X. Ilidze, Dervent, Sarajevo, Vrelo Bosna.

II. alrend: *Heteropalpia* KOL.

(*Inaequipalpia* auct.)

1. család: *Phryganeidae* WESTW., BURM.

Neuroña (*Holostomis* HG.) *ruficrus* SCOP. — III. Poprád, Trencsén, Csorba; IV. Máramaros, Kőrösmező; V. Retyezát; X. Sarajevo, Ilidze.

— *reticulata* L. — I. Péczel; II. Pilismarót; V. Torda; VI. Gerebencz.

— *clathrata* KOL. — II. Pápa. — Ritka.

Phryganea grandis (L. *uncinata* SCHRK.) — I. Budapest, Haraszi; II. Simontornya, Keszthely, Kalocsa, Siófok, Fonyód, Zala-Tapoleza, Szombathely; III. Trencsén; V. Mezőzáh, Szent-Gothárd.

— *grandis* var. *meridionalis* KLP. — X. Bosznia.

— *striata* L. (*bipunctata* RETZ., *Beckwithii* ST.) — I. Budapest; II. Keszthely; III. Csorba-tó, Trencsén; V. Torja; VII. Vlasko Polje.

— *varia* F. (*variegata* FOURCR., *annularis* OLIV.) — I. Budapest, Csepel, Gyón, Szada, Mártonkáta; II. Siófok, Fonyód, Pápa, Pécs; III. Csorba-tó; V. Tusnád, Szent-Gothárd.

— *obsoleta* HG. — III. Csorba-tó, Trencsén.

— *minor* CR. (*mixta* BURM.) — I. Budapest, Római fürdő; V. Szász-Hermány.

Agrypnia pagetana CR. — I. Budapest, Csepel, Hadház; III. Trencsén.

2. család: *Limnophilidae* KOL.

Colpotauius incisus CR. — I. Budapest; II. Kenese, Szántód.

Grammotauilus nitidus MÜLL. (*lineola* SCHRK.) — I. Budapest, Csepel, Kecskemét, Debreczen, Szolnok; II. Kúp, Kőszeg, Pécs; III. Parád, Trencsén; V. Tasnád-Szántó, Szent-Gothárd; VII. Pakrácz.

— *atomarius* F. (*irrorata* ZETT.) — I. Budapest, Kecskemét, Nagyvárád, Rév; II. Balatonfüred, Pápa, Zircz, Szegszárd, Simontornya; IV. S.-A.-Újhely, Párnó, Komjáti, Ungvár, Bártfa, Jurko-Volya; V. Vulkán, Peér, Pele-Szarvad, Mezőzáh; X. Prenj planina.

- Glyphotaelius pellucidus* RETZ. — I. Budápest; II. Simontornya; III. Trencsén; IV. Nagykároly.
- Limnophilus* (*Limnophilus* LEACH) *rhombicus* L. — I. Budapest, Dabas; II. Pécs, Pápa, Szombathely; III. Mosócz, Lucsivna, Trencsén, Csorba-tó; IV. Komjáti; V. Gyilkos-tó, Balánbánya; VI. Ferenczfalva; VIII. Crkvenice.
- Limnophilus flavicornis* F. (*dorsalis* ST.) — Mindenütt közönséges.
- *decipiens* KOL. (*nobilis* MC. L.) — I. Budapest, Csepel, Kecs-kemét; III. Kolbach, Mosócz, Csorba-tó; IV. Fajna-völgy; V. Vulkán, Bucsecs, Tasnád, Predeál, Retyezát; X. Prenj planina.
- *stigma* CT. (*fulva* RB., *impura* RB.) — III. Mosócz, Máriatólgyes, Trencsén; V. Igenpataka.
- *xanthodes* MC L. (*borealis* BR.) — I. Budapest, Csepel, Kisújszállás; IV. Nagykároly; V. Tasnád.
- *lunatus* CT. (*vitratus* BR., *nebulosus* CT., *apicalis* CT.) — I. Budapest; II. Pécs, Békásmegyér; III. Szaloneza, Trencsén; IV. Beregszász, Komjáti; V. Magosmart; VIII. Crkvenice.
- *vittatus* F. (*flavus* KOL., *consobrinus* CT., *bipartitus* CT., *praeustus* ST., *flavus* KOL.) — I. Budapest, Csepel, Apaj, Apatin; II. Pécs, Szántód, Pápa, Kúp, Zircz; III. Poprád, Trencsén, Lucsivna; IV. S.-A.-Újhely, Komjáti, Homonna, Simonka, Magura, Máramarossziget; V. Nagyenyed, Tusnád; X. Trebevic.
- *ignavus* HG., MC L. (*flavescens* HG.) — III. Lucsivna.
- *affinis* CT. (*anastomosis* KOL.) — I. Budapest, Csepel, Dömsöd; II. Zircz, Szántód, Berhida; V. Nagyszében, Retyezát; X. Prenj planina.
- *auricula* CT. (*fenestrata* KOL., *geminus* ST.) — I. Budapest, Nagyvárad; II. Kenese, Simontornya; III. Trencsén, Kis-Tapolcsány; IV. Komjáti, Máramaros; VI. Gerebencz; VII. Jasenak; X. Prenj planina.
- *griseus* L. — Budapest, Apaj, Hadház, Nagyvárad; II. Siófok, Lelle, Kenese, Balatonfüred, Szántód, Pápa, Zircz; III. Trencsén, Poprád, Lueski, Koritnyicza, Csorba, Hági, Tátraháza; IV. S.-A.-Újhely, Tokaj, Forró, Varamó, Máramaros, Beregszász; V. Bucsecs, Vulkán, Tasnád, Nagyszében, Retyezát; VI. Gerebencz.
- *bipunctatus* CT. (*tuberculatus* BR.) — I. Budapest, Csepel, Nagyvárad, Borosjenő; II. Szántód, Lelle; III. Trencsén, Turcsek, Szaloneza; V. Homonna, Berecki; V. Magura, Brassó, Nagyenyed, Retyezát; VI. Korniaréva, Marilla.
- *extricatus* MC L. (*Desmotaulius hirsutus* KOL.) — III. Hornyán.

- *hirsutus* P. — III. Trensés; IV. Tállya; V. Nagyenyed.
- *fuscicornis* RB. (*cingulatus* BR., *cingulatus* KOL., *rubricollis* BURM.) — I. Csepel, Nagyvárad; III. Trensés, Szalonca; IV. Tolesva, Olyka; V. Torda; X. Dervent, Sarajevo.
- *nigriceps* ZETT. (*striola* BR.) — IV. Borosznó?
- *flavospinosus* STEIN. — X. Rujste.
- Limnophilus sparsus* CT. (*punctatissimus* BR., *tenebricus* CT., *fuscus* ST., *flavescens* ST.) — X. Ilidze.
- *marmoratus* var. *nobilis* KOL. — X. Bosznia, Hercegovina: Gacko.
- Anabolia soror* MC L. (*Stratmophorus fuscus* KOL.) — III. Trensés, Mosóc.
- *laevis* ZETT. — I. Budapest, Csepel, Nógrádverőcze; III. Mosóc, Turócz; IV. Jászó.
- Phacopteryx brevipennis* CT. (*granulata* KOL.) — VII. Pakrac.
- Asinarchus caenosus* CT. — V. Radnai havasok.
- Stenophylax alpestris* KOL. — V. Görgény; VI. Ferenczfalva.
- *picicornis* P. (*puberulus* KOL.) — IV. Kőrösmező.
- *rotundipennis* BR. — III. Mosóc.
- *nigricornis* PICT. — II. Pécs; III. Koritnyicza.
- *stellatus* CT. (*pantherinus* KOL.) — III. Mosóc; IV. S.-A.-Újhely, Máramaros; V. Igenpataka, Runk.
- *latipennis* CT. (*Anabolia pantherina* BR., *radiatus* MC L.) — III. Tátra, Hági, Trensés; IV. Máramaros; V. Runk, Chirpa, Szeben-Jézer, Retyezát.
- *luctuosus* PILL. ET MITT. (*Anabolia gigantea* BR.) — I. Vaskóh; III. Trensés, Borosznó; IV. Bártfa; V. Görgény, Nagyvízölgy, Nagy-Ilva, Retyezát; VI. Lokve-hegység.
- *millenii* KLP. — III. Tátra; IV. Kőrösmező; V. Retyezát, Kudzsiri havasok, Keresztényhavas, Vulkán; VI. Ferenczfalva, Korniaréva, Mehádia (KLAPÁLEK 6, p. 431).
- *carpathicus* Dz. (*Klapálecki* PONG.) — IV. Csernavora, Kőrösmező (DZIEDZIELEWICZ 7, p. 5.)
- *speluncarum* MC L. — I. Vársonkolyos; IV. Kőrösmező; V. Görgény; VI. Mehádia, Moldova; X. Ilidze.
- *vibex* CT. — I. Igricz; II. Pécs; X. Zvijezda.
- *mitis* MC L. — X. Belo Brdo.
- *dubius* ST. — VII. Zágráb.
- *pallidus* KLP. — X. Dervent (KLAPÁLEK 7, p. 3.)
- *Winneguthi* KLP. — X. Sarajevo, Pale (KLAPÁLEK 9, p. 161.)
- *infumatus* MC L. — X. Jablanica, Jajce, Jezero.
- *nigricornis* var. *elegantulus* KLP. — Bosznia.
- *permistus* MC L. (*concentricus* ZETT., *Anabolia hieroglyphica* BR.)

— I. Csepel, Igricz, Vársonkolyos; III. Trenesén; IV. Kőrösmező; V. Igenpataka, Verestoronyi szoros; X. Hadcici.

Mesophylax impunctatus Mc L. (*aspersus* MEYER—DÜRR.) — I. Monor.

Micropterna testacea GMEL. (*orophila* STEIN.) — I. Igricz, Fericse; V. Igenpataka.

— *nycterobia* Mc L. (*pilosa* BR.) — I. Igricz; III. Trenesén; VI. Mehádia; VII. Buccari; X. Dervent.

— *sequax* Mc L. (*striata* P.) — I. Igricz; VI. Mehádia; VII. Brusane, Ostrovica, Vlasko-polje.

— *lateralis* St. — X. Dervent.

Halesus tessellatus RB. — III. Mosóc, Trenesén; V. Topánfalva.

— *digitatus* SCHRK. — V. Nagyszében, Radnai havasok; X. Bilek. — Ritka.

— *auricollis* P. (*nigricornis* BR.) — I. Budapest. Ritka.

— *uncatus* BR. — V. Retyezát.

— *nepos* Mc L. — V. Paring, Retyezát.

— *ruficollis* P. — Közelebbi termőhelye ismeretlen.

Acrophylax zerberus BR. — III. Tatra: V. Retyezát. Nagyon ritka faj.

— *vernalis* Dz. — IV. Csernahora (DZIEDZIELEWICZ 7, p. 3.)

— *czarnohoricus* Dz. — IV. Tomnatik (Dziedzielewicz, 7, p. 3.)

Catadice tenella KLP. — V. Retyezát (KLAPÁLEK 6, p. 432.)

Drusus nigrescens MEYER—DÜRR. — III. Tarpatak; IV. Kőrösmező.

— *discolor* RB. (*Halesus flavipennis* BR.) — I. Bihar-hegység; III. Poprád, Deményfalva, Koritnyicza, Csorba; V. Retyezát; VI. Mehádia.

— *brunneus* KLP. — III. Borosznó, Tatra; IV. Máramaros; V. Retyezát; VI. Mehádia, Korniaréva; X. Sarajevo (KLAPÁLEK 6, p. 434.)

— *trifidus* Mc L. — III. Tátraháza; V. Retyezát.

— *Muelleri* Mc L. — VI. Mehádia.

— *bosnicus* KLP. — X. Ilidze, Pazaric (KLAPÁLEK 7, p. 4.)

— *carpathicus* Dz. — IV. Csernahora (DZIEDZIELEWICZ 6, p. 206—209.)

Pelostomis sudetica KOL. — III. Koritnyicza, Poprád.

— *brunnea* KLP. — V. Bucsecs, Keresztényhavas.

Ecclisopteryx guttulata P. (*dalecarlica* KOL.) — V. Görgény. Retyezát; X. Sarajevo, Pale.

— *madida* Mc L. — III. Hági, Tatra; V. Vulkán, Retyezát.

Chaetopteryx villosa F. (*tuberculata* P.) — VIII. Fiume.

— *fusca* BR. — X. Pazaric, Krupavölgy.

— *major* Mc L. (*villosa* BR.) — II. Pécs.

— *singularis* KLP. — X. Vares (KLAPÁLEK 9, p. 162.)

— *obscurata* Mc L. — IV. Késmárk; VII. Horvátország.

- *rugulosa* KOL. — VII. Krapina; IX. Dalmácia.
- *Sahlbergi* Mc L. — IV. Kőrösmező.
- Chaetopterygopsis Apfelbecki* KLP. — X. Sarajevo (KLAPÁLEK 7, p. 676.)
- Heliconis chomiaceus* Dz. — IV. Kőrösmező (DZIEDZIELEWICZ 2, p. 251.)
- Anisogamus difformis* Mc L. — V. Retyezát.
- *aequalis* var. *czarnohorensis* Dz. — IV. Csernáhora (DZIEDZIELEWICZ 4, p. 137.)
- Hypnotranus picicornis* P. — III. ÜLMER szerint előfordul a Tátrában.
- Apatania fimbriata* P. (*Hageni* KOL.) — III. Koritnyicza, Poprád; V. Radnai havasok.
- *meridiana* Mc L. — V. Bucsecs, Vulkán.
3. család: *Sericostomatidae* Mc L.
- Sericostoma timidum* Hg. (*Latreillei* Ct., *collare* P.) — IV. Kőrösmező, Borosznó; X. Stolac.
- *personatum* SPENCE. — III. Hermenez, Trencsén, Szaloneca.
- *collare* BURM. — IX. Dalmácia (STEIN szerint. I. Irodalom.)
- *Schneideri* KOL. — I. Budapest.
- Occismus monedula* Hg. — III. Borosznó, Trencsén; V. Riumare, Vöröstoronyi szoros, Bálványos-hegy.
- Notidobia ciliaris* L. — I. Budapest, Farkasd; II. Visegrád; III. Trencsén, Szaloneca, Borosznó, Tátra, Koritnyicza; IV. Kőrösmező; VI. Mehádia, Korniaréva.
- *nekibe* KLP. — X. Pazaric, Stolac.
- Goëra pilosa* F. (*Trichostoma capillatum* P.) — I. Budapest, Nagyvárád; II. Pápa, Fertő; III. Faesko, Mosócz, Trencsén, Koritnyicza; IV. Komjáti; V. Retyezát; VII. Fuzine.
- Silo pallipes* F. — III. Borosznó; V. Retyezát; VIII. Buccari.
- *piceus* BR. — I. Rézbánya; III. Poprád, Facskó; V. Retyezát; VI. Krassova, Ferenczfalva, Mehádia, Herkulesfürdő, Kazán.
- *nigricornis* P. (*picticornis* Hg.) — IX. Spalato (MANN).
- *Graellsii* P. — V. Nagyszeben, Szeben-jézer, Bucses, Vulkán.
- Lithax niger* Hg. — III. Tátra, Tarpatak; V. Retyezát.
- *obscurus* Hg. — VII. Jasenak.
- Brachycentrus carpathicus* Dz. — III. Tátra (DZIEDZIELEWICZ 1, p. 38.)
- *subnubilus* Ct. (*Hydronantia verna* BR.) — I. Budapest, Kovács-patak; II. Simontornya; III. Trencsén, Szaloneca, Szomolnok; X. Pale.
- *montanus* KLP. — VI. Mehádia, Herkulesfürdő, Kazán.
- Micrasema minimum* Mc L. — VI. Mehádia.
- *sericeum* KLP. — X. Pazaric, Stolac (KLAPÁLEK 9, p. 164.)
- *setiferum* PICT. — III. Trencsén.

- Lepidostoma hirtum* F. (*Goëra nigromaculata* Br., *L. squamulosum* Rb.)
 — I. Budapest; III. Trencsén, Bellus, Turcsék, Borosznó;
 VI. Krassóva, Orsova, Gerebencz; X. Krupae.
Lasiocephala basalis Kol. — III. Trencsén, R.-Murány, Koritnyicza;
 V. Szováta, Retyezát.
Crunoëcia irrorata Cr. — V. Keresztényhavas.

* * *

A 111—116. oldalakon felsorolt munkák jegyzékébe pótlásképen még felveendők a következők:

- BIRÓ LAJOS: 4. Halpusztító szitakötő-álezák. (Rovart Lapok. I, 1884, p. 251—253).
 BODÓCS ISTVÁN: Keeskemét környékének szitakötő faunája. (U. o. XV, 1908, p. 97—99).
 CHYZER KORNÉL: Szitakötők vándorlása. (U. o. I, 1884, p. 125—126).
 CSADA IMRE: Újabb adatok Magyarország szitakötő faunájához. (U. o. XV, 1908, p. 49).
 HRABÁR SÁNDOR: Ung- és Ugocsa megye szitakötő faunája. (U. o. XII, 1905, p. 101—103).
 JABLONOWSKI JÓZSEF: 3. A szitakötő nevei Magyarországon (U. o. IV, 1897, p. 45—46).
 KUTHY DEZSŐ: Kamibál szitakötő. (U. o. I, 1884, p. 186—187).
 PUNGER GYULA: A szitakötő. (Természet. VI. 1874, p. 190).
 VYNGEL JENŐ: Adatok Magyarország rovarfaunájához. I. Odonata. (Rovart. Lapok. XII, 1905, p. 12—14).

Különfélék.

Hímnős araszoló Trencsénből. — A Rovartani Lapok 1908. évi XV. kötetének 124. lapján olvassuk, hogy NÉCSEY ISTVÁN 1900 július 16-án Verebélyen a *Boarmia repandata* L. nevű araszoló egy hímnős példányát fogta. Tizennégy esztendő elteltével nekem is sikerült a nevezett faj hermafroditáját zsákmányul ejtenem, még pedig 1914 július 3-án Trencsénben, ugyanazon villamos lámpánál, mely alatt tavaly a *Himera pennaria* L. hímnős példányát fogtam volt. Míg azonban NÉCSEY példánya bal oldalon ♂, a jobbon pedig ♀, addig az enyémenek ellentétje, a jobb oldal a ♂, a bal pedig ♀, a mit a csápszervezetből és a szárnyak rajzolatából állapíthattam meg. A jobboldali elülső szárny külső harántsávja elül majdnem egyenes lefutású (a baloldali ♀-szárnyon erősen befelé vonul) és a közte és a hullámvonal közötti tér közepe előtt a ♂♂-re jellemző sötét folt is jelezve van. A lepke maga kisebb az átlagos *repandata*-nál, a potroh pedig petéktől duzzadt, nőstény-potroh. DR. PAZSICZKY JENŐ.

A *Stauropus fagi* hernyójának regeneráló képességéről. — 1914. évi május—június havában a hernyó különleges alakjára való tekintettel a *Stauropus fagi* L. tenyésztésével foglalkoztam. Sokszor lekötötték a figyelmemet a hernyók, különösen kicsi korukban, a mikor hosszú előlábaikat idegesen mozgatták, akárcsak a hogy a hangyák szokták tenni tapogatóikkal s ilyenkor laikus ismerőseim mindig hangyákat láttak bennük. Sűrű vedléseik közepette megesett egyikkel-másikkal, hogy hosszú előlábuk karma vagy első íze, vagy ezek mindketteje kiszakadt s ilyenkor a szegény hernyó bizony sántikálni volt kénytelen. A következő vedlés azonban már rekompenzálta, mert kiszakadt lába helyett újat kapott, olyant, a mely bár nagyságában nem multa felül a leszakadtat, mégis lett rajta új karmom, sőt ha az első lábíz is kiszakadt volna, új izület is, csakhogy a láb maga ilyenkor csak fele volt a többinek.

DR. PAZSICZKY JENŐ.

Irodalom.

Dr. O. Krancher: Entomologisches Jahrbuch. XXIV, 1915. Leipzig, 1915 (Frankenstein & Wagner). — Ára 1.60 M.

Az entomologiai évkönyv 24 évfolyama az 1915. évre a háborús idők közepette pontosan megjelent. A naptáron kívül, úgy mint rendszeren, számos cikk szolgál az entomologus oktatására, szórakoztatására. A naptárt kiegészíti az aprólepkék néhány családjának (*Eriocephalidae*, *Micropterygidae*, *Hepialidae*) gyűjtésére vonatkozó havi útmutató, melynek szerzői DR. MEIXNER és DR. MEYER. A lepkészt. bogarászt több cikk érdekli, de talál a többi rovarrend iránt érdeklődő is magának való tanulmányt, sőt a faunisztikusnak is jutott DALLA-TORRE tollából valami, a tiroli poloskafélék jegyzéke. A kötet számos szövegekzi kép és egy tábla díszíti, utóbbin néhány feltűnő alakú Neuroptera kerül bemutatásra. Az olvasó kis zsebkönyv legújabb kötetét is bátran ajánlhatjuk az érdeklődők figyelmébe (legcélszerűbben egyenesen a kiadónál: Frankenstein & Wagner — Leipzig, Lange Strasse 14, rendelhető meg). CSIKI.

Pillich F.: Aus der Arthropodenwelt Simontornya's. Ein monographischer Beitrag. Simontornya, 1914. (172 l., 3 képpel).

A folyóiratunk olvasói előtt jól ismert szerző ezen díszesen kiállított kis nyolczadrét alakú könyvecskében megismerteti velünk a tolnamegyei Simontornya környékének izeltlábú állatjainak faunáját. Miután a vidéket ismerteti, áttér az egyes rovarrendek és más izeltlábúak felsorolására. minden fajnak pontos előfordulási adatait

ismertetvén. Szerző 14 évi gyűjtésének eredménye az a 4005 faj, 157 fajváltozat és 225 fajeltérés, melyet Simontornya vidékéről kimutatni tud. Összegezve a fajokat, fajváltozatokat és fajeltéréseket, ez a szám következőleg oszlik meg az egyes rendek és csoportok között: *Lepidoptera* 782, *Coleoptera* 1931, *Apterygogenea* 1, *Pseudoneuroptera* 46, *Neuroptera* 47, *Thysanoptera* 3, *Hemiptera* 468, *Formicidae* 37, *Chrysididae* 23, *Orthoptera* 30, *Diptera* 742, *Myriopoda* 27, *Pseudoscorpiones* 10, *Opiliones* 4, *Araneae* 233, *Acarina* 3. Az egyes csoportok meghatározásában a legkiválóbb szakemberek segédkeztek a szerzőnek. Örömmel üdvözöljük szerzőt, hogy költséget nem kímélve ily szép kiállítású könyvecskében adta közre a Simontornyára vonatkozó ismereteinket. A könyvecske szerzőnél rendelhető meg, ki 2 K. 40 f. beküldése után azt bérmentve küldi meg. CSIKI.

Társulati ügyek.

Kirándulás a Csepelszigetre 1914. június 11-én. — Társaságunk úrnapiján a Csepelszigeten lévő Szigetszentmiklós környékére rendezett kirándulást, hogy tagtársaink a homokbuczkák rovarvilágát tanulmányozhassák. A gyűjtő tagtársak egy része ebből a cézből a Szigetszentmiklóson túl fekvő Szilágyitelepre igyekezett az első kora reggeli vonattal, a honnan a buczkákön keresztül gyűjtve ment Szigetszentmiklósrá; a hol a későbbi vonatokkal érkező résztvevőkkel találkoztak. A dél felé megindult zivatar megakasztotta a gyűjtést, úgy hogy délután csak az elzárt Dunaág mentén vált lehetővé rövid gyűjtés. Kirándulásunk daczára a rossz időjárásnak jól sikerült, a mit különösen Szigetszentmiklóson lakó rovarásztársunknak, VÁGÓ ALADÁR főv. tanárnak és családjának köszönhetünk, kik kirándulásunkat kellően előkészítve, társaságunknak egy felejthetetlen kellemes napot szereztek. A mint résztvevő tagtársainktól értesülünk a gyűjtött anyag több érdekes rovar szolgáltatott, sőt akadt egy valószínűleg a tudományra is új kabóca, melyet DR. HORVÁTH GÉZA volt szerencsés több példányban gyűjteni. — I.

32. rendes ülés 1914. október 16-án. — DR. KERTÉSZ ÁBA elnök üdvözlővén a megjelenteket, kéri rovarásztársait, hogy a menyire ezekben a nehéz időkben csak lehet, ne feledkezzenek meg kedvencz foglalkozásukról és ezentúl is ismertessék megfigyeléseiket, tanulmányaikat társaságunk ülésein. Majd bemutatja elnök a *Lycaena Bellargus* egy nagyon érdekes példányát, melyet PRASZKY fogott Budapesten. Ennek a példánynak egyik félolddala tipikus *Bellargus*, a másik oldal pedig az *ab. cernonus* jellemző tulajdonságait tünteti fel. Az érdekes példányt a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta.

Választmányi ülés 1914. november 20-án. — Titkár bejelenti, hogy utolsó választmányi ülésünk óta GÖTZELMANN TIVADAR, METZGER EDE és BOKOR IMRE tagtársaink elhúnytáról értesült. Kilépését bejelentette Kuthy Dezső nemzeti múzeumi igazgató-őr, a ki nyugdíjaztatván, teljesen visszavonult és entomológiával sem foglalkozik már. Dr. Kertész Kálmán pénztáros jelenti, hogy a tagokat toborzó körlevelet kinyomatta, de kéri a választmány bekegyezését, hogy annak szétkül-désétől e kedvezőtlen időben egyelőre álljunk el. Végül 200 K névértékben hadikölcsön jegyzését ajánlja, a mihez a választmány hozzájárul.

33. rendes ülés 1914. november 20-án. — CSIKI ERNŐ kegyeletes szavakkal megenlékezik társaságunk halottairól, GÖTZELMANN TIVADAR-ról, METZGER EDE-ről és a hősi halált halt BOKOR IMRE századosról. — DR. PONGRÁCZ SÁNDOR „Magyarország Neuroptera-faunájáról“ című előadásában ismerteti a Neuropteroideákra vonatkozó újabb rendszerezési kísérleteket és áttekintést nyújt faunánk enemű rovarairól. — DR. HORVÁTH GÉZA „A háború entomologiai vonatkozásai“ című előadásában rámutat arra, hogy mennyi vonatkozása van a háborúnak az entomológiára. A magyar rovarászok közül számosan vonultak hadba, sőt a mint hallottuk, veszteségünk is van már. Nagy befolyása van a háborús munkálatoknak a rovarvilágra is, így az árkok ásása, erdők kipusztítása, nagy területek elárasztása stb. mind befolyással van a rovarokra. De a rovarok szerepe viszont befolyással lehet a háborúra is és erre nézve felemlíti a molyok, *Anthrenus*-ok stb. kártételét a katonai raktárakban; vagy a poloskák, tetvek okozta kellemetlenségeket a katonák között. Végül néhány példát ismertet a régi háborúkból. A tetszéssel fogadott előadáshoz hozzászóltak TOMALA NÁNDOR és DR. SCHMIDT ANTAL. — SZLABEY ERNŐ DR. KERTÉSZ KÁLMÁN-nak a háziléggyről áprilisban tartott előadására vonatkozólag említi, hogy egy amerikai újságban olvasta, hogy ottan az iskolákat is bevonták a légy elleni küzdelembe. A gyermekeket kioktatták a legyek természetrajzából, majd díjakat tűztek ki a beszolgáltatandó legyekért. Ennek azután az lett a vége; hogy még leánytanulók is egész légytenyésztést folytattak titokban és így nagymennyiségű legyet szállítottak be beváltásra.

Választmányi ülés 1914. december 18-án. — Új tagnak megválasztott HORVÁTH KÁROLY (Budapest) Titkár jelenti, hogy MOCsÁRY SÁNDOR lemondott választmányi tagságáról. BOóCZ IRMA pedig bejelentette kilépését.

34. rendes ülés 1914. december 18-án. — JABLONOWSKI JÓZSEF alelnök ismerteti a *Stizus terminalis* nevű ásódarázs életmódját, a mint azt a vizaknai sós területen volt alkalma tanulmányozni. A tetszéssel fogadott előadáshoz hozzászólt CSIKI ERNŐ, BIRÓ LAJOS és KERTÉSZ KÁLMÁN.

„ROVARTANI LAPOK“

XXI. Band.

September—Dezember 1914.

9—12. Heft.

S. 109. — **Dr. S. Pongrácz:** Die Neuropteroideen Ungarns. — Verf. versucht in Begleitung einer ausführlichen literarischen Schilderung die systematische Übersicht der ungarischen Neuropteroidea darzustellen. Vor allem weist er auf die Unrichtigkeiten des heutigen Systems der Neuropteren hin, welches entgegen der Entwicklungslehre zu den Pseudoneuropteren (Odonaten, Perliden, Ephemeriden) auch jene Neuropteroidea hinzureiht, wie z. B. die Termiten, Embiden und Troctiden, welche in ihrer Entwicklung überhaupt keine Metamorphose durchmachen. Diese müssten im System eine besondere Stellung einnehmen, da sie als Unformen sämtlicher Neuropteren betrachtet werden können. Verfasser bringt diese Betrachtung im vorliegenden System zur Geltung und theilt demnach die Neuropteren in vier grosse Gruppen: 1. Archipteren (Urnetzflügler ohne Metamorphose), 2. Pseudoneuropteren (Falschnetzflügler mit unvollkommener Metamorphose), 3. Neuropteren (Netzflügler mit vollkommener Metamorphose), 4. Trichopteren (Haarflügler mit vollkommener Metamorphose).

In den letzten Jahren hat die Zahl der Arten, hauptsächlich aber durch Heranziehung der Faunengebiete von Dalmatien, Bosnien und den Herzegowina, sehr zugenommen, so dass wir jetzt gegenüber den in der „Fauna Regni Hungariae: Neuroptera (1896)“ angeführten 497 Arten, jetzt 766 Arten ausweisen können. Für besonders wichtig erscheint das Vorkommen folgender Arten: *Ephemera glaucops* P., *Centropitulum hungaricum* PONGR., *Ecdyurus Pazsichkyi* PONGR., *Habrophlebia modesta* HG., *Somatochlora alpestris* SEL., *arctica* ZETT., *Aeschna viridis* EVERSM., *microstigma* SCHNEID., *Calopteryx festiva* BRULLÉ, *Asinarchus coenosus* CT., *Enoicyla pusilla* BERM., *Acrophylax zerberus* BR., *Stenophylax carpathicus* DZ., *Molanna angulata* CT., *Synagapetus ater* KLP., *Myrmeleon Mocsáryi* PONGR., *Macronemurus appendiculatus* LATR., *irroratus* WK., *Megalomus pyratooides* RB., *Drepanopteryx algida* ER., *Dilator turcicus* HG., *Hemerobius stigma* ST., *pellucidus* WK., *Chrysopea gracilis* HEYD., *Nothochrysa fulviceps* ST.

Kleine Mitteilungen.

S. 155. — **Dr. J. Pazsichky:** Gynandromorpher Spanner aus Trencsén. — Verf. gelang es am 3. Juli 1914 auf elektrischem Licht ein gynandromorphes Exemplar von *Boarmia repandata* L.

zu erbeuten. Die rechte Seite ist ♂; die linke ♀, was aus der Fühlerbildung und Flügelzeichnung festgestellt werden kann. Der Schmetterling ist kleiner als *repandata* gewöhnlich, der Hinterleib ist ein mit Eiern gefüllter weiblicher Hinterleib.

S. 156. — **Dr. J. Pazsiczky:** Über die Regenerierungsfähigkeit der Raupen von *Stauropus fagi*. — Während der Zucht der Raupen von *Stauropus fagi* L. kommt es bei der Häutung oft vor, dass die Krallen oder 1—2 Glieder der langen Vorderfüsse ausreißen. Bei der nächsten Häutung wird dies aber schon ausgeglichen, der Fuss wird aber kürzer, meist von halber Länge.

Literatur.

S. 156. — Es wird Dr. O. KRANCHER'S „Entomologisches Jahrbuch, 1915“ und F. PILLICH'S „Aus der Arthropodenwelt Simontornya's“ besprochen und den Interessenten bestens empfohlen.

Vereinsangelegenheiten.

S. 157. — „Ausflug auf die Csepel-Insel. — Die Ungarische Entomologische Gesellschaft veranstaltete am 11. Juni 1914 einen Sammelausflug in die Sandpuszta der Insel Csepel. Obwohl ein Gewitter den Nachmittag wegnahm, so sammelten die Teilnehmer doch mit bestem Erfolg.

S. 157—158. Sitzungsberichte. — 16. X. 1914. Vorsitzender Dr. A. KERTÉSZ zeigt ein Exemplar von *Lycaena Bellargus* dessen eine Flügelseite typisch, die andere der *ab. ceronus* entspricht. Das betreffende Exemplar schenkte der Vorsitzende dem Ung. National-Museum.

20. XI. 1914. — Der Schriftführer E. CSIKI gedenkt mit pietätvollen Worten den verstorbenen Mitgliedern der Ung. Ent. Ges. Es starb TH. GÖTZELMANN (Berlin) und E. METZGER (Budapést), ausserdem verlor die Gesellschaft ihr Mitglied Hauptmann EMERICH BOKOR, dem wir schöne Entdeckungen aus den ungarischen und bosnisch-herzegovinischen Höhlen verdanken (*Anophthalmus Bokori*, *Trechus Bokorianus*, *Antroherpon Bokori*, *Haplotropidius Bokori*); Hauptmann BOKOR wurde vom russische Kriegsschauplatz schwer verwundet nach Kassa überführt, war aber nicht mehr zu retten, und erlag an seiner schweren Kopfschusswunde. — Dr. S. PONGRÁCZ sprach über „Die Neuropteroiden-Fauna Ungarns“ (siehe Abhandlungen). — Dr. G. HORVÁTH sprach „Über die entomologischen Beziehungen des Krieges“.

18. XII. 1914. J. JABLONOWSKI sprach über die Biologie von *Stizus terminalis* nach seinen Beobachtungen, welche er am Fundorte dieser Art, auf dem Kochsalzterrain bei Vizakna machte.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XXII. KÖTET. 1915 JANUÁR—MÁRCZIUS. 1—3. FÜZET.

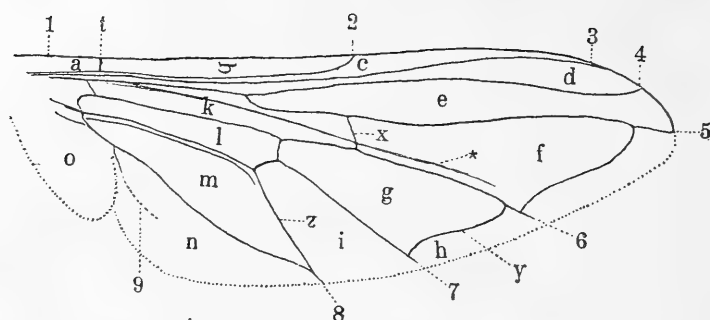
A magyarországi Syrphidák nemei.

Irta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

Ez a dolgozat azt célt szolgálja, hogy segélyével a Magyarország területén eddig megfigyelt Syrphidák neveit meghatározhassuk. Szándékom, hogy folytatólagos cikkekben jellemezzem az egyes nemeket s leírjam az ezekbe tartozó fajokat. Ezt az utat azért választottam, mert az egész család egységes feldolgozása, a fajok nagy számát tekintve, hatalmas kötetet tenne ki, ennek kiadása pedig a mai körülmények között szinte lehetetlen. A mi az egyes nemek feldolgozását illeti, nem kötöm magamat a rendszertani sorrendhez, hanem inkább arra fogok törekedni, hogy mintegy gyakorlatul, először könnyebben meghatározható fajok kerüljenek sorra.

A Syrphidák családjába tartozó legyeket nagyon könnyen felismerhetjük. Legfőbb ismertetőjelük szárnyuk u. n. vendégere (*vena spuria*), mely a harmadik és negyedik hosszanti ér között, a rendes haránteret keresztezve fut le, de a mely valójában nem is ér, hanem csak ráncz, mely ér benyomását kelti. Az alsó tősejt hosszú, gyakran a szárny hátsó széléig terjed, de minden esetben hosszabb a középső tősejtnél; az első hátsó szegélysejt zárt s a középső tősejt hozzátvetőleg olyan hosszú, mint a harmadik hátsó szegélysejt. Ha eme bélyegeknek csak egyike is hiányzik, a légy nem tartozhatik ebbe a családba. A „Rovartani Lapok“ IV. évfolyamában (38—40 old.) közzétettem a legyek családjainak meghatározó táblázatát, ennek alapján szintén igen könnyű megállapítani, hogy a kérdéses légy ide tartozik-e vagy sem?

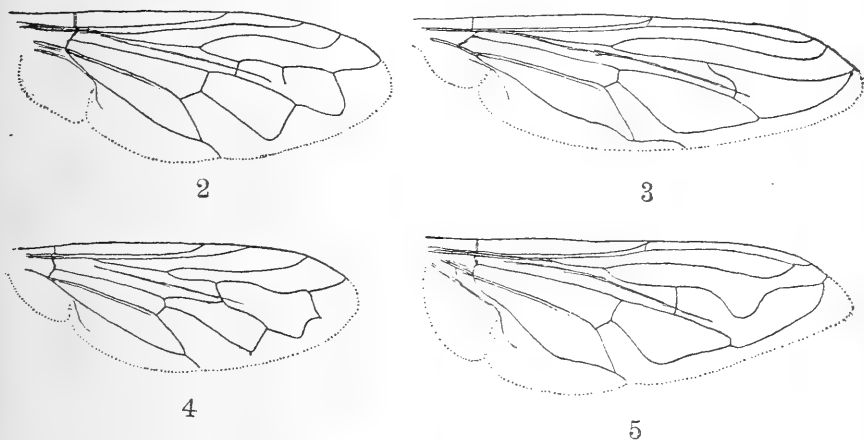
Ezek előrebocsátása után a család jellegeit röviden a következőkben foglalhatjuk össze:

1. kép. — Egy Syrphida szárnya az erek és sejtek elnevezésének feltüntetésére. 1 = szegélyér; 2 = fiókér; 3 = szegély alatti- vagy első hosszanti ér; 4 = sugár- vagy második hosszanti ér; 5 = közép- vagy harmadik hosszanti ér; 6 = korong- vagy negyedik hosszanti ér; 7 = könyök- vagy ötödik hosszanti ér; 8 = hónalj- vagy hatodik hosszanti ér; 9 = hónalj- vagy hetedik hosszanti ér; * = vendégér; t = szárnytő-harántér; x = rendes harántér; y = hátsó harántér; z = hónaljharántér, vagy a könyökér alsó ága; a = tőszegélysejt; b = felső szegélysejt; c = alsó szegélysejt; d = peremsejt; e = sugársejt; f = első hátsó szegélysejt; g = korongsejt; h = második hátsó szegélysejt; i = harmadik hátsó szegélysejt; k = felső tősejt; l = középső tősejt; m = alsó tősejt; n = hónaljsejt; o = hónaljlebeny.

Homlokhólyag nélküli cyclorrhaph legyek. Sörtéket csak nagyon elvétve találunk rajtuk. Fejük rendszeren olyan széles, mint a toruk. A hím szemei a homlokon rendszerint összeérnek, a nőstényekéié között ellenben beékelődik a széles homlok, mely előre felé többékevésbé megnyúlt s proximális részén a csápok íziülnek. Arcpaizsuk alakja (6—17 rajz) rendkívül változatos; szemeik csupaszok vagy szőrösek; pofájuk rendszeren keskeny; járomlemezüik többnyire jól fejlett. Csápjuk három ízű, a harmadik ízben van a rendszeren dorsalis, ritkán apicalis állású csápsörte. Torukon különös dolgokat nem látunk, legfőljebb egyes nemek rendkívül dús szőrözete feltűnő. Paizsuk rendszerint félkör alakú, hátsó szegélye néha sörtés. Potrohuk rendkívül változó alakú; a hím külső ivarszervei legtöbb esetben asymmetrikusok. Lábaik alakja is nagyon változatos, de sörtéket csak ritkán találunk rajtuk s ha egyes nemekben megjelennek, azok nagyon jellemzők. Általában véve valamely Syrphida hátsó lábát némi gyakorlat után semmiféle más család képviselőjének lábával össze nem téveszthetjük. Szárnyerezetük nagyon jellemző; a vendégér jelenléte rögtön elárulja az ide való tartozást, valamint a zárt első hátsó szegélysejt s a hosszú középső tősejt is, mely rendszeren eléri a harmadik hátsó szegélysejt hosszát. Hónaljlebenyüik (*alula*) legtöbb esetben

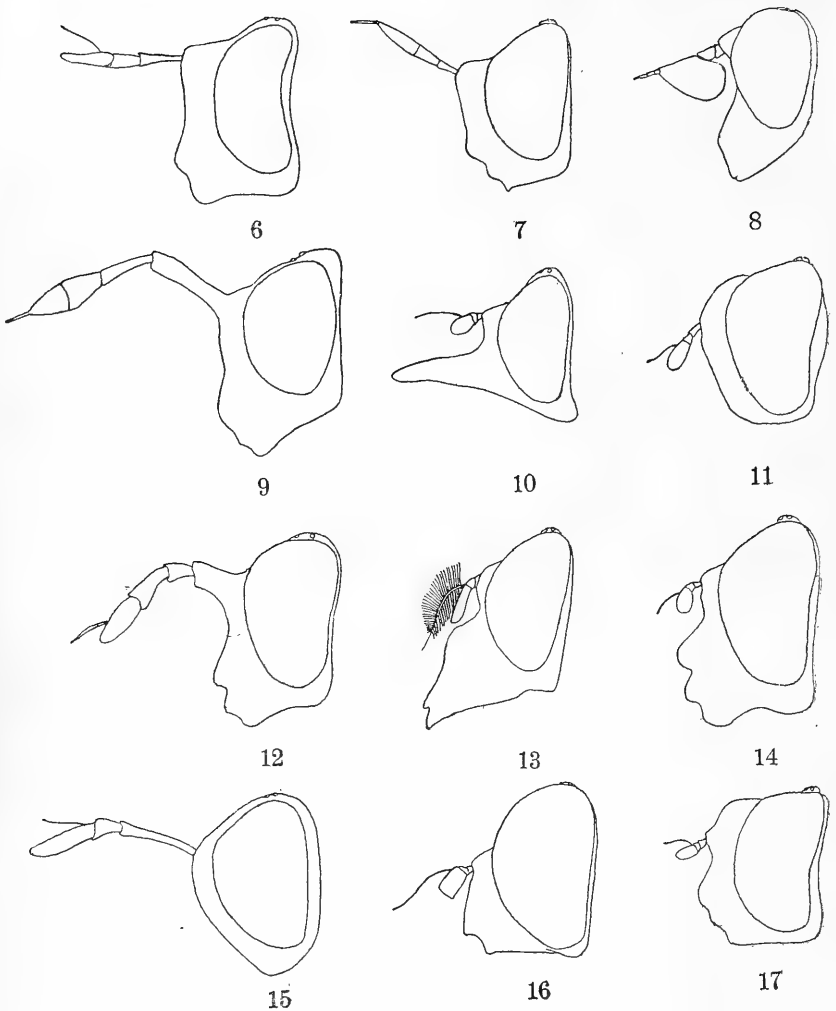
jól fejlett, bár egyes nemekben kicsiny vagy hiányzik. Pikkelyeik sohasem túlnagyok s peremiükön gyakran jellegzetes alakú szőrök vannak. Rezgetyűik legfeljebb nagyságban változók.

2—5. kép. — Különféle Syrphidák szárnya. 2. *Microdon*, 3. *Spilomyia*,
4. *Eumerus*, 5. *Eristalis*.

Javarésziük rendkívül ügyes repülő, napos helyeken gyakran láthatjuk őket függögetni s ilyenkor egyes fajok megteszik azt is, hogy ráülnek kinyújtott újjunkra. Néha függögető helyükről villámgyorsan tűnnek el szemünk elől, hogy egy pillanat múlva ugyanazon a ponton tovább függögessenek. Legtöbbjét nyíló virágokon találjuk, de egyesek szeretik a félhomályt s bozótban, magas fű között tartózkodnak. Álcáik vagy levéltetvekből táplálkoznak (*aphidivora*), vagy korhadó fában, rothadó anyagokban, növénysszárakban, gombákban stb., vagy pedig hártvászárnyú rovarok (*Vespa*, *Bombus*) fészkeiben élnek, egy nem (*Microdon*) képviselői pedig hangyafészkekben alakulnak át.

A hazánkban élő fajok hét alesalád keretébe tartoznak. Az alesaládok és nemek meghatározására szolgáljon a következő táblázat. Megjegyzem, hogy a táblázatba néhány olyan nemet is felvettem, melyeknek hazánkban való előfordulása ezideig még nincs megállapítva, de nagyon valószínű.

6—17. kép. — Különféle Syrphidák feje arczélben. — 6. *Chrysotoxum*, 7. *Calli-cera*, 8. *Pelecocera*, 9. *Ceroides*, 10. *Rhingia*, 11. *Heringia*, 12. *Psarus*, 13. *Volucella*, 14. *Chilosia*, 15. *Microdon*, 16. *Tropidia*, 17. *Lasiopticus*.

- 1 (142) Csápjuk rövid, többé-kevésbbé lefelé hajló (10, 11, 13, 14, 16, 17. rajz).
 2 (81) Rendes haránterük a korongsejt közepe előtt van (1, 2. rajz).
 3 (80) Peremsejtjük nyitott (1, 2, 3, 4. rajz); csápsörtéjük csupasz vagy pelyhes (14, 17. rajz). — 1. alesalád: **Syrphinae**.
 4 (15) Arczpaizsuk oldalról nézve függélyes vagy kissé lejtős, a szem szélével párvonalas (11. rajz), fekete vagy érczfényű;

arezpaizsuk és szemük mindig szőrös. Valamennyi ide tartozó faj sötét színű; fejükön s torukon soha sincs világos színű folt (de potrohukon lehet).

- 5 (14) Szájnyílásuk felső pereme legkevésbé sem megnyúlt (11. rajz).
- 6 (7) Potrohuk látszólag csak három szelvényből áll.
Triglyphus Lw.
- 7 (6) Potrohuk öt szelvényből áll.
- 8 (9) Csápjuk kissé megnyúlt, hozzávetőleg kétszer oly hosszú mint a milyen széles; első hátsó szegélysejtjük külső felső szöglete derékszögű vagy tompaszögű (2, 4. rajz).
Heringia Rond.
- 9 (8) Csápjuk kerekded vagy tojásdad alakú, sobasem megnyúlt; első hátsó szegélysejtjük külső felső szöglete hegyésszögű (1, 3, 5. rajz).
- 10 (11) A hím tomporán pálezika alakú nyúlvány van; a nőstény potrohán világos foltok ninesenek, potroha vége pedig hegyes.
Cnemodon Egg.
- 11 (10) A hím tomporán nines nyúlvány; a nőstény potrohán rendszeren világos foltok vannak, potroha vége pedig kerekített.
- 12 (13) Testük karesu; a nőstény homlokának oldalain szürke hím-por alkotta foltok vannak.
Pipiza Fall.
- 13 (12) Testük zömök; a nőstény homlokának oldalain ninesenek szürke hím-por alkotta foltok.
Penium Phil.
- 14 (5) Szájnyílásuk felső pereme kissé megnyúlt. *Psilota* Meig.
- 15 (4) Arezpaizsuk vagy domború, vagy közepe táján dudor van, vagy arezpaizsuk (nem csupán a szájnyílásuk felső pereme) kúpalakúan megnyúlt (10, 14, 17. rajz).
- 16 (17) Arezpaizsuk ívelt, domború, a csápok alatt nem homorú s részben vagy egészen sárga.
Paragus Latr.
- 17 (16) Arezpaizsuk a csápok alatt homorú, azután vagy a közepén, vagy a szájnyílás peremén, vagy mindkét helyen dudoros.
- 18 (25) Egész testük fekete, kék, barna vagy ércfényű, mindenemű világos színű folt nélkül, legfeljebb a csáp harmadik íze vagy a lábak lehetnek világos színűek, vagy a potrohon lehetnek kékesszürke foltok.
- 19 (24) Fémfényű fajok; nőstényeik homloka harántul ráncos; járomlemezüik s gyakran arezpaizsuk középső dudora is hiányzik; szemeik mindig csupaszkok.
- 20 (21) Csápjuk harmadik íze többé-kevésbé megnyúlt; első hátsó szegélysejtjük külső felső szöglete derékszögű.

Orthonoura Macq.¹

¹ A *Chrysogaster* Meig. nem alneme.

- 21 (20) Csápjuk harmadik íze kerekded; első hátsó szegélysejtjük külső felső szöglete hegyesszögű.
- 22 (23) Mindkét ivar potroha fényes; a hím szemeit a fej szélességének mintegy harmadát elfoglaló homlok választja el egymástól. *Liogaster* ROND.¹
- 23 (22) Potrohuk hátoldalának közepe fénytelen, szélei ellenben fényesek; a hím szemei összeérnek. *Chrysogaster* MEIG.
- 24 (19) Barnás, kékes vagy fekete, sohasem fémfényű fajok; nőtényeik homlokán nincsenek harántránczok; járomlemezüik van; szemeik hol csupaszok, hol szőrösök. *Chilosia* MEIG.
- 25 (18) Testük különböző részein világos, többnyire sárga foltok vannak.
- 26 (71) Arczpaizsuk közepe táján dudor van, szájnylásuk felső pereme ritkán és sohasem feltűnően megnyúlt.
- 27 (70) Hátsó czombjuk alul nem tüskés.
- 28 (29) Rendes haránterük ferde s a korongsejt közepe táján van; sárgarézszínűek, fényesek. *Ferdinandea* ROND.²
- 29 (28) Rendes haránterük majdnem függélyes s jóval a korongsejt közepe előtt van.
- 30 (61) Potrohuk a tövén egyáltalán nem szűkül össze, vagy csak alig.
- 31 (40) Arczpaizsuk és paizsuk érczfényű vagy fekete, legfeljebb a hímpor következtében látszik szürkének vagy sárgának.
- 32 (33) Szárnyuk a lapos, bunkóalakú, vöröses foltú potrohuknál rövidebb. *Pyrophaena* SCHIN.
- 33 (32) Szárnyuk nem rövidebb a potrohuknál, ez utóbbi sem nem feltűnően lapított, sem nem bunkóalakú és sárga foltok vagy szalagok vannak rajta.
- 34 (35) A hím első lábpárjának tarsusai kiszélesedettek, a nőstényéi rövidek és szélesek. *Platychirus* ST.-FARG. & SERV.
- 35 (34) Mindkét ivar első lábpárjának tarsusai egyszerűek.
- 36 (39) Potrohuk keskeny, oldalai párvonalasak.
- 37 (38) Szemük kissé szőrös. *Melangyna* VERR.
- 38 (37) Szemük teljesen csupasz. *Melanostoma* SCHIN.
- 39 (36) Potrohuk lapos, széles, tojásdad. *Xanthandrus* VERR.
- 40 (31) Arczpaizsuk legalább részben sárgás, a mit néha csak alapos vizsgálat alapján állapíthatunk meg; paizsuk gyakran szintén feketének látszik, de áteső fényben nézve áttetsző.

¹ A *Chrysogaster* MEIG. nem alneme.

² A *Zeliminae* alcsaládba tartozik, rendes haránterének helyzete miatt ebbe az alcsaládba is be van illesztve.

- 41 (44) Mindkét ivar szemei távol állanak egymástól; csápsörtéjük megvastagodott, rendszeren három ízű s néha látszólag apicalis állású.
- 42 (43) Csápjuk harmadik íze háromszög- vagy bárdalakú, csápsörtéjük látszólag apicalis állású (8. rajz).
Pelecocera MEIG.
- 43 (42) Csápjuk harmadik íze gömbölyded, csápsörtéjük dorsalis állású.
Chamaesyrrhus MIK.
- 44 (41) A hím szemei összeérnek; csápjuk rendes alakú.
- 45 (50) Toruk hátoldalának peremén sárga szalag fut végig; pleuráikon sárga foltok vannak.
- 46 (49) Potrohuk széles és lapos.
- 47 (48) Szemeik esupaszok.
Xanthogramma SCHIN.
- 48 (47) Szemeik szőrösek.
Olbiosyrphus MIK.
- 49 (46) Potrohuk keskeny és hosszú.
Sphaerophoria ST.-FARG. & SERV.
- 50 (45) Toruk hátoldala vagy egyáltalában nem sárga, vagy ha igen, akkor a sárga szín csak keskeny csík alakjában van meg; pleuráikon nincs sárga folt.
- 51 (56) Potrohuk hátoldalán élesen határolt sárga szalagok, sárga vagy fehéres foltpárok, vagy félholdalukú foltok vannak.
- 52 (53) Homlokuk hólyagszerűen duzzadt (17. rajz); potrohuk hátoldalán a foltok félholdalukúak, fehéresek.
Lasiopticus ROND.
- 53 (52) Homlokuk rendes; a potrohuk hátoldalán levő foltok rendszeren sárgák.
- 54 (55) Harmadik hosszanti erük az első hátsó szegélysejt felett ívesen hajlott, minek következtében ez a sejt kissé megsűkül.
Didea MACQ.
- 55 (54) Harmadik hosszanti erük az első hátsó szegélysejt felett nem hajlik meg ívesen.
Syrphus FABR.
- 56 (51) Potrohuk hátoldalán nincs élesen határolt sárga szalag vagy folt.
- 57 (58) Toruk hosszánál kissé szélesebb; potrohuk rövid tojásdad alakú, majdnem kerek, toruknál jóval szélesebb; szőrözetük dús és bolyhos.
Eriozona SCHIN.
- 58 (57) Toruk hosszabb mint a milyen széles; potrohuk más alakú; szőrözetük ritkás és nem bolyhos.
- 59 (60) Szárnyuk közepe táján sötétszínű harántsáv, arezpaizsuk közepén fekete csík van.
Leucozona SCHIN.
- 60 (59) Szárnyukon nincs sötétszínű harántsáv, sem arezpaizsukon fekete csík.
Ischyrosyrphus BIG.
- 61 (30) Potrohuk a tövén feltűnően megsűkül.

- 62 (65) Potrohuk lapos; toruk hátoldalának peremén, pleuráikon és potrohuk hátoldalán élesen határolt élénksárga foltok vannak.
- 63 (64) Szemük csupasz. *Xanthogramma* SCHIN.
- 64 (63) Szemük szőrös. *Olbiosyrphus* MIK.
- 65 (62) Potrohuk hengeres, élesen határolt sárga foltok nincsenek rajta.
- 66 (67) Hónaljlebenyűk nagyon kicsiny; potrohuk feltűnően megnyúlt és keskeny. *Baccha* FABR.
- 67 (66) Hónaljlebenyűk rendes nagyságú; potrohuknak csak a töve karesú s potrohuk nem feltűnően keskeny.
- 68 (69) Csápsörtéjük majdnem csupasz; fekete potrohukat keskeny sárga szalagok díszítik. *Doros* MEIG.
- 69 (68) Csápsörtéjük tollas; potrohuk vagy egészen fekete, vagy túlnyomóan vörössessárga. *Spathiogaster* ROND.
- 70 (27) Hátsó czombjuk megvastagodott, alul tüskés. *Syritta* ST.-FARG. & SERV., *Myiolepta* NEWM.¹
- 71 (26) Arczpaizsuk közepe táján nincs dudor s szájnnyílásuk felső pereme többé-kevésbé megnyúlt.
- 72 (77) Hónaljlebenyűk rendes nagyságú; potrohuk csak elvétve bunkóalakú, rajta a barna szín az uralkodó.
- 73 (74) Arczpaizsuk esőralakúan megnyúlt (10. rajz). *Rhingia* SCOP.
- 74 (73) Arczpaizsuk csak kissé megnyúlt, de sohasem esőralakú.
- 75 (76) Csápsörtéjük majdnem csupasz. *Brachyopa* MEIG.
- 76 (75) Csápsörtéjük tollas. *Hammerschmidtia* SCHUM.
- 77 (72) Hónaljlebenyűk nagyon kicsiny; potrohuk bunkóalakú, fekete, sárga foltokkal díszített.
- 78 (79) Első hátsó szegélysejtjük külső alsó szöglete kerekített; csápsörtéjük pelyhes. *Sphagina* MEIG.
- 79 (78) Első hátsó szegélysejtjük külső alsó szöglete derékszögű; csápsörtéjük csupasz. *Neoascia* WILL.
- 80 (3) Peremsejtjük zárt (5. rajz); csápsörtéjük tollas (13. rajz). — 2. alcsalád: *Volucellinae*. *Volucella* GEOFFR.
- 81 (2) Rendes haránterük a korongsejt közepe táján vagy közepén túl van (3, 4, 5. rajz).
- 82 (107) Első hátsó szegélysejtjük feltűnően megszőkül, mert felső szélét alkotó harmadik hosszanti erük félkör alakúan beöblösödik (5. rajz.) — 3. alcsalád: *Lampetinae*.
- 83 (90) Peremsejtjük zárt (5. rajz).

¹ Mindkét nem a *Zeliminae* alcsaládba tartozik, de rendes haránterük helyzete miatt ebbe az alcsaládba is be van illesztve.

- 84 (85) Csápsörtéjük részben vagy egészen tollas.
Eristaloides ROND.¹
- 85 (84) Csápsörtéjük csupasz, vagy töve röviden pelyhes.
- 86 (87) Szemük egyszínű.
Eristalis LATR.
- 87 (86) Szemük foltos.
- 88 (89) A hím szemei összeérnek; mindkét ivaréi javarészt csupaszok, csak felső részük szőrös. *Lathrophthalmus* MIK.¹
- 89 (88) A hím szemei távol állanak egymástól s egész felületük épen úgy, mint a nőstényiéé, egyenletesen szőrös.
Eristalinus ROND.¹
- 90 (83) Peremsejtjük nyitott (3. rajz).
- 91 (104) Hátsó czombjuk apicalis vége előtt alul nincs fogalakú nyúlvány.
- 92 (95) Szemük szőrös.
- 93 (94) Toruk hátoldalán sárgás harántsávok vannak; hátsó czombjuk rendes; a hím szemei összeérnek. *Myiatropa* ROND.
- 94 (93) Toruk egyszínű; hátsó czombjuk nagyon megvastagodott; a hím szemei távol állanak egymástól. *Mallota* MEIG.
- 95 (92) Szemük csupasz.
- 96 (97) Testüket dús szőrözet fedi; hátsó czombjuk apicalis vége előtt több, egy esomóban álló, apró tüske van.
Zetterstedtia ROND.²
- 97 (96) Testük majdnem csupasz; hátsó czombjuk apicalis vége előtt nincs tüskecsomó.
- 98 (103) A hím szemei távol állanak egymástól.
- 99 (100) Harmadik csápizük valamivel rövidebb, mint a milyen széles, felső és elülső széle szöglet alkot s csápsörtéjük közvetlenül ezen szöglet előtt van beékelve; potrohukon hosszanti foltok vannak. *Liops* ROND.³
- 100 (99) Harmadik csápizük valamivel hosszabb, mint a milyen széles, tojásdad alakú s csápsörtéjük az íz tövéhez közel van beékelve; potrohukon harántfoltok vagy szalagok vannak.
- 101 (102) Arczpaizsukat hímpor és szőrözet fedi, de közepén sima csupasz csík fut végig; szegélysejtharánterük⁴ hiányzik; pikkelyeik felső felületének a paizshoz közelebb eső része némezszerű szőrözettel fedett. *Tubifera* MEIG.
- 102 (101) Arczpaizsukat egészen vagy javarészből hímpor és szőrözet

¹ Az *Eristalis* LATR. nem alneme.

² A *Mallota* MEIG. nem alneme.

³ A *Tubifera* MEIG. nem alneme.

⁴ Az egyes nemekben megjelenő szegélysejtharántér a főkeret a szegélyalatti érrel köti össze s az előbbi torólata közelében van.

- fedí, csupasz esík vagy egyáltalában nincs rajta, vagy ha van is, igen jelentéktelen; szegélysejtharánterük van; pikkelyeik felső felülete csupasz. *Eurinomyia* BIG.¹
- 103 (98) A hím szemei majdnem összeérnek. *Mesembrius* ROND.¹
- 104 (91) Hátsó czombjuk apicalis vége előtt alul fogalakú nyúlvány van.
- 105 (106) Szemük szőrös; arczipaizsuk szájnyílásuk peremén alig megnyúlt. *Lampetia* MEIG.
- 106 (105) Szemük csupasz; arczipaizsuk ormos (16. rajz). *Tropidia* MEIG.²
- 107 (82) Első hátsó szegélysejtjük egyáltalában nem, vagy csak kissé szűkült, mert harmadik hosszanti erük majdnem egyenes lefutású (3, 4. rajz). — 4. alcsalád: *Zeliminae*.
- 108 (111) Csápsörtéjük tollas.
- 109 (110) Testüket dús szőrözet fedí, potrohukon sárga foltok nincsenek. *Arctophila* SCHIN.
- 110 (109) Testük alig szőrös, potrohukon sárga foltok vannak. *Cinxia* MEIG.
- 111 (108) Csápsörtéjük csupasz.
- 112 (141) Peremsejtjük nyitott.
- 113 (120) Testüket hosszú bolyhos szőrözet fedí.
- 114 (119) Hátsó czombjukon alul sem fogalakú nyúlvány, sem tüskék nincsenek; potrohuk rendszeren tojásdad alakú.
- 115 (118) Arczipaizsuk a szemeik alsó szélénél jóval lejjebb ér, arczéliben alul csúcsos (13. rajz).
- 116 (117) A hím szemei távol állanak egymástól; testük szőrözete dús. *Pentheilea* MEIG.
- 117 (116) A hím szemei összeérnek vagy majdnem összeérnek; testük csak kevésbé szőrös. *Cynorrhina* WILL.
- 118 (115) Arczipaizsuk alig terjed lejjebb a szemeik alsó szélénél, arczéliben tompa (13. rajz). *Pocota* ST.-FARG. & SERV.
- 119 (114) Hátsó czombjuk alul tüskés; potrohuk oldalai majdnem párvonalasak. *Brachypalpus* MACQ.
- 120 (113) Testük szőrözete nem feltűnő és sohasem hosszú és bolyhos.
- 121 (138) Torukon, a vállfoltot kivéve, feltűnő sárga rajzolat vagy folt nincs.
- 122 (131) Hátsó czombjuk alul tüskés vagy feltűnő fogalakú nyúlvány van rajta, vagy csúcsa előtt alul kiszélesedett; hátsó toruk néha sarkantyút visel.

¹ A *Tubifera* MEIG. nem alneme.

² A *Zeliminae* alcshaládba tartozik, de harmadik hosszanti erének lefutása miatt ebbe az alcshaládba is be van illesztve.

- 123 (130) Arczaizsuknak a csápok alatt levő része többé-kevésbé homorú; az első hátsó szegélysejtjüket elzáró ér sohasem kétszer megtörött (mint az *Eumerus* nemben).
- 124 (129) Hátsó czombjukon alula tüskézettség meglehetősen egyenletes.
- 125 (126) Arczaizsuk kissé ormos; hátsó czombjuk rendkívül megvastagodott. *Syritta* ST.-FARG. & SERV.
- 126 (125) Arczaizsuk nem ormos; hátsó czombjuk nem túlságosan megvastagodott.
- 127 (128) Rendes haránterük a korongsejt közepe előtt van. *Myiolepta* NEWM.
- 128 (127) Rendes haránterük a korongsejt közepén túl van. *Zelima* MEIG.
- 129 (124) Hátsó czombjuk csúcsa előtt alul fogalakú nyúlvány van. *Tropidia* MEIG.
- 130 (123) Arczaizsuknak a csápok alatt levő része nem homorú; az első hátsó szegélysejtjüket elzáró ér kétszer megtörött (4. rajz). *Eumerus* MEIG.
- 131 (122) Hátsó czombjuk alul nem tüskés, vagy csak egy tüske van rajta; hátsó tomporuk soha sem visel sarkantyút.
- 132 (133) Toruk oldalán és paizsukon erős sörték vannak. *Ferdinandea* ROND.
- 133 (132) Torukon nincsenek erős sörték.
- 134 (135) Hátsó czombjuk megvastagodott. *Myiolepta* NEWM.
- 135 (134) Hátsó czombjuk nincs megvastagodva.
- 136 (137) Testüket rövid bolyhos szőrözet fedi; két utolsó potrohgyűrűjük, vagy legalább az utolsó, vörössárga. *Cynorrhina* WILL.
- 137 (136) Testük majdnem csupasz, javarészt fémfényű. *Calliprobola* ROND.
- 138 (121) Torukon, a vállon levő folton kívül, más feltűnő sárga rajzolat vagy folt is van.
- 139 (140) Hátsó czombjuk egyszerű; hónaljerük rendes lefutású. *Temnostoma* ST.-FARG. & SERV.
- 140 (139) Hátsó czombjuk csúcsa előtt alul fogalakú nyúlvány van; hónaljerük nem rendes lefutású, mert utolsó szakasza egy darabig a szárny hátsó szélével párvonalasan fut s csak azután torkollik bele (3. rajz.). *Spilomyia* MEIG.
- 141 (112) Peremsejtjük zárt. *Milesia* LATR.
- 142 (1) Csápjuk hosszú, megnyúlt, előreálló (6, 7, 9, 12, 15. rajz.).
- 143 (148) Harmadik hosszanti erük egyenes lefutású, az első hátsó szegélysejt felett sem be nem öblösödik, sem érfüggeleke nincs. — 5. alcsalád: *Chrysotoxinae*.
- 144 (147) Csápsörtéjük dorsális állású (6, 12. rajz.).

- 145 (146) Csápjuk hosszú homloknyúlványból ered (12. rajz); potrohu-
kon széles vörös harántsáv van. *Psarus* LATR.
- 146 (145) Csápjuk az előreálló homlokból ered (6. rajz); potrohuk
fekete, sárga ívalakú foltokkal ékített. *Chrysotoxum* MEIG.
- 147 (144) Csápsörtéjük apicalis állású (7. rajz.). *Callicera* PANZ.
- 148 (143) Harmadik hosszanti erük az első hátsó szegélysejt felett
beöblösödik, vagy érfüggelékkal ellátott. (2. rajz.).
- 149 (150) Csápsörtéjük dorsalis állású; arezpaizsuk domború és sző-
rös (15. rajz). — 6. alesalád: *Microdontinae*
Microdon MEIG.
- 150 (149) Csápsörtéjük apicalis állású; arezpaizsuknak csak alsó fele
domború s majdnem csupasz (9. rajz). — 7. alesalád:
Ceriodinae. *Ceroides* ROND.

Az *Angerona prunaria* L. második generációja.

Irtai: GOICS ANDRÁS.

A mióta lepkegyűjtéssel foglalkozom, szabadságomat minden évben Felső-Zemplénben, Homonnán töltöm és ott igyekszem gyűjteményemet minél nagyobb mértékben és minél ritkább állatokkal szaporítani.

Sajnos, az utóbbi évek kedvezőtlen nyári időjárása legszebbnek és legsikeresebbnek ígérkező kirándulásaimat megghiúsította, általában azonban mégis azt tapasztaltam, hogy ezzel a hegyes-völgyes gyönyörű vidékkel, a hol komoly gyűjtő talán még egyáltalán nem is járt, határozottan érdemes foglalkozni.

Mind magas hegységein, mind völgyeiben, a Laborez folyó és a kis hegyi patakok partján bújó növényzet díszlik, a mely táplálékot nyújtva a lepkefajok százainak, nyugodt zavartalanságában valószínűsítő helye ezeknek a fajoknak.

Megtaláltam itt a hazai *Lycaena*-k legtöbb fajtáját, köztük egy érdekesebb aberrációt is (*Icarus* ROTT. ab. *caerulea* FUCHS.; *Bellaragus* ROTT. ab. *Ceronus* ESP. ♂; *Cyllarus* ROTT. ab. *dimus* BGSTR.; *Arion* L. ab. *obscura*), gyűjtöttem továbbá a szövölepkek sok fajtáját, a bagolypilléket különösen nagy számban, így a *Catocala*-k egyes sárga fajtát is, a Geometridák számos fajtát és *Anthrocera*-kat (*Zygaena*) igen nagy számban.

A Geometridák közül megemlítem a *Bupalus piniarius* t, a mely a város közelében levő fenyvesekben (június közepén) a verőfényes déli órákban nagy mennyiségben repül. Egy délelőtt alig egy óra alatt mintegy 25—30 ♂-et fogtam, nőtényt azonban sem a repülő

állatok között, sem a fák galyain pihenők között nem sikerült találnom. SPULER megjegyzését, hogy a repülő állat, ha üldözik, szigalonban a fenyőfák törzse körül felfelé repül és a fák tetején leül, nem tudom igazolni; ha az alacsonyan repülő állatot a hálóval nem sikerült elfognom, gyors repüléssel magasra emelkedett és egyenes irányban elmenekült.

Mint kezdő lepkész, még nem vagyok azon a ponton, hogy speciálisan egyes ritka fajok, vagy változatok kutatásával foglalkozzam, nem kételkedem azonban benne, hogy az itt észlelt népes lepkevilágban szép számmal szerepelnek a ritka fajok és változatok is és remélem, hogy később — nagyobb gyakorlat után — ilyeneket is meg fogok találni.

Most csak az *Angerona prunaria* L.-nak 1912. augusztus végén (22-től kezdődőleg) gyűjtött feltűnően kis példányairól szándékozik megemlékezni, a melyek a májusban repülő példányokkal rajz tekintetében teljesen egyenlők, de amazoknál mintegy harmadrésznivel kisebbek és a hímek színe a normális hímek barnássárga színével szemben erősebb sárga. Az összes gyűjtött példányokat — mintegy 6—7 darabot — egy villamos lámpával megvilágított nyitott folyosón a falon fogtam, csak kár; hogy többé-kevésbé mind rongyos példány volt, amit a már napok óta tartó esőzésnek és szélnek tulajdonítok.

Volt e példányok közt 2 darab ab. *Spanbergii* is, a melynek sárga alapszíne megmaradt, rajza azonban ninesen, csak a szárnyak középpontjában van meg a jellemző barna folt.

Az *Angerona prunaria*-nak ez az augusztus végén jelentkező kis alakja minden valószínűség szerint koratavaszi példányok második generációja, a mit az a körülmény is megerősít, hogy noha azon a nyáron július közepétől gyűjtöttem Homonnán és vidékén. *prunaria*-t csak augusztus 22-ike után fogtam, tehát ezek a példányok az első generációból megmaradt példányoknak nem tekinthetők.

Mint érdekes jelenséget közlöm ezt, mert e lepkefaj második generációjáról a rendelkezésemre álló művekben ninesen említés. Hogy a második generáció minden évben megjelenik-e, vagy pedig az 1912. évben csak kivételes eset volt, még nem volt alkalmam megállapítani, mihelyt azonban tehetem, megfigyelem és annak idején beszámolok róla.

Ezidei homonnai gyűjtésemről legközelebb leszek bátor beszámolni.

Megemlítem ez alkalommal még azt a megfigyelésemet, hogy Békásmegyér környékén a *Chrysophanus dorilis*-nak nem tiszta törzsfaja repül, hanem az összes fogott példányok a var. *orientalis* STGR.-hez nagyon közel álló, vagy teljesen annak mondható sötét példá-

nyok. A ♂♂ hátsó szárnyai alsó széléről a sárga foltok vagy teljesen hiányoznak; vagy csak, igen elsötétült kis nyomokban vannak meg; a nőstények pedig teljesen elsötétült példányok, amelyeknek a rajza csak mintegy a sötétbarna fátyol alól üt át. A szárnyak fonákjának alapszíne mind a két nemnél határozottan sárga a törzsfaj sárgássziürke színével szemben.

Barlangkutatás nehézségekkel.

Irta: BOKOR ELEMÉR.

Kisszegyesd Biharmegye igénytelen falvacskáinak egyike. Zeg-zugos, hegynek ugró, hol nyaktörő kövekkel, hol meg lúdmeg-úsza, sertésvája tócsákkal fedett utcáival, füstátjárta s koromlepte deszkavitillóival, avagy vályogból vert, zsúppal fedett s kéménytelen viskóival épp úgy bele illik a bihari oláhlakta tájképekbe, mint akármely más falva széles e megyének.

Az által se válik nevezetesebbé, hogy ott fekszik, a hol a jég-hideg Tiszapatak kibontakozva a Magura- és Priszlop-hegyek fojtogató üléseiből, esobogva önti kristályvizét a Feketekőrös ide felnyúló völgyébe, hogy a közepén átzúgó patak egy sokat zakatoló fűrészalomnak adhatna szorgosabb életet, (ha a malmot más kezek vezetnék), hogy tőle csak egy óránypira Fonóházán át vezet az országút Rézbányának fémekben gazdag s mégis rokkant lábön sántikáló aknáihoz, — mindez még cseppet se teszi nevezetessé e zeg-zugos fészket. Beékelte magát szűk völgytorokba, elrejtőzött komor bükkerdők árnyába, tán rég meg is felejtkeztek volna róla, ha nem hozná őt néha-néha két sajátsága emlékezetbe. Az egyik, amely az idegenre és környékbelire egyaránt fontos, hogy dologkerülő legényei páratlan gyorsasággal forgatják késeik pengéjét, a másik, a mely csak a távol idegent érdekli, hogy e nyomorult falu kiinduló ponttól szolgál Biharmegye legpompásabb barlangjainak felkeresésére.

Utóljára 1913 júliusának első napján látogattam el a faluba. János szolgám is velem volt; elmaradhatatlan kísérőm két évi bihari barangolásaimon. Az idő is kedvezett, a mennyiben a megszokott sűrű eső helyett csak lágyan szitált s a ködhomály fejünk felett mintegy száz méteren lebegett. De száraz ruhában haza vetődni még sem reméltem s a később átéltek fényesen bizonyították, hogy reményemben nem esalatkoztam.

Fonóháza elhagyása után nyílt első alkalmam sikamlós ingoványokkal, feneketlen pocsolyákkal közelebbi érintkezésbe lépni. De ezipőim vízhatlanok lévén, lábszáraim kettős kamáslitól védve, nem

is hederitettem rájuk. A csatakos vetések mentén, egy kukoriczáson át, csurranó gazossal szegélyezett ösvényeken azonban már karjaim s lábszáraim a térden felül kötöttek ismeretséget a mindent átható esővel. De ez még hagyján! Hanem a mikor Kisszegyesd előtt a medrében meg nem férő Tiszapatak éppen az egyedül járható kocsit utat választotta új menetirányul, midőn a falu alján elöntött utczákat úgy kellett vennünk, hogy félkarral a kertpalánkba kapaszkodva a palánkmenti kövekre ugráltunk, miközben a megérintett dióágakról friss és bő zuhany omlott nyakunkba, akkor már rázenditettem néhány erősebb kifejezésre, mi a kisszegyesdi zsíroshajú oláhoknak látszólag nem kis kárörömére szolgált.

Mindezt a falu egyedüli koresmájában avas szalonna s keserű sör mellett kerestem vigaszt. A koresmárosné, — áldott legyen a másfélmázsás kardos asszony lelke! — hogy megóvjon a falubeliek kíváncsi szemeitől, tolakodó kérdezőféséitől és vigyorgással kísért megjegyzéseitől, a mellékszobát boesátotta rendelkezésünkre. Festői hanyagságban hevert itt szertesztét: vetetlen ág, pihés dunna, zsíros bekecs, kormos serpenyő, mázos főzőkanál, pókhálós palaczk, hordó és hasábfu ujjnyi piszok mellett. Természetes, hisz' Biharban vagyunk! Míg odaát esetlen megjegyzések s nyers hahota váltották fel egymást, a koresmárosné óva intett, ne mutassam pénzem, mert e „bicskásokban“ nem lehet bízni. Mosolygva utaltam keskeny ökleimre s mindég készenlében levő ismétlő-pisztolyomra. Így helyes, vélte a jó asszony, akkor nem félt többet.

A jámbor oláhokat faképnél hagyva megindultunk a Tiszavölgyön felfelé. Az eddig bizonytalan időjárás határozottabb formát öltött magára. A völgyoldalakon ölmos köd gördült alá, függőnyt húzva a vadregényes hegyszoros elé, egykedvűen zuhogott az eső, tombolva kavargott alatt a haragoszöld Tiszapatak. A két év óta megszokott időjárás már érzéketlen hagyott. Patakmosta ösvényeken, utat tévesztett kőtuskók között, agyagos, sikamlós partokon át elértük a szoros nyílását.

Itt új kalandok előtt állottunk. A völgy annyira elszűkült, a patak annyira megdagadt, a partok oly meredek sziklafalakat képeztek, hogy kénytelen-kelletlen a patakázolásba fogtunk. A ki előtt már ismeretes, hogy mi az egy megáradt s vadul aláözönlő hegyi patakon három tucatszor átgázolni, egy patakon, mely fővenyt s éles kötörmelékot, letépett ágat, kidöntött fatörzset gördít alá zavaros medrében, melyben minden szirt alatt kötésig érő tölesér kavargó, melynek vize hasító hidege átfut a gerincen, átnyílal az agyon, kápráztatva a szemet, összevazogtatva az állkapcsokat, az nem fogja megirigyelni akkori helyzetemet.

Én azonban e tekintetben már némi tapasztalattal bírtam, némi gyakorlottságra tettem szert. Kötésig levetkőzve, felhúztam vadonatúj oláh boeskoraim s megkezdtém az átgázolást. János sziszegve követett. Az első gázolásnál megbénultak lábaim, elsötétült szemem előtt, égő fájdalom nyilalt át gerincemen az agyig, csaknem összeroppan-tam a fájdalom hatása alatt, a másodiknál azonban már könnyebben ment. Lassan-lassan hozzá szoktak lábaim, hova-tovább eltűrhetőbbé vált a jeges fürdő. Vagy háromnegyed óra múlva úgy véltem, minthá már elértem volna a Nagy Sándor-barlanghoz vezető ösvényt.

Néhai CZÁRÁN GYULA, a bihari hegyvilág lelkes és áldott emlékü kutatója építtette néhány éve saját költségén az utat. Bevált szerpentinákon kígyózkodott fel az a barlang bejáratáig. De csak évekkel ezelőtt. Ma, egy fatörzs kidőlése és a vele járó tetemes hegy-csuszamlás annyira megrongálták a különben is már benőtt utat, hogy az helyenként is alig felismerhető. Midőn CZÁRÁN műútját nagy gonddal építtette, eszébe jutott-e, vajjon fog-e akadni egy természetért rajongó utóda, vagy vélte tán, hogy műve évszázados marad?

Mindebből semmi, ma az ösvény tönkre jutott s a barlangkutató saját tájékozó képességére van utalva. Hogy azonban ez mennyire cserben tud hagyni, bizonyítja az én esetem is. Mert midőn síma boeskoraimmal a meredek, omladozó és sikamlós hegyoldalt inkább csak négykézláb csúszva-mászva, csatakos gazonon áttörve, számtalanszor elesve, mindannyiszor alágördülve vagy egy fél órán át hiába másztam, utóbb bosszúságomban fel és alá, balra-jobbra kúszva, a barlang bejáratát minden igyekezetem dacára sem találtam, — holott benne már néhányszor vezető nélkül is megfordultam, -- midőn már zuhogó eső vert, fáradság gyötört, megtépett térdeim inogni kezdtek, Jánosra való tekintettel is a kutatást abban hagyva, egy tíz méter hosszú üregben húztuk meg magunkat. De a barlangnak itt a közelben kellett lennie s ez a tudat nem hagyott pihenni. Ismét neki indultam keresésének. Vagy három kisebb üregre bukkantam, — a hegyoldal lászóleg alá van aknázva barlangüregekkel — míg végre jó órai idővesztés után rá akadtam a keresve keresett Nagy Sándor-barlangra. Ruhám akkor már esurron víz volt. De a barlangot azóta nem tévesztem el.

Alacsony, boltíves bejárata egészen el van rejtve cserjés és mohos kőtömbök közé. Alulról megközelítve egész közvetlen tűnik fel s igénytelen barlangra hagy következtetni. Pedig bensejében Bihar egyik kisebb, de egyszersmind egyik legszebb barlangja is gyönyörködteti szemünket. A bejáratot védő, hatalmas szirttömbről aláereszkedve egy táguló, meglehetősen száraz folyosón, ott, a hol sötét esthomály dereng, a barlang ketté ágazik. Az elágazást egy felülről

lecsüngő cseppkőfüggöny jelzi. A baloldali, szakadás útján létrejött folyosó csak gyéren van néhány fehér stallagmittal, rojtos függönynyel, bodros díszítéssel ellátott cseppkővel megrakva. Hátsó részében hirtelen elszűkül, néhány spárgaalakú cseppkőoszlop mögött koromsötét éj tátong. Oda át a nagy terem nyílik; áthallani az ütemesen aláhulló vízecspepek egyhangú morajlását.

E terem a barlang legpompásabb része. Hófehér falai dúsan meg vannak rakva csipkével díszített függönyökkel; izlésszerűen csoportosított cseppkőoszlopok, barokkstilú figurák, alabástrom medenczék tükröződnek a terem hátsó felét betöltő kristálytisza alvilági tóban. Festőies háttér csatlakozik e káprázatos képhez; egy lépcsőzetesen aláfoló, legyezőalakban szétterülő, vörösbarna, megkövült vízesés. Éles világításnál elragadó színvegyületek alakúlnak, a csillogó-villogó, ragyogó teremről alig tudjuk elvonni tekintetünket.

A vízből soha ki nem fogyó alvilági tavon egy hídacska vezet át; fekete karfája merengve révedez a kristálytisza mederbe. Azaz csak révedezett, míg meg nem zavartam idilljét.

Kettős pallójú deszkából, baklábakra verette CZÁRÁN a hidat. A hídfedél akkor még jó arasznyira lebegett a víztükör felett. A folytonos esőzéssel járó talajvízbőség azonban az alvilági tó színét két arasszal emelte a palló felé. De nekem át kellett jutnom minden áron a megkövült vízeséshez! A jégvízhez hozzászokott lábaimmal haladéktalanul bele is kezdtem az átkelésbe. Lépésről-lépésre, araszról-araszra, óvatosan csúsztam a kettős pallón előre. Egyik kezemben lámpát tartottam, másokban gyűjtőüveget, zsebeim gyertyával, gyújtóval, karbiddal voltak telve. Szemeimmel mereven követtem lábaim mozgását, egész figyelmem csak rájuk irányult, tisztán éreztem bocskoraimon át a palló minden erezetét, lélegzetem visszafojtottam s csak csúsztam. A jobb deszka hirtelen véget ért. Egy hozzá toldott darab következett. De óh balvégzet, eleje mélyebbre sülyedt a másikonál! Egy pillanatra megbillentem, jobb talpam deszkát fogott, testsúlyom átesett, egy hirtelen lendítés bal karommal, göresös kapaszkodás a szivaccsá telített karfába a jobbal, egy reccsenés, aztán egy loccsanás és a karfa meg én az alvilági tóban lubickoltunk.

Áldom a pillanatot, hogy csak komor Jánosom látott. Kötésig egy alvilági tóban, kioltott lámpával két meredek sziklafal között. Nem a legkényelmesebb helyzet! Mikor a barlang hőmérséklete az előcsarnok végén 8-9° C volt! Lélegzetem elállt, csak hebegés jött ajkamra, karjaimmal kapkodtam magam körül, legyen az fal, korlát, világosság, csak valami — gyertyát! — végre ki tudtam ajkaimon hozni. János pedig magasra emelve gyertyáját világított, megpillantottam a túl partot, átsiklottam. Azóta a karfa az alvilági tó színén úszik, ha át nem ázva, el nem korhadva, a fenéken nem pihen.

Az elágazástól jobbra, lefelé vezető, kanyargós folyosó már jóval szárazabb, sokkal komorabb. Sötét színű, rég kialakult, bodros cseppkövek díszítik, melyek közül néhány karcsú, zsurlóra emlékeztető cseppkőoszlop kivált felkelti figyelmünket. Az alvilági tó, a hófehér cseppkövek, a hatalmas, rozsdavörös, megkövült vízesés, a karcsú, zsurlószerű oszlopok ily csoportosításban Biharnak más barlangjában sehol sem találhatók.

Két vakbogár él a barlangban: a *Pholeuon Bírói* Csiki, mely a *leptoderum* FRIV.-val a legközelebbi rokonságban áll, tán vele azonos és a *Drimeotus Mihóki* Csiki. Míg az előbbi faj nem éppen ritka, az utóbbiból csak igen kevés példányt lehet fogni vagy csalétekkel gyűjteni. Midőn a *Drimeotus*-t e barlangból először gyűjtöttem, alig akartam hinni szemeimnek. Mikor a mindeddig átkutatott számos barlangban mindannyiszor külön állott egyikben egy *Pholeuon*, másikban egy *Drimeotus* faj. Hogy megelőzőleg már a *Pholeuon Gyleki* Mocz. között is akadtam egy *Drimeotus*-ra; mely később a *Csikii* МНОК nevet kapta, arra persze csak a gyűjtött anyag feldolgozásánál, hónapokkal később jöttem rá. Más vidéki barlangok mutatnak ugyan hasonló analógiát a vakdögbogárfajok együttes előfordulásában, de a *Drimeotus*-nál ezt észlelni itt nyílt első alkalmam. Ezután persze több barlangban találkoztam hasonló jelenséggel. A mennyiben a barlangot egyedül lakó *Drimeotus*-ok sehol sem lépnek fel éppen gyér számban, kell, hogy a *Pholeuon*-nal társultak és a társaik között valami kölcsönös viszony legyen. Új hazát talált, tehát még csak gyéren elterjedt, új fajjá fejlődni kezdő állatokkal van itt dolgunk, avagy reliktumokkal csupán, a *Pholeuon*-nal létért küzdő fajok utolsó epigónjaival? Mindenesetre a *Drimeotus*-„fajok“ megállapítása a számos átmenet, sok, csak egyedben gyűjtött „faj“ miatt még nagyobb nehézségekbe fog ütközni, mint a *Pholeuon*-nemé. — E barlangban sikerült még egy vak álskorpió, a *Blothrus brevipes* FRIV. egy példányát fognom.

A nem óhajtott fürdő után János egyedül gyűjtött tovább. Magam pedig egy átnyújtott két méteres bot segítségével visszatértem a barlang bejáratához. Kint csendesen zuhogott az eső; lassan, de következetesen János egy sziklaoduban száraz hasábfát talált, abból tüzet rakva, ruháim szárítani kezdtem. Most, midőn megválva facsarható ruháimtól, egyedül vadonatúj oláh bocskoraimmal ruházva, egyenkint a kékes, maró füst felé tartottam ruhadarabjaim, előttem perzselő lánggal, mögöttem dermesztő sötétséggel, gondolataim elkövályogtak harmadkori társaimhoz, kik hasonló viszontagságok mellett, velem egyforma öltözetben, tán még éhségtől gyötört gyomorral is, komoran bámultak bozontos szemöldökük alól a sistergő üszökbe. A különbség köztünk csak az volt, hogy ők még nem teheték más-

kép, nekem pedig módomban volt a barlangoktól megvárlni. Egy esetleg erre tévedő kisszegyesdi legény bizonyára keresztet vetett volna magára s homlokegyenest rohant volna le a zúgó patakhöz. Pedig agyarkodó komondorja ruhám nélkül füstedzette hegyi társat ismert volna fel bennem.

*

Felhasznált irodalom:

CSIKI ERNŐ: Új vak bogarak a Bihar-hegységből. (Rovartani Lapok, XIX, 1912, p. 156—163).

CZÁRÁN GYULA: Kalauz Biharfüredi Kirándulásokra. Belényes, 1903.

FRIVALDSZKY JÁNOS: Adatok a magyarhoní barlangok faunájához. (Magyar Tud. Akad. Mathem. és Természettud. Közlemények. III, 1865, p. 16—53).

MIHÓK OTTÓ: Új vak bogarak Magyarország faunájából. (Rovartani Lapok. XIX, 1912, p. 163—167).

MOCSÁRSKI EMIL: Zwei neue Blindsiphiden aus dem Biharkomitat. (Coleopt. Rundschau. I, 1912, p. 117—118).

Újabb adatok Magyarország Hymenoptera-faunájához.

Irta: DR. ZILÁHI KISS ENDRE.

I.

Mintegy húsz éve foglalkozom a magyarországi Hymenopterákkal s ezen idő alatt végzett búvárkodásom eredményéről akarok az alábbi sorokban beszámolni. Ezen időből 15 év MOCSÁRY SÁNDORNAK „A Magyar Birodalom Állatvilága: Hymenoptera“ című munkájának megjelenése utánra esik. Ezen idő óta több dolgozat jelent meg a magyar Hymenoptera-faunáról s azokat a mennyire ismertem s hozzájuk férhettem, felhasználtam, t. i. hogy tekintettel voltam az ott közölt adatokra s azokat nem vettem fel mint a faunára új fajokat.

Ellenben új adatnak vettem fel azokat, a melyekről tudomásom volt ugyan, hogy a Nemzeti Múzeum gyűjteményében meg vannak, de az irodalomban ezekről semmiféle adat még nem jelent meg. A múzeum adatai természetesen nincsenek felvéve, mivel én csak azokat közlöm, a melyek az én gyűjteményemben foglalnak helyet s abban bárki által megtekinthetők.

Ezek az adatok is elég tekintélyes számúak s csak azt bizonyítják, hogy ez a rovarrend még a meglehetősen elszigetelten s egyéb hivatalos foglalkozása s élethivatása által nagyfokban akadályozott bűvár kezében is igen hálás anyagot nyújt a tanulmányozásra.

Felsorolok összesen 543 fajt, a melyből 266 ugyan már ismeretes volt, de igen kevés, egy-két termőhelyről, vagy egymástól nagyon távol eső helyekről, csak szórványosan ismerték. Mindenestre igen ritka fajok ezek is, úgy hogy alig hiszem, hogy a Nemzeti Múzeum gyűjteményét kivéve, még csak egytized része is meg lenne bármely más gyűjteményben. A következő 260 faj pedig Magyarországon eddig még nem észlelt vagy legalább is sehol fel nem sorolt faj, a melyek közül azt hiszem, hogy sok a Nemzeti Múzeum gyűjteményében is hiányzik.

A fennmaradó 17 faj még a faunára s a tudományra nézve is új faj, a melyeknek leírását is közlöm ezen felsorolás keretében.

Az anyag gyűjtésében segítségemre voltak, a miért e helyen is hálás köszönetet mondok, első sorban DR. SZILÁDY ZOLTÁN, ki az évente gyűjtött *Hymenoptera*-anyag nagy részét küldötte el nekem tanulmányozás s meghatározás végett. Az ő gyűjtéséből valók a Nagyenyed, Fugod, Igenpatak, Oláblapád, Plitvicza és Senjsko Bilo termőhelyekről felsorolt adatok.

PILICH FERENCZ Simontornyáról küldötte be az ott gyűjtött anyagot átnézés végett s a Simontornyáról felsorolt anyag kizárólag az ő gyűjtésének gyümölcse.

FEKETE GYÖZÖ Szalonczáról bár kevés, de értékes adatokkal járult hozzá ezen felsorolás adataihoz.

Igen sok adat származik MERKL EDÉ-től, a ki Boksánbányán és Ferenczfalván gyűjtött részemre, míg MERKL JÓZSEF Verseczről járult hozzá szintén megbízás alapján a gyűjteményem gyarapításához.

A meghatározásban segítségemre volt első sorban MOCSÁRY SÁNDOR kir. tanácsos, múzeumi igazgató-őr, kitől az első tanítást kaptam a Hymenopterák meghatározására s ki később is támogatót sok nehéz faj determinálásában.

Nagy segítségemre volt I. D. ALFKEN Bremenben, ki az oly nehéz *Halictus*, *Prosopis* és *Sphecodes* nemeket határozta meg, de a többi nemekben (*Anthrena*, *Colletes* stb.) is sokat segített s leírta az *Anthrena setosa* ALFK. nevű új fajt.

Továbbá ALB. ULBRICHT Crefeld-ben, ki az Ichneumonidák egy nagy részét determinálta s a gyűjtemény alapján leírta a *Hoplismenus pica* WESM. ♂, *Pimpla brachycera* THOMS. ♂, *Xorides Kissi* ULBR., *Banchus falcatorius* var. *luteofasciatus* ULBR., *Perosis albomarginatus* ULBR., *Odontomerus rufiventris* var. *rufipes* ULBR. nevű fajokat. Ezeknek a típusai szintén a gyűjteményem értékét emelik.

Fogadják ez úton is szíves segítségükért forró köszönetet.

Ezzel útra bocsátom felsorolásomat. Lehet, hogy tévedések is lesznek benne, de ezek ilyszerű munkákuál szinte elkerülhetetlenek. A magam részéről igyekeztem feladatomat tőlem telhetőleg jól és lelkiismeretesen elvégezni.

Tenthredinidae.

- Tenthredella* (*Tenthredo*) **hybrida**¹ EV.: Bethlen, Marosgombás.
Tenthredo (*Allantus*) *bifasciatus* MÜLL. (*viduus* Rossi): Kecskemét, Felső-Ilosva. — *T. annulatus* KLG.: Drenkova.
Tenthredopsis lactiflua KLG.: Celna (SZILÁDY). — *T. fulvitaris* ED. ANDRÉ: Csorba.
Siobla (*Encarsioneura*) *Sturmi* KLG.: Boksánbánya.
*Macrophya chrysur*a KLG.: Boksánbánya. — *M. blanda* F. (*solitaria* SCHRNK.): Nagyenyed. — *M. carinthiaca* KLG.: Boksánbánya.
Dolerus dubius KLG. var. *desertus* KLG.: Ferenczfalva. — *D. palustris* KLG. var. *saxatilis* KLG.: Ferenczfalva. — *D. rufotorquatus* A. COSTA: Boksánbánya. — *D. nigratus* MÜLL. (*fissus* HTG., *varispinus* HTG.): Csepel.
Loderus vestigialis KLG.: Boksánbánya.
Athalia maculata Mocs.: Bethlen.
Emphytus viennensis SCHRNK.: Nagyenyed (SZILÁDY).
Taxonus minutus A. COSTA: Nagyenyed.
Mesoneura despecta KLG.: Bethlen.
Pareophora monticola THOMS. (*exarmata* THOMS.): Nagyenyed (SZILÁDY).
Monophadnus Spinolae KLG. var. *scutellaris* ANDRÉ: Bethlen.
Scolineura recta THOMS.: Detonáta.
Trichiocampus eradiatus HTG.: Marosgombás.
Cryptocampus saliceti FALL.: Oláhlapád.
Pontania viminalis HTG. (*ischnocerus* THOMS.): Hadad.
Amauronematus histrio LEP.: Boksánbánya.
Lygaeonematus compressus HTG.: Ferenczfalva.
Pristophora betulae RETZ.: Hadad.
*Aprosthem*a *axillaris* ZADD. (*Zaddachi* ANDRÉ): Nagyenyed (SZILÁDY).
Acantholyda flaviceps RETZ.: Nagyenyed, Boksánbánya.
Cephaleia signata F.: Zilah.
Pamphilus inanitus VILL.: Marosgombás. — *P. lucorum* F.: Boksánbánya.

Cephiidae.

- Janus cynosbati* L.: Nagyenyed.

¹ A vastag nyomással kiemelt fajok faunánkra újak.

Cephus infuscatus ANDRÉ: Bethlen.

Monoplopus idolon ROSSI: Boksánbánya.

Cynipidae.

Andricus quercus corticis L.: Hadad.

Evaniidae.

Evania caudatum SZÉPL.: Boksánbánya.

Trigonalidae.

Trigonalys Hahni SPIN.: Bethlen, Apanagyfalu.

Ichneumonidae.

Ichneumon furius L.: Kékes. — *I. rudis* FONSC.: Hadad. — *I. rufinus* GRAV.: Hadad, Bethlen. — *I. rubens* FONSC.: Kékes. — *I. bilineatus* GMEI.: Felső-Ilosva. — *I. puerperae* MOCS.: Igenpatak (SZILÁDY). — *I. extensorius* L.: Hadad, Kékes, Szaloncza, Boksánbánya. — *I. primatorius* FORST.: Szaloncza (FEKETE). — *I. validicornis* HOLMGR. var. *vivacior* TISCHB.: Boksánbánya. — *I. perversus* KRIECHB.: Bethlen. — *I. sculus* KRIECHB.: Zilah. — *I. medialis* WESM.: Nagyenyed, Boksánbánya. — *I. fulvicornis* GRAV.: Felső-tök. — *I. gracilicornis* GRAV. var. *nigricaudus* BERTH.: Czibles-havas, Igenpatak, Boksánbánya. — *I. raptorius* GRAV. var. *albicaudus* BERTH.: Zilah. — *I. coniger* TISCHB.: Simontornya. — *I. caedator* GRAV.: Zilah, Boksánbánya. — *I. varus* TISCHB.: Boksánbánya. — *I. erraticus* BERTH.: Boksánbánya. — *I. exilicornis* WESM.: Ferenczfalva. — *I. sanguinator* ROSSI: Simontornya. — *I. haematomerus* HLMGR.: Boksánbánya. — *I. inops* HLMGR.: Havasgyógy (SZILÁDY). — *I. gravipes* WESM.: Ferenczfalva. — *I. vestigator* WESM. (*deceptor* GRAV.): Szaloncza, Bethlen és var. *obscurior* BERTH.: Boksánbánya. — *I. limbatus* TISCHB.: Pareng-havas. — *I. melanostigma* KRIECHB.: Apanagyfalu, Czibles-havas. — *I. eumerus* WESM.: Apanagyfalu. — *I. memorator* WESM. (*delator* WESM.): Simontornya (PILICH). — *I. corrucator* L. var. *luridus* GRAV.: Apanagyfalu, Czibles-havas, Várkudu, Boksánbánya. — *I. castaneus* GRAV. var. *subniger* BERTH.: Hadad. — *I. fulvidactylus* KRIECHB.: Pareng-havas. — *I. dumeticola* GRAV.: Boksánbánya. — *I. albosignatus* GRAV. var. *punctus* BERTH.: Boksánbánya. — *I. derogator* WESM.: Alsó-Ilosva, Boksánbánya. — *I. vacillatorius* GRAV.: Hadad. — *I. semirufus* GRAV.: Simon-

tornya (PILICH), Hadad. — *I. captorius* THOMS.: Czibles-havas.
 — *I. coniger* TISCHB.: Simontornya. — *I. leucurus* KRIECHB.:
 Bethlen, Simontornya.

Eupalamus lacteator GRAV.: Hadad.

Amblyteles equitatorius SZ.: Nagyenyed. — *A. culpatorius* GRAV.:
 Szaloncza, Nagyenyed. — *A. punctus* GRAV.: Hadad, Boksán-
 bánya. — *A. bicingulatus* GRAV.: Hadad. — *A. uniguttatus*
 GRAV. var. *fumigator* GRAV.: Szaloncza és var. *subfasciatus*
 TISCHB. (*interjectus* TISCHB.): Ferenczfalva. — *A. conspurcatus* GRAV.
 Hadad, Nagyenyed, Ferenczfalva. — *A. Devylderi* HLMGR.:
 Kékes, Felsőtök. — *A. Panzeri* WESM.: Boksánbánya. — *A. fus-*
cipennis WESM. (*fusorius* auct.): Igenpataka. — *A. injucundus*
 WESM.: Zilah. — *A. pedatus* BERTH.: Zilah. *A. caeruleator*
 ZETT.: Szaloncza.

Amblyteles Veressi n. sp.

♀ Antennis filiformibus tricoloribusque, basi rufis, in medio
 albis, apice nigris. Capite nigro, ruguloso-punctato; clypeo margine
 apicali triangulariter exciso; mandibulis et palpis maxillaribus rubris.
 Thorace nigro, scutello albido. Areis metathoracis integris, area supe-
 romedia quadrata, spiraculis thoracis elongatis. Alis hyalinis, venis
 stigmatibusque flavis. Petiolo striato et postpetiolo nigris; segmen-
 tis 2, 3. et 6. margine albido. Pedibus rubris, femoribus posticis
 tibiariisque posticarum apice nigris; tarsis spinulosis, coxis nigris
 haud tuberculatis. Long. 10 mm.

Hungaria orientalis: Felsőtök (legit D. FR. VERESS DE
 KÖVESD).

*

♀ A fonálforma csápok töve vörös, közepe fehér, vége fekete.
 A fej fekete, ránczosan pontozott, a fejpaizs elülső széle kétoldalt
 háromszögű kimetszéssel. Az állkapcsok és az állkapcsi tapogatók
 vörösek. A tor fekete, a paizs fehér. Az utótor mezői teljesék, az
 area superomedia négyszögű, a tor légnyílásai hosszúkások. A szár-
 nyak átlátszók, nem füstösek, az erek és a szárnyjegy sárga. A ro-
 vátkolt petiolus és a postpetiolus fekete, a 2-3. és 6. szelvény széle
 fehér. A lábak vörösek, a hátsó czombok és a hátsó lábszár vége
 feketék. A lábfejek tüskések, a csipők feketék, dudorodás nélkü-
 liek. Hossza 10 mm.

Termőhelye Felsőtök, Szolnok-Doboka vármegyében, a hol
 KÖVESDI VERESS FERENCZ kir. járásbíró gyűjtötte, a kinek tiszteletére
 ezt az új fajt elneveztem.

Chasmodes paludicola WESM.: Hadad, Bethlen.

Psilomastax caeruleator F.: Czibles-havas.

Hoplismenus pica WESM.: Senjsko Bilo. — *H. lamprolabus* WESM.:
Ferenczfalva.

Exephanes femoralis BRISCHKE: Hadad.

Exephanes hungaricus n. sp.

♀ Capite antennisque nigris. Clypeo antice rotundato. Thorace nigro, spiraculis oblongo-ovalibus, area superomedia fere sexangulari. Scutello nigro, haud sellato. Alis paulo infumatis, venis brunneis, stigmatibus aurantiaco. Postpetiolo sulcato-ruguloso, segmentis 2—3, margine apicali nigro excepto, rubris, segmentis reliquis nigris. Gastrocoelo magno, leviter et parce sulcato, segmentis subtilissime denseque punctatis. Pedibus nigris, tibiis anticis antice albedo-flavis. Long 13 mm.

Hungaria meridionalis: Ferenczfalva (MERKL).

*

♀ A fej és a csápok feketék, a fejpaizs elülső széle kerekített, ép. A tor fekete, a légnyílások hosszúkás tojásformák, az area superomedia majdnem hatszögű. A paizs fekete, nem nyerges. A szárnyak kissé füstösek, az erek barnák, a szárnyjegy narancssárga. A postpetiolus barázdásan ránczolt. A potrok fekete, a 2—3. szelvény vörös, fekete hátsó szegélylyel. A gastrocoelon nagy, sekélyen és gyéren barázdás, a szelvények felülete finoman és nagyon sűrűn pontozott. A lábak feketék, az elülső lábszár elül fehéres-sárga. Hossza 13 mm.

Termőhelye: Ferenczfalva (Krassó-Szörény vármegye; MERKL EDE gyűjtéséből).

Anisobas hostilis GRAY.: Boksánbánya.

Rhyssolabus albicoxis n. sp.

♂ Capite transverso, nigro, mandibularum basi, labro, clypeo, fronte ante antennis, facie et scapo antice albis, temporibus elongatis rotundatisque, grosse punctatis, genis paulo elongatis. Thorace nigro, parapsidis laevibus, prothoracis medium fere attingentibus. Scutello nigro, paulo elevato, antice carinato. Area basali metathoracis costulato-rugulosa, aree superomedia ab area petiolari haud separata, grosse rugulosa, areis externae et dentipara angustatis et rugulosis, apice dente breviusculo truncato armatis. Spiraculis breviter-ovalibus. Aliarum venis et stigmatibus brunneis, hujus basi castanea. Petiolo et postpetiolo transverso et dense sulcato carinulis duabus conjunctis. Segmento abdominali secundo plica lata media retrorsum evanescente instructo; segmentorum superficie laevi, seg-

mentis 1—3 rubris, reliquis nigris, segmentis tribus apicalibus margine postico interdum albidis. Pedibus nigris, coxis anticis et intermediis albidis, posticis nigris, tibiis posticis, apice femorum posticorum tarsisque posticis nigris. Long. 8 mm.

Hungaria orientalis: Bethlen (2 ♂).

♂ A harántos fej fekete, az állkapcsok töve, a felső ajak, a fejpaizs, a homlok a csápok előtt, az arez és a csápok tőizei elül fehérek, a kerekített halánték hosszúkás, durván pontozott, a pofa kissé előrenyúló. A tor fekete, a parapsidák sekélyek és majdnem a tor közepéig érnek. A paizsocska fekete, kissé kiemelkedő, elül ormos. Az utótor area basalis-a lécezetten ránczolt, az area supero-media az area petiolaris-tól nincs elkülönítve és durván ránczolt, az area externa és dentipara keskeny és ránczolt, csúcsán rövid lemetezett foggal. A lélekző nyílások rövid tojásformák. A szárnyak erezete és a szárnyjegy barna, utóbbinak töve világosabb gesztenye-barna. A petiolust két kiemelkedő lécz köti össze a széles és erősen barázdás postpetiolussal. A potroh második szelvényének közepén egy hátrafelé elenyésző ráncz van, a szelvények felülete síma, az 1—3. szelvény vörös, a többi fekete, az utolsó három szelvény hátsó szegélye némelykor fehér. A lábak feketék, az elülső és középső csípők fehéresek, a hátsók feketék, a hátsó lábszárak, a hátsó czombok töve és a hátsó lábfej fekete. Hossza 8 mm.

Előfordul Bethlen vidékén, a hol 2 ♂ példányt gyűjtöttem.

Tricholabus femoralis THOMS.: Felsőtök.

Platylabus punctifrons THOMS.: Szaloneza.

Diadromus tenax WESM.: Boksánbánya.

Phaogenes melanogonus GM.: Versecz, Boksánbánya.

Proscus cephalotes WESM.: Boksánbánya

Osprynchotus seductor GRAV.: Bethlen, Kékes.

Cryptus fulvipes MAG.: Kékes, Havasgyógy, Marosgombás. — *Cr. crenulatus* BR.: Arpásló. — *Cr. pseudonymus* TSCHKEK: Ferenczfalva. — *Cr. Germari* TSCHBG.: Boksánbánya. — *Cr. leucocheir* RATZB.: Kékes. — *Cr. italicus* GR.: Hadad, Boksánbánya. — *Cr. Dianae* GR.: Hadad. — *Cr. macellus* TSCHKEK: Hadad. — *Cr. bucculentus* TSCHKEK: Hadad, Boksánbánya. — *Cr. extinctor* TSCHKEK: Szaloneza, Hadad. — *Cr. atripes* GR.: Szaloneza, Hadad. — *Cr. incisus* TSCHKEK: Bethlen. — *Cr. migrator* F.: Szaloneza. — *Cr. tuberculatus* GR.: Szaloneza.

Xylophrurus (Echtrus) lancifer GRAV.: Hadad.

Goniocryptus (Trychosis) pictus THOMS.: Boksánbánya. — *G. titillator* L.: Boksánbánya. — *G. abnormis* TSCHKEK. Apanagyfalu, Bok-

sánbánya. — *G. simulator* TSCHOK: Hadad, Boksánbánya. —
G. inimica TSCHOK: Bethlen. — *G. pauper* TSCHOK: Hadad.
Habrocryptus alternator GRAV.: Hadad.
Pycnocryptus peregrinator L. var. *rufifemur* ULBR.: Boksánbánya.
Spilocryptus Zygaenarum THOMS.: Apanagyfalu. — *Sp. nigricornis*
 KRIECHB.: Lele, Apanagyfalu. — *Sp. Frey-Gessneri* SCHMIED.:
 Boksánbánya. — *Sp. claviventris* KRIECHB.: Hadad, Arpásló,
 Boksánbánya. — *Sp. Magrettii* KRIECHB.: Boksánbánya.

Spilocryptus Punguri n. sp.

♀ Capite transverso, nigro, temporibus oculis multo latioribus et haud convergentibus, angulis posticis haud rotundatis, genis elongatis, clypeo laevigato, subtiliter punctato, utrinque paulo sinuato, antice dente parvo instructo. Antennarum scapo crasso, funiculo nigro. Thorace nigro, prothorace antice declivi, parapsidis parum explicatis, tantum antice distinguendis. Scutello paulo elevato, albido. Metathorace brevi, carinulis fere deficientibus, areis evanescentibus, tantum carinulis transversis, versus latera distinctioribus, visibilibus; lateribus haud spinosis, spiraculis ovalibus. Thorace pallide griseo-pubescente. Alis paulo infuscatis, cellula radiali apicem alae haud attingente, areola pentagona, marginibus lateralibus ejus parallelis. Petiolo haud elongato, nigro, postpetiolo apice rufescente; petiolo apice dilatato et nonnihil curvato, postpetiolo disco laevi, nitido, ad latera punctato. Abdomine supra subtiliter punctato, segmentis 2–4 rubris, 5–6 nigris et septimo supra albo. Terebra abdomini aequilonga. Pedibus nigris, femoribus anticis et intermediis basi tibiisque anticis rubris. Long. 10 mm., terebra 4,5 mm.

Sp. nigricorni proximus, sed differt: corpore minore, segmento quarto abdominis rubro, septimo albo et femoribusque magnam ad partem rubris.

Speciem novam, in memoriam Dom. J. PUNGUR denominatam, Dom. E. MERKL prope Boksánbánya (Hungaria meridionalis) legit.

♀ A harántos fej fekete, a halánték a szemnél szélesebb és nem összetartó, a hátsó szögletek nem kerekítettek, a pofák megnyúltak, a fejpaizs oldalt kissé kimetszett, elül apró fogacskaival fegyverzett, felülete síma és finoman pontozott. A csápok tőize széles, a csáp-ostor fekete. A tor fekete, az előtor elül meredek, a parapsidák kevéssé kifejlődöttek, inkább csak elül láthatók. A kissé kiemelkedő paizsoeska fehér. Az utótor rövid, léczei csaknem hiányzanak, mezői elenyészők, csak a harántléczek, melyek oldalt erőteljesebbek, láthatók; az oldalakon nincsen tüske, a léleklő nyílások tojásformák. A tor halvány szürke szőrökkel fedett. A szárnyak kissé füstösek,

a sugársejt nem éri el a szárny végét, az areola ötszögű, függőleges oldalai párhuzamosak. A potroh nyele nem megnyúlt, fekete, a postpetiolus korongja síma és fénylő, szélei pontozottak. A potroh felül finoman pontozott, a 2—4. szelvény vörös, az 5—6. szelvény fekete és a hetedik felül fehér. A tojócső olyan hosszú, mint a potroh. A lábak feketék, az elülső és középső czombok töve és az elülső lábszár vörös. Hossza 10 mm., a tojócső 4.5 mm.

A *S. nigricornis* legközelebbi rokona, de attól a következőkben tér el: teste kisebb, negyedik potrohszelvénye vörös, a hetedik pedig fehér és a czombok nagyobb része vörös.

Ez az új faj; melyet PUNGER GYULA emlékére neveztem el, Boksánbánya vidékén foreul elő, ahol MERKL EDE gyűjtötte.

Spilocryptus hospes TSCHERK var. *nigricans* nov. var.

♂ A typo differt: pedibus anticis et intermediis rufescentibus, posticis (annulo basali flavo femorum et annulo albo tibiarum exceptis) nigris.

Hungaria orientalis: Apanagyfalu.

♂ A törzsfajtól a következőkben tér el: az elülső és középső lábak vörösesek, a hátsók (kivéve a czombok sárga tőgyűrűjét és a lábszár fehér gyűrűjét) feketék.

Előfordul Apanagyfalú környékén.

Hoplocryptus mesoxanthus THOMS.: Alsó-Ilosva, Szaloncza. — *H. fugitivus* GRAV.: Bethlen, Várkudu. — *H. occisor* GRAV.: Versecz. — *H. fuscicornis* TSCHERK: Nagyenyed. — *H. insectator* TSCHERK: Boksánbánya. — *H. quadriguttatus* GRAV.: Hadad.

Listognathus Mengerseni SCHMIED.: Apanagyfalú.

Mesostenus truncatidens SCHMIED.: Debreczen. — *M. ligator* GRAV.: Hadad. — *M. ingenuus* TOSQU.: Apanagyfalú, Versecz. Ennek a fajnak eddig csak a ♂-je volt ismeretes. A nőstény leírását a következőkben adom:

Mesostenus ingenuus TOSQU. ♀

♀ Capite transverso, nigro, prope marginem internum oculorum linea alba ornato, antennis albo-annulatis. Temporibus oculis aequilongis, angustis et margine rotundatis, genis elongatis. Thorace nigro, ante et infra basi alarum linea alba ornatis, carinulis et lateribus scutelli albidis. Prothorace antice haud declivi, supra laevigato et parce punctato, parapsidis usque ad scutellum extensis, metathorace ruguloso, carinulis duabus transversis, instructo, carinula postica in spinulam parvam elevata. Spiraculis oblongis. Alis leviter

infuscatis, areola quadrangulari, parva, latiore quam longiore, nervulo opposito, subtus interrupto. Abdomine nigro, petiolo apice, postpetiolo segmentisque secundo et tertio abdominalibus rubris. Petiolo paulo elongato, postpetiolo laevigato, segmentis abdominalibus punctatis; segmento secundo latitudine sua longiore. Pedibus rubris, coxis nigris, tibiis posticis apice cum tarsis posticis fusciscentibus. Long. 11 mm., terebra 6 mm.

Hungaria: Apanagyfalu et Versecz.

(♂) Mas ex Aegypto cognitus.

♀ A harántos fej fekete, a szemek belső szegélye mellett fehér vonallal és a csápok fehérgyúrúsók. A halánték olyan hosszú, mint a szem, keskeny, szélük kerekített, a pofák megnyúltak. A tor fekete, a szárnyak előtt és alatt fehér vonallal, a paizsoeska lécei és oldalai fehérek. Az előtor elül nem meredek, felülete síma és gyéren pontozott, a parapsidák a paizsoeskáig terjednek, az utótor ránczolt, két harántléczzel, melyek közül a hátsó kis fogaeskát képez. A lélekzónyilások tojásformák. A szárnyak kissé füstösek, az areola négyszögű, apró, szélesebb mint hosszú, a nervulus éren álló, alul megszakított. A petiolus kissé megnyult, a postpetiolus síma, a szelvények pontozottak, a második szelvény hosszabb, mint széles. A lábak vörösek, a csípők feketék, a hátsó lábszár vége és a hátsó lábfej barnás. Hossza 11 mm., a tojócső 6 mm.

A ♂ Egyiptomból volt ismeretes, a leírt nőstények Apanagyfalu és Versecz-ről származnak.

Mesostenus albinotatus GRAY.: Bethlen. — *M. transfuga* GRAY.: Szaloneza.

Plectocryptus curvus GRAY.: Szaloneza. — *P. arrogans* GRAY.: Bok-sánbánya.

***Plectocryptus Merkli* n. sp.**

♀ Capite nigro, ruguloso-punctato, postice angustato, scrobibus profundis. Antennis tricoloribus, basi nigris, medio albis, apice subtus rufobrunneis. Collo albo, pro- et mesothorace nitido, subtiliter punctato, metathorace ruguloso-punctato, areis basali et superomedia laevibus et nitidis, area petiolarum transversim rugulosa. Scutello albo, spiraculis oblongis. Alis usque ad medium abdominis extensis, marginibus lateralibus areolae convergentibus, angulo externo cellulae discoidalis obtuso vel recto. Petioli carinulis subtilibus, segmentis abdominis 1—3 rubris, grosse punctatis. Pedibus rubris, coxis apiceque tibiarum posticarum nigris, tibiis extus spinosis. Terebra abdomine brevior Long. 8 mm.

Hungaria meridionalis: Versecz (leg. JOS. MERKLI).

♀ A fej fekete, ránczolva-pontozott, hátul keskenyedő, a csáp-gödrök mélyek. A csápok háromszínűek, tövük fekete, középső részük fehér, végük alul vörösesbarna. A nyak fehér, az elő- és középtor fénylő, finoman pontozott, az utótor ránczolva-pontozott, az area petiolaris harántul ránczolt. A paizsoeska fehér, a lélekzónyilások hosszúkások. A szárnyak a potroh közepéig terjednek, az areola oldalai összetartók, a cellula discoidalis külső szöglete tompa-, illetőleg derékszögű. A petiolus léczéi gyengén fejlettek, az 1—3. szelvény vörös, durván pontozott. A lábak vörösek, a csípők és a hátsó lábszár vége feketék, a csípők külső oldala tüskés. A tojócső rövidebb, mint a potroh. Hossza 8 mm.

Előfordul Versecz körül, ahol MERKL JÓZSEF gyűjtötte, kinek nevééről az új fajt elneveztem.

Microcryptus graminicola GRAV.: Czibles-havas.

Acanthocryptus quadrispinosus GRAV.: Bethlen. — *A. nigrinus* GRAV.: Boksánbánya.

***Acanthocryptus Feketei* n. sp.**

♂ Antennis nigris, basi subtus albis; capite transverso, temporibus postice valde angustatis. Fronte punctata prope oculos albineata, labro et disco clypei albis, antice albo-pilosis. Pronoto nigro, antice declivi, parapsidis usque ad medium mesonoti extensis. Proet mesonoto ruguloso-punctatis. Area superomedia et area externa laevibus, nitidiusculis, area dentipara et area petiolaris rugulosis, spinis magnis instructis. Spiraculis oblongis. Tegula alarum alba, stigmata nigro, intus albo, angulo externo cellulae discoidalis obtuso, marginibus lateralibus areolae fere parallelis. Petiolo et postpetiolo laevibus, nitidis, impunctatis, petiolo nigro, postpetiolo segmentisque 2—4 rubris. Coxis nigris, trochantere uno albido; pedibus rubris, apice tibiaram posticarum et tarsi posticis nigris; tibiis haud spinosis. Long. 7 mm.

Hungaria sept.-occid.: Szaloncza, a Dom. V. FEKETE lectus, in cujus honorem speciem hanc novam denominavi.

♂ A csápok feketék, tövük alul fehér; a fej harántos, a halánték hátul erősen keskenyedő. A pontozott homlokon a szemek belső széle mellett fehér vonallal, a felső ajak és a fejpaizs közepe fehér és elül fehér szőrökkel fedett. Az előtor fekete, elül meredek, a parapsidák a középtor közepéig terjednek. Az előtor és a középtor ránczolva-pontozott. Az area superomedia és area externa síma, majdnem fénylő, az area dentipara és area petiolaris ránczolt, nagy tüskékkel. A lélekzónyilások tojásformák. A szárny tegulája fehér, a

szárnyjegy fekete; belső oldala fehér, a discoidális sejt külső szöglete tompa, az areola oldalai majdnem párhuzamosak. A petiolus és postpetiolus síma és fénylő, nem pontozott. A petiolus fekete, a postpetiolus és a 2–4 potrohszelvény vörös. A csápók feketék, az egyik trochanter fehér, a lábak vörösek, csak a hátsó lábszár csúcsa és a hátsó lábfej fekete, a lábszárak nem tüskések. Hossza 7 mm.

Előfordul Szalonzán, Trencsén vármegyében, a hol Fekete Győző fedezte fel, kinek tiszteletére az új fajt elneveztem.

Hemiteles nigrobasilis SCHMIED.: Hadad. — *H. castaneus* TASCHB.: Budapest. — *H. similis* GRAV.: Bethlen. — *H. plectisciformis* SCHMIDKN.: Bethlen. — *H. decipiens* GRAV.: Tasnád. — *H. ridibundus* WESM.: Pele. — *H. micator* GRAV.: Kis-Tapolcsány. — *H. macrurus* THOMS.: Bethlen. — *H. atricapillus* GRAV.: Ünökö. — *H. niger* TASCHB.: Szalonzca. — *H. unicolor* THOMS.: Szalonzca. — *H. Schaffneri* SCHMIDKN.: Szalonzca. — *H. tiostylus* THOMS.: Szalonzca.

Hemiteles hungaricus n. sp.

Capite magno, nigro, temporibus vix punctatis, oculis aequilatis, paulo convergentibus, arcuatis. Antennarum articulis quatuor basilibus fuscis, reliquis nigris, articulo secundo clavae articulo primo duplo longiore. Prothorace declivi, parapsidis usque ad medium mesothoracis extensis. Scutello et postscutello bene explicatis. Areae metathoracis distinctis, area superomedia ab area petiolaris separata. Alis abbreviatis, apicem metathoracis haud attingentibus. Thorace nigro, laevigato, vage punctulato et parce albo-piloso. Petiolo nigro, nodis spiraculorum vix distinguendis, postpetiolo nigro, ad latera ruguloso. Abdomine nigro, segmentorum 2–3 basi rubro, segmentis laevibus, segmento secundo haud transverso, postice dilatato. Pedibus flavis, breviter pilosis. Long. 3 mm.

Hungaria orientalis: Bethlen (Com. Szolnok-Doboka).

A fej nagy, fekete, a halánték alig pontozott, oly széles mint a szem, kissé összetartó, kerekített. A csápok első négy íze barna, a többi fekete, a csápoőstor második íze kétszer oly hosszú mint az első íz. Az előtor meredek, a parapsidák a középtor közepéig terjednek. A paizsoeska és utópaizsoeska jól kifejlődött. Az utótor mezői kifejlődöttek, az area superomedia az area petiolaristól elkülönített. A szárnyak esőkevényesek, alig érik el az utótor végét. A tor fekete, síma, szétszórtan pontoeskázott és ritkásan fehér-szőrös. A petiolus fekete, a lélekzőnyílások dudorodása alig kifejezett, a fekete postpetiolus oldalai ránczoltak. A potroh fekete, a 2–3. szelvény töve

vörös, a szelvények símák, a második szelvény nem harántos, hátul kiszélesedő. A lábak sárgák, rövid szőrökkel fedettek. Hossza 3 mm.

Előfordul Bethlen vidékén, a hol ezt az új fajt felfedeztem.

Pezomachus lucidulus FÖRST.: Hadad. — *P. bellicosus* FÖRST.: Szilágy-cseh. — *P. vulnerans* FÖRST.: Bethlen. — *P. formicarius* FÖRST.: Nagyilonda. — *P. modestus* FÖRST.: Ünökő. — *P. linearis* FÖRST.: Ünökő. — *P. tachypus* FÖRST.: Bethlen. — *P. acerorum* GRAY.: Középfalva. — *P. breviceps* THOMS.: Bethlen. — *P. ephippiger* FÖRST.: Középfalva.

Pezomachus transsylvanicus n. sp.

♀ Capite transverso, nigro, postice exciso, lateribus obtuse angulatis; antennis apice nigris, articulo septimo latitudine sua paulo longiore. Pronotum et metanotum fere aequilongis, brunneo-flavis, metanotum haud elevato, sulco transverso distincto instructo. Abdomine subtilissime aciculato, vix piloso, segmento primo lateribus haud nodosis, brunneo-flavis; segmento secundo toto brunneo-flavo, segmentis reliquis fusco-nigris, basi segmenti tertii lateribusque segmentorum sequentium flavis. Terebra segmento abdominali primo aequilongo. Pedibus flavis, tibiis spinis parti tertiae articuli tarsalis primi aequilongis munitis. Long. 4 mm., terebra 0.68 mm.

P. venatorio FÖRST. affinis, sed pedibus totis flavis facillime distinguendus.

Habitat in monte Ünökő, Hungariae orientalis, ubi mense Augusto anni 1912 duo specimina legi.

♀ A fej harántos, fekete, hátul kikanyarított, oldalai tompaszögűek; a csápok vége fekete, a hetedik csápíz kissé hosszabb mint széles. Az előtor és az utótor majdnem egyenlő hosszú, barnás-sárgák, az utótor nem kiemelkedő, jól kivehető harántbarázdával. A potroh nagyon finoman kareztolt, alig szőrös, az első szelvény barnás-sárga, oldalain kidudorodás nélküliek, a második szelvény egészen barnás-sárga, a többi szelvény barnás-fekete, kivéve a harmadik szelvény tövét és a többiek oldalát, melyek sárgák. A tojócső olyan hosszú, mint az első potrohszelvény. A lábak sárgák, a lábszárak tüskések, a tüskék $\frac{1}{3}$ oly hosszúak, mint az első lábfej. Hossza 4 mm., tojócső 0.68 mm.

A *P. venatorius* FÖRST.-hez közelálló, attól egészen sárga lábai által könnyen megkülönböztethető.

Előfordul az Ünökő aljában, a hol 1912. évi augusztus havában gyűjtöttem két példányát.

- Euryproctus luridator* GRAV.: Boksánbánya, Senjsko Bilo
- Pimpla flavicoxis* THOMS.: Hadad, Ferenczfalva. — *P. spuria* GRAV.: Boksánbánya, Versecz. — *P. brassicariae* PODA: Hadad, Kékes, Bethlen, Nagyenyed, Oláhlapád. — *P. quadridentata* THOMS.: Boksánbánya. — *P. roborator* F.: Debreczen, Czibles-havas, Boksánbánya, Versecz. — *P. viduata* F.: Versecz. — *P. arundinator* GIR: Bethlen, Boksánbánya. — *P. Habermehli* SCHMIED.: Hadad, Boksánbánya, Versecz. — *P. terebrans* RATZ.: Ferenczfalva és var. *geniculatus* KRIECHB.: Ferenczfalva. (Eddig külön fajként szerepelt az *Ephialtes* nemben). — *P. detrita* HLMGR.: Nagyenyed. — *P. similis* BRIDGM.: Czibles-havas. — *P. nigricans* THOMS.: Czibles-havas. — *P. nigriscaposa* THOMS.: Havasgyógy. — *P. brevicornis* GRAV.: Oláhlapád. — *P. bilineata* BRILLÉ.: Apanagyfalu. — *P. brachycera* THOMS.: Versecz, Boksánbánya (♂, descr. ULBRICHT).
- Ephialtes crassiceps* THOMS.: Igenpataka. — *E. gnathaulax* THOMS.: Bethlen, Ispánmező, Nagyilonda. — *E. tuberculatus* FOURCR.: Hadad. — *E. tenuiventris* HLMGR.: Hadad. — *E. brevicornis* TSCHKE: Ünökő. — *E. pleuralis* THOMS.: Ferenczfalva.
- Rhyssa approximata* F.: Ferenczfalva. — *Rh. hungarica* MOCS.: Ferenczfalva, Boksánbánya. — *Rh. amoena* F.: Ünökő, Ferenczfalva.
- Thalessa citraria* OLIV.: Boksánbánya. — *Th. superba* SCHRNK.: Ferenczfalva.
- Polysphincta varipes* GRAV.: Versecz. — *P. multicolor* GRAV.: Nagyenyed.
- Glypta teres* GRAV.: Hadad. — *G. salsolicola* SCHMIED.: Versecz.
- Clitopyga incitator* F.: Detonáta, Versecz és var. *haemorrhoidalis* GRAV.: Versecz.
- Procinetus Frauenfeldi* TSCHKE: Kékes.
- Meniscus murinus* GRAV.: Hadad, Boksánbánya. — *M. impressor* GRAV.: Boksánbánya.
- Lissonota insignita* GRAV.: Szent-Endre, Versecz, Boksánbánya. — *L. commixta* HLMGR.: Havasgyógy. — *L. segmentator* F.: Pareng-havas. — *L. parallela* GRAV. var. *nigricoxis* STRB.: Boksánbánya.
- Lampronota caligata* GRAV.: Kelenföld, Nagyenyed.
- Diceratops bicornis* GRAV.: Ferenczfalva.
- Ichnocerus seticornis* KRCHB.: Ferenczfalva.
- Xylonomus rufipes* GRAV.: Hadad, Czibles-havas. — *X. ephialtoides* KRCHB.: Nagyenyed. — *X. gracilicornis* GRAV.: Ferenczfalva. — *Xorides nitens* GRAV.: Hadad, Ferenczfalva. — *X. Kissi* ULBR.: Ferenczfalva (♂♀, MERKL EDE gyűjtése).
- Calliclisis hectica* GRAV.: Marosgombás.

- Odontomerus geniculatus* KRCHB. : Ferenczfalva. — *O. rufiventris* HLMGR.
var. *rufipes* ULBR. : Alsó-Ilosva.
Perosis albomarginata ULBR. : Hadad.
Coleocentrus heteropus THOMS. : Ferenczfalva.
Eniscophilus Ahngerii KOK. : Kékes.
Ophion obscurus F. : Zilah, Hadad. — *O. minutus* KRCHB. : Hadad. —
O. pteridis KRCHB. : Zilah.
Eremotylus marginatus GRAV. : Hadad, Zilah.
Campoplex anceps HLMGR. : Zilah.

Stephanidae.

- Stephanus anomalipes* FRST. : Boksánbánya (10 ♂ ♀).

Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke.

Közli: DR. SZILÁDY ZOLTÁN.

IV. Lepidoptera.

I.

Amit ebből a rendből — leginkább az erdélyi vármegyékben — gyűjtöttem, az nagyobb részét a nagyenyedi Bethlen-kollégium gyűjteményébe jutott. Néhány érdekesebb vagy faunánkra új példányt a Nemzeti Múzeumnak adtam át. A gyűjtemény makrolepidopteráit jobbára magam determináltam. Nehezebb esetekben SCHMIDT ANTAL barátom volt szíves segíteni, aki egyúttal összes mikrolepidopteráimat meghatározta. Lekötelező szívességeért ezuton is hálás köszönetem nyilvánításával tartozom. Gyűjtésem sok olyan fajt mutat föl, a melyet délkeleti felvidékünkön még nem gyűjtöttek, de vannak köztük egész faunánkra új adatok is.

Papilionidae.

- Papilio Podalirius* L. Nagyenyed III, V; Detonáta VIII. — ab. *Zanclaeus* Z. Nagyenyed V. — *Machaon* L. Nagyenyed IV; Radnai havasok (1000 m.) VIII.
Parnassius Mnemosyne L. Nagyenyed V—VI. — ab. *melaina* HONR. Nagyenyed VI. — *Apollo* L. Vihnye VII.

Pieridae.

- Aporia crataegi* L. Nagyenyed IV—V.
Pieris rapae L. Nagyenyed III, VIII; Igenpataka VII; Zalatna VIII.
napi L. Nagyenyed V, VII; Havasgyógy VIII. — var. *napaeae* Esp. Nagyenyed. — *Daphidice* L. Nagyenyed III,

- V. — *brassicae* L. Nagyenyed IV—V; Nyírmező VII; Radnai havasok (1400 m.) VII; Havasgyógy V; Szkleno VII.
Euchloë cardamines L. Nagyenyed IV—V; Havasgyógy V—VI.
Leptidea sinapis L. Nagyenyed VII; Remete VIII; Néma VIII. — var. *lathyri* Hb. Nagyenyed IV—V.
Colias Hyale L. Nagyenyed IV—V, VII—VIII; Remete VII, XII; Detonáta VIII; Zalatna VIII; Ketesd VII. — *Myrmidone* Esp. Nagyenyed II, VI; Remete VII. — *Edusa* F. Nagyenyed VI; Crkvenice VI.
Gonopteryx rhamni L. Nagyenyed IV—V, VII; Zalatna VIII; Ketesd VII; Radnai havasok (1300 m.) VIII; Crkvenice VI.

Lycaenidae.

- Thecla betulae* L. Gyergyótölgyes VII; Kolozsvár. — *spini* SCHIFF. Nagyenyed VI; Remete VI. — *ilicis* Esp. és ab. *aesculi* Hb. Crkvenice VI. — *acaciae* F. Kolozsvár; Crkvenice VI. — *quercus* L. Igenpataka VII — *rubi* L. Nagyenyed VI; Remete.
Chrysophanus virgaureae L. Abrudbánya VIII; Detonáta VIII; Verespatak VIII; Havasgyógy VIII; Nagybaczon VI. — *dispar* Hv. var. *rutilus* WERNB. Nagyenyed VIII. — *Phlaeas* L. és ab. *suffusa* TUTT. Nagyenyed.
Lycaena Argiades PALL. var. *Polysperchon* BGSTR. Nagyenyed. — *Aegon* SCHIFF. (*Argus* L.) Nagyenyed V—VI; Detonáta VIII; Verespatak VIII; Vizakna VIII; Alvincz VII; Néma VIII; Kispeszt V. — *Orion* PALL. Igenpataka VII; Remete. — *Astrarche* BGSTR. var. *calida* BEL. Nagyenyed V; Remete VIII; Retyezát (800 m.) VIII. — ab. *allous* Hb. Nagyenyed V. — *Icárus* ROTT. Nagyenyed V—VI, VIII; Detonáta VIII; Verespatak VIII; Remete VIII; Ketesd VII. — ab. *icarinus* SCR. Nagyenyed V—VII, ugyaninnen egy példány (V), mely fölül az ab. *Celina* AUST. bélyegét viseli. — *Eumedon* Esp. Nagyenyed V. — *Bellargus* ROTT. Nagyenyed; Crkvenice VI. — *Corydon* PODA Nagyenyed VII. — *Meleager* Esp. Nagyenyed. — *Argiolus* L. Nagyenyed IV. — *Cyllarus* ROTT. Nagyenyed V; Crkvenice VI.

Erycinidae.

- Nemeobius Lucina* L. Nagyenyed.

Libytheidae.

- Libythea celtis* LAICH. Crkvenice VI.

Apaturidae.

- Apatura Iris* L. Radnai havasok (1300 m.) VII; Szászalmas VII. —
Ilia SCHIFF. Igenpataka VII. — ab. *rubescens* ESP. és var.
Clytie SCHIFF. Nagyenyed.

Nymphalidae.

- Limenitis populi* L. Nagyenyed.
Neptis Lucilla F. Nagyenyed VI; Nyírmező VI; Torja VII. — var.
Ludmilla H.-S. Radnai havasok (1300 m.) VII. — *aceris*
 LEP. Nagyenyed V; Szászalmas VII.
Vanessa C-album L. Nagyenyed III, V; Szászalmas VII. — *polychloros*
 L. Nagyenyed III—IV, VI; Nyírmező VI; Radnai havasok
 (1300 m.) VIII; Szászalmas VII; Crkvenice VI. —
urticae L. Nagyenyed IV—VIII; Keted VII; Radnai havasok
 (1400 m.) VII. — *to* L. Nagyenyed V; Remete;
 Havasgáld VIII; Topánfalva VIII; Radnai havasok (1400
 m.) VII. — *Antiopa* L. Nagyenyed V.
Pyrameis cardui L. Nagyenyed V—VI; Remete VII.
Melitaea matura L. Nagyenyed. — *Cinxia* L. Nagyenyed V—VI. —
Phoebe KN. Nagyenyed V; Crkvenice VI. — *Trivia* SCHIFF.
 Nagyenyed V. — *didyma* O. Nagyenyed; Remete VIII;
 Szászalmas VIII; Crkvenice VI. — *Athalia* ROTT. Nagyenyed
 V—VI; Remete VI; Néma VII. — ab. *tricolor*
 HORM. Nagyenyed.
Argynnis Dia L. Nagyenyed IV, VI, VIII; Remete. — *Latonia* L.
 Nagyenyed IV, VI; Remete VI; Radnai havasok (1400
 m.) VII. — *Aglaja* L. Nagyenyed VI—VII; Nagybaczon
 VII; Torja VII. — *Niobe* L. var. *Eris* MEIG. Remete;
 Igenpataka VII; Crkvenice VI. — *Adippe* L. Remete VIII;
 Nagybaczon VII; Kolozsvár. — ab. *Cleodoxa* O. Nagyenyed
 VII; Remete VIII; Nagybaczon VII; Kolozsvár;
 Zalátna VIII. — *Hecate* ESP. Nagyenyed VI—VII. —
Selene SCHIFF. Nagyenyed V. — *Paphia* L. Nagyenyed
 VI. — *Pandora* SCHIFF. Kolozsvár.

Satyridae.

- Melanargia Galathea* L. Nagyenyed IV, VII; Remete VII; Havasgyógy VII; Torja VII; Hátszeg VII; Szászkeresztúr VII; Radnai havasok (1300 m.) VIII. — var. *Procida* HBST. Crkvenice VI.
Erebia Melampus FÜSSL. Radnai havasok (1600 m.) VII, (1300 m.) VIII. — *lappona* ESP. Radnai havasok (2000 m.) VII. — *aethiops*

- Esp. Verespatak VIII; Remete VII—VIII. — *ligea* L. Igenpataka VII; Havasgyógy VIII; Torja VIII. — *Epiphron* KN. var. *transsylvanica* REBEL Retyezát (1900 m.) VII.
- Satyrus Hermione* L. Intregáld, Remete VII. — *Briseis* L. ab. *meridionalis* STGR. Óbudai hegyek VIII; Kolozsvár. — *Semele* L. Kolozsvár, Nagybaczon VII; Crkvenice VI. — *Dryas* Scop. Nagyenyed VII—VIII; Torja VII; Radnai havasok (1300 m.) VIII; Kolozsvár.
- Pararge Aegeria* L. var. *egerides* STGR. Nagyenyed IV; Remete, Igenpataka VII; Szászalmás VIII. — *Megaera* L. Nagyenyed V, VIII; Remete, Verespatak VIII; Detonáta VIII; Zalatna VIII. — *Maera* L. Nagyenyed V; Remete, Radnai havasok (1300 m.) VII. — *Achine* Scop. Kolozsvár.
- Aphantopus Hyperanthus* L. Nagyenyed, Igenpataka VII; Havasgyógy VIII; Nagybaczon VII; Radnai havasok (1000 m.) VII; Kolozsvár.
- Epinephele Jurtina* L. Nagyenyed IV, VI—VII; Remete VIII; Zalatna VIII; Verespatak VIII; Detonáta VIII; Igenpataka VII; Szászalmás VII; Vizakna VI; Radnai havasok, Kolozsvár, Crkvenice VI.
- Coenonympha Iphis* SCHIFF. Nagyenyed V—VI; Bólya VII; Radnai havasok (1000—1600 m.) VIII. — *Arcania* L. Nagyenyed V—VII; Remete VI. — *Pamphilus* L. Nagyenyed V—VI; Verespatak VIII; Detonáta VIII; Marosújvár V; Kispest V. — var. *Lyllus* Esp. Nagyenyed VIII.

Hesperidae.

- Heteropterus Morpheus* PALL. Nagyenyed, Tusnád VII.
- Pamphila Palaemon* PALL. Nagyenyed V.
- Augiades comma* L. Nagyenyed, Detonáta VIII. — ab. *Catena* STGR. Nagyenyed, Detonáta VIII; Remete VIII. — *Sylvanus* Esp. Nagyenyed V—VII; Remete VI.
- Carcharodus althæae* HB. Nagyenyed IV.
- Hesperia carthami* HB. Nagyenyed V—VI. — *malvae* L. Nagyenyed IV—V.
- Thanaos Tages* L. Nagyenyed IV, VII. — ab. *unicolor* FRR. Remete VIII.

Sphingidae.

- Acherontia Atropos* L. Nagyenyed IX.
- Dilina tiliae* L. Nagyenyed VII. — var. *brunnea* STGR. Nagyenyed.
- Protoparce convolvuli* L. Nagyenyed VI, IX.
- Deilephila galii* Rott. Nagyenyed. — *livornica* Esp. Nagyenyed V—VI.
- Chaerocampa Elpenor* L. Nagyenyed VII; Marosújvár VII; Igenpataka VII.

Metopsilus porcellus L. Nagyenyed V; Marosújvár VII; Remete VII;
Torda V.

Macroglossa stellatarum L. Nagyenyed IX; Igenpataka VI.

Hemaris scabiosae Z. Nagyenyed V; Torda IV—V.

Notodontidae.

Cerura bifida HB. Torda V.

Stauropus fagi L. Nagyenyed.

Pygaera anachoreta F. Nagyenyed IV.

Lymantriidae.

Hypsogymna morio L. Nagyenyed V—VI; Oláhlapád V.

Orgyia antiqua L. Csepel VII.

Stilpnoclis salicis L. Nagyenyed VI—VII; Tövis VII.

Lymantria dispar L. Nagyenyed VIII.

Porthesia similis FÜSSL. Nagyenyed VII.

Lasiocampidae.

Malacosoma neustria L. Budapest.

Lasiocampa trifolii ESP. Tövis VII.

Macrothylacia rubi L. Nagyenyed V—VI.

Gastropacha quercifolia L. Nagyenyed VI—VII; Kolozsvár.

Saturniidae.

Saturnia pyri SCHIFF. Nagyenyed V. — *pavonia* L. Nagyenyed V;
Miriszló IV.

Aglia Tau L. Nagyenyed IV; Remete VI; Igenpataka IV.

Drepanidae.

Drepana falcataria L. Nagyenyed VI.

Cilix glaucata SCOP. Nagyenyed VI—VII.

Thyrididae.

Thyris fenestrella SCOP. Bólya VII.

Noctuidae.

Diphthera alpium OSBECK. Nagyenyed V.

Demas coryli L. Nagyenyed VII.

Acronycta aceris L. ab. *candelisequa* ESP. Nagyenyed V. — *psi* L.
Nagyenyed. — *euphorbiae* F. var. *euphrasiae* BRAHM. Nagy-
enyed IV. — *runicis* L. Nagyenyed VI—VII; Néma VIII.

Agrotis obscura BRAHM Nagyenyed V, VIII; Havasgyógy VIII. —

- pronuba* L. Nagyenyed V. — *c-nigrum* L. Nagyenyed VIII–IX; Torda V. — *xanthographa* F. ab. *cohaesa* H.-S. Nagyenyed VIII. — *plecta* L. Nagyenyed V–VII. — *simulans* HUFN. Nagyenyed VI. — *grisescens* TR. Nagyenyed VII–VIII. — *signifera* F. Nagyenyed VII. — *putris* L. Nagyenyed VIII; Torda V. — *cinerea* HB. Torda V. — *exclamationis* L. Nagyenyed VII–VIII; Torda V. — *upsilon* ROTT. Nagyenyed VIII. — *segetum* SCHIFF. Nagyenyed III, VII; Torda V. — v. *nigricornis* VILL. Nagyenyed VIII; Torda V. — *prasina* F. Kolozsvár.
- Epineuronia popularis* F. Nagyenyed IX; Néma VIII; Havasgyógy VIII.
- Mamestra leucophaea* VIEW. Nagyenyed VI. — *brassicae* L. Nagyenyed V, VIII; Torda V. — *persicariae* L. Kolozsvár. — *oleracea* L. Nagyenyed V. — ab. **obscura** SPUL. Nagyenyed VI. — *dissimilis* BKH. Nagyenyed V–VI; Torda V. — ab. **laeta** REUT. Nagyenyed VII; Torda V. — *trifolii* ROTT. Nagyenyed V–VI; Torda V. — *nana* HENGL. Torda V.
- Dianthoecia luteago* HB. Nagyenyed VI–VII. — *nana* ROTT. Nagyenyed V. — *capsincola* HB. Nagyenyed VII.
- Bryophila fraudatrix* HB. Nagyenyed VI. — *receptricula* HB. Nagyenyed VIII. — *algae* F. Nagyenyed VIII.
- Celaena matura* HUFN. Nagyenyed VIII.
- Hadena monoglypha* HFN. Nagyenyed VII. — *lithoxylea* F. Nagyenyed VII.
- Episema glaucina* ESP. ab. *dentimacula* HB. Nagyenyed V, IX; Torda V.
- Dichonia aprilina* L. Nagyenyed IX.
- Dipterygia scabriuscula* L. Torda V.
- Trachea atriplicis* L. Nagyenyed V; Igenpataka VI.
- Euplexia lucipara* L. Nagyenyed VIII.
- Brotolomia meticulosa* L. Nagyenyed IX; Topánfalva VI.
- Leucania pallens* L. Nagyenyed IV, VIII. — *L-album* L. Nagyenyed VII. — *evidens* HB. Nagyenyed V. — *conigera* F. Hátszeg VII. — *albipuncta* F. Nagyenyed III. — *turca* L. Nagyenyed V.
- Caradrina quadripunctata* F. Nagyenyed IX; Torda V. — *taraxaci* HB. Nagyenyed VII. — *lenta* TR. Nagyenyed VIII.
- Hydrilla gluteosa* TR. Nagyenyed V–VI; Torda V.
- Amphipyra tragopoginis* L. Detonáta VIII. — *pyramidea* L. Nagyenyed VIII.
- Taeniocampa gracilis* F. Nagyenyed IV.
- Calymnia trapezina* L. Nagyenyed VIII.
- Orrhodia erythrocephala* F. Nagyenyed IV.
- Scopelosoma satellitia* L. Nagyenyed V.

- Xylina ornithopus* Rott. Nagyenyed IV.
Xylomiges conspicillaris L. Torda V.
Cleophana antirrhini Hb. Torda V.
Calophasia lunula Hfn. Bólya VII.
Cucullia umbratica L. Nagyenyed VI—VII, IX.
Pyrrhia umbra Hfn. Nagyenyed VI.
Acontia lucida Hfn. Kaláz VIII. — var. *albicollis* F. Nagyenyed VIII.
 — *luctuosa* Esp. Nagyenyed V; Igenpataka VII; Néma VIII.
Erastria uncula Cl. Nagyenyed V. — *pusilla* View. Nagyenyed V, VIII; Torda V.
Rivula sericealis Scop. Nagyenyed VI.
Prothymnia viridaria Cl. Nagyenyed VI, VIII. — var. *modesta* Car. Retyezát (500 m.) VII.
Emmelia trabealis Scop. Nagyenyed V—VI, VIII; Budafok VII.
Scoliopteryx libatrix L. Topánfalva VIII.
Abrostola triplasia L. Nagyenyed V. — *asclepiadis* Schiff. Nagyenyed V, IX; Torda V.
Plusia chrysitis L. Nagyenyed VI, VIII—IX; Nagybaczon VIII. — *festucae* L. Nagyenyed VIII. — *gutta* Gn. Nagyenyed V, VII—IX; Torda V. — *gamma* L. Nagyenyed VIII—IX (borsóhüvelyben rágó hernyóból neveltem); Havasgyógy VIII; Radnai havasok (1300 m.) VIII.
Euclidia mi Cl. var. *litterata* Cyr. Nagyenyed V. — *glyphica* L. Nagyenyed IV—V.
Aedia funesta Esp. Nagyenyed VI.
Catocala fraxini L. Nagyenyed VIII. — *electa* Bkn. Nagyenyed IX; Remete. — *elocata* Esp. Nagyenyed VIII—IX; Remete VIII. — *sponsa* L. Kolozsvár. — *fulminea* Scop. Nagyenyed V—VI.
Epizeuxis calvaria F. Nagyenyed VII.
Zanclognatha tarsiplumatis Hb. Nagyenyed VII. — *tarsicrinalis* Kn. Nagyenyed VI.
Herminia derivalis Hb. Nagyenyed VI—VII. — *tentacularia* L. Nagyenyed V—VI, VIII; Igenpataka VII; Havasgyógy VIII.
Hypena proboscidalis L. Detonáta VIII; Retyezát (1000 m.) VII, (800 m.) VIII. — *rostralis* L. Nagyenyed VII, IX; Vizakna VIII; Hátszeg VII. — ab. *unicolor* Tutt Nagyenyed VIII.

Cymatophoridae.

- Cymatophora or* F. Nagyenyed VI.

Brephidae.

Brephos nothum HB. Nagyenyed IV.

Geometridae.

Pseudoterpna pruinata HFN. Nagyenyed VIII.

Geometra papilionaria L. Kolozsvár.

Euchloris smaragdaria F. Nagyenyed IX.

Nemoria viridata L. Nagyenyed IV—V. — *pulmentaria* GN. Nagyenyed V.

Thalera fimbrialis SCOP. Vizakna VI. — *putata* L. Nagyenyed V; Zalathna VIII; Igenpataka VI. — *lactearia* L. Felsőorbó V.

Acidalia trilineata SCOP. Nagyenyed. — *similata* THBG. Nagyenyed V, VIII; Tusnád VIII. — *ochrata* SCOP. Nagyenyed VIII; Igenpataka VII; Radnai havasok (1500 m.) VII. — *rufaria* HB. Nagyenyed VII. — *moniliata* F. Nagyenyed VII. — *dimidiata* HUFN. Nagyenyed VII. — *virgularia* HB. Nagyenyed V, IX; Havasgyógy VIII; Torda V. — *pallidata* BKH. Nagyenyed V. — *rusticata* F. Nagyenyed VII—VIII. — *inornata* Hw. Nagyenyed VIII. — *deversaria* HS. Nagyenyed V—VI, VIII; Retyezát (800 m.) VII. — *aversata* L. Nagyenyed VIII. — *ab. spoliata* STGR. Nagyenyed VIII. — *immorata* Hw. Nagyenyed V, VIII. — *rubiginata* HFN. Nagyenyed VII—VIII. — *var. ochraceata* STGR. Havasgyógy VIII. — *immolata* L. Nagyenyed VIII. — *marginipunctata* GOEZE Nagyenyed V—VI, VIII; Torda V. — *strigaria* HB. Nagyenyed V, VIII. — *ornata* SCOP. Nagyenyed IV, VI.

Ephyra annulata SCHULZE Nagyenyed V; Felsőorbó V. — *porata* F. Nagyenyed V. — *punctaria* L. Nagyenyed IV—V; Felsőorbó V. — *ab. naevata* B. Nagyenyed VIII.

Rhodostrophia vibicaria CL. Nagyenyed V—VI, VIII; Verespatak VIII; Néma VIII.

Timandra amata L. Nagyenyed V, VIII—IX; Abrudbánya VIII; Néma VIII.

Lythria purpuraria L. Nagyenyed VI, VIII. — *var. rotaria* F. Nagyenyed IV—V. (A törzsalak első ivadéka)

Ortholitha plumbaria F. Detonáta VIII; Radnai havasok (1000—1500 m.) VII—VIII. — *limitata* SCOP. Nagyenyed VIII; Remete VIII; Retyezát VIII; Radnai havasok (1000 m.) VIII, (1400 m.) VI, (1500 m.) VIII. — *bipunctaria* SCHIFF. Abrudbánya VIII; Havasgyógy VIII.

Anaitis praesformata HB. Retyezát (1800 m.) VIII. — *plagiata* L. Nagyenyed V—VI, IX; Vizakna VII; Torda V.

- Lobophora polycommata* HB. Nagyenyed III.
Cheimatobia brumata L. Nagyenyed XI.
Triphosa sabaudiata DUP. Pilisi barlang VIII. — *dubitata* L. Pilisi barlang VIII.
Larentia truncata HUFN. Retyezát (1100 m.) VII. — *viridaria* F. Nagyenyed V. — *fluctuata* L. Nagyenyed V, VIII. — *vespertina* BKH. Nagyenyed III; Detonáta VIII. — *suffumata* HB. Nagyenyed V. — *ferrugata* L. Nagyenyed V—VI, VIII; Torda V. — *caesiata* LANG. Retyezát (2150 m.) VII. — *flavicinctata* HB. Radnai havasok (1000 m.) VII. — *riguata* HB. Nagyenyed VIII. — *sociata* BKH. Nagyenyed V, VII. — *alchemillata* L. Nagyenyed VIII; Retyezát (500 m.) VII. — *flavofasciata* THBG. (*decolorata* HB.) Nagyenyed VII. — *albulata* SCHIFF. Retyezát (500 m.) VII. — *sordidata* F. Retyezát (1050 m.) VII. — *procellata* F. Nagyenyed VI. — *rubidata* F. Nagyenyed V. — *comitata* L. Nagyenyed VIII; Verespatak VIII; Havasgyógy VIII; Abrudbánya VIII.
Asthena candidata SCHIFF. Felsőorbó V; Havasgyógy VIII.
Tephroclystia linariata F. Nagyenyed V, VII. — *vulgata* Hw. Nagyenyed VII.
Abraxas grossulariata L. Nagyenyed VII; Néma VIII. — *marginata* L. Nagyenyed V, VII; Detonáta VIII; Topánfalva IX; Néma VIII. — *adustata* SCHIFF. Nagyenyed V, VIII; Igenpataka VII.
Deilinia pusaria L. Nagyenyed VI. — *exanthemata* SCOP. Nagyenyed V.
Numeria pulveraria L. Nagyenyed V. — *capreolaria* F. Detonáta VIII.
Selenia bilunaria ESP. Nagyenyed V. — *lunaria* SCHIFF. Nagyenyed V, X.
Hygrochroa syringaria L. Nagyenyed VIII.
Therapis evonymaria SCHIFF. Nagyenyed IX.
Angerona prunaria L. Nagyenyed VI.
Eurymene dolobraria L. Nagyenyed V, VII; Igenpataka VI.
Epione apiciaria SCHIFF. Topánfalva VII. — *advenaria* HB. Nagyenyed V.
Cautoloma flavicaria HB. Nagyenyed VI; Torda V.
Venilia macularia L. Nagyenyed IV—V.
Semiothisa alternaria HB. Nagyenyed V—VII; Havasgyógy VIII.
Hybernia marginaria BKH. Nagyenyed III.
Anisopteryx aescularia SCHIFF. Nagyenyed III.
Phigalia pendaria F. Nagyenyed IV.
Biston hirtaria CL. Nagyenyed IV.
Boarmia cinctaria SCHIFF. Nagyenyed IV—V. — *gemmaria* BRHM.

Nagyenyed V, VIII—IX. — *repandata* L. var. *maculata* STGR. Retyezát (1050 m.) VII. — *consortaria* F. Nagyenyed V, VII. — *roboraria* SCHIFF. ab. *infusata* STGR. Nagyenyed V. — *selenaria* HB. Nagyenyed V, VII. — *crepuscularia* HB. Nagyenyed IV. — var. *defessaria* FR. Nagyenyed VIII. — *luridata* БКН. Nagyenyed VI.

Gnophos dumetata FRR. Nagyenyed IX.

Psodos trepidaria HB. Retyezát VIII.

Ematurga atomaria L. Nagyenyed IV—V, VIII; Havasgyógy VIII.

Phasiane clathrata L. Nagyenyed IV; Havasgyógy IV. — *glarearia* BRHM. Nagyenyed IV, VI, VIII; Felsőorbó V; Apathida VII.

Eubolia arenacearia HB. Nagyenyed V.

Scoria lineata Scop. Nagyenyed V.

Nolidae.

Nola albula HB. Nagyenyed VII.

Cymbidae.

Earias chlorana L. Nagyenyed V; Torda IV—V.

Hylophilā bicolorana FUESSL. Nagyenyed VI.

Syntomidae.

Syntomis Phegea L. Nagyenyed VII; Nyírmező VII.

Dysauxes ancilla L. Nagyenyed VII.

Arctiidae.

Spilosoma mendica CL. Nagyenyed V. — *lubricipeda* L. Torda V. — *menthastri* Esp. Nagyenyed V, VII—VIII; Néma VIII. — *urticae* Esp. Nagyenyed V.

Phragmatobia fuliginosa L. Nagyenyed III, VII—VIII. — var. *fervida* STGR. Nagyenyed VIII; Néma VII.

Parasemia plantaginis L. Igenpataka VII; Kolozsvár, Radnai havasok (1300 m.) VII. — var. *hospita* SCHIFF. Radnai havasok (1400 m.) VII.

Diacrisia sannio L. (*russula* L.) Nagyenyed V; Torda V. — ab. *pallida* STGR. Nagyenyed V.

Arctia caja L. Nagyenyed VII. — *Hebe* L. Nagyenyed V.

Callimorpha dominula L. ab. *hamelensis* PFLUM. Retyezát (1000 m.) VII. — *quadripunctaria* PODA (*Hera* L.) Nagyenyed VIII; Remete VIII.

Mitochrista miniata FORST. Nagyenyed VI.

Lithosia griseola HB. Nagyenyed VIII. — *lurideola* ZINCK. Radnai ha-

vasok (1000 m.) VII. — *complana* L. Nagyenyed VI; Tüsnád VII; Retyezát (1100 m.) VII. — *sororcula* HFN. Igenpataka VI.

Zygaenidae.

Zygaena purpuralis BRÜNNICH Nagyenyed VI. — *achilleae* ESP. Nagyenyed VII. — *trifolii* ESP. ab. *orobi* HB. Kassa VII; Radnai havasok (1000 m.) VII. — *loniceræ* SCHEV. Nagyenyed VII. — *filipendulae* L. Nagyenyed VII; Hátszeg VII; Málnás VIII; Topánfalva IX. — *angelicae* O. Csobánka VII. — *carniolica* SSOP. ab. *diniensis* H.-S. Nagyenyed VII.

Ino pruni SCHIFF. Nagyenyed VI. — *globulariae* HB. Nagyenyed VII. — *statices* L. Retyezát.

Psychidae.

Psyche viciella SCHIFF. Nagyenyed VI.

Rebelia nudella O. var. *vestalis* STGR. Nagyenyed V; Torda V. — var. *pectinella* HB. Nagyenyed VI—VII.

Epichnopteryx pulla ESP. Nagyenyed IV—VI.

Sesiidae.

Trochilium apiformis CL. Nagyenyed VI; Balatonfüred VI.

Sesia tipuliformis CL. Nagyenyed VII. — *formicaeformis* ESP. Nagyenyed IX.

Cossidae.

Cossus cossus L. Nagyenyed VI.

Zeuzera pyrina L. Nagyenyed VII; Kolozsvár.

Hepialidae.

Hepialus sylvina L. Nagyenyed VIII—IX.

Különfélék.

† **Korlevic Antal** zágrábi gimnáziumi és erdészeti akadémiai tanár 1915. évi januárius hó 28-án meghalt Zágrábban, 64 éves korában. Az elhunyt a hártványsszárnyúak tanulmányozásával foglalkozott és különösen Fiume környékét kutatta. „Prilozi poznavanju hrvatskih opnokrilaca“ című dolgozatában, mely a fiumei gimnázium 1884—85. évi értesítőjében jelent meg, a hártványsszárnyúak általános orizmológiáját adja, majd ismerteti a növényevő darazsak életmódját,

rendszertanát és felsorolja a Fiume vidékén észlelt fajokat, számszerint 113 Teuthredinidát, 2 Cephidát és 3 Siricidát. Egy másik apró közleménye „Forró földövi hangya Magyarországon“ czímen a Rovartani Lapok 1886. évi III. kötetének 18—19. oldalán jelent meg és a *Monomorium pharaonis* L. nevű hangya magyarországi előfordulásával foglalkozik. Többi cikke a zágrábi természettudományi társulat folyóiratában jelent meg. Az ő nevét viseli az *Andrena Korleviciana* FRIESE és a *Cynips Korlevici* KIEFF. a hártványászárnyúak és a *Carabus Korlevici* HOFFM. (= *catenatus* var. *Herbsti*). CSIKI ERNŐ.

Külföldi entomológiai hírek. — A mióta a világháború a félvilágot vérrel árasztotta el, alig halljuk, hogy a mi „ellenség“-számba veendő rovarász-kartársaink dolga miként van. Ha hírt kapunk, az is csak másodkézből jut hozzánk. Ilyen hír az is, a melyet az amerikai „Science“-nek Budapestre februárius hó 6-án érkezett 1915. évi januárius 15. száma hoz, a mely érdekes adatokat hoz a Francia Rovartani Társaságnak (Société Entomologique de France) a háború megkezdése óta lefolyt életéről. A legutoljára kiadott 15. bulletinje szerint ez a társaság a háború megkezdése óta 1914. évi október hó 14-én tartotta első ülését, a melyen az elnök, CHARLES ALLUAUD, megnyitójában megemlékszik a társaságnak két titkárjáról DR. RENÉ JEANNEL és DR. MAURICE ROYER-ről, a kik hadba vonultak s e miatt késett a 13. és 14. számú bulletin is. (Mi budapestiek ezeket már nem kaptuk, ide csak a 12. számú bulletin jött meg.) ALLUAUD felhívja a társaság tagjait, hogy vegyenek részt rendszeren az ülésekben és ne maradjanak el róluk semmi ürügy alatt sem. Majd emlékezetbe hozza a tagoknak LABOULBÉNE-nek 1871. évi januárius 11-iki ülésen mondott rövid beszédét, a mikor Franciaország akkori háborúja idején Páris ostrom alatt volt. LABOULBÉNE akkor is a német hadsereg támadását „vad támadásnak és nem háborúnak“ mondotta és mint LABOULBÉNE idején, a mikor nem messze az ülésezőktől egy szomszéd ház közelében felrobbant egy ágyúlövedék, azonképen megisméltődött az most is, a mikor 1914. évi október hó 13-án egy német repülőgép ledobott Párisra egy bombát, a mely a Természettudományi Múzeum közelében esett le. A társaság tagjai közül — a mennyire az akkoráig ismeretes volt — RAYMOND MORGON és ANDRÉ VUILLET estek el a harcmezőn. Az utóbbi tisztviselője volt néhány év óta a párisi Rovartani Állomásnak és utóbbi években kezdett foglalkozni a kártevő állatokkal; elesett Ippecourtnál 1914. évi szeptember 10-én. A társaság előbb említett két titkárja szintén a tűzvonalban van, de október 14-ig nem esett bajuk. Ugyanez az amerikai folyóirat 1. számában megemlékezett a British Museum hadrakelt néhány rovarászáról; így E. E. AUSTEN-ről, ki mint a londoni 28. ezred századosa vonult be. AUSTEN dipterológiai munkáival szer-

zett magának tiszteletre méltó nevet. Bevonultak még K. G. BLAIR koleopterologus és N. D. RILEY hadnagy (lepkész). Ennek a múzeumnak állattári osztályából összesen kilenczen vonultak be, a kik 1914. évi december 4-éig mind sértetlenek voltak. — A „Science“ f. évi január 29-iki száma hoz ismét értesítést a Francia Rovartani Társaságról s annak november 11-én tartott üléséről. Ezen bejelentette az elnök LEON GARRETA-nak és JEAN CHATANAY-nak halálát, mind a kettő entomologus és mint tartalékos hadnagyok estek el. A harcban megsebesültek még a következő tagok: A. MAGDELAINE százados, I. DE MUIZON és J. SURCOUF tagok, de már egészségesek, holott J. HERVÉ-BAZIN tifuszos lázzal kórházban van. A társaság elnöke bejelentette azt is, hogy a könyvtárban felállítanak egy emléktáblát, a melyen megfogják örökíteni a harcban elesettek nevét, valamint azokét is, a kik ezután el fognak esni.

J. J.

Kapczy-Haber Lajos bogárgyűjteménye a Magyar Nemzeti Múzeumban. — A nagy háború a Magyar Nemzeti Múzeumnak eddig két becses rovargyűjteményt juttatott. A hadiszolgálatra bevonult lepkésztársunk DIÓSZEGHY LÁSZLÓ (Borosjenő) múzeumunknak adományozta magyarországi lepkegyűjteményét, KAPCZY-HABER LAJOS magyar-raszlaviczai (Sáros vm.) földbirtokos pedig értékes bogárgyűjteményét. Ez utóbbi gyűjteményről akarok ez alkalommal megemlékezni. Az oroszok első sárosmegyei betörése alkalmával történt, hogy Magyar-Raszlavicza községét is kiürítették, hiszen az oroszok visszaverése éppen e község határában történt meg, mely alkalommal nemcsak a községet, hanem az annak határában fekvő KAPCZY-HABER-kastélyt is kifosztották, a mikor néhány feltűnő nagy bogár (*Dynastes Hercules*, *Goliathus giganteus* stb.) elemelésén kívül, éppen csak a bogárgyűjtemény került el a pusztulás sorsát. Tekintettel arra, hogy a viszonyok úgy hozták, hogy az oroszokat esetleg a sokkal délibb fekvésű erődítésekig engedhették benyomulni, KAPCZY-HABER értékes gyűjteményét megmentendő, azt ajándékképpen a Magyar Nemzeti Múzeumnak felajánlotta. A múzeum az ajándékot köszönettel elfogadta és engem bízott meg a gyűjtemény sürgős elhozatalával, a mi a katonai hatóságok előzékeny támogatása mellett lehetővé is vált. A két szekrényben (20 és 40 fiókban) felállított gyűjtemény két részre oszlott, a kisebbik 20 fiókos szekrény a 3000 fajt (4650 példány) számláló palaearktikus, a nagyobbik 40 fiókos szekrény pedig a 3522 fajt (4495 példány) számláló külföldi gyűjteményt tartalmazta. Különösen a külföldi gyűjtemény bír nagy értékkel és tetemesen hozzájárul múzeumunk gyűjteményének gyarapításához és pedig azért, mert éppen a legrágább és nehezen megszereshető fajok foglalják el benne az első helyet. Tulajdonosa különösen a Dynastidák és Cetonidák összegyűjtésére fektette a fő-

súlyt, így magyarázható meg azután e csoportok gazdagsága. A Cetonidákat nem kevesebb mint 657 faj képviseli 872 példányban.

CSIKI ERNŐ.

***Sesia scoliaeformis* Bkh. Magyarországon.** — Midőn 1912. évi április havában egy alkalommal SÁNDOR öcsémmel, az én hűségese lepkésztársammal együtt a Trencsén felett elterülő kies „Brezina” nevű erdőben sétáltam és rendes szokásomhoz híven a fatörzseket vizsgálgattam, egy nyírfatörzs oldalában egy félig kifuródott *Sesia*-bábhüvelyt pillantottam meg, melyről azonban egyrészt az aránylag korai tavaszi időre, másrészt pedig a bábhüvely frissességére való tekintettel sehogyse tudtuk eldönteni, vajjon az tavalyi, vagy friss kelésű volt-e? Egyben azonban megegyeztünk, hogy a bábhüvely gazdája *Sesia*, még pedig vagy *scoliaeformis* Bkh., vagy *culiciformis* L. volt és természetesen abban is, hogy a nyáron majd nekiállunk a tüzetes kutatásnak. Meg is tettük, bejártuk az erdőt a gyéren elszórt nyírfák után, de fáradozásunk eredménye jó ideig csak a régi rágások és kibuvások nyomai voltak, mígnem július 6-án négy résztint régi, résztint friss bábhüvely, majd pedig öcsém ébersége folytán egy éppen fejlődő friss ♀ példány jutott birtokunkba. Nagy lett persze az öröm, mert az állatot nagy szerényen csak az előzőleg már Magyarországon is talált *culiciformis* egy változatának határoztuk meg. E néven is szerepelt az a mult év közepéig, a mikor aztán SÁNDOR öcsém egy unalmas esős napon azzal a kijelentéssel állott elő, hogy a mi Sesiánk bizony *scoliaeformis*. Tüzetes vizsgálat után én is belementem ugyan az előnyös néveserébe, de teljesen bizonyossá csak most lettem, a mikor a meghatározást DR. REBEL maga is megerősítette, a kihez öcsém unszolására a lepkét beküldöttem volt. A *Sesia scoliaeformis* Bkh. faunánkra újnak bizonyulván, ez már a második nagylepke, melynek magyar honosságát megállapítanom sikerült. Előfordulási helye ABAFI-AIGNER és REBEL szerint Közép-Európa, utóbbi szerző még hozzáfűzi, hogy ez a lepke nagyon ritka s csak Észak-Németországban gyakoribb. Ezt a valószínűleg nálunk is nagyon ritka szép lepkét egyébként a Magyar Nemzeti Múzeumnak engedtem át.

DR. PAZSICZKY JENŐ.

Társulati ügyek.

A Magyar Entomológiai Társaság ülései.

35. rendes ülés 1915. januárius 15-én. — DR. KERTÉSZ ABA elnök megnyitván az ülést, CSIKI ERNŐ titkár kegyeletes szavakkal megemlékezik HERMAN OTTÓ-ról, a ki 1914. deczember 27-én elhunyt. Majd jelenti, hogy DEUBEL FRIGYES tagtársunk, az erdélyi rovarfauna

kiváló kutatója januárius 13-án ünnepelte 70. születésnapját, mely alkalomból társaságunk nevében üdvözlöttük. — JABLONOWSKI JÓZSEF ismerteti az *Ephedra riparia* nevű légy fejlődési viszonyait a vizaknai sóstavakon eszközölt megfigyelései alapján. Az érdekes előadáshoz hozzászóltak DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, CSIKI ERNŐ, DR. HORVÁTH GÉZA és BIRÓ LAJOS. — SCHMIDT ANTAL a rovargyűjteményeket pusztító rovarokról beszélt és bemutatta azokat a molypilléket és bogarakat, valamint kártételüket, a melyeket eddig maga is megfigyelhetett. Az előadás kapcsán DR. HORVÁTH GÉZA, DR. KERTÉSZ ÁBA és KÁLMÁN, SÁNDOR SÁNDOR, JABLONOWSKI JÓZSEF és ULBRICH EDE saját megfigyeléseikről és tapasztalataikról emlékeztek meg.

Választmányi ülés 1915. januárius 30-án. — Új tagoknak ajánlottak és megválasztottak:

DR. ERŐSS LAJOS főreáliskolai tanár — Budapest, VIII. Rákóczi-út 53. (*Lep.*)

KOVÁTS EDE ny. székesfőv. tanító — Rákoskeresztúr (Zsófia-telep). (*Col.*)

VANCSIK ELEMÉR székesfőv. tanító — Budapest, VIII. Óriás-u. 7. III. 12. (*Col.*)

Egyebekben a választmány a februáriusi közgyűlés előkészítésével foglalkozott, a titkár és pénztáros előterjesztései után a választást illetőleg megejtette a jelölést.

Közgyűlés 1915. februárius 20-án. — A Magyar Entomologiai Társaság 4. közgyűlését a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácsstermében tartotta meg. DR. KERTÉSZ ÁBA elnök üdvözlővén a megjelenteket és megállapítván a határozatképességet az ülést a következő beszéddel nyitotta meg:

Elnöki megnyitó: Igen tisztelt Közgyűlés! Ma fordulunk az ötödik évbe, tehát már multunk van, melyből tanulságokat vonhatunk le a jövőre.

A helyes élet főkelléke, hogy észrevegye, meglássa a fogyatékost, küszöbölje ki és a körülményeknek megfelelő intézkedésekkel tatarozza ki a hézagokat; ily módon haladjon oly ösvényen, mely a fokozatos fejlődéshez vezet.

Mert a fejlődés növeli az önbizalmat s ez önt erőt és lelkesedést a munkára vágyó lélekbe.

A fejlődés lebeg az én szemeim előtt is s belőle merítek bátorságot arra, hogy elmondjak egy gondolatot, mely talán csak ábrándkép, de entomologus működésem alatt, szenvedélyes gyűjtő munkálkodásomból és azon szeretetből szűrődött le, melylyel az entomologia magához kötött.

Ha gondolatom felvetésével éppen az igen tisztelt közgyűlést untatom elnöki megnyitó alakjában, legyen mentségem az, hogy

máskor alig van szerencsém ily nagy számmal együtt tisztelhetni igen tisztelt tagtársaimat, mint a közgyűlés évfordulóján.

Igy gondolkodom.

Mily módon lehetne tagtársaimnak azon részét, kiket nem a szorosán vett szakszerűség, de a természet szeretete és az entomologia iránti vonzalom alakított gyűjtőkké és inkább laikus módra foglalkoznak a tudomány ezen ágával — mint jó magam is — egy szakszerűbb és oly működésnek meganyerni, mely nemcsak magát a gyűjtőt elégítené ki, de kihatással lenne tágabb értelemben a tudományra is.

A gondolat talán merész, talán egyik-másik tagtársam kegyeltsértőnek is fogja nevezni, de annyira eltölti meggyőződésemet, hogy nem tudnám önmagamot igazolni, ha elhallgatnám.

Hogy mily módon lenne kivihető, megkísérlem néhány mondatban összefoglalva elmondani s azalatt kibontakozik majd a gondolat czélzata is.

*

A gyűjtő szeretettel és szenvedélylyel hozza össze és raktározza el barácsoltságot.

Lelki megelégedéssel szemléli megtöltött rekeszeit és katonás rendben felállított példányait. Azt hiszi czélját elérte, de csak látszólag, mert ha gyűjteménye bármely okból elkerül tőle, sorsát jól ismerjük, rendesen vagy elkallódik, vagy megsemmisül.

Évek, sőt egy élet minden szeretete, szenvedélye, a reá fordított idő, fáradság semmivé lett.

Pedig tudományos téren mozgó működésnek csak úgy lehet czélja, ha oly eredményt képes felmutatni, melyet nemcsak egy szűkebb kör fordíthat hasznára, de meríthet belőle támpontokat a tudomány is a haladásra.

Ezt a sok veszendőbe menő buzgóságot szeretném megmenteni s juttatni belőle legalább egy kis részt a nemzetnek, így tehát önmagunknak is.

Úgy tapasztaltam, hogy minden entomológusnak meg van kedvenc csoportja, — családja — melyhez nagyobb szeretettel vonzódik, nagyobb buzgalommal gyűjti.

Csak elhatározás kellene hozzá, hogy felhagyna a teljessé soha sem válható általános gyűjtéssel, vagy ennek keretén belül különösebb gonddal csoportosítaná kedvenc családjá egyedeit s már ketős czélt valósíthatna meg. Egy családnak lehetőleg tökéletes összegyűjtését, másrészt annyi specziális ismeret megszerzését, mely nemcsak a vele foglalkozót elégítené ki, de határozott hasznára lenne nemzeti tudományunknak is; mert ha meg van az ismeret, felébred a vágy is, hogy ismereteinket közölve, értékesítsük azokat a tudomány hasznára.

A speciális gyűjtemények úgy morphologiai, mint földrajzi és más sok egyéb tekintetben oly értékes anyagghalmazt tartalmaznak, hogy fennállásuk nemcsak jogosult, de szükséges.

Megfelelő értékkel bírván, az elkallódás veszedelmének sinecenek annyira kitéve, mint az általános gyűjtemények. Sőt nálunk nemcsak hézagpótlók lennének, de egy magasabb, hazafias ezélt is szolgálnának.

Hiszen egyszer mindegyikünkkel megtörténik az, hogy boldogabb vidékre rándulunk ki s valahol, nem tudom hányadik dimenzióban — az ottani entomologiai szokások szerint — fogunk majd gyűjtögetni. Ha ezen eset bekövetkezik, az árván maradt speciális gyűjteményt elhelyezni és létét biztosítani könnyű és hálás feladat lesz, mert bizonyára szíves fogadtatásra fog találni a Nemzeti Múzeumban. Nemzeti intézetünk, mely kissé reá szorul hazafias gondolkodásunkból eredő jóindulatú hajlamunkra, idővel nagy és értékes gyűjteményhez jutna. Az adakozók neve és entomologiai működése pedig nem menne feledésbe, de ott élne fáradságuk gyümölcseivel együtt a múzsák csarnokában.

Lehet, hogy talán azt fogják mondaui tévedek, vagy talán rajongó vagyok. Lehet, de én már tapasztalatból merítve szövöm álmaidat, mert ráléptem erre a térére; és nem is mondhatom, hogy minden lelkitusa nélkül. De amióta speciális gyűjtővé lettem és belemélyedtem kedvenc családom fajsorozataiba, látom, hogy a természet alkotó ereje nem teremt egyöntetűt, csak hasonlót s gyönyörködöm benne, milyen lágy átmenetekben folynak össze az egymástól távol eső alakok, vagy az egymástól ezer kilométernyire, lapályon és nagy magasságban repülő egyedek, mily sajátágosan különböznek egymástól s mindennek daczára mindegyikre reá nyomta a természet a közös családi jelleget.

Azt mondhatná valaki, hogy ez nagyon szép ábránd lehet, de nehezen vihető ki, mert speciális gyűjtemények összeállítása nagy nehézségekbe ütközik. Ezt nem állíthatnám. Mindnyájan gyűjtünk, sőt utazunk nyáron, így a csere nem ütköznék akadályokba. Igaz, hogy a nagyon ritka és értékes fajok megszerzése csere útján bajos és kereskedőhöz kell fordulni. De cserével itt is lehet boldogulni s ha a gyűjtemény már tartalmaz, alig fogunk visszariadni egy kis pénzázdozattól, hogy azt tökéletesebbé tegyük. Lehetne a tél folyamán csereberélő estéket rendezni, ez külföldön általános szokás; a sok speciális ismeret csakhamar felszínre kerülne, élénk lenne az eszmecsere és egymásnak útbaigazítása, felvilágosítása, oktatása. És a mit lényegesen kiakarok emelni, speciális ismerettel bírók alaposabban kutathatnák át hazánk faunáját s nem merülne fel az a folytonos panasz, hogy előkelő idegenek gyűjtik és írják le hazánk föld-

jén hol itt, hol amott felmerülő új fajokat és változatokat. Lüktetne társaságunk belélete, intenzívebben munkálkodnánk és haladnánk, ez pedig nagy szó, mert munka és haladás maga az élet, a létjogosultság.

Az ember gyengéje, hogy görcsösen ragaszkodik az élethez és élni akar még akkor is, mikor a vég oly közel van, hogy maga is megérzi. Én is életről beszélek, pedig elődöm e helyről történt kimondása szerint kérelhetlenül eltűnik a pünkösdi királyság. Kirántják alólam az elnöki széket és én meghaltam.

Azon tudatban halok meg, hogy végrendelet helyett felvettem egy gondolatot, melyről talán érdemes kissé gondolkodni. Megemlítettem azt, hogy nálam sem ment lelkítusa nélkül Pál fordulása s bizony nehéz szívvel váltam meg a fáradsággal megszerzett bő anyagtól, hogy gyűjtésemet és tanulmányomat szűkebb keretek közé szorítsam. Tudom én azt jól, hogy a magamkorú ember görcsösen ragaszkodik a meglévőhöz és nehezen téríthető el konzervatív gondolkodásától, de a természetben a megújulás folytonos, nekünk is vannak utódaink és szavaimat leginkább azon fiatal gyűjtőtársaimhoz kívántam intézni, kik a kezdet nehézségeivel küzdve, még nincs okuk fájdalmas lemondásra és az elhatározás nem okoz szívfájdalmakat.

Most pedig én is mondhatom, beteljesedett és jönni fog egy bőlesebb vezető s az ő vezetése alatt fognak önök és az entomológiai társulat munkálkodni és haladni, azaz élni.

Hogy ez nemzeti tudományunk dícsőségére és önmagunk megelégedésére örökké így legyen, engedje a magyarok Istene.

*

Elnök ezzel megnyitván a közgyűlést, a jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri DR. ERŐSS LAJOS és DR. SZOMBATHY KÁLMÁN urakat, majd jelenti, hogy GAMMEL ALAJOS kimentette magát, UJHELYI JÓZSEF pedig üdvözlétét küldi az orosz-lengyelországi harezttérről a közgyűlésnek, melyen sajnálattal ezúttal nem vehet részt.

*

Az éljenzéssel fogadott elnöki megnyitó után CSIKI ERNŐ titkár a következő jelentést olvasta fel:

Titkári jelentés. — Tisztelt Közgyűlés! A „Magyar Entomológiai Társaság” negyedik működési évéről kell ezúttal beszámoljak. Beszámolóm ez alkalommal nagyon rövid és sovány lesz, de nem is lehet más. Múlt évi januáriusban tartott közgyűlésünk után, mely a Társaság ügyeinek vezetését az új ciklusban újra reánk bízta, a legnagyobb kedvvel és odaadással láttunk hozzá céljaink előbbreviteléhez. Sajnos, munkálkodásunk hamarosan megakadt. megakasz-

totta a kitört nagy háború. A kitűzött feladatok keresztülvitelére már nem is gondolhattunk ezután, jobb időkre kellett azokat elhalasztanunk. Az ősszel ugyan újból felvettük az elejtett fonalat, de csak annyiban, hogy üléseket tartottunk, igyekeztünk itthon maradt tagtársaink között az érintkezést fentartani és a mennyire lehetett, előadásokkal, előterjesztésekkel a nehéz időket, hacsak rövid perczekre is, felejtetni, a rovartan iránti érdeklődést felszínen tartani. Üléseink elég látogatottak voltak, pedig összes tagtársainknak majdnem egyheted részét fegyverbe szólította hazánk védelme. Hivatásuk a harcztérre szólította katonatiszt tagtársaink közül DALNOKFALVI BARTHA VIKTOR századost, BOKOR IMRE, BOKOR ELEMÉR és SURMIN RUDÓLF főhadnagyokat, de katonai szolgálatra bevonultak még, a mennyire erről eddig tudomást szerezhettünk, a következő társaink DIÓSZEGHY LÁSZLÓ, DR. FODOR JENŐ, GERGELY ISTVÁN, HAJÓSS JÓZSEF, DR. HANKÓ BÉLA, LINTIA DÉNES, NÁDAY LAJOS, DR. PASTEINER GYULA, DR. SZILÁDY ZÓLTÁN, DR. SZÜTS ANDOR és ÚJHELYI JÓZSEF. Közülük sajnós elvesztettük az időközben századossá előlépett BOKOR IMRÉ-t, a ki az északi harcztéren halt hősi halált, DR. SZÜTS ANDOR pedig sebesülten érkezett vissza Lublin alól.

A háború Társaságunk működésében meghagyta nyomát és pedig nemcsak vagyoni gyarapodásában, de szellemi működésében is. Az előző évekhez képest üléseink és az azokon tartott előadások száma is csökkent. Ülést csak 8-at tarthattunk, melyeken összesen 13 előadás és előterjesztés szerepelt. Ezt a 13 előadást 8 tagtársunk tartotta, névszerint: BIRÓ LAJOS (1), CSIKI ERNŐ (4), DR. HORVÁTH GÉZA (2), JABLONOWSKI JÓZSEF (1), DR. KERTÉSZ ABA (2), DR. KERTÉSZ KÁLMÁN (1), MALLÁSZ JÓZSEF (1) és DR. PONGRÁCZ SÁNDOR (1). Az előadások közül DR. KERTÉSZ ABA elnökünk egyik előadását, melyben courmayeuri kirándulását ismertette, számos gyönyörű vetített kép bemutatásával kísérte. Előadó tagtársainknak ezúttal különös hálával tartozunk, előadásaik tartásával megmutatták, hogy a mostani izgalmas időkből is lehet dolgozni, a tudományt szolgálni, — de munkára serkentették a csüggedőket is. A nyugodt munka pedig nyugodt gondolkozást, nyugodt lelket szül, a mire mostan nagy szükség van.

A rendes üléseken kívül 1914. évi januárius hó 17-én tartottuk meg harmadik közgyűlésünket, a társaság belügyeinek intézésére pedig 5 választmányi ülés tartása vált szükségessé. A közgyűlést a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében, a rendes ülések egyikét pedig a m. kir. Rovartani Állomás helyiségeiben tartottuk, mely helyiségek szíves rendelkezésre bocsátásáért fogadják nevezett intézetek igazgatói, BÁRÓ SZALAY IMRE és JABLONOWSKI JÓZSEF ezúttal is hálás köszönetünket.

Június 11-én, úrnapiján, gyűjtőkirándulást rendeztünk a szigetszentmiklósi homokbuczkákra. A kirándulás elég jól sikerült, tagtársaink szép számmal vettek azon részt, eredményesen gyűjtöttek, pedig az elmaradhatatlan záporosó a délutánt úgyszólván teljesen elvette.

Tagjaink száma némi gyarapodást mutat, az 1914. évet ugyanis 97 taggal kezdtük, új tagot választottunk hatot és az 1913. év végével kilépettek közül egy tag visszamaradt, a létszám elérte tehát a 104-et; viszont voltak azonban veszteségeink is, a mennyiben a hősi halált halt BOKOR IMRÉ-n kívül a halál elragadta tagtársaink sorából GÖTZELMANN TIVADAR-t és METZGER EDÉ-t, az év végével pedig kilépését bejelentette 2 tag, úgy hogy az 1915. évet 99 taggal kezdjük meg. Választmányunk foglalkozott a taggyűjtés kérdésével, mert a mostani csekély taglétszámmal nagy feladataink keresztülvitelére nem is gondolhatunk. Ki is nyomattunk tagokat toborzó felhívást, annak szétküldése azonban jobb időkre maradt.

Folyóiratunkról, a „Rovartani Lapok“ 1914. évi kötetéről most még nem nyújthatok beszámoló kimutatást. A háború nagy késedelmezést okoz nemcsak az előállításban, hanem a szétküldésben is. Mindamellett nemsokára tagtársaink kezében lesz a még hiányzó résszel a teljes évfolyam.

Tagtársaink kívánságára elhatároztuk, hogy a székesfővárostól gyűjtési igazolványokat kérünk. Ettől egyelőre el kellett tekintsünk, illetékes helyen nyert felvilágosítás szerint a főváros területének legnagyobb része katonai célokra le van foglalva és így ezeket a területeket megközelíteni nem lehet. Reméljük azonban, hogy a jövő évben az igazolványokat gyűjtéseinkhez előnnyel fogjuk használhatni.

Megalakítottuk az oxfordi nemzetközi entomológiai kongresszuson alakult állandó nomenklatura-bizottság felhívására a magyarországi bizottságot is, mely a tárgyalásra beküldött kérdésekre már adott is szakvéleményt.

Ezekben beszámoltam Társaságunknak 1914. évi működéséről. Sajnos az egész nem sok, vajmi nagy eredményekkel nem dicsekedhetünk, de a helyzet ennél többet nem engedhetett elérni. Bizzunk azonban egy jobb jövőben, mely talán hamarosan fog reánk virradni, a mikor meggyarapodva és megerősödve újból teljes erővel láthatunk neki a munkának.

Most pedig engedjék meg, hogy visszatérjek halottainkra.

Julius elején hűnyt el Berlinben GÖTZELMANN TIVADAR gyár-igazgató, társaságunk egyik alapító tagja. GÖTZELMANN németországi eredetű volt, a ki a 90-es évek végén került hazánkba mint az újpesti jutagyár igazgatója. Foglalkozása kevés szabad időt engedett neki, ezt a kevés idejét pedig úgyszólván teljesen az entomológiá-

nak szentelte. Ő bogarakat gyűjtött és azokból nagy gyűjteményt hozott össze. Leginkább Budapest környékén gyűjtött, csak nyári rövidre szabott szabadságideje alatt juthatott távolabbi vidékekre, a Radnai havasokra, Herkulesfürdő vidékére, stb. Legtöbb anyaga Újpest környékéről, különösen sok pedig a Duna hordalékából került. Az „újpesti bogárgyárból“, a mint dolgozószobáját neveztük, rengeteg anyag került csere útján szerte a nagyvilágba. GÖTZELMANN hazánkat nagyon megszerette, megtanulta nyelvünket, körünkben mindig kellemesen érezte magát. Hivatása négy évvel ezelőtt újból Németországba szólította, a hol egy berlini nagyobb vállalat élére került. Fájó szívvel távozott hazánkból.

Másik halottunk METZGER EDE győgyszerész, a ki szeptember elején szívszélhűdés következtében hirtelen elhunyt Nyitrán, a hová régi barátai látogatására utazott. METZGER szabad idejében méhészkedett és a méhek tanulmányozásával foglalkozott. Méhészeti cikkei különféle méhészeti szaklapokban jelentek meg. Nagy érdeme, hogy egyik munkájával (A méhek fejlődése és szerveik magyarázata szemléltető táblákban. Budapest, 1892) kezdték meg a méhek szervezetének és életének ismertetését a tanítóképző intézetekben.

Fiatalon veszítettük el BOKOR IMRE százados tagtársunkat, ki az északi hareztéren sebesült meg súlyosan, fejlődéssel került egyik kassai kórházba, a hol rövidesen belehalt sebesülésébe. BOKOR IMRE neve először délboszniai barlangkutatásai révén lett ismeretessé, ott fedezte fel az *Antroherpon Bokori* és *Haplotropidius Bokori* nevű barlangi vak Silphidákat. Később visszakerülvén Magyarországra, első sorban a gömörmezei barlangok kikutatását tűzte ki céljául, a honnan két szép felfedezéssel jutott vissza, itt gyűjtötte ugyanis az *Anophthalmus Bokori* és *Trechus Bokorianus* fajokat. Hős tagtársunkra, a ki gyönyörű felfedezéseivel szép emléket állított magának a tudományban, szeretettel fogunk visszaemlékezni.

Miután halottainkról megemlékeztem, legyen szabad még egy a társaságunkon kívül álló, de a magyar rovartan szempontjából mégis súlyos veszteségről megemlékezni. December 27-én hunyt el ugyanis egyik legkiválóbb kutatónk, a magyar tudományos irodalom legékesebb szavú munkása, a magyar zoologusok nesztora, HERMAN ORRÓ. HERMAN a madarak mellett zoológiai működése első időszakában rovarok tanulmányozásával is foglalkozott, sőt mondhatjuk első babérjait rovar-tani közléseivel szerezte. Első közleményei az egyenes-szárnyúakról és pókokról hamarosan ismertté tették nevét, három-kötetes „Magyarország pókfaunájá“-val pedig Európa első szaktudósai közé emelkedett. Ezzel azután le is zárta rovar-tani szisztematikai munkálkodását. A pókfaunában megkezdett népszerűsítő irány munkása lett ezután, a magyar művelődés szolgálatába állott. Hazánknak

a tudományban való elmaradottsága készítette erre, a nemzet fiaival először meg kellett szerettetni az állattannal való foglalkozást, érdeklődését fel kellett hívni. Ehhez mesteri módon értett, a mit tolla hegye alá vett, arról tudomást is szereztek az országban. Így ő neki jutott feladatul az országot a filloxeráról, kolumbácsi légyről, sáskajárásról legelső ízben kioktatni. Az ő munkái sok emberben ébresztették fel a tárgy iránti érdeklődést, sokan tisztelhatték HERMAN OTTÓ-t mesterüknek, a ki mindig támogatta a komoly munkást, a kiből az érdeklődést sohasem engedte ellanyhulni.

Elhunyt még 1914. februárius 2-án KELECSÉNYI KÁROLY tavar-noki körjegyző, ismert bogárkereskedő.

Még két külföldi szakbúvár elhunytáról akarok megemlékezni. Mindketten hazánk faunájának megismertetése körül szereztek érdemeket. KOWARZ FERDINÁND az egyik. Ő 1838. februárius 23-án született a csehországi Plan-ban; gimnáziumi tanulmányainak befejezése után Selmezbányán bányászatot hallgatott, majd Prágában távirdataanfolyamot végzett és távirdatiszt lett Asch-ban, Bécsben, Losonczon és végül Franzensbadban. Bécsben SCHIENER a legyekkel való foglalkozásra buzdítja. KOWARZ-nak számos legyészeti monografiát köszönhetünk, melyek máig is elsőrangú forrásmunkák maradtak. Három tanulmánya tisztán magyarországi vonatkozású, mint két „Beitrag zur Dipteren-Fauna Ungarns“ (1869 és 1873) és „Dr. Chyzer Kornél gyűjteményének legyei“ (1883). KOWARZ 1914. szeptember 22-én hunyt el Franzensbadban. — A másik DR. BRUNNER VON WATTENWYL KÁROLY ny. miniszteri tanácsos (Bécs), az egyenesszárnyúak világhírű speciálistája, kinek óriási, 20 szekrényben felállított Orthoptera-gyűjteménye néhány évvel ezelőtt a bécsi múzeumba került.

Mindannyiuk emlékét kegyelettel fogjuk megőrizni.

*

DR. SZABÓ-PATAY JÓZSEF könyvtáros a könyvtárról a következőket jelenti:

Könyvtárnoki jelentés. — Mélyen tisztelt Közgyűlés! Könyvtárunk az elmúlt évben nagyon kis mértékben gyarapodott. Ennek a körülménynek főleg az az okozója, hogy fiatal társaságunk helyzete még nem engedte meg azt, hogy könyvtárunk fejlesztését erősebben szorgalmazhassuk. A múlt esztendőben is csupán ajándékok szaporították könyveink számát, a melyeknek mennyisége, a tavalyit megelőző évekhez hasonlítva, nagy csökkenést mutat.

Mindössze 16 darabról számolhatok be, a melynek értéke 7 korona. Ebből 15 drb különlenyomat, a melyeket DR. HORVÁTH GÉZA és CSIKI ERNŐ uraknak köszönhetünk. Ehhez járul még a II. ento-

mologiai kongresszus beszámolójának első kötetje, a melyet ugyan-
csak a múlt évben kaptunk meg.

*

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN pénztáros a következő jelentést terjeszti elő:

Pénztári jelentés. — Tisztelt Közgyűlés! Egy társulat pénztárosát talán legjobban a gazdálkodóval lehetne összehasonlítani. Valamint a gazda bő termés után is azt mondja, hogy: „lehetett volna több is“, úgy a pénztáros is, ha minden tag eleget is tett fizetési kötelezettségének, azon sopánkodik, hogy: „több tag is lehetne“. Hogy ne sopánkodnék tehát akkor, mikor a tagdíjnak alig a fele folyik be? Ne méltóztassanak mindjárt a háborúra gondolni s az idei rossz eredményért ezt okolni. Más oka van ennek, az, hogy társulatunk még most is küzködik a gyermekbetegségekkel, még nem forrott ki teljesen. Sok tagtársunk van, a kik, ha szabad ezt a kifejezést használnom, alkalomadtán beugrottak, de azóta hírüket sem hallottuk, tagdíjuknak pedig nyomát sem láttuk. Nem kétlem azonban, hogy a háború is befolyással volt jövedelmünk csökkenésére, mert több, különben rendszeren fizető tagtársunk is, ismételt sürgetésre sem küldte be tagsági díját. Ne csodálkozzunk tehát, ha a vagyommérlegben megpillantjuk a 857 koronát kitevő tagdíjhátrálékot. Ennek az összegnek egy része az év folyamán remélhetőleg be fog folyni, egy részét azonban, sajnos, törölni leszünk kénytelenek.

Jóllehet ilyen szomorú jelentést és gyenge pénztári eredményt még nem terjesztettem elő, annak dacára vagyoni állapotunk ha nem is sokkal, de ismét szilárdabbá lett, mert bevételeinkből nemcsak hogy összes kiadásainkat fedezni tudtuk, hanem 200 K n. é. értékpapírt is vásárolhattunk. Hazafias kötelességet véltünk teljesíteni akkor, midőn ezt a rendelkezésünkre álló csekély összeget hadikölesön jegyzésére fordítottuk.

Az az akciónk, melyet a taglétszám emelése céljából a választmány elhatározott, sajnos, a kútba esett. Körlevélben fel akartuk hívni a társadalmat, főleg a gazdaközönséget, hogy a társaságunkba való belépéssel céljaink elérését elősegítse, de a közbejött háború megakadályozott minket e tervünk keresztülvételében. A nyomtatványok készen vannak, de el kellett azokat tennünk jobb, békésebb időre, mert semmi kilátás sem volt arra, hogy felhívásunk eredménynyel járjon s így a tekintélyes összeget kitevő postaköltség is veszendőbe ment volna. Ezek a nyomtatványok terhelték meg kiadási rovatunkat 160 koronával.

Úgy bevételi, mint kiadási tételeink megfelelnek az előírázatnak, a mint azt az itt bemutatott zárószámadás igazolja, csak a könyvtár gyarapítására szánt összeget nem vettük igénybe, mert a

Titkár jelenti, hogy a múlt évi közgyűlésből kiküldött számvizsgálók a következő jelentést nyújtották be:

Tisztelt Közgyűlés! Alulírottak mint az 1914. évi közgyűlés által kiküldött pénztárvizsgálók mind a számadási könyveket, mind az értékpapirokról szóló elismervényt és a pénztári készletet megvizsgáltuk és a számadást minden tekintetben rendben találtuk. Budapest, 1915 február 20-án. — DR. SOÓS LAJOS s. k., GYÖRFFY JENŐ s. k.

*

Elnök kérdésére a közgyűlés a tiszti jelentéseket tudomásul veszi és a pénztárosnak a felmentvényt megadja, majd elfogadja a pénztáros által előterjesztett 1915. évi költségvetést és az 1915. évi számadások megvizsgálására kiküldi BAKÓ GÁBOR és DR. SOÓS LAJOS tagokat.

A „Magyar Entomologiai Társaság” 1915. évi költségvetése.

BEVÉTEL		K	f	KIADÁS		K	f
1	Maradék az 1914. évről	27	55	1	Értékpapírvásárlás . .	100	—
2	Tagdíjak	500	—	2	Rovartani Lapok . . .	500	—
3	Beiratási díjak	10	—	3	Postadíjak	100	—
4	Hátrálékos tagdíjak . .	200	—	4	Kis nyomtatványok . .	20	—
5	Kamatok	130	—	5	Könyvtár	100	—
				6	Kisebb kiadások . . .	47	55
		867	55			867	55

*

Titkár jelenti, hogy az alapszabályok rendelkezései alapján most visszalép az egy évre választott elnök és a három év leteltével a választmány 1/3-a, vagyis 4 választmányi tag, lemondás és kilépés folytán 1—1 és egy választmányi tagnak az elnökségre való jelölése folytán megüresedik még egy hely, úgy hogy az elnökön kívül 7 választmányi tag megválasztása vált szükségessé; majd előterjeszti a választmány által jelöltek névjegyzékét.

A szavazólapok kiosztása után elnök a szavazatok összeszámolására felkéri a titkárt és KADOCSA GYULA urat és a választás idejére a közgyűlést felfüggeszti.

Elnök az ülést újból megnyitván, titkár jelenti, hogy összesen 28 szavazólapot adtak be, melyek szerint az 1915. évre megválasz-

tatott elnökké: ULBRICH EDE (27 szavazat), választmányi tagokká az 1915–17. évekre: CERVA FRIGYES (28), CSERNY LAJOS (28), GERÁNYI ISTVÁN (28) és MONDOK JÓZSEF (20), az 1915–16. évekre: BIRÓ LAJOS (27), GYÖRFFY JENŐ (26), SCHMIDT ANTAL (26).

Az újonnan megválasztott elnök meghajlik az általános óhajnak és megtisztelésnek, mellyel az elnöki székbe került, igyekezni fog helyes úton haladni, a mihez úgy a tisztikar mint a társaság minden egyes tagjának szíves támogatását kéri.

DR. KERTÉSZ ABA megköszönvén az elnöksége alatt iránta tanúsított jóindulatot, a közgyűlést berekeszti.

*

36. rendes ülés 1915 februárius 20-án. — ULBRICH EDE elnök a közgyűlés után tartott ülést megnyitván, DR. KERTÉSZ ABA „1914. évi lepkészeti kirándulásom az Engadinban“ czímén megtartja bejelentett előadását, melyet számos kitűnő vetített kép bemutatásával kíséri.

37. rendes ülés 1915 márczius 19-én. — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN „A magyarországi Syrphidák“ című előadásában ismerteti a lebegő legyeket, behatóan foglalkozik azok rendszertanával, életmódjával és bemutatja a hazánkban előforduló nemek egyes képviselőit (lásd jelen füzetünk első cikkét). — CSIKI ERNŐ ismerteti HABER-KAPCZY LAJOS bogárgyűjteményét, melyet a Sáros megyébe betört oroszok elől megmentendő, a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozott.

***Kérelem a Magyar Entomologiai
Társaság tagjaihoz! — Kérjük tisztelt
tagtársainkat, a kik 1915. évi (esetleg előbbi
évekről is) tagsági díjukkal még hátrálékban
vannak, hogy azt társaságunk pénztárosának
czímére (Dr. Kertész Kálmán nemzeti múzeumi
igazgató ór — Budapest 80.) mielőbb beküldeni
szíveskedjenek.***

„ROVARTANI LAPOK“

XXII. Band.

Januar—März 1915.

1—3. Heft.

p. 1. — **Dr. K. Kertész:** Die Gattungen der Syrphiden Ungarns. — Verfasser bespricht die Charaktere dieser Dipteren-Familie und gibt dann eine Bestimmungstabelle der bisher aus Ungarn bekannt gewordenen Gattungen. Die Bearbeitung der Arten ist späteren Publikationen vorbehalten.

p. 12. — **A. Goics:** Die zweite Generation von *Angerona prunaria* L. — Verfasser sammelte Ende August 1912 bei Homonna (Com. Zemplén) auffallend kleine ($\frac{1}{3}$ kleinere) Exemplare von *Angerona prunaria*, deren ♂♂ stärker gelb waren, welche als zweite Generation anzusprechen ist.

p. 14. — **E. Bokor:** Höhlenforschen mit Hindernissen. — Verfasser schildert seine Erlebnisse gelegentlich seines letzten Besuches am 1. Juli 1913 in der „Nagy Sándor-barlang“ genannten Grotte des Bihar-er-Komitates, welche nordöstlich von Kisszegyesd im Tiszapatak-Thale liegt. Der stark verdeckte Eingang der Höhle liegt am östlichen Hang; aus dem Vorraume öffnet sich ein mehr gewundener, durch schlanke, an Schachtelhalme erinnerte Tropfsteinsäulen ausgezeichnete, rechter Gang und ein durch einen Längsspalt im Kalkgebirge entstandener linker, der in einen mit Tropfsteinbildungen reich verzierten, mit einem unterirdischen See geschmückten Saal mündet. In der Grotte leben die Blindsilphiden: *Pholeuon Birói* Csiki und *Drimeotus Mihóki* Csiki, erstere Art nicht gerade selten, letztere nur ganz sporadisch. Verfasser gelang es auch ein Exemplar des blinden Pseudoskorpions: *Blothrus brevipes* Friv. zu fangen.

p. 19. — **Dr. E. Zilahi Kiss:** Neuere Daten zur Hymenopterenfauna von Ungarn. I. — Verfasser veröffentlicht die Daten seiner 20-jährigen Sammetätigkeit. Die Hälfte der aufgezählten Arten ist für die Fauna neu, die übrigen werden von neuen Fundorten angeführt. Es werden ausserdem an Ichnemoniden 8 neue Arten und 1 Varietät, sowie das ♀ einer sonst schon im ♂ Geschlecht bekannten Art neu beschrieben. Die betreffenden lateinischen Diagnosen sind im ungarischen Text einzusehen.

p. 33. — **Dr. Z. Szilády:** Verzeichniss meiner Insektenansammlungen in Ungarn. IV. Lepidoptera. (I. Teil). — Verfasser zählt die in verschiedenen Gebieten des Landes gesammelten

Gross-Schmetterlinge seiner Sammlung nebst ihren Fundorten auf. Die für die Fauna neuen Formen sind durch fetten Druck hervorgehoben.

Kleine Mitteilungen.

p. 43. — **E. Csiki**: † Anton Korlevic Mittelschullehrer in Agram ist am 28. Januar des Jahres gestorben. Er studierte die Insekten, besonders Hymenopteren seines engeren Vaterlandes, speziell der Umgebung von Fiume und publizierte auch einige Arbeiten darüber.

p. 44. — **J. Jablonowski**: Entomologische Nachrichten aus dem Auslande. — Verfasser berichtet über die französischen und englischen Kollegen und ihr treiben seit ausbruch des Krieges, wie dies aus den Mitteilungen der amerikanischen „Science“ zu ersehen ist.

p. 45. — **E. Csiki**: Die Käfersammlung L. Kapczy-Haber's im Ungarischen National-Museum. — Der Weltkrieg hat bisher zwei werthvolle Sammlungen dem Ungarischen National-Museum eingebracht. Herr L. DIÓSZEGHY (Borosjenő) schenkte seine Schmetterlingssammlung, nachdem er im Kriegsdienst steht, und Herr L. VON KAPCZY-HABER (Magyar-Raszlavicza) seine Käfersammlung dem Museum. Herr KAPCZY-HABER steht als Honvédhusaren-Oberlieutenant ebenfalls im Kriegsdienst, und wurde sein Schloss noch während des ersten Einbruches der Russen gegen Bártfa, geplündert. Mit Ausnahme von einigen abhanden gekommenen auffallenden Arten (*Dynastes Hercules*, *Goliathus giganteus* etc.) blieb die Sammlung unversert; diese aber gegen jeden späteren Einbruch zu sichern schenkte er sie dem Museum und holte die Sammlung Verf. vom Kriegsschauplatz, von wo Sie durch Zuvorkommenheit der Militärbehörden auch glücklich in Budapest anlangte. Die Sammlung ist an kostspieligen Arten und Prunkstücken sehr reich, speziell aber die Cetoniden, welche durch 657 Arten in 872 Exemplaren vertreten sind.

p. 46. — **Dr. J. Pászty**: *Sesia scoliaeformis* Bkh. in Ungarn. — Verfasser gelang es diese aus unserer Fauna bisher nicht bekannte Art bei Trencsén zu sammeln.

Vereinsangelegenheiten.

p. 46. — Bericht über die ordentlichen und Ausschuss-Sitzungen, sowie über die Generalversammlung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft. In letzterer wurde zum Vorsitzenden für 1915. Herr E. ULBRICH gewählt; neue Ausschussmitglieder wurden die Herrn J. GYÖRFFY und DR. A. SCHMIDT, die übrigen Mitglieder wurden wiedergewählt.

HERMAN OTTÓ

1835—1914.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XXII. KÖTET. 1915 ÁPRILIS—OKTÓBER. 4—10. FÜZET.

Herman Ottó.

1835—1914.

A magyar tudománynak nagy és pótolhatatlan veszteségére 1914. évi december hó 27-én húnnya le szemét örökre HERMAN OTTÓ, magyar hazájának fáradhatatlan munkása. Vele sírba szállt legnépszerűbb tudósunk, a ki gyönyörű nyelvezetű munkáival hozzá tudott férni a magyarság szélesebb köreihez, ki népünk figyelmét fel tudta hívni az állattani és néprajzi tudományra.

Első rendszertani munkálatai mellett, melyeket olyan köntösbelen jelentetett meg, hogy a nem szakember is meríthetett belőlük és élvezettel lapozgathatott bennük, nagy gondot fordított arra, hogy népszerű előadásokkal és közlésekkel minnél több érdeklődést keltsen, hiszen csak így gondolhatta egy még hiányzó tudományos gárda megteremtését, kikre majdan a magyar föld alapos kutatása és megismertetése várt.

HERMAN OTTÓ az elnyomatás éveiben lépett a munka terére, a mikor kevés munkásunk volt, a kiknek különben érdemes munkálkodása alig ment át az élő köztudatba, a természettudományok iránti érdeklődést nem igen tudták felkelteni és így a nagyobb czélok keresztülviteléhez szükséges gárda megteremtése is egyre késett. HERMAN látta, hogy egyes emberek a legnagyobb szorgalom mellett sem végezhetnek el mindent, a polihisztorok idejüket multák, hiszen annyi kérdés várt megoldásra, melyek mindegyike egész embert kívánt.

A kiegyezés után is úgyszólván mindenki a hagyományos jogi tanulmányokat végezte és csak nagyon kevesen léptek más tudományos pályára. Ezekre kellett tehát a figyelmet felhívni. Ezért tart HERMAN már az első időben Kolozsvárt az Erdélyi Múzeum-Egylet, majd később Budapesten a Természettudományi Társulatban és az ország több városában az Orvosok és Természetvizsgálók Nagygyűléseim előadásokat, melyek azután legelterjedtebb folyóiratainkban megjelennek. De felkeresi oktató czikkeivel a napilapokat és folyóiratokat, sőt hogy a lapoktól régebben távolálló néphez is férközhessen, annak egyedüli olvasmányát, a naptárakat sem felejtí ki.

Népszerű előadásai és cikkei első sorban a közgazdaságilag fontos állatokról szóltak, ezzel akarván a szélesebb rétegek figyelmét felhívni, hiszen olyan állatokról, főleg rovarokról volt ezekben szó, amelyek az emberiséget közelebről érdekelték, sok kártékony rovar a gazdát, a birtokost, az anyagiak szempontjából érintette. Ily alkalmalmmal az állatok életéből vett megfigyelések közbevetett elmondása mind jobban felköltötte a hallgatóság figyelmét, úgy hogy sorra kerülhetett tisztán tudományos értékű kérdések fejtegetése is. Cikkeinek és munkáinak eredetisége, mélyreható megfigyeléseinek közlése és emellett gyönyörűséggel élvezhető magyaros irálya számos hívet és munkást szerzett a magyar tudománynak, de hozzájárult ahhoz is, hogy az általa megkezdett munkát azután számosan folytassák és így egy-egy tárgykör alapos megismeréséhez vezessenek.

HERMAN OTTÓ 1835 június 28-án született Breznóbányán, a hol atyja kamarai sebész volt, oly vidéken, a hol már gyermekkorában csodálhatta a természet szépségét, vizsgálhatta annak titkait, a mihez hozzájárult az is, hogy atyja (PETÉNYI SALAMON JÁNOS iskolatársa) szintén barátja volt a madárvilágnak. A gyönyörű vidéken tett tapasztalatai mély nyomot hagytak a gyermekben, kit 13 éves korában az 1848-iki események Miskolczon találnak, a hol tanárai hazafias érzésben nevelik. A középiskolák elvégzése után HERMAN OTTÓ Bécsbe került, hogy a műegyetemre beiratkozzék, de ekkor nagy csapás éri, atyja meghalt és így megkezdődött ő reá nézve is a nagy küzdelem, kenyérkereset után kellett néznie, — a tanulást pedig ezután csak úgy mellékesen, saját erejéből folytathatta. Itt, e nehéz időben tanulta meg a törhetetlen akarást és kitartást. A sors ide-oda hányta-vetette, majd besorozták katonának — akkoriban 12 évre —, a honnan azonban négy évi katonáskodás után váratlanul kiszabadult. Visszatért Bécsbe és tovább tanul. 1863-ban az orosz erőszak ellen fegyverbe szólított lengyelek közé siet harezolni. Egy év múlva újra itthon keres boldogulást, a mikor arról értesült, hogy a kolozsvári Erdélyi Múzeum konzervátort keres. HERMAN megpályázta ezt az állást és el is nyerte. Csekély fizetéssel bár, de végre mégis oly állásba jutott, a melyben hivatásának élhetett és a múzeum igazgatójában, BRASSAI SÁMUEL-ben, oly emberre talál, a ki maradandó hatással van lénye kialakulására. HERMAN-nak nehéz feladat jutott, a múzeum állattani gyűjteményét meg kellett teremteni, de ezt a feladatot fényesen meg is oldotta, szorgalmasan gyűjtötte a szükséges anyagot, konzerválta, felállította és feldolgozta azt. Eleinte a rovarokkal foglalkozott, de nemsokára a madarakat és a pókokat is tanulmánya tárgyává teszi, emellett pedig a többi állatsoportot sem hanyagolja el. Nagy anyagot hoz össze, mely még ma is gerinczét képezi a kolozsvári múzeumi gyűjteménynek. 1872-ben megvált az Erdélyi Múzeumtól és

egy ideig a kisküküllőmegyei Szászvevesszősön pihen és folytatja madártani megfigyeléseit, majd Bécsbe készül, de megállapodik Budapesten, ahol a Természettudományi Társulat módot nyújtott neki „Magyarország Pókfaunája” című nagy munkája megírására, mely munkán 1874—79-ig dolgozott. Közben a Magyar Nemzeti Múzeumhoz őrségéddé nevezték ki, két évvel később megalapítja ez intézet szakfolyóiratát, a „Természettudományi Füzetek”-et, a melyeknek tíz kötetét (1887-ig) szerkeszti. Közben a politikai élet forгатagába kerül, állásáról lemond, mert 1879-ben Szeged egyik kerülete képviselőjévé választja. Képviselősege alatt sem feledkezik meg igazi hivatásáról, felkutatja PETÉNYI jegyzeteit, melyeknek a halakra vonatkozó töredéke arra serkenti, hogy az ország halas vizeit bejárja és megírja „A magyar halászat könyve” című kétkötetes munkáját, a magyar irodalom egyik remekét. Erre az időre esik az a balesete, hogy egy kistatrai kirándulása alkalmával hülés következtében hallása gyengült, sőt bal fülére teljesen megsiketül.

A nyolcvanas évek elején a madártan új lendületet vett, a mi HERMAN-t is új munkálkodásra serkenti, így PETÉNYI megkezdett munkájának folytatása, valamint a Budapesten tartandó II. nemzetközi ornithologiai kongresszus előkészítése bő anyagot szolgáltat. A Természettudományi Társulat megbízza egy a madarokról szóló mű megírásával, azonban mielőtt ehhez hozzáfogna, általános tájékozódás végett Norvégiába utazik az ottani madárhegyek tanulmányozására. Erről az útról „Az északi madárhegyek tájáról” című kötetében számol be. A sikerült nemzetközi ornithologiai kongresszus lezajlása után készítette el HERMAN OTTÓ a Magyar Ornithologiai Központ tervezetét, melyet CSÁKY ALBIN GRÓF, az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter elfogadott és 1893-ban életre is keltette. Ezt az intézetet, mely időközben a földművelésügyi miniszterium igazgatása alá került, HERMAN fokozatosan mezőgazdasági és tudományos szakintézeteink egyik legjobban felszerelt és legjobban működő intézetévé fejleszti.

HERMAN OTTÓ a mint már jeleztem, rovarani illetőleg arameologiai működését az erdélyi fauna kutatásával kezdi. Az erdélyi fauna megismerését célzó közlései mellett a pókok és az egyenesszárnyú rovarok szolgáltatnak neki bő anyagot alaktani és biologiai ismertetésekhez, majd sorra kerülnek a gazdaságilag fontos kártékony rovarok, melyekről számos cikkben oktatja ki az érdeklődőket. A magyar tudományosság érdekében pedig számos polémikus cikket látott napvilágot. Ugyanerre az időre esik háromkötetes pókfaunájának megjelenése, mely becses rendszertani részén kívül, főleg általános természetű biologiai fejezetei révén még ma is nemcsak a hazai, hanem a külföldi irodalomban is első helyen áll. Gondosan megfigyelt

tényeken alapuló elmékedései még ma is úgyszólván egyedülállók. A rovar-tani irodalom terén számottevő még az a munkája is, mely a Természettudományi Társulat két estélyén tartott előadásának anyagát „Az átalakulások világáról“ czímen foglalja össze. Ebben a munkájában bevezeti az olvasót a rovarok átalakulásának érdekes világába.

Összes műveit eredeti megfigyeléseken alapuló elmékedései, a tárgynak mindennemű kapcsolatban való megvilágítása jellemzi. Ez az eredetiség, a tárgynak alapos feldolgozása és e mellett az élvezhető irálya szerzett nálunk annyi hívet és munkást a természettudományoknak. A mit iskoláink sehoggy sem tudtak elérni, azt elérte akarásával HERMAN OTTÓ, a ki mindjárt pályája elején ezt tüzte ki egyik feladatául. Az ő munkái révén szerette meg az utolsó évtizedekben nevelkedett ifjúság nagy része a természettudományokat, tőle tanulta meg a természet csodáit figyelni, titkaiba mélyedni és az ő munkáiból merített erőt és lelkesedést, hogy szomorú viszonyaink mellett is kitarson kedvencz foglalkozása mellett és hazánk természeti kincsesházának viszonyait kutassa és megismertesse.

HERMAN OTTÓ teste pihenni tért az anyaföldbe, lelkesítő, buzdító szava örökre elnémult, de szelleme örökké fogja vezetni, lelkesíteni, magyar hazájának jövődjő fiait, hogy nemzete tudományát nagyra emeljék.

CSIKI ERNŐ.

*

Függelék.

HERMAN OTTÓ rovar-tani tárgyú munkáinak jegyzéke:

1. Notiz über das Konservieren der Spinnen. (Verhandl. zool.-bot. Gesellsch. Wien; XV, 1865, p. 490).
2. Beobachtungen über Podura. (l. c. XV, 1865, Sitzungsbericht p. 25—26).
3. Weitere Beobachtungen über Podura. (l. c. XV, 1865, p. 485—490).
4. Adatok Erdély pók-faunájához. I. (Az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvei. III, 1864—65, p. 129—131).
5. Kártékony rovarok. Előadás 1865. nov. 8. (l. c. III, 1864—65, p. 134).
6. A pók és művészete. (Kolozsvári népnaptár. 1866, p. 146; 4 ábrával).
7. Jelentés az erdélyi pókfélé állatok megismertetése ügyében. (Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Pozsonyban tartott XI. nagygyűlésének munkálatai. 1866, p. 271).
8. Franzenau József emléke. (Az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyve. IV, 1866—67, p. 1—17.) — Erinnerung an Josef von Franzenau. (l. c. Analyse des Inhaltes p. I—II).
9. Adatok Erdély pók-faunájához. II. Vizsgálatok a pókok (Araneae) ivarműködései körül. Liniphia resupina Wider. Agelena

- labyrinthica Schaeffer. (l. c. IV, 1866—67, p. 38—47, egy táblával). — Beitrage zur Araneiden Fauna in Siebenbürgen. II-te Abhandlung: Untersuchungen über die Sexualfunction der Araneiden. (l. c. Analyse des Inhaltes p. VI—IX).
10. Állattani közlések. II. (l. c. IV, 1866—67, p. 48—53). — Zoologische Miscellen. II-te Folge. (l. c. Analyse des Inhaltes p. XII).
11. Über das Sexualorgan der *Epeira quadrata* Walk. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XVIII, 1868, p. 923—930)
12. A Mezőség. I. A Hódos- vagy Szarvastó és környéke. Természettajzi, jelesen állattani szempontból tárgyalva. (Az Erdélyi Múzeum-Egylet Évk. V, 1868—70, p. 8—30). — Die Mezőség. I. Die Hódos- oder Szarvas-Teiche und deren nächste Umgebung in naturhistorischer Beziehung. (l. c. Analyse des Inhaltes p. III—VII).
13. Pótlék Erdély pille Faunájához. (l. c. V, 1868—70, p. 31—32).
14. Erdély bőr és egyenesröpűi (Dermaptera et Orthoptera). (l. c. V, 1868—70, p. 105—112, 1 táblával). — Die Dermapteren und Orthopteren Siebenbürgens. (l. c. Analyse des Inhaltes p. XIII—XIV).
15. Beiträge zur Kenntnis der Arachnidenfauna Siebenbürgens. (Verh. u. Mitth. siebenbürg. Ver. f. Naturw. Hermannstadt. XXI, 1871, p. 23—29).
16. Die Dermapteren und Orthopteren Siebenbürgens. (l. c. XXI, 1871, p. 30—43, mit 1 Tafel).
17. Die Decticeiden der Brunner von Wattenwylschen Sammlung. I. Genera. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXIV, 1874, p. 191—210, Taf. III—VI).
18. A magyarországi pókokról előadás 1875 ápr. 14. (Természettudományi Közlöny. VII, 1875, p. 213).
19. Sáskájárás 1875-ben. (l. c. VII, 1875, p. 405—408).
20. A phylloxera kérdéshez. (l. c. VII, 1875, p. 431—435).
21. A sáskák hangszervéről. (l. c. VII, 1875, p. 483—484).
22. Az élősdiség kérdéséhez. A phylloxera-ügyben. I—II. (l. c. VIII, 1876, p. 14—19 és 97—103).
23. A tölgy phylloxerája. Balbiani vizsgálatainak ismertetése. (l. c. VIII, 1876, p. 66—67).
24. A skorpió mérgének hatásáról. (l. c. VIII, 1876, p. 119—120).
25. A pókról, a szövs-fonásról és szerepéről a természet háztartásában. (l. c. VIII, 1876, p. 177—194, 20 ábrával).
26. A phylloxera-kérdéshez. (l. c. VIII, 1876, p. 201—205).
27. A kolumbácsi-légyről. (l. c. VIII, 1876, p. 236—239, 6 ábrával).
28. A rét zenevilágából. (l. c. VIII, 1876, p. 297—313, 10 ábrával).

29. Egy kártékony rovarról (*Anisoplia lata* Erichs.) (l. c. VIII, 1876, p. 348—351, 6 ábrával).
30. A kártékony rovarok kérdéséhez. (l. c. VIII, 1876, p. 474).
31. Magyarország pókfaunája. I—III. kötet. Budapest, 1876—1879. 43 és 613 l., 10 táblával.
32. A pókok repülése. (Vasárnapi Újság. 1876, p. 2)
33. Phylloxera-sáska. Válasz az ismert Deiningen és Hechtl uraknak. (Ellenőr. 1876, nov. 26, decz. 6.)
34. Phylloxera-ügy. (l. c. 1876, decz. 22.)
35. Kóros bogarak. — Beitrag zu den Difformitäten bei Coleopteren. (Természettud. Füzetek. I, 1877, p. 22—23, 52—53, t. 2, f. 6—9).
36. A phylloxera ügye, tekintettel a Pancsován végrehajtott irtásokra. A magyar képviselőház pénzügyi bizottságának 1877 márcz. 15. tartott üléséből. Budapest, 1878, p. 1—2.
37. Újabb vizsgálatok a tücsök hangszerve körül. (Természettud. Közlöny. X, 1878, p. 273—275).
38. Über *Thysa pythionissaeformis* Kempelen. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXVIII, 1878 (1879), p. 471—472).
39. *Acinopus ammophilus*. (Természettud. Füzetek. II, 1878, p. 60—61.)
40. A phylloxera ügyében. (Természettud. Közlöny. XI, 1879, p. 449—463).
41. Javaslatok a phylloxera elterjedése ellen és az általa ellepott területeken teendő szőlőművelési kísérletek ügyében. (l. c. XI, 1879, p. 464—467).
42. A pókok körül tett újabb észleletekről. Előadás 1878. decz. 18. (l. c. XI, 1879, p. 123).
43. Phylloxera a homokban. (Levélszekrényi üzenet). (l. c. XII, 1880, p. 477—478).
44. Felirat a Phylloxera-ügyben (Dr. Than Károly, Dr. Wartha Vincze, Herman Ottó lemondása). (l. c. XII, 1880. p. 229).
45. A phylloxera Magyarországon. Egy kis történelem a jövő hasznára. (l. c. XII, 1880, p. 249—260).
46. Szervezkedjünk, küzdjünk a phylloxera ellen. (l. c. XII, 1880, p. 329—339).
47. A phylloxera. Vészkiáltás a magyar szőlők érdekében. Budapest, 1880. 1 rajzzal és 1 táblával.
48. A phylloxera. (Politikai Újdonságok. 50. szám).
49. A phylloxera ellen való védekezéshez. (Természettud. Közlöny. XII, 1880, p. 400—401).
50. Nyelv és tudomány. (Természettud. Füzetek. V, 1881, p. 3—11). — Sprache und Wissenschaft. Herrn Dr. J. Kriechbaumer,

- Custos am Museum zu München, empfohlen. (l. c. p. 57—67).
51. *Trochilium apiforme*. Egy hermafrodita. (l. c. V, 1881, p. 194—196, t. 5, f. 1—2). — *Trochilium apiforme*, ein Hermaphrodit. (l. c., p. 275—277).
 52. Az átalakulások világáról. (Népszerű Természettud. Előad. gyűjt. IV. kötet, 26. füzet, Budapest, 1881, p. 1—104, 68 ábrával).
 53. *Tortrix pilleriana* és *Rhynchites* betuleti. (Természettud. Közlöny. XII, 1881, p. 318).
 54. *Hymenoptera nova vel minus cognita in collectione Musaei Nationalis Hungarici a Doctore J. Kriechbaumer Macenti descripta*. (Természettud. Füzetek. VI, 1882, p. 197).
 55. Eine wunderliche Publikation. (Antwort an Herrn Dr. Speyer). (Entom. Nachrichten. IX, 1883, p. 197—199).
 56. Tömösváry Ödön. 1852—1884. (Rovártani Lapok. II, 1885, p. 1—14). — Biographie du Dr. Edm. Tömösváry. (l. c. Revue p. I—II).
 57. A pókok (Citigradae, Lycosidae) száláról. (Természettud. Közlöny. XXI, 1888, p. 443).
 58. Az éjszakai madárhegyek tájékáról. Budapest, 1893.
 59. Nécey István festett pillangói. (Természettud. Közlöny. XXVII, 1895, p. 329).
 60. A tavaszi ökörnyárlól. (l. c. XXX, 1898, p. 389).
 61. A hortobágyi sáskajárás biológiai tanulságai. (l. c. XLII, 1910, p. 305—313).
 62. Madárvédelem és rovarirtás. I—II. (Köztelek. 1910, p. 235, 1350—1351).

Adatok Nagysalló és vidékének bogárfaunájához.

Irta: DUDICH ENDRE.

Az alábbiakban azokat a Carabidákat, Cerambycidákat, Chrysomelidákat és Scarabaeidákat sorolom fel, melyek Nagysalló (Bars m.) vidékéről meghatározva gyűjteményemben vannak. Ezzel azonban nincs kimerítve az itt talált fajok száma, mert még sok nincs meghatározva, másrészt az idén gyűjtött anyagot a katonasághoz való bevonulásom miatt nem dolgozhattam fel.

A felsorolást az 1906. évi európai katalogus szerint végzem. A meghatározásokat részben BOKOR ELEMÉR, CSIKI ERNŐ és MIHÓK OTTÓ uraknak köszönöm.

Nagysalló a vele összeépített Kissalló és Kölvény községekkel együtt a Garám völgyében fekszik. Gyűjtésem mind a három község határára kiterjedt. Ez a terület teljesen sík és néhány vizenyős hely

kivételével művelés alatt áll. Három patak szeli át és három kevert erdő (tölgy, cser, gyertyán) van rajta, melyekben az aljnövényzet a legeltetés miatt szegényes.

Felsorolok összesen 239 nevet és pedig: 66 Carabidát, 52 Cerambycidát, 78 Chrysomelidát és 43 Scarabaeidát.

Carabidae: *Calosoma inquisitor* L., *sycophanta* L. — *Carabus coriaceus* L., *violaceus* L., *convexus* F., *Ullrichi* GERM., *Scheidleri* v. *Helleri* GANGLB., *scabriusculus* OL. — *Leistus ferrugineus* L. — *Notiophilus palustris* DUFT. — *Dyschirius aeneus* DEJ. — *Asaphidion flavipes* L. — *Bembidion lampros* HBST., v. *properans* STEPH., *varium* OL., *decorum* PANZ., *quadriguttatum* F., *obtusum* SERV., *Imulatum* FOURCR. — *Trechus quadristriatus* SCHR. — *Patrobus excavatus* PAYK. — *Chlaenius vestitus* PAYK. — *Ophonus azureus* F., *pubescens* MÜLL. — *Harpalus aeneus* F., v. *limbopunctatus* FUSS., *distinguendus* DUFT., *smaragdinus* DUFT., *picipennis* DUFT. — *Acupalpus suturalis* DEJ. — *Diachromus germanus* L. — *Zabrus tenebrioides* GOEZE, *blapoides* CREUTZ. — *Amara nitida* STURM., *aenea* DEG., *familiaris* DUFT., *anthobia* VILLA, *lucida* DUFT. — *Stomis pumicatus* PANZ. — *Abax ater* VILL. — *Pterostichus macer* MARSH., *cupreus* L., *ab. affinis* STERM., *oblongopunctatus* F., *angustatus* DUFT., *niger* SCHALL., *vulgaris* L., *anthracinus* ILL., *cylindricus* HBST., *melas* CREUTZ. — *Laemostenus punctatus* DEJ. — *Calathus fuscipes* GOEZE, *melanocephalus* L. — *Dolichus halensis* SCHALL. — *Synuchus nivalis* PANZ. — *Agonum assimile* PAYK., *viridicupreum* v. *austriacum* F., *dorsale* PAYK. — *Metabletus obscuroguttatus* DUFT., *pallipes* DEJ. — *Dromius quadrimaculatus* L., *nigriventris* THOMS. — *Demetrius atricapillus* L. — *Drypta dentata* ROSSI. — *Brachynus crepitans* L., *explodens* DUFT.

Cerambycidae: *Prionus coriarius* L. — *Aegosoma scabricorne* SCOP. — *Rhagium sycophanta* SCHRK. — *Stenochorus meridianus* *ab. cantharinus* HBST. — *Acmacops collaris* L., v. *nigricollis* MULS. — *Leptura rufipes* SCHALL., *sexguttata* F., *ab. exclamationis* F., *livida* F., *cerambyciformis* SCHRK., *maculata* PODA, *melanura* L., *bifasciata* MÜLL., *nigra* L. — *Alosterna tabacicolor* DEG. — *Grammoptera ruficornis* F. — *Necydalis major* L. — *Caenoptera umbellatarum* SCHREB. — *Callinus angulatus* SCHRK. — *Cerambyx cerdo* L., *Scopolii* FÜSSL. — *Phymatodes testaceus* *ab. variabilis* L., *alni* L. — *Pyrrhidium sanguineum* L. — *Hylotrupes bajulus* L. — *Aromia moschata* L. — *Purpuricenus Kaehleri* L. — *Plagionotus detritus* L., *areuatus* L., *floralis* PALL. — *Clytus arietis* L. — *Clytanthus varius* F. MÜLL., *figuratus* SCOP., *speciosus* SCHNEID. — *Anaglyptus mysticus* L. — *Dorcadion aethiops* SCOP., *fulvum* SCOP., *Scopolii* HBST., *pedestre* PODA. — *Morimus funereus* MULS. — *Lamia textor* L. — *Liopus nebulosus* L. — *Exocentrus adpersus* MULS. — *Haploenemia eur-*

eulionides L. — *Agapanthia asphodeli* LATR. — *Saperda carcharias* L. — *Tetrops praeusta* L. — *Phytoccia virgula* CHARP., *rufimana* SCHR., *ephippium* F., *coerulescens* SCOP.

Chrysomelidae: *Donacia bicolora* ZSCHACH. — *Plateumaris affinis* KUNZE. — *Orsodacne lineola* PANZ., ab. *coerulescens* DUFT. — *Zeugophora flavicollis* MARSH. — *Lema cyanella* L., *melanopus* L. — *Labidostomis cyanicornis* GERM. — *Lachnaea sexpunctata* SCOP. — *Clytra laeviuscula* RATZEB. — *Gynandrophthalma cyanea* F., *aurita* L., *xanthaspis* GERM. — *Chryptocephalus bipunctatus* L., *biguttatus* SCOP., *aureolus* SUFFR., *sericeus* L., *cristula* DUF., *nitidulus* F., *nitidus* L., *Moraei* L., *bilineatus* L. ab. *armeniacus* FALD., *ocellatus* DRAP., *labiatus* L., *pusillus* F. — *Pachybrachis tessellatus* OL. — *Gastroidea polygoni* L. — *Entomosecelis adonidis* PALL. — *Chryso-mela goettingensis* L., *staphylea* L., *marginalis* DUFT., *marginata* L., *quadrigemina* SUFFR. ab. *indigena* WS., *fastuosa* SCOP., *varians* ab. *pratensis* WS. — *Phytodecta rufipes* DEG., *fornicatus* BRÜGGM. — *Phyllodecta vitellinae* L. — *Prasocuris phellandrii* L., *junci* BRAHM. — *Phaedon armoraciae* L. — *Plagiodera versicolor* LAICH. — *Melasma collaris* L., *populi* L., *tremulae* F. — *Agelastica alni* L. — *Luperus circumfusus* MARSH., *xanthopus* SCHRANK. — *Galerucella lineola* F. — *Galeruca tanacetii* L. — *Podagrica malvae* ILL., *fuscicornis* L. — *Crepidodera transversa* MARSH., *ferruginea* SCOP. — *Epithrix pubescens* KOCH. — *Chalcoides aurea* GEOFFR., *aurata* MARSH., *aurata* ab. *pulchella* STEPH., *Plutus* LATR., *lamina* BEDEL, ab. *saphirina* WS. — *Chaetocnema aridula* GYLL. — *Haltica quercetorum* FOUDR., *palustris* WS. — *Phyllotreta vittula* REDTB., *nemorum* L., *atra* F., *cruciferae* GOEZE. — *Aphthona cyparissiae* KOCH. — *Longitarsus pratensis* PANZ., *exoletus* L. — *Dibolia rugulosa* REDTB. — *Cassida viridis* L., *sanguinolenta* MÜLL., *rubiginosa* MÜLL., *vibex* L., *nebulosa* L., *nobilis* L.

Scarabaeidae: *Rhyssenus asper* F. — *Pleurophorus caesus* PANZ. — *Oxyomus silvestris* SCOP. — *Aphodius subterraneus* L., *foetens* F., *fimetarius* L., *nitidulus* F., *varians* DUFTSCH., *plagiatus* L., *merdarius* F., *melanostictus* SCHM., *inquinatus* HBST., ab. *nubilus* PANZ., *prodromus* BRAHM., v. *semipellitus* SOLSKY, *punctatosulcatus* STRM., ab. *obscurus* SCHILSKY. — *Geotrupes mutator* MARSH., *stercorarius* L., *stercorosus* SCHR. — *Lethrus apterus* LAXM. — *Gymnopleurus Mopsus* PALL. — *Oniticellus fulvus* GOEZE. — *Onthophagus taurus* SCHREB., *ovatus* L., *vitulus* F., *coenobita* HBST., *austriacus* PANZ. — *Caccobius Schreberi* L. — *Copris lunaris* L. — *Rhizotrogus aequinoctialis* HBST. — *Amphimallus solstitialis* L. — *Melolontha melolontha* L. — *Anisoplia austriaca* HBST. — *Oryctes nasicornis* L.

— *Valgus hemipterus* L. — *Trichius fasciatus* L. — *Tropinota hirta* PODA. — *Cetonia aurata* L., ab. *purpurata* HEER, ab. *tunicata* REITT. — *Potosia cuprea* F., *hungarica* HBSR.

Lepkészeti jegyzetek.

Irta: DIÓSZEGHY LÁSZLÓ.

Hóni lepkészeink körében általános a panasz az elmúlt 1913-iki nyárra. Bizony, ez a sarlós szép barna menyecske (a nyár *symbola*) ezuttal igen-igen sokat sírt. De az, a ki egy-egy derüs pillanatát felhasználta, bizony nem járt rosszul.

Kétségkívül a rovarvilág s ezzel kapcsolatosan igen tisztelt rovarászaink nagyon megsínylették az örökös zivatart, égi háborút s a sajna esőppet sem ritka felhőszakadást.

Sokaknak az egész tavasszal előre tervezgetett nyári kirándulása „esett a vízbe“, mások pedig édes álmodozásuk színhelyén az állandó eső miatt nem gyűjthetvén, bizony ügyel-bajjal tudtak csak hazakerülni.

Miután lepkékről lévén szó, a Rhopalocerák világában lehetett leginkább megállapítani sok faj meggyérülését, sőt egyik-másik kimaradását, de ha csak egy órára is kisütött a nap, a felázott erdei utak sarában a Pieridák, Nymphalidák, Satyridák olykor százsámra oltották szomjukat, éhségüket. Ilyenkor egynémely helyt a *Lycænidák*, például a *L. Arion* PALL. és *Baton* BGST. nagy mennyiségben kerestek föl egyes tócsákat, illetve annak széleit.

A Heterocerák aránylag elég nagy számban jelentek meg egy-egy esőtlen estén, ha meleg volt s a ki az augusztus, szeptember és október hónapokat „átesalétkezte“, bizony nem járt rosszul.

A csalétek kora tavasztól augusztus elejéig nem sokat, sőt egyik-másik estén semmit sem eredményezett. Azonban augusztustól november elejéig eléggé kielégítő volt, olykor valóban gazdag.

A „csalétkelés“ különböző módjait próbálgattam s mondhatom, hogy a legeredményesebbnek a következő módszerrel — talán újat mondok — mutatkozott:

Erdőszéleken, széles, fás, bokros utakon, sőt egyes egyedülálló fák lehajló ágainak könnyen hozzáférhető leveleit felül bekenve, hasonlíthatlanul nagyobb eredményt érünk el, mintha azok törzseit kentük volna be.

Ha a csalétek eléggé méztartalmú, úgy a felszáradás is rendkívül lassan történik, míg a fák kérge elég hamar beszívja azt. Olyan helyt pld., a hol az erdei tisztás egy völgybe szalad, 4–6 méternyi szélességre szűkül, ily hosszú csalétkes madzaggal igyekezzünk

1--1² méter magasságban két szemben levő ágat összekötni, itt bármily kedvezőtlen időjárás daczára sem marad el az eredmény.

Magára a madzagra, ha leveles ágakat kötünk össze, igen ritkán repül, illetve száll a lepke, azonban a madzagok végén, tehát a levelek között olykor igen sok állatot találunk.

Ezen hosszú madzagra azért van szükség, mert így aligha szabadul egy is az átvonulók közül, de a közepére nem száll, hanem, mint említém, a végére.

Legtöbb eredménnyel kecsgetet a tölgyfa fényes levele, itt nem igen szívódik be a nedv, a csalétek s a ki ezt és a fáradságot nem sajnálja, meg lesz elégedve a sikerrel. Persze, minél több fán végzi ezt a műveletet, annál több kilátása lehet az eredményre.

Ilyenkor nem szabad szűkölködni a kis és nagyobb ölő üvegekben s így ajánlom kizárólag a chloroformot használni, mert a leggyorsabban öl és azonnal tűzhetjük az állatokat s ha már nem elég erős az ölképessége, egy magunkkal vitt chloroformmal telt üvegből azonnal pótolhatjuk, illetve fokozhatjuk az ölképességet.

Már harmadik éve tapasztalom, hogy egynémely fát tömegesen keresnek fel a Noctuák, különösen pedig az Agrotisok, Mamestrák, Hadenák és Caradrinak. Ezen nemek egyes képviselői különösen egynémely szilvafát tüntetnek ki meleg vonzalmukkal míg egy-két hársfa alsóbb levelein különösen a Leucaniák tartják nászukat olykor nagyobb számban is.

1913 májusában szűkebb gyűjtőhelyemben a nagyszámú bodzabokrok között csak kettő akadt, melynek levelein az említett nemeken kívül még Hydrillákat, Telesillákat, Toxocampákat, Geometrákat stb. gyűjtöttem. Ezen két bokor négy este meglepő eredményt nyújtott, — az ötödik este, bár tűrhető időjárás volt, a fenti állatok végképp kimaradtak.

Tapasztaltam azt is, hogy ha hűvös, esős volt az este, úgy a tisztások szélén álló nagy, sűrű lombú fák alatt füvek és virágok szárain sok pihenő lepke húzódik meg. Az ok abban rejlik, hogy a lomb megvédi a fák alatti növényzetet a kisebb esőtől, harmattól.

Elsőrangú gyűjtést eredményez egy hatalmas zápor, vagy égi-háború, ha megelőzőleg meleg volt az est. Ez természetes is, mert a vihar megmozgat minden fát, bokrot, füvet, virágot s ezek természetesen nem nyújthatnak védelmet a felzavart állatoknak, nyugtalanul ide-oda röpködve, tömegesen rontanak egy jól megvilágított fehér falnak s ha a szélesen kiugró házfedél védelmet nyújt a gyűjtőnek az eső ellen s ha a vihar tartós, egész reggelig szórakozhatunk különböző nagy és apró lepke összefogásával. Ilyenkor nem egy nappali lepkét láttam a megvilágított falra rontani.

Forró, nyári napokon, midőn egy-egy jobb területen ezer, meg-

ezer lepke röpköd ide s tova s lehetőleg minél több nappali és éjjeli lepkét szeretnénk hazavinni frissen, hogy otthon a szükségeseket kényelmesen kiválogatva azonnal, vagy egy-két nap múlva feszíthessük a nélkül, hogy nedves homokra kellene tennünk, a következő eljárást ajánlom lepkésztársaim becses figyelmébe: A jólzáró gyűjtődobozunkat, a zacskókat (Düten) is a fedél belső részén kibéleljük itatóspapírral $\frac{1}{2}$ –1 cm. vastagságban s mielőtt elindulnánk, ezen sokrétegű papirost átitatjuk karbolos vízzel.

Ha pedig kiszáradna a nap hevétől, pótolhatják a vizet, ha forrás, vagy patak közelében vagyunk. Így az állatok nem száradnak meg s a mi a legfontosabb, hibátlanul vihetjük haza.

Ezen egyszerű berendezés megbeesülhetetlen szolgálatokat tesz, tessék megpróbálni!

Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke.

Közli: DR. SZILÁDY ZOLTÁN

IV. *Lepidoptera*.

II.

Pyralidae.

- Achroia grisella* F. Nagyenyed VI.
Aphomia sociella L. Nagyenyed VI.
Galleria mellonella L. Nagyenyed VI.
Crambus inquinatellus SCHIFF. Nagyenyed VII–IX. — *contaminellus* Hb. Nagyenyed VI, VIII–IX. — *tristellus* F. Néma VIII. 27, Nagyenyed VIII–IX. — *luteellus* SCHIFF. Nagyenyed V, VII–VIII; Havasgyógy VIII; Vizakna VIII; Torda V. — *perlellus* Scop. Nagyenyed VI–VIII; Retyezát VII. — *saxonellus* Zk. Nagyenyed VI–VII; Hargita VIII. 9. — *myellus* Hb. Retyezát VIII. 12 (800 m.); Tusnád VII. — *chrysonuchellus* Scop. Nagyenyed IV–V. — *hortuellus* Hb. Nagyenyed VI–VII; Igenpataka VI. — *culmellus* L. Nagyenyed VIII; Hargita VIII; Radnai havasok VII. 20 (1400 m.), VII. 29 (1500 m.) — *craterellus* Scop. Nagyenyed VI. — *dumetellus* Hb. Igenpataka VI. — *pratellus* L. Igenpataka VII; Radnai havasok VI. 29 (1500 m.) — *pascuellus* L. Nagyenyed VIII. — *pallidellus* Dup. Vizakna VI. 30.
Platytes alpinellus Hb. Nagyenyed VIII. — *cerusellus* SCHIFF. Nagyenyed VI; Torda V.
Ematheudes punctella Fr. Nagyenyed VIII.

- Homoeosoma binacvella* HB. Nagyenyed VI; Havasgyógy VIII; Torda V. — *sinuella* F. Nagyenyed V—VII; Torda V.
- Plodia interpunctella* HB. Nagyenyed IX.
- Ephestia elutella* HB. Nagyenyed V, VII; Torda V.
- Pempelia subornatella* DUP. Nagyenyed VI.
- Nyctegretis achatinella* HB. Nagyenyed VI.
- Epischnia prodromella* HB. Nagyenyed VI; Torda V.
- Selagia argyrella* S. Nagyenyed IX.
- Salebria semirubella* SCOP. var. *sanguinella* HB. Nagyenyed VII. 5. — *obductella* F. Nagyenyed VI.
- Trachonitis cristella* HB. Nagyenyed V—VII.
- Rhodophaea rosella* SCOP. Nagyenyed VIII. — *suavella* Zk. Néma VIII. 15; Zengg VII.
- Mielois tetricella* F. Nagyenyed IV—V.
- Endotricha flammealis* SCHIFF. Nagyenyed VII. 20.
- Aglossa pinguinalis* L. Nagyenyed V, VII.
- Hypsopygia costalis* F. Nagyenyed VI.
- Pyralis farinalis* L. Néma VIII. 2; Nagyenyed IX.
- Herculia rubidalis* SCHIFF. Nagyenyed VII. — *glauconalis* L. Nagyenyed VI.
- Cledeobia angustalis* SCHIFF. Nagyenyed VII.
- Nymphula nymphacata* L. Nagyenyed V.
- Catachysta lemnata* L. Nagyenyed VIII.
- Eurrhynx urticata* L. Nagyenyed V—VII; Retyezát VII. 15 (500 m.)
- Scoparia ambigua* TR. Retyezát VII. 19 (1100 m.) — *Zelleri* WK. Néma VII. 30; Nagyenyed IX. — *truncicollata* STT. Nagyenyed IX. — *frequentella* STT. Torda V.
- Evergestis frumentalis* L. Nagyenyed VI. — *extimalis* SCOP. Nagyenyed V, VIII; Abrudbánya VIII. — *aenealis* SCHIFF. Nagyenyed V.
- Nomophila noctuella* SCHIFF. Nagyenyed IX.
- Phlyctaenodes verticalis* L. Nagyenyed VII. 3.
- Diasemia literata* SCOP. Nagyenyed VII—VIII; Torda V.
- Titanio pollinalis* SCHIFF. Nagyenyed V.
- Pionea pandalis* HB. Nagyenyed VIII. — *rubiginalis* HB. Néma VII. 30; Nagyenyed VI, VIII; Torda IV—V; Debreczen VIII.
- Sylepta ruralis* SCOP. Nagyenyed IX. 1.
- Pyrausta fulvalis* HB. Nagyenyed VII. 16. — *fuscalis* SCHIFF. Nagyenyed V—VI. — *sambucalis* SCHIFF. Nagyenyed V. — *nubilalis* HB. Nagyenyed VII, IX; Vizakna VI. — *alpinalis* SCHIFF. Retyezát VII. 25 (2150 m.) — *caespitalis* SCHIFF. Nagyenyed IV, VII—VIII. — var. *intermedialis* DUP. Nagyenyed IV, VIII; Topánfalva VIII. — *sanguinalis* L. Nagy-

enyed IV. — *porphyralis* SCHIFF. — Nagyenyed. — var. *ostrinalis* HB. Nagyenyed VI—VIII; Felső-Orbó V. — *cingulata* L. Nagyenyed VI. — *albofasciata* Tr. Torda IV.

Heliothela atralis HB. Nagyenyed VIII. 11.

Pterophoridae.

Oxyptilus pilosellae Z. Nagyenyed V; Torda V.

Platyptilia ochrodactyla HB. Retyezát VII. 19 (1100 m.) — *rhododactyla* F. Retyezát VII. 21 (1000 m.)

Alucita pentadactyla L. Nagyenyed VII—VIII.

Pterophorus monodactylus L. Nagyenyed IV, VIII. — *distinctus* HS. Torda V.

Orneodidae.

Orneodes hexadactyla L. Nagyenyed II, XI; Torda IV.

Tortricidae.

Acalla variegana SCHIFF. Nagyenyed VI. — *sponsana* F. Nagyenyed V.

Capua reticulana HB. Torda V.

Cacoecia podana SCOP. Nagyenyed VI. — *rosana* L. Crkvenice VI. — *strigana* HB. Nagyenyed VIII. — ab. *stramineana* HS. Nagyenyed VI.

Pandemis ribeana HB. Nagyenyed VI; Torda V.

Tortrix Loefflingiana L. ab. *ectypana* HB. Nagyenyed VI. — *viburniana* F. Nagyenyed VIII. 10

Cnephasia argentana CL. Retyezát VIII. 7. — *Wahlbomiana* L. Nagyenyed V, VII. 8. — var. *alticolana* HS. Nagyenyed V. — *incertana* Tr. Torda V.

Conchylis posterana Z. Nagyenyed V—IX; Torda V. — *hybridella* HB. Nagyenyed V. — *aleella* SCHZE. Torda V. — *Heydeniana* HS. Nagyenyed VIII. — *zephyrana* Tr. Nagyenyed V. 10.

Eucanthis fulvana F. Nagyenyed VI. 27. — *angustana* HB. Nagyenyed VIII. — *zoëgana* L. Nagyenyed VI—VIII. — *straminea* Hw. Torda V. — *hamana* L. Nagyenyed VI—VIII; Torda V.

Carposina scirrhosella HS. Nagyenyed VII.

Olethreutes variegana HB. Nagyenyed VI. — *pruniana* HB. Nagyenyed V; Torda V. — *oblongana* Hx. Nagyenyed VI, IX. — *striana* SCHIFF. Felső-Orbó V; Torda V. — *rivulana* SCOP. Torda V. — *urticana* HB. Nagyenyed VI. — *lacunana* Duf. Retyezát VIII. 7.

Steganoptycha fractifasciana Hw. Torda IV. — *cruciana* L. Retyezát VII. 20 (1100 m.)

Bactra lanceolana HB. Nagyenyed V; Torda V. — *furfurana* Hw. Nagyenyed V, VII.

- Semasia conterminana* HS. Nagyenyed VIII.
Notocelia Uddmanniana L. Nagyenyed VII. 3. — *incarnatana* HB. Nagyenyed V.
Epiblema cana Hw. Nagyenyed VIII. — *hepaticana* Tr. Nagyenyed VIII. 4. — *tripunctana* F. Nagyenyed V; Torda V. — *Pflugiana* Hw. Nagyenyed VII. — *Brunnichiana* FROEL. Torda V. — *foenella* L. Nagyenyed VII. 20.
Grapholitha Servilliana DUP. Torda V. — *compositella* F. Torda V. — *aurana* F. Nagyenyed VII.
Pamene gallicolana Z. Nagyenyed III. — var. *amygdalana* DUP. Nagyenyed VI. — *Rhediella* CL. Torda IV.
Tmetocera ocellana F. Nagyenyed VIII.
Carpocapsa pomonella L. Nagyenyed VI—VIII.
Ancylis biarcuana STEPH. Torda V. — *Mitterpacheriana* SCHIFF. Nagyenyed IV. — *selenana* GN. Nagyenyed VII. — *siculana* HB. Torda IV. — *lundana* F. Nagyenyed IX. — *comptana* FROEL. Torda IV. — *derasana* HB. Torda IV.
Dichrorampha petiverella L. Torda V.

Yponomeutidae.

- Yponomeuta plumbellus* SCHIFF. Nagyenyed VII. — *malinellus* Z. Nagyenyed VI—VII.
Argyresthia mendica Hw. Torda V.

Plutellidae.

- Plutella maculipennis* CURT. Nagyenyed VI—VII.
Cerostoma persicella F. Nagyenyed VI. — *aspersella* L. Nagyenyed VII.

Gelechiidae.

- Platyedra vitella* Z. Torda V.
Bryotropha terella HB. Nagyenyed VIII. — *decrepidella* HS. Torda V.
Gelechia pinguinella Tr. Nagyenyed VII. — *Moritzella* HB. Torda IV.
Brachmia triannulella HS. Nagyenyed XII.
Ypsolophus fasciellus HB. Felső-Orbó V.
Oegoconia quadripuncta Hw. Nagyenyed VII; Havasgyógy VIII.
Pleurota pyropella SCHIFF. Nagyenyed V; Torda V.
Topeutis barbella F. Nagyenyed V—VI.
Chimabache fagella F. Nagyenyed IV.
Psecadia bipunctella F. Nagyenyed V.
Depressaria zephyrella HB. Nagyenyed V; Torda V. — *propinquella* Tr. Nagyenyed VII, IX. — *Alstroemeriana* CL. Nagyenyed VIII; Torda V. — *depressella* HB. — Nagyenyed V—VIII; Torda V. — *veneficiella* Z. Nagyenyed V.

Borkhausenia unitella HB. Nagyenyed VIII. — *Schaefferella* L. Nagyenyed VI.

Elachistidae.

Scythris chenopodiella HB. Torda V.

Blastodacna Hellerella DUP. Torda V.

Stagmatophora serratella TR. Nagyenyed V.

Pancalia Leuwenhoekella L. Torda IV.

Coleophora Fabriciella VILL. Nagyenyed V—VIII. — *anatipennella* HB. Nagyenyed VI. — *serratulella* HS. Nagyenyed VIII. — *squalorella* Z. Nagyenyed VIII. — *clypeiferella* HOFM. Nagyenyed VIII.

Gracilariidae.

Gracilaria alchimiella Scop. Felső-Orbó V.

Ornix guttea Hw. Nagyenyed V; Torda V.

Lyonetiidae.

Bucculatrix frangulella GOEZE. Torda V.

Tineidae.

Euplocamus anthracinalis Scop. Igenpataka VII.

Scardia boletella F. Havasgyógy VIII.

Monopis monachella HB. Nagyenyed V.

Trichophaga tapetzella L. Nagyenyed VI.

Tinea granella L. Nagyenyed. — *cloacella* Hw. Nagyenyed V. — *missella* Z. Nagyenyed V—VIII; Torda V. — *fuscipunctella* Hw. Torda V; Nagyenyed VIII.

Nemophora Swammerdamella L. Nagyenyed V; Oláh-Lapád IV.

Adela croesella Scop. Nagyenyed V.

Újabb adatok Magyarország Hymenoptera-faunájához.

Irtta: DR. ZILAHY KISS ENDRE.

II.

Braconidae.

Vipio insectator KOK.: Hadad, Boksánbánya. — *V. similator* KOK.: Tövis, Ferenczfalva. — *V. abdelkader* SCHMDK.: Boksánbánya. — *V. intermedius* SZÉPL.: Hadad, Boksánbánya. — *V. rimulosus* THOMS.: Hadad, Boksánbánya, Ferenczfalva. — *V. interpellator* KOK.: Ferenczfalva.

Glyptomorpha (Pseudovipio) formidabilis MARSH.: Boksánbánya. —
G. elector KOK.: Boksánbánya.

Atanycolus barcinonensis MARSH.: Felső-Ilosva. — *A. signatus* SZÉPL.:
 Ispánmező. — *A. sulphuratus* MARSH.: Ferenczfalva.

Coeliodes filiformis RATZ.: Bethlen. — *C. abdominalis* ZETT.: Középfalva.

Iphiaulax mactator KLUG var. *pictus* KW.: Felső-Ilosva. — *I. bellator*
 KOK.: Bethlen. — *I. flavator* NEES: Várkudu. — *I. nigrator*
 ZETT.: Felső-Ilosva.

Bracon obeisor NS.: Boksánbánya — *B. erythrostickus* MARSH.: Bok-
 sánbánya. — *B. scabriusculus* D. T.: Boksánbánya. —
B. mixtus SZÉPL.: Ispánmező. — *B. xystus* MARSH.: Simon-
 tornya. — *B. fumigatus* SZÉPL.: Boksánbánya. — *B. longi-
 ventris* SZÉPL.: Zengg. — *B. fumatus* SZÉPL.: Bethlen. —
B. Indubius SZÉPL.: Korond (Szilágy m.). — *B. carbonarius*
 SZÉPL.: Simontornya.

Hecabolus hungaricus SZÉPL.: Simontornya.

***Pambolus Pillichii* n. sp.**

Capite nigro, longitudine latiore, minutissime punctato et dis-
 perse albo-piloso, postice rotundato. Clypeo emarginato, impressione
 rufa; mandibulis rufis, palpis nigris. Antennis 25—26 articulatis,
 obscure rufo-brunneis, fere nigris, longitudine corporis. Thorace
 nigro, minutissime punctato et disperse albo-piloso. Lobo medio
 mesothoracis antice lato, postice acuminato Tegula rufo-flava.
 Alis pilis parvis perucidis tectis, stigmatibus nigro, cellula radiali api-
 cem alarum attingente, cellulis cubitalibus duabus, nervulo pone ve-
 nam basalem posito. Metathorace sulcato, sulco postice attenuato. Abdo-
 mine elongato, convexo, rubro, medio nigricante, subtilissime punc-
 tato et albo-piloso, sutura inter segmenta 2. et 3. bene visibili; seg-
 mento primo haud rugoso, costis duabus percurrentibus instructo. Coxis
 nigris, pedibus flavis. Terebra corpore $\frac{1}{4}$ longiore. Long. 3.5 mm.

Hungaria occid.: Simontornya (1911. V. 25, PILLICH).

A fej fekete, szélesebb mint hosszú, nagyon finoman pontozott
 és szétszórtan fehér szőrökkel fedett, hátul kerekített. A fejpaizs
 kímetszett, bemélyedése és a felső állkapcsok vörösek, a tapogatók
 feketék. A csápok 25—26 ízűek, sötét vöröses-barnák, majdnem
 feketék, olyan hosszúak mint a test. A tor fekete, nagyon finoman
 pontozott és szétszórtan álló fehér szőrökkel fedett. A középtor kö-
 zépső karéja elül széles, hátul hegyesedő. A szárnypikkely vöröses-
 sárga. A szárnyak apró átlátszó szőrökkel fedettek, a szárnyjegy
 fekete, a sugársejt eléri a szárny csúcsát, sugársejt kettő van, az
 ereszték kissé az alapér mögött van. Az utótoron hátul hegyesedő

barázda van. A potroh hosszúkás, domború, vörös; a középén feketésen befuttatott, nagyon finoman pontozott és fehér szőrökkel fedett, a 2. és 3. potrohszervény közötti barázda elég jól látható. Az első potrohszervény nem ráncos, két egész hosszában lefutó bordával. A csipők feketék, a lábak sárgák. A tojóeső egy negyeddel hosszabb mint a test. Hossza 3.5 mm.

Előfordul Simontornya környékén, ahol 1911. évi május hó 25-én fedezte fel PILICH FERENCZ, akinek tiszteletére az új fajt elneveztem.

Doryctes longicaudis GIR.: Simontornya.

Rhyssalus indagator HAL.: Simontornya.

Pelecystoma luteum NS.: Alsó-Ilosva.

Rogas rugulosus NEES.: Simontornya. *R. dissector* NEES.: Hadad. — *R. nigratus* NEES.: Bethlen. — *R. incertus* KOK.: Simontornya.

Chelonus alboannulatus SZÉPL.: Várkudu. — *Ch. nitens* REINH.: Szeér, Nagyenyed. — *Ch. decorus* MARSH.: Szilágycseh, Hadad, Apanagyfalu. — *Ch. carbonator* MARSH.: Arpásló, Boksánbánya. — *Ch. hungaricus* SZÉPL.: Hadad. — *Ch. catulus* MARSH.: Bethlen, Magasmart, Felső-Ilosva. — *Ch. secutor* MARSH.: Bethlen, Ispánmező.

Chalcididae.

Decatoma biguttata SW.: Hadad. — *D. variegata* WESTW.: Hadad.

Chrysididae.

Ellampus violaceus SCOP.: Boksánbánya.

Holopyga similis Mocs.: Boksánbánya. — *H. cuprata* DAHLB.: Bethlen.

Hedychrum longicolle AB.: Nagyilonda, Boksánbánya.

***Chrysogona pumila* KLG. var. *atrata* nov. var.**

A typo differt: corpore minore, toto nigro.

Hungaria orient.: Peér (Szilágy m.)

A törzsfajtól kisebb teste és teljesen fekete színe (ibolyás-kék tünetnek nyoma nélkül) által tér el.

Előfordul Szilágy-megyében, Peér vidékén.

Chrysis uniformis DHLB.: Boksánbánya. — *Chr. hybrida* LEP.: Dunaörs. — *Chr. mediocris* DHLB.: Boksánbánya. — *Chr. Grohmanni* DHLB.: Versecz. — *Chr. angulata* DHLB.: Hadad, Lele. — *Chr. calimorpha* Mocs.: Nagyilonda. — *Chr. fasciata* OL.: Szilágycseh. — *Chr. Osmiae* THOMS.: Boksánbánya. — *Chr. marginata* Mocs.: Boksánbánya.

Heterogynidae.

Mutilla distincta LEP.: Zengg. — *M. differens* LEP. Tátrafüred.
Myrmosa ephippium F., Rossi: Versecz (4 ♂).

Tiphia minuta VDRL. ab. *unicubitalis* nov. ab.

A typo differt: cellulis cubitalibus in unam confluentibus. nervulo transverso cubitali deficiente.

Hungaria orient. et merid.: Felső-Ilosva, Bethlen, Nagyilonda, Boksánbánya (3 ♂, 1 ♀).

A törzsfajtól abban különbözik, hogy a két könyöksejtje egybeolvadt, az elválasztó-ér hiányzik.

Termőhelyei: Felső-Ilosva, Bethlen, Nagyilonda, Boksánbánya (3 ♂, 1 ♀).

Sapyga quinquepunctata F. ab. *quadrucubitalis* nov. ab.

A typo differt: cellula cubitalis externa divisa, nervulo inter cellulis cubitalibus et discoidalibus locato cellulis cubitalibus superante.

Hungaria merid.: Boksánbánya (MERKL).

A törzsfajtól abban különbözik, hogy külső könyöksejtje kettéosztott és a könyöksejteket a discoidalis sejtectől elválasztó ér a könyöksejteken is túlterjed.

Két példányát ennek az új fajeltérésnek MERKL EDE gyűjtötte Boksánbányán.

Pompilidae.

Aporus bicolor SEIX.: Boksánbánya. — *A. dubius* LIND.: Boksánbánya.

Planiceps castor KOHL.: Szaloneca, Boksánbánya.

Pompilus albonotatus WESM.: Szarvas, Boksánbánya. — *P. tropicus* L.: Bethlen. — *P. nanus* SCHCK.: Szilágypeér, Boksánbánya. — *P. concinnus* DHLB.: Hadad, Boksánbánya. — *P. sabulicola* THOMS.: Ferenczfalva. — *P. leucopterus* DHLB.: Boksánbánya. — *P. unguicularis* THOMS.: Boksánbánya. — *P. retusus* COSTA: Felső-Ilosva. — *P. pectinipes* VANDRL.: Boksánbánya. — *P. tripunctatus* VANDRL.: Szeér, Bethlen. — *P. Wesmaeli* THOMS.: Apanagyfalu. — *P. fumipennis* ZETT.: Boksánbánya. — *P. campestris* WESM.: Boksánbánya.

Salix coriaceus DHLB.: Boksánbánya. — *S. minutus* VANDRL.: Nagyilonda. — *S. trivialis* VANDRL.: Hadad.

Agonia bifasciata DHLB.: Simontornya.

Sphecidae.

- Dahlbomia atra* F.: Várkudu.
Pison atrum SPIN.: Orehovica.
Nitela Spinolae LATR.: Keeskomét, Várkudu.
Solierella pisonoides SAUND.: Szaloncza (FEKETE GYÖZÖ).
Tachysphex psammobius KOHL: Bethlen, Nagyilonda.
Astata Costae PICC.: Boksánbánya.
Mimesa Dahlbomi WESM.: Felső-Ilosva, Boksánbánya, Versecz. — *M. bicolor* WESM.: Bethlen, Toroczko.
Pemphredon luctuosus SHUCK.: Boksánbánya. — *P. lethifer* SHUCK.: Hadad.
Passaloecus insignis SHUCK.: Dunaörs. — *P. borealis* DHLB.: Nyírmező. — *P. coniger* SHUCK.: Bethlen, Ferenczfalva.
Stigmus pendulus VANDERL.: Hadad, Várkudu, Orsova.
Spilomena troglodytes VANDERL.: Simontornya, Pecsétszeg, Hadad.
Diodontus luperus SHUCK.: Simontornya, Bethlen, Nagyilonda. — *D. tristis* VANDERL.: Hadad, Bethlen, Boksánbánya.
Sceliphron femoratum F.: Boksánbánya, Ferenczfalva.
Sphex flavipennis F.: Csepel.
Cerceris funerea COSTA: Hadad. — *C. bupresticida* DUF.: Hadad. — *C. quadrimaculata* DUF.: Simontornya — *C. stratiotes* SCHLETT.: Boksánbánya, Versecz. — *C. bracteata* EVERSM.: Hadad.
Oxybelus quatuordecimnotatus JUR.: Debreczen, Bethlen, Nagyilonda, Felső-Ilosva, Boksánbánya. — *O. mucronatus* F.: Boksánbánya. — *O. sericatus* GERST.: Csepel, Boksánbánya. — *O. latidens* GERST.: Simontornya. — *O. morosus* CHEVR.: Simontornya.
Nysson spinosus FÜRST.: Hadad, Bethlen, Ferenczfalva. — *N. interruptus* F.: Bethlen, Nagyenyed. — *N. trimaculatus* ROSSI: Bethlen. — *N. maculatus* F.: Boksánbánya. — *N. dimidiatus* JUR.: Debreczen.
Gorytes punctatus KIRSCB.: Versecz. — *G. affinis* SPIN.: Zilah. — *G. bicinctus* ROSSI: Boksánbánya. — *G. laticinctus* SHUCK.: Boksánbánya. — *G. fallax* HENDL.: Boksánbánya.
Crabro barbipes DHLB.: Ferenczfalva. — *C. anxius* WESM.: Nagyilonda. — *C. acanthophorus* KOHL: Bethlen. — *C. microstictus* H.-S.: Hadad. — *C. meridionalis* COSTA: Hadad. — *C. alatus* PANZ.: Ferenczfalva. — *C. Wesmaeli* LIND: Szaloncza. — *C. bimaculatus* LIND.: Szent-Lőrincz. — *C. nigrinus* KSW.: Simontornya. — *C. capitosus* SHUCK.: Simontornya. — *C. dentigerus* H.-S.: Simontornya. — *C. cinxius* DHLB.: Senjsko Bilo. — *C. larvatus* WESM.: Boksánbánya.

Vespidae.

- Odynerus murarius* L.: Felső-Ilosva, Ünökő, Pareng-havas, Szaloneza. — *O. nitidulator* SAUSS.: Bethlen, Felső-Ilosva, Boksánbánya. — *O. bifasciatus* L.: Boksánbánya. — *O. pictipes* THOMS.: Boksánbánya, Verseez. — *O. gazella* PANZ.: Szilágypeér. — *O. clypealis* THOMS.: Simontornya. — *O. clavipennis* THOMS.: Simontornya. — *O. Herrichi* SAUSS.: Boksánbánya. — *O. graphicus* SAUSS.: Igenpataka, Borlova. — *O. Rossii* LEP.: Boksánbánya.
- Rhyechium oculatum* F.: Zengg.

Apidae.

- Bombus subterraneus* L. var. *borealis* SCHMIED.: Czibles. — *B. laesus* MOR. var. *Mocsáryi* KRCHB.: Hortobágy. — *B. pyrenaicus* PER.: Czibles-havas.
- Podalirius garrulus* ROSSI: Bethlen, Peér. — *P. borealis* MOR.: Bethlen, Felső-Ilosva. — *P. retusus* L. var. *meridionalis* PER.: Acsi erdő.
- Eucera armeniaca* MOR.: Debreczen. — *E. lyncea* MOCS.: Peér. — *E. Dufouri* PÉR.: Boksánbánya. — *E. acutangula* MOR.: Nagyenyed. — *E. dalmatica* LEP.: Hortobágy. — *E. similis* LEP.: Hadad, Boksánbánya. — *E. eucnemida* DOURS.: Hadad, Lele. — *E. hispana* LEP. var. *nigripes* KLUG.: Debreczen.
- Ceratina cyanea* K. var. *nigrolabiata* FRIESE: Várkudu. — *C. laevifrons* MOR.: Boksánbánya. — *C. Loewi* GERST.: Magyarország sok helyéről ismerem. A faunakatalogusban *C. callosa* F. synonymájaként szerepel, én önálló fajnak tartom. — *C. nigroaenea* GERST.: Hadad.
- Dasygaster Panzeri* SPIN.: Simontornya.
- Anthrena thoracica* F. var. *assimilis* RAD.: Senjsko Bilo. — *A. nitida* FRGR. var. *vitrea* SMITH: Budapest, Debreczen, Tasnád. — *A. Lichtensteini* SCHMIED.: Nagyenyed, Nagyoklos. — *A. bimaculata* K.: Boksánbánya. — *A. apicata* SM.: Hadad. — *A. fulvago* CHRIST.: Hadad, Bethlen, Boksánbánya. — *A. symphyti* SCHMIED.: Hadad, Nagyszeben, Boksánbánya. — *A. lathyri* ALFK.: Hadad, Drenkova, Boksánbánya. — *A. rufula* SCHMIED.: Boksánbánya. — *A. mitis* SCHMIED.: Boksánbánya. — *A. helvola* L.: *A. varians* K.-tól elválasztandó önálló faj. — *A. lapponica* ZETT.: Nagyenyed. — *A. fucata* SM.: Szaloneza. — *A. hystrix* SCHMIED.: Széplak (Szolnok-Doboka vm.). — *A. bucephala* STEPH.: Kőfarka, Boksánbánya. — *A. tenuis* MOR.: Boksánbánya. —

A. spinigera K.: Boksánbánya. — *A. grossa* FRIESE: Hadad. — *A. ferox* SM.: Zilah. — *A. flavipes* PANZ. var. *continua* K.: Bethlen, Kékes, Czibles-havas, Felső-Ilosva; var. *cinerascens* EV.: Nagyszeben, Versecz. — *A. lucens* IMH.: Hadad, Boksánbánya. — *A. dorsata* K.: Hadad, Peér, Bikácza, Bethlen, Felső-Ilosva, Nagyszeben, Szászváros, Boksánbánya, Ferenczfalva. — *A. Afzeliella* K.: elválasztandó az *A. convexiuscula* K.-tól, mert önálló faj. — *A. ventricosa* DOURS.: Hadad. — *A. nigriceps* K.: Radnai havasok, Boksánbánya. — *A. fulva* SCHRNK.: Vizakna. — *A. nycthemera* IMH.: Hadad, Plitvice. — *A. Pandellei* SAUND.: Hadad, Vizakna, Szászváros, Ferenczfalva. — *A. labiata* SCHCK.: Ferenczfalva. — *A. similis* SM.: Hadad, Bikácza, Lele. — *A. petroselini* PER.: Bethlen, Boksánbánya. — *A. separanda* SCHMED.: Kékes, Boksánbánya. — *A. cordialis* MOR.: Boksánbánya. — *A. picicornis* DOURS.: Szarvas. — *A. clypeata* BRULLÉ: Vizakna. — *A. setosa* ALFK.: Hadad, Boksánbánya. — *A. variicornis* PER.: Peér, Hadad.

Anthrena cziblesana n. sp.

♂. Nigra, supra nigro-pilosa, tantum fronte pilis novimulis grisescentibus vestita, thorace autice et postice griseo, medio nigropubescente, abdomine coeruleo, segmentis primo et secundo pilis albis, medio fasciam transversam formantibus, vestitis. Mandibulis normalibus, háud elongatis; articulo secundo funiculi antennarum articulo tertio aequilongo. Area metanoti cordiformi laevi, vix rugulosa. Alarum pars externa paulo infumata. Abdomine lateribus laevibus et glabris, medio dense et minutissime punctato.

A. fumipenni SCHMED. similis, sed articulo secundo funiculi antennarum articulo tertio aequilongo, capite nigro-piloso et calcaribus toto brunneis (in *A. fumipenni* apice rubris) distincta.

Hungaria orient.: Mons Czibles, ubi in altitudine 1200 m. die 8. VIII. 1908 exemplum unicum detexi.

♂. Fekete, felül fekete szőrökkel fedett, csak a homlokon felül néhány szürke szőrrel behintve, a tor elül és hátul szürke, a középén fekete szőrökkel fedett, a potroh kék, az első és második szelvény középén harántszalag alakjában fehér szőrökkel fedett. A felső állkapcsok rendesek, nem megnyúltak; a csápostor második és harmadik íze egyenlő hosszú. Az utótör szívforma tere síma, alig ránczolt. A szárnyak külső fele kissé füstös. A potrohszelvények széle teljesen síma és csupasz, közepe sűrűn és finoman pontozott.

Az *A. fumipennis* SCHMED.-hez hasonló, de a csápостor második és harmadik íze egyenlő hosszú, a fej szőrözete fekete és a sarkantyúk barnásak, míg az *A. fumipennis* nek csak a hegye vöröses.

Előfordul a Czibles-havasón, a hol ennek az új fajnak egyetlen példányát 1908. évi augusztus hó 8-án gyűjtöttem mintegy 1200 m. magasságbán.

- Halictus quadrisignatus* SCHCK.: Bethlen. — *H. fulvicornis* K.: Hadad, Bethlen, Czibles-havas. — *H. buccalis* PER.: Boksánbánya. — *H. convexiusculus* SCHK.: Hadad, Vizakna, Nagyszeben, Boksánbánya, Ferenczfalva. — *H. mandibularis* MOR.: Vizakna. — *H. laticeps* SCHK.: Nagyszeben, Boksánbánya. — *H. clypearis* SCHK.: Nagyenyed, Versecz. — *H. laevis* KL.: Bethlen, Alsó-Ilosva, Vizakna, Nagyenyed, Radnai havasok, Ferenczfalva. — *H. puncticollis* MOR.: Budapest, Vizakna. — *H. truncatocollis* MOR.: Hadad. — *H. semipunctatus* SCHK.: Hadad, Apanagyfalva, Felső-Ilosva, Versecz. — *H. lucidus* SCHK. Hadad. — *H. minutissimus* K.: Simontornya. — *H. exilis* SCHCK.: Simontornya. — *H. rufitarsis* ZETT.: Debreczen, Czibles-havas. — *H. granulosus* ALFK.: Szécs, Szilágy-sámson. — *H. brevicornis* SCHK.: Bethlen. — *H. dubitabilis* SAUND.: Vizakna. — *H. gracilis* MOR.: Vizakna. — *H. Marqueti* MOR.: Boksánbánya. — *H. porcus* MOR.: Simontornya. — ? *H. intermedius* SCHK.: Simontornya. — *H. semitectus* MOR.: Bethlen, Versecz, Zengg. — *H. Hammi* SAUND.: Hadad, Bethlen. — *H. vestitus* LEP.: Simontornya, Zengg. — *H. sexstrigatus* SCHK.: Hadad.
- Eriades Handlirschi* SCHLETT.: Simontornya, Hadad. — *E. ventralis* SCHLETT.: Boksánbánya. — *E. rubicolus* PER.: Hadad, Boksánbánya.
- Osmia pilicornis* SM.: Boksánbánya. — *O. fuciformis* LATR.: Boksánbánya. — *O. claviventris* THOMS.: Nagyilonda. — *O. laevifrons* MOR.: Hadad, Lele. — *O. Leaiana* K.: Csepel. — *O. Iheringi* DÜCKE: Boksánbánya, Fiume, Zengg.

Osmia pannonica n. sp.

♂. Laete viridis, abdomine subtus fusco-nigro. Antennis brevibus, fusco-nigris, subtus laevibus, haud tuberculatis. Clypeo subtus violaceo-aeneo, supra viridi. Capite postice truncato, superficie dense et fortiter punctato, antice dense, postice remote griseo-pubescente. Pronoto et scutello subtiliter denseque punctatis. Scutello postice rotundato, lateribus haud denticulatis. Area cordiformi metanoti

paulo impressa, obscura et longitrorsum irregulariter rugulosa, metanoto ceterum tamen obscuro, sed haud punctato, nec ruguloso. Abdomine subtilissime punctato, subglabro, lateribus segmentorum fascia griseo-pubescente obtectis. Segmento sexto postice truncato, haud emarginato, segmento septimo basi semicirculariter impresso, — impressione fusca, sordide flavo-cincta, — apice paulo emarginato. Sternito quinto semicirculariter curvato, lateribus pilis griseis tecto. Pedibus fusco-nigris, albo-pilosis, tarsis flavis. Long. 7 mm.

Hungaria occid.: Simontornya (1891. VII. 18, PILLICH).

♂. Élénk zöld, a potroh alul barnás-fekete. A csápok rövidek, barnás-feketék, alul símák, nem dudorkások. A fejpaizs alul ibolyás-bronzsínű, felül zöld. A fej hátul lemetszett, felülete sűrűn és erősen pontozott, elül sűrűn, hátul gyéren szürke szőrökkel fedett. Az előtor és a paizs finoman és sűrűn pontozott; a paizs hátul kerekített, oldalt fogacsák nélküli. Az utótor szívforma tere kissé benyomott, homályos és hosszirányban szabálytalanul ránczolt, különben homályos és sem nem pontozott, sem ránczolt. A potroh nagyon finoman pontozott, majdnem csupasz, a szelvények oldalai szürke szőrökkel csik alakjában fedettek. A hatodik szelvény hátul lemetszett, kimetszés nélküli, a hetedik szelvény töve félköralakúan bemélyedt, a bemélyedés barna, környéke szennyes sárga, csúcsán kissé kimetszett. Az ötödik haslemez félköralakban hajlott, oldalai szürke szőrökkel fedettek. A lábak barnás-feketék, fehér szőrösek, a lábfej sárga. Hossza 7 mm.

Előfordul Simontornyán, Tolna vármegyében, a hol PILLICH FERENCZ gyűjtötte 1891. július 18-án.

Megachile nigriventris SCHK.: Kékes. — *M. lignisecca* K.: Igenpataka, Fugad, Űnökő.

Prosopis annulata L.: Hadad, Bethlen, Felső-Ilosva, Pápa. — *P. cervicornis* COSTA: Hadad, Szeér, Boksánbánya. — *P. bisinuata* FÖRST.: Debreczen, Hadad, Bethlen, Felső-Ilosva, Vizakna. — *P. Duckei* ALFK.: Hadad, Szécs. — *P. genalis* THOMS.: Hadad. — *P. gibba* SAUND.: Hadad. — *P. gracilicornis* MOR.: Hadad. — *P. meridionalis* FÖRST.: Hadad. — *P. pratensis* GEOFFR.: Hadad, Bethlen, Felső-Ilosva, Visakna, Boksánbánya. — *P. punctata* BRULLÉ: Hadad, Bethlen. — *P. styriaca* FÖRST.: Hadad, Felső-Ilosva, Boksánbánya. — *P. Kahrrii* FÖRST.: Girokuta, Apagyfalú. — *P. borealis* NYL.: Felső-Ilosva. — *P. brevicornis* NYL., var. *imperialis* FÖRST.: Boksánbánya. — *P. leptcephala* MOR.: Debreczen, Bethlen, Vizakna. — *P. nivalis* MOR.: Felső-Ilosva.

Sphecodes affinis HAG.: Hadad. — *S. rufescens* HAG.: Hadad. — *S. puncticeps* THOMS.: Bethlen. — *S. variegatus* HAG.: Bethlen. — *S. dimidiatus* HAG.: Bethlen, Boksánbánya. — *S. crassus* HAG.: Boksánbánya.

Epeolus Jullianii PÉR.: Remete.

Epeoloides coecutiens F.: Hadad, Igenpataka.

Nomada verna SCHMIED.: Nagyenyed. — *N. glaucopsis* PÉR.: Hadad. — *N. discrepans* SCHMIED.: Nagyszeben. — *N. speciosissima* SCHMIED.: Simontornya. — *N. calimorpha* SCHMIED.: Szaloneza. — *N. hirtipes* PÉR.: Boksánbánya. — *N. Schmiedeknechti* Mocs.: Debreczen, Boksánbánya. — *N. dira* SCHMIED.: Nagyszeben. — *N. Braunsiana* SCHMIED.: Hadad, Kékes, Boksánbánya. — *N. bifida* THOMS.: Zilah, Boksánbánya. — *N. alboguttata* H. S. var. *Hoppneri* ALFK.: Hadad, Kófarka, Boksánbánya. — *N. argentata* H. S.: Hadad. — *N. bispinosa* Mocs.: Hadad, Bethlen. — *N. Kohli* SCHMIED.: Bethlen, Hadad, Apanagyfalu, Boksánbánya. — *N. fuscicornis* NYL.: Hadad, Nagy-Ilonda. — *N. rugithorax* PÉR.: Debreczen, Szilágykorond, Bethlen. — *N. similis* MOR.: Nagy-Ilonda, Boksánbánya. — *N. diluta* PÉR.: Hadad, Bethlen. — *N. imperialis* SCHMIED.: Debreczen (Hortobágy). — *N. guttata* SCHENK.: Boksánbánya.

Nomada banatica n. sp.

♂. Antennarum scapo supra nigro, infra albo, funiculi articulis quatuor primis supra nigris, infra rufis; articulo secundo articulo tertio dimidio brevior. Clypeo, mandibulis et labro albis, capite inter antenas carinato, genis antice et postice dilute flavis, capite ceterum nigro, ruguloso-punctato et griseo-piloso. Thorace ruguloso-punctato. Collo vitta angusta, tuberculis humeralibus et squamulis albis, macula pronoti et maculis duabus scutelli flavis. Abdomine obscure fusco, segmento primo triente ultimo macula alba ornato, margine postico brunneo; segmento secundo fascia angusta alba, medio interrupta notato, segmento tertio maculis lateralibus triangularibus, intus acutiusculis, segmento sexto sordide albo, segmento ultimo sordide aurantiaco. Segmentis dense punctatis, apice laevibus. Femoribus antice flavo-brunneis, postice nigro-maculatis, tibiis posticis nigris, basi et apice flavo-brunneis. Alis pellucidis, stigmatibus et venis flavis. Long 7 mm.

Hungaria merid.: Boksánbánya (MERKL, 1910).

♂. A csápnyél alul fehér, felül fekete, a csápostor első négy

íze felül fekete, alul vörös, a második íz félakkora minit a harmadik íz. A fejpaizs, a rágók és az ajak fehér, a fej a csápok között ormos, fekete, ránczolja-pontozott és szürke szőrökkel fedett. A tor ránczolja-pontozott. A nyakon keskeny sáv, a válldudorok és a szárnypikkelyek fehérek, egy folt az előtoron és két folt a paizson sárgák. A potroh sötétbarna, az első szelvény hátsó harmadában fehér folttal, hátsó szegélye barna, a második szelvény keskeny fehér csikja a közepen megszakított, a harmadik oldalán befelé elhegyesedő háromszögű foltok vannak, a hatodik szelvény szennyes-fehér, az utolsó szennyes sárga. A szelvények sűrűn pontozottak, hátsó szegélyük síma. A czombok elül sárgás-barnák, hátul fekete-foltosak, a hátsó lábszár fekete, töve és vége sárgás-barna. A szárnyak átlátszó, a szárnyjegy és az erek sárgák. Hossza 7 mm.

Előfordul Boksánbányán, a hol MERKL EDE gyűjtötte 1910-ben.

Blastes truncatus NYL.: Hadad.

Dioxys cincta JUR.: Bethlen.

Coelioxys aurolimbata FÖRST. var. *algirensis* FRIESE: Boksánbánya. —
C. rufescens LEP. var. *hebescens* NYL.: Boksánbánya.

Az Odontosia Sieversi Mén. Magyarországon.

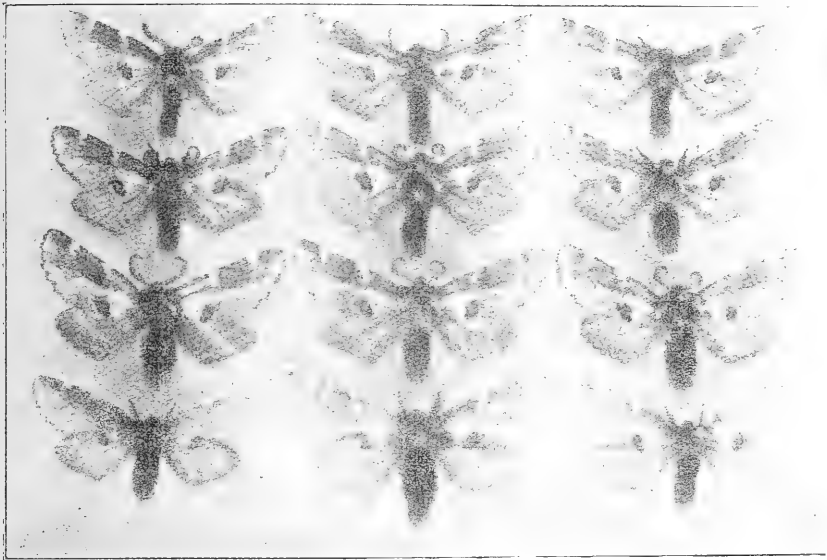
Irtá: DR. PAZSICZKY JENŐ.

A „Rovartani Lapok“ mult évi XXI. kötetének 58. lapján tett ígéretemhez képest röviden beszámolok fentebb nevezett lepkém tenyésztésének eredményéről s mellékelem nevelt példányaim fényképét is, leírásként pár szót szólva róla.

Bármily gonddal neveltem is tavaly az új nemzedéket, csak 25 bábót, ezekből pedig csak 14 imágót kaptam, köztük 9 ♂-et és 5 ♀-t, melyek utolsója azonban már csak kores volt. Először 3 ♂ jelent meg, majd 1 ♀, később pedig ♂-ek és ♀-ek vegyesen. A párzás a bábházikóban ment végbe, a copula körülbelül délig tartott s érdekes, hogy 4 ♀ mellett összesen 7 copulát figyeltem meg, a miből következik, hogy a később kikelt ♂-ek a ♀-eket ismételt copulára kényszerítették. A peterakás csak pár nap múlva történt, kisebb-nagyobb csoportokban, nyírfaágon, a kis hernyók pedig Kaposvárott, hová üsém vitte volt a peték egy részét, a 17-ik napon, nálam pedig csak a 24-iken keltek ki, de mindkét helyen pontosan a nyír első apró leveleinek megjelenésével, akár csak a tavalyi évben. Ebből láthatólag tehát a kis hernyók kikelésének terminusa nem napokban,

hanem egy bizonyos melegemmyiségben van megszabva, a mely mennyiség t. i. a nyírfa rügyeiből apró levélkéket fakaszthat. És ez igen jól van így, mert a természet csakis így gondoskodhatik az egyébként oly kényes faj fentartásáról! A kis hernyókból 32—40 nap alatt lettek bábozódni induló nagy hernyók, üsémnél 40, nálam 27 példány s így jövőre már megvalósíthatom tervemet, hogy néhány ♂-et és ♀-t kibocsátva az itteni nyíresbe, biztosíthatom ezen érdekes lepke itteni elterjedését, illetve további fennmaradását.

A mi most már az *Odontesia Sieversi* MÉX. ♂-jét illeti, az valamivel kisebb a ♀-nél, rajza mondhatni egyező a ♀-ével, mégis azzal az eltéréssel, hogy míg a ♀-nél a külső harántsáv a mellső sze-

gélyből kiindulva ívalakban közeledik a belső szegélyen a belső sávhoz, addig a ♂-nél a külső harántsáv felső felében szögletesen megtörik s így fut a belső sáv felé. Eltérés még, hogy a sötét középmező éppen a fenti törés következtében szélesebb a ♀ középmezőjénél s a külső harántsávból kiinduló nyilfoltok is nagyobbak-erősebbek, mint a ♀-nél. A ♂ színezése úgy a felső, mint az alsó szárnyon általában ellentétebb, sötétebb, jóval több benne a barna szín és viszont kevesebb az ibolyás-szürke. Eltér végül a csáp szerkezete is, a mennyiben az nem szálás, hanem lemezes csáp.

A medve-pillék új fajváltozata.

Irta: DR. PAZSICZKY JENŐ.

Spilosoma urticae ESP. ab. *Alexandri* PAZSICZKY, nov. ab.

Differt a typo alis omnibus supra et infra sine aliquot punctis toto albis.

A törzsfajtól abban tér el, hogy felső és alsó szárnya felül és alul egyaránt minden pontozás és rajz nélküli, tiszta fehér.

Egy ♀ példányát 1911 május 30-án gyűjtöttem Trecsénben, de van ebből az eddig le nem írt fajváltozatból több példány a bécsi udvari múzeum gyűjteményében is.

A lepkét öcsém és buzgó lepkésztársam: PAZSICZKY SÁNDOR tiszteletére neveztem el.

Magyarország Buprestidái.

Irta: CSIKI ERNŐ.

VI.¹

19. nem: *Agrilus* Curtis.

(*Anambis* C. G. THOMS.)

A test alakja többnyire hosszúra nyult, hátul keskenyedő vagy hegyesedő. A fej függőlegesen álló, a homlok és a fejtető ritkábban lapos vagy domborodó, többnyire barázdás, a csápgödrök nagyok és majdnem érintkeznek, az oldalt álló tojásforma szemek nagyok és hátul az előtörig terjednek, azt érintik. A csápok aránylag rövidek és a negyedik íztől kezdve fogazottak, háromszögűek, a csúcsán elhelyezett pórusokkal. Az előtör háta szélesebb mint hosszú, oldalai többé-kevésbé ívelték vagy egyenesek, kettős szegélyvonallal, felül a hátsó szögletek mellett többé-kevésbé erősen kifejlődött élecskével, a középen hosszanti barázdával, vagy bemélyedésekkel és többnyire oldalt is bemélyedt, töve kétoldalt a szárnyfedők szögletesen vagy ívesen előreálló közepének felvételére öblös. A paizsoeska nagy, felületét kiemelkedő harántborda ketté osztja, ez a borda csak kevés fajnál hiányzik. A szárnyfedők első harmadukban többnyire kissé keskenyebbek, úgy hogy a mell és az első két szelvény egy részét

¹ Az előző közlemények a Rovartani Lapok következő kötetiben jelentek meg: **1.** XVI, 1909, p. 161—134. — **2.** XVII, 1910, p. 17—22. — **3.** XVII, 1911, p. 161—171. — **4.** XIX, 1912, p. 135—137. — **5.** XX, 1913, p. 156—159.

nem takarják be. A mellő nyulványa szélesen kerekített; a mellgödöröt oldalt a mellközép és hátul a mellvég határolja, a mellközép-oldalnyulványa rövid, oldalt elenyésző vagy nem látható. A középső csípők az elülső csípőkkel egyformán egymáshoz közel állanak, a hátsó csípők befelé és kifelé kiszélesedettek. A lábak karesúiak, hosszúkás lábfejjel, a hátsó lábfej első íze olyan hosszú vagy hosszabb mint a következő három íz együttvéve, az ízek kiszélesedettek, talpuk nemezes, a karmok kettéosztottak vagy töviükön fogacs-kások.

Ennek a nemnek mintegy ezer faja ismeretes, melyek közül faunánkban 36 fordul elő; a fajok legnagyobb része a trópusok lakója.

Az idetartozó fajok egy része mint veszedelmes erdőkárosító ismeretes. A lárvák rágásukkal fiatal fák teljes, nagyobb fák koronájának vagy ágainak elpusztulását okozzák. A lárvák teljes két esztendőt töltenek el ebben az állapotban a míg bábbá alakulnak. A bogár a harmadik esztendő nyarán hagyja el bölesőjét.

Magyarországon az eddigi megfigyelések szerint az *Agrilus viridis* L. okozott nagyobb károkat, a mennyiben mint a eseresznye, kajszinbaraczk és szilvafacsemeték ellenségét figyelhették meg; egyéb károkat okoztak az *Agrilus sinuatus* OL. (körte), *Agr. angustulus* LILLG. (tölgy, bükk) és *Agr. salicis* FRIV. (kosárfűz).

1. A szárnyfedő csúcsa rövid és egyenes hegyben végződik, melynek szélei tüskések. Sötét olajzöld, kevésse fénylő, mind-egyik szárnyfedőn három fehér szőrfolttal, melyek közül az első a vállgödörben, a második a középben és a harmadik az utolsó negyedben és közel a varrathoz fekszik. A haslemezek oldala, a mell néhány foltja és a hátsó csípők szintén fehérszőrűek. A fej ránczolva pontozott, a homlokon és fejtetőn széles és mély barázdával. Az előtor háta harántul ránczolt, fehér pikkelyszerű szőrökkel fedett, szélesebb mint hosszú, oldalai íveltek és hátrafelé kissé erősebben keskenyedők, a hátsó szögletekben hajlott éles redőcskével. A paizsocskát erősen kiemelkedő harántléc kettéosztja. A szárnyfedőkön hosszanti vonalak nyomai láthatók, felületük szemcsézett. Hossza 8—10 mm. — Előfordul Közép-Európában, Francia- és Olaszországban; nálunk elég ritka és eddig a következő helyekről ismerjük: Budapest, Csepel, Pécel, Kalocsa, Hajós, Szeged, Nagyvárad, Debreczen, Nyitra, Jeszenő, Nagypold, Nagyeszúr, Medgyes, Brassó, Prázmár, Szászrégen. Tápnövénye a nyárfa. (*biguttatus* Rossi).

1. *sexguttatus* BRAHM.

- A szárnyfedők csücsa egyenkint kerekített 2
2. A szárnyfedők mindegyikét egy az utolsó negyedben a varrat mellett fekvő fehér szőrfolt díszíti, hasonló foltok díszítik a mell és a potroh oldalát is. Zöld, olajzöld, aranyoszöld, kékes-zöld, kék vagy ibolyakék színű.¹ A ránczoltvontozott fej homloka kissé benyomott és barázdás, az előtor felülete harántul ránczolt és síma bemélyedésektől egyenetlen, oldalai ívelték. A paizsoeska a közepe felé kissé kiemelkedő, hátul mély harántvonallal. A szárnyfedők kiemelkedő vállbütyökkel, mellette és a varrat mellett bemélyedtek, a csücsön finoman fogaeskázottak, felületük szemesézett. Hossza 10–13 mm. — Előfordul egész Európában, Algírban és Kis-Ázsiában, nálunk tölgysesekben nem ritka. (*pannonicus* PILLER & MITTERPACHER, *aenescens* SCHILSKY, *coerulescens* SCHILSKY).
2. *biguttatus* FABR.
- A szárnyfedőkön nincsenek élesen határolt fehér foltok 3
3. A paizsoeskán nincsen élesen kiemelkedő harántléc vagy ez nagyon elenyésző, a mögötte lévő harántbarázda finom vagy teljesen hiányzik. Zöld, kékes-zöld vagy aranyoszöld, a fej és a tor némelykor kék, vagy az utóbbiak zöldek és a szárnyfedők rézszerűek. A fej ránczoltan pontozott, a homlokbarázda nem mély. Az előtor háta ránczolt, bemélyedésektől egyenetlen, a bemélyedések közül az oldalszél közepe melletti a legmélyebb, az oldalak gyengén ívelték, a hátsó sarkokban levő redőske rövid. A szárnyfedők tövükön bemélyedtek, felületük szemesézett. Hossza 8–9,5 mm. — Előfordul Franciaországtól Közép-Európán és Oroszországon keresztül Szibériáig; nálunk ritka: Budapest, Lakompak, Szent-Erzsébet, Brassó. Leginkább mogyorón található. (*auripennis* CAST. & GORY, *coryli* RATZB.)
3. *subauratus* GEBL.
- A paizsoeskán élesen kiemelkedő harántléc és mögötte barázda van 4
4. A test alul egyenetlesen és finoman szőrös vagy majdnem esupas, a mellközép és a potroh oldala krétafehér molyhos szőrözet nélküli 5
- A mellő és a mellközép oldalait sűrű fehér szőrözet fedi.

¹ SCHILSKY az aranyoszöld példányokat ab. *aenescens*, a kékszínűeket pedig ab. *coerulescens* néven különítette el. A különféle színű alakokat más-más névvel jelölni messze vezetne, azért a már meglévőknek sincs létjogosultságuk.

- hasonló, de rövid és selymfényű szőrök borítják többnyire a test felületét is 32
5. A szárnyfedők csupaszok vagy legfeljebb nagyon finom sötét szőrözet fedi azokat, a szőrözet felülről nem látható 6
- A szárnyfedőket rövid selymfényű vagy helyenként fehér szőrözet fedi, némelykor a világos szőrözet egy a varrat mellett és a csúcs előtt fekvő hosszúkás foltra szorítkozik 23
6. Az előtor hátának hátsó szögletei mellett lévő ékalakú redő elenyésző 7
- Az előtor hátának hátsó szögletei mellett jól kifejlődött ékalakú és többnyire hajlott redőeske van 8
7. Az előtor hátának oldalai íveltek, előre és hátrafelé egyformán keskenyedők, felülete bemélyedésektől egyenetlen, elő-erősen ránczolt, mély hosszanti középvonallal, a hátsó szögletek éles derékszögűek. Zömök teste egyszínű sötét réz- vagy bronzsínű, a fej ránczoltan pontozott, a homlokbarázda mély, a szemek között azonkívül harántbemélyedéssel. A szárnyfedők pikkelyszerűen szemesézettek, a tövükön lévő bemélyedés nem mély. Alul sötétebb érzefényű, elül erősebben, hátul finomabban pontozott, rövid fehér szőrökkel gyéren fedett. Hossza 6·5—7 mm — Előfordul Közép-Európában, Francia- és Oroszországban; nálunk ritka (Nagy-Vázsony, Tátrafüred, Menczul-hegy, Oravicabánya). Tápnövénye a farkasboroszlán (*Daphne Mezereum* L.) (*cupreus* REDT.)
4. *integerrimus* RATZB.
- Az előtor hátának oldalai íveltek, hátrafelé kissé erősebben keskenyedők mint előrefelé. Élénk aranyos-rézsínű, a szárnyfedők zöldék vagy kékes-zöldek. A fej sűrűn ránczoltva pontozott, a fejtető hosszanti barázdája sekély, a homlokot rövid fehér szőrözet fedi. Az előtor háta harántirányban finoman ránczolt és pontozott, középvonala mentén elül és hátul sekély, az oldalszegély közepe mellett mély bemélyedéssel, mely befelé elnyúlik. A szárnyfedők sűrűn és finoman, de élesen pikkelyszerűen szemesézettek. A test alul érezzsínű, rövid és vékony fehér szőrökkel fedett. Hossza 7—8 mm. — Előfordul Francia- és Németország déli részében, Ausztriában és Magyarországon; nálunk ritka és csak Koritniczáról ismeretes.
5. *auricollis* KIESW.
8. Az utolsó haslemez a csúcson kerekített vagy letompított 9
- Az utolsó haslemez a csúcson kimetszett 16
9. Az áll mélyen kimetszett 10
- Az áll legfeljebb gyengén öblös 12
10. A bogár egyszínű rézvörös 11

- A fej és az előtor háta rézvörös, aranyos-rézsínű vagy zöldes-rézsínű, a szárnyfedők zöld, zöldes-kék vagy kékszínűek, alul feketés-zöld. A fej sűrűn és finoman pontozott, rövid fehér szőrökkel fedett, a fejtető domború, hosszanti barázdája sekély. Az előtor háta sokkal szélesebb mint hosszú, felülete egyenetlen, harántul ránczolt és pontozott, hosszanti barázdája a közepe előtt megszakított és elül gödröcskévé kiszélesedett, az oldalak közepe előtt részsítos bemélyedéssel, a hátsó szögletekben levő redőcske rövid és kissé hajlott. A szárnyfedők tövükön bemélyedtek, vállszögletük bütykösen kiálló. Alul ércfényű fekete. Hossza 4·5–6 mm. — Előfordul a déli részek kivételével egész Európában, nálunk nem ritka (Budapest, Hidegkút, Solt-Vadkert, Szigetszentmiklós, Csepel, Péczel, Isaseg, Peszér, Kalocsa, Keczel, Hajós, Mezőberény, Szeged, Nagyvárad, Debreczen, Nagyvázsony, Balaton-Ederics, Kőszeg, Nagyszeben, Szent-Erzsébet, Keresztény-havas, Deliblat és Herezegovinában: Metkovich). Tápnövénye a rezgő nyárfa és tölgy. (*prulensis* RATZB., *linearis* PAYK., CAST. & GORY, *strigicollis* REY).

8. **Roberti** CHEVROL.

11. A szárnyfedők csúcsának külső fele kerekített, befelé részsítosan lemetszett és mindenütt finoman fogaeskázott. A fej finoman és ránczoltva-pontozott, az előtor háta szélesebb mint hosszú, finoman pontozott és ránczolt, oldalai íveltek. A szárnyfedők aránylag hosszúak, négyszer oly hosszúak mint az előtor háta, szemesézetten ránczoltak. A test felül rézvörös, a szárnyfedők rézbarnák, alul zöldes ércfényű. Hossza 10 mm. — Előfordul Oroszországban, Franciaországban és Németországban. Magyarországból ezideig egyetlen példánya ismeretes (FRIVALDSZKY IMRE gyűjtése), melynek közelebbi termőhelye azonban ismeretlen. (*Faldermanni* CAST. & GORY).

6. **mendax** MANNH.

- A szárnyfedők csúcsa egyenletesen kerekített és finoman fogaeskázott. Homályos ércfényű biborvörös, alul réz-vörös vagy zöldes-rézsínű. A fej pontozott, hosszanti barázdája sekély. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, felülete egyenetlen, harántul ránczolt. A szárnyfedőkön az utolsó harmadban a varrat mellett néhány aranyos fényű szőrből álló folt látható. Hossza 8–10 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában és Algériában; Magyarországon helyenként nem ritka (Budapest, Budaörs, Isaszeg, Dömsöd, Keczel, Kalocsa, Zala-Tapolca, Nagyenyed, Brassó, Nagyszeben, Szent-Erzsébet, Hátszeg, Plavisevicza). Tápnövénye a galagonya

(*Crataegus oxyacantha*) és a körte, utóbbiban némelykor kártekonnyan is fellép. (*Chryseis* CURT.) 7. *sinuatus* OLIV.

12. Az előtor hátának tövén a hátsó szögletek mellett lévő redőcskén belül mély kerek gödröcskével. Sötét ércfényű rézbarna vagy rezes-zöld, alul fémfényű fekete. A fej ránczolva-pontozott, a homlok lapos. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalai a közepe mögött tompaszögűen kiszélesedettek, innen előre és hátrafelé egyenes vagy kissé öblös vonalban keskenyedők, felülete harántirányban finoman ránczolt, oldalt a közepén mély bemélyedéssel. A szárnyfedők a bütykösen kiálló váll mögött nagyon gyengén benyomottak, a közepük mögött a legszélesebbek, a esúson kerekítettek, nem fogaeskázottak, a esúes előtt oldalai gyengén öblösek. Hossza 5—6 mm. — Előfordul Németországban és Dél-Franciaországban, nálunk nagyon ritka (Pozsony, Nagyszeben). Fialat nyírfákban található. 9. *betuleti* RATZB.
- Az előtor hátának tövén a hátsó szögletek mellett lévő redőcskén belül mély gödröske nélkül 13
13. A szárnyfedők oldalai a esúes előtt öblösen keskenyednek. Az áll kimetszése mély 14
- A szárnyfedők oldalai a esúes felé egyenes vonalban vagy ívelten keskenyedők. Az áll kerekített vagy csak gyengén kimetszett. Sötét rézsínű. A homlok kissé benyomott, a fejtető domború és barázdás. Az előtor háta harántirányban ránczolva-pontozott, szélesebb mint hosszú, oldalai egyenesek vagy gyengén íveltek és hátrafelé keskenyedők, a hátsó szögletek tompaszögűek, felületén a hosszanti középbarázda mély, elül harántbemélyedés és oldalt egy rézsútos, az elülső szögletektől befelé haladó bemélyedés van. Hossza 4—6 mm. — Előfordul Németországban és Franciaországban; Magyarországon a ritkább fajok közé tartozik (Budapest, Péczel, Hajós, Keczel, Nagyvárad, Szeged, Pilis, Nagy-Vázsony, Pécs, S.-A.-Újhely, Tokaj, Jeszenő, Brassó, Hátszeg, Bázias, Gerebencz, Resiczabánya, Vrduik). 13. *aurichalceus* REDT.
14. A fejtető kevésbé domború, rajta nincs hosszanti középbarázda, ezt legfeljebb sekély vonal jelzi. Az áll kimetszése többé-kevésbé mély. Az előtor háta rövid, a szárnyfedők hosszúak, előbbi erőteljesen és szabálytalanul ránczolt, hosszanti barázdája elenyésző, kétoldali rézsútos bemélyedése némelykor gyengébb, a hátsó szögletek derékszögűek, a mellettük lévő bordácska kissé hajlott. A szárnyfedők töve lapított, a váll bütykösen előreálló, ezek mögött oldalt kissé összenyomottak, felületük pikkelyszerűen ránczolt. Előfordul

több színben, a törzsfaj olajzöld vagy rezes-zöld, némelykor kékes-zöld. Hossza 7—10 mm. — Előfordul egész Európában és hazánkban is közönséges. Színeltéréseit úgy látszik a tápnövények eredményezik, a melyek között különféle lombos fát, továbbá a bükk- és nyírfán kívül a rózsafát is találjuk. (*viridipennis* CAST. & GORY, *capreae* CHEVR., *praeclarus* REY).
10. *viridis* LINN.

Változatai: *a.* A fej és az előtor háta arányos-zöld vagy rézszerű, a szárnyfedők pedig zöld vagy zöldes-kék színűek. — Előfordul a törzsfaj között és nem ritka. *ab. linearis* PANZ.

b. Az állat egészen kék vagy ibolyakék. — Ritkább mint az előbbi: Kalota, Koritnyicza, Lucsivna, Árvaváralja, Tátra, Borszék, Szt.-Anna-tó, Tusnád, Keresztényhavas, Brassó, Segesvár, Nagyszeben, Szeben-hegység, Szurduk-szoros, Oravicza. (*distingendus* CAST. & GORY, *bicolor* SCHRNK., REDTB.)

ab. nocivus RATZB.

c. Egészen egyszínű arányos rézvörös. — Tápnövénye a bükk. Elég ritka: Budapest, Kalocsa, Hajós, Nagyvárad, Debreczen, Mátra, Radnai havasok, Borszék, Bodzai hegység, Brassó, Nagyszeben, Herkulesfürdő. (*Aubéi* CAST. & GORY, *quercinus* REDTB.)

ab. fagi RATZB.

d. Érzefényű fekete. — Ritka: N.-Sziklás (Trencsén m.)

ab. ater FABR.

— A fejtető domború, éles, de nem mély hosszanti barázdával. Az áll kimetszése nem mély. Kisebb testű 15

15. A szájfedő félkör alakúan és mélyen kimetszett, az állat olajzöld, kékes-zöld vagy rezes-zöld. A homlok lapított, a hosszanti barázda gyenge, a felület ránczolta-pontozott. Az előtor háta harántos, felülete bemélyedésektől egyenetlen, harántul ránczolt, oldalai íveltek, hátrafelé egyenesen vagy kissé öblösen keskenyedők, a hátsó szögletek tompaszögűek. A szárnyfedők hosszúkások, többemélyedésük nem mély, a vállbütyök elég éles, oldalai a váll mögött kissé benyomottak, a csúcs előtt hirtelen öblösek, varratjuk hátul a csúcs előtt kissé bemélyedt. Hossza 4·5—6 mm. — Előfordul a Deliblati pusztán (Gerebencz) és Morvaországban. (*epistomalis* AB.)
11. *salicis* J. FRIV.

— A szájfedő szélesen és nem mélyen kimetszett, az állat rézszerű vagy feketés rézszerű. A fejtető hosszirányban ránczolt, az előtor hátának oldalai nem kiszélesedettek, majdnem egyenesek. Hossza 6 mm. — Előfordul Franciaországban, Magyarországon (Vinkovce) és a Kaukázusban.

12. *obtusus* AB.

16. Az előtor háta a tövén olyan széles mint elül, hátrafelé nem szűkített, oldalai majdnem egyenesek, szélesebb mint hosszú. Érz- vagy rézszínű, a fej domború, a fejtetőn hosszanti barázdával. Az előtor háta harántul ránczolt és pontozott, kétoldalt mélyen benyomott, a hátsó szögletek mellett lévő bordácska egyenes és majdnem a középig terjed. A szárnyfedők tövükön és a varrat mentén bemélyedtek, oldalai a váll mögött kissé összenyomottak. A lábfej rövid. Hossza 4–5 mm. — Előfordul Európa középső részében Franciaországtól Oroszországig; Magyarországon elég ritka: Budapest, Péczel, Kalocsa, Keczel, Sasvár, Brassó, Herkulesfürdő.
13. *convexicollis* REDTB.
- Az előtor háta a tövén szűkített 17
17. Az áll a kimetszés kétoldalán hegyesen vagy háromszögűen kiálló 18
- Az áll a kimetszés kétoldalán szélesen kerekített 19
18. Kék vagy kékes-zöld, alul fémfényű fekete vagy kék. A fej domború, ránczolt, a fejen és homlokon mély barázdával. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, előre felé kissé kiszélesedő, kétoldalt bemélyedt. A szárnyfedők tövükön bemélyedtek, a váll kiálló, az oldalak a váll mögött benyomottak, majd a középben kiszélesedettek, a csúcs kerekített és nagyon finoman fogaeskázott. Hossza 5.5–7 mm. — Előfordul egész Európában, de mindenütt ritka, nálunk is: Kalocsa, Besztercebánya, Koritnyicza, Szöllöske, Brassó, Segesvár, Verestoronny, Szent-Erzsébet, Carlopago. (*cyaneus* CAST. & GORY, *amabilis* CAST. & GORY, *cyanescens* RATZB., *sulcaticeps* AB.)
14. *coeruleus* ROSSI.
- Rezes-bronzszínű. A fej széles, ránczolt, a szemek között harántul bemélyedt. Az előtor háta széles, oldalai előre felé kerekítettek, hátrafelé fokozatosan keskenyedők, a hátsó szögletek mellett lévő bordácska egyenes és elenyésző. A szárnyfedők finoman szemcsézettek. Hossza 6 mm. — Előfordul a Kárpátokban (közelebbi termőhelye ismeretlen).
15. *flssifrons* AB.
19. Az előtor hátának tövén a hátsó szögletek mellett lévő bordácska rövid és hajlott. Kék, aczellék, olajzöld, ércszínű, kékes-zöld vagy rézvörös. A fej ránczolva-pontozott, a homlok síma és alul fehér szőrökkel fedett, hosszanti barázdája elég éles. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, töve felé

1. PETRI (Siebenbürg. Käferfauna. 1912, p. 211) ezt a fajt kérdőjellel Borszékről említi.

keskenyedő, hosszanti barázdája széles és csak elüli elenyésző, oldalt benyomott. A hím első haslemezen két dudorkával. Hossza 6,5–8 mm. — Előfordul egész Európában és nálunk is elterjedt. Tápnövénye a tölgy és a bükk. (*tenuis* RATZB., *Sahlbergi* MANNH., *viridis* CAST. & GORY, *sulcicollis* LACORD., *cyaneus* ROSSI).

16. *elongatus* HERBST.

— Az előtor hátának tövén a hátsó szögletek mellett lévő bordácska hosszú, egyenes és majdnem a középig terjed . . . 20

20. Az áll kimetszése gyenge. Hosszúak, kevésbé domború, olajzöld, a fej domború, hosszanti barázdával, erőteljesen ránczolta-pontozott. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, hátsó szögletei tompaszögűek. A szárnyfedők három és félszer oly hosszúak mint az előtor, a váll kiálló, mögötte az oldalak benyomottak. Hossza 4 mm. — Előfordul Francia-, Olasz- és Törökországban, Ausztriában és Magyarországon (Kalocsa). (*Reyi* BAUD., ? *minusculus* MARS.)

17. *asperimus* MARS.

— Az áll kimetszése mély 21

21. A mellő nyulványa hátrafelé kiszélesedik. Érzéfyű olajzöld, a fej kissé domború, a fejtető gyengén barázdás, a homlok lapos, erősen ránczolta-pontozott és finom fehér szőrökkel fedett; a csápízek szélesek, különösen a hímeké. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, előre felé kissé kiszélesedő szabálytalanul haránt irányban ránczolt, a korong többnyire sötétebb, az oldalak élénkebb érzéfyűek. A szárnyfedők hosszúak és keskenyek, szemcsézettek és alig szőrösek. Hossza 5–6 mm. — Előfordul egész Európában, tápnövénye a tölgy. Magyarországon a ritkább fajok közé tartozik; ismert termőhelyei: Budapest, Pécel, Kalocsa, Kecel, Szász-Hermány, Oravicza, Herkulesfürdő. (*laticollis* KIESW.)

18. *laticornis* ILL.

— A mellő nyulványa párhuzamos szélű 22

22. Nagyobb termetű, hossza 5–6 mm. Kékes-zöld, zöld, olajzöld, zöldes-rézszínű vagy rézszerű, alul sötét érzéfyű és rövid szürkés szőrökkel gyéren fedett. A homlok lapos, a fejtető kissé domború, barázdás, ránczolta-pontozott és fehér szőrökkel fedett. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, előre felé kiszélesedett, harántul ránczolt és pontozott, felülete a bemélyedésektől egyenetlen. A szárnyfedők tüve lenyomott, oldalai a váll mögött benyomottak, a csúcson letompítva kerekítették és fogacsázottak. — Előfordul egész Európában és Magyarországon is közönséges; tápnövénye a tölgy és bükk. (*olivaceus* GYLLH., *laetefrons* MANNH., *pavidus*

CAST. & GORY, *laticornis* CAST. & GORY, *viridis* STEPH., *viridiceps* REY, *cyaniventris* REY, *Gyllenhalii* SCHILSKY, *scaberrimus* RATZB.)

19. *angustulus* ILL.

Változata: Az előtor háta sokkal erősebben harántul ránczolt. — Előfordul a törzsfaj között (Budapest, Beregszász, Dobra, Nagyszeben, Szelindek, Remete, Jeselnicza, Herkulesfürdő).

var. rugicollis RATZB.

- Kisebb, hossza 3.5—4.2 mm. Sötét olajzöld vagy rézszínű, a fej hátsó része, az előtor korongja és a test alul többnyire feketés. A fejtető erősen, a homlok gyengén domború, a hosszanti barázda széles. Az előtor háta hátrafelé keskenyedő, oldalai egyenesek. A szárnyfedők oldalai a váll mögött kissé összenyomottak. — Előfordul Németországban és Franciaországban; Magyarországon szórványosan található (Budapest, Péczel, Kalocsa, Nagyvárad, Nagyszeben, Segesvár, Vrđnik).

20. *obscuricollis* KIESW.

23. A szárnyfedők csak helyenként szőrösek vagy sötét, szőrtelen részeik vannak 24

- A szárnyfedők selyemfényű szőrözettel egyenletesen fedettek 27

24. A szárnyfedőkön a közepük mögött nincsen sötét harántcsík vagy ez keskeny, a fehér selyemfényű szőrözet egyenletesen szétszórta, csak hátul a varrat mellett tömörül sávvá. Teste kissé zömökebb, olajzöld, a szárnyfedők csúcsa felé sötétebb, ritkán kékes vagy rézszínű fényel. A homlok ránczolja-pontozott, a fejtető kissé domború és barázdás. Az előtor háta másfélszer oly széles mint hosszú, harántirányban szabályosan ránczolt, a ránczokban pontozott, oldalai ívelten kerekítettek. A szárnyfedők erősen szemesézettek. Hossza 4—7 mm. — Előfordul Stájerországban, Németországban és Dél-Franciaországban; Magyarországon elég ritka: Budapest, Péczel, Csépy, Zircz, Putnok, Zemplén, Tasnád, Dicsőszentmárton, Herkulesfürdő. (*curtulus* MULS.)

21. *titura* KIESW.

- A szárnyfedők közepe mögött szőrtelennek tűnő sötét csík van, a fehér szőrözet többnyire csak egy sáv alakjában tömörül hátul a varrat mellett 25

25. Az előtor hátának tövéen levő bordácska egyenes és előreirányult. Fénylő olajzöld, a homlok lapos, fehér szőrökkel fedett, az előtor háta a töve felé gyengén keskenyedő, a szárnyfedők csúcsa gyengén fogacsázott. Az első haslemezen dudorodás nélkül, az utolsó a csúcson kimetszett és bemélyedt. Hossza 5—6 mm. — Előfordul Európa középső részében, így Magyarországon is (Budapest, Péczel, Peszér,

Nagyvárad, Apatelek, Nagy-Vázsony, Gáiszécs, Beszterce, Segesvár, Brassói hegyek, Kőhalom, Vrdnik, Vinkovce, Papuk-hegység, Garcin.) 22. *graminis* CAST. & GORY.

— Az előtor hátának tövén levő bordácska hosszú és elül erősen az oldalszegély felé görbülő 26

26. A mellő nyulványa az elülső csípők között párhuzamos szélű. Sötét olajzöld, kevésbé fénylő, felül némelykor rezes fénynyel. A homlok lapos, a fejtető domború és barázdás. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, előrefelé kiszélesedő, két oldalt benyomott, hosszanti barázdája jól kifejlődött, a hátsó szögletek mellett lévő bordácska éles. A szárnyfedők töve benyomott, a vállszöglet kiálló, a felület szemcsézett és a varrat mentén egy a csúcs felé keskenyedő sáv alakjában sűrűn álló szürkés szőrözettel fedett, mely sávot a közepük mögött egy csupasz harántesík szakít meg. A ♂ első haslemezőnek hátsó széle mellett két hosszúkás szemese van. Hossza 4.5—6 mm. — Előfordul Német-, Francia- és Olaszországban; Magyarországon ritka: Pécel, Apatelek, Nagy-Vázsony, Pozsony, Barkó, Brassó, Bázias, Jeselnicza, Herkulesfürdő, Buccari. 23. *hastulifer* RATZB.

— A mellő nyulványa az elülső csípők között szögletesen erősen kiszélesedik. Érzéfényű zöld, a fejtető domború, hosszanti barázdával, a szőrös homlok lapos. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, felülete harántul ránczolt, a hátsó szögletek derékszögűek. A szárnyfedők a varrat mentén szőrösek, ez a szőrsáv csak a közepük mögött megszakított. A ♂ első haslemezőn nincsenek kiemelkedő dudorkák vagy szemesék. Hossza 4—5 mm. — Előfordul Közép-Európában, a Kaukázusban; nálunk nem ritka és főleg szőlőn és ribizsken található. (*angustus* CAST. & GORY, non ILLIG.)

24. *derasofasciatus* LACORD.

27. Az előtor hátának tövén a hátsó szögletek mellett levő bordácskája hosszú és egyenes, elülső vége nem hajlik az oldalszél felé. Az első haslemezen két apró dudorkaszerű szemölcs van. Érzéfényű olajzöld, az előtor háta sokkal szélesebb mint hosszú, harántul ránczolt; az oldalak majdnem egyenesek. A szárnyfedők egyenletesen vagy kopott példányokon foltokban szürkés szőrökkel fedettek. Hossza 4.5—5 mm. — Előfordul Európa északi felében, Magyarországon nem ritka. Előfordul különféle lombos fákon és kökényen. (*olivaceus* MANNH. nec GYLLH.) 25. *olivicolor* KIESW.

— Az előtor hátának tövén a hátsó szögletek mellett levő bordácskája erősen görbült, elülső vége az oldalszél felé hajlik.

- Az első haslemezen ninesen dudorkaszerű szemölcs 28
28. A fejtető hosszanti barázdája nem terjed át a homlokra. Rézszínű vagy ércszínű, a homlok ércfényű zöld. A szárnyfedőket gyéren apró fehér pikkelyszerű szőrök fedik. A melltő elül öblös. Hossza 4·5–5 mm. — Előfordul Dél-Európában; faunánkban ritka: Budapest, Kaloesa, Nagyvárad, Czódvölgye, Orsova, Herkulesfürdő és Dalmácia. Nyáron a *Rhamnus cathartica* levelein található. 26. *roscidus* KIESW.
Változata: Az előtor háta és a szárnyfedők sötét violás szürkés-feketék, szegélyük rézvörös, a szárnyfedők szintén kissé rézszínűek, a test alul rézvörös. — Előfordul Dalmáciában.
ab. Adonis OBENBG.
- A fej hosszanti barázdája a fejtetőről átterjed a homlokra, illetőleg a fej elülső részére 29
29. Az előtor hátsó szögletei mellett lévő redőske teljesen hiányzik vagy csak kis, hátrafelé elenyésző kiemelkedés jelzi. A hengeres és erősen domború test rézvörös, ritkábban sötét ércszínű. Az előtor háta harántul ráncolt, oldalai kerekítettek, hosszanti barázdája elül és a közepe mögött mélyebb, a hátsó szögletek derékszögűek. A szárnyfedők fehéres, hamvas szőrözete nagyon rövid, finom és gyér. Hossza 3·5–5·5 mm. — Előfordul egész Európában az orbánczfűn (*Hypericum perforatum* L.) és Magyarországon is elterjedt és a délibb vidékeken közönséges. (*impressus* REY).
27. *hyperici* CREUTZ.
- Az előtor hátának hátsó szögletei melletti redőske rendszeren kifejlődött 30
30. Az előtor hátának hátsó szögletei melletti lévő redőske hosszú, hátul vastag és elül vékonyodva az elülső szögletek felé irányult. A fejtető feltűnően domború. Rézszínű, a homlok rézvörös, a csápok feketék. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, töve felé gyengén keskenyedő, a szárnyfedők szemészettek és egyenletesen szürkésen fénylő szőrökkel fedettek, alul rézszínű és gyéren hamvasan szőrös. A czombok megvastagodottak. Hossza 4·5–5·5 mm. — Előfordul Német-, Francia- és Olaszországban, Ausztriában és Magyarországon (Pécel, Kaloesa, Jeselnicza, Herkulesfürdő).
28. *convexifrons* KIESW.
- Az előtor hátának hátsó szögletei mellett lévő redőske rövid és hajlott és az előtor közepét nem éri el 31
31. A szárnyfedők fehéresen hamvas rövid szőrözettel fedettek, mely szőrözet a varrat mentén széles sávva tömörül. Bronzszínű, széles feje zöldes (♂) vagy aranysárga (♀), a hom-

lok a szemek mellett bemélyedt. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalai a középén ívelten kerekítettek és innen hátrafelé öblösek. Hossza 6–6.2 mm. — Előfordul Magyarországon és Szlavóniában (Vinkovce), Ausztriában és Tirolban.

29. *croaticus* AB.

- A szárnyfedők sárgás, szürkés vagy fehéres hamvas szőrözete szabályosan elhelyezett és sehol sem tömörül foltokká vagy sávvá. Sötét érzéfényű, a szárnyfedők sötétebbek, a fej, a tor és a test alul rézvöröses fényű. Az előtor hátának oldalai ívelten kerekítettek és a hátsó szögletek előtt alig öblösek. Hossza 5.5–5 mm. — Előfordul Ausztriában és Magyarországon; nálunk ritka (Budapest, Kaloesa, Dicső-szentmárton, Vinkovce).

30. *fuscosericeus* DAN.

32. Az előtor hátának hátsó szögletei mellett lévő redőcske rövid (nem folytatódik az elülső szögletekig) 33

- Az előtor hátának hátsó szögletei mellett lévő redőcske hosszú és vékony hajlott vonal vagy ráncz alakjában az elülső szögletekig folytatódik 34

33. A haslemezek oldalainak tövén a fehér szőrözet foltokká tömörül. Zöldes rézsínű vagy rézsínű. A fej ránczolva pontozott, a homlok fehér szőrökkel fedett; az előtor háta szélesebb mint hosszú, finoman harántul ránczolt és pontozott, hosszanti barázdája elül elenyészik. A szárnyfedők tövén kerek bemélyedés van, a közepük mögött kiszélesedettek és innen a csúcs felé egyenes vonalban keskenyedők. Hossza 6–10 mm. — Előfordul Franciaországban, Tirolban, Ausztriában és nálunk (Kaloesa, Herkulesfürdő).

31. *lineola* REDTB.

- A haslemezek egyenletesen szőrösek (fehér szőrfoltok nélkül). Sötét érzéssínű, a szárnyfedőkön fehéres hamvas szőrözettel, mely a varrat felé tömörebb szokott lenni. Zömökebb testű faj, melynek feje laposabb, az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalai kerekítettek, előrefelé kevésbé, hátrafelé erősebben keskenyedő. A szárnyfedők a váll mögött kissé összenyomottak, közepük mögött kiszélesedettek, majd a csúcs felé keskenyedők. Hossza 6–8 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában, nálunk nem éppen ritka és szórványosan az egész országban található.

32. *cinctus* OLIV.

34. A hason pikkelyszerű szőrözet nélkül. Zöld, a homlok rézvöröses. A fej nagy, a fejtető domború és finoman barázdás. A karmok nem mélyen hasítottak. Hossza 6 mm. — Előfordul Cziprus szigetén és nálunk a Bánságban, Dél-

Európában és a Kaukázusban. (*nigrivestis* AB., *Mephistopheles* AB.)

33. *grandiceps* KIESW.

— A hason pikkelyszerű szőrözettel 35

35. Az előtor hátának tövén lévő redőcske és a hátsó szögletek közötti tér oly széles mint a két oldalkarima közötti tér elül. Zöld; ritkábban kékes ibolyaszínű, felülete fehéres rövid szőrözettől kissé fénytelen. A fej széles és nagy, homlokbarázdája mély és széles, felülete ránczolja-pontozott. Az előtor háta domború és egyenetlen, ránczolja-pontozott. A szárnyfedők csúcsa kerekített, nem fogacskazott. A haslemezek többé-kevésbé sűrűn pontozottak és pikkelyszerűen szőrösek. Hossza 6--8 mm. — Előfordul Magyarországon (Budapest, Csepel, Szigetszentmiklós, Dabas, Peszér, Keczel, Mártonkáta, Kecskemét, Szeged, Bakony, Besztercebánya, Virágosvölgy, Szent-Gothárd), Dél-Oroszországban és elvétve Ausztriában.

34. *albogularis* GORY.

Változata: Érzélfényű barna, felül fénylő fehér szőrökkel fedett. Hossza 6·5—7·25 mm. — Előfordul Magyarországon (Újpest) és Alsó-Ausztriában (Bécs környéke).

ab. Curtii OBENBG.

— Az előtor hátának tövén lévő redőcske és a hátsó szögletek közötti tér keskeny, sokkal keskenyebb mint a két oldalkarima közötti tér elül. Zöld vagy ritkábban kék, fehér pikkelyszerű szőrökkel sűrűn fedett. A fej ránczolja-pontozott, a hosszanti barázdá széles és mély. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, felülete egyenetlen, oldalai ívelten kerekítettek és a hátsó szögletek előtt kissé öblösek, ezek tüskeszerűen kiállók. A szárnyfedők kissé szélesebbek mint az előtor töve, tövükön lapos kerek bemélyedéssel, a váll bordácskaszerűen kiálló, az oldalak a váll mögött kissé összenyomottak, a csúcson kerekítettek és finoman fogacskazottak. A haslemezek sűrűn pontozottak és szabálytalan szőr-foltokkal fedettek. Hossza 4·5—6 mm. — Előfordul a Kaukázusban, Dél-Oroszországban, Magyarországon és Oláhországban. Nálunk a sós és szikes területeken az *Artemisia monogyna* WALDST. & KIT.-en található juniustól szeptemberig. Termőhelyei: Kalocsa, Hajós, Újszász, Szamosfalva, Kolozs, Virágosvölgy, Boneznyíres, Radnóth, Torda. (*cuprescens* CAST. & GORY).

sericans KIESW.

20. nem : *Cylindromorphus* Kiesenwetter.

Testalakja hosszú és keskeny, a fej nagy, szélesebb mint az előtor háta, elül kerekített, a homlok mélyen barázdás, a szemek aprók és az előtor elülső szegélyétől távol állanak, a csápbunkó hat ízből áll és fűrész. Az előtor háta hengeres, elül-hátul többnyire egyenes, oldalai szegélyezettek. A keskeny szárnyfedők az utolsó harmadban fokozatosan keskenyednek és a csúcson egyenkint kerekítettek.

A palearktikus tájban 14 faja fordul elő, faunánkban ezek közül csak kettő található.

Az egyes fajok különféle füveken és főleg száraz, kopár helyeken fordulnak elő.

1. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalt a középén túlig terjedő redőcskével, a töve előtt szélesebb és mélyebb és az elülső széle mögött keskenyebb harántbemélyedéssel. Kevésbé fénylő feketés-zöld, finoman bőrszerűen ránczolt és a szárnyfedőkön pontozott. A fej gömbölyödően domború, a fejtető és a homlok barázdás. Hossza 3—5 mm. — Előfordul Magyarországon (Budapest, Péczel, Isaszeg, Dabas, Hajós, Hidegkút, N.-Vázsony, S.-A.-Újhely, Tállya, Tokaj, Nagyvárad, Radnóth, Bázias), Ausztriában, Oroszországban, a Dobruzsában és Franciaországban. (*tauricus* GORY).

1. *subuliformis* MANNH.

- Az előtor háta majdnem négyszögű, olyan hosszú mint széles, hengeres, harántbemélyedés és tövén oldalt redőcske nélkül 2
- 2. A szárnyfedők a csúcs előtt öblösek, azért mintegy nyélben végződnek Sötét zöldes ércfényű és fénytelen, sűrűn pontozott és nagyon finoman bőrszerűen ránczolt. Az előtor hátának oldalai szegélyezettek, a szárnyfedők szabálytalanul pontozottak, a csúcson kerekítettek, a varrat gyengén kiemelkedő. Hossza 2.5—4 mm. — Előfordul Közép-Európában, nálunk a Nagy Alföld lakója. (*cylindrus* VILLA).

2. *flum* GYLLH.

- A szárnyfedők a csúcs előtt nem öblösek, hanem ívelten keskenyedők. Fénylő sötét bronzsínű, a homlok rézvörösén fénylő, a felület erőteljesen pontozott és a pontok között finoman bőrszerűen ránczolt. A hosszanti homlokbarázdá mély, az előtor háta hátrafelé kissé keskenyedő, a szárnyfedők a váll mögött kissé összenyomottak, majd hátrafelé kiszélesedők, az utolsó negyedben a legszélesebbek, a var-

ratszegély gyengén kiemelkedő, a varrat mellett a csúcs előtt kissé benyomott. Alul a mell erősebben, a has finomabban pontozott. Hossza 4 mm. — Előfordul Dalmáciában (Spalato) 3. *dalmatinus* Csiki.¹

7. nemzetség: *Trachydini*.

A csápízeken levő likacsok gödröskében elhelyezettek; a csápgödrök nagyok és a szemektől elég távol fekszenek. A szárnyfedők töve kétoldalt öblös és a középén karéjos vagy ívelten előre nyúló. A mellgödröt oldalt a mellközép és hátul a mellvég határolja; a mellközép oldalnyulványai nagyon rövidek; a középső csipők egymástól távol állók, távolabb mint az elülsők. A lábfej nagyon rövid.

Ezt a nemzetséget faunánkban három nem képviseli.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. A szemek az előtortól távol fekvők, a halánték szélesebb mint a szem harántátmérője. A csápbunkó négy fűrész ízből áll. A karmok fogazottak. A test hosszú és keskeny. 21. *Aphanisticus*.
- A szemek az előtorhoz közel fekvők vagy érintik annak szélét 2
2. Az előtor hátának elülső szögletei mellett nincsen gödröske. a szárnyfedőkön pedig nincsen a válldudortól hátrafelé futó borda. 22. *Trachys*.
- Az előtor hátának elülső szögletei mellett gödröske van, a szárnyfedőkön a válldudortól hátrafelé kiemelkedő borda fut ki. 23. *Habroloma*.

21. nem: *Aphanisticus* Latreille.

A fej nagy, előreálló, a homlokbarázda mély, úgy hogy a fej elülső részét kettéosztja, a csápok rövidek, első két ízük megvastagodott, a csápbunkó négy fűrész ízből áll, a szemek az előtortól távol a fej elülső oldalán elhelyezettek, a halánték széles. Az előtor

¹ *Cylindromorphus dalmatinus* Csiki n. sp. — Obscure aeneus, nitidus, fronte cupreo nitente, supra grosse punctato, inter punctis subtilissime coriaceo. Linea longitudinali frontis profunda; pronoto postice angustato; longitudinali aequilongo; elytris pone humeros paulo sinuatis, in quarta parte postica latissimis et ad apicem rotundatum arcuato-angustatis (haud emarginatis), margine suturali paulo evanescente et postice impresso. Infra sterno grosse, abdomine autem subtilius punctatis. Long. 4 mm.

Dalmatia: Spalato.

háta erősen domború, oldalszegélye éles. A szárnyfedők a váll mögött összenyomottak, a közepük mögött a legszélesebbek, sorokban pontozottak és a pontok között finoman ránczoltak. A czombok befelé kiszélesedettek, laposak, belső szélük éles. A hosszú és keskeny test nem vagy alig láthatóan szőrös, felülete bőrszerűen ránczolt, melyen szétszórtan nagyobb köldökforma pontok vannak.

Az idetartozó fajok fűfélék és dudvás növények szárában élnek. A 11 palearktikus faj közül faunánkból ezideig csak kettő került elő.

1. Az előtor háta olyan széles mint hosszú, a szárnyfedők háromszor oly hosszúak mint szélesek. Érczfényű fekete. Az előtor hátán az elülső szegély mögött és a közepe mögött egy-egy elég jól kifejlődött széles harántbarázda van. Hossza 3-3,5 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában; Magyarországon ritka: Budapest, Hajós, V.-Mikola. Lárvoját szittyón (*Juncus obtusiflorus* EHRH.) figyelték meg.

1. *emarginatus* OLIV.

- Az előtor háta harántos, sokkal szélesebb mint hosszú, a szárnyfedők körülbelül kétszer oly hosszúak mint szélesek. Érczfényű fekete. Az előtor hátán csak a harántbarázdák nyomát láthatjuk, azok sohse fejlődnek ki élesen. Hossza 2,5—3 mm. — Előfordul egész Európában, nálunk ritka: Budapest, Apateleak, Ács, Német-Bogsán, Jeselnicza. (*lineola* GERM.)

2. *pusillus* OLIV.

22. nem: *Trachys* Fabricius.

Testalakja háromszögű, rövid és széles előtorral és széles a torba behuzódott fejjel, oldalt álló és a tort érintő szemekkel. A fej ennél a nemnél is nem ritkán a homlokbarázda által mintegy két részre osztottnak tűnik fel. A csápok egymástól távol a szemek alatt erednek, a csápbunkó öt fűrész ízből áll. Az előtor háta előrefelé erősen keskenyedő, elülső széle egyenes vagy mélyen kimetszett, töve kétoldalt mélyen kimetszett, ennél fogva középső része erősen hátranyuló. A paizsoeska apró, háromszögű. A szárnyfedők a válltól hátrafelé erősen, némelykor ívelten keskenyedők, háromszögalakúak, némelykor harántesíkká vagy foltokká tömörülő szőrökkel fedettek.

Az idetartozó fajok bokrok és dudvás növényeken találhatók, ezek levelére rakják petéiket, melyekből a lárvák néhány nap múlva kikelnek és megkezdik a levelekben járataik rágását. A lárva hamarosan bábbá alakul és két hét alatt kifejlődik a bogár is.

1. A váll erős dudorodás alakjában kiemelkedő, befelé hajlott bemélyedés határolja. Fekete vagy feketés bronzszínű, a szárnyfedők sötét ibolyakékek, az egész felület azonkívül rézfényű, a szárnyfedőket négy fehér szőrökből álló zegzúgos harántesík díszíti, a közepük előtt harántirányú és hátul a varrat mellett hosszirányú bemélyedéssel. Hossza 3–3,5 mm. — Előfordul egész Európában és faunánkban is elterjedt közönséges faj. Főleg fűzön (kecskefűz) található.

1. *minuta* LINN.

— A váldudor apró, hajlott bemélyedés nem határolja, emélfogva nem kiemelkedő 2

2. A fej és az előtor háta aranyos rézvörösek, a szárnyfedők élénk kék vagy zöld színűek, alul sötét ércszínű. A homlok hosszanti barázdája elég éles és a fejtetőre folytatódik. Az előtor háta rövid, előre felé erősen keskenyedő, oldalai majdnem egyenesek, tövén és oldalt karczolván pontozott, korongján síma vagy nagyon finoman pontozott. A szárnyfedők erősen pontozottak, a pontok részben sorokat képeznek, oldalt szabálytalanok és harántul ránczoltak. Hossza 3–3,5 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában; Magyarországon szórványosan található és inkább a déli részek lakója: Budapest, Péczel, Kalocsa, Keczel, Rónaszék, Máramaros, Czód, Déva, Zajzon, Temesvár, Ság, Bázias, Orsova, Herkulesfürdő, Djakovár, Zenge és Dalmáciában: Kameno, Zelenika, Curzola. (*corrusca* PONZA). 2. *pygmaea* FABR.

— Sötét rézfényű az egész bogár vagy legfeljebb a szárnyfedők sötétkék színűek 3

3. A szárnyfedők csupaszok 4

— A szárnyfedőket szórványosan álló vagy helyenként foltokká tömörülő rövid fehér szőrök fedik (ezek könnyen ledörzsölődnek, azért sok esetben csak egynéhány szőrszálat láthatunk) 5

4. A fej és az előtor háta sötét rézszerű, a szárnyfedők sötétkék vagy ibolyáskék színűek. A fej és az előtor háta nagyon finoman bőrszerűen ránczolt és szétszórtan pontozott. A szárnyfedők sorokban pontozottak és itt-ott harántul ránczoltak. Hossza 3 mm. — Előfordul Európában; nálunk nem ritka (Budapest, Péczel, Sziget-Szt.-Miklós, Gyón, Keczel, Beregszász, Brassó, Nagyszeben, Hátszeg, Gyógyfürdő, Temesvár, Fruska gora). (*aenea* MANNH., *pumila* CAST. & GORY).

3. *trogodytes* GYLLH.

— A test felül egyszínű sötétebb rézszerű. A fej és az előtor háta finoman bőrszerűen ránczolt és erőteljesebben ponto-

- zott. Egyebekben előbbi fajjal megegyező. Hossza 2—3 mm. — Előfordul Magyarországon (Budapest) és Oláhországban (Comana Vlasca). (*rectilineata* AB.) 4. *puncticeps* AB.
5. A fejpaizs négyszögletes, kiemelkedő, a homloktól élesen elkülönített, felülete erőteljesen bőrszerűen ránczolt. Sütét rézszerű vagy ércfényű feketés. A szárnyfedőkön kevés nagyon finom és rövid szőrrel. Hossza 2—3 mm. — Előfordul Francia- és Németországban és nálunk (Budapest, Sziget-Szt.-Miklós, Pécs, S.-A.-Újhely, Szőlőske, Torna, Lokaja). 5. *fragariae* BRIS.
- A fejpaizs egy szintben fekszik a homlokkal, attól nem élesen elválasztott, felülete legfeljebb finoman bőrszerűen ránczolt. A szárnyfedők fehér szőrözete helyenként foltokká vagy zegzúgos harántcsíkokká tömörül. Hossza 2,5 mm. — Előfordul Közép-Európában; Magyarországon helyenként nem ritka: Péczel, Isaszeg, Peszér, Szabadka, Soóly, Nagycsúr, Djakovár. (*intermedia* CAST. & GORY). 6. *pumila* ILLIG.¹
- Változata: Kisebb mint a törzsfaj, szőrözete gyéren álló és a szárnyfedőkön nem tömörül foltokká; a szárnyfedők erőteljesebben pontozottak. Hossza 2 mm. — Előfordul a törzsfaj között; magyarországi termőhelyei: Budapest, Péczel, Sziget-Szt.-Miklós, Bártfa, Peér, Vinkovce, Cunjevci, Novi. *var. scrobiculata* KIESW.

23. nem: *Habroloma* Thomson.

A *Trachys*-nemhez hasonló, bélyegei azéval egyezők, de a következőkben tér attól el és ezek alapján könnyen megkülönböztethető: Az előtor hátának elülső szögletei mellett mély gödröske van, a szárnyfedőkön a válldudortól a csúcsig terjedő kiemelkedő (élszerű) borda fut és a mellő elül egy nagy lemezt, az állt viseli, mely a *Trachys*-fajoknál hiányzik.

Ezt a nemet faunánkban egyetlen faj képviseli.

Ércfényű fekete, a test alakja hosszúkás tojásforma. A fej síma, a fejpaizs a homloktól elkülönített, a homlok homorú.

¹ KUTHY a faunakatalogusban (p. 114) a törzsfajon kívül a *var. scrobiculata* KIESW. és a *var. phlyctaenoides* KOL. fajváltozatokat is felsorolja mint hazai alakokat. A *scrobiculata* név alatt említett példányok *fragariae*-nak bizonyultak; mindazonáltal ez a név nem törlendő, mert az ő tipikus *pumila*-nak tartott példányai tartoznak ehhez a fajváltozathoz. A *var. phlyctaenoides* KOL.-nak tartott példányok pedig a törzsfajhoz tartoznak.

Az előtor háta rövid és széles, oldalai előrefelé kerekítve erősen keskenyedők, felülete, különösen a középén egészen síma. A szárnyfedők szabálytalanul sorokban pontozottak. Hossza 2—2.75 mm. — Előfordul egész Európában; Magyarországon elég ritka: Budapest, Szeged, Szinna, Máramaros-sziget, Hátszeg, Nagyesűr, Brassó, Herkulesfürdő, Djakovár. A bogár lárvája az apró szulákon (*Convolvulus arvensis* L.) és a piros gerélyen (*Geranium sanguineum* L.) él. (*minuta* Rossi, *triangularis* LAC., *trogloodytes* CAST. & GORY).

1. *nana* PAYK.

A veresnyakú árpabogár (*Lema melanopus* L.) életmódja és irtása.

Irtá: KADOCSA GYULA.

I.

Megszoktuk már a panaszokat, melyek a gazda helyzetének állandó rosszabbodásáról országszerte felhangzanak. E panaszok, valljuk meg őszintén, igen sok tekintetben jogosak is. Jogosak nemcsak azért, mert a mai „nehéz idők” súlyát elsősorban a gazda nyögi, hanem azért is, mert boldogulása, megélhetése olyan körülményekhez is van kötve, melyek akaratán kívül esnek s amelyek gyakran minden igyekezetét megghiúsítják s foglalkozását bizonytalanná teszik. Az időjárás szeszélyeire s az állati és növényi paraziták pusztításaira gondolok. A bizonytalanság, mely Damokles kardjaként állandóan a gazda fölött lebeg, teszi a gazdálkodást elsősorban nehézé.

Az időjárás szeszélyei ellen nincs orvosság s a parazitákon is sokszor csak nehéz küzdelmek árán vehet a gazda erőt. Nem vonatkozik ez a közismert kártevőkre, a melyeknek ellenszerét a tudomány, karöltve a gyakorlattal, már megtalálta, hanem azokra az addig ellenségként nem ismert kártevőkre, melyek hirtelen, egészen váratlanul lepik meg s amelyekkel szemben rendszerint tehetetlenül is áll mindaddig, míg a folyton kutató tudomány ellenszerüket megtalálta. Nemcsak a jelenkor óriási világforgalma hoz be távoli világ-részekből új ellenségeket, hanem igen gyakran más s olykor csak feltételesen megmagyarázható körülmények is játszanak közre valamely új ellenség megjelenése körül. Egyes rovarok csak vadon tenyésző növényekről voltak ismeretesek, ám az eke alá fogott területek nagyobbodásával a gazdanövényeiről leszorultak, átkerültek természetett növényeinkre s ezeknek életmódjához alkalmazkodván, csakhamar ellenségeinkké váltak. Viszont más rovarok ismeretesek

voltak termesztett növényeinkről is, ám évről-évre oly kis mennyiségben jelentkeztek csak, hogy mint „közömbös rovarok“ különösebb figyelmet nem érdemeltek. És mégis előállt az az eset, hogy az ártalmatlanoknak hitt rovarok váratlanul olyan nagy számban jelentek meg, hogy a kulturnövényeket a szó szoros értelmében elnyomták. Ennek a jelenségnek más magyarázatát adni nem lehet, mint hogy a rovarok tenyészfeltételei egyideig kiválóan kedveztek az elszaporodásuknak, úgy hogy hatalomra vergődhettek. Ilyen módon jelent meg mint kártevő a veresnyakú árpabogár (*Lema melanopus* L.) is.

Új mezőgazdasági csapásként jelentkezett annak idején a veresnyakú árpabogár is. Különösen a múlt század nyolczvanas éveinek végén és kilenczvenes éveinek elején volt nagy a riadalom. Az árpa- és zabvetések országszerte igen sokat szenvedtek ő rovertól. Az évről-évre megismétlődő panaszok hatása alatt a Rovartani Állomás védekezési kísérleteket végzett. Az 1892. évi kísérletek meg is hozták a várt sikert, a biztos ellenszert: a 2%-os thanaton-oldatban. Azóta a gazdák ezzel a szerrel permetezték a veresnyakú árpabogár lárváitól ellepett foltokat. Csakhamar azonban bajok támadtak a thanaton körül. Az egyik baj az volt, hogy a thanatonhoz csak nehezen lehetett hozzájutni; a másik, hogy a nikotintartalma erősen kevesbedett. Mivel egy bizonyos mennyiségű nikotín feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a thanatont mint rovarölő szert használhassuk, a kevés nikotintartalommal bíró thanaton alkalmazása mellett — nagyon természetesen — a védekezés nem hozhatta meg a várt sikert. Míg a kilenczvenes évek elején a thanatomak nikotintartalma 14-5% volt, addig a legutóbbi időkben 4-5% között ingadozott. Míg azelőtt 20,0-os alkalmazásban 1 hl permetezésre használt folyadék összesen 290 gramm tiszta nikotint tartalmazott, addig a legutóbbi időkben 2 kg. már csak 80-100 gramm tiszta nikotint tartalmazott. Baj volt, hogy a thanaton nikotintartalmát nem ismerhették és így megfelelő erősségű oldatot sem lehetett előállítani.

A panaszok a thanatonnal való védekezés sikertelenségéről egyre gyakoribbak lettek, a *Lema melanopus* L. pedig egyre jobban kezdett tért foglalni az országban. Szükségessé vált az újabb kísérletezés más szerekkel, a melyek a mellett, hogy olesók, mégis biztos hatásúak legyenek. A Rovartani Állomás tehát újból megkezdte a kísérletezést s a kísérletek végrehajtásával, valamint az egész kérdésnek tanulmányozásával, az irodalomban a rovar életmódjáról eddig ismert adatoknak revideálásával s újabb megfigyeléseknek gyűjtésével, majd irodalmilag való feldolgozásával engemet bízott meg.

A kísérletezést még 1910-ben kezdtem meg és folytattam négy éven át, míg végre az elmúlt 1913. esztendő utolsó, még megoldatlan kérdéseimre is megadta a választ. Hogy négy évnek — joggal

mondhatom — nehéz küzdelmére volt szükségem, annak oka elsősorban az elmúlt évek felette szeszélyes időjárásában keresendő. A veresnyakú árpabogár ellen való védekezésnek ideje aránylag rövid, csak néhány hét, az esős, szeles idők pedig évről-évre éppen akkor köszöntek be, amikor a sikernek már-már birtokában éreztem magamat. Csalódva kellett lemondanom a további kísérletezésről s várnom a jövő év kedvezőbb idejét. A míg azonban a védekezés kérdésének megoldásában a közbejött akadályok miatt késedelnet szenvedtem is, addig ez ügyben tett kiszállásaimkor annál bővebben jutott alkalmam arra, hogy a rovar életmódjának minden fázisát megfigyelhessem és élete folyásának legrejtettebb mélyeibe is bepillantást nyerjek. Megfigyeléseimet, tanulmányaimat s végzett kísérleteim eredményét az alábbiakban adom közre,¹ abban a reményben, hogy ezzel a magyar gazdák sokszor hangoztatott nehéz helyzetének javításához én is hozzájárulhatok.

Előfordulás és kártétel. — A veresnyakú árpabogár európa-szerzte közönséges bogár, mely tudományos nevét 1758-ban LINNÉ-től kapta. Azonban még LINNÉ előtt is akadunk irodalmi adatra, mely a bogárral foglalkozik. REATMER 1737-ben nemcsak a bogarat írja le, hanem ismerteti lárvájának életmódját is. Elmondja, hogy fejlődésük végpontjáig megfigyelt „bizonyos hernyókat“, melyek a zab és árpa leveleit rágják, anélkül azonban, hogy egészen átlukasztanák azokat. Május és június hónapokban találta ezeket a rovarokat, melyekből fölnevelés céljából többeket haza is vitt. A lárvák a földbe vonultak bebábozódni, augusztus első napjaiban pedig kikeltek a bogarak. REATMER munkájában úgy a bogarat, mint a lárvát rajzban is bemutatja.

A veresnyakú árpabogár és előfordulása az árpán és zabon tehát már régóta ismert. És ennek ellenére csakis a legújabb időben találunk olyan irodalmi adatokat, a melyek arról szólnak, hogy hazánkon kívül másutt is kártevőleg jelentkezett. A magyar gazdák jutottak abba a „szerencés“ helyzetbe, hogy a bogarat erről az oldaláról elsőnek megismerjék.

A legrégebbi írott adatot, a rovar hazai kártételét illetőleg, egy, a mezőgazdálkodásról szóló, kisebb kézi könyvben találtam, melyet néhai való jó STAUT JÓZSEF, „cs. kir. Felhadnagy“ adott ki Kassán 1831-ben.² E tisztes korú könyvnek 174. oldalán olvashatók a követ-

¹ Ugyanerről a tárgyról szóló kimerítő munkám „A veresnyakú árpabogár (*Lema melanopus* L.) életmódja és irtása“ czimén a „Kísérletügyi Közlemények“ 1915. évi XVIII. kötetében jelent meg.

² A munka teljes czíme: A' Mezei Gazda' Kézi Könyve, melyben tapasztalás után megmutatattik: miként lehessen a' szorgalmas Gazdának

kező sorok: „Pallagi házatlan esiga kipusztítása. Ez a mezei-
telen esiga sok határon az árpa és zab vetésekben tavasszal nagy
pusztításokat szokott tenni, ez ellen nincs hathatósbb szer annál,
hogy-ha az ember az elvetendő magot olyan vízzel áztatja-meg,
mellyben egy pár maroknyi össze-zúzott foghagyma 24 óráig ázott.
Jobbra-balra kilesz' a' szomszéd föld pusztítva; de ennek semmi baja
sem lészen.“ Nem lehet kétség az iránt, hogy a szerző a veresnyakú
árpabogár lárváit érti, melyeket népünk máig is esigáknak nevez.

SARÓ említi, hogy idősebb nagyzsámi (Temes vm.) kiscgázdák
azt állítják, hogy a bogár a múlt század ötvenes éveinek végén és
hatvanas éveinek elején éppen úgy el volt terjedve, mint a kilencz-
venes évek elején. Évről-évre nagyobb mennyiségben jelentkezett,
míg végre az 1863-iki év nagy aszályában a vetésekkel együtt el-
pusztult a kártevő is. Azóta nyugalmuk volt a nagyzsámiaknak
egészen 1884-ig, a mikor ismét jelentkezett s eleinte a legbújább
árpavetésekben, majd később, és főleg, a zabvetésekben terjedt el,
a kilenczvenes években pedig már egész búza-, zab- és árpatablákat
lepett el.

LOVASSY szerint ez a kártevő 1868-ban egyik alföldi nagy ura-
dalomban Zabban, de csak néhány kisebb folton, más évben árpán
jelentkezett. ЕМІСН említi, hogy 1876-ban Erdély több helyén, neve-
zetesen Nagyenyed és Kolozsmonostor vidékén figyelték meg, a hol
az árpában a *Lema cyanella* L.-vel együtt tett kárt.

A Rovartani Állomáshoz (akkor még Országos Filloxéra-
Kísérleti Állomáshoz) legelső ízben 1883-ban küldtek be lárvákat,
melyek Zemplén vármegye Olaszliszka és Bodrog-Olaszi községeiben
pusztították a zabvetéseket. Ugyanezen évben nagyobb mennyiség-
ben mutatkozott még a kártevő Szilágy vármegye Tasnád és Tasnád-
Szántó községeiben az árpa- és zabvetésekben. 1883-tól 1888-ig a
bogár még nem jelentkezett az ország nagyobb területén, azonban
1889-től kezdve szinte rohamosan kezdett tért foglalni. Ez évben már
12 vármegyéből jelentettek kárt. 1890-ben a terjeszkedés még na-
gyobb mérvet öltött. Megemlítendő, hogy a bogár ez évben Sátor-
alja-Újhelyen az árpán kívül a rozsot is megtámadta. Pusztításai
1891-ben értek el a tetőpontra, amikor már 23 vármegyéből érkezett
jelentés. Biharban ekkor a tavasziakban 60%, Hevesben 20%, Bars-

ővedelmét rövid idő alatt megszorítani — egyszer'smind útmutatással a'
rétek', telkek', kertek' gyümölcsösök', s' takarmánynak művelését gyako-
rolni; a' méheket nevelni, ápolni, 's a trágyát szaporítani; egy szóval mind
azt a' mi a' gazdasághoz szükséges, haszonnal megszerezni. Minden ipar-
kodó Mezei és Házi Gazda' számára. Egy tolda'ékkal, a' Marha-tartásról,
nevelésről és orvoslásról, különféle hasznos házi Jegyzetekkel. Kiadta Staut
József, Cs. Kir. Felhadnagy. — Kassán, Wigand György' Árúja. 1881.

ban 20—25% kárt okozott. Temes vármegyében csak a verseczi járásban mintegy 5000—6000 hold árpa és zab pusztult el s SAJÓ számítása szerint esupán itt a kár 100—120 ezer forintra volt tehető, az egész országban pedig kereken 12—15 millió forintra volt ez évben a kár becsülhető. Nagy volt a rémület a gazdák körében ezen veszedelmes gabonaellenség miatt. A szaklapok is állandóan foglalkoztak a kérdéssel. A *Lema melanopus* L. hazai irodalmának jelentékeny része ebből az időből származik. A Rovartani Állomás elérkezettnek látta az időt, hogy a védekezés kérdésével kísérletileg foglalkozzék. A kísérleteket a Rovartani Állomás részéről SAJÓ KÁROLY tanár végezte 1892-ben a temesvármegyei Nagyzsámban és Vadász-erdőn. A kísérletekről, valamint az egész *Lema*-kérdésről egy nagyobb füzetben 1894-ben be is számolt.¹ A kísérletre felhasznált szerek ezek voltak: a dohánylúgkivonat, a pyrethrumkivonat (entomoktin) és a schweinfurti zöld. A pyrethrumkivonat, (2,5%-ban) bőven alkalmazva, Vadász-erdőn (Temesvár mellett) megölte a lárvák 75%-át, azonban drágasága miatt nagyobb területen való alkalmazásától el kellett tekinteni, annyiival is inkább, mert kisebb arányban alkalmazva — közvetlen ölé hatású szer lévén — már csak közepes eredményt adott. A schweinfurti zöld (cuprum arsenicosum) 1 hl. vízre számított 50, 80, 125 és 133 grammos adagokban nem adott kielégítő eredményt, a lárvákból kevés pusztult el. Ellenben a dohánylúgkivonat 2%-os alkalmazásban (100 liter vízben 2 kg.-ot feloldva) kitűnő eredményt adott. Azóta a gazdák ezt a szert használták a veresnyakú árpabogár ellen. A dohánylúgkivonat (thanaton) erős mérég, mely a fenti arányban hígítva, kiváló rovarölő szernek bizonyult. Az ellepott foltokra rápermetezve, odaszárad a vetés sásához, a melyből a lárvák esznek s így a mérég bélesatornájukba kerülván, elpusztulnak. Hatását a szer hosszabb ideig is megtartja, mindaddig, amíg a záporok tökéletesen le nem mossák. A kísérletek ezen kiváló eredményével a veresnyakú árpabogár hazai történetének egy nevezetes fejezete záródott le.

A veresnyakú árpabogár kártételéről Magyarországon 1884—1893-ig SAJÓ beszámolt idézett munkájában, azóta a következő kártételeit állíthattam össze évenkénti felsorolásban:

1894. Arad vármegyében, helyenkint 50—60% kár az árpában. — Bihar, Békés, Csanád, Szabolcs, Szatmár, Temes és Torontál vármegyében.
1895. Arad, Bihar, Krassó-Szörény, Temes és Torontál vármegyében. — Az Alföldön helyenkint.

¹ A vetésfehérítő bogár (*Lema melanopus* L.) [Rovart. Állomás Közleményei. I. kötet, 10. füzet. Budapest. 1894].

1896. Bereg, Szatmár és Szilágy vármegyében. — Temes megye: buziási, dettai, újaradi és verseczi járásában. — Zemplén vármegye: sátorlajújhelyi járásában. — Ugocsa vármegyében. — Tisza-Maros szögén.
1897. Abauj-Torna vármegye: füzéri járásában. — Borsod vármegye: egri járásában. — Hunyad vármegye: kőrösbányai járásában. — Sáros vármegyében. — Szatmár, Szilágy és Temes vármegyében. — Zemplén vármegye: sátorlajújhelyi járásában.
1898. Arad, Bereg és Borsod vármegyében. — Bihar vármegye: szalárdi járásában. — Szabolcs vármegye: nyírbátori járásában. — Szatmár vármegye: fehérgyarmati járásában. — Temes vármegyében helyenkint. — Ugocsa vármegyében: a tiszáninneni járásban. — Duna balpartján szórványosan. Duna-Tisza közén helyenkint.
1899. Bihar vármegyében: Tenke vidékén. — Heves vármegyében néhol. — Krassó-Szörény, Temes, Torontál és Ugocsa vármegye egyes részein.
1900. Szatmár vármegyében. — Tisza-Maros szögén helyenkint.
1901. Szabolcs vármegye: nagykállói járásában. — Tisza-Maros szögén néhol.
1902. Arad vármegye: radnai járásában. — Krassó-Szörény vármegye: lugosi járásában. — Temes vármegye: központi járásában. — Duna balpartján elvétve. — Erdélyi megyékben helyenkint.
1903. Pest vármegye egyes vidékein. — Tisza-Maros szögén helyenkint.
1904. Nincs adat.
1905. Alsó-Fehér vármegye egyes helyein.
1906. Arad vármegye: radnai járásában. — Krassó-Szörény vármegye: bogsáni járásában. — Temes vármegye: buziási és rékási járásában. — Torontál vármegye: bánlaki járásában.
1907. Baranya vármegye: baranyavári járásában. — Bihar, Csanád, Krassó-Szörény, Máramaros, Temes és Torontál vármegyében. — Duna bal-, Tisza jobb- és balpartján helyenkint.
1908. Arad vármegye: m.-radnai járásában. — Bihar és Tolna vármegyében. — Duna balpartján helyenkint.
1909. Duna-Tisza közén helyenkint.
1910. Duna jobbpartján helyenkint érzékeny kár.
1911. Heves vármegyében. — Duna-Tisza közén néhol. — Tisza jobbpartján néhol.
1912. Hont vármegyében. — Tisza jobb- és balpartján néhol. — Tisza-Maros szögén helyenkint. — Királyhágóntúli vármegyékben több helyen.

1913. Alsó-Fehér vármegyében. — Tisza jobbpartján helyenkint. — Duna balpartján néhol. — Duna-Tisza közén néhol. — Tisza-Maros szögén néhol. — Királyhágóntúli vármegyékben több helyen.

1893-ig SAJÓ szerint 33 vármegyéből, azóta, vagyis 1894-től 1913-ig 40 vármegyéből és ezeken kívül Horvátországból 3 vármegyéből jelentettek kártételt. Eddig a szűkebb értelemben vett Magyarországból 47 vármegyében tett kárt a veresnyakú árpabogár. Horvátországból 3 vármegyéből áll adat a rendelkezésünkre. A kártevő előfordulásáról eddig csak 16 vármegyéből nincs hivatalos adatunk.

Érdekes képet kapunk a kártevő hazai elterjedéséről, ha azt vizsgáljuk, hogy melyek azok a vármegyék, a hol a veresnyakú árpabogár leginkább pusztít, a honnan a legtöbb panasz úgyszólván évről-évre hallatszik? Legtöbbet szenvednek a következő vármegyék: Temes, Arad, Bihar, Krassó-Szörény, Hunyad, Alsó-Fehér, Kisküküllő, Torda-Arajos, Máros-Torda, Torontál, Bács-Bodrog és Pest az ország déli, illetőleg délkeleti vármegyéiből; Heves, Szabolcs, Szatmár, Zemplén és Ung az északi, Baranya, Tolna, Somogy és Zala pedig az ország dunántúli vármegyéiből.

A veresnyakú árpabogár tehát elsősorban a síkságok lakója, ám eléggé jól érzi magát a magasabban fekvő, dombosabb vidékeken is. Mindenütt, a hol az árpa- és zabtermesztésre megfelelő az éghajlat és a talaj, a veresnyakú árpabogár is otthon érzi magát. Magyarország természeti viszonyai kiválóan kedveznek a bogár elszaporodásának.

Ha végigtekintünk 1894-től kezdve az egyes évek kártételein, azt látjuk, hogy a kárt szenvedett vármegyék száma évről-évre növekedik, hogy az utolsó esztendőben a kártétel elérje ismét a tetőpontot, miként 1891-ben. Ebből tehát megállapítható, hogy a veresnyakú árpabogár nagyobb mértékű elszaporodása időszakonként következik be. Évek hosszabb során át egyre nagyobb és nagyobb területeken kezd mutatkozni, hogy azután elérvén pusztításának legmagasabb fokát, ismét megfogyatkozzék. És ez az időszakos jelentkezése nemcsak az egész országra vonatkozik, hanem az egyes vidékekre is. Az időszakok nagysága az egyes vidékekre nézve különböző. Néhol rövidebb ideig tart a pusztítás, másutt ellenben évek hosszú során át állandó a kártétel. Vannak vármegyék, a hol csak egy-két évig garázdálkodik a bogár, viszont más vármegyékben ez a garázdálkodás sok éven át tart. Így pl. Temes vármegyében az utolsó 20 év közül 18, Arad vármegyében 15, Bihar vármegyében 14 éven át szenvedtek kárt a gazdák. Vannak olyan megyék is, a hol egy-két évi pusztítás után a kártevő, mintegy végleg, eltűnik. Így nincs adat arról, hogy az utolsó 20 évben Csongrád, Esztergom, Gömör, Komár-

rom, Trencsén, Vas és Veszprém vármegyében pusztított volna, holott az 1884-től 1893-ig terjedő időszakban e vármegyékből is érkeztek panaszok.

Arra a kérdésre, hogy mi az oka a veresnyakú árpabogár ezen időszakos elszaporodásának, nehéz megadni a feleletet, épúgy mint arra a kérdésre is, hogy mi az oka annak, hogy a veresnyakú árpabogár, mely Európászerte mint közömbös állat volt ismeretes, egyszerre csak hazánkban kártevőleg jelentkezett. Ezekre csak valószínűleges magyarázatot adhatunk. Minden rovárnak, tehát a veresnyakú árpabogárnak is, megvannak a maga természetes ellenségei, a melyek rendes körülmények között nem engedik túlsúlyra vergődni. Ha valamely kártevőnek természetes ellenségeit valami baj éri s ha egyéb tényészviszonyai is kedvezően alakulnak, milyenek: az időjárás, talaj, növényzet (mint tápláléka) stb., akkor ez a kártevő hatalomra vergődik. A veresnyakú árpabogárnak természetes ellenségeit is valami baj érthette annak idején, hogy egyszerre csak mint hatalmas ellenségünk jelent meg. Mikor ilyen esetek állnak be, vagyis a mikor a természet egyensúlya valamilyen okból félrebillent, következik be annak szükségessége, hogy az ember maga iparkodjék ismét helyreállítani az egyensúlyt azáltal, hogy a túlsúlyra vergődött kártevőt irtsa!

Az egyszer hatalomra vergődött faj azonban csak ritkán, vagy csak óriási munka és küzdelem árán szorítható ismét vissza a természet egyensúlyába. Ha természetes ellenségei egy idő múlva ismét el is szaporodnak, az addigra már mindenfelé elterjedt fajon, minden vonalon egyszerre, már nem arthatnak teljes győzelmet s mindig megmarad egy vagy több töredékesapata, mely azután az évek során át — ha egyéb tényészviszonyai is kedvezők — ismét elszaporodik s ismét teljes erejében áll előttünk. És ebben vélem, ismétlem: „valószínű” magyarázatát a veresnyakú árpabogár időszakonkinti megjelenésének is.

A mint az elmondottakból látható, a veresnyakú árpabogár a magyar mezőgazdaságnak egy igen jelentékeny ellensége, a mellyel nemcsak tudományos szempontból érdemes foglalkozni, hanem szükséges azért is, hogy ismervo életviszonyainak még legjelentéktelebbjét, életmódjának a legkisebb részletét is, felvehessük vele szemben, mezőgazdasági érdekeink megvédése céljából, a küzdelmet.

LINNÉ KÁROLY a „Systema naturae” X. kiadásában a veresnyakú árpabogarat *Chrysomela melanopus* néven írta le és hazájának Európát teszi. GIRARD a bogár földrajzi elterjedéséül egész Európát, azonkívül a Kaukázust, Szibériát, Algirt és a Kanári szigeteket említi. Minket ezeken kívül azonban még az is érdekel, hogy hazánkban

kívül mely országokban jelentkezett eddig s fordul elő a jelenben kártevőleg?

Franciaországban RÉAUMUR volt az első, a ki a bogarat és életmódját írásban és képből ismertette. Utána GOUREAU 1861-ben megjelent könyvében részletesebben ismertette a bogarat és életmódját, azonban azzal a bevezetéssel, hogy „ámbar ez a kis rovar keveset árt az árpának és zabnak“, ezek levélzetét rágván, még sem lesz érdektelen róla néhány szót vesztegetni, hadd legyenek tisztában a francia gazdák, miféle rovarok azok a kis gömbölyű, kissé megnyúlt, nyálkás tömegek, miket május vége felé és júniusban gyakran látnak a zab és árpa levelein. Később azt is mondja, hogy „mivel ez a rovar kevés kárt tesz, felesleges az irtásával sokat bajlódni“. Ugyanazt mondja GIRARD is nagy művében, melyben a veresnyakú árpabogár földrajzi elterjedésének határait megvonja. Elmondja, hogy az árpa és a zabon él, de megállapítja, hogy kevés kárt okoz. BROCCI 1886-ban megjelent mezőgazdasági állattanában szintén azt mondja, hogy a rovar sohasem okoz jelentékeny kárt. BERTHELIN a *Veronica spicata*-ról gyűjtötte a bogarat. A növény alatt a földben gubóban nymphát talált, melyet a *Crioceris melanopa*-énak vél.

Más szerzők, mint pl. H. GOBIN vagy L. MONTILOT meg sem emlékeznek műveikben a mi bogarunkról, jelétül annak, hogy Franciaországban a veresnyakú árpabogár, mint mezőgazdasági kártevő, nem jöhet figyelembe.

Az angol szerzők közül WESTWOOD írta le még 1849-ben a „The Gardeners Chronicle“ hasábjain egy kisebb czikkben a mi bogarunkat és életmódját, utóbbi úgy, hogy Oxford mellett alkalma volt megfigyelhetnie. Czikkéhez ábrát is mellékel. Hivatkozik CURTIS-ra, a ki a kártevőt szintén már megfigyelte Dorsetshire-ben, Sherborne szomszédságában.

Ha utána lapozunk CURTIS-nak 1860-ban megjelent vaskos művében, megtudjuk, hogy ő csakugyan még 1842-ben zabon találta a bogarat és lárváit. Utóbbiakból sikerült neki a bogarat nevelnie is, a miből meggyőződést nyert, hogy a nyálkás, csigaszerű rovarok a veresnyakú árpabogárnak — a hogyan ő mondja: *Crioceris melanopa*-nak — a lárvái. A bogarról, melyet különben „zab-bogár“-nak (oat beetle) nevez, még ezeket mondja: „nem ritka a gabonaföldeken és a gyékényen április közepétől szeptember végéig.“

Igazi, jelentékeny mezőgazdasági kárról azonban egyik sem szól. És a mennyiben ezt a sok időbe kerülő, fárasztó s a mellett sohasem teljesen megnyugtató könyvtári kutatások alapján megállapíthattam, nincsen olyan adat a későbbi irodalomban sem, a melyből arra lehetne következtetni, hogy a veresnyakú árpabogár Angliában, mint mezőgazdasági kártevő, nagyobb fontossággal bírna.

A német birodalomban CORNELIUS 1850-ben megállapítja, hogy a veresnyakú árpabogár lárvája és bábja annyira egyezik a *Lema cyanella* L. lárvájával és bábjával, hogy alig lehet megkülönböztetni a kettőt egymástól. A *L. cyanella*-ról azt írja, hogy a lárvái és bogarai fűfélékkel táplálkoznak, a melyeket hosszant lerágnak. Szerinte a veresnyakú árpabogár is ilyen életmódot folytat. GLASER csak annyit említ fel, hogy ha a bogár nagyon elszaporodik, a fiatal vetésekben kárt okoz. NÖRDLINGER művében ismerteti a bogár életmódját, azonban a kártételeit illetőleg nem tudja, vajjon van-e jelentősége. TASCHEBERG és RITZEMA Bos. közismert munkáikban fel sem említik a bogarat. LEUNIS közkézen forgó művében azt mondja, hogy a lárvá füveken, különösen búzán él. De nem jelöli a bogarat kártékonynak, holott az általa ugyanazon nembe sorolt és a liliumféléken élő liliumbogarat (*Crioceris merdigera* L.) s a spárgán élő spárgabogarat (*Crioceris asparagi* L. és *Cr. duodecimpunctata* L.) megjelöli a kártékonyság-jelével.

KIRCHNER egyik, színes táblákkal illusztrált, a gabona ellenségeiről írott s 1903-ban kiadott kisebb munkájában csak a *Lema cyanella*-val foglalkozik mint gabonaellenséggel. A gazdasági entomológusok körében jól ismert másik, nagyobb munkájának 1906-ban megjelent II. kiadásában már a *Lema melanopus*-t és *cyanella*-t együtt tárgyalja mint kártevőt. Ismerteti valamennyi gabonaféléknél: a búzánál, rozsnál, árpánál, zabnál, továbbá tengerinél és a réti füveknél.

SAJÓ 1893-ban a „Zeitschrift für Pflanzenkrankheiten“ című folyóiratban egy hosszabb cikkben ismertette a rovar hazai előfordulását, kártételét és azt a védekezést, a mely hazai kísérleteink alapján a legjobbnak bizonyult. SAJÓ-nak ez a közleménye a német szerzőknek kedvelt forrásmunkája s írásaikban állandóan hivatkoznak rá.

Mielőtt még végleges ítéletet mondanánk a veresnyakú árpabogárnak németországi szerepléséről, lapozzunk fel egy legújabban (1913-ban) megjelent kitűnő munkát, a mely megbízhatóságánál s a hatalmas anyagnál fogva, a melyet felölel, a gazdasági rovarattannal foglalkozóknak mindenkor forrásmunkája lesz. A SORAUER-szerkesztette nagy munkának III. kötetét értem, melyet REH L. DR. írt meg. E vaskos kötetnek 509. lapján, a hol a *Lema cyanella* L. és *melanopus* L.-t együttesen tárgyalja, ezeket olvashatjuk: „egész Európában és Ázsia délnyugati részén van elterjedve, azonban csak Délkelet-Európában kártékony. Fűféléken, különösen gabonán él s ezek közül a zab szenved legtöbbet.“ A továbbiakban a *Lema cyanella* és *melanopus* életmódját ismerjük meg. A szerző kiemeli a két faj életmódjában a legszembeeszköbb különbséget, hogy t. i. a *cyanella* magán a növényen, a rágása helyén, bábozódik be megkeményedett

nyálkás habból álló gubóban, míg a *melanopus* ugyanilyen gubóban, de a földben alakul áll hábbá. SAJÓ ezikke alapján hivatkozik a bogár magyarországi kártételeire is. Az ajánlott védekezés is ugyanaz, a mit annak idején SAJÓ, illetőleg a Rovartani Állomás ajánlott.

Ebben a munkában sem találunk Németországra vonatkozó adatot szembetűnőbb kárról, mert a szerző ilyenre bizonyára hivatkozott volna annyival is inkább, mert a külföldi adatokat is lehetőleg részletesen közli mindenkor. És így most már megállapítható, hogy a veresnyakú árpabogár Németországban sem az, a mi nálunk: a mezőgazdaságnak egy hatalmas ellensége. Megengedjük, hogy itt-ott előfordult már s okozott is némi kárt, de biztosak vagyunk abban, hogy nem fordult elő oly általánosan, oly országszerte s évek hosszú során át oly kártevőleg, mint nálunk.

Minél jobban közeledünk hazánkhoz, illetőleg Európa délkeleti részéhez, a veresnyakú árpabogár kártételei annál gyakoribbak. Nyugati szomszédságunkból: Ausztriából már erősebb panaszhangok hallatszanak miatta.

A bécsi mezőgazd. bakteriológiai és növényvédelmi kísérleti állomás 1909. évi működéséről szóló jelentésben KORNATH megemlíti, hogy azon évi júniusban a karinthiai Steindorf mellett a *Lema melanopus* L. a zabon olyan aggasztó tömegben lépett fel, hogy a cs. kir. földművelésügyi minisztérium felszólítására egyik tisztviselőnek a helyszínen kellett kiszállni a védekezés irányítása czéljából. Itt tehát már olyan kártétellel állunk szemben, mint a milyenek hazánkban fordulnak elő.

MIESTINGER egyik közleményében, mely a „Monatshefte für Landwirtschaft“ czimű folyóiratban jelent meg 1910-ben, a következőket írja: „Az árpabogár (Getreihähnchen), a spárgabogárnak közeli rokona, gabonánknak egy olyan ellensége, a mely némely évben tömeges megjelenésével nagy kárt okoz és a meglepett földek terméshozamát jelentékenyen leszállítja. Főként két faj érdemel nálunk figyelmet, a feketefejű árpabogár (*Lema melanopa* L.) és a kék árpabogár (*Lema cyanella* L.).¹ A közlemény a továbbiakban ismerteti a két bogár életmódját és kártételét, valamint a védekezést, utóbbit SAJÓ idézett német ezikke alapján.

FULMEK egy kisebb röpiratában csak a kék árpabogárról (*Lema cyanella* L.) szól, ennek életmódját és kártételét ismerteti úgy, a hogy

¹ A közölt s *cyanella*-t feltüntető ábra itt is a *lichenis* Weise-t mutatja. Hazánkban is ez utóbbi a kártevő, a *cyanella* nagy ritkaság s így a kék árpabogár név inkább a *lichenis* t illeti meg; zavarok elkerülése végett azonban meghagyom továbbra is e nevet a németek *cyanella*-jának, a mely tulajdonképpen úgy sem más, mint a *lichenis*.

1912-ben a morvaországi Eisgrub mellett fekvő árpaföldeken megfigyelhette. Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy hasonló kártételt 1911-ben a pozsonymegyei Malaczka község határában egy árpatablán én is megfigyeltem. A kártevő nálunk a *Lema lichenis* WEISE volt. A Rovartani Allomás — mint erről később még szó lesz — FÜLMEK-től az állítólagos *Lema cyanella*-ból kapott néhány bogarat s akkor kitűnt, hogy ugyanez a *Lema lichenis* WEISE volt az ausztriai kártevő is.

Most pedig lássuk keleti szomszédainkat. Romániában a veresnyakú árpabogár szintén kártevőleg jelentkezett már a zabon és árpán, a mint ezt egy a „Câmpul“-ban megjelent román nyelvű közleményből megtudhattuk, melyet kivonatban a római nemzetközi mezőgazdasági intézet egyik füzeté ismertetett. E közlemény szerint a bogár 1912 nyarán a romániai Baneasa-Herastrau és Ilfov községek egész határában jelentkezett s az ismert módon tett kárt. A cikk azzal végződik, hogy a rovarnak úgy látszik ninesen ellenszere.

Legnagyobb érdeklődésünkre Oroszországt tarthat számat, melynek déli része hazánkkal számos közös természeti viszonyal bír. Ezen közös természeti viszonyoknak kell tulajdonítanunk azt a jelenséget, hogy Dél-Oroszországnak hazánkkal több olyan közös kártevője van, a mely másutt Európában mint' olyan nem ismeretes. Hogy csak egy igen érdekes esetet említsek, hivatkozom a *Tapinostola muscosa* Hb. nevű bagolypillére, a mely mint kártevő eddig csak orosz földről volt ismeretes s ime 1912-ben, de még inkább 1913-ban hazánkban is egészen váratlanul mint a búzának hernyóalakban számottevő ellensége jelent meg. Csak természetes tehát, hogy Oroszországról szinte bizonyos, hogy a veresnyakú árpabogarat is a kártevőinek listáján említse. Kutassunk tehát az orosz, illetőleg Oroszországra vonatkozó irodalomban.

KÖPPEN Oroszországt kártevő rovarairól szóló s 1880-ban megjelent művében csak a *Lema cyanella* L.-t említi, mint kártevőt. Azt mondja, hogy ez a bogár egész Észak- és Közép-Oroszországban, továbbá Podoliában, Charkow-kormányzóságban, Sarepta mellett, Transkaukáziában és délnyugati Szibériában előfordul. A lárvák és bogarak a gabonafélék levelein élnek s a kár, melyet okoznak, „néha nem jelentéktelen, a mint ezt legutóbb Charkow-kormányzóság-ból megtudtuk“. Elsősorban a zab szenved e rovartól. Évente — állítólag — két nemzedéke (!) van, melyek közül az első nemzedéknek lárvái májusban, a második nemzedéknek lárvái pedig szeptemberben jelentkeznek s utóbbiak a téli rozsot bántják. A lárvák átalakulás ezéjából a földbe vonulnak. KÖPPEN adatait TSCHERANOW jelentéseiből vette át, de bizonyos fentartással közli azokat s meg is jegyzi ismertetése végén, hogy: „az értesítések, miket TSCHERANOW úr ezen faj kártételét illetőleg ad, mégis igen hiányosak.“

МОКРЗЕЦКИ-nek a tauriai kormányzóságban 1907-ben megfigyelt kártevő rovarkról és növénybetegségekről szóló jelentésében olvassuk, hogy a „*Lema melanopa*“ a zabon és árpán nagy mennyiségben jelent meg. Részletesebben ismerteti a szerző azután a rovar életmódját; megfigyelései egyeznek a hazai megfigyelésekkel.

VASSILIEV az orosz cukorfinomítók szövetsége Rovartani Állomásának 1912. évi „tanulmányaiban“ ismerteti a veresnyakú árpabogár életmódját s az ellene alkalmazandó védekezést. E tanulmányból megtudjuk, hogy a rovar Charkow-kormányzóságban, a Rubejan Cukorfinomító közelében, az 1910. és 1911. években a zabon, árpán és tavaszi búzán kártevőleg jelentkezett, különösen sokat szenvedtek a mélyebben fekvő, nedveses foltok. KÖPPEN fentebb idézett művében szintén említi a charkowi kormányzóságot azon helyek közül, a hol a kék árpabogár pusztított. Nagy a gyanum, hogy akkor is már a veresnyakú árpabogár volt ott a kártevő. Erősíti a gyanumat a KÖPPEN-ismertette életmód is, a mely a veresnyakú árpabogáréval teljesen egyezik.

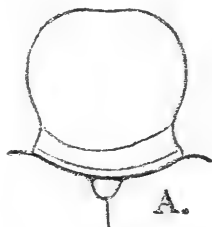
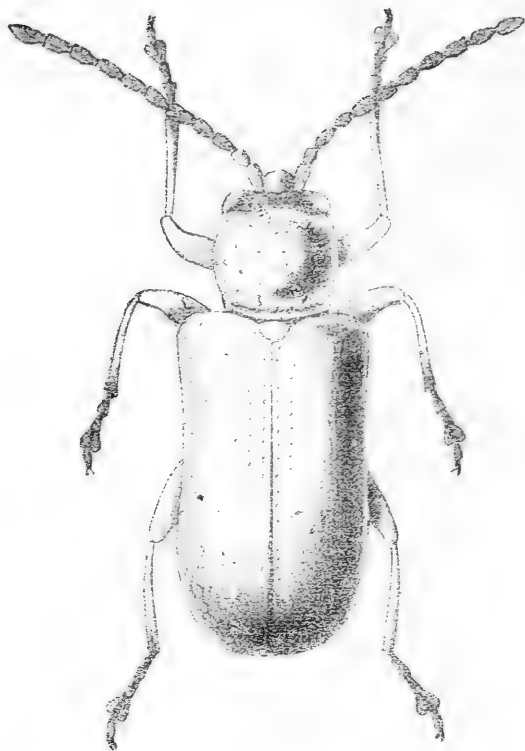
Végeztül még egy orosz adatra hivatkozom a legújabb időkből.

A Voronezh-kormányzóság Rovartani Állomásának 1912. évi jelentésében SUDEKIN a kormányzóság területén kárt okozott rovarok sorában felemlíti a mi bogarunkat is a zab, árpa és tavaszi búzáról, közölve az ellene alkalmazandó védekezést is.

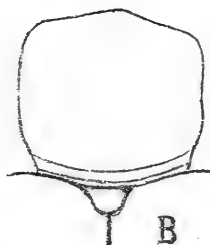
Összefoglalva most már a felsorolt külföldi irodalmi adatokat, megállapíthatjuk, hogy a legújabb időkben hazánkon kívül még a következő országokban jelentkezett a veresnyakú árpabogár mint mezőgazdasági kártevő: Németország, Ausztria, Románia és Oroszország. Németországból szembetűnő kártételről adatunk nincsen; Ausztriából és Romániából ilyen adattal már rendelkezünk; de legszembetűnőbb a kártétel Oroszországban. Ha az állat előfordulására vonatkozó adatok dátumát nézzük, azt látjuk, hogy azok majdnem mind a legutóbbi évekből származnak, a mikor tehát nálunk is javában pusztított a bogár. Megállapíthatjuk továbbá, hogy a bogár csak Délkelet-Európában jelentkezik kártevőleg, noha egész Európában közönséges. Minél messzebb megyünk keletre, annál több a panasz miatta.

A veresnyakú árpabogár tehát ezentúl már nemcsak mint hazánk sajátos kártevője szerepel, megérdemelt rossz híre van mászomszédainknál is. Ha azonban azt keressük, hogy mely ország szenvedett már eddig a legtöbbet tőle, szomorúan kell megállapítanunk, hogy Magyarország az, mert hiszen nálunk már a múlt század eleje óta ismert mezőgazdasági kártevő.

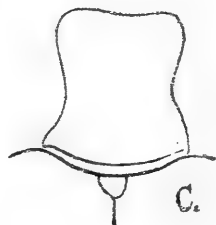
A veresnyakú árpabogár fejlődésatai. — A veresnyakú árpabogár a levélbogarak, fény-, vagy aranybogarak (*Chrysomelidae*

A.

B.

C.

Benczúr Elek.

1. kép. — Felül: A veresnyakú árpabogár (*Lema melanopus* L.) nagyított képe. Alul: **A.** a *Lema lichensis* WEISE, — **B.** a *L. melanopus* L. — és **C.** a *L. cyanella* L. elötórának alakja; e fölött a bogarak természetes nagyságban.

családjába, a *Criocerinae* (*Eupoda*) alesaládba, ezen alesalád *Criocerini* nemzetségébe s ezen nemzetség *Lema* FABR., LACORD.-nemébe tartozik.

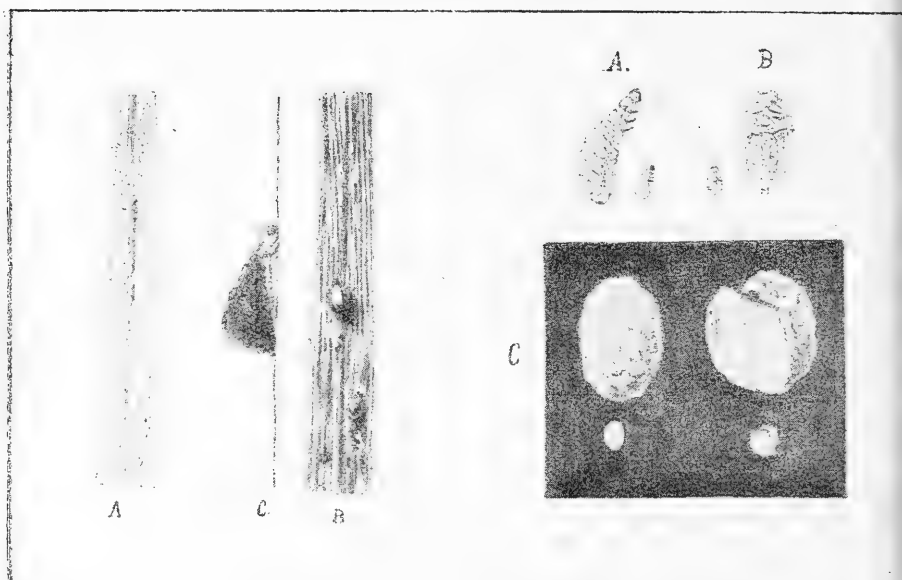
A **bogár** (1. kép) 4—4,5 mm. hosszú, karesú, megnyúlt testű. Színe fémfényű. kék vagy kékes-zöld, az előtor (vagy a mint közönségesen nevezik: a nyak), továbbá a lábak (a czombok és lábszárak) vöröses-sárgák, a fej sötétebb acézlék színű, a csápok, a lábszárak vége és a lábfej (ízeinek száma négy, melyek közül az utolsóelőtti széles és kétkarójú, az utolsón pedig tövükön összenőtt karniok található) feketék. Faji nevét (*melanopus* = fekete láb) a lábfejnek fekete színe után nyerte. Fején rövid, lapos homlok és elül ívelt homlokbarázdák láthatók. A szemek nagyok, kiállók, mélyebb kimetszésűek. A csápok nyújtottak, aránylag hosszúak s hosszúságuk eléri körülbelül a test hosszának felét, 11 ízből állanak, melyek közül a második olyan hosszú, a milyen széles, a harmadik és negyedik majdnem, az ötödik pedig bőven kétszer olyan hosszú mint amilyen széles; a többi íz is megnyújtott. Minden íz a tövénél keskenyebb és a hegye felé egyre vastagodik. A csápok alul is keskenyebbek s hegyük felé állandóan, de gyengén vastagodnak. Az első és második íz gyengén, alig, a többi erősebben szőrözött. Az előtor. elülső és hátsó szélén feketén szegélyezett, hosszabb mint a milyen széles, erősen domborodott, oldalt majd gyengébben, majd erősebben gömbölyített; a tövénél szélesen és mélyen befűződött, ez a befűződés az oldalak felé elszélesedik és ellaposodik és egyformán sűrűn és finoman pontozott; felületén az elülső szögletek mögött elszórt pontokkal, a közepén három, mérsékelten erős pontokból álló, hosszanti sorral díszített. A paizsoeska hátul kurtított. A szárnyfedőkön pontszerű bemélyedésekből álló 10 hosszanti sor látható, a közterek a hímnél keskenyek, gyakran gyengén kiemelkedők, a nősténynél szélesebbek, laposak, a második teljes, a negyedik és hatodik egy hátul megrövidített finom pontsorrall. A hasi oldal színe sötétebb árnyalatú a fedőszárnyak színénél, gyengén szőrözött; az első hasgyűrű hosszabb mint az utána következők.

A **pete** világossárgás színű, héja fényes, alakja hosszúkás tojásdad; hosszúsága 0,3—0,4 mm., szabad szemmel is észrevehető. A petéket a zab és árpa leveleinek rendszerint a felső lapján, a középér hosszában találhatjuk egymás mögött sorban, úgy hogy a peték legtöbbje egymást érinti. Olyan ez a petesor, mintha kis sárga gyöngyökből álló fűzér volna (2. kép, A). A peték egyik oldalukkal a levéllapon fekiúsznek s hossz tengelyük a levél hossz tengelyével egyirányú. Azonban találhatók ily petesorok a levél középerétől jobbra és balra is, két levélér között és láttam már petéket a levél fonákján is. Egy levélen több petesor is akad. A peték száma egyegy sorban különböző. Megszámálhatunk néhánnytól kezdve 20-at,

esetleg többet is. Egy-egy levélen az összes peték száma 30—40 s több is lehet. Úgy tapasztaltam, hogy a hosszabb petesorok ritkábbak s inkább a kisebb sorok: 5—6 petéből állók a gyakoribbak. A peték a felsőbb és alsóbb leveleken egyaránt találhatók.

A *lárva* (2. kép B és C; 3. kép A) teljesen kifejlődve mintegy 5 mm. hosszú s 2 mm. vastag. Esetlen, púpos alakú, közepén túl a legmagasabb és legvastagabb, 12 testgyűrűvel és 9 pár lélegzőréssel (nyílással). A test nedves, nyálkás váladékkal fedett, úgy hogy a lárva inkább egy pizsokcsepphez mint rovarhoz hasonlít.

A *Lema*-nem lárváira nézve ugyanis jellemző, hogy az alfelylítés az utolsó testgyűrű felső részén van és előre irányul, úgy

2. kép = **A.** a veresnyakú árpabogár petesora, — **B.** rágó lárvái természetes nagyságban, — **C.** a lárva oldalról tekintve s nagyítva.
(BENCZUR E. rajza.)

3. kép = **A.** a veresnyakú árpabogár lárvája, — **B.** bábja és **C.** a gubója (jobbaldalt felbontva) nagyítva s természetes nagyságban. (BENCZUR E. rajza.)

hogy a sárszerű ürülék a lárvák hátára tolódik s egészen a fejig azzal vannak befödve. Ennek tulajdonítandó a lárvák nyálkás, fekete külsője, mely kiváló védelmül szolgál a nap heve, szárazság és a madarak ellen. Nyálkás külsőjétől kapta a lárva nálunk népies magyar nevét is: árpaesiga, nyálkás esiga, csupasz esiga,

kópasz csiga vagy meztelen csiga.¹ A tulajdonképpeni lárva csak akkor tűnik elő, hogyha előbb nyálkás takaróját pl. gabonalevéllal lekaparjuk, vagy vízben vagy borszeszben megmossuk (3. kép A). Ekkor látjuk, hogy a teste ránczos, sárga színű; a feje aránylag kicsi, fényes, sötétbarna, a csápok igen rövidek s három ízből állanak mint az állkapocstapogatók: az ajaktapogatók két ízűek: mindkét oldalt 6 pontszem található. Az előtor feketés színű, széles sárga középvonallal és mellső szögletein egy lapos haránt bemélyedéssel. A három torgyűrű keskeny és rövid, míg a többi kilencz gyűrű (potrohgyűrűk) szélesebb és vastagabb. A lárva három láb-párral bír, a lábak rövidek, sárgásak, a karmok és ízületek barnák. A has szélét fekete pontsor szegélyezi.

A kifejlődött lárva a földbe vonulnak átalakulás céljából s sekélyen a föld színe alatt egy kis, mintegy 5 mm. hosszú, hosszú-kás tojásdad gubót készítenek (3. kép C).

A gubó megszáradt nyálkából és hozzátapadt földszemeeskékből áll. Ha a gubót felszakítjuk, megtaláljuk benne a *bábot* (2. kép B). A báb fehéressárga színű, a szemek és rágók barnásak, a homlokon szemölcszerű kiemelkedések láthatók, az előtoron pedig kisebb csápok tűnnek elő. A potrohgyűrűk háti részén egy mélyebb középbarázda vonul végig, az utolsó testgyűrűn pedig két fartüske látható, melyek barna színűek. A többi testrészek: fedőszárnyak, szárnyak, csápok, lábak, szájrészek is mind jól kivehetők, akár a kifejlődött bogáron.

Új Pselaphida a Budai hegyekből.

Irta: CSIKI ERNŐ.

Budapest környéke, daczára a régóta folyó kutatásoknak, minduntalan gazdagítja faunánkat valami újdonsággal. Ez alkalommal egy új törpe bogarat óhajtok ismertetni, melynek felfedezését GURÁNYI ISTVÁN m. kir. főerdőmérnök buzgalmának köszönhetjük.

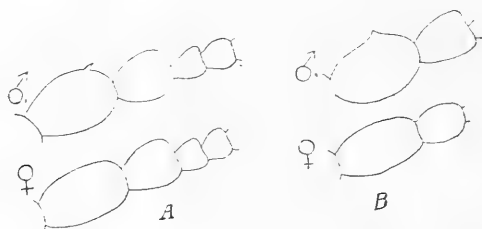
¹ Hangsúlyozom: nem tévesztendő össze az igazi meztelen csigával (*Limax agrestis* L.). Hogy a „meztelen csiga“ elnevezés minő zavarra adhat okot, arra szolgáljon például a következő eset: A „Deutsche Landwirtschaftliche Presse“ 1911. évi július 12-iki számában a kérdések rovatában egy magyar gazda („F. in K., Ungarn“) védekezési tanácsot kért az ú. n. „meztelen csiga“ („sogen. nackte Schnecke“) ellen, mely zabjában foltokban jelentkezett. A lap július 15-iki és július 19-iki számában összesen három felelet jelent meg s mind a valódi meztelen csiga ellen adott tanácsot, holott biztos, hogy a kártevő a veresnyakú árpabogár lárvája volt!

Bythinus Gurányii CSIKI, n. sp.

B. crassicorni MOTSCH. affinis, sed differt: colore obscuero rubro-fusco, elytris obscurioribus, antennis, palpis pedibusque rufo-flavis, antennarum articulo primo ♂ intus denticulo anteapicali parvo munito. Long. 1.6—1.8 mm.

Habitat in montibus Budensibus prope Budapest, ubi D^{ns} Sr. GURÁNYI marem et feminam detexit.

Sötét vöröses-barna, a szárnyfedők még sötétebbek, a csápok, a tapogatók és a lábak sötét sárgás-vörösek. A fej keskenyebb mint az előtor háta, a fejtető síma, rajta csak egynéhány beszúrt pont és szőr van, a homlok a szemek előtt harántbemélyedéssel, a homlokbarázda éles, a szemek nem nagyok, erősen domborúak, kiállók és durván recézettek. A ♂ első csápíze hosszúkás tojásforma, legalább 1½-szer oly hosszú mint széles, belső oldalán a csúcs előtt apró, meggörbölt fogacskazerű függeléssel, a második íz kissé keskenyebb

A = *Bythinus Gurányii* n. sp. és B. = *B. crassicornis* MOTSCH. csápjának (♂, ♀) első két íze.

mint az első íz, alig hosszabb mint széles, befelé kissé kiszélesedett, a 3. íz hosszabb mint széles, a 4—6. íz oly hosszú mint széles, a 7—8. íz pedig alig szélesebb mint hosszú. A ♀ első csápíze kissé hosszabb mint a ♂-é, belső oldalán pedig nincsen fogacskaeszerű függeléke. Az előtor háta alig szélesebb mint hosszú, az első harmadban a legszélesebb, oldalai itt kerekítettek és hátrafelé egyenes vonalban erősen keskenyedők, felülete síma, egyes nagyon finom pontokkal, melyekből sárgás szőrök emelkednek ki, behintett, töve előtt kétoldalt kissé rézsútos harántbemélyedéssel, melyeket a közepén keskeny redőcske választ el egymástól. A szárnyfedők varratmelléti barázdája bemélyedt, felületük durván és szétszórtan pontozott. Hossza 1.6—1.8 mm.

Előfordul Budapest vidékén, a Budai hegyekben, a hol GURÁNYI ISRVÁN gyűjtötte márczius végén és április elején. Az új fajt lefedezője tiszteletére neveztem el.

Új bogár-fajváltozatok.

Ita: LACZÓ JÓZSEF.

1. *Cicindela campestris* LINN.

ab. *Petrogallii* LACZÓ, nov. ab. (fig. 1).

A typo differt: macula subhumerali elytrorum deficiente, macula marginali sagittiformi, macula mediana cordiformi et maculis apicalibus confluentibus.

Hungaria sept.-occid.: Péhó (Com. Trencsén).

A törzsfajtól a következőkben tér el: a vállmögötti folt hiányzik, a középső szegélyfolt nyílhegyalakú, a középső folt szívalakú és a csücselőtti két folt összekötött.

Termőhelye: Péhó (Trencsén vármegye).

Ezt az új fajváltozatot boldogult tanárom PETROGALLI ARTUR nevére neveztem el.

ab. *Singeri* LACZÓ, nov. ab. (fig. 2).

A typo differt: macula subhumerali elytrorum deficiente, macula marginali semilunari, maculis apicalibus confluentibus.

Hungaria sept.-occid.: Péhó (Com. Trencsén).

Olyan mint a törzsfaj, azonban a vállmögötti folt hiányzik, a középső szegélyfolt félholdalakú, a csücselőtti foltok pedig összekötöttek.

Előfordul a trencsénmegyei Péhó vidékén.

Ezt az új fajváltozatot DR. SINGER KÁROLY aschaffenburgi orvos, bogarász barátom tiszteletére neveztem el.

ab. *reducta* LACZÓ, nov. ab. (fig. 3).

A typo differt: maculis subhumeralis et marginali elytrorum deficientibus, maculis apicalibus confluentibus.

Hungaria sept.-occid.: Péhó (Com. Trencsén).

Ennek a fajbéli eltérésnek hiányzik a vállmögötti és a középső szegélyfoltja, a csücselőtti foltjai pedig összekötöttek.

Előfordul Trencsén vármegyében Péhó környékén.

2. *Rosalia alpina* LINN.

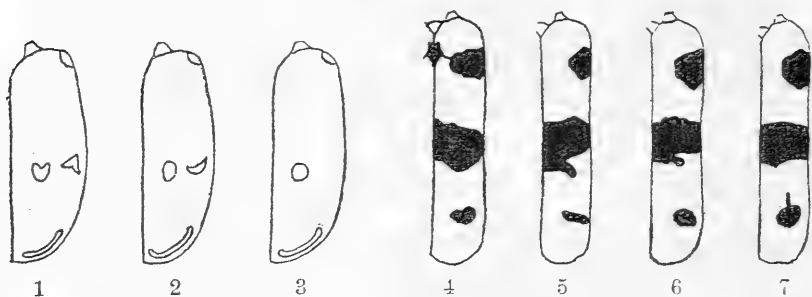
ab. *Csikii* LACZÓ, nov. ab. (fig. 4).

A typo differt: elytris macula postseutellari campanuliformi cum maculis subbasalibus conjuncta notatis.

Hungaria sept.-occid.: Felső-Tölgyes (Com. Trencsén).

A törzsfajtól abban tér el, hogy a szárnyfedőket egy a paizsoeska mögött elhelyezett és az elülső foltokkal összefüggő harangalakú folt is díszíti.

Előfordul a trencsénmegyei Felső-Tölgyesen.

1—3. kép: *Cicindela campestris* L. — 1 = ab. *Petrogalli* Laczó; 2 = ab. *Singeri* Laczó; 3 = ab. *reducta* Laczó. — 4—7. kép: *Rosalia alpina* L. — 4 = ab. *Csikii* Laczó; 5—6 = ab. *Fleischeri* Laczó; 7 = ab. *lineata* Laczó.

ab. *Fleischeri* Laczó, nov. ab. (fig. 5 & 6).

A typo differt: elytrorum fascia mediana postice ramulum emittente.

Hungaria sept.-occid.: Felső-Tölgyes (Com. Trencsén).

A törzsfajtól abban tér el, hogy a szárnyfedők középső harántcsíkja hátul egy kifelé irányult ágacsát bocsát ki.

Előfordul Felső-Tölgyesen Trencsén vármegyében.

Ezt az új fajváltozatot DR. FLEISCHER EDÉ brünni közegészségügyi tanácsos tiszteletére neveztem el.

ab. *lineata* Laczó, nov. ab. (fig. 7).

A typo differt: macula anteapicali elytrorum antrorsum ramulum brevem emittente.

Hungaria sept.-occid.: Felső-Tölgyes (Com. Trencsén).

A törzsfajtól abban tér el, hogy a szárnyfedőkön a csücselőtti folt előre felé irányult ágacsát bocsát ki.

Előfordul a trencsénmegyei Felső-Tölgyesen.

A rovarok mint fertőző betegségek terjesztői és az ellenük való védekezés.¹

Irta: DR. SZABÓ-PATAY JÓZSEF.

A melegedő tavaszi napok a legkíméletlenebb, a legöklöklőbb ellenségeink útjait egyengetik: a fertőző betegségekét, amelyeknek előőrsei itt-ott már meg is jelentek.

Tudjuk, hogy még békés időben is milyen megfeszített erővel kell ellenük küzdenünk, hogy megtörhessük hatalmukat s áldozatainknak számát csökkenthessük. Annál éberebben kell őrködnünk egészségünk határain most, a mikor a háborus állapot siet segítségükre: leghűbb szövetségeseik és győzelmük legfőbb előmozdítói pedig, a környezetünkben élő rovarok is mind életre kelnek. Azért kötelességünk, hogy a társadalom figyelmét felhívjuk arra, hogy bizonyos rovarok kellemetlenkedéseik mellett, mekkora veszedelmet jelentenek egészségünkre és hogy ezzel együtt az ellenük irányuló védekezés eszközeit megismertessük.

A legutóbbi időben P. TH, MÜLLER a gráci egyetem tanára csoportosította egyik művében² azokat a rovarokat és más ízeltlábú állatokat, a melyek betegségeket terjeszthetnek. Az ő táblázata az egész világ ismert betegségterjesztő rovarjaira és ízeltlábú állataira vonatkozik. Ezeket három csoportra osztja:

A) a betegségek okozókat egyszerűen a testükön szállítják:

1. Legyek (*Musca domestica*, *M. corvina*, *Calliphora* stb.) tífusz-t, vérhas-t, postis-t, kolerá-t, tuberkulózis-t, trachomá-t.
2. Bolhák pestis-t.
3. Hangyák pestis-t, paratífusz-t.
4. Poloska-félék pestis-t.
5. Svábbogarak pestis-t.
6. Tetvek tífusz-t (?), pestis-t (?).

B) Közvetlen átozással terjesztik:

1. Szűrő legyek (*Stomoxys*) lépfené-t, tetanus-t (?), gennyesezéseket okozó *Staphylococcus*-t, *Streptococcus*-t, visszatérő lázat és más spirilloziszokat, pestis-t.
2. Bolhák pestis-t.
3. Poloska-félék visszatérő lázat (?), pestis-t.
4. Tetvek visszatérő lázat, kiütéses tífusz-t, pestis-t.

C) a betegségek okozó a következő állatokban tenyészik, szaporodik vagy átalakul; tehát terjeszthetik:

¹ Megjelent külön füzet alakjában is.

² Vorlesungen über allgemeine Epidemiologie. Jena, 1914.

1. Szúnyogok: *Anopheles* a maláriá-t, *Stegomyia* a sárgalázatot, *Phlebotomus* a pappadaci-lázatot, *Culex* a dengue-lázatot, máltai-lázatot.

2. Szúrólegyek: *Glossina* az álomkórságot.

3. Poloska-félék visszatérő-lázatot, kala-azar-t.

4. Atkák: *Ornithodoros* az afrikai visszatérő-lázatot, *Argas* az európai visszatérő-lázatot (?). *Democentor*: a Rocky mountain-lázatot.

Ezeknek a betegségeknek jórésze hazánkban is előfordul, terjesztői pedig szintén szép számúak.

Azon rovarok között, a melyek a nálunk jelentkező fertőző betegségeket [terjeszthetik, a legelső helyet a házi légy (*Musca domestica* L.) foglalja el. Közvetlen közelünkben való életmódjával, a melyet részben mindenki ismer (hogy egyebet ne említsek: a köpöcsészből lakmározás után egyenesen ételünkre repül), a következő fertőző betegségeket szállíthatja testének külső felületén a mi testünkre, vagy ételünkre: a kolerá-t, tífusz-t, tuberkulózis-t, leprá-t, trachomá-t, lépfené-t.

Ugyanezeket a betegségeket terjeszthetik azok a hangyák is, a melyek az emberek közelében megélnék. Minálunk mintegy öt ilyen faj van, még pedig a gyepi hangya (*Tetramorium caespitum* L.) és négy faj *Lasius*: a *L. niger* L., *L. alienus* FOERST., *L. emarginatus* OLIV., *L. brunneus* LATR. nevű hangyák. A hangyák is miként a legyek, belekóstolnak a legkülönbözőbb anyagokba, azután pedig ételünkre, vagy egyenesen a testünkre másznak és így azokat száj-részeikre és testük egyéb helyeire ragadt betegségekkel megfertőzhetik. Különösen veszélyessé válhatnak a jelen időben, amikor hirtelen épített barakkokban ápolják a betegek nagy részét, a hová a hangyák könnyen behatolhatnak. MÜLLER szerint mint már említettem, a pestis-t és a paratífusz-t terjesztik.

A fertőző betegségek terjesztésében a tetvek is részt vesznek. Állítólag a kiütéses tífusz, a visszatérő-láz és a pestis hurezolói lehetnek. Nálunk mind a három emberen élősködő tetű előfordul. Ezek a fejtetű (*Pediculus humanis* L.), a ruhatetű (*Pediculus corporis* DE GEER) és a fantetű (*Phthirus pubis* L.).

A házi poloskáról (*Cimex lectularius* L.) mint betegségterjesztőről nem tudunk közelebbit, de mint vérszívó állat szintén átolthat egyik emberből a másikba bizonyos fertőző betegséget. Ugyanez áll az ember bolhájára (*Pulex irritans* L.) és a kutya-macska bolhájára (*Pulex canis* CURT.) A patkány bolháját (*Xenopsylla cheopis* ROTHSCH.) mint a pestis terjesztőjét ismerik.

Fertőzhetnek pestissel MÜLLER szerint a svábbogarak (*Periplaneta orientalis* L.) is.

Ismeretes dolog, hogy szúnyogok közül a foltosszárnyú *Anopheles maculipennis* MEIG. a moesárlázatot, illetőleg a maláriát, a

tengerpartjainkon élő kis légy a *Phlebotomus Papatasi* Scop. a pap-padaci-lázát olthatja belénk. A *Culex pipiens* nevű szunyogunkról nem tudjuk, hogy terjeszt-e nálunk betegséget, egyes fajai azonban, különösen tropikus vidékeken veszedelmes lázak okozóival fertőzhetik meg az ember véréét.

A szűrő vagy pusztai légy (*Stomoxys calcitrans* L.) mint már említettem lépfenét, a gennyesedéseket okozó *Staphylococcus*-okat és *Streptococcus*-okat, valamint a pestist juttathatja vériünkbe. Valószínű, hogy a többi vérszívó legyünk, pl. a *Tabanus*-ok szintén betegséghürezolók.

Az eddigiekből láthattuk, hogy elég okunk van rá, hogy a felsorolt rovaroktól őrizkedjünk és magunkat, éppen úgy az ételünket minden lehetséges módon megvédelmezzük fertőzésüktől.

A repülő rovarokat, a legyeket, valamint a szunyogokat csaknem teljesen kizárhatjuk a lakásokból és a kórházakból, ha ezeknek a helyiségeknek nyitott ablakaira sűrű, ú. u. szunyoghálót helyezünk, az ajtókat pedig földigérő függönyvel is ellátjuk. Ételünket állandó takargatással óvhatjuk meg a házi légytől. A betévedőket könnyen összefogódoshatjuk légyfogókkal, mert édes anyagokkal könnyen törbe esalhatnak. A szűrő legyet csupán kézzel pusztíthatjuk el, minthogy vérszívó állat és mint ilyen nem repül olyan családtekre, mint a házi légy. A légy természetrajzát és irtásának módjait az „Egészség” című folyóirat 1914. évi 242. füzetéből ismerhetjük meg a legjobban. A szunyogokat a mocsarak kiszárításával pusztíthatjuk ki, mert lárváik ezekben élnek és fejlődnek ki.

A hangyákat már nem zárhatjuk ki olyan könnyedén környezetünkben, mint a repülő rovarokat, de ajánlhatok egy eljárást, a mellyel távoltarthatjuk őket ételinktől és eszközeinktől legalább addig, a míg rátalálunk fészükre. Azokat a tárgyakat ugyanis, a melyeket megakarunk óvni a hangyák látogatásától, megfelelő papírlapra helyezzük, a melynek a szélét körülbelül 5 cm.-nyi szélesen a következő anyaggal kenjük be: tűzön fölolvasztott gyantába ugyanannyi súlyú olajat keverünk. A lábakon álló bútoroknak a lábait kenhetjük be köröskörül ugyanezzel az anyaggal. A hangyák kiirtása csak akkor sikerül teljesen, ha a fészüket felkutatjuk és azt vagy kiforrázunk vízzel, vagy pedig szénkéneget fecskendezünk beleje. Ez a két eljárás könnyen kivihető akkor, ha a hangyák a földben fészkelnek, ellenben ha a fal repedéseiben ütöttök fél tanójukat, akkor azt a bizonyos falrészt szét kell bontani, hogy a fészek lakóit megsemmisíthessük.

A házi poloskát és a bolhát gondos takarítással tarthatjuk távol a lakóhelyektől. Mind a kettő irtózik a kربول 10%-os oldatától.

A tetvek ellen is a legbiztosabb védelem a tisztaság. A mos-

tani rendkívüli időkben azonban nagyon ajánlatos a tetűriasztó szerekek a használata. Ilyenek: a rovarpor, a naftalin, a kámfor, a karbol, a terpentin, a petroleum, anisol stb.

A háromféle tetű közül legkönnyebb a ruhatetű kiirtása, mert úgy a petéi, valamint az állatok többnyire a ruhán vannak. A ruhát kifőzhetjük, vagy légmentesen záró ládában szénkéneg gőzébe tethetjük s így mindkét esetben teljesen elpusztulnak a tetvek petéikkel egyetemben.

A fej- és a fantetű irtásakor elsősorban a hajat, illetve a szőrt kell eltávolítani a meglepett testrészeiről, mert ezek a tetvek a haj- és a szőrszálakra ráasztják petéiket (a serkét), a melyek az irtószereknek a legtovább ellentállanak. Az állatokat és petéiket hosszabb-rövidebb idő alatt megöli az alkohol, petroleum, terpentin, anisol, 10%-os karbol-oldat, higanykenőcs stb. Írtás alkalmával a kezelt helyet legjobb vattával leszorítani, hogy a menekülő állatok szét ne mászhassanak.

A svábbogarak kiirtása meglehetősen könnyű dolog, mert csaláttalakkal pl. sörrel, vagy ételneműekkel csapdába ejthetők.

Azzal fejezem be ismertetésemet, hogy a felsorolt kellemetlen, veszedelmes rovarokat ne engedjük közelünkbe férközni. Írtsuk, pusztítsuk fajalkat minden lehetséges módon, — úgysem védi őket semmilyen egyezmény, — mert mindegyiknek a kimulásával a mi egészségünk biztonsága növekszik.

Különfélék.

Az Argyannis Laodice Pall. újabb magyarországi termőhelye.

1915. évi augusztus 23-án Almásmalom-ban (Szolnok-Doboka vármegye) ennek az érdekes keleti lepkének egy ♂ példánya került a hálomba. Ez a fogás nemcsak a lepke hazai elterjedését gazdagítja egy új adattal, hanem előfordulási idejére vonatkozó ismereteinket is gazdagítja. Ez a késői megjelenés feltűnő (igaz ugyan, hogy a példány meglehetősen kopott volt), miután pl. A. AIGNER LAJOS „Magyarország lepkéi“ című munkájában repülését június-júliusra teszi. Szilágy megyében Hadad környékén, a hol annak idején DR. ZILAH KISS ÉSŐRE fedezte fel, 1914-ben az első példányok július 4-én, az utolsók pedig július 19-én kerültek hálomba. Ugyanabban az időben repült ez a lepke itten 1915-ben is, ugyanis július 4-től 18-ig. Azt hiszem Almásmalom-ban az *A. Laodice* repülési ideje augusztus közepe lesz.

IFJ. KLEISL GYULA.

Megfigyelés a gyapjas pille hernyóiról. — Folyó év elején néhány mesterséges fészekodut helyeztem ki a kertben hasznos madarak számára. Az egyiket embermagasságban egy nyárfán, pár lé-

pésnyire az ablaktól s a legforgalmasabb kerti út mellett, nyaktekeres (*Tynæ torquilla* LINN.) foglalta el s zavartalanul hozzáfogott a költéshez. Feltűnt, hogy pünkösd óta a háziak közül senki sem látta a már egészen szelid nyaktekereset fészke körül, míg folyó június hó 18-án felnyitottam az odu fedelét s nagy sajnálkozásomra azt láttam, hogy az odu köröskörül zsumfolva ki van bélelve a *gyapjas pille* (*Lymantria dispar* LINN.) különböző nyagyságú hernyóival, melyeket DR. SCHMIDT ANTAL múzeumi őr volt szíves meghatározni. A mint az odut levettem, még nagyobb volt meglepetésem, mert azt láttam, hogy a hernyótömeg alatt a nyaktekeresnek tíz kezdetlegesen költött tojása volt megromolva.

Nevezetes, hogy a barkály-félékhez tartozó nyaktekereset, mely köztudomás szerint kizárólag rovarokkal táplálkozik, ezen ádáz szőrös hernyók arra kényszerítették, hogy fészket és teljes fészekalj tojásait (e faj tojásainak száma 7—12 között váltakozik) elhagyja. Ismert tény viszont az is, hogy a különösen rovarokkal táplálkozó madarak között a legtöbb irtózik a szőrös hernyóktól s csak kevés (pl. a kakuk, sárga rigó) nem veti meg.

Kísérletet tettem ugyanezen alkalommal fogságban tartott rovarvívő madaraimmal (fekete rigó, vörös kövi rigó, barát poszáta, fülemile, vörösbegy, kerti rozsdafark, mezei pacsirta, kerti sármány, sárga sármány, erdei pinty, zöldike, tengelicze, esz, kenderike, csi-esőrke), melyek fél napi koplalás dacára, a gyapjas pille semmilyen nagyságú hernyójához nem nyultak.

DR. FÉNYES DEZSÓ.

A *Dicranura vinula* L. hernyójáról. — 1914. évi augusztus hó 18-án a *Dicranura vinula* L. nevű Notodontida egy különleges színű hernyójára akadtam a Vág treneséni füzesében. A hernyó zöld színe jóval halványabb volt a rendesnél és a rendes példányok hátán lévő egyébként lilásbarna folt színe az én példányomon csak annyiban ütött el a hernyó általános halvány zöld alapszínétől, hogy némi fehéres kék árnyalat látszott rajta, egyébként pedig csak a határait jelző fehér sávokról volt észrevehető. Megjegyzem, hogy a hernyó feje és az első íz elején látható rózsaszín foltok is halványabbak voltak a rendes példányokénál. Érdekes azonban, hogy mikor hernyóm bábozódni indult és a jellemző sötét „érett” színezést megkapta, színének összbenyomása már egyenlő volt a rendes példánykéval.

DR. PAZSICZKY JENŐ.

Aknarágó oltott szűnyog (*Tipulida*). — A Proceedings of the Hawaiian Entomological Society 1915. évi III. kötetének 87. lapján SWEZEY *Dicranomyia foliocuniculator* néven rendkívül érdekes életmódú új Tipulidát ír le a Hawaii szigetekről. A Tipulidák lárvái rendszeren földben, rothadó anyagokban, mohában, kivételesen leveleken vagy vízi algacsomókban élnek. Azért biológiai szempontból rend-

kívül érdekes SWEZEY-nek felfedezése, hogy a fentemlített új faj a *Cyrtandra paludosa* és több rokona leveleiben aknát rágva alakul át, a mennyiben ez az első eset, hogy Tipulida ilyen életmódot folytatson. A lárva az aknában alakul át bábbá s bebázódása előtt az akna végétől kissé visszahúzódik, előfordul azonban az az eset is, hogy a báb elülső testrésze a levél epidermisének egy nyílásán a külvilággal érintkezik. Hazánkban a nem több képviselője fordul elő, melyeknek életmódja teljesen ismeretlen s nagyon halás feladat volna életmódjukat kikutatni.

DR. KERTÉSZ K.

A magyar rovarászok figyelmébe! — A Magyar Tudományos Akadémia elhatározta, hogy a „Magyar írók élete és munkái“ című nagyszabású életrajzi vállalatot, melyet az Akadémia megbízásából néhai SZINNYEI JÓZSEF nemzeti múzeumi osztály-igazgató készített s melynek megjelenése egy negyed századot vett igénybe, tovább folytatja s a folytatás elkészítésével DR. GULYÁS PÁL egyetemi magántanár, nemzeti múzeumi könyvtárórt bízza meg. A kiegészítő sorozat első sorban a szépirodalom, hírlapirodalom élő munkásait s a tudományos és gyakorlati élet tollforgató, irodalmilag is működő egyéneit fogja felölelni, a kik még vagy egyáltalán nem kerültek a SZINNYEI-féle lexikonba, vagy a kiknek e vállalatban megjelent életrajza kiegészítésre szorul. E feladat minél tökéletesebb megoldása első sorban az írók saját közreműködésétől függően, felkérjük entomologusainkat, hogy életrajzi adataikat és irodalmi működésük jegyzékét közvetlenül a szerkesztő címére (DR. GULYÁS PÁL — Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) beküldeni szíveskedjenek. Az önéletrajznak ki kell terjeszkednie az író születése pontos idejétől és helyétől kezdve minden fontosabb külső eseményre, közéleti tevékenységének minden főbb mozzanatára és esetleg azokra a belső élményekre is, melyek irodalmi működésére hatással voltak. Az irodalmi munkásságot illetőleg fel kell sorolni, hogy mely hírlapokba, mely években, minő minőségben (pl. belső munkatárs) s minő tárgyokról (pl. vezérezikkek) írtak; a bel- és külföldi tudományos és szakfolyóiratokban közölt főbb cikkek czíme, az egyes folyóiratok czímei alatt évről-évre sorolandó fel s ugyancsak évről-évre sorolandó fel az önálló kötet vagy füzet alakjában megjelent eredeti és fordított, magyar vagy idegen nyelvű művek czíme, a megjelenés helye és éve feltüntetésével (pl. Budapest, 1908.). Végül a szerzőnek egyes folyóiratokban vagy lapokban használt álnevei- és betűjegyeinek felsorolása.

Irodalom.

Dr. Krancher Oszkár: A mézelő méh élete és tenyésztése. Fordította Hutter Rezső. 166 l., 1 táblával, 70 képpel és 5 fejlecezel. Sopron, 1915. Röttig G. és fia kiad. Ára K 450.

A magyar méhészt már több közkezen forgó munkából meríthet okulást, elsajátíthatja azokból a neki szükséges tudnivalókat. Csak Sörér és Ambrózy hatalmas munkáira akarunk emlékeztetni, melyek mellett több kisebb-nagyobb munka van hivatva ezen célnek szolgálni, mindazonáltal örömmel kell üdvözlönlünk Hutter Rezső fáradozását, hogy méhészeti irodalmunk újból gyarapodhatott egy használható könyvecskével, a mikor az ismert lipesei szakíró, Dr. Krancher Oszkár-nak könyvét magyarra fordította. A könyv nagy előnye, hogy szerzője nem a szokott módon tárgyalja az anyagot, hanem mintegy tárazecikknek alakjában vezeti be az olvasót az elméleti és gyakorlati méhészt titkaiba, minden fontosabb dolgot képen is bemutatván. Az egyes fejezetek címei (Jég és hó — A tavasz sejtelve — Itt a tavasz — A méhek nyara megérkezik — Nyár dereka — Az ősz előhírnökei — A méhek éve befejeződik!) nem is sejtetik, hogy az olvasó mi minden oktatásban fog részesülni és hogy az összes méhészt tudnivalókról mily gyorsan és könnyen fog általános tájékozódást nyerni. A könyv nyomdai kiállítása csinos, a mi a kiadó cég díszletére válik. Reméljük, hogy Krancher könyve is hozzá fog járulni ahhoz, hogy a mostani nehéz viszonyok után számtalan hívet fog szerezni a méhésztnek. Csiki.

O. Kröber: Die palaearktischen Arten der Gattung *Physocephala* Schin. — Die Gattung *Melanosoma* Rob.-Desv. — Die Gattung *Dalmannia* Rob.-Desv. (Archiv f. Naturgesch., LXXX, 1914, Abt. A, Heft 10, pag. 43—94).

Három kisebb dolgozat a Conopidák családjának köréből, mely család monographikus feldolgozásával foglalkozik a szerző. Több magyarországi adaton kívül, hazánkban egy új faj a *Physocephala curticornis* leírását is adja. Dr. Kertész K.

L. Oldenberg: Über einige Rhamphomyia-Arten. — (Archiv f. Naturgesch., LXXX, 1914, Abt. A, Heft 9, pag. 69—91).

Néhány új faj leírása, melyeket Berlin környékén s magasabb hegységekben gyűjtött a szerző. Minket annyiban érdekel a dolgozat, hogy az egyik új faj, a *Rh. montana* termőhelyei között a Tatra (Tátrafüred) is szerepel. Dr. Kertész K.

L. Oldenberg: Veränderlichkeit der Beinfärbung der *Atlantia* (Clinocera). (I. c., pag. 92).

Szerző figyelmeztet arra, hogy az egyes fajok lábának a színe nem állandó. A *Röderia Czernyi* Bezzi faj lábszíne fekete, Herkulesfürdő felett, a Cserna egy mellékpatakjában azonban vörösbarna lábú példányokat gyűjtött, melyeket var. *rufipes* név alatt ír le.

DR. KERTÉSZ K.

*

Obenberger, Jan: Beitrag zur Kenntnis der palaearktischen Käferfauna. (Coleopt. Rundschau. III, 1914, p. 97—115).

Szerző számos új bogarat ír le, melyek közül a faunaterületünkről valók: *Carabus croaticus* subsp. *Frankenbergeri* a Kapela-hegységből (Biela-Lasica), *Triarthron Trelli* a horvátországi Skradról és *Cryptophagus (Mnionomus) bosniensis* Boszna-Brod mellől.

CSIKI.

*

Bernau, Dr. Gustav: Über die Carabenfauna von Simon-tornya. (Coleopt. Rundschau. III, 1914, p. 115—121).

Szerző PILLICH FERENCZ-től kapott anyag alapján ismerteti e vidék *Carabus*-féléit, a melyek a következő fajokhoz, illetőleg fajtákhoz tartoznak: *C. coriaceus* var. *banaticus* DHL., *C. cancellatus australis adeptus* KOLBE, *C. granulatus* L. és var. *interstitialis* DFT., *C. Ullrichi* var. *parvus* GÉH., *C. hortensis* var. *Pillichii* (új válfaj), *C. nemoralis* MËLL., *C. Scheidleri* var. *pannonicus* CSIKI és *C. violaceus* var. *obliquus* THOMS. — Felsoroltak közül a *C. coriaceus* semmiképp sem a var. *banaticus*, melynek leírója nem DAHL, hanem REDTENBACHER; a dunántuli *coriaceus* a törzsfajtól alig különbözik, úgy hogy azt külön névvel nem is jelölhetjük, legfeljebb akkor, ha nagyon is ráadjuk magunkat a szörszálhasogatásra. A *C. cancellatus* KOLBE- és BERNAU-féle fajtái nagy revízióra szorulnak, ha nagy anyag állott volna rendelkezésükre, főleg pedig közbeeső termőhelyekről, valószínűleg nem vétkeztek volna annyit. Ugyanezt mondhatjuk a *hortensis* új fajváltozatáról is, melyről különben szerző maga is ezt mondja: Die Unterschiede sind im ganzen nicht gross, immerhin ist aber diese Rasse bei der geringen Tendenz des *hortensis* zur Rassensbildung recht bemerkenswert.

CSIKI.

*

Knirsch, Dr. Ed.: Beschreibung eines neuen *Trechus* Ungarns. (Coleopt. Rundschau. III, 1914, p. 153—155, fig.)

DR. PETRI KÁROLY az alsófehérmegyei Preszáka melletti barlangban mintegy 15 évvel ezelőtt egy *Anophthalmus*-t gyűjtött két példányban, melyek egyike a bécsi múzeumba került, ezt a példányt

írja le szerző ez alkalommal *Trechus (Ducalis) Petrii* név alatt és jól sikerült képét is közli. — Függelék képen szerző, nekünk magyaroknak már megszokott módon, kirohanást intéz ellenünk annyiban, hogy nem tud belenyugodni abba, hogy Minők az *A. cognatus* var. *major* KNIRSCH-t az előbb leírt var. *nuptialis* CSIKI-vel azonosította. Szerző most mindenféle akadémikuskodással azt akarja kimutatni, hogy a két leírás nem fedi egymást és így a *nuptialis* diagnózisa valószínűleg nem megfelelő, azért ez a név elvetendő és helyette a későbbi var. *major* használandó. Ilyen alap nélküli okoskodás is csak osztrák elmében foganhatik! CSIKI.

Breit, Josef: Beschreibung zwölf neuer palaearktischer Coleopteren-Formen aus der Familie Carabidae. (Coleopt. Rundschau. III, 1914, p. 155—170).

A leírt és legnagyobbrészt Közép-Ázsiából származó fajok közül az egyik Horvátországból, a Pljesevica (a Velebit-hegység legészakibb részében) északi oldaláról származik. Ez az új vak bogár a *Molops (Typhlochoromus) Winkleri*, mely nevét felfedezője után kapta, a ki azt említett helyen erdőben, mélyen a földbe ágyazott kövek alatt, a fák gyökerei között nyolcz példányban gyűjtötte. CSIKI.

Pic, Maurice: Notes diverses et diagnoses. (Matériaux pour servir à l'étude des Longicornes. 9 cah. 1. partie. 1914, p. 3—11).

Szerző sok új fajleírást ír le, ezek között egy magyarországi is van, az *Oberea erythrocephala* var. *hungarica*, melynek diagnózisa a következő: Niger, pedibus, abdomine apice, testacéis; thorace in disco rufo notato. Hongrie (coll. Pic). CSIKI.

Langhoffer, Dr. Aug.: Scolytidae Croatiae. (Entom. Blätt. XI, 1915, p. 154—159).

Szerző összeállította a Horvát-, Szlavon- és Dalmátországokban előforduló szűfélék jegyzékét, melyben nemesak az irodalmi adatokat és a zágrábi múzeum anyagát, hanem TREDL, HENSCH, STILLER és WEINGÄRTNER gyűjteményének adatait is felhasználta. A felsorolás REITER 1913. évi meghatározó kulcsa szerint történik. A Scolytidák *Scolytinae* alosaládjából 2 nem 14 fajjal, az *Ipinæ* alosaládjából 41 nem 90 fajjal és a Platypodidáktól 1 nem 1 fajjal van képviselve. A felsorolt fajok között találunk néhány olyant is, melyek faunánkból ezideig ismeretlenek voltak, ezek termőhelyeikkel együtt a következők: *Scolytochelus Kirschi* SKAL. (Zengg), *Phloeotribus scarabaeoides* BERN. (Dalmácia), *Leperisinus orn* FUCHS (Zeleni vir, Brod Moravice), *Chaetoptelius vestitus* REY (Orehovica, Dalmácia), *Hylastinus Fank-*

hauseri REITT. (Klana), *Dryocoetes sardus* STROM. (Ivanec, Krapina, Karlovac), *Dr. alni* GEORG (Skrad, Lokve, Fuzine), *Coccotrypes dactyliperda* F. (Zágráb, Fiume), *Thammurgus caucasicus* REITT. (Sljeme), *Pityophthorus exsculptus* RATZB. (Skrad, Javorova kosa) és *Pityogenes quadrilens* Htg. (Dalmácia). Ez a cikk egy horvátországi erdészeti szaklapban is megjelent „Podkornjaci Hrvatske (Scolytidae Croatiae)”-címen (Sumarski list, 1915, nr. 3 & 4). CSIKI.

*

Tredl, Rud.: Biologisches von *Xyloterus signatus* Fabr. (Entom. Blätt. XI, 1915, p. 164–169).

Szerző, a ki tudvalevőleg a horvátországi Skrad-on erdőgondnok, leírja azokat a megfigyeléseket, melyeket ennek a szúfélének 1912. évi nagy elszaporodása alkalmával tehetett. Az 1911. évi nagy szárazság előre sejtette ennek a bogárnak elszaporodását, azért szerző ennek az évnék nyarán néhány égerfát vágatott ki, melyek ugyan parterősítésre használtattak, de fogófának is szolgáltak, azonban eredmény nélkül. A bogár 1912. évi rajzása július hónapra esett és pedig az előraj július 6.–13-ig, a főraj július 14–21-ig és az utóraj július 22-től augusztus 2-ig repült. Ez a bogár tehát a korai rajzókhoz tartozik. CSIKI.

Társulati ügyek.

38. rendes ülés 1915. április 16-án. — Az ULBRICH EDE elnöklete alatt tartott ülés egyetlen tárgyát KADOCSA GYULA „A vörösnyakú árpabogár (*Lema melanopus* L.)-ról” című előadása képezte. (Megjelenik folyóiratunk ezidei kötetében). A nagy tetszéssel fogadott előadáshoz hozzászólt: DR. HORVÁTH GÉZA, aki elismerését fejezte ki a kísérletek gondos elvégzéséért és kérdést intéz előadóhoz, hogy nem talált valami okot vagy magyarázatot a kártevés mintegy tíz évre terjedő szünetelésére. Előadó megjegyzi, hogy nagy befolyása van az időjárásnak, a nedves és hűvös időnek, a korai tavaszodásnak; ha a növény fejlődése nem marad vissza, akkor „a növény mintegy kinő a kártevő foga alól”. BIRÓ LAJOS az élőködőkre vonatkozólag tesz említést, ULBRICH EDE pedig példákat hoz fel a rossz időjárásnak a lepkékre való behatására, a mennyiben egyes nemek úgyszólván teljesen kipusztulnak egy időre. — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN jelenti, hogy sikerült a társaság részére egy bemutató mikroszkópot szereznie, a mely az előadónak szükség esetén rendelkezésére áll.

Választmányi ülés 1915. május 21-én. — Új tagnak megválasztott PISO KORNÉL ny. erdőtanácsos (Budapest, I. Logody-utca 5). — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN előterjeszti az első negyedévi pénztári jelentést.

39. rendes ülés 1915. május 21-én. — DR. SZABÓ-PATAI JÓZSEF „A rovarok szerepe a fertőző betegségek terjesztésében“ czímen tart előadást. Előadásában a rovaroknak ezen a téren való szereplését eseteli, majd áttér különösen a jelen háboruban észlelt esetekre és eseteli a tetyeknek, poloskáknak, hangyáknak stb. szereplését. — Az érdekes előadás kapcsán élénk eszmecsere fejlődött ki, melyben DR. HORVÁTH GÉZA, SÁNDOR SÁNDOR, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, CERVA FRIGYES, DR. KERTÉSZ ÁBA, CSIKI ERNŐ és előadó vett részt. — Utána CSIKI ERNŐ egy új *Bythinus*-t mutat be, melyet buzgó tagtársunk GURÁNYI ISTVÁN fedezett fel a budai hegyekben. Az új faj a *B. Gurányii* nevet kapta. — Az ülés végén szóba került még a szokásos nyári gyűjtőkirándulás megtartása is, melyet azonban a jelenlévők, minthogy ezt csak a környékre rendezhetjük, ennek nagy része pedig katonai célokra igénybe van véve, jobb és békésebb időkre halasztották el.

Választmányi ülés 1915. szeptember 17-én. — Új tagnak megválasztott: Boczkó János magánzó (Budapest, III., Áldás-utca 13). — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN jelentést tesz a pénztárról és felhatalmazást nyer a hátrálékos tagdíjak behajtására.

40. rendes ülés 1915 szeptember 17-én. — JABLONOWSKI JÓZSEF alelnök üdvözlí a nyári szünet után oly nagy számban megjelent tagokat, majd DR. HORVÁTH GÉZA „A Magyar Birodalom tolvajpoloskái“ czímen tartott előadást, a melyben ismertette a hazai Nabididákát és bemutatta a faunaterületünkön élő 14 fajt. Ezek életmódjának és földrajzi elterjedésének vázolása után fejtegette a Nabididák családjának származástani viszonyait. Az előadás kapcsán BIRÓ LÁJOS felemlíti, hogy a Nabidák (a régi Reduviidák) is kezdik az embert enni, akárcsak az *Oecanthus pullucens*, a Prostemmák ezen tulajdonsága régóta ismeretes. DR. KERTÉSZ KÁLMÁN a Sciomyzidák-ról tartott előadásában, azok származástani méltatása alkalmával jelezte, hogy ezeknél akárcsak az előbbi példánál, a szőrözet nélküli alakok az ősbibek. A szőrözet azonban nem elegendő arra, hogy ennek alapján az ősiségre következtethessünk. DR. HORVÁTH GÉZA megjegyzi, hogy ebben a kérdésben az általánosítás helytelen is lenne, mert az egyes esetekben külön-külön kell e tulajdonságokat mérlegelni. — APFELBECK VIKTOR a sarajevoji múzeum őre, a ki útazóban részt vehet ülésünkön, bemutat két orrmányos bogarat, melyek közül a *Phyllobius pictus* STEV.-ről jelen budapesti tartózkodása alatt a Nemzeti Múzeum és Gyórfy gyűjteményei alapján meggyőződhetett, hogy az Magyarország nyugati részében. (Zala megye) tényleg előfordul, a mi azért érdekes, mert ez a faj tulajdonképpen pontusi állat. — DR. KERTÉSZ KÁLMÁN a legyek *Pachygastrinae* alesaládját ismertette, részletes képet nyújtván azok morfológiai és oekológiai viszonyairól.

„ROVARTANI LAPOK“

XXII. Band.

April—Oktober 1915.

4—10. Heft.

p. 61. — *E. Csiki*: Otto Herman, 1835—1914. (Mit Portrait-Tafelbeilage). — Am 27. Dezember 1914 entschlief nach kurzem Leiden der Nestor der ungarischen Zoologen OTTO HERMAN im Alter von 80 Jahren. Er wurde am 28. Juni 1835 zu Breznóbánya geboren, wo er schon in seiner ersten Kindheit die Schönheiten der Natur bewundern lernte, wozu sein Vater, der hier Arzt war, viel beitrug; nachdem er selbst ein Freund der Ornithologie war. Der junge HERMAN besuchte nachher das Gymnasium in Kassa, nach dessen Absolvierung er nach Wien zog, um technische Ausbildung zu erhalten. Der Tod seines Vaters nötigte ihn aber bald seine Studien vorläufig zu unterbrechen, sich sein tägliches Brot durch Arbeit zu erwerben. Erst nachdem er auch seine militärische Dienstzeit hinter sich hatte, konnte er weiter lernen. Im Jahre 1863 eilte er nach Polen, um unter den Polen gegen Russland zu kämpfen. Ein Jahr später kam er nach Ungarn zurück, wo er am Museum in Kolozsvár eine Kustodenstelle erhielt. Hier musste er die zoologische Sammlung sozusagen frisch gründen. Er sammelte fest, bereiste verschiedene Gegenden Siebenbürgens und sammelte und beobachtete überall mit grösstem Fleisse, brachte eine sehr reichhaltige Sammlung zusammen, welche auch jetzt noch den Grundstock genannten Museums bildet. Zuerst beschäftigte er sich mit Insekten, welchen sich bald die Vögel und Spinnen zugesellten. 1872 verliess er das Siebenbürgische Museum in Kolozsvár, arbeitete einige Jahre an seiner allbekannteren Spinnenfauna Ungarns, bis er als Kustosadjunkt ins National-Museum nach Budapest gelangte. 1879 verliess er aber auch dieses Museum, nachdem er zum Reichstagsabgeordneten der Stadt Szeged gewählt wurde. Seine wissenschaftliche Tätigkeit führte er aber fleissig fort und beschenkte die ungarische Literatur mit zahlreichen grundlegenden Werken, welche jedes ein wahres Meisterwerk ist. 1893 wurde er mit der Leitung der Ornithologischen Zentrale betraut, deren Direktor er bis zu seinem Tode war. Ausser zahlreichem politischen Arbeiten, publizierte er viel über Orthopteren, Spinnen, Vögel, Fische und ungarische Ethnographie. Eine Übersicht seiner entomologischen Arbeiten ist auf p. 64—67 des ungarischen Textes gegeben.

p. 67. — *E. Dudich*: Beiträge zur Käferfauna von Nagysalló und Umgebung. — Der jetzt im Kriegsdienst stehende

Verfasser veröffentlicht die Liste der in der Umgebung seiner Vaterstadt Nagysalló (Komitat Bars) gesammelten Carabiden, Cerambyceiden, Chrysomeliden und Scarabaeiden.

p. 70. — **L. Diószeghy**: Lepidopterologische Notizen. — Verfasser berichtet über das durch sehr schlechte Witterung berufene Jahr 1913, welches trotzdem vieles interessante bot, wenn auch hauptsächlich die Tagfalter sehr schwach aufgetreten sind.

p. 72. — **Dr. Z. Szilády**: Verzeichniss meiner Insektenansammlungen in Ungarn. IV. Lepidoptera. (II. Teil). — Verfasser bringt den Schluss seines Verzeichnisses der Lepidopteren, welche er in verschiedenen Gegenden des Landes sammelte.

p. 76. — **Dr. E. Zilahy Kiss**: Neuere Daten zur Hymenopterenfauna von Ungarn. II. — Verfasser bringt den Schluss des Verzeichnisses, in welchem die für Ungarn neuen Arten durch fetten Druck hervorgehoben sind. Die lateinischen Diagnosen der neuen Art und Varietäten sind in ungarischen Text einzusehen.

p. 86. — **Dr. J. Pazsiczky**: *Odontosia Sieversi* Mén. in Ungarn. (Mit Abbildung). — Verfasser berichtete im vorjährigen Bande (XXI, p. 58) dieser Zeitschrift über das Auffinden dieser Art in Ungarn (Trencsén) und berichtet nun über die diesjährigen Züchtungsergebnisse, welche 9 ♂ und 5 ♀ ergaben.

p. 88. — **Dr. J. Pazsiczky**: Eine neue Aberration der Bärenspinner. — Es wird *Spilosoma urticae* ab. nova *Alexandri* aus Trencsén beschrieben. Lateinische Diagnose im ungarischen Text.

p. 88. — **E. Csiki**: Die Buprestiden Ungarns. VI. — Verfasser bringt den Schluss der Bestimmungstabellen der ungarischen Buprestiden. Es wird die Gattung *Agrilus*, *Cylindromorphus* (mit der neuen Art *dalmatinus*, p. 103) und von den *Trachydini* die Gattung *Aphanisticus*, *Trachys* und *Habroloma* behandelt.

p. 107. — **Gy. Kadocsa**: Die Lebensweise und Bekämpfung des Getreidehähnchens (*Lema melanopus* L.) I. — Das Getreidehähnchen (*Lema melanopus* L.) ist als landwirtschaftlicher Schädling aus Ungarn schon vom Anfange des verflossenen Jahrhunderts bekannt. Grossen Schaden verursachte es am Anfange der neunziger Jahre des verflossenen und den letzten Jahren dieses Jahrhunderts. Obzwar der Schädling in Ungarn in erster Reihe ein Bewohner der Ebene ist, findet man ihn auch im hügeligen Gebiete überall, wo das Klima und der Boden dem Gerste- und Haferbau günstig ist. Das massenhafte Auftreten des Schädlings ist periodisch. Während einer Reihe von Jahren nimmt das befallene Gebiet an Grösse zu, die Verheerung erreicht den Höhepunkt, dann nimmt die Zahl des Schädlings und die befallene Fläche wieder ab. Die Ursache dieses periodischen Zurückgehens ist in erster Reihe in der massen-

haften Vermehrung seiner kleinen Feinde und in den klimatischen Verhältnissen zu suchen. *Lema melanopus* ist als Schädling auch aus dem Ausland seit langer Zeit bekannt, jedoch kommt der Käfer als bedeutender landwirtschaftlicher Schädling nur in Österreich, Rumänien und besonders Russland in Betracht. — Zum Schluss wird der Käfer (fig. 1), sein Ei (fig. 2, A), seine Larve (Fig. 2, B & C; Fig. 3, A), die Puppe (Fig. 3, B) und deren Kokon (Fig. 3, C) ausführlich beschrieben.

p. 123. — **E. Csiki:** Ein neuer Pselaphide aus den Ofner Bergen. — Beschreibung des neuen *Bythinus Gurányii*, dessen erste Fühlerglieder (Fig. A), im Vergleich zu jenen des *B. crassicornis* Motsch. (Fig. B) abgebildet werden. Lateinische Diagnose im ungarischen Text.

p. 125. — **J. Laczó:** Neue Käfer-Aberrationen. — Verfasser beschreibt je drei Aberrationen von *Cicindela campestris* und *Rosalia alpina* (lateinische Diagnose im ungarischen Text) und gibt Abbildungen deren Flügeldeckenzeichnung.

p. 127. — **Dr. J. Szabó-Patay:** Die Insekten als Verbreiter von Infektionskrankheiten und die Bekämpfung derselben. — Verfasser führt jene Insekten auf, welche als Überträger von Infektionskrankheiten bekannt sind und gibt Ratschläge über die Methoden, durch welche jene Insekten vom Menschen ferngehalten, bezüglich vernichtet werden können.

p. 130. — **Gy. Kleisl:** Neuerer Fundort von *Argynnis Laodice* Pall. in Ungarn. — Der neue Fundort ist Almásmalom im Komitat Szolnok-Doboka.

p. 130 — **Dr. D. Fényes:** Beobachtung über die Raupen des grossen Schwammspinners. — Eine Menge dieser Raupen zwangen einen Wendehals sein Nistkästchen zu verlassen, demzufolge auch das Gelege von 10 schwach bebrüteten Eiern zugrunde gehen musste.

p. 131. — **Dr. J. Pázsiczky:** Über die Raupe von *Dicranura vinula* L. — Verf. berichtet über eine abweichend gefärbte Raupe, welche erst vor der Verpuppung normal wurde.

p. 131. — **Dr. K. Kertész:** Eine minierende Tipulide. — Bericht über Entdeckung von *Dicranomyia foliocuniculator* Swezey auf Hawaii, welche sich in den Blättern von *Cyrtandra* etc. entwickelt.

p. 133—136. — **Literatur.** Besprechung der Arbeiten von KRANCHER, KRÖBER, OLDENBERG, OBENBERGER, BERNAU, KNIRSCH, BREIT, PIC, LANGHOFFER und TREDL.

p. 136—137. — **Vereinsangelegenheiten.** Bericht über die 38—40. Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

XXII. KÖTET. — 1915.

1 arczképmelléklettel és 35 szövegközti képpel.

BUDAPEST, 1915.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Tartalomjegyzék.

	Lapszám
<i>Bokor Elemér</i> : Barlangkutatás nehézségekkel — — — —	14
<i>Csiki Ernő</i> : Herman Ottó. 1835—1914. (Arczképmelléklettel) —	61
— Magyarország Buprestidái. VI. — — — —	88
— Új Pselaphida a Budai hegyekből (képpel) — — — —	123
— Szépligeti Győző emlékének. (Arczképpel) — — — —	142
<i>Diószeghy László</i> : Lepkészetű jegyzetek — — — —	70
<i>Dudich Endre</i> : Adatok Nagysalló és vidékének bogárfaunájához	67
<i>Goics András</i> : Az <i>Angerona prunaria</i> L. második generációja	12
<i>Jablonowski József</i> : Nemzetközi vonatkozások és a rovartan	147
<i>Kadoosa Gyula</i> : A veresnyakú árpabogár (<i>Lema melanopus</i> L.) életmódja és irtása. I—II. (8 képpel) — — — —	107, 154
<i>Kertész Kálmán</i> : A magyarországi Syrphidák nemei (17 képpel)	1
<i>Z. Kiss Endre</i> : Újabb adatok Magyarország Hymenoptera- faunájához. I—II. — — — —	19, 76
<i>Laczó József</i> : Új bogárfajváltozatok (7 képpel) — — — —	125
<i>Pasziczky Jenő</i> : Az <i>Odontosia Sieversi</i> Mén. Magyarországon (képpel) — — — —	86
— A medvepillék új fajváltozata — — — —	88
<i>Rebel H.</i> : Adatok Magyarország lepkefaunájához. IX. — —	171
<i>Szabó-Patay József</i> : A rovarok mint a fertőző betegségek terjesztői és az ellenük való védekezés — — — —	127
<i>Szilády Zoltán</i> : Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke. IV. Lepidoptera. I—II. — — — —	33, 72

Különfélék.

<i>Csiki Ernő</i> : † Korlevic Antal — — — —	43
— Kapeczy-Haber Lajos bogárgyűjteménye a Magyar Nem- zeti Múzeumban — — — —	45
<i>Fényes Dezső</i> : Megfigyelés a gyapjas pille hernyóiról — —	130
<i>Jablonowski József</i> : Külföldi entomológiai hírek — — — —	44
<i>Kertész Kálmán</i> : Aknarágó oltott szúnyog (Tipulida) — —	131

<i>ifj. Kleisl Gyula</i> : Az Argynnis Laodice Pall. újabb magyarországi termőhelye — — — — — — — — — —	130
<i>Pasziczky Jenő</i> : Sesia scoliiformis Bkh. Magyarországon —	46
— Dieranura vinula L. hernyójáról — — — — — — — — — —	131
A magyar rovarászok figyelmébe — — — — — — — — — —	132

Irodalom.

Az ismertetett munkák szerzőinek jegyzéke:

Benick 192; Bernau 134; Breit 135; Knirsch 134; Krancher 133, 190; Kröber 133; Langhoffer 135; Müller 191; Obenberger 134; Oldenberg 133, 134; Petri 192; Pic 135; Tredl 136; Zimmerman 191.

Társulati ügyek.

A választmányi ülésekről — — — — — — — — — —	47, 136, 137
A rendes ülésekről (35—42. ülés) — — — — — — — — — —	46, 58, 136, 137, 192
A közgyűlésről — — — — — — — — — —	47

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XXII. KÖTET. 1915 NOVEMBER—DECZEMBER. 11—12. FÜZET.

SZÉPLIGETI GYŐZŐ

1855—1915.

Szépligeti Győző emlékének.

Itta: CSIKI ERNŐ.

A halál bőven arat mostanában, a míg nemzetünk ifjusága hazánkért vérzik el, öregeinket sem kiméli a sorsdöntő idő. Egymásután veszítjük el jeleseinket. A magyar rovarászoknak is kijut belőle bőven. Alig borult az anyaföld egyik kiváló tudósunk földi maradványaira, újból megnyílt egy sír a budai hegyek aljában, hogy örök pihenőt nyújtson a természettudományok egyik rajongó munkásának SZÉPLIGETI GYŐZŐ-nek. Súlyos betegség, hosszas szenvedés után a halál neki megváltás volt, a magyar tudományra nézve azonban időelőtti nagy veszteség.

SZÉPLIGET eleinte a „scientia amabilis“ lelkes követője volt, a ki nemesak Budapest környékének szép flórájában tudott gyönyörködni, hanem egymásután kereste fel hazánk érdekesebb flóravidékeit, hogy azokat megismerhesse, saját és kortársai növénygyűjteményét gazdagíthassa, hogy Magyarország flóráját kutassa, annak megismerését előmozdítsa. Gyűjteménye már óriásira növekedett, mikor az elmúlt évszáz nyolezvanas éveinek közepe táján hirtelen kedvét veszítvén, lassanként inkább a rovar-tani kutatásokra tért át. Az az áldatlan harc, mely abban az időben botanikusainkat egymástól elválasztotta, a szerény munkást elkedvetlenítette. Az a személyeskedő harc, melyet kiváló botanikusaink egymással vívtak, neki sehogysem tetszett, előre látta, hogy ebből csak a tudománynak lesz kára. Még botanizálása közben keltették fel figyelmét a növényeken található levéltetvek és gubacsok és az utóbbiakat előidéző különféle rovarok. És itt úgyszólván teljesen szűz talajra akadt, hazánk enemű rovarait előtte alig kutatták, — munka tehát akadt bőven.

A Nemzeti Múzeumban SZÉPLIGETI új próbálkozása a legnagyobb méltánylásra talált. MOCsÁRY SÁNDOR-ban, a ki a múzeumban a hártvásszárnyúak gyűjteményét gondozta, hozzá hasonló jólelkű és szerény mesterre és jó baráttra talált, a kinek buzdítására az eddig figyelemre alig méltatott Braconidák és Ichneumonidák gyűjtésére és tanulmányozására vállalkozott. A növénygyűjtés így mindinkább hátraszorult és SZÉPLIGETI hamarosan egyike lett a legszorgalmasabb rovarászoknak. A hazai Braconidákról írott tanulmányai révén a külföld szakemberei is figyelmesekké lettek ő reá és nemesak egyes rovarászok, hanem a legnagyobb múzeumok is bőven ellátták anyaggal, kérvén annak feldolgozását. Így SZÉPLIGETI kénytelen volt a magyar fauna mellett a palearktikus, sőt nemsokára az egész földkerekség Braconida- és Ichneumonida-faunáját tanulmányai körébe vonni. Ezek képezték azután halála bekövetkeztéig tanulmányainak egyet-

len tárgyát, melyekről számtalan közleményben, kisebb-nagyobb munkában számolt be. Munkáival a rovarani világirodalomban maradandó emléket emelt magának, úttörő monografikus tanulmányai-
val pedig ezekre az eddig elhanyagolt csoportokra felhívta a figyelmet, az érdeklődést, sőt a további munkálkodásra buzdított és szak-
erőket nevelt.

SZÉPLIGETI Győző 1855. augusztus 21-én született Zirczen, a hol atyja az apátság gazdatisztje volt. Középiskolai tanulmányait a budai főreáliskolában, főiskolai tanulmányait pedig a budapesti tudományegyetemen és a műegyetemen végezte. 1877-ben a természetrajzból és vegytanból nyert középiskolai tanári oklevelet. 1876—77-ben a gyakorló főgimnáziumban mint gyakorló tanár, 1877—1879 és 1890—1912-ig a belvárosi főreáliskolában, közben pedig a IX. ker. polgári fiúiskolában működött mint a természetrajz tanára. 1912-ben nyugalomba vonult, hogy minden idejét kedvencz rovarai tanulmányozásának szentelhesse. Ezt az óhaját azonban sajnos már nem vihette keresztül, súlyos kór támadta meg, mely munkakedvét teljesen megbénította és csak nagy akaratereje mellett tudta súlyos fájdalmai közben legalább megkezdett munkáit befejezni. Pedig milyen szép tervei mentek füstbe, memmit akart még a nyugalombavonulás által elért pihenés alatt elvégezni. Az egész világról származó felette gazdag anyag ment át kezein; ennek az anyagnak megismerése elsőrangú szakemberré avatta és így nagy kára a tudománynak, hogy értékes tanulmányait már nem fejezhette be, közre már nem boesáthatta, mert folyó évi márczius 24-én megszűnt élni.

SZÉPLIGETI nagy herbáriumát már 1912-ben, gazdag Braconida- és Ichneumonida-gyűjteményét pedig közvetlenül elhalálózása előtt juttatta ajándékképen a Magyar Nemzeti Múzeumba. Ezzel az elhatározásával örök emléket állított magának, a Múzeum pedig tisztelettel fogja ennek a szerény és szeretetreméltó tudósnek nevét az utókornak átadni. Mi egy őszinte barátot, egy önzetlen kartársat veszítettünk benne, kinek emlékét kegyelettel fogjuk megőrizni.

*

Szépligeti Győző megjelent munkáinak jegyzéke:

1. Adatok a budapest-vidéki Növénytetvek faunájának ismeretéhez. (Rovarászati Lapok. Pécs, 1883, p. 1—5, 17—20).
2. Adatok a gubacsok elterjedésének ismeretéhez különös tekintettel Budapest környékére. (Természetrajzi Füzetek. XIII, 1890, p. 12—25). — *Kivonat*: Beiträge zur Kenntniss der Verbreitung der Gallen mit besonderer Rücksicht auf die Umgebung von Budapest. (I. c. p. 40—44).
3. Adatok a magyarországi gubacsok ismeretéhez. (Természetrajzi

- Füzetek. XVIII, 1895, p. 214–219). — *Kivonat*: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Gallen. (l. c. p. 293).
4. A magyar fauna Gasteruption-fajai. — Species faunae hungaricae generis Gasteruption. (Természetráji Füzetek. XVIII, 1895, p. 80–81).
 5. Adatok a magyar fauna Braconidáinak ismeretéhez. I. (Természetráji Füzetek. XIX, 1896, p. 165–186). — II. (l. c. p. 285–321). — *Kivonat*: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Braconiden. I. (l. c. p. 228–242). — II. (l. c. p. 359–388).
 6. Ueber Polydegmon Foerster und eine neue Gattung der Sigalphidae. (Wiener Entomologische Zeitung. XV, 1896, p. 145–149).
 7. Cephaloplites novum genus Braconidarum. (Természetráji Füzetek. XX, 1897, p. 600–601).
 8. Adatok a Chelonus-ném ismeretéhez. — Beiträge zur Kenntniss der Chelonus-Arten. (Természetráji Füzetek. XXI, 1898, p. 207–231).
 9. Adatok a magyarországi Ophion- és Banchus-félék ismeretéhez. (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 29–32). — *Kivonat*: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Ophioniden und Banchoiden. (l. c. Auszug p. 3).
 10. Adatok a magyarországi Metopius-, Orthocentrus- és Exochus-félék ismeretéhez. (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 59–61). — *Kivonat*: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Metopioden Orthocentroiden und Exochoiden. (l. c. Auszug p. 5–6).
 11. Adatok a magyarországi Bassus-félék ismeretéhez. (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 75–78). — *Kivonat*: Beiträge zur Kenntnis der ungarischen Bassoiden. (l. c. Auszug p. 8–9).
 12. Adatok a Magyarországi Pimpla-félék ismeretéhez. I. Subfam. Pimplinae. I–II. (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 94–96, 121–124). — *Kivonat*: Beiträge zur Kenntnis der ungarischen Pimplinae. I–II. (l. c. Auszug p. 12–14, 15–17).
 13. Magyarországi Braconidák. Újabb adatok a Magyar Birodalom állatvilágához. (Rovartani Lapok. VI, 1899, p. 98–102).
 14. Adatok a magyarországi fürkésző darazsak ismeretéhez. — Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Ichneumoniden. (Természetráji Füzetek. XXII, 1899, p. 213–246).
 15. Fam. Cecidomyidae. (A Magyar Birodalom Állatvilága. Fauna Regni Hungariae. Diptera, p. 16–21. Budapest, 1899).
 16. A gubaesokról. I. A esertölgy gubaesai. (A Természet. III, 1900, 10. sz., p. 1–7, számos rajzzal). — II. A kocsányos-, kocsántalan-, pelyhes- és a magyar-tölgy gubaesai. (l. c. 14. sz., p. 6–8; 15. sz., p. 6–7; 17. sz., p. 5–6).
 17. Braconiden aus Neu-Guinea in der Sammlung des Ung. National-

- Museums. (Természetráji Füzetek XXIII, 1900, p. 49—65).
18. Magyarországi új Braconidák. — Neue Braconiden aus Ungarn. (Természetráji Füzetek. XXIII, 1900, p. 213—219).
 19. Adatok a magyarországi fürkésző darazsak ismeretéhez. — Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Ichneumoniden. II. (Természetráji Füzetek. XXIII, 1900, p. 1—38).
 20. Joppinen des Ungarischen National-Museums. (Természetráji Füzetek. XXIII, 1900, p. 277—290).
 21. Braconiden aus Syrien und Palästina in der Sammlung des Ung. National-Museums. (Természetráji Füzetek. XXIV, 1901, p. 152).
 22. Tropische Cenocoelioniden und Braconiden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. (Természetráji Füzetek. XXIV, 1901, p. 353—402).
 23. A palaearktikus Braconidák meghatározó táblázatai. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. XXXIII, 1901, p. 174—184, 261—288).
 24. Hymenopterák. — Hymenopteren. (Zichy Jenő gróf harmadik ázsiai utazása. II. kötet. 1901, p. 125—131, 137—158).
 25. Tropische Cenocoelioniden und Braconiden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. II. (Természetráji Füzetek. XXV, 1902, p. 39—84).
 26. Neue Trigonalys-, Megalyra- und Stephanus-Arten aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. (Természetráji Füzetek. XXV, 1902, p. 525—534).
 27. A palaearktikus Bracon-félék rendszere. (Állattani Közlemények. I, 1902, p. 126—137, 10 rajzzal).
 28. Neue Euaniden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. I, 1903, 304—395).
 29. Neue Joppinen aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. I, 1903, p. 477—483).
 30. A palaearktikus Bracon-félék rendszere. 8. és 9. alesalád: Rhogas- és Rhyssalus-félék. (Állattani Közlemények. II, 1903, p. 105—114).
 31. Übersicht der Gattungen und Arten der paläarktischen Braconiden. (Mathem. u. Naturw. Berichte aus Ungarn. Leipzig, XIX, 1903, p. 145—203).
 32. Südamerikanische Braconiden. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. II, 1904, p. 173—197).
 33. Espèces nouvelles d'Ichneumonides et de Braconides du Museum d'Histoire Naturelle de Paris. (Bulletin Museum Paris. IX, 1904, p. 336—338).

34. Hymenoptera aculeata from Egypt and the White Nile. Braconidae. (Jägerskiöld Expedition. I, No. 14, p. (10—11, 1904).
35. Hymenoptera. Fam. Braconidae. (Wytsman, Genera Insectorum. Pars XXII. Bruxelles, 1904, p. 1—153, tab. 1—3).
36. Hymenoptera. Fam. Ichneumonidae (Gruppe Ophionidae), subfam. Pharsalinae—Porizontinae. (Wytsman, Genera Insectorum. Fase XXXIV, Bruxelles 1905, p. 1—71, tab. 1—2).
37. Exotische Braconiden aus den aethiopischen, orientalischen und australischen Regionen. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. III, 1905, p. 25—55).
38. Übersicht der paläarktischen Ichneumoniden. 1. Theil. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. III, 1905, p. 508—540).
39. Beiträge zur Kenntnis der Insektenfauna von Kamerun. 29. Braconidae. (Arkiv f. Zoology, Stockholm. III, 1905, nr. 14, p. 1—11).
40. Übersicht der Gattungen und Arten der paläarktischen Braconiden. (Mathem. u. Naturw. Berichte aus Ungarn. Leipzig, XX, 1905, p. 55—64).
41. Neue exotische Ichneumoniden aus der Sammlung des ungarischen National-Museums. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. IV, 1906, p. 119—156).
42. Braconiden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. I. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. IV, 1906, p. 547—618).
43. Collections faites par le baron Maurice de Rothschild dans l'Afrique orientale. (Bulletin Museum Paris. 1907, p. 34—36).
44. Collections faites par M. M. de Rothschild dans l'Afrique orientale. Insectes Hyménoptères-Ichneumonides. (Bulletin Museum Paris. 1907, p. 136—139).
45. Braconiden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. II. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. VI, 1908, p. 397—427).
46. Jacobson'sche Hymenopteren aus Semarang (Java). Evaniden, Braconiden und Ichneumoniden. (Leyden Museum Notes. XXIX, 1908, p. 209—260).
47. Braconidae und Ichneumonidae. (Sjöstedt's Kilimandjaro—Meru Expedition. Uppsala, 1908, III, p. 25—95, pl. 3—5).
48. Braconidae und Ichneumonidae. (Die Fauna Südwest-Australiens. I, 1908, p. 317—324, Taf. 1).
49. Jacobson'sche Hymenopteren aus Java und Krakatau. Braconiden und Ichneumoniden. Teil. II. (Leyden Museum Notes. XXXII, 1910, p. 85—104).
50. Description d'une espèce nouvelle d'Opius (Braconidae) de l'Afrique méridionale. (Bollett. Laborat. Zoolog. Portici. IV, 1910, p. 346).

51. Übersicht einiger Gattungen der Banchoinae. (Archivum Zoologicum. I, 1910, p. 183—186).
52. Hymenoptera. Fam. Ichneumonidae. Gruppe Mesochoroidae (Ophionidae part.). Subfam. Linnerinae, Mesochorinae, Adelnathinae, Plectiscinae, Banchinae, Neomesochorinae, Megacerinae und Paniscinae. (Wytsman, Genera Insectorum. Bruxelles. Fasc. 114, 1911, p. 1—99, tab. 1—2).
53. Zwei neue Braconiden aus Brasilien. (Bollett. Laborat. Zoolog. Portici. V, 1911, p. 285—286).
54. Ein neuer Sigalphus (Braconidae) aus *Dacus oleae* Gmel. (Bollett. Laborat. Zoolog. Portici. V, 1911, p. 323).
55. Braconidae der I. Zentral-Afrika-Expedition. (Wissenschaftl. Ergebnisse der Deutschen Zentral-Afrika-Expedition. 1907—1908. Leipzig, III, 1911, p. 393—418).
56. Neue afrikanische Braconiden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. XI, 1913, p. 592—608).
57. Braconidae gesammelt von Prof. F. Silvestri in Africa. (Bollett. Laborat. Zoolog. Portici. VII, 1913, p. 101—104).
58. Ichneumoniden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. I. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. XII, 1914, p. 414—434).
59. Central-Afrikanische Braconiden des Congo-Museums. (Revue Zoologique Africaine. III, 1913—14 [1914], p. 403—420).
60. Afrikanische Braconiden des belgischen Naturhistorischen Museum. (Annales Soc. Entomolog. Belgique. LVIII, 1914, p. 109—118).

Nemzetközi vonatkozások és a rovartan.

Irta: JABLONOWSKI JÓZSEF.

A Franciaia Rovartani Társaság 1915. évi januárius 13-án tartott közgyűlése alkalmával elhatározta, hogy tényleges tagjait megszavaztatja a társaság német tagjainak kirekesztése végett. A szavazás az ezen társaságban szokásos módon, tehát posta útján történt meg s eredménye mint azt az amerikai „Science“ f. é. május 7-iki számából megtudjuk, a következő volt.

„A szavazásban résztvevett összesen 270 tag; valamennyi német tagnak a társaságból való azonnali kizárása (az amerikai szó erre *expulsion*, vagyis kidobás, kikergetés) mellett szavaztak 126-an, az előzetes vizsgálat után való kizárásra 103-an, az ellenségeskedés megszüntetéséig a jelenlegi állapot (*status quo*) fentartására 37-en,

a feltételes kizárássra 1 tag szavazott, 2 szavazati lap fehér volt, egy tag pedig nem szavazott. Minthogy a szavazatok nem érték el a többséget, hogy annak alapján a közvetetlen kizárást egyszeriben (en bloc) ki lehetett volna mondani, a kérdést visszaküldték a társulat tanácsához, hogy vegye fontolóra a közhangulatot, a szavazó leveleket, valamint a feltételeket, a melyek mellett a német tagokat ki kellene rekeszteni. Eddig tart a „Science“ tudósítása. Sajnos, hogy ez az értesítés kissé homályos. Így nem is sejtjük, hogy az „előzetes vizsgálat“ mire terjed, mi a „feltételes kizáráss“ és különösen mit kell érteniünk a legutóljára említett „közhangulat, a szavazó levél és a feltételek“ alatt.

Azt hiszem, hogy e társaság emez eljárása felett a vélemények nem igen fognak elágazni és aligha akad entomologus, tartozzék az a hadakozók bármely felekezetéhez, a ki ebben valami ésszerűséget látna.

E társulatról tudnunk kell, hogy tagja lehet bárki, a ki a tagságra ajánlkozik s ha fizeti a rendes tagsági díjat. Igaz ugyan, hogy a tagok közé való felvételkor a társaság szavaz egyik-másik választmányi ülésén a javasoló, illetőleg ajánló tag véleménye alapján, ez azonban nem komoly szavazás, mert bizony az ilyen ülésen legtöbbször édes-kévs tag szokott jelen lenni. (Az elnök igen sokszor távol van). A fő, hogy az illető ajánlkozó szaporítja a fizető tagok számát. Nagy megtiszteltetés tehát nincs benne; anyagi haszon azonban van a tagra nézve, mert a társaságnak, habár kétségbeejtően rendetlenül és felette későn megjelenő, de egyébként mindig kitünő tartalmú kiadványait olcsóbb áron kapja meg. Viszont a tagok nagyobb száma a társaságra nézve nagy haszon, mert ezektől függ a jövedelme is. Ha kap is e társaság szép állami évi segélyt (1000 fre-nál valamivel többet) s habár 1832. óta vagyona is jelentékeny nagyra (most körülbelül 150,000 fre-ra) nőtt, mégis, kivált régebben megjelent kiadványainak mesteri kiállítású színes s egyéb rézmetszésű táblái sok pénzt nyeltek el. Erre a jó célra jó és kívánatos tehát a német — tagsági díj is.

Egyébiránt érdemes e szavazás közelebbi megtekintésre is. E társaság tagjainak száma 1913. végén a hivatalos jegyzék szerint 521 volt. (Hogy mennyi volt 1914. végén, azt most a háború tartama alatt nem tudhatjuk. BECKER TIVADAR szerint, kire későbbben térek rá, a tagok számát kerekén 500-ra tehetjük.) E szerint a szavazó 270 tag több az összes tagok felénél, de akár a közvetetlen kizáráss, akár az előzetes vizsgálat útján való kizárássra szavazók száma (229) mégis kevesebb ennél. A Francia Rovartani Társaság német tagjainak száma 1913. végén 17 (BECKER TH. szerint 18) volt és feltételezhetjük, hogy e szám 1914. végéig aligha növekedett. E tagok között

van egy német egyetemi könyvtár, két német természetrajzi múzeum és két német könyvkereskedő, úgy hogy e szerint a német igazi entomologus tagok száma csak 12. Ezek közé tartozik az öreg Dr. SEIDLITZ G., az ismert koleopterologus, KIEFFER J., a ki a gubacs-lakó rovarokkal foglalkozik, továbbá a rovar-tani nemzetközi mozgal-
 makban résztvevő Dr. HORN W.; a többi tagok részint tanárok, részint magánemberek, de mind olyanok, a kik kevésbé ismeretesek az entomologia terén s akiknek azonban aligha őszül meg a hajuk szála a kizárás miatt. Hogy a többi némettel, az osztrák entomolo-
 gusokkal mi lesz, arról hallgat a krónikám, pedig REITTER ÖDÖN (Paskau), DR. NICKERL OTTOKÁR (Prága) s egy harmadik tag szintén tagjai a társaságnak. Magyar rendes tagja, ha az egy Rovartani Állomást kiveszem, tulajdonképen ezidőszerint nincs, ha csak nem az, a kire azonban a „kidobás” hevében tőzsgyökeres magyar, de részben sajtóhibás neve ellenére a gallus emberek aligha talál-
 nak rá. Ez, hogy úgy írjam nevét, mint a miként az a társaság tagjai között szerepel: FENYES (DR. ADALBERT), 61, East Coloroda Street, Pasadena, Californie, (États Unis d'Amérique), vagyis DR. FENYES BÉLA-ról van szó, a kiről most hirtelenjében nem tudom, hogy magyar honpolgár-e.

A „Science” útján kapott értesítésen kívül megtudtuk azonban az időközben megérkezett német rovar-tani szaklapokból még a kö-
 vetkezőt.

A Francia Rovartani Társaság gondoskodott ugyanis, hogy az említett szavazás eredménye és a határozat híre körlevél útján Gen-
 fen át 1915. évi április hó 25-én kezébe jusson ama német entomo-
 logusoknak, a kiktől az szólt.

Hogy az érdekeltek ezt miként fogadták, erre nézve eddig két nyilatkozatot ismerünk.

Az egyik HORN WALTER-é, az Entomol. Mitteilungen szerkesztőjéé. Idézi a francia körlevélből a németséget, mint azt az alább közlött fordítás szövegéből megítélhetjük, igazán mélyen sértő részt s beéri azzal a kijelentésével, hogy a francia rovarászoknak ezt az eljárását a maga részéről legfájdalmasabban sajnálja, azután pedig kijelenti, hogy abban az időben, a mikor a francziák ezt a kirekesztő határozatukat meg akarták hozni, a berlini Német Entomologiai Mú-
 zeum és a hozzá tartozó német entomologusok kimondták, hogy ki-
 adványuk, az Entom. Mitteilungen című lapjára rá nyomtatják az ausztráliai (sydneyi) geologusok, illetőleg EDGEWORTH DAVID geologus-
 és geográfusnak mondását, hogy „a tudományt művelő összes férfiak egymás testvérei.” (All men of science are brothers!) Ez a mondás rajta van azon az érmen, a melyet az említett geologusok 1914-ben már a világháború kitörése után Ausztráliában, tehát brit birtokon, a British Association of Advancement of Science közgyü-

lésére érkező német vendégek védelmére verettek. Horn rövid megjegyzését azzal fejezi be, hogy „a jövő fogja majd egykoron kimondani azt az ítéletet, hogy vajjon melyik eljárás mód vala méltóbb a tudományhoz“ s ő azt tartja, hogy „a háború idején el kell vetni a béke vetését!“

BECKER TIVADAR nyugalmazott városi építő-tanácsos Liegnitzben, egyébként hymeno- és dipterologus, a ki szintén a kizárandó német tagok közül való, nincs megelégedve Horn-nak fenti eljárásával és szóvá teszi ezt a dolgot a maga részéről a Wiener Ent. Zeitung 1915. évi XXXIV. kötetének 194. és következő oldalain. A bevezető sorok után, a melyekben ő is szóvá teszi a párisi szavazást, Horn felfogásáról véleményét a következőképen adja elő:

„A zord háború ugyancsak elbánt az immár husunkká és véruinkké vált annyi sok emberi megnyilatkozással és érzellemmel, látjuk, hogy a kereszténység tanításának miként nincsen még csak kielégítő ereje sem, hogy ellenségeinket hazudozó nyilatkozataiban mérsékelje, mi naponkint megérjük, hogy kigunyolva a keresztény erkölcsant és az emberiséget, lábbal tiporják ezeket; ilyen körülmények között — kérdem — jó és hasznos-e, ha emberszerető ábrándozással elringattatjuk magunkat, avagy nem jobb-e és nem szükséges-e, hogy a rideg valónak szemébe nézzünk és hogy levonjuk a belőle eredő következményeket a mi magatartásunkra nézve is? Úgy vélem, hogy ez utóbbi jobban segít bennünket előbbre és hogy mi kötelesek vagyunk felülvizsgálatnak alávetni a franczia rovarászokkal szemben való eddigi álláspontunkat.

Hogy a francziák politikai gyűlölségüket valamennyi tudományos térré is átviszik, azt már eddig is többféleképen tapasztaltuk. Ez tehát magában véve nem új és nem különös dolog, ha a Francia Rovartani Társaság német tagjait kirekeszti. Ha a francziák ezt a határozatot minden kísérő magyarázat nélkül meghozták volna, azt hiszem, köztünk ezt az eljárást senki sem tartotta volna említésre méltónak, mert ezt a hasonló és már megtörtént határozatok után várni lehetett. A mi azonban ennek a határozatnak említésre alkalmas látszatot ad, az egyrészt az a körülmény, hogy ez a Francia Rovartani Társaság magában foglalja ugyan a némi jelentőséggel bíró valamennyi franczia rovarászt (500 tagot), másrészt azonban legfőképen azért, mert ezt a határozatot olyan megokoló szempontok (motivumok) kísérik, a melyeknek bombasztikus követelődzése, gyalázkodása és durva gyűlölsége párjukat keresik. („Dieser Beschluss [ist] mit Motiven begleitet-, die in ihrer bombastischen Anmassung, in Verunglimpfung und brutalem Hass ihres gleichen suchen.“)

Hogy azonban a franczia rovarászok előttünk fekvő gondolkodás- és lelkületmódjáról teljes ítéletet szerezhessünk, szükséges, hogy

a határozatot az ő teljes megokolása szerint ismerjük s azért azt az alábbiak végén eredeti szövegben is és rövidítés nélkül fordításban is közlöm.

A ki a felfuvalkodásnak, a hiúságnak és a gyűlölségnek efféle megnyilatkozása után még hinné, hogy a háború után minden feledésbe merül és hogy a tudományos téren csakhamar akadnak találkozó pontok, ezt az embert — az én véleményem szerint — az életben súlyos csalódások fogják érni. Nekünk nem szabad elfelejtenünk azt, hogy ezt a gyűlölséget a mostan élő nemzedékbe már gyermek-kora óta a szándékosan kigondolt hazugság szövevényével iskola, nevelés és politikai sajtó útján oltották be és hogy ezenkívül leg-hatalmasabb gyökerét a sértett hiúságban és az irigységben leli, a melyet bennük a tudományos téren elért számos sikerünk ébresztett fel, sikerünk, a melyet a francziák úgy éreznek, mint a részünkről való elviselhetetlen követelődést. Az ilyen módon megnőtt gyűlölség és irigység mélyen és erősen gyökeredzik és nem múlik el még a háború után sem, sőt ellenkezőleg, az folyvást fog újabb táplálékot nyerni és a legközelebbi ivadéknak jellemképévé válik.

A jövő fogja igazolni, hogy vajjon én e tekintetben nagyon is sötétén látok. Mindenesetre azonban jó és szükséges, hogy mi is a francziáknak megfelelő magatartást kövessünk és hogy mi ahhoz már most fogjunk hozzá és nem esetleg csak rossz, lealázó tapasztalatok útján. Ha mi a Francia Rovartani Társaság határozatának szövegét az általános megvetésnek való átengedhetése végett lejjebb akasztjuk, akkor csak méltányos dolog történik velem, a memyiben erre derekasán reászolgált. Ezzel azonban körvonalaztuk a mi álláspontunkat is.“

Eddig BECKER nyilatkozata. Utána közli a francia határozat ismertetését és megokolását. A szavazás eredményéről szóló rész után, a melynek lényegét már legelőbb közöltem, maga a megokolás így szól:

„A határozat jelentősége nem enged semmiféle határozatlanságot. Ninesen kétség az iránt, hogy köztünk a többség a német tagok törlését még elodázní óhajtja s ez az óhajtás kétségtelenül határozottabb módon jutott volna kifejezésre, hogyha ez a kérdés ad referendum alakjában vettetett volna fel, azaz olyanformán, hogyha a feleletadás csak igen-nel vagy nem-mel lett volna lehetséges. Valójában azonban ezzel ellenkezőképen mindenkinek meg kellett külön állapítania a maga véleményét. Ilyen körülmények között a szavazatok két csoportra oszlottak, az egyik csoport (126 szavazat) követelte a német tagok haladéktalan és teljes (en bloc) törlését (radiation); a másik csoport (140 szavazat) ellene volt. Ennek következtében nem lehetett rögtön hozzáfogni a német tagoknak azonnal való

és teljes kizárásához (exclusion immédiate et en bloc). Ámde ha teljesen számot vetünk a közfelfogással (esprit) és a leadott szavazó levelekkel, akkor ebből bizonyos feltételekkel a kizárás következik. A tanács tehát ettől kezdve indítatva érzi magát, hogy mihelyt lehetséges lesz, vizsgálja meg ezen eljárás mikéntjét.

Ezen elért eredmény után meg kell jegyeznünk, hogy e két jelenlegi csoport a körülményeknek csak egészen másodrendű pontjaiban tér el egymástól. Ha a csoportok egyike engedett az érzelmi felfogás igen tiszteletre méltó érveinek (très respectables raisons de sentiment), a másika pedig mindennek ellenére feltétlenül szükségesnek tartotta a szigorú vizsgálatot: mégis mindnyájan megegyeznek a német indító okok és eljárások megítélésében. Valamennyien megerősítik indokolt megvetésüket amaz emberekkel szemben, a kik a tudományból csak amaz eszközöket tartják meg, a melyekkel lecsillapíthatják az egyetemes uralom (domination universelle) után való be nem vallott kívánságaikat (inavouables besoins), a kik nem borzadnak vissza semmi gonosz tettől (crime), semmi borzasztóságtól (atrocité) és ezzel leleplezik az egész világ előtt a legalacsonyabb szellemi műveltségüket. (Ils affirment leur mépris raisonné pour ces gens qui ne retiennent de la science que des moyens d'assouvir d'inavouables besoins de domination universelle, qui ne reculent devant aucun crime, devant aucune atrocité, dévoilant aux yeux du monde la plus basse mentalité.)

A midőn mi el vagyunk telve a tudománynak legtisztább eszményével és annak jótéteményeivel, kijelentjük a legteljesebb egyetértésben, hogy semmi közünk sincs azzal, a ki helyeselné ezt a megvetni való felfogást és a megvadult kényszernek ezt az eljárását (quiconque approuverait ces conceptions viles et ces procédés de sauvage coercition). A leghatalmasabb érveinknél fogva nincsen semmi közösségünk azzal, a ki megkísérlené annak igazolását, hogy — a közművelődésnek sértő kihívásaképen — hivatkozván ürügyül használt jogaira, hogy ő állítólag olyan felsőbb műveltséget terjeszt, a melyből ki van zárva a vitatkozás szabad szelleme és az erkölcsi alapfeltétele, a melyek a haladásnak szükségképeni tényezői.

Ez a Francia Rovartani Társaság megokolása, a mellyel igazolni akarja a német tagokat kizáró határozatát. Hogy mennyi benne az álokoskodás és mennyi benne az olyan érv, a melyhez a mi tudományos foglalkozásunknak, a rovarászatnak semmi köze sincs, annak kimutatása nem nehéz. Kérdem azonban: a mai világháború idején első és utolsó álokoskodás-e az, a mely ebben a megokolásban rejlik? Bizonyára nem! A Francia Rovartani Társaság valóban magához méltóan járt volna el, ha nem követi a saját politikusainak eszejárását, hanem — legyen is az eltérni való fájdalom bármilyen

sajgó — ha néma marad! Végre is valamint igaz, hogy a rovartan nem okozta a háborút, azonképen igaz az is, hogy az nem fogja siettetni és legkevésbé fogja okozni a — végét, holott Horn-nak van és lesz örökké igaza, ha még ezen nemzetközi nagy gyalázkodás idején szebb és békés jövő reményében meri vallani, hogy „a tudományt művelő összes férfiak — egymás testvérei!“

*

Egyébiránt a francia társaságnak ez az észjárása, a mely a háború keserveit egyik felén nem enyhíti, másik felén meg nem súlyosbítja, nem áll magában. E társaság haragjában — úgy látszik — büntetni akarja német tagjait azzal, hogy kirekeszti őket. Az angolok viszont azzal akarnak ellenfeleikkel ineselkedni (mert alábbi felfogásukat másnak nem nevezhetem), hogy a tudományos foglalkozás révén keletkezett köteléssel hozzájuk fűzött németeket nem akarják maguktól — elereszteni. Ismeretes, hogy az angol egyetemek egyik-másik német egyetemi tanárt, vagy más tudóst elismerő tiszteletük jeléül bizonyos ünneplő alkalomkor doktori fokkal tüntetik ki. Mikor a mostani háború megindult, a németek egymás után megköszönték ezt a régebbi megtiszteltetésüket: nekik ilyen cím nem kell! Erre egy cambridgei egyetemi „doktor“ (neve mellékes) ismét az amerikai „Science“ híradása szerint, a következőképen nyilatkozott: „Október 2-án megjelent számában olvasom, hogy egyes német tanárok bejelentették ama szándékukat, hogy lemondanak ama tiszteleti fokokról, a melyekkel a brit egyetemek felruházták őket. Ha ők azt hiszik, hogy ezt megtehetik, akkor — legalább a mennyiben ez Cambridgere vonatkozik -- hiábavaló dologra törekednek. Szabályzatunk, a mely parlamentári akta, nem adja meg a hatalmat még magának az egyetemnek sem, hogy a tiszteletbeli fokozatot valakitől elvegye! A legfőbb dolog, a mit a német tanárok tehetnek, az, hogy nem élnek e címekkel, de azért ők mégis — cambridgei doktorok maradnak. Ők a sírba is ezzel a neviükről letörölhetetlen bélyeggel szállanak!“ Az ember az első perczben azon gondolkodik, hogy mi nagyobb ebben, a sokszor igen homályos, nehezen megmosolyogható angol humor-e, avagy a nem jól leplezett csipkedés-e?

Ha azonban rágondolok a francia társaság kizáró kedvére s nem felejttem el az angoloknak ezzel homlokegyenest ellenkező, vagyis el nem bocsátó hajlamát: akkor nem tehetek róla, ha a magam részéről kénytelen vagyok bevallani, hogy a mai komoly időkben komoly ügyhöz méltó komoly gondolkodás, komoly elhatározás illenék. Igazán csak a legmélyebb sajnálattal tölthet el bennünket annak a szomorú tudata, hogy a fenti két felfogásban, ha azt -- mint a hogyan helyesen kell is — minden politikai vo-

natkozástól menten méltatjuk és ha csupán csak magára, az emberen, a rovaráson, a politikuson, az angolon és a franczián mindenha felette álló tudományra gondolunk, ez a nemes komolyság itt is, a csatornán innen s ott is, a csatornán túl, bizony mindenképen hiányzik!

A veresnyakú árpabogár (*Lema melanopus* L.) életmódja és irtása.

Irtá: KADOCSA GYULA.

II.

A veresnyakú árpabogár életmódja. — A bogár a telet a földben tölti. Tavasszal az első meleg napok kicsalják téli rejtekből, majd a zab- és árpatablákon kezd összegyülekezni. A vetések ilyenkor még alacsonyak s a bogarak vagy a vetés levelein, vagy a vetés között a földön mászkálnak. A bogarak tavaszi megjelenése mindig az időjárástól függ: ha korán tavaszodik, a bogarak is korábban jelennek meg, ha későbbben tavaszodik, a bogarak megjelenése is későbbre tolódik el. Érdekes adatokat nyerünk, ha az egyes évek tavaszi időjárási viszonyait és a bogarak tavaszi megjelenésének idejét hasonlítjuk össze.

LOVASSY 1892-ben már márczius 27-én találta az első bogarat, a mikor is Keszthelyen a hőmérsék hirtelen felmelegedést mutatott. 1890-ben márczius 28-án, tehát szintén nagyon korán, 1891-ben április 7-én, míg 1893-ban csak április 18-án fogta az első bogarat. Ez utóbbi évben Keszthelyen márczius végén és április első felében hűvös volt az idő s még április 14-én és 15-én is fagy volt. Rendes viszonyok között április hó első felében lehet az első bogarakat észrevenni, a mikor néhány napon át egymásután 18—20° C a napi maximum- és 5° C a napi minimum-hőmérsék. 1910. április 18-án kelt s a Rovartani Állomáshoz intézett levelében KONCSKÓ, VUKOVÁRI (Szerém megye) urad. intéző, a többek között ezt írja: „A *Lema melanopus* már jelentkezik.“ A többi jelentésttevő is ez évben mind április közepe táján figyelhette meg a bogarat már pusztítás közben, jeléül annak, hogy a melegre fordult tavaszi időben ez évben már április elején bújt ki a bogár a földből. 1911-ben nehezen tavaszodott, a tél hosszú volt, a bogár ez évben csak április közepén kezdett jelentkezni. Az 1912. év tavasza rendkívül zord volt. Április közepéig fagy, hó, eső váltakozott, emiatt a tavaszi munkák az egész országban késtek. Csak április közepén túl fordult kedvezőbbre az időjárás. Ilyen körülmények között a *Lema melanopus* L. megjelenése

is késett ez évben. Pátyon (Pest vm.) az első bogarat ez évben május 7-én figyelték meg, a mint ezt HAUSCHKA intéző akkor jelentette. Másutt azonban már előbb látták a bogarat: április második felében, de előbb — a zord idő miatt — sehol sem. 1913-ban korán köszöntöttek be a szép napok, a vegetáció mindenfelé korán megindult, a gyümölcsfák virágpompában díszlettek, a mikor április közepén bekövetkezett, a mitől mindnyájan féltünk: a katasztrófa, a fagy, a hó. Körülbelül egy hétig tartott ez a gyilkos időjárás, a mely az ország legnagyobb részében a virágbimbókkal együtt a gazdák, különösen a gyümölestermesztők, sok reményét is lefagyasztotta. A korán beköszöntött szép napokon a veresnyakú árpabogár is előbújt téli rejtékéből. Már április 7-én jelentették Csátelepről (Arad mellett), hogy a *Lema melanopus* L. a zabon rág. Ez évben tehát korán jelentkezett ismét a bogár. A későbbi zord idő a további fejlődésmenetében csak megakasztotta, késleltette, de el nem pusztította. Április végén már erős panaszok hallatszottak, hogy a bogár igen nagy mennyiségben lepte el a zab- és árpatablákat.

Valamennyi bogár azonban nem egyidőben jelenik meg. Elhúzódik ez a megjelenésük néhány hétig, úgy hogy már erősebben kifejlődött lárvákat lehet találni, a mikor a bogár rajzása még mindig tart. A bogár nagyobb csapatokba gyülemlik össze. Előfordulhat azonban az az eset, hogy eleinte, a mikor valahol a bogár nagy tömegekben jelenik meg, mindenfelé található, úgy hogy a gazdák ijedtükben általános fertőzésről beszélnek. Ez az állapot azonban csak néhány napig tart, a mikor is a bogár nagyobb csapatokba oszlik szét s elszáll a határban levő zab- és árpatablákra, mindenik csapat más-más helyen telepedvén meg. Ilyen jelenség volt észlelhető 1913-ban az aradmegyei Bokszezen is egy birtokon április 25-ike körül, mikor is a beözönlő bogár ellepte az ottani összes tavasziakat. Április 29-én a beözönlő bogár egy része már elszállott, illetőleg nagyobb csapatokban volt található. A bogárnak ez a tulajdonsága, mint később látni fogjuk, a védekezés szempontjából nagy jelentőséggel bír.

A bogár reggel és estefelé a vetés alsó részében tartózkodik ellenben délfelé felhúzódik, megelégnkül és vígan repül a tábla felett. Bogarat fogni a déli órákban nehéz, mert a vetésnek legkisebb megmozgatására már felrepül. Reggeli harmatkor dermedt, repülni nem tud, ilyenkor a levélről lerázva, lehull a földre.

A bogarak a zab- és árpavetés leveleit rágják. A rágás jellemző, de megkülönböztetendő a lárvának későbbben ismertető rágásától. A bogarak a levél lemezét egészen átrágják. Hosszúkas, keskeny lyukakat rágnek, melyeknek hossza néhány mm-től kezdve 2 cm-ig is terjedhet, szélessége pedig 0.5–1 mm. között változik

(lásd a 3—5. képet): A levél hosszában kirágják a felső és az alsó bőrkét (epidermist) és a levél belső szöveti részét (parenchymet). A rágott lyukak száma egy-egy levélen változik, néha sűrűn, egymás mellett, néha pedig ritkásan, egymástól nagyobb távolságokban található. Némelyik levél szinte szálakra foszlik. Jól szembetűnik a rágás, ha a levelet világosság felé fordítjuk. A bogár foltonkinti rágását a vetésben a gyakorlott szem már messziről felismeri. Az ilyen foltok szürkébbek s elűtnek a környezet szép üde színétől. Minél messzebről szemléli az ember ezeket a foltokat, annál jobban tűnik szembe ez a színbeli különbség. Ezt a kártételt azonban a vetés erősebb mértékben nem érzi meg, mert a levél épen maradt része rendszeren végezheti a működését (assimilatio, stb.) s a későbben hajtott levelek helyreépítik az esetleges veszteségeket. A rágások mindig a vetés alsóbb levelein találhatóak, mert a bogarak rajzásakor a vetések még alacsonyok; a növény további fejlődésében hajtott újabb levelek a bogár támadásától mentesek maradnak, mert addigra a bogarak legnagyobb része már elrajzott.

Ellenben lehetnek esetek, a mikor a bogár nagyon fiatal vetést lép el. Így 1912-ben, a mint már említettem, a gazdák a nedves, alkalmatlan időjárás miatt a tavasziak vetésével megkéstek, mikor azután április közepétől kezdve állandó lett a szép időjárás, a bogár is tömegesen jelentkezett. A vetés sok helyütt még alig hogy kikelt, mikor a bogár már jelentkezett, vagy még ki sem kelt akkorra a késői elvetés folytán. Ennélfogva a bogár ez évben, néhol már éhezve, a legzsengőbb vetéseket lepte el, a melyek a kártételét is erősebben megérezték. Ilyenkor ugyanis az át- meg átrágott zsenge levelek rendszerint letörnek s így elpusztulnak a növény számára. Ilyen jelenséget tapasztaltam laboratoriumi tenyésztéseimmél a lárvánál is, a melyeket éppen kikelt árpanövényekre erőztettem rá. A rágást a zsenge levelek annyira megérezték, hogy rövid idő múlva már hervadtan, a rágás helyén megtörve esüngtek alá, holott a legerősebb lárvarágás esetén sem látható ilyen jelenség a fejlettebb növények levelein.

A bogarak tehát tavasszal csapatokba gyülekeznek össze a tavaszi vetésekben. A vetésforgó nem zavarja őket, mert ha az új vetésű árpa vagy zab távolabb esik a múlt évi helyétől, a bogarak hamar megtalálják. Jól tudnak repülni s messzebb távolságokra is elszállnak. Hányszor esik meg a gazdával, hogy egy-egy bogárcsapat eltűnik másnapra szeme elől a vetéséből, csak a rágások emlékeztetnek rá s azután messze e helytől megtalálja ismét!

Majd párosodnak a bogarak s következik a petelerakás. Mintegy két hét múlva a bogarak megjelenése után már nagyobb számban lehet petéket találni. A bogarak nem párosodnak mindjárt a

3. kép. — A veresnyakú árpabogár rágása zabvetésen.

megjelenésük után, hanem előbb összegyülekeznek nagyobb csapatokba s mint ilyenek többször is változtatják a helyüket, míg végre megállapodnak. Eközben természetesen állandóan táplálkoznak. És valamint késhezik a bogár megjelenése az időjárás folytán, azonképpen nincsen állandó időponthoz kötve a bogarak párosodása és a petelerakás sem. 1910-ben, a mikor tehát a bogarak korábban jelentkeztek, a párosodás és petelerakás, mely utóbbi a párosodást mindjárt követi, szintén korábban volt megfigyelhető. 1911-ben és 1912-ben a bogár későbbben jelentkezett. 1913-ban mint már említettem, Csálatelepen április 7-én már látható volt a bogár. Április közepén beköszöntött a zord idő, mely a bogár fejlődésmenetét késleltette. Mikor április 30-án ott jártam, a bogarak javában párosodtak, petéket is már észrevehető számban, de lárvát csak néhányat leltem. Az időjárástól függ tehát a bogár minden fontosabb életmozganata, miként a vetés növekedését is elsősorban az időjárás irányítja. S minthogy a bogár élete a legszorosabb összefüggésben van a tavaszi gabonafélék életével s az időjárás utóbbiakra is a legnagyobb befolyással van, megrövidülést vagy valami végzetes életrendi zavart a bogár nem szenvedhet. Fejlődése mindenkor biztosítva van, mert ha kedvezőtlen az időjárás, akkor a gazdanövényei fejlődésében bizonyos késlekedés következik be, ám ugyanilyen késlekedés tapasztalható akkor a bogár életében is s végeredményben: mire a növény befejezte életét, a bogár is már gondoskodott jövő nemzedékéről. Csakis ha valami végzetes baj éri a növényt, pusztul el vele együtt a parazitája is, mint az 1863-iki nagy aszály idején történt, a mit már említettem a bogár hazai történetét tárgyaló fejezetben.

A megtermékenyített nőstények petéiket a levelekre és pedig elsősorban a levél színének közepére hosszában, legszívesebben a középér tövi részén, gyöngyfűzérszerűleg rakják le. Mint a pete leírásakor már említettem, a középértől jobbra és balra is található petesorok, sőt néha a levelek fonákján is. Petéket ritkán lehet nagyobb számban találni a bogárrágtá foltokon. Csak akkor található nagyobb számban petéket a bogárrágtá helyen is, ha állandóan szeles, hűvösebb idők járnak, a mikor tehát a bogár nem repülhet el máshova, a mikor mintegy kényszerítve vannak a nőstények tojásterhüktől ott helyben megszabadulni. Bizonyos tervszerű gondoskodást látok én e jelenségben: az ivadékot oly helyre telepítik a szülők, a hol sértetlen, ép növények szolgálnak majd táplálékul s nem az általuk is megrágtott növényeket választják ki a jövő nemzedék asztalául. Rendszerint a tábla legbujább foltjait keresik fel petelerakás céljából, a mint ezt számos esetben tapasztalhattam.

A petékből az időjárás szerint egy hétre, vagy később, kikelnek a picziny nyálkás lárvák, „a csigák“. Ha az időjárás kedvező,

egy hét múlva kezdődik a petéből való kikelés. ha ellenben kedvezőtlen az időjárás, ha esős, hűvös idők járnak, a lárvák kikelése megkésik. Rendszerint május elején kezdenek a lárvák mutatkozni, azután napról-napra egyre sűrűbben tűnnek fel, május közepén már mindenütt tömegesen találhatók. A legutóbbi évben (1913) Csálatelepen május 16-án a lárvák már nemcsak hogy kikeltek, hanem elég szép fejlődést is mutattak már. Ha a bogár megjelenése késik, természetesen a lárvák is később kezdenek jelentkezni, mint pl. 1912-ben, mikor nagyobb számban csak május 20-ika körül kezdtek feltűnni. A kis lárvák mindjárt kikelésük helyén, az árpa- vagy zablevélen megkezdik a rágásaikat. A lárvák rágása szintén csikyszerű, mint a bogaraké, csak hogy a lárvák nem lyukasztják át a levelet, mint a bogarak. Az alsó vagy felső bőrkét (epidermist) és a levél belső (paranchym) szövetét lerágják, de meghagyják a túloldali bőrkét (epidermist). Ez a megmaradt rész chlorophyllt nem tartalmazván, fehér színben fog mutatkozni. A levél alakja megmarad, de hártyszerű lesz. A hosszanti levélereket nem bántják a lárvák, ezek megmaradnak, ellenben a közöttük levő részt lerágják. A fehér csikok a levél hosszában futnak le s nagyságuk, számuk változik. Rendszerint azonban összefolynak oldalt e csikok s így a levél kisebb-nagyobb foltokban lesz megfosztva a zöldjétől (lásd az 5. képet). Erősen fertőzött vetésben megesik, hogy az egész levél elfehéredik s így a vetés fertőzött foltja fehér színével már messziről szembe-tűnik. E tulajdonsága révén nevezte el SAJÓ a *Lema melanopus* L.-t vetésfehérítő bogárnak.¹ A levél megfosztatván belső zöld (chlorophyll-) tartalmú részeitől, nem fejtheti ki azokat a fontos életműködések, a miket rendes viszonyok között kifejt s a miknek hiánya folytán a növény csak gyengén, satnyán fejlődik. A végeredmény pedig az, hogy a gyengén fejlődött növény csak gyenge termést ad.

Mínthogy a bogár is foltonkint mutatkozott s foltonkint rakta le a petéit, a lárvák rágása is foltokban mutatkozik. A lárvák növekedtével a folt is nagyobbodik, mert a lárvák átmásznak a szomszédos növényekre. E foltok nagysága is különböző, néha csak néhány négyzetül terjedelműek, néha pedig fél kat. holdnyi terjedelmet is elérnek. Holdszámra, illetőleg tábla számra, a lárva ritkán mutatkozik. Ekkor már óriási fertőzésről van szó s nagy a baj. Volt alkalam ilyen fertőzést is látnom. Néha megesik, hogy két folt szomszédos s később e két folt egybeolvad. Az ilyen fehér folt nemcsak színében tér el a zöld környezetétől, hanem a növények fejletlenség-

¹ A Rovartani Állomás nem nevezi vetésfehérítőnek, mert a vetés megfehéredését okozhatja más körülmény is, nemcsak a *L. melanopus* és *Lichenis*, hanem más rovar és élőködő gomba, sokszor az időjárás is (pl. a dér).

4. kép. — A veresnyakú árpabogár rágása zableveleken, erősen nagyítva; a jobboldali levélrészleten (erősen nagyított) üres petehéjak láthatók.

5. kép. — A veresnyakú árpabogár lárvájától megrágott zablevél-részlet, erősen nagyítva. (Bakó G. eredeti felvételei.)

gében, visszamaradottságában is. Erősebb fertőzés esetén alig van a növénynek egy ép levele, természetes tehát, hogy a fejlődésében visszamarad, nem követheti a rovarától mentes növényt s megesisik, hogy még a kalászat sem bírja kihányui s ha ki is hányja, csak kevés és minőségileg is gyenge magot ad.

Egy növényen, sőt ennek egy-egy levelén is, több lárva rág, ha azután már kevés a táplálékuk, átvándorolnak a szomszédos növényekre. Így terjed a folt. A lárvák sokat rágnak s minél inkább nagyobbodnak, fejlődnek, annál többet fogyasztanak. Figyeljünk csak meg egy lárvát a rágása közben. Látjuk akkor, hogy csikját a levélen felülről lefelé rágja. Lábaival erősen megkapaszkodik, fejét odaerősíti a levél lemezéhez és rágja, szinte szakítja; látszik a potroha mozgásán, a mint gyakran kifelé tolja, hogy nagy munkában van, szinte erőlködik. Azután lejjebb és lejjebb csúszik, folytatja tovább a csikot lefelé. Ha azután egy ilyen csikot már lerágott, feljebb vándorol megint s az előbbi csik mellett közvetlen jobbról vagy balról egy újabb csikba fog.

Nappal a lárvák a vetés alsóbb leveleire húzódnak a nap heve elől. Estefelé mindig feljebb és feljebb húzódnak, úgy hogy szinte feketéllik ilyenkor, főleg a nappal szembe nézve, a vetés. Éjjel a felsőbb leveleken rágnak. Reggel is fent találjuk még a lárvákat, mintegy 9 óráig, a mikor a nap már erősebben tűz s a harmat már felszáradt. Ekkor ismét lefelé vándorolnak. A lárvák nappal az alsóbb levelek színén, ennek tövi részén szeretnek tartózkodni s csak ritkábban akadnak a levél fonákján. A levél tövében, közel a szárhoz, találtam mindig a legtöbb fiatalabb lárvát. Mikor a vetés még alacsony, a mikor tehát a lárvák a nap hevének jobban ki vannak téve, behuzódnak a középső levél belső hajlásaiba is, úgy hogy ha egy ilyen középső, függőlegesen álló levelet kitépünk s tövi részén a még ki nem feslett, összeesavart lemezét szétbontjuk, megtaláljuk többesével bent a kis lárvákat. Mikor a vetés már sűrűbb, magasabb s az alsóbb levelek közé a nap tüze kevésbé hatolhat be, a lárvákra jobb idő jár, nem kell annyira elrejtőzniök, ilyenkor az alsó levelek színén is tanyázhatnak, de még ilyenkor is inkább a szárhoz közelebb eső részen találhatók, már csak azért is, mert a levél hegyső része felfelé áll s jobban éri a napfény,

A lárvák egyre nagyobbodnak, egyre nagyobb piszokcseppekhez hasonlítanak. Sűrű, feketés nyálkával vannak borítva. Aki ilyen vetésben jár, annak nadrágja csupa piszok lesz, a sok lárva nyálkája odakenődik s ha e piszok meg is szárad a ruhán, alig kefélhető ki, fehér ruhából pedig csak mosással tisztítható ki. A lárva szennyes váladéka odakenődik, odatapad a levelekhez is. A megtámadott vetés nemcsak hogy megfehéredett, hanem erősen piszkos is lett. Ha ilyen

vetést lekaszálunk s zölden adjuk a marha elé, ez nem eszi, undorodik tőle.

A lárvák mintegy 4 hét alatt teljes kifejlődésüket elérvén, a földre vonulnak átalakulás céljából. Rendes időjárás mellett május végén s még inkább június elején kezdenek a lárvák eltűnedezni. Midőn 1913. június 5-én Csálatelepen jártam, a lárvák legnagyobb része már igen fejlett volt, közel állott a teljes kifejlődéshez. Tenyésztési kísérleteimnél is június 4—5-én kezdett a számuk megfogyatkozni, míg június 8-án az utolsó lárva is eltűnt az árpáról. Azonban, miként a bogarak tavaszi megjelenése, a peték lerakása és a lárvák kikéltése nem történik szabályosan, egyidőben, azonképpen a lárvák eltűnése, földbevonulása sem egyenletes. Fokozatosan, előbb a legkorábban kikelt lárvák, majd a későbbben kikelték tűnnek el szemeink elől. Már félig kifejlődött lárvákat talál az ember, midőn a peték egy része még ki sem kelt, sőt még itt-ott párosodó bogarakat is lehet látni. 1913-ban május 19-én Csálatelepen a zabban a lárvák már szép fejlődést mutattak, míg ugyanakkor az árpában a peték legnagyobb része még ki sem kelt. A legszembeütőbb különbségeket láttam 1911-ben Világoson május 27-én. Láttam ekkor még — bár csak kevés számban — párosodó bogarakat, petéket, továbbá apró, nemrég kikelt és már igen előrehaladott fejlődésben levő lárvákat. Május hónap közepén túl rendszerint mindenféle fejlődésalakot lehet látni. Június elején kezd a lárvák száma megfogyatkozni s június vége felé már ritkaságszámba megy egy-egy elkésett lárva. Lovassy 1892-ben Keszthelyen június 29-én látta az utolsó lárvát.

Eddig mindig csak az árpáról és zabról beszéltem, mint a veresnyakú árpabogár gazdanövényeiről. A tapasztalatok szerint a veresnyakú árpabogár elsősorban a tavaszi gabonának: az árpának és zabnak kártevője. A mi egyébként életmódjából könnyen meg is magyarázható. Úgy a bogárnak, mint még inkább a lárvának megfelelőbb táplálék a fiatalabb fejlődésű árpa és zab, mint az őszi búza, vagy rozs. Azonkívül a tavaszi gabonafélék érése és így aratása is későbbben történik, tehát a kártevő fejlődése is inkább biztosítva van a tavasziakon, mint az őszi gabonákon. Frissebb, zsendébb táplálék, hosszabb tenyészidő: ez kell a mi bogarunknak. Ezért ha Magyarországon nagyobb mértékben termeszténék a tavaszi búzát, ezt is éppúgy ellepné a bogár, mint az árpát és zabot. A bogár külföldi történetének ismertetésénél megemlítettem az orosz adatokat is, a melyekből megtudható, hogy Oroszországban éppúgy bántja a tavaszi búzát is, mint az árpát és zabot.

Vannak azonban esetek, bár kivételesen, midőn az őszi gabonát is megtámadja a rovar. 1892-ben a vereszi járásban egész búza-

táblák fehéredtek el s „rajtok a *Lema*-lárvák milliárdjai hemzsegtok” — írja SAJÓ. 1890-ben pedig Sátoraljaújhelyen a rozstot támadta meg. 1913-ban Szemesén (Tolna m.) az árpán kívül egy tábla búzát is megtámadt, a mint ezt a Rovartani Állomásnak jelentették. Ezek az esetek azonban ritkák a veresnyakú árpabogár történetében.

A zabot megtámadja akkor is, ha más növényvel van vetve, pl. bükkönnyel. 1911-ben Világoson sok kárt tett a zabosbükkönyben. 1913-ban Váczszentlászlón (Pest m.) szintén a zabosbükkönyzt támadta meg. Az árpának keverékvetésben való megtámadásáról ez ideig nincsen tudomásom.

A lárvák teljes kifejlődésüket elérvén, a földre vonulnak átalakulás céljából. Sekélyen a föld felszíne alatt kis gubót készítenek, mely a lárvá megkeményedett nyálkás váladékából áll. Földbevonuláskor a lárvá piszkos ürülékregét elveszti, majd nyálkát választ ki s ebből készül a gubója, a melyhez kívül apró földszemeccék tapadnak. A gubóban a lárvá egy-két napig pihen, majd átalakul bábba. Tenyészetemben egy hét múlva a lárvák földbevonulásától már bábokat találtam, még egy hét múlva pedig már kifejlődött bogarat. Tehát mintegy két hét múlva a lárvák földbevonulásától már kész a kifejlődött bogár. Ez pedig általában június végén, július elején történik.

A bogaraknak legnagyobb része a földben marad, hogy bevárja a tavaszt. A honi tapasztalatok szerint a bogarak egy — bár kisebb — része még ez évben a felszínre jó s így nem egyezik hazai megfigyeléseinkkel az orosz VASSILIEV ama megállapítása, hogy valamennyi bogár a gubójában marad a következő tavaszig. Laboratoriumi tenyésztéseimmél is mindig a felszínre jöttek a bogarak. A felszínre jött bogarak azonban ez évben már nem tesznek figyelembe vehető kárt. Hiszen a gabonafélék a bogár újramegjelenéséig már lassankint befejezik tenyészetüket, lassankint le is kerülnek már a földről. Ellenben van adatunk arra, hogy a bogarak a tengerire mentek át s annak levelét támadták meg. Így SAJÓ szerint 1892-ben a temesmegyei Máslakon, 1893-ban pedig a zalamegyei Pörszombaton támadták meg a tengerit. 1909-ben a baranyamegyei Lipoviczáról kapott a Rovartani Állomás tengeri leveleket, melyeket szintén a bogár rágott meg. A kik az első országos kukorica-kiállításon 1914 tavaszán a Rovartani Állomás gyűjteményét megszemléltek, ezeket a *Lema*-rágta tengeri leveleket is láthatták. Ez a kártétel a tengerin azonban nem jelentkezik évről-évre, miért is szintén csak mint ritkaság jöhet figyelembe. A bogár a vastag tengeri levél lemezét nem rágja át egészen, hanem mint lárvája a gabonán, csak az egyik bőrkét (epidermist) s a belső (parenchym-) szövetet rágja le csíkokban, a túloldali bőrkét (epidermist) meghagyja (lásd a 6. képet).

6. kép. — A veresnyakú árpabogár rágása tengeri levélen. (BAKÓ G. ered. felv.)

A kék árpabogár. — 1911 június 18-án a pozsonymegyei Malaczka község határában az egyik árpátáblán, mely kalászeit már mind kihányta, egy nagyobb fertőzött foltra akadtam, a hol a lárvák, melyeket a veresnyakú árpabogáréinak tartottam, már igen előrehaladott fejlődést mutattak. A leveleken a veresnyakú árpabogár lárvájára jellemző rágások voltak láthatók. Midőn alapesabban megvizsgáltam a növényeket, a kalászon, továbbá a bajuszszálak között és elvéve a legfelsőbb levelek felső lapján apró, mintegy 5 mm. hosszú és 2.5–3 mm. széles, fehér gubók vonták magukra figyelmet (lásd a 7. képet.) Mindjárt szedtem több ilyen kalászt s hazavittem Budapestre azon szándékkal, hogy megkísérlem a rovarok további tenyésztését. Mert néhány ilyen gubót felbontra, belsejükben lárvákat, a veresnyakú árpabogáréival teljesen egyezőket, leltem, — tehát meggyőződhettem arról, hogy ezek a fehér, megkeményedett habból álló gubók rovarokat rejtettek magukban. Nem sokáig kellett várnom, hogy a rejtélyes kérdésre: vajjon a veresnyakú árpabogár életmódjának egy eddig előttem ismeretlen jelenségével állok-e szemben, avagy pedig a veresnyakú árpabogáréihoz a megtévesztésig hasonló lárvák más, de bizonyára hozzá nagyon közelálló, bogárnak lárvái-e — a feleletet megkapjam. Ugyanis június 30-án 2 darab, július 2-án pedig 11 darab fényes kék bogár kelt ki, melyek a *Lema lichenis* WEISE jól fejlett példányainak bizonyultak.

Ez a felfedezés meglepett, mert a *Lema lichenis* WEISE mezőgazdasági kártételéről eddig hazai adat nem áll rendelkezésemre. A külföldi irodalmi adatok is mindig csak a *Lema cyanella* L.-ről szólnak. Bár a két faj között fontos külső alakbeli (morphologiai) különbségek találhatóak, mégis egyes újabb munkák¹ a *lichenis*-t, mint a *cyanella* társnevét (szinonimját), sorolják fel. Ezen az alapon merült fel azután bennem a kérdés, hogy vajjon a külföldön *cyanella* név alatt említett árpabogár nem-e a nálunk is megfigyelt *lichenis*? Annyival is inkább tettem fel magamban ezt a kérdést, mert a *cyanella*, annak ellenére, hogy a faunakatalogusunkban² közönségesnek („communis“) van feltüntetve, a gyűjtők szemében mégis mint „ritka“ állat szerepel, tehát legalább is „nem valószínűnek“ véltem, hogy a ritka állat, a külföldön, így nyugati szomszédságunkban, Ausztriában is, nagyobb tömegben s pláne kártevőleg forduljon elő.

És nem csalódtam. Midőn kezembe került egy évvel később (1912-ben) a bécsi „K. k. landwirtschaftlich-bakteriologische und Pflanzenschutzstation“ egyik rövid közleménye, melyet FULMER írt, a Rovartani Állomás azonnal átírt a bécsi társintézethez, néhány

¹ REITTER: Catalogus Coleopterorum Europae. 1906, p. 536.

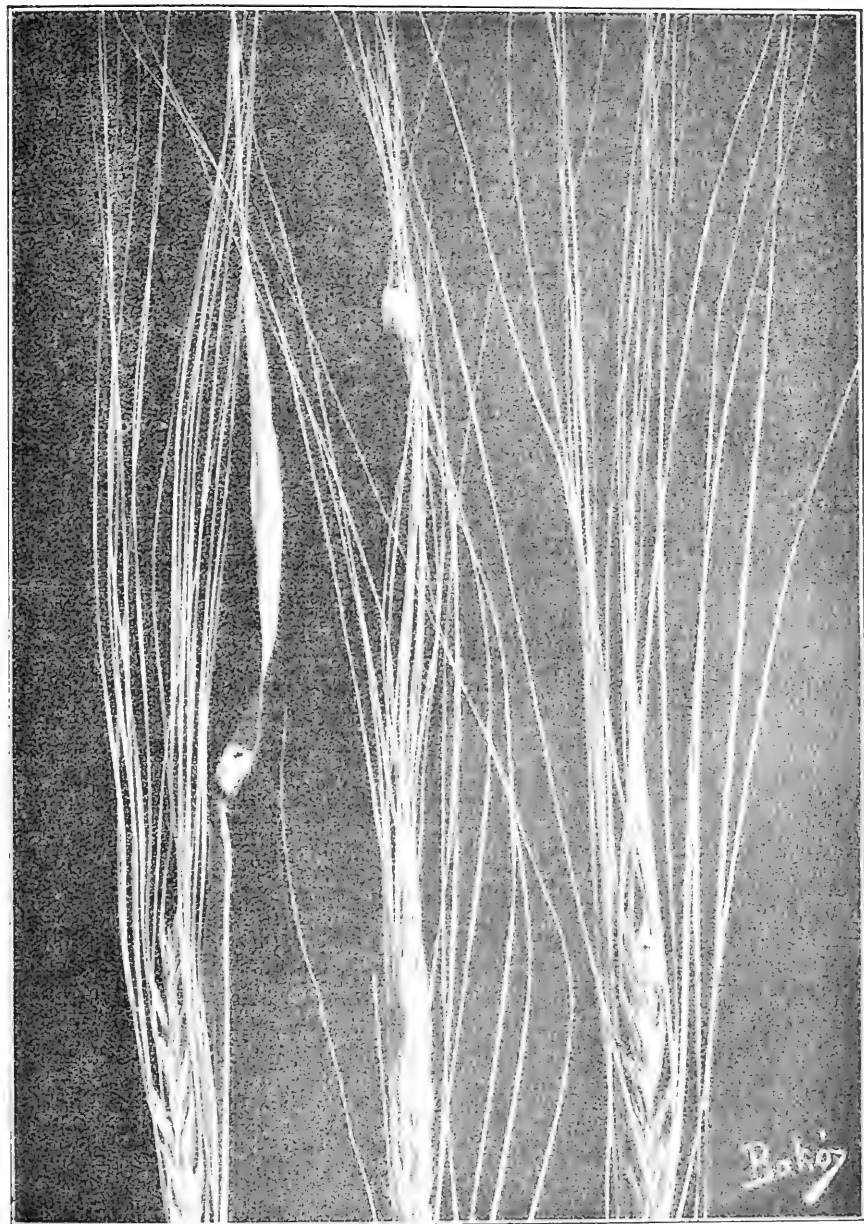
² Fauna Regni Hungariae. Budapest, 1896. — Coleoptera, p. 184.

példányt kérve az állítólagos *Lema cyanella* L.-ből. A bécsi intézet szívesen tett eleget kérésünknek, a bogarak megérkeztek — és *Lema lichenis*-ek voltak. Feltevésem helyes volt s így midőn a német irodalomban a *Lema melanopus*-sal együtt említik a *L. cyanella*-t, mint kártevőt, én mindig a *L. lichenis*-t értem helyette.

A *lichenis* és *cyanella* között olyan fontos alakbeli különbségek vannak, hogy nem lehet helyeselni a két fajnak egy név alá való összevonását (szinonimizálást). CSIKI ERNŐ¹ is két külön fajnak tekintti a két alakot. Mindkét faj fényes, zöldes-kék színű, a csápok és lábfejek mindkettőnél feketék, tehát színbelileg egyeznek, egyéb tekintetben azonban lényeges különbségek találhatók: így mindjárt a nagyságban, mert míg a *cyanella* hossza 4—5 mm., addig a *lichenis* hossza 3—4 mm. A míg a *cyanella* előtora a középén, addig a *lichenis*-é a tövén befűződött (lásd az 1. képet). De különbségek találhatók a pontozottság és egyéb bélyegek tekintetében is. A *cyanella* feje mérsékeltén sűrűn és erősen pontozott, a homloka a középén gyengén kidomborodó s egy finom hosszbarázdával bír; a *lichenis* feje igen finoman pontozott, e pontok között néhány nagyobb pont vehető észre, a homloka egyenletesen domború, közepén egy mélyebb, hosszúkas gödröcskével. A *cyanella* előtora csak gyengén domborodott, töve előtt egy finom, kiemelkedő harántvonallal, mely oldalvást az előtor közepe felé erősen ívelő, ezen vonal előtti széles harántbemélyedés erősen pontozott; a felülete szabálytalanul, erősen, de kevésbé sűrűn pontozott, a közepén a pontok két, elől szétágazó, hosszanti bemélyedésekké tömörülnek, melyek között egy majdnem egészen síma, élszerű vonal emelkedik ki; a *lichenis* előtora erősen domború, a tövének közepe a befűződés mentén alig pontozott, síma; ez a befűződés oldalvást gödörszerűleg elszélesedik és elmélyül, itt erősen pontozott és rövid hosszvonalkákkal ellátott; a felületén az elülső szögletek mögött szétszórt pontokkal, a közepén két párhuzamosan haladó pontsorról díszített. A *cyanella* szárnyfedői finoman rovátkoltan pontozottak, a közterek szélesek és laposak, igen finom harántránczokkal; a vállbütykök erősen kiemelkedők; a *lichenis* szárnyfedői erősen rovátkoltan pontozottak, a második és harmadik, valamint negyedik és ötödik sőr egymáshoz közelebb eső, ennél fogva a közöttük levő közterek keskenyebbek, mint a többi, gyakran gyengén domborodottak; a közterek símak s kevés finom ponttal behintettek; a szárnyfedők elején, kifelé oldalt lévő vállbütykök kevésbé kiemelkedők.

Mint azt már 1850-ben CORNELIUS is megállapította, a *Lema lichenis* lárvája és bábja annyira egyezik a veresnyakú árpabogár

¹ Rovartani Lapok. VII, 1900, p. 181—184.

7. kép. — A kék árpabogár (*Lema lichenis* WEISE) gubói árpakalászkokon és levélen. Malaczka, 1911. (BAKÓ G. eredeti felv.)

lárvájával és bábjával, hogy alig lehet megkülönböztetni egymástól s miként írja, nagy volt a meglepetése, mikor a kék árpabogár kelt ki. Az irodalmi adatok szerint a *cyanella* lárvája az aczat- (*Cirsium*-) fajokon, de különösen a mezei aczaton (*Cirsium arvense*) szeret élni, míg a *lichenis* a rét füvein. Még e tekintetben is tehát lényeges különbség van e két faj között.

A *lichenis* életmódját szembeállítva a *melanopus*-éval, azonnal feltűnik a már említett fontos különbség, hogy t. i. az előbbi a növényeken fent, az utóbbi pedig a földben alakul át bábbá.

Az említett egy eseten kívül, a melyre szintén egészen véletlenül bukkantam rá (a föld tulajdonosával nem is találkoztam s bizonyára mai napig sem tudja, hogy árpájában minő érdekes rovarkáreset fordult elő, melyet csak egy véletlenül arra vetődött entomologus állandóan fürkésző szeme vehetett észre) — más hazai esetet nem tudok, sem az irodalomban nem találok, hogy a kék árpabogár (*Lema lichenis* WEISE) kártevőleg, vagy csak nagyobb tömegben is jelentkezett volna. De feltéve azon esetet, hogy a jövőben itt-ott mégis jelentkeznek, különösebb aggodalomra nincsen ok, mert a védekezés ellene ugyanaz, mint a veresnyakú árpabogár ellen, mivel ezzel életmódja — az átalakulás helyét nem tekintve — egyezik, és pedig nemesak a növényen való előfordulása körülményeiben, hanem a megjelenése és a pusztítása idejét tekintve is.

De ez a hazai eset — miként fentebb részletesebben elmondottam — kiváló alkalmul szolgált arra is, hogy a *lichenis* és *cyanella* gazdasági jelentősége tisztázódjék. Nálunk és Ausztriában, valamint a láthattam ábra után ítélve, Németországban nem a *cyanella* volt a kártevő, hanem a *lichenis* és nem esalodom, ha azt hiszem, hogy a külföldi adatokban kártevőleg szereplő *L. cyanella* L. is nem más faj, mint a *lichenis*. Mivel a két faj között olyan lényeges külsőleg látható (morphologiai) különbségek találhatók, feltétlenül két különálló fajnak kell tekinteni s ám vegyék egyes szerzők a kettőt egy fajnak (*cyanella*-nak), mi magyar entomologusok mindenkor két külön fajnak fogjuk tartani.

A veresnyakú árpabogár életmódját zavaró időjárás és ellenségei. — Mielőtt a védekezés kérdésének tárgyalására áttérnék, hadd szóljak még néhány sorban a veresnyakú árpabogár ellenségeiről és a fejlődésére kedvezőtlenül ható időjárásról.

Miként arra az élelmód leírásánál is ismételtén rámutattam, a veresnyakú árpabogár fejlődése első sorban az időjárástól függ. Megjelenésének pillanatától kezdve kifejlődése végpontjáig az időjárás irányítja fejlődésmenetét. Az időjárás a gazdának nagy segítségére lehet e mezőgazdasági esapás leküzdésében. Ha későn tavaszodik, a bogár megjelenése is késik, de ugyanekkor késik a tavaszi vetések

kelése és fejlődése is. E tekintetben tehát a bogárt baj nem érheti. Ellenben ha akkor következnek be a hűvös, esős, szeles idők, a mikor a petéit már lerakta, vagy a mikor a petékből a lárvák egy része már kikelt, a fejlődésmenete késést szenved. Bebizonyult tény az is, hiszen saját szememmel is láttam, hogy a zord időjárás nemcsak hogy a lárvák kifejlődésére hátráltató hatással van, hanem a lárvák egy részét — bár kisebb részt — meg is öli. De nem ebben rejlik az időjárásból származó haszon, hanem abban, hogy a fejlődésükben megkésített lárvák az addigra erőteljesebb fejlődésű gabonában nem tehetnek akkora szemmelátható kárt, mint a fiatalabb fejlődésű gabonában. Minden kártevőnél így van ez. Ha a növények egészségesek, szépen fejlődnek, a kártevő támadását jobban állják, részben ki is heverik. A magyar gazda ilyenkor azt szokta mondani, hogy a vetés „kinőtt a kártevő foga alól”. S a míg az esős idő, ha egyébként nem nagyon hűvös, a lárvákat fejlődésükben hátráltatja, addig a vetés növekedését ugyanakkor elősegíti s az ilyen vetés még kielégítő termést is adhat. A kártevő nem bírja elnyomni. Azonban az időjárás csak arra az egy évre érezteti a kedvező hatását. Mert a kártevő nem pusztul el, kifejlődik rendesen s a jövő évben ismét fenyegetőleg jelentkezik. Téves volna azt hinni, hogy az esős idők — mert ilyen években a kártétele nem tűnik annyira szembe — a kártevő kipusztulását idézik elő. Hiszen ha ez állna, akkor az őszi, tavaszkor nagyon is esős, esztendőök után ma már alig volna bajunk a veresnyakú árpabogárral! Pedig, miként a tapasztalat mutatja, évről-évre növekedik a fertőzött terület nagysága. Az időjárás nem pusztítja el a rovar, csak segítségünkre lehet annyiban, a mennyiben a növényeket erősebb, gyorsabb fejlődésre bírja s így azok a kártevő támadását könnyebben viselhetik el.

Vannak azonban a veresnyakú árpabogárnak természetes ellenségei is, melyek, kedvező elszaporodásuk esetén, sorait erősen megtizedelik. E téren személyes tapasztalataink még hiányosak, amit egyébként ez ellenségek rejtett életmódja, titkos működése, kiesinyvolta, a tenyészetükhöz kedvező tényezők hiányos ismerete eléggé ment. Pedig esodás világ ez, nagyszerű harez folyik itt, heves küzdelem a létért! A fűrészdarazsak (*Ichneumonidae*, *Braconidae*, *Chalcididae*) ezernyi faja, valamint a hasznos legyek (*Tachinidae*, *Asilidae*, *Syrphidae*), melyek a rovarok petéit, lárváit, bábjaikat pusztítják, azok testéből táplálkozva fejlődnek ki, vagy magát a kifejlődött rovarat támadják meg és falják fel, továbbá parányi spórák vég-lények, élősdik gombák és mikrobák, melyek járványos betegségeket okoznak, — mind résztvesznek e hatalmas küzdelemben, pusztítják a különféle kártevők millióit s így a gazdának jóltévő barátai. De éppen azért, mert titokban, minden zaj nélkül, emberi szemünk elől

elrejtve folyik ez a harc, tudunk eddig még aránylag oly keveset a csodás világról. Csak néha-néha, szinte véletlenül bukkanunk rá egy-egy jelenségére, hogy megfogja lelkünket a bámulat, elsodálkozás érzése s hódolattal adózzunk a nagy természetnek, mely „in minimis maxime miranda“!

Ilyen véletlen ismertetett meg engemet is a veresnyakú árpabogár kétféle ellenségével. Midőn 1911-ben tenyészeteim egy részét átvizsgáltam, hogy bábokat szedjek ki a Rovartani Állomás gyűjteménye számára, találtam néhány olyan gubót is, melyben belül *Lema*-báb nem volt, hanem 8–10 darab apró, fehér, szabad kis báb; az egyikben csak egy darab nagyobb nyűvet találtam. Megkísérlettem tovább nevelni őket, azonban csak részben értem el sikert. Az apró bábokból 6 darab kis fürkésző-fémdarázs (*Chalcidida*) kelt ki, ellenben a nagyobb nyűvek kitenyésztése nem sikerült. Meggyőződést szerezhettem tehát, hogy a *Lema melanopus*-nak is megvannak a maga apró ellenségei, melyeket lárvájának nyálkás, undorító külseje sem riaszt el attól, hogy petéiket élő testébe tojják. A lárvákat vidéken szedtem és hoztam haza Budapestre, hogy tovább neveljem őket, tehát a fertőzötteket még odakünn a szántóföldön lepték meg a fürkész-szülők, testükben hordták, nevelték ezeket egészen a bebábozódásukig, a mikor azután a kis fürkészek gazdáik egész testét elfogyasztották, úgyannyira, hogy mikor a gubókat felbontottam, már csak a lárvák fejének és lábainak feketés-barnás chitines részeit találhattam meg.

Ezek az apró rovarok a gazdának hatalmas segítői, mert ellenségeinek ellenségei. Ezek az apró lények végeredményben hatalmas munkát végeznek s nagyban hozzájárulnak a természet egyensúlyának fentartásához. A veresnyakú árpabogár időszakonkénti eltűnését is első sorban apró ellenségei elszaporodásának tulajdonítom, melyek évről-évre mind nagyobb számban szorítják vissza, míg egyszer csak, mintha eltűnt volna, már alig akadunk itt-ott egy-egy foltra. Bizonyára más tényezők is hatnak még közre a bogár eltűnésében, a melyeket — sajnós — még nem ismerünk. A veresnyakú árpabogárnak azonban egy-két töredékesapata mindig megmarad, a mely azután kedvező viszonyok mellett az évek során át ismét elszaporodik, mikor azután megint szemben állunk a már-már teljesen elmultnak vélt, de ismét kiújult bajjal.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

(Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns).

IX.¹

Irta: Prof. H. REBEL.

A. Lepkék Nyír és Bátorliget vidékéről.

PREDOTA KÁROLY úr 1914. évi április közepétől október közepéig és 1915. évi május elejétől szeptember elejéig Nagy-Nyír és Kis-Nyír vidékén gyűjtött.

Ez a Kecskemét város tulajdonát képező és Kecskeméttől csak 13 kilométernyire fekvő homokbuczka ezelőtt 25 esztendőig csak marhalegelőnek szolgált. Ma már erdősítés folytán több helyütt szép tölgy- és ákáczerdők keletkeztek. Az utolsó két esztendőben az erdősítés BAKKAY JÓZSEF főerdész úr legújabb kutatásai alapján nagyban előrehaladt. Nevezett volt szíves PREDOTA urat gyűjtései közben támogatni.

Nyírről PREDOTA úr többnapos kirándulásokot tett Bugac-z-ra, mely 30 kilométernyire Kecskeméttől délre fekszik, kissé nedvesebb, de szintén még homokbuczkás terület és Szikrá-ra, mintegy 25 kilométernyire Kecskeméttől északra.

1915. évi júliusban PREDOTA úr nyíri tartózkodásának meg-

A. Lepidopteren aus der Umgebung von Nyír und Bátorliget.

HERR KARL PREDOTA sammelte im Jahre 1914 von Mitte April bis Mitte Oktober und im Jahre 1915 von anfangs Mai bis anfangs September in der Umgebung von Nagy-Nyír und Kis-Nyír.

Dieses nur 13 Km. von Kecskemét entfernte Flugsandgebiet ist Eigentum der genannten Stadt und diente bis vor 25 Jahren nur als Viehweide. Heute sind durch Aufforstung bereits mehrorts schöne Eichen- und Robinien-Waldungen entstanden. In den letzten zwei Jahren hat die Aufforstung nach den neuesten Forschungen des Herrn Oberförsters JOSEF BAKKAY grosse Fortschritte gemacht. Der genannte hatte auch die Freundlichkeit Herrn PREDOTA bei seinen Aufsammlungen zu unterstützen.

Von Nyír aus machte Herr PREDOTA mehrtägige Ausflüge nach Bugac-z, welches 30 Km. unterhalb Kecskemét liegt, etwas feuchter ist, aber auch noch Flugsandterrain besitzt und nach Szikra, beiläufig 25 Km. nördlich von Kecskemét.

Im Juli 1915 verbrachte Herr PREDOTA, mit Unterbrechung seines

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XXI, 1914, p. 72.

szakításával néhány hetet Bátorliget-en (Nyírbátor) töltött, melynek homokos területe mintegy 50 kilométernyire Debreczentől északra fekszik Szaboles megyében, de nem nyújtott annyi eredményt mint Nyír környéke.

A gyűjtési idő hosszú tartamának megfelelően *Predota* gyűjtése nagyon gazdag volt. Ebből azonban ez alkalommal csak azokat a fajokat sorolom fel, a melyek faunisztikai szempontból érdekesebbek.

Aufenthaltes in Nyír, einige Wochen in Bátorliget (Nyírbátor), ebenfalls eine Sandgegend, zirka 50 Km. nördlich von Debreczen (Komitat Szaboles), welche aber lange nicht so ergiebig war, als die Umgebung von Nyír.

Der langen Sammeldauer entsprechend war die Ausbeute *Predota*'s eine sehr reiche. Aus ihr werden jedoch hier nur solche Arten angeführt, welche ein grösseres faunistisches Interesse besitzen.

Pieridae.

Colias Chrysotheme Esp. — Nyír IV. 25—V. 6, VII. IX.

Három nemzedéke van, melyek közül a juliusi és szeptemberi nemzedék petéből neveltetett, közöttük a juliusi nemzedékben két nagy halvány-sárga hím példány.

Colias Myrmidone Esp. — Nyír V. 2—8 (♂♀ igen nagy — sehr gross).

Tritt in 3 Generation auf von welchen die Juli und September-Generation ex ovo gezogen wurden, darunter in der Juligeneration zwei grosse bleichgelbe männliche Stücke.

Nymphalidae.

Melitaea Trivia SCHIFF. — Nyír V. 29—VI. 3, VII. 25—VIII. 7.

Egy augusztus 7-én gyűjtött ♀ alapszíne nem vöröses-barna, hanem világos sárgás-barna.

Ein ♀ vom 7. VIII. zeigt eine hell gelbbraune (nicht rotbraune) Grundfarbe.

Melitaea Athalia ROTT. et ab. *navarina* SEL.-LONG. — Nyír V. 23.

Argynnis Daphne SCHIFF. — Nyír VI. 2—10 (copiose).

Satyrus Arethusa Esp. — Nyír VII. 11—14.¹

Epinephele Lycaon ROTT. — Nyír V. 22—VI. 2.

¹ Az általam *unicolor* néven leírt (Rovart. Lapok. XXI, p. 48) feltételek nélküli alak csak a már SEITZ által (Gross-Schmett. d. Erde. I, p. 126, t. 43c) *obscura* néven ismertetett alaksorozat egy szélső képviselője.

¹ Die von mir (Rovart. Lapok. XXI, p. 48) benannte fleckenlose Form *unicolor* von *Satyrus Arethusa* kennzeichnet nur extreme Stücke der bereits von SEITZ (Gross-Schmett. d. Erde. I, p. 126, t. 43c) als *obscura* bezeichneten Aberrationsrichtung.

Lycaenidae.

Thecla acaciae F. — Nyír VI. 2—8.

Chrysophanus dispar rutilus WERNB. — Bátorliget VII. 23, ♂♀.

Egyik ♀ elülső szárnyának nagyon széles fekete szegélye a szélső pontsorig terjed. Az elülső szárny, alsó oldalán a szélső pontsori radiálisan meghosszabbodott vonalkából áll (ab. *nigrolineata* VERITY).
 Ein ♀ mit sehr breitem, bis zur äusseren Punktreihe reichendem schwarzem Saum der Vorderflügel. Unterseits besteht die äussere Punktreihe der Vorderflügel aus radiär verlängerten Strichen (ab. *nigrolineata* VERITY).

Hesperiidae.

Heteropterus Morpheus PALL. — Bátorliget VII. 13.

Hesperia armoricanus OBTHR. — Nyír V. 4—24, ♂♀.

Notodontidae.

Gluphisia crenata ESP. — Bátorliget VII. 13, ♂.

Spatalia argentina SCHIFF. — Nyír V. 19.

Notodonta Phoebe SIEB. — Nyír V. 9—17.

Thaumatopeoidea.

Thaumatopeoa processionea L. — Nyír VII. 23—VIII. 20 (e. l.)

Noctuidae.

Diphthera alpium OSB. — Nyír IV. 20—V. 21, VIII. 16—21.

Arsilonche albocerosa GOEZE — Bátorliget VII. 9 (crebra).

Agrotis signum F. — Nyír VI. 3.

— *fugax* TR. — Nyír VI. 11, 1 ♂.

Mamestra Leineri FRR. — Nyír V. 15—VI. 1 (copiose).

— *albicolon* HB. — Nyír V. 17—VI. 9.

Dianthoecia luteago HB. — Nyír VI. 1.

— *compta* F. ab. *viscaria* GN. — Nyír VII. 14—22 (ex larva).

— *silenes* HB. — Nyír V. 4—20.

— *irregularis* HFN. — Nyír V. 25—VI. 24, VII. 25—VIII. 12.

Oxytrypia orbiculosa ESP. — Nyír X. 1—10 (♂). (Hernyója *Iris arenaria*-ban. — Raupe in *Iris arenaria* gefunden.)

Celaena matura HUFN. — Nyír VIII. 14.

Hadena abjecta HB. — Nyír V. 24—VI. 6.

— *sublustris* ESP. — Nyír VII. 1—3.

— *hepatica* HB. — Nyír V. 12—VI. 13—VII. 2.

— *basilinea* F. — Nyír V. 24—28.

- Jaspidea celsia* L. — Nyír IX. 16—X. 1 (ex larva).
Nonagria camae O. — Bátorliget VII. 3—12, ♂♀:
 — *neurica* HB. — Nyír VI. 24. (1 ♀ lámpán. E vidéken nincs náál.
 — 1 ♀ an Licht. Schilf fehlt bei Nyír).
Leucania impudens HB. — Nyír VI. 10—12.
Hydrilla gluteosa TR. — Nyír VIII. 9—13, 2 ♀.
Xylina semibrunnea Hw. — Nyír IX. 25—29.
Epimecia ustula FR. — Nyír IV. 26—V. 2, ♂♀.
Cucullia balsamitae B. — Bátorliget VII. ♀.
Thalpochares pannonica FR. — Nyír V—VIII. (e. l. a nemzedékek
 egyfolytában. — e. l. ohne Unterbrechung der Genera-
 tionen).
 — *paula* HB. — Nyír & Bátorliget VIII. 5—IX (e. l., copiose).
Erastria venustula HB. — Nyír V. 17—VI. 4, VII. 18—VIII. 10.
Calpe capucina ESP. — Nyír VI. 17—IX. 6 (copiose), Bátorliget VII.
Plusia consona F. — Nyír VI. 14.
 — *festucae* L. — Nyír V. 14.
Catocala puerpera GIORN. — Nyír VIII. 7—12.
Simplicia rectalis EV. — Nyír VIII. 31—IX. 18 (e. l.)
Zanclognathia tursipennalis TR. — Nyír VI. 22, IX. 1—24.
Hypenodes costaestrigalis STPH. — Nyír VIII. 14.

Geometridae.

- Euchloris pustulata* HUFN. — Nyír V. 23—26.
 — *smaragdaria* F. — Nyír V. 21—VI. 2 (e. l.)
Acidalia sericeata HB. — Nyír VI. 4—8 (copiose).
 — *straminata* TR. — Nyír VIII. 19.
 — *nitidata* HS. — Bátorliget VII. 6, 2 ♀.
 — *rubraria* STGR. var. *bilinearia* FUCHS — Nyír VII. 11, 14, VIII.
 24—27.
 — *deversaria* HS. ab. **Habichi** SCHAW. — Nyír VI. 24, ♀.
 — *strigaria* HB. — Nyír VIII. 19—20.
 — — ab. **nigerrima** REBEL, nov. ab. (vide p. 182) — Nagy-
 Nyír VIII. 19, 1 ♂.
 — *flaccidaria* Z. — Nyír VI. 24.
Timandra amata L. — Nyír V, VIII.
 — — ab. **latistriga** REBEL, nov. ab. (vide p. 183) — Nagy-Nyír
 VIII. 25, 1 ♂.
Lythria purpuraria L. — Nyír VI. 12, ♂.
 — *purpurata* L. — Nyír V. 25, ♂.
Larentia vittata BKH. — Bátorliget VII, ♂.
 — *lugdunaria* HS. — Nyír VII. 18—20.
 — *flavofasciata* THUNBG. — Nyír V. 23—VI. 1.

Tephroclystia Gueneata MILL. — Nyír VII. 11, ♂ (Hernyója *Pimpinella saxifraga*-n VII—IX-ig. — Raupe auf *Pimpinella saxifraga* VII—IX).

— *alliaria* STGR. — Nyír VII. 24—28.

— *extraversaria* HS. — Nyír VII. 18—27 (larva: *Pimpinella saxifraga*).

— *assimilata* GS. — Nyír VII. 11, VIII. 10—25.

— *albipunctata* Hw. — Nyír VII. 18—27.

— *selinata* HS. — Nyír VII. 9. IX. 1, (e. l. I. 17).

— *millefoliata* RÖSSL. — Nyír VII. 1, ♀, VII. 26—VIII. 10.

— *valerianata* HB. — Nyír V. 19—VI. 1 (e. l.), Bátorliget (larva).

— *dodoneata* GS. — Nyír IV. 19—V. 2 (copiose, ♂♀).

Phibalapteryx polygrammata BKH. — Nyír VIII. 16.

Abraxas adustata SCHIFF. — Nyír V. 14—16. (Közötte egy ♀, melynek elülső szárnyán a középső mező külső fele narancssárga. — Darunter ein ♀ mit in der Aussenhälfte orange-gelbem Mittelfeld der Vorderflügel).

Stegania dilectaria HB. — Nyír IV. 25, ♀.

Caustoloma flavicaria HB. — Nyír V. 1—8.

Biston stratarius HFN. et ab. *terrarius* WEYM. — Nyír V. 24—VI. 1.

Amphidasis betularia et ab. *insularia* TH. MIEG et transit. ab.

funebraria LAMB. — Nyír V. 1, VII. 1—VIII. 22.

Synopsia sociaria HB. — Nyír V. 2—14.

Boarmia Viertlii BHRSCH. — Nyír V. 19, ♂.

Gnophos dumefata TR. — Nyír IX. 4—9.

Diastictis artesiaria F. — Nyír V—VI. VII. 12—15, VIII. 22—27, IX. 7—X. 4.

Nolidae.

Nola togatulalis HB. — Bátorliget VII. 23.

— *cicatricalis* TR. — Nyír e. l. II. 2 (vide p. 183).

— *strigula* SCHIFF. — Nyír VI. 30, ♀; VIII. 13—19. (A második nemzedék példányai kisebbek. — Die Stücke der zweiten Generation sind kleiner).

— *albula* SCHIFF. — Nyír VI. 16, ♂.

— *centonalis* HB. — Nyír V. 22, VIII. 8—23, Bátorliget VII. 18.

Arctiidae.

Arctia maculosa GERN. — Nyír V. 20.

— *casta* ESP. — Nyír IV. 27—V. 11, VII. 22.

Gnophria rubricollis L. — Nyír V. 25—VI. 20 (Igen nagy. — Sehr gross).

Comacia senex HB. — Bátorliget VII. 2, ♂.

Zygaenidae.

- Zygaena punctum* O. — Nyír VII. 3—12.
 — *cynarae* ESP. — Nyír VI. 27—VII. 3; Bugacz VI. 25 (frequens).
 — *laeta* HB. — Nyír e. l. VI. 4—21 (larva: *Pimpinella saxifraga*).
Ino chloros HB. — Nyír VI. 24.
 — *subsolana* STGR. — Nyír e. l. V. 25—VI. 10 (larva: *Echinops*).

Psychidae.

- Acanthopsyche atra* L. (*opacella* HS.) — Nyír VIII (egy hernyó — eine Raupe).
Rebelia plumella HS. — Nyír e. l. VII. 24—VIII. 12.
Epichnopteryx undulella F.-R. — Nyír IV. 18 (később zsákok hernyókkal — später Säcke mit Raupen).

Sesiidae.

- Sesia ichneumoniformis* F. et ab. *megillaeformis* HB. — Nyír VIII. 13—23.
 — *masariformis* O. — Nyír e. l. (vide p. 183.)
 — *bibioniformis* ESP. — Nyír V. 23—26.

Cossidae.

- Hypopta caestrum* HB. — Nyír V. 25—VI. 16 (copiose).

Pyralidae.

- Crambus paludellus* HB. et ab. *nivellus* RBL. — Bátorliget VII.
 — *hungaricus* SCHMIDT — Nyír VI. 2. (♀).
 — *matricellus* TR. — Nyír IX. 2—13.
 — *fulgidellus* HB. — Nyír VIII. 25—IX. 9.
 — *aureliellus* F.-R. — Bátorliget VII (♂♀).
 — *lucellus* HS. — Nyír V. 24—VI. 17 (copiose), Bátorliget VII.
 — *pratellus* L. — Nyír V. 20.
 — — ab. *egregiellus* RBL. nov. ab. — Nagy-Nyír V. 20 (vide p. 184.).
 — *candiellus* HS. — Nyír VII. 27, VIII. 7 (2♂).
Acentropus niveus OLIV. et ♀ form. **Hansoni** STEPH. — Nyír VIII. 12—14, Szikra VII. 17 (♂).
Anerastia lotella HB. — Nyír V. 20 (♀ igen nagy — ♀ sehr gross).
Ematheudes punctella FR. — Nyír VII. 27.
Ancylosis sareptella HS. — Nyír V. 10—26 (♂♀, copiose).
Heterographis deserticola STGR. — Nyír V. 25—VI. 5, VII. 12—14, VIII. 21.
Alispa angustella HB. — Bátorliget VII.
Euzophera bigella Z. — Nyír IV. 19 (♂), VI. 2—7; Bátorliget VII. 9.

- Euzophera fuliginosella* HEIN. — Nyír V. 14—31, VI. 16 (♀), VII. 22, VIII. 11—28, IX. 2 (♂).
- Eccopisa effractella* Z. — Nyír VII. 12 (♀), VIII. 10 (♀).
- Eucarpia vinetella* F. — Nyír e. l. (vide p. 184.)
- Salicaria formosa* Hw. — Nyír VIII. 16 (♂).
- Nephotyxa hostilis* STEPH. — Nyír VI. 4.
— *similella* ZCK. — Nyír V. 31—VI. 1.
- Acrobasis glauccella* STGR. — Nyír VII. 29.
- Glyptoteles leucacrinella* Z. — Nyír VII. 21—VIII. 23.
- Myelois subcognata* RAG. — Nagy-Nyír VII. 10 (vide p. 185).
- Phlyctaenodes sulphuralis* HB. — Nyír V. 11—25.
— *pustulalis* HB. — Nyír e. l. V. 29—VI. 11 (copiose).
- Calamochrous acutellus* Ev. — Nyír VI. 16 (♂).
- Cybolomia dulcinalis* TR. — Nyír VI. 1—6, IX. 1.
- Pionea crocealis* HB. — Nyír VII. 15.
- Pyrausta ciliaris* HB. — Bátorliget VII.
— *virginalis* DUP. ab. *auroralis* Z. — Nyír VIII. 9—20.

Pterophoridae.

- Oxyptilus hieracii* Z. — Nyír VIII. 18.
— *teucarii* JORD. — Nyír e. l. V. 11—VI. 20, VIII. 16—18. (A második nemzedék hímjeinek alapszíne sokkal halványabb olajbarna. — Die ♂ der zweiten Generation mit viel bläserer olivenbrauner Grundfarbe).
- Alucita galactodactyla* HB. — Nyír VIII. 9—11.
— *spilodactyla* CURT. — Nyír e. l. VI. 14—17.
- Pterophorus lithodactylus* TR. — Nyír V. 24, Szikra VII. 17.
— *Lienigianus* Z. — Nyír V. 30, VIII. 7—14.
— *carphodactylus* HB. — Nyír VII. 21.
- Stenoptilia miantodactyla* Z. — Nyír e. l. IV. 25—VI. 4.
- Agdistis adactyla* HB. — VIII. 5—16.

Tortricidae.

- Acalla hastiana* L. et ab. *albistriana* Hw. — Nyír e. l. X.
— *ferrugana* TR. — Nyír IV. 24.
- Egy nőstény elülső szárnya Ein ♀ mit bleich strohgelben, erőteljes fekete pikkelyekkel überall mit groben schwarzen beszórt halvány szalmasárga. Schuppen bestreuten Vorderflügeln. Hasonló a hátsó szárnyak fe- Ebenso die weissliche Unterseite héres alsó oldala. der Hinterflügel.
- Amphisa rhombicana* HS. — Nyír VI. 17 (♀).

Conchylis moguntiana RÖSSL. — Nyír V. 19 (♀), VI. 14; Bugaczi VI. 26 (♂).

A *C. Heydeniana* HS.-rel szemben való különbségek előttem *deniana* HS. sind mir zweifelhaft kétéseké váltak. Die Unterschiede gegen *C. Heydeniana* HS. sind mir zweifelhaft geworden.

Phtheochroa sodaliana Hw. — Nyír VI. 2.

— *pulvillana* HS. — Nyír V. 12—VI. 7.

Pygolopha lugubra Tr. — Nyír V. 21 (1 ♂).

Olethreutes Brandneriana L. — Nyír V. (copiose).

Steganoptycha rufimitrana HS. — Nyír VII. 7.

Bactra robustana CHR. — Nyír V. 4—7.

Epibléma cumulana Gx. — Nyír e. l. IV. 18—V. 7.

— *commodestana* RÖSSL. — Nyír VII. 3 (♂).

Catatinagma trivittatum RBL. — Nyír IV. 25, V. 12, VI. 8.

Gelechiidae.

Metzneria pannonicella RBL. n. sp. — Nyír VI. 4 (♂), VIII. 10 (2 ♀, e. l.) [vide p. 186].

— *lapella* L. — Nyír V. 25, Szikra VII. 16.

— *Metzneriella* STT. — Nyír VIII. 23.

— *apritella* HS. — Nyír VIII. 6.

Bryotropha decrepidella HS. — Nyír V. 7.

— *affinis* DGL. — Nyír VII. 4.

Gelechia oppletella HS. — Nyír VII. 19.

Xystophora aurantiella RBL. n. sp. — Nyír V. 6, ♂ (vide p. 188).

— *quaestionella* HS. — Nyír VI. 25 (♀).

Epitactis nigricostella DUP. — Nyír IV. 20, VI. 1, VIII. 12.

Aristotelia remissella Z. *rufobasella* RBL. (Verh. zool.-bot. Ges. 1916)

— Nyír VII. 4—VIII. 9.

Ptocheuusa inopella Z. — Nyír V. 27—VI. 2 (♂♀), VIII. 13 (♀).

A két nemzedék nem külön- Die zwei Generationen sind von bözük egymástól. einander nicht verschieden.

Brachmia gerronella Z. — Nyír VIII. 1.

— *rasilella* HS. — Nyír e. l. V—VI, VIII. 3—25 (vide p. 189).

Holcopogon helveolellus STGR. — Nyír VII. 23—VIII. 22.

Sophonria chilonella Tr. — Nyír VI. 2.

— *consanguinella* HS. — Nyír V. 26 (♀).

Pleurota rostellata HB. — Nyír V. (etiam ♀).

Depressaria venosulella MÖSCHL. — Nyír IV. 25—VI. 10 (copiose, etiam ♀).

— *Douglasella* STT. — Nyír VI. 4.

Enicostoma lobella SCHIFF. — Nyír V. 10—VI. 4.

Elachistidae.

Epermenia insecurella STT. — Nyír IV. 19, VI. 24.

Scythris Mülleri Mx. — Nyír V. 12—VI. 2, VIII. 16—20.

— *Emichi* ANKER — Nyír V. 26—29, IX. 5.

Ochromolopsis icatella Hb. — Nyír V. 12.

Coleophora pilicornis RBL. (ROV. LAP. XX, p. 51, ♀). — Nyír VIII. 5—13.

Számos mindkét nembeli példány. A ♂ csak a potroh alakja alapján különbözik a hasonló nagyságú ♀-tól.

Eine Anzahl Stücke beiderlei Geschlechts. Das ♂ unterscheidet sich nur in der Gestalt des Hinterleibes von dem gleich grossen ♀.

Coleophora ochrea Hw. — Nyír VIII. 28—IX. 3 (igen nagy példányok — sehr grosse Stücke).

— *clypeiferella* HOFFM. — Nyír VIII. 8.

— *squalorella* Z. — Nyír VIII. 12—15.

— *gallipennella* Hb. — Nyír VI. 2—VII. 2.

— *colutella* F. — Nyír VII. 14—VIII. 2.

— *vicinella* Z. — Nyír V. 17 (♀).

— *partitella* Z. — Nyír V. 15—VI. 12. Szlavoniából ismeretes — aus Slavonien bekannt (det. REBEL.)

— *conspicuella* Z. — Nyír V. 16 (♀), VI. 4 (e. l. nagy ♂, grosses ♂).

— *pratella* Z. — Nyír VIII. 1—14.

— *gnaphalii* Z. — Nyír V. 11—VI. 5, VIII. 25.

— *Mühligella* WCK. — Nyír V. 11—17.

Gracilariidae.

Gracilaria phasianipenella Hb. — Nyír X. 5.

— *Kollariella* Z. — Nyír IV. 27—V. 11.

Tineidae.

Atychia appendiculata Esp. — Nyír V. 14 (♂).

B. Lepkék a Radnai havasokról és Kis-Küküllő vármegyéből.

A faunisztikailag kevésbé ismert Radnai havasokban (Radnaborberek) 1914. évi június közepétől július elejéig gyűjtött MÜLLER FRIGYES úr. Kiinduló pontül Ó-Radnát választotta. Az

B. Lepidopteren aus dem Radnaer Gebirge und dem Komitat Kis-Küküllő.

In dem faunistisch wenig gekanntem Radnaer Gebirge (Radnaborberek) sammelte Herr FRIEDRICH MÜLLER von Mitte Juni bis anfangs Juli 1914. Er hatte sein Standortquartier in Ó-Radna. Die von ihm

általa meglátogatott legmagasabb pontok a Vurfu Saca (1700 m.) és az Isborul rosu voltak. Egy a völgyben fekvő hely Balázstelke előtt és Zsidve Kis-Küküllő megyében fekszenek.

A vidék általában faunisztikailag nagyon szegénynek nevezhető. A legérdekesebb eredménye a gyűjtésnek az *Erebia Melampus* egy új tájfajtájának felfedezése volt (var. *radnaënsis*, vide p. 181).

besüchten bedeutenderen Erhebungen waren vor allen Vurfu Saca (1700 m. Seehöhe) und Isborul rosu. Eine talwärts gelegene Lokalität vor Balázstelke und Zsidve liegen im Komitat Kis-Küküllő.

Die Gegend muss im Allgemeinen als faunistisch sehr arm bezeichnet werden. Das interessanteste Resultat der Ausbeute war das Auffinden einer neuen Lokalform von *Erebia Melampus* (var. *radnaënsis*, vgl. Seite 181).

Papilionidae.

Parnassius Mnemosyne L. — Vurfu Saca VI. 23—29 (copiose).

A hímek elülső szárnyán a középsejt foltjai erősek, ezek tehát az ab. *semifasciata* HIRSCHKE-hez tartoznak.

A nagyon sötét nőstények az ab. *arcuata* STICH., ab. *fasciata* HIRSCHKE és ab. *arcuata* STICH.-hez tartoznak.

Die ♂ mit starken Flecken der Mittelzelle der Vorderflügel zur ab. *semifasciata* HIRSCHKE gehörig.

Die ♀ sehr verdunkelt gehören den ab. *arcuata* STICH., ab. *fasciata* HIRSCHKE und ab. *taeniata* STICH. an.

Pieridae.

Pieris napi gen. aest. *napeae* ESP. — Isborul rosu.

Colias Hyale L. — 2. ♀ (erősen fehéres — stark weisslich).

Nymphalidae.

Neptis Lucilla L. — Isborul rosu VI. 26.

Erebia Melampus FSSL. var. *radnaënsis* RBL. nov. var. — Isborul rosu VI. 27—29, ♂♀ (vide p. 181).

Erebia Euryale ESP. — Vurfu Saca VI. 29.

— *Ligea* L. — Isborul rosu VI. 30; Zsidve VII. 3.

Pararge Maera L. ab. *Tetrops* RBL. nov. ab. ♂ — Isborul rosu VI. 30 (vide p. 182).

Lycaenidae.

Chrysophanus Dorilis HUFN. et ab. ♀ *orientalis* STGR. — Isborul rosu VI. 26.

- Lycæna Argiades* PALL. — Balázstelke.
 — *Meleager* ESP. — Balázstelke.
 — *Arion* L. — Balázstelke.

Hesperiidae.

- Augiades Sylvanus* ESP. — Balázstelke VII. 5 (nagyon sötét — sehr dunkel).

Noctuidae.

- Plusia pulchrina* ESP. — Isborul rosu VI. 27.

Geometridae.

- Nemoria pulmentaria* Gx. — Balázstelke VII. 2 (♀).
Larentia montanata SCHIFF. — Isborul rosu VI. 26.
Abrazas sylvata Sc. — Balázstelke (többszörösen — mehrfach).
Gnophos dilucidaria HB. — Isborul rosu VI. 26.

Arctiidae.

- Parasemia plantaginis* L. ab. *interrupta* SCHAW. — Isborul rosu VI. 27.
 A ♂ csak a *hospita bicolor* Die ♀ nur in der Form *hospita*
 RÄTZ. alakban. *bicolor* RÄTZ.
Callimorpha quadripunctaria PODA — Balázstelke VII. 7.

Zygaenidae.

- Zygaena purpuralis* BRÜNS., *achilleae* ESP., *loniceræ* SCHEW. (parva obscura), *filipendulae* L., *carniolica* SCOP. et var. *berolinensis* STGR. — Balázstelke.

Hepialidae.

- Hepialus carna* ESP. — Isborul rosu VI. 26–30.

Pyralidae.

- Pyrausta alpinalis* SCHIFF. — Isborul rosu VI. 26 (♀).

Függelék. — Anhang.

1. *Erebia Melampus* FSSL. var. *radnaënsis* REBEL, nov. var. ♂♀.

Számos ♂, de csak 2 ♀-ból
 álló friss sorozat a Radnai ha-
 vasokról (Vurfu Saca és Isborul
 rosu, MÜLLER gyűjtése 1914
 június 27–29).

Eine Serie ganz frischer Stücke,
 bestehend aus einer Anzahl ♂.
 aber nur 2 ♀, aus der Radnaer
 Gebirge (Vurfu Saca und Isborul
 rosu, leg. MÜLLER, 27–29 Juni
 1914).

A példányok nagyobbak és szélesebb szárnyúak mint a törzsfaj és a var. *sudetica* STGR., mely utóbbihoz különben közel-állók. Élesen határolt világos-vörös szegélycsíkjuk az elülső szárnyakon öt fekete pontot zár körül. A hátsó szárnyakon a foltesik keskenyebb és kevésbé összefüggő, de mégis sokkal élesebb mint a var. *sudetica*-nál. Az elülső szárnyak hossza 18–19 mm.

2. *Pararge Maera* L. ab. *Tetrops* REBEL, nov. ab. ♂.

Egy a Radnai havasokból (Isborul rosu, MÜLLER gyűjtése, 1914 június 30) való ♂ feltűnő gazdagon szemekkel tarkított.

As elülső szárnyon a kettős fehérmagvú csüesszemen kívül még egy egyszerű fehérmagvú szem van a 3. sejtben és egy kisebb fehérmagvú pótszem a 6. sejtben. Az elülső szárny összes szemfoltjai összefüggnek. A hátsó szárnyon a 2. és 3. sejtben fekszik egy-egy nagy fehérmagvú szem.

3. *Acidalia strigarica* HB. ab. *nigerrima* REBEL, nov. ab.

A csápok, a fejtető, a nyak-örv, a vállfedők, a hátsó lábak és a szárnyak rojtja sárgás-szürke, a többi testrész és a szárnyak koromfeketék. Utóbbiak felül megnagyobbodott fekete közepfoltokkal és jól látható finom teljes szegélyvonallal. A fekete potroh szelvényeinek szegélye fehéres, csücsa sárgás-szürke. Az elülső szárnyak alul mély feketék, a hátsó szárnyak rész-

Die Stücke sind grösser und breitflügliger als die Stammform und die var. *sudetica* STGR., und stehen letzterer zunächst. Sie besitzen eine hellrote, scharf begrenzte Saumbinde, welche auf den Vorderflügeln zumeist fünf schwarze Punktaugen führt. Auf den Hinterflügeln ist die Fleckenbinde schmaler und hängt weniger zusammen, ist aber daselbst doch noch viel schärfer als bei var. *sudetica*. Vorderflügelänge 18–19 mm.

Ein ♂ aus dem Radnaer Gebirge (Isborul rosu, leg. MÜLLER, 30. Juni 1914) ist auffallend reich geäugt.

Die Vorderflügel besitzen ausser dem doppelt weissgekernten Apikalauge, auch noch ein einfaches weissgekerntes Auge in Zelle 3, und ein kleineres, weiss gekerntes Additionalauge in Zelle 6. Alle Augenflecke der Vorderflügel hängen zusammen. Auf den Hinterflügeln liegt je ein grosses weissgekerntes Auge in Zelle 2 und 3.

Fühler, Scheitel, Halskragen, Schulterdecken, Hinterbeine und Fransen aller Flügel gelbgrau, alle andern Körperteile wie alle Flügel tiefschwarz. Letztere mit oberseits stark vergrösserten, schwarzen Mittelpunkten und deutlicher, feiner, geschlossener Saumlinie. Der schwarze Hinterleib mit weisslichen Segmenträndern und gelbgrauer Spitze. Unterseite der Vorderflügel tiefschwarz, jene der Hinterflügel

ben fehéres-szürke világosodással. A rojtok alul rendszeren sárgás-szürkekéek feketés foltokkal az erek végén.

Egy teljesen friss ♂ augusztus 19-én Nagy-Nyíren került elő teljesen rendes példányok között.

4. *Timandra amata* L. ab. *latistriga* REBEL, nov. ab. ♂.

Egy a második nemzedékből való friss ♂ példánynak, mely augusztus 25-én Nagy-Nyíren gyűjtetett. rézsútos lakkvörös csikja, mely az előlő szárnyak csúcsa felé irányul, erősen kiszélesedett és befelé (az erek között) zegzúgosan előreálló. A hátsó szárnyakon is ennek a csiknak a folytatása szélesebb (1.5—2 mm. széles), sötét lakkvörös, úgy hogy hullámos szélű közepső csiknak tűnik fel. Az előlő és hátsó szárnyak szélső finom szürke harántvonala teljesen hiányzik.

5. *Nola cicatricalis* TR. életmódjáról. — Zur Lebensweise von *Nola cicatricalis* TR.

PREDOTA megfigyelése szerint ennek a fajnak a hernyója épeny mint a *N. strigula*-é tölgyfaleveleken él (és nem zuzmón), melyeket az erzetig kirág.

Ennek a fajnak csak egy nemzedéke van, mely kora tavasszal repül.

6. A *Sesia masariformis* O. fejlődése első alakjainak ismeretéhez. — Zur Kenntnis der ersten Stände von *Sesia masariformis* O.

A tojásforma, feketés-barna pete 0.6 mm. hosszú és szép

zum Teil mit weissgrauer Aufhellung. Die Fransen unterseits normalweise gelbgrau mit schwarzen Fleckchen auf den Aderenden.

Ein ganz frisches ♂ am 19. August unter normalen Stücken bei Nagy-Nyír erbeutet.

Ein frisches ♂ der zweiten Generation, in Nagy-Nyír am 25. August erbeutet, zeigt den in die Flügelspitze ziehenden lackroten Schrägstreifen der Vorderflügel stark verbreitet und nach innen (zwischen den Adern) zackig vortretend. Auch auf den Hinterflügeln ist die Fortsetzung des Streifens noch breiter (1.5—2 mm. breit), dunkellackrot, so dass hier fast der Eindruck einer wellig begrenzten Mittelbinde entsteht. Die feine graue äussere Querlinie normaler Stücke fehlt hier auf Vorderflügel und Hinterflügel vollständig.

Die Raupe dieser Art lebt nach den Beobachtungen des Herrn PREDOTA genau wie jene von *N. strigula* skelettierend auf Eichenblättern (und nicht auf Flechten).

Die Art hat nur eine Generation, deren Falter zeitig im Frühjahr fliegt.

Das ovale, schwarzbraun gefärbte Ei ist 0.6 mm. lang, und

sokszögű (hatszögekből alkotott) reczézetet mutat. A felső pólus rózsája a szájnnyílás körül sokkal kisebb reczézetű. A pete felső hosszoldala benyomottnak tünik fel.

A pete alsó hosszoldalával a *Verbascum thapsus* levelének alsó oldalához lesz erősítve.

A kifejlődött, preparált hernyó 33 mm. hosszú, esontszínű, a fej világosbarna, a fejpaizs fehéresen szegélyezett. A rövid torlábak világos barnák.

7. *Crambus pratellus* L. ab. *egregiellus* REBEL, nov. ab. ♂.

Egy május 20-án Nagy-Nyíren gyűjtött hím elülső szárnyának alapszíne világos narancssárga, sötét behintés nélkül, mely a széles ezüstfehér hosszanti sávok által erősen megszorított, annál is inkább, mert két ilyen sáv van a belső szegély fölött is.

A hátsó szárnyakon éles sötét ívelt csik van a szegély előtt.

8. *Eucarphia vinetella* F. első fejlődési alakjai. — Die ersten Stände von *Eucarphia vinetella* F.

A pete aránylag nagyon nagy és majdnem 1 mm. átmérőjű. Lapos tojásdad alakú, halvány sárgás-zöld és erősebb nagyítás (tízszeres) mellett is alig mutat pontozott felületet. A burok felette lágynak látszik, mert a nekem küldött és a szállítás alatt össze nem nyomott peték egyike sem mutatott tel-

zeigt ein schönes polygonales (aus Sechsecken gebildetes) Netzwerk. Die Rosette am oberen Pol um den Mikropylenapparat ist viel kleiner getäfelt. Die obere Längsseite des Eies erscheint eingedrückt.

Das Ei wird mit seiner unteren Längsseite auf der Blattunterseite von *Verbascum thapsus* angeheftet.

Die erwachsene, präparierte Raupe ist 33 mm. lang, beinfarben mit hellbraunem Kopf, dessen Clypeus weisslich gerandet erscheint. Die kurzen Brustbeine sind hellbraun.

Ein ♂ von Nagy-Nyír vom 20. Mai zeigt die Grundfarbe der Vorderflügel hellorangegebb, ohne dunkle Bestäubung und durch die breiteren, silberweissen Längsstreifen, deren sich auch zwei ober dem Innenrand finden, stark eingeschränkt.

Die Hinterflügel mit deutlichem dunklen Bogenstreifen vor dem Saum.

Das Ei ist relativ sehr gross und zeigt einen Durchmesser von nahezu 1 mm. Es hat eine flach ovale Form, ist blass gelbgrün und lässt selbst bei starker (zehnfacher) Vergrößerung kaum eine punktförmige Skulptur erkennen. Das Chorion scheint auffallend weich zu sein, da keines der mir gesandten Eier (welche auf dem

jes alakot.

A kifejlődött feketés-ibolyaszínű hernyó egyes nagyon hosszú és finom fehéres sörtékekkel fedett és pedig a fejen és nyakpaizon is. Utóbbi kettő sárgás-barna, szakadozott gazdag fekete rajzolattal. A nyakpaizs a közepén világos vonal által kettéosztott, oldalt szélesen megszakított. A torlábak sárgásbarnák, esípőjük, lábszárak és lábfejük a külső oldalon feketésbarna, világos foltokkal. A pontszemölcsök nagyon aprók, feketék, a lélekző nyílások fehéresek, feketén gyűrűzöttek. A rövid potrohlábak fehéresek, barna kampókoszorúkkal. A kifejlődött preparált hernyó hossza 27 mm.

A hernyó májusig egy homoktömlőben él *Potentilla arenaria*-n. Ugyanesak PREDOTA fedezte fel Nagy-Nyíren Kecske-mét mellett.

A megnyúlt báb 13 mm. hosszú, hengeres, csak az utolsó három erősen mozgatható szelvényen észrevehetően keskenyedő. A színe sárgás-barna. A kremasztert egy félkör alakú feketés-barna khitinduzzadás képezi.

A finom homokkal fedett tömlő mintegy 30 mm. hosszú.

Transport nicht gedrückt wurden) eine volle Form aufwies.

Die erwachsene, schwärzlich violettgraue Raupe ist mit einzelnen, sehr langen, feinen weissen Borsten auch am Kopf und Nackenschild besetzt. Die beiden letzteren sind gelbbraun gefärbt mit reichlicher, aber zerrissener schwarzer Zeichnung. Das Nackenschild ist in der Mitte licht geteilt und an den Seiten breit unterbrochen. Die Brustbeine sind gelbbraun, ihr Hüftstück, Schiene und Tarsus auf der Aussenseite schwärzlichbraun, hellgefleckt. Die Punktwarzen sind sehr klein, schwarz, die Stigmen weisslich, schwarz geringt. Die kurzen Bauchbeine weisslich mit braunen Hackenkränzen. Länge der erwachsenen präparierten Raupe 27 mm.

Die Raupe lebt in einem Sand-schlauch bis Mai auf *Potentilla arenaria* und wurde von Herrn PREDOTA ebenfalls bei Nagy-Nyír bei Kecske-mét entdeckt.

Die gestreckte Puppe ist 13 mm. lang, walzenförmig, nur auf den drei letzten, sehr beweglichen Segmenten merkbar verjüngt. Die Färbung ist gelbbraun. Der Kremaster besteht aus einem halbkreisförmigen schwärzlichbraunen Chitinwulst.

Der mit feinem Sand bekleidete Schlauch ist bei 30 mm. lang.

9. *Myelois* ? *subcognata* RAG. (REBEL, Cat. no 784).

Egyetlen kopott ♀ „Nagy-Nyír július 10^a jelzéssel ehhez az eddig csak az Amur vidé-

Ein einzelnes, geflogenes ♀ mit der Bezeichnung „Nagy-Nyír 10. Juli“ dürfte dieser bisher erst aus

kéről ismeretes fajhoz tartozhatik. RAGONOT leírásával és rajzával jól egyezik, csak a szárnyak tűnnek kissé hosszúkásabbnak (keskenyebbnek) fel. Hosszúsága megfelel az eredeti példányának (kifeszítve 22 mm.)

dem Amurgebiet bekannt gewordenen Art angehören. Beschreibung und Abbildung bei RAGONOT stimmen gut überein, nur scheinen die Flügel etwas gestreckter (schmäler) zu sein. Grösse jené des Originalen (22 mm. Exp.)

10. *Metzneria pannonicella* REBEL, n. sp. ♂ ♀.

Egy Nagy-Nyíren június 4-én fogott hím és két ugyanott augusztus 10 és 11-én *Echinops*-szárakból nevelt nőstény egy új, kisebb fajhoz tartoznak, melyet a hímekben legközelebb álló *M. paucipunctella* Z. és *intestinella* Mx.-tól könnyen megkülönböztethetünk azáltal, hogy az okersárga elülső szárnyakba erős narancsvörös szín keverődik, kifelé ezek ólomszürkén behintettek, fekete középfolttokkal és a belső szöglet felé haladó éles feketés-ólomszürke rézsútos vonással díszítettek.

A csápok fehérek, feketésen gyűrűzöttek, tövükön okersárgák, a fej és a tapogatók okersárgák, utóbbiak határozottan karesúbbak, különösen végük kevésbé oly erősen pikkelyes mint a rokon fajoknál. A tor narancsvörössel kevert okersárga, a potroh sötétszürke, a csúcs felé hegyesedő, ez sárgás. A lábak sárgás-szürkék, külső oldalukon sötéten behintettek, sötét foltos ízvégekkel.

Az elülső szárnyak okersárga alapszínét a belevegyülő narancsvörös szín erősen háttérbe

Ein in Nagy-Nyír am 4. Juni gefangenes männliches und 2 daselbst am 10. u. 11 August aus *Echinops*-Stengeln gezogene weibliche Stücke gehören einer neuen, kleineren Art an, welche durch die starke Einmischung orangeroter Färbung auf den ockergelben, aussen bleigrau bestäubten, mit schwarzen Mittelpunkten versehenen Vorderflügeln und einem sehr scharfen, schwärzlich bleibrauen Schrägwisch zum Innenwinkel derselben gut unterscheidbar von der im männlichen Geschlechte zunächst stehenden *M. paucipunctella* Z. bzw. *M. intestinella* Mx. ist.

Die Fühler weiss, schwärzlich geringt, an der Basis ockergelb, Kopf samt Palpen ockergelb, letztere entschieden schlanker, namentlich das Endglied weniger stark beschuppt, als bei den verwandten Arten. Der Thorax ockergelb, orangerot gemischt, der Hinterleib dunkelgrau, gegen das Ende spitz zulaufend, mit gelblicher Spitze. Die Beine gelbgrau, aussen dunkel bestäubt, mit dunkelfleckten Gliederenden.

Die ockergelbe Grundfarbe der Vorderflügel wird durch Orangerot stark eingeschränkt und tritt

szorítja, úgy hogy az csak sávok alakjában lép fel. A szegély-ólomszürkén behintett, úgy szintén egy folt az elülső szegélyen a csúcs előtt, mely után a sárga alapszín egy rézsútos csíkja következik. A szárny töfele csak a hímmel mutatja az elülső és belső szegély mellett nyomait szürke behintésnek. Egyegy mély fekete pont van a középsősejtnél a szárnyhossz közepében és a sejt végében. Az előbbtől egy jellegzetes, óles, feketés-ólomszürke rézsútos vonás húzódik a belső szöglethez és egyesül az ólomszürke szegélybehintéssel. A rojtok ólomszürkén behintettek, világos, kétoldalt feketésen határolt elválasztó csíkkal a középen. A hátsó szárnyak feketés-ólomszürkék kissé világosabb rojtokkal. Alul az összes szárnyak feketés-ólomszürkék sárgásan fénylő rojtokkal. Az elülső szárny hossza 7, kifeszítve 13—14 mm.

M. intestinella-tól kevesebb ólomszürke behintés által az elülső szárnyakon és az első harmadban levő elülső szegélypont hiánya folytán azonnal megkülönböztethető.

Az V. közleményben¹ általam *Apodia artificella* név alatt felsorolt kopott nőstény Deliblatról (IX, 23) utóbb a *Metzneria panonicella*-hoz tartozónak bizonyult, melyhez még egy nagy ugyancsak Deliblatról (X, 1. PREDOTA) való hím is vonandó.

nur streifenartig auf. Der Saum ist bleigrau bestäubt, desgleichen ein Vorderrandsfleck vor der Spitze, auf welchen ein Schrägstreifen der gelben Grundfarbe folgt. Die Basalhälfte des Flügels zeigt nur beim ♂ längs des Vorder- und Innenrandes Spuren grauer Bestäubung. Je ein tiefschwarzer Punkt liegt in der Mittelzelle bei $\frac{1}{2}$ der Flügelänge und am Schluss der Zelle. Von ersterem zieht ein sehr charakteristischer, scharfer, schwärzlich-bleigrauer Schrägwisch zum Innenwinkel und vereint sich mit der bleigrauen Saumbestäubung. Die Fransen bleigrau bestäubt, mit hellem, beiderseits schwärzlich begrenztem Teilungstreifen in ihrer Mitte. Die Hinterflügel schwärzlich-bleigrau mit etwas helleren Fransen. Unterseite aller Flügel schwärzlich-bleigrau mit gelblich schimmernden Fransen. Vorderflügelänge 7, Exp. 13—14 mm.

Von *M. intestinella* sofort durch viel geringere bleigraue Bestäubung der Vorderflügel und Mangel des Vorderrandpunktes (bei $\frac{1}{2}$) zu unterscheiden.

Das von mir im V. Beitrag¹ als *Apodia artificella* angeführte (geflogene) weibliche Stück von Deliblat IX, 23 hat sich nachträglich als zu *Metzneria panonicella* gehörig herausgestellt, wozu auch noch ein grosses ♂ von Deliblat vom X, 1. (PREDOTA) zu ziehen ist.

¹ Rovartani Lapok, XX, 1913, p. 80, 90.

Az *Apodia artificella* HS emélfogva a magyar lepkék jegyzékéből törölnöd.

Apodia artificella HS ist daher aus der Liste ungarischer Arten zu streichen.

11. *Xystophora aurantiella* REBEL, n. sp. ♂.

Egyetlen Nagy-Nyíren június 6-án gyűjtött (PREDOTA) jó állapotban levő hím egy új fajhoz tartozik, mely a naranessárga, feketés-szürkén szegélyezett elülső szárnyak által a nem összes fajaitól könnyen megkülönböztethető. A szárnyak nagyon megnyult alakjában ez a faj leginkább a *X. lucidella* STPH.-el egyezik.

A feketés, elmosódottan világosabban foltos csápok, ki nem emelkedő ízvégekkel, az elülső szegély $\frac{3}{4}$ részéig terjednek. Az előrenyújtott, kevésbé felhajló tapogatók másfélszer oly hosszúak mint a fej átmérője, középső ízük kívül feketés, belül fehéres pikkelyezés által megvastagodott, végizük nagyon rövid, körülbelül egyharmad oly hosszú mint a középső íz, vékony, gyengén felhajló és fehéresen fénylő. A rézsútos arez gyengén ólomfényű, a fej úgy mint a test többi része feketés, a vállfedők naranessárgások, a a potrohvég rövid szőresomója sárga. Az elülső lábpár feketés, a hátsó lábak világos sárgások, elmosódottan barnásan foltosak.

A nagyon megnyult elülső szárnyak esúca hegyes, szegélyük nagyon rézsútos, színük világos naranessárga sötét ólom-szürke szegélyekkel és három

Ein einzelnes gut erhaltenes ♂ in Nagy-Nyír am 6. Juni erbeutet (PREDOTA) gehört einer neuen Art an, welche sich durch die orange-gelben, schwärzlichgrau geränderten Vorderflügel von allen anderen Gattungsgenossen leicht unterscheidet. In der sehr gestreckten Flügelform gleicht die Art am meisten der *Xyst. lucidella* STPH.

Die schwärzlichen, verloschen hell gefleckten Fühler, ohne hervortretende Gliederenden, reichen bis $\frac{3}{4}$ des Vorderrandes. Die vorgestreckten, schwach aufgebogenen Palpen $1\frac{1}{2}$ mal so lang als der Kopfdurchmesser, zeigen ein durch aussen schwärzliche, innen weissliche Beschuppung verdicktes Mittelglied und ein sehr kurzes, zirka nur $\frac{1}{3}$ des Mittelgliedes langes, dünnes, schwach aufgebogenes, weisslich glänzendes Endglied. Das schräge Gesicht ist schwach bleigläzend, der Kopf wie der übrige Körper schwärzlich, die Schulterdecken orange-gelblich, der kurze Haarbüschel am Hinterleibsende gelb. Die vorderen Beinpaare schwärzlich, die Hinterbeine hell gelblich, verloschen bräunlich gefleckt.

Die sehr gestreckten Vorderflügel mit scharfer Spitze und sehr schrägem Saum sind hell orange-gelb gefärbt mit dunkelbleigrauen Rändern und 3 schwärzlichen

feketés ponttal, melyek közül egy apró a redő közepén, egy nagyobb annak végén és a harmadik rézsútosan a 2. fölött, messze kifelé a korongon elhelyezett. Az ólomszürke szegélye a narancssárga résznek a belső szegélyen a legszélesebb, a hol a redőig terjed és csak a rojt kezdete előtt keskenyedik. A szegély csak keskenyen ólomszürke, az elülső szegély csak a közepétől a csücsig szélesen ólomszürkén behintett. A rojtok egyszínű ólomszürkék.

A hátsó szárnyak oly szélesek mint az elülső szárnyak, derékszögű hátsó szöglettel és messze előreálló csücsesal, színük feketés ólomszürke, hasonló rojtokkal. Az elülső szárnyak alul feketések, a hátsók ólomszürkék. Az elülső szárnyak hossza 7, kifeszítve 15 mm.

12. *Brachmia rasilella* HS fejlődése első alakjai. — Die ersten Stände von *Brachmia rasilella* HS.

A nagyon karesú felnőtt hernyó 10 mm. hosszú, hátrafelé gyengén keskenyedő és kissé összenyomott. Testének legnagyobb szélessége csak kevéssé több mint 1.5 mm.

A fej, az első torgyűrű és a második torgyűrű elülső szegélye mélyfekete, hasonlóképp az első lábpár is. A test különben sárgás-zöld és minden potroh-szelvény hátán négy nagyon apró fehér udvaron álló fekete pontszemölcsöt mutat, melyek trapézalakban elhelyezettek és

Punkten, von welchen ein kleiner in der Mitte der Falte, ein grösserer am Schluss derselben und der dritte schräg oberhalb des 2. Faltenpunktes, im Diskus, weit nach aussen gerückt, liegt. Die bleigraue Ränderung des orangegelben Teiles ist am Innenrand am breitesten, wo sie bis zur Falte reicht und erst vor Beginn der Fransen sich verschmälert. Der Saum ist nur schmal bleigrau gerändert, der Vorderrand erst von $\frac{1}{2}$ seiner Länge bis zur Spitze breit bleigrau bestäubt. Die Fransen einfarbig bleigrau.

Die Hinterflügel so breit, wie die Vorderflügel, mit rechtwinkligem Afterwinkel und weit vortretender Spitze sind schwärzlich bleigrau mit gleichfärbigen Fransen. Die Unterseite der Vorderflügel schwärzlich, jene der Hinterflügel bleigrau. Vorderflügel-länge 7, Exp. 15 mm.

Die sehr schlanke Raupe ist erwachsen 10 mm. lang, nach hinten schwach verjüngt und etwas depress. Ihre grösste Körperbreite beträgt nur etwas über 1.5 mm.

Der Kopf, das erste Brustsegment und der vordere Rand des zweiten Brustsegmentes sind tiefschwarz, desgleichen das erste Beinpaar. Der übrige Körper ist gelbgrün und zeigt am Rücken jedes Abdominalsegmentes 4 sehr kleine schwarze auf kleinem weissen Hof in Trapezform stehende Punktwar-

melyek mindegyike egy-egy finom fekete sörtét visel. Az utolsó három szelvényen egy sor hosszú sörtével bíró szemölcs van. A potrohszelvényeken még egy nagyon finom sötétzöld hátvonal is látható. A has sokkal világosabb sárgás-zöld. A második torláb pár lábfejze még fekete, a harmadik épúgy, mint a haslábak sárgás-zöldek. (A leírás 1915 május 28-án történt).

A hernyó május közepe táján az *Achillea ochroleuca* véghajtásainak sodraiban él. PREDOTA úr Nagy-Nyíren, Kecskemét vidékén fedezte fel és ugyanott nagy számban nevelte a lepkeket is.

A bábozódás egy hosszúkás szövedékben történik a tápnövény hajtásai között.

A karesú báb körülbelül 7 mm. hosszú, vörösarna, hosszú feketés szárnyhüvelylyel; a kremaster egy felül hajlott esúcsban végződik és nagyobb számú kampós sörtével fedett.

A lepke május végétől június 12-ig lép fel.

zen, welche je eine feine schwarze Borste tragen. Die 3 letzten Segmente zeigen nur eine Reihe langer beborsteter Warzen. Auf den Abdominalsegmenten ist auch eine feine dunkelgrüne Dorsale sichtbar. Die Bauchseite ist beträchtlich lichter, gelbgrün. Das 2. Brustbeinpaar zeigt noch ein schwarzes Tarsalglied, das 3. ist wie die Bauchbeine gelbgrün. (Beschrieben 28. Mai 1915).

Die Raupe lebt um Mitte Mai wieklerartig in den Endtrieben von *Achillea ochroleuca*. Sie wurde von Herrn PREDOTA bei Nagy-Nyir, in der Umgebung von Kecskemét entdeckt, und der Falter daselbst in Anzahl erzogen.

Die Verpuppung erfolgt in einem gestreckten Gespinnst zwischen den Trieben der Futterpflanze.

Die schlanke Puppe ist circa 7 mm. lang, rotbraun, mit langen schwärzlichen Flügelscheiden; ihr Kremaster endet in eine dorswärts gekrümmte Spitze und ist mit einer grösseren Zahl feiner Hakenborsten besetzt.

Die Falter erscheinen von Ende Mai bis 12. Juni.

Irodalom.

Entomologisches Jahrbuch 1916. 25. Jahrgang Herausgegeben von DR. OSKAR KRANCHER. 216 p., 1 farb. Tafel und viele Abbild. Leipzig, 1916, Verlag von Franckenstein & Wagner. Preis M. 1.60.

Most jelent meg a rovar-tani évkönyv 25. évfolyama DR. KRANCHER szerkesztésében. A háborús nehézségek dacára pontosan megjelent a rovarászok e megszokott zsebkönyve szép kiállításban, gazdag tartalommal. A kötet beosztása a régi, a naptári részt a folyó

évben általános tanácsok és jegyzetek kísérik, majd az általános érdekű cikkek következnek MEIXNER, LOQUAY, MEDER, WÜST és SCHIRMER tollából. A lepkész most is sok szakmájába tartozó cikket talál, melyek közül DALLA-TORRE cikke a lepkék parthenogenezise kutatásának történetéről általánosabb érdeklődésre tarthat számot. KIEFER és BANDERMANN új lepkéfajváltozatokat írnak le, utóbbi a kutyatejszendernek egy új alakját, melyet az évkönyv szerkesztőjéről nevezett el a jubiláris kötet megjelenése alkalmából. Ezt az új lepkét (felülről és alulról), valamint a törzsfajt mutatja be a kötetet díszítő háromszínyomatú sikerült tábla. A többi lepkészeti cikk GILLMER, HOFFMANN és MITTERBERGER-től való Bogarászati cikket ötöt találunk, ezek DORN, HEINEMANN és WRADATSCHEI szakavatott tollát dicsérik. A dipterológus- és hymenopterológusnak egy-egy cikk jutott, nevezetesen REICHERT adatokat közül a *Carpotricha papillata* FALL. nevű légy biológiájához, HAUPT pedig Hymenoptera-vadászatok címén leírja gyűjtőkirándulásainak eredményét. Értékes útmutatást adván különösen a kezdőknek, hogy hol mit keressen és hol mit fog találni. Ezek a nagyobb cikkeken kívül még számos apró közlemény, valamint az 1915. évben megjelent fontosabb rovar-tani irodalom ismertetése tölti ki az évkönyv többi részét. Az entomológiai évkönyv jubiláris kötetét is csak legmelegebben ajánlhatjuk olvasóinknak, sok érdekeset és tanulságosat fognak benne találni.

CSIKI.

Müller, Dr. Josef: Die europäischen Arten der Gattung *Stenostola* Muls. (Col. Ceramb.) (Wiener Ent. Zeitg. XXXIV, 1915, p. 293—297).

Szerző részletesen leírja a három európai fajt és kimutatja, hogy a két nálunk is előforduló faj, a *Stenostola nigripes* GYLL. és *St. ferrea* SCHRNK. nevét rosszul használták, a két nevet eddig többnyire feleserélték.

CSIKI.

Zimmermann, Alois: Beiträge zur Kenntniss der europäischen Dytiscidenfauna. (Entom. Blätter, XI, 1915, p. 218—225).

Szerző különféle jegyzeteket közül európai vízi bogarakról, melyek közül minket a következők érdekelnek: *Hygrotus inaequalis* F. var. *dalmatinus*. Ez az új fajváltozat Dalmáciából (Zara, Sinj, Veglia) való és abban tér el a törzsfajtól, hogy felületének pontjai erőteljesebbek, gyérebbek és egyenlőtlen nagyságúak. *Hydroporus narentinus* a Metkovic melletti Narenta-moesarakból való új faj a *H. bilineatus* STRM. rokonságából. A *Hydroporus obliquesignatus* BIELZ-ről, melyet sok szerző a *Genei* szinonimái közé sorol, kimutatja, hogy jó faj.

CSIKI.

Petri, Dr. Karl: Beitrag zur siebenbürgischen Käferfauna. (Wiener Ent. Zeitg. XXXIV, 1915, p. 345–346).

Szerző a Déli Kárpátokból és pedig a Kerezi-hegységből leírja az új *Cholva Reitteri* nevű fajt, mely a *Ch. biharica* legközelebbi rokona. Utóbbtól abban különbözik, hogy kissé fénytelenebb, a 9. csápíz alig hosszabb mint a 8. és 10. íz, a szárnyfedők varratszöglete derékszögű, az előtor hátának hátsó szögletei szélesebben kerekítettek, a felület finomabban és gyérebben pontozott. CSIKI.

*

Benick, Ludwig: Einige neue europäische *Stenus*-Arten und -Varietäten. (Entom. Blätter. XI, 1915, p. 225–231).

Néhány új *Stenus* leírása, ezek közül faunánkban is előfordulnak: *St. maculiger* var. *consanguineus* (Dalmácia: Ragusa vecchia), *St. ater* ab. *testaceipes* (Bosznia: Stambulcie, Celie; Hercegovina: Jablanica), *St. velebiticus* (Velebit: Ostaria). CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 41. rendes ülése 1915 október 15-én. — ULBRICH EDE elnök megnyitván az ülést, JABLONOWSKI JÓZSEF „Nemzetközi vonatkozások és a rovartan“ című előadását olvassa fel, melyet a jelenlévők nagy tetszéssel fogadtak. (Megjelenik ezen füzetünkben).

42. ülés 1915 november 19-én. — Miután ULBRICH EDE elnök az ülést megnyitotta JABLONOWSKI JÓZSEF a téli araszoló lepkék legutóbbi nagy kártételeiről tart előadást és beszámol az azok elleni újabb védekezési kísérletekről. Bemutatja úgy a kis mint a nagy téli araszoló tavaszi kártételét sikerült fényképfelvételeken, a mikor áprilisban a fák már teljesen kopaszok maradtak, — a nép többnyire azt hitte, hogy az ágak lefagytak, pedig az araszolók okozták. A mi gyümölcs megmaradt az teljesen eltorzult. Legjobban a kátrány-szurok-gyűrűk alkalmazása ajánlatos a védekezésre, így bemutat egy svábhelyi kertben alkalmazott gyűrűt, melyre 244 ♂ és 252 ♀ pille ragadt, a mi 70 ezer hernyónak felel meg. — KADOCSA GYULA „Adatok a kis téli araszoló életmódjához“ című előadásában bemutat egy mult századbéli okiratot, mely Kísszeben levéltárából került a Rovartani Állomáshoz és melyben egy ottani orvos egy jó szert ajánl az araszolók elpusztítására. JABLONOWSKI JÓZSEF és SÁNDOR SÁNDOR az előadás kapcsán említést tesznek a kajszinbaraczk és fekete cseresznye Kísszeben vidéki tenyésztéséről és óriási terméshozataláról ez északi vidéken.

„ROVARTANI LAPOK“

XXII. Band.

November—Dezember 1915.

11—12. Heft.

p. 142. — **E. Csiki:** Dem Andenken Gy. Szépliget's. (Mit. Porträt). — Am 24. März 1915 verstarb in Budapest im Alter von 60 Jahren nach langem und schwerem Leiden Prof. Gy. SZÉPLIGETI, der ausgezeichnete Braconiden- und Ichneumonidenkenner. Er wurde den 21. August 1855 zu Zircz geboren, wo sein Vater Güterbeamte der Abtei war. Er studierte zu Budapest, absolvierte hier die Oberrealschule, besuchte nachher die Universität und das Polytechnikum und erhielt 1877 das Diplom eines Mittelschulprofessors für Naturgeschichte und Chemie. Er wirkte seit 1876 als Mittelschullehrer in Budapest bis er 1912 in den Ruhestand trat. Anfangs widmete sich SZÉPLIGETI der Botanik, brachte auch ein riesiges Herbarium zusammen, welches er 1912 dem Ungarischen National-Museum spendete, wendete sich aber schon Mitte der achtziger Jahre vorigen Jahrhunderts mehr der Entomologie zu. Zuerst interessierten ihn die Aphiden und Gallen, später wendete er sich gänzlich den Braconiden und Ichneumoniden zu. Ein Verzeichniss seiner Arbeiten ist auf Seite 143—147 zusammengestellt. Seine Braconiden und Ichneumoniden-Sammlung gelang noch vor seinem Tode Geschenkweise in das Ungarische National-Museum.

p. 147. — **J. Jablonowski:** Internationale Beziehungen und die Entomologie. — Verf. bespricht jene Handlungsweise, mit welcher die französische Entomologische Gesellschaft ihre deutschen, österreichischen und ungarischen Mitglieder nach Ausbruch des Krieges behandelte, stellt dem französischen Beschluss jenen des Deutschen Entomologischen Museums (Dr. W. Horn) und jenen Th. Becker's gegenüber und kommt zu dem Schluss, dass wiewohl es war ist, dass die Entomologie weder den Krieg verursachte, noch diesen beendigen wird, — so Horn recht hat und immer recht haben wird, wenn er während dieser grossen internationalen Beschimpfung, in Hoffnung einer schöneren und friedlichen Zukunft es auszusagen sich traut, dass „All men of science are brothers!“

p. 154. — **Gy. Kadocsa:** Die Lebensweise und Bekämpfung des Getreidehähnchens (*Lema melanopus* L.) II. — Verfasser bespricht zuerst die Lebensweise des Käfers. Das Erscheinen der Käfer im Frühjahr, hängt von dem früheren oder späteren Eintritt des Frühlings ab. Bei normalen Verhältnissen kann man die ersten Käfer in der ersten Hälfte des Monats April wahrnehmen. Die Käfer sammeln sich in Scharen auf dem Sommerge-

treide. Sie durchnagen, durchlöchern die Blätter des Hafers und der Gerste in längeren oder kürzeren Linien, welche der Länge nach laufen. Beiläufig nach zwei Wochen nach dem Erscheinen der Käfer kann man schon in grösserer Zahl die Eier finden. Die schleimigen Larven, welche aus den auf der Mittellinie der Blätter perlsehnurartig abgelegten Eiern ausgekrochen sind, nagen gleichfalls die Blätter des Hafers und der Gerste, aber durchlöchern dieselben nicht wie die Käfer, sondern lassen die Blattnerven und die Oberhaut der Gegenseite übrig, wodurch die Blätter, infolge der nebeneinander dicht laufenden; zusammenfliessenden Frasslinien, weiss werden. Die Frassplätze der Larven werden fleckenweise bemerkbar, meist auf den üppigsten Stellen der Saat. Ungefähr binnen vier Wochen sind die Larven ganz entwickelt und gehen, gewöhnlich anfangs Juni, zur Verpuppung in die Erde. Seicht unter der Erdoberfläche bildet die Larve einen kleinen Kokon, der aus der erhärteten schleimigen Absonderung der Larve besteht. Etwa nach zwei Wochen, nachdem die Larven sich in die Erde begeben hatten, ist der Käfer entwickelt. Das Getreidehähnchen hat jährlich bloss eine Generation. Nachdem im Frühjahr nicht alle Käfer zu gleicher Zeit erscheinen, erfolgt auch die vollständige Entwicklung der Larven nicht gleichzeitig, und infolgedessen kann man zu gleicher Zeit fast alle Entwicklungsstadien des Käfers beobachten. Nach einheimischen Erfahrungen kommt ein Teil der Käfer noch in demselben Jahre zum Vorschein und nagt gelegentlich noch auf dem Mais. Übrigens überwintern die Käfer in der Erde.

Neben dem Getreidehähnchen — obzwar selten — kommt auch das blaue Getreidehähnchen (*Lema lichenis* WEISE) als Schädling in Ungarn vor. Dieser Käfer ist unbedingt zu unterscheiden von einer dritten Lema-Art, nämlich von *Lema cyanea* L.

p. 171. — **Prof. H. Rebel:** Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. IX. — Der deutsche Text steht dem ungarischen parallel und ist dort einzusehen.

Literatur.

p. 190. — Besprechung des 25. Jubiläumsjahrganges des Entomologischen Jahrbuch 1916 von DR. O. KRANCHER, sowie der Arbeiten von MÜLLER, ZIMMERMANN, PETRI und BENICK.

Vereinsangelegenheiten.

p. 192. — Bericht über die 41. (15. Oktober) und 42. (19. November) ordentliche Sitzung der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

Descriptiones novae.

A Rovartani Lapok 1915. évi XXII. kötetében leírt új rovarok jegyzéke.

Coléoptera.

- p. 125. *Cicindela campestris* L. ab. *Petrogallii* LACZÓ (fig. 1). — Hungaria: C. TRENESÉN.
- p. 125. *Cicindela campestris* ab. *Singeri* LACZÓ (fig. 2). — Hungaria: C. TRENESÉN.
- p. 125. *Cicindela campestris* ab. *reducta* LACZÓ (fig. 3). — Hungaria: C. TRENESÉN.
- p. 124. *Bythinus Gurányii* CSIKI (fig.) — Hung. c.: Mtes Budenses.
- p. 103. *Cylindromorphus dalmatinus* CSIKI. — Dalmatia: Spalato.
- p. 125. *Rosalia alpina* L. ab. *Csikii* LACZÓ (fig. 4). — Hungaria: C. TRENESÉN.
- p. 126. *Rosalia alpina* ab. *Fleischeri* LACZÓ (fig. 5, 6). — Hungaria: C. TRENESÉN.
- p. 126. *Rosalia alpina* ab. *lineata* LACZÓ (fig. 7). — Hungaria: C. TRENESÉN.

Lepidoptera.

- p. 181. *Erebia melampus* FÄSSL. var. *radnaënsis* REBEL. — Transsylv.: Mtes Radnaënses.
- p. 182. *Pararge Maera* L. ab. *Tetrops* REBEL. — Transsylv.: Montes Radnaënses.
- p. 88. *Spilosoma urticae* ESP. ab. *Alexandri* PAZSICZKY. — Hungaria: C. TRENESÉN.
- p. 182. *Acidalia strigaria* HB. ab. *nigerrima* REBEL. — Hung. c.: Nagy-Nyír.
- p. 183. *Timandra amata* L. ab. *latistriga* REBEL. — Hung. c.: Nagy-Nyír.
- p. 184. *Crambus pratellus* L. ab. *egregiellus* REBEL. — Hung. c.: Nagy-Nyír.
- p. 186. *Melzneria pannonicella* REBEL. — Hung. c.: Nagy-Nyír.
- p. 188. *Xystophora aurantiella* REBEL. — Hung. c.: Nagy-Nyír.

Hymenoptera.

- p. 23. *Amblyteles Veressi* KISS. — Hung. or. : Felsőtök.
- p. 24. *Ecephanes hungaricus* KISS. — Hungaria merid.
- p. 24. *Rhyssolabus albicoxis* KISS. — Hung. or. : Bethlen.
- p. 26. *Spilocryptus Punguri* KISS. — Hungaria merid.
- p. 27. — *hospes* TSCHERK var. *nigricans* KISS. — Hungaria orient.
- p. 28. *Plectocryptus Merkli* KISS. — Hungaria merid.
- p. 29. *Acanthocryptus Feketei* KISS. — Hung. sept.-occid.
- p. 30. *Hemiteles hungaricus* KISS. — Hung. orient.
- p. 31. *Pezomachus transsylvanicus* KISS. — Hung. orient.
- p. 77. *Pambolus Pillíchi* KISS. — Hung. occid.
- p. 78. *Chrysogona pumila* KLG. var. *atrata* KISS. — Hung. orient.
- p. 79. *Tiphia minuta* VDRL. ab. *unicubitalis* KISS. — Hung. orient.
et merid.
- p. 79. *Sapyga 5-punctata* F. ab. *quadricubitalis* KISS. — Hung. merid.
- p. 82. *Anthrena cziblesana* KISS. — Hung. orient.
- p. 83. *Osmia pannonica* KISS. — Hung. occid.
- p. 84. *Nomada banatica* KISS. — Hung. merid.
-

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYAR ENTOMOLÓGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LÁPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

XIX. KÖTET. — 1912.

BUDAPEST, 1912.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTHI GÉZÁ.

A

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

XX. KÖTET. — 1913.

2 táblával és 14 szövegközti képpel.

BUDAPEST, 1913.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

XXI. KÖTET. — 1914.

37 szövegközti képpel.

BUDAPEST, 1914.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

LIBRARY
OF THE
AMERICAN MUSEUM
OF NATURAL HISTORY

XXII. kötet.

1915 január—márczius

1—3. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYÁR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1915.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Megjelenik hónaponként. — Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

<i>Dr. Kertész Kálmán</i> : A magyarországi Syrphidák nemei (17 képpel)	1
<i>Goics András</i> : Az <i>Angerona prunaria</i> L. második generációja	12
<i>Bokor Elemér</i> : Barlangkutatás nehézségeivel	14
<i>Dr. Zilahi Kiss Endre</i> : Újabb adatok Magyarország Hymenoptera-faunájához. I.	19
<i>Dr. Szilády Zoltán</i> : Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke. IV. Lepidoptera. (1. rész)	33

Különfélék.

<i>Csiki Ernő</i> : † Korlevic Antal	43
<i>J. J.</i> : Külföldi entomológiai hírek	44
<i>Csiki Ernő</i> : Kapeczy-Haber Lajos bogárgyűjteménye a Magyar Nemzeti Múzeumban	45
<i>Dr. Pásziczky Jenő</i> : <i>Sesia scoliaeformis</i> Bkh. Magyarországon.	46

Társulati ügyek.

A 35–37. rendes ülésekről	46, 58
A választmányi ülésekről	47
A 4. közgyűlésről	47
<i>Revue für das Ausland</i>	59

A „Rovartani Lapok“ részére minden küldemény (közlemények, előfizetés, reklamáció) alábbi címre intézendő:

„ROVARTANI LAPOK“

(*Csiki Ernő* nemzeti múzeumi igazgató-őr címén)

BUDAPEST

VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.

Magyar Entomológiai Társaság.

A társaságot illető minden ügyben a titkár: *Csiki Ernő* (Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) ad felvilágosítást. A tagsági díjak azonban egyenesen a pénztáros: *Dr. Kertész Kálmán* (Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) címére küldendők.

A társaság minden hónap harmadik péntekjén este 7 órakor tartja meg előadós összejövetelét, melyre tagtársaink külön is meghívotnak. Ezek az összejövetelek 1915-ben a következő napokon lesznek: január 15, február 20, márczius 19, április 16, május 21, szeptember 17, október 15, november 19, deczember 17. — A rendes összejöveteleken kívül tagtársaink minden hónap többi péntekén a Keszeý-féle vendéglő (Budapest, VII. Rákóczi-út 44) különhelyiségében találkoznak.

XXII. kötet.

1915 április—október

4—10. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA: 1884-BEN HORVÁTHI GÉZA.

A

MÁGYAR ENTOMOLÓGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KOZLÖNYÉ.

LÁPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1915.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Megjelenik hónapanként. — Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

<i>Csiki Ernő</i> : Herman Ottó 1835—1914. (Árzképmelléklettel) . . .	61
<i>Dudich Endre</i> : Adatok Nagysalló és vidékének bogárfaunájához . . .	67
<i>Diószeghy László</i> : Lepkészetű jegyzetek	70
<i>Dr. Szilády Zoltán</i> : Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke. — Lepidoptera. II.	72
<i>Dr. Z. Kiss Endre</i> : Újabb adatok Magyarország Hymenoptera- faunájához. II.	76
<i>Dr. Pazsiczky Jenő</i> : Az Odontosia Sieversi Mén. Magyarorszá- gon. (Képpel)	86
<i>Dr. Pazsiczky Jenő</i> : A medvepillék új fajváltozata	88
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország Buprestidái. VI.	88
<i>Kadocsa Gyula</i> : A veresnyakú árpabogár (<i>Lema melanopus</i> L.) életmódja és irtása. I. (Képekkel)	107
<i>Csiki Ernő</i> : Új <i>Pselaphida</i> a Budai hegyekből (képpel)	123
<i>Taczó József</i> : Új bogár-fajváltozatok (képekkel)	125
<i>Dr. Szabó-Putay József</i> : A rovarok mint fertőző betegségek ter- jesztői és az ellenük való védekezés	127

Különfélék.

<i>ifj. Kleisl Gyula</i> : Az <i>Argynnis Laodice</i> Pall. újabb magyar- országi termőhelye	130
<i>Dr. Fényes Dezső</i> : Megfigyelés a gyapjas pille hernyóiról . . .	130
<i>Dr. Pazsiczky Jenő</i> : A <i>Dicranura vinula</i> L. hernyójáról . . .	131
<i>Dr. Kertész Kálmán</i> : Aknarágó oltott szúnyog (<i>Tipulida</i>) . . .	131
A magyar rovarászok figyelmébe!	132

Irodalom.

DR. KRANCHER, O.-HUTTER R., O. KRÖBER, L. OLDENBERG, J. OBENBERGER, DR. G. BERNAU, DR. E. KNIRSCH, J. BREIT, M. PIC, DR. LANGHÖFFER Á. és R. TRÉDL munkáinak is- mertetése	133
<i>Társulati ügyek.</i>	136
<i>Revue für das Ausland</i>	138

A „Rovartani Lapok” részére minden küldemény (közlemények, előfizetés, reklamánczió) alábbi címre intézendő:

„ROVARTANI LAPOK”

(Csiki Ernő nemzeti múzeumi igazgató-őr címén)

BUDAPEST

VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.

XXII. kötet. 1915 november—december / 11—12. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYÁR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1915.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Megjelenik hónaponként. — Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

<i>Csiki Ernő</i> : Szépligeti Győző emlékének (arezképpel)	142
<i>Jablonowski József</i> : Nemzetközi vonatkozások és a rovartan.	147
<i>Kadocsa Gyula</i> : A veresnyakú árpabogár (<i>Lema melanopus</i> L.) életmódja és irtása. II. (5 képpel)	154
<i>Rebel H.</i> : Adatok Magyarország Lepkefaunájához. IX.	171

Irodalom.

KRANCIBER: Entomologisches Jahrbuch 1916 és Dr. J. MÜLLER, A. ZIMMERMANN, DR. K. PETRI és L. BENICK munkáinak ismertetése	190
<i>Társulati ügyek.</i>	192
<i>Revue für das Ausland</i>	193

A „Rovartani Lapok“ részére minden küldemény, (közlemények, előfizetés, reklamáció) alábbi címre intézendő:

„ROVARTANI LAPOK“

(*Csiki Ernő* nemzeti múzeumi igazgató-őr címén)

BUDAPEST

VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.

Magyar Entomologiai Társaság.

A társaságot illető minden ügyben a titkár: *Csiki Ernő* (*Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum*) ad felvilágosítást. A tagsági díjak azonban egyenesen a pénztáros: *Dr. Kertész Kálmán* (*Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum*) címére küldendők.

A társaság minden hónap harmadik péntekjén este 7 órakor tartja meg előadásos összejövetelét, melyre tagtársaink külön is meghívotnak. Ezek az összejövetelek **1915**-ben a következő napokon lesznek: január 15., február 20., márczius 19., április 16., május 21., szeptember 17., október 15., november 19., december 17. — A rendes összejöveteleken kívül tagtársaink minden hónap többi péntekén a Keszev-féle vendéglő (*Budapest, VII. Rákóczi-út 44*) különhelyiségében találkoznak.

A földkerekség lepkéit tárgyaló kiváló munka!

Prof. Dr. A. Seitz:

Die Gross-Schmetterlinge der Erde.

Egyes részeit a szerkesztőn kívül a legkiválóbb szakférfiak írták, mint: AURIVILLIUS (Stockholm), BARTEL (Nürnberg), EIFFINGER (Frankfurt), FRUITSORFER (Genf), GRÜNBERG (Berlin), HAENSCH (Berlin), JANET (Paris), JORDAN (Tring), MABILLE (Paris), PEITZNER (Sprottau), PROUT (London), RÖBER (Drezda), ROTHSCHILD (Tring), STANDFUSS (Zürich), SOUTH (London), STRAND (Berlin), WARREN (Tring), WEYMER (Elberfeld) és mások.

Megjelenik körülbelül 500 füzetben vagy 17 kötetben és két részben.

I. rész: A paläarktikus fauna.

Teljes körülbelül 130 füzetben, melynek ára egyenként 1 márka.

I. kötet:	Nappali lepkék. — 45 füzet vagy kötve	60	márka
II. „	Szövő-pillék és szender-félék. — 30 füzet vagy kötve	45	„
III. „	Bagoly-pillék. — 33 füzet vagy kötve	55	„
IV. „	Araszoló-lepkék. — 12 füzet vagy kötve	40	„

II. rész: A külföldi fauna.

Teljes körülbelül 400 füzetben, melyek ára egyenként 1 1/2 márka.

a. Fauna americana.

V. kötet:	Nappali lepkék. — 75 füzet vagy kötve mintegy	130	márka
VI. „	Szövő-pillék és szender-félék. — 25 füz. v. kötve	60	„
VII. „	Bagoly-pillék. — 25 füzet vagy kötve	60	„
VIII. „	Araszoló-lepkék. — 10 füzet vagy kötve	35	„

b. Fauna indo-australia.

IX. kötet:	Nappali lepkék. — 90 füzet vagy kötve mintegy	160	márka
X. „	Szövő-pillék és szenderfélék. — 30 füz. v. kötve	70	„
XI. „	Bagoly-pillék. — 30 füzet vagy kötve	70	„
XII. „	Araszoló-lepkék. — 10 füzet vagy kötve	35	„

c. Fauna africana.

XIII. kötet:	Nappali lepkék. — 35 füzet vagy kötve mintegy	75	márka
XIV. „	Szövő pillék és szenderfélék. — 20 füz. v. kötve	50	„
XV. „	Bagoly-pillék. — 20 füzet vagy kötve	50	„
XVI. „	Araszoló-lepkék. — 10 füzet vagy kötve	35	„

A munkát befejező XVII. kötet az általános részen kívül, a lepkék morfológiáját, biológiai viszonyait, földrajzi elterjedését tárgyaló fejezeteket és a pótlásokat fogja tartalmazni.

Egy-egy kötet befejezése után annak ára 15%-al emelkedik.

Mindkét rész illusztrálására 1000 táblán közölt 40 ezer színes lepkékép szolgál.

A munkából eddig teljesen kész az I—III. kötet, a IV. kötet közel áll a befejezéséhez. Az V—XVI. kötetekből számos füzet jelent meg, befejezésük a jövő évre várható.

A SEITZ-féle munka a legterjedelmesebb és legtartalmasabb, a mellett aránylag a legolcsóbb munka, mely nemcsak muzeumok és könyvtárak, hanem minden gyűjtő birtokában meg kell hogy legyen. Mindenki nagy haszonnal használhatja, lepkéit könnyen fogja meghatározhatni.

A munka három: német, angol vagy francia nyelvű szöveggel rendelhető meg akármelyik könyvkereskedés vagy legzélszerűben egyenesen a kiadótól, a ki a munka előrajzát valamint mintatáblát szívesen küldi vagy felvilágosítással is szolgál.

Verlag des Seitz'schen Werkes

(Alfred Kernen)

Stuttgart, Poststrasse 7.

DUKONICS-NYOMDA R-T. SZEGED (KÁLVÁRIA-UTCZA 6).

AMNH LIBRARY

100023992